

DICTIONARUL
LIMBII ROMÂNE

DICȚIONARUL LIMBII ROMÂNE SE ELABOREAZĂ DE INSTITUTUL
DE LINGVISTICĂ DIN BUCUREȘTI, DE INSTITUTUL DE LINGVISTICĂ DIN CLUJ
ȘI DE CENTRUL DE LINGVISTICĂ, ISTORIE LITERARĂ ȘI FOLCLOR DIN IAȘI,
SUB ÎNDRUMAREA COMISIEI DICȚIONARULUI LIMBII ROMÂNE

ACADEMIA REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

**DICȚIONARUL
LIMBII ROMÂNE**

(DLR)

SERIE NOUĂ

TOMUL VII

PARTEA A 2-A

LITERA O



EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA
BUCUREȘTI — 1969

Redactori responsabili:

IORGU IORDAN

Membru al Academiei Republicii Socialiste România

ALEXANDRU GRAUR

Membru al Academiei Republicii Socialiste România

ION COTEANU

Membru corespondent al Academiei Republicii Socialiste România

Au redactat articolele din tomul VII, partea a 2-a, litera O, în cadrul Sectorului de lexicologie și lexicografie al Institutului de lingvistică și istorie literară din Cluj:

Ioana ANGHEL
Alexandru CRISTUREANU
Leontin GHERGARIU
Doina GRECU
Alexandru INDREA

Vasile STANCA
Virgil STANCIU
Sabina TEIUȘ
Emilia TODORAN

Au colaborat parțial la redactare:

Doina NEGOMIREANU
Grigore RUSU

Felicia ȘERBAN
Carmen VLAD

La revizia acestui volum au participat:

Ioana ANGHEL
Doina GRECU
Mircea HOMORODEAN
Lidia SFÎRLEA, doctor în filologie

Ionel STAN
Sabina TEIUȘ
Emilia TODORAN

Au colaborat parțial la revizie:

Maria BOJAN
Elena COMȘULEA

Felicia ȘERBAN
Valentina ȘERBAN

Au fost consultați pentru etimologii:

Alexandru GRAUR
Membru al Academiei Republicii
Socialiste România; București
Grigore BRÎNCUȘ
doctor în filologie, conferențiar,
Universitatea București
Vladimir DRIMBA
șef de sector la Institutul de lingvis-
tică din București
Theodor HRISTEA
doctor în filologie, conferențiar,
Universitatea București
Maria ILIESCU
doctor în filologie, cercetător prin-
cipal la Institutul de lingvistică din
București

Emil PETROVICI

Membru al Academiei Republicii
Socialiste România; Cluj
Bela KELEMEN
doctor docent în filologie, profesor,
șef de secție la Institutul de lingvis-
tică și istorie literară din Cluj
Gheorghe MIHĂILĂ
doctor în filologie, profesor, Uni-
versitatea București
Cicerone POGHIRC
doctor în filologie, profesor, Uni-
versitatea București
Nicolae URȘU
doctor în filologie, director al Cen-
trului de lingvistică, istorie literară
și folclor din Iași

Redactor responsabil al tomului VII, partea a 2-a:

VASILE BREBAN

Șef de sector la Institutul de lingvistică și istorie literară din Cluj

O¹ s. m. invar. A optsprezecea literă a alfabetului limbii române și sunetul corespunzător (vocală rotunjită mijlocie din seria posterioară).

O² interj. (De obicei prelungit) 1. (Adesea precedă un vocativ) Exclamație, astăzi adesea emfatică, folosită în invocații și apostrofe. *O, iudei.* COD. VOR. 2/1. *O, doamne.* PSALT. 245, cf. 249. *Adu-ți aminte, o, ome, de moartea ta.* CORESI, EV. 48, cf. DOSOFTEI, PS. 38/18. *O! muiere, mare-i credința ta.* BIBLIA (1688), ap. TDRG, cf. ANON. CAR., MINEIUL (1776), 164^{v1}/10, PRAVILA (1814), II. *O, suflete al meu, părăsește grijele cele nefolositoare.* MARCOVICI, D. 7/12. *O, nenorociții miei părinți!* DRĂGHICI, R. 47/5. *O, an prezis atîta, măreț reformator!* ALEXANDRESCU, M. 5. *O! blîndă, mult duioasă și tainică lumină! În veci printre stelute te cată al meu dor.* ALECSANDRI, P. I, 119. *Aștept din parte-ți, o, rege cavaler, Că-mi vei da prins pe-acela ce umilit și-l cer.* EMINESCU, O. I, 91. *O, mamă, dulce mamă, din negură de vreme Pe freamătul de frunze la tine tu mă chemi.* id. ib. 129. *N-ai nimerit tocmai bine, o, iscusite vînătorule!* ODOBESCU, S. III, 9. *O, tu care vei rătăci ca mine.* BACOVIA, O. 104.

2. Exclamație care exprimă diverse stări emotive:

a) mirare, uimire, surprindere. V. a! ei! i! he i! phi! *Între mii de dobitoace, o, ce multă felurime!* CONACHI, P. 269. *O, cum fulgeră de strașnic!* NEGRUZZI, S. I, 58, cf. ALR II 3256/36, 316, 334;

b) admirație, entuziasm. V. a! a h! he i! vai! *O, cu cîtă slavă te-i spodobitu, suflete* (cca 1550). GCR I, 3/12. *O, glasul cu dulce în auzire!* *O, cîtă cinste nezisă și nespusă!* CORESI, EV. 39. *O, fericit părinte ce are feciori ca aceia* (a. 1619). GCR I, 55/9. *Are... casă mare, o, mult mai mare decît a noastră.* DRĂGHICI, R. 8/15. *Tu, zeu cu ochii negri, ... o, ce frumoși ochi ai!* EMINESCU, O. I, 95, cf. 97, ALR II 3256/36, 316, 334;

c) mulțumire, plăcere, satisfacție. V. a! a h! vai! *O, mîndruțo, buze moi, Dragi ne sîntem amîndoi.* JARNIK-BİRSEANU, D. 60, cf. 74, ALR II 3257/316;

d) dorință; rugăminte. V. hai! *O, rămîi, rămîi la mine, Te iubesc atît de mult!* EMINESCU, O. I, 110. *O, vin! odorul meu nespus, Și lumea ta o lasă; Eu sînt luceafărul de sus, Iar tu să-mi fii mireasă.* id. ib. 170;

e) mîhnire, durere, amărăciune; regret, compătimire. V. a! a h! he i! of! vai! *O, ticăloși de noi* (cca 1820). GCR II, 231/20. *O, ticăloasa-n de mine, la ce-am ajuns astă dată.* CONACHI, P. 86. *O, cum vremea cu moartea coseșc fără-ncetare!* ALEXANDRESCU M 87 cf. EMINESCU

f) nemulțumire, neplăcere; dezaprobare, dezgust. V. a! of! *O, de pripă fu întoarcerea iubitorului de argint spre iușor îndurătoriu și fu preanedereptul!* CORESI, EV. 453, cf. 29. *O, la dracul, pușin au lipsit să uit la ce-am venit.* KOTZEBUE, U. 4^v/9. *O! cît mi-a părut el de slut!* NEGRUZZI, S. I, 66. *O! cît e de aspru el, cît e de frumoasă fata lui.* EMINESCU, N. 13;

g) indignare, revoltă. V. a! U! O! Pi! *Bre! Ce scandal! Ce nelegiuire!* NEGRUZZI, S. I, 228. *O, aduceți potopul, destul voi așteptarăți.* EMINESCU, O. I, 61. *O, dar e mișelnic lucru singur zilele să-ți curmi!* VLAHUȚĂ, O. A. I, 15;

h) îngrijorare, teamă; groază. V. a h! *O, ce văm face atunci, fraților, cînd nimea nu va fi să stea drept tine?* CORESI, EV. 37.

3. Exclamație care precedă și întărește o afirmație, o constatare. V. h o! O! *firele ce alcătuiesc lăcașul păiajănuului sînt mai tari decît legăturile ce ne apropie de fericire și viață.* MARCOVICI, C. 16/20. *O, de la una la alta, cîtă mică depărtare!* CONACHI, P. 270. *O! noi ne cunoaștem, am răspuns... cu silă.* NEGRUZZI, S. I, 39, cf. 41. *O, m-am cumînțit de-atunci, Rid așa de-arare!* COȘBUC, F. 124.

4. (Repetat) Exclamație folosită pentru a atrage cuiva atenția să nu se pripească. V. h o! O! o! *voinicile, mai încet, mai încet, te-ai prea grăbit.* ISPIRESCU, L. 257. *O! O! cine se pripește, se pîrlește.* id. ib. 195.

— Formație pe baza unui sunet reflex.

O³ adv. v. ori.

O⁴ art. nehot., num. v. un.

O⁵ conj. v. au.

OA interj. v. oac.

OAC interj. (De obicei repetat) Cuvînt care redă strigătul broaștelor; orac, niorc. *Broasca striga: oacaca! oacaca!* POP., ap. GCR II, 335. *Broasca face oacaca!* H VI 8, cf. VII 29. *Cîntă: uac! uac!* ALR SN III h 730/76. ◊ (Substantivat, în expr.) *Se dă de-a oacăca* = înoată cu capul afară (ca broasca). PĂCALĂ, M. R. 140.

— Și: *oa* (ALR SN III h 730), *oacăca* (accentuat și *oacacá* ib., *oacăca* ib. h 730/769), *oácoacoa* (ib. h 730/27), *oacăca*, *oacăcă* (ib. h 730/414), *oáciței* (ib. h 730/836), *oátata* (TDRG, ALR SN III h 730/228), *óeaca* (DDRF, TDRG, ALR SN III h 730/605; accentuat și *ocacá* ib. h 730/836), *óeacă* (ALR SN III h 730), *ocăcá* (ib.), *óciței* (ib. h 730/848; accentuat și *ociței* ib. h 730/836), *uác*, *văcaca* (ib. h 730/520) interj.

— Onomatopoe.

OÁCACA interj. v. oac

să umble noaptea pe afară (Răhău — Sebeș). Cf. PAȘCA, GL.

— Etimologia necunoscută.

OĂCĂ² s. f. v. hoagă.

OĂCĂCA interj. v. oac.

OĂCĂCĂ interj. v. oac.

OĂCĂN, -Ă adj. v. oacăr.

OĂCĂR, -Ă adj. 1. (Învechit și regional, despre oi) Cu pete închise pe față (TDRG), alb cu pete ruginii (VICIU, GL., DR. IV, 441, IX, 471), cafenii (GR. S. VI, 244) sau negre (CADE, DR. IX, 471, DRAGOMIR, O. M. 202, A V 6, 20, com. din FRATA — TURDA) pe bot sau (rar) pe piept (PĂCALĂ, M. R. 137); oacheș (DR. I, 262, PRECUP, P. 24). V. cĂRĂBAȘ. *Preîmbra-voiu astăzi toate oile tale și voiu aleage oacărăle și pistruiile oi... și ce va fi pistruii și oacăr va fi simbria mea.* PĂLIA (1581), 121/5. *Oaie, oaie oacără, ieși în deal și dapână.* BIBICESCU, P. P. 372. *Oaie, oaie oacără, șade jos și dapână* (Virtelnița). GOROVEI, C. 398. *Într-o foaie, cartifoaie, șade o oaie oacără* (Fragii). PĂSCULESCU, L. P. 83. ♦ (Substantivat, regional) Oaie oacără (1). Cf. CHEST. V 76/62, 81.

2. (Învechit, despre oameni) Cu pete pe obraz. Cf. LB, POLIZU, CIHAC, II, 679.

3. (Regional, despre oameni) Murdar, nespălat (Jina — Sebeș). GR. S. VI, 240. *S-o făcut toată oacără... când o venit era toată oacără.* ib.

4. (Regional, despre cai) Care are ochii de culori diferite; ceacir. Com. din BONT — GHERLA.

— Pl.: oacări, -e. — Și: (regional) oăcăr, -ă (VICIU, GL.), oăcăn, -ă, oăcără (A V 20) adj.

— Etimologia necunoscută. Cf. alb. v a k ë r (ë) „oaie sau berbec cu botul și picioarele negre“, bg. В А К Ъ Л.

OĂCĂȘ, -Ă adj. v. oacheș.

OĂCEA adv. v. aoace.

OĂCHEOȘ, -Ă adj. v. oacheș.

OĂCHEȘ, -Ă adj., s. m. I. Adj. 1. (Despre oi, rar despre alte animale) De culoare albă, cu pete (cearcăne) negre împrejurul ochilor; cu pleoapele, cu sprincenele și ochii negri (LB, H X 329, NOVA COVICIU, C. B. I, 5); p. e x t. cu botul sau cu nasul negru (H IV 252, XVII 96), cu pete negre pe bot (DIAONU, P. 37, CHEST. V 75/31, A V 31, VI 26, com. din ȘIEUȚ — BISTRITA), la urechi (DIAONU, P. 37, H XI 5) și pe frunte (DIAONU, P. 37). *Moș Dediu i-a dăruit patruzeci și nouă de mioare, oacheșe numai de câte un ochi.* CREANGĂ, P. 105, cf. MARIAN, T. 307. *Copilul... luă oia cea oacheșă și merse cu cei doi moșnegi.*

RETEGANUL, P. III, 57. *Prindeți cea oaie oacheșă.* PĂSCULESCU, L. P. 277, cf. GOROVEI, C. 216. ♦ (Substantivat) Oaie oacheșă (I 1); p. g e n e r. animal oacheș. Cf. HEM 853, com. MARIAN, DENSUSIANU, T. H. 82, CHEST. V 76/8, 73, com. din VAȘCĂU, MAT. DIALECT. I, 140.

2. (Transilv., despre cai) Cu ochi de culori diferite; ceacir. Cf. CHEST. I 60/221, 238/1, 446.

3. (Despre oameni) Cu ochii, părul și sprincenele negre și cu pielea feței de culoare închisă, b r u n e t, (regional) b ă r n a c i; p. e x t. (despre pielea, tenul, capul omului etc.) de culoare închisă, care bate în negru. *Împăratul era om mare... rătund la față și can smad, oacheș.* NECULCE, L. 227. *Tinere și frumusele argate După gust: oacheșe, nierioare.* BUDAI-DELEANU, T. 122. *Oacheș, negru pre la geane.* BĂRAC, A. 15/15. *Un june de 22 de ani, scurt la statură, cu fața oacheșă... sta în scara caselor.* FILIMON, O. I, 99. *Stăpînul casei... era un om ca de cincizeci de ani, oacheș și cu părul jumătate alb.* BOLINTINEANU, O. 414. *Dintr-o fereastră deschisă se zărea, printre oale de flori, un cap de față oacheș și visător ca o noapte de vară.* EMINESCU, N. 14. *Pelița din oacheșă se făcuse vîntă.* id. ib. 25. *Ercule... era oacheș și înalt.* IȘPIRESCU, U. 28. *Un voinic bisocean, un fel de oacheș Apolon muntenesc.* ODOBESCU, S. III, 172. *Și oacheșe fete se-nșiră la joc În cercul cel magic al zării de foc.* COȘBUC, B. 147. *Zamfirița care-i mai oacheșă decît sora ei.* I. NEGRUZZI, S. I, 12. *Oacheșă soție a sprintenului Apul.* OLLĂNESCU, H. O. 345. [Grecii] *sînt de obicei oacheși.* MEHEDINȚI, P. 15. *Omul îndrăgostit nu zice: te iubesc pentru că ești oacheșă; nici: te iubesc pentru că ești bună.* REBREANU, NUV. 251. *Era o femeie mică, oacheșă, poate cam prea slăbită și prea palidă.* C. PETRESCU, A. 291, cf. BRĂESCU, V. 7. *În ochii mari ai fetei, umbriți de sprincene lungi, pe fața ei oacheșă, tremura ca un farmec de durere ori de iubire... SADOVEANU, O. III, 27. Oacheș, nalt și lat în spete, El a luat-o pe-ndelete.* ARGHEZI, S. P. 108. *Se uită cu un fel de milă la flăcăul oacheș care acum ofta amărît pe lavița de lemn.* CAMIL PETRESCU, O. I, 16. *Are un cap frumos, oacheș.* STANCU, D. 257. *Să fii oacheș și frumos Ca un soare luminos.* ALECSANDRI, P. P. 381. *Inchin și la a copilă Oachișă de colea, Dac-o vrea.* TEODORESCU, P. P. 168. *Pentru badea oacheșu M-a bătut notarișu.* DOINE, 273. *Din flăcăii de prin sat, Mulți îmi plac și mulți nu-i vreu... Fără unul mai ochiș.* PAMFILE, C. T. 126. ♦ (Substantivat) *Cei oacheși, cu ochi și cu păr negru.* PISCUPESCU, O. 141/5. ♦ (Prin analogie) *Oacheșele viorele Se retrag de el departe, Rîzînd vesel între ele.* ALECSANDRI, P. III, 55. *Un oacheș nor de piper.* ODOBESCU, S. I, 464. *Zăresc ușoara lor văpaie Verzuie, oacheșă, bălaie.* MACEDONSKI, O. I, 33. *Foliolă fără linie oacheșă.* GRECESCU, FL. 310. *Scoase la iveală o pine oacheșă, destul de mare, cu gingii stren-*

turoase. HOGAȘ, M. N. 119. *S-a oprit din zbor o cioară... Oacheșă ca un hornar și macabră ca un cioclu*. TOPIRCEANU, M. 9. *Iasca... are o culoare oacheșă*. H IV 71. ♦ Fig. (Regional; și substantivat) (Persoană) care are ceva pe conștiință; (persoană) stigmatizată, deocheată. Com. din LUPȘA — ABRUD. ♦ P. e x t. Îndrăzneț, încrezător. Com. din LUPȘA — ABRUD.

4. (Regional) Cu ochi mari și frumoși. Com. MARIAN.

II. S. m. (Iht.; regional) Clean (*Leuciscus squalius*). BĂCESCU, P. 25, cf. 41, 184.

— Pl.: *oacheși*, -e. — Și: (regional) *oăchiș*, -ă, *oăcheoș*, -ă (H IV 224), *oăchias*, -ă (ib. I 120, VI 233, XI 75), *oăcăș*, -ă (DENSUSIANU, T. H. 82, 83), *ocheș*, -ă (BUDAI-DELEANU, LEX., DENSUSIANU, T. H. 138), *ochiș*, -ă adj.

— Probabil *ochi*¹ + suf. -eș. Cf. *oacăr*.

OĂCHET adj. (Regional) Oacheș (I 2). Com. din TĂURE — NĂSAUD.

— Pl.: ?

— Cf. *oacheș*.

OĂCHIAS, -Ă adj. v. *oacheș*.

OĂCHIE adj. (Regional) Oacheșă (I 1) (Aroneanu — Iași). Cf. H VIII 7.

— Pl.: ?

— Cf. *oacheș*.

OĂCHIG adj. (Regional) Oacheș (I 2). Com. din CODOR — DEJ.

— Pl.: ?

— Cf. *oacheș*.

OĂCHIS, -Ă adj. v. *oacheș*.

OĂCI adv. v. *aoace*.

OĂCICI interj. v. *oac*.

OĂCOACOA interj. v. *oac*.

OĂCRĂ adj. v. *oacăr*.

OĂGĂ s. f. v. *hoagă*.

OĂGĂNĂ adj. (Prin sud-vestul Munt., în sintagma) *Oală oagănă* = oală goală. L. ROM. 1961, nr. 1, 24.

— Pl.: *oagăne*.

— Etimologia necunoscută.

OĂGĂR s. m. 1. (Prin Munt., depreciativ) Ungur.

2. (Argotic) Agent; militar. BUL. FIL. IV, 135, cf. 168, 185.

— Pl.: *oagări*.

— Etimologia necunoscută.

OĂIE s. f. 1. Femela berbecului după ce a ajuns la maturitate; p. gener. animal domestic rumeșător (femelă sau mascul), crescut pentru lână, lapte și carne (*Ovis aries*). *Oile lor multu se-au plodit, mulțindu-să*. PSALT. HUR. 121^v/11. *Erați ca oile rătăcindu*. COD. VOR. 150/10. *Supus-ai suptu picioarele lui oile și boii toți*. PSALT. 11, cf. 267. *Jucară... munții ca miei oilor*. CORESI, PS. 321/5. *Vor să fie ca o turmă de oi fără păstor*. EUSTRAȚIE, ap. GCR I, 76/25, cf. ST. LEX. 169^v/2. *Și i-ai supus toate supt a lui picioare: Oile și boii și tot de supt soare*. DOSOFTEI, PS. 28/10, cf. ANON. CAR., LEX. MARS. 232, IORGA, S. D. XVI, 88. *Niște dobitoace care samănă cu oile, avînd... un gheb... în spinare... se numesc lame*. DRĂGHICI, R. 64/18. *Parcă se cobor turme de oi de pe coastele Ceahlăului*. ALECSANDRI, T. II, 8. *Și-a sclipuit puține parale, cîteva oi, un car cu boi și o vâcușoară cu lapte*. CREANGĂ, P. 139, cf. 291. *Cît mi-a fost mie de drag Să mîn oile să pască*. COȘBUC, P. II, 167. *Oaia își are patria ei tot în lumea veche*. MEHEDINȚI, G. F. 185. *Cînd eram eu copil, pe acolo pășteam oile satului*. BUJOR, S. 146. *N-a lipsit din Braniștea decît o vară cît a fost la oi*. MIRONESCU, S. A. 44. *Văzu că muierea se sculase, iar băiatul se pregătea să se ducă cu oile pe izlaz*. PREDĂ, D. 6. *Ușurel vînt cînd bătea Fluierul frumos cînta, Oile mi le-adormea*. JARNÍK-BÎRSEANU, D. 510, cf. 191. *S-aud oile zbierînd*. DOINE, 232, cf. ȘEZ. IV, 119, 120, PAMFILE, B. 69. *O oaie rîtoasă umple toată turma*. LB. *Brînză de capră strică și pe cea de oaie*. ZANNE, P. III, 485. *Capra se-împute și oaia trage rușine*. ȘEZ. I, 218, cf. ZANNE, P. I, 395. *Vai de oaia ce nu-și poate duce lîna!* ZANNE, P. I, 568, cf. PAMFILE, J. I, 128. *Cine se face oaie îl mîntîcă lupul*. BUDAI-DELEANU, LEX., ZANNE, P. I, 568. *Nici lupul flămînd, nici oaia cu doi miei*. CADE 731. *Cîmpul alb, oile negre, cine le paște le cunoaște* (Cartea). SBIERA, P. 322, cf. GOROVEI, C. 332. *Ciugurele mărunțele, tot pe drum înșirățele, Ciugur mugur cel bătrîn șede jos și bea tutun* (Ciobanul și oile). ȘEZ. I, 197, cf. PAMFILE, C. 27. ♦ (Urmă de determinări care indică rasa, specia etc.) *Oaie bîrsană, oaie caracul, oaie merinos, oaie spancă, oaie stogoșă, oaie țigăie, oaie țurcană* v. cuv. ♦ (Ca termen de comparație sugerînd blîndețe, lipsa spiritului de independență, naivitate, prostie) *Schimbămu-ne ca oile la giunghere*. PSALT. HUR. 37^v/22. *Pre slugile tale ne giunghere... ca nește oi proaste*. DOSOFTEI, PS. 146/8. *Bleagă și prostuță ca o oaie*. MINULESCU, VERS. 177. ♦ Fig. *Mulți amu mincinoși proroci și mincinoși învățători arăta-se a fi oi, și lupi era*. CORESI, EV. 195. ♦ E x p r. *Ca oile* = (despre oameni) a) cu grămada, grămadă; în dezordine. *Ca oile întru iadu puși sîntu, moartea paște-i*. PSALT. 94, cf. 160, PSALT. (1651), ap. GCR I, 155/25; b) fără discernămint, în mod mecanic, orbește.

Cf. ZANNE, P. I, 571. **A se lua, ca oile, unul după altul** = a imita în mod mecanic pe cineva. Cf. ZANNE, P. I, 571. **A fi oaie între lupi** = a fi bun, blînd, moale între oameni răi. id. ib. 572. **E deștept (sau șiret) ca oaia (cu jug sau pe zăduf)**, se zice, ironic, despre un om naiv, prost. Cf. H II 117, XIV, 106, ȘEZ. I, 218, ZANNE, P. I, 572. **A o face de oaie** = a proceda neîndemînic, a face o prostie, o gafă; a o face boacănă. Cf. BARONZI, L. 41. *Am făcut-o de oaie de tot.* CARAGIALE, O. VI, 95. *Anul trecut, nebunul a făcut-o de oaie . . . Ia leașa pe vacanță, pleacă la Sinaia, pierde toți gologanii la bulă.* I. BOTEZ, B. I, 214. *N-avea de unde să cunoască obiceiurile ceremonialului curților occidentale, așa încît o făcu de oaie, pe turcește.* C. GANE, TR. V. 130. *Mi-a făcut-o de oaie . . . Mi-e rușine să vă povestesc.* STANCU, R. A. I, 192. *O făcurăm de oaie, șefule.* PAS, Z. III, 39. **Prea e de oaie**, se spune despre vorbe sau acțiuni cu totul nepotrivite, lipsite de tact, de măsură. *Prea e de oaie, fine, așa!* JIPESCU, O. 73, cf. ZANNE, P. IX, 676. **A suge (de) la două oi** = a trage concomitent foloase din două părți. Cf. ZANNE, P. I, 572. **A umbla să iei (sau să scoți) două piei de pe o oaie** = a urmări un ciștig exagerat. Cf. CADE, DL. *Te trezești la oi?* se spune unei persoane care manifestă o atitudine lipsită de bun simț, care se poartă ca un bătăran. Cf. ZANNE, P. I, 572. **S-a dezbrăcat (lupul) de pielea oii** = și-a dat pe față caracterul urît, crud; și-a scos masca, și-a dat arama pe față. *Mihnea . . . cum apucă domnia, îndată să dezbracă lupul de pielea oii . . . și prinse pre toți boierii cei mari și aleșii și-i munci (a. 1654).* GCR I, 171/7. **A da oile în paza lupului v. l u p .** **A se ține (sau a se agăța de cineva) ca scaiul de caie v. s c a i .** **A băga oile în lapte v. l a p t e .** (Regional) **A avea oi v. a v e a .** ♦ *De-a oile* = numele unui joc de copii. PAMFILE, J. I, 298, cf. III, 17. *De-a lupul cu oile v. l u p .* ♦ (La pl., art.) Numele unui dans popular. VARONE, D. 120. ♦ **Compus:** (Bucov.) **oaia-morților** = becațină (*Gallinago gallinaria*). MARIAN, O. II, 301, cf. TDRG, JAHRESBER. XII, 139, 140, XIX-XX, 47, BĂCESCU, PĂS. 117. ♦ **Carne de oaie (1).** ♦ **Blană de oaie (1).** *Căciula cea de oaie Pe urechi am tras-o zdravăn.* EMINESCU, N. 42.

2. Fig. (În limbajul bisericesc, mai ales la pl.) Credincios, considerat în raport cu preotul; creștin, drept-credincios. *Se vor aduna înaintea lui toate limbile; și va despărți ei unii dentr-alalți . . . Și va pune oile de-a dreapta sa, iară caprele de-a stînga.* CORESI, EV. 38. *Nu sînt trimes numai cătră oile ce-s perite den casele israililor.* id. ib. 321. *Frați d[un]hovnici rumânești carii sînteți păstori oilor celor cuvîntătoare (a. 1640).* GCR I, 88/9. *N-au fost oaie, ci din oi cel mai ales, însă din oi s-au făcut păstorii și acum iaste părinte și păstorii păstorilor (a. 1798).*

id. ib. II, 163/14. *Asta e pilda care dai oilor tale, păstorule?* NEGRUZZI, S. I, 228.

— Pl.: oi.

— Lat. ovis, -em.

OÁJDĂ¹ s. f. 1. (Învechit și regional) Fringhie, sfoară, legătură, curea. *Și deca lu strinseră elu cu oajde* (cu legăturile N. TEST. 1648, cu curealele BIBLIA 1688) *dzise . . . Pavelu.* COD. VOR. 44/2, cf. IORGA, L. R. XXX. *Am legat sarcina c-o oajdă.* VICIU, GL., cf. DR. III, 833. ♦ (Prin Transilv.) Fiecare dintre sforile care, împletite, alcătuiesc funia sau ștreangul; viță, coardă. Cf. VICIU, GL., PAMFILE, I. C. 212.

2. (Regional, în forma oajde) Urzeală (Rudina — Tirgu Jiu). H IX 87. *A pus multă oajde.* ib.

— Pl.: oajde. — Și: oájde, ioájďă (VICIU, GL.), iójdă (PAMFILE, I. C. 212) s. f.

— Etimologia necunoscută. Cf. rus. вожжа „hățuri, friu“.

OÁJDĂ² s. f. (Regional) 1. Noroi amestecat cu zăpadă; mocirlă, tină. Cf. VICIU, GL.

2. Rană (PAȘCA, GL.) cu sînge (DR. III, 833).

3. (În loc. adj.) **Oajdă de . . .** = plin de . . . Cf. DR. III, 833, VAIDA. *I se făcuseră mînilor vinete de ger și picioarele hojdii de sînge prin nămeți.* RĂDULESCU-CODIN, L. 11. *Tăt is oajdă de sîngă.* ALR II 3477/362, cf. ALR SN III h 844. *A venit acasă oajdă de tină.* MAT. DIALECT. I, 285. (Eliptic) *Tot îi oajdă.* VICIU, GL.

— Pl.: oajde. — Și: oájde (VICIU, GL.), oáșďă (VAIDA) s. f.; hójdii subst. pl.

— Etimologia necunoscută. Cf. alb. v a z h d e „urmă“ (DR. III, 833).

OÁJDE¹ s. f. v. oajdă¹.

OÁJDE² s. f. v. oajdă².

OALĂ s. f. I. 1. Vas de lut ars, de metal, de porțelan etc., avînd de obicei gura largă și înălțimea mai mare decît lărgimea, folosit în gospodărie pentru pregătirea, păstrarea, transportarea bucatelor etc. *Care preot va duce în oltariul besericii lapte . . . fără de oală noao.* PRAV., ap. TDRG, cf. ANON. CAR., LEX. MARS. 232. *Purcelul . . . răstoarnă cîteva oale cu ritul.* CREANGĂ, P. 81. *O să găsești acolo o oală.* CARAGIALE, O. II, 28. *Avînd cînaci pe umeri puși, El vine aducînd o oală.* COȘBUC, P. II, 245. *Ia scoate oalele și ulcelele celea din dăsagi, Irino.* BUJOR, S. 85. *Ce cugeta această babă, care aștepta cu oala în mînă, înaintea mea?* GALACTION, O. 40. *Plita era încărcată de oale.* BRĂESCU, A. 101, cf. IOVESCU, N. 161. *Tot spre podoaba casei, sînt atîrnate pe părăți „polițe“ cu „blide“, „talgere“ și oale.* PRIBEAGUL, P. R. 32. *În dăsagi, pe umăr, văru-meu Păcală Aducea-n țîrg ouă și smîntînă-n oală.* ARGHEZI, S. P. 14. *Din oalele și cratițele*

de pe cuptor se ridicau aburi binemiroșitori. v. ROM. iulie 1953, 85. *La oalu cu varza*. TEODORESCU, P. P. 121. *La mîndruța-n joc voinică, Spală oala tu, pișică!* JARNIK-BİRSEANU, D. 420, cf. ȘEZ. VIII, 87. *Cît se scoală, Cată-n oală*, se zice despre un om mîncăcios. Cf. JARNIK-BİRSEANU, D. 436. *În oala acoperită nu cade gunoi*. I. CR. I, 58, cf. CADE. *Oala nu se umple cu vorbe*. ZANNE, P. IV, 20. *Oala fără de mînușă ajunge după ușă*. CADE. *Oala dogită în zadar o mai legi*. id. ib. *Se laudă oala că va sparge căldarea*. id. ib. *Oala la foc și iepurele în pădure*, id. ib. ✧ **E x p r.** **Cît o oală de praznic (mare)** = foarte mare. *Hrubă astupată cu capac de fier și încuiată cu lacăt cît o oală de praznic mare*. C. PETRESCU, R. DR. 137, cf. ȘEZ. I, 286. **A fi goală ca o oală** = (despre case) a fi sărăcăcioasă. *Casa-i goală ca o oală, de n-are de ce se prinde mița*. ZANNE, P. III, 81, cf. 170. **A se feri (sau a se teme) ca de oala mălaiului** = a se feri cu multă grijă (să facă ceva), a se păzi ca de dracul. Cf. id. ib. IV, 24, COMAN, GL. **A prinde (sau a lua, a ridica pe cineva) ca din oală** = a prinde pe cineva ușor, fără nici o greutate; a lua pe cineva prin surprindere. Cf. ZANNE, P. IV, 24, GOROVEI, CR. 130. *Știi ce-i așteaptă? . . . Au să-i ia ca din oală*. C. PETRESCU, A. R. 36. *Îi luau ca din oală și-i treceau prin săbii*. STANCU, D. 10. *Dacă ne ia de-acasă ca din oală?* PAS, Z. IV, 224. *Bănetul tău, dacă-l iau, . . . tot n-am unde-l schimba: ca din oală m-ar ridica*. GALAN, B. I, 457. **Sună a oală**, se zice despre cineva care e grav bolnav, pe moarte. Cf. ZANNE, P. IV, 25. **A se face (sau a fi) oale și ulcele (sau ulcioare)** sau **a se face pămînt (sau lut) de oale** = a fi mort de mult. *Nu știți că mătușa-i moartă, de cînd lupii albi și s-a făcut oale și urcioare, sărmana?* CREANGĂ, P. 23, cf. 136. *Părinții ei . . . se făcuseră de mult pămînt de oale*. SANDU-ALDEA, U. P. 171. *Despre noi nimeni nu are să mai știe nimic cînd om fi oale și ulcele*. C. PETRESCU, C. V. 295, cf. ZANNE, P. IV, 25. **Atunci vom fi oale și ulcele**. Com. din PIATRA-NEAMȚ. (În imprecații) **Face-te-ai oale și urcioare!** CIAUȘANU, GL. **A pune (pe cineva) în oală** = a întrece, a birui (pe cineva). IORDAN, STIL. 322. **A pune (toate) în aceeași oală** = a amesteca lucruri, probleme etc. (foarte) diferite și a produce astfel neînțelegeri, confuzii. Cf. PAS, Z. IV, 25. **A-i fierbe oala (fără foc)** = a-i merge bine. Cf. ZANNE, P. IV, 19, 20. **A-i fierbe două oale, una seacă și una goală** = a-i merge foarte rău. Cf. id. ib. 19. **A fierbe (pe cineva) în oală seacă** = a-i face (cuiva) multe neplăceri, a-i scoate sufletul; a juca (pe cineva) în ciur fără vătălie. Cf. id. ib. 21, CIAUȘANU, GL. **A mîncat din oală sau a gustat la oala cu chișleag** = (mai ales despre fete tinere) și-a pierdut fecioria, a greșit. Cf. ZANNE, P. III, 522, IV, 23. **A plăti oalele sparte (de altul)** = a plăti paguba făcută de altul, a suferi pentru faptele altuia.

Cf. id. ib. IV, 23. **A-i pune (cuiva) oala** = a fermeca (pe cineva), a-i face (cuiva) farnece. *Dar nu mă duc la oca, Ci la ibovnica mea, Că parcă mi-a pus oala*. TEODORESCU, P. P. 331. **A sufla (sau a se uita) în fundul oalei** = a bea zdravăn, a trage la mîsea; a se îmbăta. Cf. ZANNE, P. IV, 24. **A fi bolnav de oală** = a fi bețiv. id. ib. **Învățată să țină oala de toartă**, se spune despre o femeie căreia îi place să fie stăpînă în gospodăria ei. Cf. PAMFILE, DUȘM. 389. **A trage jar (sau foc) la oala sa** = a se îngriji de interesele sale, neglijînd pe ale altuia; a-și trage cenușa pe turtă. *Sarnikie trage foc la oala sa și tocma așa scrie aici adevărul*. ȘINGAI, HR. I, 361/21, cf. 362/11. *Fiecare trage jar la oala lui*. ȘEZ. I, 219. **Ajunge un ciomag (sau o bită, o măciucă) la un car de oale** = a) o singură vorbă e de ajuns pentru cine vrea să priceapă. DM; b) nu este nevoie de un efort prea mare pentru a zădărnici ceva șubred, netemeinic. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., ȘEZ. I, 219. **Mustățile îi caută (sau îi trag) a oală (sau spre fundul oalei)** sau **i-a crescut mustața în oală** sau **i-s mustățile făcute pe oală**, se spune despre un om căruia îi place să bea. Cf. ZANNE, P. II, 301, PAMFILE, J. II, 157. **Mustăți (făcute) pe (sau aduse a, date după) oală** = mustăți lungi și cu capetele lăsate în jos. *Cu nasul roș de beție, cu mustățile făcute pe oală*. GHIBĂNESCU, ap. TDRG. *Fruntea-i era încrețită, iar mustețele mari erau date după oală*. DUNĂREANU, CH. 16. *Cu firele de mustăți . . . lăsate pe oală, cari cînd sorbea din bărdacă se înmuiau în udătură*. CHRITĂESCU, GR. 195. **Mustățile mari îi cădeau pe oală**. STANCU, R. A. I, 27. *Iar se oțărăsc în tine cei șapte draci! îi zicea rîzînd Nechifor și-și mîngîia mustața groasă adusă a oală*. SADOVEANU, O. X, 516. (Regional) **Tuns pe oală** = cu părul lung pînă pe git și retezat; p. ext. tuns rău. ✧ **Conținutul unei oale (I I)**. *Fierb cîteva oale la foc* (a. 1779). GCR II, 118/31. *Eu la joc, Mîndra la joc, Și oala curge în foc!* HODOȘ, P. P. 179. *Oala la foc clocotește, Pruncuț mic îmi țipotește!* BALADE, III, 303. *Trei brînci de țărițe într-o oală de chiselită*, se spune despre un lucru lipsit de valoare. Cf. ZANNE, P. III, 521. ✧ **E x p r.** **A-i da oala în foc** = a se supăra, a-i sări muștarul. Cf. ZANNE, P. IV, 25, PAMFILE, J. II, 157. **A se amesteca (sau a-și băga nasul) unde nu-i fierbe oala** = a se vîri unde nu este chemat, unde n-are ce căuta. *N-are să s-amestece nime unde nu-i fierbe oala*. ALECSANDRI, T. 965. *Nu-ți mai băga nasul unde nu-ți fierbe oala!* H. LOVINESCU, T 97, cf. ZANNE, P. IV, 15. ✧ **Fig.** (Glumeț) **Cap. Băiatu cînd îl face, păru îi e negru; ala-i cade de-i rămîne oala goală**. CONV. LIT. XXXVII, 719, cf. DR. IV, 714, BUL. FIL. IV, 110, 123, v, 191. ✧ (De obicei urmat de determinări — nume de flori introduse prin prep. „de“ sau „cu“) **Ghiveci, glastră. Oale cu maghirani, indrușaimi și alte flori**

scumpe. FILIMON, ap. TDRG. *Prin obloanele deschise ale ferestrelor cu gratii... vezi oale cu flori galbene ca de aur.* EMINESCU, N. 5. *Dintr-o fereastră deschisă se zărea printre oale de flori un cap de fată.* id. ib. 14, cf. PAMFILE, I. C. 391, 392, VICIU, GL. ♦ (Cu determinarea „de noapte“) Vas întrebuințat (în timpul nopții) pentru necesitățile omenestii; țucal, (regional) șerbel.

2. (Mai ales în forma *ol*) Vas de lut lunguiet, înalt și mai strîmt la mijloc în care se pune de obicei lapte la prins (ARH. FOLK. VII, 121, SEZ. VII, 97, BUD, P. P. 46, 80, I. CR. III, 187, A V 2, 15, VI 4, com. din MONOR — REGHIN); (învechit și regional) vas în care se păstrează sau se transportă apa (CHEST. II 460/258, ALR I 431, 706, ALR II 2554, A I 13, 21, 22, 31, 34, 36, com. din fostul județ BIHOR) și alte băuturi (com. din ZAGRA — NĂSĂUD), urcior (LB, ȘĂINEANU, CONV. LIT. XX, 1014, PAMFILE, I. C. 392, com. MARIAN, VAIDA, VICIU, GL., CANDREA, T. O. 51, ARH. FOLK. VI, 298, ALR I 696, ALR II 3953/95, 279, 284, 310, 316, 325, 334, 349, 353, A I 12, 13, 22, 26, 31, 35, 36, III 10), ulcea, cană, pocal (LB, L. COSTIN, GR. BĂN. 149, ALR I 694/63, 94, 131, 257, 295, 302, 320, 333, 335, 341, ALR II 3958/791, 833, 876, 886). *Un ol plin de apă.* DOSOFTEI, v. s. ianuarie 5^v/14. *În stînga un ol cu apă rece pus în fereastă așteaptă pe trecători să-și stîmpere setea.* F (1881), 426. *Datina de a duce un ol sau oală cu apă proaspătă înaintea sicriului... era uzitată și la romani.* MARIAN, I. 268. *Vrei să bei? Și nu ți-e teamă Că mi-e olul descîntat?* COȘBUC, P. I, 239, cf. PAMFILE, DUȘM. 157, GOROVEI, CR. 243. *Drumetului — dacă poștește — i se dă să bea apă proaspătă din „ol“ (ulcior).* PRIBEAGUL, P. R. 32. *Ana... l-a amenințat că-i sparge olul în creștet.* T. POPOVICI, SE. 16. *Lasă-mă vecină-n casă C-afară-i vreme ploioasă, Ploaia ca din ol se varsă.* POMPILIU, B. 73. *Hop odată! Ș-o scovardă Ș-o plăcintă cînd e caldă, Adă olul să beau apă.* DOINE, 83. *Aleu, soră, draga mea, Adă-un ol cu apă rece.* SEZ. VII, 165. *Decît un caiet în furcă, Mai bine o oală de țuică.* CIAUȘANU, v. 115. *Olul umblă la fîntînă pînă se sparge.* ZANNE, P. IV, 5. ♦ Conținutul vasului descris mai sus. *Plată tu mi-ai dat un ol de bere!* COȘBUC, P. II, 288. *Un ol de lapte gros.* MARIAN, SA. 256. ♦ (Regional) Damigeană. ALR II 3924/64, 95, 284, 346, com. din MONOR — REGHIN, com. din TĂRCĂIȚA — BEIUȘ, MAT. DIALECT. I, 83, 285. ♦ (Regional) Ploscă (Ineu — Arad). ALR II 3956/64.

3. (Învechit, rar) Lut. *Că vas de oală fărîma-iveri ei.* PSALT. HUR. 1^v/25.

4. (Regional) Cazan, căldare în care se fierb rufe (Voivozi — Carei). ALR II 3370/325.

5. Vas de construcție specială, asemănător cu oala (I 1), avînd uneori accesorii și folosit în diverse operații tehnice, industriale, de laborator etc. *Cu cît mai mult în oală fierbe*

aurul cu atît mai lămurit arată. CANTEMIR, ap. DDRF. *Macaragița înaltă în văzduhul tulbure din hală oala cu șase mii de kilograme de oțel.* v. ROM. aprilie 1955, 250. *Conducerea uzinei a intervenit... pentru a ni se livra două oale de turnare de mare capacitate.* SCÎNTEIA, 1960, nr. 4847.

II. 1. (Regional) Țiglă; olan. *S-au apucat de-au acoperit mănăstirea Balica cu oale și au tencuit-o pre dinafară.* NECULCE, L. 308. *Casăle sînt zidite de piatră și coperite cu oale roșii.* IST. AM. 10^v/17. *Oale pentru acoperemîntu... să vor aduce cu rînduială (a. 1823).* URICARIUL, v. 62/19. *Hemei[ul]... se agăța și de coperișul de oale albe.* CONTEMPORANUL, III, 781, cf. CHEST. II 260/7, ALR II/I h 231, A III 18, v 14.

2. (Învechit) Scoec (făcut din lut ars); conductă de apă; burlan. *Apele ceale calde... ies din oale.* DOSOFTEI, v. s. septembrie 13^v/2. *Au făcut și o cișme, adecă fîntînă, în zidiul bisericii despre poarta cea mare a curții cei domnești, aducînd apă pe oluri de departe.* N. COSTIN, LET. II, 16/4. *Aceste răsuflători se fac puînd în ele oale de cele de cișmele.* I. IONESCU, C. 238/23, cf. BARCIANU.

3. (Regional) Bucșă, bucea (la roată). ALRM SN I h 223.

4. (Regional) Scobitură circulară făcută într-un obiect; obiect care are o astfel de scobitură: a) (la piuă) covata, butucul cu găvan, în care se pun dimiile. DAMÉ, T. 168, cf. PAMFILE, I. C. 307, PĂCALĂ, M. R. 464, VICIU, GL., ALR II 6474/102, 130, 141, 833, 836; b) scobitură adîncă a butucului la teascul pentru stoarcerea jumărilor. PĂCALĂ, M. R. 428, cf. id. R. 69; c) (la moară) piulița de sub fusul cringului (Arpașu de Jos — Victoria). ALRM SN I h 112/172; d) (la jocuri cu pietre sau cu bile) gaură în care trebuie să intre pietrele sau bilele aruncate de jucător. (E x p r.) A face oala (sau oală) = a viri toate bilele în gropiță. Cf. BUL. FIL. V, 191, PAMFILE, J. II, 300.

5. (Regional) Virtej de apă; viltoare, bulboană. CHEST. IV 39/29, cf. ALR I 427/65.

— Pl.: oale și (regional) oli (ALR I 695/12, 98, 125, 150, 283, 578, ib. 707/98, A II 12). — Gen.-dat. și: (regional) olii. ALR II/I MN 9, 6866/2. — Și: (cu sg. refăcut după pl.) ol (pl. oluri). s. n. — Sg. refăcut după pl. oale (< lat. ollae).

OĂMĂ s. f. (Rare) Femeie. *E om și n-are oamă, ca leul o lionă.* HELIADE, O. I, 366. *Și se ține oamă mare Cînd pînză de straiță n-are.* LEXIC REG. 21.

— Pl.: oame.

— Om + suf. -ă.

OAMENESC, -EASCĂ adj. v. omenesc.

OĂMET s. m. sg. v. omet¹.

OĂNTĂȘ s. n. v. hantșoș.

OĂNTIȘ s. n. v. hantșoș.

OĂNTIȘ s. n. v. hantșoș.

OĂNTĂ s. f. v. goanță.

OAR conj. v. oare¹.

OĂRĂ¹ s. f. I. (La sg.) Timpul sau momentul în care are loc un fapt.

1. (Învechit, în l o c. a d v.) **Întru** (sau **din**) **acea** (sau **aceea**) **oară** = în (sau din) vremea aceea, pe (sau de) atunci; în (sau din) acel moment. *Într-acea oară ce era închis în temniță Ioan.* DOSOFTEI, ap. TDRG. *Din aceea oară i-au dat Grigorie Vodă pre ei în sama vătafului.* ap. ȘINCAI, HR. III, 96/16. (**De**) **altă oară** = a) vreo-dată, odinioară. *Spuse deaci celora ce se protiviră de altă oară* (o a r e c î n d u N. TEST. 1648, o d i n i o a r ă BIBLIA 1688)... *în zilele lu Noe, cîndu dura corabia.* COD. VOR. 156/4, cf. 148/2; b) în alt rînd, cu alt prilej, altă dată. *Altă oară... orășeanii... trecură pîrăul.* DOSOFTEI, v. s. ianuarie 28^v/35. *Astă oară* = de data aceasta, acum. Cf. BARCIANU.

2. (În concurență cu d a t ă și precedat de un num. ord. sau de un echivalent al lui) *A doa oară fără de greș va veni să ne giudece.* VARLAAM, c. 22. *Această boală să întimplă celor ce întăia oare călătoresc pe mare.* DRĂGHICI, R. 10/1. *Iubesc — și-mi pare că-i întăia oară!* IOSIF, p. 14. *I-ai făcut un serviciu... Chiar îmi spunea ultima oară cînd l-am întîlnit.* C. PETRESCU, c. v. 106. *Cînta cocoșul pentru-ntăia oară și eu vegheam o stea ca să răsără.* TULBURE, v. R. 11. ✧ (Învechit, urmat de un num. ord. sau de un echivalent al lui) *Cela ce va fura furtușag mare de oara dentăi* (de î n t ă i a ș i d ă t ă MUNT.) *să-l spîndzure.* PRAV. 34. *De oara trecută cînd te-ai infățîșat mării sale, s-a pus mai cumplită pază asupra noastră.* SADOVEANU, o. x, 238. ✧ L o c. a d j. (Regional) **De-a doua oară** = de-al doilea, de-a doua. *Nici o poamă nu-i amară Ca omu de-a doua oară.* JARNIK-BÎRSEANU, D. 170, cf. 209. ✧ *Maică de-a doua oară* = mamă vitregă. *Cîte poame sînt de vară, Nici una nu-i amară Ca maica de-a doua oară.* id. ib. 209.

II. (La pl., folosit la formarea num. adv.) *Postescu-mă de douo ori în săptămîină.* CORESI, EV. 11, cf. 26. *Strigă de trei ori* (a. 1600—1625). GCR I, 65/31. *Va fi făcut acest lucru de dooă, trei ori, după cum spune pravila.* PRAV. MOLD., ap. GCR I, 120/31. *De va ucide cineva vreun dobitoc... ce-i va fi făcut vreo pagubă o dată sau și de două ori.* PRAV. 16. *Dacă s-ar lua numărul 3 de patru ori, sau numărul 4 de trei ori, de-amîndoao orile ar ieși 12.* ȘINCAI, I. 22/16. *Nu rămîne loc pe care nu îl samănă de 2 ori*

într-un an. GOLESCU, I. 123. *Alergătorii... într-o fugă sînt datori a face giurul pieții de patru ori.* NEGRUZZI, S. I, 36. *Tu... încungiuri într-o clipă De trei ori acest pămînt!* ALECSANDRI, P. I, 136. *Novă luni, de nouă ori Străluciră printre nori.* BOLINTINEANU, O. 89. *Cu cîrja lui cea vechie el bate de trei ori.* EMINESCU, O. I, 93. *Pune capul lui Harap Alb la loc, îl încunjură de trei ori cu cele trei smicele de măr dulce.* CREANGĂ, P. 278, cf. 195. *Fata nu așteptă să-i zică de două ori.* ISPIRESCU, L. 25. *Pe zidurile [cetății]... de două ori au fîlfiit biruitoare steagurile luptătorilor români.* VLAHUȚĂ, R. P. 18. *De două ori... a încercat să se oprească și, de amîndouă orile, flăcării s-au năpustit la el.* REBREANU, I. 12. *Mă măsoară așa de vreo două ori, din cap pînă-n picioare.* C. PETRESCU, S. 145. *Să mîncîci de patru-cinci ori pe zi.* CAMIL PETRESCU, O. III, 199. *Pîn clipești de nouă ori A zburat mai sus de nori!* JARNIK-BÎRSEANU, D. 90, cf. 62, 260. *A fost o dată la moară și de două ori la rîșniță, se spune despre oamenii lăudăroși.* Cf. ZANNE, P. III, 245. ✧ (În construcții comparative sau implicînd o comparație, are sens de num. multipl.) *De 3 or[i] mai tare o voiu bate* (a. 1560). GCR I, 5/4. *Să întorcă înapoi de doo ori pre cît va fi luat.* PRAV. 3. *Să dea de doo ori prețul aceluia lucru.* ib. 58. *Dar cît ține răsăritul se-nal-un munte mare — El de două ori mai nalt e, decît depărtarea-n soare.* EMINESCU, O. IV, 129. *În privința asta, îi mai bună legea d-voastre de-o mie de ori.* CREANGĂ, P. 118. *Părul s-a făcut de-o mie de ori mai nalt de cum era.* id. ib. 293. ✧ L o c. a d v. **De multe** (sau **nenumerate**, învechit și regional, **bogate** etc.) **ori**, (învechit) **de ori multe** sau (exclamativ) **de cîte ori** = în repetate rînduri, adesea. *De multe ori se luptară cu menre.* PSALT. HUR. 112^v/6. *Gloatele de multe ori muncindu ei.* COD. VOR. 76/1. *De cîte ori amăriră elu în pustinie.* PSALT. 159. *De nu se-ar adăpa pămîntul de multe ori cu ploaia ce deștinge den ceriu, n-ar fi răsărit ierbi.* CORESI, EV. 87. *De multe ori da săracilor.* VARLAAM, C. 365, cf. 180. *Giumătate de comoară iaste depururia aceluia ce o găsește, iară giumătate iaste a besearicii, sau mai de multe ori domnească.* PRAV. 81. *L-am ispitit întru multe de multe ori nevoitoriu.* N. TEST. (1648), 246^r/11. *Să-l întrebați de multe ori, pînă i să va potoli frica* (a. 1654). GCR I, 169/40. *De ori multe ce te doriaște Trupul mișelul se schimosiaște.* DOSOFTEI, PS. 201/3, cf. id. v. s. noiembrie 118^v/3. [Î]i robie și de bogate ori îi și smintie. NECULCE, L. 106. *De cîte ori fudulia... Au născut fapte de laudă.* CONACHI, P. 283. *Printre garoafele albe, de multe ori crește una de alt color.* NEGRUZZI, S. I, 45. *De cîte ori am așteptat O șoaptă de răspuns!* EMINESCU, O. I, 191. *De multe ori i-a venit flăcăului în cap să se însoare.* CREANGĂ, P. 141. *De multe ori limba taie mai mult decît sabia.* ZANNE, P. II, 220. **De puține ori** = rar. *Cine mîncă mult, mîncă*

mai de puține ori. id. ib. III, 620. De câte ori... (de atâtea ori...) = de fiecare dată. De câte ori ce vrea să deschiză cartea... nu-i trebuia luminare. DOSOFTEI, v. s. ianuarie 18^r/2. De câte ori da, de atâtea ori cădea. ISPIRESCU, ap. TDRG. (Învechit) De toate orile (sau ori) = totdeauna. Cf. VARLAAM, c. 197. O rudă... nu să poate cunoaște de toate orile. PRAY. 220. Batul, ce va face vreo greșală, și-ș va cunoaște lucrul, că de toate ori cându se îmbată iaste rău la beție..., să să cearte deplin. ib. 264. ♦ Loc. conj. (Ori) de câte ori... = în toate rîndurile, în toate cazurile cînd..., de fiecare dată. Aceasta faceți de câte ori s-ați vrea întru pomenirea mea (cca 1618). GCR I, 52/6. Am izbutit ori de câte ori te-am ascultat. ISPIRESCU, L. 21, cf. PHILIPPIDE, p. 95. Ori de câte ori guvernele burghezo-moșierești treceau la o politică de „economii“... erau reduse în primul rînd pensiile și salariile. ȘCINTEIA, 1953, nr. 2856.

III. 1. (Transilv., Mold., Ban.; mai ales la pl. în e x p r.) A fi în ori (bune) = a fi bine dispus. Îi place a fi totdeauna vesel... în ori bune, nu tăcut. MARIAN, o. II, 284. A scoate (pe cineva) din ori = a-și pierde (sau a face pe cineva să-și piardă) cumpătul, a-și ieși (sau a face pe cineva să-și iasă) din fire. Scos din ori privește Stăpînul și grăbește La doamnă-sa-ntr-un suflut. COȘBUC, F. 154. A-și veni în (sau la) ori (sau, rar, în oară) = a reveni la starea obișnuită, a-și veni în fire, a se reculege; a se restabili, a se reface, a se întrema. Toma... tare s-au spăimîntat, apoi, venindu-și în ori, au poruncit la ai săi să prindă armele. ȘINCAI, HR. I, 151/29, cf. LB, F (1867), 199. După ce a mîncat bine, s-a săturat și după ce și-a mai venit în ori, a început a vorbi ca oamenii. MARIAN, o. I, 368, cf. 32, DĐRF, ALEXI, W. Trecu multă vreme pînă ce își veniră în ori cei doi călători. AGRIBICIANU, A. 467. Ticăitul monah își venise în ori din spaima ce îndurase. SADOVEANU, F. J. 421. Abia și-au putut veni în ori. SBIERA, P. 309. Ciprian... începu a o freca pe la frunte, pînă ce-și veni în ori. CĂTANĂ, P. B. 37. Nu dădu Ilenei cîteva zile nimic de lucru, că doară era obosită de cale, și o lăsă pînă-și va veni în ori. RETEGANUL, P. I, 53, cf. IV, 6, ALRM I/I h 203, ALR II 3 556/260, 386, com. din RODNA-NĂSĂUD. (Prin analogie) Lugerii vițelor de-abia își vin în ori [după brumă]. ECONOMIA, 145/6. A-i veni (cuiva ceva) în ori = a-i veni (cuiva ceva) în gînd; a-și aminti de... Cînd îmi vine mîndra-n ori, Mă leagăn ca iarba-n flori. MÎNDRESCU, L. P. 85.

2. (Regional) „Patimă, nevoie“. I. CR. IV, 60. Ia, o să apuce și el pe oara lui Vasile, care din beție s-a spînzurat. Com. din BILCA-RĂDĂUȚI.

— Pl.: ori. — Și: (învechit) oăre s. f.

— Lat. hora e, -a r u m, gr. ὥρα ται „zeități (ale soarelui)“, alb. o r ë, -a „personificarea geniului binevoitor al omului“.

OĂRĂ² s. f. 1. (Transilv., Ban., Olt.; mai ales la pl.) Nume generic dat păsărilor de curte; orătanie, (regional) galiță, gujălie. [Cu faină de mălai] se hrănesc oarăle, mai cu samă găinile. ECONOMIA, 36/3, cf. 10/25, LB. Oară, rațe, găște. PANN, P. V. II, 64/24, cf. POLIZU, LM. Dar să te ții bătaie pe oare. MACEDONSKI, o. III, 50. Căii lui sîn-Toader... să facă rău oamenilor casnici, precum și vitelor și hoarelor aparținătoare casei. MARIAN, S. R. II, 51, cf. BARCIANU, ALEXI, W., H IX 83. Mindra Lumii... trăia acolo singurică, încunjurată de fel de fel de paseri, hoare și alte dobitoace îmblinzite. MERA, L. B. 268. Te întrebă cineva cîți pui ai scos sau cîte hoară ai. I. CR. III, 83, cf. ib. VII, 91, DEN-SUSIANU, Ț. H. 326, GR. S. V, 122, COMAN, GL., TODORAN, GL., ALRT II 13, 259.

2. (Regional) Animal (sălbatic); fiară. Filozofii au găsit Că n-ar fi urmă de fiară, Nici de sălbatică oară. TEODORESCU, P. P. 179, cf. TODORAN, GL.

3. (Regional) Păduche (Poiana Mare — Calafat). COMAN, GL.

4. (Regional) Vierme (Boureni — Băilești). I. CR. II, 59. Să mori și să nu te-mpuți și nici hoară să nu faci ca alte lighioane! ib.

— Pl.: oare. — Și: hoără s. f.

— Lat. ovaria „ouătoare“. Cf. orătanie.

OĂRĂ³ adv. interogativ, conj. v. oare¹.

OĂRĂ⁴ s. f. v. oră.

OĂRBA s. f. art. Exclamație ironică la adresa adversarului care părăsește lupta și fuge în mod laș. Cf. I. GOLESCU, c. Gloata strigă: „Oarba!“ ALECSANDRI, o. 262. Strigau în urma lor: La oarba!... la oarba!... id. T. 1441. ♦ E x p r. A da cuiva cu oarba = a respinge cu dispreț o pretenție obraznică a cuiva, a da cu tîfla, a pune la punct pe cineva. Să-mi dai cu oarba dacă voi face altfel! PAMFILE, CER. 197, cf. CIAUȘEANU, GL., ZANNE, P. II, 664.

— V. orb.

OĂRCĂ¹ s. f. (Regional) Contrabas (Radovanu — Oltenița). ALR I 1 461/954.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

OĂRCĂ² s. f. v. hoarcă.

OARCE pron. nehot., adj. nehot. v. oarece.

OARCINE pron. nehot., adj. nehot. v. oarecine.

OARCIT, -Ă pron. nehot., adj. nehot. v. oarecît².

OĂRDĂ s. f. v. hoardă.

OĂRE¹ adv. interogativ, conj. I. Adv. interogativ. (De obicei întărește valoarea interro-

gativă sau dubitativă a unei propoziții) *Nu știu oare fi-m-vor mie acestea au ba?* (a. 1644). GCR I, 112/34. *Oare cine iaste acesta, că și vîntul și marea ascultară pre el?* (a. 1648). id. ib. 128/34, cf. DOSOFTEI, V. S. octombrie 88^r/21. *Oare cunoști ceale ce citești?* BIBLIA (1688), [prefață] 8/4. *Oare cine-i mai mare întru împărăția ceriurilor?* (a. 1703). GCR I, 348/30. *Oare acea datorie măria-ta o faci?* ANTIM, P. XXVIII, *Dar acesta oare cine iaste, carele s-au prins împreună cu tine oarecînd?* AETHIOPICA, 76^r/1. *Mi să pregătește oară vreo nenorocire?* MARCOVICI, D. 2/12. *Oare așa felii de tineri să se fi aflînd mulți în lume?* DRĂGHICI, R. 7/1. *Care oare va fi rezultatul final al acestei căi?* BĂLCESCU, M. V. 3. *Aștepti oare, spre a învie, ca strămoșii să se scoale din morminte?* RUSSO, S. 148. *Un bucium se aude în codri... Ce-o fi oare?* ALECSANDRI, T. II, 62. *Oare ochii ei o mint Sau aievea-i, adevăru-i?* EMINESCU, O. I, 103. *Dar ce făcuse oare în vremea aceea Ileana împărăteasa?* id. N. 27. *Oare nu cumva nenea Martin a dat raita pe la d-ta pe-acasă?* CREANGĂ, P. 31, cf. 74. *Oare nu știai sau că ai uitat cum că la vînătorie... eu mă pricep cam tot atîta pre cît se pricepea vestitul ageamii...?* ODOBESCU, S. III, 9. *Să văd oare cu costiță Sta-mi-ar bine?* COȘBUC, P. I, 104. *Nu mai ajungem oare în astă noapte?* C. PETRESCU, C. V. 10. *Oare lui moșu — întrebă Aurica cu gura plină — nu-i dăm nimic de mîncare?* CĂLINESCU, E. O. II, 170. *Oare-o să mai aștept mult?* GALAN, B. I, 5. *Nu cumva ești și tu oare Din Viteni vrun boier mare?* TEODORESCU, P. P. 105. *Mere Ana cu scoverzi; Și zău, oare cui le duce? Pare că la gură dulce!* JĂRNİK-BÎRSEANU, D. 408. *Orb pre orb cînd poartă, oare ce va fi?* ZANNE, P. II, 657. ♦ (În replici interrogative prin care se exprimă îndoiala, nedumerirea, nesiguranța față de afirmația cui-va) *Se poate? să fie cu puțință? Oare? se miră Glanetașu pocnindu-și alene oasele.* REBREANU, I. 43. *Iaca, a stat și nu vrea să mai meargă. — Oare, bre omule? — Așa-i cum îți spun eu.* SADOVEANU, O. IX, 413. *Oare? se miră bătrînul.* CĂLINESCU, E. O. II, 296. ♦ (Introduce o propoziție interogativă indirectă) *Dacă. Dzeul din ceriu cîntă spre fiii oamerilor, se vadză se (oare D, a u H) iaste înțelegătoriu, sau ce ceare Dumnedzeu.* PSALT. 102. *Oare îndeadins au venit acoale, au tîmplatu-s-au fără veaste.* PRAV. 314, cf. 54, 237. *Privind la florile grădinii aceștiia ca să vedem oare sînt crescute într-însa ceale ce știm că sînt de trebuința doftoriei sufletești* (a. 1742). GCR II, 30/22.

II. Conj. I. (Învechit și regional; cu funcție disjunctivă, adesea cu nuanță copulativă; singur, în corelație cu sine însuși sau cu alte conjuncții și propoziții) *Ori, sau. Și atunce oare se va proslăvi, oare se va rușina.* CORESI, EV. 113, cf. 538. *Oare cărtolariu va fi, oare va fi v[ă]l[ă]d[i]co, oare va fi preutu, oare diac, cela ce nu va povesti... să fie blăstămat* (a. 1600). CUV. D. BĂTR. II, 54/9. *Elu vă preveaghe întru*

inemile voastre oare dzua, oare noaptea, oare bine, oare rău ce cugetați. COD. TOD. 228. *De să va grăi neștine... oare lacom la avuție, oare închinător bozilor, oare ocarnic, oare bețiv, ... cu unul ca acela să nu nici mîncăș (oca 1 618).* GCR I, 46/17. *Giurăm pre svînta evanghelie, oare cu strîmbul, oare cu dreptul.* VARLAAM, C. 341. *Oare pentru leane, oare pentru dar, oare pentru voie de om, oare pentru nesocotința sa... nu să face giudețul drept.* id. ib. 23. *Începe... a fac[e] bine, oare în mirenie, oare în călugărie* (a. 1661). GCR I, 180/26. *Scriu unii cum zboară oare la Eghipt, oare la India.* FL. D. (1680), 72^r/7, cf. 61^r/20, ALR I 298/704, 748, A III 4, 5, 17.

2. (Învechit, întărit pe „să“ concesiv) *Domnul... în chipul omului și robului să săvîrși, nu era pierdut, ce era Dumnezeu și domn, ce și închinat lă-cuiaște, vare să au fost și om.* CORESI, EV. 163. *Se leapădă cineva de sineș și-ș împarte toată avuția sa cîtă are, oare domn să va fi, ori împărat.* id. ib. 70.

— Și: (învechit și regional) *oară* (ALR II/182) adv. interogativ, conj.; (învechit) *văre*, (regional) *oar* (ALR I 1800/748, ALR II 2469/728, ib. 3221/605, 728, ib. 3242/728, ib. 4404/728, ib. 4748/728) conj.

— Lat. *volet*. Cf. alb. *vallë*.

OĂRE² s. f. v. *oară¹*.

OARECĂRE pron. nehot., adj. nehot. I. Pron. nehot. 1. (Învechit și regional) *Cineva, unul; careva. Lăcuindu noi dzile multe, deștînse oarecarele (un proroc N. TEST. 1648) din iudei prorocu, cel ce era numele Agavu.* COD. VOR. 28/1. *Oarecarile să sculă zicînd.* HERODOT (1645), 202. *Și de multe ori făcîndu ei așa i-au zăritu-i orecarii și i-au pîrit.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 141^r/16, cf. MINEIUL (1776), 137^v/3. *Va fura neștine pre oarecarele den fiii lui Israil.* BIBLIA (1688), 54^v/40. *Să sculară oarecarii dentru cei den adunare.* ib., ap. GCR I, 284/1. *De se va întimpla... ca oarecarele dintre ostași... să se bolnăvească.* ȘINCAI, HR. I, 366/18, cf. 50/19. *Că iaste facere a oarecăruiie dintre boierii Venețiii* (a. 1802). GCR II, 195/24. *Toate-n lume-s făcute pentru singur oarecare?* CONACHI, P. 302. *Îmi plac acele imnuri de broaște fără număr Ce chiar ca oarecare în hor orăcăiesc.* ALECSANDRI, P. I, 203. *C-am vorbit cu doi feciori Să-mi trimită pețitori. Tu le [= li-i] gâta de mîncare Doar m-a cere oarecare.* JĂRNİK-BÎRSEANU, D. 447. *Mindra mea cu casa-n vale Nu face p-îngă noi cale, Că te vede oarecare.* DOINE, 37, cf. ALR I 314/335, 337, 345, 350, ALR II 3095/95, 325, 362, 872. ♦ (Învechit, rar) *Cîtva. În partea cea dintîi s-au pus foarte pe scurt oarecarele din ceale mai trebuincioase... ale sfintei beseurici* (a. 1741). GCR II, 28/12.

2. (Învechit, rar) *Oricare. Iară o betejală, oarecarele iaste, de întră den nafară în lăuntru... iară iaste.* CORESI, EV. 276.

II. Adj. nehot. 1. Care nu a fost identificat sau precizat mai îndeaproape. *Se delungă de ei, de-și aleuse ucenicii și prin toate zilele întreba-se întru învățături cu muncitorii oarecarele.* COD. VOR. 4/1, cf. 68/11. *Un plugar oarecarele de să va prileji să aibă a să pîri cu cineva pentru vreun pămînt sămănat.* PRAV. 3, cf. 326. [Un] *preut oarecare cu un diacon.* DOSOFTEI, V. s. septembrie 11^r/2. *Tălmăcind... nu oarecare părți, ce toată scriptura.* BIBLIA (1688), [prefață] 8/25. *Un cărbunariu oarecarele i se prileji de masă într-o noapte în casa unui pînzariu (cca 1705).* GCR I, 353/20. *Oarecare puțină defăimare, dupe atîta mîndrie (a. 1750).* id. ib. II, 47/30. *Oarecare bolnav atingîndu-se de cojocul său... să sculă.* MINEIUL (1776), 110^r2/6. *Au găsit izvodul aceștii cărticeale a oarecărui dascăl procopsit (a. 1794).* GCR II, 153/28. *Niciodată nu isbutește cineva spre a face oarecare bine fără a birui greutăți mari și mii de piedici.* CR (1836), 43^r1/7. *Îi făcu oarecare descriere a aceluia individ.* ASACHI, S. L. II, 120. *Braslele se alcătuiau de oarecari slujbași mai mici.* BĂLCESCU, M. V. 10. *Simț că și el are oarecare simpatie pentru mine.* CARAGIALE, O. VII, 231, cf. GHEREA, ST. CR. I, 231. *Cu toate astea, chiar fără permisiunea ta, eu te voi urma la o distanță oarecare.* REBREANU, R. II, 229. *După oarecare codeală, oferta a fost acceptată.* CAMIL PETRESCU, U. N. 423. *Agonisînd oarecare stare, tînărul se însoară.* CĂLINESCU, E. 14. *În vremurile cele de demult trăia în oarecare parte a lumii un împărat.* BOTA, P. 66, cf. GOROVEI, CR. 78, ALR II 3095/414. ♦ *Anumit. Trei lucruri oarecarile să cade să aibă cela ce va fi giudeț adevărat.* EUSTRATIE, PRAV. 9/1. *Despot... au încredințat povățuirea oștilor acestora lui Ștefan Tomșa și oarecărui boieriu, anume Dorman.* ȘINCAI, HR. II, 216/10, cf. I, 51/1. *Ana vorbea cu autoritate și cu oarecare dispreț.* C. PETRESCU, C. V. 231, cf. ARGHEZI, C. J. 125. *Prinsese oarecare gust să aibă în cercetare și alți clienți decît cei obișnuiți.* VORNIC, P. 193. *Îi răspunse chiar cu oarecare nepăsare.* PREDĂ, D. 35. ♦ (Învechit; la pl.) *Cîțiva, niște. De[ci] trecură oarecare dzile.* COD. VOR. 68/4, cf. 84/2. *Așa și aicea pre pămînt au așăzat pre oarecarii duhovnicești slujitori împărțitori de cereștile taine.* BIBLIA (1688), [prefață] 4/21. *Stînd multă vreamă s-au întîmplat oarecarii oameni mari din cetatea aceia de socotiră ca să omoare pre împăratul (a. 1700).* GCR I, 342/23. *Luîndu-l părinții împreună și cu oarecarii frați din mănăstire.* MINEIUL (1776), 58^r1/2, cf. 18^r2/20. *Trebuie-au să fie fost de față în soborul de la Sardica oarecarii arhieriei și din Dachia lui Traian.* ȘINCAI, HR. I, 49/22.

2. Indiferent care, careva. *Oarecare meșterăș A trimis un băiețaș.* PANN, P. V. III, 64/2. *Dacă nu ne-am fi-nțîlnit (Absolut din întîmplare), Tu pe altul oarecare Tot așa l-ai fi iubit.* TOPIRCEANU, M. 58. *Numele de locuri ale unei regiuni*

oarecare pot fi studiate din diverse puncte de vedere. IORDAN, N. L. I, III.

3. Lipsit de importanță, neînsemnat; care nu iese din comun, obișnuit. Cf. IORDAN, L. R. A. 507. *Se vedea din felul cum se exprima că nu e un om oarecare.* SADOVEANU, A. L. 5. *Trebuia să trăiască departe... de toți acei ce nu-l înțelegeau, într-o mahala oarecare, o viață oarecare, fără lumină, fără mulțămire.* id. E. 104. *Nu un ziar oarecare, ci unul de mare tiraj?* STANCU, R. A. IV, 365. ♦ (Substantivat) *Oricine poate fi pretext pentru orice, cu atît mai mult cînd nu e un oarecare.* TEODOREANU, M. U. 53, cf. ALR II 3095/279, 551.

— Accentuat și: (regional) *oărecare.* ALR I 314/345, ALR II 3095/325. — Pl.: *oarecare* și (astăzi rar) *oarecari.* — Articulat (de obicei în limba veche): m. *oarecarele* (pl. *oarecarii*), f. *oarecarea* (pl. *oarecarele*). — Gen.-dat.: m. *oarecărui(a)*, f. *oarecărei(a)*, pl. *oarecărora(a)*. — Și: (învechit) *orecăre* pron. nehot., adj. nehot. — **Oare¹ + care.**

OARECĂREVA pron. nehot. (Învechit, rar) *Careva, cineva. Cînd să dă oarecareva să-l amăgească altul, ... el singur se amăgește.* TICHINDEAL, F. 238/20.

— **Oare¹ + careva.**

OARECĂ pron. nehot., adj. nehot., adv. I. Pron. nehot. (Învechit și regional) I. Un lucru oarecare, neidentificat sau neprecizat mai îndeaproape; ceva. *Pavelu fuglul chiemă-me de me rugă se aducu acestu giure la tinre, că oarece are a-ți grăi.* COD. VOR. 52/14, cf. GCR I, *5/6. *Învăță și ucenicii domnul... cînd vor și ei oarece așa face să nu se laude mai mult.* CORESI, EV. 386. *Să să arate de pre alte seamne cum acesta va fi știut oarice de acea greșală.* PRAV. 318, cf. 77. *Du pre cest voinic la căpitanul că are oarece să-i spuie lui.* N. TEST. (1648), 166^r2/5, cf. 76^v/30. *Strîng cu funea oarece.* ST. LEX. 149^v1/10, cf. 169^r1/20. *Să lipești această hîrtie pre pragul ușei la casa ta, că iaste bună de oarece.* FL. D. (1680), 27^v/13. *Oarece pre scurt pentru toată Schythia.* CANTEMIR, HR. 57. *Pe toți să-i dăruiască cîte cu oarece.* AXINTE URICARIUL, LET. II, 176/21. *Beșcherec, privind într-acolo, vede Că să mișcă oarce.* BUDAI-DELEANU, T. V. 60. *Puțin oarece le va rămînea.* TICHINDEAL, F. 5/9. *Leul, căutînd oarece de prînz, au văzut un iepure.* id. ib. 27/6. *Are să-i spuie oarece, negreșit, are să-i dea o povăț.* ARGHEZI, P. T. 60. *Faceți bine și dareți-vă jos, că am să vă spun oarece.* T. POPOVICI, SE. 188. *Dac-am t'eltuit atîta baň, batăr să mă și ales cu oarișe.* ALR I 312/243, cf. ALR II 2311/95. ♦ (Învechit) *Alt oarece = altceva. Iară alții amu altu oarece (c e v a BIBLIA 1688) striga.* COD. VOR. 10/13. *Și alt oarece iaste ce face să nu fim ascultați.* CORESI, EV. 323, cf. id. I. 105/7. ♦ **Expr. A avea oarece (pe cineva)**

= a fi supărat (pe cineva). *Am oarece pre tine, că dragostea ta dintii o ai lăsat* (a. 1648). GCR I, 129/10.

2. Orice. *Toată adăpostitura pînă în sfîrșit da-ne-va noao și varece să văm pohti a dobîndi sufletului*. CORESI, EV. 271, cf. 121. *Varece veri atinge sau se va atinge de tine de toate te vatămi* (cca 1600—1619). CUV. D. BĂTR. II, 228/3. *Varice veri simți totu ți-i urit*. COD. TOD. 226. *Pentr-aceea oarece rău facem creștinului, lui Hristos facem*. VARLAAM, C. 132. *Piiarde-va bărbatul tot venitul... cumu s-are dzice, oarece (o rice MUNT.) are avea*. PRAV. 94. *Varece-m vei da mie, dintr-aceaiă a zeacea îți voi da* (a. 1683). GCR I, 274/3, cf. ALR II 3096/722.

II. Adj. nehot. (Învechit și regional) Oarecare (II 1). *Intr-aceaste cuvînte oarece doao lucruri arată-se*. CORESI, EV. 90. *Mirul are oarece tîrie și usucă și răveneala trupului*. id. ib. 139, cf. 282, 457. *Un om bogat foarte... pentru o nevoie oarece să tîmplă de sârăci*. VARLAAM, C. 387. *Să pață altă oarece certare, după cum va fi voia giudețului*. PRAV. 101, cf. 179. *Foc... mîncă oarece parte den tabără*. BIBLIA (1688), 101¹/54. *O parte oarece de cîntare îngereasc[ă]* (a. 1692). GCR I, 298/19. *Au rămas în oarece chip și nemții cu oarece biruință*. IST. T. R. 34. *Au avut oarece stricăciune*. NECULCE, L. 365. *Pe semne că... ai can [= cam] avut dumneata vrece pricină* (a. 1718). BUL. COM. IST. IV, 45. *Vrînd el să ia oarece părți din sfîntul trup*. MINEIUL (1776), 160^v/20. *Vizirul numai pentru aceea îl urma pre el, ca să-l poată aduce la oarece pace de folos*. ȘINCAI, HR. III, 293/26, cf. II, 168/36. *Să-și mai petreacă cu el puțină oarece vreme*. GORJAN, H. I, 2/22. *Că pribagu o vrut fa' oarece meștersuguri*. T. PAPAĞAGI, M. 154, cf. 157. *O babă din Bicsad l-o-necat pă orice tatar*. ARH. FOLK. I, 181. *Fac o cunună ș-o lasă la beserică și-o pun pă orice iconă*. ALRT II 129, cf. ALR I 310/339, ib. 312/320, ALR II 6260/279, com. PUȘCARIU. ♦ (Învechit) Indiferent ce, orice. *Toate chinurile mării neudați și fără de frică tocmeaște-ne a treace și oarece valure se rădică spre noi... domoleaște-le*. CORESI, EV. 66. ♦ (Cu intercalarea unei prepoziții) *Cetînd toți vare în ce mîni va sosi bl [ago]s[lo]viți*. PALIA (1581), ap. GCR I, 37/30. *Oare în ce loc și unde-l veri căuta, acolo-l veri afla*. VARLAAM, C. 61.

III. Adv. (Învechit) Puțin, ceva; intrucitva, cam. *Deci se adaose oarece puținel spre tîrie și spre mai mari ciude ieși de oameni iubitoriul*. CORESI, EV. 346. *Oarece puținel să ascunse măriia sa*. VARLAAM, C. 65. *Neamul omenesc cel ce iaste... cu oarece mai puțin decît ingerii zidit*. BIBLIA (1688), [prefață] 3/21. *Dzi părintelui tău să s[ă] roage pentru mine, că-m iaste oarece can [= cam] rău* (a. 1692). GCR I, 305/34. *Pre ceielalți i-au mai ținut oarece închiși și i-au iertat*. NECULCE, L. 311. *Întii oarece cumpăna a se clăti se vide*. CANTEMIR, IST. 136. *A trie dzi*

după îngropare, iarăș s-au mai grijit oareci cu 2 mese (a. 1738). BUL. COM. IST. IV, 73. *Acest nume este puțin oarece mai de gios decît a unui craiu* (cca 1743). GCR II, 35/4. *Pînă și trupul cel cu patru picioare se aseamnă oarece cu al omului*. AR (1829), 36²/20. *Acest caic... cu multă nevoieță abea putînd a să apropia oarece în prijma cîrmei*. DRĂGHICI, R. 11/24, cf. 64/19. *Iar hamalul fiind mai obraznic și oarece mai îndrăzneț... zise*. GORJAN, H. I, 99/10. *Tatăl meu avea un frate... a căruî împărăția erea puțin oarece departe de împărăția tatălui meu*. id. ib. 103/28, cf. 147/5. *Într-aceea noapte ostașii oarece s-au odîhnit*. PANN, E. IV, 67/19.

— Accentuat și: *oărece*. ALR I 287/315, 350, ib. 310/315, ib. 312/290, 339, ib. 973/333, ib. 1895/335. — Și: (învechit și regional) *oariec* (accentuat și *oărice* ALR I 287, ib. 311, ib. 312, ib. 985, ib. 1736, ALR II 2461, ib. 2463, ib. 3103), (învechit) *oareci*, *varec*, *varic*, *vrec*, (regional) *oariçi* (ALR II 2937/95, accentuat și *oăriçi* ALR II 3542/310), *oarec*, *oriec* (pronunțat *o-ri-*), *voărece* (ALR I 1548/186, com. din fostul județ BIHOR) pron. nehot., adj. nehot.

— Oare¹ + ce.

OARECĒEA pron. nehot. (Învechit, rar) Un lucru oarecare, neidentificat sau neprecizat mai îndeaproape; ceva. *Că altora sau mai curund sau mai de sirgu li să dă vreamea pururea a ascunde cite oareceea*. N. COSTIN, ap. GCR II, 11/27.

— Oare¹ + ceea.

OARECEVĂ pron. nehot. (Învechit și regional) Un lucru oarecare, neidentificat sau neprecizat mai îndeaproape; ceva. *Iară de iaste amu omul desfîrșit mai vîrtos de toate făpturile... are și oareceva și mai ales*. CORESI, EV. 389. *Și poate îți voi spune și eu oareceva*. BENIUC, C. P. 35. *O păit oareceva*. ALR I 154/61.

— Accentuat și: *oăreceva* (ALR I 287/305, 308, ALR II 2463/250, ib. 3468/157), *oarecêva* (ALR I 312/269, ALR II 2461/349, ib. 2463/349, ib. 3103/284, ib. 4217/349). — Și: (regional) *oarecevâte* pron. nehot. ALR I 364/315.

— Oare¹ + ceva.

OARECEVĂTE pron. nehot. v. *oareceva*.

OARECĪ pron. nehot., adj. nehot. v. *oarece*.

OARECĪCĂ s. f. (Regional) 1. Un lucru oarecare; oricel. *Tu, Dochîto, rămii că am să-ți spun o oarecică*. ALECSANDRI, T. 216, cf. 607. *Ia, vin încoace, c-am să-ți spun o oarecică*. I. NEGRUZZI, S. IV, 48.

2. (În limbajul copiilor) Jucărie. SĂGHINESCU, V. 62, cf. BUL. FIL. VII—VIII, 93, IORDAN, L. R. 400.

— Pl.: ? — Și: **oricică** s. f. BUL. FIL. VII—VIII, 94, IORDAN, L. R. 400, ȘEZ. III, 83.

— **Oarece** + suf. -ică.

OARECINE pron. nehot., adj. nehot. I. Pron. nehot. (Învechit și regional) I. Cineva, unul; careva. *Au doară va sponre oarecinre în mormînt mila ta și adevărulu tău.* PSALT. HUR. 74^v/10. *Acea pădure chema-se Somor, pre numele oarecui, cine o cîștigase.* CORESI, EV. 155. *Orecire era um părinte (cca 1600).* CUV. D. BĂTR. II, 82. *Aduse oarecine... un măr.* MOXA, 367/15. *Oarecine den boiari veni înaintea împăratului cu îndrăznire de zise.* id. 372/8. *În vreamea aceea... veni oarecine, un om bogat (a. 1642).* GCR I, 100/36. *Alergă oarecine la Crisus povestindu-i moarte ficiorului său.* HERODOT (1645), 19. *Zise oarecine lui, iaca muma ta și frații tăi.* N. TEST. (1648), 16^v/7. *Audzi pre oarecine dzicîndu-i.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 3^f/4, cf. 5^v/28. *I să arată în somnul lui cum că-i grăi oarecine (a. 1691).* GCR I, 294/8. *Bine au zis oarecine că lacomul nice șie, nice altuia iaste de folos.* N. COSTIN, L. 517. *Scrie Matiaș Craiul cătră oarecine.* ȘINCAI, HR. II, 37/9, cf. 241/6. *Nu după multă vreame oarecine prinzînd în cîmp o capră (a. 1812).* GCR II, 211/6. *De vrei să știi cum e oarecine, nu întreba departe, ci numai caută cum trăiaște cu vecinii săi.* ȚICHINDEAL, F. 214/5. *Oarecine... fu prins în vremea ce se silea să dea foc la o casă.* CR (1833), 1951/33. *Întîlnind pe oarecine din săteni.* PANN, H. 35/7. *Oarecine vâzînd plînsorile tale, va zice.* MURNU, I. 130. *Să bîgăm banii la bancă... Întreabă pe oarecine de o bancă bună.* T. POPOVICI, ȘEZ. 22. *Tu mai ai pe oarecine.* MARIAN, A. 31. *Frunzulița codrului, Bine-a zis ea oarecui.* DOINE, 4. *Fost-am și eu a oarecui, D-amu nu-s a nimăru... De m-aș ști purta cu bine, Iar aș fi a oarecine.* ȘEZ. III, 51, cf. ALR I 314/320, 339, ALR II 3095/365, A V 22. ♠ (Învechit) **Alt oarecine** = altul, altecineva. *Aceia amu numai cu glasul pre Dumnezeu cînstesc și altui oarecui închină-se.* CORESI, EV. 163, cf. 335. *Ca de alt oarecine, grăiaște de sine.* VARLAAM, C. 275.

2. **Oricine.** *Oarecui veți lăsa păcatele, lăsaște să fie lor.* CORESI, EV. 130. **Oarecine** (O R I C I N E MUNT.) *den plugari de vă intra în pămîntul altuia... să nu ia nemică dentr-acei pămînt.* PRAV. 2. *Că oarecine să va smeri în sine.. acela iaste mai mare.* N. TEST. (1648), 23^f/24, cf. ALR II 3102/605, 727, A III 17.

II. Adj. nehot. (Învechit) Anumit, oarecare (II I). *Un om oarecine avea doi feciori.* CORESI, EV. 23, cf. 155. *Era un om oarecine de-l chema Lazăr.* VARLAAM, C. 59. *Un om oarecine... să duce și-ș chiamă robii săi de le dă lor avuția sa.* id. ib. 244, cf. GCR I, 137/20, 186/30. *Un om oarecine daca va sărăci și va slăbi.* PRAV. 4. *Un voinic oarecine.* M. COSTIN, ap. GIDEI, cf. BUDAI-DELEANU, LEX.

— Accentuat și: **oărecine** (ALR I 314/320, 339, ALR II 3095/365). — Gen.-dat.: **oarecui** și (rar, f.) **oarecine**. — Și: (învechit) **oreacine, oreține, varecine,** (regional) **oarcine** (ALR II 3095/235, ib. 3099/95, 235, 310, 325), **oarcine** (ALR I 74/831, accentuat și **oărcine** ALR II 3099/157, ib. 3102/605, 727), **voarecine** (ALR II 3099/192, accentuat și **voărecine** ib. 3095/192) pron. nehot., adj. nehot.

— **Oare¹ + cine.**

OARECINEVĂ pron. nehot. (Regional) Cineva, unul; careva. Cf. ALR I 310/229, A I 12.

— Accentuat și: **oărecineva** (ALR I 310/283), **oarecineva** (ALR II 2461/334, ib. 3099/284). — Și: **oricinevă** (ALR II 3095/157, accentuat și **oricineva** ALR II 3099/349, pronunțat *o-ri-*) pron. nehot.

— **Oare¹ + cineva.**

OARECÎND adv. (Învechit și regional) I. Cîndva (în trecut), demult, odinioară. *Mearse cătr-însul oarecînd un cărtulari și grăi.* CORESI, EV. 251, cf. 129. *Deci oarecînd, durmind el, vădzu un vis.* MOXA, 369/32. *Oarecînd Moisi de în pustie trimease să caute țara cea făgăduită (a. 1642).* GCR I, 100/15. *Fusease oarecînd orb.* VARLAAM, C. 120. *Au fost oarecînd un cucon.* PRAV. 257. *Scrie... cronicariul leșescu: că oarecînd au fostu un Dispot oaricarile, lăcuindu la Moldova.* SIMION DASC., ap. GCR I, 143/26. *S-au prăpădit Chinops în luciul mării ca și oarecînd Faraon.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 31^f/9. *Cartea... împotiva eresilor... și întrebărilor lui Kiril Lucari, patriarhului oarecînd Ț[a]rigradului ce au fost (a. 1691),* GCR I, 290/18. *Să-ș aducă aminte de acei vestiți oarecînd hatmani și oșteni.* N. COSTIN, L. 37. *Constantin cel Mare... avea oarecînd războiu (a. 1705).* GCR I, 357/28. *Dar acesta oare cine iaste, carele s-au prins împreună cu tine oarecînd?* AETHIOPICA, 76^f/2. *Ofînd fecioara lîngă cruce oarecînd în vremea răstîgnirii.* MINEIUL (1776), 203^f/30, cf. 47^f/21. *Un om oarecînd fugea di un leu.* ALEXANDRIA (1784), 81^f/2. *El însuși l-au fost mîntuit oarecînd de moarte.* ȘINCAI, HR. I, 192/10, cf. II, 169/12. *Ș-au adus aminte de cuvintele carile cetisă oarecînd.* DRĂGHICI, R. 42/28. *Anarhos împăratul trecuse oarecînd pe la Filip.* ALEXANDRIA, 22/17. *Oarecînd se afla în capitala Siciliei.* F (1869), 320. *Renturna-voi oarecînd? Prin poiana „de la Cruce“ mai putea-mă voi eu duce?* COȘBUC, P. II, 171. *El îl chiti oarecînd și-n pept cu săgeata-l împunse.* MURNU, I. 70. *Un simigiu oarecînd Covrigi, simigi încercînd A umblat din sat în sat.* POP., ap. GCR II, 360, cf. A I 12.

2. Cîndva (în viitor), vreodată. *Se nu cîndva (oarecîndu H) dzică dracul mieu.* PSALT. 18. *Să fie lenia nu pînă la sfîrșit, ce oarecînd să știm și folosul și cea leane multă să o lepădăm.* CORESI, EV. 257. *Că nu pre ingeri oarecînd priimește, ce semenția lui Avraam priimește*

(a. 1698). GCR I, 317/17. *Lasă, lasă-ți gînd de-a prinde oarecînd Sobol fugătoriu, fără de ajutoriu.* BUDAI-DELEANU, T. 307.

— Oare¹ + cînd.

OARECÎNDVĂ adv. (Învechit) 1. Cîndva (în trecut), demult, odinioară. Cf. LB.

2. Cîndva (în viitor), vreodată. Cf. LB. *Să facă cu neputință introducerea oarecîndva a limbii românești.* SBIERA, F. S. 186.

— Oare¹ + cîndva.

OARECÎT¹ adv. 1. (Învechit) Oricît. *Să nu ne aducem aminte de greșale, oarecît de mult să vor greși noao frații noștri.* CORESI, EV. 46.

2. Într-o anumită măsură, intrucitva. *Chiar sincer să fi fost, și oarecît era.* M. I. CARAGIALE, C. 118.

— Oare¹ + cît.

OARECÎT², -Ă pron. nehot., adj. nehot. I. Pron. nehot. (Învechit) Oricît. *Oarecîte văm ierta fraților noștri, atîta mai multe ierta-va noao.* CORESI, EV. 47. *La masa sufletească varecîte să vor fi puse, mai mult nu ajung.* id. ib. 264, cf. 333. *Oarecîte și-ar ceare neștine în numele tău, neoprit va lua de la tine.* DOSOFTEI, PS. 505/6. *Oarecîte veri ceare . . . da-ț-va ție* (a. 1669). GCR I, 187/32, cf. 183/31. *Apropii-te tu, și auzi oaricîte va zice d[o]mnul . . . cătră tine.* BIBLIA (1688), 130¹/7.

II. Adj. nehot. 1. (Învechit și regional) Cîtva; puțin. *Eram într-aceaia cetate lăcuind oarecîte zile.* CORESI, L. 75/6. *Și priimindu-l ospe sfîntul patriarh Gherman și la dînsul vream oarecîtă minînd.* DOSOFTEI, V. S. ianuarie 14^r/12. *Fost-au oarecîtă vream și egumen.* id. ib. septembrie 35^r/22. *Oarecîte dzile petrecură cu fiul lor.* id. ib. octombrie 59^r/11. *Betlen au și trimis pe Mihail Toldalaghi cu oarecîte oști împotriva lui.* ȘINCAI, HR. III, 4/4. *Socoti să să abată La ospătărie, unde oase obosite Oarecîtă vreme a-ș odîhni să poată.* BUDAI-DELEANU, T. V. 143. *Un leu iaste mai tare decît oarecîți oameni.* TICHINDEAL, F. 29/18, cf. ALR II 3018/250.

2. (Învechit, rar) Oricît. *Varecîtă dulceață și bunătate avăm, ea o răsipeaște și o piiarde.* CORESI, EV. 422, cf. 455.

— Pl.: oarecîți, -te. — Și: (învechit și regional) oaricît, -ă (ALR II 3019/310), (învechit) orecît, -ă, varecît, -ă, (regional) oarcît, -ă, oricît, -ă (ALR II 3019/346, pronunțat o-ri-) pron. nehot., adj. nehot.

— Oare¹ + cît.

OARECÎTVĂ, OARECÎTĂVĂ adj. nehot. (Învechit și regional) Cîtva, puțin. Cf. LB. *În ziua aniversară a bătăliei de la Waterloo, oarecîteva persoane s-au dus la Waterloo ca să surpe jos pe leul de pe monumentul d-acolo.* CR (1831), 178²/23. *Moisi Moghila în anul de*

acum au domnit oarecîtăva vreme în Moldova. ȘINCAI, HR. III, 22/2. *Aveam și noi oarecîtăva vază.* COȘBUC, AE. 31. *Am stat oarecîtăva vreme.* ALR II 3019/272.

— Accentuat și: oarecîtva, oarecîtăva. — Pl.: oarecîtiva, oarecîteva.

— Oare¹ + cîtva.

OARECŪM adv. 1. Într-o măsură oarecare; intrucitva, cumva. *Care slugă sau nămit va fugi den casă într-acea dzi cîndu s-au făcut furtușagul, dă prepus oarecum, cum să fie făcut el acel furtușag.* PRAV. 65. *Șerpîi . . . oarecum îmbîlziți prin dulce adormire* (a. 1773). GCR II, 91/28. *Din obiceiuri, am ales ceale mai adesea urmate în țară, asemănîndu-se oarecum și cu pravîile* (a. 1780). id. ib. 124/31. *Feciorul lui Filip oarecum să lepădă de noi.* ALEXANDRIA, 78/1. [Fluierau] *într-un chip necunoscut în țările noastre, imitînd oarecum fluierul greierilor de cîmp.* BOLINTINEANU, O. 298. *Smotocea și Cotocea sînt oarecum băieți cu carte.* CARAGIALE, O. I, 304. *Învățase mai mult în viața lui și era oarecum mai cu minte.* SLAVICI, O. I, 211. *Clipi din ochi silindu-se oarecum să se trezească deplin.* SADOVEANU, B. 24. *Îi ieși înainte . . . fostul colonel, cu fața uscată și cu un suris nedefinit, oarecum amical.* CAMIL PETRESCU, O. III, 192. *Se stînsese . . . cu satisfacția că copilul e mare și cu viitorul oarecum asigurat.* CĂLINESCU, E. O. I, 13. *Privi oarecum mirat blidele înflorate, de lut.* V. ROM. septembrie 1960, 26. *Bătrîni se bucurară oarecum dacă văzu că a să aibă cu ce să se mîngîie.* POP., ap. GCR II, 354. ✧ **Expr.** (Învechit) **Nu oarecum să . . .** = în nici un caz . . ., nu (care) cumva să . . . *Pentru aceasta mai mult să cade noao, a asculta celor ce să aud, ca nu oarecum să cădem* (a. 1683). GCR I, 263/14. ✦ (Învechit) După cum, precum. *Oarecum jeluiaște cine e pre mare să vază pristaniște, așa și scriitorul păzește să vază svrșitul.* MOXA, 399/35. *Varecum iaste păcatul la gustare dulce, iară apoi amar și cu strepezală, așa și pocaiania, închinăcionile . . . să arată cu scîrbă, iară apoi aduc rodul bucuriei* (a. 1689). GCR I, 285/8.

2. (În expr.) **A-i fi oarecum** = a-i fi greu, neplăcut, a-i fi rușine; a se jena. *Mă mier că nu ți-i oarecum să-ți fie.* CREANGĂ, P. 127. *Mi-i oarecum să-l ocărăsc.* PAMFILE, J. III, 91. *Nu ți-a fost ție oarecum să te lași înjosit de dînsul?* MARIAN, T. 149, cf. COM. FURTUNĂ, COM. din FRATA — TURDA.

— Și: (învechit) varecŭm adv.

— Oare¹ + cum.

OARECŪMVA adv. (Învechit și regional) Oarecum. LB, cf. com. din FRATA — TURDA.

— Oare¹ + cumva.

OAREINDE adv. v. oareunde.

OAREȘICĂRE adj. nehot. Care nu a fost identificat mai îndeaproape, oarecare. A liniști oareșicare neamuri zurbăluite. IST. AM. 38^r/11. De-acolea să vede Că toți nemeșii vor ca să rudească Din oareșicare viță împărătească. BUDAIDLEANU, T. V. 33. Ne-am obișnuit să numim poezia poporului, populară, ca și muzica lui, cu oareșicare simț de superioritate încrezută. CONTEMP. 1954, nr. 421, 1/3. ✦ (Învechit, rar) Vreun. Și nu era oareșicarele loc, carele să nu fie plin (a. 1775). GCR II, 106/26. ✦ (Învechit, rar; la pl.) Cițiva, niște. Pe lângă aceastea și altele oareșicare povăți (a. 1780). GCR II, 124/32.

— Pronunțat: oa-reși-. — Pl.: oareșicare.

— Oare¹ + și + care.

OAREȘICÉ pron. nehot., adj. nehot., adv. (Învechit) 1. Pron. nehot. Un lucru oarecare, neidentificat sau neprecizat mai îndeaproape; ceva. Eu mă voi duce în rai și de acolo voi aduce oareșice (a. 1600—1625). GCR I, 63/31. Să fie măcar un cățel sau un canar, pentru că trebuie oareșice să iubească un om. KOTZEBUE, U. 9^r/19. Și fapta cea bună ce se afla întru ea să vedea asupra ei oareșice ceresc. BELDIMAN, N. P. II, 67/11. Când voi dobîndi bani, îți voi cumpăra cite oareșice. DRĂGHICI, R. 92/16. Oareșice am să-ți vorbesc. I. VĂCĂRESCU, P. 11/8.

2. Adj. nehot. Oarecare (II 1). Acolo este oareșice deosebire. KOTZEBUE, U. 24^r/28. Tot mai află ușurare și oareșice răsufare, biruind-o citva. PANN, E. I, 36/4. Acelea două funcțiuni principale pentru această țeară devenind vacante... a trebuit să producă oareșice mișcare. BARIȚIU, P. A. I, 575.

3. Adv. Puțin, ceva; intrucîtva. Iară singur hatmanul... au stătut oareșice a săgeta în gloata leșilor. MUSTE, ap. IORGA, L. I, 224. Zăbovindu-se oareșice la voroavă domnul cu pașa. GHEORGACHI, LET. III, 326/12. Mai viindu-și în fire oareșice, cerșu de la cei ce era cu dînsul 2 bucăți de piine. MINEIUL (1776), 27^v/32. Poeticul... o au mai mîngîiet-o oarișce (cca 1800). GCR II, 182/8. Mai potolindu-se oareșice Pasvandu, s-au gătit cîrjalii să intre în țară. DIONISIE, C. 201, cf. 215. Fericit tînărul acela carea va fi la a doua stepenă după Telemah, cu toate că să află depărtat oareșice. BELDIMAN, N. P. I, 39/20. Durearea mea cea mare oareșice să-mi alinez. id. O. 8/15. Partea ce am dat lui Iordachi este oareșice mai sporită (a. 1822). URICARIUL, XI, 349. O! cît ne-am folosi toți de obște, cînd și linguşirea cătră cei mai mari măcar oareșice s-ar mai impuțina. GOLESCU, I. 113.

— Și: (învechit) oarișcé adv.

— Oare¹ + și + ce.

OAREȘICINE pron. nehot. (Învechit) Cineva, unul; careva. Geana stîngă de [desupt de să va] clăti, oareșcini de rău te va g[răi] (a. 1779). GCR II, 123/40, cf. DDRF.

— Pronunțat: oa-reși-.

— Oare¹ + și + cine.

OAREȘICIND adv. (Învechit, rar) Cîndva (în viitor), vreodată. Deci, oareșicînd, cine nu va păzi buna hotărîre aceasta... să aibă asupra lor blăstămul lui D[umne]zeu (a. 1757). URICARIUL, IV, 12/17.

— Pronunțat: oa-reși-.

— Oare¹ + și + cînd.

OAREȘICÎT, -Ă adj. nehot. (Regional) Cîtva; puțin. (Adverbial) Au stat oareșcît. ALR I 973/180.

— Pronunțat: oa-reși-. — Pl.: oareșicîți, -te.

— Oare¹ + și + cît.

OAREȘICUM adv. Într-o măsură oarecare, intrucîtva; într-un fel oarecare, cumva. Bătrînii noștri își făcuseră oareșicum de regulă... să îndemne pe școlarii cei buni ca să meargă pe cite doi sau trei ani la cite un gimnaziu de alte limbi. BARIȚIU, P. A. I, 613. Cînd văzu acest chip atît de blînd, de frumos și de cuminte, i se făcu oareșicum milă. VLAHUȚĂ, O. A. 138, cf. 399. A ajuns oareșicum om mare. PAMFILE, J. II, 157.

— Pronunțat: oa-reși-.

— Oare¹ + și + cum.

OAREUNDE adv. 1. (Învechit și regional) Undeva. Însă nu de vedeaarea aceleuia ceriu grăiaște scriptura, ce de alte ceriure, jos oareunde ce sînt. CORESI, EV. 461, cf. 447. Se duse Menelai oareunde. MOXA, 352/25. Au fost oareunde un cucon. PRAV. 259. Cum și prea înțeleptul Solomon oareunde întru scripturile lui zis-au (a. 1648). GCR I, 132/11. Spune cum că fiind bolnav, zac oareunde la țară. AETHIOPICA, 34^r/15, cf. 21^r/9. Iaste scris oareunde pentru Antonie cel Mare. VARLAAM-IOASAF, 175^r/4. Această greutate care am primit-o peste dreptățile noastre fără de a ne jălui oareunde (a. 1793). URICARIUL, VI, 166, cf. ȘINCAI, HR. II, 5/33. Un vîntoriu fiind aci oareunde ascuns au săgetat pre vultur. ȚICHINDEAL, F. 5/20, cf. 29/21. Să zice că oareunde un împărat curios Vrea să afle... omul cel mai lenevos. PANN, P. V. I, 109/1. La un crai oriundi vinit-au um... om și au laudat înaintea craiului caii din Araviea. POP., ap. GCR II, 360, cf. JARNIK-BİRSEANU, D. 264. Să-ți aduci, bade, aminte Că-i blăstăm de oareunde. DOINE, 5, cf. ȚIPLEA, P. P. 113.

2. (Învechit) Oriunde. Oareunde-l ajunge, trînteaste-l. CORESI, EV. 78, cf. 79. Oareunde se mulțiră păcatele, acolo mai covîrși darul (cca 1633). GCR I, 84/13. Oareunde și în ce loc veri căuta..., acolo-l veri afla (cca 1600—1650). id. ib. 138/40. Oreunde auziia că să nevoiaște cineva întru lucruri bune, îndată mergea acolo. GAVRIL, NIF. 12/23.

— Și: (invechit) **oreunde**, **vareunde** (CORESI, EV. 447), (regional) **oareinde** (COM. SAT. V, 77) adv.

— **Oare¹ + unde**.

OAREUNDEVA adv. (Invechit) Undeva. Cf. LB.

— **Oare¹ + undeva**.

OĂRFĂN, -Ă adj. (Prin Transilv.) Sărac. *Prunci oarfeni (săraci) carii în shoală cu mari talenturi ce vor arăta . . . unora ca aceia ajutoriu în bani ca să poată învăța . . . li se va da.* ST. INST. 24/18. *Simțind . . . cum că și ea singură iaste o muiare oarfână (săracă), au cugetat . . . ce va face.* TEODOROVICI, P. 87/22.

— Pl.: **oarfeni**, -e.

— Lat. **orphanus**, -a, -um. Cf. ar. o a r f ă n, ngr. ὀρφανός.

OARICÉ pron. nehot., adj. nehot. v. oarece.

OARICÍ pron. nehot., adj. nehot. v. oarece.

OARICÍNE pron. nehot., adj. nehot. v. oarecine.

OARICÍT, -Ă pron. nehot., adj. nehot. v. oarecít².

OARIȘCÉ adv. v. oareșice.

OARMÉGHE s. f. v. varmeghie.

OĂRNĂ s. f. v. goarnă.

OĂRȚĂ s. f. (Zool.; neobișnuit) Ris (*Felis lynx*). ALEXI, W.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

OĂRZĂN, -Ă adj. 1. (Prin Maram., Transilv. și Olt.) (Despre fructe) Care se coace mai repede decât altele din același gen, timpuriu, văratic; p. ext. (despre pomi fructiferi) care face fructe timpurii, văratic. Cf. ANON. CAR., POLIZU. *În unele comune din Transilvania . . . pomul mortului se face . . . dintr-o creangă de măr și cu deosebire de măr oarzăn.* MARIAN, I. 169. *Mă duceam să vînd niște pere oarzâne, că ne trebuiesc bani.* REBREANU, I. 424, cf. DR. I, 360, H XVII 40, XVII 226, VÎRCOL, V. 96, ALR I 879, MAT. DIALECT. I, 25, 83, COM. PAȘCA, COM. din ZAGRA — NĂSĂUD. ✧ **Exp r. A spune una oarzănă** = a spune o minciună mare, gogonată. Cf. MAT. DIALECT. I, 183. **A-i spune** (sau **a i-o spune**) **cuiva oarzăn(ă)** (în față) = a-i spune cuiva de-a dreptul, fără ocoluri, verde. Cf. POLIZU, BARCIANU, ALEXI, W. *Și io i-am spus-o az-vară oarzănă lui.* BĂNUȚ, T. P. 140. *De nu l-oi face, mi-a spus oarzin că-mi taie capul*

ca la un pui de găină. RETEGANUL, ap. CADE, cf. PAȘCA, GL., MAT. DIALECT. I, 25, com. din ZAGRA — NĂSĂUD. ✧ (Despre gustul fructelor) Dulce-acrișor. Cf. LB, DDRF, GHEȚIE, R. M.

2. (Regional, despre oameni) Tinăr. L. COSTIN, GR. BĂN. 147. ✧ Alb-rumen. PAMFILE, DUȘM. 389. ✧ Oacheș. CADE, cf. ALR II/I h 5/848. ✧ (Prin Olt.) F i g. Cu purtări rele, destrăbălat, necinstit. CADE, cf. VÎRCOL, V. 96.

— Pl.: **oarzăni**, -e. — Și: **oărzen**, -ă (KLEIN, D. 221, LB, DDRF), **oărzîn**, -ă (BUL. FIL. IV, 60, H XVII 226, ALR I 879/247, 270, 283, 289, 335, 343, 354, 360, 361, MAT. DIALECT. I, 83), **oărzîn**, -ă adj.

— Etimologia necunoscută. Cf. o r z.

OĂRZEN, -Ă adj. v. oarzăn.

OĂRZIN, -Ă adj. v. oarzăn.

OĂRZÎN, -Ă adj. v. oarzăn.

OAS interj. v. hăis.

OĂSNIC, -Ă adj. (Regional) Osos (Ghilad — Timișoara). ALR II/I h 90/36.

— Pl.: **oasnici**, -e.

— **Oase** (pl. lui os) + suf. -nic.

OĂSPĂT s. m. v. oaspe.

OĂSPE s. m. 1. Persoană care vizitează pe cineva în casa acestuia; cel căruia i se oferă ospitalitate; musafir, (regional) vindic, gost. V. **invitat**, **conviv**. *Vineră cătr-însul oaspeți.* CORESI, L. 140/8. *Adună [flori frumoase], stăpînilor-ș sau oaspeților iubiți cu drag aducule, iară ei cu bucurie le priimesc.* id. EV. 309. *Avea Avram . . . leage fără ospe să no mărănțe* (cca 1600). CUV. D. BĂTR. II, 189/11. *O, dulce ospe, la mine vino* (cca 1600—1650). GCR I, 137/3, cf. PARACLIS (1639), 261. *Pune alți oaspeți la masa sa.* VARLAAM, C. 323. *Prindeț mîna sorori cu cest nou ospe* (a. 1674). GCR I, 216. *Pre toți călătorii priimîia întru casele lor, carii era oameni streini, oaspeți.* CHEIA IN., ap. GCR I, 237/35. *Cu laudă mare aduse înaintea oaspeților săi vasele ceale de aur* (a. 1683). GCR I, 271/29. *Țe-am adus oaspeți, care ți-am scris că-ți voi aduce.* IST. T. R. 31. *Mergi de spală picioarele oaspelui* (cca 1705). GCR I, 352/18. *Această adunare de oaspeți să face în ograda casii.* IST. AM. 64^r/19, cf. 85^r/14. *Fac mese mari, chefuiesc, Chem oaspeți, ce-i linguşesc Să-i laude că-s galanți.* MUMULEANU, ap. GCR II, 248/14. *Primește-mă de oaspe.* HELIADE, O. I, 309. *Mergi de te gătește ca să primim oaspeții veniți la noi de prin fundul lumii.* ALECSANDRI, T. I, 410. *Ce fac oaspetele noastre?* BOLINTINEANU, O. 460. *Strășnic se mai bucura cînd se întîmpla oaspeți la casa*

noastră. CREANGĂ, A. 11. *Cina lui Abu-Hasan nu era foarte bogată, însă bună și curată, așa ca să poată mulțumi destul pe un oaspete drumeț.* CARAGIALE, O. II, 256. *Acuma, dragă oaspe, mergi cu bine.* DAVILA, V. V. 183. *Trăsura aștepta în curte să-i ducă la gară pe oaspeți.* AGÎRBICEANU, A. 252, cf. 124. *Afară de mine nu-i cunoșteam alt oaspe.* M. I. CARAGIALE, C. 44. *Îi propuse să fie oaspele lui la moșie.* REBREANU, R. I., 53. *Mătușă-sa se bucură de un asemenea oaspe.* C. PETRESCU, C. V. 62. *Și în alb veșmînt de sărbătoare, Să aștepti să-ți bată-n ușă-un oaspăt.* LESNEA, P. E. 50. *Am chemat alți oaspeți, Mai tineri, mai proaspeți, La masă.* BENIUC, V. 140. *A fost vreme de trei zile oaspetele familiei Matei.* GALAN, B. I, 474. *Asculta înmărmurit vorbele muiate în venin ale oaspetelui său.* VORNIC, P. 162, cf. 13. *Au venit la noi doi oaspeți proaspeți.* ȘEZ. IV, 228, cf. ALRM I/II h 354. *Cu vasul gol nu pofti oaspeți.* ZANNE, P. IV, 225. *Oaspele nechemat n-are scaun.* id. ib. 226. *Oaspătul nu mîntîncă ce gîndește, ci mîncîncă ce găsește.* id. ib., cf. 144, III, 450. ♦ Fig. *Să avem pre Dumnezău oaspe în sufletele noastre.* VARLAAM, C. 146. *Oaspeții caselor noastre, cocostîrci și rîndunele, Părăsît-au a lor cuiburi și-au fugit de zile rele.* ALECSANDRI, P. III, 7. *Lebedele albe, cînd plutesc încet din trestii, Domnitoare peste ape, oaspeți liniștei acestei.* EMINESCU, O. I, 152. *Nicolai puse pușca la ochi spre a pedepsi pe gingașa oaspeșă a pădurii de îndrăzneala ce avusese să turbure liniștea vîndătorilor.* GANE N. I, 139. *Pe lumea asta-s oaspăt și trebuie să plec.* LESNEA, I. 130. *Din bradul acela se auzeau în fiecare an, întăi, după somnul iernii, cîntările oaspeților primăverii.* SADOVEANU, O. III, 130. *În țara noastră este o pasăre oaspete de vară frecvent.* LINȚIA, P. II, 71. *Toți voinici, aleși panduri, Oaspeți ageri de păduri.* ALECSANDRI, P. P. 162. ♦ Persoană (oficială) care vizitează o țară, o instituție etc. sau asistă (ca invitat, ca reprezentant delegat etc.) la o solemnitate, la un spectacol etc. *Pentru ce să facem noi rușine acestui craiu, oaspe ce-ău vînit la noi?* NECULCE, L. 270. *Aici planul expediției fu părăsît și se refuză oaspetelui [Cantemir] guvernul în toată suveranitatea asupra Harcovului și moldovenilor săi, pe care el îl ceruse.* IORGA, L. I, 241. *A devenit o tradiție ca la marea noastră sărbătoare națională să fie de față numeroși oaspeți de peste hotare.* ȘCÎNTEIA, 1953, nr. 2749, cf. ib. 1960, nr. 4863. ♦ Spec. *Musafiri la nuntă; nuntaș. Strînsără pre toți cîți aflară rai și buni și să împlu nunta de oaspeți.* N. TEST. (1648), 28v/24. *La ospăt... tot oaspeți rari, Tot crai și tot crăiese mari.* COȘBUC, B. 21. *În Transilvania tot oaspetele aduce cu sine cite ceva de ale mîncării.* SEVASTOS, N. 285, cf. ALRM I/II h 353, 354. ♦ (Regional) Cel care vine la nuntă cu tatăl miresei (Ceplenîța — Pașcani). ALRM I/II h 354/540.

2. (Rar, calc după fr. *hôte*) Gazdă, amfitrion. Cf. ȘĂINEANU, D. U. *La sosirea mea, ceilalți musafiri erau la a doua țuică, iar oaspetele la a treia.* M. I. CARAGIALE, C. 9, cf. 38.

— Pl.: *oaspeți* și (neobișnuit, f.) *oaspete*. — Și: *oăspete* s. m. și (neobișnuit) f.; *oăspet* (BUDAIDELEANU, LEX., TDRG. DR. V, 761, ROSETTI, L. R. I, 100), *oăspăt*, (invechit) *ôspe* s. m.; (rar, cu sg. refăcut după pl.) *oăspeț*, -ă (TDRG) s. m. și f. — Lat. *hospes*, -itis.

OĂSPET s. m. v. *oaspe*.

OĂSPETE s. m. și f. v. *oaspe*.

OĂSPET, -Ă s. m. și f. v. *oaspe*.

OĂSTĂ s. f. v. *oaste*¹.

OĂSTE¹ s. f. 1. (Învechit și popular) Armată. *Sisin... multe oști birui* (a. 1550—1580). GCR I, 6/5. *Pre faraon, cu toată oastea lui, valurile mării coperi-i.* CORESI, EV. 65, cf. 71, 305. *Întrarmîndu-se va purta oștile înainte lui.* PALIA (1581), 207/13. *Iar de rîndul celor oști de maiinte, i-au bătut moldoveanii* (a. 1617). ROSETTI, B. 88. *Să tocmești oastea toată ceelantă pregiur cetate.* HERODOT (1645), 207. *Ștefan Vodă... de războaie se găti, că au împărțit oștii sale steaguri.* URECHE, ap. GCR I, 70/35. *Scăpîndu-se de oastea cea călărășască, Ion Vodă și-au dat glas cu cazacii să se pedestrească.* SIMION DASC., LET. 232, cf. GCR I, 191/13. *Cînd au stătut a sosire steagurile oștii noastre.* M. COSTIN, LET.² I, 359. *Iancul Vodă... multă izbîndă făcea cu oștile împotriva turcilor* (cca 1660—1680). GCR I, 177/22, cf. ANON. CAR., LEX. MARS. 228. *Mulțimea împotrîvnicilor... era mai multă decît oastea lui* (a. 1705). GCR I, 357/33. *Mazepa hatmanul... au lăsat în cetate oaste de a sa.* N. COSTIN, LET.² II, 57. *Di ce merge pre acolo, că calea oștii nu-i într-acolo.* NECULCE, L. 50. *Amfilog... au gătit oștile și au plecat la Ierusalim* (cca 1750). GCR II, 55/34. *Între toată oaste nu era unul cari să îndrăznească a să asămăna cu Odisef* (cca 1750—1780). id. ib. 83/8. *Domnul... ceru oaste ca să meargă asupra-le.* DUMITRACHE, ap. GCR II, 126/33. *Gătînd oaste, merse împotriva lor.* VĂCĂRESCUL, IST. 257. *Nu ave nici o mie de oamini oaste regulată.* IST. CAROL XII, 21^r/16, cf. ȘINCAI, HR. I, 117/27, CLEMENS. *Oastea ce generalul căpetenie lua cu sine era de 24 batalioane.* CR (1829), 82²/2. *Erea și foarte viteaz și-avea oaste multă.* GORJAN, H. I, 1/17. *Ea era armată cu sulite și se rînduia în falange sau gloate... de unde a venit și expresia „a se înglota oștile“.* BĂLCESCU, M. V. 614. *Pe cel deal, pe coaste, Trece-o mîndră oaste, Oaste de români!* ALECSANDRI, P. I, 52. *Plînge și suspină tînăra domniță... Căci în bătălie soțul ei dorit A plecat cu oastea și n-a mai venit.* BOLINTINEANU, O.

33. *Te făleşti că înainte-ți răsturnat-ai val-virtej Ōștile leite-n zale de-mpărați și de viteji?* EMINESCU, O. I, 147, cf. 144. *Mai marii lui văzindu-l că și-a făcut datoria de ostaș, l-au slobozit din oaste.* CREANGĂ, P. 297. *Oastea cūă o putuse strînge-n grabă... era parte risipită, parte prinsă.* CARAGIALE, O. II, 289. *Pe meterezele ei au stat dîrzi în fața lui Sobiețchi cei 19 plăieși, luptînd c-o oaste-ntreagă.* VLAHUȚĂ, O. A. II, 163, cf. 119. *Voinicii formau cetele, cetele se grupau în pîlcuri, iar pîlcurile, fie ele în marș, fie în linie de bătaie, constituiau oastea.* BOGDAN, O. 378. *Peste cîteva zile trebuie să plece la oaste.* REBREANU, R. I, 128. *Încă din zorii zilei se mișcase de deasupra Popricanilor Ștefan Tomșa, cu oastea lui amestecată.* SADOVEANU, O. V, 489. *Întreaga oaste a lui Tudor trecuse de Craiova și se apropia, cu mult popor după ea, de Olt.* CAMIL PETRESCU, O. I, 8. *Ce oști străine și-au încălcat hotarele împărăției?* V. ROM. martie 1954; 163. *Cele oști leșești.* TEODORESCU, P. P. 49. *Oștele au alergat, Porțile de-au încuiat.* ȘEZ. V, 94. *Trăian... o făcut poduri pască Dunăre, o venit cu oastă, cu armad'e multă.* DENSUSIANU, T. H. 163, cf. CV 1949, nr. 4, 54. *La război ca să porneasă La război cu oștile, Ca să-și scape țările.* BALADE, III, 357. *N-am loc ca Drăgoi în oaste, se zice cînd cineva e gonit din toate părțile.* ZANNE, P. IV, 531. ♦ Fig. *Vedeă adesea cum oastea stufului se înclină muindu-și virfurile în apă.* DUNĂREANU, N. 172. ♦ (Învechit) *Om (sau voinic) de oaste = oștean, soldat. Voinic de oaste.* ST. LEX. 168/2. *Cînd s-au coronat craiul... și oameni de oaste au fost (cca 1660—1680).* GCR I, 177/39. *Să porncească oamenilor săi celor de oaste să nu strice Țara Moldovii.* NECULCE, L. 18. *Oaste de mare = flotă. Mare oaste de mare au trimis în contra sarachinilor.* ȘINCAI, HR. I, 137/2. ♦ Exp r. **A face oastea** = a executa serviciul militar. *A făcut oastea doisprezece ani.* REBREANU, I. 14. (Rar) **A pune oști tătărăști** = a mînca exagerat de mult. Cf. PAMFILE, J. II, 157. (Familiar, glumeț și depreciativ) **Oastea lui Papuc**, se spune la adresa unui colectiv neorganizat, nedisciplinat. *Harap Alb înainte și ceilalți în urmă, care de care mai chipos și mai îmbrăcat, de se tîrtau ațele și curgeau oghелеle după dinșii; parcă era oastea lui Papuc.* CREANGĂ, P. 249. *Oastea lui Papuc: unul vine, doi se duc.* PAMFILE, J. II, 157. ♦ (Învechit; eliptic) **Oșteni, soldați. Ș-au purces în gios cu mare gătire, cu 2 obuzuri, unul leșescu, 70, 80 de mii de oaste și mai bine.** NECULCE, L. 139. *S-au făcut mare război încît au murit 350 mii de oaste.* VĂCĂRESCUL, IST. 253, cf. 250. *Patruzeci de mii de oaste să te-astepte-n ascultare.* HASDEU, R. V. 141. ♦ (Prin analogie) *Pe drum se-nșiră o oaste: e oastea proletară.* PĂUN-PINCIO, P. 93, cf. ARH. FOLK. I, 229.

2. (Învechit) **Război; luptă, bătălie. De unde sîntu oștile** (războaie N. TEST. 1648,

războaiele BIBLIA 1688) și sfadele întru voi? COD. VOR. 128/1. *Lua războiure (oștile H) pără în cumplitul pămîntului.* PSALT. 89. *De nu-ș va cruța voinicii, la vreama de oaste.* CORESI, EV. 71. *Atunce se tîmplă oaste cu turcii.* MOXA, 379/7, cf. 387/13. *Oști nu vor fi, ploii în vreama și pînile se vor mulți.* PARACLIS (1639), 257, cf. 255, 262, PRUV. 290. *Cînd veți auzi oști și răzmirițe nu vă spămîntareți.* N. TEST. (1648), 97^v/30, cf. 58^v/15, ANON. CAR., LEX. MARS. 190. *Craiul leșescu... nu făcea oaste împotriva păgînilor.* URECHE, L. 100. *Prea lesne au primit Mihai Vodă acest lucru, ca un om de oști purure poftitor.* M. COSTIN, LET². I, 253. *Au venit poroncă la Dabije Vodă, de s-au gătît de oaste.* NECULCE, L. 33. *Strălucirile unei vieți bune, neumplînd pămîntul de oști, ... făr de rane, făr de sînge.* ANTIM, P. 4, cf. DUMITRACHE, ap. GCR II, 128/9. *La vremi de oaste... să aibă dcorie a merge și prințipul.* VĂCĂRESCUL, IST. 255. *Mihai cu Kiraly se gătiră îndată de oaste.* BĂLCESCU, M. V. 56. *Eu sînt, bună maică, fiul tău dorit, Eu, și de la oaste mă întorc rânit.* BOLINTINEANU, O. 33. *Se întoarse de la oaste împăratul.* ISPIRESCU, U. 16. ♦ (Regional) **De-a oastea** = numele unui joc de copii în care unul dintre jucători caută să prindă cu o frînghie pe un altul, în așa fel încît acesta să nu mai poată fugi. Cf. PAMFILE, J. I, 26.

— Pl.: oști și (regional) oaste (ALR II 4 946/36, 102, 219, 279, 316, 346, 349, 353, 362, 848, 886), (învechit și regional) oște. — Gen.-dat.: oștii și oastei, (învechit) oștei (ȘINCAI, HR. II, 62/36), oștei (VICIU, COL. 73). — Și: (învechit și regional) oastă, (regional) oăște (ALR II 4 946/130) s. f.

— Lat. *hostis*, -em „dușman“.

ŌASTE² s. f. v. ostie¹.

ŌAȘĂ s. f. (Regional) Teren unde este oprit tăiatul copacilor, pășunatul, vînătoarea. DL, cf. DM.

— Pronunțat: o-a-. — Pl.: oășe.

— Din magh. *ovás* „loc apărat“.

ŌAȘCĂ s. f. v. hoășcă.

ŌAȘDĂ s. f. v. oajdă².

ŌAȘTE s. f. v. oaste¹.

ŌÁTATA interj. v. oac.

ŌAZĂ s. f. Loc acoperit cu vegetație bogată în mijlocul unui pustiu nisipos. *Au trimes îndată soli la neamurile de pin oazuri.* AR (1838), 387²/14. *Oaza, loc mînos în mijlocul pustului.* IC. LUM. (1841), 39¹/21, cf. I. NEGRUZZI, ap. DDRF. *Abia, ici și colo, găsesc, cîteodată, Verdeața de oază cu dor așteptată.* MACEDONSKI, O. I, 145.

Numai acolo, unde un izvor sau vreun riu subteran își arată apele în față, vegetația este din nou bogată, făcînd ceea ce se numește o insulă de verdeață sau oază. MEHEDIŢI, G. F. 168. Toate aceste gînduri și toată această floră viguroasă ... începeau să mi sã parã... ca o fragedă oază într-un pustiu. GALACTION, O. 347. De-o săptămîină mergem cãtrã Nil... A poposit în oază caravana. TOPÎRCEANU, P. O. 66. Era singur... potolindu-și patima ca pe-o sete în pustie, cînd ajungi la o oază. SADOVEANU, O. X, 316. În imensitatea șesurilor netede ca-n palmã, satul pare o micã oază. CONTEMP. 1954, nr. 392, 2/4. ♦ Fig. Era orașul de-altãdatã Sub plopi de-argint, muiãți în soare O verde oază fermecatã Cu repezi ape cîntãtoare. MACEDONSKI, O. I, 188. Doar întîmplãrile cosmice ale planetei rãzbat pînã în această oază a liniștii și a nemișcãrii. BOGZA, C. O. 159. Vin dîndãrãt urmașii mulți... Ei vãd-naînte sfînta oază și-nreabã dac-o vãd și eu. BENIUC, V. 54. El este o oază de luminã în întunericul regimului țarist. CONTEMP. 1953, nr. 329, 4/5. ♦ (Rar) Loc cu verdeață. Cîțiva paltini mari și frunzoși formau un verde oazis chiar lîngã cãrare. ALECSANDRI, O. P. 281.

— Pronunțat: oa-zã. — Pl.: oaze și (învechit) oazuri. — Și: (neobișnuit) oãzie (ALEXI, W.) s. f.; oãzis subst.

— Din germ. Oase, it. òasi, fr. oasis.

ŌAZIE s. f. v. oază.

ŌAZIS subst. v. oază.

ŌBACSĂ s. f. (Regional) „Cuțit lung cu care se retează stupii“ (Noul Român — Victoria). CHEST. VI 128/20.

— Accentul necunoscut. — Pl.: ?

— Etimologia necunoscutã.

ŌBĂDĂ s. f. I. Fiecare dintre bucãțile de lemn încovoiat care, împreunate, alcãtuiesc partea circularã a unei roți de lemn (la car, la cãruțã, la moarã etc.), (regional) ciolan, nãplãț; p. gener. partea circularã a roții de lemn (peste care se monteazã șina). Cf. ANON. CAR. Strîmbã-Lemne... lua stejarul cît de gros, îl îndoia cu mînile și-l făcea obadã de roatã. NEGRUZZI, S. I, 245. Obezile de lemn nu pot sã mai serve mult timp pe șoselele ce se fac pretutîndene. I. IONESCU, D. 497, cf. 709. Sub niște vechi tulpine de nuci, cu crãcile pe jumãtate arse și uscate, erau aruncate obezi de roate, juguri de car. ODOBESCU, S. I, 148. Cînd voim sã strîngem roata unei trãsuri, se pune peste obada ei șina încãlzitã. PONI, F. 106, cf. DAMÈ, T. 8, 150. În butuc sînt bătute spițele și acestea sînt încãlțate cu obede. BREBENEL, GR. P., cf. PAMFILE, I. C. 128. Obedele (8 obede) formeazã circumferința roții. PRIBEAGUL, P. R. 85. Cãruța ușoarã pe roate nalte, sunînd ca din clopote din obezile ferecate. SADOVEANU, O. XVIII, 23, cf. X,

431. O obadã de roatã frîntã. C. PETRESCU, A. R. 52. Se așezase pe scãunelul lui de sub șopron, la cuțitoaie, sã ciopleascã niște obezi de roatã. VORNIC, O. 162. Cu butuci De bulbuci, Cu obede De mãr verde. MARIAN, SA. 313. I se stricã o obeatã de la roatã. RETEGANUL, P. I, 33, cf. 34. Cu spițe de marbotin, Cu obezi de calomfir, Cu jugul de trandafir. ȘEZ. IV, 140, cf. GRAIUL, I, 337. Om trece peste deluț Cu obede din lemn verde. BIRLEA, C. P. 112. Lemne verzi Pentru obezi și uscate Pentru roate. BALADE, II, 363. Din talpa de casã nu se face obadã de roatã. ZANNE, P. III, 391. ♦ E x p r. (Regional) A se face obadã = (mai ales despre cai) a-și îndoii spinarea opintindu-se la tras, a se cocoșa. Cf. CIAUȘANU, V. 183. Calul e bun... cînd fluierînd numai la el, se încordeazã, se face obadã și ori rupe ștreangurile, ori ia cãruța din loc. DR. V, 215. A-i sãri obada = a se înfuria, a-i sãri muștarul. Cf. PAMFILE, J. II, 157. ♦ P. e x t. Partea perifericã, circularã a roții unui auto-vehicul, peste care se monteazã cauciucul. Cf. DL, DM. ♦ (Regional) Cui (de lemn) cu care se împreună obezile unei roți; (regional) cep. Cf. MARIAN, S. R. I, 35. ♦ (Regional) Cui care fixeazã lațurile de cãpriori la casele acoperite cu stuț (Frîncești — Tirgu Jiu). CHEST. II 254/44.

II. (Mai ales la pl. cu valoare de sg.) Instrument alcãtuit din douã bucãți de lemn avînd fiecare cîte o scobiturã în formã de semicerc și care, închizîndu-se, imobilizau mîinile sau picioarele osîndiților sau ale robilor, b u t u c, (învechit) d i b ă, g r o s, (regional) t u m u r u g; p. e x t. (la pl.) cãtușe, fiare. Face vodã obezde fãrã samã molte (cca 1620). IORGA, D. B. I, 37. De pietri sã ucidea și hiarãle și obezile strica. VARLAAM, C. 174. Fãcurã niște obezi... și sã dusã asupra tegheitorilor, pentru ca sã robascã pre tegheiti. HERODOT (1645), 27, cf. 196. L-au ferecat în obezi și... l-au trimis Pãtru Vodã la Suleiman. URECHE, L. 154. Atunce-l va bate pren tot tîrgul și-l va închide în temnițã cu obeade în picioare. PRAY. 261. Îi bãgã în obeze și i-au trimis de i-au închis în Liv. M. COSTIN, ap. GIDEI. Suspinele celor din obeade. DOSOFTEI, PS. 269/5, cf. 362/7. L-au legat pre el cu obezi de aramã. BIBLIA (1688), 187¹/10, cf. 268²/35. Au vinit mulțime de turci, amestecați cu munteni, de l-au luat și l-au bãgat în obezi. N. COSTIN, L. 423. Slobodzie robii de pin obezi. NECULCE, L. 76. Banul Gherghhe le-au tãiat obezile și i-au slobozit. AMIRAS, LET. III, 141/20. Hanul, cum au pus mîna pre dînsul, l-au bãgat în obezi și l-au trimis la Tarigrad (începutul sec. XVIII). MAG. IST. I, 302/25. Au trimis pe acei patru boieri și i-au fericat în obezi. ȘINCAI, HR. II, 196/9. Sã-i trimișã în obezi și în lanțuri la împãrãție. DIONISIE, C. 205. Ținea lîngã sine strîns în obezi pe Negrilã. ASACHI, S. L. II, 64. Ducîndu-l în obezi la ispravnic. PANN, P. V. III, 107/17. Robitul cînd își sparge obezile o datã... Atunci mai ager este, atunci e

mulțumit. BOLLIAC, O. 133. *Bătăi și chinuri, când țipăm, Obezi și lanț când ne mișcăm, Și plumb când istoviiți strigăm, Că vrem pământ!* COȘBUC, P. I, 209. *Acestor ticăloși... iertată să le fie viața; și să-i vîriți în beciuri, să steie în obezi pînă ce satele lor vor plăti.* SADOVEANU, O. X, 249. *Fiindcă se împotrivi pe dreptul său, l-au mai băgat și la başcă, l-au mai ferecat și la obezi.* C. PETRESCU, A. R. 51. *Și vin, soro, să mă vezi Cum îmi frîng trupu-n obezi Să tot plîngi și să nu crezi!* ALECSANDRI, P. P. 239, cf. VASILIU, C. 55. ♦ (În context figurat) *Barbara fortună, strînsă în obezi cumplite, Să nu aibă vro putere ca în urmă să-l oboare.* ASACHI, S. L. I, 66. ♦ Fig. *Unde se rup legăturile dreaptii stăpînii, acolo se pun obezile vrăjmașii tiranii.* CANTEMIR, IST. 150. *Sufletul nostru... cuprins de-a trupului obeze.* CONACHI, P. 288. *Obezile nemerniciei.* PISCUPESCU, O. 44/23. *În inimă obezile se sfarmă, Se dezrobesc aducerile-aminte.* GOGA, C. P. 70. ♦ Exp r. **A pune (în) obezi** = a subjuga, a supune, a înrobi. *Bătia maria și punia obezi.* HERODOT (1645), 457. *Erai slobodă... și te puseră în obezi.* RUSSO, S. 141.

III. P. a n a l. I. (Ban.) Veșcă la sită (ALR II 3983/2, 27, 29, 36, 47, 76, ib. 6484/36, 47) sau la pietrele morii (ALRM SN I h 121). *Împrejurul pietrelor este o obadă, ce se ziceocoli, ca să nu iasă fămina de cît pre ciuciureu.* LIUBA-IANA, M. 104. ♦ (Regional) Cadru de lemn care se aseamănă cu veșca sitei, folosit ca gherghel (Ghilad — Timișoara). Cf. ALR II 5779/36. ♦ Vas din scoarță de copac (de obicei de tei) folosit la spălatul cămășilor, uneori și la prinsul peștilor. *Se află o obadă (o scoarță sau coajă de tei lată) pentru a se pune în ea chimeșile.* LIUBA-IANA, M. 100. *Chimeșile se pun în obadă cînd se opăresc.* H XVIII 145, cf. 141. *Făcură apoi cîteva funii de tei groase ca mîna, apoi din coajă de tei făcură o obadă.* CĂTANĂ, P. B. I, 95. [Obada] *să folosește la spălatul cămeșilor, cînd e lăsată deschisă la un capăt să folosește și la prinsul peștilor.* Com. din ORAVIȚA.

2. (Prin Ban. și nordul Transilv.) Borul pălăriei. *Pălării cu obadă de rînd, nici lată ca la ardeleni, nici îngustă ca la ungurenii.* F (1872), 339. *Clopul... constă din coif și din obadă.* H XVIII 21, cf. BRAN, S., L. COSTIN, GR. BĂN. 148, com. PUȘCARIU, ALR I 1859/1, 26, 40, 49, 69, 79, 273, 278, 335, 337, 339, LEXIC REG. 24. ♦ (Regional) Cozoroc (Vălcani — Sinnicolau Mare). ALR II 3282/47.

3. (Prin nord-vestul Transilv.) Tiv în partea de sus a izmenelor sau a șorțurilor, prin care se trage brăcinarul sau șnurul. Cf. ALR II 3313 bis/346, LEXIC REG. 16.

4. (Prin Transilv. și Mold.) Semn distinctiv (în formă de semicerc) făcut în urechea oilor. Cf. PĂCALĂ, M. R. 145, CHEST. V 76/4, 156/21, 31, 65, 75, 91, 95, ALRM SN I h 267, com. din MORĂRENI — REGHIN și ȘIEUT — BISTRIȚA.

5. (Regional) Fiecare dintre birnele care leagă partea de deasupra a stîlpilor casei (CHEST. II 33/8); cosoroaba, cununa casei (ib. 113/97 a). *Deasupra căteilor să pun în lungime și lățime 4 corzi, cari țin obada casei... ca să nu se desfacă.* LIUBA-IANA, M. 94.

— Pl.: obezi și (invechit și regional) obedez, obeze. — Și: (invechit și regional) **obeadă** (pl. și, rar, obeade), (regional, sg. refăcut după pl.) **obédă** (ALR I 826/178) s. f.

— Din slavon. ОБЕДА.

OBĂG s. m. v. iobag.

OBĂHT s. n. (Invechit) **1.** Corp de gardă. Cf. LM, MÎNDRESCU, I. G. 69, CADE.

2. Comenduire. *Nu isprăvise cele ce avea de zis, cînd fu luat între baionete și dus la obahtul rusec.* GHICA, S. 487.

— Pl.: obahte. — Și: **obăhtă** (CIHAC, II, 218, DDRF, GHETIE, R. M., JAHRESBER. II, 206, MÎNDRESCU, I. G. 69, ALEXI, W.) s. f.; **ovăht** (LM, MÎNDRESCU, I. G. 69) s. n.

— Din germ. **Obacht**, ucr. **обакта**.

OBĂHTĂ s. f. v. obaht.

OBĂIE s. f. v. hobaie.

OBĂCIE s. f. v. iobăgie.

OBĂCIME s. f. v. iobăgime.

OBĂD s. n. v. hobot.

OBĂDĂ vb. I. **1.** T r a n z. A monta în obezi spițele unei roți. Cf. I. GOLESCU, C., POLIZU, CIHAC, II, 218, DDRF, ȘĂINEANU, D. U., TDRG. *Un car mare moldovenesc; De spițat, mi-este spițat, Numai nu mi-e obădat.* MAT. FOLK. 118, cf. RĂDULESCU-CODIN, 54, CIAUȘANU, GL., ALR II 6685/886. ♦ R e f l. p a s. *Unelte rotarului... cobila... sau scaunul de înspițat, în care se pune roata cînd se înspițează sau se obedează.* DAMÉ, T. 42.

2. R e f l. (Prin Munt., despre roțile unui car) A se îndoi; a se desface în bucăți, a se sfărîma. *Mi s-a obădat roata dindărăt, de aia am venit așa de inserat.* BOCEANU, GL. ♦ Fig. (Despre unele părți ale corpului omenesc) A se încovoia, a se girbovi. *Mîinile... se împrafoșaseră și se umpluseră de păienjenis — șalele i se obădaseră.* CIAUȘANU, R. SCUT. 56.

— Prez. ind.: *obădez*. — Și: (rar) **obedă** vb. I, **obezî** (BUL. FIL. II, 59) vb. IV.

— V. **obadă**.

OBĂDĂR s. m., s. n. (Regional) **1.** S. n. și (rar) m. Sfredel folosit pentru a face găuri în obezi și în butucul roții, unde se fixează spițele; (regional) lingura rotarului. Cf. LB, POLIZU,

DDRF, BARCIANU, H X 33, 317, 356. *D-apoi să vedeți pe nunul Cu gîtul său larg ca tunul, Ca butucul cel de roată Cercuită cu fier toată, Găurit cu obădarul, Nu-l stîmperi nici cu șustarul.* MARIAN, NU, 510, cf. SEVASTOS, N. 290, BREBENEL, GR. P., com. din ZAGRA—NĂSĂUD, ALR II 6644/260.

2. S. m. Dulgher care face obezi. Cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *Obedari [sint] cu totul 6, fac obezi pentru rotarii din localitate.* PĂCALĂ, M. R. 313, cf. ALR II 6484/36.

3. S. n. (Regional) Obadă (II) (Voșlobeni — Gheorgheni). ALR I 826/576.

— Pl.: (2, rar 1) obădari și (1, 3) obădare, (rar) obădaruri (ALR II 6644/349). — Și: obedăr s. m., s. n.; obedăriu (LB, TDRG, H XVII 4, ALR II 6644/102, 250) s. n.

← Obadă + suf. -ar.

OBĂDĂRE s. f. Acțiunea de a (se) obăda. Cf. POLIZU.

— Pl.: obădări. — Și: obedăre s. f. LB, LM.
— V. obăda.

OBĂDĂRIȚĂ s. f. (Regional) Obădar (1). Com. din ZAGRA — NĂSĂUD.

— Pl.: obădarite.

— Obadă + suf. -ariță.

OBĂDĂT, -Ă adj. (Regional) 1. Curb, încovoiat (Stănești — Curtea de Argeș). L. ROM. 1959, nr. 3, 66. ♦ Fig. (Prin nord-estul Olt.; despre oameni) Încovoiat, girbovit. CIAUȘANU, V. 153, cf. MAT. DIALECT. I, 232.

2. (Despre fasole) Cu bobul curbat; (regional) obădos. Cf. PAMFILE, A. R. 184. *Pe aici se zice: ... fasola obădată.* H IV 8, cf. 83, XII 20, CIAUȘANU, GL.

— Pl.: obădați, -te. — Și: obedăt, -ă adj. DDRF.

— V. obăda.

OBĂDIC subst. (Regional) Vas mare de lemn, întrebuințat pentru spălatul cămășilor. V. obădă (III 1). (Cornereva — Băile Herculane). ALR I 637/18.

— Pl.: ?

— De la obăda.

OBĂDŌS, -OĂSĂ adj. (Regional, despre fasole) Cu bobul curbat; obădat (2) (Drajna de Sus — Văleni de Munte). H XI 326.

— Pl.: obădoși, -oase.

— Obadă + suf. -os.

OBĂGIE s. f. v. iobăgie.

OBĂR¹ s. m. v. oberștaigăr.

OBĂR² s. n. v. obor².

OBĂRCĂI vb. IV v. orbecăi.

OBĂREĂ vb. II v. doborî.

OBĂRIȚĂ s. f. (În graiul minerilor) Soția oberștaigărului. A III 8, cf. 13, 14, 15, 19.

— Pl.: obărițe.

— Obăr¹ + suf. -iță.

OBĂRI vb. IV v. doborî.

OBĂRLICT s. n. v. oberliht.

OBĂRLIHT s. n. v. oberliht.

OBĂRST s. m. v. oberst.

OBĂRSTER s. m. v. oberșter.

OBĂRȘTAIGĂR s. m. v. oberștaigăr.

OBĂRȘTER s. m. v. oberșter.

OBĂȘTAIGĂR s. m. v. oberștaigăr.

OBĂT s. n. v. hobot.

OBCINĂ s. f. 1. (Atestat prima oară la 1490, cf. BOGDAN, D. ȘT. I, 420) Culme, coamă de deal sau de munte care unește două piscuri, versant comun care formează hotarul între două proprietăți (CIHAC, II, 223, H X 353, ȘEZ. V, 115, ALR II 2495/551, ALR SN III h 808, A V 25, PAMFILE, C. 48); p. e x t. (regional) înălțime acoperită cu pădure (H X 29, T. PAPAĞI, M. 228, com. D. POP, ridicătură pe un platou (H XII 364), deal (H X 129, ALR II 2495/386), cununa dealului (VICIU, GL.). *Cît iaste cîmpu și pădure din locul Chiriții în opcină], nime să n-aibă tr[e]ab[ă] fără numai ficiorul lui Ghiorghie (a. 1611). ȘTEFANELLI, D.C. 1. Pără în vîrful Ciortolocului, în hotaru Putnei și pe opcină Ciortolocului (a. 1742). URICARIUL, XI, 223. Dovedind piatra veche, s-au pus altă piatră ce caută pe opcină în sus (a. 1778). ib. XVI, 317. Au purces de m-au dus spre opcina muntelui spre Troțuș (a. 1804). ib. IV, 93/12. Sărînd cu îndrăzneală, mă trezii pe muchea unei opcini pleșuve și largi, la picioarele căreia munții se tîpîlau smeriți. HOGAȘ, M. N. 182. De mi-ar fi rămas oasele pe vreo arșiță ascunsă ori obcină fulgerată de șrapnele, încă mai împăcat aveam să fiu cu soarta ce multă vreme nu mi-a fost prietenă. I. BOTEZ, B. I, 178. Badea Gheorghe Macovei... a privit cătră opcina Mogildei frămîntare de nour negru. SADOVEANU, O. VII, 354. Gonașii... vin hăulînd spre o potecă de opcină, unde se ațin puștile. id. ib. X, 465, cf. XII, 20. Pe cel deal, pe cea opcină Este-o creangă de sulcină. POP. În Poiana-Mărului... era pe timpul dacilor un tîrgușor în care se adunau aceștia de pe munți și opcini cînd aveau ceva de vîndut ori de cumpărat. MARIAN, T. 6. În cel vîrșuț de opcină, Este-o cruce de cetină. ȚIPLEA,*

P. P. 68, cf. 114. *Pe cea gură de opcină Sede mîndra și suspină.* BUD, P. P. 59, cf. 80. *Foaie verde ș-o colină, Peste deal, peste obcină, De la deal de cea grădină, Sună cobzuliță, sună.* I. CR. III, 342. *Pentru ochi ca murele, Înconjuri pădurile, Opcina cu muntele.* ȘEZ. XII, 139. *Un fecior de pe obcină Dusu-o-n țară străină.* BÎRLEA, B. 34, cf. 65, id. C. P. 125. *Să o bată gîndurile, Ca pe mine vînturile Păst'e tăt'e opcinile.* T. PAPAHAĞI, M. 116, cf. 26, 32. ♦ (Regional) Cumpăna apelor. *Opcină este aceea care desparte obârșile apelor curgătoare, unele din față cătră o apă mare, și altele din cealaltă față cătră altă apă mare, spre pildă: opcină între Prut și Bîrlad.* URICARIUL, I, 391, cf. CIHAC, II, 223, BARCIANU, ALEXI, W., I, BRĂESCU, M. 69. ♦ (Regional) Drum de care sau cărare pe virful muntelui. Cf. ȘEZ. XIX, 106, BÎRLEA, C. P. 380, T. PAPAHAĞI, M. 228, CHEST. IV 23/558 a; 571.

2. (Regional, glumeț) Loc pe cuptor unde dorm copiii (Marginea — Rădăuți). CHEST. II 325/241 a. ♦ Е x p r. **Hai la obcină** = hai la culcare. I. CR. II, 276, cf. com. din VICOVU de SUS — RĂDĂUȚI.

— Scris și: *opcină*. — Pl.: *obcini* și *obcine*.
— Din v. sl. обьчина.

OBCIOARĂ s. f. (Învechit și popular) Diminutiv al lui *obcină* (1). *Di acolo apucă piciorul la deal până în opcioară ce să hotărăște cu Hurghișeni (a. 1790).* ȘTEFANELLI, D. C. 196, cf. com. din MARAMUREȘ.

— Pronunțat: *obcioa*. — Scris și: *opcioară*.
— Pl.: *obcioare*.
— **Obcină** + suf. *-ioară*.

OBDŪCE vb. III. T r a n z. (Latinism, rar) A acoperi, a înveli. Cf. GHETIE, R. M. *Era din ceata fericită a oamenilor cari, deși par așa de fini, așa de transparenți, totuși sînt obduși c-o epidermă foarte groasă.* AĞIRBICEANU, A. 125.

— Prez. ind.: *obduc*.
— Din lat. *obducere*.

OBEĂDĂ s. f. v. *obadă*.

OBEDĂ vb. I v. *obăda*.

OBEDĂR s. m., s. n. v. *obădar*.

OBEDĂRE s. f. v. *obădare*.

OBEDĂRIU s. n. v. *obădar*.

OBEDĂT, -Ă adj. v. *obădat*.

OBEĐĂ s. f. v. *obadă*.

OBEDIÉNT, -Ă adj. (Livresc) Supus, ascultător. Cf. ALEXI, W. *Față de Olguța, avăa gesturile*

și sfiala obediență a lui Kami-Mura de odinioară. TEODOREANU, M. II, 288.

— Pronunțat: *-dî-ent*. — Pl.: *obediénți, -te*.
— Din it. *obbediente*, lat. *obediens, -tis*.

OBEĐIÉNTĂ s. f. (Livresc) Supunere, ascultare. Cf. PROT. — POP., N. D., ALEXI, W. *În urma numeroaselor examene de ortodoxie, obediență și devotament, a fost, în sfîrșit, primit în cadrele regulate ale unei armii.* LOVINESCU, C. V, 44.

— Pronunțat: *-di-en-*.

— Din fr. *obédience*, lat. *obedientia*.

OBEĐÍT, -Ă adj. v. *obidit*.

OBEĐNIȚĂ s. f. (Învechit) Parte a slujbei religioase care se face (în mănăstiri) după utrenie, în zilele în care nu se oficiază liturghia. *Des-de-dimineată, De clopote mi te-acață. Cetești la psalmi, la canoane, Închină-te la icoane. Sfîrșiși ceasuri, obednița, Ad-apă, ia cobilița!* CODRU-DRĂGUȘANU, C. 11, cf. com. din CLUJ.

— Pl. *obednițe*.
— Din slavonul обѣдница.

OBEĐDIE s. f. (Regional, în e x p r.) Te duce *obejdia* = te duce nenorocul, te trage așa. Cf. CIAUȘANU, V. 183.

— Pl.: *obejdii* (com. din TURNU MĂGURELE).
— Etimologia necunoscută.

OBEJOĂRĂ s. f. (Regional) Birnă care încheie în partea de deasupra ușii și ai ferestrei; prag, punte (Bont — Gherla). CHEST. II 117/345.

— Pl.: *obejoare*.

— **Obadă** + suf. *-ioară*.

OBELÍSC s. n. Monument de formă unui stîlp înalt și ascuțit la vîrf, de obicei alcătuit dintr-un singur bloc de piatră și acoperit cu inscripții comemorative. *În Egipt sînt mulți ovelischi.* CĂLĂTORIE, I, 51^v/8. *Ovelisc, stîlp făcut în chip de piramidă.* ib. 186^v/3. *Obeliscurile sau stîlpîi cei scobiți.* MOLNAR, I. X/23. *Piașurile sînt înfrumșetate cu fîntini și cu obeliști (niște stîlpi minunați).* MAIOR, T. 32/22, cf. CHEST. ROM. 52/19. *În Sevastopol se va rădica deodată un obelisc (stîlp în patru muchi ascuțit în forma unui piron).* AR. (1829). 22¹/12, cf. ib. (1830), 358¹/23. *Între surupate, temple, obelisce și coloane, Ca un turn de fer întregă stă coloana lui Traian.* ASACHI, S. L. I, 61. *În mijlocul ei un obelisc egiptean de granit roșu, avînd pe ambele laturi, la egale distanțe, două fîntini.* CODRU-DRĂGUȘANU, C. 43, cf. VALIAN, V., STAMATI, D. *Nalt ca obeliscul din grădina publică.* RUSSO, S. 18. *Pe vîrful unui obelisc bătrîn se abate cîteodată și un vultur.* CARAGĂLE, O. -HI, 13. *Sus, pe-un stîlp de telegraf, S-a oprit dîn zbor o cioură...*

Ca o pajură trăsniță Într-un vîrf de obelisc. TOPIRCEANU, M. 10. *Obeliscul de pe muntele Moranbon glorifică vitejia ostașilor sovietici.* CONTEMP. 1954, nr. 384, 6/1. ♦ Stîlp de lemn, de piatră etc., de forma monumentului descris mai sus, folosit ca element de arhitectură. Cf. DL. DM.

— Pl.: *obeliscuri* și (neobișnuit) *obelisce*, (m.) *obelishti*. — Și: (învechit, rar) *ovelise* (pl. *ovelischi*) s. m.

— Din fr. *obélisque*. — *Ovelise* < ngr. *ὀβελίσκος*.

OBER¹ s. m. (leșit din uz) Chelner-șef. *Se plătește nu numai ceea ce consumi, ci și haina neagră și zîmbetele chelnerilor... și decorația princiară a sălii și gravitatea oberului.* SADOVEANU, O. IX, 316.

— Pl.: *oberi*.

— Din germ. *Ober*.

OBER² s. m. v. *oberștaigăr*.

OBERFLEC s. n. (În terminologia cizmarilor) Ultimul rînd de talpă aplicată la tocul pantofului. Cf. MÎNDRESCU, I. G. 69, CV 1949, nr. 8, 31.

— Pl.: *oberflecuri*.

— Din germ. *Oberfleck*.

OBERLIHT s. n. 1. Porțiune dintr-o fereastră sau dintr-o ușă, situată deasupra cercevelor sau a canaturilor mobile și avînd deschidere separată; servește la iluminarea și la aerisirea interiorului unei încăperi. Cf. SĂGHINESCU, V. 62, MÎNDRESCU, I. G. 69, CADE. ♦ Geam așezat orizontal sau înclinat în tavan, spre a lumina o încăpere întunecoasă. DL, cf. DM. ♦ (Regional, în forma *obîrlie*) Fereastră sau deschizătură în acoperișul casei, făcută ca să pătrundă lumina și aerul în pod sau ca să iasă fumul (Borca — Borsec). CHEST. II 262/213.

2. (Regional, în forma *obîrlie*) Firidă, onchiță (la sobă). Cf. COMAN, GL., CHEST. II 311/213.

— Pl.: *oberlihturi* și *oberlihte*. — Și: *obârliht*, *obârliet* (MÎNDRESCU, I. G. 69), *obîrlieht* (SĂGHINESCU, V. 62), (regional) *obîrlie* s. n.

— Din germ. *Oberlicht*.

OBERST s. m. (Învechit) Colonel. *Am priimit înștiințarea oberștiului... că s-au rănduit comisie... spre cercetarea întinderii de hotar* (a. 1804). URICARIUL, IV, 90/7. *Au orănduit... pe oberștiul Mescher și pe căpitanul Pîțele... și au hotărit toate moșiile* (a. 1813). ȘTEFANELLI, D. C. 444. *Dar n-au făcut obârștul Mescher și cu căpitanul Pîțele... după [cum] să cuvine după pravilă.* id. ib. *Un soldat... pușcă pe oberștul său.* GT (1839), 155^a/2.

— Pl.: *oberști*. — Și: *obârșt*, *oberști* s. m.

— Din germ. *Oberst*.

OBERȘI vb. IV v. *obîrși*.

OBERȘTAIGĂR s. m. (În graiul minerilor) Tehnician imediat superior în grad maistrului miner, ajutor de șef de sector. *Mi s-a plîns oberul că faci revoluție în sector.* DAVIDOGLU, M. 29, cf. 54, A III 13.

— Pl.: *oberștaigări*. — Și: *obârștaigăr* (A III 8, 13, 15, 19), *obârștaigăr* (com. PAȘCA), *ober*, *obâr* (A III 8, 9, 13, 14, 15, 19) s. m.

— Din germ. *Obersteiger*.

OBERȘTER s. m. (Învechit și regional) Colonel. *Tuturor ghinărarilor și oberșterilor și la toate alte tistori să poruncește* (a. 1792). JAHRESBER. X, 200. *Fiind acolea un polcovnic adecă obârșter și un maior cu cevași oaste amestecată... turcii au dat năvală... și au prăpădit acea oaste.* DIONISIE, C. 175. *Francezii... l-au făcut [pe Bonaparte] obîrșter, adecă... polcovnic mare.* id. ib. 211.

— Pl.: *oberșteri*. — Și: *obârșter*, *obârșter* (MÎNDRESCU, I. G. 69), *obîrșter*, *obîrștăr* (com. PAȘCA), *obîșter* (MÎNDRESCU, I. G. 69, accentuat și *obîșter* LEXIC REG. 92) s. m.

— Din germ. *Oberster*. Cf. magh. *obester*.

OBERȘTI s. m. v. *oberst*.

OBERȚAL s. m. (leșit din uz) Ospătar care făcea încasările într-un local de consumație. *Eu eram oberțal la bufet.* CARAGIALE, T. II, 193.

— Pl.: *oberțali*.

— Din *ober¹* + *țal*.

OBÊȘTNIC, -Ă adj. v. *obștnic*.

OBEȘTUÍ vb. IV v. *obști*.

OBEZ, -Ă adj. Care suferă de obezitate; foarte gras. Cf. CLEMENS, MAN. SĂNĂT. 325/18, ALEXI, W. *Un general obez, stacojiu ca un rac fiert.* C. PETRESCU, I. II, 70. *Oamenii din sud sînt adesea obezi, placizi și somnolenți.* CĂLINESCU, I. 67. *Nu mai rămăseseră pe scaune, decît într-un colț, o guvernantă obeză și bătrînă.* CAMIL PETRESCU, O. I, 532. *Era bondoacă, obeză.* PAS, Z. I, 81. *Obez, chel ca-n palmă, cu hainele deformate de colăceii de grăsime, asuda mereu și-și ștergea fruntea, gîtul și palmele grase cu o batistă albă, cît un cearșaf.* T. POPOVICI, S. 63, cf. V. ROM. martie 1954, 262, decembrie 1954, 142.

— Pl.: *obezi*, -e.

— Din fr. *obèse*.

OBEZÍ vb. IV v. *obăda*.

OBEZÍT, -Ă adj. (Învechit, rar) Legat, pus în obezi. (Substantivat) *Ca să auză suspînul celor obeziți.* BIBLIA (1688), ap. TDRG.

— Pl.: *obeziți*, -te.

— V. *obezi*.

OBEZITĂȚE s. f. Stare bolnăvicioasă specifică oamenilor exagerat de grași Cf. MAN, SĂNĂT. 325/12. Foarte tinărară, e manifest amenințată de obezitate. CARAGIALE, N. F. 119, cf. BIANU, D. s. *Minca mult, se văita că băutura îl balonează și nu se putea reține, oricât medicii îl preveniseră că e predispus la obezitate.* REBREANU, R. I, 33. *E aceeași Sonia Vișoreanu, mereu torturată de panica obezității.* C. PETRESCU, C. V. 252.

— Din fr. **obésité**.

OBIĂL s. n. v. ogheal.

OBIĂLĂ¹ s. f. 1. (Mai ales la pl.) Bucată de pînă sau de postav folosită mai ales în opinci și în cizme în loc de ciorap sau peste ciorap; p. e x t. zdreanță, cîrpă, haină ruptă. *În obiele de lînă încălțați.* M. COSTIN, LET. I, 28/7. *Obiiale vechi și funii vechi.* BIBLIA (1688), 518²/57. *Oștenii Rimului nu învăliia în obiiale, ce gol piciorul încălța.* N. COSTIN, L. 143. *Baba luînd a lui Crăciun obdele . . . Le bagă într-un oioiu.* BUDAI-DELEANU, T. V. 135, cf. LB, POLIZU. *Dîndu-ne schimburi și cite două părechi de obiele de suman alb, ne-am încălțat cu opincile binisor.* CREANGĂ, A. 25, cf. MARIAN, NA. 120. *Atît bărbații cît și femeile poartă în opinci obele de lînă iarna și vara, obelele de sărbători sînt de regulă albe și cusute cu pui negri.* MOLDOVAN, T. N. 300. *Oprea dădu din cap legîndu-și obelele.* DUNĂREANU, CH. 222. *Picioarele le înfășoară în ob'ele și e încălțat cu opt'inci.* CANDREA, T. O. 6, cf. PRECUP, P. 16, DIACONU, P. 18. *Og'elili de dimie albă, peste care iarna se pune pozița . . . ca să-i ferească de umezeală.* STOIAN, PĂST. 69, cf. 60. *Tudose, căruia îi strălucesc ochii negri la lumina roșcată a focului, trîntește în silă obielele întinse pe bordei.* CAMIL PETRESCU, O. I, 299. *Picioarele sînt învelite în citeva straturi de obiele.* BOGZA, T. 33. *Duhoarea de gaz, de obiele ude . . . tăia răsufleul.* CAMILAR, N. I, 17, cf. 37. *Acuma băgă de samă că obielele în opincile-i de cauciuc se udaseră de-a binelea.* V. ROM. mai 1955, 26, cf. aprilie 1957, 17. *Busuioc Șade la foc De-și uscă obielele și numără zilele.* TEODOR-RESCU, P. P. 604, cf. 474. *Mîndra mea de mîndră mare Nici obială-n cizmă n-are.* JARNIK-BİRSEANU, D. 393, cf. MÎNDRESCU, L. P. 130. *Șede lungit lîngă foc și-și uscă obielele, și-și coace lulelele.* MARIAN, SA. 19. *Mila de văduvoi Ca oghiala din gunoi.* id. NU. 246. *Vine seara, mă descultă, Îmi freacă obielele, Îmi unge curelele.* DOINE, 128, cf. 147, ȘEZ. II, 217. *Umblă prin sat și cere, Cîte-un sac plin de oghele!* MAT. FOLK. 1 423, cf. 984, 1 025, ȚIPLEA, P. P. 113, PAMFILE, B. 44, IORDAN, L. M. 194, ALR II 3 264/235, 353. *Bărbații purtau opinci și obiele.* ALR II 3 352/47. *De la ușă pîn' la pat, Obielele toate cad, se zice despre cel leneș.* ZANNE, P. III, 193. *Obială neagră tătarască, Cine n-o ghici să se zgîrcească (Lipitoarea).* PĂSCULESCU, L. P. 87. ♠ E x p r.

A întinde (pe cineva) **ca pe o obială** = a bate (pe cineva). Cf. ROMĂNUL GLUMET, 55, ZANNE, P. III, 256. **A-l arde obielele** = a se afla într-o situație dificilă; a fi strîmătorat, lipsit de . . . Cf. ZANNE, P. III, 255. **A-i curge** (cuiva) **obielele** sau **a curge obielele de pe** (sau după) **cineva** = a fi sărac și rău îmbrăcat, a fi zdrențaros. *Care de care mai chipos și mai îmbrăcat, de se tîriau ațele și curgeau oghelele după dînșii.* CREANGĂ, P. 249, cf. ZANNE, P. III, 255. **A scoate pe cineva din obiele** = a ajuta pe cineva să ajungă la o situație mai bună; a îmbogăți pe cineva. *M-ai scos den obiale și den sărac m-ai îmbogățit.* M. COSTIN, LET. I, 300/7, cf. ZANNE, P. III, 255. **A-și căuta de obiele** = a se ocupa numai de treburile sale, a-și vedea de propriile sale interese. Cf. ZANNE, P. III, 254. **A dormi obială** = a dormi profund, a dormi tun. Cf. id. ib. II, 546, CIAUȘANU, GL. ♠ (Familiar) Epitet dat unui om lipsit de demnitate și de caracter, slugarnic; epitet dat unui om care nu e bun de nimic, vrednic de dispreț. V. z d r e a n ț ă. *Doamne, bate nemțisorii Că mi-au cătănit feciorii . . . Și-au rămas obielele Să iubească fetele.* RETEGANUL, TR. 55, cf. MAT. FOLK. 1 031, GR. BĂN., ZANNE, P. III, 255. ♠ (Familiar) Epitet dat unui cal slab și bătrîn (Chețani — Cimpia Turzii). Cf. DR. V, 107, FD III, 207. ♠ (Regional) „Placenta unui animal“ (Lisa — Făgăraș). LEXIC REG. 92.

2. Fig. (Regional; la pl.) Fulgi mari de zăpadă. *Fulgii de omăt, cînd sînt mai mari, se numesc în glumă foloștine, lostopane sau obiele.* PAMFILE, VĂZD. 167. *Ninge cu obiele.* id. J. II, 405, cf. ALR II 2 441/353, 365, ib. 2 442/219, 228, 250, 353, 365.

3. Art. (Regional) Numele unui joc de copii nedefinit mai îndeaproape (Copăcel — Făgăraș). H XVII 39.

— Pl.: **obiele** și (învechit) **obiale**, (regional) **obieli** (BL VII, 169, A II 12, III 3, IV 5). — Și: (regional) **obiăuă** s. f. A II 2, 3.

— Din bg. **обнлю**.

OBIĂLĂ² s. f. v. ogheal.

OBIĂUĂ s. f. v. obială¹.

OBICEĂI s. n. v. obicei.

OBICEĂINIC, -Ă adj. (Învechit, la CANTEMIR) 1. Care se referă la obicei (1), care aparține obiceiului; consacrat prin datină; tradițional. *În loc de pravilă să să știe cuvîntul acelă, pre carile toată leagea evangheliii obiceiainică să stărueaște.* CANTEMIR, HR. 206, cf. 86. ♠ Moral. *Mai mult în filozofia obiceiainică, decît în cea fizică s-au zăbăvit.* CANTEMIR, IST. 63.

2. Deprins, învățat. *Pină mai pre urmă pre binele obiceiainic răutatea din fire biruînd . . . pre Inorog la birlogul său duse.* CANTEMIR, IST. 304.

- Pl.: *obiceainici*, -e.
— *Obiceai* + suf. -nic.

OBICEI s. n. 1. Deprindere, rînduială, uz, mod de a se purta, de a se îmbrăca etc. comune unui popor, unui grup de oameni etc.; (învechit) obicină (1). V. datină, tradiție. *Și obiceai încă era, întru aceeaia featele să nu lăcuiască.* CORESI, EV. 498, cf. PALIA (1581), 116/10. *Să mai înblînziră arapii aceia, învățînd obiceile eghiptenilor.* HERODOT (1645), 102, cf. 363, 399. *Se cade a se purtare craii, împărații și domnii în podoabe și în obiceaie de cînst.* URECHE, LET. I, 103/20. *Nu iaste obiceaiul să umble muierile după bărbați.* PRAV. 168, cf. 253. *Priimit-am obiceaiu vechiu de la greci, de să face începătura anului (a. 1675).* GCR I, 221/9, cf. 219/33. *Înceind mult cuvintele pentru pocăință și pentru podoaba obiceaielor, năravurilor.* DOSOFTEI, v. s. noiembrie 122^v/18, cf. septembrie 29^v/26. *Multe obiceaiuri de a rîmlenilor sînt acmu la turci.* N. COSTIN, L. 126, cf. 111. *Și mult lăuda împăratul lucrurile, chipul și toate obiceile moldovenilor.* NECULCE, L. 226, cf. 26. *De pe graiu, de pe port, de pe obiceaie și de pe alte lucruri de casă și de oaste, îi cunoștea.* CANTEMIR, HR. 126, cf. IST. 63, ANTIM, ap. GCR II, 5/15. *Cumu-i obiceru turcului (a. 1757).* CAT. MAN. I, 559. *La Divanul cel mare este obiceiu să se afle și mitropolitul țerii (a. 1762).* GCR II, 75/19. *De răsipa dachilor și de obiciaile rămlenilor (a. 1781).* CAT. MAN. I, 377. *Ahăsta-i cel care Obiciaiul va strica păgîn și va da robilor slobozie.* BUDAI-DELEANU, T. 329. *Vremile schimbă și obiceaurile.* KOTZEBUE, U. 16^v/27, cf. MARCOVICI, D. 396/1. *Cu toți s-au pus în rînd după obiceiu, supt măr.* DRĂGHICI, R. 137/9. *Gospodăria românilor... are obiceaurile sale rezămate pe climă.* I. IONESCU, C. III/3. *Beau, mîncîncă, ospătează, Precum iaste obiceaiul.* BĂRAC, A. 43/7. *În lunga petrecere a lor în Dacia, lăsară multe urme și obiceauri între români.* BĂLCESCU, M. V. 9. *Apropiindu-se de Alexandru Vodă, se închinară pînă la pămînt, fără a-i săruta poala după obiceii.* NEGRUZZI, S. I, 138, cf. 70. *Aceste două opere ale lui Filimon... sînt mai mult o colecțiune de tablouri adevărate și vii ale obiceaurilor și moravurilor noastre din epoca de tranzițiune.* GHICA, S. 63. *Prea v-ați bătut joc de limbă, de străbuni și obiceii.* EMINESCU, O. I, 151. *Se pleacă după obiceii, își ia purcelul, iese și pornește spre casă.* CREANGĂ, P. 84. *După ce-și dară bună dimineața, după obiceii, zmeul luă pe fată și merseră în grădină.* ISPIRESCU, L. 20, cf. 37. *Tradițiile și practicile lor religioase... au rămas în popor ca niște simple legende și obiceie casnice și cîmpenești.* ODOBESCU, S. I, 211. *Ce fel de obiceie sau oblicere, după cum se mai zice, au ei despre cucostîrci sau barze.* MARIAN, O. II, 310. *După obiceii timpului, se aduseseră la masă mîncare în neștire, mai bine de cînsprezece*

feluri. CAMIL PETRESCU, O. I, 307. *Și-i cunună un cînstit părinte, după cum li era legea și obiceii.* RETEGANUL, P. IV, 31, cf. v. 30. *Estă obișefu tăt ca la Sim-Micori, viñe popa și băgăm oameñi la masă.* DENSUSIANU, T. H. 115, cf. 194, PAȘCA, GL. *Așa ie obișeriu nost, să purtăm straița-n circă.* GREGORIAN, CL. 49, cf. ALRT II 62. *Obiceii pe tăcute pravilă ajunge.* ZANNE, P. VIII, 78. ✧ *Logofăt de obiceauri = maestru de ceremonii.* *Era în acea zi priimire mare la curte. Logofătul de obiceauri îngrijise despre toate.* FILIMON, O. I, 109. ✦ (Învechit, mai ales în legătură cu verbul „a face“) Datină, practică religioasă; rit. *Luo trupul lui I[isu]s de-l înfășură cu pînză curată și cu mirodiile, cum era obiceaiul jidovilor să îngroape pre oamenii cei de cînst (a. 1642).* GCR I, 101/6. *Fac obiceii grecesc la praznicul lui Perseu.* HERODOT (1645), 117. *Întră acolo în pădure Anaharsis, țînd tîmpănă a mână, și alte obiceie făcînd a praznicului aceluia.* ib. 231. *Va îngropa pre mort... și nu va socoti toate lucrurile și obiceaiele, ce s-au apucat într-acel loc de să fac.* PRAV. 110. ✦ (Învechit, rar) Organizație juridică; lege. *Acela este... varvar, carele nici obiceiu are, nici carte știe.* MILESCU, LET. I², 103.

2. Deprindere cîstigată de cineva prin repetarea deasă a aceleași acțiuni; fel particular de a se purta sau de a face ceva; obișnuință, învăț, (învechit) obicină (2). *Să cunoaște omul și pre obiceaie.* PRAV. 64. *El singur au mai rămas în bisearic[ă] de s[ă] închina după obiceii lui (a. 1692).* GCR I, 297/9. *Întocma la obiceauri v-ați arătat lui Pavel.* MINEIUL (1776), 148^v/21. *Iaste obiceaiu al oamenilor celor înțelepți să nu fie statornici în răutate.* MOLNAR, RET. 99/19. *Temerea cea cu prisos a viitorului la mulți oameni este numai un obiceii rău.* MARCOVICI, D. 13/5. *La purtări ș-obiceauri ca un bătrîn s-arăta.* PANN, E. I, 4/4. *Din zi în zi obiceii hrănește și face mare Acea patimă ce firea ne-au sămănat din născare.* CONACHI, P. 280. *Împotriva obiceiiului său, Lăpușneanul în ziua aceea era îmbrăcat cu toată pompa domnească.* NEGRUZZI, S. I, 148, cf. 37. *Unul din obiceiele mele, bune sau rele, este de a spune adevărul.* FILIMON, O. I, 112. *Cum vine sara, se culcă după obiceii.* CREANGĂ, P. 8, cf. 7. *Era și Nae Ipîngescu, ipistatul, beat frînt; chiuia și trăgea la pistoale... obiceii mitocănesc.* CARAGIALE, O. VI, 71, cf. BIANU, D. S. *Obiceiiul să stau de vorbă cu sătenii bătrîni îl am de copil.* SADOVEANU, O. IV, 203, cf. OȚETEA, T. V. 62, RALEA, S. T. II, 66. *Dacă n-au ieșit pînă acuma, după obiceiiul lor, or s-aștepte pînă mîne seară.* v. ROM. iunie 1954, 128. *Așa-i la noi obliceriu.* Com. din BILCA — RĂDAUȚI. *Cîte bordeie, atîtea obiceie.* ZANNE, P. III, 29. ✧ Loc. a d v. **De obiceii** = de regulă, în mod obișnuit, de cele mai multe ori, în genere. *S-a așezat ca de obiceii la capătul podului și a așteptat.* CARAGIALE, O. II, 274. *Lîngă leagăn*

cîntul Mamei de-obicei e trist. COȘBUC, P. I, 265. *La plecare, m-a condus ca de obicei pînă la poartă.* IBRĂILEANU, A. 142, cf. 19. *Farmecul acestei ființe, de obicei posacă... îi sta în ochi.* M. I. CARAGIALE, C. 27, cf. 34. *Titu Herdelea găsi pe Roșu mai ursuz ca de obicei.* REBREANU, R. I, 299. *Azi noapte, a plouat ca de-obicei.* MINULESCU, V. 191. *Toate acestea de obicei rămîn în grija lui Vasile.* C. PETRESCU, A. 387, cf. id. C. V. 372. *Ieșise mai curînd ca de obicei, ca să asculte zvonul cel dulce al paserilor.* SADOVEANU, O. XV, 380. *Lumea se aduna ca de obicei pe cheu la sosirea vaporului.* BART, E. 317, cf. 397. *Să fie introduși, ca de obicei, prin intrarea de pe terasă.* CAMIL PETRESCU, B. 110. *Păsări mari și ciudate, de obicei negre, trec în zbor.* BOGZA, C. O. 48. ✧ L o c. v b. **A avea obicei (sau obiceiul, popular, de obicei) = a obișnui.** *La toate praznicile obiceiăi avea și ghemon să lase unul nărodului legat carele vor vrea.* TETRAEV. (1574), 250. *După ce sfîrși s[er]v[itu]ntul pravila de noaptea, ... avea obiceiăul de dormiia pre piatră (a. 1691).* GCR I, 288/18. *Ave obiceiău să meargă pre ace cale (a. 1779).* id. ib. II, 119/25. *Sfarmă-Peatră... avea obiceiul cînd se punea la masă să înghită mai întăi șapte, opt bolovani.* NEGRUZZI, S. I, 246. *Căci nu mai am de obicei Ca-n zilele acele, Să mă îmbăt și de scînteii Din stele.* EMINESCU, O. I, 187. *Ori unde mergea avea obicei să-și lege vaca dinapoia căruței.* CREANGĂ, P. 115, cf. 97, CARAGIALE, O. II, 230. *Profesorii aveau pe acea vreme obiceiul să țină copii în gazdă, pe plată sau în schimbul unor mici servicii.* CĂLINESCU, E. 67. *Unii oameni au obiceiul să pună altoră întrebări fără să-și dea seama că pot să răspundă și singuri la ele.* PEDA, D. 222.

3. (Adesea urmat de determinările „locului” sau „pămîntului”, „pămîntesc”) *Lege nescrisă stabilită de practica îndelungată a vieții; drept sau obligație statornice prin tradiție. Ei vama n-au vrut să-ș dea pe obicaii (inceputul sec. XVII).* IORGA, D. B. I, 18. *În țară ei nu socotesc să umble după obiceiul țării, ci strică toate lucrurile bune și adaogă legi rele (a. 1631).* MAG. IST. I, 123/2. *Ceia ce vor avea mierță sau veadre sau alte măsuri hicleani, mai mici decît cum au fost obiceiăul de vac... să-i cearte.* PRAV. 17. *A șiasea pricină, carea îndeamnă pre giudeț să mai micșureadze certarea celui vinovat, ... iaste obiceiăul locului.* ib. 269. *Cine au ținut... obiceiăele nesmintite, acela cu bine și cu cinste ș-au petrecut viața (cca 1650).* GCR I, 143/33. *I[is]us... va schimba obiceiăile carele au dat noao Moisi.* BIBLIA (1688), ap. GCR I, 284/13. *Lăcutorii Valahii... uneori urma împărăteștilor pravili celor de obște și alteori obiceiurilor celor pămîntești, care... sînt din vechime.* PRAV. COND. (1780), ap. GCR II, 124/20. *După osăbite domnești cărți-ce au de scuteală, sau după obiceiurile ce din învechite să păzăscu pentru această treaptă, vor fi scutiți pe oareșicari hotărît număr*

de bucati (a. 1818). GCR II, 220/20. *Pămîntenii să fie judecați după obiceiul locului și turcul să nu poată pedepsi pe niminea.* CR (1831). 50²/13. *Ostașii aveau multe privilegii sau obiceiăe, de pe cum se zicea pe atunci.* BĂLCESCU, M. V. 597. *Obiceiul pămîntului ajunge prin întrebuițare a se face lege.* NEGRUZZI, S. I, 308. *Apoi dă, cucoane, ... nu te supăra..., obiceiul pămîntului!* ALECSANDRI, T. I, 215, cf. 139. [Acest document] *ne dă... o pagină întreagă din obiceiul pămîntului.* CUV. D. BĂTR. I, 51. *Potrivit vechiului obicei domnesc, nu mai era osebite între noi și măria ta.* DELAVRANCEA, O. II, 137. *Bătrînii orașului... cunoșteau obiceiurile pămîntului moldovenesc.* N. A. BOGDAN, C. M. 45. *Fana-riot prin naștere, beizade Neculai a devenit moldovan prin adopțiune, după obiceiul pămîntului, căsătorindu-se cu o fată de boier autohton.* SADOVEANU, O. XIV, 398. *Se numește obiceiă regula de conduită nescrisă care s-a format printr-o aplicare îndelungată.* PR. DREPT, 13. ✧ (Învechit) **Obiceiă legat v. legat.** ✧ **Expr.** (Învechit, rar) **A pune limbii obiceiă = a se reține de la vorbă; a-și pune friu.** *Gura sa o deșchise cu socuteală și cu tocmală și limbii sale puse obiceiăiu (a. 1694).* GCR I, 313/20.

4. (Învechit) **Impozit, dare, bir.** *S-au scornit un obicei pe vite, căruia obiceiău zic munteneste văcărutul.* N. COSTIN, LET. II, 45/24. *Începură vini datornici de la Țarigrad... și poronci de la Poartă... a cere obiceiurile țării.* NECULCE, L. 121. *I-au jăcuit cu feluri de feluri de obiceiăe.* id. ib. 169, cf. 178. *Domnii cit ar pute să se ferească să nu scoată obiceiăuri ce n-au mai fost.* MUSTE, ap. GCR II, 25/11.

— Pl.: **obiceiăuri** și (învechit și popular) **obiceiăe**. — Și: (învechit și regional) **obiceiăi** (pl. **obiceiăiuri** și, rar, **obiceiăie, obiceiăiure** PRAV. 83), **obiciî** (ALR I 1310/387, pl. **obiciuri** ib., ALR II 3229/762 și **obicie**), (învechit) **obiceiăi** (PAMFILE, A. R. 22), (regional) **obiciér** (pl. **obiceruri** ALR I 1310/835 și **obicerie** ib. 1310/24, 45, 77, 85, 93, 100, 103, 118, 840, 850, 856), **oblicéi** (VÎRCOL, V. 97, ALR II 3229/219, 250, ALR II/386, com. din MORĂRENI—REGHIN, pl. **obliceiuri** ALR I 1310/190, 251, 259, 820 și **obliceie** ib. 1310/217, 360), **oblicîi** (ALR I 1310/730, pl. **oblicie** ib.), **oblicér** (SEZ. III, 83, VÎRCOL, V. 97, ARH. FOLK. III, 152, BUL. FIL. IV, 76, ALR II 3229/228, 833, A V 15, 20, 34, MAT. DIALECT. I, 184, pl. **oblicere** ALR I 1310/125, 218, 223, 227, 375, 388, 554, 573, 576, 831 și **obliceriuri** ib. 1310/170, 370, 385, 532, 571, ALR II 3229/141), **obricéi** (CIAUSANU, GL.), **obricér** (id. ib) s. n.

— Din bg. **обичаи**.

OBICÉR s. n. v. **obicei**.

OBICIÎ s. n. v. **obicei**.

OBICINĂ s. f. (Învechit) **1.** **Obicei (1).** *Această obicină știind oamenii din Ierusalim...*

ieșiră înaintea lui. VARLAAM, c. 67. Elinii... avea obicină așa: ce om vrea face vitejie... făcea-i chipul lui. id. ib. 133, cf. 357. Opreaște ascultătorii ca să nu poată zice amin pre rugăciunea lui cumu-i obicina. PSALT. (1651), în BV I, 187. Indictionul îl prăznuiaște besearica... din bătrini luând obicină. DOSOFTEI, v. s. septembrie 1^r/8. Schiteanii cei cu portul alb că așa-i obicina la schit. id. ib. octombrie 57^r/15, cf. ianuarie 1^r/23, MINEIUL (1776), 52^r/1. ♦ Practică religioasă, ritual. Obicinele besearice... svintul botedz și svinta cumeneacătură. VARLAAM, c. 320.

2. Obicei (2). Avea obicină de venia în toate dumeneci la besearică. VARLAAM, c. 351, cf. 421. Avea obicină a să scula... la privegheare singur. DOSOFTEI, v. s. octombrie 41^r/32, cf. septembrie 28^v/1. Iar turcii, precum ce iaste obicina a lăcomi la toate... răvniț-au ca să înghiță... și Beciul (cca 1718). REV. CRIT. I, 395, cf. T. PAPAHAĞI, C. L.

3. Obicei (3). Deci unde de să va prileji de să va fi pustiit de nice să vor afla scrisori nici bătrini deci nu să vor ști cum au fost obicina acelu loc nice să vor cunoaște nemică seamne, acolo trebuie să să strângă oameni mulți bătrini să socotească. EUSTRATIE, PRAV. 19/12.

4. Obicei (4). Iancul Vodă... izvodi obicină care n-au mai fostu niciodată, de au trimis în toată țara să ia a zecea din boi, care obicei nu l-au putut suferi țara. URECHE, L. 199. Turcul, de ce-i dai mai mult, de aceea-ți cere,... că el darul îl scrie obicină. SIMION DASC., LET. 212, cf. 248, M. COSTIN, ap. GIDEI.

— Pronunțat: o-bici-nă. — Pl.: obicine. — Și: obicină s. f. VARLAAM, c. 352, 367.

— Din bg. обично.

OBICINUI vb. IV v. obișnui.

OBICINUINȚĂ s. f. v. obișnuință.

OBICINUIRE s. f. v. obișnuire.

OBICINUIT, -Ă adj. v. obișnuit.

OBICIUI vb. IV v. obișnui.

OBICIUIRE s. f. v. obișnuire.

OBICIUIT, -Ă adj. v. obișnuit.

OBICNEALĂ s. f. (Învechit, rar) Suferință. Cf. ANON. CAR.

— Obieni + suf. -eală.

OBICNI vb. IV. TRANZ. (Învechit) 1. A deprinde, a învăța, a-și însuși; a obișnui ceva. Mestecară-se întru limbi și obicniră (de pringeră c², d) lucrurile lor. PSALT. 226, cf. CORESI, ps. 299/2. Urdina la dînsă cuconul de lua învățatură ce obicnisă. DOSOFTEI, v. s. octombrie 97^v/8.

2. A suferi, a îndura; a tolera, a accepta. Dragostea... toate le priimește, toate le creade, în toate are nădejde și toate obicnește. CORESI, EV. 338, cf. id. L. 379/1. Care obicei nimenilea nu le-au mai putut obicni... văzînd că sint de mare pagubă țării (a. 1631). MAG. IST. I, 122/17. Giudețul va certa pre cela ce au suduit, macar de-are și priimi (obicni MUNT.) cel suduit sudalma. PRAV. 227, cf. ANON. CAR. Pentru orice feliu de vină va fi de o va obihni cu multămită și fără de cirteală hotărîrea judecătii, nu mai rămîne a să osîndi la judecata cea viitoare (a. 1780). URICARIUL, v. 394/22. Să obicnim cu răbdare greșalele lor și boalele lor (a. 1794). GCR II, 155/12. Nu ne-au mai rămas putere să mai obihnim aducătoarea de stricăciune oblăduirii ce am avut (a. 1821). IORGA, S. D. XI, 212, cf. T. PAPAHAĞI, C. L. ♦ (Cu forma negativă a gerunziului) Nu puține jafuri și prăzi au curs ticăloșilor pămînteani de către acei vrăjmași ai putearnecii împărății... a căroră năpădire prea-puternica împărăție nesuferind-o și neobcînindu-o, trimis-au oști (a. 1737). IORGA, S. D. XVI, 3. ♦ Absol. (Regional) De cum maic-ași mai trăi, Nu mai poț a obicni. GEORGESCU-TISTU, B. 27.

— Prez. ind.: obicnesc. — Și: obihni vb. IV.

— Din slavon. ОБИКНѢТИ (< ОБЪИКНѢТИ).

OBICNIRE s. f. (Regional) Faptul de a obicni (2); tolerare. Com. din TURNU-MĂGURELE.

— V. obieni.

OBICNIT, -Ă adj. (Învechit) Obișnuit, caracteristic. Cf. obicni (1). Să [i]nt[u]l slujindu-să cu obicnita sa îndrăznire și gură limpede l-au procleștu-l. DOSOFTEI, v. s. decembrie 239^r/11. ♦ (Substantivat) Obicei, datină. Eu nemică în' aleanu nu feciu oamerilor sau obicnitelor (obiceaiurelor N. TEST. 1648, obiceaelor BIBLIA 1688) tătărești. COD. VOR. 102/2.

— Pl.: obicniți, -te.

— V. obieni.

OBIDĂ vb. I v. obidi¹.

OBIDĂRE s. f. v. obidire.

OBIDĂT, -Ă adj. v. obidit.

OBIDĂ s. f. 1. (Învechit) Nedreptate, asuprire; jignire, insultă, umilire. Obida rea (lucru rău N. TEST. 1648, hitrie vicleană BIBLIA 1688) o, Iudei, după cuvîntu amu fire-ași ascultîndu voi. COD. VOR. 2/1, cf. TETRAEV. (1574), ap. GCR I, *9/14. Văm arăta lui ranele sufletelor noastre... și de năpaste și de obide, milostiv fi-va noao... domnul. CORESI, EV. 20, cf. 453, 504. Munci și chinuri... dureri și obide ce răbdă pentru noi domnul nostru I[i]sus.

VARLAAM, C. 78. *Vă rugați pentru cei ce vă fac obidă* (a. 1774). GCR II, 101/23, cf. POLIZU. *Aceste obide au adus robia*. NEGRUZZI, S. I, 269. *Buciumă-n mine toate răsoarele țării! Toate obidele răzvrătite, . . . Toate nădejțile spînzurate*. DEȘLIU, G. 23, cf. CV 1950, nr. 5, 5. *Slugerul Tudor, care a ridicat noroadele țării din obidă, să-și ceară dreptate*. C. PETRESCU, A. R. 191, cf. V. ROM. mai 1954, 186.

2. Durere sufletească, mîhnire, amărăciune, necaz; ciudă, minie. *Carea vă e obida așa rea*. CORESI, L. 85/21. *Nu cu bucurie, ce cu jeale și cu lacrimi și cu obidă pomenim . . . de munca cea grea*. VARLAAM, C. 75, cf. 85. *Topi-mă pe mine obida (jaloste PSALT. SCH.) (mea)*. PSALT. (1651), în JAHRESBER. III, 178. *Eu de multă voia rea și de obidă adeasea im mușca mînule*. DOSOFTEI, V. S. noiembrie 152^v/8. *Totdeauna orbul asupra ochilor și schiopul asupra picioarelor și surdul asupra auzului și hadîmbul asupra întregului obidă are*. CANTEMIR, IST. 69, cf. 174. *Cu multă obidă îmi ticăloșesc nevrednicia*. ANTIM, P. 121. *Spuse cu mare obidă că e-u [= i-au] murit un fecior (a. [1710])*. BUL. COM. IST. II, 269. *Mă rog cu obidă ca să dea dă știre la toți părinți preoți . . . dă a vâni la petrecere-mi a îngropări-mi (cca 1821)*. IORGA, S. D. XXII, 46, cf. LB. *Așa plîngea Florica și biet își spunea dorul Pe prispă lingă mă-sa, ș-obida o-neca*. HELIADE, O. I, 188. *Coprînși de obidă strigă*. MARCOVICI, D. 436/23. *Își jălea nevasta și copiii, zicînd cuvintele cele mai de milă și mai înduplecătoare spre lacrimi și spre obidă*. GORJAN, H. I, 26/8, cf. II, 198/2, POLIZU. *Și-a adus aminte cu dor și cu obidă de ea*. CARAGIALE, O. III, 20. *Și mergînd ea cu inima plină de obidă și cu lacrimile șiroaie zări într-o depărtare mare niște palaturi*. ISPIRESCU, L. 398. *Își luă ziua bună de la doamna maică-sa, care se silea, sărmana, pe cît putea, ca să-și stăpînească plînsul și obida ce o-necau*. ODOBESCU, S. III, 178. *La nea Nicola veselie, la alții obide*. DELAVRANCEA, S. 7. *Din al oglindei luciu rece De apă-adiacă se desface O liniște de dulce pace Ce-ntregul suflet mi-l petrece. Obida vrînd să mă înece, Zadarnic firea și-o preface*. MACEDONSKI, O. I, 188. *Fără nici o muștrare privea la suferințele și obida supușilor săi*. VLAHUȚĂ, O. A. 215. *În Ion . . . se redeşteaptă personalitatea cea dintii și adînce obidă pentru toate chinurile suferite în zadar*. GHEREA, ST. CR. II, 163. *Îi amăra sufletul plin de obidă ca marea de sare*. SANDU-ALDEA, A. M. 47. *Cu sufletul cuprins De obidă și căință*. IOSIF, PATR. 87. *La sfîrșitul „Lucașărului” se simte ceva amar, un fel de obidă*. IBRĂILEANU, S. 134. *Vreau să-l împung și să-l tai altfel, ca să mai scot din mine obida care m-a înăbușit atîta vreme*. SADOVEANU; O. X, 649. *Își privi pipa deșartă clătînînd din cap cu obidă*. C. PETRESCU, A. 389. *Se sărutară amîndoi și se despărțiră cu așa părere de rău, că doar n-au plîns de obidă*.

STĂNOIU, C. I. 9, cf. G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 305, POPA, V. 306. *Somnul oamenilor săraci e necăjit și vine greu. E ca o prelungire a obidei din timpul zilei*. PAS, Z. I, 246. *Tinerii aștia ne scot peri albi, adăugă cu obidă*. VORNIC, P. 11. *Mai bine ți-ai vedea de treabă . . . V-ați pornit ca nebunii, bolborosi el cu obidă*. PREDĂ, D. 89. *Vine-m[i] doru uniori Să mă sui la munți cu flori, Să mă jeluiesc cu hori Să-mi mai treacă din fiori De obidă și de dori*. POP., ap. GCR II, 233/37. *Pin' la mine-n țeară Lanuri de secară, Verde pălămidă, Chinuri și obidă*. TEODORESCU, P. P. 284. *Taica care-a adormit Se roag-acum de iertare Cu obidă și cu jale*. MARIAN, I. 311. *Făt-Frumos se cătrăni de obidă îndată ce auzi astă poruncă, dar nu se descurajă*. POPESCU, B. I, 12. *Ele de ciudă Și de obidă Să mîntiară Și se uscară*. GRIGORIU-RIGO, M. P. 36, cf. ANT. LIT. POP. I, 40. ♦ (Regional) *Compătimire*. FRÎNCU-CANDREA, M. 103. ♦ (Învechit, rar) *Suferință fizică, chin*. *Au conținut prin aceasta cea pătimitoare însătare și obidă care era mai înainte din lipsa apelor (a. 1806)*. URICARIUL, IV, 106/18.

3. Fig. (Prin Mold.) Om (sau animal) slab și mic; stîrpitură. Cf. obidnic. *Frunză verde pălămidă, Badea meu parcă-i obidă*. ȘEZ. VIII, 29, cf. I. CR. III, 187, CV 1950, nr. 4, 44, A IX 4, 5. ♦ (Ca epitet, precedînd termenul calificat, de care se leagă prin prep. „de”) *Obidă de om*. A IX 6.

— Pl.: obide și (regional) obizi (A IX 5, 6).
— Din v. sl. ОБИДА.

OBIDI¹ vb. IV. 1. Tranz. (Folosit și absolut.) (Învechit) A nedreptăți, a asupra, a împila. *Giudecă, d[oa]mne, cinre mă obiduiaste*. PSALT. HUR. 28^v/9, cf. 88^v/3, 107^v/3. *Iudeii întru nemică nu-i obiduiii (n-am greșit N. TEST. 1648, nici o strîmbătate n-am făcut BIBLIA 1688), cași tu bineștii*. COD. VOR. 68/6. *Nu lăsa omu se obidească (as uprească d) ei și oblici de ei împărații*. PSALT. 219, cf. 61. *Soațe, nu obidesc tine*. TETRAEV. (1574), 234. *Tot omul ce va avea mult și nu va milui răpitoriu iaste și camatnic, macar și pre nimea să n-ar obidi*. CORESI, EV. 42, cf. 32, 54. *O, amar celora ce obiduiesc pre mișei*. COD. TOD. 218, cf. 214. *Spuneți-mi, carii ne asupra pre noi: mișei au bogății? Carii ne trag la giudeațe, carii ne dosădesc, carii ne obiduiesc, săracii au bogății?* VARLAAM, C. 132, cf. 240. *Nevoiești de obidești pre cei săraci . . . că ești iubitoriu de argint (a. 1642)*. GCR I, 96/23. *Să nu obidiți pre vrîrul de acești mici*. N. TEST. (1648), 23^v/9. *Și nu lăsa om se obiduiască pre ei*. PSALT. (1651), în JAHRESBER. III, 178, cf. ANON. CAR.; ANTIM, P. 59. ♦ A ocări, a muștra. *Deci veni odată să se cuminece cu alți, Ignatie [i] obidi și-i zise: nu va lua vasul spurcat mir sfînt*. MOXA, 388/13. ♦ (Regional, în forma obida) A alunga, a izgoni. *Nu mă, maică,*

obida De la dragă casa ta, Că io de dus, duce-m-oi, Larg în casă face-ți-oi. HODOȘ, P. P. 158.

2. Refl. (Învechit și popular) A se lăsa pradă deznădejii sau durerii; a se amări, a se necăji. Deacă audziră aceștia cuvente... foarte să obiduiră și de amară tînguire... să împlură. VARLAAM, C. 129, cf. 76. Jeluaște neștine și să obiduiască și-i pare rău pentru păcatele ce-au făcut (a. 1645). GCR I, 115/26. Mumă-sa să tot jeliia și să obidiia în taină (cca 1760). id. ib. II, 69/18. Mult s-au obidat căci nu-i dederă vreo cinste. ȘINCAI, HR. III, 107/33. Cunoscînd eu că are mare dreptate, dar nu are cine să i-o caute... mă obidiu. ZILOT, CRON. 70. Dacă tu ești vinovat (obidindu-se treptat și arătîndu-și moalele capului) de ce mi-a făcut mie bubă aici înăuntru? CARAGIALE, O. VI, 283. Apoi de asta te obidești tu? AL LUPULUI, P. G. 203. Nu te, soră, obida, Nu te, maică, spăria, Și la lacrimi nu vărsa. HODOȘ, P. P. 203, cf. TOMESCU, GL. ♦ TRANZ. Acesta lucru obidînd pre doftorul acela, sfătui pre Camvis să trimiță să ceară fata la dănsul. HERODOT (1645), 147. ♦ INTRANZ. Ziua Stau și obidesc Noaptea Nu mă odihnesc. TEODORESCU, P. P. 528.

3. Refl. (Învechit și regional) A se văicări, a se tîngui; a se boci. Să obiduiă unul cătr-alalt, de grăia: „de-ar hi aice cu noi învățatori... n-am păți noi într-acesta chip“. VARLAAM, C. 198, cf. ANON. CAR, Săraca de mine, se obiduiă vulpea, ce mă fac eu acuma? CĂTANĂ, P. B. III, 30. Ce foc o fi pe copilu ăsta, de se obidește așa?... A avut și el un frate și l-a pierdut și acu nu mai are pe nimeni. RĂDULESCU-CODIN, I, 292. Plîng și se obiduesc. Și se tînguesc. GR. S. V, 138.

4. TRANZ. (Învechit, în forma obida) A deplînge, a jeli. Unu-ncepu-se ofteze și moartea să-și obideze, Zicînd: of! of! ce păcate! Ce soartă am avut, frate! PANN, P. V. II, 39/6.

— Prez. ind.: obidesc.

— Și: (învechit și regional) obidă (prez. ind. obidez și, neobișnuit, obid LB) vb. I; obidui vb. IV.

— V. obidă. — Pentru obidui, cf. slavon.

ОБИДОВАТИ.

OBIDI² vb. IV. TRANZ. (Folosit și absol.; Ban.) A ispiți, a iscodi (GR. BĂN.); a cerceta, a căuta (com. din SASCA ROMÂNĂ — ORAVIȚA și din ORAVIȚA); a afla, a descoperi (NOVACOVICIU, C. B. II, 5).

— Prez. ind.: obidesc.

— Din scr. obiditi.

OBIDIRE s. f. Acțiunea de a (se) obidi¹ și rezultatul ei.

1. (Învechit) Nedreptățire, asuprire, împliare. Cf. obidi¹ (1). Jumătate den avuțiia luiș da mișeilor... iară jumătate o ținea, nu

ca să o aibă, ce ca dentr-aceaia să plătească de patru ori ce-au luat den obidire. CORESI, EV. 453.

2. (Învechit și popular) Mihnire, supărare; suferință, chin. Cf. obidi¹ (2). Cf. POLIZU, LB, LM, ALEXI, W. Ci-n pacea obidirii voastre, Ca-ntr-un întins adînc de mare, Trăiește-nfricoșatul vișor Al vremilor răzbunătoare. GOGA, P. 7.

3. (Învechit) Tînguire, jelanie. Cf. obidi¹ (3). Făcînd mare obidnuire domnul pentru doamna... au îngropat-o acole (sfîrșitul sec. XVIII). LET. III, 231/28, cf. T. PAPAHAĞI, C. L.

— Pl.: obidiri. — Și: obidăre (POLIZU, ALEXI, W.), obidnuire s. f.

— V. obidi¹.

OBIDIT, -Ă adj. (Învechit și popular) 1. Nedreptățit, asuprit, oprimat. Ceta ce e obiduit bl[agoslo]vitu e. PSALT. HUR. 6^v/6. Dintru boierii cei obidiți Neagoe Săcuianul cu nasul tăiat și alții au fugit de acolo. AMIRAS, LET. III, 139/38, cf. MAG. IST. I, 363/15. Din anul acesta au început fericirea carea era să se verse apoi preste neamul cel obidat al românilor. ȘINCAI, HR. III, 133/32. Dar fiecă amurgit liniștit Șoptea despre singele și sudorile Norodului schinguiit, jefuit... obidit. DEȘLIU, G. 38. ♦ (Substantivat) Face și giudeț obiduiților. PSALT. HUR. 123^r/12. Dereptulu Lotu, obiduitulu (dosăditu N. TEST. 1648), de fărădelegile necurățitorilor și de a spurcațiloror viață izbăvi. COD. VOR. 172/4, cf. 109/7. Feace mesereare domnul și giudețu tuturor obiduiților (asupriților D). PSALT. 211. Feace izbîndă obiditului. CORESI, L. 27/13. Tuturor celor ce-s scărbiți bucurie și celor obidiți adăpostitoare. PARACLIS (1639), 249. Putearnicii de nu vor scoate obiduiții din mîna celor mai tari decît dînșii... vor hi giudecați la dzua giudețului. VARLAAM, C. 246. Această dragoste pentru suferință îl face pe dînsul să caute tipuri mai ales printre cei obidiți și dezmoșteniți. GHEREA, ST. CR. II, 228, cf. DEMETRESCU, O. 149. Veniți voi, obiduiții lumii, cu buzele înfrigate, Voi, chinuiții din arsura unei tăceri îndelungate. GOGA, C. P. 131. Îl privise ca pe un binefăcător al celor obidiți. G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. II, 47. Dragostea pentru cei obidiți e întovărășită... de o neîmpăcată ură față de opresori. V. ROM. mai 1957, 165. ♦ (Învechit, rar) Lipsit, păgubit. Cu păcat va fi atîtea suflete să rămînem obidiți dă dreptul acestii moșteniri (a. 1835). BUL. COM. IST. V, 305.

2. Necăjit, amărit, chinuit, îndurerat, mîhnit. Ai datu sălaș orunui călătoru, sau ai grăit bine dreptu orun om obidit (cca 1550). CUV. D. BĂTR. II, 454/5, cf. COD. TOD. 214. Dorișu... nici mearsă la orajă la Delfi, să întrebi, nici în ce țară merge au întrebă; ce numai, fiind obiduit, purceasă și să dusă la Livii. HERODOT (1645), 290. Să nu iasă de la noi niminea cu inima... obidită și cu nedrep-

tate. NEAGOE, ap. GCR I, 169/26. *Nu mă lăsa să ies obidit și cu lacrămile pe obraz, că va fi păcat.* ANTIM, P. XXX. *Domnul dar auzind că au ars casele Golescului, pentru ca să nu-l lase obidit... i-au dat o mie de talere (inceputul sec. XVIII).* MAG. IST. IV, 56/6. *Atîta fură de putincioase Vaetele de maică obidată, Cît de la pragul morții să întoarse Sufletul lui Parpangel îndată.* BUDAI-DELEANU, T. 211, cf. 367, LB. *Of! al meu obidit suflet ce socoteală va da!* MARCOVICI, C. 14/10. *Bătrînii își ascund ochii plini de lacrimi, bărbații stau obidiți...* RUSSO, s. 143. *Nae face o figură foarte mîhnită; e așa de obidit, încît ai crede că vrea să plîngă.* CARAGIALE, O. I, 289. *Auzind aceste înțelepte și tînguioase cugetări, bătrînul Pîrvu lăcrima, iar ceilalți boieri stau pe gînduri, obidiți.* ODOBESCU, s. I, 79. *Drumetuș pe cărarea-ngustă Cu suflet obidit trecea...* IOSIF, T. 191. *Savu, obidit și plin de năduf, se gîndește.* GALACTION, O. A. I, 294. *Cucoanele obidite, trag, între două vorbe, cu cirpa pe masa din salon.* BRĂESCU, M. B. 85, cf. 94. *O lăsam să plîngă — un plîns nestăpînit și eliberator, de copil obidit.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 202. *Bună ziua, socru mic! Ce stai așa obedit? Ori pentru noi ești scîrbît, Căci aice am venit?* MARIAN, NU. 410. *Și voi bătrîni obidați Neîncetat lăcrămați.* ȘEZ. VIII, 48. ♦ *Care exprimă mîhnire, obidă. La dreapta ei umblau doi coconi tineri... cu haine negre și cu fețe obidite.* ODOBESCU, s. I, 108, cf. 129, 154. *Se plimbă de colo pînă colo, vorbind ca-n aiurarea unor friguri, cu un glas obidit.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, I. 78. *Din sală, răspunsurile au năvălit, iuți, aspre, obidite.* GALAN, Z. R. 21. ♦ (Învechit, rar) *Supărat, minios. Fiind Mihnea obidit pre o seamă de boiari, gîndit-au să nu fie acel lucru și în știrea lui Costandin postelnicul (a.?).* MAG. IST. IV, 349.

— Pl.: *obidiți, -te.* — Și: *obidăt, -ă, obedit, -ă, obiduit, -ă* adj.

— V. *obidi*¹.

OBIDITÓR, -OÁRE s. m., adj. (Învechit) 1. S. m. *Asupritor. Izbăvește-me de mărul păcătoșului și de mărul leage-călcătoriului și obiditorului (a supritoriul D).* PSALT. 137, cf. 262. *De iaste așa neputare și nu e pre ușor bogatului acolo să între, cu cît mai virtos camatnicul și răpitoriul și obiditorul?* CORESI, EV. 312, cf. 27, 453. *Feciu județ și dereptate nu pridădi mine obiditorilor miei.* id. PS. 345/6, cf. 21/3, 85/8, 184/4.

2. Adj. Care provoacă amărăciune, jale; supărător, intristător. *Ce poate fi mai obiditor decît... a nu putea dobîndi iertare păcatelor?* MARCOVICI, D. 406/24.

— Pl.: *obiditori, -oare.* — Și: *obiditóriu, -oare, obiduitór, -oare* s. m., adj.

— *Obidi*¹ + suf. *-tor.*

OBIDITÓRIU, -OÁRE s. m., adj. v. *obiditor.*

OBÍDNIC, -Ă adj. (Regional) 1. Slab, pipernic; bolnăvicios; infirm, olog. Cf. SĂGHINESCU, V. 62, TDRG, ȘEZ. III, 83. *Așa a fost el de mic, ogidnic.* COMAN, GL., cf. ALR II 2224/365, ib. 4177/365. ♦ (Substantivat) *Nu-i păcat de D-zeu din om teafăr, sănătos, să mă lași un obidnic?* SEVASTOS, ap. TDRG.

2. Miop, chior. Com. din BUCECEA — SUCEAVA. — Pl.: *obidnici, -e.* — Și: *obîrnic, -ă* adj. DR. VIII, 124.

— Din v. sl. ОБИДНИК „vrednic de dispreț“.

OBIDNUÍRE s. f. v. *obidire.*

OBIDÓS, -OÁSĂ adj. 1. (Învechit) Care exprimă mîhnire, durere, amărăciune; jalnic. *De la toți să auzia glasuri obidoase.* ap. TDRG. *Auzi un glas de plîngere întoărarit de cuvinte jalnice și obidoase.* GORJAN, H. I, 66/20, cf. POLIZU, BARCIANU, ALEXI, W.

2. (Învechit și regional) Sensibil, impresionabil; milos. Cf. LB, POLIZU. *O nespusă înduioșare-l cuprinse cînd se gîndi la Maria, care era atît de subțirică, de fragedă, atît de dulce la fire și de obidoasă.* SLAVICI, O. II, 76, cf. DDRF, TODORAN, GL.

— Pl.: *obidoși, -oase.*

— *Obidă* + suf. *-os.*

OBIDUÍ vb. IV v. *obidi*¹.

OBIDUÍT, -Ă adj. v. *obidit.*

OBIDUITÓR, -OÁRE s. m., adj. v. *obiditor.*

OBIÉCT s. n. 1. (Urmă de determinări) Element, materie asupra căreia se îndreaptă o activitate. V. subiect. Cf. AȘEZ. 71/28. *Obiectul științii.* ASACHI, ALGEBRA, 4^r/5. *Zei și minunatele frumseți ale făpturii lor, fură din nou obiectul cîntecilor sale.* CĂPĂȚINEANU, M. 92/9. *Aceste vor fi obiectul unei scrieri mai serioase.* NEGRUZZI, S. I, 312. *A patriei iubire, obiect de ironie, În veci este pe buza aceluia care știe Cu numele-i se tragă norodul amăgit.* ALEXANDRESCU, O. I, 84. *Argumentarea devine obiectul unei cercetări.* MAIORESCU, L. 10, cf. HAMANGIU, C. C. 227. *Numai într-un caz imaginea poetică poate fi, dacă nu recomandată, cel puțin îngăduită: atunci cînd poezia însăși e obiectul analizei.* IBRĂILEANU, S. L. 18. *Cînd obiectul judecății era prea greu... împričinații... aveau dreptul să recurgă la judecata însăși a domnitorului.* N. A. BOGDAN, C. M. 45. *Știneți buni să-mi comunicați și mie obiectul discuției?* SADOVEANU, O. IX, 73. *Pictura mediului contemporan, a omului care îl reprezintă și a chipului în care el se mișcă și vorbește alcătuiesc obiectul artei lui I. L. Caragiale.* VIANU, A. P. 123. *Obiectul de studiu al*

scriitorului este omul. CONTEMP. 1956, nr. 484, 4/4. ♦ Loc. adj. și adv. La obiect = (despre o expunere, un discurs etc.) în temă, fără divagații inutile. Caracterizările sînt întotdeauna la obiect, formulate lapidar, fără excесе. v. ROM. decembrie 1963, 185. ♦ Fapt; chestiune, problemă. Am luat îndrăzneală de am scris aceste obiecturi, satere. MUMULEANU, ap. GCR II, 246/19. [Voi enumera] obiectele cu care ar trebui de odată să se ocupeze... un asemenea așezămînt. I. IONESCU, C. VII/9. Au adresat în obiectul acesta domnitorului Ioan Sturza... o anafora (a. 1857). URICARIUL, IV, 429/19, cf. id. v, 194/12.

2. (În învățămînt) Disciplină, materie. Cf. MAN. INV. 11. Obiecturile învățate acolo sînt relighia, gramatica rusască, literatura și loghica. AR (1829), 142¹/9, cf. ib. (1830), 376²/23. Măteameam numai la un singur obiect. BRĂESCU, A. 153. De oral era exonerat cu excepția matematicilor, obiect din pricina căruia fusese lăsat de două ori repetent în cursul inferior. TEODOREANU, M. II, 24. Prin conținutul obiectelor de învățămînt... școala de 8 ani va asigura din plin dezvoltarea multilaterală a personalității elevilor. GI 1961, nr. 630, 2/1.

3. Scop, țel; țintă, obiectiv. Fieșcare, cîrmuit de capriția sa, pune numai poftele sale obiecturi înaintea. MUMULEANU, C. 6/12, cf. CULT. C. 27/3. I se părea că este obiectul unei ure Oriunde s-ar întoarce. HELIADE, O. I, 391. Cele dîntîiu obiecturi (scopuri) ale soliei cu care era cinstit. CR (1830), 344²/11. În mai multe rînduri a fost obiectul unei critice. GTN (1836), 62²/17. Trebile politice și studiile serioase nu-l putură însă înturna de la marele obiect ce-și propusese cu satirile sale. NEGRUZZI, S. II, 149, cf. III, 282. Cele mai importante obiecte ale atacului erau Smîrdanul și Hinova. MAIORESCU, D. II, 112, cf. id. CR. I, 7. Smaranda Dudescu, care pretindea că se coboară din neamul Basarabilor Drăculești, era obiectul sarcasmului Anei. D. ZAMFIRESCU, I. 10. Tirziu de tot, revine la obiectul apropiat al vizitei. CAMIL PETRESCU, U. N. 56. Iritat peste măsură de atacurile personale al căror obiect era și dornic să părăsească Constantinopolul, împingea din răsuputeri la ruptură. OTETEA, T. V. 212. ♦ Preocupare. Școalele du prin sate, care trebuie să fie cel dîntîi obiect al omului de stat sînt cea după urmă a lui îndeletnicire. MARCOVICI, D. 216/12.

4. (Învechit) Pricină, cauză. Cearta domnitorilor se făcu obiect de ceartă națională, din care se împărțeau atît barbații, cit și femeile ambelor țări. ASACHI, S. L. II, 91, cf. STAMATI, D. Pe dată ce dorința care ne-a aprins imaginațiunea se află împlinită, ne liniștim și mai adesea căutăm mijloace ca să ne desfacem de obiectul ce o aprinșese. FILIMON, O. I, 114. ♦ Mijloc de realizare, factor. Între două țări vecine Obiect pacinic de

unire, A nădejdei stea plăcută Rumâniei tu vei fi. ALEXANDRESCU, O. I, 345.

5. Corp solid, de obicei prelucrat, care are o anumită destinație. V. LUCRU. Orice obiect ce altui place Eu îl văz posomorît. HELIADE, O. I, 70, cf. 167, 364. Felurimea obiecturilor (a. 1833). DOC. EC. 542. Să va zidi o sală mare deasupra încăperilor unde acum să află așezate vremelnicește cărțile bibliotecii și obiecturile muzeului (a. 1837). ib. 662. Patriile noastre... pot avea încă și mai multe obiecte de esportație în țări streine. GT (1839), 166¹/31. Am mai găsit aici o mască mică de plumb, un cal mic de bronz și încă alte mici obiecte de bronz. BOLLIAZ, O. 274. Obiectele ce le văd, privite cu un ochi sînt mai mici. EMINESCU, N. 31. Modesta ei cameră... se prefăcu acum într-o locuință elegantă, plină de obiecte de artă. GANE, N. I, 102. Am deschis tombolă cu obiecte la Moși. CARAGIALE, O. I, 86. Sarea scoasă din ocne era un obiect de monopol al guvernului. N. A. BOGDAN, C. M. 134, cf. NICA, L. VAM. 170. Am avut o prăvălie de obiecte bisericești. CAMIL PETRESCU, U. N. 60, cf. LEG. EC. PL. 361. Împrăștiate prin unghere se află celelalte obiecte pe care păstorii le-au adus cu ei din sat. BOGZA, C. O. 69. ♦ (Ca termen de comparație, sugerînd inerția, incapacitatea de a reacționa) Vaporul se pleca la o parte și la cealaltă... Cu toate că eram toți trîntiți pe jos, ne arunca ca pe niște obiecte, de la o parte la cealaltă a camerei. BOLINTINEANU, O. 285. Capul îi lunecă alături cu perna, ca un obiect. SAHIA, N. 118. ♦ Obiect al muncii = lucru sau complex de lucruri asupra cărora acționează omul, în procesul de producție, direct sau cu ajutorul mijloacelor de muncă, pentru a le modifica potrivit nevoilor sale. DER. Obiect de inventar = tot ceea ce este sau poate fi inventariat. Obiecte de inventar de mică valoare sau de scurtă durată. LEG. EC. PL. 348.

6. (Filoz.; în opoziție cu s u b i e c t) Ceea ce se află în afara eului; lucru care afectează simțurile noastre sau asupra căruia se îndreaptă gîndirea noastră. Ca ochii la lumină, așa i se deschide La minte cugetarea, și-ncepe a distinge Între aci ș-acolo, între sujet ș-obiecte, Pe sinele său propriu din tot ce nu e sine. HELIADE, O. I, 365, cf. STAMATI, D. O veche împărțire a tuturilor obiectelor gîndirii omenești face deosebirea între lumea interioară sau sufletească și între lumea exterioară sau fizică. MAIORESCU, CR. I, 47. E probabil că n-o să găsești în toată lumea două persoane care să văză un obiect moral puțin complicat întocmai din același punct de vedere. CARAGIALE, O. III, 286.

7. (Lingv.) Complement. Cf. BĂRCIANU. Acuzativul, cazul obiectului direct. SCL 1953, 138. Dacă complementul direct este un cuvînt din același radical cu verbul... se chiamă obiect intern. GRAUR, I. L. 163.

— Pronunțat: *-bi-ect* și *-biect*. — Pl.: *obiecte* și (invechit) *obiecturi*. — Și: (invechit) **objét** (scris și *obget*), **objéct**, **obiéctum** (AȘEZ. 71/28, MOLNAR, I. 269/8), **ogét** (MOLNAR, RET. 65, ASACHI, E. D. 6) s. n.

— Din lat. **obiectum**, germ. **Objekt**, fr. **objet**. — **Oget** < it. *oggètto*.

OBIECTĂ vb. I. *Tranz.* A face o obiecție; a găsi pricină. Cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., IORDAN, L. R. A. 236. *Rizo a obiectat că o asemenea măsură ar ridica împotriva lui toată populația țărilor românești.* OTETEA, T. V. 180. *Felix nu îndrăzni să obiecteze nimic.* CĂLINESCU, E. O. I, 75. ♦ *P. ext.* (Răr) A reproșa, a imputa. Cf. ȘĂINEANU, CADE.

— Pronunțat: *-bi-ec-ta* și *-biect-ta*. — Prez. ind.: *obiectez*.

— De la **obiectie**.

OBIECTĂRE s. f. Faptul de a obiecta; obiecție. Cf. CADE.

— *V. obiecta.*

OBIECTIV, **-Ă** adj., s. n. I. Adj. I. (Filoz.; în opoziție cu *subiectiv*) Care există în afara conștiinței omenești și independent de ea. *Civilizația păgînă... reprezenta principiul din afară, obiectiv, al naturii și al silei.* BĂLCESCU, M. V. 1. *Legăturile obiective între microcosm (omul) și macracosm (universul).* BARASCH, M. III, 108/22, cf. ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W. *Pentru realizarea succesului, trebuie să folosești la maximum toate condițiile obiective în care te găsești.* MIHALE, O. 97. *În aceleași condiții obiective de tortură, unul tace pînă la capăt, altul mărturisește tot.* BENIUC, M. C. I, 147. *Legile limbii... au un caracter obiectiv.* GRAUR, S. L. 93, cf. I. L. 26. *Eliberîndu-se de sub jugul oprîmării capitaliste, oamenii muncii acționează în sensul tendințelor obiective ale dezvoltării sociale.* CF 1961, nr. 1, 39. ♦ (Substantivat) *Partidul se călăuzește cu fermitate după tezele privind dialectica obiectivului și subiectivului în viața socială.* ib. 1960, nr. 2, 51.

2. Care are însușirea de a reda realitatea în chip nefalsificat, detașat de impresii subiective; nepărtinitor, imparțial. *Să aprobați întocmai planul meu, în toate amănuntele, studiați din punctul de vedere obiectiv pur.* CARAGIALE, O. VII, 200. *Junimistul a avut pretenția... că asistă... la fenomenele politice, sociale și culturale și că le definește din punct de vedere obiectiv.* IBRĂILEANU, SP. CR. 98. *Homer ne dăduse imaginea obiectivă și candidă a rasei sale.* LOVINESCU, C. IV, 137. ♦ (Adverbial) *Cu moșul nu-i chip să discuți obiectiv că el din chestia pensiei lui nu iese.* REBREANU, R. I, 65.

3. (Lingv.) Care se referă la obiect (7). *Echivoce sînt și genitivele obiective.* PUȘCARIU, L. R. I, 51. *Reflexivele obiective, fie în acuzativ*

fie în dativ, nu constituie o diateză aparte. SCL 1954, 137, cf. 102. *De cele mai multe ori aceste propoziții au funcțiune obiectivă, de complement direct sau indirect.* SG I, 149.

II. S. n. I. Lentilă sau sistem de lentile care au rolul de a forma, într-un aparat optic, imaginea unui obiect. Cf. MARIN, F. 471/11, 474/21, BARCIANU. *Aceste semne bune aruncău viața lui de pînă atunci la o depărtare de nemăsurat, întocmai ca un mare ochian în care te uiți prin obiectiv.* SANDU-ALDEA, A. M. 149. *Îi țipa în urechi să urmărească atent obiectivul.* KLOPȘTOK, F. 168. *Ochianul acesta avea un dublu obiectiv, cu două feluri de lentile.* C. GANE, TR. V. 308. *Pînă să se orienteze obiectivul exact... ea obosește.* ARGHEZI, C. J. 148. *Reporterii-fotografi căutau să-i prindă pe acuzați cît mai bine în obiective.* STANCU, R. A. II, 288, cf. V, 184. ♦ (Invechit, adjectival) Cf. STAMATI, F. 87/17, id. D. *Microscopul se compune... din două lînji convergente: una mai mică numită obiectivă și alta... avînd dimensiuni mai mari și numită oculară.* PONI, F. 394.

2. Porțiune de teren, localitate, fortăreață etc., care prezintă importanță din punct de vedere militar. *Armata noastră are și ea drept obiectiv tot Dunărea, spre a împiedeca pe turci să facă din țara noastră cîmpul războiului.* D. ZAMFIRESCU, R. 32. ♦ *Țintă asupra căreia trage o gură de foc.* *Ochii săi albaștri... rătăceau ca niște reflectoare în căutarea obiectivului noaptea pe cer.* BENIUC, M. C. I, 55.

3. Fig. Scop, țel; țintă. Cf. ALEXI, W. *Prostia aceasta, mai ales, formează obiectivul satirei lui Caragiale.* IBRĂILEANU, SP. CR. 242. *Să sperăm că va deveni o bătălie zadarnică, fără obiectiv.* C. PETRESCU, A. 418. *Obiectivele acestui plan trebuie să se bazeze pe analiza muncii și a posibilităților economice.* LEG. EC. PL. 420. *Convorbirea avusese cu totul alte obiective decît relațiile dintre proprietar și chiriaș.* ARGHEZI, P. T. 94. *Pentru o deplină reușită a unor asemenea dezbateri e nevoie ca discuția să aibă un obiectiv clar.* CONTEMP. 1954, nr. 379, 1/4. *Congresul a hotărît ca și pe viitor industrializarea să constituie obiectivul central al politicii economice a partidului.* SCINTEIA, 1965, 24 iulie, ediție specială. ♦ (Concretizat, de obicei determinat prin „industrial“) *Întreprindere, uzină, fabrică, cuprînsă în planul economiei naționale și care urmează să fie realizată sau care este în curs de realizare.* *Înfăptuirea programului amplu trasat de partid pentru industrializarea socialistă a țării... a pus în fața cercetătorilor noștri probleme complexe de proiectare și construire de mari obiective industriale.* CONTEMP. 1965, nr. 52, 9/1. *Ritmul înalt de creștere prevăzut în industria chimică și cota parte ridicată a noilor capacități în sporul producției impun ministerului, conducătorilor întreprinderilor să acorde o deosebită atenție respec-*

tării termenelor planificate de intrare în funcțiune a tuturor obiectivelor. SCÎNTEIA, 1965, nr. 6685. ♦ (De obicei determinat prin „turistic“) Loc, punct care prezintă interes pentru turiști.

— Pronunțat: *-bi-ec-* și *-biec-*. — Pl.: *obiectivi*, *-e*.

— Din fr. *objectif*, lat. *obiectivus*.

OBIECTIVĂ vb. I. *Tranz.* (Rar) A considera ceva ca fiind obiectiv (I 1). Cf. ȘĂINEANU, CADE, SCRIBAN, D. ♦ *Refl.* A căpăta caracter obiectiv (I 1). Aceste stări de suflet se încheagă și se obiectivează, și ele, se detașează de el, devin realități obiective. IBRĂILEANU, S. L. 16.

— Pronunțat: *-bi-ec-* și *-biec-*. — Prez. ind.: *obiectivez*.

— Din fr. *objectiver*.

OBIECTIVĂRE s. f. Faptul de a (se) obiectiva. *Talentul d-lui Liviu Rebreanu este prin definiție antiliric, de o mare virtute de obiectivare.* PERPESCIUS, M. III, 143. *Caracterul sentimental, liric, incapabil de obiectivare... se poate remarca în descrierea a două personaje.* GL. 1958, nr. 7, 2/6. [Întimplări] care cer prin însăși natura lor o anumită obiectivare. V. ROM. februarie 1960, 112.

— Pronunțat: *-bi-ec-* și *-biec-*.

— V. *obiectiva*.

OBIECTIVĂT, **-Ă** adj. (Rar) Concretizat, materializat. [Înțelegeau] prin psihologie totalitatea faptelor sufletești introspectate și „obiectivate“ prin exprimare. IBRĂILEANU, S. 227. *Un simbol reprezintă un grup de imagini obiectivate.* RALEA, S. T. II, 157.

— Pronunțat: *-bi-ec-* și *-biec-*. — Pl.: *obiectivați*, *-te*.

— V. *obiectiva*.

OBIECTIVÍSM s. n. I. (Ieșit din uz) Obiectivitate (2). *Ce este regretabil este că acest om luminat... căruia i se atribuia și care își atribuie mult obiectivism, a alunecat mai mult deodată și a autorizat aproape excesele aduse în dezbateri.* MACEDONSKI, O. IV, 124. *Caragiale, cu tot obiectivismul său..., găsește prilejul să se amestece direct în bucăți curat literare.* IBRĂILEANU, SP. CR. 223.

2. Atitudine de falsă obiectivitate, de pretinsă nepărtinire. *Marxism-leninismul se opune cu hotărîre obiectivismului burghez în problemele culturii — ale științei, literaturii și artei.* GHEORGHIU-DEJ, R. 152. *O astfel de prezentare... este manifestarea fondului reacționar al obiectivismului burghez.* CONTEMP. 1949, nr. 126, 3/1. *Una din condițiile lichidării denaturărilor subiectiviste în știința economică este lupta împotriva oricăror forme de manifestare a obiectivismului burghez.* LUPȚA DE CLASĂ, 1953, nr. 3—4, 55. *Materialismul dialectic ajută pe cercetători, pe*

oamenii de știință în înțelegerea și descoperirea legilor, ferindu-i de obiectivism. CP 1960, nr. 1, 26.

— Pronunțat: *-bi-ec-* și *-biec-*.

— **Obiectiv** + suf. *-ism*. Cf. germ. *Objektivismus*, rus. *объективизм*.

OBIECTIVÍST, **-Ă** adj. 1. (Ieșit din uz) Obiectiv (I 2). *A căutat să fie și să rămînă obiectivist.* MACEDONSKI, O. IV, 125.

2. Care aparține obiectivismului (2), privitor la obiectivism; care manifestă obiectivism. ♦ (Adverbial) *Din această preocupare de autenticitate ar fi greșit să se tragă concluzia că reacțiile personajelor sînt înregistrate obiectivist.* CONTEMP. 1955, nr. 462, 3/2.

— Pl.: *obiectiviști*, *-ste*.

— **Obiectiv** + suf. *-ist*. Cf. germ. *objektivist*.

OBIECTIVITĂTE s. f. 1. Însușire a ceea ce există în mod obiectiv (I 1). Cf. ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W. *Trebuie bine înțeleasă noțiunea de obiectivitate a valorii estetice.* CONTEMP. 1958, nr. 593, 3/5.

2. Nepărtinire, imparțialitate. *Arta dramatică are să expună conflictele, fie tragice, fie comice, între simțirile și acțiunile omenești cu atîta obiectivitate curată încît... să ne poată emoționa.* MAIORESCU, CR. II, 188. *Mai este o categorie foarte mică... dar pe care, pentru interesul obiectivității cercetării de față, nu trebuie s-o dăm uitării.* CARAGIALE, O. V, 247.

— **Obiectiv** + suf. *-itate*, după fr. *objectivité*.

OBIECTIVIZĂ vb. I. *Refl.* (Rar) A căpăta un caracter obiectiv. DM.

— Pronunțat: *-bi-ec-* și *-biec-*. — Prez. ind. pers. 3: *obiectivizează*.

— **Obiectiv** + suf. *-iza*.

OBIECTIVIZĂRE s. f. (Rar) Faptul de a se obiectiviza. DM.

— Pronunțat: *-bi-ec-* și *-biec-*. — Pl.: *obiectivizări*.

— V. *obiectiviza*.

OBIECTUM s. n. v. obiect.

OBIECȚIE s. f. (Construit mai ales cu verbele „a avea“, „a face“, „a ridica“) Argument pe care-l invocă cineva împotriva unei teze; observație prin care cineva își manifestă dezacordul față de ceva. Cf. STAMATI, D., ARISTIA, PLUT. *Voi lua cestiunea... așa cum a pus-o legea în față cu obiecțiunile prea fericirii voastre* (a. 1865). URICARIUL, X, 372. *Este poate cu puțință a le face obiecțiunea că sînt uneori prea concisi.* MAIORESCU, CR. I, 60. *O obiecție poate să ne fie făcută, și anume una foarte serioasă.* GHEREA, ST. CR. I, 313, cf. DDRF, BARCIANU, ȘĂINEANU, ALEXI, W. „Pizmașilor“... el li

arată că trecerea... a fost incuviințată de toată boierimea țerii... și că s-a adus numai obiecția de grabă. IORGA, L. I, 264. *Prevăd o obiecțiune, anume că reprezentanții vechii școli critice... au avut o activitate scurtă.* IBRĂILEANU, SP. CR. 93. *Obiecțiunile lui erau nimerite la purtarea obraznică.* SEVERIN, S. 23, cf. BUL. COM. IST. V, 46. *Epitropul meu n-a făcut nici o obiecțiune.* BRĂESCU, A. 157. *Simțind parcă o obiecție, Aurica se scuză.* CĂLINESCU, E. O. I, 54.

— Pronunțat: *-bi-ec-*. — Pl.: *obiecții*. — Și: *obiecțiune* (scris și *obiecțiune*) s. f.
— Din fr. *objection*.

OBIEȚIONĂ vb. I. *Tranz.* (Rar) A obiecta. Cf. IORDAN, L. R. A. 234, id. L.R. 462.
— Pronunțat: *-bi-ec-*. — Prez. ind.: *obiecționez*.

— V. *obiecțiune*.

OBIEȚIUNE s. f. v. *obiecție*.

OBIELĂR s. m. (Prin nordul Transilv. și Maram.) Telal. ALR II 6492/346, 353.

— Pl.: *obielari*.

— *Obială* + suf. *-ar*.

OBIELÓS, -OĂSĂ adj. (Regional) Zdrentăros (LB, VALIAN, V., POLIZU, LM, DDRF, GHETIE, R.M., BĂRCIANU, ALEXI, W.); sărac, calic (POLIZU); vagabond (BUL. FIL. II, 290, PAȘCA, GL.). ◇ (Substantivat) *Du-te, obielosule, Nu-ți mai trece nopțile Pi la toate porțile.* MÎNDRESCU, L. P. 160.

— Pl.: *obieloși, -oase*.

— *Obială* + suf. *-os*.

OBIELUȚĂ s. f. Diminutiv al lui *obială*. *Obieluță tătărască, vîrghi-te prin casă* (Mătura). ȘEZ. VII, 118.

— Pl.: *obieluțe*.

— *Obială* + suf. *-uță*.

OBIENZĂLĂ s. f. v. *obinzeală*.

OBIHNÍ vb. IV v. *obieni*.

OBIAL s. n. v. *ogheal*.

OBIJDUÍ vb. IV. *Tranz.* (Învechit) 1. A asupri, a împila. *Ai fost obijduit prin vreo samavolnicie din partea lor?* ALECSANDRI, T. 1357. *Nu-i place să obijduiască pe săraci.* id. ib. 1388, cf. ȘĂINEANU, BĂRCIANU, ALEXI, W. ◇ Fig. *Iată la ce-i menită făptura noastră cînd soarta haină ne obijduiește.* CONTEMPORANUL, VI₂, 219.

2. A nedreptăți, a jigni, a ofensa. *Milostivește-te... și nu mă obijdui cu prepusuri.* SADOVEANU, O. XIII, 757. *Am crescut-o curată ca o floare... și nu s-a atins de sufletul ei nici*

umbra prefăcătoriei; așa încît o obijduiești avînd îndoieli. id. o. x, 267.

— Prez. ind.: *obijduiesc*.

— Din v. sl. ОБИЖДАЖ (prez. ind. al lui ОБИЖАТИ).

OBIJDUÍRE s. f. (Învechit) Faptul de a o b i j d u i.

1. Asuprire, împilare. *În loc de dreptate, obijduirea săracilor și celor mici.* GHEREA, ST. CR. I, 74.

2. Ofensă, jignire. *Curtenii au a suferi de multe ori... obijduiri.* SADOVEANU, O. XIII, 390.

— Pl.: *obijduiri*.

— V. *obijdui*.

OBIJDUÍT, -Ă adj. (Învechit) Nedreptățit, asuprit, împilat, năpăstuit; exploatat. Cf. GHEREA, ST. CR. III, 56. [Socialiștii] *se ridică... împotriva felului de împărțire a bogăției naționale, revendicînd o mai mare parte pentru categoriile sociale obijduite.* IBRĂILEANU, SP. CR. 205. *Parcă-și vedea... viața umilită de muncitor obijduit din copilărie pînă în bărbăție.* MIRONESCU, S. A. 37. *Am cunoscut în țărănimea românească o clasă obijduită, părăsită și trădată.* SADOVEANU, E. 30. ◇ (Substantivat) *Făcea în mintea lui o adevărată apărare a dreptății celor obijduiți.* BUJOR, S. 120. *Se suie pînă la cer plîngerile obijduiților.* SADOVEANU, O. X, 249. *Răscoalele periodice ale obijduiților au fost stînse cu sabia.* v. ROM. iulie 1954, 5.

— Pl.: *obijduiți, -te*.

— V. *obijdui*.

OBIJDUÍTOR s. m. (Învechit) Asupritor, împilator. *Tronul se cîștigă de la tiranii agareni, obijduitorii creștinătății, prin intrigă și bacșișuri.* SADOVEANU, O. X, 80.

— Pl.: *obijduitori*.

— *Obijdui* + suf. *-tor*.

OBIINTEĂLĂ s. f. v. *obrinteală*.

OBIINTÍ vb. IV v. *opinti*.

OBIINZEĂ s. f. v. *obinzeală*.

OBIINZEĂLĂ s. f. (Prin Transilv.) Cusătură decorativă pe gulerul sau pe manșeta cămășilor țărănești; p. ext. guler sau manșetă cu această cusătură. *Iile nemțești [în Țara Oltului] sînt împodobite la grumazi cu obinzală de arnici roșu, vînat, galbin.* MOLDOVAN, Ț. N. 176. *Minecile de la cămeșile fețești... în loc de obinzele au fodori.* MAT. DIALECT. I, 25, cf. VICIU, GL., GR. S. I, 138, ALR II 3304/235, LEXIC REG. 92.

— Pl.: *obinzele și obinzeli*. — Și: *obienzălă* (CADE), (cu sg. refăcut după pl.) *obinzeă* (SCRIBAN, D.) s. f.

— Din v. sl. ОБИЗАО.

OBINZICĂ s. f. (Regional) Cusătură decorativă pe gulerul sau pe manșeta cămășilor țărănești; p. e x t. guler sau manșetă cu această cusătură. *La giț uile sînt cusute tot cu fir cu gulerăș și-i zice obinzică.* MOLDOVAN, T. N. 245, cf. ALR II 3292/182, ib. 3352/182, L. ROM. 1958, nr. 2, 54.

— Pl.: obinzici.

— Obinzea + suf. -ică.

OBIȚNIC, -Ă adj. v. obidnic.

OBIȘNENIE s. f. (Rusism învechit) Lămurire, informare. *Am înțeles cursul pricinii...* — *Vra să zică ai destulă obișnenie despre dînsa.* ALECSANDRI, T. 1359.

— Pl.: ?

— Din rus. **объяснение.**

OBIȘNUI vb. IV. 1. Refl. (Construit de obicei cu prepoziția „cu”) A se deprinde, a se învăța. *Peciniștii pre pustii cîmpii... și cu dînzele [cu fiarele] viața a-și purta să obiciuisă.* CANTEMIR, HR. 367. *Să te obicinuiști a asculta cînd alții grăiesc.* GOLESCU, ap. DDRF, cf. LB. *Unii din arendași... s-au obișnuit la abateri și abuzuri (a. 1836).* DOC. EC. 637, cf. POLIZU. *Se obicinuieste atît de mult cu mîncările delicate, încît nu mai poate să trăiască fără friptură de fazan.* FILIMON, O. I, 96, cf. DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W. *Se obișnuise să fie primit, în cursul inspecțiilor, cu izbucniri de „trăiți” și voie bună.* REBREANU, R. II, 84. *Încet-încet ochii mi se obișnuiră cu întunericul.* SADOVEANU, O. VI, 12. *Goldenberg mergea regulat la serviciul lui. Se obișnuise aproape de tot.* SAHIA, N. 109. \diamond **Tranz.** (Popular) *N-am zis să furi, să faci rele... Ci să te ferești de ele, să nu le obicinuiști.* PANN, P. V. I, 77/8. *Maică, măicușica mea, Toate le-aș obișnui și toate le-aș suferi, Numai una n-o sufăr.* MATEESCU, B. 39. \diamond **Tranz. fact.** *Ar trebui să obișnuim și copiii s-o bea așa.* SAHIA, N. 57.

2. **Tranz.** A practica un anumit obicei, a avea o anumită deprindere, a avea obiceiul. *Obicinuieste Mihail Cantacuzenul a călări pre o mușcoaică sau cătircă.* ȘINCAI, HR. II, 232/13, cf. LB. *Fîntîna din care obicinuieste lamile să beie apă era foarte departe.* DRĂGHICI, R. 88/4. *Obicinuiesc a mă culca de la șapte.* NEGRUZZI, S. I, 199, cf. DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W. *Minerii, cu tristețe și mîndrie, ... obișnuiesc să spună: mina noastră e veche de o sută de ani.* BOGZA, C. O. 120. *Obișnuia să ronțăie migdale.* STANCU, R. A. IV, 307. \diamond **Absol.** *Au întreat cu ce chip călcă poama și i-au răspuns că acolo nu o calcă precum obicinuiesc pe la alte locuri.* DRĂGHICI, R. 28/24. *Lăsau să se vadă pe piepturile și pe brațele lor goale figuri simbolice încrustate, precum obicinuiau ienicerii.* FILIMON, O. I, 109. \diamond **Refl.** (Învechit) *Totdeauna*

să obicinuia a merge departe înaintea armiei. IST. CAROL XII, 21^v/15. *Au ajuns la palatul din malul mării... în zioa aceeaia întru carea se obicinuia Eghist în tot anul a face praznic.* BELDIMAN, O. 4/19. \diamond **Refl. impers.** *Pînă la domnia a doua a lui Mihai Vodă, au fost vechiu obicei de șădea și al doilea logofăt la divan pe urma altor boieri; iar atincea nu s-au mai obișnuit a șădea.* GHEORGACHI, ap. GCR II, 75/29. *Apoi și crăiasa, iată, Vine frumos îmbrăcată... Cu șase roabe frumoasă, Precum să obicinuiaste.* BĂRAC, ap. GCR II, 177/9.

3. **Tranz.** A folosi (des), a întrebuița. Cf. DDRF. *Eminescu obișnuiește în opera sa cînd versul iambic, cînd pe cel trohaic.* IBRĂILEANU, S. L. 227. \diamond **Refl. pas.** *M-am cercat să cetesc... din acele manuscrise, dar scrisoarea era atît de încilcîită, încît le-am lăsat, făgăduindu-le de a le vizita cum voi pute deprinde a ceti scrisoarea cea ieroglifică ce se obicinuia atunci pe la noi.* NEGRUZZI, S. I, 11.

— **Prez. ind.:** obișnuiesc. — **Și:** (învechit) obicinui (pronunțat -bici-), obiceiul vb. IV.

— De la obicină. — **Obiciui,** de la obicei.

OBIȘNUIELNIC, -Ă adj. (Învechit, în sintagma) *Drept obișnuielnic* = drept nescris, bazat pe tradiție. *Se naște acum întrebarea: dacă toate aceste dispoziții aparțineau dreptului obișnuielnic valah, sau dacă nu cumva mai multe din ele erau concesii și dispoziții speciale, luate nu numai în privința românilor, ci în de obște în cea a tuturor coloniștilor.* XENOPOL, I. R. II, 171.

— Pl.: obișnuielnici, -e.

— **Obișnui** + suf. -elnic.

OBIȘNUINȚĂ s. f. Faptul de a fi obișnuit cu ceva; deprindere, obicei; datină. *Într-această dzi au fost obicei de se uda cu apă... unii pe alții, și mai în toate breslile era această obișnuință.* GHEORGACHI, LET². III, 321. *Obicinuiința nenorocirilor te-au făcut ca toate spre mai rău să le înțelegi.* AETHIOPICA, 44^v/8. *Fieștecare după măsura faptei cei rele are pedeapsa sa rînduită în legi și în obicinuiințe.* ȘINCAI, HR. III, 190/4. *Văduvele... cu aceeași de mai înainte obișnuință, se cuvine să aibă numărul acelu scutelnic (a. 1818).* URICARIUL, IV, 185/17. *Obicinuiința armelor da amazoanilor un chip mai războinic.* BELDIMAN, N. P. I, 83/7. *De la dîșii bună obișnuință am luat.* ZILOT, ap. DDRF. *Iar vrista, obișnuința... Stîmpără zborul cel iute [al iubirii].* CONACHI, P. 277, cf. POLIZU, DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W. *Repetiția prelungită și împinsă într-o direcție uniformă și unitară produce obișnuințe.* RALEA, S. T. II, 13. *Se vede că avea obișnuința să vorbească la club.* CAMIL PETRESCU, O. III, 218. \diamond **Loc. adv.** *Din (sau după, prin) obișnuință* = potrivit obiceiului, conform datinii, în virtutea deprin-

derii. *Izbăveaște după obicinuință pre norodul tău.* MINEIUL (1776), 208^v/1. *Prin această a noastră domnească țidulă... rînduim casa răsurilor... sub epitropia d-sale logofătului... după vechea obicinuință cu hotărîta și legiuita leafă* (a. 1814). URICARIUL, I, 221. *Două inimi... deprinse numai prin obicinuință la simpatie.* CONACHI, P. 81. *Țăranii se uitau toți după brișcă, mai mult din obicinuință.* REBREANU, R. II, 17. *Scoase... un creion... fără de care din obicinuință nu putea vorbi.* C. PETRESCU, I. I, 15. (Invechit) **Preste obicinuință** = contrar obiceiului, neobisnuit. *Ploaia carea rămîne pre pămînt... îndată preste obicinui [n]ță să uscă.* CALENDARIU (1814), 84/10. ♦ **Întrebuințare**, uz. *Orice limbă proastă a norodului numai prin mijlocul obicinuinții cîștigă o putere încît nu poate a se lăsa să o stăpînească și să-i ia locul o altă limbă.* CR (1829), 218^v/31. *Generalizarea unei asemenea inovații de rostire se datorește imitației și obicinuiței.* PUȘCARIU, L. R. I, 72.

— Pl.: *obișnuințe*. — Și: **obicinuință** (pronunțat -bici-) s. f.

— **Obișnui** + suf. -ință.

OBIȘNUIRE s. f. (Rar) Acțiunea de a (se) obișnui; obișnuință. *Atîta s-au întărit obișnuirea, cît cu greu iaste a scoate din mîntea lumii numele acesta.* CANTEMIR, HR. 438. *Acum este de trebuință a arăta chipul cu carele la munte trebuie să să taie pădurea... pentru neorînduialele reale și de păduri stricătoare obișnuiri.* COD. SILV. 44. *Vorbele: rudenii, sînge, sînt numai niște numiri Pentru inimi amăgite sau mai mult obișnuiri.* HELIADE, O. I, 441, cf. POLIZU, DDRF, ALEXI, W. ♦ **Loc. adv.** (Invechit) **După obișnuire** = potrivit obiceiului, conform datinii. *Să-l petreacă Pân'la hotar, după obișnuire.* BUDAI-DELEANU, T. 157.

— Pl.: *obișnuiri*. — Și: (invechit) **obișnuire**, **obișnuire** (pronunțat -bici-) s. f.

— V. **obișnui**.

OBIȘNUIT, -Ă adj. 1. Care a intrat în obișnuința cuiva; care face parte din felul de a fi al cuiva; caracteristic, specific cuiva. *Ca puiul șerpelui, capul rădicînd, obișnuitele lor și veninoase mușcături în trupul înpărătii romanilor să înfigă.* CANTEMIR, HR. 105. *Îndată ca un stăpîn bun și obișnuit a face bine, au ușurat jera din toate.* R. GRECEANU, CM II, 202. *Zăbava obișnuită unui război îndoios Poate încă să-nîrzie drumul meu cel strălucios.* HELIADE, O. I, 417. *Singurul semn că băuse era că paloarea sa obișnuită se colora cu-n gingaș rosa.* EMINESCU, G. P. 46. *Hei, dragele mele vere, zice spînul cu viclenia lui obișnuită.* CREANGĂ, P. 209. *Turică, feciorul, cu obișnuita lui înlesnire de a se amesteca în vorbă, zise.* D. ZAMFIRESCU, V. T. 110. *Îl primi cu drăgăția-i obișnuită, parcă*

nimic nu s-ar fi întîmplat. REBREANU, R. I, 258. *Porniră la drum în obișnuitul mers al cailor țărănești.* MIRONESCU, S. A. 133. *Își scutură părul negru cu gestul ei obișnuit.* C. PETRESCU, I. I, 251. *Stăpîna casei îl urmări cu ochii pînă departe pe hudiță, după aceea... se scufundă în starea ei obișnuită.* SADOVEANU, O. X, 543.

2. Care se face, se întîmplă sau se întîlnește în mod regulat; care se folosește adesea; curent, uzual. *Iară băutura aceasta nu după legea cea obișnuită să făcea, ce așa au vrut împăratul.* BIBLIA (1688), 356^v/2. *Obișnuit lucru iaste la adunări mari... oarecare amestecături... a se face.* CANTEMIR, IST. 28. *Scoaseră steaguri albe la porți, semnul cel obișnuit al păcii.* VĂCĂRESCUL, IST. 258. *Au adunat tatăl pe toți... la locul obișnuit.* DRĂGHICI, R. 144/28. *Se lea-padă lesne omul de orișice desfătare;... ne mai găsind într-însa dulceața obișnuită.* CONACHI, P. 286. *Femeia lui mai adăogi un pui cu smîntînă la bucatele obișnuite.* NEGRUZZI, S. I, 296. *Într-unul din cele patru unghiuri era o vatră întocmai ca cele obișnuite la cafenilele turcești.* FILIMON, O. I, 102, cf. DDRF, ȘĂINEANU. *Mai curînd decît toți și-a venit în fire și a intrat în obișnuitele-i îndeletniciri.* SADOVEANU, O. VI, 223. *Musafirii obișnuți ai restaurantului plecau.* VORNIC, P. 152. ♦ (Adverbial) [Dările] formau o mică parte din cîte le storceau obișnuit boierii și călugării. HASDEU, I. V. 46, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Aș putea să-i vorbesc obișnuit ca unui cunoscut.* CAMIL PETRESCU, U. N. 319. *Eminescu a străbătut etape de dezvoltare literară pentru care, obișnuit, literaturile începătoare cheltuiesc decenii multe și generații succesive.* SADOVEANU, E. 79. ♦ (Substantivat) **Persoană care frecventează un anumit loc. Obișnuții cîrciumei rid în timpul cînd Marmeladof povestește.** GHEREA, ST. CR. II, 231. *Acesta era un obișnuit al casei lor.* T. POPOVICI, S. 281.

3. (În opoziție cu deosebit, remarcabil) Care nu se distinge prin nimic; de rînd, comun. *Oraș luminat și cu mult nărod... iară spre obișnuite erease lesne p[ri]imitoriu.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 181^v/29. *Se mișcă într-o lume reală de oameni normali, care vorbesc și acționează așa cum vorbesc și se poartă oamenii obișnuți.* CONTEMP. 1954, nr. 379, 3/2.

— Pl.: *obișnuți*, -te. — Și: (invechit) **obișnuit**, -ă, **obicinuit**, -ă (pronunțat -bici-) adj.

— V. **obișnui**.

ÓBIȘTE s. f. v. **obște**.

OBITUARIU s. n. (Latinism invechit) Listă cu numele persoanelor decedate pe care le pomenește preotul în slujbe sau în rugăciuni. **V. pomelnic.** *Sub Ștefăniță drepturile și datoriile călugărilor din Putna rămăseseră cele vechi. Obituariul domnilor, mitropolîților mari ni s-a transmis astfel.* IORGA, I. L. II, 537.

— Pl. : ?

— Din lat. *obituarium*.

OBÎCINĂ s. f. v. *obicină*.

OBÎNCĂ s. f. v. *oblînc*.

OBÎNCÎ vb. IV. Refl. (Regional, despre haine, stofe) A se șifona, a se boți. Com. din SĂLIȘTE — SIBIU. *Mi s-a obîncit cămașa*. ib.

— Prez. ind. pers. 3: *obîncește*.

— V. *obîncea*.

OBÎRCĂ vb. I v. *aburca*.

OBÎRCĂCI, -E adj. (Prin Ban, despre persoane) Sprinten, vioi; isteț. Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. 148, NOVACOVICIU, C. B. I, 15.

— Pl. : *obîrcaci, -e*.

— *Obîrca* + suf. *-aci*.

OBÎRCĂÎ vb. IV v. *aburca*.

OBÎRCUI vb. IV v. *orbecăi*.

OBÎRLÎC s. n. v. *oberliht*.

OBÎRLIHT s. n. v. *oberliht*.

OBÎRSTER s. m. v. *oberșter*.

OBÎRȘANCA s. f. art. Numele unui dans popular. VARONE, D. 120.

— Etimologia necunoscută. Probabil de la numele unei localități *Obîrșa* + suf. *-ancă*.

OBÎRȘĂ s. f. v. *obîrșie*.

OBÎRȘENIE s. f. (Învechit, de obicei la sg.) Sfirșit, capăt. *Împărăția lui nu iaste obîrșenie*. CORESI, ap. GCR I, 32/28. *Ce adevărat iaste că fieșce om după mîntea lui și după privedearea lui carea are, obârșenie ca aceea-i dă și Dumnezeu* (a. 1642). BV I, 126. *Marginea aceea... iaste cap și obîrșenie stătătoare în veaci*. DOSOFTEI, PS. 204/5, cf. id. v. s. noiembrie 105^v/6.

— *Obîrși* + suf. *-enie*.

OBÎRȘÎ vb. IV. I. Tranz. și refl. (Învechit și regional) A (se) termina, a (se) sfîrși, a (se) încheia. *În șase zile lucrează și tot lucrul obîrșește*. PALIA (1581), ap. DHLR II, 517. *Deaca să obârși săborul și să dusără arhierii... atunce și... Nicolae să dusă la iparhia sa*. VARLAAM, C. 392. *Cum întră în pimniță domnul cu Stoican începură a se sfătui... decă obîrșir[ă] sfatul, chiemă pimnicerii*. GAVRIL, NIF. 62/5. *Acesta vis, deacă-l obîrși... să deșteptă din somn*. DOSOFTEI, PS. 291/9. *Obîrșind orațiile... îl pun în scaunul crăiesc*. N. COSTIN, LET. I A, 26/23. *Tot muchea dealului în gios...*

pină unde să obîrșești dealul Telejinii (a. 1709). URICARIUL, XXIII, 388. *Obersit-am acest mineiu în ai de la naștere 1715* (a. 1715). IORGA, S. D. XIII, 136, cf. ODOBESCU, S. II, 428. *Nici cuvînt nu obîrșea și pe Corbea mi-l lega*. MATEESCU, B. 37, cf. PAMFILE, CR. 77, I. CR. IV, 101. ♦ Tranz. (Învechit, cu complementul „viața”) *Toată viața noastră spodobeste cu pace să o obîrșim*. CORESI, ap. DHLR II, 517. *Să fiu iertat de cît rău ț-am făcut și să-mi obîrșesc viața în bună mărtorie*. DOSOFTEI, v. s. septembrie 5^r/19. ♦ Absol. (Învechit) *Preotul iară să facă a doa proscomidie și obîrșind deplin să zică și m[o]l[i]tva preadălojeniei* (a. 1652). GCR I, 160/29. *Dojeni pre [i]mpăratul cu multe... și obîrșind dzisă*. DOSOFTEI, v. s. octombrie 70^r/1. *Cerca de la cel bătrîn începînd, pină au venit la cel tînăr și obîrșind, află cupa*. BIBLIA (1688), 34¹/34. ♦ Refl. p a s. (Învechit) *Facem știre dară noi împăratului că de se va cetatea aceea zidi și zidurile ei să vor obîrși, nu iaste ție pace*. ib. 338¹/32. ♦ Intran z. (Învechit) *Și-i lepădară să-i minînce herile și așea obîrșiră... bunii biruitori*. DOSOFTEI, v. s. octombrie 95^v/25. ♦ Tranz. Ex p r. (Prin Ban.) A o obîrși cu cineva = a o păți. Cf. H XVIII 175, 281, com. LIUBA, com. din ORAVIȚA. ♦ Refl. p a s. (Învechit, rar) A se epuiza. *Văzu Cantacozinu... că se obîrșiră vistearile și hrana voinicilor*. MOXA, 401/6.

2. Tranz. (Învechit) A urma, a îndeplini; a executa. *Învățăturile lu[i]... cu drag să le obîrșim*. CORESI, EV. 101. *Niceodată să nu fie volnici să îndrăznească popii... să obârșască dumnezeiasca taină a priciștiniei, de nu va ar duce chipurile Priceasteriei la dumnezeescul jertvnic* (a. 1652). BV I, 205. *Iar cînd veți vrea să obîrșiți sfatul și veți cădea în nepricepere... vă nevoiți de vă sfătuiți bine*. NEAGOE, ÎNV. 224/25. *Îi rugă să-ș obîrșască porunca ce li s-au dat*. DOSOFTEI, v. s. septembrie 25^r/10. ♦ Refl. A se înfăptui, a se realiza. *Moartea... multe lucruri taie și să să obîrșască nu lasă*. M. COSTIN, O. 43. ♦ Refl. p a s. *Și așea obîrșindu-să pace, hanul întăiu au porces cătră Crim*. id. ib. 45. *Jărtăvnicul... prespe carele să obârșesc... slujbe bl[ago]s[lo]vitu-s-au* (a. 1682). IORGA, S. D. XII, 297. ♦ A schimba în..., a transforma în..., a face. *Tată mieu cădzu la picioarele lui Petră rugîndu-să să-l obîrșască creștin*. DOSOFTEI, v. s. noiembrie 155^r/19.

3. Intran z. (Învechit, rar) A-și petrece viața, a trăi. *45 de ani au obîrșit așea, nice cășcioară, nice colibă trebuindu-ș*. DOSOFTEI, v. s. ianuarie 32^v/20. ♦ Tranz. A ajunge, a împlini (o anumită vîrstă). *Obîrșind 18 ai, mearsă la Ierusalim, de să feace călugăr*. DOSOFTEI, v. s. septembrie 35^r/11.

4. Intran z. (Învechit) A izvorî. *În urmă [veneau] Locuitorii din Lilea, de unde-obîrșete Kefisul*. MURNU, I. 39. ♦ Refl. A se trage, a-și avea originea, a proveni. *Se minuna că un*

văstar ca dînsul s-a putut obîrși dintr-un asemenea părinte. VINEA, L. I, 105. Numitele clase rîvnesc spre aristocrație și Caragiale vine să le aducă aminte... că se obîrșesc din teatrul lui. ARGHEZI, T. C. 55. ♦ A urma (imediat după cineva); a succeda. Al doilea a împărătescului scaun obraz obîrșind... meștersugui de împărăție să ne lipsască. BIBLIA (1688), 361¹/28.

— Prez. ind.: obîrșesc. — Și: (invechit) oberși vb. IV.

— De la obîrșie. Cf. v. sl. обрѣшатн.

OBÎRȘIE s. f. 1. (Invechit) Sfirșit, capăt. Atunci la obîrșie ne va strînge sfinția sa pre toți credincioșii. DOSOFTEI, PS. 97/12. < (Determinat prin „viață“) Creștinești obîrșiile vieții noastre... să cearem. id. MOL. 82.

2. Culme, muchie, vîrf. Obîrșia Păcăleanului (a. 1563). CUV. D. BĂTR. I, 248, cf. I. GOLESCU, C. Și apoi ne-am întors urmînd obîrșia munților din stîna în stîna. GHIGA, ap. DDRF. Străniții... străbat chiar și prin obîrșiile munților. MARIAN, O. I, 212. Potrivnice rîuri... din mari obîrșii se răped în rîpoasele-adîncuri, Cîit a lor clocot departe pe munți îl aude păstorul. MURNU, I. 81. Sus la vîrșea munților, Jos la rîpa șoimilor. PAMFILE, CR. 91. Din culmi împădurite și stîncose, Reci obîrșii, A coborît Pîriul cu pietroaie mari de munte. CAMIL PETRESCU, V. 23.

3. Loc de unde izvorăște o apă curgătoare; loc unde începe să se formeze albia unui riu. Obârșăia văii lui Nean (a. 1672). IORGA, S. D. VII, 34. Obîrșiile Prutului. CANTEMIR, HR. 67, cf. LEX. MARS. 242. Hotarul... apucă Căiuțul cel Mic... pînă în obârșiile lui (a. 1755). URICARIUL, XI, 229, cf. IV, 270. Rîurile, ce cu apele lor cristaline se destînd din sînul munților..., erau călăuze călătoriului pînă la obîrșia lor. ASACHI, S. L. II, 68, cf. POLIZU. Din vechime stăpînirea de hotar mergea pe apa Craiovei în sus pînă la obîrșia ei. I. IONESCU, M. 37. Un pîrîiaș, a cărui obîrșie venea dintr-un șipot de apă. SPIRESCU, L. 230. Grebenii Pîringului se despart în două șiruri și, apucînd între ei undele Lotrului de la obîrșie, le împreună mai încolo cu ale Lotrișii. VLAHUȚĂ, R. P. 89, cf. LIUBA-IANA, M. 79, ȘĂINEANU, H XVIII 137, 294. Jiule, Pustiule, Secemi-ți obîrșile, Să se vadă pietrile. HODOȘ, P. P. 101, cf. VÎRCOL, V., com. din ORAVIȚA, CHEST. IV 32/89, ALR II 2939/833, A VI 34. ♦ (Regional) Pas, trecătoare. Cf. CHEST. IV 22/386, ALR II 2480/29. ♦ (Regional) Partea de sus a jilipului de unde se dă drumul lemnului la vale. Cf. ARVINTE, TERM. ♦ (Invechit, rar) Gura unei peșteri. Un rîu... se pierdea pînă sub o peșteră... a cării obîrșie sau gură erea foarte largă. GORJAN, H. II, 71/23.

4. Punct de plecare; început, origine. Petră, începătură apostolilor, și Petră, obîrșie m[u]cnicilor. DOSOFTEI, ap. GCR I, 257/34. Carile să fie fost a hotarilor obîrșii, la scriitori cîtăva

neatocmire aflăm. CANTEMIR, HR. 63. Îmi grăbii pașii și ajunsei la obîrșia luminii ce îmbrobodea cerul. Erau casele mele care ardeau. GANE, ap. TDRG. Trezem pe la obîrșia izvoarelor sărate. VLAHUȚĂ, O. A. II, 153. Multe feluri de cereale își au obîrșia lor în astfel de variațiuni spontanee. SANDU-ALDEA, S. 112. În loc să cerceze la obîrșie unde ar fi putut găsi tot ce-l rodea, bătea adeseori drumul Armădiei, iscodind mereu pe Ghiță. REBREANU, I. 235. Înșiși călugării din urmă nu mai cunoșteau obîrșiile schitului. GALACTION, O. A. I, 320. În vrea ta e obîrșia voii mele. BLAGA, L. U. 76. ♦ Locul unde s-a născut cineva; familia, neamul din care se trage cineva; origine socială. Ești bun de limbuție, Dar unde ți-e dovada de-naltă obîrșie? ALECSANDRI, T. II, 81. Aici a fost... scaunul vestiților bani ai Severinului, a căror obîrșie se pierde în adîncimea vremii. VLAHUȚĂ, R. P. 8. Altul povestește... A noastră strălucită și veche obîrșie. I. NEGRUZZI, S. II, 98. Orice-am fi ajuns să fim, era ceva așa de mare să avem o obîrșie romană! IORGA, C. I. II, 71. Voievodul de obîrșie crăiască... vrea să vă grăiască. EFTIMIU, I. 12. Porecla îi este Bistrițanu, care-l arată de unde îi e obîrșia. SADOVEANU, O. XVIII, 623. Nimeni nu o văzuse să vorbească cu băieții pe stradă sau pe la poartă, așa cum intră în obiceiul fetelor de mahala, oricare le-ar fi obîrșia. ARDELEANU, D. 48. Sînt tigrii mei, de veche obîrșie, Și mă mîndresc cu neamul lor cel mare. ARGHEZI, C. O. 86. Amîndouă mîinile... drămăluiau... cele două talismane ale neamului Vardarilor, de obîrșie clăcași din Gorj. C. PETRESCU, A. R. 196. Baba Rada avea nepoți care învățaseră prin școli și se însuraseră cu femei bogate față de care își tăinuiau obîrșia. PAS, Z. I, 191.

— Accentuat și: obîrșie BARCIANU, ALEXI, W. — Pl.: obîrșii. — Și: (invechit) obîrșă (LB, CIHAC, II, 448), (regional) vîrșă s. f.

— Din v. sl. обрѣшь.

OBÎRȘIRE s. f. (Invechit) Acțiunea de a (se) obîrși.

1. Sfirșit, capăt. Va arde tot pămîntul cu foc. Vai, atunci obîrșire tuturor celor ce lăcuiesc pre dînsul. NEAGOE, INV. 248/25.

2. Înfăptuire, îndeplinire. Zic că am uitat cinurile, socotealele, obârșirile, chipurile, nemezirile și toate rînduialele și tipicurile sfintelor taini (a. 1651). BV I, 181.

— Pl.: obîrșiri.

— V. obîrși.

OBÎRȘOĂCĂ s. f. (Prin nord-vestul Olt.) Vale întunecoasă, infundătură (Baia de Aramă — Tirgu Jiu). Cf. H IX 3.

— Pl.: ?

— Obîrșie + suf. -oacă.

OBÎRȘTĂR s. m. v. oberșter.

OBÎȘTER s. m. v. oberșter.

OBJÉCT s. n. v. obiect.

OBJÉT s. n. v. obiect.

OBJURGĂȚIE s. f. (Franțuzism învechit) Observație, imputare, reproș. Cf. ȘĂINEANU, ALEXI, W., CADE, SCRIBAN, D.

— Pl.: *objurgații*. — Și: **objurgațiune** s. f. ȘĂINEANU, ALEXI, W., CADE, SCRIBAN, D.

— Din fr. *objurgation*.

OBJURGAȚIUNE s. f. v. *objurgație*.

OBLÁC s. n. v. obloc.

OBLACÁȘ s. n. v. oblocaș.

OBLÁCI subst. pl. (Regional) „Butuci rotunzi“. Com. din STRAJA — RĂDAUȚI.

— Oblu + suf. *-aci*.

OBLÁDNIC s. n. v. oblanic.

OBLÁINIC s. n. v. oblanic.

OBLÁMNIC s. n. v. oblanic.

OBLÁNIC s. n. (Regional) Bucată de pinză răsucită în formă de colac, pe care femeile o pun pe creștet când poartă greutate pe cap. Cf. KLEIN, D. 203, LB, POLIZU, CIHAC, II, 224, BĂRCIANU, ALEXI, W., DENSUSIANU, T. H. 326, VICIU, S. GL., BOCEANU, GL., com. din BANAT și din FRATA — TURDA, CIAUȘANU, V. 183. ♦ „Mototol de cirpe pe care-l pui sub briu ca să-ți ție inima“. I. CR. VIII, 343. ♦ Ex p r. **Cu oblamnic la inimă** = supărat, îndurerat. Cf. CIAUȘANU, GL.

— Pl.: *oblanice*. — Și: **oblámnic** (H XIV 8, CIAUȘANU, GL., GR. S. V, 122), **obládnic** (KLEIN, D. 203, LB, POLIZU, CIHAC, II, 224, BĂRCIANU, ALEXI, W., MAT. DIALECT. I, 25), **oblávnic** (KLEIN, D. 203, LB, POLIZU, VICIU, GL., MAT. DIALECT. I, 25), **obláinic** (KLEIN, D. 203, VICIU, GL.), **obleádnic** (LB), **oblédnic** (KLEIN, D. 203), **oglábnic** (SCRIBAN, D.), **oglámnic** (id. ib.) s. n.

— Din scr. *oglavnik*.

OBLÁST s. n. v. oblastie.

OBLÁSTE s. f. v. oblastie.

OBLÁSTIE s. f. (Învechit) 1. Regiune, ținut, țară. *Era lăudat pentru bunătățile lui întru toată oblastia lui Maximilian împărat*. VARLAAM, C. 371. *Oprirea a craiului șezesc prin atîta îndelungată vreme întru oblastia voastră... am arătat*. N. COSTIN, LET. II, 107/19. *În toată oblastia împărăției au poroncit să vestească*. CANTEMIR, HR. 206. *Au dat jalobă... arătînd că are pricină de chironomie... și asupra moșii-*

lor dintr-această oblaste (a. 1813). BUL. COM. IST. IV, 87, cf. IORGA, S. D. VII, 121, URICARIUL, XI, 359.

2. Cîrmuire, stăpînire. *Au făcut leage să fie izgonit den toate cetățile cîte simt supt oblastia craiului leșesc*. PRAV. 278, cf. 35. *Ce-i supt oblastia mea, bucuros dăruit să-ț fie, iubitul mieu frate*. DOSOFTEI, V. S. octombrie 49^v/15. *Oblăduitoriul este înceapere și sfîrșit tuturor lucrurilor care să fac supt oblastia lui pentru folosul de obște* (a. 1720). BV II, 3. *Încungiură... toată lungă și largă partea aceaia, carea acumu iaste supt oblastia împărăției Moscului*. CANTEMIR, HR. 60. *Ceaia ce iaste supt oblastia mea, voiu da bucuros*. MINEIUL (1776), 35^v/10, cf. LB.

— Pl.: *oblastii*. — Și: **obláste**, **obláște** (DDRF), **oblástie** (ALEXI, W.) s. f.; **oblást** (BUL. COM. IST. IV, 87) s. n.

— Din v. sl. *область*.

OBLÁȘTE s. f. v. oblastie.

OBLAȚIUNE s. f. (Neobișnuit) Jertfă adusă unei divinități. V. o frandă. *Datina d-a aduce din fructe ș-animale Spre-a le-nchina de sacre l-altar în holocaust, Oblațiuni, ofrande*. HELIADE, O. I, 388.

— Pl.: *oblațiuni*.

— Din fr. *oblation*.

OBLÁVNIC s. n. v. oblanic.

OBLĂCÉI s. m. pl. (Prin Ban., cu sens neprecizat, probabil) Nor. *Ploaie, doamne, ploaie, Să curgă șiroaie, Ploiașă curată, D'in șeri ti lăsată, Oblășei cu nourei*. ALEXICI, L. P. 198.

— Cf. scr. *oblak* „nor“.

OBLĂDUÍ vb. IV. Tranz. (Învechit și popular) 1. A conduce, a cîrmui, a governa; a administra. *Oblăduiea Galileea Irod*. TETRAEV. (1574), 90. *Fu pus patriarh la cetatea... Anti-ohiia, carea oblăduiește toată partea răsăritului* (a. 1632). GCR I, 78/14. *De va fi mădulariu di ceale mari, ce oblăduiesc, ce să dzice domnesc toate mădularele, atunce va create pri ceia*. PRAV. 130. *Toate aceastea țări elinii le oblăduia*. CANTEMIR, HR. 90. *Să oblăduiască cu blîndețe turma și norodu ce i s-au încredințat*. ANTIM, P. 107. *Vrînd... acest om ca să meargă la Iliric unde oblăduia... dregătoria eparhului*. MINEIUL (1776), 160^v/19. *Se socotiră... să facă pace cu dînsul... dîndu-i titlul de August și lăsîndu-l să oblăduiască Britannia*. ȘINCAI, HR. I, 34/29. *Înalta pronie i-au rînduit să ocîrmuiască și să oblăduiască noroade* (a. 1802). URICARIUL, I, 12. *La un stăpînitor de norod cum trebuie să bine oblăduiască*. ZILLOT, CRON. 338, cf. LB. *Oamenii cei înțelepți... de s-ar fi născut pe scaun, poate că ar fi oblăduit cu înțelepciune noroade număroase*. MARCOVICI, D. 229/16. *Orînduind*

vechil în locul său... ca să obləduiască împărăția... ieși spre seară din cetate. GORJAN, H. I, 3/9. Un neam ce le zicea Basarabi... multă vreme au trecut tot ei obləduind acea parte de loc (a. ?). MAG. IST. IV, 231/20, cf. POLIZU, CIHAC, II, 219. Alergă la prea înalta Poartă... rugându-se să-l mazilească și arătând că nu mai este destoinic de a oblədui. ODOBESCU, S. I, 279, cf. DDRF, BARCIANU. Vlaicu Vodă... a obləduit moșia pentru slava ei și a lui. DAVILA, V. V. 33, cf. ALEXI, W. ♠ Refl. Acele... legi nu prevăd altceva decât tot mănăstiri osebite și neatrânate unele de altele, obləduindu-se fiecare de sine. ODOBESCU, S. II, 16. ♠ Refl. p. a. Se obləduia poporul d-un împărat bun. PANN, E. I, 1/13. ♠ Intrans. A domni. Oblădui-va (vludui-va s, birui-va H, va birui c², biruiaște c) de la mare pără la mare. PSALT. 141. Și-n tot ce-i în mare el obləduiaște. DOSOFTEI, PS. 28/16. [Potentații] ce obləduiesc întru norodul Mesiei. N. COSTIN, LET. II, 106/14. Pe atunci, obləduia pe Lotru un boier mare. GALACTION, O. 67. ♠ (Învechit, construit cu dativul) Ceia ce domnesc limbilor biruiesc cu nușii, și cei mai mari obləduiesc lor. VARLAAM, C. 55. ♠ (Învechit) A avea în posesiune, a stăpîni. De va face neștine casă pre loc strein,... dăm învățatură, cela ce va oblədui acel pămînt, acela să obləduiască și casa. PRAV. 26. ♠ Fig. Șoimul multe pasări obləduiește și biruiește și nici de una nu-i este frică. NEAGOE, INV. 234/19.

2. A proteja, a ocroti, a apăra. DL, DM.
— Prez. ind.: obləduiesc.
— Din v. sl. ОБЛАДОУАТИ.

OBLĂDUINȚĂ s. f. (Învechit, rar) Stăpînire, dominație. Te vor cunoaște că ești domnul Pre tot locul și preste tot omul. Și pre Iacov ai obləduință. DOSOFTEI, PS. 193/15, cf. LB.

— Oblădui + suf. -ință.

OBLĂDUIRE s. f. (Învechit și popular) Acțiunea de a oblədui.

1. Guvernare, conducere, ocirmuire; domnie. Înpărățesc fără de turburare pravilile... la un chip de obləduire pre carea au cercetat-o (a. 1773). GCR II, 87/31. De nu va avea împăratul... feciori, corona... să meargă supt obləduirea fetelor. ȘINCAI, HR. III, 266/21. Pentru a începe o obləduire republicească, trebuie mai întîiu să se așeze temelia formei sale (a. ?). URICARIUL, IV, 281/4, cf. LB. Sînt mai multe feluri de obləduiri precum împărății..., crăii, arăstocrații și republice. CR (1829), 124²/32. Sfătuiți-vă... asupra datoriiilor acelora carii îndrăznesc a se însărcina cu cirma obləduirii, socotindu-o de ușoară. MARCOVICI, C. 99/3. Norodul ce lăcuiește Sub a ta obləduire. CONACHI, P. 39. Cum a fost obləduirea mea? Ce sînge am vărsat? NEGRUZZI, S. I, 140. Și toți boierii dușmani obləduirii mele

Sînt prinși de acest paingăn în dese-le-i rețele. ALECSANDRI, T. II, 86. Turcii... pentru obləduirea ținuturilor creștine coprinse de dînșii... simțise trebuință a se sluji cu oameni cari să vorbească limbile europene. ODOBESCU, S. I, 121, cf. DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W. (Ironie) Cumplitele și înviforatele vremi ale obləduirii vestitului cîrmaci. CIAUȘANU, R. SCUT. 55. ♠ (Învechit) Administrare, chivernisire. Va fi tras la judecată... pentru că nu au urmat buna obləduirea lucrurilor ce i s-au fost dat subtitropie. PRAVILA (1814), 181/18. ♠ (Învechit, rar) Proprietate, dămeniu. Ezichia... le arată lor toată casa lui... și cîte s-au aflat în visteriile lui... și întru toată obləduirea lui. BIBLIA (1688), 283¹/4. ♠ Autoritate (de stat), stăpînire. Înalta obləduire nu simte trebuința de a se amesteca în traiul... lighioanelor sălbatice. ODOBESCU, S. III, 38.

2. Protecție, ocrotire. Venind și noi cu domnia la patria cea părintească, cu obləduirea scaunului țării Moldaviei (a. 1744). URICARIUL, I, 60. Un alt luptător... Avea cetatea Tortina supt obləduirea sa. PANN, E. II, 39/13. Rămăsa de mică orfană de tată, a ajuns sub obləduirea unchiului ei. REBREANU, I, 67. Femeile mă salutau zîmbind, ca pe un profesor subtitropia căruia doreau ele să-și așeze cîndva acele odrasle. SADOVEANU, O. XVIII, 615. ♠ Fig. Crescuse... nădejdea într-o recoltă uriașă, pregătită de obləduirea omătului. V. ROM. august 1954, 84.

— Pl.: obləduiri.

— V. oblədui.

OBLĂDUITOR, -OĂRE adj. (Învechit și popular, și substantivat) (Persoană) care guvernează, cîrmuiește, stăpînește; protector. Cf. BIBLIA (1688), [prefață] 6/2. Cîneși în partea împăratului și obləduitorului seu dîndu-se. CANTEMIR, IST. 28. Pohtind cu toții... a le fi împărat și obləduitoriu... s-au făcut coronația. R. GRECEANU, CM II, 198. Trebuie să facem mintea noastră muntele Tavorului... ca să ne putem sui și noi... în mintea cea obləduitoare a sufletului. ANTIM, P. 23. Părintele cel de obște, adică obləduitorul locului, să silească și fără de voia lui pe acel fiu nedoritor ca să-l ajute pe tată-său. PRAV. COND. (1780), 130. Puse un garnizon tare... dînd poruncă obləduitorilor acestor fortețe să nu lase vite să meargă la Țiarigrad. VĂCĂRESCUL, IST. 257. Marele Teodosie... au plînit porunca... spre pilda tuturor obləduitorilor celor ce sînt creștini. ȘINCAI, HR. I, 67/12. Va alege a fi domn și obləduitoriu țării... din neamul nostru (a. 1799). URICARIUL, I, 102. Un obləduitoriu în cetate Este un verme, pus la rădăcine A unui copaciu cu desfătate Ramuri. BUDAI-DELEANU, T. 358. Aceste pravile sînt întrebuințate întru toate stăpînirile obləduitoare a lumii. PRAVILA (1814), VII/2, cf. BELDIMAN, E. 117/24, CLEMENS. Mergeți dar, obləduitorilor,

mergeți... și acolo sfătuiți-vă... asupra dato-riilor. MARCOVICI, C. 98/25, cf. POLIZU, DDRF. *Bogdan al III-lea... fusese asociat la domnie încă de tatul său, după obiceiul de atunci, de a face să se deprindă viitorul oblăduitor cu sarcina cîrmuirii.* XENOPOL, I. R. IV, 205, cf. CAT. MAN. I, 208, ȘĂINEANU, BARGIANU, ALEXI, W. *Nicolae Vodă... începuse stăpînirea sa pedepsind aspru pe acei cari, nădăjduind... întoarcerea lui Antioh Vodă, își arătase bucuria insultînd o oarecare persoană... scumpă inimii noului oblăduitor.* IORGA, L. I, 398. *Din legiuirile și așezările oblăduitorilor și ocîrmuitorilor de noroade... starea țărilor se poate înțelege.* N. I. BOGDAN, C. M. 78. *Era un cîntăreț, care, în tinerețea lui, ar fi fermecat și pe vodă, dacă acest mîndru oblăduitor al țării Moldovei s-ar fi ostenit să vie să-l asculte.* SADOVEANU, E. 125. *Cînstite jupîne, oblăduitoriale al casei aceștia.* ȘEZ. VIII, 14.

— Pl.: *oblăduitori, -oare.*

— *Oblădui* + suf. *-tor.*

OBLĂGĂTUȚI vb. IV. Refl. (Învechit) A se obliga. *Mă oblăgătuiesc ca să-i am eu a-i da la zioa lor, cu mulțămîtă, fără nice o pricină, toată suma (a. 1771).* IORGA, S. D. XII, 85.

— Prez. ind.: *oblăgătuiesc.*

— *Obligat* + suf. *-ui.* Cf. *oblega, oblăga.*

OBLĂIRE s. f. v. *oblire.*

OBLĂJÍ vb. IV v. *obloji.*

OBLĂJIRE s. f. v. *oblojire.*

OBLĂSTIE s. f. v. *oblastie.*

OBLĂDNIC s. n. v. *oblanic.*

OBLEĂG s. n. v. *obleagă.*

OBLEĂGĂ s. f. I. (Prin Ban. și Olt.) Pămînt lăsat necultivat un an sau doi și care servește în acest timp ca pășune. Cf. I. GOLESCU, C., CIHAC, II, 220, DDRF, ȘĂINEANU, BARGIANU, ALEXI, W., H IX 123, N. REV. R. 1910, 87, com. din ORAVIȚA, PLOPȘOR, V. O. 12, CONV. LIT. LIV, 367, L. COSTIN, GR. BĂN. 148, ALR I 915/840. ♦ Fin care se face pe acest pămînt. Cf. H XVIII 142. *Frunzuliță de obleagă, Dorul de cine se leagă Nu mai este nici o treabă.* MAT. FOLK. 300. *Frunzuliță de obleagă, D-aoleo, neicuță dragă, Prinde doru și mi-l leagă.* ȘEZ. XII, 85. *Foaie verde de obleagă, Pe mine, maică, mă-n-treabă: Ce munculiță mi-e dragă?* I. CR. IV, 247. ♦ (Cu sens colectiv) Resturi de fin nemîncate de vite. V. ogrinji. Cf. CIAUȘANU, V. 183, ALR I 953/815.

2. (Prin nordul Mold.; la pl., în forma *obleaguri*) Meleaguri. *M-am odovăit rău îmblînd pe*

cele obleaguri. CONV. LIT. XLIV₂, 267, cf. SCRIBAN, D., ȘEZ. V, 114.

— Pl.: *obleaguri* și (învechit, rar) *oblegi* (I. GOLESCU, C.). — Și: *obleag* s. n. CIAUȘANU, V. 183.

— Din slav. (cf. ucr. обліг, облогу „pămînt necultivat“, v. sl. ОБЛІГАНІ „a se culca“).

OBLÉDNIC s. n. v. *oblanic.*

OBLEGĂ vb. I v. *obliga.*

OBLEGĂRE s. f. v. *obligare.*

OBLEGĂMÎNT s. n. v. *obligament.*

OBLETCIÓR s. m. (Iht.; prin vestul Olt.) Beldiță (*Alburnus bipunctatus*). Cf. BĂCESCU, P. 41, 117.

— Pl.: *obletciori.*

— *Oblete* + suf. *-cior.*

OBLÉTE s. m. v. *obleț.*

OBLÉȚ s. m., s. n. I. S. m. și n. (Regional) Fiecare dintre birnele care formează pereții caselor de lemn (Scundu — Drăgășani). CHEST. II 78/73, ib. 80/73. ♦ Bucată de lemn pentru foc. Cf. SCRIBAN, D., com. din fostul județ BIHOR, com. BENIUC, A I 22. ♦ Obadă la roată (Cloșani — Tirgu Jiu). Cf. ALR I 826/837.

II. S. m. Pește mic de culoare albă-argintie, care trăiește în apele dulci; albișor, albișoară, sorean, (regional) uclei (*Alburnus alburnus* și *Alburnus lucidus*). Cf. DAMÉ, T. 127, ANTIPA, F. I. 161. *Obleții... prin săgetarea și sclipirea lor strălucitoare atrag pe răpitori de la mari distanțe.* ATILA, P. 66, cf. 255, SIMIONESCU, F. R. 225. *Cînd te-oi vedea cu oblețul în undiță, te fotografiez.* SEBASTIAN, T. 19, cf. BĂCESCU, P. 132. *Dați pe gîrlă ceva mai încolo sub sălcile alea, unde se alină apa. Văz jucînd obleți.* SADOVEANU, O. XVIII, 582, cf. C. ANTONESCU, P. 117. *A început să prindă-n Borcea, în lacul Tiuganului și în privaluri, obleți cu nemiluita.* GALAN, B. I, 72. *Aproape de suprafața apei vom pescui obleții veșnic înfometaji.* VÎN. PESC. februarie 1964, 9, cf. H I 120, 328, 418, II 281, 299, XIV 350, 397, 416, XVI 132, ALR I 1746/690, 695, 986, ALR II 6239/704. ♦ **Compușe:** **Obleț-de-mare** sau **obleț-de-Dunăre** = pește cu corpul alungit, mai mare decît oblețul obișnuit, de culoare verzuie sau albăstruie, cu abdomenul alb-argintiu, și care trăiește mai ales în mare (*Alburnus chalcoides* și *Chalcalburnus chalcoides danubicus*). Cf. ANTIPA, F. I. 161, ATILA, P. 258, BĂCESCU, P. 41. (Prin vestul Olt.) **Obleț-de-rîu** = beldiță (*Alburnus bipunctatus*). Cf. id. ib. 117.

— Pl.: (m.) *obleți* și (n.) *oblețe* (com. din fostul județ BIHOR). — Și: (popular) *oblețe* (ANTIPA, F. I. 161, C. ANTONESCU, P. 118, H XVI 132, ALR I 1746/695, CHEST. II 80/73), (regional) *boblét, boblète* (ANTIPA, F. I. 161) s. m. — *Oblu* + suf. *-eț*.

OBLÍ vb. IV. I. **T r a n z.** 1. (Învechit și regional, complementul indică o suprafață) A netezi, a nivela. *Pădurea... o vor lăzui și o vor obli.* ȘINCAI, HR. I, 344/26. *Arătura încă o obleaște și o netezeaște cilindrul.* ECONOMIA, 26/2, cf. CLEMENS. *Au săpat de sus și au aruncat în groapă pînă au oblit... locul.* GOLESCU, I. 129, cf. LB, POLIZU, DDRF, GHETIE, R. M., ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W. *Oblește locu să nu fie cu gropi.* ALR I 921/131, cf. ALRM II/I h 100/157, ALR II 3386 bis/102. ♦ **R e f l.** [Pămîntul] *îl bat să să oblească.* ALR II 3594/141. (Fig.) *Hotarul ni s-a ridicat deodată înaintea, ca un zid. Apoi iarăși... s-a oblit și ni s-a așternut în față.* LÂNCRĂNJAN, C. I, 193. ♦ **R e f l. p a s.** [Pentru a așeza stîna] *să oblește pămîntul.* CHEST. V 10/98.

2. (Regional, complementul indică un lucru sau un obiect) A îndrepta, a dezdoi. Cf. LB, POLIZU, DDRF, GHETIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., ALR I 1329/140, 148, 158, 164, 223, 227, 247, 259, 988. ♦ **R e f l.** (Despre oameni) A da corpului poziție dreaptă, a se ține drept, a se îndrepta. *După ce au plecat cei doi cărăuși, Visalon Luca s-a oblit greoi de șale.* VORNIC, O. 326. *Cînd doare rău la spate, nu te poți obli.* ALR I 105/158. ♦ **F i g.** *Mi-o trecut și m-am oblit, da de întreat n-am putut să nu mă-ntreb de ce-o fi nevoie de toată măcinarea asta?* LÂNCRĂNJAN, C. III, 100. ♦ **R e f l. F i g.** A se sătura zdravăn; a se îngrășa. Cf. L. ROM. 1961, nr. 1, 24, LEXIC REG. 92.

3. **F i g.** (Regional) A lovi, a plesni. Cf. com. FURTUNĂ. *L-oi obli cu șumuioagul ista de păcură peste cap.* I. CR. II, 304.

I I. I n t r a n z. (Prin nordul Mold.) A umbra mult. Cf. LEXIC REG. 105.

— **Prez. ind.:** *oblesc.*

— **V. oblu.**

OBLIC, -Ă adj. 1. Înclinat (față de o dreaptă sau față de un plan); pieziș, plecat, aplecat. *Linie oblică.* AMFILOHIE, E. 140/15. *Unghiurile oblice.* EGT 16^v. *Triunghi oblice.* ib. 53^v, cf. KRETZULESCU, A. 114/9. *Soarele se apropia de apus și cu razele oblice aurea vârful de granit.* CODRU-DRĂGUȘANU, C. 2. *La bătaia de la Sibiu... vedem pe Mihai a da rînduielei sale de bătaie o poziție oblică.* BĂLCESCU, M. V. 620, cf. STAMATI, D., DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W. *Alternarea cărămidei roșii cu cea smălțuită se face uneori în coborîri oblice.* IORGA, C. I. II, 21. *Fața ei copilăroasă cu ochii mici deveni numai linii oblice într-un suris viu.* CAMIL PETRESCU, N. 168. *În lumina oblică a soarelui*

de toamnă scăpărare arme. SADOVEANU, O. X, 12. *Straturile acestea nu sînt verticale, ci oblice.* BOGZA, V. J. 62. ♦ (Adverbial) *Căldura razelor... se simte prea puțin, ... pentru că ele cad prea oblic pe suprafața pămîntului.* DRĂGHICEANU, C. 42. *Un soare generos de toamnă încălzea oblic... coasta Mării Negre.* GALACTION, O. A. 121. *Grupul e condus la masa rezervată, spre dreapta, așezată oblic.* CAMIL PETRESCU, T. II, 87. *O rază de soare a intrat oblic prin fereastra deschisă.* C. PETRESCU, C. V. 212. *Scrise repede, oblic.* TEODOREANU, M. II, 143. *Sosi cu mare repezi-ciune și oblic ploaia din munte.* SADOVEANU, O. IX, 174. *Firul e condus de niște talere așezate oblic pe o axă longitudinală.* IONESCU-MUSCEL, TES. 81. *Așezate oblic față de ferestre, ca să primească din plin lumina, linoțipele păreau mășute de experiență.* v. ROM. iulie 1954, 293. ♦ (Substantivat, f.) *Oblicele.* POENARU, G. 25. *Oblica.* ASACHI, M. 43. *Locul este tăiat cu o foarte pronunțată oblică pe linia stradei.* CARAGIALE, O. IV, 8. ♦ (Despre cilindri și prisme) Care are generatoarele (respectiv muchiile) înclinate față de bază; (despre conuri și piramide) cu dreapta care unește vârful cu centrul bazei înclinată față de bază. Cf. ENC. TEHN. I, 49. ♦ (Despre ochi) Cu colțurile exterioare ridicate spre temple; codat. *Era... foarte tînără, cu obraji mari albi de tot, cu ochii negri puțin oblici.* CAMIL PETRESCU, N. 4. *Închizînd ochii negri și puțin oblici... declamă autoritar.* C. PETRESCU, I. I, 6. *Un băiat cu ochi oblici, negri, îi spunea că e cea mai bizară actriță din lume.* DEMETRIUS, A. 341.

2. **F i g.** (Despre priviri) Bănuitor, iscoditor; pieziș. *Mă rog, răspunse cu privirea-i oblică doamna Ciudin... cunosc părerea dumatilă.* SADOVEANU, O. IX, 112.

3. (În sintagma) *Caz oblic* = nume dat uneori în gramatica română cazurilor genitiv și dativ, iar în gramatica altor limbi, în mod curent, tuturor cazurilor, în afară de nominativ și vocativ. *Fiecare prepoziție guvernă sau are un caz din cele oblice.* HELIADE, PARALELISM, 134. *Păstrarea cazului oblic este prima și cea mai importantă cauză a postpunerii articolului.* SCL 1956, 67. *Pronumele relative sînt întrebuințate la un caz oblic.* L. ROM. 1959, nr. 2, 33.

— **Pl.:** *oblici, -e.* — **Și:** (învechit, rar) *oblicfă* adj. AMFILOHIE, E. 140/15.

— Din lat. *obliquus*, fr. *oblique*.

OBLICĂ vb. I. **I n t r a n z.** (Rar) A urma o direcție oblică, a merge oblic; a ocoli, a coti. *Oblicînd într-acolo, pe lingă alte impresii, simte în el, gata să izbucnească, ș-o declarație de război.* SADOVEANU, O. IX, 329.

— **Prez. ind.:** *oblichez.* — **Și:** *oblicî* (prez. ind. *oblicesc*) vb. IV. SCRIBAN, D., com. I. IONESCU-ȘIȘEȘTI.

— Din fr. *obliquer*.

OBLICĂRI vb. IV. I n t r a n z. (Regional) A lucra prin casă sau în jurul casei; a roboti, a trebălui. *Se îmbrăcară la rezezeală, oblicăriră și mai puseră unele treburi la locul lor.* IOVESCU, N. 207. *Ei dorm... pînă la prînz și io oblicăresc singură.* TOMESCU, GL. ♦ Fig. (Despre vînt) A adia, a bate. *Vîntul oblicărea ușor de-asupra pămîntului.* IOVESCU, N. 59.

— Prez. ind.: oblicăresc:

— Etimologia necunoscută. Cf. obli (II).

OBLICEĂI s. n. v. obicei.

OBLICEI s. n. v. obicei.

OBLICÉR s. n. v. obicei.

ÓBLICFĂ adj. v. oblic.

OBLICÍ vb. IV. T r a n z. 1. (Învechit) A da pe față, a vădi, a dovedi. *Oblicește carii nădăjduiesc spre sine că sînt derepți și ocărăsc pre ceia ce greșesc.* CORESI, EV. 12, cf. id. L. 213/12. ♦ Refl. p a s. *Cela ce va merge de va cerca pre locul altuia și va găsi comoară fără de știrea celuia cu locul și de să va oblici (vădi MUNT.),... va avea și certare.* PRAV. 80, cf. 172. *Aceștia svinți... oborîră și răsturnară vetrile idolești și, deaca să obliciră, păfiră de tot fealiul de muncă.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 75^v/20, cf. 57^v/23. *Lichinie iarăș viclesug începînd să aștearnă, s-au oblicit.* CANTEMIR, HR. 239. ♦ A dojeni, a mustra, a certa; a pedepsi. *Iară se în fățarie căutați păcatu faceți, obliciți (și veți fi certați N. TEST. 1648, mustriindu-vă BIBLIA 1688) dintru lege ca trecătorii.* COD. VOR. 118/9. *Doamne, nu cu urgia ta oblici (afla H, pedepsi C, mă vădi D) mere.* PSALT. 7, cf. 293. *Înainte tuturor impu-tă-i, și cu adevăr oblici pre el.* CORESI, EV. 79, cf. id. PS. 131/17. ♦ Refl. *Ei auziră și cu cugetul se obliciră.* CORESI, ap. DHLR II, 462.

2. (Învechit și popular) A prinde de veste, a afla, a auzi. *După ce o am oblicit, iară eu foarte m-am bucurat.* CORESI, EV. 5. *Craiu leșesc, oblicînd că va să meargă Mateiaș craiu asupra lui Ștefan Vodă, au trimis soli că-i va da ajutoriu.* SIMION DASC., LET. 48, cf. 34. *Au oblicit Matei Vodă că s-au întors Lupul vornicul.* M. COSTIN, O. 101, cf. 96. *Cearcă de oblicește ce dzice de noi Dechie.* DOSOFTEI V. S. octombrie 76^v/21. *Cantemir Vodă... , dac-au oblicit c-au scăpat, au poroncit să nu-l mai caute nime.* NECULCE, L. 112, cf. 226. *Sasii... au început a cumpăra și a ceti cărți de ale lui Luter. Aceasta oblicîndu-o craiu Ludovic II au poroncit... ca toate cărțile lui Luter să le culeagă de la sibiani.* ȘINCAI, HR. II, 150/28. *Oblicînd acest konzistorium precum pe multe locuri s-au oblicinuit a prinde și a pune la robie pe preoț (a. 1802).* IORGA, S. D. XII, 194. *Acei*

ce... oblicisă ceva nu-ndrăzneza cuvînt să zică. BELDIMAN, E. 4/23, cf. LB, CONACHI, P. 45, BARONZI, L. 115, GHETIE, R. M. *Finii și vecinii, Dacă-mi obliciră Ce vrea lelea Firă, Mi se învoiră.* COȘBUC, P. II, 152. *Am oblicit că laudabilul colegiu profesoral... și-a manifestat binevoînța sa cătră mine.* SBIERA, F. S. 317. *Oblicise că dusă-i Palas Atene.* MURNU, I. 101. *Părintele Nicodim va fi oblicit ceva despre Ionuț.* SADOVEANU, O. XIII, 912. *Oblicise cite ceva despre felul cum fusese bătută Midora.* CAMILAR, N. II, 311. *Oblicise el că în satul unde altădată fusese ospatat, se afla o fată voinică.* ȘEZ. VI, 111. *Am oblicit că mine dimineață va spune pe rînd că să sloboade pădurea să aducem uscături.* BREBENEL, GR. P. *N-am văzut, N-am auzit, Nici cine-i n-am oblicit.* PAMFILE, S. T. 13, cf. A V 15, 20, 31, VI 4, 33. ♦ A b s o l. *Așa oblicînd Petru Vodă, au strîns țara.* SIMION DASC., LET. 238. *Pre cît noi am putut oblici... și pre cîți din istorici a videa ni s-au timplat, mai mult de unul n-am putut afla carile să ție această păreare.* CANTEMIR, HR. 126. *Oblicesc nelegiuții, intră în mare prepus.* BELDIMAN, E. 24/9. *De la dînsul ar fi oblicit genovezul cel din serai.* SADOVEANU, O. XI, 262, cf. XVIII, 68. *Mărculeț s-a dus de-acasă și turcu a d-oblicit.* JARNÍK-BİRSEANU, D. 485. *Am avut o cărarușă Pe la badea pre la ușă. Dușmanii au oblicit, Cărarea mi-au îngrădit.* RETEGANUL, TR. 140, cf. 89, ȘEZ. XIII, 145. ♦ Refl. i m p e r s. *Da nici sf. Petrea nu s-a mai oblicit să iasă pe pămînt.* I. CR. IV, 235. ♦ I n t r a n z. (Cu determinări introduse prin prep. „de“, rar „despre“, „pentru“) *Oblici de ei împărații.* CORESI, PS. 289/27. *De vor oblici de moartea lui Despot, vor veni de vor lua toată avuția stăpînului nostru.* SIMION DASC., LET. I A, 56/11. *Cantemir-vodă încă de aceste oblicînd de toate, pîrîsă la Poartă pe Șerban-vodă.* NECULCE, L. 102. *Mircea III, ... oblicînd de moartea lui Petru II, ... s-au făcut domn.* ȘINCAI, HR. II, 204/31. *Poate femeia să deaie despărțanie... cînd o parte sau alta să va ispiti vrăjmășuînd stăpînirii sau femeia, oblicînd pentru alții și spuînd bărbatului ei, nu va da el de știre.* PRAVILA (1814), 103/20. *Oblicînd din nou despre sosirea boierilor pribegîți, Chiajna... nu se tulbură prea mult.* ODOBESCU, S. I, 115. *Badea Isac... oblicise de șăgile părintelui.* SADOVEANU, O. VII, 356. *O oblicit de drumul cătră scaunul împărătesc.* ȘEZ. XIX, 138.

3. (Învechit și popular) A descoperi, a dibui, a găsi. *De o va mai oblici că face acest lucru, să o spute giudețului.* PRAV. MOLD. 74^r/27. *Să nu știe mîine nime că ai venit, pînă vom oblici pre toți.* SIMION DASC., LET. 267. *Oblicînd meșter-sugurile hitleniei lui, ... îndărătnicia și nevoînța luptei lui nu o băgară în seamă (a. 1652).* BV I, 194. *Oblicise și leșii gîndul lui Schinder pașa.* M. COSTIN, O. 65, cf. 80. *Pre acel prieten grec... ce-au dat știre împărăției pentru Mihai Vodă,*

oblicindu-l veziriul, i-au tăiet capul. NECULCE, L. 313. *Obliciră venind de departe După dinșii, pe drum, o cetioară De armați.* BUDAI-DELEANU, T. V. 151. *Nime nu l-a oblicit cu ceva.* AGIRBICEANU, P. M. 59. *Izvod în filele bătrâne Vremilor ce vin nu oblicești.* BENIUC, S. 25. *Răsărit-a pom în coastă... Dușmanii l-au oblicit, Cu securele-au ieșit.* JARNÍK-BIRSEANU, D. 70. *Li era frică să nu-i oblicească cineva.* SBIERA, P. 5. *Io iubi-m-aș cu badea, Da ni-a oblici hida.* MÎNDRESCU, L. P. 76. *E mița de la vecina, Că mi-a oblicit slărina.* MARIAN, SA. 136. *I-o oblicit gândurii.* ȘEZ. XXIII, 37. *Oaste mare pregăteau... Pe Pinea să-l oblicească Și viața să-i sfirșească.* BALADE, II, 367. ♠ A b s o l. *Lasă [un cal]... în Blașfalău. Hoblicește popa de la Runcu și-l iea (a. 1642).* IORGA, D. B. I, 73. *Fără a mai pierde vreme, au purces... îndreptînd drumul ca să treacă prin Hirlău. Tînta sa fiind Flămînzii, ... Eteristii oblicesc.* BELDIMAN, E. 31/3. *Spune puului să vie Că s-o copt poama de vie; Oblicit-o țarcă neagră Și-o cară cu via-n-teagă.* I. CR. I, 52. ♠ Refl. p. a. s. *Unde se oblicea siimean sau dărăbant, îndată-l înțepa.* M. COSTIN, ap. GÎDEI. *Să sculă noaptea asupra oaspelui și-l ucisă... cugetînd cum l-a putea mistui să nu să oblicească.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 117^v/5.

— Prez. ind.: oblicesc. — Și: hoblicî vb. IV.

— Din v. sl. ОБЛИЧИТИ.

OB LIC I² vb. IV v. oblica.

OB LIC I³ vb. IV v. obrăci.

OB LIC I¹ s. n. v. obicei.

OB LIC IRE s. f. (Învechit) Faptul de a oblicî.

1. Arătare, vădire, dovedire. Cf. oblici (1). *Pentru aceeaia grăiaște „spre mărturie lor și limbilor“ (ce se zice, spre oblicirea lor, celora ce nu credea).* CORESI, EV. 203. ♠ Dojenire, muștrare; pedepsire. *Nu numai aceasta nevoie preimește a noastră parte întru oblicire (în batjocură N. TEST. 1648, spre ponoșlu BIBLIA 1688) a venri, ce și a mariei d[um]n[e] dzeae casă.* COD. VOR. 10/4.

2. Aflare, auzire. Cf. oblici (2). Cf. LB, LM, BĂRCIANU, ALEXI, W.

— Pl.: obliciri.

— V. oblici¹.

OB LIC IT, -Ă adj. v. obrăcit.

OB LIC ITĂTE s. f. Proprietate de a fi oblic față de o dreaptă sau față de un plan; poziție oblică, piezișă. Cf. NEGULICI, MARIN, F. 487/20, ȘĂINEANU, BĂRCIANU, ALEXI, W. *Scrisul de pe fiecare pagină avea altă fizionomie. Uneori cuvintele aveau oblicitatea impetuoasă a ploilor torențiale.* TEODOREANU, M. II, 503.

— Și: oblicuităte (NEGULICI, CULIANU, C. 151), oblicivitate (CĂLINESCU, S. 608) s. f.

— După fr. obliquité.

OB LIC ITÓR, -OÁRE s. m. și f. (Învechit) Aflător, doveditor; muștrător. *Fuii bătut în toate dzile, și oblicitoriul (aflătoriul H, muștrătoriul D) meu demăreată.* PSALT. 144. *Nici mărturie trebuiaște, nici oblicitoriu, nici arătare.* CORESI, EV. 36.

— Pl.: oblicitori, -oare.

— Oblici¹ + suf. -tor.

OB LIC UITĂTE s. f. v. oblicitate.

OB LIC VITĂTE s. f. v. oblicitate.

OB LICĂ vb. I. 1. Tranz. A sili la ceva, a constrînge, a forța; a impune. *Fu obligat a fipsa acea lăcuire a sa.* CALENDARIU (1794), 34. *Natura obligă a îndrepta faptele.* IORGOVICI, O. 88, cf. SIMB. PL. 10. *Orenul oblighează aceasta spre a griji de luminarea credincioșilor.* BOJINCĂ, BV III, 678. *Ia aminte să nu mă obligi a mai reveni asupra chestiunii.* CARAGIALE, O. VII, 234. *Nimic nu mă poate obliga să ascult.* C. PETRESCU, C. V. 147. *Chinuite apele se zvîrcolesc și se reped orbește... Uneori munții le obligă parcă să meargă pe un grătar de cuțite.* BOGZA, C. O. 336. *Scrierea de schițe îl obligă pe scriitor să fie în permanent contact cu viața, cu problemele cele mai arzătoare ale actualității.* CONTEMP. 1953, nr. 352, 2/5. *Te înțelegem, nu te obligăm, poți să refuzi.* PREDĂ, R. 202. ♠ Refl. p. a. s. *Cerem iar ca acele patru opere noi ce se obligă prin contractul încheiat... să fie de acelea ce au avut un succes necontestat.* FILIMON, O. II, 219.

2. Tranz. și refl. A (se) indatora. Cf. ARISTIA, PLUT. *Te rog să binevoiești a-mi traduce alăturatul răvaș și a-mi trimite îndată traducerea. Mă vei obliga foarte mult.* ALECSANDRI, S. 40, cf. DDRF, ȘĂINEANU, BĂRCIANU, ALEXI, W.

3. Refl. A-și lua o sarcină, a se angaja. *Într-acest chip dară părinții neamului moldovenesc... prin solii lor s-au obliguit.* CANTEMIR, HR. 23. *Manuscrisul l-am predat... și mă oblig a face corectura cuvenită.* CARAGIALE, O. VII, 517. *Obligațiunea este solidară din partea debitorilor, cînd toți s-au obligat la același lucru.* HAMANGIU, C. C. 246, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W.

— Prez. ind.: oblig și (neobișnuit) oblighez. — Și: (învechit, rar, prin apropiere de lega) oblegă (BĂRCIANU, ALEXI, W.) vb. I; obliguî vb. IV.

— Din lat. obligare, fr. obliger.

OBLIGAMENT s. n. (Învechit) Obligație (1). Cf. BĂRCIANU, ALEXI, W. *Nu aș fi aflat pe cineva să-mi poată da un prînz regulat, țărani nu-și iau un obligămînt atît de greu.* AGIRBICEANU, A. 333.

— Pl.: *obligamente*. — Și: *obligămînt, oblegămînt* (BARCIANU) s. n.

— *Obliga* + suf. *-ment* (*-mînt*).

OBLIGĂRE s. f. Faptul de a (s e) o b l i g a ; îndatorire. Cf. IORGOVICI, ap. ROSETTI-CAZACU, I. L. R. I, 384, POLIZU, BARCIANU.

— Și: (învechit, rar) *oblegăre* s. f. BARCIANU.

— V. *obliga*.

OBLIGĂT, -Ă adj. 1. Care nu poate lipsi; obligatoriu (2). Cf. TIM. POPOVICI, D. M. *Uredințele — ciuperci microscopice, parazite obligate — au stîrnit interesul micologilor români*. SĂVULESCU, M. U. I, 11.

2. (Despre oameni) Care este sau trebuie să fie recunoscător. *Pentru atîta facere de bine pururea... sînteți datori și obligați*. ȘINCAI, HR. III, 158/10, cf. STAMATI, D., DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W. ✧ (Substantivat) *Cum vezi, eu sînt obligatul dumitale*. C. PETRESCU, R. DR. 109.

— Pl.: *obligați, -te*.

— V. *obliga*. Cf. fr. *obligé*.

OBLIGATĂR s. m. (Învechit) Persoană care posedă obligații (3), titluri de rentă etc. Cf. ALEXI, W.

— Pl.: *obligatari*.

— Din fr. *obligataire*.

OBLIGATIV, -Ă adj. (Neobișnuit) Obligatoriu (1). Cf. BARCIANU, ALEXI, W.

— Pl.: *obligativi, -e*.

— De la *obliga*. Cf. it. *obbligativo*.

OBLIGATIVITĂTE s. f. Caracterul a ceea ce este obligatoriu. Cf. ȘĂINEANU. *Obligativitatea învățămîntului elementar*. DL.

— De la *obliga*.

OBLIGĂTOR, -OĂRE adj. v. *obligatoriu*.

OBLIGĂTORIU, -IE adj. 1. Care obligă (1). *Nu pot recunoaște caracterul... obligator [al convențiunilor]* (a. 1866). URICARIUL, X, 366. *Orice lege votată în dietă numai așa avea putere obligatoare dacă se preimbla de cîte două ori la curtea suveranului*. BARIȚIU, P. A. III, 251. ✧ Care trebuie urmat întocmai, care trebuie îndeplinit (potrivit anumitor legi). *Instrucțiunea publică să fie obligatoare*. MAIORESCU, D. II, 175. *După salutările obligatorii în așa circumstanță, doamna face, cu o sforțare eroică, doi pași și pofteste pe tînrul să ia loc*. CARAGIALE, O. I, 114. *Adevărurile științelor sînt deopotrivă obligatorii pentru fiecare, pe cînd o operă artistică se deosebește de la om la om*. GHEREA, ST. CR. III, 198, cf. BARCIANU. *Vom reproduce o lungă listă de prețuri curente din anul 1832, cari, înscrise oficial pe anumite*

tabele, trebuiau să fie obligatorii. N. A. BOGDAN, C. M. 138. ✧ (Adverbial) *Ghiudem... care se mănîncă obligator în picioare*. TEODOREANU, M. II, 100.

2. (Rare) Care nu poate lipsi; necesar, indispensabil. *Pe măsura de noapte, cucoana Catinca rînduise tablaua cu paharul de lapte obligator*. TEODOREANU, M. II, 59.

— Pl.: *obligatorii* și (neobișnuit, f.) *obligatorie*. — Și: *obligător, -oăre, obligătoriu, -ie* (STAMATI, D.), *obligător, -oăre* (BARCIANU, ALEXI, W.) adj.

— Din lat. *obligatorius*, fr. *obligatoire*.

OBLIGAȚIE s. f. 1. Ceea ce i se impune cuiva sau își impune cineva să facă într-o anumită situație; datorie, sarcină, îndatorire. *La împăratul creștin bine au socotit să trimiță cuvioasa cîste și obligația ceea ce să cădea*. R. GRECEANU, CM II, 178, cf. IORGOVICI, ap. ROSETTI-CAZACU, I. L. R. I, 384, STAMATI, D., POLIZU, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *Gura, gura, băieți! făcu Lazăr Odudie, vătășelul, fără convingere, ca o obligație mașinală*. REBREANU, R. II, 69. *Printre oamenii noștri am contractat o obligație*. C. PETRESCU, I. II, 105. *Obligația pentru țărani dezrobiți și pentru satele boierești supuse la dajdie de a presta claca și a da zeciuală din produsul delniței lor se menține*. OȚETEA, T. V. 34. *Nu mai are nici o obligație față de noi, în viitor*. STANCU, R. A. IV, 46.

2. Raport juridic în temeiul căruia o persoană are dreptul de a pretinde altei persoane să dea sau să facă ceva. *Obligațiunea trebuie să aibă de obiect un lucru determinat, cel puțin în specia sa*. HAMANGIU, C. C. 27, cf. PR. DREPT, 284.

3. (Fin.) Hirtie de valoare care conferă deținătorului ei calitatea de creditor și-i dă dreptul de a primi, pentru suma împrumutată, un anumit venit fix. Cf. EUSTATIEVICI, I. 13, 24, TICHINDEAL, A. M. 104, IARCU, D. S. II, 438. *Creditorii statului vor primi atîte obligații, cîte se cuvin spre a acoperi suma datorită de stat, și vor fi înscrși la registru pe numărul obligațiilor ce vor primi*. RUSSO, S. 158. *Plata anuităților și a altor obligațiuni ale acestui împrumut figurează în budget cu 2 milioane*. GHICA, S. 449, cf. DDRF. *Guvernul unui stat... în schimbul banilor ce primește... dă niște înscrisuri... Aceste înscrisuri se numesc obligațiuni de stat*. CLIMESCU, A. 281, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Cesiunea de drepturi de creanță cu titlu de garanție se va face prin specificarea creanței cedate pe verso obligației de plată*. BO 1955, 279.

— Pl.: *obligații*. — Și: *obligațiune* s. f.

— Din fr. *obligation*, lat. *obligatio*, -onis.

OBLIGAȚIONAL, -Ă adj. (Rare) Care este obligatoriu, care are putere obligatorie. *În caz de confuziune, raportul obligațional se stinge*

prin imposibilitatea de executare care-i urmează.
PR. DREPT, 347.

- Pl.: *obligaționali*, -e.
- **Obligație** + suf. -onal.

OBLIGAȚIUNE s. f. v. *obligație*.

OBLIGĂ s. f. (Învechit) Obligație de plată, poliță. *Iaca o obligă din partea mea, sînteți plățiți.* ALECSANDRI, T. 1 256.

- Accentuat și: *obligă*. BARCIANU, ALEXI, W.
- Pl.: ?
- Din it. *obbligo*.

OBLIGĂLUI vb. IV. Refl. (Învechit) A se obliga (3). *Mă obligăluiesc înaintea judecătii a fi gata a răspunde (a. ?).* IORGA, S. D. XII, 224.

- Prez. ind.: *obligăluiesc*.
- Din fr. *obliger*, it. *obligare*, adaptate cu suf. -ălui.

OBLIGĂMÎNT s. n. v. *obligament*.

OBLIGĂTOR, -OĂRE adj. v. *obligatoriu*.

OBLIGĂTORIU, -IE adj. v. *obligatoriu*.

OBLIGEĂNĂ s. f. Plantă erbacee cu miros plăcut, cu frunze liniare lungi și cu flori gălbui, care crește pe marginea apelor; se întrebuințează în medicină; (regional) calm, spetează, spetează-pestriță, spetează-târcată, trestie-mirositoare (*Acorus calamus*). Cf. DAMÉ, T. 185, BIANU, D. S., SIMIONESCU, FL. 278, VOICULESCU, L. *Rădăcini de plante medicinale sălbatice: ... obligeană.* NOM. MIN. I, 7.

- Pl.: *obligen*. - Și: *abligeană* s. f. CADE.
- Etimologia necunoscută.

OBLIGUI vb. IV v. *obliga*.

OBLINTI vb. IV v. *obrinti*.

OBLIRE s. f. (Învechit și regional) Acțiunea de a obli; netezire, nivelare. *Mai rămîne, după săvîrșirea galeriilor ... obläirea bătătorei ocnei (a. 1850).* DOC. EC. 969, cf. POLIZU, LM, GHETIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., CHEST. II 237/46.

- Pl.: *obliri*. - Și: (învechit) *oblăire* s. f.
- V. *obli*.

OBLIT, -Ă adj. 1. (Prin Ban., despre suprafețe) Netezit cu rindeaua; nivelat. Cf. NOVACOVICIU, C. B. I, 16. ♦ Fig. (Despre oameni) Slăbit în urma unei boli, supt la față, sleit. Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. 148, NOVACOVICIU, C. B. I, 16.

2. (Prin sud-vestul Munt., despre oameni) Foarte sătul, sătul peste măsură. Cf. I. CR. VIII, 316.

- Pl.: *obliți*, -te.
- V. *obli*.

OBLITERĂ vb. I. 1. Refl. (Livresc, despre manuscrise, inscripții etc.) A se șterge treptat, a se spălăci; a deveni necitit. *Manuscrisele se obliterează cu timpul.* ȘĂINEANU, cf. ALEXI, W. ♦ Tranz. fact. Fig. *Ambițiunea i-a obliterat simțul moral.* ȘĂINEANU, cf. BARCIANU. *Inexorabila estompă a timpului va fi obliterat, mai mult sau mai puțin, figurile respectivilor.* V. ROM. martie 1956, 51.

2. Tranz. A anula un timbru aplicînd o ștampilă. DICT.

3. Tranz. (Med.) A astupa, a închide. *Inflamația tinde a oblitera vasele.* ȘĂINEANU.

- Prez. ind.: *obliterez*.
- Din fr. *oblitérer*, lat. *obliterare*.

OBLITERĂRE s. f. Acțiunea de a (se) oblitera (1, 2). DL, DM.

- V. *oblitera*.

OBLITERĂȚIE s. f. 1. Obliterare. DL, DM.

2. Astuparea vaselor sanguine prin îngroșarea pereților sau prin formare de cheaguri. V. obstrucție. Cf. MAT. MEDIC. 138.

- Pl.: *obliterații*. - Și: (învechit) *obliterațiune* s. f. SCRIBAN, D.

- Din fr. *oblitération*, lat. *obliteratio*, -onis.

OBLITERAȚIUNE s. f. v. *obliterație*.

OBLITOR, -OĂRE adj., s. n. (Regional) I. 1. Adj. Care netezește, care obleşte (I 1). Cf. LB, ALEXI, W.

2. S. n. Unealtă cu care se netezește ceva; gealău, rindea. Cf. LB, GHETIE, R. M., ALEXI, W., I. APOLZAN, U. 11.

II. Adj. Căruia îi place să umble mult. LEXIC REG. 105.

- Pl.: *oblitori*, -oare.
- *Obli* + suf. -tor.

OBLITURĂ s. f. (Regional) Teren plan. Com. din URCA — CÎMPIA TURZII.

- Pl.: *oblituri*.
- *Obli* + suf. -tură.

OBLIȚĂ s. f. (Regional) Scîndură care se aşază orizontal pe capetele patului și pe care se pun cearșafurile și pernele (Brateiu — Mediaș). Cf. VICIU, GI.

- Pl.: *oblițe*.
- *Oblu*¹ + suf. -iță.

OBLINC s. n. 1. Partea de dinainte a șeii, mai ridicată și încovoiată; gîtul de lemn al tarniței (CREANGĂ, GL., ȘEZ. V, 114, com. din STRAJA — RĂDĂUȚI). *Au tras Petru Vodă înapoi*

în popă cu arcul și l-au lovit cu săgeata în oblîncul șelii. NECULCE, L. 13. Așa de tare să-i fie lovit, cât cu o lovală pe amîndoi deodată să-i fie despîcat din cap pînă în oblîncul șelii. CANTEMIR, ap. GCR I, 362/20. Oblînc de argînt, de șea (a. 1790). IORGA, S. D. VIII, 18. El legase friele de oblîncul șelii. NEGRUZZI, S. I, 42. Ursan... Străpuns de o săgeată... se pleacă pe oblînc. ALECSANDRI, O. 216. Se înarmau cu pistoale la oblînc și se întovărășeau mulți la un loc. GANE, N. I, 154. Ipate scoate plosca de la oblînc. CREANGĂ, P. 171. Domnișoara descăleca în mijlocul arenii, atrîna friul la oblînc. CARAGIALE, O. I, 20. Să doboare pe sub nori cocorii, răpezînd asupra-le agerii săi șoimi, legați de oblîncul șelii. ODOBESCU, S. III, 54. Pleacă ei, toți călări, înzeuați, cu arme la oblînc. VLAHUȚĂ, O. A. II, 276. Motu-n traista de lînă la oblînc Avea-ntr-o pungă galbeni din turmele vîndute. COȘBUC, P. II, 95. Sună numai căldărușa Atîrnată de oblînc. TOPÎRCEANU, B. 16. Călăreții se aplecară pe oblîncuri, caii zguduîră pămîntul în ropotul copitelor. SADOVEANU, O. II, 49. Își puseseră săbiile și puștile la oblînc. V. ROM. octombrie 1955, 164. A legat la oblînc friul calului... și a gonit așa, prin porumbiștile Bărăganului. GALAN, Z. R. 40. Ploștele Codrean lua, La oblînc le anina. ALECSANDRI, P. P. 88. Pe cal se afla o păreche de disagi... și niște puști la oblînc. SBIERA, P. 226. Apoi pe cal o punea La oblîncul calului. RETEGANUL, TR. 23. Și al nostru împărat... Pe oblîng s-a plecat, Pușca de ș-a așezat. SEVASTOS, N. 123. Pune-o mînă pe oblînc, Alt-o bagă-n sin adînc Și scoate-un bici plumbuit. MARIAN, SA. 174. Mi-l lega, mi-l fereca, La obrîncă-l aninare, La obrîncea calului. ALEXICI, L. P. I, 8, cf. A III 2, 19, V 14, 15, 21, 33, 34, 35, VI 3, 16. ✧ Ex p r. (Regional) A lua straița la oblînc = a pune traista pe umăr. Cf. NOVACOVICIU, C. B. II, 5. ✧ (Regional) Fiecare dintre cele două lemne încovoiate care leagă părțile laterale ale unor șei de lemn. Cf. PĂCALĂ, M. R. 457, H XVII 275. ✧ (Regional) Cobur. Cf. CHIRIȚESCU, GR. 252.

2. (Regional) Pocladă, pătură care se așterne sub șaua calului. Taie pecini de carne... și le așterne supt șea, în loc de iebîncă. DIONISIE, C. 222. Murgule, ce-ți pasă? Ori șeaua, Ori zeaua, Ori dalbii podlînci, Ori armele mele Ți se par cam grele? TEODORESCU, P. P. 491. Oblînsil'e m-aș'ernare, Șaua căpătii puhere. ALEXICI, L. P. 38. Unde la ulmi c-ajungea, Șăulița că-i lua, Ibîncile c-așternea. MAT. FOLK. 39, cf. CV 1950, nr. 2, 30, A I 13.

— Pl.: oblîncuri și (rar) oblînce, oblînci. — Și: (regional) oblîng, hoblînce (LB, H XVII 275, ALRM SN I h 181), hoplînce (CV 1950, nr. 2, 30) s. n.; podlînce s. m.; oblîncă (CONV. LIT. V, 36), obrîncă, obîncă (MATESCU, B. 120, ALRM SN I h 181/762), iebîncă, ibîncă, ibîncă (I. CR. IV, 291) s. f.

— Din v. sl. ОБЛЖКЪ. Pentru explicarea formelor ibîncă, ibîncă, iebîncă, cf. GRAUR, E. 104.

OBLÎNCĂ s. f. v. oblînce.

OBLÎNCÍ vb. IV. R e f l. (Prin Transilv.) A se îndoi, a se încovoia. Despre un om beat: „i se oblîncesc picioarele ca cînepa cînd o scoți din baltă“. HEM 2400. ✧ I n t r a n z. A-și pierde puterile, a fi sleit de puteri. Cînd nu mai poți, ai oblîncit. Com. din RĂȘINARI — SIBIU.

— Prez. ind.: oblîncesc.

— V. oblînce.

OBLÎNDITÓR, -OÁRE adj. v. obrîntitor.

OBLÎNG s. n. v. oblînce.

OBLOÁCĂ s. f. v. obloc.

OBLOÁNĂ s. f. v. oblon.

OBLÓC s. n. și m. (Transilv., Ban.) 1. Fereastră, geam. Cf. LB. De a fi nana la focu, S-a trage pîn' la oblocu. CONV. LIT. V, 296. Să știu că badea ar veni, Casa mîndru o-aș chiti, La obloace busuioace. DOINE, 66, cf. L. COSTIN, GR. BĂN. 148, ARH. FOLK. VII, 41, ALR I 306/61, 63, 65, 90, 308, ib. 659/59, 61, 63, 80, 90, ib. 660/59, 61, 63, 80, ALR II 3190/64, A I 12, 13, 17, 20, 21, 22, 23, 26, 31, 35, 36. ✧ Deschizătură pătrată în peretele grajdului, prin care se dă mîncare vitelor. Cf. oblon. Cf. com. din LUPȘA — ABRUD, CHEST. II 422/2, 4, A II 6, MAT. DIALECT. I, 262.

2. Adîncitură în perete, în care se țin diferite lucruri; firidă, ocnîță. CHEST. II 194/307, ALR II/I h 273/64, A I 34.

3. (Prin confuzie) Oblon (la fereastră). Cf. LB, LM, DDRF. Închide oblocurile la ferești. Com. din LUPȘA — ABRUD, cf. CHEST. II 187/1, 46, 52, 305, ALRM II/I h 290, A I 12, II 8, III 2, 4, 16, 17, 18, IV 5. ✧ (La pl., n.) Ochelari la cai. Com. din TĂRCĂIȚA — BEIUȘ, A III 2.

— Pl.: (n.) obloace și (rar) oblocuri, (m. și n.) obloci. — Și: oblăc (CHEST. II 186/383, ALRT II 138, 332, ALR I 306/295, 302, 305, 320, ib. 659/295, 302, 305, 308, 320, ib. 660/295, 305, 320, ALR II/I h 253/310, ALR II 3190/310, 316, CV 1949, nr. 3, 34, A I 12, LEXIC REG. 66, pl. oblăce), oblóg (MAT. DIALECT. I, 262, pl. obloage) s. n.; obloacă (A II 8) s. f.

— Din magh. ablak, scr. oblok.

OBLOCÁ vb. I. T r a n z. (Învechit, rar) A pune cataplasme; (învechit și popular) a obloji (1). Cf. TDRG.

— Prez. ind. : ?

— Etimologia necunoscută. Cf. bg. **обла́гам** „a obloji“.

OBLOCĂR s. m. (Prin Crișana) Timplar care face uși și ferestre. A I 34, 35.

— Pl. : *oblocari*.

— **Obloc** + suf. *-ar*.

OBLOCĂȘ s. n. (Regional) Diminutiv al lui **o b l o c** (3). Cf. LM.

— Pl. : *oblocășe*. — Și : **oblocăș** s. n. LB.

— **Obloc** + suf. *-aș*.

OBLOCĚL s. n. (Regional) Diminutiv al lui **o b l o c**.

1. Cf. **o b l o c** (1) (Totoreni — Beiuș). Cf. A I 22.

2. Cf. **o b l o c** (2) (Sintana — Arad). Cf. CHEST. II 194/409.

— Pl. : *oblocele*.

— **Obloc** + suf. *-el*.

OBLOCŪȚ s. n. (Regional) Diminutiv al lui **o b l o c** (3). Cf. LB, LM.

— Pl. : *oblocuțe*.

— **Obloc** + suf. *-uț*.

OBLÓG s. n. v. **obloc**.

OBLOJEÁ s. f. v. **oblojeală**.

OBLOJEÁLĂ s. f. (Învechit și popular) Doctorie (întrebuințată mai ales în medicina populară) preparată din diferite făinuri sau din fierturi de plante, care se aplică pe partea bolnavă a corpului sau cu care se fac băi ori infuzii; cataplasă, compresă (de obicei, cu această doctorie); pansament. *Auzi, mă rog, femeia lui Stan strugarul... îmi cere ceai, cioșcovată, face pe bietul epistat să se ducă într-un suflet la curte ca să-i găsească oblojeli.* MILLO, în PR. DRAM. 320, cf. POLIZU. *Mi-o închipuim acum înconjurată de copii... făcând oblojele dascălului Gheorghie.* GANE, N. II, 149. *Tot îmbla din babă în babă cu descîntece și cu oblojele.* CREANGĂ, P. 111. *Orice umflătură e mai bine s-o moi... cu ceapă coaptă și cu oblojeli de lipan.* DELAVRANCEA, ap. CADE, cf. DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU, N. LEON, MED. 156. *De aplecate se... zdrobește o ceapă albă, se presară bine cu cenușă, sare, oțet și piper negru, se face o oblojeală și se leagă la buric.* GRIGORIU-RIGO, M. P. 8, cf. CANDREA, F. 405, BIANU, D. S. *Vom căuta să producem o vaso-dilatațiune... prin băi și oblojeli calde.* ENC. VET. 20. *Cataplasma (oblojeala) se face, fie cu o făină de in sau de mălai, fie cu foi de plante ca izmă, mușeșel etc.* VOICULESCU, L. 62. *Țiganca căuta toți bolnavii... punându-le oblojeli cu varză și mălai ud.* ULIERU, C. 14. *Îi injurau răniții că nu pot... să le schimbe o oblojeală.* PAS, Z. III, 16, cf. H II 116, com. MARIAN. *Rohiile... se tămăduie...*

prin spălarea cu oblojele de frunze și scoarță de nuc. ȘEZ. II, 69. *Hlujul bozului... e foarte bun de oblojele cînd te dor picioarele.* I. CR. IV, 211, cf. PAMFILE, B. 4, com. din BILCA — RĂDĂUȚI, ALRM II/I h 174, A v 15, VI 26. (Glumet) *Cuconu Matachi... îi bun de fiert în oală și de făcut oblojele cu dînsul; n-are vlagă-n el nici de-o lițcaie.* ALECSANDRI, T. 941. ✧ (În contexte figurate) *Simțisem... nevoia să-mi descarc sufletul, să-l eliberez printr-o mărturisire ce m-ar fi apropiat de mama... cu rănile dezlegate din bandaje și oblojeli, din sfială și minciună.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. II, 241. (Fig.) *Ce mai atîtea vorbe! Umbli cu oblojeli ca muierile.* IOVESCU, N. 78. ✧ (Regional) Inhalatție de aburi de fin opărit (Deda — Reghin). MAT. DIALECT. I, 184.

— Pl. : *oblojeli* și *oblojele*. — Și : **oblujeală** (ALR II/I MN 60, 4200/682), **oblojeá** (CONV. LIT. XI, 126) s. f.

— **Obloji** + suf. *-eală*.

OBLOJÍ vb. IV. 1. **Tranz.** (Învechit și popular, complementul indică o rană, o parte bolnavă a corpului sau un om bolnav) A leui prin oblojeli; a pansa. *Ne-au lovit și va vindeca pre noi, lovi-va și ne va obloji pre noi.* BIBLIA (1688), ap. TDRG, cf. POLIZU, CIHAC, II, 221, DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU. *Cu zeama ei oblojesc și spală apoi vita zburătăcită.* MARIAN, INS. 330. *Îl lăsaî să-l oblojească muierea.* REBREANU, R. II, 43. *I-au pus la gît felurite boldoașe, l-au oblojit, i-au mestecat fel de fel de ceaiuri.* GALACTION, O. A. I, 299. *Maica Leonora... ne oblojea pe la gît cu foi de nuc.* BRĂESCU, A. 96. *Baba Anița pregătea legăturile care trebuiau să oblojească rana.* SADOVEANU, O. I, 220. *Îi singeră gura... O oblojește cu alifii soră-mea Rița.* STANCU, D. 244. *Se pricepea să descînte și să oblojească... scrîntiturile și buboaiele.* PAS, Z. I, 117, cf. ȘEZ. III, 83, com. din STRAJA — RĂDĂUȚI, ALR II/I MN 60, 4200/36, 130, 182, 386, A v 15, 18, VI 26. *Îl obloji la aripă cu boz, cu una cu alta, ca să-l vindece.* STĂNCESCU, B. 23. *Pe urmă oblojește partea scrîntită cu păcură.* I. CR. III, 143. *Fierbi ramuri de măcieș și cu zeama oblojești degerăturile.* PAMFILE, B. 28. ✧ (În contexte figurate) *I-ai spus: măi frate, noi cu toții avem încredere în tine? Nu i-ai spus! Aici e buba. Aici trebuie să pui mîna, să oblojești rana înainte ca ea să facă puroi.* CONTEMP. 1948, nr. 104, 20/1. ✧ *Refl. pas.* *Umflăturile să se oblojască cu frunză de nalbă.* PISCUPESCU, O. 289/7. *Se oblojește gîtul cu o obială nouă... pentru durerile de gît și angină.* CANDREA, F. 406. *Oaia mușcată de șerpe se vindecă dacă se oblojește locul mușcat cu buruiiana șerpelui.* JUN. LIT. I, 382. [Copilul] *se oblojește cu foi de varză, se înfașe cu scutece calde și apoi se culcă.* MARIAN, NA. 381. *Se descîntă în lapte dulce și se bea din el și se oblojește la mușcă-*

tură cu boji fierți în lapte dulce. MAT. FOLK. 593. *Se oblojește cel-pieritul cu frunze de arin.* PAMFILE, B. 24. ♦ Fig. A purta cuiva de grijă, a îngriji. *Nu cumva dorești, mă frățioare, să te oblojim numai pe tine?* SADOVEANU, P. M. 269. *Oamenilor li se cam făcuse lehamite de mine, destul mă oblojiseră și pe de pomană!* v. ROM. decembrie 1958, 73.

2. *Tranz. și refl.* (Învechit și popular) A (se) înveli, a (se) acoperi; a (se) înfoli, a (se) încotoșmăna. Cf. ȘĂINEANU. *Ce putea să facă mama decât să se uite la voi, pierdută, să vă dea ceaiuri de muștel și să vă oblojească în pat.* PAS, Z. I, 216, cf. ALR II 3286 bis/29. ♦ Fig. *Gerul îl oblojise c-o pojghiță de gheață deasă.* F (1891), 49. *Barcagiul cel bătrîn, cu obrazul boțit de dureri vechi și oblojit de o barbă albă, îi primi cu cușma în mână.* SADOVEANU, O. XII, 692. ♦ (Învechit, rar) A lega, a încercui, a fereca. *La amîndouă brațele... era oblojit cu șine de her.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 1727/24.

3. *Refl.* (Regional, prin confuzie) A se oploși. *Bătrîna infirmieră... se oblojise la școală pe mîncare.* BRĂESCU, A. 126. *Nistor s-a oblojit pe lîngă el... și amîndoi incurcă lucrurile.* v. ROM. august 1954, 48.

— *Prez. ind.:* oblojesc. — *Și:* (rar) oblăji (ALEXI, W.), (regional) obluji (ALR II/I MN 60, 4200/682) vb. IV.

— Din v. sl. обложити „a pune, a aplica“.

OBLOJIRE s. f. (Învechit și popular) Acțiunea de a (se) obloji. [Anghina] se întîmpină... cu oblojirea gîtului cu tărîțe de grîu fiert în oțet. EPISCUPESCU, ap. TDRG, cf. POLIZU, LM, DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W.

— *Pl.:* oblojiri. — *Și:* (învechit, rar) oblăjire s. f. ALEXI, W.

— V. obloji.

OBLOJIT, -Ă adj. 1. (Învechit și popular) Înfășurat în oblojeli; pansat. *Vulpea ca totdeauna veni la adunare; Dar însă oblojită, pe subt barbă legată.* ALEXANDRESCU, O. I, 233, cf. DDRF. *Pe la sfîrșitul mesei... sosi și Tănase Scatiu oblojit la cap.* D. ZAMFIRESCU, V. T. 203. *M-am pomenit într-un cort oblojit la genunchiul stîng, la umărul drept și la cap.* DELAVRANCEA, O. II, 209. *Avea mîinile oblojite.* DAVIDOGLU, O. 68, cf. H IX 92, com. MARIAN, NOVACOVICIU, C. B. I, 16. ♦ Fig. *Cum nu mai dor de-acuma inimile oblojite în cîrpe ude și murdare!* CAMIL PETRESCU, V. 60. ♦ (Substantivat, depreciativ) *Da așa s-aduce răvașul, măi oblojitule?* ALECSANDRI, T. 481.

2. (Regional, prin confuzie) Oploșit. *Seara adormeam repede... legănat de basmele lui moș Simeon... oblojit nu știu de unde, la casa noastră.* BRĂESCU, V. 21.

— *Pl.:* oblojiți, -te.

— V. obloji.

OBLOJITURĂ s. f. (Învechit) Oblojeală. *Înpotriva durerii stomah[ui] și a tăieturilor în burtă, să întrebuițeze oblojituri din spuză ferbinte, stinsă în oțet.* CR (1831), 142¹/22, cf. POLIZU, LM.

— *Pl.:* oblojituri.

— **Obloji** + suf. -tură.

OBLÓN s. n. 1. Dispozitiv format din unul sau mai multe panouri de lemn sau de metal, așezat în fața sau în spatele unei ferestre, al unei uși sau al unei deschizături, pentru a constitui o închizătoare mai sigură, o protecție contra intemperiilor, a luminii prea mari etc. V. jaluzea, persiana. *În fundul acestii... locuinți se văd două ferestre mari, făr-obloane.* NEGRUZZI, S. III, 219. *Fetele tinere ivesc fețele rumene ca mărul prin obloanele deschise ale ferestrelor.* EMINESCU, N. 51. *Ne-a dus deoparte, într-o odaie mare, cu obloane la ferești și podită pe jos.* CREANGĂ, A. 96. *Stoica... deschise oblonul, scoase capul pe o îngustă ferestruie.* ODOBESCU, S. I, 67. *Casa de pe muchea verde cu obloane colorate.* MACEDONSKI, O. I, 9. *Ies mini grăbite-n noapte și-obloanele se-nchid și liniștea pustie pe străzi s-a așternut.* ANGHELIOSIF, C. M. I, 112. *Ascult cum bate ploaia în obloane.* IOSIF, P. 20, cf. PAMFILE, I. C. 418. *În cea dintîi seară, zăvorînd ușile și obloanele, ochii-mi jucară în toate părțile.* DELAVRANCEA, O. II, 341. *La mijlocul nopții, obloanele se lăsară cu vuit.* C. PETRESCU, I. II, 189. *Lumea se potolise, prăvăliile începeau să-și tragă obloanele.* P. CONSTANT, R. 66. *Închise obloanele și pofti pe domni să-l informeze ce-ar dori pentru cină.* SADOVEANU, O. XVIII, 474, cf. IX, 228. *Obloanele se închideau cu lacăte pe dinăuntru.* CAMIL PETRESCU, O. I, 71. *Avea casele... vopsite în verde sau albastru, cu obloane de lemn.* PAS, Z. I, 223. *Bătuse cineva ușor în oblonul ferestrei.* DEMETRIUS, A. 97. *Nemerirăm ceastă casă, Cu obloane la fereastră.* TEODORESCU, P. P. 17. *S-ajungem la drumul mare, Să dăm cu pistoalele, Să spargem obloanele.* PĂSCULESCU, L. P. 23, cf. CHEST. II 187/10, 28, 156, ALRM II/I h 290. ♦ *P. e x t.* (Regional) Fereastră. LEXIC REG. 21.

2. (Popular) Deschizătură în formă de fereastră în peretele sau la podul grajdului (pe unde se dă vitelor de mîncare), la coșarul de porumb, la șură etc.; tăblie de lemn care închide această deschizătură. *În acoperemînt se fac obloane de turnat popușoi în coșer.* I. IONESCU, C. 168/9, cf. ȘĂINEANU. *Șura noastră îi chiar lîngă drum. Are un oblon mare.* CAMILAR, C. 38. *Au coborît pe scara proptită sub oblon.* GALAN, Z. R. 270, cf. com. MARIAN, ȚIPLEA, P. P. 113. *Să se facă părul mieu Otavă prin temeteu, Să să facă păr de vie, Să-o cosa[scă] Vasalie: Să-o țipe pe obloane Să-o ieie boii-n carne.* BIRLEA, C. P. 117, cf. CHEST. II 218/27,

A V 14, 15, 25, 28, VI 16, 26, LEXIC REG. 21, MAT. DIALECT. I, 83, 184. ♦ (Regional) Gura hornului (Marginea — Rădăuți). ALRM II/I h 311/386.

3. (Învechit) Ușă la trăsură; portieră a unui cupeu. *El mi-a deschis oblonul trăsurii*. ALEXANDRI, T. I, 352, cf. 280, DDRF, ȘĂINEANU, TDRG, ALEXI, W. *Sosi într-o trăsură închisă, cu patru cai, întovorășită de doi călareți la oblon*. GANE, N. III, 59.

4. (Regional) Fiecare dintre dispozitivele verticale mobile ale stăvilărilor, care, coborîndu-se, opresc apa; stavilă. *Stăvilărul... se face mai sistematic, constînd dintr-un oblon mare, care se ridică în sus cu lanțuri*. ANTIPA, P. 58, cf. ALR I 1843/214, 554, 571.

5. (Regional) Codirlă. ALR I 822/776, 780.

6. (Regional) Fiecare dintre cele două clape care astupă pe dinăuntru deschizăturile, în formă de buzunar, ale cioarecilor. Cf. VICIU, GL. 43.

7. (Rare; la pl.) Apărători de piele care se pun în jurul gleznelor la cai spre a-i feri să se lovească umblind. Cf. DDRF.

8. (Regional; la pl.) Ochelari la cai. A III 1, 3, 17.

9. (Prin confuzie) Oblinc. *De ți-i rușine cu mine, Fă-mă briu pe lingă tine. De ți-i rușine și-așa, Să mă faci oblon la șea*. PAMFILE, C. T. 256.

— Pl.: *obloane*. — Și: (regional) *obloănă* s. f. ALRM II/I 290/574.

— Etimologia necunoscută. Cf. JAHRESBER. V, 317, unde se dă ca etimon ucr. **облон**.

OBLONĂȘ s. n. (Regional) Diminutiv al lui oblon.

1. Cf. oblon (1). Cf. LM, DDRF.

2. Cf. oblon (2) (Făurești — Baia Mare). Cf. CHEST. II 426/362.

— Pl.: *oblonășe*.

— Oblon + suf. *-aș*.

OBLONĂT, -Ă adj. v. oblonit.

OBLONG, -Ă adj. Care este mai mult lung decît lat; lunguieț, alungit. Cf. GEOMETRIA, A. M. 84^v/1, BREZOIANU, A. 170/8. *Ni se înfățișează ochilor o curte foarte spațioasă și oblongă*. F (1869), 270. [Are] *foliolele foilor oblungi și nedivizate*. GRECESCU, FL. 25, cf. 31, ȘĂINEANU, ALEXI, W. *O femeie... cu... față slabă, oblongă, de o blîndețe suavă*. CĂLINESCU, E. 29. *Ametistul oblong, ca o picătură de apă alungită în momentul căderii, era neobișnuit de mare*. id. s. 240.

— Pl.: *oblongi, -e*. — Și: (rare) *oblúng, -ă* adj.

— Din fr. *oblong*, lat. *oblongus*. — *Oblung, -ă* < it. *oblungo*.

OBLONÍ vb. IV. Transz. A închide cu obloane (1). Cf. ȘĂINEANU, ALEXI, W. *Ziua-ți oblonеști odaia, Nici nu te-auzi, nici nu te vezi*. TOPÎRCEANU, M. 88. *Puse pe Vilcu să oblonеască*

ferestra. SADOVEANU, O. X, 328. ♦ Fig. *Oblonitu-mi-a ferestra Gerul, cu-a lui flori de gheață*. VLAHUȚĂ O. A. 86.

— Prez. ind.: *oblonesc*.

— V. *oblon*.

OBLONÍT, -Ă adj. Închis cu obloane (1). *Leana cînta și moara oblonită răsuna toată ca de glasul unei privighetori*. ANGHEL-IOȘIF, C. I. 26. *În sala mare dinspre uliță, cu ferestrele oblonite, ca să nu pătrundă lumina afară, mîncau ofițerii*. REBREANU, P. S. 49. *Dincolo de ferestrele oblonite, în sălile dinlăuntru, lumea nu dormea*. SADOVEANU, O. X, 341. *Casele erau cu ușile închise, cu ferestrele oblonite*. CAMILAR, N. I, 71. *Fumegarea hornurilor mai amîntea uneori că și înapoia ferestrelor... oblonite se mai trăiește*. MIHALE, O. 48. ♦ Fig. *Oblonite cu ramuri groase de gheață și păienjenis rămîn ferestrele beciului nostru și nu se mai năzare nimic înăuntru*. CIAUȘANU, R. SCUT. 16.

— Pl.: *obloniți, -te*. — Și: (regional) *oblonát, -ă* adj. CHEST. II 187/15.

— V. *obloni*.

OBLU¹, OÁBLĂ adj., adv. I. Adj. I. (Învechit și regional) Neted (și rotunjit). *Mîinile lui oable de aur*. BIBLIA (1688), ap. TDRG. *Ária nișce sămișercuri ġe fier... oable*. GRAIUL, I, 4, cf. com. din STRAJA — RĂDĂUȚI, ALR I 3/740.

2. (Popular) Care se prezintă ca o linie dreaptă; drept. *Unealtele ceale de lipsă la râtezat... sînt cuțitele, cel oblu și cel strîmb*. ECONOMIA, 196/7, cf. CLEMENS. *Ca crinul cel prea suptire... Áșa-i oabla ei făptură*. BĂRAC, A. 20/3. *Un opid cu frumos aspect, cu strade late și oable*. F (1881), 245. *Dar ea are față albă, Ca tăiată-n flori de nalbă, Oblu trup ca bradu-n plai*. COȘBUC, P. II, 210. *Făcurăm moșoroaie și pietruirăm Pocuția cu bourii noștri, adînci d-un stîngen, ducînd dîră oablă din apa Nistrului pînă-n muntele al mare*. DELAVRANCEA, O. II, 30. *Prinse a căuta lemne oable de casă*. RETEGANUL, P. III, 60. *Mai bine i-ar fi venit la socoteală și babei un băiețaș sprinten și oblu ca un fir de brad*. MERA, L. B. 6, cf. ȘEZ. XX, 138, ALR I 652/158, ib. 788/96, 251, 289, ib. 965/138, 156, ALR II 3 485/102, 141, 157, 172, 219, 228, 250, 260, 284, ib. 5 199/102, ib. 5 649/102, ib. 6 355/260, A V 20, 31, VI 4. (Glumeț) *Dar mîndra cu subeica E oablă ca secerea*. JARNÍK-BÎRSEANU, D. 430. ♦ (Despre suprafețe) Plan, neted. Cf. PANN, P. V. I, 116/20. *Toată aceea lată și oablă cîmpie se arăta scaldată într-o lumină galbuie*. ODOBESCU, S. III, 194. *Să faci doi pași pe loc oblu, așa ca într-o plimbare*. LÂNCRĂNȚAN, C. III, 113, cf. ALR I 407/100, 103, 138, 166, 178, 190, 229, 231, 249, 251, 289, ALRM II/I h 413/141, ALR II 2 485/172, ib. 5 061/235, ib. 6 370/250, A II 6, 8.

♦ (Despre înălțimi, urcușuri) Aproape vertical, abrupt. *Aș zbura peste rîpi... Preste stînci*

de cremini oable. C. STAMATI, p. 210, cf. 222. *Erau foarte iuți la mers și se cățarau pe stîncile cele mai oable.* N. A. BOGDAN, C. M. 59. *Vitele trag, saracele, și vă suie costișele cele mai oable.* SADOVEANU, O. IX, 67, cf. X, 423. [Muntele] era mai luciu decît oglinda și mai oblu decît păretele. RETEGANUL, P. I, 41. ♦ (Învechit, rar) În ordine normală, directă. *Regula de tri cea nealcătuită, carea fiindcă e de doao fealiuri, adecă dreaptă sau oablă și întoarsă sau învîrtită, în paragraful acesta numai de cea dreaptă se va cuvînta.* ȘINCAI, I. 70.

3. F i g. (Învechit, rar, despre oameni) Cumsecade, cînstit, integru. *Dracula, prințul Valahiei cei muntenestii, bărbatul cel drept și oblu, carele în orice bătaie el au fost cel mai tare.* ȘINCAI, HR. II, 6/26.

4. (Despre mers) Încet și uniform. Cf. I. GOLESCU, C. *Același mers oblu, . . . aceeași liniște adîncă din tălpi pînă la creștet.* DELAVRANCEA, T. 183.

II. Adv. (Popular) 1. În linie dreaptă, drept; p. e x t. (în legătură cu verbe de mișcare) fără inconjur, fără ocol, direct. *Împăratul Teodor . . . au venit oblu la apus.* ȘINCAI, HR. I, 275/26. *Vă duc oblu în oraș la boier.* F (1887), 351. [Purta] un surtuc ale cărui poale lungi îi cădeau oblu pe genunchi. GANE, N. III, 29. *Sosim la obîrșia Gilortului . . . ș-o luăm oblu printre stînci.* VLAHUȚĂ, R. P. 93. *Comăneșteanu . . . se ducea oblu pe drumul prăfuit, gîndindu-se la atîtea și atîtea.* D. ZAMFIRESCU, R. 223. *Vitejii . . . să se strecoare prin pădurea de stejari pîn'la culmea dealului care coboară oblu.* DELAVRANCEA, O. II, 217. *Arareori o sanie cu tălpi de lemn luneca oblu fără zgomot.* C. PETRESCU, R. DR. 143. *Cei trei vâcari, cînd l-au văzut de departe pe șef luînd-o oblu spre cireadă, au înțeles că furtuna se apropie.* BART, S. M. 85. *Cînd treci, bade, p-îngă noi, Nu te uita oblu-n curte Că dușmanele mi-s multe.* JARNIK-BİRSEANU, D. 67. *D-voastră ați rătăcit, De oblu la noi ați venit.* MARIAN, NU. 427. *Cu a sa deșteptare Oblu în picioare sare.* BĂRAC, A. 25/10. *Deștept copilul geme și oblu-n sus tresare.* COȘBUC, P. II, 188. *Tu, omule, să fii împăratul pămîntului, tu să umbli pe picioarele tale oblu în sus, să privești la ceriu.* POP., ap. GCR II, 357. ♦ E x p r. A spune (sau a zice, a grăi) oblu = a vorbi fără inconjur, deschis. Cf. MAIOR, IST. 243/13, LB. A-i merge cuiva oblu = a-i merge bine. Cf. NOVACOVICIU, C. B. II, 5.

2. Tocmai, chiar, exact. *Întinde pușca . . . și cum o sloboade, îl nimerește oblu în virvul capului.* MARIAN, T. 303. *Oblu într-o baltă au picat.* MAT. FOLK. 411. *Mi-au zis haramidele . . . oblu două zile în capăt.* LUC. III, 363.

3. Ușor, lin, binișor. *Încet, oblu . . . , că mi-i pravăli.* ALECSANDRI, ap. ȘĂINEANU.

— Pl.: (I) öbli, oable.

— Din v. sl. ОБЛЪ.

ÖBLU² s. n. (Ban., Transilv.) 1. Rindea, gealău. *În cliăt să păstrează . . . barda, burghii, ghilăie sau obluri și alte ciuble (vase) neapărat de lipsă la facerea lucrurilor mai mici de pre lîngă casă.* LIUBA-IANA, M. 100. *Stîlpii de formă cilindrică . . . se fac cu strunul, iar cei în 4 fețe cu cuțitoaia și cu oblu.* PĂCALĂ, M. R. 479. *Măsariul obleşte cu oblul.* H XVII 237, cf. JAHRESBER. X, 200, NOVACOVICIU, C. B. II, 5, CHEST. II 239/8, ALR I 1832/122, 129, 798, 800.

2. Mistrie. Cf. CHEST. II 373/9a, ALR II/I h 241/2.

— Pl.: obluri.

— Din germ. Hobel.

ÖBLUJEĂLĂ s. f. v. oblojeală.

ÖBLUJÍ vb. IV v. obloji.

ÖBLŪNG, -Ă adj. v. oblong.

ÖBNOVLĚNIE s. f. (Învechit) 1. Sfințire, tirnosire (a unei biserici). *Cîntecul cîntecelor noitului (de obnoveniia a decă de rodine d) casei lu David.* PSALT. 49. *Obnoveniia besearicii a sv[i]nt[u]lui . . . Hristofor.* DOSOFTEI, V. S. decembrie 222^v/23, cf. JAHRESBER. V, 119.

2. Sărbătorire, pomenire; hram. *Într-această dă s-au tîlnit și obnoveniile pr[eas]v[i]ntei dum-nădzău născătoarei.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 9^v/23, cf. decembrie 223^v/20, JAHRESBER. V, 119.

— Pl.: obnovenii.

— Din v. sl. ОБНОВЛЕНІЕ.

ÖBNUBILÁ vb. I. R e f l. (Învechit, rar, despre vedere, memorie etc.) A slăbi, a se întuneca, a se umbri. Cf. LM.

— Prez. ind.: obnubilez.

— Din lat. obnubilare, fr. obnubiler.

ÖBNUBILÁRE s. f. (Rar) Faptul de a se o b n u b i l a; obnubilație. *Putem întilni și absențe sau echivalenți psihici sub formă de obnubilări ale conștiinței de scurtă durată.* PARHON, B. 81.

— Pl.: obnubilări.

— V. obnubila.

ÖBNUBILÁT, -Ă adj. (Rar, despre vedere, memorie etc.) Slăbit, întunecat, umbrit. *Inteligența [bolnavului] pare foarte obnubilată.* PARHON, O. A. I, 266. ♦ (Substantivat) Fig. *Întii datorია și onoarea, întii cele clare și apoi cele obnubilate.* GALACTION, O. A. I, 85.

— Pl.: obnubilați, -te.

— V. obnubila.

ÖBNUBILĂŢIE s. f. (Rar) Slăbire, întunecare, umbrire (a vederii, a memoriei etc.). *De cîtva timp, bolnavul se află într-o stare de obnu-*

bilajie psihică aproape completă. PARHON, O. A. I, 267.

— Pl.: *obnubilații*. — Și: *obnubilațiune* s. f. BIANU, D. S.

— Din fr. *obnubilation*.

OBNUBILAȚIUNE s. f. v. *obnubilație*.

OBÓD s. n. 1. (Regional) Veșcă făcută din coajă de copac sau din lemn, așezată în jurul pietrelor morii țărănești, pentru a împiedica risipirea făinii. Cf. DAMÉ, T. 153, CADE. ♦ Veșcă la sită, la dirmon etc. Cf. I. CR. III, 347, com. PAȘCA (Crișcior — Brad), ALR II 3 983/848, 872.

2. (Olt.) Scoartă de copac înfășurată în jurul gitului vitelor când au o rană, ca să nu se poată scărpinga. SCRIBAN, D.

3. (Olt. și Ban.) Ciubăr în care se opăresc rufele. Cf. H I 184, IX 89, JAHRESBER. III, 323, GR. BĂN., GR. S. V, 122.

4. (Prin Olt.) Un fel de leasă care se pune pe sanie pentru a căra fin (Bistrețu — Băilești). Cf. ALR I 833/870.

— Pl.: *oboade*.

— Din scr. *obod*.

OBÓI s. n. Instrument muzical de suflat, în formă de tub, cu ancie dublă, construit din lemn special, cu găuri și cu clape, folosit mai ales în orchestră. *Lipsește [din orchestră] clarinetul al II-lea și oboie al II-lea.* FILIMON, O. II, 278, cf. TIM. POPOVICI, D. M. *Eu, ca omul așezat, Nu pun mîna pe pian Decît rar, din an în an, Pe oboi sau clavecin: Să nu supăr pe vecin.* ARGHEZI, S. P. 117. *Oboiul spunea trist melodia, desprinzîndu-se de restul orchestrei.* CĂLINESCU, S. 797. *Cînd auzi oboiul într-o orchestră, parcă... miroși un trandafir într-o grădină.* CONTEMP. 1953, nr. 395, 2/2. ♦ (În contexte figurate) *Platanul, mîncat și găurit de ploii, Prin scorburile lui respiră cu note grave de oboi.* ANGHEL-IOȘIF, C. M. II, 37, cf. HOGAȘ, M. N. 86.

— Pl.: *oboai*. — Și: (invechit) *obóie* s. n.

— Din it. *oboe*, germ. *Oboe*.

OBÓIE s. n. v. *oboi*.

OBOÍST, -Ă s. m. și f. Persoană care cîntă din oboi. Cf. TIM. POPOVICI, D. M., SCRIBAN, D.

— Pl.: *oboíști*, -ste.

— Din fr. *hautboiste*, germ. *Hoboist*.

OBÓL s. m., s. n. 1. S. m. Veche monedă grecească. Cf. ARISTIA, PLUT., DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W. *De-i vor cere lui romanii pe viitor pace, nu o va da decît în schimbul unui tribut de doi oboli pe an de fiecare cap de roman din imperiu.* PĂRVAN, G. 113.

2. S. n. Sumă modestă cu care cineva contribuie la o acțiune; p. e x t. contribuție de

orice natură. Cf. MARCOVICI, D. 141/7. *Erau osîndiți a aștepta obolul de la trecători.* CALENDAR (1855), 140/6. *Cu obolul cel din urmă îl silim [pe țaran] să ne plătească pictorii și muzicanții noștri.* MAIORESCU, CR. I, 273, cf. DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W. ♦ E x p r. **A-și da obolul** = a contribui cu un mic ajutor în scop de binefacere. CADE.

— Pl.: (m.) *oboli* și (n.) *oboluri*.

— Din fr. *obole*, lat. *obolus*.

OBÓR¹ s. n., interj. I. S. n. 1. (Popular) Împrejmuire pentru vite, oi, porci etc., în apropierea casei sau la cîmp; țarc, ocol, staul; loc îngrădit în jurul casei sau în apropierea ei, parte a curții unde se țin uneltele agricole, nutreț pentru vite etc. V. o g r a d ă, c u r t e. *S-au răjghinat vreo două gemînări și au căzut peste rimătorii grohăitori care aveau oborul sub cais.* CIAUȘANU, R. SCUT. 14. *Văzu la lumina lunii pe porcarul mînăstirii ducînd din urmă vreo zece-cinsprezece porci care scăpaseră pe semne din obor.* STĂNOIU, C. I. 186, cf. H II 81, 89, III 398, V 257, 280, VII 85, IX 88, XII 227, XVII 263, XVIII 269. *Să fie N. vestită... La toate mesele, Prin oboare, Prin ogoare, Pe la joc.* MARIAN, S. R. I, 187. *Era-n mijlocul oborului... un stîlp mare și înalt.* RETEGANUL, P. III, 21. *Au nu-ți fu ție miluță, Ca să lași a ta măicuță, Cu oboru singurel?* F (1890), 547. *Cînd o fi, mîndră, să mor... Să mă-ngroape în obor, În oboru oilor, C-am murit de dragu lor.* HODOȘ, P. P. 117. *La fereastra din obor Bate murgu din picior.* ȘEZ. VIII, 126. *Am scos boii din ocol Și i-am pus la plugușor, M-am dus pi deal la obor.* CARDAȘ, C. P. 72. *Cît o sta ăsta pe noi, Nu mai facem car și boi, Nici-n obor zece oi.* GRAIUL, I, 62, cf. CHEST. II 393/17, 25, ib. 399/6, 48, ib. 429/23, 29, 55, 69, 85, 87, 100, 102, ib. 430/101, CHEST. V 14/16, ib. 49/91, ALR I 412, ib. 1122, ib. 1792, ALRM II/I h 344/836. *Ți-am scos boii din obor Și plugul de sub șopron Și-am plecat să fac ogor.* ANT. LIT. POP. I, 103. *Ne-a mîncat cu clăcile, Plătăm și urzicile; Nu mai nojim car și boi, Nici în obor patru oi!* BALADE, II, 328, cf. A H 6, 8, 10, III 2, 3, 5, 8, 16, 17, 18, IV 3, 5. ♦ (Regional) Strungă. ALR I 1796/679, 695, 874. ♦ (În trecut) Ocolul, țarcul autorității comunale, unde se închideau vitele găsite pascînd în locuri oprite, pînă cînd plătea proprietarul lor amenda. *Oile au intrat în porumb și au fost duse la oborul comunal.* V. ROM. iunie 1955, 42. *Mi-a închis caii la obor.* CHEST. V/73, cf. 46, 94, 95, A V 25. ♦ (Regional) Gard făcut în jurul unei clăi de fin (ca să nu ajungă vitele la ea). Cf. ALR II 5 037/723, 728. ♦ (Regional) Grădină. Cf. ALR I 674/885, 932. ♦ Fig. (Regional) Cerc luminos în jurul lunii; cearcăn (Răcășdia — Oravița). Cf. CHEST. V/61. *Luna are obor în jurul ei.* ib.

2. P. ext. (Regional) Colibă. Cf. ANON. CAR. *Case, bordeie, oboare, Scunde, meschine, uşoare, Nu dau nici un adăpost.* CODRU-DRĂGUŞANU, c. 10. *De nu Ț-ar fi, leleo, dor, N-ai veni după obor, Tremurînd cu capul gol.* POP., ap. ALEXANDRESCU, O. I, 382, cf. CHEST. II 39/101, A II 11. ♦ (Rare) Grajd (Budîșteni — Pitești). ALR I 415/786.

3. (Munt., Mold.) Loc, de obicei împrejmuit, unde se ține târgul de vite, de fin, de lemne etc.; târg de vite. *La zi de târg, în mijlocul oborului l-au spînzurat* (a. ?). MAG. IST. II, 204/19. *Zece prăvălii și cu scaunile de carne și cu oborul, împreună și cu celelalte doao cărciumi, le-au adevărit hotarnicii că sînt pe moșia mea* (a. 1774). BUL. COM. IST. V, 294. *Silesc iute s-ajung la obor, Să găsesc să-mi cumpăr un măgar.* PANN, ap. TDRG. *Părăluțele se fac cu alt meșteșug, neică: acte de stare civilă, oboru de vite.* PETICĂ, O. 212. *Localnici, negustori aprigi de cereale, geambași vestiți la oboare, samsări de lînă și brînzeturi.* I. BOTEZ, ȘC. 87. *Pe maidanele dintre cele două oboare se ținea târgul porcilor.* V. ROM. decembrie 1954, 55. *Se întoarce de la obor cu niște cai din ăia marii și grași.* PEDA, I, 115. *Se mai duse stăpînul nostru La obor Și cumpără doi Boi.* TEODORESCU, P. P. 140. *Foaie verde ca nalba, Codrean la obor pleca.* MAT. FOLK. 154.

II. Interj. (Regional, repetat) Strigăt cu care se mină vitele spre staul (Reviga — Slobozia). BUL. FIL. V, 169.

— Pl.: oboare.

— Din slav. (bg. **обор**, scr. obor).

OBOR² s. n. 1. Sfoară trecută prin ochiurile de la extremitatea năvodului sau prostovolului și de care sînt legate, din distanță în distanță, bile de plumb. Cf. DAMÉ, T. 123, 125, ANTIPA, P. 433.

2. Împrejmuire de nuiete sau de stof, făcută într-o apă curgătoare pentru a prinde și a păstra peștele viu; spațiul din interiorul acestei împrejmui. *Se îngrădește un obor mare, pro-văzut din toate părțile cu numeroase „limbi” — adică cu guri de intrare, făcute în gard... prin cari poate intra peștele.* ANTIPA, P. 555, cf. 629. *Talianul îi al obștei, cu tot ce are: plase, sîrme, taraci, oboare.* DAVIDOGLU, O. 54.

— Pl.: oboare. — Și: (regional) obâr (DAMÉ, T. 128), ubâr (id. ib.) s. n.

— Din rus. **обор** „șnur”.

OBORĂ vb. I v. doborî.

OBORĂȘ s. n. (Regional) Diminutiv al lui obor¹ (I 1). Cf. CHEST. II 399/128, ib. II 429/28, ALRM SN II h 392.

— Pl.: oborașe.

— Obor¹ + suf. -aș.

OBOREĂN, -Ă s. m. și f. (Rare) Persoană care locuiește într-un cartier din apropierea oborului¹ (I 3). *Oboreni puneau cometa în socoteala intrării în București a împăratului Austriei.* MACEDONSKI, O. III, 90.

— Pl.: oboreni, -e.

— Obor¹ + suf. -ean.

OBORÉL s. n. Diminutiv al lui obor¹ (I 1). Cf. ȘĂINEANU, D. U., CHEST. II 430/101.

— Pl.: oborele.

— Obor¹ + suf. -el.

OBORÍ vb. IV v. doborî.

OBORÍ vb. IV v. doborî.

OBOROÁCĂ s. f. v. oboroc.

OBORÓC s. n. 1. Vas mare de formă cilindrică, larg la gură, făcut de obicei din scoarță de tei, care servește ca unitate de măsură pentru cereale sau pentru păstrarea și transportul acestora. *Li să da pre zi un oboroc de pîine și di carne și de vin.* HERODOT (1645), 142. *Ceia ce vor avea miertă (oboroace MUNT.) sau veadre, sau alte măsuri hicleani, ... pre aceștia foarte să-i cearte cu bătaie.* PRAV. 17. *Să se știe că am furat 10 opro[a]ce de grîu* (a. 1655). BUL. COM. IST. V, 198. *Norocul nu împarte cu oborocul, ce unora Țarsă, iar altora nici pică.* CANTEMIR, IST. 107. *Să trimiță la Țutura 30 000 oboroace de făină și 50 000 oboroace orzu.* R. GRECEANU, C. M, II, 189. *Un om ... sămănă trii oboroac[e] de grîu* (a. 1750). GCR II, 62/31. *Dărui Alexandru pre Aristotel ... și-i deate o sută de feardele de galbeni și zece gălete, adecă: ovroc de mîrgăritariu.* ALEXANDRIA, 157/8, cf. LB, VALIAN, V., CIHAC, II, 222. *Piua-i în căsoaia de alături, fusele în oboroc sub pat, iar furca după horn.* CREANGĂ, P. 5. *În casă să mai află ... oboroace făcute din scoarță de tei.* LIUBA-IANA, M. 99, cf. GHETIE, R. M., I. BRĂESCU, M. 68, PAMFILE, A. R. 220. *Alți catîri împovărați cu oboroace de grîu veneau după dinșii.* SADOVEANU, O. XII, 69, cf. H XVIII 269. *Girezile-a treierat ... Și, după ce le-au gătit, La măsură a ieșit: Dintr-o claie O odobaie, Dintr-un snop Un oboroc.* TEODORESCU, P. P. 151. *În gura pivniții Oboroaca cu cîlții.* SEVASTOS, C. 260. [Morarul] *De meșter ce era Nici oboroace Nu putea întoarce.* POP., ap. GCR II, 333. *Vede două babe cu un oboroc și cu un sac.* ȘEZ. I, 190. *Bani cu oborocul am dat.* PĂSCULESCU, L. P. 251. *Să-ți dăm galbeni cu oborocul!* I. CR. III, 33, cf. com. din STRAJA — RĂDĂUȚI, GOROVEI, CR. 67, ALRM II/I h 296, 297. ♦ (Ca termen de comparație) *Lumina [focului] bate în păriletele din față, pe care capul lui Mihalache se proiectează mare cît un oboroc.* VLAHUȚĂ, ap. TDRG. *Omul acesta ... s-arăta de la vale de curtea boierească, călare pe cal, c-un*

cojoc mișos întors pe dos în spate și c-o căciulă cât o oboroacă în cap. SADOVEANU, O. VI, 566. *Le iese înaintea un domnișor îmbrăcat într-un spențer mohorit...* în cap c-o pălărie ca o oboroacă. PAMFILE, D. 67. *Cutare de dimineață s-a sculat... La deal s-a urcat... Cu picioarele ca putineii, Cu mâinile ca tinjeii, Cu ochii ca oborocu, De nu-l cuprindea locu.* CANDREA, F. 119. ♦ (În contexte figurate) *Tăcură tunuri, oarbe guri de foc, Pustiitoarea flacăra se stinse, Feștilă fumegindă sub obroc.* V. ROM. septembrie 1954, 56. (Fig.) [Națiunile sînt preocupate] de a nu pune sub obrocul exclusiv al unui patriotism rău înțeles producțiunile spiritului. ODOBESCU, S. III, 643. ♦ (Ca epitet, precedînd termenul calificat, de care se leagă prin prep. „de“) *Am talie de modă, cât o bute, ș-o oboroacă de capelă cu streșină.* ALECSANDRI, T. 920. *Oboroaca asta de șlic m-au dat de rușine.* id. ib. 1333. ♦ Expr. **A pune** (sau **a ascunde, a ține**) **ceva sub obroc** = a feri un lucru de văzul lumii, a tăinui. *Faptele lui cele bune strălucesc tuturor...* nu sînt ascunse sub obroc. ANTIM, P. 79. *Voi ride sincer, fără de șfială, N-am să ascund lumina sub obroc.* ANGHELIOSIF, C. M. I, 8. *Ești cel ce astăzi ai lumină; nu o pune sub obroc! las-o să lumineze aproapei tău.* GALACTION, O. 247. *Ținuseră lumina sub obroc.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 34. *Bată-te pustia noroc, Că te-am pus sub oboroc.* ȘEZ. I, 111. **A sta** (sau **a zăbovi**) **sub oboroc** (sau **obroc**) = a rămîne necunoscut. *Faptele strălucite ale lui Ștefan nu putură sta sub oboroc.* SPIRESCU, ap. TDRG. *Lumina științei de carte nu a mai zăbovit sub obroc pentru cei mulți.* I. BOTEZ, ȘC. 8. **A coase la oboroacă** = a sforăi. Cf. DDRF, ȘEZ. II, 47. ♦ Fig. (Regional) Cap mare. PAMFILE, J. II, 157.

2. (Învechit) Rentă feudală dată din produse. *Au trimis și înaintea solului... pre la toate conacele de i-au tăiat obroacele.* M. COSTIN, LET. I, 254/20, cf. AXINTE URICARIUL, LET. II, 157/11. *Ca să aibă obroc de sare din oca noastră* (a. 1733). URICARIUL, V, 258/22. ♦ Rație de alimente dată cuiva; porție. *Ieși un călugăr și-l află dînd pîinea și bucatele mișeilor ce luasă obroc de la masă.* VARLAAM, C. 352. *Sulger mare, ispravnic pre toate obroacele, ce să dau la cuhnele domnești.* URECHE, L. 69. *Și după ce s-au strînsu cu toții la Ieși, făcutu-le-s-au obroace tuturor de la domnie, de le da de toate ce le trebuie.* NECULCE, L. 69. *Obrocul ei cel din toate zilele să scădea.* CANTEMIR, IST. 370. *Au orînduit un buluc-bașa cu slujitori de-i păzea... și obrocul ce avea li se da deplin.* AXINTE URICARIUL, LET. II, 158/35. *Și i-au făcut obroc bun, ca să-i prisosească de toate* (a. ?). MAG. IST. IV, 342, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W., JAHRESBER, XIX, 77. ♦ (Învechit și regional) Grăunțe de ovăz date ca hrană cailor. *Și apă deade a-ș spăla picioarele, și oboroc asinilor săi.* PALIA, (1584),

182/4, cf. LB. *Dăm calului... hrean în obroc sau în ceva tărălă mestecat.* CALENDARIU (1814), 166/10, cf. 172/15, GHETIE, R. M., JAHRESBER, VI, 78, BĂRCIANU, COM. DIN VELT — MEDIAȘ, ALR I 1 127/148.

3. (Prin Mold.) Coș de nuiete fără fund, cu care se prind pești. Cf. ANTIPA, P. 533. *Punem oborocul unde umblă ori trece peștele.* SADOVEANU, O. IX, 434.

4. (Prin Bucov., în forma *obroc*) Ciubăr în care se opăresc rufele. *Mulți... pricep butnăritul și fac coafe, cofăieli, obroace pentru cămeși, poloboace pentru pepeni.* PAMFILE, I, C. 167. *Pină i-or fierbe oalele la foc ca să toarne în obroc peste cămeși, s-au pus la ștative.* ȘBIERA, P. 309, cf. com. din STRAJA — RĂDĂUȚI, ALR II/386.

5. (Prin Bucov., în forma *obroacă*) Tocul ușii. LEXIC REG. 105. ♦ (La pl.) Blăniile ferestrei. Com. din STRAJA — RĂDĂUȚI.

6. (Regional, și în construcția *de-a hoborocul*) Numele unui joc de copii. H XVII 100, XVIII 280.

7. Numele unui dans popular și melodia după care se dansează. Cf. VARONE, D. 120.

— Pl.: *obroace*. — Și: **obroc**, (învechit, rar) **ovroc**, **obrie** (URICARIUL, XIV, 110), (regional) **hoboroc** s. n.; (regional) **oboroacă**, **obroacă** s. f.

— Din ucr. **уборок**.

OBOROCÉL s. n. Diminutiv al lui **oboroc** (1). *Cu măturile îl măturași, Sărcinuțe mi-l legași și-n obrocele îl încărcași.* MARIAN, V. 226.

— Pl.: *obrocele*.

— **Oboroc** + suf. *-cl*.

OBOROCÍ vb. IV v. **obrocii**.

OBOROCÍT, -Ă adj. v. **obrocit**.

OBORÓN s. n. v. **obron**.

OBOSEALĂ s. f. Stare de slăbiciune generală provocată de un efort excesiv, fizic sau intelectual; osteneală. Cf. LB, POLIZU, LM. *Oboseala, slăbiciunea, toate relele ce sînt într-un mod fatal legate de o-mină de pămînt;... Mult mai mult îi vor trage decît tot ce ai gîndit.* EMINESCU, O. I, 136. *Drumețul se așează jos lingă babă în bătaia lunii și răsufle adînc de oboseală.* CARAGIALE, O. II, 245, cf. DDRF, ȘĂINEANU, BĂRCIANU, ALEXI, W., BIANU, D. S. *O oboseală copleșitoare îi cuprinse tot trupul.* BUJOR, S. 83. *Mai mult decît oboseala îl supăra și aproape îl jigneau atitudinea țărănilor.* REBREANU, R. II, 84. *Eram sfîrșit de oboseală, nu mai puteam îmi-dădeam sufletul.* SADOVEANU, O. II, 68. *Ceea ce reduce în general tensiunea nervoasă către deprimare e oboseala.* RALEA, S. T. II, 65. *Din pricina oboselii și a trudei, fața fetișcamei avea o frumusețe neasemuită.* STANCU, R. A.

III, 219. *Apa rece o mai înviorase puțin, îi mai alungase oboseala și uritul.* v. ROM. august 1954, 63. *Frinți de oboseală, oamenii s-au desfăcut din jurul focului unul câte unul.* GALAN, z. R. 384. *Uită de oboseli și de necazuri, ca și cum ar fi ieșit întinerit dintr-o baie.* VORNIC, p. 191. ♦ P. a n a l. (Tehn.) Scădere a rezistenței unui material supus la solicitări periodice. Cf. DL, DM, DER. ♦ P. a n a l. (Agron.) Scădere a productivității solului. Cf. LTR.

— Pl.: *oboseli.*

— *Obosi* + suf. *-eală.*

OBOSÍ vb. IV. I n t r a n z. A-i slăbi cuiva puterile (fizice sau intelectuale) în urma unei activități îndelungate și susținute, a simți oboseală; a osteni. *El o goni tocma 4 mile pînă osteni, și scroafa obosi de căzu.* MOXA, ap. GCR I, 58/27, cf. ANON. CAR. *De multă osteneală cu toții obosîsă de ispravă.* DRĂGHICI, R. 11/10, cf. 40/9, POLIZU. *Cucoană Marghiolișă, Duducă Zamfirișă, Am obosit de tot și zău! că nu mai pot.* ALECSANDRI, T. I, 50. *Probabil că tatăl și băiatul au răcit și au obosit prea mult.* CARAGIALE, O. VII, 22, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *Mihai înțelege că Simion a obosit.* SAHIA, N. 46. *Cînd îi obolesc ochii, s-apucă de altceva.* STANCU, D. 90. ♦ T r a n z. f a c t. *I-ai obosit-u-i cu goana cea lungă.* DOSOFTEI, PS. 29/10, cf. LB. *Ulișile orașelor europenești trase cu sfoara... obolesc vederea.* NEGRUZZI, S. I, 70. *Amice! Scrisoarea precedentă fiind cam lungă, cred că te-a obosit citînd-o.* BOLINTINEANU, O. 355. *M-au obosit Căile-alergate.* COȘBUC, P. I, 260. *Îți mărturisesc că începuse să mă oboască viața.* C. PETRESCU, C. V. 360. *Dar toți cai-și obosea și potrivă nu-și găsea.* ALECSANDRI, P. P. 27. *Ție-ți e urît, Ori calea te-a obosit.* RETEGANUL, TR. 21. *Drumul v-o fi obosit, Soarele v-o fi pripit.* BALADE, II, 289. (Fig.) *Sărăcia oboșește sufletul.* MARCOVICI, D. 140/14. ♦ R e f l. (Regional) Cf. LB, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *Și se luară de se luptară pînă ce se obosiră, dar nici unul pe altul nu s-au putut învinge.* RETEGANUL, P. I, 73.

— Prez. ind.: *obosesc.* — Și: (regional) *abosí* vb. IV. ALR I 1111/273, ALR II/I h 96/362.

— Din. bg. *обосея*, scr. *obositi* „a rămînea desculț, a-și pierde potcoavele“.

OBOSÍRE s. f. (Rar) Faptul de a (se) obosi; oboseală. *Durerea ranei făcîndu-să mai nesuferită de ostineală și calul căzînd de obosire, s-au culcat.* IST. CAROL XII, 76^v/8. *Orice obosire sau muncă pentru mine Mi-era o mare vină.* HELIADE, O. I, 173. *Am început a simți obosirea.* NEGRUZZI, S. I, 317. *După aceste cuvinte... își plecă fruntea cu o tristă obosire.* ALECSANDRI, O. P. 26, cf. LM, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., DHLR I, 367.

— V. *obosi.*

OBOSÍT, -Ă adj. Care simte oboseală, sleit de puteri; ostent, istovit, extenuat. Cf. ANON. CAR., LB. *Voi a căroră nevăzută putere rădică toată ființa obosită de sarcina nenorocirilor... ajutați-mă și pe mine.* MARCOVICI, C. 8/18. *El... obosit, fără simțire au căzut la pămînt.* DRĂGHICI, R. 160/12. *Dac-a mea frunte palidă, obosită, Dac-a mea privire s-o-ntoarce spre mormînt... Voi părăsi locașul unde-am nădăjduit.* ALEXANDRESCU, M. 7. *Astfel paserea rănită De un șerpe otrăvit Zboară, zboară obosită și s-abate amorțită.* ALECSANDRI, P. I, 184. *Mircea se înclină de ani obosit, Însă al său suflet nu e-mbătrînit.* BOLINTINEANU, O. 37. *Ipate... obosit fiind, se lăsă oleacă jos pe iarbă și adormi dus.* CREANGĂ, P. 158. *Obosit, omul șade pe o bancă, să răsufle.* CARAGIALE, O. II, 5. *Iuși își întind obositele trupuri pe prunduri de sare.* COȘBUC, AE. 15, cf. STANCU, R. A. IV, 224. *Cînd vii acasă ești obosit și posomorît.* H. LOVINESCU, T. 92. *Urcă scările, obosit, îngîndurat.* VORNIC, P. 208. *Păsări obosite de zbor, În cuiburi ascunse coboară.* ISANOS, P. 232. (În contexte figurate) *Toamna, ca o călătoare obosită de lungi drumuri, S-a oprit la țărnul mării.* D. BOTEZ, P. O. 49. ♦ Fig. *Voi face din lungii, din obosiții mei ani triști... o oră de lectură pentru vreun cutreierător de cafenele.* EMINESCU, G. P. 22. *Din mii de sunete ușoare și nedeslușite se naște ca o slabă suspinare ieșită din sînul obosit al naturei.* ODOBESCU, S. III, 17. *Și-acum dormi, căci obosite dorm și florile din vase.* MINULESCU, V. 85. *Lampa obosită a clipit.* BACOVIA, O. 66. *Trenuri obosite... varsă în gară sumedenie de soldați.* SAHIA, N. 47. *Doamna Ciudin răspundea rămîniînd cufundată cu oarecare plăcere în suferința ei obosită.* SADOVEANU, O. IX, 128. ♦ (Adverbial) *Vorbea puțin și obosit.* VORNIC, P. 20. *Vorbea obosit, ștergîndu-și mașinal obrazul de sudoare.* T. POPOVICI, S. 211. ♦ (Substantivat) *Sculați-vă... voi, toți obosiții strădaniei de ieri.* PETICĂ, O. 149. ♦ P. a n a l. (Despre sol) *Cu productivitate scăzută. Pămîntul cel obosit și vechiu care rămîne să se odihnească... poate să-l prîfacă în anii cei dinții ai pîrloagei în imășul cel mai mînos.* I. IONESCU, C. 33/7, cf. 87/20.

— Pl.: *obosiți, -te.* — Și: (regional) *abosít, -ă* adj. ALRM I/I h 140/355.

— V. *obosi.*

OBOSITÓR, -OÁRE adj. Care oboșește, care provoacă oboseală; istovitor, extenuant; p. e x t. plictisitor. *După cîteva minaturi de odihnă tulburată de visuri obositoare... mă deștept.* MARCOVICI, C. 7/3, cf. POLIZU. *O întindere de șese poște lungi și obositoare.* CREANGĂ, A. 117. *Junghiurile... îmi cheazășuiesc pentru restul vieții cea mai nerevocabilă patentă de incapacitate în deprinderile sprintene și obositoare ale vîntătoriei.* ODOBESCU, S. III, 13, cf. DDRF,

ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W. *Toată capitala e unsă cu o sticlă alunecoasă, care face pasul nesigur, oscilant și obositor.* CĂLINESCU, C. O. 13. ♦ (Adverbial) *Picurau streșinile fără întreprupere și obositor.* SADOVEANU, O. VI, 301.

— Pl.: *obositori, -oare.*

— *Obosi + suf. -tor.*

OBÓT s. n. v. *hobot.*

OBOVÁL, -Ă adj. (Franțuzism rar, despre frunze, petale etc.) Care are formă ovală. Cf. BARASCH, I. N. 127/25.

— Pl.: *obovalii, -e.*

— Din fr. *obovale.*

OBÓZ s. n. v. *obuz¹.*

OBRÁC s. n. (Regional) Adăpost (Rîmnicu Vilcea). LEXIC REG. 83.

— Pl.: *obraceuti.*

— Probabil din bg. **obrag*, cf. ucr. *обопир, поры* „acoperiș de paie“.

OBRÁJ s. n. v. *preobrajenie.*

OBRÁJÉNIE s. f. v. *preobrajenie.*

OBRÁME s. f. pl. (Regional) Baiere, fringhii cu care se poartă ceva pe umeri (Pecinișca — Băile Herculane). Cf. ALRM SN I h 322/2.

— Și: *obrámi* (ALR II/1 MN 75, 2657/2), *obráni* (L. COSTIN, GR. BĂN. 148) s. f. pl.

— Din scr. **obrame* (< *ob + rame* „umăr“).

OBRÁNIC subst. (Regional) „Fringhia trais-tei, cu care se prind umerii celui care o poartă“ (Isverna — Băile Herculane). CV 1949, nr. 8, 35.

— Pl.: ?

— Din scr. **obra(m)nik.*

OBRÁNIȚĂ s. f. (Prin Ban.) Cobiliță. ALR SN III h 853.

— Pl.: *obraniți și obrăniți.*

— Din scr. *obranica.*

OBRÁT s. n. v. *obraț.*

OBRÁTE subst. v. *obraț.*

OBRÁT s. n. 1. (Învechit și regional) Loc la capetele ogorului unde se întorc boii la arat; p. ext. loc lăsat nelucrat la capătul sau împrejurul unei vii. *Un stîlp s-au pus... pe la obrațele pămînturilor Hușilor* (a. 1703). URICARIUL, XVI, 46. *Și le-am vîndut, însă peste tot nemăsurate, păragină și țelină și obrațele viii și cu casele* (a. 1737). BUL. COM. IST. V, 244, cf. IORGA, S. D. XIV, 86. *Fîindcă iaste vie mai puțină decît la frații lui, are o obrație și țelină, va pune vie, de să va potrive* (a. 1819).

BUL. COM. IST. IV, 154. *O vie... cu locul ohavnic, pogoane patruzeci, din care 36 pogoane lucrate bine, iar patru pogoane este obrația. Să vinde cu totul și cu rodul ei împreună.* CR (1832), 184²/30, cf. I. GOLESCU, C., SCRIBAN, D., ALR SN I h 23, ib. 29. ♦ Loc plantat cu pomi la poalele unui deal cu vii. *Și dumnealui să aibă a stăpini atît acel petec dă vie păragină cît și obrația dă meri* (a. 1815). BUL. COM. IST. V, 292. *Vii dumneaei... treizeci pogoane lucrătoare, și alte treizeci pogoane ovrație în care să află grădina cu feluri de pomi... toate... sint de vînzare.* CR (1831), 304²/14, cf. H IV 244. ♦ (Regional) Arătură în curmeziș la capătul ogorului; holdă care cade perpendicular pe capătul unor holde paralele. Cf. ALR II/36, MAT. DIALECT. I, 263.

2. (Învechit și regional) Suprafață de teren, lată de o prăjină și lungă de patru sau opt prăjini; fiecare din fișile în care se împarte un lan pentru a-l secera sau cosi; postată. *Am socotit să se mai scurteze din obrațul rozoarelor den jos* (a. 1725). URICARIUL, VII, 17, SĂGHINESCU, V. 97. *Lanurile mări, pentru ușurință, se răluiesc la un obraț.* I. CR. III, 226, cf. PAMFILE, A. R. 120, I. BRĂESCU, M. 68, COM. MARIAN, COM. DIN ZAHAREȘTI—SUCEAVA, A V 31, VI 4, 26.

3. (Învechit și regional) Unitate de lungime, egală cu 26,76 m; (astăzi) măsură de lungime (nedeterminată) de obicei mică. *La vro cîteva obrațuri girnețul s-a infierbîntat.* CREANGĂ, P. 126, cf. DDRF, I. CR. II, 92. *Ca la vreo douăzeci de obrațe în susul Moldovei, se vedea o dungă de crețuri subțiri pe unde, și apele curgeau împraștiate pe prund.* SADOVEANU, O. I, 202, cf. IV, 280, VASILIU, P. L. 260, COM. DIN BILCA — RĂDĂUȚI ȘI DIN STRAJA — RĂDĂUȚI, A V 15, 33.

4. (Regional) Locul din fața casei. V. c u r t e, b a t a t u r a. *Casele cu obrația lor... rămîn ale mele* (a. 1819). BUL. COM. IST. IV, 154, cf. I. CR. V, 278, ALR I 648/746. ♦ Împrejmuire. Cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W.

5. (Regional) Cărare printre holde; drum de cîmp printre ogoare. Cf. SCRIBAN, D., COM. LIUBA, COM. DIN SASCA MONTANĂ — MOLDOVA NOUĂ, L. COSTIN, GR. BĂN. 148, ALR I 802/45, ALR II/36, 76, CHEST. IV 17/15, 22, 29, 30, 42.

— Pl.: *obrațe și obrațuri.* — Și: *obráție* (pl. *obrații*), (învechit) *ovrație, obrătă* (URICARIUL, X, 142) s. f.; (regional) *obrá* (LEXIC REG. 83) s. n.; *obráte* (MAT. FOLK. 1210, pl.?) subst.

— Din v. sl. *обратъ* „hotar“. Cf. bg. *обрат*.

— *Obraț*, prin apropiere de *braț*.

OBRÁTĂ s. f. v. *obraț.*

OBRÁȚI vb. IV. T r a n z. (Regional) „A stringe laolaltă“. FRÎNCU-CANDREA, M. 103.

— Prez. ind.: *obrațesc.*

— Etimologia necunoscută.

OBRAȚIE s. f. v. obraț.

OBRAȚ s. m. și n. 1. s. n. Partea anterioară a capului omenesc (rar a capului animalelor); față, figură, chip. *Văzu drept aceeaia obrazul lui Laban și iaca nu era așa cătră el ca eri și mainte.* PALIA (1581), 123/1. *Sint acolo... jiganii multe cu obrazăle în 4 muchi.* HERODOT (1645), 241. *De să va prileji neștine vreun filosof sau vreun numărătoriu de steale, cînd va căuta în obrazul cuiva, și de-i va dzice „fur“, nu să va certa.* PRAV. 225. *Noi de frică ne-am acoperit obrazele.* DOSOFTEI, v. s. octombrie 79^v/33. *Obrazile lor unul cătră alalt.* BIBLIA (1688), 66²/48. *Latinii îl numîia Ianuș și-l zugrăvîia cu doăă frunți și cu doăă obraze.* N. COSTIN, L. 80. *Păcatul în cap și ocara în obrazul lor să fie.* CANTEMIR, IST. 95. *Atîta îl strujîră cît îi beliră obrazul și pîtecele (a. 1698).* GCR I, 321/3, cf. LEX. MARS. 204. *Să spăla pre obraz și pre mîini tare și apăsă (a. 1760).* GCR II, 72/4, cf. BUDAIDLEANU, LEX., CLEMENS, LB. *T-ai fi boit obrazul și trupul cu văpsă roșie.* DRĂGHICI, R. 158/29. *Că orcîi dă s-ar peface vesel la al său necaz Negreșit poate neștine să-l cunoască din obraz.* PANN, E. I, 108/14. *Ieșîră înaintē doao gadini cu obrazele de lei.* ALEXANDRIA, 136/22. *Altădată să știi, mătușică, că aici în Iași nu este obicei să faci ptu, ptu în obrazul altoră.* ALECSANDRI, T. I, 122. *Dar ce vād? întristarea țî-e scrisă pe obraz: Ești bolnav?* BOLINTINEANU, O. 200. *Să-ți desprîndî din creștet vătul, Să-l ridîc de pe obraz.* EMINESCU, O. I, 75, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Văd obrazul cum îi ridē într-un soare ce răsare.* EFTIMIU, I. 48. *Iși aruncase în obraz un pumn din apa fermecată.* GALACTIION, O. 55. *Nu mai zărise de atunci dulce obraz de femeie.* TOPIRCEANU, P. 45. *N-aș putea spune cum îi arăta obrazul.* CAMIL PETRESCU, U. N. 155. *S-a silit să arate obraz vesel.* SADOVEANU, O. XIII, 383. *Bărbai și femei ies rîzînd, cu hainele și obrazurile albe, pudrați de moară.* BOGZA, C. O. 148. *Ascultă cu obraz blajin mărturisirea lui.* VORNIC, P. 10. *Oamenii abia au zărit obrazul arhiducelui și pălăria înaltă a fișpanului.* T. POPOVICI, SEZ. 6. *Cosii iarbă și năcaz Să pui mîndrii pe obraz.* JARNIK-BİRSEANU, D. 150. *Bună maică ai avut, Că cînașă te-a făcut. La trupșor ca cînepa. La obraz ca hîrtia.* MÎNDRESCU, L. P. 92. **Exp. p. A. Închide cuiva ușa în obraz** = a nu primi pe cineva; *Domnița le închise binisor ușa în obraz.* DELAVRANCEA, V. V. 16. **A (nu) (mai) avea obraz (să...)** = a (nu) (mai) avea îndrăzneală (să...), a (nu) (mai) cuteza (să...). *Împărăteasa s-au rușinat... și nu ave obraz să iasă pîci într-o parte (a. 1760).* GCR II, 74/11. *La vornicul bătrîn Aleargă, că e bun și priimitor român. Nici la acesta n-am obraz, Lui an eu niște miei i-am fost făcînt năcaz.* DONICI, F. 89. *Tu ești bun de talpa iadului și ai încă obraz să cauți un loc în raț.* NEGRUZZI, S.

I, 93. *Ai băut cît șapte și mai ai obraz să te jăluiești!* ALECSANDRI, T. 561. *Și tot mai are obraz să mă mintă ca pe un gogoman!* REBREANU, NUV. 8. **Cu ce obraz?** = cu ce îndrăzneală? cum? în ce fel? Cf. LB. *Nu înțeleg cu ce obraz se mai pot agăța de Parnas.* BOLINTINEANU, O. 357. *Era îngrijit cu ce obraz să se înfățișeze înaintea lui.* CREANGĂ, P. 145. *Cu ce obraz să mai ies eu în lume?* ISPIRESCU, L. 273. **A-i spune sau a-i zice cuiva (ceva) de la (sau în) obraz** = a-i spune cuiva (ceva) direct, fără înconjur, drept în față. Cf. LB. *Zdravănă fată... Să le-o zică lor așa, de la obraz.* v. ROM. ianuarie 1954, 93. *I-a spus-o șefului de la obraz, știu eu.* GALAN, Z. R. 15. **A ieși (sau a scăpa, a o scoate la capăt) cu obraz (sau cu obrazul) curat** = a ieși cu bine, cu fața curată, dintr-o situație dificilă. *Fuge... scăpînd cu obrazul curat.* CREANGĂ, P. 216. *Aveam mulți sorți de a scăpa cu obraz curat din încercarea duelului.* GANE, N. III, 72. *N-o scos-o la capăt cu obraz curat.* SEZ. III, 6. **A-și pune obrazul (pentru cineva) = a garanta (pentru cineva) cu cinstea, cu reputația, cu autoritatea proprie.** *Să-și puie cineva obrazul pentru unul ca tine și să te hrănească ca pe-un trîntor, mare minune-i și asta.* CREANGĂ, P. 331. *Îmi pusei pentru tine obrazul.* SADOVEANU, O. XVII, 195. **A orbi sau a prosti (pe cineva) de la obraz** = a-i spune cuiva minciuni vādite; a încerca să înșele pe cineva în mod grosolan. *Apoi nu mă orbi de la obraz așa.* CARAGIALE, O. VI, 79. *Cum, eu le spun că am văzut cu ochii mei și ei mă protestesc de la obraz?* PEDA, D. 72. **A(-și) scoate obrazul în lume (sau printre oameni)** = a se arăta printre oameni, a apărea în societate. *De-aș avea nenorocirea să aib în numele și porecla mea atâte farafasticuri, nu mi-aș mai scoate obrazul printre oameni.* NEGRUZZI, S. I, 260. *N-aveai cap să scoți obrazul în lume de rușine.* CREANGĂ, A. 51. **A da (cuiva) obraz** = a îngădui (cuiva) prea multe, făcîndu-l astfel să devină obraznic; a da cuiva nas. *Nu-i încungiura nimică cu voroavă Nicolai Vodă, nice le da obraz [turcilor].* N. COSTIN, LET. II, 87/16. *Obrazul ce ai dat acestui doctor... îți va aduce jale.* GORJAN, H. I, 50/32. *Celui fără rușinare De-i dai ceva obraz, sare Să țî să urce-n spinare.* PANN, P. V. III, 33/21. *Nu, drăguță, să nu-i dăm obraz... Las'pe mătușa, că știe ea ce face.* ALECSANDRI, T. I, 343. **(Învechit și regional) A-și face obraz = a)** a se pune bine cu cineva; a-și face relații. [Acest boier] *scrie cărți la Șeremet de-ș face obraz.* NECULCE, L. 223; **b)** a se peface. *Ia las, măi omule, las! nu-ți mai face obraz.* CREANGĂ, P. 53; cf. IORGA, L. I, 234. **(Învechit) A fi cu două obraze** = a fi nesîncer. *Munteni era cu două obrază: arăta prieteșug și cătră Antiohi Vodă și cătră partea lui Mihai Vodă.* NECULCE, L. 180. **Cu obraz curat** = cu conștiința curată. *Cu bună cinste și cu obraz*

curat ziseră. CORESI, EV. 172. (Învechit) **A-și eurăți obrazul** = a se dezvinovăți, a se scuza. *Ei își curăție obrazele, cum n-au știut nemică.* NECULCE, L. 267. (Învechit) **A face obraz** (la cineva) = a ține piept, a face față. *A lui Pomer istețime au făcut la toți obraz.* BELDIMAN, E. 44/22. **A nu da obraz** = a nu se înfățișa la cineva, a nu da ochi cu cineva. *De unde și pînă unde la noi? . . . De atîta vreme de cînd nu ne-ai mai dat obraz.* ALECSANDRI, T. I, 41. (Regional) **A căuta cui va la (sau în) obraz** = a ține seamă de reputația, de autoritatea cui va. *Îți cat la obraz, c-acu ți l-aș terfeli.* JIPESCU, ap. CADE, cf. PAMFILE, J. II, 157. (Regional) **A face (cuiva) pe obraz** = a se răzbuna pe cineva. *De atunci căuta și ea vreme cu prilej, ca să facă pe obraz cumătru-său.* CREANGĂ, P. 29, cf. 254, DDRF. (Regional) **Parcă i-a luat pînza de pe obraz**, se spune despre cineva cu față palidă ca de mort. *Așa este măicuță, răspunse Harap-Alb, . . . galbăn la față, de parcă-i luase pînza de pe obraz.* CREANGĂ, P. 222. ♦ (Prin Ban., în c o m p u s u l) **Obrazu-fetei** = plantă erbacee ornamentală din familia compozeelor, cu tulpina ramificată și cu florile de culoare galbenă-închisă pe margini și roșie-negricioasă la mijloc (*Coreopsis tinctoria*). PANTU, PL. ♦ Fig. Suprafață (în special a pămîntului). *Numai ici-colo poposeau cîrduri de ciori punctînd cu pistrii negri obrazul pămîntului.* REBREANU, R. I, 70. *De la marginea orașului, obrazul cîmpului alerga înainte, neted și proaspăt.* SAHIA, N. 61. ♦ (Învechit) **Înfățișare, chip. Sântu ceia ce-au purtat pe pămîntu obrazu îngerescu și ap[ols-] [to]leascu** (cca 1580). CUV. D. BĂTR. II, 338/16. *Pre cum chipul, norocul, mii de mii de obraze să fie avînd.* CÂNTEMIR, IST. 97. *Moartea . . . face o înfricoșată închipuire la ceale mai frumoase obraze ale firii* (a. 1783). GCR II, 130/35. ♦ **Expr. Pre obraz sau pre (sau după) obrazul cui va** = la fel cu cineva, asemănător cui va. *Sîntem pre obrazul și pre chipul celui ce ne-au făcut.* CORESI, EV. 412. *Domnezu făcu pre om. lui pre obraz. Pre obraz lu domnezeu făcu el.* PALIA, (1581), 16/10. *Duhul svînt . . . aduce pre om de-l schimbă . . . și-l tocmește, de-l face pre chipul și obrazul lui dumnedzău.* VÂRLAAM, C. 142. *Adam . . . născu dupre chipul lui și obrazul lui și puse numele lui Sît,* BIBLIA (1688), 4¹/26. ♦ Fig. Valoarea morală a unei persoane; cinste, reputație; demnitate. *Să nu faceți strîmbătate la judecată, să nu iai obrazul săracului.* BIBLIA (1688), 85¹/8. *Duca Vodă și Antiohie Vodă . . . nu ave obraz la Poartă.* NECULCE, L. 282. *Mulți [părinți] cari s-au lăsat numai pe obrazul și vorbele pețitorilor s-au înșelat.* MARIAN, NU. 130. *Nu-mi apăr bătrînețea și zilele amărite, ci obrazul și cînstea.* DELAVRANCEA, O. II, 142. *Pe obrazul tău nu dau eu nici o dușcă de apă chioară.* REBREANU, I. 33. ♦ (Învechit) Pildă, exemplu, model de urmat.

Obrazu preemiți (luați pildă N. TEST. 1648, BIBLIA 1688) frații miei, a chinul[ui] celui reul[ui] și al rebdăriei ceia lungiei a pror[ol]-cilor. COD. VOR. 134/6, cf. 150/13, 162/11.

2. S.m. și n. Fiecare dintre cele două părți laterale ale feței; pielea care acoperă aceste părți. *Să te-are lovi cineva preste fața obrazului de-a dreapta, întoarce lui și ceialaltă.* N. TEST. (1648), 7^v/18. *Unii îl lovia cu palmă peste obraz* (a. 1760). GCR II, 69/28. *Cu lacrimi de bucurie pe obraz împodobită.* CONACHI, P. 88. *Auritu-ți păr falfăiește, M-atinge, unda-i mă răcorește, Cade p-obrazii-mi cei înfocați.* HELIADE, O. I, 151. *Avea pe frunte naframă albă, Iar flori nici una pe-al seu obraz!* ALECSANDRI, P. I, 23. *E frumoasă, se-nțelege . . . Ca copiii are haz; Și cînd ride face încă și gropițe în obraz.* EMINESCU, O. I, 159. *Moș Nichifor se azvîrle pe capră, dă bici iepelor și lasă pe jupînul . . . și cu ai săi cu lacrimile pe obraz.* CREANGĂ, P. 117. *Un vînticel adia încît de-abia îl simțea că vine să-ți mîngîie obraji.* ISPIRESCU, L. 247. *Parcă o vîd umblind singură pe cîmp . . . cu obraji tineri și rumeniți de vîntul primăverii.* PĂUN-PINCIO, P. 118. *Ea-și potrivește floarea-n păr, Și-i înflorește zîmbînd obraji Cei albi ca florile de măr.* COȘBUC, P. I, 182. *Dintr-un pahar poetul înghite cu un pat, Avînd pe-obraji lividul reflex de piper mint.* ANGHEL-IOȘIF, C. M. I, 45. *Ca partea de la soare a unei caise, așa sînt obraji tăi și tot așa de mirositori.* DELAVRANCEA, O. II, 81. *Obraji îi erau aprinși ca para focului.* BUJOR, S. 82. *Grigore îl sărută pe amîndoi obraji, înduișat și de-abia stăpînindu-și firea.* REBREANU, R. II, 16. *Lacrimi amare năvăleau și-i frigeau obraji.* SADOVEANU, O. IV, 347. *Îl înșfăcase de după gît . . . și așternu pe obraz sigiliul mustăcioarelor pomădate.* C. PETRESCU, A. R. 12. *Înclină capul și-și sprijini obrazul de mîna inspectorului.* STANCU, R. A. III, 49. *Obraji mi-i mîngîie codrii.* BENIUC, V. 64. *Obraji, despicați în două de niște brazde lungi, verticale, pornite chiar de sub cearcănul ochilor, arătau osteneală multă.* GALAN, Z. R. 27. *Era fata . . . Cu ochii ca murele, Obraji ca rujele.* MARIAN, S. R. I, 42. *Moș Gligor scapă o lacrimă, dar simțînd că-l arde pe obrazi . . . o șterse.* RETEGANUL, P. I, 16. *Are tata-un cîne breaz, Și te mușcă de obraz.* HODOȘ, P. P. 43. *Și el, frate, că-mi ședea Cu coate dalbe pe masă, Cu palmele pe obraze.* BALADE, I, 348. ♦ Fig. *Pînă ce-ntr-o zi, spre răsărit, Roșii ca obraji dimineții, Scînteiară steagurile vieții.* DEȘLIU, N. 62. ♦ (Învechit și regional) **Merele obrazului** = umerii obrazului. *Era . . . lungăreț la mearile obrazului.* DOSOFTEI, V. S. ianuarie 1^v/31, cf. TDRG. *Umărul obrazului v. u. m. ă. r.* ♦ **Expr. Să-ți fie rușine obrazului!** sau **să-ți fie în obraz!** se spune cui va care a săvîrșit ceva necuviincios. DL, DM. **A(-i) crăpa** (sau **a-i plesni** cui va) **obrazul de rușine** = a-i fi, cui va foarte rușine, a se rușina foarte tare. *Îmi ples-*

nește obrazul de rușine când gîndesc cum am să mă înfățoșez înaintea femeiei celeia. CREANGĂ, P. 172, cf. I. CR. III, 219. **A avea (a fi) obraz** = a avea rușine, pudoare, bun-simț. *Uliul ca cumătru va avea atîta obraz, pe lingă nas, și nu-i va mînca și mai departe puii.* MARIAN, O. II, 41. *Dar cum să-i zic? Nu pot! Am obraz.* BASSARABESCU, ap. TDRG. **A avea obraz subțire sau a fi subțire de obraz = a)** a fi bine crescut, a avea purtări frumoase. Cf. DL, DM; **b)** a fi susceptibil. Cf. DDRF, TDRG. **Obrazul subțire cu cheltuială se ține** = pentru a putea face față unor pretenții mari, trebuie să dispui de mijloace corespunzătoare. Cf. ZANNE, P. II, 321. **A fi gros de obraz sau a avea obraz gros** (sau, regional, de săftian, de scoarță etc.) sau **a-i fi cuiva gros obrazul** = a fi fără rușine, obraznic. Cf. LB. *Te socoteam ciubotar cu ambiție; dar văd că m-am înșelat... Ai obraz de săftian.* ALECSANDRI, T. 1066. *La vacu-ăsta burtă dă popă s-ai... obraz dă mascure... că parc-o duci mai netid.* JIPESCU, O. 72. *Lupul e gros de obraz, eu unul nu-i dau crezare cîtă vreme este încă în pielea lui.* GANE, N. I, 130, cf. PAMFILE, J. II, 157. *Gros obraz ai, becisnicule, dacă, după ticăloșiile pe care le-ai făcut învățătorului, mai îndrăznești să ne treci pragul.* REBREANU, I. 246, cf. ȘEZ. II, 47. (Eliptic) *Însă ce-i de făcut? ... s-a trece ea și asta, obraz de scoarță, și las-o moartă-n popușoi.* CREANGĂ, A. 51. **(A fi) fără (de) obraz** = (a fi) nerușinat, necuviincios, impertinent. *Au început a-l blăstăma și a-l sudui și a-i dzice dulău fără de obraz.* NECULCE, L. 22, cf. LEX. MARS. 222, LB. *Fără obraz și gros la piale.* TICHINDEAL, F. 121/4. *Cum mergea, dă de niște copii fără-obraz, chinuind un cătăluș.* RETEGANUL, P. V, 3. (Învechit și regional) **A apuca** (sau **a prinde** pe cineva) **de obraz** = a face pe cineva să treacă drept mincinos. Cf. LB. *În zadar fata moșneagului spunea în urmă că acela este lucrul minelor sale, căci îndată o apucau de obraz baba și cu fiică-sa și trebuia numaidecît să rămîie pe-a lor.* CREANGĂ, P. 284. *Aveai tu un inel. — Și-l am și azi... — Te apucă de obraz! Femeile știu veșnic să scape de necaz.* COȘBUC, S. 120, cf. com. din CÎMPENI și din ALBAC — ABBUD. (Învechit și regional) **A lua** (sau **a prinde**, **a dobîndi**) **obraz** = a se obrăznic; a cuteza. *Luasă cu toții un mare obraz* (sfîrșitul sec. XVIII). LET. III, 202/2, cf. DDRF, COȘBUC, S. 131. (Regional) **A îngroșa din obraz sau a-și îngroșa obrazul** = a deveni mai îndrăzneț, mai obraznic. Cf. PAMFILE, J. II, 157. *Mai îngroașe din obraz!* CIAUȘANU, GL. (Regional) **A-i da** (sau **a-i pune**) **cuiva o pupăză în obraz** = a ofensa pe cineva, a jigni. MARIAN, O. 178, cf. 179. (Regional) **A-și tăvăli obrazul** = a se face de rușine, a se compromite. ALR I 302/540. (Regional) **A-i bate** (cuiva) **obrazul** = a-i imputa cuiva ceva, a-i reproșa. *Să nu-i bată obrazul bărbatul c-a luat-o ca degetul ori*

cu cît îi pe ea. SEVASTOS, N. 47, cf. ȘEZ. II, 73. **A-i ieși** (sau **a i se ridica**, **a i se sui** cuiva) **singele în obraz** v. **singele**.

3. S. n. (Învechit) **Imagine**, icoană, portret; desen, figură. *Stihare de adamască cu obraze și cu floare* (a. 1588). CUV. D. BĂTR. I, 200/16, cf. 197/9. *Iară tu leapădă icoanele de în besearcă și rade obrazele de pre ziduri.* MOXA, 379/33. *Teofil împărat le-au scris obrazele pentru sf[i]nțele icoane.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 24^r/11. *Văzu doi stilpi de piatră poleiți cu aur și scris într-înșii obrazul lui Eraclie.* ALEXANDRIA, 95/6. ♦ **Mască, obrăzar (1).** *Podobiț cu un fealiu de obraze ghidușești.* DOSOFTEI, V. S. ianuarie 25^r/20. ♦ (Regional) **Căpută**, față (la ghet). Cf. ALR II 334/29, 47, 53, 76, 886.

4. S. n. (Învechit) **Persoană**, ins. Cf. PRAV. MOLD. 79^v/14. *Cela ce va face silă a muiare văduo, să va certa cu bani după destoinicia aceluia obraz.* PRAV. 198. *Lucrurile Porții să strămuta și obrazele să schimba.* R. GRECEANU, CM II, 199. *Cînd s-au făcut acest zapis a fost multe obraze de cînste* (a. 1713). URICARIUL, VII, 15. *Pentru mai adevărată credința, ne-am pus numele mai jos, iscăbindu-se și alte obraze măturii* (a. 1774). BUL. COM. IST. V, 265. *Eu cu adevărat știu un obraz care înaintea vezirului au zis.* VĂCĂRESCUL, IST. 300. *Cîtă nevoie trăgea biata țară; și nu numai țara, ci și fieștece obraz* (sfîrșitul sec. XVIII). LET. III, 264/2. *Să binevoiască pentru bună regulă a slobozi poruncă ca o asemenea exportăție de sare... a obrazelor particulari să fie poprită* (a. 1836). DOC. EC. 624. *Va fi slobod stăpînirii să vinză aceste slobozenie la obrazele care va voi.* GOLESCU, I. 65. *Să-mi las cărțile la obraze vrednice de a se folosi dintr-însăle.* GORJAN, H. I, 52/16. *Nu deosebești obrază în vreme de judecată.* CONACHI, P. 45. *Cineva împacă la mînie p-un obraz: Iar nu încă să-l mai facă să turbeze de necaz.* PANN, P. V. II, 105/11. *Asta e treaba obrazelor judecătorești.* CARAGIALE, O. I, 28. *Anchetele... se fac numai de două persoane — un obraz din partea Chiri-arhiei.* STĂNOIU, C. I. 74. *Nechifor Lipan era pentru ei obraz cunoscut.* SADOVEANU, O. X, 571. *Vor mai sosi pînă în prînz vreo două obrazuri de la Ploiești, așa că va fi zaiafet.* PAS, L. 14. ♦ **Obraz subțire** = persoană fină, aristocratică, pretențioasă, care trăiește în lux. *Mangosiților și farfasiților, de cîte ori îți fi dormit în stroh și tîrnomată... Oare nu cumva v-ați face și voi niște feciori de ghindă... că sînteți obraze subțiri?* CREANGĂ, P. 255. *De obraze subțiri care vin de-a dreptul de la domnie eu am început a mă teme.* SADOVEANU, O. XIII, 683. ♦ (Învechit) **Personaj** (în piesele de teatru). *Obrazele aceștii comedii: ... Cîmpoiașul... Vistierul... Trăsnea.* I. GOLESCU, în PR. DRAM. 57. *Autorul anonim a pus în scenă trei obraze.* ALECSANDRI, ap. DDRF. ♦ (Învechit, rar) **Reprezentant.**

Privighetorul, ca un obraz al cîrmuirii, se crezu dator... să închine el cel întîi pahar. GANE, ap. TDRG.

5. S. n. Stare socială, condiție, rang. *Domnul... după ospăț i-au dăruit cu postave... fiește-căruia după obrazul lui (începutul sec. XVIII).* MAG. IST. I, 308/21. *De vei să trăiești fără de turburare în dregătoriia ta, fă lucruri vreadnice de obrazul tău.* ANTIM, ap. GCR II, 7/26. *Străinii... intră și în rîndul boierilor cu dregătorii carii nu sînt de obrazele lor, din care lucru dregătoriile să necinstesc (a. 1764).* URICARIUL, v, 337/15. *Să urmezi întocmai povățuirilor ce să arată în osibita carte ce s-au făcut pă obrazu dumatiale (a. 1819).* DOC. EC. 204. *Oamenii domnului fură... tratați după obrazul fiecăruia.* BĂLCESCU, M. V. 245. *Acest bărbat ce mă ține nu e de obrazul meu.* PANN, P. V. II, 104/22. *D-ta însă o împarti după obraz, domnule!* REBREANU, NUV. 168. *Vinul nostru de-aici nu-i vrednic de obraze ca ale domniilor voastre.* SADOVEANU, O. X, 50. ✧ **E x p r.** **A ieși** (sau **a scoate**) **la obraze** = a (se) face boier, a (se) boieri. *Silește-te să-mbraci și vrun caștan... să ieși la obraze mari.* C. CARAGIALI, în PR. DRAM. 241. *Lumea nu știa nimica despre boierul dumneaei, pentru că nu era ieșit la obraze.* HELIADE, O. II, 425. *Domnia ta te silești să-l scoți la obraze.* FILIMON, O. I, 152. **A ajunge obraz** = a deveni persoană cu vază, a ajunge demnitar. *Tat-tău intra mîndru în bogăția sa cinstită că multă sudoare îi scăldase mădularile pîn-ajunsese obraz cu ale lui.* DELAVRANCEA, S. 18.

— Pl.: (1, 3, 4, 5 și, rar, 2) obraze, (1 și) obrazuri, (2) obraji, (învechit, rar) obrazi.

— Din v. sl. **образъ**.

OBRAZĂ s. f. (Regional) Ochelari (la cai). Cf. ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W., SCRIBAN, D. ✧ **Fig.** *Dacă autorul întrebării și cei pe care ea îi privește și-ar scoate obraza care le îngrădește privirea... lesne și-ar da seama că răspunsul este mai crud încă decît chinurile nedeslușite ale întrebării.* V. ROM. martie 1954, 246.

— Pl.: obraze.

— De la obraz.

OBRAZIRE s. f. (Învechit) Reprezentare, intruchipare. *Cu a ei obrazire (lucru N. TEST. 1648, pildă BIBLIA 1688) acmu și noi mîntui-nă-vremu cu bootegiurea.* COD. VOR. 156/9.

— Din slav. (cf. v. sl. **образити**, „a forma“).

OBRAZNIC, -Ă adj., s. f. I. Adj. 1. (Prin fostele județe Mehedinți și Ialomița) Timid, sfios, rușinos. *Ia, nașă, nu fi obraznică! Ia și mînîncă.* CV 1949, nr. 5, 25, cf. com. GRAUR.

2. Lipsit de respect, de rușine; nerușinat, impertinent, insolent; (cu sens atenuat) neascultător, neastîmpărat. *Cel ce nu să știe [vino-vat] este mai zăbavnîc, iar cel vădit să face mai*

obraznic. AETHIOPICA, 37^r/9. *Cine va fi atît de obraznic ca să să împrotivească la acest fealiu de mărturie?* MOLNAR, RET. 107/20. *Ești așa de obraznic și șezi înaintea craiului fiind boierimea de față (a. 1799).* GCR II, 169/34, cf. I. GOLESCU, în PR. DRAM. 82, LB. *În zadar se socotește un obraznic autor Către Parnas cu-a lui versuri să-și ia îndrăznețul zbor.* HELIADE, O. I, 118. *Suie-te cu Platon pînă mai presus de ceriuri... Și unind cu nebunie a ta obraznică fire, Vîră-te pînă în sinu-i și cearcă dumnezeire.* CONACHI, P. 275. *Măi! că obraznici mai sînt guleratii își cu săbiuțe.* ALECSANDRI, T. I, 111. *Iedul cel mare și cu cel mijlociu dau prin băț de obraznici ce erau.* CREANGĂ, P. 19. *Un tînr obraznic s-apropie.* CARAGIALE, O. IV, 147. *Un individ... cu un soi de obraznică oficialitate în mișcări, îmi făcu semn să mă opresc.* HOGAȘ, M. N. 56. *Unii îi aruncau în treacăt vorbe înțepătoare și aluzii obraznice.* BART, E. 316. *Protestarea actorului i se păru obraznică.* V. ROM. decembrie 1954, 94, cf. com. din STRAJA — RĂDĂUȚI. (Glumet) *Oare ce vor fi zicînd boii în mîntea lor despre acele obraznice păsăruice?* ODOBESCU, S. III, 23. *Da albina, cuminte, cuminte, dar obraznică, zisă.* ȘEZ. III, 27. ✧ **Fig.** *Iarna trecută îl apucase-o tusă obraznică de care abia a scăpat în primăvară.* VLAHUȚĂ, N. 14. *Era o femeie nostimă, cu obraji de păpușă, cu născiorul obraznic.* REBREANU, I. 104. *Matematicianul era... cu mărul lui Adam foarte obraznic și jucăuș.* CIAUȘANU, R. SCUT. 15. ✧ (Substantivat) *Fugi, obraznicule, că m-ai spăriet.* ALECSANDRI, T. I, 38. *Te rog... să-i tai lui Negoită nasul și urechile și să-l dai afară ca pe un obraznic.* CARAGIALE, O. II, 239. *Obraznicul mînîncă praznicul.* ALECSANDRI, T. 333. *Obraznicul nu piere, dar nici nume bun nu are.* ZANNE, P. VIII, 79. ✧ (Adverbial) *Obraznic te semetîș.* BIBLIA (1688), 38^r/1. *Tu obraznic îngînfîndu-te pe urmă, Vrei să schimbi și rînduiala ce te muncește, te scurmă.* CONACHI, P. 264. *Era să-i las, măicuță, Cu gluma, și să tac: Era să țip obraznic, Ori ce era să fac?* COȘBUC, F. 135.

II. S. f. (Bot.) Telegraf (*Tradescantia virginica*). Cf. TOPA, C. 223.

— Pl.: obraznici, -e.

— **Obraz** + suf. -nic.

OBRĂCI vb. IV. **Refl.** 1. (Învechit) A se fîgădui (ca soț sau soție), a se logodi. (**Fig.**) *Acolo era beseareca limbilor ce se obricise lu Hristos.* CORESI, EV. 178, cf. TDRG, DHLR II, 517, CL 1963, nr. 2, 297.

2. (Prin Olt., Munt., Mold., în forma *obrici*) A se lega să țină post, să nu lucreze în anumite zile socotite neprielnice etc. Cf. H IV 164, RĂDULESCU-CODIN, VÎRCOL, V. 97, CONV. LIT. XLIV₂, 619. *M-am obricit, zilele de dulce le mînînc post.* BOCEANU, GL. *M-am obricit să nu tund oile în cutare zi.* CIAUȘANU, GL., cf. ALR II/836.

3. (Învechit, în forma *obrici*) A se feri de ceva, a evita. *Să obriciia David de odihneală, până când ar afla loc domnului și sălaş Dumnezăului lui Iacov* (a. 1679). BV I, 224. ♦ **T r a n z.** (Ban.) A împiedica pe cineva să facă ceva; a opri. *Vrăforile obricesc, opresc pe ceia cărora le descintă să nu beie, de exemplu rachiu, sau să nu mănince sărat, întors etc.* Com. LIUBA. — Prez. ind.: *obracec.* — Și: (învechit) **obroc** (TDRG, SCRIBAN, D.), (învechit și regional) **obrici**, (regional) **oblici** (CONV. LIT. XLIV₂, 619) vb. IV.

— Din slavon. обрѣчиги. — **Oblici**, prin asimilare.

OBRĂCINIC s. m. (Învechit) Logodnic. *O luă [pe Precista] Iosif obrăcinic, să o ferească în casa sa.* VARLAAM, c. 385.

— Pronunțat: *-brăci-*. — Pl.: *obracinici*.

— Din slavon. обрѣчѣникъ.

OBRĂCÎT, -Ă adj. 1. Logodit, făgăduit. *Fata obrăcîtită bărbatului celui e numele Iosif.* CORESI, ap. DHLR II, 517. *Să neștine va amăgi atare vergură carea încă n-ar fi obrocîtită.* PALIA (1581), ap. TDRG.

2. (Prin Olt., Ban., Munt., în forma *obricit*) Care s-a legat să țină post, să nu lucreze în anumite zile, socotite neprielnice etc. [Lunea] *o postesc... sub cuvînt că sînt obriciți.* H V 6, cf. MUSCEL, 65, BOCEANU, GL. *Alții, — sătenii obriciți — nu taie porcii decît după sf. Vasile, ca să nu zacă de lingoare.* PAMFILE, CR. 197, cf. com. din ORAVIȚA. *Tată-meu mănîncă lunea post. E obricit.* PLOȘOR, c. 70. *Sînt unii obriciți, de nu mănîncă lunea „cu dulce”.* ARH. OLT. XXI, 271, cf. ALR II 4410/876, ib. 5755/836.

— Pl.: *obraciți, -te.* — Și: (învechit) **obrocit**, **-ă**, (învechit și regional) **obricit**, **-ă**, (regional) **oblicit**, **-ă** (ALR II 5755/551) adj.

— V. **obraci**.

OBRĂJÉL s. m. Obrăjor. *Cu piraie de lacrimi o uda pe obrăjei.* PANN, E. II, 45/20, cf. POLIZU. *De-aș avea un copilaș... Obrăjelu-i ca de spume N-ar avea seamăn pe lume!* ALECSANDRI, P. I, 81, cf. LM. *Cătălin... Cu obrăjei ca doi bujori De rumeni, bată-i vina, Se furîșează pînditor.* EMINESCU, O. I, 173, cf. DDRF. *Nu cumva să străbată o rază de lumină la obrăjei miei.* SBIERA, P. 250. *Drăguțul obrăjel, Rumeior și frumușel, O fi zău, ca vai de el.* JARNÍK-BİRSEANU, D. 311, cf. 491.

— Pl.: *obracjei.* — Și: (rar) **obrazél** s. m. TDRG.

— **Obraz** + suf. *-el*.

OBRĂJÉNIE s. f. v. **preobrajenie**.

OBRĂJÓR s. m. Diminutiv al lui **o b r a z** (2). *Și-n palme-ascunzînd obrăjorii Se pierde*

prin naltul porumb. COȘBUC, P. II, 23. [Băiețelul] *era cu ochii veseli și cu obrăjorii plini.* SADOVEANU, O. VII, 333. *Pe din jos de ochișori Rumeorii obrăjori Sînt tocmai ca doi bujori.* JARNÍK-BİRSEANU, D. 136, cf. 373. *Toată lumea se mira de obrăjorii lui cei frumoși.* RETEGANUL, P. II, 8.

— Pl.: *obracjori* și (neobișnuit, n.) *obracjoare* (POLIZU).

— **Obraz** + suf. *-ior*.

OBRĂMI s. f. pl. v. **obrame**.

OBRĂNII s. f. pl. v. **obrame**.

OBRĂTÉȘTE adv. (Prin sudul Mold.)

Pe obrațe (2), cu obrațele. Cf. SCRIBAN, D. *Pămînt împărțit obrătește.*

— **Obraț** + suf. *-ește*.

OBRĂȚÍ vb. IV. **T r a n z.** (Mold.) A împărți o suprafață de teren în obrațe (2). Cf. SCRIBAN, D.

— Prez. ind.: *obracesc.*

— V. **obraț**.

OBRĂZÁ vb. I v. **obraci**.

OBRĂZÁLNIC, -Ă adj. (Învechit) Care e propriu unei persoane, personal. *Însuși această îndesătură dă dovadă a obrăzalnicului lor interes* (a. 1828). IORGA, S. D. V, 280.

— Pl.: *obracalnici, -e.* — Și: **obracárnic, -ă** adj. BĂRCIANU, ALEXI, W.

— **Obraz** + suf. *-alnic*.

OBRĂZÁR s. n., s. m. 1. S. n. Mască cu care își acoperă cineva fața pentru a nu fi recunoscut sau pentru a înfățișa un personaj caraghios. Cf. LB. *Au făcut un obrăzariu, lăsînd numai patru borte pentru ochi, pentru gură și pentru nas.* DRĂGHICI, R. 132/29. *Un obrăzar de ceară părea că poartă el, Atît de albă fața-i ș-atît de nemișcată.* EMINESCU, O. I, 96, cf. BĂRCIANU. *Pe față poartă un obrăzar făcut din meșină.* PAMFILE, CR. 189. *Ciobanul... ascuns în anterieu și cu obrăzar i-a căutat pe toți și i-a vămuit după legea hoției.* SADOVEANU, O. VII, 349. *Pe față acoperită ca-ntr-un obrăzar în barba neagră îi alunecau stropii de ploaie.* CAMILAR, N. II, 239. [Flăcăii sînt] *unși cu tăciuni pe obraz, alții cu obrazari de țîrg ori făcut de dînșii din petici.* ȘEZ. III, 183, cf. VICIU, GL., com. din STRAJA — RĂDĂUȚI, ALR II/I MN 81, 2689/250.

2. S. m. (Regional) Persoană mascată (care face ghidușii pe la casele oamenilor în ziua de Anul nou). *Măscăricii aceștia... pe alocuri... se numesc obrăzari, adică „mascați, măști”.* PAMFILE, CR. 192, cf. DR. VI, 277.

3. S. n. Plasă deasă de sîrmă sau sac de pînză cu care stuparul își ferește fața de înțe-

păturile albinelor. *La lucrarea cu albinele, următoarele unelte... sînt de lipsă... Un obrezariu... și o păreache sau doao dă mănăși.* TOMICI, C. A. 59/17. *Rar pune obrăzar, după cît spune maica Evlampia. Nu se teme de muște.* SADOVEANU, P. M. 60, cf. CHEST. VI 128/2, 9, 18.

♦ Mască metalică cu care se acoperă fața, pentru a o proteja (în lupte, în probele sportive de sabie, de floretă etc.). *Scoate... obrăzariul și sabia... dîndu-le lui Harap-Alb.* CREANGĂ, P. 224. *Se întoarseră în loc, ca să scoată din armurărie cămașa de sîrmă, coiful cu obrăzar și sabia.* SADOVEANU, O. XIII, 338.

4. S. n. (Regional) Țesătură albă, subțire și rară, cu care se acoperă fața (uneori și trupul) mortului; lințoliu, giulgiu (Răchita — Lugoj). Cf. ALRM I/II h 415/75.

5. S. m. (Regional; mai ales la pl.) Ochelari la cai (Loman — Sebeș). A II 8.

— Pl.: (n.) obrăzare, (m.) obrăzari.

— Și: (învechit) obrăzăriu, obrezăriu s. n.

— **Obraz** + suf. -ar.

OBRĂZĂRIU s. n. v. obrăzar.

OBRĂZĂRNIC¹, -Ă adj. (Regional, despre persoane) Cu două fețe; fățarnic (Șteiu — Hațeg). Cf. ALR I 1552/416.

— Pl.: obrăzarnici, -e.

— **Obrăzar** + suf. -nic.

OBRĂZĂRNIC², -Ă adj. v. obrăzalnic.

OBRĂZĂT, -Ă adj. 1. (Prin Mold. și Dobr.) Rușinos, sfios; respectuos. Cf. CHEST. V/45, 73.

2. (Regional) Obraznic, nerușinat. Cf. CHEST. VI/19, 47, 49, 78, 94.

3. (Regional) Cu obraji mari. *Nu e chiar atît de mare cît pare... are numai capul frumos, obrăzat.* CAMIL PETRESCU, O. III, 13, cf. CHEST. V/11, 41, 72, 78, ALR I 1495/249.

4. (Prin Mold. și Transilv., despre oi) Cu pete pe bot. Cf. DIACONU, P. 37, H XI 517, CHEST. V/13, 15, 33, 44, 54.

— Pl.: obrăzați, -te.

— **Obraz** + suf. -at.

OBRĂZÉL s. m. v. obrăjel.

OBRĂZÍ vb. IV. R e f l. 1. (Învechit) A se face de ocară, de batjocură. *Această hitleană mumă, cu hitleana și necuviioasă-ș fată împreună a feței-ș rușinea lepădară și uitară... și în multe chipuri cu rău obrăzîră-se.* CORESI, EV. 547. ♦ T r a n z. (Învechit și regional) A certa, a ocări. *Au nu ziceți de Pavel să fie obrăzuit pe Timothei pentru socotința cea mai bună.* VARLAAM-IOASAF, 144^v/3, cf. LB, GHETIE, R. M., BĂRCIANU, ALEXI, W., com. din STRAJA — RĂDĂUȚI. *Ți-o spus el ție în față că eu am făcut asta și asta, las că ți-l obrăzesc eu.* Com. din

VICOVUL DE JOS — RĂDĂUȚI. *Am chemat-o și am obrăzat-o pentru ceea ce a făcut.* Com. PAȘCA (Crișcior — Brad).

2. (Prin fostul județ Bihor) A se supăra. *Dumnezău să obrăze Și-ncă din grai-ń grăie.* ARH. FOLK. VII, 88.

— Prez. ind.: obrăzesc. — Și: (învechit) obrăzuí vb. IV; (regional) obrăzá vb. I.

— V. obraz.

OBRĂZÍT s. n. (Regional) Acțiunea de a o b r ă z i; dojană, muștrare, ceartă. *Dumnezeu se cam posomorăște, și nici una, nici două, îl ia [pe Satana] la obrăzit.* PAMFILE, A. R. 100. — V. obrăzi.

OBRĂZLÚI, -E adj. (Prin fostul județ Vilcea) Gras la față. VIRCOL, V. 97.

— Pl.: obrăzlui.

— De la obraz.

OBRĂZNICĂTŪRĂ s. f. I. (Familiar) Persoană obraznică. *Avea să vorbească unei obrăznicături care îndrăznise să se întrecă... cu el.* GİRLEANU, L. 27. *O purtam cu mine și în mine... în toate gîndurile: diavol și inger... obrăznicătură mică, palmuită în fața bătrînilor.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 209. *Cînd ospătau băieții, ca niște obrăznicături ce erau, iată că intră... călugărul.* VASILIU, ap. CADE, cf. ALR I 1517/540.

II. (Regional) Codobatură (*Motacilla alba*). Cf. BĂCESCU, PĂS. 117, I. CR. III, 345.

— Pl.: obrăznicături.

— **Obraznic** + suf. -ătură.

OBRĂZNICEĂLĂ s. f. (Rare) Obrăznicie (1). *Greu îi era... să rabde ifosele acestui Cotcodel, care îi cerea lui socoteală de fierberea și obrăzniceala cîte-l izbeau la fieștece colț al orașului.* C. PETRESCU, A. R. 23.

— Pl.: obrăzniceli.

— **Obrăznici** + suf. -eală.

OBRĂZNICEȘTE adv. (Învechit) În mod obraznic, cu obrăznicie, fără rușine. *Se uită seara obrăznicește prin toate lojele teatrului.* NEGRUZZI, S. I, 237, cf. 263, DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W.

— **Obraznic** + suf. -ește.

OBRĂZNICÍ vb. IV. I. R e f l. și (învechit) i n t r a n z. A deveni necuviincios, obraznic (1), impertinent; a-și lua nasul la purtare. *Iertați-mă, începui a obrăznici.* *Muierile cad lesne în birfele.* KOTZEBUE, U. 21^v/13, cf. DOC. EC. 383, GORJAN, H. IV, 68/7. *În așa gînduri d-acum nu mai rătăci, Leapădă-le, zic, cu totul, mai mult nu obrăznici.* PĂRN, E. I, 56/13, cf. 61/7. *Mămuca-i da peste mînă Cînd se mai obrăznicea.* NEGRUZZI, S. III, 25. *De l-oi vedea*

obraznicindu-se cumva, acolo pe loc îi și tai capul. CREANGĂ, P. 231, cf. id. A. 106, DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W. *Bine-ați făcut că i-ați mai tăiat puțin din nas. A început să se cam obraznicească.* REBREANU, I. 74, cf. BRĂESCU, A. 43. *Și-a îngăduit să se obraznicească adineauri cu mine.* C. PETRESCU, A. R. 22. *V-ați îmbogățit... și v-ați obraznicit.* STANCU, R. A. IV, 398, cf. MERA, L. B. 274. (Glumeț) *Alte puici albe se obrazniciseră, ciugulind pînă și prin străchini.* CAMIL PETRESCU, O. II, 88. ♠ *Tranz. Un viclean și prost războinic obraznicește-a-ndrăzni El să ne propuie pacea?* HELI- ADE, O. I, 408. ♠ *Tranz. fact. Mi-ai obraznicit băiatul cu alintările tale.* Com. PAȘCA (Cluj). ♠ *Tranz. A îndrăzni, a cuteza. Obraznicește a zice că cereasca bunătate au făcut rea împărțeală.* CONACHI, P. 264. ♠ *In tranz. Avînd slobodă voie... păzitorii... de a prinde pe acei ce vor obraznici împotriva hotărîrii aceștia* (a. 1821). URICARIUL, II, 128.

2. *Tranz.* (Familiar) A certa cu vorbe aspre, a ocări. *Unele ne răspundeau cu zîmbete... altele mai cînoase la inimă se-nvîsorau, se ascuțeau și ne obrazniceau.* CIAUȘANU, R. SCUT. 13. *Credeți că e greu... să te ocăre și obraznicească?* IOVESCU, N. 116. *Ea e cocoană mare cu nasul sus... Cînd vine de la București... ori își zbircește nasul, ori ne obraznicește.* PAS, L. 293.

— Prez. ind.: obraznicesc.

— V. obraznic.

OBRĂZNICIE s. f. 1. Atitudine, purtare, vorbă obraznică; necuviință, impertinență, insolentă; p. ext. (la copii) neastîmpăr. *Dacă te-ai întors la obraznicie, nu vei lua plata cum îți să cade.* HERODOT (1645), 374, cf. BIBLIA (1688), 357²/9. *Nu sămăna curtea nemic a domnie de atîta obraznicie ce era.* NECULCE, L. 171. *Au ieșit împreună și Ahamen, foarte muștrînd pre Teaghen pentru obraznicie.* AETHIOPICA, 33^r/22. *Acest proroc i-au închis în adîncimea pămîntului, ca să pedepsească obrazniciia lor* (a. 1783). GCR II, 131/30. *Ce obraznicie! Cere un randevu.* KOGĂLNICEANU, în PR. DRAM. 434. *Ce obraznicie e asta să intri aici?* NEGRUZZI, S. I, 227. *Am fost un nătărău pîn-acum de și-am suferit obrazniciile și nebuniile.* ALECSANDRI, ap. TDRG. *Scoți sufletul din om cu obrazniciile tale.* CREANGĂ, A. 46, cf. DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W. *Se gîndi o clipă să-i trîntească o obraznicie și să sfîrșească.* REBREANU, I. 137. *Numai obraznicie punea să se cheme îndrăzneala unui ocaș care cere să fie tocmît strajă de noapte.* POPA, V. 24, cf. CAMIL PETRESCU, O. II, 261. *Își închipuie că obraznicia e semn de bărbăție.* H. LOVINESCU, T. 8.

2. (Învechit) Îndrăzneală, curaj. *Obrazniciia oamenilor i-au făcut să afle niște poduri și niște trecători* (a. 1794). GCR II, 152/14. *Pe ostași*

cine îi mină? Singura obraznicie Ce crește pe meșteșuguri? CONACHI, P. 285. *Eu nu recunosc aceasta. Nu se chiamă vitejie A nu se teme de moarte numai din obraznicie.* HASDEU, R. V. 80.

— Pl.: obraznicii.

— **Obraznic** + suf. -ie.

OBRĂZNICIRE s. f. (Învechit) Faptul de a (s) obraznici; obraznicie. *Nici spre... obraznicire să se dea.* CANTEMIR, IST. 30, cf. POLIZU, DDRF.

— Pl.: obrazniciri.

— V. obraznici.

OBRĂZNICITURĂ s. f. (Rar) Obraznicătură. *Obraznicitură, Cum de n-ai rușine, Spătăreasa față, Să vorbești așa!* MILLO, în PR. DRAM. 344.

— Pl.: obraznicituri.

— **Obraznic** + suf. -itură.

OBRĂZNICUȚ, -Ă adj. Diminutiv al lui obraznic (1). *Să-ți spun drept, soro dragă, și-i hazlie Luluța... dar îi cam obraznicuță.* ALECSANDRI, T. I, 129.

— Pl.: obraznicuți, -e.

— **Obraznic** + suf. -uț.

OBRĂZUI¹ vb. IV. *Tranz.* (Învechit, rar) A reprezenta, a înfățișa; a schița. *Obrazui în pulbere o căruță Cu toiagul învrîstat ce avea în mină.* BUDAI-DELEANU, T. 208. *Poetul, vrînd să obrazuiască vremea de noapte, spune pe rînd ce se tîmplă pe acea vreme.* id. ib. 215.

— Prez. ind.: obrazuiesc.

— De la obraz.

OBRĂZUI² vb. IV v. obrezui.

OBRĂZUI³ vb. IV v. obrăzi.

OBRĂZUIRE s. f. v. obrezuire.

OBREĂJĂ s. f. v. obrejă.

OBREĂJIE s. f. v. obrejă.

OBREAZĂNIE s. f. v. obrezanie.

OBREĂZĂ s. f. (Ban.) Cingătoare lată de piele, împodobită cu nasturi strălucitori. *V. curea, șerpar.* Cf. CIHAC, II, 222, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., DR. IV, 1260.

— Pl.: ?

— Din scr. obreja.

OBREAZUI vb. IV v. obrezui.

OBREAZUIRE s. f. v. obrezuire.

OBREJĂNIE s. f. v. preobrajenie.

OBREJĂ s. f. (Popular; atestat prima oară la 1458, cf. BOGDAN, D. ȘT. I, 22). 1. Loc neted, platou (LB, DDRF, GHETIE, R. M., COMAN, GL.) pe marginea unei ape (SCRIBAN, D.) sau pe un deal (I. GOLESCU, C., ȘEZ. II, 426), de obicei nisipos, sterp (POLIZU, CIHAC, II, 449, LM, BARCIANU, ALEXI, W., I. BRĂESCU, M. 69); costișă pe malul unui riu (SCRIBAN, D.); muchie (com. din STRAJA — RĂDĂUȚI). *Din gios de dilmă iaste hotarul și merge... supt obrejie* (a. 1737). IORGA, S. D. XIII, 231. *I-am vîndut din obrejie în gios patrusprăzeci prăjini* (a. 1773). ȘTEFANELLI, D. C. 113. *Au pus hat o piatră supt obrejie săliștii didesubt într-un dîmb* (a. 1807). id. ib. 331, cf. PĂCALĂ, M. R. 43. ♦ (Prin sudul Transilv.) Loc neted ce rămîne după retragerea apelor unui riu. Cf. DENSUSIANU, T. H. 56. ♦ Surpătură de pămînt (Bîrsăul de Jos — Cehul Silvaniei). H XVIII 15.

2. (Prin fostul județ Vilcea) „Cîmp lângă pădure”. VIRCOL, V. 97.

3. (Regional) Adăpost de iarnă pentru oi, făcut din birne și acoperit cu șindrila (Romos — Orăștie). CHEST. V 36/65.

— Pl.: obreje și (rar) obreji. — Și: obreájă (LB, POLIZU, CIHAC, II, 449, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W.), obrijă (IORGA, S. D. XXII, 345), obreájie, obréjie s. f.

— Din slav. (slavon. обрѣжнѣ, scr. obrežja).

OBREJÉNIE s. f. v. preobrajenie.

OBREJIE s. f. v. obrejá.

OBREJÍT, -Ă adj. (Regional) Împrejmuít cu o îngrădítură slabă (Bonț—Gherla). COMAN, GL.
— De la obrojă.

OBRENTÍ vb. IV v. obrintí.

OBRETÉNIE s. f. (Învechit) Găsire, aflare. *Obretenia capului lui Ioan.* ap. TDRG, cf. PASCU, S. 243, SCRIBAN, D.

— Din slavon. обрѣтѣннѣ.

OBREZÁNIE s. f. (Învechit, în legătură cu practicile de rit mozaic și mahomedan) Circumcizie. *Se spămîntară ceia dentru obrezanie credincioșii, ciți venise cu Pătru.* CORESI, L. 49/11. *Avraam... luasă întăiu aceasta lege, obrezania.* VARLAAM, C. 404. *Cu obrezanie să va obrezui cel născut al casei tale.* BIBLIA (1688), 11¹/23, cf. 41²/55. *Obrezania... iaste la creștini socotită un lucru fără de lege.* VARLAAM-IOASAF, 144^v/4. ♦ (În religia creștină) Sărbătoare amintind circumcizia lui Iisus Hristos. *Caută la... ev[an]g[he]liia obrezaniei.* CORESI, ap. BV I, 519/23. *Învățătură la obrezania domnului nostru lui I[is]us Hristos.* VARLAAM, C. 403, cf. DOSOFTEI, V. S. ianuarie 1^r/3.

— Și: obrezánie s. f.

— Din slavon. обрѣзаниѣ.

OBREZÁRIU s. n. v. obrăzar.

OBREZUI vb. IV. Tranz. (Învechit, în legătură cu practicile de rit mozaic și mahomedan) A tăia împrejur (un nou născut), a circumcide. *Înveți... toți iudeii ceia ce sintu întru limbi, graiure, a nu-și obrăzui* (taie împrejur N. TEST. 1648) *ei feciorii.* COD. VOR. 30/4. *Tu încă nu era nevoit ca să-l obrezuiască... el era grec* (cca 1569—1575). GCR I, *15/33. *Deaca să implură opt dzile, ca să-l obrezuiască pre dînsul și numiră numele lui I[is]us.* CHEIA ÎN. 71^v/19. *Și tot robul... îl vei obrezui pre el.* BIBLIA (1688), 48¹/44. ♦ Refl. pas. *Învăța frații că, de nu se vor obrezui după năravul lu Moisi, nu se pot spăsi.* CORESI, L. 68/14. *Hristos nu s-au numai născut, ce s-au și obrezuit a opta dzi, ca și alți prunci din semenția jidovească.* VARLAAM, C. 404. *Numai colhii și eghipte[n]ii și arapii să obrăzuiască di-nceput.* HERODOT (1645), 119. *Cum s-ar hi obrezuit [Hristos] de n-ar fi luat trup?* DOSOFTEI, V. S. ianuarie 1^r/17. *Să să obrezuiască voao tot ce e parte bărbătească.* BIBLIA (1688), 11¹/14, cf. 25²/27.

— Prez. ind.: obrezuiesc. — Și: obrăzui, obrea-zui (DOSOFTEI, V. S. ianuarie 1^r/23) vb. IV.

— Din slavon. обрѣзочати.

OBREZUIRE s. f. (Învechit, în legătură cu practicile de rit mozaic și mahomedan) Acțiunea de a obrezui și rezultatul ei; circumcizie. *Sarcina legeri o luă asupra sa pentru noi, adecă obrezuirea aceia ce fu astăzi pre trupul lui.* VARLAAM, C. 404. *Ni s-au pilduit de părintele nostru Avraam obrăzuirea.* PISCUPESCU, O. 104/18. ♦ Fig. *Să ne înveațe cea s[u]f[e]tească... obrezuire.* DOSOFTEI, V. S. ianuarie 1^r/7.

— Și: obrăzuire, obrezuire s. f.

— V. obrezui.

OBREZUIȚ adj. (Învechit, în legătură cu practicile de rit mozaic și mahomedan) Tăiat împrejur, circumcis. *Cătră bărbați obrezuiți nu avăm a intra și să mîncăm cu nușii.* CORESI, L. 50/5, cf. M. COSTIN, ap. GIDEI.

— Pl.: obrezuiți.

— V. obrezui.

OBRÍC s. n. v. oboroc.

OBRICĂRIȚĂ s. f. (Învechit și regional) Porție, rație, tain de mîncare (mai ales pentru vite). Cf. CIHAC, II, 223, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., SCRIBAN, D. ♦ Exp r. **A tăia (cuiva) din obricariță** = a struni pe cineva; a învăța pe cineva minte. *S-a găsit cine să-i taie din obricariță.* PANN, P. V. I, 168/22, cf. ZANNE, P. IV, 4.

— Pl.: obricărițe.

— Obric + suf. -ariță.

OBRICEALĂ s. f. (Prin Olt.) 1. Faptul de a se obrăci (2). Cf. CONV. LIT. LIV, 367, CIAUȘANU, GL.

2. Zi considerată neprielnică (pentru cineva). Cf. obrăci (2, 3) (Bals). Cf. ALR II 4410/876.

— Pl.: *obriceli*.

— Obrici¹ + suf. *-eală*.

OBRICEI s. n. v. obicei.

OBRICER s. n. v. obicei.

OBRICI¹ vb. IV v. obrăci.

OBRICI² vb. IV v. obroci¹.

OBRICIT¹, **-Ă** adj. v. obrăcit.

OBRICIT², **-Ă** adj. v. obrocit¹.

OBRIJĂ s. f. v. obreją.

OBRINTEALĂ s. f. (Învechit și popular) Inflamație a unei răni sau a unei bube care (mai ales din cauza frigului) se agravează și devine mai dureroasă; obrintire, (regional) boboteală. *Mai cu ușor iaste a se suferi obrinteala răni la aer scoasă decît patima sufletului.* CANTEMIR, IST. 30, cf. LB. *Aprinzeala... urmează... la brîncă și la obrinteli de răni vechi.* PISCUPEȘCU, O. 232/19, cf. POLIZU, LM, DELAVRANCEA, S. 265, ȘAINEANU, N. LEON, MED. 139, CANDREA, F. 364, BIANU, D. S. *Acu obrinteala o făcut coptură, s-o purces arșiță mare și s-o îmflat mîna ca butucul!* POPA, V. 168. *Scoase din buba (cutăruia) obrinteala, usturăturile... umflăturile.* ȘEZ. VIII, 113. *Bubă albastră... ieși de la cutare... Cu toate durerile, Cu toate obrintelile și cu toate răcelele.* MAT. FOLK. 610. *Cum să nu plîng și să nu mă olecuiesc, Cînd de obrinteală rău pătînesc.* GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 131. *Obrinteala sau obrintirea bubelor se întîmplă cînd omul nu le ferește de frig ori cînd mîncîcă acrituri.* PAMFILE, B. 51, cf. ALR II/I MN 62, 4208 bis. *Obrinteala răni de pre margini se cunoaște.* ZANNE, P. II, 684. (Glumeț) *Apoi despre căzătură să n-aibi vreo mîhniciune, că pămîntul nostru românesc e bun de obrinteală; Cine cade pe el jos Se scoală mai sănătos.* ODOBESCU, S. III, 191. ◇ Fig. *Spre obrinteala pizmei... și cuvintele și lucrurile s-au început.* CANTEMIR, IST. 51. *Sfîrșind nădejdea către el întoarsă, Cerul după dealuri obrinteala-și varsă.* LĂSNEA, A. 103.

— Pl.: *obrinteli*. — Și: (Munt., rar prin Transilv.) **obrinteală**, (regional) **oprinteală** (ȘEZ. I, 200, ALR II/I MN 62, 4208 bis/272), **obinteală** (GEORGESCU-TISTU, O. B. 35) s. f.

— Obrinti + suf. *-eală*.

OBRINTEĂȚĂ s. f. (În descîntece) Obrinteală. *De albeață, De glodeață, De obrinteți.* GR. S. VI, 116.

— Pl.: *obrinteți*.

— Obrinti + suf. *-eață*.

OBRINETURĂ s. f. v. obrintitură.

OBRINTI vb. IV. 1. Refl. și intrans. (Învechit și popular, despre bube, răni; p. ext. despre părți ale corpului) A se inflama (mai ales din cauza frigului), agravîndu-se; (regional) a se boboti, a se cățeli. [*Dacă*] *va fi făcut altăceva împotriva ranei au va fi mîncat sau bătut și să va fi obrintit... , cela ce l-au rănit nu să va certa ca un ucigătoriu.* PRAV. 88. *Obrintindu-i-să un picior ce avea de săgeată rănit, ... au murit.* CANTEMIR, HR. 314, cf. LB, POLIZU, CIHAC, II, 222, DDRF, ȘAINEANU, BARIANU. *Din umezeala aceasta se obrintește ugerul.* ap. TDRG. *Babele zic că rana a obrintit.* GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 131. *Piciorul lui Ștefan obrintește. Încheieturile lui sînt prinse.* DELAVRANCEA, O. II, 33. *Genunchiul ăsta împușcat nu-mi place. A început să obrintească.* STANCU, R. A. I, 121. *Nu se obrintească, Nici se dogorească Rana de la vîină, Rana de pe mîină.* MARIAN, D. 153. *Nu îmbla cu zgaiba prin frig că ți se obrintește.* COM. LIUBA. *Bubă albă, ... Nu umfla, ... Nu obrinti.* MAT. FOLK. 607, cf. ȘEZ. VI, 99, FRÎNCU-CANDREA, M. 103, GOROVEI, CR. 450, com. din STRAJA — RĂDĂUȚI. *O rană se obrintește atunci cînd îmblă cu dînsa descoperită prin frig sau în apă.* Com. din ZAHAREȘTI — SUCEAVA, cf. GR. S. VI, 241, TODORAN, GL., ALR II/I MN 62, 4208, A V 27, VI 26. *Rana obrintindu-se și patima învechindu-se a se vindeca cu nevoie va fi.* ZANNE, P. II, 685. ◇ Trans. fact. *Ferește-te de frig și de foc ca să nu-ți obrintești urechea [rănită].* Com. din VICOVU DE JOS — RĂDĂUȚI.

2. Trans. (Regional, neobișnuit) A nu lăsa în pace (pe cineva), a tulbura (Certeze — Sighetul Marmației). Cf. GR. S. VII, 80.

— Prez. ind.: *obrintesc*. — Și: (regional) **obrinti**, **obrenti** (com. din BILCA — RĂDĂUȚI), **oblinti** (com. din ZAGRA — NĂSĂUD, ALR II/I MN 62, 4208/250, 414), **oprinti** (ALR II/I MN 62, 4208/272) vb. IV.

— Din v. sl. *облѣтити*.

OBRINTIÓS, -OĂSĂ adj. (În descîntece) Obrintit (Vașcău). ȘEZ. V, 143. *Bubă obrintioasă... du-te de la om din oase.* ib.

— Pl.: *obrintioși, -oase*.

— Obrinti + suf. *-os*.

OBRINTIRE s. f. (Învechit și popular) Acțiunea de a (se) obrinti și rezultatul ei; obrinteală. *Ca să depărtăm obrintirea sau umflarea ugerului... ungem ugerul cu unt proaspăt*

nesărat. CALENDARIU (1814), 184/15, cf. POLIZU, LM. Așa s-o sfârșit Azi de obrintit Obrintirile, Dogoririle. MARIAN, D. 153, cf. PAMFILE, B. 51.

— Pl.: obrintiri. — Și: obrintire s. f. DDRF, TEODORESCU, P. P. 392.

— V. obrinti.

OBRINTIȘ s. n. (Regional) Obrinteală (Adămești — Alexandria). ȘEZ. VI, 99. Porumbul negru e bun și dă măcinș și dă obrintiș. ib.

— Obrinti + suf. -iș.

OBRINTIȚ¹ s. n. (Regional) Obrinteală. Cf. H XVII 75. Nu se obrintească, Nici se dogorească Dogoritul Ș-obrintitul. TEODORESCU, P. P. 382. Bubă cu-obrintit, Bubă cu arsură, ... Nu te face, Nu te coace. MARIAN, D. 155. Descîntec de obrintit. POP., ap. GCR II, 343. Trestie de repreșit, Făină de obrintit. ȘEZ. I, 200. Cum trece vîntul peste codru, Așa să treacă obrintitu. ib. VI, 99, cf. CANDREA, F. 365, ALR II/I MN 62, 4 208 bis/36, 365.

— Și: obrintit s. n.

— V. obrinti.

OBRINTIȚ², -Ă adj. 1. (Învechit și popular, despre bube, răni; p. e x t. despre părți ale corpului) Inflamat (mai ales din cauza frigului); (regional) bobotit, cățelit. De nu iaste umflătura măsealelor obrintită și cu dureare ... nu ... iaste de a se teame. CALENDARIU (1814), 167/1. Beșică înfocată, ... Beșică obrintită, ... Nu ustura, Nu săgeta! MARIAN, D. 45. Se leagă buba obrintită cu lîna pe care s-a întins făina. PAMFILE, B. 51.

2. (Regional, despre persoane) Slăbănog (com. din STRAJA — RĂDĂUȚI); netot (TODORAN, GL.).

— Pl.: obrintiți, -te. — Și: (regional) obrintit, -ă adj. DDRF, NOV COVICIU, C. B. I, 16.

— V. obrinti.

OBRINTITÓR, -OÁRE adj. (Învechit și regional) Care pricinuieste inflamația unei bube, a unei răni etc. (Fig.) Rana poftii decît a fierului mai obrintitoare ... iaste. CANTEMIR, IST. 273. ♠ (Substantivat, în superstiții) Porni oița Pe cale, pe carare. Cînd fu la mijloc de cale, O întîlniră 9 scrintitoare, 9 oblînditoare, 90 de strigoi în cale. CHEST. V 173/1.

— Pl.: obrintitori, -oare. — Și: oblînditor, -oáre adj.

— Obrinti + suf. -tor. — Oblînditor, prin contaminare cu blîndă „boală de piele“.

OBRINTITURĂ s. f. (Popular) Obrinteală. Cf. H XVIII 161. Se unge bolnavul la-ncheituri, pentru că acolo se fac obrintiturile mai des. ȘEZ. VI, 98, cf. XII, 189. Să steie ... Junghiurile, Relele, Obrinteturile. PAMFILE, B. 51.

— Pl.: obrintituri. — Și: (neobișnuit) obrintetură s. f.

— Obrinti + suf. -tură.

OBRÎNCĂ¹ s. f. (În descîntece) Obrinteală. Obrîncea de la ea pleca. GR. S. VI, 87.

— Pl.: obrînci.

— De la obrinti. V. și brînce.

OBRÎNCĂ² s. f. v. oblînce.

OBRÎNTEĂLĂ s. f. v. obrinteală.

OBRÎNTI vb. IV v. obrinti.

OBRÎNTIRE s. f. v. obrintire.

OBRÎNTIT¹, -Ă adj. v. obrintit¹.

OBRÎNTIT² s. n. v. obrintit².

OBROĂCĂ s. f. v. oboroc.

OBROĆ s. n. v. oboroc.

OBROCEĂLĂ s. f. (Regional) Înșelare, amăgire; prostire, îmbrobodire, orbire. Cf. PAMFILE, J. III, 91. ♠ Farmec, vrajă, vrăjitorie. Cf. DL, DM.

— Pl.: obroceli.

— Obroci¹ + suf. -eală.

OBROCI¹ vb. IV. T r a n z. 1. (Regional) A înșela, a amăgi; a prosti, a îmbrobodi, a orbi. Cf. PAMFILE, J. III, 91, SCRIBAN, D. ♠ A face cuiva vrăji, a vrăji, a fermeca. Este cam nebun, sârmanul. Cine știe ce babă l-a obrocit. FILIMON, O. I, 188. Cine te-a obrocit încît să visezi deștept? ISPIRESCU, ap. DDRF. Ce vrei, să zică mahalaua că te-au obrocit? DELAVRANCEA, T. 151, cf. RĂDULESCU-CODIN. Moldoveanu ce-mi făcea? ... Cîte-o leturghie-mi da Și pe șarpe-l obrocea. ȘEZ. XII, 68.

2. (Prin nordul Munt.) A menaja (pe cineva). Cf. RĂDULESCU-CODIN.

3. (Regional) A da cailor ovăz. Cf. LB, GHETIE, R. M.

— Prez. ind.: obrocesc. — Și: obrocii (H IX 92, com. din ORAVIȚA), obrici (I. CR. VIII, 343) vb. IV.

— V. obroc.

OBROCI² vb. IV. T r a n z. (Regional) A prevesti, a prezice (zile bune sau rele). Cf. ȘĂINEANU, BĂRCIANU.

— Prez. ind.: obrocesc.

— Din v. sl. обрѣци, *об-рѣкти „a făgădui“.

OBROCI³ vb. IV v. obrăci.

OBROCIĂ s. f. (Prin Bucov.) Diminutiv al lui obroacă. Cf. oboroc (1). Cf. com. din STRAJA — RĂDAUȚI.

— Pl.: obrocele.

— Obroacă + suf. -ică.

OBROCIRE s. f. (Regional) Acțiunea de a obrocii și rezultatul ei.

1. Fermecare, vrăjire. Cf. POLIZU.

2. Prevestire, prezicere (a zilelor bune sau rele). Cf. ȘĂINEANU, BARCIANU.

— V. obrocii¹.

OBROCIȚĂ, -Ă adj. 1. (Regional) Înșelat, amăgit; prost, îmbrobodit, orbit. Cf. DDRF. ♦ Fermecat, vrăjit. *Huș! dihanie pocită, S-ai rămîne obrocită.* ap. TDRG, cf. I, CR. VIII, 343.

2. (Regional, în forma obricit) Căzut în nenorocire (Rîmnicu Vilcea). LEXIC REG. 83.

— Pl.: obrociti, -te. — Și: obricit, -ă, oborocit, -ă (A III 3) adj.

— V. obrocii¹.

OBROCIȚĂ², -Ă adj. v. obrăcit.

OBROJENIE s. f. v. preobrajenie.

OBRÓN s. n. (Transilv., Bucov.) Șopron deschis (format dintr-un acoperiș susținut de patru stâlpi), în care se țin uneltele gospodăriei, finul etc. Cf. CIHAC, II, 26, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., JAHRESBER, XXVI—XXIX, 33, COMAN, GL.

— Pl.: obroane. — Și: oborón s. n. COMAN, GL., ALR SN I h 138/386.

— Din slav. (ucr. **оборона**, pol. obrona).

OBSCÉN, -Ă adj. (Despre gesturi, cuvinte, atitudini etc.) Nerușinat, trivial, indecent; grosolan. Cf. CALENDARIU (1794), 36/8. *Epigrame obscene.* HELIADE, D. J. 19/3. *Expresiunile obscene ce se cuprind...* [în baladă], ne opresc de a o publica. FILIMON, O. I, 118, cf. BARONZI, L. 115. *Biserica... se găsește totodată între două circiume a căror consumatori unesc glasurile lor răgușite și obscene cu cântările religioase.* ALEXANDRI, S. 17. *La Paris... Cu femeile-i pierdute și-n orgiile-i obscene, Acolo v-ați pus averea.* EMINESCU, O. I, 151. *După gesturile și grimasele cobzarului, după mișcările ce le face cu pîntecele, pare a fi un cîntec obscen.* CARAGIALE, O. I, 76. *Se vor înlătura... expresiunile obscene.* ODOBESCU, S. II, 342. *Plictisiți de traiul unei vieți pierdute-n lene, V-aruncați, orbiți de poftă, în orgiile obscene.* NECULUȚĂ, T. D. 91, cf. ȘĂINEANU, ALEXI, W. *Spectacolul boierului erau alaiurile de o pompă burlescă, obscenele jocuri de păpuși.* IORGA, L. I, 7, cf. IORDAN, STIL. 170.

— Pl.: obsceni, -e.

— Din fr. obscène, lat. obscenus, -a, -um.

OBSCENTITĂTE s. f. Caracterul a ceea ce este obscen; nerușinare, trivialitate, indecență; (con-

cretizat) vorbă sau faptă obscenă. *Scenile de oscenitate.* ASACHI, E. D. 12, cf. ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W. *Cîteai... glume triviale a căror oscenitate îți scăpa.* PAS, Z. I, 40.

— Pl.: obscenități. — Și: (învechit) oscenități s. f.

— Din fr. obscénité, lat. obscenitas, -atis.

OBSCŪR, -Ă adj. 1. (În opoziție cu luminos) Care nu este străbătut de lumină, lipsit de lumină; întunecos. Cf. POLIZU. *Plecarăm împreună printr-un coridor obscur, trecurăm prin mai multe apartamente iarăși obscure.* FILIMON, O. II, 164. *Regret... Văile misterioase, adîncite și obscure.* MACEDONSKI, O. I, 9, cf. ȘĂINEANU, ALEXI, W. *Intrarea pare cam obscură.* TOPÎRCEANU, B. 96. *Nemuritoare-n cripta lor obscură, Tiparele statuii s-au păstrat.* ARGHEZI, VERS. 23. (Fig.) *Și lacrimi din obscura durerii adîncime, Ca niște diamante să strălucească-n rime.* TOPÎRCEANU, P. O. 17. ♦ (Fiz.) *Corp obscur* = (în opoziție cu corp translucid) corp opac. Cf. BARASCH, M. II, 88/8. *Cameră obscură v. cameră.*

2. Fig. Nedeslușit, nelămurit, neclar, de neînțeles; ascuns, tainic. *Cele mai abstracte și obscure idei.* EPISCUPESCU, O. I. 138/8. *Vorbele-i era obscure.* HELIADE, D. J. 5/18, cf. STAMATI, D. *Originea unui popor este cîteodată obscură.* HASDEU, I. C. I, 49. *Poezii cei buni sînt uneori prea concizi și chiar obscure în expresiunile lor.* MAIORESCU, CR. I, 60. *Dionis descifra textul obscur c-un interes deosebit.* EMINESCU, N. 45, cf. 81, ȘĂINEANU, ALEXI, W. *Un instinct obscur îi spunea... că noul venit în casa lor nu e decît un parazit.* ANGHEL, PR. 42. *O lectură mai obscură, mai încălțată, poate da naștere alteia mai clare.* BUL. COM. IST. I, 51. *Antichitatea clasică, clară, „rațională”, nu este subiect romantic, ca obscurul, fabulosul, medievalul Orient.* IBRĂILEANU, S. L. 218. *Prin concizia abruptă a stilului, prin adîncimea gândirii și prin vigoarea și originalitatea expresiei, Tacit a fost privit întotdeauna ca unul din cei mai obscure scriitori ai antichității romane.* LOVINESCU, C. VII, 161. *Sînt obscure autorii cari, dorind să se exprime cît mai complet și mai profund, nu mai ajung să comunice cu alții.* VIANU, A. P. 19. *De unde veneau aceste elemente, pe ce misterioase și obscure tendințe se efectua împreunarea lor, puțini se întrebau.* RALEA, S. T. II, 9.

3. Fig. (În opoziție cu faimos, vestit, celebru) Necunoscut sau puțin cunoscut; de mică importanță; fără merite sau calități deosebite, mediocru. *Meritul acesta era pentru moment rezervat unui june obscur, ce abia pusese piciorul pe prima treaptă a ierarhiei boierești.* FILIMON, O. I, 119, cf. 315. *Deși de o naștere cu totul obscură, dar averea mare ce-i rămăsese de la părinți făcu să fie primit cu oarecare egalitate în societatea privilegiaților.* BOLINTINEANU,

o. 419, cf. ȘĂINEANU, ALEXI, W. *Și după acest obscur apostol... venirea alții.* IORGA, L. I, 518. *Îi era scîrbă că trebuie să muncească mai rău ca un hamal la un ziar obscur.* REBREANU, R. I, 182. *A venit împăratul Constantin cel Mare... cu prilejul unei expediții obscure împotriva goșilor.* GALACTION, O. 121. *Fu făcut prizonier și dus în Franța, unde muri obscur.* OȚETEĂ, R. 160, cf. CĂLINESCU, E. O. II, 81. *Deși era... foarte cunoscut, Ladima nu putea să scrie decît la foi sărace, mai curînd obscure.* CAMIL PETRESCU, N. 37. ♦ (Substantivat) *Ce să ne mirăm de cei obscuri, cînd însuși d. Cipariu... afirmă că nu cunoaște scrierile lui Max Müller.* MAIORESCU, CR. I, 347.

— Pl.: *obscuri, -e* (din necesități de rimă, și *obscuri f.*). — Și: (învechit) *osecúr, -ă* adj. STAMATI, F. 93, LĂZĂRESCU, S. 10.

— Din fr. *obscur*. — *Osecur* < it. *oscuro*.

OBSCURANTISM s. n. Stare de înapoiere culturală. Cf. DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W. *Volumul cuprindea documentul îngrozitor al obscurantismului, în care zăceau înecate satele noastre.* CONTEMP. 1949, nr. 126, 8/2. *Ideile revoluționare ale lui Copernic, pătrunse de spiritul luptei pentru adevărul științific împotriva obscurantismului și misticismului, au provocat cea mai violentă reacțiune din partea conducătorilor clericali.* SCINTEIA, 1953, nr. 2669. *Vechea înapoiere culturală, obscurantismul și superstițiile... sînt din ce în ce mai mult de domeniul trecutului.* CF 1961, nr. 1, 12. ♦ *Atitudine de împotrivire la acțiunea de răspîndire a culturii și a progresului în mase. Lupta împotriva subiectivismului face parte integrantă din lupta împotriva obscurantismului și misticismului, din lupta pentru progres, împotriva reacțiunii.* LUPTA DE CLASĂ, 1953, nr. 9, 114.

— Din fr. *obscurantisme*.

OBSCURANTIST, -Ă adj., s. m. și f. 1. Adj. Care aparține obscurantismului, care oglindește obscurantismul, care susține obscurantismul. *Periodicele moldovenești au adus importante contribuții... de înlăturare a străvechilor superstiții, încurajate de regimul feudal obscurantist.* S. C. ȘT. (IASI), 1956, 89.

2. S. m. și f. Adept al obscurantismului. Cf. ȘĂINEANU, CADE, SCRIBAN, D.

— Pl.: *obscurantiști, -ste*.

— Din fr. *obscurantiste*.

OBSCURITĂTE s. f. 1. Întuneric, întunecime. Cf. ARISTIA, PLUT. *O parte din suprafața [pămîntului]... care se află întoarsă spre soare este luminată de razele acestui astru, în vreme ce cea altă parte zace în obscuritate.* DRĂGHICEANU, C. 86, cf. ȘĂINEANU, ALEXI, W. *Lampa de petrol... lăsa restul odăitei într-o obscuritate în care și oamenii păreau siluete de umbre.* REBREANU, R.

I, 65. *Stoluri mici treceau prin obscuritatea inserării.* SADOVEANU, O. I, 129. *În această obscuritate, strada avea un aspect bizar.* CĂLINESCU, E. O. I, 8, cf. id. s. 483. *În obscuritatea aceasta, figurile grosolan vopsite ale sfinților păreau că se smulg din ceața tomatică de deasupra unei bălți.* T. POPOVICI, S. 364. ♦ Fig. *M-a dojenit pentru obscuritatea și trîndăvia în care îmi duc viața.* GALACTION, O. 26. *În obscuritatea începuturilor, omul e fioros, neînțeles, necunoscut.* RALEA, S. T. I, 15.

2. Fig. Lipsă de claritate, de deslușire (în idei, în stil etc.). *În raportul d-lui Protopopescu-Pache să-mi fie permis a releva oarecare obscuritate de idei.* MAIORESCU, D. II, 142. *Următorul pasaj... poate fi socotit ca un model de obscuritate.* BUL. COM. IST. I, 180. *Obscuritățile și golurile textului trebuiesc umplute.* LOVINESCU, C. VII, 162. *Una din cauzele obscurității în literatură este coborîrea în adîncimi, care îl lipsește pe vorbitor de puterea de a transmite.* VIANU, A. P. 19, cf. V. ROM. ianuarie 1954, 154. (Ironie) *Puțină obscuritate dă oarecare prestigiu unui publicist.* CARAGIALE, O. VII, 81.

3. Fig. Lipsă de vază, de faimă, de strălucire. *Poate că va veni o zi cînd voi putea să-ți dovedesc că rezerva și obscuritatea mea de azi nu erau... nu sînt decît gestațiune.* GALACTION, O. 26.

— Pl.: *obscurități*. — Și: (învechit) *oscurități* s. f. INVĂȚĂTURĂ, 63/18.

— Din fr. *obscurité*, lat. *obscuritas, -atis*. — *Osecuritate* < it. *oscurità*.

OBSE adv. v. *opsă*.

OBSECRĂȚIE s. f. (În oratoria clasică) Figură retorică prin care oratorul invocă sprîjinul divinității sau al unei persoane. Cf. SCRIBAN, D., DN.

— Și: *obsecrațiune* s. f. ȘĂINEANU, SCRIBAN, D.

— Din fr. *obsécration*, lat. *obsecratio, -onis*.

OBSECRAȚIUNE s. f. v. *obsecrație*.

OBSECVIOS, -OĂSĂ adj. (Rar) Care arată exces de respect; servil, slugarnic. Cf. IORDAN, L. R. A. 192. *Cei doi dinți din față... îi dădeau un aer cinic și malițios, nu fără ceva excesiv obsecvios și servil.* CĂLINESCU, S. 46.

— Pl.: *obsecvioși, -oase*.

— Din fr. *obséquieux, -euse*, lat. *obsequiosus, -a, -um*.

OBSECVIOZITĂTE s. f. (Rar) Politețe excesivă, servilism, slugărnicie. Cf. DN.

— Din fr. *obséquiosité*.

OBSEDĂ vb. I. Tranz. (Subiectul indică idei, sentimente, imagini etc.) A urmări, a preocupa neîncetat (pe cineva). *Cîte-un cuvînt*

frumos, sonor îl obseda, îi umbra prin gură, enervant ca un fir de păr. VLAHUȚĂ, O. A. III, 9, cf. ȘĂINEANU, ALEXI, W. Acest „cri-cri“ începu să-i obsedeze auzul. AGÎRBICEANU, L. T. 315. Obsedat de același veșnic și suspect semn de-n-trebare M-afundam în întuneric. MINULESCU, V. 179. Rîsul isteric al mamei și gestul pudic al țării Leonora m-au obsedat multă vreme. BRĂDESCU, V. 30. Sînt obsedat de un gînd ridicul, cu adevărat bolnav. SAHIA, N. 22. Aria din „Manon“... mă obseda. TEODOREANU, M. II, 382. Ce luptă cu tine însuși ca să alungi din minte imaginea care te obsedează. BART, E. 229. „Obseda“ are, la poporul nostru de păstori, un corespondent foarte plastic: m-ă paște un gînd. PUȘCARIU, L. R. I, 397. Bălcescu, obsedat de tot ce știa el din paginile istoriei, voi să-i încerce. CAMIL PETRESCU, O. II, 285. Numele care îl obseda cel mai mult pe reporter... [era al] portarului de noapte. STANCU, R. A. IV, 402. Îmi face impresia că ideea morții îi obsedează. V. ROM. martie, 1954, 207. Era foarte nervos și părea obsedat de ceva. PREDA, R. 160. Rămîn totuși fapte care prin neobișnuitul lor te obsedează ca surprinzătoare acte de eroism. s. ianuarie 1960, 23. ♠ Fig. Pictura lui Greco e obsedată de icoana iadului: totul se petrece printre flăcări. RALEA, S. T. I, 341.

— Prez. ind.: obsedez.

— Din fr. obséder.

OBSEDĂNT, -Ă adj. (Despre idei, imagini, sentimente etc.) Care obsedează. Caracterul și... apucăturile lui Dan se alterau... sub privegherea continuă, obsedantă, a ochiului aceleia neadormit... care se căsca... în conștiința lui. VLAHUȚĂ, O. A. III, 195. Se opri... să se întrebe într-un refren obsedant: — De ce mă duc?... De ce?... ARDELEANU, D. 110. Și drept răspuns se îmbulzea vorba căpitanului, de mai multe ori, obsedantă. REBREANU, N. 311. Se pomeni fluierînd aria obsedantă a sezonului. C. PETRESCU, O. P. I, 111. Nici încercările prefectului..., nici dojenile... nu-l mai pot abate din obsedanta lui certitudine. PERPESSICIUS, M. IV, 42. Romancierul englez, prins de o obsedantă curiozitate a exteriorului, pare că a uitat complet eul său. RALEA, S. T. I, 117. Este aceeași lume care revine în puternicele desene în cărbune ale scriitorului, contrast obsedant de alb și negru. S. C. ȘT. (IAȘI), 1957, 220. Am o senzație obsedantă de nemulțumire. PREDA, R. 139.

— Pl.: obsedanți, -te.

— Din fr. obsédant.

OBSEDĂT, -Ă adj., s. m. și f. (Persoană) care este preocupată, urmărită insistent de un gînd, de o idee, de un sentiment etc. Cînd îl vede la masă, cu gîndul aiurea, obsedat, se gîndește să-i fie de folos altfel. CAMIL PETRESCU, O. III, 200, cf. DM.

— Pl.: obsedați, -te.

— V. obseda.

OBSERVĂ vb. I. Tranz. 1. (Învechit, complementul indică legi, dispoziții, obiceiuri etc.) A respecta, a ține, a păzi. *Observează rînduiala și legi bune ce ș-a dat.* ASACHI, S. L. I, 223. *Trebuie să observe cerințele scenei.* GHEREA, ST. CR. II, 248, cf. ȘĂINEANU, ALEXI, W. *Arată Porții atitudinea pe care, în virtutea tratatelor, ar fi trebuit s-o observe față de țările românești.* OTETEȘA, T. V. 212. ♠ Refl. p. a. *Următoarele de precauție adecă de încungiu-rare regule se cade a se osârba (a se ținea); înaintea de toate să se aibă grijă de nutre-mint.* ÎNVĂȚĂTURĂ, 107/23. *Tiberius Gracchus... propune renovarea legii Licinie, prin urmare ea nu se mai observa.* MAIORESCU, CR. III, 135.

2. A băga de seamă, a remarca. *De să va întîmpla să greșescă copilul, nimeni nici îl observează, nici îl îndreptează.* PALLADI, C. 8/2. [Persoanele] pot... a observa (lua aminte) mișcarea maiestrită a stelelor și a planetelor. AR (1830), 357/48, cf. FILIMON, O. I, 119. *Cine are geniu și nu va observa aceasta, se va pierde.* BOLINTINEANU, O. 356. *Ați observat la moși că de pe la zece dimineața toată lumea e mai mult ori mai puțin beată?* CARAGIALE, O. IV, 25, cf. DDRF, ȘĂINEANU, ALEXI, W. *În vreme ce oamenii se retrăgeau bombănind, Petre observă că alții se îmbulzesc să intre în castelul cel nou.* REBREANU, R. II, 202. *Între invitați observai pe un bărbat frumos.* GALACTION, O. 102. *Am să te rog să privești la individul acela... cu pălărie neagră... Nu l-ai observat, sînt sigur, niciodată.* C. PETRESCU, C. V. 281. *Nu au observat că au trecut cîteva minute de cînd s-a sunat „de intrare“.* GÎ 1961, nr. 637, 1/1. ♠ Refl. impers. *Să se mai observe că primele două versuri, prin numărul cuvintelor, ne ocupă atenția.* IBRĂILEANU, S. L. 227. *Se observă... o preocupare din ce în ce mai serioasă și mai adîncă a scriitorilor noștri pentru tematică.* V. ROM. octombrie 1954, 270. ♠ A exprima o observație, a face o constatare. *Simțind în glasul învățătorului un fel de amenințare ascunsă, Titu Herdelea observă împăciuitor.* REBREANU, R. I, 108, cf. 165. ♠ A atrage cuiva atenția; p. ext. a dojeni, a reproșa. *Fie-mi iertare, maiestatea voastră, a vă observa că acești oameni s-au purtat vitejește și că nu merită așa asprime.* ALECSANDRI, T. 1488. *Am observat doamnei Popescu că în anul acesta nu se prea vede la plimbare, la teatru, la petreceri...* CARAGIALE, O. I, 273, cf. VII, 328.

3. A examina cu atenție, a studia, a cerceta; a scruta. *Îmbrăcîndu-se, începu să observe cu atenție odaia în care numai de cîteva zile se mutase.* VLAHUȚĂ, O. A. III, 18, cf. ȘĂINEANU, ALEXI, W. *Aprodul cel bătrîn și de treabă o observa în tăcere.* SADOVEANU, O. X, 553. *Cînd se*

întoarce cu spatele, poate observa toată strada prin oglinda de la ușă. C. PETRESCU, C. V. 281.

4. A spiona, a iscodi, a pîndi. *Ea se ivi în fereastă. El se retrase după perdea, ca s-o observe.* EMINESCU, N. 75, cf. ALEXI, W. ♦ **A b s o l.** Nu numai că trebuie să fi avut o corespondență în Ardeal, unde observa pentru dînsul Apostol Mano..., dar el trebuie să fi avut oamenii săi la Viena. IORGA, L. I, 41. ♦ **R e f l. r e c i p r.** Această tăcere scrutătoare semăna foarte mult cu liniștea aparentă a două fiare ce stau de se observă. FILIMON, O. I, 132.

— Prez. ind.: *observ* și (invechit, rar) *observez* (STAMATI, D., BARCIANU), pers. 3 și (neliterar) *obsearvă* (BL III, 40). — Și: (neobișnuit) *osărbă*, (formă coruptă) *ocsărvă* (GRAIUL, I, 228, A II 8, III 3) vb. I.

— Din fr. *observer*, lat. *observare*. — *Osărba* < it. *osservare*, orientat după rom. *sărba*.

OBSERVĂBIL, -Ă adj. Care poate fi observat. *Părțile cele observabile.* MARIN, F. 19/12, cf. ȘĂINEANU, ALEXI, W. *Ultimii 2 autori remarcă opoziția ce există între dispoziția bună și... turburările observabile în boala lui Alzheimer.* PARHON, B. 79.

— Pl.: *observabili*, -e.

— Din fr. *observable*, lat. *observabilis*, -e.

OBSERVĂRE s. f. Acțiunea de a o b s e r v a și rezultatul ei.

1. (Învechit) Respectare (a unei legi, a unei dispoziții, a unui obicei etc.). Cf. o b s e r v a (1). Cf. POLIZU, ALEXI, W. [Răspunsul] era un asentiment condiționat de observarea tratatelor. OTETEA, T. V. 198.

2. Observație (2); p. e x t. reflecție. Cf. o b s e r v a (2). *Dacă ne încercăm a face oarecare observări asupra limbei noastre, ... n-avem nicidecum pretenția a fi priviți ca niște legiuitori.* NEGRUZZI, S. I, 337. *Și cu toate acestea, observările autorului sînt adevărate.* GHEREA, ST. CR. I, 279. *Încheie discuția și nu-i mai dădu voie nevastei să mai facă nici o observare.* AGÎRBICEANU, A. 208. *Beizade îi tălmăci numaidect observările filozofice ale sătrarului.* SADOVEANU, O. X, 44.

3. Observație (1). Cf. o b s e r v a (3). Cf. POLIZU, ALEXI, W. *Răutatea și pizma le agerisere o lature a simțului de observare.* AGÎRBICEANU, A. 483. ♦ **P. r e s t r.** Supraveghere, control. Cf. POLIZU, ALEXI, W. *Găurile care servesc... pentru observarea procesului de fierbere vor fi prevăzute cu capace mobile.* PREV. ACCID. 92.

4. (Rar) Obiecție, critică; observație (3). *Domnule Serviescu, să-mi dați voie a vă face o observare.* ALECSANDRI, T. I, 295. *Băgă de seamă numaidect că soru-sa îi ia în nume de rău observarea asta.* AGÎRBICEANU, A. 101.

5. (Mil.) Cercetare, supraveghere executată asupra inamicului și a obiectivelor lui, cu ochiul liber sau cu aparate optice, în scopul obținerii unor date. Cf. LTR, DER.

— Pl.: *observări*.

— V. *observa*.

OBSERVARISÍ vb. IV. **T r a n z.** (Imitînd jargonul grecizant) A observa (2). *Observarisit-ai de cîtva timp ce avînt au luat tinerii întorși din... Franța?* ALECSANDRI, T. 1396.

— Prez. ind.: *observarișesc*.

— *Observa* + suf. -*arisi*.

OBSERVATIV, -Ă adj. (Rar) De observare (3); observator. *184 de studenți au terminat practica [pedagogică] observativă.* SCL 1960, 183.

— Pl.: *observativi*, -e.

— De la *observa*.

OBSERVĂTOR¹ s. n. (De obicei urmat de determinări) 1. Clădire special amenajată pentru observații științifice asupra corpurilor cerești, fenomenelor astronomice, meteorologice etc.; instituția respectivă aflată în această clădire. *Observatoriul astronomic.* CR (1830), 110²/22, cf. VALIAN, V. *Observatoriu (turnul astronomic).* UNIVERSUL (1846), 5/7, cf. STAMATI, D., POLIZU, DDRF, BARCIANU. *Se întrebuițează acuma, în observatoriile meteorologice termometri cari înregistrează singuri rezultatele observațiunilor lor.* PONI, F. 171. *Observator meteo.* LEG. EC. PL. 300. *Un eveniment important în istoria geodeziei ruse este înființarea observatorului astronomic de la Pulkovo.* PROBL. GEOGR. II, 23.

2. Loc, amplasament special amenajat, de unde se pot observa cele ce se întîmplă pe o mare distanță în jur și unde se pot adăposti oamenii și instrumentele necesare observației. *Apostol Bologa, de veghe în observatorul din șanțurile infanteriei, îl aștepta însă mereu cu atenția încordată.* REBREANU, P. S. 71.

— Pl.: *observatoare*. — Și: (invechit) *observătoriu*, *observătorium* (SP I, 162) s. n.; *observătoáre* (LAURIAN, M. III, 93/4, pl. *observători*), *observatório* (ELEM. G. 102, FABIAN-BOB, 94) s. f.

— Din lat. *observatorium*, fr. *observatoire*, germ. *Observatorium*.

OBSERVĂTOR², -OÁRE s. m., adj. 1. S. m. Persoană care observă, cercetează sau studiază ceva. Cf. SIBINEANU, C. 16/28. *Nu-s un sociolog, ci un observator, N-au taină pentru mine palatele burgrave.* MIREA, C. I, 11. *Eminescu, reluîndu-și nobilele sale îndeletniciri de observator folcloristic, își scoase carnetelul și notă.* CALINESCU, E. 106. ♦ Persoană cu spirit de observație. *Cele mai disparate spirite s-au putut întîlni și s-au putut însufleți în acest contact: ... înaltul visător Eminescu cu nemilosul observator Caragiale.* MAIORESCU, CR. II, 339. *Una*

din creațiunile poetului nostru, în care s-a arătat variatul lui talent, ca observator psiholog, e incontestabil admirabila satiră „Liniștea“. GHEREA, ST. CR. I, 230. ♦ Reprezentant al unui stat sau al unei organizații internaționale, care participă, cu drepturi limitate, la lucrările unor conferințe sau organisme internaționale. DER. ♦ Militar care execută observarea asupra inamicului. *Trompeții sunară către seară retragerea observatorilor de pe câmp.* SANDU-ALDEA, U. P. 137.

2. Adj. Care observă, scrutează; pătrunzător, perspicace. *Poezia populară se mai deosebește și prin o cunoștință psihologică, care denotă spiritul observatoriu al poporului.* RUSSO, S. 191. *Ciocoiul... aruncă o privire severă și observațiile asupra țăranilor.* FILIMON, O. I, 161. *Un alt epitrop, ceva mai observator, a fost de idee că băiatul este bun pentru școala de meserii.* GALACIATION, O. 115. ♦ (Ieșit din uz) *Ordin observator* = sancțiune disciplinară constând dintr-o muștrare făcută în scris unui salariat pentru neîndeplinirea unor sarcini; admonestare.

— Pl.: (s. m.) *observatori*, (adj.) *observatori*, -oare. — Și: (invechit) *observătoriu*, -ie, *oservător*, -oare (STAMATI, D.) adj.

— Din fr. *observeur*, lat. *observator*, -oris.

OBSERVĂTORIE s. f. v. *observator*¹.

OBSERVĂTORIU¹ s. n. v. *observator*¹.

OBSERVĂTORIU², -IE adj. v. *observator*².

OBSERVĂTORIUM s. n. v. *observator*¹.

OBSERVAȚIE s. f. 1. Constatare, remarcă, observare (2). *Observațiile de limba rumânească.* [Titlu]. IORGOVICI, *Observații sau băgări de seamă asupra regulilor și orânduielilor gramaticii rumânești.* [Titlu]. VĂCĂRESCUL, *Observație sau luare aminte.* MOLNAR, I. 74/20. *Am să facu următoare luări aminte sau observații.* BUDAI-DELEANU, LEX. *Cînd făceam observațiile aceste fiziologice, înaintam încet, încet, spre țelul călătoriei mele.* NEGRUZZI, S. I, 308. *Am făcut observațiuni serioase asupra prozaismului în care au căzut acești demoni în formă de angeli.* FILIMON, O. II, 140. *În capul lui incult, ciocnirile cu lumea, încercările vieții au lăsat o comoară de observații.* VLAHUȚĂ, O. A. 391. *Recunosc că autorul observației avea toată dreptatea.* C. PETRESCU, C. V. 124. *Eu n-am păreri ca toată lumea și pornesc de la observații personale.* SADOVEANU, O. IX, 96. *Extrem de interesante sînt observațiile unui maistru.* BARANGA, I. 160.

2. Cercetare, examinare, studiu; observare (3). *Toate observațiile care le avem.* ȘINCAI, INV. 10, cf. POVĂT. INV. 12^v. *Regule întemeiate asupra observațiilor ce au făcut.* ASACHI, ALGEBRA, 10^v/26. *Pre un munte*

destul de nalt este o casă de observație astro-nomică. GOLESCU, I. 17. *Observații meteorologice.* AR (1829), 8/47. *S-au prădat cămara vestitului naturalist Humbolt, furîndu-i-să toate instrumenturile cu care el se slujea la observațiile sale asupra magnetismului.* CR (1830), 19²/25, cf. ib. (1831), 274²/24. *Într-o poemă filozofică de multe ori întră oarecare fapte istorice și observații tehnice.* HELIADE, GR. P. 37/15. *Delele Arhivei Statului... ce ar fi sfărșite pentru totdeauna, să se deie în observația comisiei ce s-ar rîndui întru aceasta.* (a. 1844). URICARIUL, VIII, 97. *Știința nouă întemeindu-se... pe observație, pe experiență, pe calcul, a continuat zdrobirea lumii vechi.* BĂLCESCU, M. V. 2. *Reflecții și observații istorice.* ROM. LIT. 433²/19. *Spiritul de observație.* CALENDAR (1862), 50/12. *Cu drept cuvînt, te așteptai să fii răsplătit... pentru toate cercetările serioase, pentru toate observațiunile adînci... ce ai depus în opera ta.* ODOBESCU, S. III, 10, cf. BĂRCIANU, *Orice creațiune presupune o îndelungată observație, o observație fără voie, de toate zilele.* IBRĂILEANU, SP. CR. 226. *I-a fost dat [lui N. Filimon]... să scrie acum cincizeci de ani primul roman de observație.* LOVINESCU, C. IV, 5. *Se încăpățîna să stabilească numai prin observația ochiului său experimentat spița neamului din care coboară Machi.* BART, S. M. 106. *Simțul de observație rămîne, chiar în fața acestui spectacol, inferior fantaziei constructive.* VIANU, A. P. 74. *Nouă și proaspătă la Topîrceanu rămîne puterea lui de observație.* CONTEMP. 1956, nr. 494, 3/1. *Metoda de bază folosită în geologie pentru lărgirea orizontului de cunoștințe este observația.* GEOLOGIA, 3. ♦ (În legătură cu verbele „a pune“, „a ține“, „a sta“, „a fi“ etc., precedat de prep. „sub“ sau „în“) *Supraveghere medicală (a unui bolnav).* *Bolnavul e ținut sub observație.* ♦ *Foaie de observație* = formular pe care se notează zilnic evoluția bolii și fazele tratamentului aplicat unui bolnav. *Vardaru citi inscripțiile foii de observație.* C. PETRESCU, I. II, 46.

3. Obiecție, critică; p. ext. muștrare, dojană, reproș. *Fu... prea mîndru de a putea suferi niscai observații.* CALENDAR (1851), 62/16. *Adică în orice cazuri să urmez eu cum îmi place, Fără a putea guvernul observație a-mi face.* ALEXANDRESCU, O. I, 266. *Domnilor, nu primesc acasă la mine astfel de observații, pe care... le consider ca niște insulte.* CARAGIALE, O. VI, 92. *N-am obiceiul de a tăcea cînd mi se fac observații critice.* GHEREA, ST. CR. III, 203. *Luat-ai vreo pedeapsă de la mine? Făcutu-ți-am vreo observație?* BRĂESCU, V. 40. *Întărirea principiului colectiv în munca de partid se poate obține printr-o atitudine mai atentă față de observațiile critice ale membrilor organelor de partid, ale activului, ale membrilor de partid.* LUPTA DE CLASĂ, 1953, nr. 8, 48.

4. (Mil.; învechit, rar) Observare (5). *Angelescu... este înlăturat de la comanda diviziei 4 și trimis îndărăt la corpul de observație din Calafat.* MAIORESCU, D. II, 99.

5. (Învechit, rar) Iscodire, pîndă. *Armia noastră stă în observație (la pîndă)... ca să împiedice pe turci de a nu [sic] supăra cît de puțin operațiile corposului de asedie.* AR (1829), 30¹/49.

— Pl.: *observații*. — Și: (învechit) *observațiune, oservăciune* (STAMATI, F. 97/22) s. f.

— Din germ. *Observation*, fr. *observation*, lat. *observatio, -onis*.

OBSERVAȚIUNE s. f. v. *observație*.

OBSERVĂTOĂRE s. f. v. *observator*¹.

OBSESIE s. f. 1. Imagine, idee care urmărește pe cineva fără întrerupere, stăruitor; preocupare chinuitoare, frămîntare neîncetată, provocată de un gînd sau de o imagine. Cf. ȘAINEANU, ALEXI, W. *Trăia sub obsesia muzicii.* ARDELEANU, U. D. 37. *Ieșind din bancă am ieșit din sfera obsesiunii și a nerăbdării.* GALACTION, O. 58. *Sînt mereu sub obsesia regulamentelor.* CAMIL PETRESCU, U. N. 296. *Scăpase în sfîrșit de obsesie.* C. PETRESCU, I. II, 45. *De obicei, migrenele lui Mircea erau precedate de obsesii muzicale...: refrenuri de operete.* TEODOREANU, M. II, 165. *Această nelămurire e datorită obsesiei formalismului kantian.* RALEA, S. T. II, 251. *Se împletesc gîndurile, obsesiile și amintirile.* BOGZA, C. O. 348.

2. (Med.) Tulburare a sistemului nervos, care se manifestă prin manii, idei fixe, frică. *În tăcerea asta, conștiințele lor se simțeau spionate și sufereau ca de o obsesiune.* VLAHUȚĂ, D. 79, cf. BIANU, D. S. *Cînd au trecut prin dreptul casei ei, repeta fără sfîrșit, ca într-o obsesie, cîteva măsuri dintr-o mazurcă.* IBRĂILEANU, A. 110. *Titu găsi oportun să-l roage să mai lase în pace eterna chestie țărănească ce-l urmărea pretutindeni ca o obsesie.* REBREANU, R. I, 57.

— Pl.: *obsesii*. — Și: (învechit) *obsesiune* s. f.

— Din fr. *obsession*.

OBSESIUNE s. f. v. *obsesie*.

OBSESIV, -Ă adj. Care ține de obsesie, privitor la obsesie, de obsesie. *Este de fapt... cazul unei psihoze de revendicare, cu caracterele ei: obsesiv și tiranic, bine definite.* PERPESCIUS, M. III, 115. *Asta îi crea astfel de preocupări și griji obsesive.* PREDĂ, B. 392, cf. 139. *Singurătatea, chemarea trecutului, au devenit obsesive în unele din poeziile sale.* CONTEMP. 1958, nr. 608, 2/6. *Scriitorii foarte interiorizați înclină spre motivația excesivă și deci spre repetarea obsesivă a aceluiași cuvînt.* L. ROM. 1959, nr. 3, 28. *Gîndurile obsesive ale eroului, observațiile sale trădează, mai de grabă, un om plictisit și blazat.*

v. ROM. aprilie 1961, 168. ♦ (Adverbial) Ca o obsesie, obsedant. *Contururile oribile ale societății stăpînite de ban urmăresc obsesiv pe eroii celor mai izbutite piese ale lui Anouilh.* GL 1958, nr. 22, 7/1. *Farmecul lui Cehov te învâluie obsesiv și te obligă să te adîncești în lectura textului dramatic.* s. ianuarie 1960, 24.

— Pl.: *obsesivi, -e*.

— De la *obsesie*.

OBSIDIĂN s. n. Rocă vulcanică de culoare neagră, verde-închisă sau roșie, avînd înfățișarea sticlei topite. *Primele instrumente de obsidian în Ungaria (sec. XIX).* CAT. MAN. I, 467, cf. CANTUNIARI, L. M. 160. *Uneltele și armele lor erau din lemn, piatră sau obsidiană.* OȚETEA, R. 136.

— Pronunțat: *-di-an*. — Pl.: *obsidiane*. — Și: (rar) *obsidiănă* s. f.

— Din fr. *obsidiane, obsidienne*, lat. *obsidiana [petra]*.

OBSIDIĂNĂ s. f. v. *obsidian*.

OBSIDIUNE s. f. (Latinism învechit, Transilv.) Asediu. *Cea de întii faptă a acelu general fu ca să proclame starea de obsidiune.* BARIȚIU, P. A. II, 258. *Spărgînd prin trupele de obsidiune, intra în cetate cu 800 de oameni.* id. ib. 509, cf. GHETIE, R. M., ALEXI, W.

— Pl.: *obsidiuni*.

— Din lat. *obsidio, -onis*.

OBSIGĂ s. f. Numele mai multor plante, majoritatea din familia gramineelor: a) plantă cu frunzele liniare sau liniar-lanceolate, cu florile așezate în spiculețe, golașe sau păroase; crește prin semănături; (regional) iarba-ovăzului, iarba-vîntului, odaie, secărea (*Bromus secalinus*). Cf. COTEANU, PL. 14, BRANDZA, FL. 499, PĂCALĂ, R. 25; b) plantă cu tulpina glabră, cu frunze păroase și aspre, cu florile dispuse în spiculețe; rămîne mult timp verde; crește prin locurile cultivate și necultivate (*Bromus sterilis*). Cf. PANȚU, PL.; c) plantă cu spice asemănătoare cu ale orzului, cu țepi, și așezate în virful tulpinii (*Bromus mollis*). Cf. SIMIONESCU, FL. 127; d) plantă cu rădăcini puternice și tulpina înaltă, cultivată pentru furaj (*Bromus inermis*). Cf. NOM. MIN. I, 17, DER; e) plantă cu frunzele rigide și cu spicele verzi sau verzi-gălbui; crește pe coline aride, pietroase și prin tufișuri (*Brachypodium pinnatum*). Cf. BRANDZA, FL. 499; f) plantă cu rădăcina fibroasă și frunzele moi, de culoare verde-închisă, atîrnînd în jos; crește prin păduri și tufișuri (*Brachypodium silvaticum*). id. ib.; g) zizanie (*Lolium perenne*). Cf. SIMIONESCU, FL. 127; h) sălbăție (*Lolium temulentum*). PANȚU, PL.; i) ovăz sălbatic, (regional) odos (*Avena fatua*). Cf. CIHAC, II, 235; j) alac (*Triticum spelta*) (Sinnicolau Român — Oradea). ALR II

6 294/316; **k**) pir (*Agropyrum repens*). ALR SN III h 638; **l**) neghină (*Agrostemma githago*) (Firiza — Baia Mare). ALR I 1 936/355. De semeni, seamănă ale tale, că cele striine sînt mai amare decît osfiga grîului (a. 1691). ap. TDRG, cf. COTEANU, PL. 14. Gozurile... de care... trebuie plivite și curățite holdele sînt: ... obsiga... polomida. ECONOMIA, 47/4. 6 stoguri opțigă, coșolină, sacară sacă, ci nu să triiră (a. 1828). IORGA, S. D. XXI, 421. Căzut din cuibul risipit de vînt Subt o obsigă cu-nflorite spice, Un pui pestriț și mic de pitulice Stă înghețat pe-o brazdă de pămînt. CAZIMIR, L. U. 24. De-oi vede că nu mă ia, M-oi duce din jos de moară, Ș-oi cule[ge] obsigă-n poală, I-oi da mîndrului să moară. BÎRLEA, C. P. II, 102.

— Scris și: *opsigă* (KLEIN, D. 204, BUDAI-DELEANU, LEX., POLIZU, DDRF, ALEXI, W., CANDREA, T. O. 51, PAMFILE, A. R. 149, H X 354, 534, XVIII 168, ALR I 1 936/355, ALR II 6 294/316. — Și: *optigă*, *ovsigă* (SCRIBAN, D.), *ovsigă* (CIHAC, II, 235, DDRF, GHETIE, R. M., BARCIANU, TDRG, ALEXI, W.), *ovsică* (DR. IV, 810), *ovăsică* (SCRIBAN, D.), *ocsigă* (POLIZU, BRANDZA, FL. 499, DR. IV, 810), *ohsigă* (KLEIN, D. 204, TDRG), *orsigă* (BRANDZA, FL. 499, GRECESCU, FL. 632, DR. IV, 810), *osigă* (COTEANU, PL. 14, KLEIN, D. 204, LB, POLIZU, CIHAC, II, 235, LM, GHETIE, R. M., BRANDZA, FL. 499, BARCIANU, GRECESCU, FL. 632, TDRG, ALEXI, W., PĂCALĂ, M. R. 25, SCRIBAN, D., FD II, 151, VAIDA, ALR SN III h 638/95), *osică* (DR. IV, 810, H XI 259), *usigă* (BRANDZA, FL. 499, GRECESCU, FL. 639, SIMIONESCU, FL. 127), *uzigă* (DDR, BARCIANU), *oschigă* (KLEIN, D. 26, 204, LB, LM, DAMÉ, T. 184, BARCIANU, ALEXI, W., PAMFILE, A. R. 149, SCRIBAN, D., H VI 80), *osfigă*, *osfică* (KLEIN, D. 204, TDRG), *oshigă* (KLEIN, D. 204), *ostigă* (id. ib.), *offigă* (BARONZI, L. 139, H II 11, 116, 130, VII 223, XI 327, 336, 401, XII 5), *ohigă* (H I 343, II 79, III 399, XII 137, 237) s. f.

— Din slav. (bg. **обсила**, scr. **ovsika**). — Pentru *ovăsică*, cf. *ovăș*.

OBSOLET, -Ă adj. (Latinism învechit, Transilv.) Învechit, vechi. *S-a casat acea măsură obsoletă*. BARIȚIU, P. A. III, 99. *Cuvînt obsolet*. GHETIE, R. M.

— Pl.: *obsoleți, -te*.

— Din lat. *obsoletus, -a, -um*.

OBSTÁCOL s. n. Piedică, stavilă care stă în cale, care închide drumul, care oprește trecerea, vederea etc.; (fig.) ceea ce împiedică săvîrșirea unei acțiuni; greutate, dificultate. *N-avea mai multe obstacuri a învinge*. CALENDARIU (1794), 31/10. *Un obstacol în circulațiunea capilarie*. MARIN, F. 368. *Pertef pașa... arăta... obstaculele ce există în Coran de a da cestiunii grecești soluțiunea cerută*. GHICA, S. 132. *Își luase hotărîrea de a deveni om mare și*

nici un obstacol nu putea să-l abată de la această idee fixă. FILIMON, O. I, 123. *Aici sînt obstaculele formate din stîncile și pietrișul ce se află în marea Dunărei și cari împiedică navigațiunea ei*. I. IONESCU, M. 76. *Căci m-am nălțat prin mine și brațu-mi hotărît, Lovind orice obstacol, minuni a săvîrșit*. ALECSANDRI, T. II, 151. *Răsărea cite un obstacol care se punea în drumul meu ca un zid nestrăbătut*. COL. LĂCUSTEANU, A. M. 68, cf. DDRF, ALEXI, W. *Proiectul de divorț al lui Grigore i se părea obstacolul cel mai grav*. REBREANU, R. I, 255. *Înțelega că... pentru omul acesta cu temeritate... de nebun... nu poate exista nici un obstacol*. C. PETRESCU, C. V. 286. *Această reprimare constituie un obstacol de neînvins pentru evoluția vieții sufletești*. RALEA, S. T. II, 20. *Privirile pornite în susul apelor nu se mai opresc la primul obstacol*. BOGZA, C. O. 16, cf. 255. *Cele mai simple mijloace ce se pot folosi pentru oprirea zăpezii pe cîmp sînt obstacolele construite din zăpadă*. SCÎNTEIA, 1954, nr. 2862. *Dacă ar fi așa, nu te-ai poticni la primul obstacol*. V. ROM. iunie 1954, 116. ♦ Gard, șanț etc. anume amenajate, peste care trebuie să treacă sau să sară un sportiv care ia parte la anumite probe de cros, hipism etc. *Cursă cu obstacole*. DL, cf. DM, DER.

— Pl.: *obstacole* și (învechit) *obstacuri*, (m.) *obstacoli* (FILIMON, O. I, 99). — Și: (învechit) *obstăcul* (pl. și, neobișnuit, m. *obstaculi*, I. IONESCU, M. 19) s. n.; (Mold., Transilv.) *ostăcă* (POLIZU, LM, DDRF, GHETIE, R. M., ALEXI, W.) s. f.

— Din lat. *obstaculum, -i*, fr. *obstacle*, it. *ostacolo*.

OBSTÁCUL s. n. v. *obstacol*.

OBSTENĂȚIE s. f. v. *obstinație*.

OBSTÉTRIC, -Ă adj., s. f. 1. Adj. Care aparține obstetricii, privitor la obstetrică, de obstetrică; obstetrical. Cf. BARASCH, I. 148/9, SCRIBAN, D.

2. S. f. Ramură a medicinei care se ocupă cu fiziologia și patologia sarcinii, precum și cu asistența în timpul nașterii și în perioada de lăuzie. DICT.

— Pl.: (adj.) *obstetrici, -e*.

— Din fr. *obstétrique*.

OBSTETRICĂL, -Ă adj. Obstetric. Cf. ȘAI-NEANU, CADE. ♦ (Adverbial) *Nevastă-mea pipăi obstetrical știuca de-a lungul pîntecelui*. CĂLINESCU, C. O. 11.

— Pl.: *obstetricali, -e*.

— Din fr. *obstétrical*.

OBSTETRICIÁN s. m. Medic specialist în obstetrică; mamoș.

— Pl.: *obstetricieni*.

— Din fr. *obstétricien*.

OBSTINĂ vb. I. Refl. (Franțuzism) A se încăpățina, a se îndirji. *Tu te obstinezi a rămâne singur, izolat într-o tabără părăsită.* GHICA, A. 586. *Și deacă s-ar fi obstinat ca să o apere, o singură dzi ar fi pierdut toate.* CALENDAR (1861), 29/12. *Oare ce ar câștiga... cei cari se obstină a face cu totul contrariul de ceea ce ar trebui să facem?* ODOBESCU, S. III, 484.

— Prez. ind.: *obstinez și obstîn.*
— Din fr. *obstiner.*

OBSTINĂT, -Ă adj. (Despre persoane și acțiunile lor) Încăpăținat, îndărătnic; îndirjit. Cf. NEGULICI. *Feudalii îi fac opozițiune obstinată.* BARIȚIU, P. A. III, 128, cf. BARONZI, I. L. III, 220. *În frământările unei lupte obstinate... numai viind noaptea se putură potoli cu încetul focurile.* ODOBESCU, S. III, 596. *Iar aici, fantastă obstinată? Te-ai furișat de la ospăț și ai turburat veselia oaspeților.* I. NEGRUZZI, S. V, 241, cf. ALEXI, W. *Simion nu zise nimic, obstinat din fire, nici nu protestă.* CĂLINESCU, E. O. I, 101. ♦ Fig. *El ne privește din fotografie cu un cap masiv, ... cu falca de jos ușor obstinată și plină de sine.* id. E. 21. ♦ (Adverbial) *Cu pasiunea lui pentru munca manuală, se consacră tot mai obstinat unei adevărate industrii.* id. E. O. II, 247.

— Pl.: *obstinați, -te.*
— V. *obstina.*

OBSTINĂȚIE s. f. (Rar) Încăpăținare, îndărătnicie; îndirjire. *Obstinația zvițirilor face a gândi mulți.* FN 15, cf. I. GOLESCU, C., ARISTIA, PLUT. *Niciodată Stănică nu se supărase cu atîta obstinație.* CĂLINESCU, E. O. II, 305.

— Pl.: *obstinații.* — Și: (învechit) *obstinațiune* (BARCIANU, ALEXI, W., SCBIBAN, D.), *obstinație* s. f.
— Din lat. *obstinatio, -onis*, fr. *obstination.*

OBSTINAȚIUNE s. f. v. *obstinație.*

OBSTRUĂ vb. I. Tranz. (Med.; rar) A astupa (o venă, o arteră). Cf. SCRIBAN, D.

— Prez. ind.: *obstruez.* — Și: *obstruî vb. IV.* ALEXI, W.
— Din fr. *obstruer.*

OBSTRUCTIV, -Ă adj. (Med.) Care poate cauza o obstrucție (1). Cf. DL, DM, DN.

— Pl.: *obstructivi, -e.*
— Din fr. *obstructif.*

OBSTRUCȚIE s. f. 1. (Med.) Oprire, întrerupere a circulației normale a substanțelor din organism prin astuparea (parțială sau totală) a unor canale sau vase. *Desfacerea, descuierea ostruțiilor, adecă a încuierei.* ÎNVĂȚĂTURĂ, 67/2, cf. FĂTU, D. 107/5. *Obstrucția seau încuierea vintrelului de gios.* CORNEA, E. I, 51/22. *Obstruc-*

țiuni și tumori ale ficatului. MAN. SĂNĂT. 265/17 cf. DESCR. APE, 126/22, CALENDAR (1862), 21/4 cf. ȘĂINEANU, ALEXI, W., BIANU, D. S.

2. Prelungire artificială a discuțiilor, pentru a împiedica desfășurarea unei dezbateri sau luarea unei hotăriri; p. ext. opoziție înverșunată. Cf. ȘĂINEANU, ALEXI, W. *Ăsta ar fi bun de deputat în vreme de obstrucție.* AGIRBI-CEANU, L. T. 276.

— Pronunțat: *-ți-e.* — Pl.: *obstrucții.* — Și: (învechit) *obstrucțiune, ostruție* s. f.
— Din fr. *obstruction*, lat. *obstructio, -onis.*
— *Ostruție* < it. *ostruzione.*

OBSTRUCȚIONISM s. n. Obstrucție (2). Cf. ȘĂINEANU.

— Pronunțat: *-ți-o.*
— Din fr. *obstructionnisme.*

OBSTRUCȚIONIST, -Ă adj. Care ține de obstrucționism, privitor la obstrucționism; care practică obstrucționismul. *A găzduit la un om de ispravă desigur, ... dar oricum, un opozant obstrucționist.* C. PETRESCU, O. P. II, 323.

— Pronunțat: *-ți-o.* — Pl.: *obstrucționiști, -ste.*
— Din fr. *obstructionniste.*

OBSTRUCȚIUNE s. f. v. *obstrucție.*

OBSTRUÎ vb. IV v. *obstrua.*

OBȘIT s. n. 1. (Ieșit din uz, Transilv., Bucov.) Eliberare din armată (după împlinirea serviciului militar); lăsare la vatră; p. ext. actul scris, documentul pe care ostașul îl primește la eliberarea din armată. Cf. LB, POLIZU, DDRF, GHETIE, R. M., ALEXI, W. *Copk'itașe, dă-mi obșit, C-amu trii ai t'e-am slujit.* T. PAPAHAĞI, M. 20, cf. 228, com. PAȘCA.

2. (Regional, în forma *obșic*) Rămas bun. Com. din STRAJA — RĂDĂUȚI.

— Pl.: *obșituri.* — Și: *hopșit* (JAHRESBER. X, 200), *obșic* s. n.
— Din germ. *Abschied*, magh. *obsit.*

OBȘITĂR s. m. (Ieșit din uz, Transilv.) Soldat eliberat din armată, lăsat la vatră. Cf. LB, BARCIANU, JAHRESBER. X, 200. *Iată că-i vine înainte un opșitar bătrîn și-i zice...* RETEGANUL, P. P. 36.

— Scris și: *opșitar.* — Pl.: *obșitari.* — Și: *obșitării* (LB), *hopșităr* (JAHRESBER. X, 200) s. m.
— *Obșit* + suf. *-ar.*

OBȘITĂRIU s. m. v. *obșitar.*

OBȘITĂȘ s. m. (Ieșit din uz, Transilv.) Soldat eliberat din armată, lăsat la vatră. Cf. LB.

— Pl.: *obșitași.* — Și: *hopșităș* s. m. Com. PAȘCA.
— *Obșit* + suf. *-aș.*

OBȘIC s. n. v. obșit.

OBȘLEĂG subst. (Prin Bucov.) Tăietură de pădure. Cf. CHEST. IV 107/387, LEXIC REG. 105.

— Pl.: ?

— Din germ. **Absehlag** „grămadă de copaci tăiați“. V. hoșleag.

OBȘTE s. f. 1. (Învechit și popular) Comunitate de oameni, colectivitate, populație (a unui sat, a unui oraș, a unei țări etc.), popor; p. e x t. masă mare de oameni, gloată, mulțime. *Acesta dăruiaște pre carile va fi rămas datorii împăratului au opștei.* HERODOT (1645), 330. *Domn se cheamă cel ce... toate lucrurile lui le chibzuiește spre folosul opștii... , iar care face împotriva nu este domn ci tiran.* SIMION DASC., LET. 168. *Va arăta... învățăturile lui carea să cuvin domnilor la cîrma opștii.* N. COSTIN, ap. GCR II, 9/22. *Pot fi și oameni răi dintr-un neam, pe carii obștea nu-i va pohti.* IST. T. R. 15. *Fietecările în zece zile slujba opștii isprăveaște.* CANTEMIR, IST. 128. *Să facă jalbă... și să arate neputința și marea slăbiciune a săracilor și a toată obștea.* R. GRECEANU, C. M. II, 191. *Din obște a ieși nu putea (inceputul sec. XVIII).* MAG. IST. II, 132/4. *Pe fimeile de la Lima cînd ies în obștie le urmează o mulțime de robi.* IST. AM. 8^v/5. *Îndemnînd pre fiștecare... are gînd nu numai de ale sale, ci și de folosul a toată obștea.* MOLNAR, RET. 55/22. *Mai ales din toate iaste viața cea iubitoare de osteneală... a unei obște sau comunitate.* TICHINDEAL, F. 31/9. *Fieștecare picătură de sînge carea să varsă... să socoteaște ca un furțișag a stării obștiei.* BELDIMAN, N. P. I, 98/21. *S-au cunoscut simțitoare struncinare la toată obștia (a. 1820).* URICARIUL, IV, 217/15. *Bez 2 theatre obicinuite și unul al palatului, dar slobod și opștii, mai este și altul, ce-l numesc crăiesc.* GOLESCU, I. 122, cf. CLEMENS. *Voiți voi dragostea opștii vrednici să o dobîndiți?* HELIADE, O. I, 120. *Luarea aminte a opștii este toată întoarsă acum către expediția Algirului.* CR (1830), 420¹/3, cf. GORJAN, H. II, 94/11. *Cu laudele opștii a fost la casa sa dus.* PANN, E. II, 159/4. *Așa-i și la omenire, Cînd în opștii nu-i unire.* DONICI, F. I, 27/2. *Deși era necontenite jaloabele obștiei pentru jăfuirea lui Moțoc, Lăpușneanul sau nu răspundea, sau nu le asculta.* NEGRUZZI, S. I, 150. *Eu unul, mă-ngrijesc... Nu pentru mine, ci pentru obștie.* ALECSANDRI, T. 1088. *Acest dar... nu ar fi putut să-l însufle deodată atîtor mii și milioane ce întocmesc obștea de rînd a românimii.* ODOBESCU, S. III, 546. *Cu nepăsare-n suflet de-a obștiei durere, Vor unii interesul, iar alții vor putere.* I. NEGRUZZI, S. II, 35. *Căpitanul dete comanda plecării... și, urmată de obștea satului, compania plecă.* CARAGIALE, O. I, 175. *Casa din deal, un loc de durere pentru întreaga obștie a satului.* N. REV. R. I, 65. *Obștea sătenilor se*

apăra cu disperare împotriva pretențiilor arendașului. D. ZAMFIRESCU, V. T. 175. *Nu vine pentru răzbunările și necazurile lui... Vine pentru un interes al opștii.* SADOVEANU, M. C. 205. *În sat, acasă, Marin este spînzurat cu mîinile de un pom și bătut în fața opștii, adunate cu sila.* CAMIL PETRESCU, O. I, 285. *Obștea judecă pă stăpîn dă este bun sau rău.* ZANNE, P. VIII, 80. *(În contexte figurate) Oricînd le va mișca deagetele opștii, [coardele] sînt gata a face glasul ce iaste plăcut la dragostea tuturor.* MINEIUL (1776), [prefață] 5/21. *◇ (Prin analogie, în basme și fabule) Îi ziseră: „Taci, soro, te roagă obștea noastră: Despre cîntec, ne iartă, ești ca un cuc de proastă“.* ALEXANDRESCU, O. I, 236. *Obștea centaurilor mirosînd vinul, se adunară cu mic, cu mare... și cerură cu amenințări să le dea și lor din acel vin.* ISPIRESCU, U. 38. *◇ (În vechea organizare a școlilor din Transilv.) Școală de obște = școală publică (primară sau elementară).* Cf. ENC. ROM. I, 499. (Învechit) *Doftor al opștii = medic al orașului.* Cf. IORGA, C. I. II, 179. *◇ Loc. a d j. De obște = a) care privește sau interesează pe toți, care aparține tuturor; obștelesc (1). Aflîndu-să Cleomen la Eghina și sfătuiind pentru binile de opștie al grecilor, îl păria Dimarit... pentru zavistiia lui.* HERODOT (1645), 330, cf. N. COSTIN, L. 36. *Și altele multe bune să să facă spre folos de opște.* R. GRECEANU, ap. GCR I, 290/30. *Neprieten și vrăjmaș de obște a tot neamul creștinesc.* CANTEMIR, ap. TDRG. *Îndireptare de obște; omul tînr să nu-ș lase sînge fără de nevoie (a. 1733).* GCR II, 27/23. *Mai mult cînstesc folosul de obște, decît răsufierea ce-mi ține viața.* MINEIUL (1776), [prefață] 5/18. *Mai marii perșilor, carii avea puteare a sfătui pentru pricinile ceale de obște, și a judeca și a hotări pedepse.* AETHIOPICA, 41¹/7. *Limba lătinească era mai de obște decît cea grecească în multe locuri ale Mesiei de gios.* ȘINCAI, HR. I, 87/29. *Dreptul universal, adecă de obște.* MOLNAR, I. 321. *Să-i dați trebuinciosul ajutoriu, pentru ca să poată statornici fabrica fără vro împotivire de către cineva, ca o lucrare ce s-au alcătuit să fie spre folosul de obștie (a. 1815).* URICARIUL, I, 228. *Voiu împodobi nunta aceasta cu jocuri de obște, care vor ținea zece zile.* BELDIMAN, N. P. I, 179/15. *Nemulțumirile din zi în zi se fac mai de obște și lumea iarăși au început a vorbi de niște reforme.* CR (1830), 432¹/13. *Spaima inimile tutulor înghețasă, cutremur mare pre toți cuprînsese și era potop de obște.* ARHIVA R. I, 47/27. *Văzum cum preface biata iubire de sine Pe acel particularnic în acel de obște bine.* CONACHI, P. 304. *Veneau... cu multă îndoială față de judecățile vremelnice și cu o nedeslușită credință în judecata fără greș, cea din veci și de obște.* SADOVEANU, O. X, 87. *Cele dă obște nu cam supără pă nimeni.* ZANNE, P. VIII, 80; **b)** obișnuit, ordinar, comun. *Măhrămile ceale de șters... să nu se speale de-a valma cu*

alte rufe, ce în loc curat, ... ca niște lucruri usebite de ceale de obște (a. 1702). GCR I, 346/22; c) care ține de popor, care privește poporul, în felul poporului; popular. O au întorsu spre cea de moșie și de obște limba noastră rumânească (a. 1700). GCR I, 340/20. Adus-au și doi dascali de cartea elinească și unul de cartea cea de obște grecească, ca să învețe cine ar vrea. AXINTE URICARIUL, LET. II, 179/17. Este o pildă de obște, că trei la o masă nu au nici un haz de nu va fi și cel de al patrulea. GORJAN, H. I, 89/2; d) (în opoziție cu boieresc, în forma obștie) de rind, de jos. Slobozenia alijverifului... cu care se înlesne toate stările întâi, al doilea, al treilea și tot norodul de obștie (a. 1820). URICARIUL, IV, 217/11. ♠ Loc. a d v. De obște = a) pretutindeni, peste tot, în general. Eraclu cel de obște cunoscut. PANN, E. II, 80/13. Cantemir era de obștie stimat în Londra nu numai de orășeni, ci și de curte. NEGRUZZI, S. II, 149; b) împreună, laolaltă, în comun; deopotrivă, fără excepție. Agathirșii... cu toții fac treaba muierilor, de opște, pentru ca să să cheami toți rudenie. HERODOT (1645), 240. Tipăritu-se-au ca să fie de folosul tuturor de obște (a. 1652). GCR I, 159/13. Și toți de obște s-au bucurat, fiindcă au scăpat țara de atâte cheltuieli. CANTA, LET. III, 186/7. Ne-am strădui să arătăm la toți de obște și deosebit la fiștecare (a. 1780). GCR II, 124/11. Să mă iertați toți de obște. PANN, E. II, 69/6. Am pus o parte la câmară ca s-o împărțim de obște. STĂNOIU, C. I, 84; c) în mod obișnuit, de obicei, indeobște. Pentru ajutorul preoților, carii de obște mai mulți îngroapă prunci... decît de cei în vîrstă, am mai întocmit întru acest chip aceaste cincisprezece didahii. MAIOR, ap. GCR II, 201/19. Își făcu slujba; merse la cursuri ca de obște. CONV. LIT. XLV, 371. Nu au venit cum vin, de obște, hoții cu ceata. ARGHEZI, C. O. 175; d) în felul poporului, ca poporul. Alta au fost a grăi latinește gramaticește, alta a grăi latinește de obște. MAIOR, IST. 233/10. ♠ E x p r. A plăti (sau a da) datoria cea de obște = a muri. Iordachie Cantacuzino Spatarul și-au fost dat datoriia cea de obște a firii. N. COSTIN, LET. II, 5/3. Fiindu și om bătrîn, au plătit și el datoria ce de opștie, de-au murit. NECULCE, L. 36.

2. (Învechit) S p e c. Comunitate a călugărilor de la o mănăstire; p. e x t. chinovie. L-au trimis la preacuviosul Theocist la chinovie adevă la obște. DOSOFTEI, V. S. decembrie 199^r/6. Te-ai arătat... de obștea sf[i]ntelor mînăstiri și biseareci den temelie bun chititor. BIBLIA (1688), [prefață] 7/48. Theodora... mergînd la o mănăstire de obște să călugări (a. 1698). GCR I, 319/14. Cînd fu dimineața, să strînse la dînsul toată obștea frățască. MINEIU (1776), 28^r/15, cf. 57^r/30. Vere Iordache, mai dă tu ceva pentru obștie. GALACTION, O. 278. Rugă dar pe stareș să adune obștea în trapeză. STĂNOIU, C. I. 107.

3. (Învechit) Obșteasca adunare; p. e x t. adunare, consiliu. Pe... Racoviță vornic al obștiei-l fac. BELDIMAN, E. 70/19. Obștia ne-a trimis pre noi să-ți spunem că norodul nu te vrea. NEGRUZZI, S. I, 139. S-adună sfatul cel fără moarte, Și hotărîră în obștea lor Ca Nebunia în veci să poarte, Să cîrmuiască pe orbu-Amor. ALEXANDRESCU, O. I, 221. Venim să ne închinăm noului domn ales de obște, lui Mihnea Vodă. ODOBESCU, S. I, 68. Administrația lui ținu până la 1824, dar „obștia“ nu se declară de loc mulțumită de felul cum împărțise el... sumele strînse. IORGA, C. I. II, 209. Comitetul provizoriu și boierii de obște hotărîsc totuși să trimită împotriva lui Tudor pe toți sîrbii și bulgarii aflători în slujba statului. OȚETEȚA, T. V. 162.

4. (De obicei determinat prin „sătească“ sau „țărănească“) Formă de organizare socială caracteristică orînduirii feudale, care face legătura între aceasta și orînduirile anterioare, ajungînd pînă la orînduirea capitalistă, și care se caracterizează prin munca în comun și proprietatea în devălmășie asupra pămîntului. O altă greșală... este tendința de a considera iobăgia ca o instituție de dată recentă, rezultat al înrobirii silnice de către boieri a obștilor de țărani liberi. V. ROM. ianuarie 1954, 200. Prezentă lucrare, tratînd despre obștea țărănească în Țara Românească și Moldova... este un studiu de istorie socială. PANAITESCU, O. T. 5.

♠ Asociație, întovărășire. Multe obște s-au făcut întru toate noroadele, toate cu acest gînd... cum că... la tot norodul va face vreun bine. ȚICHINDEAL, F. 258/5. În timpul din urmă, sub formă de „obștii“ sau „cooperative de pescari“, tot felul de persoane străine de breasla pescărească caută a se introduce între ei. ANTIPA, P. 493. Au înjghebat oamenii o obștie aici, să taie dînșii pădurea. C. PETRESCU, I. II, 208. Dacă balta intră în arenda obștii, cu sculele și priceperea noastră n-am fi în pierdere. DAVIDOGLU, O. 32.

— Și: obștie (pronunțat: -ști-e), (regional) obșiște (LEXIC REG. 49) s. f.

— Din slavon. ОБЩИНѢ.

OBȘTEJÍTEL s. m. (Slavonism, în opoziție cu a n a h o r e t) Călugăr, monah care trăiește într-o chinovie. Theodosie... obștejitel și îndreptătoriu pustiei. DOSOFTEI, V. S. ianuarie 10^r/33, SCRIBAN, D.

— Din slavon. ОБЩЕЖИТЕЛЬ.

OBȘTEJÍTIE s. f. (Slavonism) Conviețuire într-o chinovie; p. e x t. chinovie; obște (2). Thadei au fost rob iertat a lui Theodor, care luasă mănăstirea Studiului de la împăratul și o feace obștejítie. DOSOFTEI, V. S. decembrie 244^r/5. Vorona... făcea parte din acele lăcașuri de viață călugărească în care se primiseră normele de „viață-împreună“, de obștejítie, ale lui Paisie. IORGA, S. D. XVI, 259, cf. 261.

— Pl.: *obștejirii*. — Și: *obștjtie* s. f. SCRIBAN, D.

— Din slavon. ОБЩЕЖИТИЕ.

OBȘTĒNIE s. f. (Slavonism) *Obște* (2). *Să te păzești să nu-l cumva primești la obștenie nice într-un chip.* DOSOFTEI, v. s. noiembrie 158^r/23.

— Din slavon. ОБЩЕНИЕ.

OBȘTĒSC, -EĂSCĂ adj. 1. Care privește poporul, care aparține poporului; p. ext. comun, general, colectiv, public. *Ne-am nevoit pentru folosul obștesc.* BIBLIA (1688), [prefață] 5/13, cf. ZILOT, CRON. 65, CLEMENS, PISCUPESCU, o. 3/18. *Socotindu-se mai ales neapărat obșteasca trebuință, ... s-a dat hotărîre ca să se deschidă ulița* (a. 1815). URICARIUL, II, 14. *Se face cunoscut că la zi 1 a viitorului aprl. se deschide școala obștească ce s-a întocmit acum aci în poliția Bucureștilor în hanul lui Șarban Vodă.* CR (1831), 66¹/4. *Nu cred la această soartă obștească.* MARCOVICI, c. 31/21. *Cei ce ostenesc Întru binele obștesc, Neprivind la răsplătire, Sînt prea vrednici de cinstire.* DONICI, F. 19. *Mi-a plăcut adesea cu glasul veseliei Ca să unesc și glasu-mi în sărbători obștești.* HELIADE, o. I, 268. *Toți aceștia au scris în limba obștească.* RUSSO, s. 54. *De-i întreba pricina acestei rătăcirii, Obștescul glas răspunde: Că nouă din născare Ne-a dat natura suflet plecat spre amăgire.* NEGRUZZI, s. II, 259. *Numai tu să nu iei parte la obșteasca înfrățire?* ALECSANDRI, P. II, 6. *Aduc ... vestea ... despre înlăturarea uneia din piedicele ce se opuneau la obșteasca alianță a Răsăritului european în contra necredincioșilor.* XENOPOL, I. R. IV, 106. *Unde s-a dus? Părerea obștească este că s-a luat după actori.* CĂLINESCU, E. 91. *După vrednicia lui și după săvîrșirea învățaturii e chemat la slujbele obștești.* SADOVEANU, E. 27. *Știe că [Bălcescu] e cel care a pus în Proclamația de la Islaz ... votul obștesc?* CAMIL PETRESCU, o. II, 322. *Iancu Frățilă simți asupra lui atențunea obștească.* VORNIC, P. 229. ◇ (Învechit) *Obștească adunare* = organ legislativ suprem în țările românești, adunare națională; p. ext. consiliul consultativ. *Ieri ... s-a făcut deschiderea obicinuitei obștești adunări.* GT (1838), 41²/5. *Directorul este dator să formeze o obștească adunare dintre acționarii destoinici de a vota* (a. 1845). DOC. EC. 858. *Capetele oștirilor erau din drept mădulari ai svatului domnesc și ai obștești adunări.* BĂLCESCU, M. V. 597. *Făcînd o jaloabă mare, ... o trimise la obșteasca adunare.* NEGRUZZI, s. I, 225. *Împăratul ... Porunci să s-adune obșteasca adunare.* ALEXANDRESCU, M. 331. *Sfat obștesc* = adunare, consiliu. *Mitropolitul Moldovei era aproape să piardă nedreptu trei din acele mari moșii ... fără închipuirea sfatului obștesc al fireștilor epitropi a sistemii boierilor veliți* (a. 1820). URICARIUL, I, 260. *Casă obștească* = consiliu comunal. *Încă de*

la 1820, ... [Botoșanii] căpătaseră un efor și o casă obștească (un fel de consiliu comunal). IORGA, c. I. II, 208. ◇ E x p r. **A-și da obștescul sfîrșit** = a muri. *Tatăl meu, dîndu-și opștescul sfîrșit, ... mă hotări tot norodul de împărăteasă.* GORJAN, H. II, 184/29. *Mircea își dase obștescul sfîrșit pe scaunul domniei.* ODOBESCU, s. I, 106. *Sînt în clipa de a-mi da obștescul sfîrșit.* ISPIRESCU, L. 41. *Ca după o năprasnică trudă a întristării, a ingenunchat și și-a dat obștescul sfîrșit.* SADOVEANU, E. 161. (Cu parafrazarea expresiei) *S-a oprit din zbor o cioară ... Tragică, ca o emblemă A obștescului sfîrșit.* TOPÎRCEANU, M. 13. ◆ (Învechit) Unanim. *Clement al VIII-lea ... hotări, cu obștească învoire a senatului, să ia toată partea la această faptă de bine public.* BĂLCESCU, M. V. 36. ◆ Obișnuit, uzual. *După ce ne-a pus dinainte obștescul ceai verde, am țesut vorba pe nesimțite.* V. ROM. octombrie 1955, 157.

2. (Învechit) Care privește colectivitatea călugărilor dintr-o mănăstire. *S-a orînduit biserica cînstiului Mergător Înainte, în care să se sevîrșească obșteștile privigheri* (a. 1852). URICARIUL, II, 195. *Nesuferind ostenelele obșteștii viețuiri, vă [sic] voi să zidească osăbită colibă spre liniștirea sa, să iee voie de la monastire și să zidească* (a. 1852). ib. 197.

— Pl.: *obștești*.

— *Obște* + suf. -esc.

OBȘTĒȘTE adv. (Învechit) 1. Din punct de vedere obștesc (1); avînd în vedere interesul comun, colectiv. *A mîncă fără a produce este, vorbind obștește, o surpare tiranică asupra dreptului altuia.* KOGĂLNICEANU, S. A. 79.

2. În comun, împreună. *Totdeauna să se afle [la biserica din Tritești] 2 preuți, 2 dascalii i un țircovnic unde obștește să slujască* (a. 1822). URICARIUL, XI, 346. *Adeseori pierim obștește, Cînd fieștecare Strigînd cu gură mare, La interesul seu în parte ațîntește.* DONICI, F. 114.

3. Îndeobște, în general. *Doctorii obștește sînt îndatoriți să caute pe ucenici* (a. 1803). URICARIUL, III, 30. *Împreună ne-a durut de o așa întâmplare care obștește pe omenire poate să o aducă cătră o duiasă milostivire* (a. 1828). ib. II, 184. *Nu este cu puțință de a hotări obștește dacă este de folos a lepăda strugurii la mustuit sau nu.* I. IONESCU, C. 195/18. *Este obștește cunoscut în lumea cultă ... că oamenii se coboară numai din același neam cu maimuțele de astăzi.* MAIORESCU, CR. II, 77. *Este o poezie obștește cunoscută.* PETICĂ, O. 445. *El trebuie să fi trăit zile de zeci de ori mai lungi decît realitatea și suferințe de mii de ori mai crîncene decît obștește.* ARGHEZI, T. C. 64.

— *Obște* + suf. -ește.

OBȘTEVIETŢUIELNIC, -Ă adj. (Învechit, despre mănăstiri; atestat probabil prima oară la

1676, cf. URICARIUL, II, 193) În care se trăiește în comun. *Filotimisindu-să ca să introducă chilia aceea întru obșteviețuieľnic schit a moldovenilor, ... au scris ... frățimei noastre* (a. 1852). *ib.*

— Pl.: *obșteviețuieľnici*, -e. — Și: *obșteviețuieľnic*, -ă adj. *ib.*

— *Obște + viețuieľnic*, calc după slavon. ОБЩЕЖИТЕЛЬНЪ.

OBȘTÍ vb. IV. (Învechit) 1. Refl. (Despre oameni) A se uni cu alții (în păreri, acțiuni etc.); a se însoți, a se întovărăși. *Face scirbe fraților și featelor ce nu vrură să să obștească cu dînsul.* DOSOFTEI, v. s. ianuarie 41^r/31. *Înfricoșături să se zică ... aceluia carile la acel sobor a se obști ar tăgădui.* CANTEMIR, IST. 27. *Di s-au dat pre sine pentru tine, nu ca doar să s[ă] obștească cu tîni, ci ca să aleagă pre ai săi din tine* (a. 1773). GCR II, 95/32, cf. DDRF.

2. **Tranz.** (Complementul indică o știre, un anunț etc.) A împărtăși obștii (1), a vesti, a înștiința, a anunța. *Propozitul socotelii au fost, ca într-atîta adunare, de nevoie adevărul a nu arăta, iară de bună voie numai singur eu a-l ști sau cătră altul iarăși adevărului iubitoriu a-l obști.* CANTEMIR, IST. 85, cf. I. GOLESCU, C. *Cea dintîi datorie a oricărui însoțiri este a nu obști niciodată tainele și interesurile familii.* MARCOVICI, D. 47/2. *Plata exportății este potrivită după taxa hotărîită și obștită prin publicațiile anului trecut* (a. 1834). DOC. EC. 547. *El obști dar că armia va șede acolo cinsprezece zile.* BĂLCESCU, M. v. 158, cf. POLIZU, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *E neapărat nevoie să obștească altă hîrtie, care să deciză ce a spus ieri.* CAMIL PETRESCU, O. II, 681. ✦ **Absol.** *Pe toată săptămîna se vor publicui prin gazetă locurile pe unde se află boala și ispravnicii vor fi datori a obști la tot orașul lor.* CR (1831), 169¹/3. ✦ **Refl. pas.** *Și pre celalalt tomos a istorii a săvîrși să ne învrednicim și mai curînd ... tuturor să să obștească.* CANTEMIR, HR. 52. *Suma banilor ce ieșea pentru aducerea tahînelui și a susamului din alte părți va rămînea în țară cînd să va obști cunoștința semănatului susamului* (a. 1832). DOC. EC. 504. *Propunere de membri onorari să se facă mai întîi dinaintea unei comisiuni examinatoare care va decide dacă se pot obști în adunarea generală.* ODOBESCU, S. I, 503.

— Prez. ind.: *obștesc*. — Și: **obeștúi** vb. IV. DOSOFTEI, MOL. 152^a, TDRG.

— Din v. sl. ОБЩИТИ. — **Obeștúi**, prin vocalizarea hipercorectă a lui **к**.

OBȘTIE s. f. v. *obște*.

OBȘTIEVIEȚUÍ vb. IV. **Intranz.** (Învechit, rar) A trăi într-o obște (2); a obști (2). *Va veni cineva de afară cu scop ca să obșteviețuiască în sfințitul acesta schit* (a. 1852). URICARIUL, II, 197.

— Prez. ind.: *obșteviețuiesc*.

— **Obștie + viețui**.

OBȘTIEVIEȚUÍELNIC, -Ă adj. v. *obșteviețuieľnic*.

OBȘTÍME s. f. sg. (Învechit) 1. **Obște (1).** [Penticostarul] fiind pre limba slovenească, prea puținei atîta din preoți cit și din mireani să afla înțelegîndu-l, iară la ceialaltă obștime să vedea ca o grădină închisă (a. 1743). BV II, 72. *Să pot arăta și a se cunoaște la toata obștimea și printr-alte mijloace de fapte bune* (a. 1756). URICARIUL, X, 210. *Seara, la cina dată de obștime, Don Pedro a închinat de două ori pentru M. S. Dona Maria.* CR (1832), 82¹/24. *Dar nu numai pe aceea ce-n visuri s-adîncesc Spre binele obștimii, îi laud și iubesc.* I. NEGRUZZI, S. II, 47. *S-a vorbit întotdeauna de anonimatul poeziei populare și de participarea poezilor obștimei în cristalizarea uneia sau alteia din varietățile poeziei poporane.* PERPESCIUS, M. IV, 406.

2. **Obște (2).** *Frații ne-au spus lăudata viață a acestui călugăr, care deși privit de toată obștimea ca un cuvios, era cel mai smerit între toți.* NEGRUZZI, S. I, 215.

— **Obște + suf. -ime.**

OBȘTÍRE s. f. (Învechit) Acțiunea de a (s e) o b ș t i și rezultatul ei.

1. **Unire, legătură.** Cf. o b ș t i (1). *Ca mai pre lesne să fie obștirea țărilor una cu alta, au zidit pod peste Dunăre.* CANTEMIR, HR. 240, cf. DDRF.

2. **Asociație, întovărășire.** Cf. o b ș t e (4). *Tovăroșia iaste un feliu de obștire.* CARAGEA, L. 37/27, cf. 36/11. *Să va da luminată poruncă către dumnealui epistatul dvornicii obștirilor, ca să facă cunoscut acest nart la toți de obște* (a. 1823). DOC. EC. 293, cf. FURNICĂ, I. C. 313.

3. **Anunțare, înștiințare.** Cf. o b ș t i (2). Cf. POLIZU, DDRF. *Iar se porni vuietul mulțimii. — Să obștească, să obștească ... Să auzim obștirea.* CAMIL PETRESCU, O. II, 682.

— Pl.: *obștiri*.

— V. *obști*.

OBȘTÍT adv. (Rar) **Îndeobște**, de obicei. *Pentru cei doi slujitori ... cată să vād întăi dacă-s de rînd, fiind amîndoi slujitori cu schimbul, alătura de nemți, care aceștia nemți stau obștit între ziduri.* SADOVEANU, O. XIII, 708.

— Cf. (d e) o b ș t e.

OBȘTÍITE s. f. v. *obștejitie*.

OBȘTNIC, -Ă adj. (Învechit) **Obștesc (1).** *Să feace obeștnic praznic cu de-a valoma.* DOSOFTEI, v. s. octombrie 77^v/18. ✦ **Comun.** *Numele este o parte a cuvîntului plecată, carele ființă osăbită sau de obștnică însămnează.* AETHIOPICA (1772), 3^v.

- Pl.: *obștnici*, -e. — Și: *obăștnic*, -ă adj.
— Din slavon. *объщникъ*, *объщникъ*.

OBȘTUITOR, -OĂRE s. m. și f. (Învechit, rar)
Persoană care face parte dintr-o obște (1).
Cf. SCRIBAN, D.

- Pl.: *obștuitori*, -oare.
— **Obștui** + suf. -tor.

OBTENEBRĂ vb. I. Tranz. (Neobișnuit)
A întuneca, a eclipsa. *La Stănică, lăcomia și versatilitatea nu obtenebrau observația morală.*
CĂLINESCU, E. O. II, 82.

- Prez. ind.: *obtenez*.
— Din lat. *obtenebrare*.

OBTENȚIE s. f. v. *obtențiune*.

OBTENȚIUNE s. f. (Latinism rar) Obținere.
ȘĂINEANU, ALEXI, W., SCRIBAN, D.

- Și: *obtenție* s. f. SCRIBAN, D.
— Din fr. *obtention*, lat. *obtentio*, -onis.

OBTRUDĂ vb. I. Tranz. (Latinism învechit, Transilv.) A impune cuiva (să accepte o idee, o părere etc.). *Românii aceștia sînt oameni buni; ei nu obtrud nimănui limba lor — ci dacă au lucru cu vrun străin, învață ei limba acestuia.*
F (1873), 140. ♦ Refl. A se înghesui, a se îndesa, a se îmbulzi. Cf. GHETIE, R. M.

- Prez. ind.: *obtrud*.
— Din lat. *obtrudere*.

OBTURĂ vb. I. Tranz. (Tehn.; med.)
A astupa (o deschizătură, un tub, un vas, o arteră sanguină etc.); a infunda, a închide, a acoperi. Cf. SCRIBAN, D., DL, DM.

- Prez. ind.: *obturez*.
— Din fr. *obturer*.

OBTURĂRE s. f. (Tehn.) Acțiunea de a obtura și rezultatul ei; astupare, închidere. *Din cauza slabei aderențe, lipiturile acestea nu se întrebunțează decît foarte rar și aproape exclusiv cu scopuri de obturare, etanșare etc.*
ORBONAȘ, MEC. 373, cf. LTR, DER.

- Pl.: *obturări*.
— V. *obtura*.

OBTURATOR s. n. (Tehn.) Dispozitiv care poate reduce sau opri trecerea unui fluid sau a unor materiale solide mărunte printr-o conductă, a unui fascicul de lumină printr-o deschidere etc. Cf. MARIN, F. 53. ♦ *Obturator fotografic* = dispozitiv mecanic montat pe un aparat fotografic, destinat să oprească sau să permită căderea luminii pe placa sau pe filmul fotografic. Cf. LTR, DER.

- Pl.: *obturatoare*.
— Din fr. *obturateur*.

OBTURĂȚIE s. f. (Med.) Închidere, obturare a unui orificiu sau a unei cavități. Cf. DER.
♦ *Obturație dentară* = astuparea terapeutică a cavității unui dinte cariat. ib.

- Pl.: *obturații*. — Și: *obturațiune* s. f. SCRIBAN, D.

— Din fr. *obturation*.

OBTURAȚIUNE s. f. v. *obturație*.

OBTUZ, -Ă adj. 1. (Geom.; de obicei în sintagma) *Unghi obtuz* = unghi mai mare de 90 de grade. Cf. ASACHI, G. 8^r/17, POENARU, G. 3/5, TRIGON. DR. 158/17, ȘĂINEANU, SCRIBAN, D., LTR.

2. Teșit, bont, rotunjit. Cf. ȘĂINEANU, BĂRCIANU, GRECESCU, FL. 24, ALEXI, W. *Sepale verzi, ... liniar lameolate, obtuze.* FLORA R.P.R. II, 83.

3. Fig. (Despre minte, spirit etc.; p. e x t. despre oameni și manifestări ale lor) Care pricepe greu; redus, mărginit. *O simțire foarte obtusă.* BARASCH, I. 139. *Astea toate sînt elemente oarbe ale naturii, mișcate de sus fără conștiință, de jos de o conștiință din cale afară obtusă ori smintită.* CARAGIALE, N. S. 33, cf. ȘĂINEANU, SCRIBAN, D. ♦ (Prin analogie) *Nu-l lega nimic de acest oraș obtuz, de oamenii mărginiți ... care-i populau străzile.* T. POPOVICI, SE. 105.

— Scris și: *obtus*, -ă. — Pl.: *obtuți*, -e. — Și: (neobișnuit) *otúz*, -ă adj. ASACHI, G. 27^r/8.

— Din fr. *obtus*. — **Otuz** < it. *ottuso*.

OBTUZITĂTE s. f. Lipsă de înțelegere sau de pătrundere, îngustime de vederi, mărginire a spiritului; obtuzime. *Eram ... bine pregătit ca să rabd și să mă rezinez mai ales în fața vulgarității și a obtuzității colegilor mei.* GALACTION, O. A. 135. *O fată care primește omagiile unui om în vîrstă și se plimbă cu el în străinătate e suspectă de aspirații comune, de obtuzitate pentru marile sacrificii bărbătești.* CĂLINESCU, E. O. II, 10. *Ceea ce însă apare cu totul de neînțeles, depășind orice culme de obtuzitate, este categorisirea ca imorală a unei opere care ... se caracteriza tocmai prin marea ei forță de a oglindi viața satului.* v. ROM. septembrie 1954, 155.

— **Obtuz** + suf. -itate. Cf. it. *ottusità*.

OBTUZÎNGHI adj. (În sintagma) *Triunghi obtuzînghi* = triunghi care are un unghi obtuz. LTR, DN.

— **Obtuz** + unghi, după fr. *obtusangle*.

OBTĂDOARĂ adv. (Maram.) „Desigur, adică, doar“. cv 1951, nr. 3—4, 43.

— Accentul necunoscut.

— **Opță** + doară.

OBTÎNE vb. III. Tranz. A dobîndi, a primi, a căpăta; a realiza ceva. *Veți obține*

consentimentul părinților voștri pentru a țelebra... nunta voastră. CALENDARI (1794), 30/31, cf. 32/19. Aș fi foarte mulțumită dac-aș obține și pe aiurea un rezultat atât de bun. ALECSANDRI, T. 1318. Aștept o mulțumire pentru rezultatele binefăcătoare ce sînt sigur le veți obține. CARAGIALE, O. VII, 63. La domnia lui Antioh Cante-mir... se vorbește... de intrigile prin cari Brîncoveanu a obținut mazilirea lui Antioh Vodă. BUL. COM. IST. II, 23. I-au spus că nu poate să-și reclame și să-și obție partea cuvenită decît printr-un proces. GALACTION, O. 113. Făcuse un drum la București, numai să obțină de la corp mutarea unui bucătar special. C. PETRESCU, I. I, 8, cf. id. C. V. 207. Feciorul Glanetașului obține pămînturile lui Vasile Baci. V. ROM. noiembrie 1953, 287. ♠ Refl. p. a. s. Dacă s-ar aduna... observațiile de detaliu, vii, pline de freschetă, umede de viață..., s-ar obține un material proaspăt literar. IBRAILEANU, S. 227. — Prez. ind.: obțin, conj. pers. 3 și: să obție. — Și: obțineă vb. II.

— După fr. obtenir, lat. obtinere.

OBȚINEĂ vb. II v. obține.

OBȚINERE s. f. Acțiunea de a obține și rezultatul ei; dobîndire, primire; realizare. Scopul producției capitaliste este... obținerea de profituri. LUPTA DE CLASĂ, 1953, nr. 3—4, 87. Executarea la timp și în bune condiții agrotehnice a însămînțărilor și arăturilor adînci de toamnă înseamnă obținerea de recolte sporite în anul viitor. ȘCINTEIA, 1953, nr. 2808.

— V. obține.

OBUDUÉT s. n. (Turcism) Dare specială care se oferea sultanului ca omagiu. Alte încăr-cări și cheltuieli... care se da mai înainte de vremea oștirii, cu nume de havaeturi, cu dumiale, obudueturi..., acele ce s-au poprit și ridicat (a. 1774). ȘIO II₂, 49, cf. 90.

— Pl.: obudueturi.

— Din tc. ubudiyet.

OBÚZ¹ s. n. I. (Învechit) Lagăr, tabără militară închisă de obicei, pentru apărare, într-un cerc de care. Și se întoarseră cu izbîndă la obuz, unde era craiul Vladislav. M. COSTIN, ap. GĬDEI. Nelăsînd să le meargă în obuz nici un fel de hrană de cai sau de oameni le-a căutat moscalilor a cere pace. AXINTE URICARIUL, LET. II, 138/31. Care cum ieșie din obuz, cum îl lua tătarii. NECULCE, L. 97. Pre care îi afla afară din obuzul lor, pentru jacul lor, îi bătea gonindu-i pînă îi băga în obuzul lor. MUSTE, LET. III, 48/25.

2. (Învechit) Corp de oaste, oștire. Au sosit și Petru împăratul Moscului cu obuzul său la Prut. N. COSTIN, ap. CIHAC, II, 600. S-au vînit craiul cu obuzul pe la Botășeni și pen Cotnari pîn-la Tîrgul-Frumos. NECULCE, L. 107.

3. P. a n a l. (Prin Mold.) Fiecare dintre cele două alaiuri care se formează la o nuntă, unul al mirelui și altul al miresei. Cf. DDRF, SEVASTOS, N. 352.

— Pl.: obuzuri. — Și: (rar) obóz s. n. CIHAC, II, 222, JAHRESBER. XXVI—XXIX, 34.

— Din pol. obóz, cf. rus. о б о з.

OBÚZ² s. n. (Mil.) 1. Proiectil de artilerie, (învechit) cumbara, bumbara, bombă. Cf. I. GOLESCU, C. Mortierele se numeau pive și obuzurile, bumbarale. BĂLCESCU, M. V. 658. Deodată-o schijă de obuz... Retează capul lui Cobuz. ALECSANDRI, O. 237, cf. LM, DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU. Obuzurile (gloanțele) zburau peste capetele lor. SBIERA, F. S. 11. Un obuz, tras de nu știu care dintre noi, sparge pîlcul mitralierei. CAMIL PETRESCU, U. N. 310. Iar pe deasupra încrucîșîndu-se cu șuier..., obuzele dintr-o parte și alta. C. PETRESCU, I. II, 33. Au rămas însă pogoane întregi de pămînt nelucrat, sterp de 18 ani, răscolit de obuze — așa cum au explodat. SAHIA, N. 17. Au umblat... pînă ce-au dat în pîlnia unei gropi de obuz. SADOVEANU, O. XVII, 260. Peste sat șuierau obuzele. CAMILAR, N. I, 68. Exploziile obuzelor au izgonit păsările cîntătoare din această pădure. V. ROM. mai 1954, 93. Obuzele ucideau și săpau totodată groapa. ISANOS, P. 104. ♠ (În contexte figurate) Gura obuzelor țîrîna mușcă. BENIUC, V. 76.

2. (Regional, în forma ovuz) Tun (Suceava — Rădăuți). LEXIC REG. 105.

— Scris și: obus. — Pl.: obuze și (învechit) obuzuri. — Și: (regional) ovúz s. n.; (învechit) obúzá (I. GOLESCU, C.) s. f.

— Din fr. obus.

OBÚZĂ s. f. v. obuz².

OBUZIÉR s. n. (Mil.) Gură de foc asemănătoare cu tunul, dar cu țeava mai scurtă, al cărei proiectil urmează o traiectorie mai curbă decît proiectilul tras cu tunul. Armata noastră avea... 80 obuziere și 60 tunuri de cîmp. HASDEU, I. V. 139, cf. LM, ȘĂINEANU, ALEXI, W. Știu însă că dumneata ai fost brigadir la regimentul 6 obuziere. SADOVEANU, P. M. 102. Iepele de la branduri și de la obuzierele de munte își ciuleau urechile. CAMILAR, N. II, 460. Căpitan Popescu, indici locul unde se va săpa amplasamentul fiecărui obuzier. T. POPOVICI, S. 434.

— Pronunțat: -zi-er. — Scris și: obusier. — Pl.: obuziere.

— Din fr. obusier.

OBÚZNIC s. m. (În vechea organizare militară) Comandant de tabără. Cf. o b u z¹ (I). Craiul șvezesc și... cu Lamicoski obuznicul și cu alte capete de ai lor acmu toți fugisă din Tîghine. N. COSTIN, LET. II², 99, cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: obuznici.

— Din pol. oboznik.

OBVENI vb. IV. *In t r a n z.* (Latinism învechit, Transilv.) A interveni, a surveni, a se întâmpla. *Despre „națiunea valahă . . . și despre religioana românilor“ în toate acelea tractate nu obvine nici un cuvîntel.* BARIȚIU, P. A. I, 155. *În ținutul acesta obvin mai puține fapte crudele, iară rapturi de drumuri nici că sînt.* F (1872), 94. ♦ A se afla, a se găsi, a fi. *Pistilul și staminele nu obvin întotdeauna laolaltă într-o floare.* F (1886), 286.

— Prez. ind. pers. 3: *obvine.*

— Din lat. *obvenire.*

OBVENIENT, -Ă adj. (Latinism învechit, Transilv.) Care intervine, care survine, care se întâmplă. *Confederații să-și dea ajutoriu reciproc în conștiință în toate cazurile obveniente.* BARIȚIU, P. A. I, 32, cf. GHETIE, R. M., BĂRCIANU, ALEXI, W.

— Pl.: *obvenienți, -te.*

— Din lat. *obveniens, -tis.*

OCA s. f. (Învechit și popular) Veche unitate de măsură a capacității și greutateii, egală cu oca un litru (un kilogram) și un sfert; p. e x t. cantitate de marfă, de obiecte etc. egală în greutate cu această unitate de măsură sau conținutul acestei unități; vasul cu care se măsoară. *Acum vinul să vinde ocaoa 5 bani sau zece, ce face vadra 40 de bani (a. 1642).* GCR I, 95/27. *Să nu mai ie pîrcălabii tîdve și oce de vin și de horilă.* NECULCE, L. 387, cf. ANON. CAR. *Povestea de un călugăru ce au mîncat 10 oca de carne (a. 1725).* CAT. MAN. I, 330. *Am vîndut niște lînă dumisale dereptu 68 de măji și 40 oca (a. 1726).* IORGA, S. D. XII, 31. *I leu, giuătate oca chiperi (a. 1738).* BUL. COM. IST. IV, 72. *Vadra de vin să se facă pe la toate tîrgurile și pe la toate podgoriile de 10 oce și oca de 400 dramuri (a. 1776).* ȘIO II₁, 274. *Un ulcior . . . în care încapce cînsprezăce oca.* IST. AM. 64^v/2. *De ar fi cîntare, rămășița [= fracția] ar fi oci; de la oci litre, de la litre dramuri.* AMFILOCHIE, E. 63/3, cf. CLEMENS, LB. *S-a dat hotărîrea ca pîinea să se vînză ocaoa cîte 16 par[a]l[e].* CR (1829), 279¹/21, cf. ib. (1833), 81²/8. *Era . . . o broască țistoasă atîta de mare încît carnea ei putea să tragă 40 oca.* DRĂGHICI, R. 84/22. *Bucatele (cerealele) se vînd cu chila, . . . vinul cu vadra (de zece cupe una), carnea cu ocaoa.* CODRU-DRĂGUȘANU, C. 18. *Parcă tot mă văd cu șorț, Cu ocaua la tarabă Și aud strigînd la spate: „Kir Costache! dă degrabă! . . .“* C. CARAGIALI, în PR. DRAM. 285, cf. CUPARENȚU, V. 12/11. *Am văzut cîrciumari amestecînd vinul cu apă și vînzînd cu ocale cu două funduri.* FILIMON, O. I, 93. *Du-te acum degrabă, Frînișorule, în tîrg și-mi cumpără o oca de zaharicale pe deseară.* ALECSANDRI, T. I, 35. *Avem acum la începutul postului vro patru, cinci ulcioare de oloi, trei, patru saci de fîină de păpușoi, cîteva oca de pește sîrat.* CREANGĂ, A. 100. *A fost odată ca niciodată, . . .*

de cînd se potcovea puricele la un picior cu nouăzeci de oca de fier. ISPIRESCU, L. 1. *Reîncîngîndu-și șorțurile verzi, ei clăteau ocalele și litrele coclite.* MACEDONSKI, O. III, 50. *Chila de Moldova împărțită în 2 merțe, merța în 10 stamboale și stamboala în 10 sau 11 ocale.* CLIMESCU, A. 214. *Măi Filipe, zise Marcu crîșmarului, o oca cu rapciu.* HOGAȘ, DR. I, 149. *Dacă vreunul din acești negustori era prins că nu da oca dreaptă, întreaga marfă i se făcea iama.* N. A. BOGDAN, C. M. 183. *Numai părintele potropop cîte curci și cîți miei și cîte ocale dă unt a mîncat!* STĂNOIU, C. I. 18. *Prubuluiau, în jurul mistreților, numărul ocilor de carne.* SADOVEANU, O. I, 231. *Era un porc, și-o spui și dumitale, De patru sute cincizeci de ocale.* ARGHEZI, S. P. 37. *Ce ești tu mai mult decît ai fost, decît prin ocalele pe care le tragi mai mult la cîntar! . . .* CAMIL PETRESCU, O. II, 96. *Popa îți cere pentru slujbe, afară de bani, ocale cu miere.* STANCU, D. 34, cf. PREDĂ, I. 86. *Și a luat un ciocănaș Mult mititel, De 12 oca de fier.* POP., ap. GCR II, 334. *Vinul bun, ocaua mare, Băui vinul de gustare.* ALECSANDRI, P. P. 265, cf. H IV 63. *La tîrg se ducea Și-ndată îmi lua Nouă oca de oțel Și nouă oca de fier.* TEODORESCU, P. P. 154. *Cumpăr pîinea cu oca, Maslinile cu litra.* ȘEZ. III, 160. *Să-ți ajute Dumnezeu, Iorgovane, zise scorpia și-i dede buzduganul său cel de 99 oche de fier.* CĂTANĂ, P. B. II, 79. *Cîn erea ocaua plină, Te ținea puica pă mînă.* GRAIUL, I, 33. *Ieșii la drumul cel mare, Pusăi oca [de pește] cinci parale.* CARDAȘ, C. P. 81. *Vinu-i bun și oca mică, Crîșmărița frumusică.* ȘEZ. XX, 159, cf. CHEST. V 7/24, 133/39, 98, ALR I 1601, ib. 1602. *Zece oche de rachiu, Să-i fie de veselie!* ANT. LIT. POP. I, 335, cf. A V 15, 20, 24, VI 24. *Bețivului și dracul îi iese cu ocaua înainte.* NEGRUZZI, S. I, 250, ALECSANDRI, T. 741, DDRF. (F i g.) *Ci tu să-ți lași desigur discursurile, — sînt Ocale și ocale în fiețe cuvînt.* MACEDONSKI, O. I, 171. ♦ *Oca mică = măsură falsă, mai mică decît cea legală. Pe măcelari și pe brutari, cînd îi prindea cu ocaua mică, îi țintuia d-o ureche în mijlocul tîrgului.* GHICA, ap. ȘIO II₁, 274. ♦ *E x p r. A prinde (pe cineva) cu oca (sau cu ocaua) mică sau a prinde (pe cineva) cu ocaua = a prinde (pe cineva) cu o minciună, cu o faptă necinstită; a prinde (pe cineva) asupra faptului. Nu erați să vă plîngeți acum că stăpînii voștri v-au prins cu ocaua mică.* FILIMON, O. I, 190. *I-am prins mai dinioare cu oca mică, la picioarele fetelor în genunchi.* ALECSANDRI, T. 444. *De cînd îi pasc eu că doar i-oi prinde cu oca mică și să-i trîntesc la dubă.* id. ib. 452. *Numai cată să fie așa, că de te-oi prinde cu oca mică, greu are să-ți cadă.* CREANGĂ, P. 206. *Cîți s-au prins cu mîna în sac, cu ocaua mică, toți au pupat duba.* ISPIRESCU, ap. ȘIO II₁, 274. *Văzîndu-mă așa de vederat prins cu oca mică, . . . aș fi voit să fiu mai degrabă de un stînjîn sub pămînt.* GANE, N. III, 100, cf. PAMFILE, 631

J. II, 157. **A umbla cu ocaua mică** = a umbla cu înșelăciuni, a înșela. *Primul ministru umblă cu ocaua mică. Îi duce pe beligeranți cu vorba.* PAS, Z. II, 186. **A da (ceva) cu ocaua lui Cuza** = a da (ceva) cu multă dărnicie. Cf. ZANNE, P. VI, 72. (Prin nord-estul Olt., despre cai sau alte mijloace de locomoție) **Te duce cu ocaua plină (sau rasă)** = merge bine, repede, ușor. MAT. DIALECT. I, 232. **Mai mare daraua decât ocaua, sau nu face daraua cât ocaua, v. d a r a.** ♦ **P. a n a l.** (În Munt. și sudul Mold.) Kilogram. Cf. ALR I 1601/808, 932, ib. 1602/896, ALR II 4280/727, 791, 886, ib. 4284/727, 791, com. din BUCEȘTI—TECUCI. ♦ **P. a n a l.** (Regional) Litru. ALR I 1605/528, ALR II 4286/365, 386, 704, 727, 791, com. din BUCEȘTI—TECUCI. ♦ **P. e x t.** (Regional) Cîntar (Șteiu — Hațeg). ALR I 1599/116.

— Accentuat și: *oca* (ALR II 4289/365, 386).

— Pl.: *ocale și oca* (accentuat și *oca* BUL. FIL. VII—VIII, 233, ALR I 1601/780, ib. 1602/900, 940, ALR II 4285/727, ib. 4289/368, 386, ib. 4290/365, 386), *ocă*. — Și: *ocă* (pl. *oci* și, rar, *oche, oce*) s. f.; (învechit, neobișnuit) *ocăi* (IORGA, S. D. VII, 8) s. m. pl.

— Din tc. *okka*.

OCABAZLIC s. n. v. *cabazlic*.

OCACA interj. v. *oac*.

OCACAI vb. IV v. *ocăcăi*.

OCAI¹ vb. IV v. *ocăcăi*.

OCAI² s. m. pl. v. *oca*.

OCAIĂNIC, -Ă adj. v. *ocaianic*.

OCAIĂNIC, -Ă adj. (Slavonism, adesea substantivat) Nefericit, vrednic de plins; păcătos, mizerabil. *Să ne ferim să nu fim ocaianici.* CORESI, EV. 328. *Stinge văpaia poftelor meale, că measer sănt, ocaiannic.* PARACLIS (1639), 250. *Împrumutează, ocaiannice și iubitoare de argint, celuia ce-ți dă* (a. 1642). GCR I, 96/25. *Și zicea ocaiainicii dă ei cum sufletul înblă singur mai nainte de tiposirea trupului* (a. 1652). id. ib. 163/17. *Nu este nimenea... să fi făcut păcate cîte am făcut eu ocaianicul și spurcatul.* NEAGOE, INV. 278/6, cf. 145/28. *Vai de tine, ocaiannice, dar căzutu-ți-s-au ție să faci hiclenie ca aceasta?* (a?). MAG. IST. IV, 251.

— Pl.: *ocaianici, -e*. — Și: *ocaiănic, -ă* adj.

— Din slavon. *окаинникъ, окаиъникъ*.

OCĂRĂ s. f. I. Vorbă sau faptă care mustră, rușinează sau supără pe cineva; înfruntare, umilire; defăimare, jignire, insultă; batjocură, necinste. *Pus-ai noi batjocură vecirilor noștri, interitare și ocare* (ocărire cc², batjioc d, batugiocură n) *ce-su împregiurul*

nostru. PSALT. 84. *De ocărăle voastre fugiiu eu* (cca 1550). GCR I, 3/15. *Să nu ne scîrbim de dosăzi și de ocări de ce vin noao de la alții.* CORESI, EV. 19. *Sudalmă și ocară mare iaste... cînd va tăia neștine barba altuia.* PRAY. 229. *Iară de să va afla patriarhul întru alte cuvente reale sau ocară sau macar de ar face nișcare păcate, nime dintru acești preoți arhieriei sau preoți nu poate să strice pomenirea lui.* EUSTRAȚIE, PRAY. 22/18, cf. ANON. CAR. *Lui i-au fost milă a arăta ocărăle și basnele a lui Misail Călugăr.* N. COSTIN, L. 43. *Ocări și sudalmi de audze cu urechile.* NECULCE, L. 80. *Cea mai mare ocară ce poate cineva a le face iaste a le tăia părul.* IST. AM. 12^v/18. *Și oștezele (subturbiile) Țarigradului încă le-au prădat; pentru care ocară mîniindu-se Valente, au ieșit din Țarigrad în 11 zile ale lui iunie.* ȘINCAI, HR. I, 61/16. *Tirani cei fără milă Mă legară pre o cămilă, Să mă ducă într-a lor țară, Ca să le fiu de ocară* (cca 1820). GCR II, 229/32. *Să începi, măria ta, a-i înfricoșa cu surgunlucuri, cu ocări, cu certe și cu bătăi, cum făcea Caragea.* I. GOLESCU, în PR. DRAM. 62. *Iosif lor spre ocară Le-au stat împotriva iară.* BĂRAC, ap. GCR II, 240/33. *După o ocară așa de mare... adecă de a mi se opri pasaportul în mijlocul drumului, ca și cînd aș fi un criminalist de stat, ce-mi mai rămîne mie de nădăjduit?* KOGĂLNICEANU, S. 190. *Pe cineva cînd cînstesc, Mai mult peste vrednicie, Ocară o socotesc.* PANN, E. II, 126/20. *În zădar tot cu ocară ne mustri fără cruțare.* CONACHI, P. 281. *Începură a-l împoșca cu pietre, urmîndu-l cu sudalmi și cu ocări până acasă.* NEGRUZZI, S. I, 225. *Cocoana s-a pornit atunci cu ocări pe slugi.* CARAGIALE, S. N. 26. *Vrednicia ta, Făt-Frumos, te-a scăpat și de ocară și de moarte.* ISPIRESCU, L. 79. *El în viața lui n-a luat o palmă, n-a suferit o ocară.* VLAHUȚĂ, ap. CADE. *N-a vorbit nici două, iar cînd a-nceput Mă-sa cu ocară, fata s-a făcut Albă și-apoi verde.* COȘBUC, P. I, 245. *Ar plînge, dar ocara mulțimii-l îngrozește.* PETICĂ, O. 82. *Și nu trimese plocon lui Sigismund steaguri, arme, șaluri și vestmintele lui Iuchar-pașa ucis în bătălie?...* — *Da, împreună cu o scrisoare plină de ocări.* DELAVRANCEA, O. II, 145. *Flăcăul primi ocara ca o lovitură de cuțit.* REBREANU, I. 28. *Limbuta-i vanitate... nu mai putea îndura asemenea ocară.* C. PETRESCU, A. R. 31. *Îl năucise cu ocări.* STANCU, R. A. IV, 123. *Tu n-ai apucat să deprinzi altă școală Decît slugăreala pe la ușa bogatului, Mătrăguna ocărilor și pelinul oftatului.* DEȘLIU, G. 53. *Care fată-i rumenită Trebe bine ocărită Cu ocară țigănească, Să nu se mai rumenească.* POP., ap. GCR II, 310. *Se putea ușor să-și capete vro două, dar așa scăpă numai cu ocara!* CĂTANĂ, P. B. I, 44. *Ocările cînd încep, dragostea se depărtează.* ZANNE, P. VIII, 56. ♦ **L o c. a d v.** (Învechit) **Cu ocară** = în chip batjocoritor, insultător, jignitor. *Iară ei cu ocară grăiră: Ispiteaște*

și vezi să [= dacă] nu știi scriptural CORESI, EV. 197. ♦ L o c. a d j. **De ocară** = compromițător, rușinos. *Cuvintele cealea ce i-au dzis de ocară sînt adevărate.* PRAV. 234. *Totdauna faci lucruri de ocară și de batjocură.* NEAGOE, INV. 212/17. *Țin ei de ocară — zice Tomasi . . . — numirea de valach, nevoind a fi chemați altfel decît români.* BĂLCESCU, M. V. 250. *De-a fost faptă de ocară, Să mă-ierți, că-i vina ta.* MINULESCU, VERS. 357. ♦ E x p r. **A ajunge** (sau **a (se) face, a fi etc.**) **de (rîs și de) ocară** = a ajunge (sau a (se) face, a fi etc.) demn de dispreț, de batjocură; a (se) compromite. *Grăi cătr-ânsul și dzise: . . . Deci nu mai zăbăvi, fiind noaă priiatin, ce leapădă leagea creștinească ceaia ce-i de rîs și de ocară.* VARLAAM, C. 452. *Rămîne fără de cinste, ce se dzice de ocară și de rușinea ceștii lumii.* PRAV. 170. *Că i-ai concenitu-i, de sînt de ocară Pizmașii miei, Doamne.* DOSOFTEI, PS. 55/1. *Nu se rușina de-ș făce casa de ocară, un om mare ca acesta.* NECULCE, L. 320. *Însă acuma ea fugise din țară, Lăsîndu-și iboonicul de ocară.* BUDAI-DELEANU, T. V. 126. *Prea făcurăți neamul nostru de rușine și ocară.* EMINESCU, O. I, 151. *Să facă pe fratele lor de rîs și de ocară.* ISPIRESCU, L. 37. *Colonelul i-a poruncit categoric să sfîrșească scandalul cu reflectorul, fiindcă ajungem de risul și ocară armatei.* REBREANU, P. S. 64. *Apoi, meștere Ioane, nu ne face de ocară. Cum vorbești așa prăpăstii?* EFTIMIU, I. 18. *Era de rîs și de ocară pretutîndeni pe unde nîmerea.* GALACTION, O. 86. *Iar maica Achilina chemă pe Vitalia și o învăță să nu se lase pînă n-o muta pe Natalia, căci altfel se face de ocară.* STĂNOIU, C. I. 213. *Lipoveanul înapoiase bădiei bastonul de abanos . . . făcîndu-mă astfel de ocară.* BRĂESCU, A. 187. *Uite, avem oaspeți . . . Ia seama să nu mă faci de ocară.* SADOVEANU, O. I, 214. *A rămas țiganul de rîs și de ocară.* POP., ap. GCR II, 366. *Cînd erea Corbea prin țară, Ne făcea și de ocară.* BALADE, II, 243. (Învechit) **A ridica pe cineva ocară** = a ocări, a batjocori. *Păgîinii . . . Să nu mai rădice pre creștini ocară.* DOSOFTEI, PS. 34/20. (Rar) **A da de ocară cu . . .** = a se face de ris. *Fără prietenia și ocrotirea lui Mușat, Constantin ar fi dat de ocară cu milităria.* GALACTION, O. 135.

2. Situație rușinoasă, dezonorantă, în care se află cineva, rușine, dezonoare. *Mai apoi fugi . . . la Darie împărat, pentru ocară.* HERODOT (1645), 332. *Dometiian, vrînd să-și acopără ocară și să zică că el au biruit pe dați . . . N. COSTIN, L. 43. Cu agiutoriu lui D[u]mn[e]dzău rămasără cu mare ocară biruiți turcii (oca 1650—1675). GCR I, 192/11. Văzînd atîta ocară ce s-au făcut de i-au spart oștile ungurii . . . au făcut și mai mare gătire (începutul sec. XVIII). MAG. IST. I, 103/10. Cruță, D[oa]mne, nărodul tău și nu da ocina ta în ocară.* DOSOFTEI, ap. GCR I, 264/7. *Cu ale tale lacrămi de acum*

voi să să spele ocară dezmiardărilor tale celor trecute (a. 1750). GCR II, 48/11, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., CLEMENS. Moldova că ne-au lipsit, Mai bine am fi murit, Să nu mai trăim c-ocară. KOGĂLNICEANU, ap. GCR II, 105/3. *O ocară ca aceasta ai iubit mai mult decît slova cea prea împodobită.* VARLAAM-IOASAF (1786), 9^r/12. *Și moarte Voiu suferi, tristă foarte, Moarte tristă, de ocară.* AARON, ap. GCR II, 193/39. *Mumele ziceau la ficiorii lor: . . . duceți-vă de muriți mai bine slobozi, decît să trăiți în robie și ocară.* RUSSO, S. 138. *Să-ți scap numele de ocară, sufletul de osîndă și domnia de nelegiuire!* DELAVRANCEA, O. II, 147. *Mă luași de sînt trei zile și te și duci de la mine. Ce rușine, ce ocară.* BALADE, II, 151. ♦ **Ocară lumii** = persoană demnă de disprețuit. *După aceasta au stătut la împărăție ocară lumii, pilda blăstămățiilor, și decît toți spurcații mai spurcat Antonie Eliogabalus.* CANTEMIR, HR. 205.

— Pl.: ocări și (învechit) *ocare, ocără, ocăruri* (BUL. FIL. V, 25). — Și: *ocăre* s. f. GCR I, 47/27. — Postverbal al lui *ocări*.

OCĂRE s. f. v. *ocară*.

OCARINĂ s. f. Instrument muzical de suflat, de formă ovală și cu găuri, făcut din lut ars sau din metal; scoate sunete asemănătoare cu cele ale fluietului sau ale flautului. *Învată gratis pe oricine să cînte „Stella confidente“ din gură, din vioară, din trîmbiță, din ocarină ori xilofon.* CARAGIALE, O. III, 114. *O instrumentație bizară, din concertul căreia nu lipsea nici piculina, nici oboiul, nici trîmbița, nici flighehornul, nici contrabasul, nici ocarina.* HOGAȘ, M. N. 86. *Madala făcu un semn cu mîna . . . cucului cu glas de ocarină.* C. PETRESCU, R. DR. 93. ♦ F i g. *Se lungise îmbrăcat pe pat, fără să asculte concertul de ocarine al broaștelor.* TEODOREANU, M. II, 443.

— Pl.: *ocarine*.

— Din it. *ocarina*.

OCĂRNIC, -Ă adj., s. m. și f. (Învechit) 1. Adj. Vrednic de ocară; rușinos. *Ocarnică faptă, pentru pricină mică au ocărit pe boier mare.* N. COSTIN, LET. II, 102/7. *Netrebnicul izvoditoriu scărbavnicii scrisori purtătoare de ocarnice bărfire se va pedepsi după măsura cuezării sale (a. 1804).* URICARIUL, III, 60, cf. BUDAI-DELEANU, LEX.

2. S. m. și f. Defăimător, hîrfitor. *La vreamea de-apoi vor veni ocarnicii împlînd după pohtele sale (ante 1618). GCR I, 50/11. Să să ferească de amăgitura ocarnicilor ce să chiamă epicurei.* N. TEST. (1648), 186^v/16. *Că dzua domnului Savaoft vine asupra tot ocarnicul și trufașul.* DOSOFTEI, ap. HEM, 1923.

— Pl.: *ocarnici, -e*.

— **Ocară** + suf. *-nic*.

OCÁZ s. n. v. ucaz.

OCÁZIE s. f. 1. Împrejurare care provoacă, permite sau ușurează săvârșirea unei acțiuni; prilej, moment (favorabil). *V. circumstanță, conjunctură. Oricâte gazeturi vor fi venit, mă rog să mi să trimiță cu acest ocazion (a. 1803). FURNICĂ, I. C. 223. Să-l trimiteți la Iași... gășind ocazion cât mai curînd (a. 1810). IORGA, S. D. XII, 167. Deci fugi de toate ocaziile (prilejurile) cele ce te-ar putea invita spre minie. TEODOROVICI, M. 32. Atunci s-ar ținea mai norocos cînd ar avea ocazie și bună vreme. ȚICHINDEAL, S. 13/23. Gășind ucazion în grab[ă] îi voi trimite acia la Sibii (a. 1818). IORGA, S. D. XII, 175. Am scris La Petersburg, la Paris, C-un sigur ocazion, Ș-am dat un comision. MUMULEANU, C. 142/21. Cel mai bun ocazion d-a putea vorbi... și d-a lăuda pre cei mari ai neamului. CĂPĂȚINEANU, M. R. 3/7. De voiți scăpa acest ocazion, nu crez să mai găsec altu multă vreme d-acuma nainte. GORJAN, H. IV, 90/5. O să avem ocazie a vorbi. BARASCHI, M. I., 8/7. Poeziile... curînd voi avea mulțumirea de-a țî le trimite. Aștept numai un ocazion sigur. ALECSANDRI, S. 75. Nu tîrziu află ocaziune a se încredința că adevărul întrecia mult lauda ce se auzea. ASACHI, S. L. II, 6, cf. 105. Revolta aștepta numai o ocazie ca să izbucnească. BĂLCESCU, M. V. 602. Pîn-acum noi (afară de oarecari mișcări în Ungaria cu ocaziune revoluțiunei d-acolo) n-auzirăm decît vorbe. GHICA, A. 766. Arătînd lui Potcoavă și scrisorile moldovenilor... îl îndemnară a profita de ocaziune. HASDEU, I. V. 183, cf. 190. Dar cu ce ocazie pe la noi? — Cu ocazia aledzerii, neicusorule, cu ocazia aledzerii. CARAGIALE, O. VI, 151, cf. VII, 8. Am avut ocaziunea de a pune îndată în aplicare învățăturile și povețele ce se găsec în cartea ta. ODOBESCU, S. III, 42, cf. I, 4. Crezu că e cea mai bună ocazie să vorbească de el. VLAHUȚĂ, O. A. III, 70. Mi-i rușine mie să ai asemenea ocazie și să nu profiți. CONTEMPORANUL, V₂, 485. O să ai ocazie să le vezi pe toate astea. D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 31. Ceea ce îl împiedicase totdeauna să-i facă o declarație categorică a fost o lipsă de ocazii, îngrozitoare. REBREANU, I. 104. Dorea să-l întâlnească... Însă ocazia nu s-a ivit. SAHIA, N. 109. Cu această ocazie, Butaru i-a prezentat ministrului oferta firmei Dacia pentru construirea unei șosele asfaltate. STANCU, R. A. IV, 376. Nu avea ocaziune ca să-i desfășure focul inimei sale. ȘEZ. I, 282. ♦ *Loc. a d j.* De ocazie = potrivit (numai) pentru o anumită împrejurare; de circumstanță. Fiînd o poezie de ocazie, nu o pot rezerva pentru „Convorbiri“. ALECSANDRI, S. 98. El nu voia să puie în romanul lui țărani de ocazie și de teatru. VLAHUȚĂ, O. A. III, 57. ♦ *Loc. a d j.* și *a d v.* De ocazie = (ivit) întîmplător; cumpărat sau vîndut din întîmplare (de obicei în mod avantajos). Neîndurîndu-se să plătească*

zece creștari unei căruțe de ocazie, a călătorit pe jos din Zagra pînă aici. REBREANU, I. 172. Omul e bine să cumpere cînd găsește, de ocazie! CĂLINESCU, E. O. II, 135. ♦ *Loc. v b.* A da ocazie (sau ocazii) (la sau, învechit, de)... = a ocaziona. Vestirile care fac scriitorii dau ocazion sau prilej a să deprinde în critică. MOLNAR, I. 435/17. Însumi le dam ocazie (prilej) a vorbi despre lucruri de demult. MAIOR, BV III, 79. Aceste primblări... da ocazie de multe bănuiele oamenilor rei. NEGRUZZI, S. I, 107. ♦ (Rare) Eveniment deosebit, festivitate. La ceastă ocazie au rostit către adunare următoarea vorbă. CR (1830), 97²/13, cf. POLIZU. Cîntat-am, la ocazii, așa precum se cîntă? MACEDONSKI, O. I, 44.

2. (Prin Olt. și Munt.; concretizat) Mijloc de locomoție, vehicul (căruță, trăsură etc.), de obicei ivit din întîmplare. STERESCU, N. 1166. Ia-mă și pe mine cu ocazia ta. Com. din SĂPATA DE SUS — PITEȘTI. M-am suit într-o ocazie. Com. din GRINDENI — SEGARCEA, cf. com. din VELA — CRAIOVA și din ZĂVIDENI — DRĂGĂȘANI.

— Scris și: *ocasie*. — Pl.: *ocazii*. — Și: (învechit) *ocaziune* (scris și *ocasiune*), *ocaziôn* (scris și *ocasion*), *ucaziôn* s. n.

— Din fr. *occasion*, germ. *Okasion*, lat. *occasio*, -onis.

OCAZIÔN s. n. v. ocazie.

OCAZIONĂ vb. I. Tranz. A cauza, a pricinui, a prilejui (ceva). Această mică libertate nu e decît o licență poetică ce are a ocasiona oarecare neregularitate în planul meu. HELIADE, D. J. 49/15. Asemene răpiri de oameni... au ocazionat că nu puține familii moldovene avară și poate încă au afini (rude) între acii mohometani. ASACHI, S. L. II, 109. Incendiul... se zice a fi fost ocazionat din astă luptă. CALENDAR (1855), 44/18. Toate aceste măsuri fură ocazionate prin neobișnuitul concurs de oameni armați veniți la Leopole. HASDEU, I. V. 201. Mă îngrijesc de mine pentru ca să nu-ți ocazionez nici un necaz și nici o supărare. ALECSANDRI, S. 308, cf. ȘĂINEANU, BĂRCIANU, ALEXI, W.

— Pronunțat: -zi-o-. — Scris și: *ocasiona*. — Prez. ind.: *ocazionez*.

— Din fr. *occasionner*.

OCAZIONĂL, -Ă adj. 1. (Învechit) Care ocazionează, care pricinuieste ceva. Causele turbării mai virtos grăitoare și ocasionale, adecă prilegiuitoare, pot să fie multe. ÎNVĂȚĂTURĂ, 105/15.

2. Care are loc cu ocazia unui anumit eveniment. Nu vom opri-o [agresiunea] prin discursuri ocasionale. CONTEMP. 1950, nr. 185, 3/5. Mi-a dăruit plocon un discurs ocazional. VORNIC, P. 12. ♦ Care se ivește întîmplător; de ocazie. Cf. BĂRCIANU, ALEXI, W. Toți au trimis telegrame

de feliicitări pe care Bălan de la poșta din Armadia avea grijă să le transmită îndată la Pripas prin curieri ocazionali. REBREANU, I. 250. ♦ (Adverbial) *L-am întâlnit ocazional.*

— Pronunțat: -zi-o-. — Scris și: *ocasional.*
— Pl.: *ocazionali, -e.*
— Din it. *occasionale*, fr. *occasionnel*.

OCAZIUNE s. f. v. *ocazie.*

OCĂ¹ s. f. 1. (Învechit) Cauză, motiv, pricină. *Cînd amu era auzit oca venitului lui Iacov. PALIA (1581), ap. DHLR II, 541. Despre despărțenie cu ucă dreaptă. ap. MINDRESCU, UNG. 94. Afla-vei și cuvinte pentru că rumânii nu grăim toț într-un chip, cum iaste: oca, pricina au adeverița (a. 1683). GCR I, 270/31, cf. 272/19, ANON. CAR., KLEIN, D. 148.*

2. (Regional) Vină. Com. din ORAVIȚA. *Nu i-am putut afla nici o ocă. ib.*

— Pl.: ? — Și: (învechit) *úcă* s. f.
— Din magh. *oka* (formă a lui *ok* cu sufix posesiv).

OCĂ² s. f. v. *oca.*

OCĂCĂ interj. v. *oac.*

OCĂCĂ interj. v. *oac.*

OCĂCĂI vb. IV. I n t r a n z. (Despre broaște) A orăcăi. Cf. LB, POLIZU, CIHAC, II, 223, DDRF, ȘĂINEANU, BĂRCIANU, ALEXI, W., H VI 8, 182, VII 29, 209, IX 308, ALR II 6 220/105, 219, 414, 682, 812, 928, A II 4. ♦ (Despre rațe, de obicei în forma *ocăi*) A măcăi. *Atunci două rațe grase, pîntecoase trecură ocăind deasupra capului meu. GANE, N. II, 182, cf. H I 22, 35, III 290, VI 3, 8, VIII₁ 120, 127, 142, 169, 306, VIII₂ 61, 115, 165, 182, 282, X 316, 413, 507, 583, A VI 16, 26.*

— Prez. ind. pers. 3: *ocăcăiește și ocăcăie.* — Și: *ocacai* (H XVII 391), *ocăcîi* (ib. XVII 269), *ococăi* (ib. IX 308), *ococai* (DR. II, 122), *ocăi*, *ocai* (id. II, 132), *ocîi* (ib. II, 132), *ocăni* (LUN-GIANU, CL. 230, prez. ind. pers. 3 *ocăcâne*) vb. IV.
— V. *oacaca.*

OCĂCĂIALĂ s. f. (Rar) Ocăcăire. Cf. LM, DDRF.

— Pl.: *ocăcăieli.*
— *Ocăcăi* + suf. *-eală.*

OCĂCĂIRE s. f. Acțiunea de a ocăcăi și rezultatul ei. Cf. LB, POLIZU, DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W.

— V. *ocăcăi.*

OCĂCĂIT s. n. Orăcăit. Cf. DDRF, ȘĂINEANU, ALEXI, W., H II 28. ♦ Măcăit. *Din cînd în cînd auzeam, ca o notă pierdută în adîncul tăcerii,*

cîte un mic ocăit înăbușit al vreunei rațe. GANE, N. II, 180.

— Și: *ocăit* s. n.
— V. *ocăcăi.*

OCĂCĂITURĂ s. f. Ocăcăit. Cf. LB, LM, BĂRCIANU, ALEXI, W.

— Pl.: *ocăcăituri.*
— *Ocăcăi* + suf. *-tură.*

OCĂI vb. IV v. *ocăcăi.*

OCĂINICIE s. f. (Învechit, rar) Desperare, desnădejde. *Pînă cînd, doamne, nu vei cerceta ocăinicia mea? NEAGOE, INV. 250/26.*

— De la *ocăianic.*

OCĂIT¹, -Ă adj. (Învechit, rar) Vrednic de plîns, nefericit. *De nu ne vom îndirepta din leage, . . . mai ocăiți de noi altul nu poate hi. VARLAAM, C. 56.*

— Pl.: *ocăiți, -te.*
— După slavon. *окаѣнѣ.*

OCĂIT² s. n. v. *ocăcăit.*

OCĂLĂRI s. m. pl. v. *ochelari.*

OCĂLI vb. IV v. *ocoli.*

OCĂLUTĂ s. f. Diminutiv (hipocoristic) al lui *oca*. *D-ar mai fi 5 ocăluțe, n-ar strica. JIPESCU, ap. ȘIO II, 274.*

— Pl.: *ocăluțe.*
— *Oca (ocale)* + suf. *-uță.*

OCĂNI vb. IV v. *ocăcăi.*

OCĂR, -Ă adj. v. *oacăr.*

OCĂRI vb. IV v. *ocări.*

OCĂRIRE s. f. v. *ocărire.*

OCĂRIT, -Ă adj. v. *ocărit.*

OCĂRITÓR, -OÁRE adj. v. *ocăritor.*

OCĂRI vb. IV. T r a n z. 1. A muștra, a certa, a dojeni; a înjura. *Și se vă ocărire dreptu numele lu H[risto]s, fericăți seți. COD. VOR. 160/10. Și pre apostoli încă-i făcea vinovați, și-i ocăria, căce nu putură vindeca boala acelu fecior. CORESI, EV. 79. Eu drac n-am, ce cinstescu pre tatăl meu și voi mă ocăriți. N. TEST. (1648), 117^v/8. Acesta . . . a ocări pre Israil s-au suit. BIBLIA (1688), 208¹/27, cf. ANON. CAR., BUDAI-DELEANU, LEX. *Începu a și-l ocări și a-l certa zgorîndu-l afară. I. GOLESCU, ap. GCR II, 256/22, cf. LB. Au început a ocări pe oamenii cei lacomi. DRĂGHICI, R. 70/25. Cineva or de-l**

cinstește, or cu vorba-l ocărește, el una le pre-tuiește. PANN, ap. DDRF. *Gazda a să înceapă... a ocări pre bietul țigan bucătar.* NEGRUZZI, S. I, 239. *Fă bine de ocărește pe Bolliac că nu mi-a respuns la scrisoarea ce i-am scris.* GHICA, A. 537. *Du-te la treabă, că soarele-i sus și te-a ocări bărbatu-meu de te-a găsi tot aici.* ALECSANDRI, T. 1531, cf. CIHAC, II, 223. *Știu că o să mă ocă-rască, o să mă bată că l-am trimis la cai verzi pe păreți, dar lasă să mă ocă-rască..., să mă bată...* CARAGIALE, O. VI, 159, cf. II, 273. *Dar nici acesta nu se lasă bătut: îl amenință și-l ocă-răște cum i se cuvine, așa că, la urma urmelor, trebuie să-l lase în pace.* CANDREA, F. 427. *Citeodată îi treceau sulți reci prin inimă și o podideau lacrimile... atunci când Codrea ocărea prea rău copiii.* REBREANU, NUV. 192. *Nu se supără niciodată. Când îl ocă-răști, îți face plecăciune.* STĂNOIU, C. I. 84. *Manole nu se putea stăpîni să n-o bodogănească și ocă-rască pe Sultana.* DEMETRIUS, A. 6. *Care fată-i rumenită Trebe bine ocărită... Să nu se mai rumenească.* POP., ap. GCR II, 310. *Și mi ți-l sfădi și mi ți-l ocări..., de gîndeai că-n veci nu s-or mai împăca.* RETEGANUL, P. IV, 23, cf. ȘEZ. II, 74. *Am venit în țară streină, Unde mă ocără fără vină.* BIBICESCU, P. P. 113. *Împărătul ocări și înfruntă pre slugile cele vechi, că de ce nu grijesc mai bine de cai și de grajduri.* CĂTANĂ, P. B. I, 29, cf. PODARIU, FL. 28. ♦ **Absol.** *Nece se află minciuri în rostul lui, cel ce ocăritu nu ocăriia, chinuindu nu se lăuda.* COD. VOR. 150/2. *Apostolul... ocăriia că nu se-au preceput ce-au făcut (cca 1569—1575).* GCR* 15/17. *Cela ce va înceape întâi a sudui ș-a ocări și a să svădi și a să prici... să va certa.* PRAV. 115. *Blăstămații ies afară... ocărînd și suduind.* BELDIMAN, E. 23/8. *Se așeză pe scaun, ocărînd: — Nu ești bun de nimic, mă.* STĂNOIU, C. I. 101, cf. COM. PAȘCA, ALR I 442/795, ib. 597/600. ♦ **Refl. recipr.** *Oarță... se ocăra în curte cu un gînsac mînios.* C. PETRESCU, R. DR. 68.

2. (Învechit și popular) A vorbi de rău pe cineva sau ceva, a birfi, a ponegri, a defăima. *Și ocărîră (defăimare D, uriră H) țeara deșiderată.* PSALT. 225. *Iară deaca se duce el de lîngă noi, noi-l clevetim și ocărîm pre el.* CORESI, EV. 327, cf. 340. *Și-l ocăriia pr-ins, știind c-au murit.* VARLAAM, C. 293. *Cela ce va sudui și va ocări pri cel mort să să cearte.* PRAV. 222, cf. 247. *Nemică nu ocărește pre domnul așa ca cuvîntul nestătător.* M. COSTIN, ap. GCR I, 198/27. *Omul cel carele ocărește înțelepciunea și învățatura ticălos este (a. 1775).* URICARIUL, I, 75. *Advocatul, ... de va cuteza a ocări sau de față sau în taină pre acela cu carele să judecă, dovindu-l, să se necinstească.* PRAVILA (1814), 20/13. *Ca un orb la a sale întru sine nici zărește Acele rele pe cîte în altul le ocărește.* CONACHI, P. 284, cf. POLIZU. *Baba punea parte fetei sale și pîra la unchiaș pe fiica lui și o tot ocăra.* ISPI-

RESCU, L. 347. *Pe drum însă îi păru rău că a ocărit pe șef... Te pomenești că proprietăreasa... i-o spune.* REBREANU, NUV. 59. *Cîtu-i țara românească Nu-i ca fat-ardelenească, Măcar cine ce gîndește, Măcar cum mi-o ocă-răște.* JARNÍK-BİRSEANU, D. 31. ♦ **Refl.** *Cine se laudă, singur se ocărește pe sine.* ROMÂNUL GLUMET, 46.

3. (Învechit) A desconsidera, a disprețui, a batjocori, a înjosi. *Voi ocăriți (micșuraț N. TEST. 1648, ați necinstit BIBLIA 1688) mișelulu.* COD. VOR. 118/13. *Toți ce me vădzură ocărîră-me (mă batgiocuriră D, bătără-și gioc H).* PSALT. 36. *Începutul truței dosădire arată-se, că ocăraște pre alăți și întru o nemică nu-i socoteaște pre aceia.* CORESI, EV. 15. *Îl ocăria ceialanți laconi de-i zicea: „Aristodim cel fricos“.* HERODOT (1645), 494. *Ce osîndă sau rușine-m va fi că ce-m vor rușina și-m vor ocări ciolanele?* DOSOFTEI, V. S. septembrie 16^r/13. *Iară cei răi ficiori ocă-rășcu și stîngu numele părinților buni.* N. COSTIN, L. 429. *Tu lume înșălătoare! ... te urăsc și te ocă-răsc (a. 1773).* GCR II, 95/25. ♦ **Refl.** *Am ajuns să ne și ocărîm și să ne rușinăm cu însuși numele nostru.* PISCUPESCU, O. 6/4. *Părerea înaltă... cu cît mai cu mărire se slăvește, cu atîta mai în prăpastie prăvălindu-se se ocărește.* ODOBESCU, S. III, 487, cf. ȘĂINEANU. ♦ **Refl. pas.** *Nu lăsa noi se fim răi, se nu se ocărească slăvitul numele tău cu noi (a. 1619).* GCR I, 55/7. ♦ **A minji, a murdări.** *Îș ocăra obrazul, feștelindu-l cu frecare de pulbere neagră și cu ungere de tină.* AETHIOPICA, 9^r/18.

— **Prez. ind.:** ocă-răsc și (regional) ocăr. — **Și:** (învechit și popular) ocări vb. IV.

— **Din v. sl.** окарятн.

OCĂRÎRE s. f. (Învechit) Acțiunea de a ocări.

1. Ocară, mustrare, dojană. DICT.

2. Desconsiderare, dispreț; defăimare; insultă, injurie, batjocură. *Eu-s... imputare oamerilor și ocărire (defăimare D, urreciunri H) oameriloru.* PSALT. 35. *Multu împlumu-nă de ocărire (urriciunri H, defăimăciuni D).* ib. 271. *Și va fi și ocărirea începătoare truței, iară truța e cea sâmință rea a ocărîrei.* CORESI, EV. 15, cf. 45, id. PS. 51/3, 356/2, ALEXI, W.

— **Pl.:** ocărîri. — **Și:** ocărîre s. f.

— **V. ocări.**

OCĂRÎT, -Ă adj. 1. (Învechit și popular) Insultat, jignit; ponegriț, defăimat; batjocorit. *Giurelu sântu eu și ocărit (urit H, defăimat D).* PSALT. 264. *Iară de va îndrăzni acel arhiereu de va preuți pre acel ocărit fără de întrebare și fără de ispitire, ... acela arhiereu să fie lepădat din scaun.* EUSTRATIE, PRAV. 25/20. *Rușine și necinste, feațe ocărîte Pizmașii miei*

să pață. DOSOFTEI, PS. 24/3. *Nu e argat fără simbrie, nici e bou cu brazda neînplinită, nici e fată ocărită* (a. 1784). GCR II, 138/32, cf. CLEMENS. *Rămii bătut, ocărit și cu banii dați*. ZANNE, P. IV, 273. ♦ (Substantivat) *Să va certa după cum va fi voia giudețului... și cum va fi și cel suduit și ocărit*. PRAV. 248. † *Minjit, murdar. Pre Sinan pașa încă l-au oborît după cal în gîrlă, și un spahiu l-au scos așa ocărit* (inceputul sec. XVIII). MAG. IST. I, 231/2.

2. (Învechit) Vrednic de dispreț; ticălos, nemernic. *Muri de moarte ocărită*. CORESI, EV. 89. *Viață ocărită*. DOSOFTEI, MOL. *Toată fapta grozavă și ocărită... cu întunearecul se acopere*. CANTEMIR, IST. 73. *Am priimit într-atîta multe vreme ocăritile desfătări* (a. 1750). GCR II, 47/26. ♦ (Substantivat) *Cei ocăriți, pre-aceia-i puneți în săbor?* (ante 1618). GCR I, 46/28.

3. (Regional) Trivial, vulgar. Cf. CIAUȘANU, v. 183.

— Pl.: ocăriți, -te. — Și: (învechit) ocărit, -ă adj.
— V. ocări.

OCĂRÎTOR, -OĂRE adj. 1. (Învechit și popular) Care jignește, care insultă; jignitor; rușinos. *Că deacă ai fi cutezată a te bate și tu stînd stăpînului de ajutori, N-aș pătimi acest chip ocăritori*. BUDAI-DELEANU, T. v. 149. *Îi va zice cuvinte ocăritoare*. PRAVILA (1814), 16/14. *Și își făgăduiau... a se mîntui de o robire ocăritoare*. BĂLCESCU, M. v. 385, cf. 122, POLIZU, LM, ȘĂINEANU, BARCIANU. *Né-arunci acu și vorbe ocăritoare?* GORUN, F. 99.

2. (Învechit) Clevetitor, defăimător. *Cînd să va întîmpla muiarea ce va lua să fie rea, ocăritoare și bețivă* (a. 1691). GCR I, 291/7. ♦ (Substantivat) *Aceste sintu ocăritorii și blăstemătorii și clevetnicii* (cca 1550—1580). CUV. D. BĂTR. II, 332/9, cf. 342/13. *Peri rău ocăritoriul și clevetnicul acela*. DOSOFTEI, v. s. octombrie 93^v/22. *Acest fealiu de scrisori, care cuprind apărări împotriva ocăritorilor sau a greșealelor care ți le impută, să chemă cu nume grecesc apolohie*. MICU, L. 199/15, cf. LM.

— Pl.: ocăritori, -oare. — Și: (învechit) ocăritoriu, -oare, ocăritór, -oare (DDRF, ALEXI, W.) adj.
— Ocări + suf. -tor.

OCĂRÎTORIU, -OĂRE adj. v. ocăritor.

OCĂRŪȚ, -Ă adj. (Regional) Diminutiv al lui o a c ă r (1). Cf. TDRG. *Berbeuț băluț, Mîndru-i ocăruț*. VICIU, COL. 60, cf. 202, id. GL., GR. S. VI, 318.

— Pl.: ocăruți, -e.
— Oacăr + suf. -uț.

OCĂȘ, -Ă adj. v. ocoș.

OCCIDENT s. n. (În opoziție cu orient) Unul dintre cele patru puncte cardinale, situat

în direcția în care apune soarele; apus, vest; p. e x t. spațiul geografic din apusul Europei; nume generic pentru țările sau popoarele din acest spațiu. *Apusul este punctul unde apune [soarele]... (vest, occident)*. GENILIE, G. 66/29, cf. ROMANO, B. I, 38/4, STAMATI, D., ARISTIA, PLUT., POLIZU, DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W., SCRIBAN, D. *Normalizarea comerțului internațional este un deziderat de seamă al cercurilor de afaceri din occidentul Europei*. CONTEMP. 1954, nr. 384, 6/5.

— Și: (învechit) ocident s. n. STAMATI, F. 145/8, LAURIAN, M. IV, 201/21.

— Din fr. occident, lat. occidentis, -ntis.

OCCIDENTĂL, -Ă adj. (În opoziție cu orient al) Care ține de regiunea apuseană a Europei, propriu, caracteristic occidentului; referitor la occident; din sau de la apus; apusean, vestic. *Emisfera orientală și ocidentală*. ELEM. G. 17. *Meridianul trece printr-amîndoi polii și împarte pămîntul în două părți: un emisfer (semiglob) orient al au răsărit al și altul occidental sau apusal*. GENILIE, G. 86/7, cf. F. AARON, G. 3/6. *Dacă [treieratul] să săvîrșește prin mîna omului cu blăcie (bătător), după cum să obicinuieste la Europa occidentală, este o muncă ostenitoare* (a. 1840). DOC. EC. 738, cf. STAMATI, D., POLIZU. *Lumea occidentală se zvrcolește de secole între autoritate și libertate*. GHICA, S. 193. *Ne arată aspectul unor simfimente omenești... manifestate... sub formele unei spoieli de civilizație occidentală*. MAIORESCU, CR. II, 173, cf. DDRF. *Declinațiunea este numită... occidentală cînd polul austral este la apusul [meridianului geografic]*. PONI, F. 244, cf. ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W. *Brîncoveanu nu desprețuia... cultura occidentală, latină*. IORGA, L. I, 39. *[Scamatorul] s-a gîndit chiar la clipele de glorie din marile circuri occidentale*. SAHIA, N. 67, cf. SCRIBAN, D. † (Substantivat) *Persoană care face parte din populația de bază a unei țări din occident; (la pl.) popoarele din occident. Am înțeles că ești un raționalist, un occidental*. C. PETRESCU, I. II, 218, cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: occidentali, -e. — Și: (învechit) ocidentál, -ă (LAURIAN, M. IV, 98/21), ocđidentalál, -ă adj.

— Din fr. occidental, lat. occidentalis, -e.

OCCIDENTALIZĂ vb. I. Refl. și tranz. A primi sau a face să primească deprinderi, obiceiuri, caracteristici proprii Occidentului; a deveni occidental.

— Prez. ind.: occidentalizez.

— Din fr. occidentaliser.

OCCIDENTALIZĂRE s. f. Acțiunea de a (se) occidentaliza și rezultatul ei. *În altă schiță... instituirea dintr-un tîrgușor e Aglae Popesco (aici occidentalizarea a lucrat*

teribil la pronume). IBRĂILEANU, S. L. 85. Trebuie să înțelegi farmecul acestui București, așa cum se afla înainte de pospăiala lui de modernizare și de occidentalizare. C. PETRESCU, C. V. 77. Prea puțin se simțea chemat . . . să stea într-ajutor bătrînului, la mania lui de prefaceri și de occidentalizare. id. R. DR. 95. În privința occidentalizării societății noastre, perioada de care ne ocupăm e mai bogată în promisiuni decît în realizări. OȚETEA, T. V. 59.

— V. occidentaliza.

OCCIDENTALIZĂT, -Ă adj. Care a împrumutat deprinderi, obiceiuri etc. caracteristice Occidentului; care a devenit occidental. Turcii jumătate occidentalizați beau cafele alături de membri ai corpului diplomatic. CAMIL PETRESCU, O. III, 108.

— Pl.: occidentalizați, -te.

— V. occidentaliza.

OCCIPITAL, -Ă adj. Situat în partea postero-inferioară a craniului. Artira occipitală. KRETZULESCU, A. 372/3, cf. 28/3. Regia occipitală, ceafa. POLIZU, P. 78/18, cf. BARCIANU, ALEXI, W., SCRIBAN, D. Mușchiul occipital este separat de regiunea facială. PARHON, O. A. I, 168. ♦ (Substantivat, n.) Os care formează partea postero-inferioară a cutiei craniene. Cf. BIANU, D. S., SCRIBAN, D., DER.

— Pl.: occipitali, -e.

— Din fr. occipital.

OCCIPŪT s. n. Partea postero-inferioară a capului, legată de vertebrele gîtului. V. o c c i p i t a l. Cf. NEGULICI. Are brațele peste măsură lungi și picioarele prea scurte, fruntea îngustă și turtită, occiputul tare dezvoltat. CARAGIALE, O. I, 60, cf. BARCIANU, ALEXI, W., SCRIBAN D.

— Pl.: occiputuri.

— Din fr. occiput, lat. occiput.

OCEAIĂNIE s. f. (Învechit) Descurajare, dez-nădejde, desperare. Întărește pre cei ce stau și pre cei căzuți nu-i lasă în oceaianie (a. 1652). BV I, 201. Deși greși, dar nu căzu în oceaianie. NEAGOE, ÎNV. 187/28. Văzîndu-l dosădit cu foamea în temniță, cădea la oceaianie. DOSOFTEI, V. S. decembrie 189^v/24, cf. ianuarie 42^v/20. Mi-am spus cugetele mele și m-au adus la oceanie (a. 1691). ap. TDRG. Sta în ușile casii lui . . . cugetînd cu multă scîrbă și cu oceaianie ce-au făcut (a. 1692). GCR I, 296/5. Ci dupe greșală (dupe pecatu adecă) se nu la oceanie cădemu. CANTEMIR, O. V, 203. Al șaptelea [păcat] cel . . . mai rău decît toate este oceaiania, adică desnădăjduirea. ANTIM, ap. ROSETTI-CAZACU, I. L. R. I, 166. Întrebare pentru oceaianie (a. 1725). CAT. MAN. I, 334.

— Pronunțat: -cea-ia-. — Pl.: ? — Și: oceanie (pronunțat -ce-a-), oceiănie (NEAGOE, ÎNV. 268/25), oțecaiănie (TDRG, SCRIBAN, D.) s. f.

— Din slavon. ОТЪЧАНИИЕ, ОТЪЧАНИИЕ.

OCEĂN¹ s. m. (Învechit) Moștenitor. Împăratul să împreună în singele lor de să cheamă și ei de-aciași singe împărătesc și oceani împărăției aceia. VARLAAM, C. 229, cf. 226. ♦ Fig. Face-te-vei . . . ocean bucuriei vecinice. DOSOFTEI, ap. TDRG.

— Pl.: oceani.

— Cf. o c i n ă.

OCEĂN² s. n. Vastă întindere de apă sărată, care ocupă suprafețele dintre continente. V. m a r e. Cîte împărății, crăii, domnii, țări sînt, di le încunjură ochianul . . ., toate supt ascultarea Împărăției Rîmului au fost. M. COSTIN, O. 252. În partea despre răs[ă]ritul soarelui marea cea mare ce s[ă] chiam[ă] ochiian. FL. D. (1680), 68^v/20. Au scornit începătura a tuturor lucrurilor a fi ocheanul, marea ce încungiură pămîntul. N. COSTIN, L. 47. Pre marginea ochianului despre amiazadzi iaste o țară. CANTEMIR, IST. 139, cf. COSMOGRAFIE, 77^v/17. Această largă țară să hotărăște la răsărit cu ochianul. IST. AM. 84^v/8. Cei de demult nu știia că ochianul încungiură pămîntul. AMFILOHIE, G. VIII/13. Ocheianul priimește toate gîrlele fără turburarea valurilor sale. MOLNAR, RET. 39/2. Peste ochian șoimanul soare Strălucea. BUDAI-DELEANU, Ț. 214. Demult în ochean ereai, Tot cu furtuni călătoreai. ZILOT, CRON. 79. [Cu ajutorul busolei] au putut omul cuteza de a călători pe depărtatele ocheanuri. AR. (1829), 138^v/37. Te teme-n astă oră De filii oceanului. HELIADE, O. I, 355. Pentru ce călătorul să supune vijeliilor oceanului? MARCOVICI, D. 145/5. Oceanul este apa ce acopere mai toată fața pămîntului. GENILIE, G. 114/6. Soarta . . . Umblă pe Neptun să facă, să mă-nnece în ozean. PANN, E. I, 73/2, cf. VALIAN, V., STAMATI, D., NEGRUZZI, S. I, 327. Așa de puțin este ș-atîta însemnează Un val în ocean. ALEXANDRESCU, O. I, 126. Vecinătatea oceanului procură în general țărilor o temperatură mai euală. DRĂGHICEANU, C. 105. Colo-n palate de mărgean Te-oi duce veacuri multe, Și toată lumea-n ocean De tine o s-asculte. EMINESCU, O. I, 170, cf. 114. De ce plecase însă . . . Spre-a merge peste-oceane cu țarm necunoscut? MACEDONSKI, O. I, 257, cf. DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU, MEHEDINȚI, P. 5, ALEXI, W. Singur pe navă . . . privea cu-ntristare, Cît țî-i oceanul de larg, zările fără catarguri. TOPÎRCEANU, P. O. 9. Oceanul geme, urlă groaznic, Insula se zguduie-n temei. BENIUC, V. 40. Soarele negru în ocean a apus. BOUREANU, S. P. 31. O, cîta pace era-n ocean atunci. ISANOS, P. 330. ♦ (Învechit, precedat de „marea“) Din toate părțile le-au fost [romanilor] hotarul marea ochianul. M. COSTIN, O. 252. Începe-să de cătră

răsăritu, de cătră marea ochiiianul. FL. D. (1680), 58^v/12. Să rădicară turcii de la răsărit și cuprinseră toate laturile spre apus, tocma până la marea ochianului. GAVRIL, NIF. 19/1. ♦ Fig. Ocean îi viața noastră, în care tot valuri grele Ne clatină. CONACHI, P. 279. ♦ Fig. (De obicei urmat de determinări introduse prin prepoziția „de”) Întindere nemărginită, imensitate, noian. Că fără marginea iaste ocheianul a toată știința. CANTEMIR, HR. 116. În oceanul de vârste, Noi nu vom putea vrodată O zi ancor'a-ntări? HELIADE, O. I, 281. Te azvirle în ocheanul lacră-milor. MARCOVICI, C. 27/18. Ocean de neamuri. BĂLCESCU, ap. ȘĂINEANU. Ninsoarea încetează, norii fug, doritul soare Strălucește și dismiardă oceanul de ninsoare. ALECSANDRI, P. III, 10. Văd nopți ce-ntind deasupra-mi oceanele de stele. EMINESCU, O. I, 31. Privind în oceanul adînc al cerului albastru. DELAVRANCEA, ap. CADE. Trebui să străbatem un adevărat ocean de glod așa de subțire, încît și se părea că-i lapte acru bătut cu lingura. HOGAȘ, H. 67. Tot cimitirul era un ostrov înflorit, în oceanul cerului albastru. GALACTION, O. A. I, 315. Luna căzuse într-un ocean de întuneric. SADOVEANU, O. II, 609. Să uit sfîrșeala, febra, freamătul de-aici... Unde gîndirea nu-i decît griji, un ocean, Și todeauna disperării megieșe. BLAGA, L. U. 140. De sus, toată întinderea e un ocean solid de piatră, cu talazuri de piscuri, fără pete de verdeață. RALEA, S. T. I, 321. Sub un cer limpede, oceanul de munți redevine albastru. BOGZA, C. O. 20. În jurul meu, un ocean de fulgere, Porni tîria toată pe distrugere! BENIUC, V. 14.

— Pronunțat: -cean și (ieșit din uz) -ce-an.

— Pl.: oceane. — Și: (învechit) ocheán (pl. ocheanuri), ocheián, očeán (MOLNAR, I. 107/24, BUDAI-DELEANU, LEX., LB), (neobișnuit) ozeán s. n.

— Din ngr. ὠκεανός, lat. oceanus, germ. Ozean, rus. океан, fr. océan.

OCEÁNCA s. f. art. Numele unui dans popular (Prodănești — Bîrlad). Cf. H III 379.

— Etimologia necunoscută.

OCEÁNIC, -Ă adj. 1. Care aparține oceanului², privitor la ocean; care trăiește în ocean. [Masa] apelor oceanice. MARIN, F. 59/33, cf. POLIZU. Oceanicele corpuri [ale nimfelor], ca statuie de ninsoare, Strălucesc în părul negru, ce și-l uscă ele-n soare. EMINESCU, O. IV, 118, cf. ȘĂINEANU, BĂRCIANU, ALEXI, W., SCRIBAN, D.

2. Asemănător cu oceanul², ca de ocean. Eu vreau o fetiță, neună ca tine și cu ochi oceanici. CĂLINESCU, C. N. 242. Oltul... pare să facă parte din marile realități ale acestui spațiu, alături de piscuri, de păduri și de oceanica tălă-zuire a munților. BOGZA, C. O. 84. Pe cerul albastru, oceanic prin vastitatea, neclintirea și adîncimea lui, cîțiva nori albi trec ca niște corăbii

de legendă peste crestele munților, zimțuite. CONTEMP. 1953, nr. 359, 1/3.

— Pl.: oceanici, -ce.

— Din fr. océanique, lat. oceanicus, -a, -um.

OCEANÍDĂ s. f. (În mitologia greacă) Nimfă a mării. cf. SCRIBAN, D., DER.

— Pl.: oceanide.

— Din fr. océanide.

OCEÁNIE¹ s. f. v. oceaianie.

OCEÁNIE² s. f. v. ucenie.

OCEANOGRÁFIC, -Ă adj. Care aparține oceanografiei, privitor la oceanografie. Președintele soc. oceanografice... pornește cu vasul... într-o expediție pur practică. CONV. LIT. XLII, 223, cf. C. PETRESCU, I. I, 14, SCRIBAN, D.

— Pl.: oceanografici, -ce.

— Din fr. océanographique.

OCEANOGRÁFIE s. f. Știință care studiază fenomenele fizice și chimice din oceane și din mări, relieful și structura fundului oceanelor și mărilor, influența mediului marin asupra florei și a faunei marine de la diferite adîncimi. DICT.

— Din fr. océanographie.

OCEÍ vb. IV. Refl. (Învechit, urmat de determinări introduse prin prep. „de”) A se descuraja, a-și pierde speranța, a deznădăjdui. Nime să nu să oceiască, fraților, de păcate, ce să răbdăm. DOSOFTEI, V. S. noiembrie 102^v/26, cf. ianuarie 43^v/14. Ca să nu să oceiască de înviere și să să nădăjduiască de judecată (a. 1746). ap. TDRG.

— Prez. ind.: oceiesc.

— Din slavon. о҃чьчлѣти.

OCEIÁNIE s. f. v. oceaianie.

OCEÍNTĂ s. f. (Învechit) Deznădejde, desparere; oceaianie. Să ne pocăim de păcatele noastre, să nu cădem în oceiță. VARLAAM, C. 58, cf. 13. Cuvînt mare cuvîntară, Dîndu-și inemii credință, Cum să hîu cu oceiță, Să n-aib agiutoriu de tine. DOSOFTEI, PS. 16/9.

— Pl.:? — Și: oceiță s. f. ST. LEX. 164^v/4.

— Ocei + suf. -iță.

OCEÍȚ, -Ă adj. (Învechit) Descurajat, deznădăjduit, desperat. Sîmt oceiți și părăsiți de toată nedeajdea. VARLAAM, C. 13. De toate era oceiți și nu le mai rămasă altă nemică. DOSOFTEI, V. S. ianuarie 39^v/29.

— Pl.: oceiți, -te. — Și: oceiț, -ă adj. ST. LEX. 164^v/5.

— V. ocei.

OCELĂT, -Ă adj. (Livresc) Cu pete în formă de ochi, pătat. *Un fluture auriu, ocelat cu negru și cu albastru, ca o pană de păun.* ALAS 27 XII 1936, 2/4.

— Pl.: oceleți, -te.

— Din lat. *ocellatus*, -a, -um „care are ochi mici“.

OCELÍ¹ vb. IV. Refl. (Regional) A se minia (Fizeș — Oradea). TODORAN, GL.

— Prez. ind.: *ocelesc*.

— Etimologia necunoscută.

OCELÍ² vb. IV. Refl. (Prin Transilv., mai ales despre flori) A începe să se usuce. TODORAN, GL.

— Prez. ind.: *ocelesc*.

— Etimologia necunoscută. Cf. *celi*.

OCENÁȘ s. n. v. *ocinaș*².

ÓCENĂ s. f. v. *ocină*.

OCÉNE s. f. v. *ucenie*.

OCEȘÍ vb. IV. Tranz. (Regional) A dezghioca (Cămărzana — Satu Mare). Cf. ALR I 850/343.

— Prez. ind.: *oceșesc*.

— Din ucr. *очищати* „a curăța“.

OCHEÁ vb. I v. *ochi*².

OCHEÁDĂ s. f. Privire (semnificativă) aruncată pe furis; închidere intenționată de obicei a unui ochi pentru a atrage atenția asupra celor spuse sau sugerate; semn cu ochiul. *Semnul să fie a mea ocheadă, Și-ndată ștreangul să-i aruncați!* BOLLIAȘ, O. 158. *Nu mă las sedus cu una cu două: îmi trebuiește mai mult decât ocheade de ageamiu.* CARAGIALE, O. VII, 20. *Cînd ocheadele celor doi erau prea bătătoare la ochi, Salva se ridica și se depărta de masă.* AGÎRBICEANU, A. 164. *Surise și el la ocheadele lăcrimoase și comice ale senatorului.* C. PETRESCU, A. 372. *Îl plictisise cu ocheadele ce i le arunca.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. II, 43. *Se coborî în goană, aruncînd în treacăt o ocheadă.* TEODOREANU, M. II, 205. *Doctorul aruncă o ocheadă bolnavului și una spre odaie.* CĂLINESCU, E. O. II, 183.

— Pl.: *ocheade*. — Și: *ocheátă* s. f. BĂRCIANU.

— De la *ochi*², după fr. *oeillade*.

OCHEÁLĂ s. f. (Învechit) Ochire (1). Cf. POLIZU, GHEȚIE, R. M., BĂRCIANU, ALEXI, W.

— Pl.: *ocheli*.

— *Ochi*² + suf. *-eală*.

OCHEÁN¹ s. n. Nume curent dat diferitelor instrumente optice care măresc unghiul sub

care se văd obiectele depărtate, permițînd o mai bună distingere a detaliilor. V. *binoclu*, *lunetă*, *telescop*. *S-au aflat întinăciuni la soarele cel simțitoriu, prin mijlocul ocheanurilor, de astronomii cei de pe urmă.* ANTIM, ap. TDRG. *Inginiru-generar cu comandirii oștilor, făcînd mare cercare și uitîndu-se cu ocheanul să văză cum stau oștile turcești tăbărite... au așezat... două tunuri.* DIONISIE, C. 171. *Ne privesc cu ocheana în ce chip ne căsăpesc.* BELDIMAN, E. 58/30, cf. CLEMENS, LB. *Omul... ș-au izvodit ochean și privește depărtarea întru apropiere: măsoară depărtarea și mărimea trupurilor cerești de pre pămînt.* PISCUPESCU, O. 91/18. *Au zărit de departe cu ocheana că două caice... să lupta cu valurile.* DRĂGHICI, R. 20/20. *Cu ocheanul în drumul lor să privim, Ca din cale depărtată uitîndu-ne să-i zărim.* PANN, P. V. III, 59/7. *Uitatu-te-ai vrodată printr-un ochean de inginer?* GHICA, S. 275. *Porni la teatru, ocupă un fotel și prinse a căuta cu ocheanul.* F (1886), 5. *Cunoști pe tînărul cela care se uită-ncoaci cu ocheanul?* ALECSANDRI, T. 963. *Mă uit toată ziua cu ocheanul în largul mării, doar voi zări la orizont vaporul.* CARAGIALE, O. VII, 558. *Își luă ocheanul și se uită cu el în toate părțile.* ISPIRESCU, L. 45. *Luneta sau ocheana meridiană... este... destinată a servi observațiunea astrelor.* CULIANU, C. 21. *Se simțea mare și puternic ca un general care vede prin ochean cum feciorii lui au încunjurat... oștirea dușmană.* AGÎRBICEANU, A. 213. *Parc-ar fi avut un ochean, atît de bine văzu acum pe Florica.* REBREANU, I. 58. *Cum a auzit urletul acela drăcesc a și sărit din pat și a ieșit afară cu o ocheană în mînă.* VISSARION, B. 312. *De ce nu te uiți cu un ochean? Cu o lunetă?* SEBASTIAN, T. 314. *Ofițerii ridicară ocheanele și le îndreptară spre Radișevo.* SADOVEANU, O. II, 20. *E o poveste mică... și care trebuie citită cu ocheanul.* ARGHEZI, S. VII, 9. *Potrivește ocheanul și se uită.* STANCU, D. 207. *Cu ocheana prin zebrea, Pe voinicu-l urmărea.* ALECSANDRI, P. P. 108. *În chiosc se urca, Ochean că lua Și unde-ncepea Seama că să-i ia.* TEODORESCU, P. P. 672. *Ocheanul că-l scotea Și-ndărăt că se uita Și pe Manea că-l vedea.* MAT. FOLK. 41. *Ocheana-n mînă lua... Pe Gruită mi-l vedea.* PĂSCULESCU, L. P. 264. *Mîna pe ochean punea Și pe drum mi se uita.* PAMFILE, C. T. 76. *Fig. Din toate facultățile omenești, nimic nu este mai ciudat decît resorturile ocheanului prin care străbaterm fundurile acestei magazii ce o numim memorie.* BOLLIAȘ, O. 214.

— Pl.: *ocheane*, (învechit și popular) *ochene* (I. VĂCĂRESCUL, P. 339/4, ALR II 4945/2, 36, 53, 157, 228, 235, 279, 316, 365, 784, 872) și *ocheanuri* (ib. 4945/27, 64, 76, 95, 102, 105, 141, 172, 192, 219, 260, 310, 349, 362, 833). — Și: (învechit și popular) *ocheánă* s. f.

— Din it. *occhiale*, adaptat la cuvintele românești terminate în suf. *-an*.

OCHEÁN² s. n. v. ocean².

OCHEÁN³, -Ă subst. I. 1. S. f. și (regional) m. Numele a doi pești de apă dulce: a) babușcă (*Rutilus rutilus*); b) roșioară (*Scardinius erythrophthalmus*). Cf. I. GOLESCU, C., POLIZU. *Am prins trei lini și o ocheană*. GANE, ap. TDRG, cf. GHEȚIE, R. M., ȘĂINEANU, DAMÉ, T. 127, BĂRCIANU, MARIAN, INS. 57, ALEXI, W., ANTIPA, F. I. 177, 179. *Trăgeam câte o ocheană care se zbătea scinteind prin ploaia de soare*. SADOVEANU, O. IX, 359, cf. BĂCESCU, P. 41, H I 22, III 17, 309, 362, X 15, 76, 119, 465, 478, 538, XII 171, 275, 386. *Se-ntoarseră c-o mulțime de pești îndărăpt, precum: păstrăvi, lostoce... și ochene*. MARIAN, T. 47, cf. ALR I 1 746/394, 424, 512, 522, 528, 530, 536, 540, 595, ALR II 6 239/537. ◇ (Regional) C o m p u s : ocheană-săracă = boarță (*Rhodeus sericeus*). BĂCESCU, P. 64.

2. S. m. (Regional) Regina-peștilor (*Eupomotis gibbosus*). BĂCESCU, P. 41, cf. 50.

II. S. n. (Regional) 1. Virtej de apă (Vețel — Deva). ALR I 427/107.

2. Poiană (Balș). ALRM SN I h 398/876.

— Pl.: (f.) ochene și (m.) ocheni.

— Ochi¹ + suf. -ean.

OCHEÁNĂ s. f. v. ochean¹.

OCHEÁT¹, -Ă adj. (Prin Transilv., despre caș, piine etc.) Cu găuri, cu ochiuri (B I 6). Cf. LB, POLIZU, DDRF, ALEXI, W.

— Pl.: ocheați, -te.

— Ochi¹ + suf. -at.

OCHEÁT², -Ă adj. (Prin nordul Munt.) Cunoscut de toți ca necinstit. V. de ocheat. RĂDULESCU-CODIN.

— Pl.: ocheați, -te.

— Ochi² + suf. -at.

OCHEÁTĂ s. f. v. ocheadă.**OCHEIÁN** s. n. v. ocean².**OCHELĂR** s. m. v. ochelari.

OCHELĂRĂȘI s. m. pl. (Prin Transilv. și Maram.) Ochelari (I 1). ALRM I/I h 23/273, cf. com. din ALBAC — ABRUD și din TEREBEȘTI — CAREI.

— Din magh. okuláris, refăcut după ochelari.

OCHELĂRI s. m. pl. I. 1. Dispozitiv optic format din două lentile (fixate într-o ramă) care se pune la ochi cu scopul de a corecta un defect de vedere, de a apăra ochii de praf, de o lumină prea puternică etc.; (regional) ocheri, ocheți, ochelărăși, oglinde, ochi de glajă. 1 păr(eche) de ocălar(i) (a. 1754).

IORGA, S. D. XII, 68. *Din lacrămile ceale multe ce curgea din ochii lui... seamne să făcuse pre lingă ochelarii carii apururea îi purta în nas* (a. 1823). BV III, 421, cf. LB. *Pare că privesc încă acei ochilari țuguieți pe nasul lui uriaș*. NEGRUZZI, S. I, 8. *Mi-am uitat ochelarii și nu văd bine*. ALECSANDRI, T. I, 376. *Colbul ridicat din carte-ți l-o sufla din ochelari*. EMINESCU, O. I, 134. *L-am văzut din uliță pe fereastră aici în casă... cu ochelarii pe nas, cu giubenu-n cap*. CARAGIALE, O. VI, 42. *Își luă ochelarii și, scofîndu-și batista, îi aburi, îi șterse, și-i puse*. VLAHUȚĂ, O. A. III, 10. *Și, prin ochelari de aur, bucherind un paragraf, După placul stăpînirii, schimbă legile în jaș*. BELDICEANU, P. 118, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W. *Și-a curmat povestea moșul și-i tăcere mută-n casă, Osteniți dorm ochelarii Pe ceaslovul de pe masă*. GOGA, P. 88, cf. BIANU, D. S. *Cu pleoapele lăsate sub ochelarii măritori... potrivnicul îl privea pe dedesubtul foi mari deschise*. ANGHIEL, PR. 44. *Avea o pereche de ochelari foarte mari și grei, cari mereu îi alunecau de pe nas*. AGIRBICEANU, A. 123. *Își atrîună după urechi niște ochelari pe care nu-i întrebuița decît în momentele cele mai solemne*. REBREANU, I. 113. *Un pensionar cu ochelarii strîmbi, pe vîrful nasului, nu aprobă acest act*. BACOVIA, O. 234. *Gesticulă perorînd... cu ochelarii de automobil pe frunte*. C. PETRESCU, R. DR. 87. *Unul dintre noi, profesorul, își puse ochelarii și-și aplecă nasul*. SADOVEANU, O. VII, 347. *Ești bun dumneata să-mi spui ce este un ochelar cu arc?* ARGHEZI, C. J. 179. *Venea grăbit, sub căldura amiezii, cu ochelarii prăfuiți*. DEMETRIUS, A. 163. *Capu mic și ochii mari, Parcă-s niște ochilari*. MÎNDRESCU, L. P. 136. *Sînt o șea pe care nu călărește nimeni (Ochelarii)*. ȘEZ. III, 27. ◇ E x p r. (Rar) A mînca, ca grecul, cu ochelari, se zice despre cineva foarte zgîrcit la mîncare. Cf. ZANNE, P. VI, 134. ◆ (Argotic) Ochi (A I 1). IORDAN, L. R. A. 496.

2. P. e x t. Dispozitiv format din două bucăți de piele, prinse de curelele laterale ale căpețelei și așezate în dreptul ochilor cailor pentru a-i împiedica să privească lateral; (regional) obrăzar. Cf. POLIZU, DDRF, ȘĂINEANU, DAMÉ, T. 50, BĂRCIANU, SCRIBAN, D., A II 12. ◇ E x p r. A avea ochelari de cai, se spune despre cei care nu au perspectivă asupra problemelor, care văd lucrurile printr-o prîsmă prea îngustă. DL, DM.

3. P. a n a l. (Regional) Dispozitiv metalic cu două verigi laterale, infipt în capătul oiștei (la căruță sau la trăsură), de care se leagă opritorile. Căii... se prind la piept de ham și de ochelari, cu curele. PRIBEAGUL, P. R. 86.

4. (Glumeț) Cele două găuri rotunde care se fac, în urma uzării, în fundul pantalonilor. Cf. PAMFILE, J. II, 157. *Trăsese pe la spate colțul de cămașe ce ieșea prin ochelarii pantalonilor*. BRĂESCU, A. 127.

II. (Bot.) Ochelariță (*Biscutella laevigata*). Cf. BRANDZA, FL. 140, PASCU, S. 146.

— Și: (învechit și popular) ochilări, (învechit) ocalări, (regional) ochiolări (ALRM I/I h 23), ocolări (ib.) s. m. pl.; ochelár, (învechit) ocheláriu (BUDAI-DELEANU, LEX.) s. m.

— De la ochi¹, după lat. *ocularis*.

OCHELARÍST, -Ă s. m. și f. (Familiar, depreciativ) Persoană care poartă ochelari (I 1). Cf. IORDAN, L. R. A. 183. *Îl lăsă pe ochelariștul care se făcea că citește, ... pe urmă se așeză câteva minute la masa unui gazetar.* PAS, L. I, 41.

— Pl.: *ochelariști, -ste.*

— Ochelari + suf. -ist.

OCHELĂRIȚĂ s. f. Plantă erbacee din familia cruciferelor, cu flori galbene și cu fructul de forma unor ochelari (I 1); (regional) ochelari (II), chelărea, chelărel (*Biscutella laevigata*). Cf. DDRF, BĂRCIANU, GRECESCU, FL. 74, JAHRESBER. VIII, 154, PASCU, S. 256.

— Pl.: *ochelarițe.* — Și: ochelărîță (DAMÉ, T. 186), ochilăriță (PANTU, PL.) s. f.

— Ochelari + suf. -iță.

OCHELĂRIU s. m. v. ochelari.

OCHELÁT, -Ă adj. (Regional, despre oi) Oacheș (I 1). Com. din BERZOVIA — REȘITA.

— Pl.: *ochelați, -te.*

— Cf. *ochenat, oacheș, ocheluș.*

OCHELĂRIȚĂ s. f. v. ochelariță.

OCHELŪȘ, -Ă adj. (Regional) Ocheșel (I 1) (Meria — Hunedoara). Cf. DENSUSIANU, T. H. 327.

— Pl.: *ocheluși, -e.*

— Cf. *ocheșel, oacheș.*

OCHENĂ vb. I. Tranz. (Regional) A fixa cu privirea pe cineva; a ochi (3). (În descin-tece) *În ochi mă ochenară (se uitară), În gură mă forfecară, Puterea mi-o luară.* I. CR. VIII, 325, cf. 326.

— Prez. ind.: *ochenez.* — Și: *ocheni* vb. IV. Com. din BRAȘOV.

— V. *ocean*¹.

OCHENÁT¹, -Ă adj. (Regional; despre oi) Oacheș (I 1). Cf. PASCU, S. 97, DRAGOMIR, O. M. 202. *Pi mini m-or plnži ... Šeli ochenati Cu lăcrăni di moarti.* DIACONU, VR. 10, cf. CHEST. V 75/78.

— Pl.: *ochenați, -te.* — Și: *ochinát, -ă* adj. CHEST. V 75/78.

— Cf. *oacheș.*

OCHENÁT², -Ă adj. (Regional; despre persoane) Cu ochi mari. *Se uită totuși cu ochii*

mari, lacom, la țărâncuțele acestea ochenate. LUNGIANU, ap. CADE, cf. CIAUȘANU, GL. ⇨ E x p r.

Ochenat și sprincenat, se zice despre un lucru prea bătător la ochi, prea evident pentru a putea fi tăgăduit. Cf. ZANNE, P. II, 351.

— Pl.: *ochenați, -te.*

— De la ochi¹, după modelul lui *sprincenat*.

OCHENÍ vb. IV v. *ochena*.

OCHENÍCĂ s. f. (Iht.; regional) 1. Diminutiv al lui *oceană* (I 1). Cf. BĂCESCU, P. 41.

2. Boartă (*Rhodeus sericeus*). BĂCESCU, P. 41, cf. 64.

— Pl.: ?

— *Oceană* + suf. -ică.

OCHENÍȚĂ s. f. (Iht.; regional) 1. Diminutiv al lui *oceană* (I 1). Cf. ANTIPA, F. I, 177, 181, ATILA, P. 330. *Aici prinzi zece ori douăzeci de ochenițe.* SADOVEANU, O. IX, 376, cf. XVII, 420, H I 35.

2. Boartă (*Rhodeus sericeus*). BĂCESCU, P. 64.

— Pl.: *ochenițe.*

— *Oceană* + suf. -iță.

OCHENŪȚĂ s. f. (Iht.; regional) Boartă (*Rhodeus sericeus*). BĂCESCU, P. 41.

— Pl.: *ochenuțe.*

— *Oceană* + suf. -uță.

OCHÉR s. m. v. *ocheri*.

OCHÉRI s. m. pl. (Regional) 1. Ochelari (I 1). Cf. DR. VI, 300, BL VI, 192, T. PAPAĞAGI, M. 228, ALRM I/I h 23, A I 22, TEAHA, C. N. 247.

2. Ochelari (I 2). A I 12, 13, 21, 31, TEAHA, C. N. 247.

3. Cearcăne la ochi (Birsana — Sighetul Marmației). ALR II/I h 13/353.

— Și: (cu sg. refăcut) *ochér* s. m. DR. VI, 300, A I 12, 31.

— Ochi¹ + suf. -ar.

ÓCHEȘ, -Ă adj. v. *oacheș*.

OCHEȘÉL, -EĂ, -ÍCĂ adj., s. f. I. Adj. Diminutiv hipocoristic al lui *oacheș*.

1. Cf. *oacheș* (I 1). *Dar eu ție că ți-oi da: Cinci sute de miorele, Toate mîndre ochișele.* F (1874), 101. *Le-oi da mii de miorele Cîte de-on ochi ochișele.* ȘEZ. II, 5. *Oi ochișăle, Cu lina cănită, Într-aur poleiță.* MAT. FOLK. 525, cf. GRAIUL, I, 451. *Dar Costa că mi-a avut Pe-a meoară ochișică Cu coarnele-mbelciurate.* DR. V, 529. ⇨ (Substantivat) *Șeli ochișăli Cu lăcrăni di žăli.* DIACONU, VR. 10. *Măi băietе, ia-ți tu ochișica ta și hai cu noi.* RETEGANUL, P. III, 56.

2. Cf. *oacheș* (I 3). Cf. POLIZU, LM, DDRF, BĂRCIANU. *Să facă săceri mici ... Pentru*

fete tinerele și neveste ochișele. ALECSANDRI, P. P. 388. *Nimeni nu putea Făr'd-un Ciupăgel, La chip ochesel.* TEODORESCU, P. P. 500. *Dorul naibei tare strică Pe mîndruța ochesiică.* JARNIK-BIRSEANU, D. 89. *Să-mi dăruiască o copilă tinerică, Frumușică, Ochișică.* MARIAN, NU. 402. *Am un draguț ochișel Și-oi rămîne fără el.* RETEGANUL, TR. 105. *Cîte fete-s ochișele, Toate-s drăguțele mele.* DOINE, 239. *Floriciică floricea, Mîndra neichii-i ochișă.* HODOȘ, P. P. 33. *S-o strîns nepoți și nepoțele Cu copile frumușele Și neveste ochișele.* ȘEZ. III, 242. *Mie-acela mi-o fost drag, Care-o fost roșu și alb. Și la ochi cam ochișăl Și la păr cîrligățel.* BIRLEA, C. P. 24. ◊ (Substantivat) *D-ra Mimi, o ochesiică destul de frumoasă.* DELAVRANCEA, S. 141. *Vai, rumenito și ochesiico, cum se poate să nu știi povestea căte-lușei mele?* SADOVEANU, D. P. 76. *Frunzuliță rară-n peri, Ochișică, unde meri?* MÎNDRESCU, L. P. 90. *De-i lua vro ochișea, Să nu ai parte de ea.* HODOȘ, C. 72.

II. S. f. (Regional) 1. (Art.; în forma *ochesica*) Numele unui dans popular. VARONE, D. 120.

2. (La pl.) Numele a două plante erbacee ornamentale: a) crăiță (*Tagetes erecta*). Cf. DDRF, BRANDZA, FL. 272, BĂRCIANU, GRECESCU, FL. 303, BULET. GRĂD. BOT. V, 69, BUJOREAN, B. L. 386; b) surguci (*Delphinium Ajacis*). BULET. GRĂD. BOT. V, 58. *În locul tufelor de busuioc și de ochesele, crescuseră mărăcini și lobodă.* CONTEMPORANUL, V, 105. *Mormintele se prefac într-un fel de straturi . . . pe cari se seamănă apoi tot felul de flori de grădină, precum: busuioc, . . . ochișele.* MARIAN, I. 336. *Mă așteptam să aflu răzătoare cu ochișele, busuioc . . . și alte flori țărănești.* COMȘA, N. Z. 13, cf. H I 19, X 420, 476. *Sămăna-voi ochișele, Că mă lași cu mare jele.* DOINE, 205. *Frunză verde ochișele, Mă apucă dor și jele.* HODOȘ, P. P. 82.

— Pl.: *ochesei, -ele.* — Și: (cu schimbare de sufix) *ochesiică* adj., s. f.; *ochișél, -eá, -icá* adj.

— *Oacheș* + suf. *-el, -ea.* — *Ochesiică*: cu schimbare de sufix.

OCHEȘICĂ adj., s. f. v. *ochesel.*

OCHÉTE s. m. v. *ochet.*

OCHÉȚ s. m. 1. (Prin Ban. și Olt.) Laț făcut la capătul unei sfori, al unei frînghii etc.; ochi (B I 2). *Își spînzură cuțitul la spate într-un ochete de la brăcinarul nădragilor.* GALACTION, O. 299, cf. CIAUȘANU, V. 184, ALR I 1 311/49, ALR II 5 297/886, A II 6, FD I, 157. ◊ (De obicei la pl.) Fiecare dintre ochiurile unei împletituri, plase etc. *Plasa are ochiurile (în Oltenia „ochete”) de obicei ca de 1 cm pe lature.* ANTIPA, P. 142, cf. PASCU, S. 37. *Împletea, mărunțel și repede, scăpînd des ocheti, oftînd din adînc.* P. CONSTANT, O. 47, cf. I. CR. V, 279, CIAUȘANU, GL., LEXIC REG. 55.

2. (Prin Ban., Olt. și Transilv.) Ochi de fereastră, geam. Cf. VICIU, GL., GR. BĂN., COM. DIN ORAVIȚA, CHEST. II 178/1, 5, ALR I 660/1, 5, 9, 12, 18, 26, 45, 49, 75, 77, 79, 116, 118, 835, A III 1, 3, 4, 12. *Am spart un ochet!* CV 1951, nr. 5, 27, cf. FD I, 157.

3. (Prin Ban. și Olt.; la pl.) Ochelari (I 1). ALRM I/I h 23/28, cf. LEXIC REG. 49.

4. Inel metalic care întărește marginile unei găuri dintr-o pînză de navă, dintr-o foaie de cort etc., oprindu-le de a se destrăma. DICT.

5. (Regional) Loc fără copaci într-o pădure; poiană (Păușești Otăsău — Băile Govora). CHEST. IV 98/816.

6. (Regional) Virtej de apă, viltoare, bulboană; ochi (B III 2). Cf. RĂDULESCU-CODIN, L. 127. *Dar atît i-a trebuit: a nemerit într-un ochiet și pe urmă, mai ieși . . . dacă îți mai dă mîna! Se dusesse pe copcă!* id. ib. 54, cf. ALR I 427/760.

7. (Min.; Valea Jiului) Bazin betonat de colectare (sau de scurgere) a apei, situat de obicei lingă galeria principală a unei mine; (învechit) jomp. FD I, 157, cf. 168.

— Pl.: (m.) *ocheti*, (n.) *ocheturi* (ALR I 427/760, ib. 660/28, 30, 35). — Și: (cu sg. refăcut după pl.) *ochéte* s. m.; (regional) *ochéțe* (CIAUȘANU, V., ALR I 660/18) subst.

— *Ochi*¹ + suf. *-eț*.

OCHÉȚE subst. v. *ochet.*

OCHI¹ s. m., s. n. A. S. m. 1. 1. Fiecare dintre cele două organe de formă globulară, sticloase, așezate simetric în partea din față a capului; globul împreună cu orbita, pleoapele, genele; irisul colorat al acestui organ; organul vederii unui animal sau al unei insecte, indiferent de structura lui. *Ochii lui pre limbi prevescu.* PSALT. HUR. 54 r/6. *Izbăvit-ai sufletul meu de moarte, ochii miei de lacrimi.* PSALT. 108. *Lumina trupul(ui) iaste ochiul (a. 1574).* GCR I, *8/11. *Ochiiu de om n-au văzut și ureache n-au auzit.* CORESI, EV. 5, cf. BV I, 94/15. *L-au dus la giudecată și au ales cum, cu ce n-au păzit, cu aceea să-l certe și-i scoasără ochii.* HERODOT (1645), 502. *De vor fura și a treia oară, să le scoată ochii, să-i orbască.* PRAY. 11, cf. CANTEMIR, IST. 79, ANON. CAR., LEX. MARS. 231, BUDAIDOLEANU, LEX. *Ochi au și nu văd, urechi au și nu aud.* I. GOLESCU, ÎN PR. DRAM. 62. *Dulce somn . . . își alină aripile pe ochii cei fără de lacrimi.* MARCOVICI, C. 6/11, cf. DRĂGHICI, R. 115/17, GORJAN, H. I, 44/2. *Văz prăpastia cu ochii.* CONACHI, P. 82. *El se bolnăvi de ochi.* NEGRUZZI, S. I, 54. *Cît vedeai cu ochii, cîmpul era acoperit cu trăsuri.* GHICA, AP. CADE. *O privește c-aceea ochii-mi n-au putut să vază.* ALEXANDRESCU, M. 19. *De citeva zile mi se bate ochiul stîng.* ALECSANDRI, T. I, 62. *Ochii săi albaștri ard în lacrimele Cum lucesc în rouă două viorele.*

BOLINTINEANU, O. 33. *Ci tu rămii în floare ca luna lui april, Cu ochii mari și umezi, cu zîmbet de copil.* EMINESCU, O. I, 128. *Dacă vrei să mai vezi soarele cu ochii, . . . atunci jură-mi-te pe ascuțișul paloșului tău că mi-i da ascultare.* CREANGĂ, P. 206. *Strașnici ochi ai, coană Marghioalo!* CARAGIALE, O. I, 141. *Se uita drept la dînsa cu niște ochi cari strălucea ca două făclii.* ISPIRESCU, L. 14. *Avea Ileana ochi de soare și galben păr, un lan de grîu.* COȘBUC, P. I, 122. *De mînie aprinși ca focul îi scînteie ochii.* MURNU, I. 6. *Și-acuma ochii să-i sărut: Mergi sănătos și fii voinic!* IOSIE, PATR. 34. *Avea, precum, desigur, trebuie să fi avînd și astăzi, niște ochi mici și cenușii de o strălucire stranie.* HOGAȘ, DR. II, 120. *Dacă ochii dumitale se întîmplă să nu-i placă boierului, a doua zi ai zburat.* REBREANU, I. 214. *Două flori albastre din culmile cărunte, așa par cîteodată frumoșii ochi curați.* EFTIMIU, I. 149. *Din ochi lăsați să-ți pice Trei lacrimi reci de călătoare.* MINULESCU, V. 47. *Îmi era teamă să nu observe copiii că am ochii uzi.* C. PETRESCU, I. II, 235. *Are o pereche de ochelari negri și nu mișcă de loc. I-o fi lipsind vreun ochi?* SAHIA, N. 24. *Ochii, cu luminile mărite, negre, luceau ațintiți, plini de gînduri.* SADOVEANU, O. II, 190. *Ochii lor mă privesc ca murile coapte din tufiș Ori ca albăstrițele din lanul de grîu.* BENIUC, V. 22. *Oamenii . . . se așezară mai bine și ochii începură să li se miște de bucurie.* PREDA, I. 76. *Dalbo, dalbă giup-neasă!* *Cu ochi mari de puică-aleasă.* ALECSANDRI, P. P. 124. *Pe de-asupra ochilor Trasă-i peana corbilor.* JARNIK-BIRSEANU, D. 136. *Ea-i c-un ochi de sînge, Cu unu de foc.* MARIAN, D. 107. *Mîndra cu ochi negrișori S-o săruși să te omori.* RETEGANUL, CH. 134. *Voinic voinicele, Trup de floricele, Ochi de viorele.* SEVASTOS, C. 64. *De n-ar plînge inima Și ochii n-ar lăcrima, Pin' la lună aș zbura.* DOINE, 88. *Ochii și sprîncenele Îmi scurtează zilele.* HODOȘ, P. P. 33. *Costică cu ochii verzi, Ce te plimbi printre livezi?* BIBICESCU, P. P. 381. *Cum se despart vînturile . . . Așa să se despartă deochetele . . . Din oichi, Din gene, Din sprîncene.* ȘEZ. X, 146. *Mîndruluț cu ochi căprii, Unde mergi, de unde vii?* BIRLEA, C. P. 51. *Cîntecul curma. Din ochi lăcrăma.* BALADE, II, 201. *Audziți-aț că fu dzis ochiu derept ochiu și dinte pentru dinte.* N. TEST. (1648), 7^v/16. *Prinde orbul, scoate-i ochii.* NEGRUZZI, S. I, 249. *Corb la corb nu-și scoate ochii.* ZANNE, P. I, 415. *Cu lingura îți dă dulceață și cu coada îți scoate ochii.* id. ib. III, 592. *Am doi porumbei, toată lumea s-oglindește-n ei (Ochii).* SBIERA, P. 320, cf. ALEXICI, L. P. 213. ◇ (În jurăminte) *Pe ochii mei!* CADE. ◇ (Întărind pe „a vedea”) *Mi-au spus că au văzut cu ochii loi (sic) că au trecut ceale corabii . . . la locul cela strîmtul (a. 1521).* HURMUZACHI, XI, 843, cf. MOLNAR, RET. 105/10. *Cum poți, fără să le fi văzut toate astea cu ochii dumitale, fără nici un*

temei, să catigorisești astfel pe o prietenă . . . ? CARAGIALE, O. II, 227, cf. DDRF, ALR II 3 225/228. ◇ Fig. *Cumplit iaste ochiul dreptății, vîdînd și ceale nearătate, ascunse, și ceale făr de leage luminînd.* AETHIOPICA, 46^r/2. *Deschis e ochiul zilei acum pe orizon.* HELIADE, O. I, 183. *Da, tu ghicești lumina prin ochii minții tele.* BOLINTINEANU, O. 191. *Ei fac din noapte ziuă ș-a zilei ochi închid.* EMINESCU, O. I, 56. *Aci sînt giuvaere . . . Tot le-am smuls din suflet în faptul dimineții, Mai limpezi decît ochii de vis ai frumuseții.* MACEDONSKI, O. I, 3. *Sînt ațintiți spre mine Ai curiozității și-ai calomniei ochi.* I. NEGRUZZI, S. VI, 398. *Stele mii răsar cu-ncetul, ochi ai cerului albastru.* DAVILA, V. V. 101. *Rămîne Toamna singură pe zare, Privînd cu ochiu-i turbure și mare.* D. BOTEZ, P. O. 35. *Poezia mea . . . cu ochii fierbînți.* TULBURE, V. R. 7. *Ochiul memoriei se va deschide în întuneric.* BOUREANU, S. P. 27. ◇ *Albul ochiului v. alb.* *Albușul ochiului v. albuș.* (Regional) *Ochiul alb = sclerotica.* Cf. ALRM I/I h 28. *Coadă ochiului v. coadă.* (Prin Ban.) *Ochiul mort (sau orb), (prin Dobr.) ochi chior = tîmplă.* Cf. PUȘCARIU, L. R. I, 287, com. din ORAVIȚA, GR. S. I, 27, ALR I/I h 14/679, ALRM I/I h 20. *Lumea ochiului v. lume.* (Regional) *Ochiul ochiului = pupila.* Cf. MARIAN, D. 60. (Prin Transilv.) *Dinții ochiului = dinții canini.* ALRM II/I h 72. *Ochi de bou v. bou.* *Ochi de broască v. broască.* *Ochi de sticlă (sau de porțelan) = ochi artificial, proteză.* *I-am băgat degetul în ochi și nici n-a clipit! — Nu ți-am spus, domnule, că am ochi de porțelan?* ARGHEZI, C. J. 189. (Regional) *De-a ochii legați = de-a baba-oarba.* ALR II 4 337/520, 682. ◇ (Adverbial, adesea pe lingă adjectivul „plin“, cu valoare de superlativ absolut) *Nu să umplu vasele ochiu pînă în vrană.* I. IONESCU, C. 200/1, cf. DDRF. *Un izvor își gilgia apa rece, cristalină într-o troacă de adăpat vitele, plină ochi cu apă curată ca lacrima.* AGÎRBICEANU, L. T. 316. *Ţer pentru azi o cană rotundă, ochi de vin.* STANCU, C. 30. *Văzu toate butoaiele pline ochi cu lacrimi.* I. CR. II, 205, cf. com. din BILCA — RĂDĂUȚI, ALR I 1 376/540, 590, ALR II 3 513/520. ◇ L o c. a d v. *Văzînd cu ochii = foarte repede.* Cf. LB. *Mi se rumenea fața văzînd cu ochii.* GANE, N. III, 58. *Purcelul începe a se înfiripa și a crește văzînd cu ochii.* CREANGĂ, P. 76, cf. ALEXI, W., ALR II 3 225/250. *Între patru ochi v. patru.* *Ochi în ochi = privind unul în ochii celuilalt.* *Se gîndea mereu să-și croiască drum pînă în grădină, s-o vadă cum șade ochi în ochi cu Ion.* REBREANU, I. 24. *Se întîlni ochi în ochi, o clipă, cu nevastă-sa și schimbă vorba cu dezinvoltură.* GALACTION, O. A. I, 32. *Au ascultat o clipă, pe urmă, ochi în ochi și-au zîmbit.* GALAN, Z. R. 201. *Cu ochii închiși = a)* fără discernămint, orbește. CADE; *b)* pe dinafară, pe de rost; foarte ușor, fără dificultăți. ◇ E x p r. A fi cu ochi

și cu sprâncene v. sprinceană. A face (cuiva) cu ochiul v. face. A trage cu ochiul (sau cu coada ochiului) v. trage. A arăta (pe cineva sau ceva) din ochi = a semnala cuiva în mod discret (pe cineva sau ceva), făcând o mișcare ușoară a ochilor în direcția voită. *Îmi arătă, din ochi, pe frate-meu.* SADOVEANU, O. I, 148. A iubi pe cineva (sau a-i fi drag cuiva) ca (sau mai mult decât) ochii (din cap) sau a ține la cineva ca la ochii din cap = a iubi (sau a fi iubit) din tot sufletul. *Părinții, văzând că mîngîierea bătrînețelor lor răzâma numai într-acest fiu, îl iubea mai mult decât ochii.* DRĂGHICI, R. 3/17. *Am venit să-ți spun că-mi ești draguță ca ochii din cap.* ALECSANDRI, T. I, 316. *Acum văzuse Ipate ce poate Chirică, și-i era drag ca ochii din cap.* CREANGĂ, P. 153. *Caimacamul își iubește nevasta ca ochii din cap.* CARAGIALE, O. II, 235, cf. DDRF, PAMFILE, J. II, 405. A (nu) avea (sau lua pe cineva) la ochi buni sau a (nu) vedea (sau privi pe cineva, căuta la sau către cineva) cu ochi buni = a (nu) simpatiza pe cineva. *Nici cu ochi buni nu căuta el cătră mișel.* CORESI, EV. 365. *Fiindcă trimetea pașii de Vidin orice-i trebuia, l-au luat la ochi buni (sfîrșitul sec. XVIII).* LET. III, 277/19. *Dacă liubovnicul să crede a fi văzut cu ochi buni de liubovnica sa, înștiințează pe tatăl său.* IST. AM. 90^r/7. *Am cam băgat eu de seamă că nu-l prea are la ochi buni pe Chiriac.* CARAGIALE, O. VI, 9. *Începu a-l privi cu ochi buni.* ISPIRESCU, L. 126, cf. DDRF, BĂRCIANU. *Anghel nu-l vede cu ochi buni de cînd a băgat de seamă că Voicu face avere.* PREDĂ, D. 148. A privi (sau a vedea pe cineva sau a se uita la cineva) cu ochi răi sau a avea (pe cineva) la ochi răi = a nu simpatiza pe cineva. Cf. POLIZU. *Știu bine la ce ochi răi mă aveți cu toții.* ODOBESCU, ap. TDRG, cf. BĂRCIANU. *Vai de acei... în ale căror case nu poate intra nici sfatul bun, nici îndreptarea, ba uitîndu-se cu ochi răi unul la altul, neputînd vedea fericirea.* IOVESCU, N. 110. A deschide ochii pe cineva = a se îndrăgosti pentru prima oară. *Eram de zece ani. Și deschisesem ochii pe o copilă, cam de vîrsta mea, cu care adeseori colindam viile, spunîndu-i cîte văzute și nevăzute.* DELAVRANCEA, T. 32. A păzi (sau a îngriji pe cineva) ca ochii (sau ca doi ochi) din cap = a păzi pe cineva cu cea mai mare grijă. *Să îngrijești de calul meu ca de doi ochi din cap.* CREANGĂ, P. 208. *Avea vodă Calimah o iapă arăbească și o păzeau slujitorii ca ochii din cap.* SADOVEANU, O. I, 168. *A treia zi încă a scos fata de împărat cloșca la mîncare și o păzea cum păzești ochii din cap.* MERA, L. B. 22. Ochii și... sau ... și ochii (din cap), formulă prin care se recomandă grijă deosebită. *Pe mine căutați să nu mă smintiți: fata și ochii din cap, căci atîta vi-i leacul.* CREANGĂ, P. 266, cf. DDRF, PAMFILE, J. II, 405. A avea ochi la spate = a vedea totul, a nu-i scăpa

nimic din vedere. ZANNE, P. II, 359. Numai ochi și urechi = foarte atent. *Se ridică numai ochi și urechi.* GALAN, B. I, 54. A deschide ochii v. deschide. A deschide (sau a face) ochii mari = a se mira tare de ceva. DL, DM. A-și deschide ochii bine v. deschide. A deschide (cuiva) ochii v. deschide. A-i lua (cuiva) perdeaua de pe ochi v. perdea. A-i pune (cuiva) perdea la ochi v. perdea. A avea perdea la ochi v. perdea. A lega pe cineva la ochi v. lega. A da (sau a arunca cuiva) praf (sau colb, pulbere etc.) în ochi = a înșela pe cineva, dîndu-i iluzia că lucrurile sînt altfel decât în realitate. ZANNE, P. I, 143, cf. 269, 295, II, 360. A unge (cuiva) ochii v. unge. A închide ochii v. închide. A i se întoarce (cuiva) ochii în cap (sau pe dos), se zice cînd cineva este în agonie, cînd moare. (În imprecații) *Baba zice: ... În cap ochii să i se-ntoarcă și să-i fie graiul prins.* ALECSANDRI, P. I, 7. A (-și) da ochii peste cap = a) a fi pe moarte, a muri. *Dînd ochii peste cap, cască gura și fălcile îi trosniră.* DELAVRANCEA, V. V. 30; b) a cocheta, a afecta; a face fașoane. *Zenobia ofta des și-și dădea ochii peste cap, vrînd astfel să arate tuturor că e pătrunsă de seriozitatea clipei.* REBREANU, I. 226. A i se închide (cuiva) ochii v. închide. A face ochii mici = a fi gata să adoarmă, a i se închide ochii de somn. CADE. A (-i) da (cuiva) ochii în gene v. geană. A închide (cuiva) ochii v. închide. A dormi numai cu un ochi = a dormi ușor, a dormi iepurește. CADE. (A vedea) ochii liberi v. liber. A se băga în ochii cuiva v. băga. A i se face (sau a-i fi cuiva) negru înaintea ochilor v. negru. A nu vedea (lumea) înaintea ochilor = a) a fi foarte supărat, mîhnit. *Lasă-mă-n pace, că nu-mi vād lumea înaintea ochilor de năcaz.* CREANGĂ, P. 190; b) a fi foarte mînios, a fierbe de mînie. *Auzînd smeul aceasta, se făcu foc și pară de mînie, se turbură de necaz și nu mai vedea înaintea ochilor.* ISPIRESCU, L. 27; c) (regional) a avea multe treburi, a fi ocupat peste măsură. Com. din CUZDRIOARA — DEJ. A nu avea ochi să vezi pe cineva = a fi mînios pe cineva, a nu putea suferi pe cineva. *Cu toate că el se nevoiește cu orice mijloc ca să îl iubesc, ... eu din zi în zi îl uresc mai mult și n-am ochi să-l văz.* GORJAN, H. II, 123/5, cf. CIAUȘANU, GL. A se uita (sau a privi) pe sub ochi = a) a se uita urît. Cf. I. GOLESCU, C., PAMFILE, J. III, 91; b) (regional) a închide ochii pe jumătate, a miji. ALR II/I h 11. (Regional) A întoarce ochii (sau a fi cu ochii întorși) pe dos = a se uita urît, a fi supărat. Com. din PIATRA NEAMȚ. A-i fi (cuiva) drag ca sarea în ochi sau a-i sta (cuiva) ca sarea în ochi v. sare. A-i pune (sau a-i arunca cuiva) sare în ochi v. sare. A scoate (cuiva) ochii (sau prin ochi ceva) v. scoate. A-i ieși (cuiva) ochii din cap v. ieși. A-i

crăpa (sau a-i plesni, a-i sări cuiva) ochii (de rușine, de foame, de oboseală etc.) = a nu mai putea (de rușine, de foame, de oboseală etc.). ZANNE, P. II, 355. (Muncește, lucrează, aleargă, se ferește, fuge de ceva etc.) de-și scoate ochii = (muncește, lucrează etc.) cât poate, din răspuseri. DM. Încotro vede cu ochii sau unde îl duc ochii sau (regional) după ochi = în orice direcție, indiferent unde, fără țintă. *Mergeți unde vă vor duce ochii, căci oriunde, tot mai bine veți fi decît cu mine.* GANE, N. I, 212. *Alta nu-i mai rămîne decît să spele degradă putina — să se ducă încotro vedea cu ochii.* CARAGIALE, O. II, 232, cf. ALR II 3 042/310. **A vedea cu ochii altuia** = a nu avea păreri proprii, a judeca prin prisma altuia. CADE. **A (nu) le fi dat ochilor** (sau a nu-i fi dat cuiva de ochi) să vadă ceva = a (nu) avea ocazia să vadă ceva. *Nu mi-a dat de ochi la nici o împărăție să văz astfel de legi.* GORJAN, H. II, 50/11. *Cui i-a mai dat de ochi să moară așa de zgîrcit?* DELAVRANCEA, O. II, 374, cf. CIAUȘANU, GL., ALR II 3 148/386. **Cît te-ai șterge** (sau freca) **la ochi** sau **cît ai clipi din ochi** = foarte repede. PAMFILE, J. II, 405. **A-și vedea visul cu ochii** v. vis. **A-și da cu degetul în ochi** v. de get. **A-și scoate ochii cu ceva** = a-și strica vederea cu un lucru migălos. CADE. **A da ca din ochii lui** = a fi zgîrcit. ZANNE, P. V, 241. **A cheltui** (sau a-l costa) și **ochii din cap** = a cheltui (sau a-l costa ceva) foarte mult. *Am cheltuit și ochii din cap pînă cînd am văzut-o mare.* ALECSANDRI, T. 1 279. *Nu te-atinge de mine... Îmi murdărești hainele... Și mă costă și ochii din cap.* DELAVRANCEA, O. II, 332. **(A fi) om cu patru ochi** = a fi persoană învățată, instruită. H II 33. **A face ochi** v. face. **A-i juca** (cuiva) **ochii (în cap)** v. juca. **A nu-i sta** (cuiva bine) **ochii în cap**, se spune despre o persoană cu privirea vioaie, jucăușă. **Cu un ochi la slănină și cu altul la făină**, se spune despre cel care se uită cruciș sau, fig., despre cel care rîvnește la două lucruri deodată. Cf. ALEXI, W., IORDAN, STIL. 16.

2. Facultatea de a vedea, simțul văzului, vedere; privire, uitătură. *Ochii d[om]n[u]lui sîntu spre derepți.* COD. VOR. 154/4. *Spre vrăjmașii miei caută ochiul meu.* PSALT. 103. *Mitariul sta departe și nu vrea nece ochii să rădice la ceri.* CORESI, EV. 11. *Rădicînd sus ochii săi, vădzu pre Veniamin.* PALIA (1581), 182/12. *Cu ochii lacomi pre mișel prăveaște.* DOSOFTEI, PS. 33/11. *Asupra nemărginirii tale, ochii mei sînt pironiți.* MARCOVICI, C. 9/12. *Depărtează-te din ochii-mi.* CONACHI, P. 84. *Trage-ți mîna din cel joc... Ș-ochii de la cele fete.* ALECSANDRI, P. I, 8. *Ea-l oprește-n loc cu ochii și c-o mult smerită rugă.* EMINESCU, O. I, 80. *Era boboc de trandafir... neatîns de ochii fluturilor.* CREANGĂ, P. 276. *Nurorile cele mari ale împăratului țineau ochii țintă la zîină să vază ce face ea ca să facă și ele.*

ISPIRESCU, L. 39. *Arabul ia, cu ochii plini De zîmbet, mia de țehini.* COȘBUC, B. 98. *Dacă tot ți-i teamă, vin ici sub ochii mei...* PĂUNPINCIO, P. 89. *Și ieri, toată vremea cu ochii la paharnicul Ulea...* DELAVRANCEA, O. II, 62. *Mă uitam adesea îndărăt și căutam cu ochii spărieți în toate părțile.* HOGAȘ, M. N. 95. *Voia să mai adauge cine știe ce, întîlnind însă ochii fetei se încurcă.* REBREANU, I. 102. *Se uita cu ochii pierduți de bucurie cînd la moșneag, cînd la Maranda.* MIRONESCU, S. A. 83. *Draga mea, fără cuvinte, Doar din ochi pricepe toate.* TOPIRCEANU, B. 58. *Ai ochi mai buni și te rog să-mi vii tu în ajutor.* C. PETRESCU, C. V. 247. *A dat ordin numai din ochi, căci plotonierii majori se aflau de față.* SADOVEANU, O. XVII, 257. *Nu știam de ce nu-și mai țintește Ochii pe drumul dinspre țîrg.* LABIȘ, P. 29. *Murgul ochii-și aprindea, Nechezea și respundea.* ALECSANDRI, P. P. 73. *Au niște ochi de cînd se uită la tine te bea nu altă.* ȘEZ, V, 8. *Ochiul stăpînului îngrășă calul.* ZANNE, P. IV, 620. *Din ochi miere, din gură fiere.* id. ib. II, 330. ♠ *Ochi de șarpe v. șarpe. Ochi de șoim v. șoim. Ochi de vultur v. vultur.* ♠ Loc. adv. **Sub ochii noștri** = acum, în prezent. *Aceasta e cauza amestecului care se întinde cu mare iușală sub ochii noștri.* IORDAN, G. 199. *Societatea noastră se construiește sub ochii noștri.* V. ROM. decembrie 1953, 260. **De** (sau **pentru**) **ochii lumii** = de formă, pentru aparență. Cf. POLIZU, DDRF, ȘĂINEANU, ALEXI, W., PAMFILE, J. II, 405, CIAUȘANU, GL. **În ochii cuiva** sau (învechit) **înaintea ochilor cuiva** = după părerea cuiva, în (sau după) aprecierea cuiva, în conștiința cuiva; în fața cuiva. *Ertare să dobîndesc înaintea ochilor tăi.* PALIA (1581), 130/10. *Ea riscă a-și compromite reputația în ochii lumii.* BOLINTINEANU, O. 382. *Dinastia este condamnată în ochii poporului român* (a. 1888). LIT. ANTIMONARHICĂ, 133. *Aplicarea procedeeilor de critică profană la textele biblice a găsît astfel o confirmare, care a consacrat-o, chiar și în ochii clerului cult.* OȚETEȘA, R. 318. **Cu ochii pierduți** = privind în gol; în extaz. DM. ♠ Expr. **A sări în ochi** v. sări. **A pierde pe cineva** (sau **ceva**) **din ochi** = a nu mai vedea pe cineva sau ceva care se depărtează sau de care te depărtezi. *În puțină vreme au pierdut din ochi orașul Hamburg.* DRĂGHICI, R. 7/14. *El trist privind în urma lor... Rămase gînditor... Cînd i-a pierdut din ochi, voi Să se ridice.* COȘBUC, F. 74. **A i se prinde** (cuiva) **ochii de cineva** sau **de ceva** = a alege cu privirea (pe cineva sau ceva) din mulțime, a prefera. *De nici unul nu i se prindeau ochii, deși erau armăsarii și caii cei mai buni din toată împărăția.* ISPIRESCU, L. 15. **A nu avea ochi decît pentru cineva** = a se uita numai la o anumită persoană. Cf. DDRF. *De aici încolo Răducanu al ei nu mai avu ochi decît pentru fetișcana aia.* CAMIL PETRESCU, O. II, 296. **A i**

rămîne (cuiva) ochii (și inima) la ceva sau la cineva v. rămîne. A nu-și lua ochii de la (sau de pe) cineva sau ceva v. l u a. A i se scurge (sau a-i curge cuiva) ochii după cineva sau după ceva = a se uita cu mult drag la cineva sau la ceva, a ține mult la cineva sau la ceva. *Cum văzură ele condurii, li se scurgeau ochii după dînșii.* ISPIRESCU, L. 24, cf. DDRF, BARCIANU. A mânca (sau a înghiți, a sorbi pe cineva) cu ochii (sau din ochi) sau a pierde (sau a prăpădi) pe cineva din ochi (de drag) = a privi cu mult drag la cineva, a ține foarte mult la cineva. *În negrul zid s-arătă Venind, ca-n somn lunatec, în pasuri line ea; Arald nebun se uită — cu ochii o-nghițea.* EMINESCU, O. I, 95. *El neconținut o sorbea din ochi și se minuna cum îi ședea de bine.* GANE, N. II, 123. *Parcă-mi vine s-o sorb cu ochii de dragă ce-mi e.* CREANGĂ, P. 167. *Tu-l sorbeai din ochi, privindu-l.* VLAHUȚĂ, S. A. I, 45, cf. DDRF, ȘĂINEANU. *Cu șorțul negru prins în briu, O pierd din ochi de dragă!* COȘBUC, P. I, 118, cf. CIAUȘANU, GL., com. din PIATRA NEAMȚ. A-i fugi (sau a-i aluneca cuiva) ochii după (sau pe) cineva = a privi insistent, cu admirație. Cf. CADE, CIAUȘANU, GL. A fura (pe cineva) cu ochiul v. f u r a. A fura (cuiva) ochii v. f u r a. A-i lua (cuiva) ochii v. l u a. A bate la ochi v. b a t e. A-i fugi (cuiva) ochii pe ceva v. f u g i. A nu-și crede ochilor v. c r e d e. A pune ochii pe cineva v. p u n e. A (-și) arunca ochii v. a r u n c a. A (-și) roti ochii (sau privirea) v. r o t i. A căuta (pe cineva sau ceva) cu ochii v. c ă u t a. A da cu ochii de cineva (sau de ceva) = a vedea ceva sau pe cineva care îți iese întimplător în cale; a zări. *Colonelul... dă cu ochii de sarbedul român Ce stase-n loc la umbră, sub un stejar bătrîn.* ALECSANDRI, O. 244. *Cînd a dat cu ochii de mire, pe loc a încremenit.* CREANGĂ, P. 86. *Ce o să se facă ea cînd o da cu ochii de soțul ei.* CARAGIALE, O. II, 149, cf. DDRF, ȘĂINEANU. *A dat Singer cu ochii de-o fîntînă.* COȘBUC, P. II, 183, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Ce te sfiștii ca o fecioară Cînd dă cu ochii întiași dată de ce-i e drag?* DELAVRANCEA, A. 92. *Danton... dă cu ochii de petiție.* CAMIL PETRESCU, T. II, 421. *Cum intru, dau cu ochii de cei doi.* ULIERU, C. 96. A da ochii (sau ochi) cu cineva = a întilni pe cineva (pe neașteptate). *Acum, de la distanță, fără să dau ochii cu d-ta, am căpătat curaj.* IBRĂILEANU, S. L. 94. *Cum am să mai dau ochii cu dumneata?* C. PETRESCU, C. V. 220. *Mi-era rușine să dau ochi cu băieții.* BRĂESCU, A. 105. *N-ar fi vrut să dea ochii cu nimeni.* BART, E. 213, cf. CĂLINESCU, I. 62. A-i ride (cuiva) ochii = a fi foarte vesel, a fi bucuros. CADE. A face (cuiva) ochi dulci v. d u l c e. DM. A se ridica în ochii cuiva v. r i d i c a. A ridica (pe cineva) în ochii cuiva v. r i d i c a. A lua (pe cineva) la

ochi = a) a avea bănuiele asupra cuiva, a suspecta (pe cineva). *Am de trecut prin multe locuri și nu vreu să mă ieie oamenii la ochi.* CREANGĂ, P. 197, cf. DDRF. *Hai pe jos, că e aproape și nu ne ia lumea la ochi.* CAMIL PETRESCU, O. II, 670; b) a remarca (pe cineva). *Să știe și vodă că se află pe-aici oameni cu știință de limbi streine și să mă ia la ochi.* ISPIRESCU, CONV. LIT. XVIII, 200. A ține (pe cineva) sub ochi = a supraveghea îndeaproape. *Miroseau numaidecît pe călătorul îndoielnic, de-l țineau apoi tot timpul subt ochii lor, fără ca el să bănuiască.* CAMIL PETRESCU, O. II, 147. A sta (sau a fi) cu ochii pe cineva sau a avea ochii pe cineva = a supraveghea pe cineva. *Să știi că am să am ochii pe dumneata.* C. PETRESCU, R. DR. 249. A fi cu (sau a avea, a face, a deschide) ochii în patru v. p a t r u. A ieși din ochii cuiva = a ieși din raza de vedere a cuiva. *Abia ieșiți din ochii pandurilor... le iese înainte Orfano.* GHICA, ap. TDRG. Cît poate cuprinde ochiul (sau cu ochii) sau cît bate ochiul = pînă la orizont. *Cît putea cuprinde cu ochii, nu videea altă decît fîntini și izvoară.* DRĂGHICI, R. 28/13. *Nu se zărea țipenie de om cît bătea ochiul.* SADOVEANU, O. XVI, 18. *Cît poate cuprinde ochiul, ea se întinde nemărginită, ca suprafața mării.* BOGZA, C. O. 383. A face (sau a întoarce) ochii (sau ochirea) roată v. r o a t ă. A pune ochii în pămînt v. p u n e. A pune ochii în grindă sau a fi cu ochii stîlpiți după ușă = a fi pe moarte. ZANNE, P. III, 175, cf. 425. A mânca (sau a înghiți ceva și) cu ochii = a-i plăcea foarte mult ceva. Cf. ALEXI, W. A avea ochi = a fi priceput în a aprecia un lucru dintr-o privire. *Ai luat un cal dă o să mă pome-nești cît îi trăi... Ți l-am dat dumitale că am văzut că ai ochi la cai.* CAMIL PETRESCU, O. II, 48. A măsura (sau a judeca, a prețui etc.) din (sau după) ochi (sau cu ochii) = a aprecia, a examina cu privirea. *Numai din ochi și pe dinafară a judeca oamenii s-au învățat.* ARHIVA R. I, 162/12. *Începe el a o măsura cu ochii de sus pînă jos și de jos pînă sus.* CREANGĂ, P. 163. *Tot chibzuia, parcă măsura așa din ochi depărtarea.* MIRONESCU, S. A. 119. A vinde (sau a da, a cumpăra) pe ochi = a vinde (sau a cumpăra), apreciind cu privirea. CIAUȘANU, GL. (În credințe populare) A fi rău de (sau la) ochi sau a avea ochi răi v. r ă u.

3. Fig. Putere de pătrundere, de distingere, discernămînt; judecată, rațiune. *Luminează întunecarea ochilor miei* (a. 1633). GCR I, 82/27. *Dereptățile-ț... veselesc inema curată Din poronca ta cea luminată, Ce-ntăreaște ochii cu lumină.* DOSOFTEI, PS. 58/17. *Neadormitul vostru ochi prevede pentru libertatea tuturor creștinilor* (a. 1774). URICARIUL, I, 173. *Ochiul lui Ionel Teodoreanu vede cu deosebită justete anumite situații.* RALEA, S. T. I, 67.

4. (La pl.) Față, obraz. *S-a oprit în fața vișoarei unui mărginaș bondoc și îndesat, care tocmai se spăla pe ochi de dimineață.* CARAGIALE, O. II, 232, cf. PAMFILE, J. II, 405, DR. X, 196. *N-apucaseră a vedea la ochi pe înfricoșatul Șoimar.* SADOVEANU, O. V, 670. *Dumineca să nu te speli pe ochi din cană.* ȘEZ. VI, 24, cf. ALR II 3517/762, 791, 928. ↪ L O C. a d v. **De la (sau din) ochi sau (verde) în ochi** = cu îndrăzneală, în față; fără cruțare. *Îi aduc în Iași cu pază... De la ochi sudălmi, batjocuri, defăimări ce nu-s de spus.* BELDIMAN, E. 31/27. *Un copil de ieri să mă batjocorească de la ochi!* ALECSANDRI, T. 233. *Spune-mi verde-n ochi, ca să știi ce leac trebuie să-ți fac.* CREANGĂ, P. 207, cf. DDRF.

II. 1. (Regional, uneori determinat prin „de glajă“) Ochelari. Cf. KLEIN, D. 68, ALRM I/I h 23. *Dă-mi ochii de pe fereastă, că nu văd bine.* MAT. DIALECT. I, 83.

2. (În sintagme) *Ochi de pisică* = disc de sticlă (montat într-o garnitură metalică) care reflectă razele de lumină proiectate asupra lui și care este folosit ca piesă de semnalizare la vehicule sau la panourile fixe de pe șosele. Cf. DDRF, CANTUNIARI, L. M. 107. *Ochi magic* = tub electronic cu ecran fluorescent care se folosește, în special la aparatele de recepție radiofonică sau radiotelegrafică, ca indicator de funcționare a aparatului pe lungimea de undă a unui post de radioemisiune. *Ochi de vulpe* = galbeni, bani. *Îi mai unsei osia cu vreo câțiva ochi de vulpe, ca să mă lase în pace.* GORJAN, H. IV, 31/13, cf. BARONZI, L. 149, LM, DR. XI, 143. *Ochiul dracului* = a) ban. *Cine fuge de ochiul dracului?* ALECSANDRI, T. 284. *Banu-i ochiul dracului.* CREANGĂ, A. 115. *Știa bine... că banu-i ochiul dracului!* AGIRBICEANU, A. 543, cf. ZANNE, P. V, 32; b) (prin Bucov.) numele unui dans. VARONE, D. 120.

B. S. m., s. n. (Prin analogie)

I. S. m., s. n. 1. S. n. și (regional) m. (Determinat prin „de fereastră“, „de geam“ etc.) Fiecare dintre spațiile libere ale unei ferestre în care se montează geamurile; panou de sticlă care închide fiecare dintre aceste spații. Cf. KLEIN, D. 193, LB, POLIZU, DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W., PAMFILE, I. C. 244. *Fiecare ochi de fereastră, pe la casele din sat, se lumina slab și galben ca șofranul.* ARDELEANU, U. D. 133. *Toma! Lotru ședea mototol pe laviță... privind țintă la un ochi de fereastră.* REBREANU, NUV. 35. *Printr-un ochi de giurgiuvea fără geam venea, ca o alintare de somn și de visare, un cântec de privighetoare.* P. CONSTANT, R. 138. *O biserică de lemn... pleoștită, joasă și cu ochiuri mici de fereastră, ca orice casă de țară.* CĂLINESCU, E. 31. *Mi-am rezemat fruntea înfierbîntată de-un ochi de fereastră.* SADOVEANU, O. IV, 88, cf. ALR I 660, A I 20, 22, III 18, VI 16, 26, MAT. DIALECT. I, 184. ↪ S. n. Mică deschiză-

tură închisă cu sticlă, făcută într-un perete exterior, folosind la aerisirea sau la iluminarea unei încăperi. Cf. POLIZU. *Mă opii lângă bordeiul cel înfundat și sărac al tatălui meu. Prin ochiul de sticlă se vedea lumină.* EMINESCU, G. P. 103, cf. DAMÉ, T. 98. *Prin ochiul colbăit și galben, care ținea loc de fereastră, intra lumina și puneă o pată lungă în mijlocul casei.* SADOVEANU, O. I, 488, cf. CHEST. II 262/52.

2. S. n. Buclă formată prin îndoirea unei sfori petrecută cu un capăt prin îndoitura; laț, ochet. *Un ștreang... aluneca pe un ochi.* ODOBESCU, S. I, 442, cf. PAMFILE, A. 204. *Draperii singerii... se ridicau în stînga și în dreapta... în falduri prinse în ochiuri de șnur auriu.* CAMIL PETRESCU, O. II, 561, cf. BOUREANU, S. P. 34, ȘEZ. IX, 36, ALR I 1311/51, A II 12. ↪ S. n. și (învechit) m. Fiecare dintre golurile (simetrice) aflate între firele unei împletituri, ale unor țesături, plase etc.; golul împreună cu firele care îl mărginesc. *Sămt la nevod legați ochi.* VARLAAM, C. 157, cf. LB, POLIZU, DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W., PAMFILE, J. I, 129. *Momești vietățile undelor și le arunci în ochiurile plășilor late.* DELAVRANCEA, O. I, 245, cf. ATILA, P. 44. *Prin perdelele cu ochiuri hexagonale... se vede bine în odaie.* CAZIMIR, GR. 123. *Năvodul fusese urzit, nod cu nod, ochi cu ochi, de singurele miini ale pescarului îndrăzneț.* ARGHEZI, C. J. 165. *Guica stătea în fața bordeiului... și, de bucurie că în sfîrșit Achim plecase, scăpă câteva ochiuri la ciorap.* PREDA, M. 222, cf. H II 207, ȘEZ. IV, 113.

3. S. m. și n. (Regional, determinat prin „de lanț“) Fiecare dintre verigile din care se compune un lanț; za. *Un păcat trage după sine și alt păcat, precum un ochiu de lanț trage după sine alt ochiu de lanț.* CALENDARIU (1814), 128/19, cf. ȘĂINEANU, ALEXI, W., ALR I 1998, ALRM II/I h 416, A I 31, 34, 36, II 12.

4. S. n. (Regional) Inel la circeiele de fier. ALR SN I h 24, ib. h 25. ↪ Inel de metal fixat la capătul leucii. Cf. H IV 86, 254, IX 439, XI 198, XIV 8, ALR II 5632/ 172, 182, 762, 812, 872, 886, A III 3. ↪ (La pl.) „Bleauri de fier cu verigă, care se pun la capul osiei de lemn ca să nu se spargă“. LEXIC REG. 30. ↪ Partea ciocanului, a hîrlețului etc. în care se fixează coada. Cf. DDRF, IOANOVICI, TEHN. 210, ORBONAȘ, MEC. 209.

5. S. n. Orificiu în plita unei mașini de gătit, pe care se așează vasele pentru a le pune în contact direct cu flacăra. Cf. LTR.

6. S. m. și n. Fiecare dintre găurile din piine, caș etc., produse prin dospire. Cf. I. GOLESCU, C., LB, POLIZU, DDRF, ȘĂINEANU. *Cu cît am mai multe, cu atît cîntăresc mai puțin (Ochii în caș-caval).* GOROVEI, C. 253.

7. S. n. (Regional) Celulă de fagure. Cf. LB, POLIZU, ȘĂINEANU, MARIAN, INS. 145, ALEXI, W., PAMFILE, I. C. 93, ALR 1683/416.

8. S. m. (Regional) Fiecare dintre găurile ciurului. *Mulți tătari stau împregiur Cu ochi mici ca ochi de ciur.* ALECSANDRI, P. P. 77. ♦ Gaură în partea superioară a fluierului, prin care iese aerul. Cf. LIUBA-IANA, M. 102.

9. S. n. (Regional) Gaură făcută în urechea oilor ca semn de recunoaștere (Sarinasuf — Tulcea). CHEST. V 156/74.

10. S. n. Gaură făcută în gheața unui riu sau a unei bălți; copcă, produf. Cf. ATILA, P. 137, ALR I 1733/87.

11. S. n. Loc gol printre nori, printre ramuri etc. Cf. DDRF, PAMFILE, VĂZD. 109. *Prin ferestrele negre ale unei case vechi, prin ochiuri de frunzișuri care cresc bogat în jurul zidurilor . . . , fete întind căpete cu ochi curioși și plini de zîmbet.* SADOVEANU, O. IV, 129.

II. S. n. Despărțitură într-o magazie, într-un hambar, într-un sertar etc. Cf. DDRF, ANTIPA, P. 540, PAMFILE, A. 217. *Se înălțaseră adevărați negustori . . . cari se „aruncău“ la câte patru-cinci sute de chile, aveau cinci-șase ochiuri de magazii.* CONV. LIT. XLIV₂, 211. ♦ (Regional) Scobitură făcută în zidul pivniței unde se păstrează diferite lucruri (Frințești — Tirgu Jiu). CHEST. II 283/44.

III. S. m., s. n. I. S. n. și (regional) m. Întindere de apă în formă circulară, în regiuni mlăștinoase, mărginită cu papură; loc unde se adună și stagnează apa. *Balta vesel clocotește de-un concert asurzitor și din ochiuri se înalță cîrd de rațe ca un nor.* ALECSANDRI, P. III, 62. *În cele mai multe locuri se află o mulțime de ochiuri, lacuri și iazuri . . . , toate împănate cu trestie.* MARIAN, O. II, 289, cf. BARCIANU. *Dar în loc de a înainta cu grijă ca întotdeauna, oprindu-se în marginea limpezisurilor sau făcînd ocolul ochiurilor, de astă dată merse tot mai departe.* D. ZAMFIRESCU, V. T. 183, cf. ALEXI, W. *Ochiurile de apă stătută înghețaseră și giștele nu mai aveau unde să se scalde.* DUNĂREANU, CH. 75. *Ratele se scaldau cu nesaț în ochiul de baltă.* BRĂESCU, A. 72. *Trăgînd cătră el undița de știucă, o înfipse în cirlice mari și o aruncă într-un ochi al lui, mai la dos, între tufe de papură.* SADOVEANU, O. IX, 418. *Un ochi de ploaie, apă clară, a rămas Să strîngă cerul.* BLAGA, P. 72. *Într-o vară, venînd apele mari, au cuprins ochiul. La retragerea apelor ochiul a rămas sec.* CAMILAR, C. 56, cf. H XI 323, TODORAN, GL., CHEST. IV 63/252, com. din FRATA — TURDA, ALR I 423/298, ALR SN III h 831. ♦ (Regional) Lac pe virful unui munte; iezer. Cf. CHEST. IV 67/22, 62, 174 c.

2. S. n. Virtej de apă, bulboană. *Lungul hotarului merge tot din Toplița Neagră . . . printr-un cîd din jos de ochiu, ce au dat satul că au rămas răzășilor (a. 1754).* URICARIUL, XVII, 264, cf. LB, PÔLIZU. *Peste adîncimi se fac*

ochiuri mari care roteșc în loc. VLAHUȚĂ, O. A. 407, cf. DDRF, ȘĂINEANU. *Oltul . . . se aruncă peste stînci și cade în ochiuri iuți și adînci.* DELAVRANCEA, ap. CADE. *Tăcerea, întinericul nopții, gilgiutul șopotitor al ochiurilor neliniștea pe cei mai mulți.* D. ZAMFIRESCU, R. 122, cf. ALEXI, W., PAMFILE, J. I, 129. *Dincoace, o plută spartă agită într-o scandare leneșă ochiuri de apă prinse în goană.* KLOPŠTOCK, F. 330, cf. CHEST. IV 39/62, ALR I 427.

IV. S. m., s. n. (Predomină ideea de pată)

1. S. n. Porțiune de loc, în formă circulară, acoperită cu altceva (apă, nisip, zăpadă, verdeață etc.) decît mediul înconjurător. *Un ropot de ploaie spală cele din urmă ochiuri zgurate de omăt.* C. PETRESCU, R. DR. 312. *Pelocuri intrau în ochiuri de verdeață, poiene mici, pline de iarbă fină și mătăsoasă.* SADOVEANU, O. II, 199. *Aice era un ochi de pămînt verde, ca un ostrov în mare.* SBIERA, P. 227.

2. S. n. (Adesea determinat prin „de pădure“) Luminiș, poiană. *Aci vede omul adese dealuri, din care unele sînt cu păduri, și altele ochiuri limpede sămănate.* GOLESCU, I. 109. *Acolo-n ochi de pădure . . . Vom ședea în foi de mure.* EMINESCU, O. I, 54. *Departen ochiul de pădure, Nemîngîiatul corn răsună.* F. (1888), 174, cf. DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W. *Un ochi în pădure adăpostește un sat.* IORGA, ap. CADE. *Dimineața și serile vîntătorul bun s-arată prin toate ochiurile, să surprindă capra ori ciuta pascănd.* I. CR. II, 22, cf. ALR I 1980/594, ALRM SN I h 398.

3. S. m. și n. Pată de lumină, punct strălucitor. *El privea în ochiul luminărei, cu buzele strînse.* EMINESCU, G. P. 97. *Dar printre crengi adormitoare Din cer un singur ochi de soare Căzu pe briu și l-a răpit.* COȘBUC, P. I, 124. *Tudorică, chinchit la vatră, să uită pe gînduri la ochiurile roșii din spuză.* N. REV. R. III, 408. *Pe obraji ei tremura un ochi argintiu de lumină, înfrumusețîndu-i.* REBREANU, I. 312. *Tremurînd s-a stîns vîpaia luminării de pe masă, Iar acuma numai ochiul de jărătic din cămin Licărește-n umbra dulce, ca o piatră de rubin.* TOPÎRCEANU, S. A. 40. *Luceau cînd și cînd doi ochi de jar din spuză.* SADOVEANU, O. XVII, 214.

4. S. n. Picătură de grășime. Cf. PÔLIZU, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W. *Numai ciubotele paracliserului nu bocănesc pe podelele de scînduri cu ochiuri de ceară sleită.* I. BOTEZ, B. I, 55.

5. S. m. și n. Fiecare dintre punctele colorate de pe zaruri, cărți de joc etc. *Zic celui care face cărțile: „Dă-mi un birlic, dă-mi un zece ochi, un popă, o preoteasă.“* FILIMON, O. I, 181. *Vrei să iei zece ochi de caro cu nouă ochi de treflă?* ALECSANDRI, T. 1202. *Un geambaș . . . cu cinci ochi m-a ras, tâlhariul, tot cîștigul l-am pierdut.* CONTEMPORANUL, II, 25, cf. DDRF, ȘĂINEANU, PAMFILE, J. I, 287, BUL. FIL. V, 260.

6. S. n. (Regional) Fiecare dintre petele colorate de pe penele din coada păunului. Cf. CADE, ALR I 1 021/750.

7. S. n. (Regional) Model colorat într-o țesătură. Cf. MOLDOVAN, T. N. 160.

V. S. n., ș. m. I. S. n. (De obicei la pl.) Mincare făcută din ouă prăjite sau fierte fără coajă, astfel ca gălbenușul să rămână întreg (cu albușul coagulat în jurul lui). Cf. POLIZU, DDRF, ȘĂINEANU, PAMFILE, J. I, 129. *Avem ochiuri pe purée de spanac*. VINEA, L. I, 227, cf. H III 19, XIV 249, XVI 228, ȘEZ. VII, 117, CHEST. VIII 64/7, 21, ALR II 4 082/791, 836, 876.

2. S. n. și m. Mugur (mai ales la vița de vie). *Au obicinuit unii a lega mai multe cîrlige de vițe laolaltă și, astupîndu-le în gropi, a le uda, ca se sloboadă din ochiuri rădăcini*. ECONOMIA, 149/1. *Ia ochi, adică vîrfuri de mugur de plop*. PISCUPEȘCU, O. 306/12. *Cîrligul este o bucată de viță... avînd un ochi sub nodul de unde se taie și altul deasupra lui*. I. IONESCU, P. 247, cf. DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W., ALR I 970/512, ib. 1 712/5, 56, 512, 528, 540, 588, 600, 614, 679, 680, 684, 831, ALR SN I h 221, A II 12.

3. S. n. (Regional) Bășică pe degetele picioarelor (Micești — Alba Iulia). ALRM I/I h 187/136. \diamond *Ochi de găină = a*) bătătură. Cf. KLEIN, D. 6, 222, LB, DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W., BIANU, D. S., DR. V, 215, BUL. FIL. VII—VIII, 371, ALRM I/I h 188, ALR II/I h 77; **b**) herpes. ALR II/53. *Ochiul ciorii = bătătură*. ALR II/I h 77/141.

4. S. m. (Și în sintagma *ochii calului*) Pielea îngroșată de sub genunchiul calului. DR. V, 305.

5. S. n. (Regional, și în sintagma *ochi de sare*) Sare cristalizată. Cf. DDRF, COM. MARIAN, COM. DIN STRAJA — RĂDAUȚI.

C. S. m. C o m p u s e :

ochiul-boului = (Bot.) **a**) margaretă (*Chrysanthemum leucanthemum*). Cf. BARONZI, L. 139, MARIAN, O. I, 305, ȘĂINEANU, BARCIANU, GRECESCU, FL. 316, ALEXI, W., DS, BUJOREAN, B. L. 386, ȘEZ. XV, 96, A V 15; **b**) *Callistephus chinensis*. Cf. BULET. GRĂD. BOT. V, 56, SIMIONESCU, FL. 406; **c**) *Leucanthemum vulgare*. Cf. BRANDZA, FL. 284, DAMÉ, T. 184; **d**) *Aster alpinus*. Cf. GRECESCU, FL. 291, SIMIONESCU, F. R. 114, DS; (regional) **e**) steliță (*Aster amellus*). Cf. DDRF, VICIU, GL.; **f**) mușețel (*Matricaria chamomilla*). Cf. ALR I 1 938/112, 131, 136, 170, 898; **g**) cinci-degete (*Potentilla reptans*). Cf. PANȚU, PL.; **h**) clopoței (*Campanula persicifolia*). Cf. COTEANU, PL. 16, LB; **i**) stelute (*Erigeron acer*). Cf. BIANU, D. S., GRECESCU, FL. 293; **j**) brusture (*Telekia speciosa*). Cf. GRECESCU, FL. 299, PĂCALĂ, M. R. 15; **k**) bulbuc (*Trollius europaeus*). Cf. BULET. GRĂD. BOT. XI, 52, ALR II 6 267/95, 130; **l**) spînz

(*Helleborus purpurascens*). ALR I/I h 134/290, ALRM I/I h 192/290; **m**) stînjeni galbeni (*Iris pseudacorus*). ALR II 6 270/605; (Ornit.) **n**) pitulice (*Troglodytes troglodytes, troglodytes parvulus*). Cf. POLIZU, MARIAN, O. I, 304, DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W., DS, DOMBROWSKY, P. 414, H X 187, SBIERA, P. 324, ALR II 6 217/520, A VI 26; (regional) **o**) aușel (*Regulus cristatus*). Cf. MARIAN, INS. 266, ALR SN III h 699; **p**) codobatură (*Motacilla alba*). Cf. I. GOLESCU, C., ALR I 1 042/302, 394, 412, 418, 420, 424, 512, 518, 526, 530, 538, 540, 600, 618; **r**) măcăleandru (*Erithacus rubecula*). BĂCESCU, PĂS. 101; **s**) sticlete (*Carduelis elegans*). ALR I 1 045/295; (Entom.) **ș**) vaca-domnului (*Lygaeus egrustris*). *Se vădește minune... în meșteșugul fracurilor roșii, minuscule și tari, în care sînt îmbrăcate gîngăniile acestea, ca niște mici juvare-ricale, numite ochiul-boului*. CAMIL PETRESCU, O. II, 712, cf. ALR SN III h 752/987; **t**) (regional) libelulă (*Libellula quadrimaculata*). ALR SN III h 751/250;

ochiul-boului-albastru = numele a două plante cu tulpina păroasă, cu frunze lunguiețe și cu flori liliachii sau albastre; cresc prin pășunile de munte; mușcatul-dracului (*Knautia longifolia* și *Scabiosa columbaria*). Cf. PANȚU, PL.;

ochii-șarpelui = **a**) plantă erbacee cu frunze mici, acoperite cu peri albi, mătăsoși, cu flori albastre (*Eritrichium nanum*). Cf. id. ib.; **b**) numele mai multor specii de nu-mă-uita (*Myosotis arvensis, Myosotis palustris, Myosotis intermedia*). Cf. LB, I. GOLESCU, C., POLIZU, DDRF, ȘĂINEANU, BRANDZA, FL. 377, DAMÉ, T. 187, BARCIANU, GRECESCU, FL. 409, ALEXI, W., PANȚU, PL., BORZA, D., ȘEZ. XV, 95, ALR II 6 275/27;

ochiul-lupului = **a**) plantă erbacee cu flori mici, albastre (*Lycopsis arvensis*). Cf. BARCIANU, ALEXI, W.; **b**) plantă erbacee cu tulpina ramificată și cu florile dispuse în formă de spice (*Plantago indica*). Cf. DDRF, BORZA, D.;

ochiul-păsăruiciei = nu-mă-uita (*Myosotis palustris*). Cf. PĂCALĂ, M. R. 17, PANȚU, PL.;

ochii-șoricelului = **a**) mică plantă erbacee cu flori alburii (*Saxifraga adscendens*). Cf. id. ib.; **b**) (regional) nu-mă-uita (*Myosotis*). ALR II 6 275/130;

ochiul-păunului = fluture de noapte cu pete rotunde, colorate pe aripi, asemănătoare cu cele de pe coada păunului (*Saturnia pyri*). Cf. DDRF, ȘĂINEANU, MARIAN, INS. 266, 275, ALEXI, W., JAHRESBER. XII, 122;

ochiul-soarelui = vanilie sălbatică (*Heliotropium europaeum*). Cf. BARONZI, L. 139, DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU;

(Transilv.) **ochi-galbini** = filimică (*Calendula officinalis*). BULET. GRĂD. BOT. V, 56;

(regional) **ochiul-găinii** = mică plantă erbacee, cu o singură floare, mai rar cu două flori, cu frunzele formînd o rozetă la baza tulpinii (*Primula minima*). Cf. ŐEZ. XV, 96;

(Mold.) **ochii-cucului** = circiumăreasă (*Zinnia elegans*). PANTU, PL.;

(prin Bucov.) **ochiul-veriței** sau **ochiul-mîțului** = plantă erbacee cu frunze lanceolate și cu flori albastre, roșii sau albe (*Echium vulgare*). Cf. ŐEZ. XV, 96;

(regional) **ochi-roș** = boartă (*Rhodeus sericeus*). BĂCĂSCU, P. 42, of. com. MARIAN;

ochi-de-pisică = calcedonie. GEŌLOGIA, 13;

ochiul-taurului = numele unei stele din constelația Taurului. Cf. CULIANU, C. 47.

— Pl.: (A, B I 1, 2, 3, 6, 8, III 1, IV 3, 5, V 2, 4, C) **ochi**, (B I 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 10, 11, II, III, 1, 2, IV 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, V 1, 2, 3, 5) **ochiuri**, (regional, B V 3) **ochiure** (DR. V, 305).

— Lat. **oc(u)lus**.

ŌCHI² vb. IV. I. (Acțiunea este săvîrșită de om) 1. **Tranz.** A distinge pe cineva sau ceva cu privirea, a zări, a observa. *Pre noi cum ne ochiiază; de departe înceape a striga... u! măi! iacă lupul! ȚICHINDEAL, F 108/7. Au ochiat vîntoriul că să leagănă vița. id. ib. 124/9. De cum îl ochi, începu să-i ticie inima. ISPIRESCU, L. 24. Petru... se afla în un cot după captor unde Sanda nu-l ochise. F (1891), 165. Pe Turcalete și porcii lui n-ar fi putut să-i ochescă turcii. GALACŢION, O. 295. El ocheanu că și-a luat și pe cîmp că s-a uitat, D-un ciungar nalt ę-a ocheat. MAT. FOLK. 179. ę Fig. Adevărata țință a cinstei nu bine ochindu-o, aiure ne luncăm. ARHIVA R. I, 153/12. ę Refl. pas. Directorul nu se ochea. CIAUȘANU, R. SCUT. 61. ę **Intran z.** A privi, a se uita. *Îi mai spuse să ochescă prin polițiile cu haine. ISPIRESCU, L. 163. [Radu] cum sta și cum ochea, Iată, nehe, că zărea Un cort mare și rotat. ALECSĂNDRI, P. P. 198. Mă luai din casă, Di la masă, Cu ochii ochind... Nu vădzuî nemic. MARIAN, S. R. I, 130.**

2. **Tranz.** A urmări, a fixa cu privirea pe cineva (dintr-un grup), cu o anumită intenție, a pune ochii pe cineva. *O fată... pre care mai nainte vecinul o ochise. NEGRUZZI, S. II, 244. Tudora... Pin fereasta ei privește Pe Mihai învingător, Care trece ș-o ocheste. ALECSĂNDRI, P. III, 249. Se apropiu de Zăgreanu și-l pofti să joace, oferindu-i pe cea mai frumuseică fată din Pripas... pe care și-o ochise dînsul s-o ia de nevastă. REBREANU, I. 483. Îi era dragă Tudora... pe care-o ochise într-o zi la adunatul finului. MIRONESCU, S. A. 89. Ce feată pe drum vedea, Cu privirea mi-o ochea, Ceaușului porunceă, Logodnică o cerea. TEODORESCU, P. P. 578. O văduvă frumoasă și vicleană*

il ochi bine pe fecior... deci-și puse carul în petri să-l amăgească. RETEGANUL, P. III, 58. ę

A remarca, a observa (dintr-un grup mai mare) un obiect necesar (pentru a și-l însuși sau a se folosi de el); a-și fixa privirea asupra unui obiect. *Ioane, eu ți-am și ochit un potcapic, zise moș Vasile. CREANGĂ, A. 109. Am ochit și eu un loc de comoară. MIRONESCU, S. A. 139. Ochi un scaun... și se instală nepoftit. C. PETRESCU, C. V. 146. Ochea un loc unde să se facă nevăzut. POPA, V. 176. El, Ponici, ochise o cameră tare bună. GALAN, B. I, 408. Ochează firul de iarbă, îl ia, îl pune în chimir. RĂDULESCU-CODIN, I. 296.*

3. **Tranz.** A cerceta insistent cu privirea pe cineva sau ceva; a scruta. *Grecii... Încep să ochescă Prutul, înnot pe unde vor da. BELDIMAN, E. 54/16. Oi ochi-o bine și apoi ți-oi spune eu ce zace într-însa. CREANGĂ, P. 163. Ea din ochi că mi-l ocheste și din guriță-i vorbește. MARIAN, I. 37. Mergi acasă și-o ocheste și-i vede-o ce plătește. id. SA. 25. Bine-mi place-a secera Pe holdă cu mîndra mea! Eu griul să i-l cosesc Din ochi numai s-o ochesc. ANT. LIT. POP. I, 147.*

4. **Intran z.** A face cuiva semn cu ochiul; a trage cu ochiul. *Bărbații, cum m-o zărit, Unul l-altul o ochit. MARIAN, S. R. I, 185. La fete din ochi nu trag Că odată am ochit și de loc o nebunit. RETEGANUL, CH. 75.*

5. **Intran z.** A potrivi o armă (la ochi) pentru ca proiectilul să nimerească ținta, a stabili linia de ochire a unei arme, a ținti. Cf. ANON. CAR. Colonelul... mă învăță cum s-o omplu [pușca], cum să ochesc și cum să trag. ODOBESCU, S. III, 22. Comandantul smuci arma din mîna unui soldat și ochi. VLAHUȚĂ, O. A. 156. Iar cînd ochesc, cu hohot Tu rîzi căci plumbii moi S-au dus în piept de-a dreptul Spurcatului ciocoi. COȘBUC, P. I, 217. Un bun trăgător nu ocheste atît de lung la șapte pași. CAMIL PETRESCU, U. N. 280. Pe cînd ochea a treia oară... vedea lămurit cum scade unda și muierea iese de ceea parte, pe prund. SADOVEANU, O. VII, 331. M-a găsît un pădurar, care-a ocheat ș-a dat cu pușca-n mine. GRAIUL, I, 155. Se răsucește, ocheste și trage încă o dată: tranc! V. ROM. iulie 1954, 73. Ochi multă vreme, atent, fără să-i pese de schijele care zburau în jurul lui. ib. ianuarie 1955, 111. ę **Tranz.** (Adesea urmat de determinări introduse prin prep. „cu“) A ținti pe cineva sau ceva cu o armă (sau cu un obiect); a nimeri, a lovi ținta. *De aceea-a lui unelte și ghibaciul laț întinde, Stă la pîndă, îl ochează, pe Amorul doar va prinde. ASACHI, S. L. I, 107. Andrei, pe dinaintea căruia trecu animalul sălbatic, îl ochi. BOLINTINEANU, O. 331. Începură a-i ochi cu pietre. DELAVRANCEA, ap. CADE. Copiii o ochiră cu pepeni și castraveți. CĂLINESCU, I. 169. M-ar ochea ciobanii cu bulgări de pămînt. STANCU,*

c. 63. *Fu uimit . . . de măiestria călăreților, care ocheau cu săgeata, din goana juganilor, căciulile azvirlite în sus.* v. ROM. aprilie 1954, 110. *Pe biet Pinteza mi-l ochește, Subsuoară-l nimereste.* BALADE, II, 372. ♦ (Prin analogie) *Musca . . . cu precizie vrednică de cea mai desăvârșită balistică, ochea și prindea nasul Pisicuții din zbor.* HOGAȘ, M. N. 173. ♦ **Intran z.** (Următ de determinări introduse prin prepoziția „în”) *Am ochit adesea și în ciocirlia cea voioasă.* ODOBESCU, S. III, 23.

6. **Intran z.** (Regional) A picoti de somn, a moțai, a mijii. Cf. ALR II 2024/325, 723.

II. Refl. unipers. (Acțiunea reprezintă un proces din natură) 1. (Mold. și Transilv., despre întinderi acoperite cu zăpadă) A face din loc în loc pete, ochiuri (negre sau de verdeață) prin topirea zăpezii. *În poienile sorite, pământul se ochise bine și înverzeau pajști.* SADOVEANU, O. X, 627. *Poți scoate oile? — Poți, că s-a ochit!* VICIU, S. GL. ♦ (Despre zăpadă) A se topi treptat, scoțind la iveală pete, ochiuri de pământ sau de verdeață. *Cînd omătul se ochea, prevestind primăvara, tu mă făceai să simt împreună cu voi bucuria ce o-o aducea noul timp.* CARDAȘ, C. P. 9.

2. (Regional; despre cer) A se însenina parțial; a se răzbuna. ALR I 1264/69, com. din STRAJA — RĂDAUȚI. ♦ **Intran z.** A apărea, a ieși la iveală, a se arăta. *Ochea citeodată și soarele, dar tot mai mult ploua cu vînt.* AGRIBICEANU, L. T. 252.

III. Refl. unipers. (Despre caș) A dospi, a face găuri, ochiuri. Cf. LB, A I 35.

— Prez. ind.: *ochesc.* — Și: (învechit și regional) *ochea* (prez. ind. *ochez*) vb. I.

— V. *ochi*¹.

OCHIĂR s. m. (Prin Bucov.) Numele unei musculițe care intră în ochi (*Drosophila graminum*). Cf. MARIAN, INS. 394, JAHRESBER. XII, 126.

— Pl.: *ochiari*.

— *Ochi*¹ + suf. *-ar*.

OCHILĂRI s. m. pl. v. *ochelari*.

OCHILĂRIȚĂ s. f. v. *ochelariță*.

OCHINĂT, -Ă adj. v. *ochenat*¹.

OCHINCEĂ s. f. (Regional; mai ales la pl.) 1. Ghințură (*Gentiana cruciata* sau *excisa* sau *lutea*). Cf. BARONZI, L. 139, DDRF, PHILIPPIDE, P. 97, ȘĂINEANU, BRANDZA, FL. 157, 158, BARCHIANU, GRECESCU, FL. 397, 398, N. LEON, MED. 40, ALEXI, W., BIANU, D. S., COM. MARIAN, ȘEZ. IV, 29. *Foaie verde otinteavă, Pe mine maica măntreabă Ce muncă-mi este mai dragă.* MAT. FOLK. 449.

2. Degetariță (*Digitalis ambigua*) (Birsana — Sighetul Marmației). Cf. ALR II 6323/353.

— Pl.: *ochincele.* — Și: *otinteavă, otinteauă* (DENSUSIANU, T. H. 327) s. f.; *ochinpéle* (BARONZI, L. 139), *ochinceâne* (ALEXI, W.) s. f. pl. — Etimologia necunoscută.

OCHINCEĂNE s. f. pl. v. *ochincea*.

OCHINPÉLE s. f. pl. v. *ochincea*.

OCHIÓI s. m. (Regional) 1. Augmentativ al lui *ochi*¹ (A I I). Com. din CUZDRIOARA — DEJ.

2. Varietate de struguri albi (nedefinită mai îndeaproape) (Covasna — Iași). H VI 67.

— *Ochi*¹ + suf. *-oi*.

OCHIOLĂRI s. m. pl. v. *ochelari*.

OCHIOS, -OĂȘĂ adj. (Popular) 1. (Despre persoane) Cu ochi mari. Cf. I. GOLESCU, C. Femei . . . *sprintene, ochioase.* ALECSANDRI, POEZII, 588. *Un băiet ochios, sprîncenat și frumușel, de nu se mai poate!* CREANGĂ, P. 75. *Cocoana Marghioala era frumoasă, voinică și ochioasă.* CARAGIALE, O. I, 140, cf. ȘĂINEANU, BARCHIANU. *Hera ochioasa, slăvita zeiță; răspunse lui Zeus.* MURNŪ, I. 19. *Am alintat în treacă o pămînteană ochioasă.* STANCU, C. 38. *Vargă fu condus de servitoare, o ardelencuță, rumenă și ochioasă.* T. POPOVICI, S. 200. *Nu cumva-i unul înalt și ochios . . . ?* LĂNCRĂNȚAN, C. II, 205. ♦ Fig. *Stelelor ochioase Le tot trimet, pe rînd, Eu, gîndul meu flămînd De dragoste și pace.* BELDICEANU, P. 77. *Mă deșteptai în puterea nopții, cînd stelele luceau mai ochioase pe ceru.* GANE, N. II, 177.

2. (Despre persoane și obiecte) Frumos, arătos. *Dimineața, stau în pridvor la locuința preotului treizeci-păruzeci de femei de toate vîrstele și de toate stările, mai bogătane, mai sărăcuțe, mai urite și mai ochioase.* SADOVEANU, P. M. 160. *Ochioasă casă și-a mai durat Pintilie.* CHEST. II 51/173.

3. (Regional, despre culori) Bătător la ochi, țipător, strident. *Vechile culori . . . nu erau „ochioase”, „nu săreau în ochi”, „nu băteau la ochi”.* PAMFILE-LUPESCU, CRÔM. 13.

— Pl.: *ochioși, -oșe*.

— *Ochi*¹ + suf. *-os*.

OCHIRE s. f. Acțiunea de a ochi².

1. Privire. *Un străin deodată [a]pare, Tînăr, mîndru, nalt, frumos, La ochire luminos.* ALECSANDRI, P. II, 84. *Domnea o doamnă frumoasă ca o zînă Cu părul său de aur, ochirea sa senină.* I. NEGRUZZI, S. II, 153, cf. BARCHIANU, ALEXI, W. ♦ Expr. *A face (sau a întoarce) ochirea roată* v. *roată*. *A arunca o ochire* v. *arunca*. ♦ *Ocheadă*. [Cavalerii] *se luptau că să capete o ochire de la dama inimii lor.* NEGRUZZI, S. I, 36, cf. 86. [Fetele țineau] *ochii*

plecați spre pământ, ca și cum n-ar zări ochirile îndrăznețe ce le veneau ca niște săgeți de foc din ceata flăcăilor. GANE, N. I, 61, cf. 101.

2. Cercetare rapidă, sumară. Cf. LB. Vedem în Schițele române, introduse și traduse de d-na Kremnitz, o ochire asupra literaturii române, dată sub formă de prefață. MAIORESCU, CR. III, 11. În această scurtă ochire retrospectivă am rededeptat... fazele principale prin cari a trecut Academia Română. F (1891), 345. În repede, această ochire asupra unui trecut atât de aproape de noi, ... cu anevoie se pot expune greutățile. D. ZAMFIRESCU, I. 52. ♦ Loc. a d v. Dintr-o ochire sau cu o (singură) ochire sau (de) la prima ochire = foarte repede, imediat. Ale-mpărăției venituri, cheltuielile C-o singură ochire să poată lămuri. NEGRUZZI, S. II, 262. Faptele descoperite să fie sistematizate... și generalizate astfel ca un om cult să poată, cu o ochire, observa și pricepe tot câmpul științei contemporane lui. GHEREA, ST. CR. II, 339. De la prima ochire înțelesese deosebirea. D. ZAMFIRESCU, A. 145. Cunoscându-l dintr-o ochire pe Murășanu, zăicni repede de pe scaun. AGIRBI-CEANU, A. 314. Suma defraudată fusese evaluată, la prima ochire, la mai mult de o sută de milioane. STANCU, R. A. V, 11. Observă dintr-o ochire proporția participării la afacere. VORNIC, P. 167.

3. Aducere a țevii unei guri de foc într-o poziție care să permită trimiterea proiectilului la țintă. Cf. o c h i² (I 5). Cf. POLIZU, BARCHIANU. Generalul intră în cupolă și controlează ochirea tunului. SANDU-ALDEA, U. P. 134, cf. ALEXI, W. ♦ Linie de ochire v. linie.

— Pl.: ochiri.

— V. ochi².

ŌCHIȘ, -Ă adj. v. oacheș.

OCHIȘEL, -EĂ, -ÎCĂ adj., s. f. v. ocheșel.

OCHIȘÓR s. m. Diminutiv al lui o c h i¹.

1. Cf. o c h i¹ (A I 1). Alergă la el cu ochisorii plini de lacrimi. MINEIUL (1776), 145^v/18. Ochisorii ce slăvesc, De-mi și lipsesc din vedere, Cu gândul tot îi priveșc. CONACHI, P. 117. Mai deschide ochisorii, pe iubitul tău privește! NEGRUZZI, S. II, 9. De-aș avea o mîndruliță Cu-ochisorii de porumbică. ALECSANDRI, P. I, 3. Milostiva noastră doamnă, mînca-ți-aș ochisorii. ISPIREȘCU, L. 63, cf. DDRF, BARCHIANU. Neghi-niță... avea niște ochisorii ca două scinte al-hastre. DELAVRANCEA, V. V. 37. Unde-i strălucesc iubitului, Pe vremea asta, ochisorii? IOSIF, T. 144. Deschise ochisorii mai mult. GİRLEANU, L. 11. În ochisorii albaștri, fermecați... joacă așa o lumină lină. SADOVEANU, O. II, 532. Ochisorii lui; Mura câmpului. ALECSANDRI, P. P. 3. Leliță, leliță, hăi! Dragi mi-s ochisorii tăi. MARIAN, SA. 7.

2. Cf. o c h i¹ (A I 2). Foaie verde bob năut, Lungu-i drumul și bătut; Nu-i bătut de car cu boi, Nici de turmele de oi, Ci de ochisorii mei. JARNÍK-BİRSEANU, D. 200, cf. 249. ♦ Expr. A (-și) arunca ochisorii v. arunca. A face (sau a întoarce) ochisorii roată v. roată.

3. (În sintagma) Ochisorii de vulpe = ochi de vulpe, galbeni, bani. Are în palmă să-i scuipe La ochisorii d-ăi de vulpe. PANN, P. V. II, 128/16, cf. BARONZI, L. 149.

4. Numele a două plante erbacee (H III 243): a) scinteiuță (*Anagallis arvensis*). Cf. BRANDZA, FL. 408, GRECESCU, FL. 487; b) siminoc (*Helichrysum arenarium*). Cf. BARONZI, L. 139, DDRF, BARCHIANU, ALEXI, W.

— Pl.: ochisorii. — Și: ochiușór s. m. DDRF, BARCHIANU, ALEXI, W.

— Ochi¹ + suf. -ișor (-ușor).

OCHÍT s. n. Faptul de a ó c h i² (I 4). Harnică maic-ai avut, De frumoasă te-a făcut, Cu ochi negri de ochit, Cu sprincene de-amăgit. JARNÍK-BİRSEANU, D. 30, cf. HODOȘ, P. P. 54. Noi doi cam sămînăm și la joc și la ochit. DOINE, 130. ♦ Pe ochite = numele unui dans popular. VARRONE, D. 120.

— V. ochi².

OCHITÓR s. m. Persoană care ochește cu arma, țintaș. Cite un ochitor trimetea toate gloanțele în țintă. CAMILAR, N. I, 33. Am fost la tragerile toate Prim-ochitor pe unitate. v. ROM. octombrie 1954, 23. ♦ Servant al mitralierei, al tunului etc. care execută ochirea (3). Privind cum un soldat schimba benzile de cartuze, cum ochitorul corecta mereu mașina morții... David se gîndea numai la Candale. REBREANU, NUV. 307. Tunul trei a fost distrus! Ce ne facem? A murit dom'elev Crișan și ochitorul. T. POPOVICI, S. 441.

— Pl.: ochitori.

— Ochi² + suf. -tor.

OCHITÓRĂ s. f. Privire, uitătură, căutătură. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., POLIZU, DDRF. Văzînd ei așa, au zis ca să se lupte din ochitură. Se uită o dată feciorul împăratului la zmeu și-l înfioră. SEVASTOS, ap. TDRG.

— Pl.: ochituri.

— Ochi² + suf. -tură.

OCHIȚI s. m. pl. (Prin Transilv. și Maram.) Diminutiv (hipocoristic) al lui o c h i¹.

1. Cf. o c h i¹ (A I 1). Din ochiți, Doi păuniți, Din sprincene, Două pene. MARIAN, I. 353. Numa ea că s-o luat Cu okiți lăcrămînd, D'in guriță blăstămînd. T. PAPAĞAGI, M. 98.

2. Cf. o c h i¹ (A I 2). Și-i umbla din țară-n țară... Cu ochiții după soare. PRECUP, P. 30.

3. Cf. o c h i¹ (B I 2). Cf. ALR I 1762/350, com. din CUZDRIOARA — DEJ.

— Ochi¹ + suf. -iț.

OCHIULĂȚ, -Ă adj. (Neobișnuit, în sintagma) *Martor ochiulat* = martor ocular. *Datele...* [sint] *culese din gura mai multor martori ochiulați*. BARITIU, P. A. II, 268.

— Pl.: *ochiulați, -te*.

— După lat. *oculatus, -a, -nm*.

OCHIULEȚ s. m., s. n. Diminutiv al lui *ochi¹*.

1. S. m. Cf. *ochi¹* (A I 1). Cf. DDFE, CADE. ◇ (Regional) Compus: *ochiulețul-boului* = ochiul-boului, v. *ochi¹* (C n) (*Troglodytes troglodytes, Troglodytes parvulus*). Cf. BĂCESCU, PĂS. 117.

2. S. n. Cf. *ochi¹* (B I 1). Cf. CHEST. II 177/84.

3. S. n. Cf. *ochi¹* (B I 3). Cf. ALRM II/I h 416/987.

4. S. n. Cf. *ochi¹* (B IV 2). Cf. DS.

5. S. n. (Prin nordul Munt.) Cuțitaș în formă de S, întrebuițat de fierar. RĂDULESCU-CODIN.

— Pl.: (m.) *ochiuleți* și (n.) *ochiulețe*.

— Ochi¹ + suf. -uleț.

OCHIUPARISÎ vb. IV v. *ocuparisi*.

OCHIUȘOR s. m. v. *ochișor*.

OCHIUȚ s. m., s. n. (Regional) Diminutiv al lui *ochi¹*.

1. S. m. Cf. *ochi¹* (A I 1). Cf. LB. *Da nu-i para focului, Că-s ochiuiții șerpelui*. MÎNDRESCU, L. P. 177. *Cucule, ot'iuț d'e pșt'e*. DENSUSIANU, T. H. 129. ◇ Compus: *ochiuițul-boului* = ochiul-boului, v. *ochi¹* (C n). BĂCESCU, PĂS. 117, ALR SN III h 699/349.

2. S. n. Cf. *ochi¹* (B I 1) (Iapa — Sighetul Marmăției). ALR I 660/354.

— Pl.: (m.) *ochiuiți* și (n.) *ochiuițuri*.

— Ochi¹ + suf. -uț.

OCIDÉNT s. n. v. *occident*.

OCIDENTĂL, -Ă adj. v. *occidental*.

OCINȚĂ s. f. v. *ocință*.

OCIT, -Ă adj. v. *ocait*.

OCINĂ vb. I. Trans. (Învechit) A moșteni, a dobîndi; a stăpîni. *Veniți... de ocinați împărăția ce-i gătată voaă*. VARLAAM, C. 21, -cf. 58. *Toți ceia ce vor face strîmbătate împărăția lui Dumnedzău nu vor ocina*. EUSTRAȚIE, PRAV. 10/9. *Direpți pămîntul în veaci ocineadză*. DOSOFTEI, PS. 124/11, cf. 420/5. *Să ocineze focul cel nestins*. N. COSTIN, LET. II, 63/29.

— Prez. ind.: *ocinez*.

— V. *ocină*.

OCINĂȘ¹ s. m. (Învechit) Moștenitor; stăpîn, posesor. *Mintuiaște ocinașii tăi* (ante 1633). GCR I, 86/15. *A-i blestema pr-inșii ca pre nește ocinași focului celui netrecut*. PRAV. GOV., ap. TDRG. *Ne-au făcut... ocinași binelui de veaci*. VARLAAM, C. 106.

— Pl.: *ocinași*.

— *Ocină* + suf. -aș.

OCINĂȘ² s. n. (Învechit și regional) Rugăciunea „Tatăl nostru”; p. ext. rugăciune (care se spune seara sau dimineața). *Să zică ocenașele și această rugăciune*. CORESI, ap. CCR 29/10. *Zi oce-naș rumâneaste, să înfelegem* (a. 1607). CUV. D. BĂTR. II, 104/8. *Arhiepiscopul ceteaste otcenaș și alte mglitve*. M. COSTIN, ap. GIDEI. *Au așezat numere știute de rugăciune otcenaș peste toată zua mirenilor să cetească*. N. COSTIN, L. 204. *Seara, ... cei doi bătrîni își zic deodată ocinașile*. AGÎRBICEANU, P. M. 154. *Nu mai poate omul de tine nici să-și zică ocinașele!* REBREANU, I. 44. *Ce-i, Tănase? Spui ocinașele?* BENIUC, M. C. I, 89. *Să citești ocenașele*. I. CR. II, 297, cf. com. din FRATA — TURDA, ALR II/I MN 106, 2789/574.

— Pl.: *ocinașe*. — Și: *ocenaș* (scris și *oce-naș*), *ucinăș* (BL II, 194, I. CR. IV, 192), *otcenaș*, *oscenaș* (N. COSTIN, L. 317) s. n.

— Din slavon. *отъче нашь*.

OCINĂȚ s. n. (Învechit, rar) Moștenire. DOSOFTEI, MOL. 83.

— V. *ocina*.

OCINĂ s. f. (Învechit și popular) Bucată de pămînt (moștenită), proprietate, moșie; moștenire. *Cumpără ocini, locuri de casă și de finețe* (a. 1525?). N. A. BOGDAN, C. M. 34. *Deade țerile lor în ocine, ocină* (partea H, moșie D) *lu Israel oamerilor săi*. PSALT. 281, cf. CORESI, EV. 156. *Nu e noao nice parte, nice ocină la casa tătîni-nostru*. PALIA (1581), 124/11. *Acesta iaste ocean. Veniți să-l ucidem și să ținem ocina lui*. VARLAAM, C. 226. *S-au răsipit pintr-alte țări, lăsîndu-și ocinele și moșiile*. URECHE, L. 136. *Dumitrașco log[o]fătul la atîte domnii boiaru vestitu, cu ocine întemeiate*. M. COSTIN, ap. GCR I, 200/2. *Mazilii și mănăstirile să-și stăpînescă ocinele și vecinii săi*. NECULCE, L. 212. *Au dăruit-o a lor dreaptă otcină și moșie din jos de gura Reghiului* (a. 1738). URICARIUL, II, 3, cf. XENOPOL, I. R. II, 191, IV, 152, I. BRĂESCU, M. 20. *Să le fac danii de prisăci, de ocine și sate*. DELAVRANCEA, O. II, 90. *A pierit ucis de buzdugan mișelesc, pentru că s-a ridicat pentru drepturile și ocinile noastră strămoșești*. SADOVEANU, O. V, 564. *Boierii își rotunjesc moșiile confiscînd ocinile răzeșilor și moșnenilor*. OȚETEĂ,

T. v. 38. *N-ai ocină de moșie Din strămoși a ta să fie?* SEVASTOS, c. 320. ✧ Fig. *Carele-i putearnic a zidi și a da voao ocină a birui cu toți sf[i]nții.* N. TEST. (1648), 162^v/14. *Vei ceare de la mine De-ț voi da limbile toate Ce fi-s ocină de soarte.* DOSOFTEI, ps. 14/22. ✧ E x p r. (Regional) *Le merge pe ocină*, se zice despre o boală care se moștenește. Cf. REV. CRIT. IV, 145. ✧ (Regional, în sintagma) *Ocină de casă* = loc de casă. CHEST. II 70/56. ✧ P. e x t. Loc de baștină, patrie. *Vine în ocina lui și învăța ei în gloatele lor.* CORESI, ap. DHLR II, 518. *Nu e proorocului fără cinste trecind în ocina lui și în casa lui.* CORESI, ap. DDRF.

— Pl.: *ocine și ocini.* — Și: *ócenă* (GCR I, 74/28), *ócină* s. f.

— Din slavon. *отчина*.

OCINĂTORIU, -OÁRE s. m. și f. (Învechit) Moștenitor, urmaș. *Te-au făcut pre tine să-i hii fiii și ocinătoriu întru împărăția sa cea de sus.* VARLAAM, c. 178. *Nice s-aibă a-fi ocinătoriu agonisitii lu[i] ceii trupești aceluia ce nu eru să fie ocinătoriu agonisitei s[u]fl[e]tești.* DOSOFTEI, v. s. noiembrie 184^v/16. *Psalomul lui David pentru ocinătoarea.* id. ps. 19/19.

— Pl.: *ocinători, -oare.*

— *Ocină* + suf. *-tor.*

OCINÍC s. m. v. ucenic.

OCIÓC s. m. I. (Prin Olt. și sud-vestul Transilv.; mai ales la pl.) Știulete de porumb slab dezvoltat (cu boabe foarte rare) (ALR II 5135/848, ib. 5147/848, LEXIC REG. 37); știulete desfăcut de boabe (A III 18); tuleu care rămâne pe porumbiște (A IV 5). ✧ (Învechit, rar) Paie. ANON. CAR.

2. (Prin Olt.; la pl.) Vrejuri și păstăi care rămân după ce au fost scoase boabele de fasole sau de mazăre; rămășiță. Cf. LEXIC REG. 37.

3. (Regional) Unealtă cu ajutorul căreia se desfac boabele de porumb de pe știulete (Bănița — Petroseni). Cf. A III 18.

— Pl.: *ocioci.* — Și: *ociógi* s. m. pl. LEXIC REG. 37.

— Cf. magh. *ocsúk* (pl. lui *ocsu*).

OCIÓGI s. m. pl. v. ocioc.

OCÍŢ adv. (Prin Transilv. și Maram.) Tocmai ca, leit, aidoma. Cf. DR. I, 301, com. din ZAGRA — NÁSÁUD, PAȘCA, GL., ALR I 1390/359, ALR II 3154/279, 346.

— Din slavon. *очитъ*.

ÓCÍŢÍ interj. v. oac.

OCÍŢÍ vb. IV v. ocăcăi.

OCÍŢÍ vb. IV v. ocăcăi.

OCÍRCÍ vb. IV. Tranz. (Prin Ban. și Olt., cu complementul „carul“ sau „căruța“) A întoarce, a cirni. *Ocircește-o [căruța] nișel la dreapta.* BOCEANU, GL., cf. NOVACOVICIU, C. B. I, 15. *Ocircește carul să mergem acasă.* PAȘCA, GL.

— Prez. ind.: *ocircesc.*

— Cf. *circi.*

OCÍRCÍŢ, -Ă adj. v. ogirjit.

OCÍRJI vb. IV v. ogirji.

OCÍRMÍ¹ vb. IV. Tranz. (Învechit, rar) A hrăni, a întreține, a îngriji. *Împarte-să muiarea de la bărbat... căce nu o ține cumu să cade sau nu o ocirmeaște bine, ca să dzice nu-i dă bucate să-i fie de agiuns sau nu-i face haine.* PRAV. 166, cf. 177.

— Prez. ind.: *ocirmesc.*

— Din slavon. *окръмити* „a hrăni“.

OCÍRMÍ² vb. IV v. ocirmui.

OCÍRMÍŢ vb. IV v. ocirmui.

OCÍRMUI vb. IV. Tranz. (Învechit) A cirmui, a conduce; a governa, a administra. *Arbure hatmanul... în tinerețele lui Ștefan Vodă toată țara ocirmuia.* SIMION DASC., LET. 129. *Pre sine singur, apoi pre alții să otcirmuiască.* N. COSTIN, ap. GCR II, 14/14, cf. CANTEMIR, IST. 76. *Roman... ocirmuia cu blagocestivie împărăția Rîmului.* MINEIUL (1776), 27^v/3. *Tație orînduiaște pe înțeleptul Mesala ca să poarte de grijă norodului și a-l ocirmui în cîtă vreamă va fi el în oaste.* BELDIMAN, N. P. I, 77/10. *Voiește să otcirmuiască și să facă toate prin porunci aspre.* MARCOVICI, D. 111/16. *Pre dînsul îl urmează mai mulți domni buni, căci inima poporului ce ocirmuiiau era bună.* NEGRUZZI, S. I, 271. *Umbre de noroade le vezi ocirmuite De umbra unor pravili căcate, siluite.* ALEXANDRESCU, M. 5. ✧ Absol. *Cu vitejie vrednică ocirmuind, au lăpit puterea neamului rumănesc (sec. XVII).* REV. CRIT. I, 98. *Să făcu papă Rîmului, ... ocirmuind și bine strălucind în cinstea ep[i]scopiei (a. 1698).* GCR I, 321/23. *A învăța oarecine cum să ocirmuiască, cea mai grea învățătură.* ZANNE, P. VIII, 275. ✧ Refl. pas. *Aceste să ocirmuiesc și de împărați.* DRĂGHICI, R. 65/10. *Orașele... se ocirmuiiau de o magistratură aleasă pe fiecare an.* BĂLCESCU, M. V. 10.

— Prez. ind.: *ocirmuiesc.* — Și: *otcirmui, ocirmíŢ* (POLIZU), *ocirmí* (PRAV. 291) vb. IV.

— Din *ocirmi*, sub influența lui *cirmui*. — *Ocirmi* < slavon. *окръмити* „a conduce“.

OCÍRMUIRE s. f. (Învechit) Acțiunea de a ocirmui; cirmuire, conducere; guvernare, administrare. *Așa pe cei tineri întru otcirmuire*

ii înfălește. N. COSTIN, L. 36. Arăt pe scurt toate cîte ar putea da o idee pe deplin, la cititori, de curgerea, starea și ocîrmuirea împăraților otomani. E. VĂCĂRESCUL, IST. 246. Au luat asupra lui ocîrmuirea ostașilor. BELDIMAN, N. P. I, 48/14. Forma ocîrmuirii este în Europa de tot felii: monarhică, republicană. GT (1838), 28²/47, cf. HELIADE, O. I, 412. Bogdan al III-lea ... fusese asociat la domnie de tatăl său ... de a face să se deprindă viitorul oblăduitor cu sarcina ocîrmuirii. XENOPOL, I. R. IV, 205. ♦ P. e x t. Organ de conducere, de administrare. Toată ocîrmuirea publică se odihnește. CANTEMIR, IST. 101. Raporturile ocîrmuirilor de județe (a. 1832). DOC. EC. 497. Pe aiurea ocîrmuirile pedepsea pînă și cu închiderea la temnițe pe acei ce nu sîmăna cartofle. I. IONESCU, C. 53/3. El, prin ocîrmuire, îndată ne-ar urmări și ne-ar prinde. BOLINTINEANU, O. 403. Șoltuzii (primarii) și pîrgarii (consilierii) erau aleși de ocîrmuire. N. A. BOGDAN, C. M. 45. Prudenții săi îndrumători nu puteau lăsa în voia acestor impulsioni corespondența lui Tudor cu ocîrmuirea de la București. OȚEȚEA, T. V. 137. N-a mai avut încredere nici în liniște, ... nici mai ales în oamenii ocîrmuirii, pe care îi vedea mai ales la strîngerea birului. SADOVEANU, E. 24. ♦ Dirijare prin cîrmă, hățuri etc.; cîrmire. Căii ... povețindu-să de cătră ocîrmuirea călărețului, să popriia (a. 1773). GCR II, 90/11. Ocîrmuirea unei corăbii după compas cere multă știință. AR (1829), 138²/14.

— Pl.: ocîrmuiri. — Și: otcîrmuire s. f.
— V. ocîrmui.

OCÎRMUITÓR, -OÁRE adj., s. m. și f. (Învechit) I. Adj., (Adesea substantivat) (Persoană) care conduce un stat, o instituție, o armată, o gospodărie etc.; cîrmuitor. *Agiutorindu-l Ioan Huniad ... ocîrmuitorul [ă]răi ungurești, au venit Pătru Vod[ă] cu oaste (cca 1650—1675). GCR I, 190/26. Te-ai arătat la primejdiile vremii, ales ocîrmuitor. BIBLIA (1688), [prefață] 7/47. Să arată viața cea ocîrmuitoare întru ale stăpîniei. N. COSTIN, ap. GCR II, 8/32. [Pecenegii] după domnii și ocîrmuitorii lor, fietecările și deosăbit nume are. CANTEMIR, HR. 364. Cunos-cîndu-l cu toții de bun și ocîrmuitor comandir (a. 1791). BUL. COM. IST. II, 235. Așa au cuprins Mihaiu Vodă toată Moldova ... și i-au dat ocîrmuitoriu pre fiiul său. ȘINCAI, HR. II, 279/14. Numai bărbații să fac boieri, judecători și ocîrmuitori obștești. CARAGEA, L. 1/14. Un norod ... Mult falnic că în Grecia era ocîrmuitoriu. BELDIMAN, E. 2/7. O! ce nemărginită facere de bine săvîrșesc acei ocîrmuitori ce au durere de inimă de pătimașele noroade. GOLESCU, I. 103. cf. CLEMENS. Stolnicu Costache Burchi, ocîrmuitorul județului Prahovii (a. 1832). DOC. EC. 513, cf. NEGRUZZI, S. I, 272. Se aflau la cina domnească cei mai mulți dintre nobilii mării-*

sale, unii ocîrmuitori de ținuturi, alții implinind anume slujbe la curte. SADOVEANU, O. XIII, 973. Merge la ocîrmuitorul de Prahova cu porunci pentru prinderea lui Bălcescu. CAMIL PETRESCU, O. II, 138.

2. S. m. și f. P. e x t. Cîrmaei. *Corăbiile ... au început a se lovi laolaltă, ... ocîrmuitorii încă au lăsat cîrmele, și unele s-au inecat cu oameni cu tot. ȘINCAI, HR. I, 27/15.*

— Pl.: ocîrmuitori, -oare. și: ocîrmuitóriu, -oáre, otcîrmuitór, -oáre, otcîrmuitóriu, -oáre s. m. și f.

— Ocîrmui + suf. -tor.

OCÎRMUITÓRIU, -OÁRE s. m. și f. v. ocîrmuitor.

ÓCÎȘ, -Ă adj. v. ocoș.

OCÎȘĂG s. n. v. ocoșag.

OCLÁD subst. (Regional) Fișie de piele colorată aplicată ca ornament pe cojoc. *Pe guler se coase mielul negru din lînă măruntă, iar dincolo de miel vine ocladul. PĂCALĂ, M. R. 513. ♦ (În forma oclată) Placă aplicată în spatele cămășii, între umeri. DDRF.*

— Pl.:? — Și: oclátá (pl. oclate) s. f.

— Cf. slavon. окластн-аж „a învălui“.

OCLÁTĂ s. f. v. oclad.

OCLÉI s. m. v. uclei.

OCLÉIE s. f. v. uclei.

OCLÉTE¹ s. m. (Iht.; regional) Oblet (*Alburnus alburnus* și *Alburnus lucidus*). Cf. BĂCESCU, P. 42, 133, ALR II 6 239/899.

— Pl.: ocleți.

— Contaminare între oclei și oblete.

OCLÉTE² subst. (Regional) Bucată de lemn cu care se umple o scobitură dintr-o birnă veche pentru ca aceasta să poată fi folosită din nou în construcție (Mogoș — Abrud). CHEST. II 125/305.

— Pl.:?

— Etimologia necunoscută. Cf. c o c l e t e.

OCLOCRAȚIE s. f. v. ohlocrație.

OCLUSIVĂ adj. (Fon.; în sintagma) *Consoană ocluzivă* = consoană a cărei articulare comportă ocluziunea canalului vocal, urmată de deschiderea lui; consoană explozivă. *Consonantele ocluzive se numesc și explozive. PUȘCARIU, L. R. I, 63. < (Substantivat) Am observat că destinderea ocluzivelor finale ale acestor cuvinte era întovărășită de vibrații vocalice. SCL 1954, 437.*

— Pl.: oclusive. — Și: ocluzivă adj.

— Din fr: oclusive.

OCLÚZIE s. f. v. ocluziune.

OCLUZIUNE s. f. Închidere, astupare a unui canal, a unui tub, a unei conducte etc. ♠ *Ocluzie intestinală* = boală care constă în întreruperea sau oprirea circulației materiilor fecale în intestin; (popular) incurcătură de mațe. ♣ (Fon.) Mișcare articulatorie constând din închiderea canalului fonator (prin apropierea buzelor, a limbii de palat etc.) și care are ca rezultat întreruperea scurgerii curentului de aer. Cf. PUȘCARIU, L. R. I, 61. *Caracterele esențiale (pertinente) ale fonemului p sînt ocluziunea, explozia și surditatea.* ROSETTI, S. L. 12. *Pentru a articula sunetul m în cuvîntul omul, buzele se închid (formînd o ocluziune).* GRAUR, I. L. 47.

— Pronunțat: -zi-u. — Pl.: ocluziuni. — Și: ocluzie s. f.

— Din fr. **occlusion**.

OCLUZIVĂ adj. v. **oclusivă**.

OCNĂR s. m. (Învechit) Ocnaș (1). Cf. ANON. CAR. *Zicînd ocnarii... că acea cercetare s-au făcut cu patos* (a. 1827). DOC. EC. 382, cf. ALEXI, W.

— Pl.: ocnarii.

— **Ocnă** + suf. -ar.

OCNĂȘ s. m. 1. Persoană care muncește în ocna de sare; (învechit) ocnar, ocnean. [Lumea a început] în tăcerea încordată a cristalului de sare În care a încremenit tăcerea mării Și truda ocnașului. BARANGA, V. A. 28.

2. Condamnat la muncă silnică în ocnă (II 2); p. e x t. pușcăriaș. *Făceam parte din ocnașii ce pe șubrede picioare își trăsc ale lor zile ca ghiulele-obositoare.* MACEDONSKI, O. I, 72. *Sînt cu săcuri... și-mi vor izbi Săcurea-n cap, că sînt ocnași!* COȘBUC, P. I, 269. *Ocnașii, pe ulițele înguste, pășeau fără cuvinte, fără zîmbet, cu fețele rase zăbircite, cu ochii plini de întunericul celulelor.* SADOVEANU, O. II, 481. *Meseria lui era grea... muncă de ocnaș.* PAS, Z. I, 282. *Unde ți-e mîndria, ocnașule?* DAVIDOGLU, O. 40. *Greu vine unor copile să-și petreacă viața închise în casă, ca ocnașii în ocnă.* ȘEZ, II, 50.

— Pl.: ocnași.

— **Ocnă** + suf. -aș.

OCNĂ s. f. I. 1. (Învechit) Fereastră. *Ședea... un june lîngă ocnă.* CORESI, ap. DHLR II, 462.

2. (Ban., Olt.) Gura podului (H IX 82, XVIII 145, CHEST. II 218/9a, 20, A III 1, LEXIC REG. 14); deschizătură în acoperișul șurii prin care se urcă nutrețul în pod (CHEST. II 417/6); p. e x t. hogeac. *Îi taie capul... și așa îl pun sus, într-un lemn, deasupra ocnei.* HERODOT (1645), 240.

3. (Regional) Vraña unui vas (de lemn). ALR I 726/298, cf. A I 17, com. din TOTORENI — BEIUȘ.

4. (Regional) Gaură făcută în gheață; copcă (Pietroșani — Zimnicea). ALR I 1733/922.

II. 1. Mină (mai ales de sare). V. baie, salină. Cf. ANON. CAR., LEX. MARS. 243. *Făcîndu-să 5 lei sută de ocă de sare, pe loc la ocnă* (a. 1814). URICARIUL, I, 214. *Între celelalte ocne ce s-au deschis pentru scoaterea rudii de aici... au dat peste un fel de rudă și... să bănuiește că cea mai multă parte din ea ar fi argint* (a. 1836). DOC. EC. 642. *S-a coborît într-o ocnă părăsită.* NEGRUZZI, S. I, 87. *Ne coborîrăm în ocnă, care e de o adîncime ca de 30 stînjini.* ALEXANDRESCU, ap. CADE. *Pușurile din care se scoate sarea se împart în ocne lucrătoare și ocne părăsite.* FILIMON, O. I, 294. *Călătorii noștri ajunseră la Telega... Ei se deciseră să coboare în ocne.* BOLINTINEANU, O. 432. *Așa... sînt ocnele de sare de la noi.* ISPIRESCU, U. 116, cf. IORDAN, N. L. I, 33. *La tîmple mi s-a strîns pîrul cărunt Ca sarea din adîncul ocnei scoasă.* BENIUC, M. 14. *Nu se găseau în toate satele maluri de sare, iar ocnele erau departe.* PANAITESCU, O. T. 135. *Pietrile cele scumpe prin ocne și pustietăți se găsesc.* ZANNE, P. I, 251. ♠ Fig. *Arătarea cenușie tăcu, scufundată în ocna sufletului său.* SADOVEANU, M. C. 161. ♠ E x p r. **Sărat ocnă** = foarte sărat. Com. PAȘCA, cf. CV 1950, nr. 4, 44, CIAUȘANU, GL. ♠ P. e x t. (Învechit; mai ales la pl.) *Venitul domnesc de la minele de sare. Să va striga la mezat vînzarea ocnilor și a vămilor din toată țara.* CR (1829), 277 ²/9. *Cele mai importante izvoare de venit ale domnului erau rusumaturile (impozite indirecte), în fruntea cărora stăteau vămile și ocnele.* OȚETA, T. V. 51.

2. Mină (părăsită) unde sînt deținuți cei condamnați la muncă silnică; p. e x t. închisoare, pușcărie, temniță; pedeapsă la muncă silnică în saline. *Giudețul... să-l cearte pre stăpin cu ocna.* PRAY, 171, cf. 183. *Fu osîndid de-l aruncară în ocnele ceale de aramă.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 64v/20. *L-au prinsu Antiohii Vodă Cantemir și l-au jecuit și l-au pus și în ocnă.* NECULCE, L. 91. *Pre alții îi purta prin tîrg, tîindu-le urechile și năsurile, aruncîndu-i prin ocne* (a.?). MAG. IST. IV, 366, cf. CLEMENS. *Sînt trei luni de cînd șade închis la ocna părăsită.* FILIMON, O. I, 292, cf. 94. *Ai mai bine să fugim, să nu dea cineva peste noi, că-nfundăm ocna.* CARAGIALE, O. II, 326. *Și ce-a făcut Destul de rău a fost. De frica ocnei s-a răsniț și-i dus de-atunci.* COȘBUC, P. I, 230. *La 1825, decembrie, sculați în numele libertății..., luau drumul Siberiei cătră închisori și ocne pustii.* SADOVEANU, E. 199. *S-a isprăvit, nu mai era nici o scăpare. O să-l mînînce ocna.* ARGHEZI, C. J. 239, cf. STANCU, R. A. IV, 222. *Cu lanțuri mi-l încarcară și-n ocnă mi-l aruncară.* ALECSANDRI, P. P. 160.

3. (Regional) Fintină cu apă sărată (CHEST. II 462/241, 243, ALR II 4096/362) sau minerală (CHEST. II 462/241).

4. (Regional) Peșteră (Gura Sărății — Buzău). ALR SN III h 813/728.

— Pl.: *ocne*. — Și: (regional) *ómnă* (DENSUSIANU, T. H. 327, ALR II 3610/836), *óne* (H XVIII 145) s. f.

— Din v. sl. *окно* „fereastră“.

ÓCNE s. f. v. *ocnă*.

OCNEÁN subst. I. S. m. (Învechit, rar) Ocnăș (1). *Au dat trei hrisoave... unul lui Ugrin, altul faurilor din Trăscău al treilea ocneanilor din Turda.* ȘINCAI, HR. I, 288/20, cf. TDRG.

2. Subst. (Regional; la sg., mai ales art.) Numele vântului de la mieznoapte; crivăț. *Vintul ocnean suflă de la mieznoapte.* I. IONESCU, M. 62, cf. H V 346. *Trage ocneanu!* CIAȘANU, V. 184.

— Pl.: (1) *ocneni*.

— **Ocnă** + suf. *-ean*.

OCNÍ vb. IV. Intranz. (Neobișnuit) 1. A lucra în ocnă (II 1). LM.

2. A sta la ocnă (II 2), a fi condamnat la muncă silnică. Cf. LM. *E un mișel, și lasă-l că-i ocnit!* COȘBUC, P. I, 270.

— Prez. ind.: *ocnesc*.

— V. *ocnă*.

OCNÍT, **-Ă** adj. (Prin Olt. și Mold.) Sărat prea tare; sărat ocnă. Cf. ȘEZ. IX, 148, CIAȘANU, GL. 45, MAT. DIALECT. I, 232.

— Pl.: *ocniți, -te*.

— De la *ocnă*.

ÓCNIȚĂ¹ s. f. (Popular) Diminutiv al lui *ocnă*.

I. 1. Adăncitură în pereții caselor țărănești în formă de fereastră oarbă, în care se păstrează diferite obiecte de uz casnic; firidă, cotlon. *Să nu mă faci ia acuș să ieu culeșerul din ocniță și să te dezmierd, cât ești de mare!* CREANGĂ, A. 119, cf. BĂRCIANU. *Văzură cărți legate în scoarțe și suluri de hirtii, într-o ocniță cu rafturi.* SADOVEANU, O. XIII, 373. *Găseam [cărți]... puse sub sobe sau în ocniți.* ȘEZ. XVIII, 202, cf. ALR II/I h 273/537. ♦ Firidă mică făcută ca element decorativ în partea exterioară a zidului unei clădiri. *Și aici se întâlnește marele turn de cetate, cu trei rânduri de firide sau ocnițe înșirate.* IORGA, C. I. II, 9.

2. Adăncitură sub cuptorul vetrelor țărănești unde se pune ceva la încălzit. *Noi scoteam mițele de prin ocnițe și cotruțe și le flocăiam și le șmotream... de le mergea colbul.* CREANGĂ, A. 37, cf. DDRF, ȘĂINEANU, ALEXI, W. *Din două sărituri motanul e în ocnița sobei.* GİRLEANU, L. 86. *Iaca, laptele l-am pus în pahar, în ocnița sobei, să steie călduț.* SADOVEANU, O. IV, 568, cf. CHEST. II 311/8, ALRM II/I h 399/537, ALR II/520, A V 14, 15, 35, VI 16, 33.

3. (Regional) Gura podului (CHEST. II 417/57); deschizătură în acoperișul șurii pe unde se pune nutrețul (PĂCALĂ, M. R. 433).

4. (Prin Mold.) Schelet alcătuit din birne sau din scinduri sprijinite pe țărâși, pe care se așează cerealele cosite sau secerate, ca să se usuce. *Dacă ovăzul este făcut snopi, se alcătuieste tot în șură cu ocniță.* PAMFILE, A. R. 147. *Popușoii... se cosesc după culegere, iar ca să se usuce, se pun pe ocnițe, id. ib. 225.*

II. 1. (Învechit) Ocnă (II 1). *Ocnița unde să află și malurile cele sărate (a. 1837).* DOC. EC. 657, cf. ZANNE, P. I, 229.

2. Ocnă (II 2). *De multe ori am înfundat ocnițele cetăților Semendria, Haliciu, Buciaciu, Camenița și Cerni Ostrov.* DELAVRANCEA, O. II, 179.

3. Gaură mare în pământ; hrubă. *Pogoriră întâiu pe moartă... în acea ocniță foarte adâncă, care era întocmai ca o ocnă.* GORJAN, H. II, 49/16. *În insula aceea... sînt preste dooă sute de ocniți în care se află niște mărgăritar foarte mare și alb.* id. ib. IV, 111/29. *Stoicea dădu fuga la adăpost într-o ocniță ivită sub deal.* GALACTION, O. 49.

4. (Regional) Casă mare. CHEST. II 53/78, 85.

5. (Regional) Vas pentru ținut sare; solniță (Panaci — Vatra Dornei). A V 20.

— Accentuat și: *ocniță* (ALEXI, W., BĂRCIANU).

— Pl.: *ocnițe și ocniți*.

— **Ocnă** + suf. *-iță*.

ÓCNIȚĂ² s. f. v. *ogniță*.

OCNŪȚĂ s. f. (Regional) Urdiniș (Firiza — Baia Mare). Cf. ALR I 1688/355.

— Pl.: *ocnuțe*.

— **Ocnă** + suf. *-uță*.

OCOCAI vb. IV v. *ocăcăi*.

OCOCĂI vb. IV v. *ocăcăi*.

OCÓL s. n., s. m. I. 1. S. n. (Învechit) Linie care delimitează un spațiu; p. ext. spațiul delimitat; cuprins. *Zidi cetatea împrejur den margine și pînă la ocol.* BIBLIA (1688), 295²/27. *Cel ce au întins ceriul și carele ține ocolul pământului.* MINEIUL (1776), 22^r/11, cf. BUDAIDLEANU, LEX. *La ocolu semnelor să închipuiește lungul acestor stînjini încă pe o altă culme (a. 1845).* IORGA, S. D. XXI, 354. *Urmează-mi în ocolul acestor golfuri line.* ALEXANDRESCU, O. I, 256. *Înlăuntrul palatului sînt șapte galerii alăturate, care se destind în tot ocolul clădirii.* ODOBESCU, S. II, 113. ♦ (Învechit) Perimetru, circumferință. *Ocolul acestui bulz erea de doi-sprezece stînjini.* GORJAN, H. II, 18/26. ♦ Cerc. *Privea ocolul sabiilor celor strălucite ce ținea sabineanii.* BELDIMAN, N. P. I, 129/22. *Svelta insulă apare... Sărutată cînd de valuri, cînd*

de vînturi asaltată, *Printre-ocolul spumei albe.* MACEDONSKI, O. I, 161. ♦ (Neobișnuit) Loc, spațiu liber. *Și cu bățul se-nvîrtește Ca să-și facă-n jur ocol; Dar abia e locul gol, Și mulțimea năvălește Iarăși stol.* COȘBUC, P. I, 226.

2. S. n. Împresurare, asediu. *Și va turbura răpaosul unii țară, negîndit ocol unii cetăți foarte tari.* FN 94. *S-au hotărît a face acel ocol, iară iscoadele zăticescu sfîrșitul.* ib. 103. ♦ Anturaj, cerc. *În ocolul familiilor noastre... noi vom da cea dintîi pildă.* MARCOVICI, D. 48/13. *Am găsit-o... într-un ocol de curtezani.* C. CARRAGIALI, în PR. DRAM. 235.

3. S. n. (Învechit) Gard, șanț sau zid de întărire împrejurul unui loc; împrejmuire, îngrăditură; p. ext. loc îngrădit. *Le-au ales sate și le-au făcut ocoale pren pregiur.* SIMION DASC., LET. 20. *Au descălicat orașe prin țeară pre la locuri bune și le-au făcut ocoale prin pregiur.* M. COSTIN, ap. ȘINCAI, HR. I, 371/25. *Oastea era strînsă și era făcut un ocol mare, mai largu de cum cuprinde curtea gospod din Ieși.* NECULCE, L. 232. *Tabăra... împregiuru-i... [avea] ca s-o-nțărăască Un lung ocol de care legate strîns cu lanțuri.* ALECSANDRI, P. III, 219. *Facerea de ocoale în jurul satelor, însemnată de Ureche ca ceva neobișnuit, nu este decît sistemul slavon de întemeiere a așezărilor omenesti, toate prevăzute cu asemenea întărituri.* XENOPOL, I. R. III, 116. *Să-mi faci un ocol mare, și las dacă ți-a mai bate piatra!* ȘEZ. II, 142. ♦ (Prin Ban.) Teren plantat cu pomi și îngrădit cu gard viu. Cf. GR. BĂN., com. din ORAVIȚA.

4. S. n. (Învechit și popular) Loc îngrădit lângă casă sau în cîmp unde se țin vitele, oile, porcii etc.; p. ext. loc unde se ține târgul de vite. Cf. ANON. CAR. *Au mers birăul de Oșerheiu în tările lui și au slobodzit mascurii din ocolul lor* (a. 1729). BUL. COM. IST. II, 197. *Trebuie făcut coșeariu (ocol) dechilin.* ECONOMIA, 88/21. *Se face și un ocol lângă arie, unde stau caii.* I. IONESCU, C. 185/27. *Un mînzat sugrumat în ocol.* GANE, N. I, 129. *Nu vreau să li mai port grija-n spate: ba fin, ba ocol, ba să nu-i minînce lupii.* CREANGĂ, P. 40. *Pe culmea de tufe ruginite, Se văd niște ocoale, cu lungi șuri pentru boi.* BELDICEANU, P. 62. *Am fost să-mi văd ocolul meu de vite.* ANGHEL-IOȘIF, C. L. II, 20. *Vitele mari cînd le găsesc în țarină, le duc la ocolul, oborul sau țarcul primăriei.* PAMFILE, A. R. 28. *La ocoale se adunaseră tamazlicurile, cu mugete.* SADOVEANU, F. J. 427. *Răgete lungi Porneșc din ocol.* BACOVIA, O. 10. *Cele sterpe rămîneau afară. Cele cu lapte intrau în ocol.* CAMILAR, C. 46. *N-ai închis ocoalele, Nici ai închis vitele.* ALECSANDRI, P. P. 361. *I-au mai aruncat încă o noapte în ocolul cailor.* SBIERA, P. 109. *Am scos boii din ocol și i-am pus la plugușor.* CARDAȘ, C. P. 72. *Stringe, mări, cîrlanii, Și mi-i bagă la ocol.* PĂSCULESCU, L. P. 275. *De cît cu badea bădioi, Și ocolu plin de oi, Mai*

bine cu badea bădică Și-n ocol nimică. ZANNE, P. IV, 249. *Am un bou bujor Și nu-l pot scoate Cu funia din ocol (Focul).* GOROVEI, C. 153. ♦ (Regional) Colț din grădină îngrădit care servește la păstrarea nutrețului. Cf. PAMFILE, A. R. 161.

5. S. n. (Transilv.) Spațiu împrejmuit pe lingă casă, curte. Cf. LB. *În larg d-ocol s-adună curtenii și fac roată.* COȘBUC, P. II, 201. *Omul, orice ar face în ocolul lui, e stăpîn și străinul n-are ce să se amestece.* REBREANU, I. 198. *Află în mijlocul ocolului pe o masă o găleată cu apă.* DENSUSIANU, T. H. 242. *În ocol se află lemnele pentru foc.* PRIBEAGUL, P. R. 61, cf. H XVIII 35, 46, 307. *Bade-n ocolul tău Puteare-aș să umblu eu.* JARNIK-BIRSEANU, D. 461. *Jucau și beau pe întrecute în ocol (curte).* RETEGANUL, P. V, 34. *De unde cătana pleacă... Rămîne plugu-n ocol Și casa plină de dor.* MÎNDRESCU, L. P. 34. *Leliță-n ocolul tău Crească frunza de durzău.* BUD, P. P. 61, cf. ȘEZ. XIX, 107, CABA, SĂL. *Mîreasă cu ciucalău, N-ai fost de ocolu meu.* BIRLEA, C. P. 160, cf. CHEST. II 391/1, ALRM II/II h 344, A I 12, 13, 17, 21, 22, 23, 26, 31, 36, III 2, 7, 12, 16, 17, 18. *Busuioc verde-n ocol, Dragu mi-i mie-un fecior.* FOLC. TRANSILV. I, 34.

6. S. n. (Învechit) Unitate administrativă (judiciară, agricolă) de județ sau de ținut (v. plasă, plai), de oraș (v. circumscripție, cartier, mahala) sau de sat; instituție care conducea o astfel de unitate; sediul ei. *Acel sat au fost drept al domnii-mele: lipit de ocolul țîrgului Sucevii* (a. 1624). IORGA, S. D. XI, 49. *Lasă-i țîrgul Siretul cu ocolul lui.* URECHE, LET. II, 117/21. *Sat ascultător către ocolul Galașilor.* M. COSTIN ap. GIDEI, cf. DOȘTEI, v. s. octombrie 64/26. *Sfînta biserică de la ocolul Botoșenilor* (a. 1737). URICARIUL, VIII, 237/4. *Să cheme pe mazilii fieștecărui ocol să le deie izvodul* (a. 1803). ib. IV, 83/16. *Zapcii... să rînduiesc pre la ocoale* (a. 1818). ib. I, 252. [Feciorii Chiajnei] se întîmpinase în ocolul Focșanilor. ODOBESCU, S. I, 170. *După dînșii veni catihetul, apoi privighetorul de ocol.* GANE, N. II, 190. *Dădurăm în ocolul slobod al Cîmpulungului.* DELAVRANCEA, O. II, 105. *Fusesem numit proaspăt ajutor de judecător la un ocol rural.* GALACTION, O. A. II, 56. *În Moldova, în secolele al XIV-lea și al XV-lea, apar numeroase ocoale de sate, pe lingă ocoalele orașelor.* PANAITESCU, O. T. 33, ♦ *Ocol de pace = judecătoria.* [Cauze de jurisdicție] date în competența ocolului de pace din suburbia „Flămînda”. KLOPȘTOCK, F. 5. *Ocol silvic = unitate silvică administrativă, prin care se organizează și se execută lucrările de cultură, refacere, protecție și de pază a pădurilor, ocrotirea și valorificarea vinatului și a peștelui din apele de munte.* DER.

7. S. m. (Popular, la pl.) Cere de fier sau de lemn așezat în jurul pietrei morii, care împiedică făina să cadă pe alături; veșcă, văcălie. Cf. LIUBA-IANA, M. 104, DAMÉ, T. 153, H V 4, 16,

XIV 8, XVI 4, 22, XVIII 26, 46, 143, ALR SN I h 178, A III 1. *Împrejurul pietrilor este o obadă, ce să zice ocoli, ca să nu iasă fânina decît pe ciuciureu, ca să cadă în ladă.* LIUBA-IANA, M. 104. *I-apucă cămașa de la spate și-ncepe al trîmți cu capu de ocolii morii.* I. CR. I, 112. ♦ P. ext. (Regional) Amestec din făină de griu și făină de porumb, care se depune între piatra morii și veșcă, în timpul măcinatului; servește ca hrană pentru animale. Com. din ORAVIȚA, cf. CV 1950, nr. 2, 31, LEXIC REG. 37.

8. S. n. art. (Regional) Numele unei constelații din emisfera boreală, situată în apropiere de constelația gemenilor; vizitiul. Cf. OTESCU, CR. 18, PAMFILE, CER. 169, ALR II 2464/219.

II: S. n. I. Mișcare în jurul unui punct fix sau de jur împrejurul unui loc; deplasare în spațiu care nu urmează calea cea mai dreaptă; circuit, înconjur, ocolire. Cf. ANON. CAR. Luna trece în uimire Spre-a face-al mărilor ocol. EMINESCU, O. IV, 428. *Vulturul... Brăzda cu rotirea sa golul, Și-uimit... stam urmărindu-i ocolul.* COȘBUC, P. II, 298. *Mai făcu cîteva ocoale prin ogradă, ca una ce nu-și afla locul.* BUJOR, S. 78. *Ca să te familiarizezi deplin [cu grădina], îți propun să facem un ocol, să vezi tot.* REBREANU, R. I, 79. *La mare înălțime, plutea o gaie neagră, scriind ocoluri largi.* SADOVEANU, O. XIII, 679. *Stăi, călăreț! Intoarce-ți calul semeș. Fă un ocol.* ARGHEZI, V. 225. ♦ Fig. Știrea, făcînd ocolul satului, stîrni curiozitate. REBREANU, B. II, 230. *Un suspin de ușurare și de regăsire făcu ocolul mesei.* VINEA, L. I, 23. *Cuvintele-i tăioase făceau ocolul încăperii.* CONTEMP. 1953, nr. 369, 2/1. ♦ Loc. a d j. (Determinînd substantivele „cale“, „drum“) De ocol = ocolit, indirect. *Birjarul, în loc s-apuce pe drumul drept, o ia pe un drum de ocol.* CARAGIALE, O. I, 237. *Din pricină de ziduri și de gol și pasărea lua calea de ocol.* ARGHEZI, C. O. 159. ♦ Loc. v b. A da (cuiva sau la ceva) ocol sau ocoale = a) a ocoli, a înconjura. *A început să ne spună că pămîntul se învîrte ca prisnelul și dă mereu ocoale împrejurul soarelui.* SLAVICI, N. I, 191. *El poartă calul. dînd ocol; În trap grăbit, în pas domol.* COȘBUC, P. I, 109. [Rîndunelele] dădeau ocol pe sus, roiuri, fîrîind. SADOVEANU, M. C. 146. *Felix mai dădu cîteva ocoluri odăii.* CĂLINESCU, E. O. I, 34. *Dă ocol de trei ori mesei.* H XVI 14. *Să dai ocol casei cu treanță aprinsă.* GOROVEI, CR. 213; b) a umbla, a se învîrți în preajma cuiva sau a ceva; a da tîrcoale. *Lupul, pe unde a mîncat măgarul, tot dă ocol cîte o dată.* PANN, P. V. III, 134/17. *Prislea... da ocol mărului.* ISPIRESCU, L. 83. *Plecai să dau ocol muntelui meu de adăpost.* HOGAȘ, M. N. 182. *Cinii, întăritați, îmi dădeau ocol, hămăind mînioși.* SADOVEANU, O. I, 89. *Ce bun e geru-aici pe Bărăgan, Cînd dai ocol, pe seară, pe la vite.* V. ROM. ianuarie 1954, 129. *Acolo [la stana de piatră] să stai și ocol să-i dai, C-acolo e dusă*

Și-acolo-i ascunsă Feata sălbătică. TEODORESCU, P. P. 416. ♦ Fig. *Dulci treceau zilele toate și-arar dureri dădeau ocoale.* ANGHEL, I. G. 10. ♦ Expr. A da ocol cu ochii său (despre ochi) a da ocol = a privi de jur împrejur. *Nebunul dă un ocol cu ochii și-și oprește privirile care ard spre ușa lui Zibal.* CARAGIALE, O. I, 58. *Ochii... veseli dau ocol.* MACEDONSKI, O. I, 83. A da ocol țării (țărilor sau pămîntului) = a umbla mult. Cf. ZANNE, P. VI, 350. *Trăsei gheata la picior și dedei țării ocol.* MAT. FOLK. 226. ♦ (Adverbial) *Novac mergea rotogol, Calcă turcii tot ocol.* ȘEZ. II, 39. *Soare, să mergi ocol o dată.* ALEXICI, L. P. 268.

2. Fig. Digresiune. *Novac... după mare ocol le făcu cunoscut că aștepta pe fiul seu.* CONV. LIT. XV, 104. *Ca să nu mai piardă vremea cu ocoluri fără folos... răspunse de-a dreptul.* STĂNOIU, C. I. 85. *Să ajungem la acest scop pe drumul drept. Fără ocoluri și cotituri.* VORNIC, P. 164. ♦ Loc. a d v. Fără ocol (sau ocoluri) = fără menajamente, direct. *Rămase încremenit: binoclul ei îl ochise, drept, fără ocol.* BASSARABESCU, S. N. 167. *Arăta, de data aceasta fără ocol, că, dacă nu sînt rezolvate cererile cuprinse în el, muncitorii vor recurge la acțiune.* PAS, Z. IV, 217.

3. Cot, cotitură. *Ulița... face un ocol mare.* REBREANU, I. 50. *Identific, după dîmb și după ocolul șoselei, locul unde sîntem.* CAMIL PETRESCU, U. N. 263. *Surugiii luară ocolul în goană.* id. O. II, 167. *Se întorcea Oltul, scriind cu argint, în verdele liniștit al cîmpiei, un ocol elegant.* BOGZA, C. O. 243.

— Pl.: ocoale și ocoluri, (I 7) ocoli.

— Din slav. (bg. **окол** „împrejur“, v. rus. **околъ** „cerc“).

OCOLĂRI s. m. pl. v. ochelari.

OCOLĂȘ¹ s. m. (Ieșit din uz) 1. Conducător administrativ al unui ocol (I 6); încasator de impozite. *Fiind știută vremea și suma birului, nu vor avea prilej nici rînduții ocolași și alții a le pricinui însărcinare și asuprire (a. 1773).* URICARIUL, I, 23. *Vînd ocoalele ținutului la namesnici, i căpitani, i ocolași (a. 1795).* ib. IV, 57/1. *Mazili cum și ocolași... Alerga toți ca turbații.* BELDIMAN, E. 80/11. *Ceri... uitare împilărilor norodului de cătră zapcii, ocolași și alții (a. 1819).* IORGA, S. D. VI, 116. *Zapcii și ocolașii să nu se rînduiască din streini (a. 1827).* URICARIUL, II, 207. *Să se facă... un izvod de toate posturile și de dregătoriiile... de la vel logofăt și până la ocolași (a. 1827).* ib. VII, 98. *Pe un ocolaș și 2 vornici i-au bătut la Belcești (a. 1831).* IORGA, S. D. I, 211. *Nu se satură iadul De strîns ispravnici, ocolași, Popi, vornici și vătămăni.* TEODORESCU, P. P. 168.

2. Locuitor al unui ocol (I 6). Cf. DDRF, ȘĂINEANU, ALEXI, W.

- Pl.: *ocolași*.
— **Ocol** + suf. *-aș*.

OCOLĂȘ² s. n. Diminutiv al lui *ocol*.

1. Îngrăditură. Cf. *ocol* (I 3). *Feace un ocolaș mitiutel de nește pietri săci*. DOSOFTEI, v. s. februarie 69^r/30.

2. Staul. Cf. *ocol* (I 4). *Cei doi frați mai cumiși și-au făcut niște ocoale frumoase de răzlogi... dară Pepelea au rădicat un ocolaș numai de frunziș*. SBIERA, p. 1. *Am un ocolaș plin de miei albi* (Dinții și gura). ȘEZ. IV, 106, cf. GOROVEI, c. 132, PASCU, c. 72.

3. Curte. Cf. *ocol* (I 5). *Bădiță, din capul tău Margă singele părau Pe vale și pe hăgău și prin ocolașu meu*. RETEGANUL, TR. 134. *N-ai atita ocolaș Cît ar paște-un purcelas*. BÎRLEA, c. p. 33.

- Pl.: *ocolașe*.
— **Ocol** + suf. *-aș*.

OCOLĂT, -Ă adj. v. *ocolit²*.

OCOLEĂLĂ s. f. (Popular, în loc. a d. j. și a d. v.) **Fără ocoaleală** (sau *ocoleli*) = fără ocol, direct. *Să mă-ngăduie a-i spune verederumânește relele ei... fără ocoaleală*. JIPESCU, ap. TDRG. *Pre limba noastră cea fără ocoleli, le zicem pe șleau: bobleți, șireți, proști*. ISPIRESCU, u. 114.

- Pl.: *ocoleli*.
— **Ocoli** + suf. *-eală*.

OCOLÍ vb. IV. I. **Tranz. I.** (Învechit și popular, adesea însoțit de determinări introduse prin prepoziția „cu”) A limita de jur împrejur; a împrejmui ceva cu gard, cu zid etc.; a îngrădi. *Marea care ocolește, încungiură toată lumea*. ST. LEX. 170/1. *Am ocolit marea cu porți, cînd să vârsa afară*. MICU, ap. GCR II, 158/16. *Au ocolit oastea cu șanț*. ȘINCAI, HR. II, 41/30. *Au început a-și încungiura sau ocoli bisericile sale cu ziduri*. id. ib. 147/31. *Au ocolit locul acela de lăcuință... cu gard bun*. DRĂGHICI, R. 52/24. *În pustiul acest de munți ocolit Gîndul meu zburînd colindă*. CONACHI, p. 212. *Feodală cetățuie... de turnuri ocolită*. ALEXANDRESCU, M. 20. *Ion Vodă ocoli cu șanțuri platoul muntelui*. HASDEU, I. V. 159. *Ajunse la o grădină ocolită numai de trandafiri*. ISPIRESCU, L. 125. *Își avea palatele... pe o măgură mare, ocolită cu piraie*. ODOBESCU, S. III, 176. *O lespede ocolită cu merișor*. DELAVRANCEA, ap. TDRG. ◊ Fig. *Lumina și puterile omului sînt ocolite, de hotare mărginite*. MARCOVICI, D. 410/11. ◊ **Ab sol.** (Învechit) *Făcîndu-ș mic bordeiaș... și ocolînd cu gârduț, ședea acoalea*. DOSOFTEI, v. s. ianuarie 17^r/27. ◊ (Învechit) A înconjura, a încinge. *Ocoli [biserica] cu un brîu dă pîiatră înpletit în trei vițe, și cioplit cu flori și poleit* (a. 1654). GCR I, 172/26.

2. (Învechit și regional) A înconjura (pe cineva sau ceva) din toate părțile, a împresura; p. ext. (învechit) a încercui, a asedia. *Pizmașii... Mă ocoliră de mă vineadză*. DOSOFTEI, PS. 47/17. *Aceștia au ocolit cetatea asupra ta*. BIBLIA (1688), 181¹/45. *Le-au ieșit înainte turcii... i-au ocolit de toate părțile și le-au dat război foarte tare*. IST. T. R. 112. *Gheneralul... i-au ocolit la mijloc*. N. COSTIN, LET. II, 68/7. *Stringînd oaste... au mers de au ocolit cetatea*. id. ib. 101/19. *Au mers asupra lor... și ocolînd Ierusalimul și cetatea o au sfărîmat*. SPĂTARUL MILESCU, LET.² I, 95. *Însă așa ocolîți aflîndu-se și dă toate părțile stenorisiți... nu au contenit din foc nicidăcum*. R. GRECEANU, C. M. II, 185. *Au mers asupra Temișoarei de o au ocolit* (începutul sec. XVIII). MAG. IST. II, 327/8. *Aducîndu-se toate oștile în 18 iunie au ocolit Buda*. ȘINCAI, HR. III, 140/37. *Bogatul în trufie, De-a lui închinători fățarnici ocolit*. DONICI, F. II, 52/1. *Țeara era ocolită de vrăjmași*. BĂLCESCU, M. V. 420. *Năvăli O ceată numeroasă, pe rege-l ocoli*. MACEDONSKI, O. II, 249. *Ocolitu-s de dușmani, Ca riul de bolovani*. RETEGANUL, TR. 24. *Iată potera sosea, Și casa mi-o ocoalea*. BALADE, II, 322, cf. I, 308. ◊ Fig. *Cu dorori iadul... mă ocolește*. DOSOFTEI, PS. 49/17.

3. (Învechit și regional) A apăra, a ocroti. *Așa fieșcare după a sa avere și agoniseală răspunde și dreptul împăratului; iar nu cel mare și bogat nimic, căci îl ocolește puterea, și cel mic și sărac să dea tot*. GOLESCU, I. 23. *De toată asuprea... ocolește [dobitoacele]*. TEODORESCU, P. P. 384. *Loc în rai tu, tată, n-ai... Mulți bogăți ocolit-ai, Mulți săraci sărăcit-ai*. ALEXICI, L. P. 139. ◊ (Regional) A răsfăța. Cf. MAT. DIALECT. I, 232.

II. I. **Tranz.** A merge de jur împrejurul cuiva sau a ceva; a străbate o distanță făcînd un înconjur. Cf. ANON. CAR. *Maiorul... ocolește poziția și sosește în momentul cel mai critic*. MAIORESCU, D. II, 113. *Ocolesc stejarul mare Pin' din el o-mpărăteasă iese albă, zîmbitoare*. EMINESCU, O. IV, 128. *A ocolit binișor pe după laviță și aplecîndu-se i s-a arătat ochi în ochi*. CARAGIALE, O. II, 275. *Ocolește în vîrfurile picioarelor casa*. BRĂTESCU-VOINEȘTI, I. 28. [Gîndăcelul] *mișca piciorușele fragede și ocoalea, pe de margini, frunzișoara care-l adăpostise*. GÎRLEANU, L. 11. *Ocoli mașina pe la spate*. REBREANU, R. I, 154. *Voia să ocolim pe altă stradă, ca să nu dea pe la casa care a fost a noastră*. C. PETRESCU, I. II, 239. *Ocoaleam curtea în galop, cuprîns de ardoarea isprăvilor*. BRĂESCU, A. 101. *Jupîneasa răcnea, curtenii alergau toți și cînd m-a ocolit, a început să mă lovească*. VISSARION, B. 284. *Ocoliră pe la biserică*. CAMILAR, N. I, 68. *Umblînd ziua toată, Ocolit-a locul roată*. TEODORESCU, P. P. 170. *Ocolește cu el casa de trei ori*. ȘEZ. IV, 22. *Pe jos că mergea... Zidul ocoalea, Zidul că-mi privea*.

BALADE III, 18. *Nuia încovoiată, Ocolii lumea toată* (Gîndul). GOROVEI, c. 170. ✧ *Intran z. Ocoliră împrejurul prăpastiei.* ISPIRESCU, l. 83. *Zburătoarele . . . zburau cu zgomot mare de aripi din ghioluri și ocoleau în curbe grațioase pe deasupra noastră.* SADOVEANU, E. 178. *Patru cai slăbuți, dar osoși, ocoleau legați de aceeași funie, într-un joc care lui Ladima i se păru cumplit.* CAMIL PETRESCU, n. 89. ✧ (Rar) *Refl. p. a. s. A fi purtat de jur împrejur. Se ocoli crucea împrejurul bisericii.* DELAVRANCEA, ap. CADE.

2. *Intran z. Fig.* (Adesea urmat de determinări introduse prin prepoziția „cu“) A spune ceva cu înconjur, a divaga. *Ce mai mult . . . cu voroava să ocolesc?* CANTEMIR, ap. TDRG. *Ca să nu mai ocolim, ți-oi spune românește pe șleau.* JIPESCU, ap. CADE. *Deivos îi spuse, ocolind cu teamă parcă, despre ce e vorba.* CAMIL PETRESCU, o. III, 159. *Moșul ocolea cu povestirea.* JARNIK-BIRSEANU, ap. TDRG.

3. *Intran z.* (Subiectul este „drumul“, „rîul“ etc.) A coti. *Drumul ocolește-n larg ca să facă urcușul lin.* VLAHUȚĂ, R. P. 73. *Unde Oltu ocolește Voinic calu-și potcovește.* BIBICESCU, P. P. 164.

4. *Tran z.* A evita să atingi sau să lovești pe cineva sau ceva, făcînd un ocol (II 1); a evita să treci pe undeva. *Cine va ocoli locul acela, unde să cade să plătească vamă . . . tot negoțul . . . să-și piardză.* PRAV. 46. *Fuge apa pre departe ocolind copaciul.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 132^v/8. *Dobitocul în groapa care o dată cade, altădată pe acolea trecînd, pe departe o ocolește.* CANTEMIR, ap. TDRG. *Oamenii sînt ca păsările; pe cît un arbore este înflorit, ele îl vizitează; iar cînd frunza și floarea se usucă, ele zboară și-l ocolesc.* BOLINTINEANU, o. 380. *Să nu ocolești, nici deal, nici vale.* DELAVRANCEA, A. 98, cf. BART, S. M. 42. *Ocoleau băltoacele înghețate, să nu lunece.* STANCU, R. A. IV, 55. *Ieșiră pe poartă și ocolind livada se-ndreptară spre celălalt pătrat.* CĂLINESCU, E. O. I, 117. *Cînd să iasă din Bădeni, în lumina farurilor, le apăru o căruță, pe care Bunea o ocoli cu îndemînare la numai o palmă de roși.* MIHALE, o. 524. *Cine iubește și lasă Crească-i mărăcini în casă, Să nu-i poată ocoli.* RETEGANUL, TR. 146. ✧ A evita să întîlnești pe cineva sau ceva sau să vorbești despre cineva sau ceva. *Vezi pe unul ce-n mărire Era groază celor mici, Azi căzut din fericire, Ocolit și de amici.* PANN, P. V. III, 152/20. *Nu putea a crede Că buna sa rudă să-l fi ocolit.* ALEXANDRESCU, M. 355. *Divina fiică, care-Adevărul se numește, Care puțin o adoară, mulțimea o ocolește.* EMINESCU, o. IV, 15. *Cîte nu fac oamenii ocolind de a-și spune ceea ce fac.* DELAVRANCEA, ap. TDRG. *Părinții-n drum mă ocolesc și m-au gonit din casa lor.* COȘBUC, P. I, 283. *Îi era rușine că nu poate plînge și ocolea privirile oamenilor.* REBREANU, NUV. 52. *Oricît o insista el, ocolește deocamdată*

chestia nunții. CAMIL PETRESCU, T. II, 48. *Înțelegeam întrucîtva de ce amîndouă femeile ocoleau într-una chestia cea mai de samă pentru care se întîlniseră.* SADOVEANU, o. VII, 321. *Dacă ar fi încercat să le arate că lucrurile nu stau chiar așa, ei s-ar fi supărat, ba chiar l-ar fi ocolit.* PREDA, D. 69. *Busuioc calea i-o ție, Trandafir să-l ocolească și la min'să nimerească.* POMPILU, B. 26. ✧ *Intran z. Fug toți dă ei, ocolind, Cînd îi vād la dînși vî[i]nd.* MUMULEANU, ap. GCR II, 251/15. ✧ *Fig. Ace[a]sta molimă ocolește pă lăcuiitorii cei negri; nici un negru pînă acum nu s-au bolnăvit de holeră.* CR (1832), 256/40. ✧ A lăsa ceva (în mod intenționat) deoparte; a ignora. *Numele proprii sînt în mare parte impuse poetului; nu le poate nici ocoli, nici schimba.* MAIORESCU, C. I, 101. *Mai ocolește borcanul cu miere!* MAT. DIALECT. I, 232.

5. *Tran z.* (Popular, de obicei cu complementul „lume“, „pămînt“, „țară“) A cutreiera, a colinda. *Credincioșii lui ocoliră toată împărăția.* ISPIRESCU, L. 184. *Și eu aș vrea să ocolesc pămîntul, să vād lume, popoare, nații străine.* BASSARABESCU, S. N. 154. *Pînă acasă drumul ni s-a părut lung. Am ocolit parcă străzi încălcite și lungi, necunoscute mie.* SAHIA, N. 55. *Lumea-n treagă ocolii, Ce căutai, nu găsi.* ALECSANDRI, P. P. 288. *M-ai scaldat, În apă de vineri sara, Să ocol lumea și țara.* HODOȘ, P. P. 204. *Țările le-am ocolit.* BIBICESCU, P. P. 117. *Pentru ochi ca murile, Ocolii pădurile.* ȘEZ. VI, 125. ✧ *Intran z. Eu de multă vreme ocolesc prin lume a găsi un om așa.* GORJAN, H. IV, 165/9. *Ocolea așa, de bună voie, umblînd după turmele ciobanilor.* SADOVEANU, o. X, 545. *Cunjurai țările toate . . . Ori pe unde-am ocolit, Odihnă n-am dobîndit!* JARNIK-BIRSEANU, D. 191.

— Prez. ind.: *ocolesc* și (regional) *ocol* (ALR I 1996/18, 45, 69, accentuat și *ocol* ALR II/157).

— Și: *ocoli* (ALR I 1996/122, 131, 156, 170, 684, 984; 986, ALR II 3077/172, A II 6, 7), *ocoli* (ALR I 1996/35, 200, ALR II 3713/27) vb. IV.

— V. *ocol*.

OCOLIRE s. f. Acțiunea de a ocoli și rezultatul ei.

1. (Învechit) Încercuire, asediu. Cf. *ocoli* (I 2). *Frideric . . . l-au tras de la calea Ardealului, ocolind Timișoara, carea ocolire o au lăsat cît s-au apropiat Mustafa cu oastea sa.* ȘINCAI, HR. III, 172/29.

2. Mers împrejur; mers cu înconjur. Cf. *ocoli* (II 1). *Dict.* *Ocolirile erau specialitatea colonelului.* BRĂESCU, M. B. 79, cf. 81. ✧ (Bucov., în sintagma) *Ocolirea mesei* = numele unui dans popular. VARONE, D. 120.

3. Evitare. Cf. *ocoli* (II 4). *Pentru ocolirea oricărei greșeli vă dau . . . acel sfat.* BARIȚIU, P. A. III, 180.

— Pl.: *ocoliri*.

— V. *ocoli*.

OCOLISÍ vb. IV v. acolisi.

OCOLÍȘ s. n. 1. (Învechit, rar) Perimetru, circumferință. [Pesta] are șasă piețe, din care una... a căruiaocolișu tot, gindesc că va fi aproape de 800 stînjinii. GOLESCU, I. 15. A celui dintîi rînd de lăviși...ocolișu este de 100 stînjinii. id. ib. 91.

2. Ocol (II 1), înconjur. Cf. ANON. CAR., BUDAI-DELEANU, LEX., LB, POLIZU, LM, DDRF, ȘĂINEANU, ALEXI, W. Șalupa...porni încet cu unocoliș larg, întinzînd cablurile. GALAN, B. I, 48. ♦ Fig. Divagație, ocol (II 2). Ca să nu-și calce hotărîrile pline de tact și iscusință, dibăci un răspuns cuocolișuri. C. PETRESCU, A. R. 23. Simion reluă povestea de la capăt, vorbind întretăiat, rușinat...și cu multeocolișuri. V. ROM. februarie 1952, 177. În folosul cui atîta minciună și atîteaocolișuri? GALAN, B. I, 374. ♦ Loc. ad v. Fărăocoliș (sau fărăocolișuri) = direct, pe față, fărăocol. Își spunea totdeauna părerea, fărăocolișuri. V. ROM. aprilie 1955, 157. Iată, fărăocolișuri, ce m-amiriat și m-a supărat. GALAN, Z. R. 19.

— Pl.:ocolișuri.
— Ocol + suf. -iș.

OCOLÍT¹ s. n. Faptul de aocoli;ocolire. ♦ Loc. ad v. Peocolite (sau peocolitele) = pe departe, indirect, cuocoluri. Eu m-am apropiat de Mitru, peocolitele. LÂNCRĂNȚAN, C. III, 47.

— V.ocoli.

OCOLÍT², -Ă adj. 1. (Învechit, rar) Împresurat, asediat. Cetateocolită iaste la pierzare. FN 152.

2. (În formaocolat) De formă rotundă, circular. Într-o ogradăocolată, curte albă într-un picior (Ciuperca). GOROVEI, C. 83, cf. PASCU, C. 184.

3. Care se abate din drumul drept, care faceocoluri sau cotituri, cuocoluri; care înconjură, cotit. În cotețe întră singuri peștii și nu mai pot să iasă; rămîn între îngrădituri de trestieocolite și întortochiate. SADOVEANU, O. XIII, 334. Crișule, cuocolitul umblet, Tare-ți este apa turburată. BENIUC, C. P. 79. Iaca steaua care vine...Cu schintei cătrănite, Cu fulgereocolite, Cu săbii ascuțite. BIBICESCU, P. P. 238. ♦ (Regional) Încolăcit. Șarpeocolit Pe munte suit. I CR. IV, 201.

4. Fig. Care este făcut sau spus cu înconjur, pe departe. Învrtea de zece ori condeiu și fraza înocolitele și ceremonioasele tratative matrimoniale. CĂLINESCU, C. N. 113. ♦ (Adverbial) Nici ceilalți nu scoaseră măcar o vorbă, privindu-se camocolit. CAMIL PETRESCU, O. II, 223.

5. De care se ferește cineva, evitat. S-ar dovedi chiar caocolit și ca iluzoric un însămnat drept fundămîntal. SBIERA, F. S. 269.

— Pl.:ocoliți, -te. — Și:ocolát, -ă adj.
— V.ocoli.

OCOLITÓR, -OÁRE adj., s. f. 1. Adj. Care ocolește (II 1), care înconjură. (Substantivat) Trimete un băiat...de ocolește casa până de trei ori...vine din nouocolitoru și întrebă. ȘEZ. IV, 153.

2. S. f. (Regional) Numele unei țesături (H V 17), al unei haine țărănești pentru femei (ib. 112). Șorț, pestelcă...ocolitoare. ib. 17.

— Pl.:ocolitori, -oare.
— Ocoli + suf. -tor.

OCOLITŪRĂ s. f. (Rare) Ocolire (2). Cf. ANON. CAR. După cîtevaocolituri prin cameră, amicul nostru se puse dinaintea biuroului său. CONV. LIT. II, 344.

— Pl.:ocolituri.
— Ocoli + suf. -(i)tură.

OCÓLNIC s. n. v.ocolnică.

OCÓLNICĂ s. f. (Învechit) Hartă topografică pe care sînt indicate hotarele și cuprinsul unei moșii. Am găsît șiocolnica cea veache a moșii Jupîneștilor (a. 1734). IORGA, S. D. XII, 225. ♦ Întindere, cuprins al unei moșii; moșie. Dupre pietrile hotareocolnica moșiei Stignița este cu mult mai mare decît se stăpînește astăzi. I. IONESCU, M. 655. N-au fost trecute [pogoanele] nici înocolnica Gubăucii, nici într-a Suharului. PLOPȘOR, C. 68.

— Pl.:ocolnice șiocolnici. — Și:ocolnic s. n. I. GOLESCU, C.
— Ocol + suf. -nic.

OCÓLNITĂ s. f. 1. (Învechit) Hartă topografică pe care sînt indicate hotarele și cuprinsul unei moșii. V. cadastru, carte funciară. Am trimis boieri de au făcutocolniță, dovedind...că despre monastirea Bîrnova, [dania] are hotar un pîrau glodos (a. 1753). URICARIUL, XIV, 112. Actele vechi, ...ocolnițe, sineturi. RĂDULESCU-CODIN, M. N. 58. ♦ (Adjectival) Prefăcutu-s-au și s-au preainnoit carteocolniță a hotarului a satului Rășinariului...pentru ca să se știe și să se păzască pe unde mergu margi[ni]le hotarului nostru (sec. XVIII). IORGA, S. D. XII, 229.

2. (Regional) Numele unui motiv decorativ folosit pentru împodobirea cojoacelor. V.ocolit. Cf. PĂCALĂ, M. R. 515.

— Pl.:ocolnițe.
— Ocol + suf. -niță. Cf. scr. okolnica.

OCÓP s. n. 1. (Învechit) Șanț de apărare; tranșee. Multă vîrsare de sînge s-au făcut atunce în oastea leșească, la sat la Lențești, unde se cunosc ocupurile leșilor făcute de atunce, și pînă astăzi. URECHE, LET². I, 172. Pre hotarul

satului sînt ocupuri făcute de leși, precum arată semnele și pînă astăzi. SIMION DASC., LET. 79, cf. M. COSTIN, ap. GIDEI. *Dîndu leșii războiu au intrat în ocop ș-au scos pe turci tîndu-i.* N. COSTIN, LET. II, 10/4. *Numai ce s-audzie tunurili dînd din ocup.* NECULCE, L. 138.

2. (Prin nordul Mold.) Coviltir. LEXIC REG. 105.

— Pl.: *ocopuri*. — Și: *ocúp* s. n.

— Din pol. *okop*.

OCOȘ, -Ă adj. (Transilv.) 1. Deștept, cumințe, priceput, isteț. Cf. ANON. CAR., KLEIN, D. 147, LB, LM. *Să fi făcut dreptate, aicea, dacă-i așa de ocoș!* LÂNCRÂNJAN, C. II, 411, cf. 54. *Cînd alege fuse, boreasa ocoșă le prăbăluiaște.* BREBENEL, GR. P., cf. DENSUSIANU, T. H. 327, T. DINU, T. O. 138, ALR I 1555/229, 280, ALR II 3675/141, ib. 3695/95, A III 13, LEXIC REG. 71, 93.

2. Sfătos (KLEIN, D. 147, LB, GR. S. VI, 241), încrezut, mindru, fudul (com. PAȘCA, A III 5). *Bădița cu clop doroș, Ce te fii așa de-ocoș?* CV 1952, nr. 4, 31.

3. Șiret, viclean, prefăcut. Cf. LB. T. DINU, T. O. 138, ALR I 1550/59, 61.

— Pl.: *ocoși*, *-e*. — Și: *ocîș*, *-ă* (MÎNDRESCU, UNG. 94, VAIDA, ALR I 11/280, ib. 247/217, 270, 280, 337, 345, ib. 1550/295, 302, ib. 1558/259, ALR II 3675/219, 272, 349, LEXIC REG. 23, 71), *ocăș*, *-ă* (ALR II 3675/260), *ocuş*, *-ă* (ARH. FOLK. V, 128) adj.

— Din magh. *okos*.

OCOȘĂG s. n. (Transilv., adesea ironic) 1. Cumințenie, deșteptăciune, inteligență. Cf. KLEIN, D. 147, LEXIC REG. 93.

2. Sfătoșenie. *Nu se știe ziua cînd îl scarmână domnul șef și-i taie pofta de ocoșaguri.* VORNIC, O. 265.

— Pl.: *ocoșaguri*. — Și: *ocșág* (KLEIN, D. 147, LB), *ocîșág* (LEXIC REG. 23) s. n.

— Din magh. *okosság*.

OCOȘEĂLĂ s. f. (Transilv., ironic) Faptul de a se ocoși. Cf. KLEIN, D. 147.

— Pl.: *ocoșeli*.

— *Ocoși* + suf. *-eală*.

OCOȘÍ vb. IV. Refl. (Transilv.) A face pe deșteptul, a se fuduli; a face nazuri; a se obrăznicii. Cf. KLEIN, D. 147, 190, MÎNDRESCU, UNG. 94, DDRF, ALR II 3702/833, ib. 3711/102, ib. 3714/833, ib. 3723/105, L. ROM. 1961, nr. 1, 21.

— Prez. ind.: *ocoșesc*.

— V. *ocoș*.

OCOVÍT, -Ă adj. (Bucov., despre vin) Care conține mult alcool. *Bunu-i vinu ocovit.* ȘEZ. VIII, 63, cf. ib. XXI, 51.

— De la ucr. *оковита*.

OCOVITĂ s. f. (Bucov.) Băutură alcoolică tare, rachiu. *Băuserăm... niște ocovită și ni fusese cumplit de rău.* SBIERA, F. S. 100.

— Pl.: *ocovițe*.

— Din ucr. *оковита*, pol. *okowita*, sub influența suf. *-ită*.

ÓCRĂ s. f. v. *ocru*.

OCROĂȘĂ s. f. (Ban.) Agrișă. Com. LIUBA, cf. ALR I 1210/24, 79.

— Pl.: *ocroașe*.

— Cf. *agrișă*.

OCRÓG s. n. v. *ocrug*.

OCRÓI s. n. (Regional) Veșcă (la piatra morii) (Vălcani — Sinnicolau Mare). ALRM SN I h 121/47.

— Pl.: ?

— Din scr. *okroj* „îmbrăcămintă, haină“.

OCRÓP s. n. v. *uncrop*.

OCROPÍ vb. IV. Transz. (Învechit) A uda, a stropi. *Vasul... să-l ocropască cu agheasmă.* ap. TDRG. *Cu izopul tău mă ocropește.* DOSOFTEI, ap. TDRG.

— Prez. ind.: *ocropesc*.

— Din slavon. *окропнѣти*.

OCROPLÉNE s. f. (Învechit, rar) Stropire. Cf. DOSOFTEI, MOL. 83.

— Pl.: *ocroplenii*.

— Din slavon. *окропленіе*.

OCROTEĂLĂ s. f. (Învechit) Ocrotire. DICT.

— Pl.: *ocroteli*.

— *Ocroti* + suf. *-eală*.

OCROTÍ vb. IV. Transz. A lua sub paza sa, a apăra, a proteja. *Călărimea... sta de sprijiniia pre cei ce fugea din dărăpt și-i ocrotea de cătră greci.* HERODOT (1645), 492. *Să vor certa... ceia ce-i vor fi priimit în casele sale și-i vor fi ocrotit pre răpitori.* PRAV. 186, cf. ANON. CAR., BUDAI-DELEANU, LEX., LB. *Pe cel nevinovat ați ocrotit.* MARCOVICI, C. 119/26. *Mihai socoti... a ușura oarecum sarcinele jăranilor, a-i ocroti în contra abuzurilor nobililor.* BĂLCESCU, M. V. 400, cf. POLIZU. *Radu-i ocrotit de cuconul Ștefan Stîlpeanu.* ALECSANDRI, T. 1412, cf. MAIORESCU, D. II, 174. *Se trezise... fără nici o rudă care să-l ocrotească și să-l ajute.* CREANGĂ, P. 139. *Ocrotea pe toți copiii sărmani.* ISPIRESCU, L. 269, cf. DDRF, ȘĂINEANU, ALEXI, W., SEVERIN, S. 94. *Totdeauna m-ați ajutat și m-ați ocrotit.* REBREANU, R. I; 86. *Tot el va ști acum, cu un braț tot atît de puternic, să-l ocrotească pe Costea.* C. PETRESCU, C. V. 330. *Monica se ridică de pe divan, ocrotindu-și ochii cu palma.*

TEODOREANU, M. II, 101. *Natura eternă... te ocrotește ca o mamă.* SADOVEANU, O. IX, 354. *Pe George să-l grijească și... să mi-l ocrotească.* MARIAN, I. 127, cf. PĂSCULESCU, L. P. 224, ZANNE, P. VIII, 57. ♠ Fig. *Noaptea-s cîntece și rîsuri, Întîlniri și voie bună, Ocrotite de seninul Blînd al razelor de lună.* PETICĂ, O. 97. *În lungul cîmpiei arse, pustii se înalță doar un singur pîlc de salcii ce ocrotesc, sub umbra deasă a crengilor dezlipite, un izvor din care și ele își sug viața.* GIRLEANU, L. 20. *Priveam cu inima strînsă, prăvălia scundă, ocrotită de aceeași firmă îngustă.* BRĂESCU, A. 130. *Veniseră nouri asupra lunii, ocrotindu-i... apoi apucaseră calea împlinirii, spre asfințit.* SADOVEANU, O. XVIII, 25. ♠ Refl. *După ce se ocroti un minut cu sabia sa, Mico, plin de răni, fu prins viu.* BĂLCESCU, M. V. 389. ♠ Refl. p. a. s. *Vedeai în țara românească pre români în jaș, iar pre numiții streini ocrotindu-să de multe.* ZILOT, CRON. 71. ♠ Refl. (Învechit) *A se adăposti. S-au fost și tipărit într-o cărțica dată de comitul Daniil Vaș cel mai bătrîn, la ai căruia feciori mă ocrotesc ca la niște ucenici ai mei.* ȘINCAI, HR. I, 331/9, cf. LB.

— Prez. ind.: ocrotesc.

— Din v. sl. *око́тити, оуко́тити* „a îmblînzii“.

OCROTINȚĂ s. f. (Învechit) Ocrotire (1). [Au] *multă apărare și ocrotință* (a. 1764). IORGA, S. D. VI, 162. ♠ Adăpost. *Care pe gios, carii pe sus cată, Unde ocrotință frica le arată.* BUDAI-DELEANU, T. 272.

— Pl.: ocrotințe.

— Ocroti + suf. -ință.

OCROTIRE s. f. Acțiunea de a (se) ocroti și rezultatul ei.

1. Apărare, protejare; ajutor, sprijin. *Vor fi copiii supt ocrotirea părinților fiind încă nevîrstneci.* PRAV. COND. (1780), ap. GCR II, 125/34. *Mă rog să mă aibi supt ocrotire.* DRĂGHICI, R. 61/25. *Cite vișuiri s-au strecurat în frumoasa noastră țară sub ocrotirea unui guvern prieten a întunericului.* NEGRUZZI, S. I, 288. *Nu te teme, că te ieu sub ocrotirea mea.* ALECSANDRI, T. 1115. *De vrei să te alegă... Prefectului te-nchină cu-adîncă umilire și-l roagă să te ieie sub nalta-i ocrotire.* I. NEGRUZZI, S. II, 29, cf. DDRF, ȘĂINEANU, ALEXI, W. *Ar fi vrut să afle ce-i cu planurile... și mai ales cu ocrotirea prefectului.* SADOVEANU, P. M. 36. *Paznicul de vînătoare și pădurarul... au un rol hotărîtor nu numai în acțiunea de ocrotire, ci și în aceea de recoltare a vînatului.* VÎN. PES. februarie 1964, 3. *Prin lege se stabilesc măsurile de protecție și securitate a muncii precum și măsuri speciale de ocrotire a muncii femeilor și tinerețului.* SCÎNTEIA, 1965, nr. 6664.

2. Adăpost, azil. *Au aprins un foc mare, ca să dea sămn acelor ce să primejduie, că în acel ostrov pot să afle ocrotire.* DRĂGHICI, R. 221/26. *Trămise o solie și la craiul Poloniei, poftindu-l ca să nu sprijinească pe dușmanul său, Ieremia Movilă, nici să dea ocrotire emigranților din Ardeal.* BĂLCESCU, M. V. 426, cf. 136.

— V. ocroti.

OCROTIT, -Ă adj. (Rar) Protejat. ♠ (Substantivat) *Se plîneră împăratului, care opri printr-o scrisoare din 1425 această încercare a vecinului și ocrotitului său.* IORGA, S. D. X, 12.

— Pl.: ocrotiți, -te.

— V. ocroti.

OCROTITÓR, -OÁRE adj., s. m. și f. (Cel care ocrotește, apără, protejează, sprijină. V. apărător, protector, sprijinitor. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Ocrotitorul celui mic și neputincios este chiar pravila cea dreaptă legiuită.* GOLESCU, I. 24. *Ocrotitori dreptății pe-asupritori goneau.* NEGRUZZI, S. II, 186. *Ne-a fost chiar un părinte, un zelos ocrotitor.* ALEXANDRESCU, ap. DDRF. *Sînt... ocrotitoarea cu voie bună a slujitorului.* ISPIRESCU, U. 27. *Învoacă pe ocrotitorul familiei sale, pe Ercul rusticul.* ODOBESCU, S. III, 75, cf. DDRF, ȘĂINEANU, ALEXI, W. *Se adunau... sub aripile ocrotitoare ale prepeleței.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, ap. CADE. *Un tarif vamal ocrotitor s-ar putea stabili.* PETICĂ, O. 461. *Simți cum îi cuprinde mijlocul un braț ocrotitor.* REBREANU, I. 254. *Millo găsește un ocrotitor generos în vodă Barbu Știrbei.* SADOVEANU, E. 70. *Învăluindu-l apoi cu o privire ocrotitoare, și-a dres glasul.* C. PETRESCU, A. R. 25. *Ai fi avut în el un prieten mai vîrstnic și un ocrotitor.* PAS, Z. I, 304. ♠ (Adverbial) *Ei, bravo Mărioară — făcu tînărul, ocrotitor.* REBREANU, R. I, 92. *Ei! Cum merge, Mitică? exclamă el ocrotitor.* PREDĂ, D. 132.

— Pl.: ocrotitori, -oare.

— Ocroti + suf. -tor.

ÓCRU s. n., adj. 1. S. n. Substanță de culoare galbenă, roșie sau brună, formată în cea mai mare parte din argilă, conținînd oxizi de fier și uneori oxizi de mangan, folosită ca pigment la prepararea unor vopsele; vopsea preparată din această argilă. Cf. DDRF, ȘĂINEANU, ALEXI, W., GRECU, P. 413, ȚANTUNIARI, L. M. 106, 128, NOM. MIN. I, 203.

2. Adj. De culoare galben-brună. *Mai departe se grămădea treptat un cartier alb și ócru de locuințe.* VINEA, L. I, 53. *Picioarele sînt ócrugalben slab.* LINȚIA, P. II, 29.

— Pl.: ócruți (NICA, L. VAM. 177). — Și: ócră s. f. ALEXI, W., GRECU, P. 413.

— Din fr. *ocre*.

ÓCRÚG s. n. (Învechit) 1. Circumscripție, district. *Doctorul ócrugului al 3-lea dintr-acele*

judex... au găsit la satul Doiceștii... cărbune al pământului (a. 1834). DOC. EC. 550. Pentru căutarea celorlalți doi s-a trimis prin comitetul carantinelor doctorul ocrugului. MN (1836), 76²/3, cf. CIHAC, II, 83, LM.

2. (Rar) Ciclu solar (sau lunar). Cf. CRUG. Peste al treilea ocrug de cer. EPISCUPESCU, O. I. 312/11.

— Pl.: ocruguri. — Și: (1) ocróg s. n. CIHAC, II, 83, LM.

— Din rus. окпыр.

OCSĂRVĂ vb. I v. observa.

OCSÍGĂ s. f. v. obsigă.

OCSĂG s. n. v. ocoșag.

OCTAÉDRIC, -Ă adj. (Mat.) Care are forma unui octaedru. Cristale octaedrice. MARIN, PR. I, 165/30. ♦ (Chim.) Care cristalizează în octaedri. Sulf octaedric. CADE.

— Pl.: octaedrici, -e.

— Din fr. octaédrique.

OCTAÉDRU s. n. (Mat.) Poliedru cu opt fețe. Cf. EGT 54^r, NEGULICI. Cristale... a cărora formă seamănă cu a unui octaedru lungăreț. MARIN, PR. I, 16/32, cf. POLIZU, PONI, CH. 15. Solidul compus din patru fețe ia numele de tetraedru; cel de șese, exaedru; cel de opt octaedru. MELIK, G. 187, cf. BĂRCIANU, MURGOCI-LUDWIG, M. 21, cf. ALEXI, W.

— Pl.: octaedre.

— Din fr. octaèdre.

OCTAGÓN, -Ă adj., s. n. v. octogon.

OCTAGONÁL, -Ă adj. v. octogonal.

OCTÁN subst. Hidrocarbură aciclică saturată, care se prezintă sub formă de lichid incolor, insolubil în apă. Cf. DER.

— Din fr. octane, germ. Oktan.

OCTÁNICĂ adj. (În sintagma) Cifra octanică = parametru de caracterizare a calității de ardere a benzinei. Cf. LTR². Benzină pentru automobile cu cifră octanică ridicată. ȘCINTEIA, 1960, nr. 4857.

— Octan + suf. -ică.

OCTÁNT s. n. 1. (Mat.) A opta parte din circumferința unui cerc sau dintr-o suprafață circulară. Calculul valorii obținute se poate reduce la primul octant (a opta parte din cerc) pe baza teoremei IV. TRIGONOM. 61. ♦ Fiecare dintre cele opt porțiuni din suprafața unui corp sferic, determinate de trei planuri perpendiculare care se intersectează în centrul corpului. DL, DM.

2. Instrument întrebuințat în navigația maritimă și în cea aeriană și care servește la măsurarea înălțimii astrilor, a distanțelor lor unghiulare etc. V. sextant. Cf. CADE.

— Pl.: octante.

— Din fr. octant.

OCTAVÁN, -Ă s. m. și f. (Germanism ieșit din uz, prin Bucov. și Transilv.) Elev care frecventa clasa a VIII-a a unei școli secundare de tip vechi. Am și eu doi „octavani“ în cortel. BĂNUȚ, T. P. 101.

— Pl.: octavani, -e.

— Din germ. Oktavaner, cf. lat. octavānus.

OCTÁVÁ s. f. 1. (Învechit, la pl.) Perioadă de opt zile înaintea unei sărbători însemnate. Kornides aduce un hrisov al craiului Ludovic, dat din Kemenek, în octavele ispasului al anului 1362. ȘINCAI, HR. I, 330/29, cf. ARISTIA, PLUT., BĂRCIANU.

2. (Muz.) Interval într-o gamă diatonică cuprinzând opt note consecutive. Cf. NEGULICI, STAMATI, D. Diferența între organul uman și celelalte organe muzicale este că aceste instrumente pot forma octave numai muzicale, adică a sui și a cobori același son pe gradele scării. HELIADE, O. II, 373, cf. POLIZU, DDRF, ȘĂINEANU, BĂRCIANU, ALEXI, W., MARIAN-ȚIȚEICA, FIZ. II, 58. ♦ Fig. Juan îl omenea cu o octavă mai sus. Era cam iute de fire. HELIADE, D. J. 75/5. Lumina formează și ea numeroase game întocmai ca și sunetul, însă ochiul nostru nu poate vedea decât octava dintre roșu și violet. ENC. TEHN. I, 100.

3. Strofă de opt versuri endecasilabice, dintre care primele șase cu rimă încrucișată, iar ultimele două cu rimă împerecheată, folosită de obicei în poezia italiană, spaniolă și portugheză. Epopeea lui Tasso e scrisă în octave. ȘĂINEANU.

4. A opta dintre figurile de apărare la scrimă. Cf. CADE, SCRIBAN, D.

— Pl.: octave.

— Din lat. octavus, -a, -um, it. ottava, germ. Oktave, fr. octave.

OCTAVÍN s. n. Flaut mic care sună cu o octavă mai sus decât cel obișnuit. Cf. CR (1829), 237¹/27. Orchestra nu este aranjată bine... Lipsește primul trombon, flautul al II-lea și octavinul. FILIMON, O. II, 278.

— Pl.: octavine.

— Din fr. octavin, it. ottavino.

OCTÉT s. n. 1. Formație alcătuită din opt voci sau din opt instrumente care execută împreună o compoziție muzicală; compoziție muzicală scrisă pentru acest ansamblu. DL, DM.

2. (Chim.) Ansamblu format din opt electroni în stratul periferic al unui atom. MARCOVICI, CH. 206.

— Pl.: *octete*.

— Din germ.: *Oktett*, fr. *octet*.

OCTOAMBRE subst. sg. v. *octombrie*.

OCTOÁMVERE subst. sg. v. *octombrie*.

OCTOÁMVRE subst. sg. v. *octombrie*.

OCTÓBĂR subst. sg. v. *octombrie*.

OCTÓBER subst. sg. v. *octombrie*.

OCTÓBÎR subst. sg. v. *octombrie*.

OCTÓBRE subst. sg. v. *octombrie*.

OCTÓBRIE subst. sg. v. *octombrie*.

OCTÓDĂ s. f. Tub electronic cu un anod, un catod și șase grile, folosit ca schimbător de frecvență în radio. DL. 100M.

— Pl.: *octode*.

— Din fr. *octode*.

OCTOFÓR s. m. (În antichitate) Purtător de literă. *Sus lectica, octofori, sus, pleba să mă vadă*. ALECSANDRI, T. II, 340, cf. 296, ȘĂINEANU, ALEXI, W., SCRIBAN, D.

— Pl.: *octofori*.

— Din lat. *octophoros*.

OCTOGENĂR, -Ă adj., s. m. și f. (Persoană) care a atins (sau a depășit) vîrstă de optzeci de ani. *Not găsirăm pe abatele Lhomme, deși octogenar, încă în plină vigoare*. KOGĂLNICEANU, S. A., 191, cf. ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W. *Octogenarul satului, cu înfățișarea lui olimpiacă, stă nemșed și privește cu drag nebunia nevînovată a tineretului*. HOGAȘ, DRUHI, 190, cf. GALACȚION, O., 338, G. PETRESCU, G. V., 190. *Ne strîngem în grădina răpoasă a lui moș Timpovici, octogenar paralizic*. BRĂESCU, A., 104, cf. SCRIBAN, D. *Un vîntător octogenar cu barbă aspră, țepoasă, dar cu ochi albaștri și veseli de băiețandru, să ridicat pușca*. STANCU, R. A. I., 245.

— Pl.: *octogenari, -e*.

— Din fr. *octogénaire*.

OCTOGÓN, -Ă s. n., adj. 1. S. n. Poligon cu opt laturi. Cf. GEOMETRIA A. M., 16^v/13, CONV. GEOM., 81/13. *În centrul tăvii este o rozetă de fine arabescuri în octogone, rotocóale și romboide*. ODOBESCU, S. II, 188, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Temelia ei este un lărg octogón de piatră*. GALACȚION, O. II, 390.

2. Adj. *Octogónal*. *Este o zidire octogónă (în opt unghiuri)*. CR. (1830), 167²/10. *Turn în formă de piramidă octogónă*. FILIMON, O. II, 146. *O sală octogónă formează acest local*. BOLINTINEANU, ȘAP. ȘĂINEANU. *E o cameră pătrată cu patru pilaștri octogoni ce susțin un turn boltit*. ODOBESCU, S. I., 390.

— Pl.: *octogoni, -oane*, (rar, n.) *-one*. — Și: *octagón, -ă* (ASACHI, G. 31^r/11, SCRIBAN, D.) adj., s. n.

— Din fr. *octogone*. — *Octagon* < gr. *ὀκτάγωνον*.

OCTOGONÁL, -Ă adj. (Despre suprafețe, obiecte etc.) Care are opt laturi. *Are pecete octogónală cu negru*. BUL. COM. IST. IV, 169, cf. ib. v, 247, 307. *Secțiunea lingotierelor poate fi: patrată; ... octogónală*. IOANOVICI, TEHN. 54. *Un pendul octogónal sfîrșia într-un perete*. CĂLINESCU, C. N. 50. *Cancelaria profesorilor era o încăpere mare, octogónală*. T. POPOVICI, S. 14.

— Pl.: *octogónali, -e*. — Și: *octagónál, -ă* adj. SCRIBAN, D.

— Din fr. *octogonal*.

OCTÓIH s. n. 1. Carte bisericească în care se cuprind cîntările de la strană din fiecare zi a săptămîinii (aranjate pe opt glasuri); (învechit) osmoglasnic. *Octoih ce să zice osmoglasnicul care acum întîiu s-au tipărit* (a. 1700). BV I, 395. *Canonul din octoih*. MINEIUL (1776), 2^r/21, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB. *Dimineața buchile, oțoicu și psaltirea, după prînz psaltichia*. GHICA, S. 51. *Cîntă din oțoic, glasul al optulea*. ALECSANDRI, T. 10, cf. CONTEMPORANUL, V, 195, DDRF, BARCIANU, TDRG. *Dă-i sfinția ta din octoih, că eu nu mai am glas nici cît un pui de curcă*. D. ZAMFIRESCU, V. T. 116, cf. ALEXI, W.

2. Fiecare dintre cîntările cuprinse în această carte. *Așa-i că-i traserăm oțoicuri și aghioase?* ALECSANDRI, T. 879, cf. 103. *Avea un glas de buhai, de răsuna bolta bisericii cînd cînta octoihul*. CAMIL PETRESCU, O. II, 680. ♦ P. e x t. Cîntec, cîntare. *Avea niște musteți de un cot și un glas de răsuna mahalaua, cînd începea a dura la oțoicuri*. ALECSANDRI, T. 103. *L-o scos din minte gaița cea de cucoana Caliopi cu oțoicurile sale de la featru*. id. ib. 941. ♦ Fig. Vorbărie fără rost, trîncăneală. *Iar ai început octoihul ista! Dă-i înainte, că nu-ți țin isonul*. ALECSANDRI, T. 1 233, cf. SCRIBAN, D.

3. (Rare) Scară muzicală; registru. *Psaltul Chiriac mi-o spus că am un oțoic de cele zdravene*. ALECSANDRI, T. 904, cf. BARCIANU, ALEXI, W.

— Pl.: *oțoihuri*. — Și: *oțoic, oțoih* (SCRIBAN, D.), (popular) *oțoic, oțoic* (CAT. MAN. I, 353) s. n.

— Din slavon. *октоихъ*. Cf. ngr. *ὀκτώηχος*.

OCTÓMBĂR subst. sg. v. *octombrie*.

OCTÓMBER subst. sg. v. *octombrie*.

OCTÓMBERE subst. sg. v. *octombrie*.

OCTÓMBRE subst. sg. v. *octombrie*.

OCTÓMBRIE subst. sg. (Și în sintagmele *luna octombrie* sau *luna lui octombrie*) A zecea

lună a anului, care urmează după septembrie; (popular) brumar, brumărel. *M[e]s[e]ța octo[m]vrie*. PARACLIS (1639), 253. *Săm[n]ța care să samănă de toamna, sînt aceste zile mai bune: la septembrie... și la octomvrie* 3, 4, 12 (a. 1733). GCR II, 27/4, cf. 58/21. *Luna lui octovrie*. MINEIUL (1776), [prefață] 1/2. *Iată, p[er] la începutul lui octomvrie, să iți dăspre Focșani un Ilie Lepușneanul*. DUMITRAȘTE, ap. GCR II, 126/26. *În 24 octombrie mai toată noaptea au fulgerat*. ȘINCAI, HR. II, 272/24, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB, KOGĂLNICEANU, S. 199, POLIZU. *Într-o dimineață din luna octombrie, anul 1814, un june... sta în scara caselor marelui postelnic*. FILIMON, O. I, 99, cf. CIHAC, I, 185, II, 224, DDRF, ȘAINEANU, BĂRCIANU, TDRG, ALEXI, W. *Era prin octomvrie. La poartă, un plop bătrîn își chema, fără să vrei, ochii spre cer*. BASSARABESCU, V. 16, cf. DENSUSIANU, T. H. 115, ALR I 209, ALR II 2 416/812, 876, A IX 5. ♠ (În contexte figurate) *Octombrie-curtizana pală, cu-obraji fardați și buze supte, ... a poposit în parcul cu-alei cotite*. MINULESCU, V. 33. *Octomvrie e necăjos și suflă rece. Pasul lenș nu se trece. El pe unde merge pîrlește și copaci verzi nu iubeste*. MAT. FOLK. 1198.

— Și: *octómvrie*; (învechit) *octóvrie*; (popular) *octómbre*, *octómvre* (ALEXI, W., DENSUSIANU, T. H. 327, BL VI, 201, ALR I 209, ALR II 2 416); (Ban., Transilv., Maram., nordul Mold.) *octóber* (ALR I 209, accentuat și *october* ib. 209/59, 230, 324, ALR II 2 416/325, *octobér* ALR I 209/243, 345), *octóbăr* (BL VI, 201, ALR I 209, accentuat și *octobăr* ib. 209/289), *octómbăr* (ib. 209/12, 129, 131, 164, 375), *octóbîr* (ib. 209/385); (nordul Transilv.) *optóber* (ib. 209/249, 320, accentuat și *optobér* ib. 209/295), *optóbăr* (ib. 209/255, 269, 273, 283), *optóvăr* (ib. 299/273), *otóber* (ib. 209/278, 341, 355), *otóbăr* (ib. 209/270); (Brașov) *otómvre* (ib. 209/186); (vestul Olt.) *octómbre* (ib. 209/856), *octoámbr*e (ib. 209/842), *octoámvre* (ib. 209/839), *octoámvere* (ib. 209/850); (prin Olt. și sudul Mold.) *octómbere* (ib. 209/596, 618), *octómvre* (ib. 209/522, 592, 594, 837, 840, 850, 898), *optóvere* (VIRCOL, V.); (regional) *octóbrrie* (ALR I 209/333), *octóbre* (ib. 209/418, 231, 335, 357, 378), *oftómbrie* (ib. 209/878), *oftómbre* (ib. 209/266), *optómvre* (ALEXI, W., ALR II 2 416/886), *ontomvrie* (ALR I 209/772) subst. sg.
— Din slavon: *октомври*. — Variantele de tipul *october* provin din magh. *október*, germ. *Oktober*.

OCTÓMVERE subst. sg. v. *octombrie*.

OCTÓMVRE subst. sg. v. *octombrie*.

OCTÓMVRIE subst. sg. v. *octombrie*.

OCTOPÓD, -Ă adj. (Zool.) Care are opt picioare. DL, DM, DN. ♠ (Substantivat, f. pl.)

Subordin de cefalopode, care cuprinde animale cu opt picioare așezate în jurul capului. DL, DM, DN.

— Pl.: *octopozi*, -de.
— Din fr. *octopodes*.

OCTOSILÁB s. n. (Rare) Vers de opt silabe. *Octosilabul de inspirație populară al lui Barăc*. L. ROM. 1959, nr. 2, 59.

— Pl.: *octosilabe*.
— Din fr. *octosyllabe*.

OCTOSILÁBIC, -Ă adj. Care are opt silabe. *Vers octosilabic. Cuvînt octosilabic*. CADE.

— Pl.: (f.) *octosilabice*.
— Din fr. *octosyllabique*.

OCTÓVRIE subst. sg. v. *octombrie*.

OCTROÁ vb. I. T r a n z. (Învechit; complementul indică o lege, o constituție etc.) A impune. *Au decis a delătura parlamentul și a octroa una constituție nouă*. BĂRTIU, P. A. II, 518. *Cele două cazuri de moarte au îmbărbătat pe protestanți ca să dezvölte opoziție atît de înverșunată asupra patentelor octroate pe capetele lor*. id. ib. III, 19, cf. I, 361; ALEXI, W.

— Prez. ind.: *octroez*. — Sf.: *octruia* vb. I. GHETIE, R. M., BĂRCIANU.

— Din fr. *octroyer*.

OCTROÁRE s. f. (Învechit) Faptul de a octroa; impunere (a unei legi, a unei constituții etc.). *În contra octroării, adecă a legislațiunii unilaterale absolutiste, guvernul se provoacă la mai multe legi mai vechi și mai nouă așa numite constituționale*. BĂRCIANU, P. A. III, 108. *Afirmă că monarhul prin actul octroare (mai ales a censului) a călcat toate legile respectivelor mai vechi*. id. ib. 118.

— V. *octroa*.

OCTRUÁ vb. I. v. *octroa*.

OCTIDENTÁL, -Ă adj. v. *occidental*.

ÓCU interj. (Regional, repetat și cu o prelungit) Onomatopee care redă strigătul caracteristic al porumbelului (Arpașu de Jos — Victoria). ALR II 5 751/172.

— Onomatopee.

OCULÁ vb. I. T r a n z. (Învechit; Transilv.; complementul indică un pom, o plantă etc.) A altoi. Cf. GHETIE, R. M., BĂRCIANU, ALEXI, W. *Am oculat vara sub coajă puieti de 2 dni*. COMSA, N. Z. 48, cf. ALR I 976/385.

— Prez. ind.: *oculez*.

— Din lat. *oculare*. Cf. germ. *okuffen* și

OCULÁR, -Ă adj. s. n. și f. I. Adj. Care se referă la ochi, privitor la ochi, al ochiului.

Cf. DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W. *Pasărea era bătrână, deoarece penajul pieptului era cât se poate de deschis, iar cununa grumazului la osul ocular era slabă și îngustă.* LINTIA, P. 11, 285. ♦ *Martor ocular* = persoană care a văzut cum s-a petrecut un fapt. Cf. NEGULICI. *S-a scris o relație pe larg despre cele întâmplate de la 13 pînă la 19 sept. în București, de un martor ocular.* GHICA, A. 643. *O traducem aci din literă în literă, precum în tribunaturi se înregistrează fără nici o schimbare depunerile unui martur ocular.* HASDEU, I. V. 200, cf. id. I. C. I, 14; DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU. *El își încheie povestirea arătînd că și-a alcătuit-o după spusele marturilor oculari.* IORGA, L. I, 489. *Ce fel de martori oculari sînteți dumneavoastră care nu mai știți exact ce s-a petrecut acum doi ani?* CAMIL PETRESCU, O. II, 412.

2. Adj., s. n. și f. (Lentilă sau grup de lentile ale unui instrument optic) Care servește la observarea imaginii formate de obiectiv. Cf. STAMATI, F. 87. *Microscopul... se compune de două lentilii: lentilia obiectivă... și lentilia ocularie.* MARIN, F. 471/12. *Luneta lui Galileu se compune esențialmente, ca și luneta astronomică, dintr-o obiectivă și o oculară.* PONI, F. 396. *Citirile la microscop se fac cu ajutorul unui ocular spiral, putîndu-se citi direct miimile de milimetru și aprecia zecimile de miimi.* IOANOVICI, TEHN. 380, cf. 206.

— Pl.: (adj.) *oculari, -e*, (s. n. și f.) *oculare*.
— Și: (invechit) *oculăriu, -ie* s. n. și f.
— Din fr. *oculaire*.

OCULĂRIU, -IE s. n. și f. v. *ocular*.

OCULĂT, -Ă adj. (Invechit, Transilv., despre pomi, plante etc.) Altoit. Cf. BARCIANU, ALEXI, W.
— Pl.: *oculați, -te*.
— V. *ocula*.

OCULĂTĂ s. f. (Jur.; latinism invechit, Transilv.) *Oculație*¹. Cf. GHETIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W.

— Din lat. med. *oculata, -ae* „inspecție”.

OCULĂȚIE¹ s. f. (Jur.; latinism invechit, Transilv.) Descindere (a magistratului) la fața locului pentru examinarea personală a unui fapt. Cf. ALEXI, W.

— Pl.: *oculații*. — Și: *oculațiune* s. f. GHETIE, R. M., ALEXI, W.

— Din lat. med. *oculatio, -onis*.

OCULĂȚIE² s. f. (Invechit) 1. Sistem de altoire care constă în deslipirea unui mugure de pe un lăstar și introducerea lui într-o tăietură făcută în scoarța port-altoiului. Cf. GHETIE, R. M. *Frăgarii cei crescuți prin oculație au prin altoit să-i aducem la mai bun feliu.* INV, FRĂG. 23/15, cf. I. CIHAC, I. N. 275.

2. Vaccinare, inoculație. *Oculațiia adecă altuirea vărsatului.* ÎNVĂȚĂTURĂ, 59/4.

— Pl.: *oculații*. — Și: *oculațiune* s. f. GHETIE, R. M.

— Din germ. *Okulation*.

OCULAȚIUNE¹ s. f. v. *oculație*¹.

OCULAȚIUNE² s. f. v. *oculație*².

OCULIRUI vb. IV. Tranz. (Invechit, Transilv.; complementul indică un pom, o plantă etc.) A altoi; (invechit) a ocula. (Fig.) *Mai aleasă nație nu va fi pre pămînt înaintea ta de cum tu vei fi oculiruit în trupina din carea ai căzut.* ȚICHINDEAL, P. 275/6.

— Prez. ind.: *oculiruiesc*.

— Din germ. *okulieren*.

OCULIST, -Ă s. m. și f. (Rar la f.) Medic specializat în boli de ochi; oftalmolog. *Cîteva consulturi s-au făcut de oculisti (doctori de ochi) cei vestiți... pentru cataractul care a lipsit pe riga de vederea unui ochiu.* CR (1829), 257¹/22, cf. VALIAN, V., NEGULICI, CORNEA, E. I, 84, POLIZU, DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W. *La 1783, el era un oculist cu vază și mergea în Țara Românească.* IORGA, L. II, 287. *N-am noroc să dau de oculist.* ARGHEZI, C. J. 189. ♦ (Atribuind calitatea ca un adjectiv) *Medic oculist.* BIANU, D. S.

— Pl.: *oculiști și (invechit) oculisti*.

— Din fr. *oculiste*.

OCULISTIC, -Ă adj. De ochi. *A cerut un răgaz de două zile, să-și interneze mama într-o clinică oculistică în așteptarea unei operații.* C. PETRESCU, A. 319. ♦ (Substantivat, f.) *Oftalmologie. Doi tineri să învețe oculistică (învățătura pentru ochi).* CR (1830), 236²/19.

— Pl.: *oculistici, -e*.

— Din fr. *oculistique*.

OCULT, -Ă adj. 1. Care aparține ocultismului, privitor la ocultism, de ocultism. *Nu sînt alte decît niște slabe și proaste rămășiți a acelei științi oculte care era atît de dezvoltată la vechii egipteni.* ALECSANDRI, O. P. 67. *În gînd o vād Vag luminoasă, Alburie — O fotografie, în cărțile oculte.* CAMIL PETRESCU, V. 56. *Acum ascultară... despre puterea grozavă a Marelui Orient, despre ceremoniile oculte.* id. O. II, 117.

2. Ascuns, tainic, misterios. *Himia cît a fost o știință ocultă... nu era o știință.* PROPĂȘIREA (1844), 202²/22. *De cînd se inventă alfabetul... în toate progresul deveni mai răpede; științele, de unde erau ascunse sau oculte, se divulgără.* HELIADE, O. II, 40. *Clasa corporațiilor... face iară un fel de stat ocult, împărțit în diferite corpuri, fiecare cu statutele și regulamentele lor.* BOLLIAC, O. 251. *Se poate atribui... mai cu*

seamă la lipsa unei organizații regulate și la efectul unor intrigi oculte. GHICA, A. 796. Dar totodată avem și ajutoruri oculte. ALECSANDRI, S. 110. Dar tu, neștiutoare, domneai a mea ființă... Erai — cum ești și astăzi — oculta mea credință. MACEDONSKI, O. II, 209. Ca o putere ocultă, străină de voința lui, îi împingea trupul greu și moleșit. VLAHUȚĂ, O. A. III, 195, cf. DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W. Reprezintă o forță reală și ocultă. SADOVEANU, O. IX, 95, cf. CĂLINESCU, E. O. I, 122, STANCU, R. A. IV, 384. ♦ (Adverbial) Pe ascuns, în taină. Și angelul p-acesta îl ia și cu el vine Ocult, pe nesimțite, d-al său Raimond aproape. HELIADE, O. I, 326. Noi n-avem nevoie să lucrăm ocult. SADOVEANU, O. IX, 95.

— Pl.: *oculți*, -te.

— Din fr. *occulte*.

OCULTĂȚIE s. f. Interpunere temporară a unui astru opac între un astru luminos și un observator. *Eclipsele totale de soare sînt ocultații provocate prin interpunerea lunii între soare și pămînt.* DL, cf. DM, DER.

— Pl.: *ocultații*. — Și: (invechit) *ocultațiune* s. f. DRĂGHICEANU, C. 4.

— Din fr. *occultation*.

OCULTAȚIUNE s. f. v. *ocultație*.

OCULTISM s. n. sg. Concepție obscurantistă, după care în natură ar exista forțe supranaturale, misterioase, cu care unii oameni inițiați ar putea comunica; p. e x t. totalitatea riturilor legate de această concepție. *Se pasionă de ocultism și crezu că metodele științifice se pot aplica la preținse fenomene misterioase.* CĂLINESCU, S. 389.

— Din fr. *occultisme*.

OCULTIST, -Ă s. m. și f., adj. (Rar) 1. S. m. și f. Persoană care practică ocultismul. Cf. NOM. PROF. 82.

2. Adj. Ocult (1). Cf. CADE. *Nemulțumii de rezultatele nînsemnate ale improvizățiilor sale ocultiste.* CĂLINESCU, C. N. 301.

— Pl.: *oculțiști*, -ste.

— Din fr. *occultiste*.

OCULTISTIC, -Ă adj., s. f. (Creație personală) 1. Adj. Ocult (1). *Își vînduse cea mai mare parte din piesele arheologice și chiar cărțile mai puțin importante, păstrînd însă anumite opere și ediții rare, la care ținea, printre care operele ocultiste dominau.* CĂLINESCU, S. 232.

2. S. f. Ocultism. *Nu credea în ocultistică, dar nu credea totdeodată nici în raționamentele asupra evenimentelor cîtă vreme nu se confirmau.* id. ib. 399.

— Pl.: (adj.) *ocultistici*, -e.

— **Ocult** + suf. -istic.

OCÚP s. n. v. *ocop*.

OCUPĂ vb. I. I. T r a n z. 1. (Complementul indică un teritoriu, un oraș etc.) A lua în stăpînire cu forța armată; a cuceri, a cuprinde. *Multe pămînturi de prin prejur au ocupat (luat) și lăfîndu-și cu acealea stăpînirea sa.* TEODOROVICI, I. 4/2, cf. 309/23. *Statuturile Unite, fără nici o formalitate, vor ocupa provincia Texas.* CR (1829), 318²/32, cf. STAMATI, D. [Poarta] îl înlocuia cu Fuad efendi, ... cu instrucțiuni... să ocupe Bucureștii. GHICA, A. 33. *Streine armii țeara noastră ocupară.* ALEXANDRESCU, M. 170, cf. ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W.

2. (Complementul indică un imobil sau un spațiu locativ) A lua (temporar) în stăpînire, a avea în folosință. *De trei ani ocup acest apartament.* ♦ (Complementul indică un loc într-o ierarhie) A se situa. [Graiorile] (*muntenești*) par a ocupa o poziție de mijloc, întrucît prezintă forme de ambele feluri (*la verbe diferite*). IORDAN, L. R. 443. *În munca ideologică a organizațiilor de partid un loc important îl ocupă propaganda prin conferințe.* ȘCÎNTEIA, 1953, nr. 2700.

3. (Cu complementul „post“, „loc“ sau echivalente ale acestora) A lua în primire, a deține. *Ioan Neculce, viță din familiile cele mari a țării, ocupînd în viața sa cele mai însemnate posturi a statului, vedea cu părere de reu... că Grigori-vodă începuse a boieri pre ciocoi.* HURMUZACHI, ap. LET. II, 458/23. *Fieșcare din candidații ce să vor arăta pentru a ocupa postul vacant va face pî rînd lecție asupra tuturilor învățăturilor de mai sus arătate.* CR (1833), 232²/7. *De un adevărat zel și vrednicie la datoriile postului ce ocupează.* BULETIN, G. (1840), 22¹/30, cf. BĂLCESCU, M. V. 10. *Acei puțini impiegați ce nu se îndurau a se deslîpi de canțelaria lor — de frică că-și vor găsi locul ocupat de alții — mai rămăseseră.* NEGRUZZI, S. I, 294, cf. ȘĂINEANU, BARCIANU.

4. A ține, a deține un loc, o suprafață, a se întinde pe o suprafață. *Templu lui Joe... ocupa una din laturile forului.* GTN (1836), 72 bis ²/31, cf. ȘĂINEANU. *Întotdeauna vei ocupa mijlocul trotoarului din fața magazinului.* SAHIA, N. 102. *Deși cetatea era mică — Cremlinul de azi ocupă o mult mai mare întindere — s-a găsit spațiu și pentru un număr oarecare de locuitori.* STANCU, U.R.S.S. 63. *Gresile, nisipurile și argilele... ocupă uneori suprafețe întinse.* GEOLOGIA, 3. ♦ E x p r. (Prin Transilv.) **A ocupa loc** = a se așeza; a ședea. V. a lua loc. *Acesta se înclină, apoi ocupă loc lîngă idealul lui.* F (1871), 282. ♦ (Complementul indică un loc în tren, la teatru etc.) A rezerva; a reține. *Ocupă-mi un loc la teatru.*

II. R e f l. (De obicei urmat de determinări introduse prin prep. „cu“, rar, „de“) A lucra sau a studia într-un anumit domeniu, a se îndeletnici cu ceva (în mod constant sau temporar).

Femeia sa era ocupată de a strînge. CALENDARIU (1794), 35/18. [Voi enumera] obiectele cu care ar trebui deodată să se ocupeze . . . un asemenea așezămint. I. IONESCU, C. VII/10, cf. STAMATI, D. Ai dorit a ști de mă mai ocupez eu a scrie versuri. NEGRUZZI, S. II, 169. *Cronicarii . . . s-au ocupat cu descrierea faptelor istorice.* ALECSANDRI, S. 25. *Meritul autorilor de care ne ocupăm este . . . mare.* MAIORESCU, CR. I, 342. *Multă vreme n-am știut cu ce se ocupă tînărul.* VLAHUȚĂ, O. A. 447, cf. ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W. Știu, fiindcă m-am ocupat foarte de aproape. C. PETRESCU, C. V. 71. *Prin 1881 îl găsim întors acasă și ocupîndu-se pe lîngă tată-său cu trebile agriculturii.* CĂLINESCU, E. 34. *Vrei să te ocupi de pian?* H. LOVINESCU, T. 9. ♦ (De obicei urmat de determinări introduse prin prep. „de“) A se interesa, a se îngriji, a urmări îndeaproape, a acorda atenție. *Te-ai ocupat a-mi lua note după istoricul turc Selaniki?* GHICA, A. 609. *Domnule Felix, mai ocupă-te puțin de Titi al meu.* CĂLINESCU, E. O. I, 66. ♦ *Tranz.* (Învechit) A preocupa, a absorbi. *Aceste pregătiri m-au ocupat până sara.* NEGRUZZI, S. I, 7. *O împrejurare care a ocupat pe emigranții noștri . . . a fost acuzațiunea căzută asupra lui Bolliac.* GHICA, A. 624. *Ea ocupă mintea mea.* ALECSANDRI, ap. DDRF.

— Prez. ind.: *ocup* și (învechit) *ocupez*.

— Din lat. *occupare*, fr. *occuper*.

OCUPĂND, -Ă s. m. și f. v. **ocupant.**

OCUPĂNT, -Ă s. m. și f. (Mai ales la m. pl.) Armată, trupă care ia în stăpînire o țară, un teritoriu, un oraș străin etc.; persoană care face parte din această armată. *Multe case boierești au fost incendiate, fiindcă proprietarii n-au vrut sau n-au putut vărsa ocupanților sumele de bani cerute.* OȚETEA, T. V. 322. ♦ (Cu sens colectiv) *Pe dinaintea și prin fundul cazarmii trecuseră și treceau și acum convoaie de fugari . . . De ce își părăsesc sălașul? Ce poate să le facă lor ocupantul?* PAS, Z. III, 51. ♦ (Adjectival) *Socialiștii ceruseră autorităților ocupante învoiere să organizeze o serbare.* PAS, Z. IV, 25. ♦ **P. e x t.** Persoană care are sau ia (temporar) în posesiune ceva (un loc, o masă, un scaun etc.). Cf. ȘĂINEANU, ALEXI, W. *Primii ocupanți, . . . rămîneau stăpîni pe masă toată seara.* BENIUC, M. C. I, 27. — Pl.: *ocupanți, -te.* — Și: (învechit) **ocupând, -ă** s. m. și f. ALEXI, W. — Din fr. *occupant*.

OCUPĂRE s. f. Acțiunea de a (se) ocupa și rezultatul ei.

1. Cf. **ocupa** (I I). Cf. POLIZU, BARCIANU, ALEXI, W.

2. (Învechit) *ocupație, preocupare*; cf. **ocupa** (II). *Ocuparea sa este de a vizita școala publică și spitalul.* NEGRUZZI, S. I. 313. *Neca-*

zurile ce am nu-mi lasă capul liber pentru ocupări literare. ALECSANDRI, S. 116. *În toate aceste ocupări și sfere Eminescu se află . . . în elementul său.* MAIORESCU, CR. II, 300, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W.

— Pl.: *ocupări*.

— V. **ocupa**.

OCUPARISÍ vb. IV. (Învechit) I. **Tranz.** Cf. **ocupa** (I 3). *Să fie slobod a ochiuparisi un asemenea post.* BULETIN, F. (1833), 138²/16. *Ai ocuparisit postul.* ib. (1838), 157¹/18.

2. **Ref l.** Cf. **ocupa** (II). *Economia rurală să ocuparisește numai cu . . . creșterea și buna întrebuințare a plantelor și a animalelor.* CAIET, 97¹/16. *Vreau să mă ocuparisesc de viitorul tău.* ALECSANDRI, T. 1385.

— Prez. ind.: *ocuparisesc*. — Și: **ochiuparisí** vb. IV.

— De la fr. **occuper**.

OCUPĂT, -Ă adj. I. I. (Despre teritorii, orașe etc.) Cucerit de o armată străină; stăpînit de o putere străină. Cf. BARCIANU, ALEXI, W. Știu că . . . are un rînd de case și o moșioară în teritoriul ocupat. C. PETRESCU, I. II, 68.

2. (Despre bunuri mobile sau imobile, despre posturi etc.) Stăpînit, deținut (temporar) de cineva. *Toate mesele erau ocupate.* REBREANU, I. 242. *Grăbit . . . [patronul] îi răspunse: „La noi e ocupat tot locul“.* MIREA, C. II, 10. (*Scrie cu litere mari și pe măsură ce scrie, rostește cuvintele*): *Ocupat . . . Besetzt. Cum s-o fi zicînd pe englezește ocupat?* SEBASTIAN, T. 39.

II. (Despre persoane) Care are mult de lucru, cu multe treburi; preocupat, absorbit, prins, (învechit) cuprins. *Era o zi de vară senină și frumoasă, Ce îndeamnă pre tot omul să fie ocupat.* MUREȘAN, P. 117/2. *Așa ocupat cum am văzut că sînteți, nu mai am curajul a veni de-a dreptul la dv. ca să vă deranjez.* CARAGIALE, O. VII, 239, cf. DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W. *La lecțiile mele asista de multe ori doamna Roxana Ceaure și rareori . . . și foarte ocupatul ei tovarăș.* GALACTION, O. A. I, 161. *N-am timp și-s tare ocupată.* SADOVEANU, O. X, 607.

— Pl.: *ocupați, -te.* — Și: (regional) **acupăt, -ă** adj. T. DINU, T. O. 135.

— V **ocupa**.

OCUPĂTOR, -OĂRE s. m. și f. (Neobișnuit) **Ocupant.** *A treia zi, cînd ocupatorii casei se sculară, găsiră pe moș Costache îmbrăcat, plimbindu-se prin curte.* CĂLINESCU, E. O. II, 196. — Pl.: *ocupatori, -oare.* — **Ocupa** + suf. **-tor**.

OCUPĂȚIE s. f. I. 1. (Luare temporară în) stăpînire; cucerire. *Are și comanda de căpetenie . . . tutulor oștirilor hotărîte pentru ocupația vremelnică a locului.* CR (1830), 117¹/13, cf. 421²/7, STAMATI, D., POLIZU. *Durata ocupației Rume-*

lei... este fixată la 9 luni. MAIORESCU, D. II, 192, cf. ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W. ◊ L o c. a d j. **De ocupație** = (despre o forță armată) care ocupă temporar un teritoriu, o localitate străină; ocupant. *Trupe de ocupație.*

2. (Jur.; în forma ocupațiune) Luare în stăpînire, în posesiune; dobîndire a unei proprietăți. *Proprietatea se mai dobîndește prin accesiune sau încorporațiune, prin prescripțiune, prin lege și prin ocupațiune.* HAMANGIU, C. C. 155, cf. 645. *Ocupațiunea nu constituie, în prezent, în statul democrat-popular, decît în mod excepțional, un mod originar de dobîndire a proprietății.* PR. DREPT. 247.

II. **Îndeletnicire**, treabă, activitate; preocupare. *Cea mai plăcută a lui ocupație (lucru) era ca să-și adune propriii săi și ai vecinului său prunci împrejur și să-i învețe.* CALENDAR (1841), 2/17. *Să nu pară cuiva o ocupație pedantă a se ocupa un norod întru cercetarea limbii sale,* HELIADE, O. II, 417. *Pricina aceasta fu mie ce mai plăcută ocupație (îndeletnicire).* SCAVINSCHI, M. 98/5. *Se îngrijesc a da bolnavelor atît ocupații cit și distracție potrivită boalei.* CUCIURAN, D. 68/19. *Sînt unii... foarte... absorbiți prin ocupațiunile lor din toate zilele.* BARASCH, I. 8/11, cf. 151/4. *Trebile casnice și ale statului... nu-l putură înturna [pe Cantemir] de la ocupațiile literare.* NEGRUZZI, S. II, 146. *Din cauza ocupațiunilor mele, n-am destulă vreme să-ți îndeplinesc dorința.* CARAGIALE, O. VII, 417, cf. DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W. *Trăi aici citva timp, în împrejurări foarte neplăcute, chinuit de dorul de țară, de lipsa de ocupație.* IORGA, L. I, 241. *Are acuma atîtea ocupații că nici nu se poate gîndi să le întrerupă.* REBREANU, R. I, 207. *Dați-mi voie, răspunse musafirul meu; nu vreau să vă întrerup ocupațiile.* SADOVEANU, O. VI, 549. ◊ **Grijă**, preocupare. *Ocupațiunea lui cea mai mare era de a îngriji ca serviciul ce i se încredinșase să-l îndeplinească cu conștiință.* FILIMON, O. I, 200. *D[umnea]lor au prea multă ocupație cu ochii bărbaților pentru ca să-și piardă timpul cu ochii copilelor.* ALECSANDRI, O. P. 132. ◊ **Profesiune**, slujbă, post. *Dar nu mi-ai spus ce ocupație ți-ai găsit.* SAHIA, N. 95.

— Pl.: ocupații. — Și: ocupațiune s. f.

— Din fr. occupation, lat. occupatio, -onis.

OCUPAȚIUNE s. f. v. ocupație.

OCŪRE vb. III v. ocurge.

OCURĒNT, -Ă adj. I. (Franțuzism) Care se întîmplă, care survine. Cf. ALEXI, W.

2. (Despre unități lingvistice) Care se întîlnește într-un text.

— Pl.: ocurenți, -te.

— Din fr. occurent.

OCURĒNȚĂ s. f. I. (Franțuzism) Împrejurare, întîmplare, circumstanță, conjunctură. Cf. ȘĂINEANU, ALEXI, W., SCRIBAN, D.

2. Prezență a unei unități lingvistice într-un text. *Utilizîndu-se procedeul fișării, au fost stabilite frecvențele de ocurență cu care apar în fiecare text cuvintele întîlnite.* Cf. SCL, 1969, 76.

— Pl.: ocurențe.

— Din fr. occurrence.

OCŪRGE vb. III. **Intranz.** (Latinism învechit) A se întîmpla, a surveni. *În... amîndouă [textele]... ocurge numele Vlăchia.* HASDEU, I. C. I, 50, cf. 111. *Turcii ascundeau oribila pieire a lui Ion Vodă, occursă contra cuprinsului... Capitulățiunii.* id. I. V. 258. *Mai multe ne ocurg de observat la pronume.* F (1882), 92. *Tuberculoza ocure în dimensiuni mari la orașe și se crede că laptele de vaci tuberculotice ar fi una din cauze.* id. (1884), 117, cf. ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W.

— Scris și: (după lat.) ocurge. — Prez. ind. pers. 3: ocurge. — Și: ocŭre vb. III.

— Din lat. occurrere (influențat de curge).

OCUȘ, -Ă adj. v. ocoș.

ODĂ s. f. v. odaie¹.

ODABĂȘ s. m. (Turcism învechit) Căpitan, comandant al unei companii de ieniceri; p. ext. căpitan de seimeni sau de arnăuți. *Și au mers toți ciorbagii și odobașii și au grăit craiului cum că-l iau asupra lor.* AXINTE URICARIUL, LET. II, 164/31. *Iar domnul Mavrogeni încă au pus oaste străji pe marginea țării turci beșlii, cu căpetenii beșlii, agale și odobași.* DIONISIE, C. 173, cf. 230. *Cîte 3 zapcii la un steag, adecă: stegar, odobașă și ciauș (a. 1776).* URICARIUL, XIX, 319, cf. IORGA, S. D. VI, 186. *O „vădană” din Odobești se plînge că „un vornic Spiridon, tot de acolo, i-ar fi luat o scoarță și au dat-o la un turc ci au fost odobași” (a. 1823).* IORGA, S. D. VII, 72, cf. ȘIO II₂, 90, T. PAPAHAĞI, C. L. ◊ Șef al lipcanilor. Cf. HOLBAN, BUL. COM. IST. IX, 160.

— Pl.: odobași. — Și: odobăș, odabășă (TRG), odobășă s. m.

— Din tc. odabasi.

ODABĂȘĂ s. m. v. odabaș.

ODAGĂCE s. f. v. odagaci.

ODAGĂCI subst. I. a) Numele a doi arbuști exotici cu ramurile brune și păroase, cu frunzele ovale, ascuțite la vîrf în formă de lance, și cu scoarța de culoare albă-cenușie (*Croton eluteria*, *Croton cascarilla*); b) aloe (*Aloe*). *Ia rădăcină de anghelină... udagaci... coji de lămție... și le pune într-un săculeț de pinză (a. 1749).* GCR II, 45/16. ◊ Lemnul acestor arbuști, dur, de culoare închisă, cu fibre albe-gălbui, impregnat cu o substanță uleioasă. *Aceste obiecte... se executau... [din] chiparos, sandal, odagaci seau alte lemne mai mult seau mai puțin prețioase.* ODOBESCU, S. I, 452, cf.

ȘIO I, 217, 235, NICA, L. VAM. 177. ♦ Scoarța acestor arbuști, care răspindește (prin ardere) un miros plăcut și aromatic; servește ca mirodenie și are diferite întrebuințări în medicină; p. e x t. substanță aromatică, parfum extras din această scoarță. *Ceremonialul . . . afumării cu odogaci, a stropirii cu aromate.* CALENDAR (1861), 127/20. *Întîia călînăreasă intra la mireasă purtînd o căție de argint cu flori suflate în aur, din care ieșea fum de udagaci.* GHICA, S. 33. *Sărmanica, Mititica! Ce dulceți bune făcea! . . . Ce vutci bune, De minune, Cu miros de odogaci!* ALECSANDRI, T. I, 44. *Din Tarigrad i se trimitea . . . diferite miresme orientale, precum: curse, odagace* (cca 1875). N. A. BOGDAN, C. M. 182. *Din amîndouă colțurile vine profumul de mititei: e o senzație neplăcută pentru cine e sătul; dar cui i-e foame, profumul acesta-i pare mai bun decît odagaciul.* CARAGIALE, O. I, 280, cf. id. N. S. 99. *Odagaciul, profumul oriental prin excelență.* ȘIO I, 217, cf. IORGA, S. D. VI, 197.

2. Plantă erbacee cu flori trandafirii sau albe; frunzele și rădăcina ei se întrebuințează în medicină; rădăcina (v. ciuin) se folosește și la scoaterea petelor de pe stofe; săpunul, săpunariță, (regional), săpunul-popii, sopolucalului, flori-de-sopon, floarea-călugărului, mielușel, mărariu-calului (*Saponaria officinalis*) DICT.

— Pl.: *odagaci*. — Și: *odogáci, odăgáci* (BARCIANU, ALEXI, W.) subst.; (rar) *odagáce, odogáce* (H X 534) s. f.; *udagáci* subst.

— Din tc. *ödagaci*.

ODAGÍU s. m. 1. (Învechit) Odăiaș (1). V. ușier, a prod. *Toți surugii poștilor i ceauși, rotari, dîrvari, odagii, becheri, finari și orzari să fie casele lor slobode.* CR (1833), 95¹/41. *Salariul unui odagiu a 63 lei pe lună.* I. IONESCU, D. 110. *Să vie odagiul.* SĂGHINESCU, V. 97. *Ce mai funcție! Odagiu la primărie, slugă la dîrlogă.* ap. TDRG.

2. (Învechit) Odăiaș (2). *Lei 24 de la 12 portărei cu leafă, cu un odagiu cîte 2 lei unul* (a. 1776). URICARIUL, XIX, 331, cf. POLIZU, ȘIO II₁, 275.

3. (Învechit) Slugă la ciobani (ȘĂINEANU, BARCIANU, ȘIO II₁, 275, ALEXI, W.); păstor (DDR). Cf. odăiaș (3).

4. (Regional, în forma odăgiu) Îngrijitor de vie (Ghilad — Timișoara). ALR II/36.

— Pl.: *odagii*. — Și: *odăgiu* s. m.

— Din tc. *odaci*.

ODAI interj. (Cu sens neprecizat, în poezia populară) *Odaie, odai, fugaciul meu cal, De ce te tot uiți înapoi?* ȘEZ. IV, 217.

— Accentul necunoscut.

— Etimologia necunoscută.

ODÁIE¹ s. f. 1. Cameră, încăpere; (regional) casă, cămară, sobă. *Au zidit spital mare la marginea Bucureștilor, cu multe hodăi.* DIONISIE,

C. 184. *Alătura cu curtea grădinii este și un han cu odăi de zid bune, unde se poate face orice fel de așazămint sau fabrică.* CR (1833), 80²/37. *Am zis slugii mele . . . să afume odaia cu hărtiile aceste.* NEGRUZZI, S. I, 66. *Mergi în odaia matală de te mai liniștește.* ALECSANDRI, T. I, 342, cf. 56. *În odaie, Luna varsă peste toate voluptoasa ei văpaie.* EMINESCU, O. I, 130, cf. 168. *Talpa iadului a chemat pe necunoscuta drum-meată în odaia împăratului.* CREANGĂ, P. 97. *După cîteva minute eram amîndoi într-o odaie deosebită a otelului.* GANE, N. III, 79. *Nu vezi că ești în odaia ta?* CARAGIALE, O. II, 272. *Se învoiră a-i da o odaie să lucreze numai Prăslea singur.* ISPIRESCU, L. 91. *Pe zidul alb de la odaie, Urcînd, Zăresc ușoara lor văpaie.* MACEDONSKI, O. I, 32. *Radu nu se simțea tocmai bine și-i plăcea să rămîie singur în odaie.* VLAHUȚĂ, O. A. I, 117. *Moșneagul îmi suride voios . . . umplînd odaia cu aerul rece de afară.* PĂUN-PINCIO, P. 97. *Cu timpul cad palatele regale . . . Și regi ajung păianjenii-n odăi.* COȘBUC, P. II, 287. *Cei mai isteți între meșterii vremii din rodnică Troie . . . odaie au făcut și sală și curte lui Paris.* MURNU, I. 125. *A treia zi mi-am căutat o odaie mobilată, ieftină, căci hotelul mi-ar fi mîncat repede bănișorii.* REBREANU, I. 475, cf. id. R. II, 200. *Bietele odăi! Pentru întîia oară curățenia lor strălucitoare era lovită cu cruzime.* BASSARABESCU, S. N. 15. *Paradisul nostru . . . se întindea și mai departe pînă la odăile de serviciu.* GALACTION, O. 329. *Își luă bună seara și trecu în odaia lor.* C. PETRESCU, C. V. 99. *Una din cele patru odăi ale casei din Popa-Nan era odaie de musafiri.* TEODOREANU, M. II, 58, cf. 194. *La dreapta și la stînga acestei „odăi a scaunului“ (sala tronului cum am zice), erau alte două camere mari.* C. GANE, TR. V. 232. *În odaie era un miros ușor de flori de primăvară.* SADOVEANU, O. II, 179. *Toate cele patru odăi ale acestei case dărăpănite au fost reparate pe dinăuntru.* CAMIL PETRESCU, O. III, 182. *Odaia era mică, mai curînd vizuină decît odaie.* STANCU, R. A. IV, 263. *Se făcea că eram cu tine acasă la mamaia, știi, în odaia cea mare.* GALAN, Z. R. 161. *Mobilele desperecheate, cîte au mai rămas, sînt îngrămădite spre mijlocul odăii.* V. ROM. noiembrie 1954, 5. *Mărculeasa iar zicea, Cum zicea apoi pleca, În trei hodăi se pitula.* ȘEZ. IX, 172. ♦ (Regional) *Odaia cu focul sau odaia focului = tînda.* CHEST. II 290/73, ib. 297/73. ♦ (Popular, adesea urmat de determinări ca „(mai) mare“, „dinainte“, „întîi“, „de ținare“, „curată“, „cea gătită“ etc.) *Cameră în care se primesc oaspeții.* Cf. CHEST. II 307/15, 29, v 63 supl., ALRM II/I h 278, A v 15. ♦ (Regional) *Cameră mică și joasă, situată de obicei în spatele casei țărănești.* V. c h i l e r. [Pentru curățenie] *ne-am mutat în odaie.* Com. din CIORĂȘTI — RIMNICU SĂRAT.

2. (Învechit) Locuință, apartament, casă. *Odăi au zidit . . . în Ierusalim.* BIBLIA (1688),

353¹/₄, cf. 17²/₅₀. *Au luat și pe Iordachi Ruset vornicul de l-au dus la odaia lui.* N. COSTIN, LET.² II, 81. *Logofătul de taină... au avut și odaie osebilită în curte.* GHEORGACHI, ap. TDRG. *Odăile ce se afla în Tîrgu Grîului... să vor da cu chirie.* GT (1839), 4. *Niște lungi șiruri de clădiri cu tinde... slujeau de locuințe seau odăi copiilor din casă, strejilor și slujitorilor domnești.* ODOBESCU, S. I, 126.

3. (Mil.; învechit) Cazarmă de ieniceri, de seimeni etc., folosită uneori și ca închisoare. *S-au așezatu Oprea la odăile dorobanților.* URECHE, L. 209. *De toată oastea aproape de șezeci de mii și ieniceri o mie orînduiți din odăile ienicerești.* M. COSTIN, LET, I, 238/32. *Scîrbindu-se Nicolai Vodă pe Gheorghie vel-vistiernic, l-au aruncat la siimeni, la lefe, de l-au închis la odăile sale.* N. COSTIN, LET. II, 94/24. *Mai tocmî-au și cîteva casă în curțile domnești și odăile simenilor.* NECULCE, L. 308. *Și l-au sfătuit să șadă ascuns la odăi.* ȘINCAI, HR. II, 247/19. *Cazarma lor era lângă zidul curții și se numea odăile seimeneste.* BĂLCESCU, M. V. 649. *De cînd odăi turcești s-a făcut, Zarafii s-a pribegit.* BALADE, III, 120. ♦ (Rare) Unitate, regiment de ieniceri. *Au poroncit hanul și pașa de i s-au... rădicat și odăile cele ienicerești ce-l păzeau.* AXINTE URICARIUL, LET.² II, 142, cf. ȘIO II₁, 274.

4. (Învechit și regional) Așezare gospodărească izolată de sat (CHEST. II 35/156, v 77 supl.), gospodărie, măieriste (LB), curte, conac (ALRM II/1 h 371). *Dîndu-i un loc de oadaie den hotarul tîrgului nostru Ieșului (a. 1680).* IORGA, S. D. XI, 78. *Fiecare oaspe ce trăgea la odaia lui era primit cu dragă inimă.* CREANGĂ, A. 19. *Întri însă pe drumul neted în păduricea aceea și vezi că nu e numai o gospodărie de oameni, o hodaie, ci un sat întreg ce stă tihnit în umbra pomelului bogat.* LUC. V, 35. *La Cărpiniș a fost carpinii cîn s-a făcut hodăile.* GRAIUL, I, 21, cf. 104. ◊ (Prin Olt.) Loc. a d v. **Prin** (sau în) **odăi** = prin străini, pe la vecini; pe la ușile altora. *Trăia cu cerșitul prin odăi (a. 1816).* IORGA, S. D. VII, 16. *Frunzî verzi di-alunici, Măi drăguți și măi Nicî, Cum îmblî și ti-mprimblăi Pin hanuri și pin odăi.* VASILIU, C. 64, cf. CIAUȘANU, V. 184. *Ana nu este acasă, a plecat în odăi.* CV 1950, nr. 4, 40. ♦ (Mai ales la pl.) Cătun. Cf. ȘĂINEANU, D. U., CHEST. V 15 supl. ALR I 379/30, 35, 59, 61, 77, 138, 140, 251.

5. (Regional) Clădire (improvizată) din birne sau din scînduri, situată afară din sat, la pășune, la pădure etc., servind drept adăpost pentru ciobani, pădurari, agricultori, (rar) pentru animale etc. (v. sălaș, colibă, otac). *Văcarul să întoarsă înapoi la odaie-ș.* HERODOT (1645), 47. *Să dea numai câte bani 66... pentru câte doi cai de odaie care poartă odăile dupe oile lor (a. 1735).* IORGA, S. D. X, 383, cf. LB. *Fiecare la fînatul seu are o odaie.* I. IONESCU,

P. 368, cf. 364, ȘIO I, 237, PAMFILE, I. C. 433, DIACONU, VR. XXIX, H I 7, II 3, 28, IV 152, IX 267, 284, 496, X 153, 188, XI 98, 437, XIV 59, XVI 383, XVIII 141, I. CR. VI, 252, CHEST. II 36/65, v 37/94, ib. 14, 17, 23, 33, 61 supl., ALR I 1 458/594, ib. 1707/776. ♦ Una dintre încăperile stîinii, în care se prepară și se păstrează cașul și brinza. V. celar, cișlărie. Cf. VASILIU, C. 204, CHEST. V 34/10, 20, 120/20, 121/20, 68, ib. 3 supl. ♦ (În forma *hodaie*) Cocioabă (Strehaia). ALRM II/I h 332/848.

6. (Regional) Tîrlă cu grajduri pentru vite; loc în preajma pășunii unde stau vitele noaptea. V. staul, stîină. Cf. odalic. *Odăi de oi vom face.* BIBLIA (1688), 120²/₄₉. *Să așezdi odaia acmu în graba, ca să nu treacă vreame a sămănăturii (a. 1750).* IORGA, S. D. XXI, 243. *Lupul stolnicul... avînd poroncă de la domnul ca să calce odăile turcești și pe văcarii turcilor să-i puie pe toți la bir (sfîrșitul sec. XVIII).* LET.² III, 220. *Părinților ce să află le vine împotriva ca să fii odaie sau tîrlă de vite lîngă pîretille șchitului (a. 1807).* ȘTEFANELLI, D. C. 335. *La Herăstrău, la odaia ce este acolo, sint 32 vite mari (a. 1814).* DOC. EC. 162. *Aflîndu-mă la odaia numită Cioara, am dat zahară la vite.* I. IONESCU, C. 228/19. *Cînepa se seamănă în fînate, în ocoalele vitelor de la odăi.* ib. P. 366, cf. CREANGĂ, GL. *Vom porunci la odaie să-i dea în fiecare zi lapte.* ap. DDRF, cf. VASILIU, C. 204, ALR I 1 122/782, ib. 1 790/790. ♦ Loc mare de pășunat, luat în arendă (Bonț — Gherla). CHEST. V 11 supl.

7. (Mai ales la Sadoveanu) Grajd. *Acel popas cuprinde cămări pentru călători străini, precum și odaie pentru dobitoace și slujitori.* SADOVEANU, O. XII, 355. *Găsiră la odaie un cal străin; argații îi luau șaua și-l grijeau.* id. ib. XIII, 277, cf. 754.

8. (Regional) Adăpost în care se țin uneltele de gospodărie; șopron, șură. Cf. ALR I 689/746, 932.

— Pl.: *odăi*. — Și: (regional) **hodăie**, (învechit, 3) **odá** (ȘIO I, XXIX; pl. *odale*) s. f.

— Din tc. *oda*, bg. *одая*.

ODĂIE² s. f. (Bot.; regional) Obsigă (*Bromus sterilis*, *Bromus secalinus*). BRANDZA, FL. 499, GRECESCU, FL. 632.

— Pl.: *odăi*.

— Etimologia necunoscută.

ODĂIȚĂ s. f. v. *hodaiță*.

ODĂJDĂ s. f. v. *odăjdii*.

ODĂJDII s. f. pl. v. *odăjdii*.

ODALÍSCĂ s. f. Femeie de serviciu în haremul unui sultan; p. ext. cadină. Cf. VALIAN, V., POLIZU, *Să lăsăm deocamdată pe*

fanariotul nostru adormit pe pieptul odaliscei sale. FILIMON, O. I, 117. *Albe odalisce se cobor pe mare Pline de plăcere, din al lor serai.* BOLINTINEANU, O. 100, cf. DDRF, ȘĂINEANU, ȘIO I, 282, II₁, 276, ALEXI, W. *Ai gură de odaliscă, Rădule! repeta colonelul Vardaru, de câte ori Comșa amintea despre firea lui hotărîtă.* C. PETRESCU, I. I, 13. *Palid, cu ochi languroși de odaliscă, ... scria în grabă, la colț de masă, ... o schiță.* PAS, Z. II, 103.

— Pl.: odalisce.

— Din fr. odalisque.

ODALIC s. n. (Regional) Tirlă cu tot ce ține de ea. Cf. o d a i e¹ (6). *La ciobani că porunca, Oițele le pornea, Cam cu cîini, Cam cu ciobani, Cam cu ardălicu tot.* ap. ȘIO II₁, 406. *Iute, Ghineo; să te duci, Și la noi să ni-l aduci, Cam cu oi, Cam cu odăi, Cam cu odalicul lui.* TEODORRESCU, P. P. 474.

— Pl.: odalîcuri.

— Din te. oda + suf. -lic.

ODĂȘDIE s. f. v. odăjdii.

ODĂTĂ¹ adj. invar. (În vorbirea afectivă) În toată puterea cuvîntului, întreg; p. e x t. foarte reușit, foarte bun, excelent. *Noi sîntem odată băieți și ce-am vorbit ... vorbit rămîne.* CREANGĂ, P. 20. *Am și eu numai o fată, Și n-o dau să fie dată; Cui o dau voiesc să-mi fie Om odată.* COȘBUC, P. I, 103, cf. JORDAN, STIL. 138, 139. *Asta-i casă odată!* COM. PAȘCA. *Odată era om, nu ba.* A VI 26.

— O (num.) + dată.

ODĂTĂ² adv. 1. Într-un timp nedeterminat; cîndva: a) (în legătură cu verbe la trecut) odinioară, mai demult. *Au fost odată un boiarin carele fu scos și gonit de locul lui.* PRAY. 231, cf. 283. *Veacuri nu vor putea șterge din aducerea aminte a unui bucurii ce au cîștigat omul odată.* KOTZEBUE, U. 12¹/4, cf. CLEMENS. *Nu-ți aduci aminte că ne-au cetit odată tata într-o carte unde zice că acolo să găsească de acești sălbatici.* DRĂGHICI, R. 159/15, cf. 3/12. *Gîndul meu zburînd colindă ... Și mai nimic nu găsește să fi rămas nesmintit. Din ceea ce-au fost odată.* CONACHI, P. 212. *Lacrimi de bucurie izvorau din ochii lor odată frumoși poate, cum privim vechea armură, Ce un uriaș odată în războaie a purtat.* ALEXANDRESCU, M. 16, cf. 10. *Marșul lui Napoleon ... L-am auzit odată din cobza lui Barbu.* ALECSANDRI, T. I, 47. *A fost odată ca-n povești, A fost ca niciodată.* EMINESCU, O. I, 167, cf. 83. *Era odată o capră, care avea trei iezi.* CREANGĂ, P. 19, cf. 168, CARAGIALE, O. IV, 133. *A fost odată un împărat mare și o împărăteasă.* ISPIRESCU, E. 1. *Aici a fost odată capitala Olteniei.* VLAHUȚĂ, R. P. 8. *A fost pe-aici odată unul*

Horea. BENIUC, V. 95, cf. ALR II 3111/64, 325, A V 34. *Știam să cos eu, odată, Cînd eram la mama fată.* ZANNE, P. IV, 471; b) (în legătură cu verbe la viitor sau cu valoare de viitor) la un moment dat, într-o bună zi, cîndva; (învechit și regional) oarecînd. *Ș-ei vre să-ți dai măriia ta sama odată, și nu-i pute.* NECULCE, L. 101. *Sîngele de martiri e plantă ce rodește Curînd, tîrziu, odată, dar însă nelipsit.* ALEXANDRESCU, M. 26, cf. EMINESCU, O. IV, 79. *Nu-ți face și d-ta atîta inimă rea, că odată avem să mergem cu toții acolo.* CREANGĂ, P. 31, cf. 200. *Regret și eu că nu ne cunoaștem încă personal, dar să sperăm că odată tot ne vom cunoaște.* CARAGIALE, O. VII, 303. *Din casa voastră, unde-n umbră Plîng doinele și ride hora, Va străluci odată vremii Norocul nost al tuturor.* GOGA, P. 11. *Vor fi și-aici odată palate și grădini.* EFIMIU, I. 147. *Tot vei fi odată, zău, Tu a mea și eu al tău!* JARNIK-BIRSEANU, D. 60, cf. 190. *Curcubeta încă merge cît merge deasupra apei, apoi dar odată să cufundă.* ZANNE, P. III, 537. ◇ (Cu verbe la alte timpuri decît viitorul) *Iar cînd-au fostu odată, au priceput franțojii că li să despecelluiescu cărțile.* NECULCE, L. 124. ◇ E x p r. **Odată (și) odată = a)** cîndva, demult de tot, de foarte multă vreme. *Odată ș-odată a fost mîndreța satului.* SADOVEANU, O. III, 139; b) într-o bună zi, cîndva, mai curînd sau mai tîrziu. *Lui Euristeu, vezi, îi băgase în cap Junona că Ercule, odată, odată, are să-l dea jos de pe scaunul împărăției.* ISPIRESCU, U. 33. *Norocul te-a adus și pe tine, fata maichii — răspunse baba — că odată, odată, o să ai nevoie de ajutorul babei.* VISSARION, B. 169, cf. 328. *Poate odată și-odată am să plec pe un timp mai lung, poate pentru todeauna.* DAVIDOGLU, M. 27. *Cu ăștia, o s-avem odată și-odată O răfuială!* DEȘLIU, G. 10.

2. În sfîrșit, în cele din urmă. *Să cunoaștem odată că numai virtutea are dreptul de a se socoti și a fi cu adevărat fericită.* MARCOVICI, C. 18/9. *Măi motane, ... De-ar fi-n lume-un stat de mîțe, zău! că-n el te-aș pune vornic, Ca să știi și tu odată, boieria ce-i sărmane!* EMINESCU, O. I, 48. *Ia mai sfîrșește odată cu lupul cela; altăceva n-ai de vorbit?* CREANGĂ, P. 123. *Acum de ne-ar da odată, ce ne-ar da, zise Flămînzilă, căci mă roade la inimă de foame ce-mi e. id. ib. 259. Isprăviți mai degrab și haideți odată.* CARAGIALE, O. VII, 5: *De s-ar termina odată.* H. LOVINESCU, T. 96. *De-aș vedea ușa crăpată, Să mă văd afară odată.* MAT. FOLK. 1364.

3. (Popular) Fără întîrziere, îndată, imediat, numaidecît; brusc, deodată. *Părea că odată va să soarbă pre israelitani.* CALENDARIU (1814), 109/25. *Vede ... un boț de mămăligă. Atunci, bucuria drăcului: odat-o și hălește și nu zice nemica.* CREANGĂ, P. 145, cf. ISPIRESCU, L. 39. *Vulpea ... cum află că am pușori, odată vine și-mi poroncește, ca în casa ei, să-i dau cîte un*

pui, să-l ospăteze. ȘEZ. III, 186, cf. IV, 199. *Nici vorba n-o isprăvea... Ș-odată că mi-l prindea, Cot la cot că mi-l lega.* BIBICESCU, P. P. 326. *Mumă-sa odată (îndată) îl luă de după cap și-i zise.* COM. SAT. V, 93, cf. ALR I 322, ib. 328/305, A III 5.

4. (Regional) Pînă una-alta, deocamdată (Cristești — Pașcani). Cf. MAT. FOLK. 1427. *Sara bună... Mulțămesc de cinste odată! ib.*

— Și: (regional) **hodătă** adv. ALR II 3 111/605.
— **O** (art. nehot.) + **dată**.

ODAVÁNIE s. f. v. odovanie.

ODÁZLÁ s. f. v. odraslá.

ODĂ s. f. Poezie lirică în care se face elogiul unor persoane, fapte eroice sau idealuri. *Odă rîvnitoare spre învățături.* MUMULEANU, R. 1/1. *Oda, închipuind pe poet cu totul răpit și intraripat de imaginația sa, ... totdeauna se socotește expresia unui delir profetic.* HELIADE, O. II, 26. *Miron Costin versuitorul acelor întii ode în limba românească.* AR (1830), 52¹/28, cf. FL (1838), 2²/28. *Cu ce vom fabrica oda, drama, ... sau elegia trecutului?* RUSSO, S. 16, cf. 33. *Un poet lingușitor îi adresă o odă.* GHICA, S. 39. *Ai odei cei înfocate ton înalt nu poți să-l ții.* ALEXANDRESCU, M. 248. *Cei mai mari poeți se întreceau care de care să compue mai întii oda sau sonetul pentru glorificarea numelui acestui celebru artist.* FILIMON, O. II, 326. *Mi-a adăogit: „Fă-mi ode ca Horațiu de vrei să fii iubit“.* ALECSANDRI, T. II, 225, cf. 197. *O să-ți spuie de panglice, de volane și de mode, Pe cînd inima ta bate ritmul sfînt al unei ode.* EMINESCU, O. I, 159, cf. 48, DDRF, ȘĂINEANU. *Se zice și s-a zis că-i un secret Al artei, ... Să știi să faci o odă unei babe și, fără fond, să faci un bun sonet.* COȘBUC, P. II, 267. *Învăț pe de rost ... toate odele lui Horațiu.* L. ROM. 1965, 296. ♦ (În antichitate) Poezie sau poem (mai ales cu subiect eroic) care se cînta sau se recita cu acompaniament de liră; p. ext. (și azi) compoziție muzicală cu caracter eroic, solemn. DICT.

— Pl.: *ode*.

— Din fr. *ode*.

ODĂDÍ vb. IV. I n t r a n z. (Regional, despre iarbă sau despre mlădițe) A crește din nou, a se reface. V. o d r ă s l i, o t ă v i. *Începeau a paște muntele din o margină și succesiv înaintau pînă la cealaltă margină... cînd ajungeau la capăt iarba de la început odădea (Runcu Salvei — Năsăud).* CHEST. V 22/66. *O mlădiță tăiată din nou odădește.* Com. din RUNCU SALVEI — NĂSĂUD.

— Prez. ind.: pers. 3 *odădește*.

— Etimologia necunoscută.

ODĂGĂCI subst. v. odagaci.

ODĂGÍU s. m. v. odagiu.

ODĂIĂSĂ s. f. v. odăiaș.

ODĂIĂȘ, -Ă s. m. și f. I. S. m. (Ieșit din uz) Om de serviciu la o instituție publică; camerist; odagiu (1). V. u ș i e r, a p r o d. Cf. POLIZU, LM, DDRF, BARCIANU, ȘIO II, 275. *Ușierii de la teatru, odăiașul de la rampa de vinuri.* ap. TDRG, cf. ALEXI, W. *Cînd intra pe ușa cea mare, ... doi odăiași l-așteptau în prag.* I. BOTEZ, B. I, 181. *Trică Ilie, odăiaș la despărțirea de „Albastru“, dă țignale dintr-un dud.* KŁOPŠTOK, F. 141, cf. 315. *A adus „poșta“? — Nu, n-a adus-o încă; trebuie să vină odăiașu cu ea.* P. CONSTANT, R. 110.

2. S. m. (Învechit) Cămăraș, camerier, fecior, valet; odagiu (2). Cf. LM, DDRF, BARCIANU.

3. S. m. și f. (Învechit și regional) Om care locuiește afară din sat, într-o o d a i e¹ (4) (DL); angajat în slujba unei țirle, îngrijitor la o o d a i e¹ (6) (ȘIO II, 275, MAT. DIALECT. I, 74). *Nevasta mai frumoasă la turci mi-este odăiașă.* MAT. FOLK. 97.

— Pl.: *odăiași*, -e. — Și: **hodăieș** s. m. (MAT. DIALECT. I, 74); (f., cu schimbare de sufix) **odăiașă** (MAT. FOLK. 54).

— Odaie + suf. -aș.

ODĂIELNIC s. m. (Prin Olt.) Persoană care umblă din casă în casă; ușarnic, haimana. Cf. MAT. DIALECT. I, 232.

— Pl.: *odăielnici*. — Și: **hodăielnic** s. m. CHEST. II 8/32.

— Odaie + suf. -elnic.

ODĂIȚĂ s. f. I. Diminutiv al lui o d a i e¹ (1); (regional) cămăruță. *Căsuța mea e bunișoară. Patru odăițe, ogradă bună cu gard.* NEGRUZZI, S. I, 302. *Îi era dragă odăița asta curată și liniștită.* VLAHUȚĂ, O. A. III, 72, cf. DDRF, ALEXI, W. *În odăița largă, cu părții albi, fui izbit de ceva neașteptat.* DUNĂREANU, CH. 116. *Ostrov de flori e odăița noastră.* GOGA, C. P. 92. *În odăița de alături dormeau frumos copilașii.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, I. 42. *Întră în odăița unde sforăia prietenul din copilărie.* GALACTION, O. A. I, 284. *Locuia într-o odăiță mobilată, cu o femeie tinerică și un copilaș care nu începuse a umbla în picioare.* I. BOTEZ, ȘC. 108. *Intrarăm într-o odăiță strîmță în care mirosea tare a tutun.* SADOVEANU, O. I, 136, cf. IV, 143. *Coboară repede scara fără prudența de adineaori și pătrunde din nou în odăiță.* V. ROM. iunie 1954, 128. *Zăcea în odăița lui, cu capul bandajat.* VORNIC, P. 177. *Bătrîna s-ă dus în odăița ei și a început să-și adune lucrurile.* T. POPOVICI, SE. 50. *Și cum se apropiară de odăița în care locuia Alexie, văd că e luminată.* MARIAN, S. R. II, 182. ♦ (Regional) Camera cea mai mică a unei case țărănești, folosită în special ca bucătărie Cf. CHEST. II 295/102, cv. 1949, nr. 7, 33.

2. (Regional, în forma *hodăiță*) Casă mai mică, clădită în curte, alcătuită, de obicei, dintr-o cameră și bucătărie și servind ca o a doua locuință; căsoaie (Mățau — Cîmpulung). Cf. CHEST. II, 389/69.

3. (Regional) Șură (Flămînda — Turnu Severin). ALR I 689/856.

— Pl.: *odăițe*. — Și: (regional) *hodăiță* s. f.
— *Odaie*¹ + suf. *-iță*.

ODĂJDIE s. f. v. *odăjdii*.

ODĂJDII s. f. pl. Veșminte bisericesti pe care le îmbracă preoții la oficierea slujbei religioase sau în împrejurări solemne. [Preoți] în ... *odăjdii îmbrăcați* (a. 1652). MAG. IST. I, 128/12. [Biserica] *înlăuntru o au frămșețat cu icoane de aur și de argint și multe scumpe odejdii de leturghie* (cca 1670). GCR I, 176/14, cf. 244/5. *Așa iaste besearca noastră: nice n-are odăjdii, nice n-are cărți, nice nimica* (a. 1741). IORGA, S. D. XII, 41. *Egumenii ... s-au îmbrăcat în ... odăjdii*. DIONISIE, C. 209, cf. ȘINCAI, HR. I, 338/16. *Odăjdii de un preț mare ... De mina soției sale cu mărgăritariu lucrat*. BELDIMAN, E. 82/27. *Fu întâmpinat de toți episcopii ... îmbrăcați în odăjdiile lor*. ISPIRESCU, M. V. 42. *Mănăstirea Bistrița ... e una din mănăstirile care au păstrat ... odăjdii preoțești, manuscrite, cărți tipărite și alte rămășițe vechi*. ODOBESCU, S. I, 334, cf. ALEXI, W. *Cere de la vestmîntar odăjdiile care îți trebuie*. GALACTION, O. A. I, 246, cf. BRĂESCU, A. 80. *Oamenii se adunară în grabă și aflară pe părinte în odăjdii, slujind*. SADOVEANU, O. V, 633. ✧ Fig. *Și cu poala odejdii vechimii vremilor ... de tot a-l ascunde ... s-au nevoit*. CANTEMIR, HR. 24. *În odăjdii de atlas Vin lăstunii mici la iaz*. ARGHEZI, C. O. 70, cf. id. s. p. 125. ✧ E x p r. (Regional) **A-și da odăjdiile** = a-și da sufletul, a muri. ALR II/I MN 84, 2 700/886.

— Și: (învechit) *odéjdii, odăjdii* (DDRF) s. f. pl.; (învechit, cu sg. refăcut) *odéjdie, odăjdie* (LB, CIHAC II, 224), *odăjdă* (BUDAI-DELEANU, LEX.), *odășdie* (POLIZU) s. f.

— Din slavon. ОДѢЖДА.

ODĂNĂOĂRĂ adv. v. *odinioară*.

ODĂRĂU s. n. v. *hădărău*.

ODĂRÍ vb. IV v. *odorí*.

ODĂTŪRĂ s. f. v. *udătură*.

ODĂVĂIENIE s. f. v. *odovăienie*.

ODĂVÍȚĂ s. f. v. *odoviță*.

ODEÁL s. n. v. *ogheal*.

ODECOLÓN s. n. v. *odicolon*.

ODEHNÍ vb. IV v. *odihni*.

ODÉJDIE s. f. v. *odăjdii*.

ODÉJDII s. f. pl. v. *odăjdii*.

ODENÍ vb. IV v. *odihni*.

ODGÓN s. n. 1. Funie groasă și lungă, îmbibată de obicei cu gudron și întrebuintată în marină, în pescuit, în transporturi etc.; cablu, parimă, pălimar. *Multe coșuri împlindu-le cu petre le-au aruncat în Prut, legîndu-le de grinzi cu nuiete de stejar și lozie în loc de otgoane*. N. COSTIN, LET. I, A 64/21. *Aceste otgoane le întinde*. IST. AM. 61^v/14. *Vasul, cu nerupte otgoane la margine legîndu-se, să se sprijinească*. CANTEMIR, IST. 377. *La odgon năvălesc grecii, încep a se cățăra*. BELDIMAN, E. 54/25. *Prostimea... șede împrăștiată pe cîmp sau înșirată pe marginea unui odgon întins ce n-o lasă să se grămădească*. NEGRUZZI, S. I, 35. *Se trag otgoanele năvodului*. I. IONESCU, D. 56. *Se întoarce ... cu o slugă a lui credincioasă, aducînd niște scînduri, stinghii, drugii, otgoane*. ISPIRESCU, L. 367. *Du-te de adă odgonul cel gros și cîrligele*. CONTEMPORANUL, IV, 44. *Doi soldați, la auzul vorbelor, se repezîră, dezlegară otgoanele și le traseră înauntru*. DUNĂREANU, CH. 131. *De fiecare capăt [al oriei] este legată și cîte o frînghie groasă, numită otgoanele oriei, pe cari le ține cîte un pescar în mină*. ANTIPA, P. 72. *Cînd vor să facă popas, trag la anumite locuri pluta la maluri, zvîrlînd odgonul ... spre a o lega de țarușul bătut în mal*. PAMFILE, I. C. 108. *Pe margini, ștreangurile sau otgoanele pot fi de grosimea minei*. ATILA, P. 118. *Simțeaî în el o țârie, un cumpăt, ceva solid și groaznic înodat (ca nodurile unui odgon de corabie)*. GALACTION, O. 207. *Podul s-a desfăcut repede din malul Călienilor și a venit încet pe linia otgonului de sîrmă*. POPA, V. 144. *Negrele otgoane-l țîn în friu și macaralele murdare Descarcă-n el vagoane-ntregi de grîu*. MINULESCU, V. 139. *Era un pod cunoscut și vechi, legat de la un mal la celălalt mal, pe săici, și cu odgon de amatîndouă țarmurile în șarampoi de stejar cît buțile*. SADOVEANU, O. XVIII, 168, cf. MARIAN, S. R. I, 40., ALR I 113/596, ib. 1870/522, ALR II 2528/520, 682, 723, 899, 928, ib. 5297/514. ✧ Fig. *Cu-ndîrjire stearpă te-apleci din nou să rozi Otgonul ce te leagă de neguri și de tine*. LESNEA, I. 114. ✦ (Mold., Bucov.) Funie (de cînepă) cu care se leagă animalele la păscut; pripon; funie, ștreang care se pune în coarnele boiler sau ale vacilor. *Cot la cot Călin îl leagă cu odgonul de un pom și se cam mai duce*. EMINESCU, L. P. 126. *Doi sau trei cai, legați de cîte un otgon, se-nvîrteau pe un vraf de grîu*. D. ZAMFIRESCU, V. T. 33, cf. VASILIU, C. 204,

ALR I 1129/370, 375, 381, 542, 554, 573, 588, 594, 596, 684, 690, 708, 744, 750, 786.

2. Veche unitate de măsură (agrară) pentru lungimi, variind între 16 și 30 stinjeni. V. funie, sfoară, lanț, prăjină. Am făcut otgon de 30 st[in]j[eni] și stinjenul de 8 palme (a. 1759). ap. I. BRĂESCU, M. 7. Să o măsurăm și, pe câte odgoane or ieși în capite, așe să-i dămu și la mijlocu (a. 1765). IORGA, S. D. XIX, 32. cf. AETIOPICA, 50^o/13. Giumătate de odgon (glosă: o sută de pași, 68 de coți...) (a. 1773). GCR II, 92/38. Moșia Zălučenii este de douăzeci și patru de odgoane și odgonul de treizeci de stânjini (a. 1776). URICARIUL, II, 191. Și s-au mai venit... de la vale în fruntea moșiei 6 otgoane și 4 stânjini (a. 1789). ȘTEFANELLI, D. C. 181, cf. 444, CIHAC, II, 124, URICARIUL, X, 65, XVI, 294, XX, 351, DDRF, BARCIANU.

— Pl.: odgoane. — Și: otgón s. n.

— Etimologia necunoscută.

ODGONĂR s. m. Fabricant sau negustor de odgoane (1). NOM. PROF. 36.

— Pl.: odgonari. — Și: otgonăr s. m. IORDAN, L.R.A. 162.

— Odgon + suf. -ar.

ODGONI vb. IV. Tranz. (Neobișnuit) A lega cu odgoane (1). Cf. SCRIBAN, D.

— Prez. ind.: odgonesc.

— V. odgon.

ODICNI vb. IV v. odihni.

ODICOLÓN s. n. (Popular) Apă de colonie. Să i se frece... timplele... cu pinze căldicele, moiete în odecolon sau rachiu. PR. 12/17. Of! Dați-mi puțin odicolon că mor. C. CARAGIALI, în PR. DRAM. 290, cf. PARAB. 35/27. N-avem aici la țară odecolon. NEGRUZZI, S. I, 63. Parfumeriile, odicoloanele, pomădurile, liubenurile Didinii! CARAGIALE, T. II, 82, cf. ȘĂINEANU, ALEXI, W. Mirosea... a odicolon ieftin. POPA, V. 209. Dacă aduci și odicolon și vopsele de tot soiul, e ca să vie muierile să le vadă. CAMIL PETRESCU, O. II, 55. Domnișoarele purtau flori în părul care mirosea a odicolon. PAS, Z. I, 121, cf. BARBU, P. 269.

— Pl.: (rar, indicind varietatea) odicoloane și odicolonuri (TDRG, SCRIBAN, D.) — Și: odecolón s. n.

— Din fr. eau de Cologne.

ODIGNĂ s. f. v. odihnă.

ODIGNI vb. IV v. odihni.

ODIHNĂ s. f. 1. Întrerupere temporară a unei activități în scopul recăștigării energiei, al refacerii forțelor; (stare sau timp de) repaus,

pauză; inactivitate, nemișcare. Văzu odihna că ar fi bună. PALIA (1581), 207/5. El... nu s-au rădzîmat nice la o odihnă, ce-ndată ședzu la lucru. DOSOFTEI, V. S. noiembrie, 133^v/11, cf. ANON. CAR., LEX. MARS. 234. Și scutit neinvățatul de o trudă așa mare, Într-o leneșă odihnă găsește tot desfătare. CONACHI, P. 287, cf. 274. Ea din lan nu iese-afară, Spicuește, spicuește, De odihnă nici gindește! ALECSANDRI, P. II, 192. De-aș putea să dorm încalea. — Somn, a gândului odină, O, acopere ființa-mi cu-a ta mută armonie. EMINESCU, O. I, 49. Vecinii plecară înainte spre casa lui Mitrea, care i-a fost poftit la un scaun de odihnă și mai multă vorbă bună. SLAVICI, N. I, 70. Plugarii opresc pentru o scurtă odihnă. PAMFILE, A. R. 54. După o clipă de odihnă, încordîndu-și toate puterile, bietul bătrîn se tîra tot mai în afara satului. BUJOR, S. 169. Sînt așa de trudită, încît nu doresc decît hodină. SADOVEANU, P. M. 240, cf. id. O. X, 555. Iată cel mai frumos loc de odihnă pe care l-am întîlnit în viața mea! GALACTION, O. 40. Așa trecînd din vorbă în vorbă ca la clăcie din toamnă, lungite peste vremea hodinei și a somnului, Gheorghe Dima a povestit despre arenzile ce cresc. GALAN, Z. R. 34. Să nu-i dea stare a sta, Nici mîncare a mînca, Nici hodin-a hodini, Nici somn a durmi. MAT. FOLK. 1561. ♠ (Implicînd și ideea de concediu) Asigurările sociale de stat au ca scop... trimiteră la odihnă în așezăminte sau locuri special amenajate. LEG. EC. PL. 323, cf. 329. Măsurile multilaterale inițiate de partid și guvern în vederea asigurării odihnei sutelor de mii de oameni ai muncii. ȘTIINȚA, 1953, nr. 2682. ♠ Fără odihnă = a) loc. a d j. care este în continuă mișcare, în veșnic neastîmpăr, neastîmpărat. Am și cu copilîta asta oleacă de nacaz. Își are încăpățînările ei și hotărîrile ei și cîteodată parcă-i o căprijă fără astîmpăr și fără hodină. SADOVEANU, O. V, 556. Băiet fără hodină. ALR I 1517/231; b) loc. a d v. mereu, neîncetat. Atîte războaie fără odihnă și fără măsură ce făcea. M. COSTIN, ap. GIDEI. Moara umbra fără hodină. ANGHEL-IOȘIF, C. L. 28. Apa clipotește fără odihnă. C. PETRESCU, S. 141. Săracii toți, ca unul, în satul plin de clocot Din noapte taie trepte crescînd fără hodină. CONTEMP. 1949, nr. 164, 2/3. ♠ (În construcții cu verbe ca; „a se așeza“, „a sta“, „a se pune“, „a se da“ etc.) M-am dat acum pe odihnă, vouă să trăiesc liniștit, ... că destul am obosit. PANN, P. V. II, 7/9. Am stat un timp la hodină sub sălcii. SADOVEANU, O. XVII, 393. Fiind Ștefan trudit, se puse la odihnă sub umbra unui stejar. ȘEZ. III, 235. ♠ E x p r. (Învechit) A pune (cuiva) odihnă sau a lăsa (ceva) în odihnă = a înceta de a mai întrebuița (un obiect); a întreprinde (o acțiune). Să punem și noi odihnă condeielui. MOXA, 399/35. Să lăsați ciomegele-n odihnă pân'ce-a cînta cucoșul. ALECSANDRI, T. I. 86. ♠

Popas. *Cînd era sătui, punea pricină Că le-ar fi rău și făcea hodină.* BUDAI-DELEANU, T. 103. *Să ne dee slobozie Dă a face trii hodini cîte o dată.* id. ib. 105. *Mergea cît mergea Pină-mi d-ajungea . . . La lină fintînă, La loc de hodină.* MARIAN, I. 176, cf. ALR I 811/842, A II 6, 12. ♦ (Regional, în practicile religiei creștine, mai ales la pl.) Popas, oprire a procesiunii mortuare în drum spre cimitir, pentru a se citi evanghelii. Cf. ARH. FOLK. III, 57, 152, ALRM II/I h 220/172.

2. Întrerupere a cultivării unui teren, de obicei pe timp de un an, pentru a-l face mai productiv; stare în care se află acest teren. *Deacă se va gunoi pămîntul după datina lui, nu are lipsă de odihnă.* ECONOMIA, 19/16. *Fulgii de nea au țesut lînfoliul alb peste negrele ogoare lăsate la odihnă.* PRIBEAGUL, P. R. 16.

3. Somn; p. e x t. întremare, restabilire prin somn. *Spune împăratului izrailtenesc toate cuvintele care grăiești întru odihna așternutului tău.* CHEIA IN. 5/22. *Am dormit somn cu odihnă.* DOSOFTEI, PS. 17/1. *După cîteva minaturi de odihnă turburată de visuri obositoare . . . mă deștept!* MARCOVICI, C. 7/1. *Odihna acestui somn l-au întărit.* DRĂGHICI, R. 139/8. *Cu prujituri de-a tale, ia acuș se duce noaptea și vai de odihna noastră.* CREANGĂ, P. 253, cf. 301. *În căutarea unui loc de hodină, mă gîndeam la ziua următoare, cînd voi intra din nou în baltă.* DUNĂREANU, CH. 116. *Mie să-mi dai pace să-mi tiencească hodina!* SADOVEANU, O. V, 519. *La ceasul înaintat care era al odihnei, Novosibirskul ne-a primit cu luminile aprinse.* SCÎNTEIA, 1954, nr. 2795. *Bade-asară, pe-nsărat, Doamne, mult te-am așteptat La lumină și cu cină Și cu pat bun de odină.* HODOȘ, P. P. 66. *Cînd eram mai mititel, Unde mă culcam dormeam, Dar de cînd m-am făcut mare Mi-i hodina de călare Și mîncarea din picioare.* ȘEZ. I, 75, cf. MAT. FOLK. 856. *Somnul mi-oiu strica, Ploaia a ploua, Streșina-a pica Și-a fi vai de ea, De hodina mea!* PAMFILE, C. T. 56, cf. ȘEZ. XXIII, 110. ♦ (În construcții cu verbe ca: „a se da“, „a se pune“ etc.) *Se deteră spre odihnă.* ISPIRESCU, L. 4. *Îl rugă să se dea nițel odihnei.* id. ib. 127. *Pepelea au cinat și s-au pus după aceea la hodină.* SBIERA, P. 9, cf. 55. ♦ (Regional) Apus de soare (Meziad — Beiuș). ALR I 1238/308.

4. (Mai ales în limbajul bisericesc, adesea determinat prin „de veci“, „veșnică“ etc.) Moarte (considerată ca stare de repaus veșnic); p. e x t. mormînt. *Să vor veseli și să vor duce spre odihna și spre răpaosul cel ceresc.* VARLAAM, ap. GCR I, 106/39. *Trupul meu mărgînd la odihnă S-a răposa.* DOSOFTEI, PS. 45/1. *La odihna cea veșnică să ajungem.* ANTIM, ap. GCR II, 16/26. *Acolo au odihna, locaș adînc, tăcut, Eroii ce mai nainte mult zgomot au făcut.* ALEXANDRESCU, M. 9. *Gătire se făcu de îngropăciune . . . și cu mare alai și jale fu pus la odihna de veci.* ISPIRESCU, L. 253. *Lăsați-mi însă mie*

odihna cea tăcută, Lăsați-mi visul morții și nu mă deșteptați! MACEDONSKI, O. I, 50.

5. (De obicei în construcții cu verbe ca: „a avea“, „a afla“ etc.) Calm desăvirșit, pace, liniște (sufletească), astîmpăr; tihnă, răgaz. *Vor afla și ei ceva odihnă de răle.* HERODOT (1645), 470. *După ce au trecut el la Dii au avut țara odihnă.* IST. T. R. 33. *Și acolo încă n-ave odihnă voevoda de August craiul.* NECULCE, L. 198. *Sufletul odihnă nu poate afla, pînă nu găsește adevărul.* CANTEMIR, HR. 139. *Și de voie ră ce au Slugile odihnă n-au* (sfîrșitul sec. XVIII). GCR II, 104/9. *Gavriil Batori . . . au turburat toată odihna țerei, carea cu foarte mare trudă se cîstigase.* ȘINCAI, HR. II, 319/15, cf. 306/38. *Calul nu are odihnă.* CALENDARIU (1814), 168/20. *Un ceas nu văz odihnă, Nu dorm vr-odată în ticnă.* A. VĂCĂRESCUL, ap. GCR II, 161/22. *Odihna inimii sale de la dînsul atîrna.* PANN, E. II, 37/20. *Parcă nu mai avea odihnă în oase.* ISPIRESCU, L. 193. *N-am hodină de voi, nici zi, nici noapte!* CONTEMPORANUL, III, 926, cf. VLAHUȚĂ, O. A. I, 95. *Vitele nu mai aveau odihnă de muște.* SANDU-ALDEA, U. P. 164. *Moșia Babaroaga însă nu-i mai dădea odihnă.* REBREANU, R. I, 255. *El singur nu-și găsea odihnă.* C. PETRESCU, I. I, 10. *Pe cine-l mai poartă dracul la casele oamenilor și n-are hodină?* BENIUC, V. CUC. 16. *Spaima și groaza să-ți fie somnul și odihna.* V. ROM. septembrie 1954, 45. *Dorul meu odihnă n-are, Nici la umbră, nici la soare.* JARNÍK-BİRSEANU, D. 381, cf. SEVASTOS, C. 171. *Ziua, noaptea n-am odină.* HODOȘ, P. P. 95. *Pentru tine, floare plină, N-am nici somn, n-am nici hodină.* MAT. FOLK. 738, cf. 1034, ALR I 1517/360, ZANNE, P. III, 281. ♦ L o c. a d v. (Regional) **Pe hodină = a)** comod, pe îndelete. *Numa încet și pe hodină, Ca dracul pe-o rădăcină.* POP.; **b)** în tihnă, în liniște. *Foaie verde trei masline, Cum nu-i bine și-ndămină Cu ibovnica vecină, Că te sârui pe hodină.* ȘEZ. I, 211. ♦ E x p r. **Fii pe (sau în) odihnă =** fii fără grijă, liniștit; fii pe pace. *De vreme ce m-am căit să nu mărg în țara grecească, fiți și voi în odihnă.* HERODOT (1645), 364. *Eu îmi fac datoriia . . . ca să te cercetez, însă dumneata . . . unge-mi osia căruței . . . și fii pă odihnă.* GORJAN, H. II, 143/7.

6. (Învechit și popular) Mijloc de existență, bunăstare; confort, comoditate. *Muiarea de răutatea bărbatului [de] va fugi de la dăns . . . iaste datoriu bărbatul să o hrănească și să-i facă toată odihna.* PRAV. 153. *Să aibă voia să se folosească cu toate acele odihne cu care s-au folosit în vremele împăratului Sultan Mehmet (a. 1774).* URICARIUL, I, 83. *Toate ceale ce au socotit mai de odihnă și de trebuință era înlăuntru puse cu bună orînduială.* BELDIMAN, N. P. II, 118/7. *Trimisă . . . toate cîte trebuia spre odihna și desfătarea acestui vezir.* GORJAN, H. I, 3/1. *Cine place vecina Cunoaște ce-i hodina.* DOINE,

211. † (Neobișnuit) Tabiet. *Te voi primi întocmai ca pre un fiu al meu, cu toate odihnile tale.* GORJAN, H. I, 83/5.

7. (Învechit și regional, concretizat) Loc de găzduire, de repaus etc.; adăpost. *La toate popasurile sînt făcute odihne împărătești.* HERODOT (1645), 293, cf. CHEST. II 54/60.

8. (Concretizat) Platformă orizontală așezată la cotiturile unei scări (pentru a permite persoanelor care circulă pe ea să se odihnească la nevoie sau pentru a înlesni intrarea în încăperile unui etaj); palier. *Se interzice depozitarea materialelor pe scări și pe odihnele lor.* PREV. ACCID. 19.

— Pl.: (rar) *odihne*. — Și: (popular) *hodină* (pl. *hodini*), (rar) *hodîhnă* (MARIAN, NA. 364), (regional) *odîină* (pl. *odîini*), (învechit) *odîgnă* (scris *odîgnă* DOSOFTEI, PS. 265/14) s. f.

— Postverbal al lui *odihni*.

ODIHNEALĂ s. f. 1. (Învechit și regional) Repaus, inactivitate; odihnă (1). *Ce folosuți-e de dulceața trupului... dzua și noapte... în odihneală* (sec. XVI). CUV. D. BĂTR. II, 452/1, cf. ANON. CAR., BL I, 95, ROSETTI, L. R. VI, 210, ALRM II/I h 155/682. † (Regional, în practicile religiei creștine, la pl.) Popas, oprire a procesiunii mortuare în drum spre cimitir, pentru a se citi evangheliile (Somova — Tulcea). Cf. ALR II/I MN 89, 2712/682. *Douăsprezece uodinieli [ii face pînă la groapă]* ib. † (Neobișnuit) Rugăciune pentru odihna sufletului. *S-au făcutu odihneale sufletului său* (sec. XVI). CUV. D. BĂTR. II, 421/20.

2. (Învechit) Moarte; odihnă (4). *Răsuflarea și odihneala lui Ieremia.* DOSOFTEI, V. s. septembrie, 34^r/27. *Ferice în ce cale mergi suflete că și să găsească loc de odihneală.* MOLITVENIC (sec. XVII), 308.

3. (Învechit) Liniște sufletească, pace, mulțumire; odihnă (5). *Am aflat eu întru tine odihneală cît am fostu întru tine* (cca 1550). GCR I, 3/9, cf. 256/25. *Și voru cînta îngerii întru slava odihnealei sale* (sec. XVI). CUV. D. BĂTR. II, 461/10. *Nu vor avea odihneală nece ziua, nece noaptea.* N. TEST. (1648), 314^r/6. *Iară în acela pămînt de unde fui luat osîndiiu-mă să mă tornu și [să]-mi ceiu odihneală.* MOLITVENIC (sec. XVII), 305.

— Pl.: *odihneli* și: (învechit, rar) *odihneale*.

— Și: (regional) *odineală* s. f.

— *Odihni* + suf. *-eală*.

ODIHNI vb. IV. Refl. (Folosit și intranz.) 1. A întrerupe temporar o activitate pentru a-și recîștiga energia, pentru a se reface; a se afla, a fi în repaus. *Dumnezeu... a șaptea zi odihni de toate.* MOXA, 346/36. *Ieși... ca un plugariu în țarina sa să trudească, iară nu să odihnească.* VARLAAM, C. 276, cf. 192. *Să meargă acasă și să se odihnească pînă luni dimineața* (a. 1640). GCR I, 89/36. *Simbătă odihni ră cum*

era porunca. N. TEST. (1648), 102^r/20, cf. ST. LEX. 164^r/3. *Ședzu să odihnească.* DOSOFTEI, V. s. noiembrie 133^r/15. *De dimineața pînă în sară nu odehni în țarina nemică.* BIBLIA (1688), 192²/41, cf. 2¹/26. *Și ieșind Adriaș den coliba ciobanului, s-au lăsat supt un brad să odihnească pușintel.* N. COSTIN, L. 593, cf. ANON. CAR. *Mihai Vodă și-au tras oastea îndărăpt și au odihnit cu toții.* ȘINCAI, HR. II, 259/25. [Un] *bătrîn care să odihnește după munca sa.* MARCOVICI, D. 3/13. *Să lăsăm pe Robinson ca să se odihnească pînă mine.* DRĂGHICI, R. 59/19. *Iar cînd obositul, cuprins de fiori, Vrea să s-odihnească în poieni cu flori, Florile îndată se prefac în spinuri.* ALECSANDRI, P. III, 246. *Cînd pătruns de sine însuși odihnea cel nepătruns.* EMINESCU, O. I, 132. *Acum deodată, pînă te-i mai odihni, ia furca în brîu.* CREANGĂ, P. 5. *Să mă lăsați să mă mai odihnesc și eu pușintel acasă.* CARAGIALE, O. II, 243. *Să ne odihnim pușin, stăpîne.* ISPIRESCU, L. 6. *Nu șezi oleacă pe brazdă? Te mai hodinești.* SĂM. V, 568. *De odinești oleacă, îmi trece și mie.* DELAVRANCEA, O. II, 252. *Nu se poate să nu se odihnească măcar cîteva minute.* REBREANU, R. I, 155. *Am lăsat caii să se odihnească pușin.* CAMIL PETRESCU, U. N. 227. *Eliberați de greaua povară a urcușului, plămînii se odihneau.* BOGZA, C. O. 27. *Ne odihnim, reluăm cercetările, încercăm, vedem, și dacă izbutim, foarte bine.* BARANGA, I. 184. *El au intrat în curte și s-au hodinit.* SBIERA, P. 23. *De drum s-a fost obosit, Pușintel s-a hodinit.* DOINE, 15. *Fata babei... o pîra pe fata moșneagului cînd se mai hodinea și ea.* ȘEZ. V, 65. *Mai ședeți, să hodinim, Mai ședeți, să mai bem vin.* MAT. FOLK. 1248. *Păltinior cu frunza lată, Mare și-i umbra rotată, Ori mă lași un ceas subt ea Să odin cu mîndra mea.* L. COSTIN, M. B. 16. *Unde Florean se hodinește, Iarbă bună nu mai crește.* (Focul). GOROVEI, C. 152. † Fig. *Și au odihnit pămîntul patruzeci de ani.* BIBLIA (1688), 180¹/38. *Ziua de mult trecuse; natura obosită... Se odihnea: nici zgomot, nici cel mai ușor vînt.* ALEXANDRESCU, M. 25. *Coșurile de încercat se odihneau și ele, goale, răsturnate.* BART, S. M. 59. *Nici după ce s-a ntemeiat amurgul, ninsoarea tot nu s-a hodinit, a lucrat înainte la războiul ei uriaș.* V. ROM. noiembrie 1953, 103. † T r a n z. (adesea fact.) A lăsa să stea la odihnă (1), a pune la repaus; a da, a oferi cuiva odihnă; p. e x t. a adăposti, a găzdui pe cineva. *Vreveri, pîrinte, să te eu în chilie me și să te odinesc?* (a. 1692). GCR I, 304/30. *După ce au sosit la locul ce se numește Vasterne, au odihnit oastea.* ȘINCAI, HR. I, 225/12. *Aș vrea să fiu... O perină pe care cu drag să-l odihnesc.* MACEDONSKI, O. I, 269. *La cantonul lui Dragomir, o căruță venită dinspre Ivești își hodinea caii.* POPA, V. 125. *Războinicii albiți în furtunile bătăliilor își odihneau ciolanele trudite.* SADOVEANU, O. I, 9. *Odihnim caii.* CAMIL PETRESCU, O.

II, 149. *Și dreptatea lui tocmește Scaunul ce-l odihnește.* TEODORESCU, P. P. 113. *Omul acesta, de breasla lui ciubotar, i-a primit foarte bine, i-a ospătat și hodinit.* SEZ, I, 260, cf. ALR I 811/808, ALR II 5 668/682. *Fig. Ia, să mai odihnesc oleacă aste bătrînețe!* CREANGĂ, P. 24. *Tot mai des își odihnea privirile asupra feței.* AGIRBI-CEANU, A. 510. *Ref. La o fată mare de crai... Acolo să lăcuiești, Acolo să te hodinești, Acolo să păstorești.* MAT. FOLK. 1597. *A se opri (pentru puțin timp), a poposi. Vin pasările ceriului și odihnesc spre stîlpurile lui.* CORESI, ap. GCR I, 17/12. *Nicolae Mavrocordat... au odihnit la fîntîna lui Radul Vodă.* ȘINCAI, HR. III, 251/23. *Cîți drumari pe drum or trece Toți să beie apă rece; Toți ar bea și hodini și bine ți-ar mulțami!* DOINE, 114.

2. (În practica agricolă din trecut, despre un teren) A sta, a rămîne necultivat, de obicei pe timp de un an, pentru a deveni mai productiv. *Acealea se zic ogoare care într-un an se seamănă cu bucate de toamnă, într-altul cu bucate de primăvară și întru al treilea se lasă de odihnesc.* ECONOMIA, 19/12. *Pămîntul cel obosit și vechiu... să se odihnească.* I. IONESCU, C. 33/8.

3. A se întrema, a se reface prin somn; a dormi. Cf. PALIA (1581), ap. GCR I, 36/1. *Și ziseră ba, în uliță vom odihni.* BIBLIA (1688), 12²/2. *Te dai în laturi, într-un adăpost și te odihnești.* NECULCE, L. 92. *Lama s-au culcat să se odihnească.* DRĂGHICI, R. 100/12. *Dar poate, bietul, să se odihnească? Căci cum a stîns lîmînarea, odată se trezește că-i smuncește cineva perna de sub cap.* CREANGĂ, P. 302. *Noaptea asta nu ne odihnim noi de loc?* CARAGIALE, O. II, 247. *Îl puse într-o cămară să se odihnească nițel.* ISPIRESCU, L. 125. *Oamenii mîncară cu toții și puseră capetele jos să se odihnească.* SANDU-ALDEA, U. P. 48. *Zeus în patu-i, ... cînd este cuprins de dulcele somn, odihnește.* MURNU, I. 21. *Sînt obosit, copii, nu mai pot... — Tocmai. Ar trebui să te duci să te odihnești.* BARANGA, I. 181. *Pîn'eram de nu iubeam, Unde mă culcam, dormeam; Dar acum, de cînd iubesc, Nu pot să mă odihnesc.* JARNIK-BIRSEANU, D. 12. *Fă-ți numai o sapă, o lopată, un hîrleț, o greblă și apoi te culcă de te hodinește!* SBIERA, P. 159. *Dar cum te hodiniști astă noapte, Stane? întrebă smeoaița.* RETEGANUL, P. IV, 19. *Dorul mîndrei de n-ar fi, M-aș culca, m-aș hodini.* DOINE, 55. *Somn mi-e, maică, și-aș dormi și n-am pat d-a odini!* BIBICESCU, P. P. 13. *Aș trăi, cum aș trăi, Nu pot, maică, odihni, De oracul broaștelor, De șuierul șerpilor.* PĂSCULESCU, L. P. 228, cf. ALR I 308/194, 283, 424, ALR II 3 233/682. *Tată ziuă să cosim, Noaptea să ne hodinim.* ANT. LIT. POP. I, 145. *Tranz. Expr. A odihni bucatele (sau mîncarea) = a se culca după masa de la amiază; a-și face siesta. Ceilalți mai rămîn oleacă sub răchită la umbră, să odihnească*

bucatele. CREANGĂ, A. 144. *Cum stam... de-a curmezișul divanului, ca să mai odihnesc mîncarea de la prînz, deodată ușa se dă de perete.* I. BOTEZ, B. I, 95. *Boierul, cît de sărac, tot își odihnește bucatele după masă.* ZANNE, P. IV, 279.

4. (Mai ales în limbajul bisericesc) A dormi somnului de veci, a fi mort; a zăcea în mormînt. Cf. DOSOFTEI, V. S. noiembrie 167^v/23. *Sub o cruce tristă, Vesela artistă Odihnește-acuma singură-n mormînt.* ALECSANDRI, P. I, 229. *Sînt cincisprezece ani de cînd eram la această masă cu... mai mulți alții cari odihnesc acuma cu toții.* CONTEMPORANUL, II, 220. *Vînturile duioase ale toamnei treceau printre mormintele tăcute și frunzele galbene foșneau. Iar străinul se odihnea sub glii.* SADOVEANU, O. I, 111. *Tranz. fact. A da cuiva odihnă veșnică. Cînd din lume mi-i duce, Mă vei odihni cu dulce.* DOSOFTEI, PS. 19/16. *Pre răposății robii tăi odihnește-i.* MINEIUL (1776), 203²/12. *De acolo să-l odihniți în locul unde m-a rugat robul meu Vasile.* MARIAN, I. 185. *Părintele cînta: Hodinește, Doamne, pre robul tău.* T. POPOVICI, SE. 72. *Bucata de pămînt ce l-a crescut pe el și pe părinții lui, aceea trebuie să-l și odihnească.* SEVASTOS, N. 73, cf. ALRM II/I h 223/141. *Expr. Domnul (sau Dumnezeu să) îl odihnească (în pace), formulă prin care se invocă îndurarea lui Dumnezeu pentru cei morți. Creștinul ista, Domnu-l odihnească!* ALECSANDRI, P. I, 41. *Dumnezeu să odihnească pe moș Țandură și pe tovarășul său.* CREANGĂ, A. 16. *Mă știu de copil sărac și umil am fost, necăpătînd ce la răposății mei părinți — Dumnezeu să-i odihnească! — decît sănătate.* CARAGIALE, O. VII, 299. *Era un călugăr... da a murit de mult... Dumnezeu să-l odihnească!* GALACTION, O. 40, cf. H II 120, ALRM II/I h 223/141.

5. (Învechit) A se potoli, a se calma, a se liniști; a avea liniște, pace (din partea cuiva); a se astîmpăra. *Eu mă voi duce în rai și de acolo voi aduce oareșce. Vedea-veri și te veri odihni (a. 1600—1625).* GCR I, 63/32. *S-au odihnit și s-au mulțămît, după giudecata dumilor-sale (a. 1779).* URICARIUL, XXI, 393. *Și iarăș nu se odihni domnul nici cu aceasta (sfîrșitul sec. XVIII).* LET. III, 263/5. *În iarna aceasta încă nu s-au odihnit turcii de Mihai Vodă.* ȘINCAI, HR. II, 256/16. *De atunci neîncetat văd capul acela și mi-e tot frică! Nu pot să mă odihnesc.* NEGRUZZI, S. I, 147. *Adevărat copil năzdrăvan! Din pricina lui nu se puteau odihni cinci mahalale.* BACALBAȘA, S. A. 37. *Cînd eram copilaș mic... Nu mă hodineam nimic.* MAT. FOLK. 377. *Fig. Filosofia caută tăcere și să odihnească în privirea lucrurilor, dară ritorica va să tune și cu limba.* MOLNAR, RET. 55/16. *Tranz. Va cînta întru alăuta lui și te va odihni.* BIBLIA (1688), 207¹/44. *Îl odihni ca să nu aibă nici o grijă.* MINEIUL (1776), 34^v/10. *Ciobanu... dulăi odihnea, Pe gînduri cădea.*

TEODORESCU, P. P. 435. ♦ A fi mulțumit, satisfăcut, împăcat (cu ceva). *Iar când vreo parte cu hotărîtura dumnia voastră nu s-ar odihni, să le dați zi de soroc să vie la divan* (a. 1778). URICARIUL, XVI, 128. *Pentru domnia acestui domn, ... ne vom odihni cu vorba istoriei* (sfirșitul sec. XVIII). LET. III, 183/22. *Iar fiind pricina într-alt chip și nu să va odihni vreo parte, să-i sorocească la divan* (a. 1822). DOC. EC. 254. ♦ *Tranz.* [Cel osîndit] *de o va odihni cu mulțumită și fără de vîrteală hotărîrea judecării, nu mai rămîne a se osîndi la judicata cea viitoare*. ODOBESCU, S. I, 275.

6. A se sprijini, a se rezema. *Privea umerii lui lași și abia-și stăpîni dorința de a-și pune mîna să se hodinească pe ei*. AGIRBICEANU, L. T. 317. *Hod'in pi-un cot*. ALR II/I h 98/836. ♦ *Tranz.* *Văzu cum își odihnește femeia lui brațele pe brațele lui Tănase*. REBREANU, NUV. 45, cf. VASILIU, C. 69.

7. Fig. A sta undeva, a-și avea locul, a fi situat undeva. Cf. GCR I, 66/22, DOSOFTEI, PS. 14/3, 36/6. *Tăcerea se odihnea pe buzele muritorilor*. MARCOVICI, C. 106/8. *Căsuța lor odihnește ceva mai la o parte*. DUNĂREANU, CH. 103. *La lumina verde, concentrată de abajur, se odihnea sub lampă un roman*. BASSARABESCU, S. N. 146. *Negurile Moldovei odihneau încă pe ape, totuși, pe ici pe colo, undele clipeau în lumina zorilor*. SADOVEANU, O. I, 226. *În scara șelei, ... în locul cizmei lustruite ... hodinea lat o opină măroaie*. GALAN, Z. R. 215. *Aparate de măsurat ... odihnesc în rafturile magaziiilor*. SCINTEIA, 1960, nr. 4 850.

— Prez. ind.: *odihnesc*. — Și: (popular) *hodini* (prez. ind. și *hodin*, accentuat și *hódin*), (regional) *odini* (prez. ind. și: *odin*), *odiení* (ALRM II/I h 153), *odigní* (ALR II 5 668/727), *hodigní* (ALR I 811/798), *hudini* (ib. 811/339), (neobișnuit) *odehni*, *odení* (TEODORESCU, P. P. 362) vb. IV.

— Din bg. *отдохна*.

ODIHNIRE s. f. (Rar) Faptul de a (se) odihni.

1. Repaus, odihnă (1). Cf. *odihni* (1). Cf. POLIZU, LM, BARCIANU, ALEXI, W., DHLR I, 257, 265, 275.

2. (Regional, în practicile religiei creștine, mai ales la pl.) Popas, oprire a procesiunii mortuare în drum spre cimitir, pentru a se citi evangheliile. *Îi face [mortului] trei uodîniri pe drumu bisericii* (Grădiștea — Rîmnicu Vilcea). ALR II/I MN 89, 2 712/812.

3. (În limbajul bisericesc, determinat prin „veșnică”) Moarte (considerată ca stare de repaus veșnic); odihnă (4). Cf. *odihni* (4). *Numaidecît merg drept ... spre odihnirea cea veacinică*. CHEIA ÎN. 2^r/11.

— Pl.: *odihniri*. — Și: (regional) *odînire* s. f.

— V. *odihni*.

ODIHNIT¹, -Ă adj. 1. Care și-a recîștigat energia, care și-a refăcut puterile (prin întreprinderea temporară a activității sau prin somn). Cf. DDRF. *Am să mîn eu caii! ... — Numai să băgați de seamă să nu vă răstoarne că-s hodiniți și buiestri*. REBREANU, I. 137. *Odihnit cum sînt acuma n-am fost, draga mea, nicidecînd*. EFTIMIU, I. 125. *El odinit cum era, Cu calul înainte fugea*. MAT. FOLK. 66, cf. ALR II 3114/886. (Fig.) *Armele lui odihnite și oștile lui pornite Pre oastea Agrippii încă o au luat supt a sa brîncă*. BĂRAC, ap. GCR II, 238/3. ♦ (Substantivat) *Și așa, cel dintîi [olăcar] merge un conacu și dă cărțile la cel odihnit, și celalant, iarăși, le dă la altul*. HERODOT (1645), 453.

2. (Învechit) Liniștit, calm. *Văzîndu-te că ai mers, toată țara este odihnită*. IST. T. R. 68, cf. LB. *Fii odihnit că negreșit mă voi ținea de cuvînt*. GORJAN, H. I, 28/4, cf. II, 103/2, POLIZU, BARCIANU, ALEXI, W. ♦ Împăcat (cu ceva), mulțumit, satisfăcut. *Oameni ... odihniți și împodobiți cu de toate bunătățile*. DOSOFTEI, V. S. noiembrie 147^r/25. *Ieșirea mea de acolo n-au fost cu voia mea; eram odihnit cu atîta*. ANTIM, P. XXV. *Ei nici cu această [judecată] nu s-au ținut odihniți* (a. 1764). URICARIUL, X, 191. *Voința noastră iaste pentru ca se fiți cu toții odihniți* (a. 1782). IORGA, S. D. I, 123. *Femeaia va arăta că rămîne odihnită pentru lucrul zestrîi sale ce s-au înstreinat*. PRAVILA (1814), 121/19. *Nădăjduim că vom săvîrși întocmirea slobozilor cu bună orînduială și vor rămînea și lăcuiitorii odihniți* (a. 1818). DOC. EC. 192. ♦ (Adverbial) În chip comod, confortabil. *Baba ... iar se mai gîndea, ofta și mișca, să-și potrivească oscioarele mai odihnit, geaba! nu putea măcar ațipi*. CARAGIALE, O. II, 245.

— Pl.: *odihniți*, -te. — Și: (regional) *hodinît*, -ă, *odinît*, -ă adj.

— V. *odihni*.

ODIHNIT² s. n. 1. Repaus; odihnă (1). *Ceata ajunge Sus la răscruce, Motorul grabnic e-adăpostit Se trag sub stîncă, Iute mînîncă, Apoi își cată de hodinit*. DEȘLIU, M. 33. ♦ Loc. a d v. Pe odihnite sau pe odihnit = a) fără zor, pe îndelete, comod. *Pe odihnite, putem vedea tot în două zile*. CARAGIALE, O. VII, 170; b) în liniște, în tihnă. *Morarul ăsta e smîntit: Cînd vrea să doarmă pe-odihnit El pat își face grapa!* COȘBUC, P. I, 272.

2. Întremare, restabilire prin somn, dormit. Cf. *odihnă* (3). *Noapte lungă de iubit Și vreme de odihnit!* JARNÍK-BİRSEANU, D. 96.

3. Mormînt. Cf. *odihnă* (4). *Și murguțul blăstăma: „Murgule, fii blăstămat, Că feciorul mi-ai lăsat ... Neîngropat, Cu pămînt neînvălit, Fără loc de odihnit!* JARNÍK-BİRSEANU, D. 498.

— Formă gramaticală: (în loc. a d v.) *odihnite*.

— V. *odihni*.

ODIHNITÓR, -OÁRE adj., s. f. 1. Adj. Care reface energia, puterile (v. r e c o n f o r t a n t); care liniștește, liniștitor. Cf. GCR I, 109/33. *Starea sănătății lăcuiitorilor... de prin carantine (lăzăreturi) este de tot odihnitoare.* GT (1838), 2²/2. *De la voi eu voiu pricepe Binele odihnitor.* I. VĂCĂRESCUL, p. 128/10, cf. POLIZU. *După un somn lung și odihnitor, o să mi să pară că tot ce ți-am spus ți le-aș fi spus de un an de zile.* DELĂVRANCEA, T. 234, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *Somn bun ș-odihnitor, natură, somn bun.* ANGHEL, I. G. 36. *Și deasupra cerul. Ce odihnitor e și lin!* C. PETRESCU, I. II, 78. ♦ (În contexte figurate) *Din când în când [riul Putna] se lasă-n culcușuri largi, odihnitoare și pare c-ațipește-o clipă pe căpățiul stîncilor învinse.* VLAHUȚĂ, R. P. 177.

2. Adj. (Învechit, rar) Care oferă odihnă (7). *El nici partea de țarina odihnitoare trupului lui n-au avut.* N. COSTIN, LET. II, 77/33.

3. S. f. (Regional, concretizat, în forma *hodinitoare*). Loc de popas (Petrița). A III 17.

— Pl.: odihnitori, -oare. — Și: (regional) *hodinitoare* s. f.

— Odihni + suf. -tor.

ODINĂ s. f. v. odihnă.

ODINEĂLĂ s. f. v. odihneală.

ODINEOĂRĂ adv. v. odinioară.

ODINEOÁRE adv. v. odinioară.

ODINÍ vb. IV v. odihni.

ODINICĂ s. f. (Regional, în practicile religiei creștine) Popas, oprire a procesiunii mortuare în drum spre cimitir, pentru a se citi evangheliile (Somova — Tulcea). Cf. ALR MN 86, 2713/682.

— Pl.: ?

— *Odină* + suf. -ică.

ODINIOÁRĂ adv. 1. (Învechit) O singură dată, o dată. *Dărăoară (cu unra H) grăi dzeul, de doao ori aceasta audziu.* PSALT. 118. *Odinioară să luați învătătură, ca a doara bună-tate să aveți.* CORESI, L. 346/18. *Lasă să grăesc încă numai dinioară.* PALIA (1581), 68/16. *Luasă obroc de la masă, că toți mînca dănăoară în dzi.* VARLAAM, C. 352. *Și dinăoară în săptămînă ieșia noaptea de-ș lua apă.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 100^v/8. *Dinioară sau de daori în săptămînă mîncînd de aceale verdeațe.* id. ib. decembrie 206^v/31, cf. ANON. CAR.

2. (În legătură cu verbe la trecut) Pe vremuri, altădată, înainte vreme, cîndva, odată. *Imi aduc aminte ce primejdie au fost odănăoară.* HERODOT (1645), 361. *Și eu odinioară de acealeaș mă țineam (a. 1648).* GCR I, 131/38. *Fost-au (zice hronicul bulgăresc) odînăoare în țara ungu-*

rească un Vladislav. CANTEMIR, HR. 140, cf. 102. *Sînul mării priimindu-te pre tine... te-au dat la uscat, ca pre Iona odinioară.* MINEIUL (1776) 91^r/15, cf. 53^r/14. *Acea alăută, carea odinioară pietrile le-au făcut să sară și să joace.* MOLNAR, RET. 124/22. *Îmblînd odinioară Vlad călare pe cîmp, i s-au tăiat capul cu viclesug de un șerb al lui.* ȘINCAI, HR. II, 70/5. *În Svițera un om odineoară să suisă într-un munte foarte nalt.* DRĂGHICI, R. 103/27. *Tinerel și verde dafin împlîntat-am dinioare.* ASACHI, S. L. I, 66. *În zadar îți trudești limba, în zadar, Marișo, cerci, După cum odinioară, iar supt giugu-ți să mă pleci.* MILLO, în PR. DRAM. 359. *Odinioară îți părea că zboară ceasurile ca minutele lîngă mine.* NEGRUZZI, S. I, 18, cf. 68. *Peștele... nu se mai prinde acum ca odinioară.* I. IONESCU, M. 84. *Tu, care ești pierdută în neagra vecinicie, stea... Și care-odinioară luceai atît de vie, Pe cînd eram în lume tu singură și eu!* ALECSĂNDRI, P. I, 119, cf. II, 101. *I-am răspunde, repetînd un aforism zis odinioară.* MAIORESCU, CR. II, 109. *Da... visam odinioară pe acea ce m-ar iubi.* EMINESCU, O. I, 157. *Din sus de Humulești vin Vinătorii Neamțului, cu sămînță de oameni de aceia care s-au hărțuit odinioară cu Sobietzki.* CREANGĂ, A. 71. *Își aducea aminte de planurile ce îi treceau odinioară prin capul lui de copil.* VLAHUȚĂ, O. A. III, 16. *Ce mindre nunți, ce luminate fețe Văzură ochii săi odinioară.* IOSIF, P. 29. *Țăranii, de unde odinioară umblau s-o cumpere ei, acum cer [ca moșia] să fie parcelată între dînșii gratis.* REBREANU, R. II, 19. *Nu ești tu aceeași Leană care-ai fost odinioară?* EFTIMIU, I. 127, cf. GALACTION, O. 65. *Astăzi, ca și-odinioară, Cîț s-afundă-n vreme anii, Ei văzură cum coboară Pe cărări de plai ciobanii.* TOPIRCEANU, B. 22. *Avea glasul dulce de odinioară.* SADOVEANU, O. V, 705. *În locul verilor de-odinioară, ... În sufletul vostru a pătruns Vara cu muncă din zori pînă-n noapte.* BENIUC, V. 23. ♦ (Învechit) *Într-o zi, într-o vreme, într-un rînd; la un moment dat. Dănăoară ședzînd la casa sa supt un smochin... gîndia în mentea sa.* VARLAAM, C. 32. *Odinioare să tîmplă de nu prinsără nimic.* HERODOT (1645), 30. *Dînăoară eșînd a vînat vădzu un cerb.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 22^v/20. *Odănăoară să strînsease la un loc toate dobitoacel[e] (cca 1705).* GCR I, 353/29. *Odinioară unul dintre căpitani, cu călăreții de supt el, ... au căzut în primejdie.* ȘINCAI, HR. II, 164/30, cf. POLIZU. ♦ (Substantivat) *Dată, zi, moment dat, vreme. Și cînd fu într-o dinăoară... mearse la mormîntul părinților săi.* DOSOFTEI, V. S. decembrie 227^v/15. *Aceasta va fi cea mai de pre urmă dinioară a vieții sale.* BELDIMAN, N. P. I, 76/1. *Tu, marele craiu, întru cea dintîi dinioară vei fugi de cătră fața dușmanilor tăi.* id. ib. 140/7.

3. (Învechit, în legătură cu verbe la viitor sau cu valoare de viitor) Cîndva, vreodată,

intr-o bună zi, odată și odată. *Toți dinioară cu trupul... și cu sufletul depreună fi-vor.* COD. TOD. 224. *Și deacă vei ști cumva odinioară De firșitul meu, ... încăi varsă-mi lăcrămioară.* BUDAI-DELEANU, T. 138. *Împreună cu dînșii să află învățînd doi fii ai boierului Golescu, spre a putea da odinioară ajutoriu la cultura trupelor naționale din patria lor.* AR (1829), 154²/31, cf. 162²/19. [Găzeta] „Fenix“ este hotărîtă să fie scrisă pentru toate neamurile indianilor de pe acolo, avînd de scop ca să le împreune odinioară pe toate într-una. GT (1838), 24¹/12. *Meșterii... moleșesc caracterul [fiicelor] lor... în loc de a le învăța cum să ție odinioară casă.* MARCOVICI, D. 233/16. *Încît de asemenea prelucrată fiind limba va putea odineoare a să arăta vrednică de a ei strălucită spiță cu acea italiană.* ASACHI, S. L. I, 41. *De-i simți odinioară Adiere linișoară... Să știi că-mprejuru-ți este Suspînul meu.* I. VĂCĂRESCUL, P. 195/2. *Așteaptă ziua dorită În care odineoară în locuința gătită Va merge.* CONACHI, P. 263. *Într-una ea își închipuia că el odinioară va fi doctor.* GANE, N. II, 129, cf. CARAGIALE, O. IV, 25.

— Pronunțat: -ni-oa- — Și: (învechit) odineoară, odineoăre, odinioare, odănăoară, odînăoăr (CANTEMIR, HR. 254), odînăoară (id. ib. 11, 19), odînăoăre, odineoară (id. ib. 102, id. IST. 34), odînăoară (id. HR. 130), denioară (ASACHI, S. L. II, 72), dineoară (CUV. D. BĂTR. I, 78, CIHAC, I, 183), dinoare (ASACHI, S. L. II, 353), dinioară, dinioăre, dinioărea (HERODOT. (1645), 376), dinioară, dinăoară (COD. VOR. 155/11), dănăoară, dănioră (IORGA, S. D. XXII, 207), dînăoară, dănioară (COD. TOD. 227), dinioară adv.

— O³ + dinioară.

ODINIORE adv. v. odinioară.

ODINIRE s. f. v. odihnire.

ODINÎT, -Ă adj. v. odihnit¹.

ODIÓS, -OÁSĂ adj. Care provoacă ură, indignare, dezgust; dezgustător, respingător; demn de ură, detestabil. Cf. CALENDARIU (1794), 32/5. *Iar tu, o, Ducomare, mi-ești odios și negru, Că inima-ți e aspră și dură ca o stîncă.* HELIADE, O. I, 344, cf. NEGULICI, ROM. LIT. (1855), 338²/12. *Pierit-au sub lovirea chiar celor ce-au dorit Și nimeni niciodată de-atunci n-a mai șoptit Al lor odios nume.* BOLINTINEANU, O. 126, cf. MAIORESCU, D. I, 529. *Adio, du-te, ... odios rival!* MACEDONSKI, O. I, 250, cf. VLAHUȚĂ, D. 39, DDRF, BĂRCIANU. *I se păru odios un asemenea lucru.* D. ZAMFIRESCU, R. 38. *Putea să meargă însă acea dreptate până la apărarea odioșilor Cupărești?* IORGA, L. I, 309. *Ceea ce face odioase tipurile lui Caragiale este egoismul lor josnic.* IBRĂILEANU, S. 76. *Începu să se simtă odios.* GALACTION, O. A. I, 76. *Cele două tablouri odioase...*

și reluaseră locul. G. PETRESCU, C. V. 90. *Vorbele lui îi păruseră crude, jignitoare, odioase.* TEODOREANU, M. II, 34, cf. IORDAN, STIL. 13. *Cel mai odios episod al acestei goane după foștii tovarăși de luptă s-a petrecut la Cozia.* OȚETEA, T. V. 309. *Femeia fu numaidecît odioasă celor doi din cauza blîndeței mieroase și interesate.* CĂLINESCU, E. O. II, 233. *În domeniul puterilor fizice, un om puternic care lovește pe unul slab e odios.* RALEA, S. T. II, 277. *Vrea să recurgă la o manevră odioasă.* BOGZA, A. I. 544. *Aristofan... infie-rează tot ceea ce e antisocial, imoral, odios.* V. ROM. septembrie, 1954, 212. ◇ (Adverbial) *Cuvintele de care am nevoie sună odios.* TEODOREANU, M. II, 61, cf. 145. ◇ (Substantivat, n.; rar) *Pretind, ignorînd odiosul și ridicolul, că inițiativa mișcării le aparține.* CONTEMP. 1949, nr. 165, 4/5.

— Pronunțat: -di-os. — Pl.: odioși, -oase.

— Din fr. odieux.

ODIOZITĂTE s. f. (Rar) Faptul de a fi odios. Cf. SCRIBAN, D. *La cruzimea represiunii s-adaugă odiozitatea modului de execuție.* OȚETEA, T. V. 294.

— Odios + suf. -itate.

ODISÉE s. f. Călătorie lungă și plină de aventuri; șir de întâmplări neprevăzute; viață plină de peripeții. *Soartea sa însă fu o mică odisee, sau adică rătăcire de la un loc la altul.* BĂRȚIU, P. A. III, 472. *Atîtea suflete ascultă parcă glasul Ce vine să ne cheme Spre veșnica, ispititoare odisee.* DENSUSIANU, L. A. 85. *Mă trezii stăpînul în regulă al unei iepe mici și slabe... care urma să fie tovarășa odiseei ce plănuiam.* HOGAȘ, M. N. 10. *Ne spune pe scurt odiseea lui și a familiei lui.* GALACTION, O. II, 397. (Prin exagerare) *Cînd dădui să rup din ea, înțelesei că și o pine poate avea odiseea și nefericirile sale.* HOGAȘ, M. N. 119. *Și într-un tîrziu, mama, înădînd din mormăiala aducerilor aminte odiseea paiantelor din Concordia, ... suspînă.* KLOPȘTOCK, F. 290. *Odiseea sa între diferite odăi închiriate e identificată cu sensul scurgerii vieții între fapte inutile sau inconștiente.* RALEA, S. T. I, 62.

— Din fr. odyssée.

ÓDIU s. n. (Latinism învechit) Ură, dezgust, scîrbă. *Trebuie să denunțăm neîncetat odiului public... această ofensă.* CARAGIALE, O. VII, 334, cf. GHETIE, R. M., BĂRCIANU, ALEXI, W.

— Din lat. odium.

ODIVÓI s. m. (Învechit, rar) Infanterist. *P-atunci avea țeara dorobanți, roșiori, călărași, odivoi, seimeni.* GHICA, S. 18.

— Pl.: odivoi.

— Din rus. **ходовой (полк)** „(regiment) de infanterie“.

ODÎNAOARĂ adv. v. odinioară.

ODÎNĂOĂR adv. v. odinioară.

ODÎNĂOĂRE adv. v. odinioară.

ODÎNEOĂRĂ adv. v. odinioară.

ODÎNIOĂRĂ adv. v. odinioară.

ODÎR interj. (Regional; cu „r“ prelungit) Strigăt cu care se alungă un ciine; marș! Cf. DDRF, ALEXI, W. *Odîr, tu spurcăciune de aci!* N. REV. R. XIV, 235, cf. CIAUȘANU, V. 184. ♠ (Substantivat) *Făcui încet la dînsul un ni-i!* și un odîr! PANN, ap. ȘĂINEANU.

— Și: **hodîr** interj. SCRIBAN, D., BUL. FIL. V, 165.

— Onomatopee.

ODÎRJĂ s. f. v. dîrjală.

ODÎRJEĂ s. f. v. dîrjală.

ODÎRJEĂUĂ s. f. v. dîrjală.

ODÎRJÎ vb. IV v. ogrîji.

ODÎRJIE s. f. v. dîrjală.

ODÎRLĂ s. f. (Regional) Ființă mică și lipsită de puteri, slăbănoagă, prăpădită, sfrijită. *Pune odîrla ceea de miel să mai sugă, că a lua-o dracu* (Țepu — Tecuci). cv 1950, nr. 4, 44.

— Pl.: *odîrle*.

— Postverbal al lui **odîrli**.

ODÎRLÎ vb. IV v. odîrni.

ODÎRLÎT¹, -Ă adj. (Regional) Stors de puteri; sfrijit, jigărit. *Care va să zică, el, la douăzeci și cinci de ani, odîrlit și trecut prin atîtea?* IOVESCU, N. 134.

— Pl.: *odîrliți, -te*.

— V. **odîrli**.

ODÎRLÎT², -Ă adj. (Regional) Alungat, hui-duit. *Bulibașa cel vestit, ... Sta ghebos și zgri-bulit, Ca un ciine odîrlit*. PĂSCULESCU, L. P. 29, cf. 364.

— Pl.: *odîrliți, -te*.

— De la **odîr**.

ODÎRNÎ vb. IV. (Prin Ban. și Olt.) 1. **Tranz.** (Complementul indică un animal sugaci) A înțărca. Cf. SCRIBAN, D., GR. BĂN. *Am odîrnit mieii*. Com. din Sasca Montană — Moldova Nouă. ♠ Refl. p. a. s. *La ales să odîrnesc (să înțarcă) și să aleg mieii de oi și iezii de capre*. LIUBA-IANA, M. 109, cf. H XVIII 139.

2. **In tranz.** (Rar) A nu mai putea de foame sau de osteneală. Cf. SCRIBAN, D.

3. **Refl.** (Regional, în forma *odîrli*) A-și pierde vigoarea și prospețimea; a se sfriji, a se jigări. Cf. IOVESCU, N. 133.

— Prez. ind.: *odîrnesc*. — Și: **odîrlî** vb. IV.

— Din scr. **odrenuti** „a alunga, a îndepărta“.

ODÎRNIRE s. f. (Regional) Pierdere a energiei fizice; lipsă de vigoare. Com. din TURNU MĂGURELE.

— V. **odîrni**.

ODMA adv. (Regional) Îndată, numaidecît (Pecinișca — Băile Herculane). Cf. ALBT II, 8. *Odma muare; să îmfle și muare*. ib.

— Din scr. **odmah**.

ODMÊT s. n. v. otmet.

ODOĂCĂ adv. (Învechit) 1. Chiar (și), plină și. *De-atuncea-s 70 de ai și mai bine odoacă*. DOSOFTEI, V. s. octombrie 83^v/32. *Hi-mi-aș dat toată avearea odoacă ... să mă istească*. id. ib. noiembrie 112^r/20.

2. Sigur, desigur, cu siguranță. *Și să hie mai avut vreamă cevași Timuș, nici o mănăstire n-ar hi hălăduit neprădată odoacă*. M. COSTIN, O. 159, cf. 180, 257.

— Etimologia necunoscută.

ODOĂRE s. f. v. odor².

ODOBĂIE s. f. v. hodobaie.

ODOBĂȘ s. m. v. odabaș.

ODOBĂȘĂ s. m. v. odabaș.

ODOBEĂLĂ s. f. (Învechit, rar) Închisoare. *Băgă pe derviș la odobeală*. GORJAN, H. IV, 75/15.

— Pl.: *odobeli*. — Și: *dobeală* s. f. LM.

— Etimologia necunoscută. Cf. *d u b ă, d u b e a l ă*.

ODOBEĂSCĂ s. f. Varietate de viță de vie. Cf. JIPESCU, O. 54, DDRF.

— De la numele propriu **Odobești**.

ODOBÎNCĂ s. f. (Regional) „Adincitură în pămînt, nu prea mare, în care te poți poticni“.

L. ROM. 1961, nr. 1, 24.

— Pl.: *odobînci*.

— Etimologia necunoscută.

ODOGĂCE s. f. v. odagaci.

ODOGĂCI subst. v. odagaci.

ODÓGURI subst. pl. (Regional, în expr.) A ajunge în odogurile cuiva = „a ajunge în apele lui cutare, a fi asemenea cutăruia“.

I. CR. VI, 251.

— Etimologia necunoscută.

ODÓINĂ s. f. v. *podoimă*.

ODOLÁN¹ s. n. v. *bodolan*.

ODOLÁN² subst. v. *odolean¹*.

ODOLEÁN¹ subst. 1. Nume dat mai multor plante erbacee cu tulpina înaltă și dreaptă, cu flori trandafirii sau albe; cresc prin finețe și locuri umede din regiunea subalpină sau alpină; rădăcina uneia dintre ele, cu miros neplăcut, servește la prepararea unor produse farmaceutice: a) *Valeriana officinalis*. CIHAC, II, 225, LM, DDRF, BRANDZA, D. 247, DAMÉ, T. 186, BĂRCIANU, GRECESCU, FL. 284, SIMIONESCU, FL. 285, TIPLEA, P. P. 113; b) *Valeriana dioica*. GRECESCU, FL. 285, SIMIONESCU, FL. 285, VICIU, S. GL., TIPLEA, P. P. 113; c) *Valeriana excelsa*. PANȚU, PL. *Omagul... și odoleanul... se puseră lângă mătrăgună*. NEGRUZZI, S. I, 100. *Iată vin pe rînd, păreche, și pătrund cole-n poiană Bujorelul vioi, rumen, cu nălțuța odoleană*. ALECSANDRI, P. III, 55, cf. CONV. LIT. VII, 86. *Cîrstineasă, odolean, otrățel, luminărică de pe munte, bună dă gălbinare*. JIPESCU, O. 74. *Merge badea cel frumos Cu carul de odolean Cu spițe de măgheran*. F. (1885), 44, cf. H II 273, III 243, 307, IV 52, IX 305, 338, XI 326. *Calul d-un bușean lega, D-un bușean De odolean, Și spre horă se-ndrepta*. TEODORESCU, P. P. 71. *Foaie verde odoleană, Asta-i mindra mindruleană, Țesătoarea pînzelor*. JARNÍK-BİRSEANU, D. 423. *Frunză verde odolean, La crîșmuța de sub deal, Bea Bugean și cu Vargan*. SEVASTOS, C. 315, cf. MÎNDRESCU, L. P. 48. *Hodolean și iarbă neagră, Ieși afară, maică dragă, Să vezi domnii cum mă leagă*. ȘEZ. VII, 166, cf. GRAIUL, I, 308. *Frunzuleana odolean, Tătă lumea-i dintr-on neam, Numă eu pe nîmi n-am*. VASILIU, C. 137. *Zisei verde odoleanu, O suit bădița dealu, Îi cunosc mersu și calu*. I. CR. IV, 25. *Cu obede din lemn verde, ... Buciumul de odolean*. BİRLEA, C. P. 112, cf. ALR II 6 281/182, 219, 228, 250, 346, 349, 353, 362, 365, 386, 520, 605, 791, 812, 848.

2. (Regional) Năvalnic (*Scolopendrium vulgare*). DS, SCRIBAN, D.

3. (Regional) Gherghină (*Dahlia variabilis*). A V 25, VI 26.

— Pl.:? — Și: **odolán** (COTEANU, PL. 14, LB, POLIZU, VICIU, S. GL., BIANU, D. S. 777, DR. V, 562, ALR II 6 281/876), **hodoleán**, (rar) **oidoleán** (ALR II 6 281/284), **oiduleán** (JAHRESBER. VI, 58) subst.; **odoleánă** s. f.

— Din ucr. **одолян**.

ODOLEÁN², -Ă adj. v. *nadolean*.

ODOLEÁNĂ s. f. v. *odolean¹*.

ODOLHÁZ s. n. (Prin nord-vestul Transilv.) Odaie laterală. BUD, P. P. 80. *Unde-i văd gura*

și nasul, Nu-mi mai trebe odolhazul, Că mă umple tot năcazul! id. ib. 56, cf. CHEST. II 30/345.

— Pl.: *odolhazuri*.

— Din magh. *ódalház*.

ODOLÓN s. n. v. *bodolan*.

ODOMÉTRU s. n. (Tehn.) Podometru. DICT.

— Pl.: *odometre*.

— Din fr. *odomètre*.

ODOMÓC adj. (Regional, și substantivat) „(Om) care are un mers caracteristic: azvîrle din picioare cînd merge“ (Talpa Ogrăzile — Roșiori de Vede). COMAN, GL.

— Pl.:?

— Etimologia necunoscută.

ODONTALGÍE s. f. (Rar) Durere de dinți. BIANU, D. S., CADE.

— Din fr. *odontalgie*.

ODONTOLÓG s. m. (Rar) Persoană care se ocupă cu odontologia. V. *stomatolog*. Cf. CADE.

— Pl.: *odontologi*.

— Derivat regresiv de la *odontologie*.

ODONTOLOGÍE s. f. (Rar) Parte a anatomiei care se ocupă cu studiul dinților. V. *stomatologie*. Cf. BIANU, D. S., CADE.

— Din fr. *odontologie*.

ODÓR¹ s. n. 1. Obiect lucrat dintr-un metal prețios, adesea împodobit cu pietre scumpe; giuvaer; p. ext. orice obiect sau lucru de (mare) preț, de valoare. *Au trimis la Delfi un crontiru de argint mare și grătaru de fier supt crontir, care lucru era mai minunat decît toate odoarăle persilor*. HERODOT (1645), 12. *Ocinile le zălojesc și odoarele lor zălojesc la neguțători*. SIMION DASC., LET. 94. *Dăruim... acest dar limbii rumânești... ca un odor cel mai scump*. DOSOFTEI, ap. GCR II, 240/3. *Domnul cetății au fost avînd un turnu mare plin de aveare, galbeni, taleri, pietri scumpe și alte odoară împărătești*. FL. D. (1680), 53^v/5. *Și era acele cetăți pline de odoare*. NECULCE, L. 55. *Făcînd două cișmele minunate... nu puțină pomenire și odor au lăsat acestui pămînt (sfîrșitul sec. XVIII)*. LET. III, 263/4. *Aurul, argintul și toate odoarăle ceale scumpe ale egipteanilor le luară*. MAIOR, P. 53/24, cf. CLEMENS, ASACHI, S. L. I, 122, CALENDAR (1852), 24/4. *Dragul meu poete! nu doresc odoare, Din a ta cunună vreunumai o floare*. ALECSANDRI, P. II, 30. *Împăratul... poruncește să-i aducă pe hîrca de babă înaintea sa, dimpreună cu toate odoarele luate cu vicleşug de la împărăteasa lui*. CREANGĂ, P. 101. *Mare fu bucuria obștească cînd îl văzură*

cu soțioară cum nu se mai găsea pe fața pământului și cu odoare cum nu s-a mai pomenit. ISPIRESCU, L. 80, cf. PAMFILE, COM. 1. Raiul nostru se compunea din cinci—șase camere bogat mobilate, pline de fel de fel de odoare. GALACTION, O. 328. Au început a cociobăi prin căruțile neguțătorilor cu marfă și, aflând o mulțime de odoară, au încărcat cei doi frați cuminți cât au putut pe o căruță. SBIERA, P. 6. Mărgicuța de sub limbă nu ți-o dau, pui de lele ce-mi ești; da cine te-o învățat să-ți dau așa odor? ȘEZ. VI, 12. După cum e boierul, așa e și odorul. ZANNE, P. IV, 280. ♠ Fig. Purtând pe a ta frunte cel mai suprem odor, Coroana de martiră a cruntului amor! ALECSANDRI, T. II, 187. Cea mai frumoasă fată... În brațul drept, Avea flori albe, dragi odoare. COȘBUC, P. II, 258. ♠ (Adjectival) Ce-i mai scump, mai drag la casă, mai odor ca un copil. BELDICEANU, P. 125. ♠ (Învechit, rar) Comoară. Întrebă so[ci]nt[u]l pre hiică-ș de-i spusă unde-i odorul de bani. DOSOFTEI, V. S. decembrie 213^r/10. ♠ (La pl.) Veșminte scumpe și alte obiecte prețioase folosite la serviciile religioase. Să cunoască fiecine prețul odoarălor [bisericii]. EUSTRAȚIE, ap. GCR I, 114/16. Atunce au luat craiul și pe Dosofteiu, mitropolitul din Iași, cu toate hainele și odoarele mitropoliei. NECULCE, L. 97. Să înzăstreze biserica cu cele trebuincioase venituri și sfinte odoară (a. 1764). URICARIUL, I, 314. Sfăramă crucile, rănesc cu mână spurcată sf[i]nte odoară. MOLNAR, RET. 34/4, cf. I. GOLESCU, C. Au prădat bisericile și monăstirile de odoare. NEGRUZZI, S. I, 169. Îmi place, scumpă doamnă, frumoasă și cumințe, Să văd măiastra-ți mână lucrind odoare sfinte. ALECSANDRI, T. II, 84. Odoarele sfinte erau de batjocură. ISPIRESCU, M. V. 4. În mijloc e biserica plină de scule și odoare vechi. VLAHUȚĂ, R. P. 73. Ștefan apoi înzestrează toate aceste biserici cu odoare scumpe, cărți bisericesti ferecate și frumos împodobite. XENOPOL, I. R. IV, 128, cf. DR. IV, 469. Au luat în mâini odoare sfinte, cărți. GALACTION, O. 75, cf. NOM. PROF. 57. Să mergem la Secu, propuse el. Să vedeți acolo una din cele mai frumoase vitrine de odoare prețioase. SADOVEANU, O. IX, 66.

2. Fig. (La sg.) Ființă iubită, prețuită; spec. copil. Au mers și la cetatea Jolcva, unde este așezat și sfântul mucenic Ioan Novii, carele au fost a Moldovii odor. N. COSTIN, LET. II, 59/25. Ea este aicea, ia-o: eu știu că ți dau un odor, care nu să poate cumpăra cu aur. CREST. ROM. 169/21. Fluieraș de fag... Spune de-al meu dor, Scumpului odor. ALECSANDRI, T. I, 404. O, vin-odorul meu nespus, Și lumea ta o lasă. EMINESCU, O. I, 172. „Odorul mamei, odorul mamei!” îngină mama Stanca, legându-și fata pe pieptul ei. DELAVRANCEA, S. 31. Lelița-i bun odor, De noroc sămănător. Și de chinuri plivitor. BELDICEANU, P. 87. Iacint, odorul casei, un scump mărgăritar, În spre

iubita-i doică se duce-n goană iar. PĂUN-PINCIO, P. 78. Când ajunge la fântină, Jos pe-o pajște săracă Pune-odorul ei. COȘBUC, P. I, 222. Și mama se uită cu drag la odorul ei. LUC. V, 19. Singurel ca un haiduc În surghiun ca norul Cată mîine să mă duc Și să-mi las odorul. IOSIF, P. 51. Ce odor de fetișcană mai era pe atunci baba asta Firoana! REBREANU, NUV. 193. Toate nopțile de dor, Toate chinurile noastre se sfișiră, drag odor! EFTIMIU, I. 124, cf. DEȘLIU, G. 53. Bată-te, odorule, bată, Dragostea din lumea toată. DOINE, 64. Eu beu apă din izvor Și de tine nu mi-e dor, Că n-ai fost mare odor. BUD. P. P. 34. La plecare i-a dat și mă-sa o azimă într-o pereche de desagi, să nu-i moară de foame odorul. RĂDULESCU-CODIN, I. 138, cf. ZANNE, P. VI, 541. (Glumeț) Lă purcelul, îl scaldă, ... îl stringe de nas și-l sumuță, ca să nu se deoache, odorul! CREANGĂ, P. 76. ♠ (Ca epitet, precedind termenul calificat de care se leagă prin prep. „de”) Ce-mi spui, frate?... Și unde-ai găsit asemenea odor de socru? ALECSANDRI, T. 1224. Baba și cu odorul de fiică-sa tot cîrțitoare și nemulțumitoare erau. CREANGĂ, P. 284. Acum pricep eu ce odor de femeie am dobîndit. ISPIRESCU, L. 182.

3. Obiect care, dat de o persoană altei persoane, are o anumită semnificație, ori servește pentru a garanta sau a dovedi ceva: a) (regional) cadou de logodnă sau de nuntă, dar. Cf. LM, POLIZU. În ziua hotărîtă pentru logodnă, ... tinerii ... își dau unul altuia „odor”. N. REV. R. IV, 70. Și ei să vorbea, Pe Lina să-i dea. Inele schimba, Hodorul lua. PĂSCULESCU, L. P. 155; b) (învechit și regional) chezașie, gaj, zălog. Oprind odor pre Simeon, pînă vor veni. IST. UNIV. I, 30/7. Și spre siguranție i-au dat odor pre feciorii săi. ib. IV, 241/19, cf. ARH. OLT. XXI, 271; c) (regional) dovadă, mărturie concretă (despre realitatea unui fapt). Frunză verde merișor, De ți-i dor, de nu ți-i dor, Trimite-mi gura odor. SEVASTOS, C. 45. Ca să văd dacă ți-i dor, Mîine sară-s la pripor: Trimite-mi gura odor Într-o foaie de bujor. RĂDULESCU-CODIN, I. 353, cf. CIAUȘANU, V. 52, id. GL.

— Pl.: odoare și (neobișnuit, m.) odori (DDRF). — Și: hodór s. n.

— Din scr. odor „pradă”.

ODÓR² s. n. (Învechit) Miros, mireasmă. Gura ei vearsă odorul (mirosul) cel mai frumos. TEODOROVICI, M. 36/2, cf. LB, ANTROP. 169/8. Când ne aflăm ajunși în centrul acestei văi, vedem... flori aromatice care împlie aerul cu odorurile lor profumătoare. DESCR. APE 31/21. Vinul se face mai bun la gust și în delicatețea odoarei. BARASCH, M. III, 180/31. Fără tine... florile și-ar pierde odoarea și frumusețea lor. FILIMON, O. I, 350. Parfumăți cu odorul bătrînei aristocrate. BOLINTINEANU, O. 279, cf. ȘAINEANU, BĂRCIANU, ALEXI, W., SCRIBAN, D.

- Pl.: *odoruri*. — Și: *odoăre* s. f.
— Din lat. *odor*, *-oris*, it. *odore*, fr. *odeur*.

ODÓR³ s. n. (Nord-vestul Transilv.) Curte. Cf. DDRF, H XVIII 21, BRAN, S., VAIDA. *Iuă-i loc de casa ta, Scoate-a ciurdaru ciurda; Și iuă-i odorul teu, Va sufla vîntul perneu*. MÎNDRESCU, UNG. 94, cf. CABA, SĂL. 91, ARHIVA, XXX, 275. *Rămii casă și odor, De măicuța h'i-mi-a dor*. GR. S. VII, 28, cf. ARH. FOLK. I. 180, VI, 298, CHEST. II 393/373, ib. 399/367, ALRT II, 129, 331, ALR I 672/273, 302, 335, 337, 343, 345, 355, 357, 359. *Și [= să] nu vie în odoru meu nici o marhă străină*. ALR II 3 013/334, cf. ib. 2 725/346, ib 5 094/272, LEXIC REG. 17, 71.
— Pl.: *odoare* și (rar) *odoruri* (ALR I 672/343, LEXIC REG. 17).

— Din magh. *udvar*.

ODÓR⁴ s. n. (Regional) Despărțitură la un capăt al șurii, un fel de șopron alipit la șură (Mihăileni — Miercurea Ciuc). ALR II 5 284/574.
— Pl.: *odoare*.
— Din magh. *odor*.

ODORĂ vb. I. Intrans. (Învechit) A răspîndi un miros, a mirosi. *O spumă vearde, ce amar odorează (amiroasă), iase deasupra*. ÎNV. ZĂH. 10/4, cf. LB. *Aerul odorează de tot felul de flori*. EPISCUPESCU, O. I. 3/23. ♦ (Construit cu subiectul logic în dativ) A simți, a percepe un miros. (Fig.) *Mie îmi mai odorează (amiroasă) numele aceale a italienesti seau romane*. MAIOR, IST. 15/5.
— Prez. ind.: *odorez*.
— Din lat. *odorare*, it. *odorare*, fr. *odorer*.

ODORĂLĂ s. f. (Prin Olt.) Terminarea aratului. CIAUȘANU, GL.
— Pl.: (rar) *odorăli*.
— *Odori* + suf. *-ală*.

ODORĂNIE s. f. v. *odorenie*.

ODORĂNT, -Ă adj. Care răspîndește un miros, în special plăcut; parfumat, mirositor; odorifer, odoriferant, (învechit) *odorat²*. *Oleuri mirositoare (odorante)*. CORNEA, E. II, 48/23, cf. BARASCH, I. N. 238. *O grădină plină de variabile flori frumoase și odorante*. ISIS (1859), 54²/35. *Floarea asta albă atît de odorantă noi o numim mătăcină*. NEGRUZZI, S. I, 101, cf. 100. *Meri, cu merele roșii . . ., Mișcă în vînt frumoasele, mari, odorantele roade*. EMINESCU, O. IV, 179, cf. SĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W., SCRIBAN, D. ♦ (Tehn.; despre o substanță) Care conține odorizanți. *Rafinăria nr. 7 din Brazi produce anual circa 100 000 tone de etil mercaptan — produs odorant necesar detectării gazelor naturale*

din instalații și conducte. SCÎNTEIA, 1960, nr. 4 856.

- Pl.: *odoranți, -te*.
— Din fr. *odorant*.

ODORĂȘ¹ s. n. Diminutiv al lui *odor¹* (2). Cf. DDRF. *Ce nu făcu biata împărăteasă, ce nu drese, ca să capete un odoraș?* POPESCU, B. II, 3.
— Pl.: *odorașe*.
— *Odor¹* + suf. *-aș*.

ODORĂȘ² s. n. (Prin Maram.) Diminutiv al lui *odor³*. *Hei, tu, mîndruluțule, Să te-aducă Dumnezeu Pe la odorașul meu*. BIRLEA, C. P. 94.
— Pl.: *odorașe*.
— *Odor³* + suf. *-aș*.

ODORĂT¹ s. n. (Învechit) Miros. Cf. NEGULICI. *Pierderea mirosului (odoratului)*. CORNEA, E. I, 19/34, cf. CALENDAR (1862), 58/22. *Simțul vederii a încălcat în acest vers asupra simțului odoratului*. MACEDONSKI, O. IV, 79, cf. SĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W., BIANU, D. S.
— Pl.: (rar) *odoraturi*. SCRIBAN, D.
— Din fr. *odorat*, lat. *odoratus*, *-us*.

ODORĂT², -Ă adj. (Învechit, rar) Odorant. *Răsfugărilor sau răsuflărilor celor odorate, adecă mirositoare*. ÎNV. VIN. 56/18. *Oțetul cel odorat sau cu miros*. ib. 105/18, cf. ALEXI, W.
— Pl.: *odorați, -te*.
— Din lat. *odoratus*, *-a, -um*.

ODORBIRĂU s. m. (Învechit, Transilv.) Administrator în slujba unui rege sau a unui nobil; administrator al unui oraș. *Odorbirăul Belgradului* (a. 1699). BV I, 375. *Cinstiților noastre Făgăraș*. ȘINCAI, HR. II, 262/31, cf. LB, LM, CIHAC, II, 518, TDRG, DR. VII, 213, MÎNDRESCU, UNG. 94.
— Pl.: *odorbirăi*. — Și: *odvarbirău* (pl. *odvarbiraie*) s. m.
— Din magh. *udvarbíró*.

ODOREĂLĂ s. f. (Învechit) Miros. LB, POLIZU.
— Pl.: *odorele*.
— *Odora* + suf. *-eală*.

ODORÉNIE s. f. (Regional) Terminarea unei munci agricole, în special a aratului. Cf. DDRF, COMAN, GL.
— Și: *odorănie* s. f. DDRF.
— *Odori* + suf. *-enie, -anie*.

ODORIFÉR, -Ă adj. (Rare) Odorant. *Pe așternutul moale de iarbă ca mătasea, Acante, lacrimioare, voioase viorele, Odorișere plante broda thalamul nunții*. HELIADE, O. I, 373.
— Pl.: *odoriferi, -e*.
— Din it. *odorifero*, lat. *odorifer*, *-a, -um*.

ODORIFERĂNT, -Ă adj. (Învechit) Odorant. Cf. NEGULICI. *Plante odorifere.* BREZOIANU, A. 208/5. *Ierburi odorifere.* MAN. SĂNĂT. 317. *Covoarele s-au scuturat, s-au curățit lămpile și lustruit parchetele cu un fel de ceară foarte odoriferantă.* CARAGIALE, O. VII, 449.

— Pl.: odoriferanți, -te. — Și: odoriferent, -ă adj.

— Din fr. odoriférant.

ODORIFERÉNT, -Ă adj. v. odoriferant.

ODORIZĂ vb. I. *Tranz.* A face ca un gaz combustibil inodor să exale un miros, prin amestecarea lui cu un odorizant. Cf. DL, DM.

— Prez. ind.: odorizez.

— Derivat regresiv de la odorizant.

ODORIZĂNT s. m. Compus chimic cu miros puternic, folosit pentru a da miros unui gaz combustibil inodor, în scopul detectării pierderilor accidentale de gaze dintr-o conductă, dintr-un recipient etc. Cf. DL, DM, DER.

— Pl.: odorizanți.

— Din fr. odorisant.

ODORIZĂRE s. f. Acțiunea de a odoriza. DL, DM.

— Pl.: odorizări.

— V. odoriza.

ODORÍ vb. IV. *In tranz.* (Prin Ban. și Olt.) A termina o muncă agricolă, în special aratul. *Barbuțe, Bărbuțule, Au de plug mi-ai odorit, Ori merindea ai sfârșit, De în sat ai coborît?* ȘEZ. I, 143, cf. XIII, 68. *Am odorit de arat, de cosit, de săpat.* N. REV. R. VIII, 87, cf. VÍRCOL, v. 97. *După ce arară și odoriră, puseră sculele la locul lor.* PAMFILE, D. 93. *Măi [= mai] am un chițoi și odorăsc de arat.* CONV. LIT. LIV, 165. *Cu cămașa neagră plumb, Vine neica de la plug și-mi spune c-a odorit.* CIAUȘANU, v. 32, cf. 39. *Cînd termină cu aratul (odorăsc), țărani pun în jurul boilerilor o creangă mare verde și vin acasă.* id. GL., cf. TOMESCU, GL., ALR II 5119/791, LEXIC REG. 27.

— Prez. ind.: odorăsc. — Și: odări vb. IV.

— Din scr. odorati.

ODORÍT s. n. (Prin Olt.) Terminarea unei munci agricole, în special a aratului. Cf. DDRF, CIAUȘANU, GL.

— V. odori.

ODOROÁBĂ s. f. v. odorob.

ODOROÁGĂ s. f. v. hodoroagă.

ODORÓB s. n. (Regional) Coș de nuiele în forma unui trunchi de con, fără fund, care servește la pescuit în ape puțin adânci. Cf.

ȘĂINEANU, D. U. [Crapul] *se prinde și cu tot felul de instrumente mai mici precum e odorobul sau coșul orb, ostia, capacul.* ANTIPA, F. I. 114, cf. id. P. 396, 532, 670, H II 319, VII 69, 483, AN. DOBR. IV, nr. 2, 101, ALR I 1735/954, 980.

— Pl.: odorobe. — Și: odoróg (ALR I 1735/986), hodorób (DDRf, ANTIPA, P. 533), hodoróg (CADE, DA, SCRIBAN, D.) s. n.; odoróábă (SCRIBAN, D.), hodoroábă (id. ib.) s. f.

— Din rus. удороба „oală spartă“.

ODORÓG¹ s. n. v. odorob.

ODORÓG² s. n. v. hodorog.

ODOROGÍ vb. IV v. hodorogi.

ODOROGÍT, -Ă adj. v. hodorogit.

ODÓS s. n. (Bot.; regional) 1. Numele a două specii de ovăz sălbatic (*Avena fatua* și *Avena strigosa*). Cf. KLEIN, D. 231. *Iară gozurile și golgotinele, de care mai cu seamă trebuie plivite și curățite holdele, sînt acestea: ... neghina, odosul, holbura.* ECONOMIA, 47/3, cf. LB, LM, ȘĂINEANU, BRANDZA, FL. 490, DAMÉ, T. 186, GRECESCU, FL. 613, ALEXI, W. *Lelea seceră secară, Năframa-i arde cu pară. Lelea seceră odos, Năframa-i arde pe dos.* MÎNDRESCU, L. P. 92, cf. H X 354. *Frunză verde de odos, El la maica sa s-a-ntors.* RETEGANUL, TR. 25, cf. JAHRESBER. VI, 57, ARH. FÖLK. V, 144, 173, MAT. DIALECT. I, 263.

2. Zizanie (*Lolium perenne*). BRANDZA, FL. 503, cf. GRECESCU, FL. 639, ALR II/235.

3. Obsigă (*Bromus secalinus*). BĂRCIANU.

— Pl.: (rar) odoase. POLIZU.

— Din magh. vadósz.

ODOVĂNIE s. f. 1. (Învechit) A opta zi (sau toată săptămîna care urmează) după o sărbătoare mare. V. o c t a v ă. *De la crăciun în opt zile este odovania praznicului.* COD. VOR., ap. CADE. *Odovaniia sv[î]ntelor b[o]goiavlenii.* DOSOFTEI, v. s. ianuarie 13^r/7. *Simbătă după odovaniia praznicului înălțării la pomenirea strămoșilor din veac (a. 1855).* CAT. MAN. II, 260, cf. POLIZU, CIHAC, II, 225, DDRf, GHETIE, R. M.

2. (Regional) „Exterminare, nimicire, pieire“ (Ciubăncuța — Dej). COMAN, GL. *Bou-sur a căpătat numele de zimbru, care s-a păstrat în limba noastră pînă la odovania lui.* id. ib.

— Pl.: odovani. — Și: odavanie s.f.

— Din slavon. отъдавание.

ODOVĂI¹ vb. IV. 1. *Refl.* (Regional) A se termina, a se încheia, a se sfîrși. Cf. SCRIBAN, D. ✧ *In tranz.* *O să venim pe la voi, cînd om mai odovăi cu munca cîmpului.* BOCEANU, GL.

2. **Tranz.** (Prin nordul Mold.) A învinge, a birui, a dovedi. *Într-o zi, cum sta el pe gânduri, ce-i trăsni prin minte? Să cîntărească mintea maică-sa, să vadă ce minte strașnică are, de el nu o poate odovăie (îndoi, dovedi).* ȘEZ. V, 136.

3. **Tranz.** (Regional, complementul indică obiecte de îmbrăcăminte) A strica, a uza; a nimici. *Făcutu-mi-am opinci de fier... și ublat-am pînă le-am odovăit.* RETEGANUL, ap. CADE. ♦ (Rar) A consuma. *Această sobă odovăiește multe lemne.* SCRIBAN, D.

4. **Ref l.** (Prin nordul Mold.) A se osteni făcînd ceva, a se istovi. *M-am odovăit (= ostent) rău împlînd pe cele obleaguri.* CONV. LIT. XLIV, 267, cf. ALR II/284.

— Prez. ind.: *odovăiesc.* — Și: **odovăiá** vb. I.

— Din slavon. ОДОВАКАТИ, -КАЖ.

ODOVĂI² vb. IV. **Tranz.** (Învechit) A repeta. Cf. LB, GHETIE, R. M.

— Prez. ind.: *odovăiesc.*

— Din slavon. ОДАВОИТИ.

ODOVĂIÁ vb. I v. **odovăi¹.**

ODOVĂIÉNIE s. f. (Învechit) A opta zi (sau toată săptămîna care urmează) după o sărbătoare mare. V. octavă. Cf. I. GOLESCU, C., LB, LM.

— Pl.: *odovăienii.* — Și: **odăvăiénie** s. f. I. GOLESCU, C.

— **Odovăi¹** + suf. *-enie.*

ODOVĂIRE¹ s. f. (Regional) Faptul de a odovăi¹ (1); spec. serbarea zilei a opta după o sărbătoare. Cf. LM. *În ziua de 13 aug. ... biserica face odovăirea = întropțirea sărbătorii „schimbarea la față“.* COM. SAT. V, 3.

— V. **odovăi¹.**

ODOVĂIRE² s. f. (Învechit, rar) Faptul de a odovăi²; repetare. Cf. LB.

— Pl.: *odovăiri.*

— V. **odovăi².**

ODOVĂIT, -Ă adj. (Regional, despre obiecte de îmbrăcăminte) Învechit, uzat, purtat (Frata — Turda). PAȘCA, GL. *Hainele-s odovăite.* id. ib.

— Pl.: *odovăiți, -te.*

— V. **odovăi¹.**

ODOVÎȚĂ s. f. I. (Prin estul Ban. și vestul Olt.) Pește asemănător cu crapul, de culoare neagră-albăstruie pe spate, care trăiește în Dunăre (*Leuciscus idus*). V. văduviță. Cf. I. IONESCU, M. 90, ANTIPA, P. 384, BĂCESCU, P. 19, 42.

2. (Neobișnuit) Caracudă. ALEXI, W.

— Pl.: *odovîțe.* — Și: **odăvîțá** (H XVIII 261, ALR I 1746/1), **oduvîțá** (BĂCESCU, P. 42) s. f.

— Din scr. *udovica.*

ODRĂSĂ s. f. v. **odraslă.**

ODRĂSCĂ s. f. v. **odraslă.**

ODRASLĂ s. f. I. (Învechit și popular) Ramură tinăra (întrebuințată adesea pentru altoit); mlădiță, lăstar. *Feciorii tăi ca de nou odraslele maslinului denpregiurul measei tale.* PSALT. HUR. 112^r/23. *Hrana lui în pustie era miiare din flori sălbatece și odrasle din copacii pustiei.* VARLAAM, C. 411. *I se păru lui Xerxis cum iaste încununat cu cunună de maslin, și din odreaslele maslinului tot pămîntul au fost acoperit.* HERODOT (1645), 367, cf. ANON. CAR., LB, POLIZU, LM, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *Din ochiul sau mugurul prins s-a ivit cite o singură mladă (odraslă).* COMȘA, N. Z. 49. *Să-mpletim și noi cunună De odrasle înverzite.* ȘEZ. VIII, 45, cf. ARH. FOLK. VI, 163, 298. ♦ Fig. *Eu sînt rădăcina, iară voi sînteți odraslele.* VARLAAM, ap. TDRG. *Se cade și rădăcina și odraslele ce-au crescut să le spunem și să le arătăm.* GAVRIL, NIF. 8/18. *Dar din zi în zi amorul mai mult trupul mi-a aprins și în inima-m rădăcină și odrasle a întins.* PANN, E. I, 11/20. *Toate acele care pîn-acum le-am văzut, fericite odreasle a acei rădăcini sfinte au fost.* ARHIVA R. I, 61/26. *Lăpușeanu retezase trunchiul, dar odraslele creșteau.* NEGRUZZI, S. I, 275. ♦ (Regional) Copileț (la tulpina porumbului) (Petreștii de Jos — Turda). ALRM SN I h 73/250. ♦ (Regional) Mugur de viță de vie; ochi. ALR I 1712/80, 584.

2. Copil, descendent, urmaș; progenitură. Cf. CANTEMIR, HR. 282. *Nu era a se potoli acea... întristare cu alt cevași, fără cit iar cu mîngăierea celorlalte odrasle ale măriei sale (cca 1700).* MAG. IST. II, 333/14, cf. URICARIUL, I, 271. *Tu, fiică a Clitemnestrei și odrasl-a lui Atreu, ... ajută brațului meu.* BELDIMAN, O. 9/13. *Odraslele voastre sau celelalte mădulări ale familiei vă vor încunjura cu aceleași drăgăstoase griji.* MARCOVICI, D. 180/25. *Numaidecit s-a văzut și odrasla Vizandiii, cel numai unul născut.* PANN, E. II, 25/4. *Odraslă prea strălucită a lui Petru cel slăvit.* NEGRUZZI, S. II, 171. *Se zice că-i odraslă de neam prea strălucit.* ALECSANDRI, T. II, 84. *Urăm... odraslelor dv. călătorie bună și petrecere frumoasă.* CARAGIALE, O. VII, 170, cf. ISPIRESCU, L. 69, ODOBESCU, S. I, 83. *S-a despărțit, cu lacrimile pe obraz, de singura odraslă a casei și singura ei mîngîiere.* VLAHUȚĂ, O. A. I, 86. *Pentru nimeni în lume, n-ar fi făcut asta... Pentru nimeni în lume, afară de Cănuță, viața și slăbiciunea lui, unica odraslă.* BASSARABESCU, S. N. 14. *Miron își îmbrățișă odrasla.* REBREANU, R. II, 16. *Nu-nzestrai pe-mpărâteasă cu odraslă bărbătească. Fetele îmi sînt nădejdea.* EFTIMIU, I. 10. *Îi ridică pe genunchi și le iscodea jucărele în dorul odraslelor de acasă.* C. PETRESCU, I. I, 256. *Să nu uiți, Iliuță, că ești odrasla noastră, feciorul Polixeniei.* SADOVEANU, O. XVII, 395,

cf. CAMIL PETRESCU, O. II, 84. *Se plingeau mamele de pe strada voastră și din celelalte străzi că le sînt odraslele bolnave.* PAS, Z. I, 215. *Își poftea odraslele la treabă.* GALAN, B. I, 243. *Și-n iatac că mi-și găsea Leagănul copilului și odrasla domnului.* TEODORESCU, P. P. 536. *Împărăteasa-și cunoscă odrasla.* RETEGANUL, P. IV, 37. \diamond (Cu sens colectiv) *Îl cercuiră, cu mîngîieri și dezmierdări, odrasla lui de trei fete ca trei zîne, surori și nepoate.* DELAVRANCEA, S. 83. *În capu-mi ameiit Văd cinci băieți, opt fete, cu vuiet și strigare Bătîndu-se ntre dînșii, pînă Pîrlea-n nerăbdare Cu bățul liniștește odrasla-i numeroasă.* I. NEGRUZZI, S. II, 41.

— Pronunțat și: (regional) *odrazlă* (ALR I 971/343, 573, ALRM II/I h 194, ALR SN I h 219/346). — Pl.: *odrasle* și (regional) *odrasle* (ALR I 971/573). — Și: (învechit) *odráslă* (PSALT. SCH. 275/4), *odrásle* (VARLAAM, C. 145), (învechit și regional) *odreáslă*, (regional) *odázlă* (ALR I 971/280), *odrásă* (ib. 971/122), *odráscă* (ib. 971/80, ALRM II/I h 194, pl. *odrásți*), *odrázgă* (A I 31), *ozdreáúă* (ALR I 971/290, 308, ALR II 6109/310, ALR SN I h 219/310, pl. *ozdrele*) s. f.

— Din slavona sîrbă *одрасль*, slavona mediodbulgară *отрасль, отрасль*.

ODRÁSLE s. f. v. *odraslă*.

ODRÁZGĂ s. f. v. *odraslă*.

ODRĂJOARĂ s. f. (Regional) Mînerul îmblăciului (Lelești — Beiuș). A I 21.

— Pl.: *odărăjoare*.

— *Odîrjă* + suf. *-ioară*.

ODRĂSLÍ vb. IV. Intran z. (Învechit și popular) I. A da mlădițe, a lăstări, a încolți; p. ext. a înmuguri, a înverzi. *Dintru toți copacii numai fâstăcul, tăindu-să, cu totul piari și nu mai odrăsește.* HERODOT (1645), 323. *În vie era trei vițe, și ea odrăslind era scofînd vlăstare și broboanele strugurilor coapte.* BIBLIA (1688), 30 1/46. *Căldura soarelui din grăunțele putrezite spicele verzi a odrăslit face.* CANTEMIR, IST. 229. *Dintr-un grăunțu sămănat ies trei sute. Și trestie odrăsește ca aceaia ce s-au arătat.* AETHIOPICA, 67¹/22. *Săcara mai mult să fie grăpată decît arată, fiindcă așa numai odrăsește.* I. IONESCU, C. 180/21, cf. I. GOLESCU, C., LB, POLIZU. *Cireșul odată tăiat nu odrăsește mai mult.* MARIAN, I. 181. *O vînă din rădăcinile lui . . . a odrăslit aici.* STANCU, R. A. I, 146. *Să vă bucurați unul de altul Cum s-a bucurat Aron proorocul, Cînd i-a odrăslit în mînă toiagul.* POP., ap. GCR II, 316. *Frunză verde liliac, Bată-l vîna de gîndac, C-au mîncat frunza de fag; N-au lasat să odrăsească, Fetele să se umbrească.* SEVASTOS, C. 83. *Rădăcin-a odrăslit, Mîndră floare a-nflorit.* HODOȘ, P. P. 92, cf. ȘEZ. XX, 55; ARH. OLT. XXI, 271, ALRM II/I h 194, ALR SN I h 98/250. *Din rădăcina cea rea Odrăsește smicea rea.* PANN,

P. V. I, 61/5. *Copaciul va să odrăsească, și bruma nu-i dă pace.* ZANNE, P. I, 148. \diamond Tranz. fact. *Dumnezeoia Athina pentru ce i-au dat biruința? Pentru ce i-au dat atîta putere? Pentru că au odrăslit maslinul.* BELDIMAN, N. P. I, 184/4, cf. ALEXICI, L. P. 25. \blacklozenge Tranz. A da naștere, a produce, a rodi. *Și iarăși unde firea copaci nu au odrăslit, oamenii, cu felurimi de meșteșuguri și munci, păduri întregi au sădit.* GOLESCU, I. 143. (Cu complementul intern) *Să crească, Să înflorească, Odrasle să odrăsească.* TEODORESCU, P. P. 171. \diamond Absol. *Și-a văzut floare foarte frumoasă . . . S-a socotit s-o răsădească În grădina împărătească, Ca frumos să înflorească Și să odrăsească.* ȘEZ. III, 42. \diamond (În contexte figurate) *Sufletul tău ca un pămînt plin de umezeală, luînd sămîntă cuvîntătoare, au odrăslit spic.* MINEIUL (1776), 96^r/19. *Unde ai văzut munți pietroși neroditori să odrăsească florile faptelor bune?* MOLNAR, RET. 44/2. \diamond Fig. [Limba românească] *odraslea ramuri nouă din tulpina sa.* CONV. LIT. VII, 332.

2. A se ivi; a crește, a se dezvolta. *Vița lor nu din cea elinească să fie odrăslit.* CANTEMIR, HR. 100. *Rodul cel bun sau cel rău, carele odrăsește întră cei mai mici.* MAIOR, D. 19. *Popoare vechi s-au risipit, iar altele au odrăslit și s-au ridicat pe sfărămăturile lor.* VLAHUȚĂ, O. A. 409. \diamond Fig. *S-au văzut că suma . . . au ajuns la o foarte mare înpuținare, care aceasta au odrăslit și din întîmplările trecutei răzmiriți.* CARAGEA, ÎN TES. II, 371. *Vei trimite extract la vistierie . . . ca să să cunoască învederat din care pricină va odrăslit orice neasemănare celui dă acum extract (ca. 1819). DOC. EC. 219. Inimi în care odrăsește duhul vrajbei și al răzvrătirii.* NEGRUZZI, S. I, 274. *Poemul acela în proză odrăsește astăzi și-n prezenta suită de elegii.* PERPESSICIUS, M. IV, 21. *Are să odrăsească și pentru noi binele.* CAMILAR, N. I, 21. \blacklozenge A se naște, a se crea, a se zămisli. *Fecioara maica . . . , vîzînd spînzurat pre cruce pre cel ce au odrăslit dintr-însa . . . , tînguindu-se ca o maică, striga.* MINEIUL (1776), 76^r/21. *Cine nu știe că Ștefan dintr-acea domnească rădăcină au odrăslit, care pe pămîntul Moldovii cu înalte vrednicii l-au umbrît? (cca 1770). ARHIVA R. I, 41/8. Dintr-însul odrăsliră Rezenor și-Alcinou.* MURNU, O. 111. *Sate odrăsliră din vetrele brazilor tăiați.* GALACTION, O. 254. *Din cei drepți au răsărit Și frumos au odrăslit, Din Ioachim și din Ana.* ȘEZ. VIII, 41. \diamond Tranz. *Laodameia-ndrăgită fiind de cumintele Zeus, A odrăslit pe Sarpedon.* MURNU, I. 122. *Să trăiască, Să-nflorească, Coconași să odrăsească.* GALACTION, O. 71.

— Pronunțat și: *odrásli*. — Prez. ind.: *odraslesc*. — Și: (învechit) *odrisli* vb. IV. COD. SILV. 27.

— V. *odraslă*.

ODRĂSLÍRE s. f. (Învechit și popular) Faptul de a odrăslí.

1. Înverzire, înmugurire. Cf. odrăsli (1). Cf. LB, POLIZU, LM, GHETIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W. *O întâlnea, sara, pe vremea odrăslirii răchităilor*. CAMILAR, N. I, 21.

2. Naștere, zămislire; creștere, dezvoltare. Cf. odrăsli (2). *Cu odrăslirea celui ce l-ai purtat în pîntece, lumii blagoslovenie ai înflorit*. MINEIUL (1776), 14^r/2, cf. 151^v/18. ♦ Fig. *Cu umelință roagă... pre toți acia ce cu învăpăiată rîvnă doresc înaințirea nației... întru odrăslirea literaturii... să binevoiască a iscăli catalogul (sec. XIX)*. CAT. MAN. II, 280. *Și mai cu foc muncea, cu gîndul la odrăslirea aceea a binelui*. CAMILAR, N. I, 21.

— Pl.: odrăsliri.

— V. odrăsli.

ODRĂSLIT, -Ă adj. (Învechit și popular)

1. (Despre plante) Care are lăstari; p. ext. încolțit, înmugurit, înverzit. Cf. LB. *Cînipa de toamnă, ce au rămas neculeasă și care încă-i verde, rămîne spre a lega și a coace sămînța odrăslită*. I. IONESCU, C. 147/20. *Se gindea la Măriuca, la serile cu toate răchităle odrăslite, colo pe părăul Alisandroaiei*. CAMILAR, N. I, 227.

2. Crescut, dezvoltat. *Spuneți, n-ați aflat De-un tînăr băiat Bine odrăslit, Numai potrivit?* CORBEA, A. 39. ♦ (Substantivat) Zămislit născut. *Tu, cea pe care pătimaș te cheamă În clipa greă cel odrăslit la el*. BENIUC, M. 77.

— Pl.: odrăsliti, -te.

— V. odrăsli.

ODRĂSLITOR, -OĂRE adj. (Învechit) Care dă lăstari, care odrăsește. Cf. LB, LM. *Să nu se facă pădurii odrăslitoare mai multă stricăciune decît folos*. COD. SILV. 17.

— Pl.: odrăslitori, -oare.

— Odrăsli + suf. -tor.

ODRĂSLUȚĂ s. f. (Regional) Diminutiv al lui odraslă (1); mlădiță. *La Călinești, cununile se fac nu numai din sinziene, ci și din „tușă de alun, odrăsluță de an” (Călinești — Satu Mare)*. ARH. FOLK. I, 149.

— Pl.: odrăsluțe.

— Odraslă + suf. -uță.

ODREĂG subst. sg. (Regional) Gunoaie, paie, așchii împrăștiate prin curte (Roșiori de Vede). Cf. cv 1951, nr. 1, 36. *Strînsei niște odreag de pe jos*. ib.

— Etimologia necunoscută.

ODREĂSLĂ s. f. v. odraslă.

ODRIGEĂ s. f. v. dirjală.

ODRIJĂUĂ s. f. v. dirjală.

ODRISLÍ vb. IV v. odrăsli.

ODRÎNJĂUĂ s. f. v. dirjală.

ODUDĂI s. n. v. hududoi.

ODUVIȚĂ s. f. v. odoviță.

ODVABBIRĂU s. m. v. odorbirău.

ODVÉDE s. f. pl. (Regional) „Ispite, ceea ce afli de la altul”. Com. din STRAJA — RĂDĂUȚI.
— Din rus. отвед.

ODVELI subst. pl. (Regional) Lovituri ușoare prin care se face semn cuiiva; ghionturi. Com. din VICOVU DE SUS — RĂDĂUȚI.

— Accentul necunoscut.

— Etimologia necunoscută.

ODVÓNITĂ s. f. (Prin Olt.) Vasul mic pe care stă capătul fusului de la moară. *Polei (este) puntea pe care se merge din șastină în uodvonită*. ALR II/886, cf. ib. 6 746/886.

— Pl.:? — Și: otvónită s.f. H XII 261.

— Din scr. odvodnîcia „jgheab”.

OECOLOGIE s. f. v. ecologie.

OENOLÓG s. m. v. enolog.

OENOLOGIE s. f. v. enologie.

OF interj., s. n. 1. Interj. (Adesea repetat) Exclamație care exprimă diverse stări afective:

a) durere, amărăciune, mihnire; compătimire, milă; necaz, ciudă; regret. V. a! a h! he! o! vai! *Zicînd oh! să vai tu să te-ai vrut lua întru aminte această zi*. N. TEST. (1648), 95^v/25. *Oh! oh! oh! săracă țară a Moldovei*. NECULCE, L. 86, cf. 294, ANON. CAR. *Oh! ce ceas și zi amară!* (a. 1777). GCR II, 114/14. *Oh, cită greutate au simțit întru sine*. BELDIMAN, N. P. I, 28/13. *Dar... of!... în loc de mîngiere, suspinurile se aprind mai tare*. MARCOVICI, C. 20/16. *Oh, citu-i ciudat la toate!* CONACHI, P. 267. *Dragul mamei! of, ce te așteaptă!* PANN, P. V. I, 56/25. *Of! sînt foarte nenorocită*. NEGRUZZI, S. I, 50. *Of! of! am rămas iar cu piatra-n casă*. ALECSANDRI, T. I, 49. *Of! de-ar veni iarna, să te mai dau odată la școală undeva, zicea mama*. CREANGĂ, A. 47. *Afară, la fereastră, toamna a spus: — Of... BACOVIA, O. 66. Și-i drept așa. Degeaba mă vaiet și spun: Oh!* BENIUC, C. P. 47. *Of, tinerețe, Fără povește*. DEȘLIU, M. 32. *Of, of, of și aoleu, Arde sufletelul meu!* ALECSANDRI, P. P. 353. *Of, nu zac de nici un rău, Ci, bade, de dorul tău!* JARNÍK-BİRSEANU, D. 104.

♦ (Substantivat, n.) *După patru rînduri de „oh!” pregătitori... se vorbește de prinderea iaftalelor de denunțare*. IORGA, L. II, 84. *Și în niște ofuri lungi, trăgănite, cu întorsături de gitej, își tremurau Țiganii cîntecul*. SADOVEANU,

o. II, 418. *Chiuia și ofta când cobzarul lungea ofurile.* CAMIL PETRESCU, O. I, 21, cf. C. PETRESCU, A. R. 57. *Frunzuliță lemn uscat, Tot de of și de oftat Foarte m-am îndestulat.* TEODORESCU, P. P. 276. ✧ **Expr.** (Argotic) **A da pe of** = a da pe gratis. BUL. FIL. V, 191.

b) scîrbă, dezgust. V. a! o! p f u i! *Oh, eu nu-l mai pot suferi.* DRĂGHICI, R. 73/10. *Oh! ai un aer nestatornic care mă îngrozește.* NEGRUZZI, S. I, 49. ✧ (Substantivat, n.) *Aceleași sentimente de triplu „oh“! le vor fi produs apucăturile lui Dumitrașco și la alți boieri moldoveni.* IORGA, L. I, 256.

e) admirație, entuziasm. V. a! ah! he i! o! v a i! *Oh! pre ce lucruri frumoase odihnește Dumnezău (a. 1600—1625).* GCR I, 66/21, cf. II, 190/28. *Of, fetica mamii! cum ești frumușică... Trăiești încai bine și cu bărbățulul?* PANN, P. V. I, 55/2.

d) dorință, rugăminte. V. h a i l o! *Oh, Doamne, fă-mă iar tînăr!* CĂLINESCU, E. O. II, 146. *Of, drăguța mea leliță, Dacă-ți este cu puțință, Te rog fă ș-a mea voință; Nu ieși seara-n uliță!* JARNIK-BİRSEANU, D. 246. *Ce-ai mînca, tată, spune? — Of, cum aș mînca căpșune!* ZANNE, P. II, 495.

e) mirare, uimire, surprindere. V. a! e i l i! he i! o! p h i l! *Oh! soru-mea, dară greu somn dormii.* ISPIRESCU, L. 197, cf. 345.

2. Interj. (Adesea repetat) Exclamație care precedă și întărește o afirmație sau o constatare. V. h o! o! *Oh, oh, să ridică alții, nu sînt aceste pricinile lipsei noastre.* GT (1839), 71²/23. *Oh! cînd ar voi femeile să știe ce înaltă solie au primit.* NEGRUZZI, S. I, 56. *Of! crăișorul! crede-mă că să aibi tu puterea mea, ai vîntura țările și mările.* CREANGĂ, P. 190.

3. S. n. Tristețe, mihnire, amărăciune. *Oricine are nevricală și ofuri la inimă.* ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 177. *Își dădea seama că a pus între Manlache și Rusanda un stăvilar de neurnit, care-l răzbuna și de unul inimii lui.* POPA, V. 290. *Ce pot să priceapă niște străni ca dînșii din ofurile și amarurile mele?* V. ROM. februarie 1954, 7. *Fără să-i pese că-și lasă noua cunoștință cu ofurile nespuse, a coborît de pe vagon.* GALAN, Z. R. 305. *După ce și-a spus el tot oful, am stat de vorbă împreună.* LÂNCRĂNAN, C. III, 498.

— Pl.: (3) ofuri. — Și: (astăzi rar) oh interj.
— Formație pe baza unui sunet reflex.

OFANSĂ vb. I v. ofensa.

OFANSÍV, -Ă adj. ofensiv.

OFELĂ vb. I v. ofili.

OFELÍ vb. IV v. ofili.

OFENSĂ vb. I. Tranz. A aduce (cuiva) o ofensă; a insulta, a jigni. *Dacă te-am ofensat*

dineaorea, iartă-mă. NEGRUZZI, S. III, 482, cf. 170. *Te-am ofensat, Neeră?* ALECSANDRI, T. II, 212. *Și apoi deschise campania împotriva aceluia care-l ofensase.* IORGA, L. I, 338. *Trebuie să ia seama, să nu facă vreo gafă, să-l ofenseze și să-l piarză.* REBREANU, R. I, 43. *Mihai se simți ofensat de acest dispreț.* C. PETRESCU, I. I, 10. *M-a dat în judecată vechilul cum că l-am ofensat pe stăpînu-său.* SADOVEANU, O. XVII, 416. ✧ **Fig.** *Somnul mă ofensa. Nu-l puteam accepta.* TEODOREANU, M. U. 84. ✦ **Ref l.** (Familiar) **A se supăra** (simțindu-se jignit). Cf. CALENDAR (1855), 75, ȘĂINEANU. *Ce te-ai ofensat așa!*

— Prez. ind.: ofensez. — Și: (învechit, după pronunțarea fr.) ofansá vb. I.

— Din fr. offenser.

OFENSĂNT, -Ă adj. (Neobișnuit) Ofensator. Cf. ALEXI, W., SCRIBAN, D.

— Pl.: ofensați, -te.

— Din fr. offensant.

OFENSĂRE s. f. (Rare) Faptul de a ofensa; insultare, jignire; supărare. Cf. ARISTIA, PLUT., DL, DM.

— V. ofensa.

OFENSĂT, -Ă adj. Care a suferit o ofensă; insultat, jignit; supărat. Cf. ȘĂINEANU. *De-desubt, în adînc, clocotesc aproape cinci milioane de creaturi umane, sufletele ofensate de prea îndelungată obișduire.* CARAGIALE, O. V, 182. *De spiritul satiric mai ales, femeile se simt chiar ofensate.* IBRĂILEANU, S. L. 45. *De o săptămînă se simțea încă mai ofensat de tratamentul stăpînilor.* C. PETRESCU, C. V. 85. *Nu mai vrei să vezi copii ofensați și flămînzi.* PAS, Z. I, 79. ✧ (Substantivat) *Scritorii ruși făcuseră loc larg în operele lor umilițiilor și ofensaților vieții.* SADOVEANU, E. 255. *A început s-o facă pe supăratul și pe ofensatul.* LÂNCRĂNAN, C. II, 528.

— Pl.: ofensați, -te.

— V. ofensa.

OFENSĂTOR, -OĂRE adj. (Rare; și substantivat, m.) (Persoană) care ofensează; insultător, jignitor. Cf. ȘĂINEANU. *Simbolul e prea ofensator.* IBRĂILEANU, A. 173.

— Pl.: ofensatori, -oare. — Și: ofensătór, -oăre adj. BARCIANU, ALEXI, W., BL XIV, 121.

— Ofensa + suf. -tor.

OFENSĂ s. f. Cuvînt sau faptă jignitoare; insultă, jignire, injurie. Cf. NEGULICI, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W. *Clericul păli la amintirea ofensei adînci pe care i-o adusese Iosif Rodean.* AGÎRBICEANU, A. 444. *Ofensa nemaiauzită o ținuse secretă.* IBRĂILEANU, A. 22. *Nu pierdea prilejul să le arunce o ofensă.* C. PE-

TRESCU, C. V. 100. *Asta o consider ca o ofensă adusă autorităților portului.* BART, S. M. 103.

— Pl.: ofense.

— Din fr. offense.

OFENSĂTOR, -OĂRE adj. v. ofensator.

OFENSIV, -Ă adj. (În opoziție cu defensiv) Care atacă sau cu care se atacă; cu caracter de ofensivă, agresiv. *Se zice că ociruirea de Columbia și Mexico ar fi alcătuit între sine în luna lui aprilie o alianție ofensivă și defensivă.* AR (1829), 47¹/20. *Ivan și Ștefan au încheiat la anul 1481 formalnic tractat de aliație ofensivă și defensivă.* CR (1830), 352²/34. *Viața lui este o luptă... ofensivă și defensivă (atacătoare și apărătoare).* VASICI, M. II, 228/3. *Nu va lega relații mai strânse cu polonii și cu românii decât o alianță defensivă și ofensivă.* BĂLCESCU, ap. GHICA, A. 354, cf. DDRF, ȘĂINEANU, BARGIANU, ALEXI, W., BUL. FIL. VI, 46, 47. *S-a observat de multe ori că în acțiunile ofensive a lipsit aportul simultan al înaintașilor.* SP. POP. 1964, nr. 4446, 5/4. ◊ (Adverbial) *Era gata a susține, ofensiv sau defensiv, pe oricare din aripele [armatei].* HASDEU, I. V. 145.

— Pl.: ofensivi, -e. — Și: (învechit) ofenziv, -ă (AR 1829, 47¹/20), (după pronunțarea fr.) ofansiv, -ă (CR 1831, 359¹/38) adj.

— Din fr. offensif, germ. offensiv.

OFENSIVĂ s. f. 1. (În opoziție cu defensivă) Formă principală de luptă a unor forțe armate, care are ca scop nimicirea sau capturarea inamicului și cucerirea terenului pe care acesta îl ocupă. V. atac, asalt. Cf. NEGULICI. *După energia ofensivă a căpitanului Merișescu... turcii sînt siliți să se abată în josul podului.* MAIORESCU, D. II, 102, cf. DDRF, ȘĂINEANU, BARGIANU, ALEXI, W. *Ofensiva în Țările de Jos a fost grea înfrîngere pentru noi.* CAMIL PETRESCU, T. II, 433. ◊ (Sport, mai ales la jocurile cu mingea) Atac susținut al unei echipe împotriva echipei adverse. *Fluierul final îi găsește... în plină ofensivă.* SP. POP. 1964, nr. 4445, 3/1.

2. Fig. Acțiune vie, concentrată, întreprinsă pentru a înfrînge o dificultate, a lichida o situație nefavorabilă, a înfăptui o nouă stare de lucruri, a cuceri un nou obiectiv etc. *Acolo se strămutase bătălia cea mare a petrolului, cu rezezi ofensive și cuceriri de poziții.* C. PETRESCU, A. 410. *Constructorii hidrocentralei pot povesti îndelung despre marea ofensivă împotriva stîncilor și apei.* CONTEMP. 1953, nr. 344, 6/3. *Încrăzător peste măsură în statornicia norocului lui, a pornit o ofensivă.* GALAN, B. I, 240. *Frontul socialist de la răsărit începuse ofensiva.* VORNIC, P. 115.

— Pl.: ofensive.

— Din fr. offensive, germ. Offensive.

OFENZIV, -Ă adj. v. ofensiv.

OFERĂ vb. I v. oferi.

OFERENT s. m. (Învechit, rar) Ofertant. Cf. GHETIE, R. M., BARGIANU, ALEXI, W.

— Pl.: oferenți.

— Din lat. offerens, -tis, it. offerente.

OFERÍ vb. IV. Tranz. 1. A propune cuiva (în semn de atenție, de bunăvoință etc.) să primească un lucru necerut; a da în dar; a pune la dispoziție. Cf. HELIADE, O. I, 389. *Va veni poate o zi cînd voi avea trebuință de toate cîte îmi offeri.* LĂZĂRESCU, S. 33/24, cf. ARISTIA, PLUT. *În momentul însă cînd el oferea... ziafeturile cele mai delicioase... ușa camerei de audiență se deschise.* FILIMON, O. I, 259. *Mi s-au oferat ospitalitatea chiar în tabera lor.* CALENDAR (1862), 35/12. *Îată adăpostul și streaja ce le poate oferi baciul.* ODOBESCU, S. III, 18. *Paharnicul... era dregătorul care oferea de băut domnului.* BUL. COM. IST. V, 133. *Oferi tabachera cu țigări.* C. PETRESCU, I. II, 171. *Scaunul acesta este al meu... Vi-l ofer.* SEBASTIAN, T. 120. *Solicitudinea distrată a unui ministru de justiție oferise președintelui... un loc de consilier.* TEODOREANU, M. II, 53. *Masa oferită duminică la amiază a fost dintre cele mai bogate.* VORNIC, P. 75. ◊ Refl. A se pune la dispoziția cuiva. *Nu se mai oferise, ca altă dată, să le însoțească.* REBREANU, I. 111. *Flăcăul se oferi bucuros să-l conducă el.* id. R. I, 160.

2. (Complementul indică o marfă, un bun material etc.) A propune spre cumpărare. *Să vedem din ce se compunea atunci produsele sau marfa ce [țara] o putea oferi spre export străinătăței.* N. A. BOGDAN, C. M. 12. *Țara noastră poate oferi în condiții avantajoase... produse petrolifere.* SCINTEIA, 1952, nr. 2392. ◊ (Prin analogie) *Vladislav și Cazimir se adresează amîndoi prin soli acestei republici de țărani liberi și ostași, oferindu-i jurămînt pentru privilegii, ca să capete jurămînt de credință.* BUL. COM. IST. II, 187. ◊ A propune un preț pentru o marfă, pentru un bun etc. *A oferit 50 de lei pentru carte.*

3. Fig. A înfățișa, a arăta, a prezenta. *Oferim de astă dată istoria teritorială a Țării Românești.* HASDEU, I. C. VIII. [Muncitorii] pot oferi literaturii și artei o comoară nesecată de subiecte. DEMETRESCU, O. 182. *Vedeți ce stranie limpezime... tot ce fauna și flora celor cinci continente oferă în pămînt, pe pămînt, în apă și în văzduh.* C. PETRESCU, C. V. 119. *În marile conflicte internaționale care încep cu expediția lui Carol al VIII-lea (1494), Italia divizată oferă spectacolul haotic al unui mare popor care se pierde în intrigi, trădări și crime.* OTETEA, R. 38. *Sistemul socialist al agriculturii oferă științei un cîmp vast, permite să se extindă*

rapid cuceririle științei și ale experienței înaintate. SCINTEIA, 1953, nr. 2640. *Jură sau oferă jurământ.* ALR I 2001/926. ✧ *Refl. impers.* De pe vârful acestui munte ți se oferă o privilegiate minunată.

— Prez. ind.: *ofer* și (învechit) *oferesc* (BARCIANU), pers. 3 *oferă* și (învechit) *ofere* (HELIADU, O. I, 389). — Și: (învechit) *oferá* vb. I.

— Din lat. *offerre*, it. *offerire*, fr. *offrir*, după *sufiri*.

OFERIRE s. f. (Rar) Acțiunea de a oferi. Cf. CANELLA, V., DDRF.

— Pl.: *oferiri*.

— V. *oferi*.

OFERLÍ vb. IV v. *offrli*.

OFERLIRE s. f. v. *offrlire*.

OFERLITURĂ s. f. v. *offrlitură*.

OFÉRT s. n. v. *ofertă*.

OFERTĂ vb. I. Intrans. A face o ofertă (1). Cf. BUL. FIL. I, 177. *Se precipită să se instaleze cât mai bine în ușa și-n preajma lojei strâmte, ca să poată la rândul lor oferta — de data aceasta cu glas răcnit și repezit.* SADOVEANU, O. IX, 324. *Trebuie neapărat să ofertezi la licitație și să intri în posesia averii.* CĂLINESCU, S. 176.

— Prez. ind.: *ofertez*.

— V. *ofertă*.

OFERTANT s. m. Persoană care face o ofertă (1). *Dar îndată ce ofertele au căzut, ofertanții, pe culoare, și-au denunțat prețurile.* SADOVEANU, O. IX, 324. *Revocarea nejustificată a ofertei de către ofertant atrage pentru acesta obligația de a repara paguba produsă acceptantue lui.* PR. DREPT, 296. *Era totuși interesată să se ivească ofertanți.* CĂLINESCU, S. 178.

— Pl.: *ofertanți*.

— *Oferta* + suf. *-ant*.

OFÉRTĂ s. f. 1. Propunere făcută cuiva în legătură cu cumpărarea unei mărfi, cu angajarea într-o slujbă, cu participarea la o acțiune, la o întreprindere etc.; p. e x t. (concretizat) act, document în care se face o astfel de propunere. Cf. POLIZU. *Oricât de splendidă fuse oferta prinsului agă, totuși cozacii nu se lăsară a se corumpe.* HASDEU, I. V. 119. *Încă nu se hotărâse cine să cânte doina haiducească... Mincu... se oferă el. Oferta e primită.* CARAGIALE, O. I, 15. *Grăbește, căci îmi retrag oferta.* C. PETRESCU, C. V. 316. *Neîvindu-se nici o ofertă, licitația se amână.* CĂLINESCU, S. 178. *În oferte se menționau prețul măcinatului și durata lui în timp.* V. ROM. octombrie 1954, 86.

2. Totalitatea mărfurilor oferite la un moment dat pe piață. *Cursul acestor valori variază după cum cererea sau oferta este mai mare sau mai mică.* ȘTEFĂNESCU, C. 522. ✧ *Cerere și ofertă* (sau, rar, *ofertă și cerere*) = raportul dintre cantitatea de mărfuri aduse pe piață și posibilitatea ca ele să fie cumpărate. *Munca, fie morală, fie intelectuală, ... depinde de starea pieței, de legea economică a ofertei și cererii.* GHEREA, ST. CR. II, 308, cf. DER.

— Pl.: *oferte*. — Și: (învechit) *ofért* (BARCIANU, ALEXI, W., pl. *oferturi*) s. n.

— Din fr. *offerte*, germ. *Offert*.

OFFIȚIOLĂT s. n. v. *oficiolat*.

OFICÉR s. m. v. *ofițer*.

OFICHIÁL s. m. v. *oficial*.

OFÍCHIE s. f. v. *oficiu*.

OFÍCHION s. n. v. *oficiu*.

OFÍCI s. n. v. *oficiu*.

OFICIÁ vb. I. I. Trans. A celebra slujba bisericească; a sluji în biserică. Cf. ȘAINEANU, ALEXI, W. *Mitropolitul... era aci și oficia sfânta liturghie.* GALACTION, O. 90. ✧ *Absol. Cu barba lui mare, roșcată, avea un aer de preot care oficiază.* VLAHUȚĂ, O. A. III, 54. *Să fi văzut pe părintele Amfilohie cum oficia.* SADOVEANU, O. IX, 74. *Să nu năvălească mulțimea peste vorbitori și peste cei care vor oficia.* CAMIL PETRESCU, O. II, 352. ✧ A săvârși cu solemnitate un act public sau privat, în special o căsătorie; a celebra. *Notarul Stoessel primi pe distinșii nuntași cu toate onorurile, oficiind mai patetic formele cununiei civile.* REBREANU, I. 251. *La un birou micuț... stă funcționara, o fată tot atât de tânără ca aceea care oficiază căsătoriile.* SAHIA, U.R.S.S. 114. ✧ *Refl. pas. Se oficiază un act solemn.* VLAHUȚĂ, D. 187. *Îi potrive o odaie de culcare la primărie; în cabinetul unde se oficiau căsătoriile civile.* REBREANU, I. 205.

2. Intrans. (Glumeț) A-și îndeplini slujba, a presta un serviciu, a face un lucru oarecare. *Omul nostru oficia însă la grătarul cu pastramă, care împrăștia miros de grăsime ca o jertfă antică.* SADOVEANU, E. 170, cf. id. O. IX, 256. *Berta e... prin cămări, drămuind ce trebuie pentru bucătăria unde oficiază madama Sultana.* PAS, L. I, 94.

— Pronunțat: *-ci-a*. — Prez. ind.: *oficiez*.

— Din fr. *officier*.

OFICIÁL, -Ă adj., s. m. I. Adj. I. Care reprezintă o autoritate, un guvern, un stat; care emană de la o autoritate, de la un guvern, de la un stat; stabilit prin lege. *Înștiințare ofițială asupra luării cetăței Rahova.* AR (1829), 21³/4, cf. 138²/10, CR (1830), 57¹/3. *Buletinul, jurnal*

oficial, înștiințează că arenduirea a 12 moșii ale Mitropoliei este să se facă prin mezat. *ib.* (1836), 25. Știri oficiale. BULETIN G. (1840), 49¹/1. Documenturile oficiale și acturile publice... ne lipsesc cu totul. IST. M. XVII/9. Guvernul din București a părăsit acum de mult ideea de a impune... o ortografie oficială. SBIERA, F. S. 373. Știința ofițială ca și jurnalismul îneca fortuna noastră în fortuna apusului. RUSSO, S. 95. Reproducem aici textul oficial al memorabilului act. MAIORESCU, D. II, 63. Curente oficiale, oricât de puternice, vor fi covârșite de geniul poporului, de voința lui, de forța și de frumusețea lui. MACEDONSKI, O. IV, 111. Convin și eu că n-ai însărcinări oficiale. SADOVEANU, O. X, 187. La el se centralizează toate știrile acuma, cele oficiale, firește. REBREANU, R. II, 76. Totul trebuie vîndut pe loc, la preț oficial. GALAN, B. I, 19. ♦ (Despre limbă) Propriu actelor guvernamentale, documentelor administrației de stat; folosit în actele, în documentele administrației de stat. Cum ne-au părăsit limba latină oficială cu stingerea romanilor, asemenea și limba slavonă ne lasă cu înființarea staturilor române. RUSSO, S. 71, cf. 70. Ei bine, crezi dumneata că în Germania sau în Franța s-ar tolera un învățător al statului a cărui soție să nu cunoască limba oficială? REBREANU, I. 264. Limba oficială în timpul fanarioților era cea greacă. L. ROM. 1959, nr. 3, 92. ♦ Care ține de funcția pe care o îndeplinește cineva. Sosi și primarul Florea Tancu, sfătos că se găsește în treabă oficială. REBREANU, I. 462.

2. Care se conformează legilor, regulilor, formalităților, tradițiilor (unui stat); aprobat, convenit între autorități; p. e x t. fățiș, declarat. Are un haracter oficial. CR (1829), 77¹/4. Bogdan era trădător oficial în privința Turciei. HASDEU, I. V. 15. [Izbutise] a da agenției noastre oficioase un caracter oficial. ALECSANDRI, S. 171. Sfeștania oficială trebuia să aibă loc la ora 9. SADOVEANU, O. VI, 196. Mergem în vizită oficială la guvernator. BART, S. M. 21. ♦ (Adverbial) Nu putem frecvența oficial spectacole unde se debitează în limbi străine. CARAGIALE, O. VII, 33.

3. Fig. De o politețe rece, calculată; formal, stereotip. Vocea devenise mai rece, mai oficială. GALAN, B. I, 171. ♦ (Adverbial) Sănătoasă, merși, respunse ea politicos și cam oficial. CONTEMPORANUL, VI₂, 119.

II. S. m. (Învechit) Funcționar, slujbaș. V. ofician (2). Osebit dă alți ofichiali mai mici să omorîră și doi polcovnici. DUMITRACHE, 91. Ofichialii curții... făcură de încetă mecterrhaneaua. VĂCĂRESCUL, IST. 270, cf. 271. Straile acele ofițărăști ce s-au găsit în corabie... era a unui ofichial englezesc. DRĂGHICI, R. 274/8. În acelea regiuni poporul se arunca cu furie nespūsă pe familiile domnești, pe medici și pe ofichialii de la comitate. BARIȚIU, P. A. I, 573, cf. 142, GĂLDI, M. PHAN. 215.

— Pronunțat: -ci-al. — Pl.: oficiali, -e. — Și: (învechit) ofițial, -ă (pl. și ofițiile AR 1830, 92²/2) adj.; ofichial s. m.

— Din lat. officialis, -e, ngr. ὀφφικιάλης, rus. официальный, germ. offiziell, offizial, fr. officiel.

OFICIALEMÉNT adv. v. oficialmente.

OFICIALEMÉNTE adv. v. oficialmente.

OFICIALITĂTE s. f. 1. (Și la pl.) Autoritățile dintr-o țară, dintr-un oraș; reprezentanții oficiali ai autorității. Dacă oficialitatea n-a fost în stare să oprească nenorocirea, măcar piedici să nu-mi puie! REBREANU, R. II, 229. Oficialitatea orașului se opune cu încăpăținare. SAHIA, N. 41. Activitatea aceasta științifică... s-a lovit însă de indiferența contemporanilor și a oficialității. CV 1949, nr. 6, 7. Această seară festivă a venit. Au participat oficialitățile. STANCU, U.R.S.S. 78. Cărturari români finanțați de oficialitatea partizană a reformei religioase din secolul al XVI-lea. CL 1957, 49. ♦ Instituții oficiale (1). Cf. RUSSO, S. 72, REBREANU, I. 63.

2. Caracter oficial, calitate, ținută, atitudine oficială. Papismul introdusese oficialitatea latinității. HASDEU, I. C. 43. Cu un soi de obraznică oficialitate în mișcări, îmi făcu semn să mă opresc. HOGAȘ, M. N. 56. Cuza Vodă, ... lepădînd pentru o clipă oficialitatea și măreția domnească, îl apucă... pe după git. id. H. 69.

— Pronunțat: -ci-a-. — Pl.: (1) oficialități. — Și: (învechit) ofițialitate s. f. RUSSO, S. 76. — Din fr. officialité.

OFICIALIZĂ vb. I. Tranz. (Rar) A da sau a face să dobîndească un caracter oficial (1), a consfinți (prin lege). Cf. BUL. FIL. III, 185. La propunerea dumisale, am decretat tricolorul ca steag național și am oficializat lozinca „dreptate — frăție“. CAMIL PETRESCU, O. II, 426.

— Pronunțat: -ci-a-. — Prez. ind.: oficializez. — Oficial + suf. -iza.

OFICIALIZĂRE s. f. (Rar) Acțiunea de a oficializa. Era un fel de oficializare a situației. CAMIL PETRESCU, U. N. 106.

— Pronunțat: -ci-a-.

— V. oficializa.

OFICIALMÉNTE adv. (Învechit) În mod oficial (1). Fiind înștiințat ofițialmente... de gîndul ce are. AR (1830), 25¹/10. S-a făcut ofițialmente cunoscut curții împărătești a Rusiei. CR (1830), 42¹/33. S-a făcut această scrisoare cunoscută ofițialmente ministerului britanic? *ib.* 59. Locotenenții ne-au împărțit ofițialmente acele acte. GHICA, A. 492.

— Pronunțat: -ci-al-. — Și: ofițialeménte, ofițialemént, ofițialmément adv.

— După fr. officiellement.

OFICIÁNT, -Ă adj., s. m. și f. **1.** Adj. (Rar) Care oficiază (slujba bisericească). *Femeile, între primii creștini, se văd diaconese, preotese oficiante, profetese.* HELIADE, O. II, 49, cf. ȘĂINEANU, ALEXI, W. *Privind mai lung pe bătrînul mitropolit oficiant, mi se păru că figura lui îmi este cunoscută.* GALACTION, O. 91. ♠ (Substantivat, m.) *Oficianții calcă rar, cu privirea stinsă.* RALEA, S. T. I, 353.

2. S. m. și f. (Învechit) (Grad de) funcționar în unele instituții sau întreprinderi de stat; s p e c. funcționar la poștă. Cf. oficiu (**1**). Cf. ȘĂINEANU. *Nu se pot face adjudecatari... oficianții publici ai averilor statului.* HAMANGIU, C. C. 337, cf. BARCIANU, ALEXI, W., NOM. PROF. 65, 77, LEG. EC. PL. 300, MAT. DIALECT. I, 263.

— Pronunțat: -ci-ant. — Pl.: oficianți, -te.

— Din fr. officiant.

OFICIÁR s. m. v. ofițer.

OFICIÁRE s. f. v. oficiere.

OFÍCIE s. f. v. oficiu.

OFICIÉR s. m. v. ofițer.

OFICIÉRE s. f. (Rar) Acțiunea de a oficia (**1**); celebrare. DL, DM.

— Pronunțat: -ci-e-. — Și: oficiáre s. f. ALEXI, W.

— V. officia.

OFICINÁL, -Ă adj. Din domeniul farmaciei; farmaceutic. Cf. DDRF, GHETIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W. *I se va da zilnic câte 2 linguri de acid fosforic ofical, amestecat cu apă.* ENC. VET. 21. *Plante oficinale.* DL.

— Pl.: oficali, -e.

— Din fr. officinal.

OFICINĂ s. f. (Livresc) **1.** Laborator al unei farmacii, al unei instituții de cercetări etc.; p. e x t. (de obicei glumeț) cameră de lucru, atelier (de fierărie, de frizerie, de pictură etc.). *Meșterul carele au crescut în ofișină.* MOLNAR, I. 34/19. *Oficinele (locul unde lucrează meșterii).* CONV. MEC. 55/30. *Un bun spițer, nelipsit din oficina lui.* KRETZULESCU, M. 13/1, cf. POLIZU. *Acest rege, poet și filozof, petrecea zile și nopți întregi în oficina celebrului pictor.* FILIMON, O. II, 142, cf. DDRF, GHETIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W. *Mustețile domnului Georges, resfirate subt nas și arcuite deasupra nărilor, ca ieșite proaspăt din oficina celei mai moderne frizerii!* HOGAȘ, M. N. 38. *Homer... , voind să descrie scutul lui Ahile, ne conducea în oficina zeului fierar în momentul cînd confecționa arma.* PUȘCARIU, L. R. I, 4.

2. Loc sau mediu social în care se urzesc intrigi, comploturi. *Se pretinde că [acest pamflet] pornește dintr-o oficină, odinioară extrem-*

dinastică. CARAGIALE, O. VII, 452. *Ridicînd vâlul și privind în oficina unui plămuitor aflăm cum trebuie să procedăm în asemenea împrejurări.* BUL. COM. IST. I, 31. *Fetele noastre nu execută, cu toată grația, indispensabila reveransă, dacă n-au ieșit din oficina iezuită complet transformate.* HOGAȘ, DR. II, 171, cf. CONTEMP. 1948, nr. 105, 3/4. *Cum aveau să dovedească aceiași acuzatori că el se ocupase cu spionajul sau finanțase o oficină de spionaj?* STANCU, R. A. V, 335.

— Pl.: oficine. — Și: (învechit) ofișină s. f.

— Din lat. officina, -ae, germ. Offizin, fr. officine.

OFICIOLÁT s. n. (Latinism învechit, în Transilv.) **1.** District, teritoriu, jurisdicție. Cf. ȘINCAI, HR. II, 110/30. *Gubernul țerei mai dete un cerculariu cătră oficiolatele municipale din țeară.* BARIȚIU, P. A. I, 439. *Această ortografie... se poate asemenea recomanda la toate oficiolatele, în toate ramurile administrațiunii publice.* ap. ODOBESCU, S. I, 491.

2. Instituție oficială, oficiu (**3**). *Să se prezente nesmintit la oficiolatul comitatului.* BARIȚIU, P. A. II, 269. *Ajunsese ca să aibă putere mai mare decît gubernul țerei și decît oficiolatul cameral întreg.* id. ib. III, 213. ♠ (La pl.) *Reprezentanți ai autorității de stat; oficialități (**1**). Au fost dinpreună... toate oficiolaturile și popimea.* GT (1838), 17¹/19.

— Pronunțat: -ci-o-. — Pl.: oficiolate și oficiolaturi. — Și: ofișiolát s. n. ȘINCAI, HR. II, 110/30.

— Din lat. med. officiolatus, -us.

OFICIOȘ, -OÁȘĂ adj. **1.** (Despre ziare, despre informații publicate etc.) Care reflectă sau susține punctul de vedere al unui guvern, al unui partid etc. (fără a avea un caracter oficial). *Ofișioasă întîmplare din Paris.* LP 14. [Izbutise] *a da agenției noastre oficioase un caracter oficial.* ALECSANDRI, S. 171, cf. DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W. ♠ (Substantivat, n.) *Ziarul [Gazeta Transilvaniei] să treacă de oficios.* BARIȚIU, P. A. II, 656. „Drapelul“ e oficiosul guvernului. REBREANU, R. I, 183.

2. (Rar, prin confuzie cu oficial) Care reprezintă o autoritate, care emană de la o autoritate, care e aprobat, numit sau confirmat de o autoritate; oficial. *În octobre se introduce mai întii timbru pe acte oficioase.* BARIȚIU, P. A. II, 668. *Iată, ești pūs și în lista oficioasă.* AGIRBICEANU, L. T. 200, cf. 192. ♠ (Adverbial) *M-am bucurat de favoruri tolerate, inspirate oficios.* BRĂESCU, A. 244. ♠ (Neobișnuit) Care ține de funcția pe care o îndeplinește cineva; oficial. *În ceasurile ceale ce îmi prisosiră de la alte ale mele ofișioase lucruri* (a. 1816). BV III, 154.

— Pronunțat: -ci-os. — Pl.: oficioși, -oase.

— Și: ofișioș, -oasă adj.

— Din lat. *officiosus*, -a, -um, germ. *offiziös*, fr. *officieux*.

OFICIU s. n. 1. Îndatorire specială; funcție, slujbă. *La începerea lunii aceștiia schimba ei ofichiile și împărția dregătoriile* (a. 1779). BV II, 234. *La acest ofițiu se pun de-a pururea oameni împodobiți cu procopseală.* VĂCĂRESCUL, IST. 246. *Cîți însă vor rămînea în ofichion alu lor* (a. 1798). ap. GĂLDI, M. PHAN. 215. *După slujba și vrednicia lui, să-l suie la treaptă mai mare de ofichie.* DIONISIE, C. 180. *Să se strice veniturile tuturor oficiurilor* (a. 1827). URICARIUL, VII, 97. *Mi s-au încredințat de către voi ofiția seau slujba celei mai înalte dregătorii.* AR (1829), 128²/34. *Oficii și dregătorii civile.* GENILIE, G. 139/20. *Ar fi putut face... officiul sufflorului.* HELIADE, D. J. 5/11, cf. STAMAȚI, D. *Preferind officiul de translator, se mută la Sibiu.* BARIȚIU, P. A. II, 656, cf. ȘĂINEANU, ALEXI, W., SEVERIN, S. 84. *Cîțiva mușterii cu turban, gravi și domoli, sorb ciudata licoare ca și cum ar îndeplini un oficiu.* SADOVEANU, O. X, 402. *Lichidatorii numiți... îndeplinesc un oficiu public obligator.* LEG. EC. PL. 224. ◊ L o c. a d j. și a d v. **Din oficiu** = în conformitate cu o dispoziție dată de o autoritate, pe baza unei astfel de dispoziții, (în mod) oficial (1). *Consiliul familiei se va aduna... din oficiu, prin îngrijirea judecătoriei competente.* HAMANGIU, C. C. 92. *Consiliul de război, după pledoria fără convingere a unui apărător din oficiu, îl condamnă la câteva luni închisoare.* BRĂESCU, A. 220. *Te-am apărut din oficiu, dar cît puteam să te apăr?* SAHIA, N. 83. *Înstrăinările... sînt nule de drept, nulitatea fiind de ordine publică și putînd fi invocată din oficiu și de oricine.* LEG. EC. PL. 38. ◆ (Despre aparate, piese etc.) Rol, funcție. *Asemenea fusuri aparțin ambelor categorii, făcînd oficiu și de fus propriu zis și de pivot.* SOARE, MAȘ. 69. ◆ Însărcinare dată cuiva, sarcină, misiune. *Poate trebuiau să se despartă după ce el își îndeplinește officiul.* SADOVEANU, O. IX, 101. ◊ (Învechit, în sintagma) *Sfîntul oficiu* = tribunalul inchiziției. *Divanul sfîntului ofițiu iaste alcătuit de doi cercători și un fiscal.* IST. AM. 7¹/2. *Ieri însă, cînd sanctitatea voastră mă amenința cu focul sfîntului oficiu, erați teribil.* FILIMON, O. I, 317, cf. ȘĂINEANU, SCRIBAN, D.

2. (Învechit) Ordonanță, decizie, decret domnesc. *Domnul gheeneral... au adresuit... următoarele două ofiții (predlojenii) către divanul obștesc.* AR (1829), 41²/5. *Îmfășoșindu-să... cu ofițul (predlojenia) ex[celenței] sale pleni-potențiarului.* ib. (1830), 171¹/5. *Cu ofiția de subt no 706 s-au încheiet.* BULETIN, F. (1833), 1¹/18, cf. 57¹/7. *Au niște cuvinte, niște vorbe franțuzesti, Otnoșanii, ofis, dele, de nu le mai isprăvești.* FACCA, ÎN PR. DRAM. 105, cf. DOC. EC. 547. *O colecție a ofisurilor sale din ramul jude-*

cătoresc. KOGĂLNICEANU, S. 204. *Ofițul măriei sale... coprinde, între altele, ca... BULETIN, G. (1844), 1¹/5, cf. 62²/1, URICARIUL, III, 254. *Ofisul măriei sale rămîne strălucit într-o pomnire.* RUSSO, S. 154. *Ghica slobozi cîteva ofisuri în contra proprietarilor.* BOLLIAC, ap. DDRF. *Un ofis redijat bine e o lege-n prescurtare.* ALEXANDRESCU, O. I, 266, cf. GHETIE, R. M., BARCIANU, I. BRĂESCU, M. 69. *Se luă și un ofis cu semnătura lui vodă.* CAMIL PETRESCU, O. II, 18, cf. 242.*

3. Serviciu al unei administrații sau al unei instituții; biroul unde este instalat serviciul. *A simțit îndată la cîteva zile imperioasa necesitate de a întreprinde călătorii prin țeară, spre a studia pe oameni și a vizita oficiile statului.* BARIȚIU, P. A. II, 728. *Instituțiunile și oficiile publice.* SBIERA, F. S. 213. *Moșneagul... se codește și nu pleacă, pînă nu închidem officiul.* PĂUN-PINCIO, P. 97, cf. ȘĂINEANU. *Pe străzi, în oficii, în cafenele și restaurante aproape n-am văzut uniforme militare.* SADOVEANU, O. IX, 264. *Registrul... păstrat de officiul juridic C.F.R.* LEG. EC. PL. 104. *Lîngă oficiu a început să se înalte o nouă construcție.* ȘCINTEIA, 1953, nr. 2828. *Oficiu poștal. Oficiu juridic. Oficiu de stare civilă.*

4. (La pl.) Ajutor, serviciu. *Recurg la oficiile tale.* ◊ E x p r. (după fr. *bons offices*) **Bune oficii** = intervenție binevoitoare în scopul unei concilierii; servicii făcute cuiva. *S-a hotărît să recurgă la bunele oficii ale Engliterei.* GHICA, ap. CADE. *Pentru rezolvarea chestiunilor în suspensie, între Poartă și Ipsilanti, Strogonof își oferă bunele sale oficii.* OȚETEA, T. V. 208. *Acest ofițer superior a recurs la bunele oficii ale unor oameni.* CONTEMP. 1950, nr. 178, 8/1.

5. (Mai ales determinat prin „divin“) Slujbă bisericească, serviciu religios. *Puse pe pacient în sarcofagiu și ordonă călugărilor să înceapă officiul morților.* FILIMON, O. I, 334, cf. ȘĂINEANU, SCRIBAN, D., PUȘCARIU, L. R. I, 393.

6. (Rar) Încăpere (mică) lîngă sufragerie, unde se depozitează tacîmuri, mincăruri etc. *O altă ușă în stînga... duce spre o altă încăpere (bucătărie, oficiu).* SEBĂSTIAN, T. 256.

— Pl.: *oficii*. — Și: (învechit) **offchie, officie** (SCRIBAN, D.), **ofiție** s. f.; **offehion, ofis** (accentuat, rar, *ofis* CIHAC, II, 679, pl. *ofisuri* și *ofise* TDRG), **offiț, offițiu, ofiei** (VALIAN, V.) s. n.

— Din ngr. *ὄφφικιον*, lat. *officium*, -ii, germ. *Offizium*, fr. *office*.

OFICLEID s. n. (Astăzi rar) Instrument muzical de suflat făcut din alamă și avînd timbru de bas. Cf. ȘĂINEANU, CADE.

— Pl.: *oficleide*. — Și: **oficlid** s. n. SCRIBAN, D.

— Din fr. *ophicléide*.

OFICLID s. n. v. **oficleid**.

OFIDIÁN s. m. și (rar) n. (Astăzi rar; la pl.) Ordin de reptile care cuprinde șerpii; (și la sg.) reptilă din acest ordin. Cf. ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W., SCRIBAN, D., DN. ♠ (Adjectival) *Animal ofidian*. Cf. SCRIBAN, D.

— Pronunțat: *-di-an*. — Pl.: *ofidieni* și (rar) *ofidiene*.

— Din fr. *ophidien*.

OFIGĂ s. f. v. obsigă.

OFILĂ vb. I v. ofili.

OFILÍ vb. IV. 1. Refl. (Despre plante și părți ale lor) A se vesteji, a păli; a se îngălbeni. Cf. POLIZU. *Copilăria e ca un arbore june ce prosperă liber în aer, la soare, și care se ofilește în seră, în închisoare*. ALECSANDRI, T. 1710. *Rozele p-a ta cunună Cum le pui se ofilesc!* BOLINTINEANU, O. 161, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Prea ați făcut cald aici... Uite cum s-au ofilit frunzele!* BASSARABESCU, S. N. 145. *Primăvara se arăta cu înfiorări timpurii și i se ofileau grabnic florile*. SADOVEANU, O. XVII, 184. *Transportăm un pom... Cum l-o atinge soarele, se ofilește*. GALAN, Z. R. 108. *Floarea de dimineață se ofilise*. VORNIC, P. 201. *Și tu ai ales Cea mai mândră floare... Cîte ai lăsat Toate le-ai călcat Și s-au olivit Și s-au vestezit*. MARIAN, NU. 606. *Ruja din costița mea Pentru tine n-o cădea, Va cădea, badeo, a ta, ... Va cădea, s-o ofili*. RETEGANUL, TR. 154. (Fig.) *Viața mea se ofilește Ca un fir de iarbă-n vînt*. ALECSANDRI, T. I, 435. ♠ *Tranz. fact. Bruma ofilește îndată florile și legumele*. ODOBESCU, ap. TDRG. [Codrule.] *Crăcile ți-ai ofilit, Parcă bruma te-a bătut!* PĂSCULESCU, L. P. 265.

2. Refl. Fig. (Despre oameni) A-și pierde culoarea, frăgezimea feței, a îngălbeni; a-și pierde puterea, vigoarea. *Eu m-am vechit, m-am vestezit și ca florile de brumă m-am ovilit*. CANTEMIR, IST. 262, cf. POLIZU. *Din rumenă și veselă ce era, ajunsese de se ofilise*. ISPIRESCU, L. 51. *Dochia se ofilea pe zi ce merge și fire de argint îi răsăreau în păr*. SADOVEANU, O. I, 31. *Jandar-mul a luat aminte că omul lui a holbat ochii și a rînjit, apoi i s-a ofilit obrazul ca într-o mîhnire neagră*. id. ib. XVII, 203. *O să se ofilească de copil*. H. LOVINESCU, T. 96. *Că eu mă plîngeam Și mă ofeliam, Nime-n lume nu mă auzea*. MARIAN, V. 187, cf. id. D. 137. ♠ *Tranz. fact. Li se făcea friică ca nu cumva vîntul să-i ofilească lumina feții*. DELAVRANCEA, V. V. 11. *Numai cine-a păscut dorul Știe cin' mi-a albit părul Și mi-a ofilit trupșorul*. TEODORESCU, P. P. 327. ♠ *Intran z. Tinerică, frumuseică, Noaptea oghilește, Ziua înflorește*. SEVASTOS, N. 123. ♠ A se intrista, a se amări. *De ce dar cînd cădem în vreo tîmplare rea ne ovilim pîn' într-atîta?* (sec. XVIII). ARHIVA R. I, 144/16. *Mă ofilesc, adică mă supăr*. I. GOLESCU, C. *Na înțeleg, se ofili*

Nastasia șoptit. SADOVEANU, O. XVII, 299. *Îndată mi-am adus aminte de pățania mea cu cățelandrul și m-am ofilit*. id. ib. 456.

3. *Tranz.* (Învechit, în forma *ovili*) A umili, a înjosi. *Apăsarea despotică îl ovilise într-atîta [pe popor], încît păstorii lui Dragoș și ostașii lui Ștefan nu erau acum decît niște sclavi îngioșiți a unei boierimi desfrinate*. NEGRUZZI, S. I, 275. ♠ (Regional) A supăra cu vorba, a jigni (pe cineva), a insulta (Secaș — Vașcău). VICIU, GL.

4. Refl. (Învechit, în forma *ovili*) A-și pierde nădejdea, a se descuraja. *Cînt ție slava mea și se nu milcuiescu-me (să nu mă milcuiesc c², să nu mă ovilesc D, nu-mi fu milă H)*. PSALT. 51, cf. 63. *Sterpia și lipsa coconilor carea mîhnește și ne ovilește pre șerbii sfințiii-tale*. DOSOFTEI, ap. TDRG.

— Prez. ind.: *ofilesc*. — Și: (regional) *ofeli* vb. IV; *ofilă, ofelă* (H XVIII 315) vb. I; (învechit și regional) *ovili, oghili, ogilí* (DR. VI, 291), *ugili* (ib.), *ovelí* (DDR, TDRG), *olivi* vb. IV.

— Din rus. *охилеть* „a slăbi, a se pipernici“.

OFILÍRE s. f. Faptul de a (se) ofili.

1. Cf. *ofili* (1). DICT.

2. Cf. *ofili* (2). *În acele chipuri se vede ceva mai mult decît ofilire (abatere) și osteneală*. ODOBESCU, S. I, 24. *Ea își luă mînile, și-i arăta mamei sale o față foarte palidă, cu umbre ușoare de ofilire*. AGÎRBICEANU, L. T. 378.

3. (Învechit, în forma *ovilire*) Cf. *ofili* (4). *Adăpatu-n-ai cu viru de plîngere (milcuire c², milă H, ovilire D)*. PSALT. 114.

— Pl.: (rar) *ofiliri*. POLIZU. — Și: (învechit) *ovilire, ovelire* s. f.

— V. *ofili*.

OFILÍT, -Ă adj. 1. (Despre plante și părți ale lor) Vestejit, pălit; îngălbenit. *Floarea și poameții și toată verdeața pămîntului stau ovilite de brumă cădută peste vreamă*. M. COSTIN, O. 93. *Cît sînt [florile] de... ovilite*. NEGRUZZI, S. I, 100. *Purta la pălărie o ramură ofilită de liliac*. CARAGIALE, O. II, 295. *Valurile de iarbă... ofilite sub pîrlitura soarelui*. ODOBESCU, S. III, 15, cf. ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W. *La față toată pierită, Ca o frunză olivită*. POMPILIU, B. 54. *Văzu codrul ofilit*. PĂSCULESCU, L. P. 265, cf. A II 12. ♠ Fig. Lipsit de strălucire, șters, pal. *Inspirațiunile-i sînt mai puțin vioaie și coloritu-i mai ofilit*. ODOBESCU, S. III, 140. *În gamuri băteau razele ofilite, arămii, ale începutului de toamnă*. REBREANU, N. 233.

2. (Despre oameni și părți ale corpului omnesc) Palid, tras (la față); slab, uscat; lipsit de vigoare, istovit. *Ce folos a fi galben și ofilit de post, iar de pizmă și de urăciune a fi aprins?* ANTIM, P. 138, cf. LB. *Amîndouă... Cu fețele ovelite și cu părul despletit... Strigați cu suspin*

de jale. CONACHI, P. 52. Văzîndu-mă așa mic și ovilit mi-au pus numele Tândală. NEGRUZZI, S. I, 247. Zice împăratul ovilit și sarbăd la față de supărare și rușine. CREANGĂ, P. 272. Ce-ai tu de ești ofilit la față? DELAVRANCEA, T. 155, cf. BARCIANU. De-așa de lungă așteptare Și gura mea e ofilită. PETICĂ, O. 37. Stau șiruri de umbre... Sînt ochi fără flăcări, Sînt frunți ofilite. DEN-SUSIANU, L. A. 119. Și-mi veneau lacrimile, cînd o vedeam atît de ofilită! SADOVEANU, O. I, 65. În centrul romanului se profilează chipul ofilit al eroului principal. CONTEMP. 1956, nr. 338, 3/1. Se plictisi curînd printre cucoanele ofilite. PAS, Z. IV, 6. Era tinerică, mărunțică, tare ofilită și tare strîmtorată. GALAN, Z. R. 43. Se deprinsese acum să meargă în urma lui, să-i privească spatele larg, ... gîtul brun, ofilit, înalt. DEMETRIUS, A. 268. Mi-i milă de obraz Că rămîne fript și ars Și rămîne ofilit. JARNIK-BİRSEANU, D. 102. Față ugilită De moarte gătită. SEVASTOS, C. 188. ♦ (Învechit și regional) Trist, supărat; trudit, chinuit. Și-m era s[u]f[e]r[u]l ovilit pentru dînsa. DOSOFTEI, V. S. octombrie, 83^r/17, cf. ȘEZ. V, 167. Da ce ți-i, dragul bunicăi, de șezi așa de jelnică și ogilită: parcă-ți tot ninge și tot plouă! PAMFILE, D. 27. De mult stă ogilit bietul ista! COMAN, GL.

3. (Învechit și regional) Plecat, supus, umil, smerit. Și răspunzîndu-m cu ovilite boacete îmi dzîsă. DOSOFTEI, V. S. octombrie, 83^r/5. La dîns pentru mila cine năzuiaste Cu ovilit suflet bine-l dăruiaște (a. 1683). BV I, 269. În loc să să arate ovilită la apropierea sorții ce o așteptă ea iaste mai sămeață. IST. AM. 82^r/19, cf. MAIOR, IST. 118/16. Ian căutați la țigănescul soiu Cumu-i astăzi de ovilit. BUDAI-DELEANU, T. 91. A doua zi dimineața, i-am văzut mult oviliți, Unii goli, alții în țoluri, alții în cergi învăliți. BELDIMAN, E. 58/13. Și nemaiputînd suferi foamea, încep a mărnași ugilit pintre gard: „mămucăi, iacătă-mă-s”. CREANGĂ, A. 68. Alungă de sub ochi pagina . . . ca să și-l imagineze pe domnul acesta, ugilit ca un pui de curcă, sărînd peste meterezele tranșeelor. C. PETRESCU, I. II, 217. Nu îndrăzneau să cer nici să m-apropiiu de surori, care veniseră de la pension și stăteau ofilite, cumînți, cu părul lins. BRĂESCU, A. 17, cf. ȘEZ. VII, 184. ♦ (Substantivat) Mișelul și measerul (ovilitul D) lăudară numele tău. PSALT. 149, cf. 170.

— Pl.: ofiliți, -te. — Și: (învechit și regional) ovilit, -ă, oghilit, -ă, ogilit, -ă, ugilit, -ă, ovelit, -ă, olivit, -ă, dovilit, -ă (DR. IV, 1 070) adj.

— V. ofili.

OFIPT s. n. (Regional, mai ales la pl.) „Bronhițele ce ies pe trupul omului, de multă nădușeală, de multă căldură” (I. GOLESCU, C.); bube-dulci (SCRIBAN, D.).

— Pl.: ofipturi și ofipte.

— Etimologia necunoscută.

OFIS s. n. v. oficiu.

OFIT s. n. Varietate de marmură de culoare verde-închisă, cu vinișoare galbene. A adunat... câteva obiecte de piatră, de cremene și de os, produse ale epocilor primitive, din care unele ciocane de serpentină, de diorit, de ofită provin... din valea Rîului Doamnei. ODOBESCU, S. II, 151, cf. BARCIANU, ALEXI, W., CANTUNIARI, L. M. 107, 160.

— Pl.: ? — Și: ofită s. f.

— Din fr. ophite, germ. Ophit.

OFITĂ s. f. v. ofit.

OFITIC, -Ă adj. (Rare) Care aparține ofitului, privitor la ofit. Cf. CANTUNIARI, L. M. 175. Marmură ofitică.

— Pl.: ofitici, -e.

— Din fr. ophitique.

OFIȚ s. n. v. oficiu.

OFIȚEĂR s. m. v. ofițer.

OFIȚER s. m. I. 1. Nume generic dat căpeteniilor unor grupuri, mai mari sau mai mici, de ostași; (sens curent) nume generic pentru gradele militare de la sublocotenent pînă la general; persoană avînd unul dintre aceste grade. În grabă să vor vedea în multe părți ofițeri a adaoge sub steagurile lor ostași noi. FN 91. Au și trimis cîte doaz, trii sute de slujitori și cîte un ofițer cap. NECULCE, L. 385, cf. 140. Trimete un ofițeriu care poartă titlu de sol al său. IST. AM. 71^r/9. Au chemat îndată pre ai săi ofițeri. CRITIL, 108/3. Au rescumpărat . . . din robia turcilor și a tătarilor . . . mai mulți ofițeri. ȘINCAI, HR. III, 171/9. Trimînd doi ofițeri ostași. MAIOR, IST. 180/7. Să-i orînduiască . . . 3000 călăreți hușari, cu ofițerii lor. DIONISIE, C. 169. Îl dă ofițerilor săi. BELDIMAN, N. P. II, 184/23. Mergi, ofițerii adună și zboară-napoi curînd. HELIADE, O. I, 457. Boierii erau slujbașii țării, adevă capii și ofițerii puterii armate. BĂLCESCU, M. V. 10. De ce, striga ofițerului cu raportul, de ce ai îmbrăcat uniformă? RUSSO, S. 29. Mă primi cu un zîmbet încîntător . . . vîzînd negura de gelozie ce se răspîndise pe fața mea întru vederea unui tînăr ofițer de lănceri. NEGRUZZI, S. I, 39. Zău că-mi vine și mie să nebu-nesc de ciuda ofițerului . . . Să mă ieie în trei parale . . . coșcoge isprăvniceasă! ALECSANDRI, T. I, 208, cf. 198. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. Mulți ofițeri de marină și tineri cu obrazul ras și pudrat cu îngrijire. C. PETRESCU, I. I, 12. Pe puntea de comandă se plimbă singur, tăcut, un ofițer tînăr. BART, S. M. 50. Tolstoi . . . ia parte la războiul din Orient și se distinge ca ofițer la Sevastopol. SADOVEANU, E. 229. Au fost întîmpinați de un ofițer tîrec călare. CAMIL PETRESCU, O. III, 256. Domnule ofițer, . . . nu spune soldaților cine-i fata asta. CAMILAR, N. I, 105. Militari

și ofițeri *Stau ca stelele pe ceri*. SEVASTOS, c. 281. *Ofițirii merg cîntînd, Cătanile merg plîngînd*. HODOȘ, p. p. 226. *Colo-n Plevn-a triia casă Ofițirii stau la masă*. ALEXICI, L. p. 127, cf. ALR I 1419/93, ALR II 4929/2, 27, 192, 762. ✧ *Ofițer de serviciu* = ofițer numit pe timp de 24 de ore pentru asigurarea ordinii interioare și executarea îndatoririlor de către personalul de serviciu într-o unitate militară; p. e x t. (în anumite și întreprinderi) angajat însărcinat, în anumite ocazii, cu paza și ordinea interioară. *Ofițer de rezervă* v. r e z e r v ă. ✦ Personaj (la vicleim sau la capră) îmbrăcat în haine asemănătoare cu ale ofițerilor. *De o bucată de vreme, pe lângă turc, fete și flăcăi, se mai fac și ofițeri: căpitani, locotenenți, maiori*. PAMFILE, CR. 193, cf. 158.

2. (Astăzi rar; de obicei urmat de determinări care indică domeniul de activitate) Titlu dat unor funcționari cu atribuții sau cu însărcinări speciale; persoană avînd acest titlu. *Ofertele să fie făcute prin un oficer public*. HAMANGIU, c. c. 267, cf. 192. *Sînt ofițer de poliție judiciară*. C. PETRESCU, I. II, 172, cf. NOM. PROF. 71. ✧ *Ofițer al stării civile* = persoană însărcinată cu încheierea actelor de stare civilă și cu oficierea căsătoriei civile. *Oficerul stărei cișile va citi părților înfățișate sau procuratorilor lor, precum și martorilor, actele*. HAMANGIU, c. c. 19, cf. 18, TDRG, ALEXI, W. *Birjarul și un zugrav... declarau moartea la ofițerul stării civile*. CĂLINESCU, E. 41.

3. (Ieșit din uz) Grad (mai mare decît cel de cavaler) conferit prin anumite decorații; persoană care a primit acest grad. DICT.

II. (Popular) Varietate de crap lung și subțire, cu capul mare și osos, cu carnea tare și puțin gustoasă; trăiește în bălțile din Delta Dunării (*Cyprinus carpio oblongus*). Cf. ANTIPA, p. 238, id. F. I. 118, ATILA, p. 283.

— Pl.: ofițeri. — Și: (învechit și popular) ofițir, (învechit) ofițeriu, ofițear (scris și ofițiar), ofițer, ofițier (MAN. GÖTT. 125, HELIADE, O. I, 337), ofițier, ofițiar (CARAGIALE, N. S. 72, BARCIANU), ofițiiar (FN 54, 94, 104) s. m.

— Din pol. oficer, rus. офицер, lat. officialis, fr. officier, germ. Offizier.

OFİTERAŞ s. m. (De obicei depreciativ) Diminutiv al lui ofițer (I 1). *Fică de arendaș, de negustoraș, de funcționaraș, de avocațel, de ofițeraș*. CARAGIALE, O. IV, 101. *Hm, ciudat om ofițerașul ăsta!* P. CONSTANT, R. 188. *Se ținea drept și cu umerii trași înapoi ca un ofițeraș în civil*. VINEA, L. I, 275.

— Pl.: ofițerași.

— Ofițer + suf. -aș.

OFİTEREĂSĂ s. f. (Familiar) Soție de ofițer (I 1). *Ofițereasa era văduvă de colonel*. PAS, Z. I, 82, cf. CAMILAR, N. II, 458,

— Pl.: ofițerese.

— Ofițer + suf. -easă.

OFİTERESC, -EĂSCĂ adj., s. f. I. Adj. Care aparține unui ofițer (I 1), de ofițer, ca al ofițerilor, caracteristic ofițerilor. *Un cal ofițeresc*. TICHINDEAL, F. 106/6. *Rangul ofițeresc*. BULETIN, F. (1833), 76¹/20. *Eu mă-nchin cu plecăciune și mă recomanduesc Cu nume Panaiotache, cu cinu ofițeresc*. FACCA, în PR. DRAM. 109, cf. DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU, TDRG. *Țin în grajd numai cai ofițerești*. CAMILAR, N. II, 456.

2. S. f. (De obicei art.) Numele unui dans popular în ritm de sirbă. Cf. VARONE, D. 120, com. din ȚEPEȘ VODĂ — CERNAVODĂ.

— Pl.: ofițerești. — Și: (învechit) ofițeresc, -ească adj.

— Ofițer + suf. -esc.

OFİTEREȘTE adv. Ca un ofițer (I 1), în felul ofițerilor. Cf. DDRF. *Era îmbrăcată ofițerește*. CAZIMIR, GR. 101. *Salută ofițerește, cu o adresă exagerată de actor*. CAMIL PETRESCU, O. III, 87.

— Ofițer + suf. -ește.

OFİTERİME s. f. (Cu sens colectiv) Corpul ofițeresc; multime, număr mare de ofițeri; totalitatea ofițerilor. *Prezidentul a poștit toată ghegeneralimea, ofițerimea, consulaturile și pe cei politicești la coartirul său*. CR (1829), 295²/3. *Ofițerimea cu ostașii oastei pămîntești*. AR (1830), 381¹/12. *Ofițarimea va face un semicercul înaintea tronului* (a. 1834). URICARIUL, VIII, 192, cf. DDRF. *Îndrăznești să spui că ți-am cerut eu să fii primit iară în cadrele ofițerimii?* CAMIL PETRESCU, O. II, 529.

— Ofițer + suf. -ime.

OFİȚERIU s. m. v. ofițer.

OFİȚEROI s. m. Augmentativ (cu sens depreciativ) al lui ofițer (I 1). *Ofițeroii ăștia sînt tot ofițeroi, orice-ar face, își spuse în gînd cu obidă Scarlat Turnavitu*. CAMIL PETRESCU, O. II, 352.

— Pl.: ofițeroi.

— Ofițer + suf. -oi.

OFIȚIĂL, -Ă adj. v. oficial.

OFIȚIALITĂTE s. f. v. oficialitate.

OFIȚIALMÊNTE adv. v. oficialmente.

OFIȚIE s. f. v. oficiu.

OFIȚIÉR s. m. v. ofițer.

OFIȚIĂR s. m. v. ofițer.

OFIȚINĂ s. f. v. oficină.

OFIȚIOS, -OĂSĂ adj. v. *oficios*.

OFIȚIR s. m. v. *ofițer*.

OFIȚIRĂSC, -EĂSCĂ adj. v. *ofițeresc*.

OFIȚIU s. n. v. *oficiu*.

OFIURIDĂ s. f. (La pl.) Clasă de echinoderme, asemănătoare cu stelele-de-mare, însă cu brațe mai lungi, foarte mobile, segmentate, semănând cu niște cozi de șarpe; (și la sg.) animal din această clasă. Cf. DT, ZOOLOGIA, 97, DER.

— Pl.: *ofiuride*.

— Din fr. *ophiuride*.

OFIRLÎ vb. IV. T r a n z. (Învechit și regional) A dojeni aspru (pe cineva), a ocări; a insulta, a batjocori. Cf. KLEIN, D. 203, LB, I. GOLESCU, C., GHETIE, R. M. *L-oi ofirli de mă va pomeni toată viața*. PAȘCA, GL.

— Prez. ind.: *ofirlesc*. — Și: *oferli* (ALEXI, W.), *orfăli* (com. PAȘCA) vb. IV.

— Etimologia necunoscută. Cf. IORDAN (BUL. FIL. I, 154), care îl consideră de origine onomatopeică.

OFIRLIRE s. f. (Învechit și regional) Ocară; insultă, batjocură. Cf. LB, I. GOLESCU, C.

— Pl.: *ofirliri*. — Și: *oferlire* s. f. LM.

— V. *ofirli*.

OFIRLITURĂ s. f. (Învechit și regional) Ofirlire. Cf. LB, I. GOLESCU, C., LM, GHETIE, R. M.

— Pl.: *ofirlituri*. — Și: *oferlitură* s. f. ALEXI, W.

— *Ofirli* + suf. *-tură*.

OFRĂNDĂ s. f. Jertfă adusă unei divinități, prinos; p. e x t. dar făcut bisericii. *Amici! Voi lui Zamolxis ofranda o-nchinăți. Depuneți-o-n altaru-i, la templu-i alergați*. ALECSANDRI, T. II, 387. *Grătarele sfirite aruncând în aer valuri de miros fierbinte și gras, ca niște altare antice pe cari se ard ofrande unui zeu tutelar*. CARAGIALE, M. 279. *O scenă religioasă în care împăratul aduce rugăciuni și ofrande zeilor*. ODOBESCU, S. III, 75, cf. ȘAINEANU, SEVERIN, S. 8. ♦ Dar, cadou oferit unei persoane în semn de recunoștință, de devotament, de respect. *Binevoii a primi o ofrandă mai prozaică*. ALECSANDRI, T. I 311. ♦ Fig. *Venim ca să-ți aducem ofrandele durerii, Venim să vărsăm lacrimi*. ALECSANDRI, POEZII, 339. *Am stat privind în depărtări albastre Ofranda rece și albastră-a lunii*. D. BOTEZ, P. O. 71. *Plîngea văduvit, fără să știe cui i se cuvine ofranda lacrimilor lui cinstite*. KLOPȘTOCK, F. 215, cf. 101. *Inima, de câte ori încercasem s-o dărui — ofrandă — în palma întinsă, se făcuse spin*. G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. II, 241. *Era o candidă și dure-roasă ofrandă a buzelor neștiutoare și a sufletului*

plin încă de povești. TEODOREANU, M. II, 506. ♦ Contribuție la o operă de binefacere, ajutor material oferit celor lipsiți. V. p o m a n ă. Cf. ȘAINEANU, BARCIANU, ALEXI, W. *Întind peste capetele plecate pungi fixate în vârful unor prăjini lungi. Nu urmăresc dări obligatorii: prind o privire, un gest, și aruncă imediat undița cu care pescuiesc ofranda*. SADOVEANU, O. IX, 242.

— Pl.: *ofrande*.

— Din fr. *offrande*.

ŌFSAID s. n. Greșeală de plasare a unui jucător, constînd în depășirea, fără minge, a ultimului jucător advers (exceptînd pe portar) la fotbal și a liniei pe care se află mingea, la rugby. *Arbitrul... a condus nehotărît, cu întîrzieri în decizii și greșeli în aprecierea pozițiilor de ofsaid*. SP. POP. 1958, nr. 3 233, 3/2.

— Pl.: *ofsaiduri*.

— Din engl. *off-side*.

ŌFSET s. n. (Tipogr.) Procedeu de imprimare planografică cu clișee de metal, prin intermediul unei pelicule de cauciuc. *Mașinile de offset au un tiraj mult mai mare decît cele de litografie*. V. MOLIN, V. T. 58. *Conducător de mașini rotative și offset*. NOM. PROF. 52, cf. DL, DM, DER.

— Scris și: *offset*.

— Din fr. *offset*.

OFSIGĂ s. f. v. *obsigă*.

OFT s. n. (Învechit și regional) Oftat, suspin; p. e x t. amărăciune, durere, suferință, deznădejde; regret. Cf. LB. *Vor avea să răspice toate dorințele și ofturile*. SBIERA, F. S. 137, cf. TDRG. *Cîte ofturi le-am avut, cu alean le-am petrecut*. POP., ap. ȘAINEANU, D. U. *În luna lui mai în opt Ne-au pornit cu mare oft*. SEVASTOS, C. 281. *Iorgu șede și oftează. Ce folos de oftul lui,...* *Dacă nu-i și puica lui*. ȘEZ. III, 22, cf. MAT. FOLK. 1 210. *Foai verdi trii agudi, Gradini cu flori batuti, Inimi cu ofturi multi*. VASILIU, C. 147. *Tineretă ce-am avut... Cu alean le-am petrecut, Cu alean, cu ofturi grele*. I. CR. VI, 312.

— Pl.: *ofturi*.

— Format după *aht*.

OFTĂ vb. I. I n t r a n z. A scoate un oftat (în semn de dor, de supărare, de regret etc.); a susțina. *Ohtându pătîmes ascunsu* (începutul sec. XIX); CAT. MAN. II, 201. *Bieții călugări... să uita și ofta de la fîcași*. ZILOT, CRON. 71, cf. MUMULEANU, C. 105/9. [Inima] *o ceri, o cauți, ea se unește Cu-a mea-mpreună și tu ohtezi*. HELIADE, O. I, 146. *Oftînd cu jale, își frînge minile*. DRĂGHICI, R. 88/26. *Ohta infundat*. GORJAN, H. I, 71/27. *Pină seara tot oftează*. BĂRAC, A. 56/5, cf. 82/6. *Și ohtînd eu mă todesc, Dar n-ajung unde pohtesc*. I. VĂCĂRESCUL, P.

62/11, cf. CONACHI, P. 30. *Doamna B. ofta; eu nu mai rîdeam.* NEGRUZZI, S. I, 54. *Trece cu lăutari la miezul nopții, se oprește dinaintea ferestrelor ei, oftează, cîntă.* FILIMON, O. I, 129. *Bătrînul moșneag Oftă și se duse cu-al său vechi toiag.* ALECSANDRI, P. I, 42. *Iar ea, vorbind cu el în somn, Oftînd din greu suspină.* EMINESCU, O. I, 168. *În una din zile, baba oftă din greu.* CREANGĂ, P. 74. *Ofta din cînd în cînd... și nu-i venea somnul.* CARAGIALE, O. II, 245. *Bogătașul era vesel... iară săracul se puse pe gînduri și tot ofta.* ISPIRESCU, L. 177. *Oftă din adînc și își ușură inima, apăsată ca de o piatră de moară.* VLAHUȚĂ, O. A. 103. *Cine-o fi oftat așa de greu?* DELAVRANCEA, O. II, 112. *Și-și spovedeau oftînd nevoile.* REBREANU, R. I, 192. *Ofta biata Profirica să i se întorcă inima pe dos de alean.* MIRONESCU, S. A. 47. *I-auzi corbii, mi-am zis singur... și-am oftat.* BACOVIA, O. 14. *O, nu s-ar mai întoarce! a oftat Mură.* GALACTION, O. 71. *Mama ofta cu amar, închidea ochii și lacrimi încete îi curgeau pe obrazii zbîrciți.* SADOVEANU, O. II, 116. *Stamate... ofta din fundul inimei.* BART, E. 80. *Dacă nu ți s-a întîmplat nimic, de ce suspini și de ce oftezi?* C. PETRESCU, A. R. 14. *Oftă mai adînc decît oftase pînă atunci.* VORNIC, P. 167. *Spune-mi, dragă Marioară, De ce plîngi, de ce oftezi?* POP., ap. GCR II, 307. *Ana se-ncredea și vesel rîdea. Iar Manea ofta și se apuca Zidul de zidit.* ALECSANDRI, P. P. 190. *De oftat ce-am oftat tare, Furca pieptului mă doare.* TEODORESCU, P. P. 276. *Murgul paște și rîncează; Mîndra plînge și oftează.* JARNIK-BIRSEANU, D. 255. *El din piept adînc ofta și nimic nu cuvînta.* RETEGANUL, TR. 19. *Și din greu cînd ai oftat, Curtea s-a cutremurat.* ȘEZ. I, 43. ♦ *Fig. și cobitoarea buhă ce n-adormise încă În iarba unor ziduri ofta din cînd în cînd.* BOLINTINEANU, O. 6. *E toamnă, e foșnet, e somn... Copacii, pe stradă, oftează.* BACOVIA, O. 31. *Vîntul ofta tot mai adînc pe sub praguri.* I. BOTEZ, ȘC. 70. *Afară furtuna trecuse, ploaia contenise, și codrul de brad ofta numai în răstimpuri ca după o luptă trudnică.* SADOVEANU, O. VII, 346. ♦ **E x p r.** **A ofta după cineva** (sau **după ceva**) = a regreta mult pierderea cuiva (sau a ceva); a dori din tot sufletul pe cineva (sau ceva). *Oftă după mărimea și vitejia trecută a românilor.* BĂLCESCU, M. V. 550, cf. 27. *Oftezi?... Oftezi după mine... găinușa tatei? Mă așteptai?* ALECSANDRI, T. I, 434. *Bine-ți pare să fii singur, crai bătrîn fără de minți, Să oftezi după-a ta fată, cu ciubucul între dinți?* EMINESCU, O. I, 83. *Toată ziulica ofta omul după o vorbă mai dulce.* CARAGIALE, O. II, 224. *Cealaltă oftînd dupe casa ei așa frumos directată.* ODOBESCU, S. I, 95. *Oftă după viața de la București.* REBREANU, R. I, 141. ♦ *Refl. (Regional) Sînt tot una călător De cu seară pînă-n zori; Nu flămînzesc, Nu înserez, Dar tot una mă oftez* (Ceasornicul). GOROVEI, C. 70. ♦ (Rar) a suferi. *Un*

grangur de aur cîntînd m-a-ndemnat... Să uit de orașul în care-am oftat. MACEDONSKI, O. I, 99. ♦ **T r a n z.** (Învechit) A regreta ceva. *Ofta tînrul tinerețele sale.* MOLNAR, RET. 32/5. ♦ **R e f l.** (Învechit și popular) A se jelui, a se tîngui, a se văicări. *Și se ofta [Nicolai Vodă] de la inimă văzînd pe ticăloșii pămînteni.* AXINTE URICARIUL, LET. II, 144/14. *Ea a stat și s-o oftat.* ȘEZ. IV, 221.

— Prez. ind.: *oftez*. — Și: (învechit) *ohtă* vb. I.

— Din *oft*.

OFTĂCURI s. n. pl. (Regional) Mici ridicături de pămînt, movile (Piatra Neamț). CHEST. IV 92/558-a.

— Etimologia necunoscută.

OFTĂLMIC, -Ă adj. (Învechit) Privitor la ochi, al ochiului. Cf. *o c u l a r*. *Artera oftalmică.* KRETZULESCU, A. 455/13. *Ganglionul oftalmic.* id. ib. 512/28. *Nervul oftalmic.* POLIZU, P. 182, cf. CADE.

— Pl.: *oftalmici, -e*.

— Din fr. *ophtalmique*.

OFTĂLMIE s. f. (Med.) Termen generic pentru afecțiunile inflamatorii ale globului ocular. *Oftalmie (boală de ochi).* AR (1838), 378/16. *Junghiul ochilor, oftalmia.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 216/11, cf. POLIZU, DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W. *Oftalmie purulentă.* BIANU, D. S. *Patru sînt boalele de ochi ce le întîlnim mai des la cai și anume: conjunctivita, cheratita, oftalmia traumatică și oftalmia periodică.* ENC. VET. 77, cf. DER.

— Din fr. *ophtalmie*.

OFTĂLMOLÓG s. m. Medic specializat în oftalmologie; oculist. DL, DM.

— Pl.: *oftalmologi*.

— Din fr. *ophtalmologue*.

OFTĂLMOLÓGIC, -Ă adj. Care aparține oftalmologiei, privitor la oftalmologie. Cf. CADE. *Clinică oftalmologică.* DL, cf. DM.

— Pl.: *oftalmologici, -e*.

— Din fr. *ophtalmologique*.

OFTĂLMOLÓGIE s. f. Ramură a medicinei care se ocupă cu studierea și tratarea bolilor de ochi. Cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W. *Institutul de oftalmologie.* LEG. EC. PL. 125, cf. DER.

— Din fr. *ophtalmologie*.

OFTĂLMOMÉTRU s. n. (Med.) Instrument folosit în oftalmologie pentru determinarea puterii de refracție a ochiului. Cf. DM, DER.

— Pl.: *oftalmometre*.

— Din fr. *ophtalmomètre*.

OFTĂLMOSCÓP s. n. (Med.) Instrument care servește la examinarea retinei, pentru deter-

minarea diverselor afecțiuni ale ochiului. Cf. ALEXI, W., BIANU, D. S., DER.

— Pl.: oftalmoscopuri și oftalmoscoape (NICA, L. VAM. 177, SCRIBAN, D.).

— Din fr. *ophthalmoscope*.

OFTĂRE s. f. Faptul de a ofta; oftat, suspin. Nu întreba câtă ameteală și oftare și lacrimi, cât s-au mihnit toată curtea. CANTA, LET. III, 193/38. Văi . . . prăpăstii, codrii cei infricoșați Gem de duioasa oftare a celor înspăimîntați. BELDIMAN, E. 1/21, cf. LB. Simt o dulce murmurare; Un suspin poate va fi, Poate-a zîne-mi e ohtare, Ce îmi zice: va veni. HELIADE, O. I, 71. Cîte chinuri . . . Cîte oftări! . . . MARCOVICI, C. 24/13. Șezu lingă fintină cu mare întristare și cu ohtări de moarte, așteptînd pe smeiu. GORJAN, H. I, 29/15. Și luna . . . mă găsește în suspin și în oftare. CONACHI, P. 100. Biata fată . . . tăcu lășind să scape din sinul ei o oftare. NEGRUZZI, S. I, 18, cf. ALECSANDRI, P. II, 79. În zări, Strigări, Oftări. MACEDONSKI, O. I, 173, cf. DDRF, BARIANU, ALEXI, W. Începură să-și despice pățaniile și să le cîntărească, fiecare socotînd că are cîte-o lămurire de adăugat sau cel puțin o oftare. REBREANU, R. I, 273. În tăcere, străbătute deodată oftarea șuierătoare a răniturii. SADOVEANU, O. I, 220. Iar la plopul cel mai mare Șede un voinic calare și tot zice cu oftare. ALECSANDRI, P. P. 411. Biată maică-sa ce plînge . . . Și vearsă oftări cu sînge. TEODORESCU, P. P. 118. ♦ Fig. Și toamna și vîntul ținîndu-și oftarea, Pe buzele moartei își pun sărutarea Din urmă. NECULUȚĂ, T. D. 80. Oftări mi-ating în zbor fereastră. GOGA, POEZII, 202. Toamna, ca o mireasă întîrziată, își lasă frunze aurii, își sună muzica ei de oftări, pe drumuri, prin grădini și peste nunta primăverii. BACOVIA, O. 228. Prin flori de lumină și umbră, pe sub ramuri neclintite, într-o tăcere adîncă, fără o chemare de pasere, fără o oftare de vînt, trecu domnița spre banca de piatră. SADOVEANU, O. II, 667. ♦ Fig. Necaz, supărare, amărăciune, suferință. Poartă-n ochi floare de in și oftare poartă-n sin. BELDIMAN, P. 102. Tot la praguri de străini Îți trăiești oftarea. NECULUȚĂ, T. D. 112. Ori să-mi cat oftările Pe toate cărările? TEODORESCU, P. P. 277.

— Pl.: oftări. — Și: (învechit) ohtăre s. f. — V. ofta.

OFTĂT¹ s. n. Respirație puternică, profundă și prelungă, de obicei pricinuită de o durere morală (sau fizică) și dînd naștere, în expirație, unui sunet caracteristic; suspin. V. g e a m ă t. Și peptu mi s-a-nchiegat De un grămădit ohtat. I. VĂCĂRESCUL, P. 62/4. Fie-ți milă . . . de-al meu oftat. NEGRUZZI, S. II, 9. Scotea cîte un oftat din adîncul plămînilor, mijloc prin care își ușura năduful. GANE, N. III, 159, cf. ȘĂINEANU, ALEXI, W. Glasurile lor se împleteau și

se prelungeau într-un oftat fără sfîrșit. REBREANU, R. I, 128. I se păru că-ntr-un oftat își povesti toată viața. MIRONESCU, S. A. 82. Aud un oftat amar; și glasul pornește parcă mai obosit. SADOVEANU, O. III, 105. Vine oftatul lui greu din fundul inimii. STANCU, D. 52. Somnul oamenilor săraci e necăjit și vine greu . . . Îl întrerup oftaturi. PAS, Z. I, 246. Ah oftat, oftat, oftat, Boală de nevindecat. TEODORESCU, P. P. 276. Iartă-i, doamne, păcatu Cui a făcut oftatu, Că oftatu-i lucru mare și e bun la supărare! JARNIK-BIRSEANU, D. 219. ♦ (În context figurat) Tu n-ai apucat să deprinzi altă școală Decît slugăreala pe la ușa bogatului, Mătrăguna ocărilor și pelinul oftatului. DEȘLIU, G. 53. ♦ Fig. Izvoarele-o plîng și îi tîngue soarta, Iar firea și-naltă la ceruri oftatul. NECULUȚĂ, T. D. 79. În oftat se-ndoiaie fagii, Tremură în crîng alunii. GOGA, C. P. 82. Doina plîngea pe strune . . . apoi slăbi, pînă ce se stîNSE într-o adiere jalnică, un oftat. SADOVEANU, O. I, 53.

— Pl.: oftaturi. — Și: (învechit) ohtăt s. n. — V. ofta.

OFTĂT², -Ă adj. (Învechit) Mult așteptat, dorit, rîvnit. Li să arătă cetate de mult oftată. BĂRAC, A. 40. Bărbățelul meu oftat, Mie măicuța mi-a dat: Muntele cu oile și coasta cu florile. F (1886), 295, cf. BARIANU, ALEXI, W.

— Pl.: oftați, -te. — V. ofta.

OFTĂIC s. n. v. octoiih.

OFTĂTĂTOR, -OĂRE adj. (Rar) Trist, jalnic, melancolic. În pofida ghiersului lor oftător, paserile cîntărețe nu aveau ce da, afară de bună vestire. ARGHEZI, C. J. 100.

— Pl.: oftători, -oare. — Ofta + suf. -tor.

OFTĂTĂTURĂ s. f. (Învechit) Oftat¹. Ohtăturile lui aprinde airul și lacrămile ce vîrșă îl sînge (cca 1800). GCR II, 180/20. Aici să fi văzut ohtături, lacrămi de foc. ZILOT, CRON. 87. Sufletul îmi iese Dă ohtături adese. A. VĂCĂRESCUL, ap. GCR II, 161/21, cf. POLIZU, TRDG.

— Pl.: oftături. — Și: ohtătură s. f. — Ofta + suf. -tură.

OFTICĂ vb. I. (Popular) I. R. efl. A se îmbolnăvi de oftică, a se tuberculiza. Cf. POLIZU, DDRF, ȘĂINEANU, BARIANU, SCRIBAN, D., FD II, 216, ȘEZ. VI, 43. ♦ Tranz. fact. Cînd o să te vîz și eu mai de modă, mai delicat, totdaună ca un urs sălbatec, mojicos, grosolan! Pentru Dumnezeu, oi să mă ofticezi. C. CARAGIALI, în PR. DRAM. 209, cf. ȘĂINEANU, BARIANU. Trăiesc rău de tot; a osfîcat-o, sărmana. BOCEANU,

GL. (Glumeț) *Măi flăcăi, ia căutați de mai rășiți cel pas, că cu mersul vostru aveți să-mi oftigiți iapa până-n Tazlău.* HOGAȘ, M. N. 203. ◊ Intran z. Am ofticat muncind. SCRIBAN, D.

2. Fran z. Fig. A învenina viața cuiva, a face cuiva zile amare. Cf. ȘAINEANU. *Bolnavă chiar n-o fi ea, dar a ofticat-o rău Răducanu asta al lui Minjoc... că nu mai dă p-acasă cu săptămînile.* CAMIL PETRESCU, O. II, 206, cf. TEODORESCU, P. P. 303. *Ochii tăi m-au înșelat, Sprințele m-a-ndemnat, Buzele m-au ofticat.* JARNIK-BIRSEANU, D. 252. *Fugi de-aici, ticălosule, că m-ai oftigit.* ȘEZ. I, 89. *Că gurița de la tine M-a ofticat, vai de mine!* MAT. FOLK. I, 236, cf. CIAUȘANU, V. 185. *Am un boțalnic de copil și m-a osficat cu nebuniile lui.* ARH. OLT. XXI, 271. ◊ Intran z. A tinji, a se amări, a se necăji. *Apoi iată orașanul Cum ofticează sirmanul!* PANN, P. V. II, 156²/24. *Astfel face gogomanul care nu admite vederile unui publicist sau invidiosul care ofticează de succesele omului cu un nume public.* CARAGIALE, O. IV, 65.

— Prez. ind.: *oftic* și (rar) *ofticez*, (regional) *oftichez* (BUL. FIL. II, 60). — Și: (invechit) *oftici* (ALEXI, W., prez. ind. *ofticesc*), *oftici* (I. GOLESCU, C.), (Mold.) *oftigî* (prez. ind. *oftigesc*) vb. IV; (Olt.) *osfică* vb. I.

— V. *oftică*.

OFTICĂRE s. f. Acțiunea de a (se) oftica. Cf. POLIZU, DL, DM.

— Pl.: *ofticări*. POLIZU.

— V. *oftica*.

OFTICĂT¹ s. n. (Regional) Oftică (1) (Dracea — Turnu Măgurele). Cf. H XIV 90.

— V. *oftica*.

OFTICĂT², -Ă adj. I. (Popular) Ofticos (1). *Nu intrați acolo că e oftică.* STĂNOIU, C. I. 203. ◊ Fig. *Muri [Filip al II-lea]... lăsînd finanțele secate, armata demoralizată, teritoriul dezmembrat, națiunea oftică.* HASDEU, I. V. XVI. *Vin de vezi cum o să mor Ofticat și plin de dor!* TEODORESCU, P. P. 288.

2. (Regional, despre cai) Cu oftică (2), ofticos (2). Cf. ALR I 1657/556, 558.

— Pl.: *ofticați*, -te. — Și: (Mold.) *oftigit*, -ă (ALR I 1657/558), *ofticigit*, -ă (ib. 1657/556); (Olt.) *osficăt*, -ă (CIAUȘANU, V. 185, id. GL.) adj.

— V. *oftica*.

OFTICĂ s. f. I. (Popular) Tuberculoză pulmonară; ftizie. *Măcar că să nevoiaște un cap cu 3 coroane coronat a tămădui această oftică, dară doftoriile nu i să află.* FN 122. *Bolnavă de oftigă.* CANTEMIR, S. M. 13/22, cf. PISCUPESCU, O. 213/17. *Cel mijlociu, ... bînd odată apă pe osteneală, au căpătat oftică.* DRĂGHICI, R. 3/14. *Actorii căpătau junghiuri, junghiurile aduceau oftica.* NEGRUZZI, S. I, 345. *Singurul semn că băuse era că paloarea sa obicinuită se colora cu-n gingaș*

rosa — ca acel al ofticeii. EMINESCU, G. P. 46. *Așa este, a murit... de oftică, din cauza ei.* GANE, N. III, 79. *Iar alții, în credința că ortu l-am dat popii Din oftică sau tifos, batiștele scoteau.* MACEDONSKI, O. I, 45, cf. DDRF, ȘAINEANU, DAMÉ, T. 44 [bis], N. LEON, MED. 139, ALEXI, W., BIANU, D. S. *S-a ofilit astfel și s-a stîns de oftigă.* SADOVEANU, O. XI, 455. *Era văduvă de trei ani, că-i murise bărbatul de oftică.* CAMIL PETRESCU, O. I, 89. *Oftica îi mănîncă pieptul pe dinăuntru.* STANCU, D. 281, cf. H II 122, 155. *Căpățîna de porumbel nu se mănîncă, căci e rău de oftică.* ȘEZ. VI, 36. ◊ Fig. *Desagii mei se lecuieră pe deplin de oftiga de care zăcuseră, și-și recăpătaseră din nou vechea și îmbelșugata lor rotunzime.* HOGAȘ, M. N. 154. ◊ Fig. *Pa-coste, nenorocire, necaz.* Cf. CIAUȘANU, GL. ◊ Ex p r. (Familiar) **A avea oftică** (pe cineva) = a-i fi necaz (pe cineva), a nu-l putea suferi. **A-i fi oftică** (de cineva sau de ceva) sau **a-i face** (cuiva) *oftică* = a-i face cuiva (in) ciudă, a face să-i fie necaz.

2. (Regional) Numele mai multor boli pulmonare la animale, mai ales la cai. V. *astmă, suspin, tignafes.* Cf. H V 473, ALR I 1657/387, 518, 532.

— Accentuat și: *oftică* (KLEIN, D. 6, 7, 30, ALRM I/I h 168). — Și: (Mold.) *oftigă* (accentuat și *oftigă* ALR I/I h 122), (invechit) *oftică* (DESCR. APE, 158/13, TRDG, CADE), (regional) *oftică* (A II 9), (Olt.) *osfică* (CADE, SCRIBAN, D., CANDREA, F. 220, H V 19, ȘEZ. IV, 29, ALR I/I h 122/842, accentuat și *osfică* ARH. OLT. XXI, 271, ALR I/I h 122/810) s. f.

— Din ngr. *ὄφτικας*.

OFTICĂ vb. IV v. *oftica*.

OFTICIGIT, -Ă adj. v. *ofticat*.

OFTICÓS, -OĂSĂ adj. I. (Popular, adesea substantivat) Bolnav de oftică; tuberculos, ftizic, (popular) atacat. Cf. IPOCRAT (sec. XVIII), 4^v. *Mine-poimîne avem să ne trezim niște babalici gubavi și oftigoși.* CREANGĂ, A. 124. *Prin fereastră mă fixează luna rece și spectrală Ca un doctor ce se uită la un chip de ofticos.* MACEDONSKI, O. I, 124, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *Un doctor a găsit-o ofticoasă.* CĂLINESCU, C. 155, cf. PAS, Z. I, 256, FD II, 216. ◊ Specific bolnavului de oftică. *Fața cea palidă a lui Ioan se-nroșise de-un roșu ofticos și bolnav.* EMINESCU, G. P. 83. ◊ Fig. Lipsit de putere; slab, pipernicit, anemic. *Privesc într-o livadă copăcelul ofticos, Cu crângi tocite de omidă și cu trunchiul găunos.* HASDEU, R. V. 117. *Îți aduc vro doi răcușori în șapte luni, chirciți, oftigoși, ca vai de ei!* ALECSANDRI, T. I, 313. *Două rînduri de pini ofticoși.* STĂNOIU, C. I. 74. *Totul era prilej de suferință: soarele arzător, cîmpia uscată, vegetația ofticoasă.* BRĂESCU, A. 226. ◊ Ex p r. **A-i fi punga**

ofticoasă = a fi lipsit de bani. Cf. ZANNE, p. v, 526.

2. (Regional, despre cai) Care suferă de o boală de plămîni (v. oftică 2). Cf. ALR I 1657/214.

— Pl.: *ofticoși*, *-oase*. — Și: (Mold.) *oftigós*, *-oásă*; (Olt.) *osficós*, *-oásă* (CADE, SCRIBAN, D., CIAUȘANU, v. 185, id. GL.) adj.

— **Oftică** + suf. *-os*.

OFTICUȚA s. f. art. (Munt.) Numele unui dans popular (H II 33, IV 159, IX 205); horă (ib. XI 419) care se joacă încet (VARONE, D. 120, id. J. R. 43).

— **Oftică** + suf. *-uță*.

ÓFTIGĂ s. f. v. *oftică*.

OFTIGÍ vb. IV v. *oftica*.

OFTIGÍT, **-Ă** adj. v. *ofticat*.

OFTIGÓS, **-OÁSĂ** adj. v. *ofticos*.

OFTOÍC s. n. v. *octoih*.

OFTÓMBRE subst. sg. v. *octombrie*.

OFTÓMBRIE subst. sg. v. *octombrie*.

OFUSCĂ vb. I. 1. Refl. A se simți jignit; a se supăra. *O samă de oameni . . . se cam ofuscă de mine, temîndu-se de popularitatea mea.* GHICA, A. 565. *Iuga se ofuscă, tocmai fiindcă moșneagul îi citise în suflet.* REBREANU, R. I, 143. *Nu te ofusca, mamă dragă!* TEODOREANU, M. II, 494. *Păi eu nu mă ofuschez cu una cu două.* GALAN, Z. R. 166. ♦ **Tranz.** *Să mă ofuscheze pe mine, maică?* id. ib. 166.

2. **Tranz.** și refl. impers. A (se) face întuneric, a (se) întuneca, a (se) eclipsa. Cf. ȘĂINEANU, ALEXI, W., SCRIBAN, D. ♦ **Fig.** *Prinșea ofusca cu totul pe stareță, toate maicile se învîrteau în jurul ei.* CĂLINESCU, S. 737.

— Prez. ind.: *ofuschez* și (rar) *ofusc* (SCRIBAN, D., DL).

— Din fr. *offusquer*, it. *offuscare*.

OFUSCĂT, **-Ă** adj. Jignit, supărat. *Miron Iuga nu era convins de loc, dar cu atît mai ofuscat.* REBREANU, R. I, 257. *L-am privit numai (cu regalitate ofuscată) — știi cum pot eu să pun la punct un om cu o privire.* H. LOVINESCU, C. S. 62. (**Fig.**) *Adjectivele își întorceau spatele, ofuscate că s-au aflat în asemenea companie.* C. PETRESCU, O. P. I, 257.

— Pl.: *ofuscați*, *-te*.

— V. *ofusca*.

OGĂR s. m. Ciine de vînătoare cu corpul zvelt, cu picioare lungi, foarte iute la fugă;

are mirosul slab și urmărește vînatul din ochi. Cf. ANON. CAR. *Un cîne de ogar marsă alătura cu mehterii.* N. COSTIN, LET. II, 61/24. *Mă fac: ogar, găină, muscă . . . și în toate chipurile (a. 1799).* GCR II, 172/2. *O să să auză acum glasurile vîndătorilor și lătrările ogarilor.* KOTZEBUE, U. 12v/21. *O mie de zăvozi și o mie de ogari.* ALEXANDRIA, 90/12. [**Cerbul**] *Fuge cît poate, Dar nici un pas Ogarii harnici Nu-i dau răgaz.* NEGRUZZI, S. II, 98. *Șoimul prinde paserile din zbor, precum și ogarul prinde iepurii din fugă.* I. IONESCU, M. 97. *Încălecă deci și el pe un cal, luă ogari și plecă după frate-său.* ISPIRESCU, L. 384. *Tumultoasa . . . haită de arcași, de slujitori, de dulăi și de ogari.* ODOBESCU, S. III, 54. *Vasilică plecase . . . însoțit de doi ogari ca să prindă iepuri.* CONTEMPORANUL, IV, 298. *Se ivi baciul Micu înconjurat de ogari.* D. ZAMFIRESCU, I. 34. *Un amiral cu somptuoasă barbă albă trecu între două femei . . . cu un ogar rusesc prins în lanț.* C. PETRESCU, I. I, 11. *Se mai practica în acel timp în Moldova, la cîmp, vîndătorii cu ogari și șoimi.* SADOVEANU, O. X, 460. *Căpăii și ogarii dau năvală asupra cerbului.* RETEGANUL, P. I, 46. *Înainte-i mergeau trei sute de flăcăi, În urmă-i trei sute de ogari.* ȘEZ, IV, 14. *Ivan încăleca, Ogari își strîngea, Vidra înainte, De lua aminte.* PĂSCULESCU, L. P. 181. *Se luară 9 ogari Cu gurile căscate, Cu cozile rădicate.*

BİRLEA, C. P. II, 349. *Cuvîntul e ca vîntul, nu să ajunge nici cu armăsarul, nici cu ogarul.* ZANNE, P. II, 530. *Departa-ți ogarul de iepure.* PAMFILE, J. II, 148. *Ogarul nu se poate încălzi de nas și boierul de cizme.* CIAUȘANU, GL. (Personificat) *Orînduiala a doua la leu o ținea cîinii, ogarii, coteii, mîțele de casă.* CANTEMIR, IST. 26. *Iepurile odată Fu tras la judecată De un ogar.* ALEXANDRESCU, O. I, 312. *Odată, ogaru avea cîrciuma lui, și copoiu era cîrciumar cu zeciuală.* ȘEZ, XIII, 169. ♦ (*De-a*) *ogarul și iepurele = numele unui joc de copii în care unul dintre jucători, numit ogar, încearcă să-l prindă pe celălalt, numit iepure.* Cf. ȘEZ, IX, 73, PAMFILE, J. I, 26. ♦ **Exp r.** *Nici cîine (sau, rar, copoi), nici ogar, se zice despre cel care nu aparține în mod clar unei specii sau unei grupări, unei tagme.* *Coconul Andronache era din soiul acel amfibiu (numeros în Moldavia) care se ține mai presus de starea a doile și pe care aristocrația nu-l socotea nici îl primește între ea, adică din soiul acela căruia se poate aplica proverbul moldovenesc: nici cîine, nici ogar.* NEGRUZZI, S. I, 72. *Alții iar cu fudulie, De neam mare vînd să fie, Se lipesc tot de cei mari . . . Nu-s nici copoi, nici ogari!* ALECSANDRI, T. I, 96. *Nu-s nici cîine, nici ogar.* PAMFILE, J. II, 157. (**Slab**) *ca un ogar = foarte slab (și lipsit de vlagă).* Cf. LEX. REG. 9, ZANNE, P. IX, 672. ♦ **P. a n a l.** (Regional) Nume dat unui cal mare și slab. *Am auzit că lu frate-tu i-o mîncat lupii ieri noapte un cal. — Da, i-o mîncat ogaru cel brează.* DR. V, 215, cf. FD

III, 207, CHEST. I 54/19, 55/205. † (Regional) Nume dat unui porc slab, cu urechi ascuțite și cu picioare lungi (Vermeș — Buziaș). H XVIII 295.

- Pl.: *ogari*.
- Din magh. *agár*.

OGARÁTIC, -Ă adj. (Rare) Ca un ogar; slab, ogirjit. *Vita de soi să se caute a fi... nu ogaratică, nici zugrumată*. DRĂGHICI, ap. TDRG. *Fiecare om are un urs al său... Cel norocos are un urs slab și ogaratic căci acel urs umblă, caută, se străduiește și se sfarmă pentru domnul său*. SADOVEANU, O. XIII, 101.

- Pl.: *ogaratici*, -e. — Și: *ogorátic*, -ă adj. CADE.
- **Ogar** + suf. -atic.

OGARĂ s. f. (Rare) Ogarcă. *Cheamă șoimi, cheamă ogare și pleacă la vânătoare*. TEODORSCU, P. P. 142.

- Pl.: *ogare*.
- **Ogar** + suf. -ă.

OGARCĂ s. f. (Rare) Femela ogarului; ogară, ogăroaică. Cf. LB, POLIZU, LM, DDRF, SCRIBAN, D. *Iapă scurtă și vînoasă... Ea-i ogarcă pe sub foale, Cît aleargă nu dămoale, Și-i locustă sări-toare*. ALEXANDRI, P. P. 129, cf. H II 79, III 243, V 257, XI 5, XVI 405.

- Pl.: *ogarce*.
- **Ogar** + suf. -că.

OGĂRNIC, -Ă adj. (Despre cai) Ca ogarul, cu însușiri de ogar; sprinten, vinjos. Cf. *ogă-ratic*. Cf. BĂRCIANU, ALEXI, W. *Un cal de soi ogarnic deprins a vîna ciute*. ALECSANDRI, P. III, 228. *Cal ogarnic*. DAMĂ, T. 44 [bis].

- Pl.: *ogarnici*, -e.
- **Ogar** + suf. -nic.

OGĂRȘIE s. f. v. făgaș.

OGĂȘ s. n. v. făgaș.

OGĂȘĂ s. f. v. făgaș.

OGĂȘIE s. f. v. făgaș.

OGĂGĂI vb. IV v. gîgii.

OGĂRĂR s. m. (Învechit, rar) Persoană care îngrijește de ogari. *Țigancel[e] măturăreas[e],... copoiari, ogărari, pimnicear[i]* (a. 1701). IORGA, S. D. V, 372.

- Pl.: *ogărari*.
- **Ogar** + suf. -ar.

OGĂRĂTOARE s. f. (Regional) Săpăligă (Ineu — Arad). ALR SN I h 28/64.

- Pl.: *ogărători*.
- **Ogări**² + suf. -toare.

OGĂRCÓS, -OĂSĂ adj. (Regional) 1. (În forma *ogîrcos*) Slab ca un ogar. MAT. DIALECT. I, 83.

2. Care nu rabdă frigul, care nu rezistă la ger. Cf. CIAUȘANU, GL.

- Pl.: *ogărcoși*, -oase. — Și: *ogîrcós*, -oásă adj.

— **Ogarcă** + suf. -os.

OGĂRCUȚĂ s. f. (Rare) Diminutiv al lui ogarcă. Cf. LM.

- Pl.: *ogărçuțe*.
- **Ogarcă** + suf. -uță.

OGĂRÉL s. m. Diminutiv al lui ogar; ogăruș, ogăruț. Cf. ANON. CAR, DDRF. *Și ne-o tot goni Cu cai, cù șoimei Și cu ogărei*. TEODORSCU, P. P. 60. *Pătru cu ogărării lui*. ARH. FOLK. III, 84, cf. 85.

- Pl.: *ogărei*.
- **Ogar** + suf. -el.

OGĂRÉSC, -EĂSCĂ adj. (Rare) 1. De ogar. *Rasă ogărească*. SCRIBAN, D. *Rîie ogărească*. GR. S. VI, 125.

2. Iute, sprinten. Cf. BĂRCIANU, ALEXI, W.

- Pl.: *ogărești*.
- **Ogar** + suf. -esc.

OGĂRÉȘTE adv. Ca un ogar, în felul ogarului; foarte iute. *Caii lor săriră ogărește peste șanțurile înecate*. GALACTION, O. 53. *Șoimul vesel nechezea, Zborul iute-și răpezea, Iepurește, ogărește*. ALECSANDRI, P. P. 113, cf. 81. *Și-mi fugea iepurește Și-mi sărea ogărește*. MAT. FOLK. 81. *Dar nu fuge cum să fuge, Ci mi-și fuge ogărește*. PĂSCULESCU, L. P. 172.

- **Ogar** + suf. -ește.

OGĂRÍME s. n. (Rare) (Mulțime de) ogari. *Iesiră de prin toate găurile o puzderie de ogărime*. D. ZAMFIRESCU, I, 35.

- **Ogar** + suf. -ime.

OGĂRÍ¹ vb. IV. R e f l. (Regional) A slăbi, a se sfriji, a se jigări. Com. din CUZDRIOARA — DEJ.

- Prez. ind.: *ogărâsc*.
- V. **ogar**.

OGĂRÍ² vb. IV v. ogóri.

OGĂRÍT, -Ă adj. (Regional) Slab, sfrijit, jigărit. *Un pilc de mutre ogăríte... peste care faptul examenului nu cobora nici un fel de îngrijorare*. P. CONSTANT, O. 35.

- Pl.: *ogărîți*, -te.
- V. **ogări**¹.

OGĂRÍ¹ vb. IV v. ogîrji.

OGĂRJIT, -Ă adj. v. ogîrjit.

OGĂROAICĂ s. f. (Rar) Ogarcă. Cf. DDRF, SCRIBAN, D.

— Pl.: *ogăroaice*.

— Ogar + suf. -oaică.

OGĂRȘIT, -Ă adj. v. ogîrjit.

OGĂRŪȘ s. m. (Rar) Ogărel. Cf. LM, DDRF, TDRG.

— Pl.: *ogăruși*.

— Ogar + suf. -uș.

OGĂRUȚ s. m. (Rar) Ogărel. Cf. LM.

— Pl.: *ogăruți*.

— Ogar + suf. -uț.

OGĂȘTIE s. f. v. făgaș.

OGĒÁC s. n. v. hogoag.

OGĒACLĪU s. m. (Învechit) Soldat care făcea parte dintr-un corp de trupă numit hogoag. *Fiind de față toți ulemalii... și ogeclii.* VĂCĂRESCUL, ap. TDRG, cf. ȘIO II₁, 54, II₂, 91.

— Pl.: *ogeaclii*. — Și: *ogeacliu* s. m.

— Din tc. *ocaklı*.

OGĒCLĪU s. m. v. ogeacliu.

OGĒGĀR s. m. v. hogoagar.

OGĒT s. n. v. obiect.

OGHEÁL s. n. (Regional) Înelitoare de pat, cuvertură; plapumă. *Ogheal de zarba de la stolnicul Costandin* (a. 1588). CUV. D. BĂTR. I, 193/7. *Un ogheal de sarasin albu* (a. 1658). URICARIUL, XVI, 205. *Așternutul... era luminat cu... odealuri scumpe.* DOSOFTEI, v. S. decembrie 223^v/13, cf. N. A. BOGDAN, C. M. 160. *I prostiri de obiial cu hir cusută* (a. 1745). URICARIUL, XI, 225. *I obiial cu florile de hir* (a. 1734). BUL. COM. IST. IV, 69. *Cu perinele de pai a trăsurei, un oghial în ră stare și o prostire, ne îndeletnicem a face un pat.* RUSSO, s. 170, cf. POLIZU, CIHAC, II, 224, DDRF, GHETIE, R. M., ȘĂINEANU, TDRG. *Să-ntinde umbra norilor ca un ogheal.* DELAVRANCEA, O. II, 64. *Un oghial aproape nou, de buhur roș.* HOGAȘ, M. N. 138, cf. SEVERIN, s. 141, DR. VII, 145. *Mă duceam la bucătărie să scol din oghialul desfășat pe Gheorghii.* BRĂESCU, A. 49. *De iubit ea mă iubește, Cu dragoste mă-nvelește, Cu oghealul de aclaz, Mor dușmanii de necaz.* SEVASTOS, C. 151, cf. ȘEZ. II, 73, v. 131. *Deasupra ce-i învălit? Oghial verdi di mătasă, De la Marița de-acasă.* MAT. FOLK. I 331, cf. CHEST. v 162/46, ALRM II/1 h 358, ib. 362/386. *Să știi de la mine o vorbă bătrinească: Nu ti-ntinde mai mult decât ți-i oghialu.*

ALECSANDRI, T. I, 166. ◇ Expr. **A privi de sub oghial** = a privi cu indiferență. *Priviți de sub obiială păsul țării și alergați, ca dulăii, la pradă.* ODOBESCU, S. I, 110, cf. DDRF, ZANNE, P. III, 257.

— Scris și: *oghial*. — Pl.: *oghealuri*. — Și: *obiial*, *obiială*, *otgheál*, *odeál* s. n.; *obiială*, *ogheálă* s. f.

— Din slavon. *оґкиао*, bg., rus. *одеяло*.

OGHEÁLĂ s. f. v. ogheal.

OGHELĂȘ s. n. (Prin Mold.) Diminutiv al lui *ogheal*; plapumă mică. *Vro câteva scu-tece, un oghelaš, un tulpănaș și o căiță.* MARIAN, NA. 89, cf. DDRF, TDRG, ALRM II 213, A IX 4.

— Pl.: *ogheleșe*.

— Ogheal + suf. -aș.

OGHILÍ vb. IV v. ofili.

OGHILÍT, -Ă adj. v. ofilit.

OGHÍNĂ s. f. (Regional) Deschizătură în acoperișul șurii, prin care se bagă nutrețul (Jupa — Caransebeș). CHEST. II 417/7.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

OGÍ vb. IV. Intrans. și refl. (Regional) A plînge într-una (Talpa Ogrăzile — Roșiori de Vede). COMAN, GL. *Copiii mici se ogesc.* id. ib.

— Prez. ind.: *ogesc*.

— Etimologia necunoscută.

OGÍGNĂ s. f. (Regional) „Locul unde se fierbe zerul“ (Miclăușeni — Pașcani). CHEST. v 44/46.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

OGILÍ vb. IV v. ofili.

OGILÍT, -Ă adj. v. ofilit.

OGÍNĂ s. f. v. ujină.

OGIVÁL, -Ă adj. În formă de ogivă, ca ogiva. V. g o t i c. *Este o vastă hardughie... cu cincii ferestre ogivale.* ALECSANDRI, S. 17. *Niște bolte ogivale ce se imbucau între ele.* ODOBESCU, S. I, 442, cf. DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W., SANDU-ALDEA, S. 124. *Ferestrele sînt mici și ogivale.* MON. IST. I, 66. *În stînga, o fereastră ogivală care se deschide și dă asupra pieței din mijlocul castelului.* DELAVRANCEA, O. II, 145. *Lucrau la un pupitru... într-o cămăruță gotică, izolată de celelalte odăi, cu ferestre ogivale și vitralii colorate.* VINEA, L. I, 108. *Încăperile erau în bolte ogivale joase, tencuite în calcio-vecchio.*

CĂLINESCU, s. 13. (În context figurat) *Ai fi zis că te afli subț o imensă boltă de templu... din înălțimea căreia cu greu mai străbătea înlăuntru lumina ogivală a cerului.* HOGAȘ, M. N. 73. ✧ *Stil ogival = stil gotic. Vizitarăm... domul sau catedrala antică, în stil ogival.* CODRU-DRĂGUȘANU, C. 80, cf. 206.

— Pl.: *ogivali, -e.*

— Din fr. *ogival*.

OGIVĂ s. f. 1. Element arhitectural caracteristic stilului gotic, rezultat din întretăierea a două arcuri de cerc care se întindesc pe verticala ridicată la egală distanță de centrele lor. *Opt mari ferești, ogive dantelate... Răspînd lumini.* ALECSANDRI, P. III, 263, cf. DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W. *Curbele ogivelor se întîlnesc într-un vîrf îndepărtat.* LOVINESCU, C. IV, 129, cf. SCRIBAN, D. *Bolta cu ogive a fost înlocuită cu un plafon orizontal care comprimă energie elanul vertical al formelor.* OTETEA, R. 258. *Amestecul de frontoane grecești și chiar ogive... făcea din strada bucureșteană o caricatură în moloz a unei străzi italiice.* CĂLINESCU, E. O. I, 8. *Astăzi, pe culoare cu ogive s-au instalat calorifere.* RALEA, O. 123. ✧ Fig. *Privesc apusul soarelui printre ogive De trunchiuri negre de copaci.* CAMIL PETRESCU, V. 115.

2. Partea anterioară, în formă de trunchi de con, a proiectilelor de artilerie, a rachetelor sau a bombelor de avion. Cf. DL, DM, DER.

— Pl.: *ogive.*

— Din fr. *ogive*.

OGÎRCĂL s. m. v. *ogîrcău*.

OGÎRCĂU s. m. (Prin nord-vestul Transilv.) *Castravete.* ALR I 756/289, cf. ALR II/325.

— Pl.: *ogîrcăi*. — Și: *ogîrcăl* (ALR I 756/290) s. m.; *ogîrci* (ib. 756/335) s. m. pl.

— Din magh. *ugorka*.

OGÎRCI vb. IV v. *ogîrji*.

OGÎRCIT, -Ă adj. v. *ogîrjit*.

OGÎRCÓS, -OĂSĂ adj. v. *ogăreos*.

OGÎRJÍ vb. IV. Refl. 1. (Regional) A slăbi foarte tare, a ajunge numai piele și oase. *Nu vezi cum m-am ogîrjit cu drumurile astea? STĂNOIU, C. I. 37. Mai bine venea cu niscăi porumb, taică părinte, că ne ogîrjirăm și noi și dobitoacele! vorbi Ghiță Brebu întunecat.* PAS, L. I, 14, cf. ȘEZ. VII, 182. *Dacă eu m-am ogîrjit, Floarea feței a pierit, Bărbătelul m-a urît.* PAMFILE, C. T. 206. *Nemîncați de-o săptămîină, li se lipise burta de șira spinării și se ogîrjiseră de-ți erea mai mare mila.* PLOPȘOR, C. 124.

2. (Prin Ban., în forma *ogîrsi* și *ogărsi*) A face pozne, năzdrăvănii, nebunii. Cf. JAH-

RESBER. III, 323, VICIU, GL., NOVACOVICIU, C. B. I, 15.

— Prez. ind.: *ogîrjesc*. — Și: *ogărji* (ȘEZ. VII, 182), *ogîrsi*, *ogărsi* (NOVACOVICIU, C. B. I, 15), *ocîrji* (SCRIBAN, D.), *ogîrei* (ib.), *odîrji* (ib.), *pogîrji* (ib.) vb. IV.

— Cf. bg. гърча „a face cute“, гърчав „slab, pipernicit“.

OGÎRJIT, -Ă adj. (Regional) 1. Slab, pipernicit, sfrijit, nedezvoltat. V. odîrlit. Cf. KLEIN, D. 390, LB. *Prefăcuse atunci pe stăpînu-său, Făt-Frumos, în purcelul cel ogîrjit, răpciugos și răpănos.* CREANGĂ, P. 101. *Smirtoagele lui de cai erau... slabi și ogărjiți ca niște miți de cei leșinați.* id. A. 123, cf. DDRF, GHEȚIE, R. M., ȘĂINEANU, BARCIANU, TDRG, CONV. LIT. XCV, 935. *Doamna ministru o predase unui octogenar ogîrjit și friguros.* C. PETRESCU, C. V. 190. *Se strecurau... arabi ogărjiți.* BRĂESCU, A. 213. *Taică-meu... grăi atunci uitîndu-se la pîntecul boierului și arătînd apoi către tărani ceilalți ogărjiți din Divan.* PAS, L. I, 177, cf. RĂDULESCU-CODIN, I. 100, ȘEZ. IX, 147, PAMFILE, C. T. 351, id. J. II, 405, CONV. LIT. LIV, 367. *Să omoare cîinii cei tineri și să cruțe o tută de cățea ogîrjită!* PĂCALĂ, M. R. 154. *Un mîrtoc slab, ogîrjit, izînit ca vai de el.* PLOPȘOR, C. 37, cf. ȘEZ. XX, 138, DR. V, 215, TODORAN, GL., ALR I 1156/550, com. din ALBAC — ABRUD. ✧ (Ca epitet, precedînd termenul calificat, de care se leagă prin poziția „de“) *Împăratul... face ospăț cu fețele, măritîndu-le după nește ogărșiți de oameni cari să laudă că ei le-ar fi scos de la zmei.* CĂTANĂ, P. B. I, 113. ✧ (Prin Ban.; adesea substantivat) *Schilod; bolnav.* Cf. H XVIII 173, IORDAN, L. M. 194, NOVACOVICIU, C. B. I, 15, ALR II/36, MAT. DIALECT. I, 138, com. din BERZOVIA — REȘIȚA. ✧ Obosit, istovit (Bozovici — Oravița). Cf. JAHRESBER. III, 323. ✧ Supărat, indispus. TODORAN, GL. ✧ Netrebnic, ticălos, mizerabil; defăimat de toți. *Să fugă netrebnic, Ogrisit, Urît.* MARIAN, NA. 40, cf. REV. CRIT. IV, 145, TODORAN, GL., com. din BERZOVIA — REȘIȚA. ✧ (Substantivat) *Busuioc... cules de june ales și plivit de un ogîrsit.* VICIU, GL., com. din BERZOVIA — REȘIȚA.

2. Zgîrcit, avar. Cf. KLEIN, D. 390, LB, DDRF, GHEȚIE, R. M., ALEXI, W., CABA, SĂL. 92, PAȘCA, GL.

— Pl.: *ogărjiți, -te*. — Și: *ogărjit, -ă, ogărșit, -ă* (REV. CRIT. IV, 145), *ogîrsit, -ă, ogîrsit, -ă, ogîrcit, -ă* (CONV. LIT. XCV, 935), *ocîrcit, -ă* (KLEIN, D. 204), *ogîrjit, -ă* (COMAN, GL., ALR II/I h 84/514), *ogîrsit, -ă, ogîrsit, -ă* (com. din BERZOVIA — REȘIȚA), *ogărsit, -ă* (KLEIN, D. 204), *pogîrjit, -ă* (ȘEZ. V, 59, CONV. LIT. XCV, 935, DR. V, 215) adj.

— V. *ogîrji*.

OGÎRSÍ vb. IV v. *ogîrji*.

- OGÎRSÎT**, -Ă adj. v. ogîrjit.
- OGÎRȘÎT**, -Ă adj. v. ogîrjit.
- OGLĂBNIC** s. n. v. oblanic.
- OGLĂDĂ** s. f. v. oglavă.
- OGLĂDIE** s. f. v. oglavă.
- OGLĂDINI** s. f. pl. v. oglavă.
- OGLĂGĂ** s. f. v. oglavă.
- OGLĂGE** s. f. v. oglavă.
- OGLĂGHIE** s. f. v. oglavă.
- OGLĂGHITĂ** s. f. Oglavă (1). Cf. PAMFILE, A. R. 199.
— Pl.: *oglaghite*.
— Oglaghie + suf. -iță.
- OGLĂGI** s. f. pl. v. oglavă.
- OGLĂGIE** s. f. v. oglavă.
- OGLĂJĂ** s. f. v. oglavă.
- OGLĂJIE** s. f. v. oglavă.
- OGLĂMNIC** s. n. v. oblanic.
- OGLĂNCI** subst. (Regional) Bucățică de piele care leagă biciușca de codirișcă (Mărășeni — Vaslui). LEXIC REG. 64.
— Pl.: ?
— Cf. oglavă.
- OGLĂȘENIC** s. m. (Învechit) Catecumen. *Și-l oglašui cu învățături ca oglaşenicii*. DOSOFTEI, v. s. octombrie 71^r/18, cf. decembrie 201^r/9. *Molliava la făcutul oglaşenicului* (sec. XVII). CAT. MAN. I, 634, cf. PASCU, s. 338, SCRIBAN, D.
— Pl.: *oglaşenici*.
— Din slavon. *оглашеникъ*.
- OGLĂȘENIE** s. f. (Învechit) Catehizare. *Deprindzînd lesne învățătura oglaşeniilor*. DOSOFTEI, v. s. noiembrie 127^r/23. *Preutul... feace oglaşeniile*. id. ib. 130^v/13, cf. SCRIBAN, D.
— Pl.: *oglaşenii*.
— Din slavon. *оглашение*.
- OGLĂVĂ** s. f. (Regional) 1. Fiecare dintre cele două curele fixate la capetele hădăragului și dirjalei imblăciului și formînd cite o ureche prin care trece chiuzul; (la pl.) curelele de piele care leagă odîrja de hădărag. Cf. PAMFILE, A. R., 198, 199, id. I. C. 145, com. MARIAN, REV. CRIT. IV, 145, ȘEZ. VII, 187, VICIU, GL., id. S. GL.,

FRÎNCU-CANDREA, M. 103, com. din STRAJA — RĂDĂUȚI, DENSUSIANU, T. H. 327, CHEST. II 70/232, ALR I 922, ALR SN I h 78, A IV 5, LEXIC REG. 93, GLOSAR REG. ♦ (La pl.; în forma *oglagi*) Curelele cu care se leagă jugul de hamul calului. Com. FURTUNĂ.

2. Fig. (În forma *oglaghie*) Om care duce vorbele dintr-o parte în alta spre a învrăjbi (Lisa — Făgăraș). LEXIC REG. 93.

3. Fig. (În forma *oglage*) Om slab; fără vlagă, bolnăvicios. Cf. PAȘCA, GL. *Stai aici ca o oglage, nu știe nimeni ce-ți trebuie*. MAT. DIALECT. I, 285.

— Pl.: *oglävi*. — Și: **ogläjă** (PAMFILE, I. C. 145, VICIU, GL.), **ogleăjă** (PAMFILE, A. R. 199), **ogläge** (com. MARIAN, CHEST. II 70/232, ALR SN I h 78/386), **oglägă** (ALR SN I h 78/219), **oglävie** (REV. CRIT. IV, 145, ALR SN I h 78), **ogläjie** (VICIU, S. GL., ALR SN I h 78/250, pl. *ogläjii*), **oglägie** (ALR I 922/247), **ogläzie** (ALR SN I h 78/362, pl. *ogläzii*), **ogläghie** (PAMFILE, A. R. 199, LEXIC REG. 93, pl. *ogläghii*), **oglädă** (DR. V, 215, ALR SN I h 78/353, pl. *oglade* și *ogläzi*), **oglädie** (ALR I 922/93, 337, 343) s. f.; **oglägi**, **oglädini** (ALR SN I h 78/325) s. f. pl.

— Din scr. *oglava*.

OGLĂVIE s. f. v. oglavă.

OGLĂZIE s. f. v. oglavă.

OGLĂSUÎRE s. f. (Învechit, rar) Aclamație. *Camera deputaților a priimit mai cu oglaşuire acest proget de lege*. CR (1829), 8²/20.

— Pl.: *oglaşuiri*.

— Cf. rus. *огласить*.

OGLĂȘI vb. IV v. oglašui.

OGLĂȘUI vb. IV. Trans. (Învechit) A învăța pe cineva dogmele unei religii; a catehiza. *Acesta... pre mulți învăță și oglašii și-i botedză*. DOSOFTEI, v. s. septembrie 10^r/20, cf. octombrie 71^r/18. *Ducîndu-l... la arhiereul locului l-au oglaşuit și l-au botedzat*. id. ib. decembrie 227^r/23, cf. JAHRESBER. V, 119, 120.

— Prez. ind.; *oglaşuiesc*. — Și: **ogläși** vb. IV.

— Din v. sl. *оглашати*.

OGLĂJĂ s. f. v. oglavă.

OGLĂJ s. m. (Regional) Trandafir sălbatic (*Rosa canina*) (Petnic — Băile Herculane). L. COSTIN, GR. BĂN. 149.

— Pl.: *ogleji*.

— Etimologia necunoscută.

OGLĂNDĂ s. f. v. oglindă.

OGLĂCĂ s. f. v. aglică.

OGLĂCE s. f. v. aglică.

OGLICIE s. f. v. aglică.

OGLINDĂ vb. I v. oglindi.

OGLINDĂR s. m. 1. Meșter care face oglinzi (1). Cf. LB, POLIZU, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., NOM. PROF. 43, LEG. EC. PL. 293.

2. (Învechit, rar) Comerciant de oglinzi. POLIZU.

— Pl.: oglindari.

— Oglindă + suf. -ar.

OGLINDĂRE s. f. v. oglindire.

OGLINDĂ s. f. 1. Obiect cu suprafață lucioasă, de diferite forme, făcut de obicei din sticlă, acoperit pe o față cu un strat metalic avînd proprietatea de a reflecta puternic razele de lumină și de a forma astfel imaginea obiectelor; (Transilv.) căutătoare, cotătoare. *Acela aseamă-ră-se bărbatului celuia ce-și socoteaște fața firiei sale întru oglindă.* COD. VOR. 116/2. *Tocmiră niște oglinde și le puseră în zidul cetății den cătruo ardea soarele.* MOXA, 375/30. *Biserica, fiind tot cum au fost dintăi, să vedi ca o oglindă.* HERODOT (1645), 132, cf. N. TEST. (1648), 176^v/32, LEX. MARS. 246. *Caută-te acmu, cetitoriule, ca într-o oglindă.* N. COSTIN, L. 110. *Făcînd cu meștersug niște oglinde de aramă, cu razele soarelui au aprins toate corăbiile lui Vitalian pre mare.* CANTEMIR, HR. 313. *Oglindă de chihrimbar, 95 bani (a. 1726—1733).* N. A. BOGDAN, C. M. 160, cf. MAN. GÖTT. *Un divan, . . . o oglindă de masă (a. 1803).* IORGA, S. D. XII, 146, cf. CLEMENS. *Oglinda cînd ți-ar arăta Întreagă frumusețea ta, Atunci și tu ca mine Te-ai închina la tine.* A. VĂCĂRESCUL, ap. GCR II, 160/14. *Toți ș-au spart oglinda lor, Sau să se vază nu vor.* MUMULEANU, ap. GCR II, 250/39. *Se gătea la oglindă.* NEGRUZZI, S. I, 60. *Oglinzi ca să se vază nu se afla în țeară, Și era poprit lucru să s-aducă d-afară.* ALEXANDRESCU, M. 303. *Greaca se sculase și se duse la oglindă.* FILIMON, O. I, 131. *Pe pereți erau aninate oglinzi de Veneția.* ALECSANDRI, O. P. 141. *Și în fața ta frumoasă O să ție o oglindă, Să te vezi pe tine însăți Visătoare, surizîndă.* EMINESCU, O. I, 76. *Cînd mă uitam în oglindă, barbă și mustețe ca în palmă.* CREANGĂ, A. 86. *Și cum se uită ei în oglindă și se gîndesc acasă, ce să le vază ochii?* CARAGIALE, O. I, 121. *Figurile lor se multiplicau, ca din reflectarea unor oglinzi paralele.* VLAHUȚĂ, O. A. III, 58. *Chiar plopul neastîmpărat se liniștise și, de pe verdele gingaș al foilor lui încremenite, lumina soarelui se răsfrîngea în văzduh ca de pe mii de mici oglinzi aeriene.* HOGAȘ, M. N. 14. *Își aduce el singur cerneala și hîrtia și s-așează la masă înaintea oglinzii.* SADOVEANU, B. 32. *Mă deștept, Privesc oglinda, fruntea mea o văd brăzdată.* EFTIMIU, I. 176. *Din cîte întrebări mi-am pus, nu rămîne nici una cînd mă uit în oglindă dimineața.*

BACOVIA, O. 226. *Aceste aparate sînt construite cu oglinzi metalice, lentile și prisme.* IOANOVICI, TEHN. 378. *Prin sala cu părății de oglinzi Vezi înmiiță silueta-ți fină.* D. BOTEZ, P. O. 99. *Purta pieptene și oglindă rotundă, pe care le întrebuița mereu, potrivindu-și ba cărarea, ba meșa de pe frunte, ba cravata.* TEODOREANU, M. U. 28. *Adăstase și mai îndelung într-un salon mare, . . . cu oglinzi.* DEMETRIUS, A. 247. *Toată ziua la oglindă, Dar gunoiu-i pînă-n grindă.* DOINE, 257. *Bate toba surdului, dă oglindă orbului.* ZANNE, P. III, 257. *Pocitului oglinda-i lipsește.* id. ib. *Străchinuța verde, Fundul i se vede (Oglinda).* ȘEZ. VII, 119. *Am o surioară-n lume Și drept ca ea nimeni nu spune (Oglinda).* ib. XIII, 27, cf. FUNDESCU, L. P. II, 176. ◇ (Ca termen de comparație, sugerînd ideea de strălucire, de curățenie, de netezime) *Izbuti a face să lucească armele ca oglinda.* ISPIRESCU, L. 3. *Toată lumea se mira de frumusețea acelei paseri . . . penele ei străluceau ca oglinda la soare.* id. ib. 297. *Păunescu, buuun băiat! — Catastivele lui, ca oglinda.* DELAVRANCEA, O. II, 320. *Harnică, din zorii zilei Nu stau mîinile copilei Fără lucru, tot să prindă, Casa lor toată-i oglindă.* COȘBUC, B. 77. *De la noi pînă la mîndra Făcui drumul ca oglinda, De la noi pînă la lelea Făcui drumul ca și pelea!* HODOȘ, P. P. 61. *Făcu casa ca oglinda.* CIAUȘANU, V. 184. ◇ Fig. *Oglinda sufletului meu Îmi arat-adesea dulce chipul său.* EMINESCU, O. IV, 10. *În preajma ochilor mei și în oglinda închipuirii mele muncite de vedenii gheburile crîmpeiilor de putregaiuri . . . se înfiripau și trăiau viața scurtă a unei năluciri apocaliptice.* HOGAȘ, M. N. 96. *Liniștea profundă dimprejurul sfintelor biserici . . . prestigiul veacurilor de evlavie încremenită în pietrele cu slovă . . . cad pe oglinzile inimei, ca pe un iezer molcom și visător.* GALACTION, O. 223. ◇ (Adverbial) *Plecă să caute un vas cu apă, pășind în vîrfurile bocancilor lustruiți oglindă.* C. PETRESCU, I. II, 51. ◇ (Regional) *Cu ogînda = numele unui joc de copii.* Cf. PAMFILE, J. II, 72. ◇ C o m p u s: **oglanda-fetei** = plantă cu flori violete, care crește mai ales pe ogoare, între semănături de cereale și prin vii, pe soluri argiloase și nisipoase (*Legonzia speculum Veneris*). Cf. DDRF, TDRG.

2. P. a n a l. (De obicei urmat de determinări) Suprafață netedă și lucioasă (în special a unei ape) care are proprietatea de a reflecta lumina. *Oglinzile lucii ale valurilor . . . resfrîng în adînc icoanele stelelor.* EMINESCU, N. 66. *Copil ce umblă s-adune stele De pe oglinda blindelor ape.* VLAHUȚĂ, S. A. I, 50. *În depărtare, ca și cum ar fi pusă sub oglindă de apă străvezie, grădina surîde fericită.* PETICĂ, O. 263. *Un colț de cer plutește Pe mlaștinile negre Și din oglinda apei . . . Răsar tremurătoare Luminile pribege.* DENSUSIANU, L. A. 50. *Sabina apăruse lunecînd pe oglinda de gheață.* C. PETRESCU, C. V. 371. *Albul*

fără sfîrșit ne obosea ochii, provoca mirajuri, oglinzi de ape ce se împreunau cu cerul. BRĂESCU, A. 226. Lămpile mici, electrice, străluceau înșirate de-a lungul bordului; lumina lor se răsfrîngea tremurînd în oglinda apei limpezi. BART, S. M. 26. Ploua atît cît trebuia bălților să nu reverse și cîmpurilor goale să se umple de oglinzi. SADOVEANU, O. XIII, 465. Plecaseră și ei vîslînd pe oglinda albastră a mării. STANCU, R. A. III, 235. Oglinda lacului Se-ntunecă-n seară. BENIUC, V. 107.

3. Fig. Ceea ce înfățișează, reprezintă sau simbolizează ceva (un lucru, o situație, o idee etc.); iconă, imagine. *Scrie ep[i]sc[o]pul Vi-chentie în cartea lui ce-i dzic Oglinda năravurilor, cum era în țara frînceasc[ă] un orășan ce s[ă] desprinsăs[ă] a să giuca în cărți (a. 1692). GCR I, 295/27. Vreamea (careia oglinda iaste a lucrurilor viitoare) va arăta... CANTEMIR, IST. 94. Sfîrșit fericit ai dobîndit după adevăr, dezlegîndu-se oglindele prin arătările adevărului. MINEIUL (1776), 110^{v2}/33. Înfățișează oglinda unor vremuri pentru totdeauna trecute. MAIORESCU, CR. III, 21. Dacă nu ți-ar fi stăpînă... Ochii tăi n-ar fi oglinda dorului ce te frămîntă! EFTIMIU, I. 99, cf. TEODOREANU, M. U. 41. Opera... [poetului] trebuie să fie o oglindă a năzuințelor poporului. BENIUC, P. 135. Chipul omului e oglinda sufletului lui. ZANNE, P. II, 68. Ochii sînt oglinda inimii. id. ib. 343.*

4. Fig. (Învechit) Model, pildă, exemplu. *Domnilor buni și înțelepți, oglindă trebuie să fie faptele trecute a trecuților domni. N. COSTIN, L. 429. S-au silît a afla toate chipurile dreptății... și le-au întărit cu pravilă neștrămutată, lăsînd ca o oglindă urmașilor săi faptele cele bune și dreptatea ce au păzît (a. 1768). URICARIUL, I, 339. Deade oglindă pre Moisi. ȚICHINDEAL, F. 218/6. Oglindă să te-arăți la supușii tăi, ca uitîndu-să la tine să ia pildă de la tine. ZANNE, P. VIII, 54.*

5. (Regional, la pl. în forma *oglinde*) Oche-lari. ALRM I/I h 23, cf. com. din TINĂUD — ORADEA.

6. (În sintagma *oglindele* sau *oglindele* ugerului) Porțiune de piele, netedă și lucioasă, de sub perineu și de pe fese la bovine și alte animale, în care sensul firelor de păr este îndreptat de obicei de jos în sus. Cf. LTR, ALRT II 113.

7. (Geol.; în sintagma *Oglindă de falie* (sau *de fricțiune*, *de alunecare*) = suprafață lustruită în roci, care ia naștere prin frecarea acestora sub acțiunea mișcărilor tectonice. Cf. CANTUNIARI, L. M. 147, 172, DER. ✧ (Mineral; ieșit din uz) *Oglinda măgarului* = antimoniu. DDRF, ȘĂINEANU, BĂRCIANU, ALEXI, W.

— Pl.: *oglinzi* și (învechit) *oglinde*. — Gen-dat. și: (învechit) *oglindei* (FILIMON, O. I, 131). — Și: (învechit) *oglîndă* (BUDAI-DELEANU, LEX),

(regional) *logrîndă* (ALRM II/I h 374/833, A III 16) s. f.

— Postverbal al lui *oglinde*.

OGLINDĂREĂSĂ s. f. (Regional) Femeie care duce miresei darurile de nuntă oferite de mire. Cf. POLIZU.

— Pl.: *oglîndărese*. — Și: (cu schimbare de sufix) *oglîndăreăță* s. f. ȘEZ. XVIII, 145.

— *Oglîndă* + suf. — *ăreasă*.

OGLINDĂREĂȚĂ s. f. v. *oglîndăreasă*.

OGLINDĂRIE s. f. (Rare) Atelier de oglinzi; prăvălie de oglinzi. Cf. POLIZU, ALEXI, W.

— Pl.: *oglîndării*.

— *Oglîndar* + suf. -ie.

OGLINDEĂLĂ s. f. 1. (Învechit) Cercetare amănunțită, examinare atentă. *Acea sv[î]ntă carte... întru carea au scris... și alte multe de treabă pentru ceale ce sînt, de a cugetăcioase și-a simțecioase prăvitură (adaos marginal: oglindeală). DOSOFTEI, V. S. decembrie 197^v/6.*

2. (Regional) Oglînjoară. *La trupșor ca cînepa, La obraz ca hîrtia; Două mere roșiele, De să văd ficiorii în ele, Ca fetele-n oglindele. MIN-DRESCU, L. P. 92.*

— Pl.: (2) *oglindele*. — Și: (prin Ban.) *ogrin-deăuă* s. f. ARH. FOLK. III, 48, 52, 152.

— *Oglîndi* + suf. -eală.

OGLINDÍ vb. IV. 1. T r a n z. (Învechit și regional) A privi, a se uita cu atenție (la ceva sau la cineva); a observa, a cerceta. *Și vîdzînd că-i oglîndesc banii și-i dau și la alți mirîndu-să... el să-mfricoșe. DOSOFTEI, V. S. octombrie 76^v/27, cf. noiembrie 106^v/11. O, nebunule, ... nu cauți să vezi și să cunoști frumusețele mele? Nu prăvești podoaba mea? Nu oglîndești bunurile mele? CANTEMIR, ap. GCR I, 324/23. Avea lupul un loc înalt... de unde în toate zilele oglîndia încotro herghelia îmbla. id. IST. 76, cf. 192. Maica Leonora, pricepută, alegea ouă, oglîndindu-le în zare. BRĂESCU, A. 77, cf. I. CR. VIII, 343, com. din STRAJA — RĂDĂUȚI. ✧ A b s o l. Atunce intră tremurînd diaconul de oglinde. DOSOFTEI, V. S. septembrie 12^v/24. Să prileji de-l vîdzu unul din ceia ce i-au fost slugi. Și oglîndind l-au cunoscut pre domnu său. id. ib. decembrie 196^v/18.*

2. R e f l. A se reflecta, a se proiecta pe o suprafață lucioasă sau într-o oglinde; (despre oameni) a se privi în oglindă; a se admira privindu-se în oglindă. *Iar luna zimbitoare și tainică și lină, Vîrsînd pe-a sale unde dulci spume de lumină, Cu fața sa bălaie în el se oglindea. ALECSANDRI, P. I, 236. Hai, scumpe surioare, uitîndu-ne sclavia, Să ne-oglinde în apa fîntîinii Blanduzia. id. T. II, 196. Stă castelul singuratic, oglîndindu-se în lacuri, Iar în fundul apei clare doarme umbra lui de veacuri. EMI-*

NESCU, O. I, 152. *Dragu-mi era satul nostru cu Ozana cea frumos curgătoare și limpede ca cristalul, în care se oglindește cu mîhnire Cetatea Neamțului, de atîtea veacuri!* CREANGĂ, A. 117. *Livezile satului se oglindesc în valuri.* VLAHUȚĂ, R. P. 11. *Cîteva sălcii pletoase se oglindesc în apă.* BOGZA, C. O. 102. *După ce se oglindi o clipă în geamul deschis, Naum se întoarse și văzu pe Ciudin în deschizătura ușii.* SADOVEANU, O. IX, 109. *Soarele strălucea, iar cerul fără nori se oglindea în trotuarele ude, albăstrind băltoacele.* V. ROM. septembrie 1955, 89. *Drăgulița mea drăguță, Toată ziua se oglindește și gunoii-i pînă-n grindă.* JARNÍK-BIRSEANU, D. 441. *Tu te și-apucă de te spală, te piaptănă, te oglindește, te gătește și nu-i răspunde nimic pînă ce nu-i fi gata.* ȘEZ. I, 246, cf. ALRM II/1 h 373. *Am doi porumbei, toată lumea s-oglindește-n ei (Ochii).* SBIERA, P. 320, cf. GOROVEI, C. 250. ◆ T r a n z. *Narcis oglindește și fața cea frumoasă într-un izvor curat s-au iubit pre sineș (a. 1819).* în L. ROM. 1965, 225. *Auzit-ai, frate, de acel Bosfor... Care oglindează ca prin vis ușor Tainice saraiuri și-verzite maluri?* ALECSANDRI, P. II, 39, cf. ODOBESCU, S. III, 14. *În zadar te uiți în apă ș-oglindește-ți a ta față Cauți farmecele care te făcuseră semeață!* MACEDONSKI, O. I, 240, cf. DDRF. *Și pentru ce-aș porni cu tine-n vale? Să văd cum oglindești tot alte flori, Plecate peste zimbetele tale?* CERNA, P. 95. *Sub malul nalt, riul sclicea lin într-o bulboană, în care dintr-odată și-a oglindit globul luna în scădere, răsărită deasupra piscului Bourei.* SADOVEANU, O. XVIII, 31. ◆ Fig. *Ochii-i erau larg deschiși, oglinzind în adîncul lor nelinește.* VORNIC, P. 84.

3. R e f l. (Despre stări, fenomene, acțiuni) A se răsfrînge în . . . , a fi înfățișat de . . . , a-și găsi ecoul în . . . ; a se reflecta. *Dumnezeoia liniștirii numai să oglindea în lacrimile mele.* KOTZEBUE, U. 12^v/19. *Ah! în a mea simțire Precum te oglinzești, Rog dreapta mea slăvire Înalt să-nvrednicești!* I. VĂCĂRESCUL, P. 254/10. *În galbena ta față și stinsa ta privire Se oglindează jalnic adîncă pătîmire.* CONV. LIT. IV, 85. *Acest deficiu de individualitate din realitate se oglindește și în literatură.* IBRĂILEANU, S. L. 35. *Încă de la începutul veacului al XIX-lea, atitudinea critică față de realitatea rusă se oglindește în operele scriitorilor.* SADOVEANU, E. 209. *În folclor se oglindește felul de viață și munca omului, cîteodată din cele mai vechi începuturi.* BENIUC, P. 9. ◆ T r a n z. A înfățișa, a reprezenta. *Arta oglindește într-un fel ori în altul viața unei epoci.* GHEREA, ST. CR. II, 118. [Eminescu] *oglindește atît de bine viața proletară, încît poezia lui pare scrisă de un copil de geniu al acestei clase.* IONESCU-RION, C. 88. *O dată cu acestea se naște și o mișcare socialistă — revista „Contemporanul“ o oglindește ideologic.* RALEA, S. T. III, 188. *Lupta intrinsecă din personalitatea lui Ibrăileanu continuă . . . și e oglinzită chiar în*

mărturii proprii. V. ROM. septembrie 1954, 167. *Orice operă de artă oglindește un fragment de realitate.* CF 1960, nr. 3, 93.

4. R e f l. (Regional, în e x p r.) **Să oglindează** **dă primăvară** = se desprimăvărează (Ghîlad — Timișoara). ALR SN III h 781/36.

— Prez. ind.: *oglindesc.* — Și: (învechit și regional) **oglinză** (prez. ind. *oglinz* și *oglindez*) vb. I; (rar) **oglinzi** vb. IV.

— Din slav. (v. sl. *оглядати* *ca* „a privi împrejur“, cf. bg. *огледам* *се* „a se privi în oglinză“). — **Oglinzi** < **oglinză**.

OGLINDIOARĂ s. f. v. oglinjoară.

OGLINDIRE s. f. Faptul de a (s e) o g l i n d i. Cf. LM, DDRF. *Ape fără oglinzire, Sfoara riurilor străfire Care-ntr-o dîră se zbate Pe păturile otrăvite ale albiei uscate?* ARGHEZI, V. 236.

— Și: (învechit) **oglinzare** s. f. LM.

— V. **oglinzi**.

OGLINDIT¹ s. n. (Învechit, rar) Examinare, cercetare. *Pre-mpăratul mai apoi l-au înduplecat de s-au creștinat, din oglinzitul credinții lor.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 48^v/15.

— V. **oglinzi**.

OGLINDIT², -Ă adj. (Rare) Care se oglindește, care se reflectă. *Mai de vale-o blindă ciută La izvoare se adapă Și, voioasă, ea sărută Cerul oglinzit în apă.* ALECSANDRI, P. III, 257.

— Pl.: *oglinziți, -te.*

— V. **oglinzi**.

OGLINDITÓR, -OÁRE adj. (Și substantivat; rar) (Persoană) care înfățișează, reprezintă, manifestă o idee, un principiu etc. *Ca orice artist realist, Aman este, înainte de toate, un partizan al adevărului, un oglinzitor al lui.* CONTEMP. 1954, nr. 379, 3/5.

— Pl.: *oglinzitori, -oare.*

— **Oglinzi** + suf. -tor.

OGLINDÓS, -OÁSĂ adj. (Neobișnuit) Care are însușirile unei oglinzi; (luciu, neted) ca o oglinză. *Sufletul său era înalt și mare, Ochiul său blind ca soarele de mai, Cînd îl reflectă oglinzoasa mare.* I. NEGRUZZI, S. II, 294.

— Pl.: *oglinzoși, -oase.*

— **Oglinză** + suf. -os.

OGLINDUȚĂ s. f. (Regional) Oglinjoară. *Își iau . . . în sîn o oglinduță mică.* MARIAN, NU. 262. *Bagi-ti în cămăruți, Din cămăruți-n lădiți, Din lădiți-n oglinduți.* ȘEZ. II, 137.

— Pl.: *oglinduțe.*

— **Oglinză** + suf. -uță.

OGLINGIOARĂ s. f. v. oglinjoară.

OGLINI vb. IV v. oligni.

OGLINJOĂRĂ s. f. Diminutiv al lui oglindă; (regional) oglinduță. *L-am găsit în pat și căutându-se într-o oglindioară.* NEGRUZZI, S. I, 208. *Cea mai prețioasă mobilă era o mică oglinjoară dinaintea căreia își pieptăna părul.* GANE, N. I, 102. *Era la spate, cu oglinjoara la subțioară, cu cutia cu pudră într-o mină și cu puful încărcat în alta.* CARAGIALE, O. I, 2. *Din când în când, din buzunarul vestei scoate o periută cu o oglinjoară.* VLAHUȚĂ, O. A. II, 212. *Se vedea înaintea oglinjoarei lipită în peretele din cămară.* BUJOR, S. 78. *Tinărul [era] încintat că reușise să-și înnoade cravata . . . într-o oglinjoară.* REBREANU, R. I, 111. *Fotografia . . . stă undeva . . . prinsă-n colțul unei oglinjoare.* CAZIMIR, GR. 30. *O adevărată oglindă-oglingioara mea.* TEODOREANU, M. U. 28. *Își scoaseră din săcușoare oglingioarele și-și inspectară nasurile.* SADOVEANU, O. VII, 348. *Incepu să se pieptene, zîmbindu-și îngăduitoare într-o oglinjoară.* V. ROM. august 1954, 63. *Poftim, gipineasi nirieasi, O oglingioară cu tioc.* MAT. FOLK. 1497. ✧ Fig. *Doi ochi elipsoidali își roteau oglingioarele luminilor în bolta plină de o tristeță visătoare a orbitelor pătate de plins.* KLOPŠTOCK, F. 258.

— Pl.: *oglinjoare*. — Și: **oglingioară**, (rar) **oglingioară** s. f.

— **Oglindă** + suf. *-ioară*.

OGLINTI vb. IV v. oligni.**OGLINZI** vb. IV v. oglindi.

OGLIȘTE s. f. sg. (Regional, cu sens colectiv) Resturi de nutreț care rămân după ce au mâncat vitele; ogrinji (Rimnicu Vilcea). Cf. LEXIC REG. 83.

— Etimologia necunoscută.

OGLIȘTEI s. m. pl. (Bot.; regional) Aglică (*Spiraea filipendula*) (Zăguzeni — Caransebeș). NR. I, 362.

— Etimologia necunoscută. Cf. *aglicel*.

OGNIȚĂ s. f. 1. (Învechit) Febră, fierbințea. *Cumu e amu den mîncarea ceaia multă aprindere, iară den aprindere se naște ognița.* CORESI, ap. DHLR II, 518.

2. (Prin Mold.) Boală a animalelor domestice caracterizată prin bășicarea plăminilor. *Oile bolesc și de očniță dacă beau apă stătută care se strînge în coșniță și ajunge în maiul cel negru.* JÛN. LIT. XII, 380, cf. com. MARIAN, com. FURTUNĂ, ALR I 1656/387, 552, CV 1952, nr. 5, 41, LEXIC REG. 105, A V 15.

— Pl.:? — Și: **očniță** s. f.

— Din slavon. *огница*.

OGOĂDĂ s. f. v. ogod.

OGÓD s. n. 1. (Învechit) Plăcere, plac, voie; dorință. *E Porchia Fista vrea ogoadă (pre voie N. TEST. 1648, vrînd har BIBLIA 1688) se facă iudeilor.* COD. VOB. 64/9. *Ogoadă în [a] trupului să nu facem de răvnire și de pohte ce nu se cuvin.* CORESI, ap. GCR I, 30/10. *Ne nădădoi[m] milostiei dulce ogoadei tale (cca 1600).* CUV. D. BĂTR. II, 215/15. *Chivernisindu-o [mănăstirea] pe ogod d-zeesc.* DOSOFTEI, ap. TDRG, cf. CONV. LIT. XLV, 9. ✧ Exp r. **Pre ogoadă (sau pre ogoada) cuiva** = pe plăcui cuiva, după dorința cuiva. *Ucise Iacov fratele lu Ioan cu spata. Și văzu că pre ogoadă iaste iudeilor.* CORESI, L. 54/3. *De sînt pre ogoada sv[i]nțiii tale, dl[oa]mne, aceasta mulțămesc sv[i]nțiii tale.* DOSOFTEI, v. s. octombrie 43/9. **Cu ogoadă** = plăcut, pe plac. *Și mai ugoditu-i (mai cu ogoadă-i c²) va fi dzeului.* PSALT. 135. (Prin Munt.) **A fi în ogodul tău (al său etc.)** = a fi în largul, în voia ta (a sa etc.). Cf. CONV. LIT. XLV, 936. ✧ (Adverbial) Permis, îngăduit, încuviințat. *Nu iaste ogoadă noao a lăsa cuvîntul lu Dumnezeu.* CORESI, ap. DHLR II, 519.

2. (Transilv.) Liniște, odihnă, tihnă. Cf. LP, POLIZU, LM, DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W. ✧ Așteptare. Cf. SCL 1960, 615. ✧ Loc. a d v. **Cu ogodul sau pre ogod** = încet, pe îndelete; fără grabă. *Friptura să o frigă reace și cu ogodul, încet, ca să nu se arză.* BĂRAC, T. 60/14. *Soarele . . . ucide mare parte din microbii sau viermii nevăzuți cari ne rod și ne răpun cu ogodul.* ATILA, P. 80, cf. 35. *Mă duc mai pre ogod.* TODORAN, GL., cf. LEXIC REG. 96.

3. (Regional) Apucătură, nărav, obicei. Cf. PR. DRAM. 502. *Or luat ugod.* DENSUSIANU, Ț. H. 338. *Tot știi rîndu vadului și oodu murgului.* BIRLEA, B. 18. *I-am aflat ogodu. Las că-i iau ogodu.* L. COSTIN, GR. BĂN. 149. *I-am aflat eu ogodul.* TODORAN, GL., cf. ALR I 1558/56. ✧ Exp r. **A-i căuta (cuiva) ogodul** = a căuta să-i faci pe plac, pe voie (cuiva). *Deși-și muncește nevasta unde cer nevoile zilei, totuși îi caută ogodul, umblă cu binișorul pe lîngă ea.* IOVEȘCU, N. 238. *Eu îi căutam ogodu și el . . .* PLOPȘOR, V. O. 12. *Omului trebuie să-i cați și lui ogodul!* CIAUȘANU, GL., cf. TOMESCU, GL. **A duce ogodul cuiva** = a menaja, a cruța pe cineva. *Știe să ducă ogodul omului ori al boilor.* Com. din TURNU MĂGURELE.

4. Rost, seamă, socoteală. *Fiecare vorbă-și are șartul și socoteala ei: blîndă și supusă cu cine-i știe ogodul — cal nărăvaș, cu cine n-o cunoaște.* SĂM. I, 304. *Tu nu ești bun de păcurărit, pentru că, spunîndu-ți cea dreaptă, nu știi ogodul oilor.* BUGNARIU, N. *La războiul de țesut, cînd firele sînt încurcate, se zice: „ia-le ogodu, ia-le pã calea lor“, adică ia-le seama, ca să le poți descurca.* CV 1949, nr. 8, 33. *Frica, sãraca, pãzește pepenii. De . . . cam rușinoasă e ea, da e bună cînd îi cauți ogodul.* I. CR. IV, 200.

— Pl.: (rar) *ogoad* (CADE), *ogoduri* (SCRIBAN, D.). — Și: *ogoadă*, *ogodă*, *ugodă* (GCR I, 44/14) s. f.; *ugod*, *agod*, *ovod* s. n.

— Din slavon. *оґода*.

OGODĂ s. f. v. *ogod*.

OGODI¹ vb. IV. 1. Intrans. (Învechit) A fi pe placul cuiva, a fi plăcut, a plăcea; a afla multumire, plăcere (în . . .). *Că meserearea ta între ochii miei iaste și bire ogodii* (îngăduiuu H, plăcuii D) *întru deadevărul tău*. PSALT. 44. *Cuget eu oamenilor să le ogodesc*. CORESI, L. 390/6, cf. 347/21. *El nu ascultă sfatul bătrînilor să le ogodească, ce ascultă de tineri*. MOXA, 350/8. ✧ Ex p r. **A nu ogodi de cineva** = a se arăta nemulțumit de cineva. *Începură a nu ogodi de Iacov și de Ioan*. CORESI, ap. TDRG.

2. Trans. (Învechit) A permite, a îngădui. *Ruga-se acelor muncitori și dzise lăsați-mă și ogodiți-mi să fac rugăcioni*. CUV. D. BĂTR. II, 155/4. *Va dzice trupul către [su]flet, suflete drept, ce-mi tu mie ogodiși a face rău*. COD. TÖD. 227. ✧ Absol. *Vărsă [mir] în capul lui săzînd. Văzură ucenicii lui și nu ogodiră, ce grăiră: drept ce fu aceasta pagubă?* TETRAEV. (1574); 246.

3. Trans. (Învechit) A ține seama de . . ., a respecta. *Să ogodim . . . porîncele lu Dumnezeu*. CORESI, ap. DHLR II, 519. ✧ Intrans. *Pristănia în toată calea rea, e de reu nu socoti (nu ogodi H)*. PSALT. 65.

— Prez. ind.: *ogodesc*. — Și: *ugodi* (PSALT. 63), *agodi* vb. IV.

— Din slavon. *оґодинѣ* „a plăcea“.

OGODI² vb. IV. Intrans. (Învechit și regional) A se îngriji, a avea grijă de . . . *A ogodi de a trupului neavoie neoprit iaste și fără păcat*. CORESI, ap. GCR I, 30/11. ✧ Trans. *Tu, frătiuc, nu-mi mai vini, Nici n-ai cine te-agodi*. BIRLEA, B. 120, cf. 122. *Spuñe-ñe cînd îi vini, O, că noi ti-om ogodi; Spuñe-ñe cînd îi înturna, O, că noi ti-om aștepta*. ARH. FOLK. VI, 235, cf. MAT. DIALECT. I, 232, ALR II/346.

— Prez. ind.: *ogodesc*. — Și: (regional) *agodi* vb. IV.

— Din magh. *aggód-ik*.

OGODI³ vb. IV. Refl. recipr. (Regional) A se înțelege asupra prețului, a se tocmi (Vrata — Craiova). Cf. N. REV. R. XIV, nr. 22, 349. *Ogodește-te cu boieru*. ib.

— Prez. ind.: *ogodesc*.

— Din bg. *угодя се*, scr. *ugoditi se*.

OGODINȚĂ s. f. (Învechit, rar) Plăcere, voie, plac. *Deacă i-au murit femeia și cuconii ș-au abăutu-ș tot gîndul și voia spre sporiul bunătă-*

ților și ogodîncei lui D[u]mn[e]dzău. DOSOFTEI, v. s. noiembrie 120^r/22.

— **Ogodi¹** + suf. *-ință*.

OGODIT¹, **-Ă** adj. (Învechit) Plăcut. *Și mai ogoditu-i va fi zeului decît vițelul tînăr*. CORESI, PS. 181/7.

— Pl.: *ogodiți*, *-te*. — Și: *ugodit*, **-ă** adj. PSALT. 135.

— V. *ogodi¹*.

OGODIT², **-Ă** adj. (Regional) Gătît, schimbat cu alte haine. Cf. ARH. FOLK. VI, 298, MAT. DIALECT. I, 232.

— Pl.: *ogodiți*, *-te*.

— Cf. *ogodi²*.

OGODITÓR, **-OĂRE** adj. (Învechit; și substantivat) (Persoană) care place, plăcută. *Dulce ogoditoriu și milosirdu*. CUV. D. BĂTR. II, 215/6. *Că Dumnezeu răsipi oasele om ugoditorilor (celora ce să mbuneadză oamenilor D); rușirară-se, că Dzeu defăimă ei*. PSALT. 102.

— Pl.: *ogoditori*, *-oare*. — Și: *ugoditór*, *-oăre* adj.

— **Ogodi¹** + suf. *-tor*.

OGODNĂ s. f. (Învechit, rar) Plăcere, dorință; voință. *Așea să fie precum iaste ogodna sv[î]nții tale*. DOSOFTEI, v. s. decembrie 214^r/26.

— Din slavon. *оґодинѣ*.

OGODNIC, **-Ă** adj. (Învechit) Plăcut, iubit; binecuvîntat, blagoslovit. *Mai ugoditu-i (m a i c u o g o a d ă c², mai ugodnic H) va fi Dzeului*. PSALT. 135. *Tit, om dumnezeesc și prea voinic bun, și ogodnic și foarte îndurător și darnic*. MOXA, 360/3. ✧ (Substantivat) *L-au tîmăduit cu ogodnicul său Ioan*. DOSOFTEI, v. s. noiembrie 112^r/34. *Tu arătași corabiia în chipul besearcii, între dreptul și ugodnicul tău Noe* (a. 1689). GCR I, 286/33.

— Pl.: *ogodnici*, *-e*. — Și: *ugodnic*, **-ă** adj.

— Din slavon. *оґодинѣ*, *оґодинникѣ*.

OGODNIȚĂ s. f. (Învechit, rar) Dorință, voință; plăcere. *Eu ogodnița lui fac pururea*. CORESI, ap. TDRG.

— Din slavon. *оґодинница*.

OGOI¹ s. n. 1. (Regional) Liniște, tihnă; odihnă. Cf. DDRF, COMAN, GL.

2. (Învechit, prin Transilv.) Loc de popas, de odihnă. Cf. GHETIE, R. M., BĂRCIANU, ALEXI, W.

— Pl.: ?

— Postverbal al lui *ogoi³*.

OGOI² s. n. (Regional) 1. (Și în sintagma *de-a ogoiul*) Numele mai multor jocuri de copii, cu mingea, în care jucătorii își schimbă

alternativ locul, de obicei într-un cerc. Cf. H V 212, 375, 448, IX 124, XVIII 61, com. din URU DE CÎMPIE — TURDA și din PODENI — AIUD, COMAN, GL., ALR II 4350/872, MAT. DIALECT. I, 263.

2. Loc în care se joacă copiii cu mingea sau loc delimitat (îngrădit etc.) pentru jocuri de copii. Cf. KLEIN, D. 204, LB, DDRF. Spune că nu-s încă bun Nici de cușma bărbătească nici de numele străbun. Și de ce? că fug de curte, că-n ogoi mă joc de-a hoina. DAVILA, V. V. 27. Porumbeii, care sînt mai mulți copii, intră în ogoi. Uliul... stă mai de o parte, afară din ogoi. ȘEZ. XIII, 44. ♦ Gaură făcută în pămînt, în care se aruncă nasturii de joc. Cf. PĂCALĂ, M. R. 204.

3. Loc într-un lan unde n-a răsărit semănătura (ALR SN I h 94/848) sau a crescut mai înaltă decît în jur (PRIBEAGUL, P. R. 57, 73).

4. (În c o m p u s u l) Ciupercă-de-ogoi = ciupercă cu picior gros, albă pe din afară și cu miezul roșu-deschis (Vinju Mare — Strehaia). Cf. H XVI 400.

— Pl.: (2, 4) ogoaie. — Și: orgói s. n. ȘEZ. XIII, 53.

— Etimologia necunoscută.

OGOI³ vb. IV. T r a n z. (Popular) A liniști, a potoli, a domoli; a calma, a alina. Răul ce nu-l poți ogoi plinu-i de veninul morției. N. TEST. (1648), 178^v/29. Măguli firea-mpăratului... de-l bucură și-i ogoi gîndul. DOSOFTEI, V. S. octombrie 48^v/34, cf. KLEIN, D. 204, LB, POLIZU. Din cînd în cînd, o nădejde neînțeleasă îl ogoia. CONTEMPORANUL, VI, 214, cf. BARCIANU. Prinsei a plînge cu jale. — Da ce-ai făcut, Gheorghe! îi zise maică-mea... venind repede la mine și căutînd să mă ogoaie. SBIERA, F. S. 89, cf. ALEXI, W. Friu turcesc... care-i servea de cravașă și cu care ogoia calul fără a-l scoate din pas. BRĂESCU, V. 139. Nu putea să-i ogoaie zbuciumul frînt de tristețe. LESNEA, C. D. 86, cf. id. P. E. 40. Ar fi vrut mai multă mîngîiere, mai multe vorbe de dragoste, care să-i mai ogoaie durerea. SADOVEANU, O. I, 13. Pentru a le ogoi neastîmpărul, clucerul Neagu se înalță în sfîrșit. C. PETRESCU, A. R. 194. Dușmănia dintre sat și popă crescuse, din an în an, tot mai vrăjmașă și nimic n-o putea ogoi. CAMILAR, N. I, 331. Se străduia să domolească zbaterea și guițatul unui godac pe care-l purta în brațe și nu prea izbutea să-l ogoaie. GALAN, Z. R. 233. Bătrîna vorbea mult ca să se răcorească, să-și ogoiască durerea care o rodea. IL 1962, IX, 19, cf. VAIDA, ȘEZ. V, 114. Cu cît căuta să-l ogoieze (împace, liniștească), cu atît țincul țipa mai tare. I. CR. I, 141, cf. CABA, SĂL. 91, ALR I 1385/96, A V 25, com. din STRAJA — RĂDĂUȚI. ♦ Fig. Ca un prunc trezît scîncește Vintul — frunza mi-l ogoaie. BENIUC, V. 53. ♦ Refl. Plîngînd mult să ogoiră. DOSOFTEI, V. S. septembrie 32^v/36. Calul de sărituri și de azvîrlituri nu s-au ogoit pînă

nu l-au aruncat de pre sine gios. CANTEMIR, HR. 410, cf. ANON. CAR. Și fiindcă avea de două ori mai mulți cu sine de cum eram eu cu strejarii, atunci m-am oguat. ȘINCAI, HR. III, 20/37. Ia mai bine ogoiește-te oleacă și mai strînge-ți buzișoarele acasă! CREANGĂ, P. 253. Peste zi [Hartton] s-a mai ogoit. V. ROM. noiembrie 1953, 99. Au plîns bieteles neveste și au bocit, cît au bocit, dară de la un timp s-au mai ogoit. SBIERA, P. 13. Doară împărații nu să luptă iac-așa ca ciobanii, să-și dea o trîntă, două, ș-apoi iar să să ogoaie! RETEGANUL, P. II, 3. Toate ca toate, zise ea după ce s-o mai ogoiet de plîns, da băietu cu ce să-l îngropăm, că știi că în casă n-aveam paru chioară? ȘEZ. VII, 135, cf. GRAIUL, I, 246. Plînseră ei ce mai plînseră, dar de la o vreme se mai ogoiră. I. CR. III, 63, cf. VASILIU, P. L. 61. Ogoaie-te, măi omule, și vezi-ți de treabă, ce ai cu mine? BOCEANU, GL., cf. ALR I 1568/12, 28, ALR II/29, A V 31. ♦ I n t r a n z. Să nu poată ogoi, Să nu poată odihni, Cum n-a putut mă-sa ogoi și odihni. PĂSCULESCU, L. P. 127. ♦ Refl. (Despre fenomene ale naturii, manifestări, acțiuni) A pierde din intensitate. Încet, încet zgomotul se ogoie. CONTEMPORANUL, III, 616. Vintul se ogoiașe și el și acum trecea ca un plîns greu numai, în largul cîmpurilor și prin văzduhul umed. SADOVEANU, O. I, 297. Bătălia se ogoia pretutindeni. id. ib. v, 498. ♦ A cruța, a menaja, a trata cu grijă și îngăduință (pe cineva). Bine, măi George, apoi așa te porți tu cu mine? Apoi de-aceea te-am ogoit eu ca ochii din cap? REBREANU, I. 195, cf. 246.

— Prez. ind.: ogoiesc și ogoi (ALR I 553/96, 280). — Și: ogoiá, oguá vb. I.

— Cf. slavon. рої „pace, înțelegere“.

OGOIA³ vb. I v. ogoi³.

OGOIALĂ s. f. (Rar) Ogoire. Cf. ANON. CAR. — Ogoi³ + suf. -eală.

OGOIÁRE s. f. v. ogoire.

OGOLÁT, -Ă adj. v. ogoit.

OGOIÉT, -Ă adj. v. ogoit.

OGOIRE s. f. Faptul de a ogoi³; liniștire, potolire, alinare, ogoială, ogoitură. După ogoirea cînilor, tustrei intrară între acareturile care întindeau asupra ogrăzii strîmte o umbră veșnică. CAMILAR, N. II, 12. ♦ Mîngîiere, dezmiardare. Mama a lăsat-o fără aripi. Își aducea aminte doar că prin vis de ogoirile ei blînde. REBREANU, I. 116.

— Pl.: ogoiri. — Și: ogoiáre s. f. LM.

— V. ogoi³.

OGOIT, -Ă adj. (Popular) Liniștit, potolit. Cf. LM, REV. CRITIC, IV, 145. Cînd viné [pajura] 'napoi, viné-mă ogoiétă oleacă. VASILIU, P. L. 129. ♦ Căre a pierdut din intensitate, calm.

Zdrăngănit dogit de talancă se lasă din cînd în cînd spre hirtop pe suflarea ogoită ce abia mai înfioară mugurașii surizători. N. REV. R. II, 225, cf. CADE.

— Pl.: ogoiți, -te. — Și: ogoiát, -ă (LM), ogoiét, -ă adj.

— V. ogoi³.

OGOITURĂ s. f. (Rar) Ogoire. Cf. ANON. CAR.

— Ogoi³ + suf. -tură.

OGÓR s. n. I. (Predomină ideea de pămînt nelucrat) 1. (Învechit și regional; și în sintagma *ogor bătrîn*, CHEST. IV 124/42) Pămînt care nu a fost lucrat niciodată sau care a fost lăsat multă vreme nelucrat; țelină. V. O F L I Ș T E. Cf. LB, POLIZU, CIHAC, II, 226, BARCHIANU, ALEXI, W. *De unde cătana pleacă, Rămîne curtea săracă, Și casa plină de dor, Și locul rămîne-ogor*. BIBICESCU, P. P. 138, cf. ALR I 915/156, 846, 926.

2. Teren arabil lăsat nelucrat și necultivat, de obicei timp de un an (și folosit în această perioadă ca pășune), în scopul de a obține în anii următori recolte mai bogate; pîrloagă, (regional) obleagă, toloacă, orpie. Într-alte părți acelea se zic ogoare care într-un an se seamănă cu bucate de toamnă, într-altul cu bucate de primăvară și întru al treilea se lasă de odihnesc. ECONOMIA, 19/8. *Arătura se face în rotațiune, adică într-un an se samănă și într-altul rămîne ogor pămîntul*. FRÎNCU-CANDREA, M. 24. *Îl las de ogor*. ALR II 5 076/192. ◊ *Ogor negru* = teren lucrat, dar nesemănat timp de un an, pentru a se reface. Cf. ENC. ROM., ALR SN I h 7, A IV 5.

3. (Regional) Loc curățat de zăpadă unde se dă de mîncare vitelor (Peștișani — Tirgu Jiu). Cf. ALR SN III h 803/836. *Rînim zăpada să făcăm loc oilor, ogor oilor*. ib.

II. (Predomină ideea de pămînt lucrat)

1. (Regional) Pămînt desțelenit de curînd, arat și semănat după ce a stat mai multă vreme nelucrat. V. prosie. ALR II 5 073/833, 928, ib. 5 074/284.

2. Bucată de pămînt cultivată sau cultivabilă; țarină. *Arați-vă... ogor nou și nu sămănareți în spin* (a. 1600—1650). GCR I, 141/15. *Sărăciimea... se învățase de-și făcea ogoare cu sapa*. N. COȘTIN, LET. II, 45/30. *Acel ce voiește a-și spori ogoarele sale n-are decît să se ducă în pădure, să o taie, să o ardă și să deschidă curătura*. I. IONESCU, M. 139. *Două stele... vin iute și voioase Lăsînd urme argintoase, Pîn'ce cad lîngă izvor Într-un lung, întins ogor*. ALECSANDRI, P. II, 191. *Lingurarii noștri cîntau acum îndrăcit pe ogor, sezînd în coada sapei*. CREANGĂ, A. 54. *Soarele... se uita ca un ochi uriaș spre lumea împrăștiată pe ogoare*. SANDU-ALDEA, D. N. 121. *Fură siliți astfel să se restrîngă tot mai mult*

numai la munca ogoarelor, a crescătoriilor și a celorlalte treburi grele ale pămîntului. N. A. BOGDAN, C. M. 24. *Nu m-ați lăsat în satul meu... Brăzdînd ogoarele în lung și-n lat*. D. BOTEZ, P. O. 16. *Pînă în depărtări nemăsurate fumegă ogoarele proaspăt arate*. SADOVEANU, O. III, 225. *L-a răbufnit în obraz... o suflare răcoroasă, jilavă, udată de stropi. Răsuflul ploii de departe, din cîmpuri, de pe ogoare și lanuri*. C. PETRESCU, A. R. 195. *După mine, ... adăugă căpitanul tîrîndu-se prin hleiu greu al ogorului*. CAMILAR, N. I, 54. *Drumul încă umed, noroiț din loc în loc, sălta sau cobora, se depărta sau se apropia, ... șerpuiind larg și neîncetat, pe marginea ogoarelor*. MIHALE, O. 21. *Aș vrea un cîntec tare, un cîntec de-nceput, Să sune peste inimi ca vîntul aprig peste Întinsele ogoare și girbovele creste*. DEȘLIU, G. 21. *Țărînimea muncitoare, stăpînă pe ogorul și pe rodul muncii sale, s-a bucurat tot mai mult de sprijinul și ajutorul statului*. SCÎNTEIA, 1954, nr. 2860. *Vîntule, du-te de-i spune Că zăbavele nu-s bune, Că leicuța-i duce dorul Și i-a-nțelenit ogorul!* ALECSANDRI, P. P. 284. *Ia gîciți de cin'mi-i dor? ... De-un flăcău cam negrișor, Care-mi lucra la ogor*. JARNÍK-BİRSEANU, D. 32. *Cum s-au îndepărtat moșneagul, au și poruncit împăratul ca să... samene și un ogor mare*. SBIERA, P. 303. *Într-o zi el era la ogor, cu boii lui și cu plugul lui*. RETEGANUL, P. IV, 26. *Lăsați plugul pe ogor Și plecați unde mi-i dor*. HODOȘ, P. P. 44. *Coasa-m pod i-a rugini, Casa i s-a pustii, Ogorul i-a țeleni*. ȘEZ. IV, 135. *Semene ogoarele, Toate porumbiștile, Ca să crească meiele*. PĂSCULESCU, L. P. 197. *Toată vara la ogor, și iarna cu tăgîrța la obor, se zice despre cei nevoiași*. Cf. ZANNE, P. I, 85.

3. (Regional) Prima arătură care se face (toamna sau primăvara) cu mult înaintea lucrărilor de însămînțare; ogorit¹ (2). *Cînd m-am dus [era]... vremea secerișului, iar cînd m-am întors, a ogorulul*. GOLESCU, I. 75, cf. I. GOLESCU, C., HEM 1 464. *Prin unele părți din Ardeal însă, pămîntul pentru grîul de toamnă trebuie arat de trei ori: o dată la ogor, a doua oară la piruit și a treia oară la sămănat*. PAMFILE, A. R. 104, cf. BIRLEA, C. P. 178, ALR II 5 095/29, 47, 76, 102, 769, 872, 899, 928, ib. 5 096/29, 47, 102, 105, 219, 704, 727, 872, 928, ib. 5 097/812, 899.

4. (Adesea cu determinări care arată felul semănăturii) Cîmp semănat cu același fel de plante (de obicei cereale); lan. *S-amăgește cu nădejdea că ogoru-i va scăpa [de lăcuste]*. NEGRUZZI, S. I, 118. *Cînd a bate vînt de seară Prin ogorul de săcară*. ALECSANDRI, P. I, 43. *Vrajba dintre noi să piară și neghina din ogoară*. CREANGĂ, A. 60. *Ca-ntr-o panoramă i se arătu acum satul răvărsat pe vale, ogoarele coapte în toiul căldurilor și iazul somnoros*. VLAHUȚĂ O. A. III, 14. *Gheorghieș, gospodărit acum și județ în locul lui tatu-său, prinde pe Bardac în ogor*

furînd păpuși. SADOVEANU, O. III, 113. *Dincolo de marginile pădurii, se întind ogoarele de porumb.* BOGZA, C. O. 246. *Să gonești tăciunele Din toate ogoarele.* POP., ap. GCR II, 320, cf. SEVASTOS, C. 129. *Cîte paie-n ogor, Atîtea vite în obor.* PĂSCULESCU, L. P. 47, cf. ALR SN I h 140/537, ALRM SN I h 84. ♦ (Uneori determinat prin „de poamă“) Vie. ALR SN I h 224/386, ib. 6 120/386. ♦ Grădină (de zarzavat). ALR SN I h 187/95, A III 17. ♦ Strat (de legume). *Mi-au încredințat spre cultivare un ogor de trandafiri.* GALACTION, O. 60. *Prin ogorul cel de ceapă Ca nime să nu priceapă; [Și] prin ogor de usturoi Să știm numai amîndoi.* PAMFILE, A. R. 193, cf. ALR II 6 004/812.

5. (Regional) Loc de pe care s-au recoltat cerealele (mai ales porumbul). Cf. RĂDULESCU-CODIN, L. 127, LIUBA-IANA, M. 108, A VI 8.

6. (Prin Mold.) Fișie îngustă de pămînt cuprinsă între răzoare. Cf. PAMFILE, A. R. 25, ȘĂINEANU, D. U., ALR SN I h 7, ib. h 9.

7. (Prin Mold.) Unitate de măsură agrară, variind după localități. *Făcînd pămînturi de cîte 12 pași și pasul de 6 palme, au venit pe bîtrîn cîte 8 ogoare (a. 1754).* I. BRĂESCU, M. 23. *Întîlnim în acte . . . împărțirea pămîntului arabil pe „pămînturi“ sau „ogoare“.* PANATTESCU, O. T. 168.

— Pl.: ogoare.

— Din slav. (bg. **yrap**, scr. **ugar**, cf. pol. u g o r „țelină“, magh. u g a r).

OGORĂ vb. I v. ogori.

OGORĂȘ s. n. Diminutiv al lui ogor (I 2). *L-am privit ieșînd la lanul boieresc prin sila zapciilor, iar nu . . . ca atunce cînd să duce la ogorașul seu.* I. IONESCU, C. 100/23. *Fiecare gospodar cultivă obligator un ogoraș de cînepă și in.* SADOVEANU, O. IX, 108. *Ziua de mîne i se arată cu o lumină copleșitoare, învăluind . . . ogorașul de piatră.* CAMILAR, N. II, 382. *Aici este pămîntul furat din ogorașele voastre! zise Mihai.* MIHALE, O. 120. *Spune fratelui așa . . . Ogorașul să-l brăzdească, După mine să pornească.* SEVASTOS, C. 24.

— Pl.: ogorașe.

— Ogor + suf. -aș.

OGORĂTIC, -Ă adj. v. ogaratic.

OGORĂTŪRĂ s. f. v. ogoritură.

OGÓRCI s. m. pl. v. ogîrcău.

OGORÍ vb. IV v. ogori.

OGORÍRE s. f. v. ogorire.

OGORÍȘTE s. f. v. ogoriște.

OGORÍT s. n. v. ogorit¹.

OGORÍ vb. IV. T r a n z. 1. (Învechit și regional) A deșteleni. Cf. KLEIN, D. 390, LB, POLIZU, DDRF, BARCIANU, TDRG, GR. S. V, 122, ALR I 915/103, 116, 136, A I 17. (În context figurat) *Eu vă dau numai o țarină . . . cu totul neroditoare; și de la dumneavoastră [învățătorii] se cere a o ogori, a o ara, și a umplea de sămănături.* GORJAN, H. II, 68/6.

2. (Folosit și absol.) A pregăti pentru cultivare, făcînd prima (sau a doua) arătură; a ara (adînc). *Pămînturile, după ce s-au cărat gunoiul, cît mai curînd trebuie ogorite.* ECONOMIA, 27/21, cf. LB, ȘĂINEANU, ALEXI, W. *Sima Baltag silea să sfîrșească de ogorit.* SANDU-ALDEA, U. P. 7. *Într-o dimineață mohorită ieși cu plugul să-și ogorască și el o porumbiște pe care la primăvară socotea s-o semene cu grîu.* REBREANU, I. 92. *Economul ogorește (ară prima dată).* H XVII 349. [La cătănie] *n-oi învăța-a ogori, Făr-oameni a omori.* BUD, P. P. 42. *Eu plecai la ogărît, Ogărîi trei, patru zile, Trimise vorbă după mine.* L. COSTIN, GR. BĂN. 149, cf. ALR I 1 229/880, ALR II 5 097/182, 325, 886, ALRM SN I h 22, A II 12, III 4. ♦ Refl. p a s. *Întru unele părți acelea se numesc ogoare, care într-un an se seamănă, într-altul se ogoresc.* ECONOMIA, 19/7.

3. (Regional) A prăși (o dată sau de două ori) porumbul (Borșa — Vișeu de Sus). Cf. ALR II 5 130/362, ALR SN I h 101/362, ALRM SN I h 69/362.

4. (Regional) A săpa straturi de legume. Cf. CIAUȘANU, GL.

— Prez. ind.: *ogorăsc*. — Și: (regional) **ogorî**, **ogărî** vb. IV; (rar) **ogorá** (A I 31, prez. ind. *ogorez* ib.) vb. I.

— V. ogor.

OGORÍRE s. f. Acțiunea de a ogori; prima arătură. Cf. ogor (II 3). *Pămînturile . . . să fie înfoiete bine prin ogorirea de toamnă și arătura de primăvară.* I. IONESCU, C. 25/17, cf. 57/2, POLIZU, GHETIE, R. M., BARCIANU.

— Și: (regional) **ogorire** s. f. LB, LM, DDRF, ALEXI, W.

— V. ogori.

OGORÍȘTE s. f. (Regional) 1. Teren cultivat sau cultivabil. Cf. ogor (II 2). Cf. ALR I 1 229/1, ALRM SN I h 21/833.

2. Prima arătură care se face înaintea lucrărilor de însămînțare. Cf. ogor (II 3). Com. din TEPEȘ VODĂ — CERNAVODĂ.

— Pl.: *ogoriști*. — Și: **ogoriște** s. f. Com. din TEPEȘ VODĂ — CERNAVODĂ.

— Ogor + suf. -iște.

OGORÍT¹ s. n. Acțiunea de a ogori.

1. Deștelenire. Cf. DDRF.

2. Aratul (sau întorsul) ogorului (II 1, 2); ogor (II 3). Cf. LM. *Pământurile, . . . precum sînt cele lutoase, trebuiesc arate de cu toamnă, ogorite.*

1. IONESCU, M. 327. *Arătura sau ogoritul pentru popușoi se face obișnuit primăvara.* PAMFILE, A. R. 69. *Era vremea ogoritului de toamnă.* CONTEMP. 1955, nr. 447, 2/1. *Trandafir mindru-n-florit, Am plecat la ogorit și rău boi-am ostenit.* HODOS, P. P. 44, cf. H II 311, ALR II 5 097/27, A II 12.

3. (Regional) Prașila (a doua a) porumbului. *Prășitul de-al doilea . . . se mai cheamă și prașila a doua . . . mușoroitul, . . . ogoritul.* PAMFILE, A. R. 76, cf. ALR SN I h 101/728.

— Și: ogorit s. n.

— V. ogori.

OGORIT², -Ă adj. (Despre un teren) Făcut ogor (II), arat. *Simțind pînă tîrziu căldura locurilor ogorite.* SANDU-ALDEA, A. M. 122.

— Pl.: ogoriți, -te.

— V. ogori.

OGORITURĂ s. f. (Regional) 1. Cîmp lucrat. Cf. ogor (II 2) (Brădișoru de Jos — Oravița). Cf. H XVIII 142.

2. Prima arătură. Cf. ogor (II 3). Cf. H X 479, A IX 1.

— Pl.: ogorituri. — Și: ogorătură s. f. H X 539.

— Ogori + suf. -tură.

OGÔȘ s. n. v. făgaș.

OGÓVLU adv. (Regional, în expr.) Mai cu ogovlu = mai încet (Drăușeni — Rupea). COMAN, GL.

— Etimologia necunoscută.

OGRĂDĂ s. f. I. (Învechit și regional) Îngrăditură, gard. Cf. ANON. CAR. *În curțile lor vei vedea . . . ferestrele sparte, ogrădzile stricate.* N. COSTIN, ap. GCR II, 12/3, cf. LM, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W. *Boul . . . au dat cu cornul cel stîng și le-au sfărmat zmeilor ogrăzile, zidurile și curțile.* SBIERA, P. 189, cf. ALRM II/I h 359/551, ALR II 3 836/551, ib. 3 838/551, ib. 5 073/310.

II. (Predomină ideea de loc îngrădit, închis de jur împrejur, apărat)

1. (Învechit) Loc de adăpost sau de culcuș al unor animale sălbatice. V. birlog, vizuină. *Latră ca leul în ograda sa.* PSALT. HUR. 6^v/25, cf. PSALT. 15. *Ca leu în ogradă ascuns leșuiaște.* DOSOFTEI, PS. 33/12, cf. GCR I, 365/1.

2. (Învechit și regional) Staul, țarc. *Și vă veți zidi voao . . . ogrăzi dobitoacelor voastre.* BIBLIA (1688), ap. TDRG. *Pilda ușii și a ogradei oilor.* GRECU, P. 189/12. *I-am adus pe amindoi în spinare tocmai de la ogrăzile ciobanului.* GHICA, ap. CADE, cf. ALR I 1 792/954, ALRM SN I h 264/833.

3. Curte; bătătură. *Întru această ogradă, orînd să sap fîntînă, nimerii un săcriu.* HERODOT (1645), 28, cf. 135, PRAY. 55. *De veți afla cum că ș-ar hi făcut nescareva oameni ogrădzi pe locul dumisale, să căutați să le tăieți gardurile (a. 1724).* BUL. COM. IST. IV, 60. *Trimisu-i-au capul la București de l-au pus într-un prepeleac în mijlocul ogrăzii lui.* NECULCE, L. 105. *Această adunare de oaspeți să face în ograda casii.* IST. AM. 64^r/19. *Ograda lui de toate părțile era îngrădită.* DRĂGHICI, R. 100/3. *La ziua [de] întii mai . . . ograda se mătura.* RUSSO, S. 21. *Patru odăițe, ogradă bună cu gard.* NEGRUZZI, S. 1, 302. *Nineacă, las' să mă primblu călare . . . măcar numai pin ogradă.* ALECSANDRI, T. 473. *Cînd mă coborîi în ogradă, văzui o trăsură cu patru cai ce sosise.* BOLINTINEANU, O. 349. *El se opri înaintea unei case ce se ridica izolată în mijlocul unei ogrăzi pustii.* EMINESCU, N. 51. *Cum ajung acasă și trag carul în ogradă, nevasta lui Ipate . . . se duce de-a dreptul în casă plîngînd.* CREANGĂ, P. 176. *Mizerabilul se repezi să iasă din ogradă.* CARAGIALE, O. I, 54. *Să fie mai gras decît porcul meu din ogradă.* ISPIRESCU, L. 178. *Stăteau înaintea cutării ogrăzi Flăcăi într-o deasă grămadă.* COȘBUC, P. II, 204. *După ce-și rîndui găinile în săliță, ieși în ogradă.* DUNĂREANU, CH. 71. *Cucuta crește prin ogradă.* GOGA, P. 19. *Ograda directorului era aproape a treia parte plină cu lume!* AGIRBICEANU, A. 503. *Intrați în ograda unei clădiri din coastele unei biserici.* HOGAȘ, M. N. 17. *Cînd sta sub nucul din ograda boierească . . . , Mură lua vioara.* GALACTION, O. 69. *Mătușa Ruxanda s-a mișcat din cotlonul ei . . . slobozindu-și cobăile care-au umplut îndată ograda cu piuit.* C. PETRESCU, R. DR. 49. *O dată cu soarele ograda se umplea de zgomot.* BRĂESCU, A. 49. *A așteptat atunci să vie seara și a călcat în ogradă, cu gînd să rămîie mai mult.* POPA, V. 98. *Boierul coti la podeș și intră călare în ograda bisericii.* SADOVEANU, O. V, 707. *Privi ograda, bordeiul — și i se părură mai urite ca niciodată.* CAMILAR, N. II, 399. *Au intrat cu carul cu lemnele în ogradă.* SBIERA, P. 12, cf. ȘEZ. I, 46. *Nu-i este permis să iasă și să meargă mai departe decît curtea (ograda) casei.* MARIAN, NA. 127, cf. ALRM II/I h 344, ALR I/672. *Spală-ți rufele în ograda-ți și le întinde pe funia ta.* ZANNE, P. III, 338. ♠ Fig. *Să o-ntoarcă domnul din plean și din pradă Gloata sa cea sfîntă într-a sa ogradă.* DOSOFTEI, PS. 41/12. *Cînd să strîng oameni grămadă În cinstita ta ogradă, Unde-ți iaste sfînta casă.* id. ib. 401/14. *Doamne, . . . du pre robul tău Anichit în dumnezeiasca ta ogradă.* STĂNOIU, C. I. 149.

4. Gospodărie (alcătuită din casă și acareturi) a unui boier; curte boierească. *Am agiuns hop-ciocoi, vătav de ogradă, și din hop-ciocoi, para-ciocoi, stolnic de curte.* ALECSANDRI, T. 1 328. ♠ Copil de ogradă v. copil. ♠ Totalitatea persoanelor care se află în serviciul unei

curți boierești. *Incepe a face un tărăboi de s-a sculat toată ograda în gura lui.* CREANGĂ, P. 304.

5. (Regional) Grădină; livadă. Cf. LB. *La judecătoria județului Argeș se vinde prin mezat o ogradă cu pruni din dealu Piteștilor.* CR (1832), 88¹/32, cf. POLIZU. *Ogrăzile de pruni și mere se îndoiu sub greutatea pomelului.* DELAVRANCEA, S. 54, cf. GRECESCU, FL. 111, DENSUSIANU, T. H. 327. *Urmează apoi grădina, „ograda” cu pomi și în sfârșit țarina.* VUIA, T. H. 97. *Ograda cu maci, cucuruz, castraveți și cartofi.* T. POPOVICI, SE. 7, cf. CABA, SĂL., com. din fostul județ BIHOR, H IV 158, CHEST. II 394/18, ALR I 376/56, 63, 278, 290, 302, 315, 320, ib. 411/80, 278, ib. 674/56, 63, 103, 343, 730, 750, 790, ALR II 6083/64, ALR SN I h 187/64, ALRM SN I h 141, A I 12, III 19. ◇ *Ogradă de vie* = vie de 20—30 de pogoane (Virteșcoiu — Odobești). I. CR. V, 278.

III. (Regional; predomină ideea de teren neîngrădit, folosit într-un anumit scop)

1. Loc cultivat, țarină; semănătură. Cf. H IX 43, CHEST. IV 100/171 b, A III 4.

2. Finaț. H. IX 23, XI 364, XVIII 19, ALR I 409/772, ib. 410/302, 770, 772.

3. Loc pe care se treieră grîul; arie. Cf. SCRIBAN, D., CHEST. II 400/408, IV 127/129.

4. Vatra satului. ALRM SN I h 3.

— Pl.: *ograzi* și (rar) *ograde*. — Și: (regional) *ogreădă* (CHEST. II 400/408, ALR I 376/56, 63, 290, ib. 674/56, 63, 290, 343, ALR II 6083/64, ALR SN I h 187/64, pl. *ogrezi* ALR I 674/290, 343 și *ogreazi* ALR I 674/56) s. f.

— Din v. sl. *орпаша*.

OGRĂDĂȘ, -Ă s. m. și f. (Învechit) Persoană care slujea la o curte boierească. *S-a tâmplat mulți oameni, bătrâni și tineri, răzeși și streini . . . , Cârste Moldovan, ogrădaș, martur, Grigoraș Ciobotar (a. 1766).* IORGA, S. D. XXI, 263. ◇ (Atribuind calitatea ca un adjectiv) *Se fuduleau în cămeșe din întâmplare curate chelarul, chelărița, lăptărița, surugiii, oamenii ogradași albi ca omătul și rași.* RUSSO, S. 21.

— Pl.: *ogradași*.

— *Ogradă* + suf. *-aș*.

OGRĂDEĂ s. f. (Regional) Grădină de legume. Cf. *ogradă* (II 5). Com. VAIDA.

— Pl.: ?

— *Ogradă* + suf. *-ea*.

OGRĂDEĂN s. m. (Cu fonetism regional, în forma *ogragean*) Ogrădaș. Com. FURTUNĂ.

— Pl.: *ogradeți*.

— *Ogradă* + suf. *-ean*.

OGRĂGIOĂRĂ s. f. v. *ograjăoară*.

OGRĂISÎ vb. IV v. *ogirjit*.

OGRĂISÎT, -Ă adj. v. *ogirjit*.

OGRĂJI s. m. pl. v. *ogrinji*¹.

OGRĂJICĂ s. f. (Regional) Grădină de zarzavat (Voivozi — Carei). ALR SN I h 187/325.

— Pl.: *ograjici*.

— *Ogradă* + suf. *-ică*.

OGRĂJOĂRĂ s. f. Diminutiv al lui *ogradă*.

1. (Învechit) Cf. *ogradă* (I). *Să le răsădesc [răchițele]. . . una lângă alta, spre a să alcătui o ogrăjoară ca un zidiu împregiur.* DRĂGHICI, R. 49/3.

2. Cf. *ogradă* (II 3). *Scos-au oasăle lui Cantemir Vodă boierii cei mari afară supt cortu, în ogrăjoara cea mică la curtea domnească.* NECULCE, L. 115. *Ieși din casă, se uită spre chei și începu să măture ogrăjoara mică.* DUNĂREANU, CH. 197. *Pe locul curților și acareturilor de acum, la început era o ogrăjoară înconjurată de bălării.* CAMILAR, N. I, 331, cf. CHEST. II 399/228.

3. (Regional) Grădiniță de flori. Cf. *ogradă* (II 5) (Girișu de Criș — Oradea). LEXIC REG. 71.

— Pl.: *ograjăoare*. — Și: *ograjăoară, ogrejoară* (LEXIC REG. 71) s. f.

— *Ogradă* + suf. *-ioară*.

OGRĂZĂ s. f. (Regional) Colac care se dă la inmormintare, peste sicriu, preotului, rudelor, vecinilor mortului etc. Cf. FRÎNCUCANDREA, M. 178. *O muiere înrudită cu mortul . . . dă peste sicriu . . . preotului o traistă, merindărița, o lumină, un colac numit ogrăza.* id. ib., cf. MARIAN, I. 293.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută. Cf. TDRG care îl pune în legătură cu slavon. *огрызти*, scr. *ogrizati* „a mușca din ceva, a roade”.

OGREĂDĂ s. f. v. *ogradă*.

OGRÉJI s. m. pl. v. *ogrinji*¹.

OGREJOĂRĂ s. f. v. *ograjăoară*.

OGREJÓS, -OĂSĂ adj. v. *ogrinjos*.

OGRESÎT, -Ă adj. v. *ogirjit*.

OGRÉȘ s. m. v. *ogrinji*¹.

OGRÍJI s. m. pl. v. *ogrinji*¹.

OGRIJÎT, -Ă adj. v. *ogirjit*.

OGRINDEĂUĂ s. f. v. *oglindeală*.

OGRÎNJ s. m. v. *ogrinji*¹.

OGRIŢI s. m. pl. (rar) f. pl. 1. Resturi de paie, de fin etc. nemincate de vite; (regional) ovreg. Cf. LB, I. GOLESCU, C., POLIZU, LM, CIHAC, II, 226. *Vaca ca vaca; imi irosea ogrinji din caruță.* GREANGĂ, P. 115, cf. DDRF. *Azi dimineată am dezvoltat bordeiu ca să-i dau [Dumanei] o mână de ogrinji.* VLAHUȚĂ, CL. 64. *Nalt ca o prăjină și slab ca un ogrinji.* CONTEMPORANUL, VI, 387, cf. MARIAN, S.R. II, 55, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W. *Vitele... lasă o rămășiță de ogrinji — tulpinile tari ale firelor de fin.* PAMFILE, A. R. 152. *Joiانا... întoarse capul și-și vîri botul în rămășițele de ogrinji, suflînd puternic.* REBREANU, I. 383. *Trebuie să-și vîndă boii, care mor de foame, deoarece acasă nu mai au nici un ogrinji.* v. ROM. iulie 1961, 75. [Calul] să fie la scuteală legat și să aibă baremi ceva ogrinji dinainte. RETEGANUL. P. I, 70, cf. ȘEZ. III, 83, GRAIUL, I, 272, BUD, P. P. 68, I. CR. IV, 188, CHEST. V 43/46. *Au mîncat vitele finul tot. Ogrinjiile au rămas.* Com. din CUZDRIOARA — DEJ. ♠ E x p r. **Nu lasă orinji** = spune sincer, pe față. PAȘCA, GL. **A face ogrinji** = a face mofturi. CV 1951, nr. 5, 26. *Mereu face ogrinji că nu-i place haina.* ib.

2. (Prin Bucov; în forma *ogreji*) Vrejurile bostanului. A V 18.

— Și: (învechit) **ograjă** (I. GOLESCU, C.), (regional) **ogriși** (ALR I 953/746, 748, 984), **ogriji** (ALR I 953/131, 679, 704, 710, 803, 808, 865, 887, 896), **ogréji** (ALR I 953/596, 954, A V 15), **orinji** (BUL. FIL. II, 290, com. din JINA — SEBEȘ; scris și *oringi* PAȘCA, GL.), **ogrinjini** (ALR I 953/394) s. m. pl.; (rar, sg.) **ogrinj**, **ogreș** (ALR I 953/590) s. m.

— Din scr. *ogrizine* „resturi de mîncare“.

OGRIŢI² vb. IV. I n t r a n z. (Regional) 1. (Despre oi) A se hrăni cu ogrinji. Cf. L. ROM. 1959, nr. 2, 54.

2. F i g. (Despre oameni) A slăbi (Drăgușeni — Pașcani). A VI 26.

— Prez. ind.: *ogrinjesc*.

— V. *ogrinji*¹.

OGRIŢINI s. m. pl. v. *ogrinji*¹.

OGRIŢIŢI, -OĂSĂ adj. (Regional) 1. (Despre fin) Cu multe cotoare. Cf. COMAN, GL., A VI 26.

2. F i g. (Despre oameni) Slab (Drăgușeni — Pașcani). A VI 26.

— Pl.: *ogrinjiși*, -oase. — Și: *ogrejiși*, -oasă adj. A VI 26.

— *Ogrinji*¹ + suf. -os.

OGRIŢI s. m. pl. v. *ogrinji*¹.

OGRIȘI vb. IV. T r a n z. (Regional) A lovi puternic (Petriova — Oravița). CV 1951, nr. 6, 29.

— Prez. ind.: *ogrișesc*.

— Etimologia necunoscută.

OGRIȘI, -Ă adj. v. *ogrișit*.

OGRIȘTEANĂ s. f. 1. (Ban.) Nume dat oilor care au în jurul ochilor un cerc galben (LIUBA-IANA, M. 111, CADE) sau puncte negre (H XVIII 141).

2. (Bot.; prin Ban. și sudul Transilv.; la pl.) Filimică (*Calendula officinalis*). Cf. TDRG, PAMFILE-LUPESCU, CROM. 200, VICIU, GL., H XVIII 168.

— Pl.: *ogriștene*.

— Etimologia necunoscută.

OGUĂ vb. I v. *ogoi*³.

OGUR s. n. (Învechit) 1. Protecție, ocrotire. *În fericitul împărătescul meu ogur, să adaogi și se înmulțești încă și alte credincioase slujbe (cca 1815).* URICARIUL, III, 155. *Te vei întrarma cu toate puterile silinței în fericitul ogur a împărăției mele (cca 1815).* ib. 156.

2. (În superstiții, adesea determinat prin „bun“ sau „rău“) Prevestire, augur. *Acești corbi s-au părut de un rău ogur în socoteala lui Andronius.* CRITIL, 75/32. *Acest hazard îl crezu de ogur bun pentru plinirea planurilor sale.* ASACHI, S. L. II, 57, cf. ALECSANDRI, P. III, 191. ♠ Noroc. *Pentru lege și ogurul împăratului să murim (a. 1715).* ap. ȘIO II, 372, cf. I. GOLESCU, C. *Cine samănă galbini are mîna cu ogur.* ALECSANDRI, T. 1 258. *Poftim [banii] și să-ți fie cu ogur.* id. ib. 1 379, cf. CONV. LIT. XV, 309.

— Pl.: *ogururi*. — Și: *ugur* (ȘIO II, 372, TDRG), *ugor* (SCRIBAN, D.) s. n.

— Din tc. *ogur, ugur*. Cf. fr. *augur*.

OGURLIU, -IE adj. (Învechit; în superstiții) Care aduce noroc, de bun augur. *Toți turcii ținea că este norocos, orguliu, împăratul acesta.* IST. T. R. 58. *Să trăiești, precum doriți, cucoane, și să vă fie sfîntul Vasili ogurliu, cum s-ar prinde.* ALECSANDRI, T. 1 333. *Pasărea asta gîngășă nu mi se pare ogurlie pentru casa noastră.* ISPIRESCU, L. 221, cf. 286, DDRF, ȘĂINEANU. *Cumperi la prezente mai de timpuriu, De vrei să-ți ureze anul ogurliu.* ap. ȘIO II, 372, cf. ALEXI, W., TDRG.

— Pl.: *ogurlii*. — Și: *ugurliu*, -ie, *ughiurliu*, -ie (IST. T. R. 58), *orguliu*, -ie adj.

— Din tc. *ogurlu, ugurlu*.

OGUȘT s. m. v. *august*.

OH interj. v. *of*.

OHĂ interj. (Regional) Strigăt cu care se îndeamnă boii înjugați să meargă la stînga. (Negrești — Baia Mare). ALRM SN I h 234/346.
— Formație pe baza unui sunet reflex.

OHABĂ s. f. (Învechit, atestat prima oară la 1443, cf. BOGDAN, O. 364) Moșie (ereditară) inalienabilă, scutită de impozite și de prestații. Cf. SCL 1958, 167, SCRIBAN, D., ROSETTI, I. SL. 18, PANAITESCU, O. T. 71, 76.

— Pl.: *ohabe*.

— Din slavon. ОХАБА.

OHÁBNIC, -Ă adj. (Învechit și popular)

1. (Despre o proprietate) Inalienabil, ereditar și scutit de impozite și de prestații. *Le-au dat acei părinți ai noștri... să fie moșii ohabnice svintei mă[nă]stiri* (a. 1599). CUV. D. BĂTR. I, 89/2, cf. URICARIUL, VII, 15. *Să o stăpînească dumnealui... cu pace de către mine și de către tot neamul meu, după cum au stăpînit-o și părinții miei, fiindu-i dumnealui moșie ohabnică și stătătoare* (a. 1775). IORGA, S. D. XXI, 83. *Ar putea să aibă unul dintre boieri moșie ohabnică*. BOLLIAU, ap. DDRF, cf. POLIZU, LM. *Popa avea 20 de pogoane ohabnice, 5 ale bisericii și mai lua în fiecă an 10—15 pogoane de la boier*. SĂM. III, 742, cf. I. BRĂESCU, M. 69. *Hotarele moșiei ohabnice a acelor săteni*. AL LUPULUI, P. G. 107. *Grădinița ei, așternută pe pământ ohabnic, înflorea*. P. CONSTANT, R. 95. *Ohabnicele bunuri din dani și din ocini Ajunseră să scoată duhori de grajd și cocini*. ARGHEZI, C. O. 61, cf. com. din TURNU MĂGURELE. ◇ (În legătură cu verbele „a avea“, „a da“ etc.) *Acestea sînt la mănăstiri date dăni de către stăpînii ce le-au avut ohabnice*. ZILOT, CRON. 80. *Să i să dea locul... pe un termen cel puțin de 50 ani cu chirie, dacă nu ohabnic* (a. 1850). DOC. EC. 975. *Boierul... era stăpînul pămînturilor date lui ohabnice de vodă, cu hrisov la mînă de stăpînire neștirbită sub blestem, pentru fiii, nepoții și strănepoții lor*. AL LUPULUI, P. G. 196. ◇ Fig. *Virți-vă printre cei ce se adună și spuneți că voința mea e să nu curgă sîngele pe locașul meu ohabnic*. DELAVRANCEA, O. II, 70. ◆ (Rar) Trainic, durabil. [Traian] *orînd să-și facă stăpînirea ohabnică și fără de nici o îngrijare, au adus multime de italieni aici* (sfîrșitul sec. XVIII). CAT. MAN. II, 8.

2. (Despre un proprietar) Care stăpînește pe viață o moșie (ereditară) inalienabilă, scutită de impozite și prestații. Cf. ALECSANDRI, T. 1749. *Propitaru ohabnic să lumia [= numea] Slătineanu*. GRAIUL, I, 155. (Glumeț) „*Țîțaca*“ *Leona, sora dumnisale mai mare, care era stăpînă ohabnică a gospodăriei, se mișca încolo și încoace prin cameră*. SADOVEANU, N. F. 5. ◆ *Băstinaș, autohton. Văzînd că să pricinuiască pagubă orașului și noriașilor catolici, fiind hamnici orașani de aici, au căutat întru toate cărțile ce sînt la mănăstire* (a. 1735). IORGA, S. D. I—II, 293. ◇ (Substantivat) *A mai trebui să luăm de la boierii Mongești, ohabnicii Copăcenilor, porumb pe datorie*. AL LUPULUI, P. G. 170. ◆ (Substantivat, pl.) Mici agricol-

tori cu o situație socială intermediară între moșneni și clăcași. Cf. SĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D.

3. (Despre robi, slugi etc.) Care este legat pe viață (împreună cu toată familia) de o ohabă. *Să-i fie robi ohabnici în veci* (a. 1743). URICARIUL, XXIII, 280. *Apoi veneau mai marii tronului și slugile ohabnice*. DELAVRANCEA, S. 83.

◇ Fig. (Substantivat) *Nu știm cum îi asta, dar ne dăm ohabnici, căci ne-ați ocrotit în ceasul cel greu*. SADOVEANU, P. M. 266.

— Pl.: *ohabnici, -e*. — Și: **ohávníc, -ă, ohámnic, -ă, ohámic, -ă** (CONV. LIT. XLIV, 657), **hábnic, -ă** (com. din REVIGA-SLOBOZIA), **hámnic, -ă, hohámnic, -ă** (VIRCOL, V. 94), **hohámneec, -ă** (GCR I, 134/25) adj.

— Din slavon. ОХАБНЬ.

OHÁMIC, -Ă adj. v. *ohabnic*.

OHÁMNIC, -Ă adj. v. *ohabnic*.

OHÁVNIC, -Ă adj. v. *ohabnic*.

OHAVNICIE s. f. (Învechit, rar) Situația de posesor al unei ohabe. Cf. LM.

— *Ohavnic* + suf. *-ie*.

OHÍ interj. (În limbajul muncitorilor forestieri) 1. Semnal prin care lucrătorii de la uluc confirmă că au înțeles comanda care le-a fost transmisă anterior. ARVINTE, TERM. 157.

2. Semnal prin care se anunță încetarea trimiterii lemnelor pe uluc. *Răspunsul de sus veni la vale din om în om: — Ohi! Curgerea buștenilor conteni*. SADOVEANU, O. XIV, 554, cf. ARVINTE, TERM. 157. ◇ *Ohi drecea* = semnal prin care se anunță încetarea lucrului pe uluc, pentru a se pune în ordine materialul lemnos. *Ohi! drecea! veni altă strigare de sus. Tovarășul meu imi talmăci: — Pauză mai mare! Cei de sus adună în creștet tot ce mai au gata de aruncat la vale*. SADOVEANU, O. XIV, 554, cf. ARVINTE, TERM. 157. *Ohi chira* (sau *tira*) = semnal prin care lucrătorii care supraveghează transportul anunță oprirea unui buștean pe uluc. Cf. id. ib. 157.

— Și: **ahí** (ARVINTE, TERM. 157), **hohí** (id. ib.) interj.

— Cf. it., friul. o h i, o h e.

OHÍGĂ s. f. v. *obsigă*.

OHLOCRAȘTIE s. f. v. *ohlocrație*.

OHLOCRAȚIE s. f. (Grecism rar) Formă de guvernămint în care întreaga putere aparține maselor populare. *Daca biruiește norodul și nu priimește să aleagă oblăduitorii săi dintre nobili, ci din sînul său să-i scoată, atunci să așază republica; iar deaca voiește să stăpînească singur,*

obăduirea să numește *ohlocrație*. CR (1829), 173¹/29. *Olocrație este când tot populus au răpit iceastă putere*. GENILIE, G. 139/7, cf. BĂRCIANU.

— Scris și: *olocrație*. — Pl.: *ohlocrații*. — Și: *ohlocraștie* (CR 1829, 25¹/17), *ocloratie* (POLIZU) s. f.

— Din gr. *ὀχλοκρατία*, fr. *ochlocratie*.

OHM s. m. Unitate de măsură a rezistenței electrice, în sistemul de unități metru-kilogram-secundă-ampere, egală cu rezistența pe care o opune un conductor electric străbătut de un curent de un ampere la tensiunea de un volt. Cf. PONI, F. 260, ENC. TEHN. I, 115. *Adecea obiectul produs, noțiunea stabilită poartă numele creatorului, de exemplu, în fizică, ampere, curie...*, *ohm*. GRAUR, N. P. 153, cf. LTR², DER.

— Pronunțat: *om*. — Pl.: *ohmi*.

— Din fr. *ohm*.

OHMMĒTRU s. n. Instrument pentru măsurarea directă a rezistenței electrice. Cf. NOM. MIN. I, 172, LTR², DER.

— Pronunțat: *om-me*. — Pl.: *ohmmetre*.

— Din fr. *ohmmètre*.

OHÓ interj. (Pronunțat de obicei cu „o“ final prelungit și cu repetarea silabei finale) 1. Exclamație care exprimă surprinderea, neîncrederea etc. față de cele spuse de cineva. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., BĂRCIANU. *Cum? N-am auzit? ... O! ho! ho! ... Cu bătrînețele ...* DELAVRANCEA, O. II, 48. *Cît ceri pe ea? — Să-mi dai cinci lei. — O-ho! Săracul de el*. BRĂESCU, A. 109, cf. SCRIBAN, D.

2. Exclamație care precedă și întărește o afirmație sau o constatare. Cf. ȘĂINEANU. *O! ho! ho! Slovenii s-au pripit la scris ...* DELAVRANCEA, O. II, 41. *Îl doare capul ... Oh-ho! ...* *Îl doare ...* id. ib. 57, cf. 74.

3. (Regional) Strigăt cu care se opresc vitele (CHEST. V 77/8) sau caii (ALR II 3 251/886). ♦ (Familiar, de obicei la adresa unui vorbitor) Destul, stai, oprește-te! Cf. BĂRCIANU. *Oho, tată — zise feciorul de împărat curajos — că nu-i așa!* MERA, L. B. 48.

— Scris și: *o-ho* și *oh-ho*. — Și: **ohohó** (scris și *o ho ho*) interj.

— Formație pe baza unui sunet reflex.

OHOHÓ interj. v. *oho*.

OHOTÁ vb. I. I n t r a n z. (Prin nord-vestul Olt.) „A umbla de colo pînă colo“. GR. s. v, 122.

— Prez. ind.: ?

— Din ucr. **охотитися** „a alerga după ceva“.

OHÓTÁ s. f. (Prin Bucov.) Curaj (com. din STRAJA — RĂDĂUȚI); plăcere, poftă, apetit (com. din BUCOVINA).

— Pl.: ?

— Din ucr. **охота**.

OHSÍGĂ s. f. v. *obsigă*.

OHTÁ vb. I v. *ofta*.

OHTÁRE s. f. v. *oftare*.

OHTÁT s. n. v. *oftat*¹.

OHTÁTŪRĂ s. f. v. *oftătură*.

ÓHTICĂ s. f. v. *oftică*.

OHTICÍ vb. IV v. *oftica*.

OHTOÍC s. n. v. *octoih*.

OHTOÍH s. n. v. *octoih*.

OI interj. 1. (Învechit) Exclamație folosită în invocații. *Și-i grăi lui: oi, așa, doamne, eu am crezut că tu ești H[risto]s, fiul lui D[u]m-[ne]zeu* (a. 1669). GCR I, 187/38.

2. (Popular) Exclamație care exprimă diverse stări emotive:

a) mîhnire, amărăciune, regret; compătimire. V. a! a h! h e i! o f! v a i! Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Oi, domnu David, oftă munteanca; noi n-avem neamuri aici la Măgură*. SADOVEANU, B. 108. *Oi! săracă față albă, Cum te-i face țină neagră*. MARIAN, I. 328. *Oi, saraci calule; cum ti-or tăie mîni și cum ț-or da hoitu la cîni*. ȘEZ. IV, 203. *Luo nora corfa pă mîină, Mearsă-n sat după făină. Rupsă fat-a blăstăma: „Oi, d'in căși-mpărăt'est'i Șad în corturi țigă-ñeș't'i“*. DENSUSIANU, T. H. 93, com. LIUBA. ♦ (În cîntece populare, precedat de „d“) *D-oi, slujnică, draga mea, Ce horești așa cu jele În butul dragostii mele?* TEODORESCU, P. P. 84. *D-oi, bădiță bădișor, M-ai învățat a iubi Ș-acum mă lași a dori!* JARNÍK-BİRSEANU, D. 250. *D-oi, săracă mîndra mea, Că ș-asear-am fost la ea Ș-o găsiu c-o sucnă rea, Pe cea bună și-o cîrpea!* id. ib. 441;

b) nemulțumire, neplăcere. V. a! o! o f! *Oi, doamne, Davide, cum nu te mai astîmperi; de ce-ai scos băietul din casă pe vremea asta?* CREANGĂ, A. 24;

c) dorință; îndemn. V. h a i! o! *Simeon prinse a rîde cu voie-bună. — Oi, pan Zubovski, strigă el, fii vesel și petrece!* SADOVEANU, O. V, 594. ♦ (În cîntece populare, precedat de „d“) *D-oi, măicuță, dulcea mea, Mărită pe Bogița*. BUGNARIU, N. *D-oi, ortace lupule, Gonește-mi tu văile ... Că eu gonesc culmile*. DENSUSIANU, T. H. 297.

3. Cuvînt care servește ca început de refren în colinde. *La vîrfuri de nouă meri, Oi leroim dai leroi, doamne, Ardu-mi nouă lumînări*. PAMFILE, CR. 104, cf. 81, 102, PAPAHAĞI, M. 228. ♦ (Precedat de „d“) *Mina noaptea moș Crăciun,*

D-oi, moș Crăciun cel bătrîn. JARNÍK-BİRSEANU, D. 514.

— Formație pe baza unui sunet reflex.

OIĂGĂ s. f. v. *uiagă*.

OLĂMĂ s. f. (Prin Ban.) Mulțime de oi (1). Cf. CDDE. *Atîta oiamă am văzut în pustă, că nu pot să spun.* Com. din BERZOVIA — REȘITA.

— **Oaie** + suf. -*amă*.

OIB s. n. v. *uib*.

OICĂ s. f. (Prin Maram., Transilv.) Oiță (I 1). Cf. DRĂGANU, ROM. 78, ALR I 324/359, ib. 1765/355, A II 3.

— Pl.: *oici* și *oică* (ALR I 324/359).

— **Oaie** + suf. -*ică*.

ÓIDEA interj. v. *hoidea*.

OÍDIUM s. n. sg. 1. Nume dat ciupercilor parazite care formează pete cenușii-fumurii pe suprafața organelor plantelor atacate. Cf. CADE, SCRIBAN, D., DL, DM.

2. Boală a viței de vie și a altor plante de cultură produsă de aceste ciuperci. Cf. SCRIBAN, D., DL, DM.

— Pronunțat: *o-i-di-um*.

— Din fr. *oïdium*.

OIDOLÁN s. n. v. *bodolan*.

OIDOLEÁN subst. v. *odolean*¹.

OIDULEÁN subst. v. *odolean*¹.

OIEGÁR s. m. v. *uiegar*.

OIEGĂRIE s. f. v. *uiegărie*.

OIEGÓS, -OÁSĂ adj. v. *uiegos*.

OIEGŪȚĂ s. f. v. *uieguță*.

OIÉM s. n. v. *uium*.

OIÉNE s. f. pl. (Regional) Numele unor ciuperci comestibile, nedefinite mai îndeaproape (Roșia — Beiuș). ALR II 6404/310. *Oiēni verzi și roșii*. ib.

— Etimologia necunoscută. Cf. oiță (III 3).

OIÉR s. m. I. 1. Crescător, proprietar sau negustor de oi (1); (regional) oieș; p. ext. păstor, cioban. V. mocan, baci, scutar, tîrlaș. *Pălării de care poartă pe pusele Ungariei oierii, porcarii și văcarii.* BARIȚIU, P. A. III, 24. *Din fluier sugă câmpul*

jelania oierului. LESNEA, A. 94. *Într-un cotlon al văii care se deschidea, se afla stîna unor oieri străini.* SADOVEANU, O. IX, 16, cf. X, 609. *Bătrînul era oier și tot oier m-am făcut și eu.* V. ROM. octombrie 1954, 146. *Sămînța udeștenilor se trage din oieri maramureșeni.* CAMILAR, N. II, 5. *Era cel mai bogat negustor de vite și oier din regiunea mărginenilor.* VORNIC, P. 235, cf. DEȘLIU, G. 25. *Trei români, oieri din Arde- liu . . . , sfîrșindu-li-se pascătoarea în țara lor . . . , se hotărîră ca să părăsească pe un timp oarecare vetrele străbune.* MARIAN, T. 230.

2. Slujbaș însărcinat cu incasarea oieritului¹. *Slujbașii oieri, după relile lor năvăliri, năpă- tuind la scris cu sume mai mari decît sînt . . . au îndrăznit pe alocurea după vremei de au scris și berbecii și țapii în rîndul oilor celor groase (a. 1805).* TES. II, 338. *Lăcuste mai puțin pustietoare decît cămărașii, iedecliții, goștenarii, oierii, vădrarii . . .* RUSSO, S. 109.

II. 1. (Astron.; art.; rar) Lira. *Stă-n mijlocul bolții oierul, Luceafăru-i gata s-apuie.* COȘBUC, P. II, 7.

2. (Regional) Căpușă (*Ixodes ricinus*) (Șoi- muș — Tirgu Mureș). ALR I 1206/150.

— Pl.: (I 1, 2, II 2) *oieri*.

— **Oaie** + suf. -*ar*.

OIERÍE¹ s. f. Stîină, tîrlă. V. saivan. *Un lup, . . . vrînd se între teptil la vro oierie, Nimeri din întîmplare tocma într-o cînărie.* DONICI, F. II, 27/3. *Oieria trebuie să fie acope- rită . . . , încît nici să nu plouă, nici să nu ningă înăuntru.* ENC. VET. 537, cf. H IX 88.

— Pl.: *oierii*.

— **Oaie** + suf. -*ărie*.

OIERÍE² s. f. (Rare) Oierit². PAMFILE, J. III, 91.

— **Oier** + suf. -*ie*.

OIERÍT¹ s. n. Dijmă în natură percepută, în trecut, asupra oilor (1); impozit plătit pentru pășunatul oilor. *Avusem . . . nevoi greale pentru oierit (a. 1698).* IORGA, B. R. 204, cf. MAG. IST. IV, 95/30. *Iară birurile țerei le-au mai înălțat, adecă oieritul și văcărîtul.* ȘINCAI, HR. III, 294/36. *Birurile . . . nu mai înceta de pe lăcui- torii țării, vinericiul, oieritul, dijmăritul [i] lua îndoit și întreit.* DIONISIE, C. 174. *Încărcătura vinăriciului, dijmăritului, oieritului, tutună- ritului.* ZILOT, CRON. 79, cf. I. GOLESCU, în PR. DRAM. 67. *Vrea să cumpere „huzmeturile acestor cinci județe, adecă: dijmăritul cu tutună- ritul și oieritul și vinăriciul“ (a. 1822).* IORGA, S. D. VIII, 91, cf. URICARIUL, V, 356/15. *Astfel ei au plătit în tot anul haraciul, ploconul bairamului, văcărîtul, banii calului și oieritul la trei ani.* BĂLCESCU, M. V. 597. *Oieritul de la patru parale l-a suit la douăzeci și cinci, bez ploconul.* GHICA, S. 512, cf. I. IONESCU, M. 744. *Dajdii*

pămîntene, precum oierit, vinăriciu, vamă. ODOBESCU, s. II, 14, cf. OȚETEȚA, T. V. 51. ♦ P. e x t. Impozit perceput pe vite. Oieritul era o dajdie pentru care se plătea de fiecare vită mare și mică câte cinsprezece parale. FILIMON, O. I, 121.
— **Oaie** + suf. -ărit.

OIERÎT² s. n. Creșterea oilor (1); p. e x t. (regional) păstorit (GR. S. V, 304). *Trăiesc oamenii din oierit.* D. ZAMFIRESCU, I. 156. *Nechifor Lipan s-a arătat totdeauna foarte priceput în meșteșugul oieritului.* SADOVEANU, O. X, 516. *Sfîrșise oieritul de aproape o lună.* CAMILAR, C. 80.
— **Oier** + suf. -it.

OIEȘC, OIĂSCĂ adj., s. f. 1. Adj. (În poezia populară) Care aparține oilor (1); de oaie, ca al oilor. *Da tu, cuc călugăresc Cu barba de păr oiesc! Cum de tu ai cutezat În Țiligrad de-ai intrat?* BIBICESCU, P. P. 299. *Bubă vînată, Bubă căiască, Bubă vâcească, Bubă căprească, Bubă oiască.* GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 29, cf. GR. S. VI, 125.

2. S. f. (Bot.; regional) Rostopască (*Chelidonium majus*). BUJOREAN, B. L. 387.
— Pl.: oiești.
— **Oaie** + suf. -esc.

OIEȘ s. m. (Prin Maram. și nordul Transilv.) Oier (1). *Oieșu cată păcurar, se tocmește cu el și-l bagă. Apoi... să-nsîmbră cu alții să fie deplin boteiul.* CHEST. V 24/92. *Unii oieși... taie [urda] felii.* IB. 144/66, cf. 4/66, VIII 51/27, MAT. DIALECT. I, 83.
— Pl.: oieși.
— **Oaie** + suf. -eș.

OIEȘEĂ s. f. (Bot.) Urzică-mică (*Urtica ureus*). Cf. POLIZU, DDRF, BRANDZA, FL. 110, GRECESCU, FL. 517, ALEXI, W., TDRG.
— Pl.:? — Și: oieșeă s. f. BIANU, D. S.
— Etimologia necunoscută.

OIÉT s. n. (Prin Ban.) Mulțime de oi (1); (regional) oiamă, oime. Cf. CDDE.
— **Oaie** + suf. -et.

OILARÎND interj. v. ler.

OILÉR interj. v. ler.

OILERÁNDA interj. v. ler.

OILOILÓ interj. v. aoleu.

OÍM s. n. v. uium.

OÍME s. f. (Prin Transilv.) Mulțime de oi (1); (regional) oiamă, oiet. Cf. CANDREA, T. O.

51. *Laptele... d'e-i d'e la oimuri luat.* T. PAHAĞI, M. 136, com. din fostul județ Mureș.
— Pl.: oimuri.
— **Oaie** + suf. -ime.

OINÁR s. m. v. hoinar.

OINĂ¹ s. f. sg. Joc sportiv între două echipe, cu o minge mică: fiecare jucător din echipa „la bătaie“, după ce bate mingea cu un băț, încercînd să o trimită cît mai departe în terenul ocupat de echipa „la prindere“, fuge printre adversari pentru a ajunge în fundul terenului și a reveni la linia de plecare fără a fi atins cu mingea de către aceștia. *Sînt oreo trei jucuri cu mingea: țicul, hoina și poarca.* CONV. LIT. IX, 7. *Puțin mă stingherea de la jocul mijoarcei, al zmeilor și al oinei.* GANE, ap. CADE. *Spune că nu-s încă bun, Nici de cușma bărbătească, nici de numele străbun. Și de ce? că fug de curte, că-n ogoi mă joc de-a hoina.* DAVILA, V. V. 27, cf. DR. I, 289. *Jocurile... erau din cale afară de nebunești: șodronul, pichiul, oina care-ți lua talpa ghetelor.* BRĂESCU, A. 126. *Fusese un jucător de oină faimos în țara întreagă.* V. ROM. IULIE 1954, 22. *Întrecerile din penultima etapă a campionatului republican de oină... s-au încheiat.* SP. POP. 1963, nr. 4320, 2/5, cf. H X 23, 70, 318, XII 387, ALR II 4348/514, 531, 727, 791, 812, 987.

— Accentuat și: oîná (ALR II 4348/414, 520).

— Și: hóină s. f.

— Etimologia necunoscută. Cf. te. o y u n.

OINĂ² s. f. (Învechit, neobișnuit) Carne de oaie (1). *Perii miei în lînă să nu-i întoarcă și carnea mea în oină să nu o prefacă.* CANTEMIR, IST. 71.

— Pl.:?

— De la oaie, după lat. *ovina*.

OINĂRÍ vb. IV v. hoinări.

OINĂRÍE s. f. (Regional) Loc unde se adăpostesc oile. Cf. oierie (Bălilești — Curtea de Argeș). H IX 171.

— Pronunțat: o-i-. — Pl.: oinării.

— De la oaie.

OINÍST s. m. Jucător de oină. *Își găsisse un adept între purtătorii de rachetă, străvechiul „cuc“, glorie a oiniștilor de odinioară.* TEODOREANU, M. II, 253.

— Pl.: oiniști.

— **Oină¹** + suf. -ist.

OIȘEĂ s. f. v. oieșea.

OIȘOARĂ s. f. (Popular) Oiță (I 1). *Să ne miluiască... cu bouleani, cu călușei, cu vâceșere cu oișoar[e]* (cca 1620). IORGA, D. B. I, 35, cf.

BUDAI-DELEANU, LEX. *Să-mi dea și mie o sumă bună, ca să-mi pui la loc călușăii miei, oișoarele mele, iepșoarele mele și celelalte vite.* I. GOLESCU, în PR. DRAM. 63. *Ciobănașii toți venea, Oișoarele-nșira.* TEODORESCU, P. P. 474, cf. 510, ȘEZ. V, 114. *Are un om câteva oișoare.* CHEST. V 18/77. *Are mîndra oișoare Să mi-o poarte [iarba] prin picioare.* FOLC. TRANSILV. I, 22.

— Pl.: oișoare.

— Oaie + suf. -ișoară.

OIȘTE¹ s. f. 1. Bară lungă de lemn fixată în crucea carului (cărutei, trăsorii etc.) de-a dreapta și de-a stînga căreia se înhamă caii sau se înjugă boii. V. proțap. *Să facă tot lemnul nou de iznoavă și toate roatele nouă și oiștea mai scurtă!* (a. 1802). IORGA, S. D. XII, 144. *Carăle ce cară mărfuri nu sînt cu patru roate, nici cu oiște la mijloc, unde să înhame doi cai.* GOLESCU, I. 98. *Acei care au venit să ridice trăsura au rupt oiștea.* MILLO, în PR. DRAM. 312. *Din mesteacăn se face butuci de roți, oiști, carîmbi și alte lemne de trebuință.* I. IONESCU, D. 437, cf. LM. *Mihai căzuse de o parte și surugiul de alta, iar caii alergase înainte cu oiștea ruptă.* CONV. LIT. VII, 45. *Două iepe... se sprijineau mai todeauna de oiștea căruței.* CREANGĂ, P. 106. *De la București pînă la Ploiești se călătorea în birjă de Herasca cu coviltir și codirlă, cu patru cai în rînd, doi la oiște și doi la cellău!* CARAGIALE, O. IV, 193, cf. ȘĂINEANU, BĂRCIANU, ALEXI, W., NICA, L. VAM. 177. *Elevii cioplesc obezi și oiști.* I. BOYEV, B. I, 190. *Căruțașii au răsucit oiștea în loc și-au întins biciul pe spinarea cailor.* POPA, V. 126. *Mocanul nostru căruțaș își adusesse caii de la apă și-i pusesse în pripă la oiște.* SADOVEANU, O. XVI, 66. *Paraschiv ieșise din grajd și se uita nepăsător la omul care apucase oiștea căruței.* PREDĂ, M. 158. *Mihai ședea pe oiște, abătut.* CONTEMP. 1953, nr. 344, 4/2. *Falcelele... îmbucă tînjala de care trag boii, sau oiștea cu feliharțu.* BREBENEL, GR. P., cf. ALR I 829/116, 180, 780, A III 5. *Alba nainte, alba la roate, Oiștea goală de-o parte.* CREANGĂ, P. 108. *Judecata e ca o trăsură cu două oiști, cînd înainte, cînd înapoi o poți mîna.* ZANNE, P. V, 364. ◆ **E x p r.** **A(o) nimeri** (sau **a o potrivi, a da ca Irimia sau ca Ivan, ca neica Stan**) **cu oiștea-n gard** = a spune sau a face o prostie mare. *Ia seama, Ioane, să nu dai cu oiștea-n gard! murmură dînsul zîmbind zăpăcit.* REBREANU, I. 110, cf. ZANNE, P. III, 164, VI, 166, 315, com. din TEPEȘ VODĂ — CERNAVODĂ. ◆ **F i g.** Parte a constelației carul-mare, alcătuită din trei stele, așezate în prelungirea careului care închipuie un car. *Lucașăru-i gata s-apuie, Iar carul spre creștet se suie Cu oiștea-n jos.* COȘBUC, P. II, 7. *Deasupra lor carul mare și-a plecat oiștea de aur în jos.* ANGHEL-IOSIF, C. L. 116. *Carul mare își îndreptase oiștea în sus, spre albastrul nemărginit al bolții instalate.*

MIHALE, O. 80. *Oiștea carului mare atîrna spre pămînt cînd hotărîră să se culce.* V. ROM. mai 1953, 98.

2. Parte componentă a morii de vînt cu ajutorul căreia aceasta se rotește pentru a o aduce cu aripile în poziție potrivită spre a fi acționate de vînt; proțap, cîrmă. Cf. DAMĂ, T. 162, PAMFILE, I. C. 189.

3. (Regional) „Prăjină pe care se întind straietele”. ȘEZ. III, 87.

— Pl.: oiști. — Și: (regional) **hóişte** (PĂCALĂ, M. R. 455, H IX 6, 37, 60, ALR I 818/803, 808, 820, 825, 837, 840), **óştie** (ALR II 5650/682), **oşte** (ALR II 5080/192) s. f.

— Din bg. **ошце**.

OIȘTE² s. f. (Regional) Loc unde pasc oile (1) (Vașcău). CHEST. IV 117/91.

— Pl.: ?

— Oaie + suf. -iște.

OIȘTE³ s. f. v. **ostie¹**.

OIȚĂ s. f. I. Diminutiv (hipocoristic) al lui oaie.

1. Cf. oaie (1). Cf. ANON. CAR., BUDAI-DELEANU, LEX., LB. *Ce-ți pare mai blînd, mai plăpînd ca oițele?* JIPESCU, O. 48. *Ne-am calicic cu desăvîrșire: ... ba oițe, ba stupi, ba cai și boi s-au dus ca pe gura lupului!* CREANGĂ, A. 114. *Stăpînu-meu a pus de și-a tuns oițele.* ISPIRESCU, L. 208. *Oițele au pornit, Oițele-au flămînzit.* TEODORESCU, P. P. 204. *Strigă, strigă, să se strîngă Fetele din valea lungă Ca oițele la strungă.* JARNIK-BİRSEANU, D. 360, cf. 76. *Oițele moarte Le-am topit pe toate.* MARIAN, SA. 44. *Cînd a luat... oițele în samă, erau toate la număr.* MERA, L. B. 26, cf. DIACONU, VR. 16, CHEST. V 77/51. ◆ (Regional) *De-a oițele* = numele unui joc de copii. Cf. H IV 57.

2. Fig. Cf. oaie (2). Cf. DOSOFTEI, PS. 247/16. *Tochmai cînd maica Rahila apropia suta de ani îi fu dat să crească pentru Domnul încă o oiță.* GALACTION, O. 317.

II. P. a n a l. 1. (Regional) Pată mică albă (rar neagră) care apare uneori pe unghiile degetelor de la mînă; noiță. Cf. I. GOLESCU, C., BĂRCIANU, PAMFILE, A. R. 253, com. PAȘCA, com. din STRAJA — RĂDĂUȚI.

2. (Rare) Nourăș alburii aducător de ploaie. Cf. ȘĂINEANU, BĂRCIANU, JAHRESBER. VIII, 154, CIȘMAN, FIZ. I, 558.

III. 1. Nume dat mai multor păsări: **a)** (și în sintagma *oiță îmbrobodită*, BĂCESCU, PĂS. 119) cînteză de iarnă (*Fringilla montifringilla*). Cf. MARIAN, O. I, 383, JAHRESBER. XII, 139, TDRG, DOMBROWSKI, P. 131, BĂCESCU, PĂS. 118; **b)** scatiu (*Fringilla carduelis spinus*). Cf. ȘĂINEANU, JAHRESBER. VIII, 154; **c)** codroș (*Phoenicurus phoenicurus*). DOMBROWSKI, P. 391, BĂCESCU, PĂS. 118; **d)** sticlete (*Carduelis*

elegans). Cf. H IV 250; e) codobatură (*Motacilla alba*). BĂCESCU, PĂS. 118, cf. ALR I 1042/746, 896, 926; f) țiclete (*Sitta europaea*). BĂCESCU, PĂS. 118. ◇ Compus: **oiță-de-munte** = *Phoenicurus ochruros*. BĂCESCU, PĂS. 118.

2. (Bot.; mai ales la pl.) Nume dat mai multor plante: a) (și în sintagma *oiță sălbatică*, BRANDZA, FL. 27) deditei de pădure, deditei sălbatic (*Anemone silvestris*). Cf. CANDREA, F. 299; b) sisinei de munte (*Anemone alpina*). Cf. GRECESCU, FL. 27, SIMIONESCU, FL. 110; c) floarea-paștilor (*Anemone nemorosa*). Cf. BRANDZA, FL. 525, GRECESCU, FL. 26, BARCIANU, JAHRESBER. VIII, 154, ALEXI, W., TDRG; d) omeleuțe (*Anemone narcissiflora*). PANȚU, PL.; e) deditei (*Anemone pulsatilla*). DDRF, cf. ȘEZ. XV, 25.

3. (Bot.; regional) Pinișoară (*Russula lepida*) (Someș Guruslău — Zălau). Cf. MAT. DIALECT. I, 213.

IV. (Regional; de obicei art., și la pl.) Numele unui dans popular (H II 168, V 408, XIV 94, PAMFILE, J. II, 36, 157, LEXIC REG. 61); horă (PIRVESCU, C. 16, CATANELE, 127, VARONE, D. 120) și învîrtită (PIRVESCU, C. 16); bir-oiță (PAMFILE, J. III, 9).

— Pl.: *oițe*.

— **Oaie** + suf. *-iță*. Pentru II 2 cf. germ. Sch ä f c h e n, magh. b á r á n y f e l h ő.

OIȚICĂ s. f. 1. (În poezia populară) Oiță (I 1). (Fig.) *Dar el oriicit ar îmbla Ca mine nici c-a afla. Oițică blîndișoară Și nevastă bălăioară*. ALECSANDRI, P. P. 302.

2. Alegea unei păsări nedefinite mai îndeaproape. Cf. BĂCESCU, PĂS. 119.

— Pl.: ?

— **Oiță** + suf. *-ică*.

OIȚOI s. m. (Regional) Numele a două păsări: a) cîntezoi (*Fringilla coelebs*). Cf. DDRF, BĂCESCU, PĂS. 119; b) cînteză de iarnă (*Fringilla montifringilla*). Cf. MARIAN, O. I, 383, BĂCESCU, PĂS. 118.

— Pl.: *oițoi*.

— **Oiță** + suf. *-oi*.

OIŪM s. n. v. uium.

OJĂG s. n. v. hodgeag.

OJĂ s. f. Lac de unghii.

— Etimologia necunoscută.

OJĂJÎ vb. IV v. ojiji.

OJEBÎT, -Ă adj. (Regional) Lovit, jupuit prin lovire (Bistrița — Turnu Severin). LEXIC REG. 49.

— Pl.: *ojebîți, -te*.

— Etimologia necunoscută.

OJEJÎT, -Ă adj. v. ojijit.

OJIC s. n. v. ojig.

OJIG s. n. (Prin Olt.) Senzație de arsură pe tubul digestiv, însoțită uneori de greață; jărăgai. *Avem să-l dăm în târbacă pînă i-o veni ojic și o ameți*. P. CONSTANT, R. 196, cf. I. CR. V, 280, PLOȘOR, V. O. 12, CANDREA, F. 221. *Cînd mîntînci ceva care nu-ți prea place, îți vine ojic pe gît, arsură, jărăgai pe gît*. ARH. OLT. XXI, 271, cf. CHEST. VIII 22/25, ALRM II/I h 182.

— Pl.: (rar) *ojiguri*. — Și *ojic* (pl. *ojicuri* CIAUȘANU, V. 184) s. n.

— Din scr. **ożeg** „arsură“.

OJIJÎ vb. IV. (Regional) 1. **T r a n z.** (Complementul indică lemne, vreascuri, paie etc.) A usca, a zvînta; a aprinde. Cf. LB, DDRF, GHETIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., N. REV. R. VIII, 87, PAȘCA, GL. ◇ Refl. Cf. H XVII, 180, CIAUȘANU, V. 184. *Pune și lemne verzi pe foc că se ojijesc ele*. PAȘCA, GL., cf. TOMESCU, GL., ALR II/886. *Vezi, pune puțin lemnele celea pe sobă, ca să se ujască*. CV 1950, nr. 4, 45, cf. LEXIC REG. 30.

2. **T r a n z.** (Complementul indică focul) A înteți. *Mai ales atunci cînd se bagă pîinea în țast, [focul] trebuie bine ojijit, să fie bine arsă vatra peste tot, ca să se coacă pîinea*. I. CR. IV, 251. ◇ Refl. Cf. LEXIC REG. 30. ◆ Refl. Fig. A se supăra, a se revolta, a se aprinde. TOMESCU, GL.

3. Refl. A se încălzi la sobă. LEXIC REG. 83.

— Prez. ind.: *ojijesc*. — Și: **ojăji** (TOMESCU, GL.), **ujiji** (BARCIANU, ALEXI, W., DR. VIII, 124), **ujuji** (CIHAC, II, 438, DDRF, GHETIE, R. M., BARCIANU, TDRG, DR. VIII, 124), **uji** vb. IV.

— Din bg. **ожижам**.

OJIJIRE s. f. (Regional) Faptul de a (se) ojiji; uscare; ardere. Cf. LB, LM, DDRF.

— V. *ojiji*.

OJIJÎT, -Ă adj. (Regional; despre lemne, vreascuri etc.) Care arde ușor; uscat. *Fata Kivului e... iute la fire ca lemnele ujujite*. DELAVRANCEA, S. 9. *N-am putea duce l-alde biata Bălașa ceva curmeie de oiță și vreascuri ujujite?* id. ib. 183, cf. DDRF. ◇ Fig. *Gîtul îl are totdeauna ojejit de băutură*. IOVESCU, N. 71.

— Pl.: *ojijiti, -te*. — Și: **ojejit, -ă, ujujit, -ă** adj.

— V. *ojiji*.

OJINĂ vb. I v. ujina.

OJINĂ s. f. v. ujină.

OJINGÓS, -OĂSĂ adj. (Prin Vilcea, despre țesături) Aspru, scortșos. CIAUȘANU, v. 184.

— Pl.: *ojingoși, -oase*.

— Etimologia necunoscută.

OJINI vb. IV v. *ujina*.

OJINIȚĂ s. f. v. *ujiniță*.

OJIVOÍ vb. IV. In t r a n z. (Învechit, rar) A trăi, a viețui. *Aduce și „ispisoc de pără și de rămas“... pentru vânzarea Nastăsiei Bărlădeanița, la Blănești, „pre unde au ojivoit de veaci“ (a. 1661). BUL. COM. IST. IV, 170. ♦ Refl. Pre unde s-au ojivoit [sic] de veaci (a. 1661). id. ib. 168.*

— Prez. ind.: *ojivoiesc*.

— Din slavon. ОЖИВАТИ.

OJÓC s. n. v. *ojog*.

OJÓG s. n., s. m. (Regional) 1. S. n. Cociorvă (TDRG, ȘEZ. II, 42, VIII, 91, CHEST. II 316/49, ALR II 3879/157, 365, A V 15, 16, 20, 22, VI 4); coada cociorvei (PAȘCA, GL., BUL. FIL. II, 290, com. MARIAN, com. din BĂLĂCEANA — GURA HUMORULUI și din LUPȘA — ABRUD); băț lung care are la un capăt o cirpă sau un mănunchi de zdrențe, de pănuși (udate) etc. și cu care se curăță cuptorul de spuză (LB, CIHAC, II, 226, LM, DDRF, GHETIE, R. M., REV. CRIT. III, 172, A III 2, com. din BISTRITA, din MONOR — REGHIN și din PODENI — AIUD) sau se răcește când e prea încins (CHEST. VIII 25/34). *Bătrina știa... A chiema pribegiții prin fumariu, A călări pe ojog, ca pe un armăsar! BUDAI-DELEANU, T. V. 109.*

2. S. m. Fig. Om înalt și subțire. *Da ce vrei, mă, ojugule! În luptă să ne luptăm, în săbii să ne tăiem?* COM. SAT. V, 110, com. din BĂLĂCEANA — GURA HUMORULUI. ♦ (Ca epitet, precedind termenul calificat de care se leagă prin prep. „de“) Om decăzut din punct de vedere moral. Com. din LUPȘA — ABRUD. *Am fost la ujongul de Cristea să văd dacă pot scoate banii ce i i-am dat ca împrumut.* ib.

3. S. n. Coajă de mesteacăn (Pîrvova — Băile Herculane). CHEST. II 317/10a. ♦ „Lemn asemănător cu iasca sau putregaiul uscat“. Com. din LOMAN — SEBEȘ.

— Pl.: (n.) *ojoage* și (rar) *ojoguri* (ALR II/1 h 285/157), (m.) *ojogi* (A V 22). — Și: *ojóc* (DDR, PAȘCA, GL., DR. VI, 267, 285, BUL. FIL. II, 290), *ujóg, ijóg* (DR. VI, 267, 285), *orjóc* (ib. 285), *orjóg* (ib. 267, 285) s. n.; *ojúg* s. m.
— Din magh. *azsag*.

OJOGÍ vb. IV. Refl. (Învechit, rar) A se preface în cărbuni. (Fig.) *Oasele mele să ojogiră de arsură.* BIBLIA (1688), 375²/50.

— Prez. ind.: *ojogesc*.

— Cf. *ojog*.

OJOGITŪRĂ s. f. (Învechit, rar) Lemn ars, tăciune. *Și-i împrăștiiau pre ei ca ojogiturile ce să duc de vînt spre pustiu.* BIBLIA (1688), 501²/30.

— Pl.: *ojogituri*.

— *Ojogi* + suf. *-tură*.

OJÓNĂ s. f. v. *ujină*.

OJÓNGE subst. pl. (Regional) „Case, acareturi, lucruri în genere“ (Vlăsinești — Botoșani). Com. FURTUNĂ.

— Etimologia necunoscută.

OJONÍȚĂ s. f. v. *ujiniță*.

OJŪG s. m. v. *ojog*.

OL s. n. v. *oală*.

OLÁC s. m., s. n., subst. (Învechit și regional) 1. S. m. și (rar) n. Curier special care ducea (de obicei călare) vești sau corespondență în țară și peste hotare; sol, mesager; p. e x t. solie, veste, mesaj. *Au trimis la Sparti un străgătoriu athineu, învățat de olacu a înbla pedestru.* HERODOT (1645), 344. *Să apucă cu mare sîrguală de gătire la oaste, pornind îndată oștile de pretutindene, în chip de olac înaintea sa la Buda.* M. COSTIN, o. 296. *Brincovanul cădză să în mare grijă pentru acel olac al lui.* NECULCE, L. 140. *N-au trecut vreme multă, ci veniră de la împăratul olaci la viziriul (sfîrșitul sec. XVII).* MAG. IST. I, 378/18. *Au răpezit olac la Iași de au dat știre domnului de luarea muca-relului (sfîrșitul sec. XVIII).* LET. III, 204/2. *El au venit în București cu olac la prințul Cobor.* DIONISIE, c. 180. *Veniră olace de la tine vestindu-ne cum că te-ai cununat.* GORJAN, H. II, 210/12. *Spre noi vine Un olac; în drum ne ține.* I. VĂCĂRESCUL, p. 337/8. *Poruncă trimisă de la București la toate căpitanii de poștă, prin ștafetă anume adusă de un olac.* MACEDONSKI, O. III, 19. *Olacii (curierii) să nu se abată din drumul lor și să nu ceară cai mai mulți decît cei trebuitori.* N. A. BOGDAN, c. M. 55. *Olacul că mi-și sosea și pe Corbea mi-l lua.* MATEESCU, B. 37. *Trimet olac mării sale.* RĂDULESCU-CODIN, I. 25. *Și la ea că-mi trimetea Tot olac După olac, Tot olac Cu braț de fag.* PAMFILE, CR. 90.

2. S. n. Serviciu de transport pentru călători și pentru corespondență folosit înainte de introducerea căilor ferate; poștă, menzil. Cf. POLIZU, BARCIANU, ȘIO II, 277. ♦ *Căruță de poștă; postalion, diligență. Acel pod... pe unde trec olacile împărătești și domnești... este făcut din vechime (a. 1826).* DOC. EC. 365. *Contracciul să îndatorează... să fie cu îngrijire a ținea prin poștii suma hotărîtă de cai în bună stare și desăvîrșit destoinic a purta olace.* CR (1833), 93²/17. *Dînd ei printr-un lac, Să răs-turnă-ntr-însul micul lor olac.* PANN, P. V. I, 43/6. *Dar și el, să fi avut ori să nu fi avut de dus*

ușoarele olacuri ale stăpînirii ori grelele trăsuri . . . , că tot odihnă și liniște n-avea. MACEDONSKI, O. III, 131. Înhamase la olac, cînd mă vesti Moghilă. DELAVRANCEA, O. II, 52. A sărutat pe jupînesele și fetele curții și s-a suit în olac. id. ib. 174. Trimesei șapte olace, Nu-mi aduci pe mîndra-ncoace? MAT. FOLK. 428, cf. GRAIUL, I, 343. Boala vine cu olacul și se duce cu carul mocănesc. ZANNE, P. II, 492. ◇ De olac = a) loc. a d j. care aparținea poștei sau poștalionului; care era folosit pentru necesitățile transportului călătorilor și al corespondenței. Au trimis sol de olac la Ianăș, craiul unguresc. SIMION DASC., LET. 149. 21 menziliuri, pentru cei ce călătoresc cu cai de olac (a. 1735). CAT. MAN. I, 492. Butca e gata; pe drum așteaptă cai de olac din poște-n poște. CARAGIALE, O. II, 238. Doi lipcani de olac se trămiseră cu această veste banului și vîtafului Neagu. ODOBESCU, S. I, 85. O mare ușurare era că și drumul cel nou de olac era străbătut de caraule de dorobanți. CAMIL PETRESCU, O. II, 146. Și-nainte ne-au trimes Din conac În conac Cu cai de olac. MARIAN, NU. 468. De ți-e-n secerat, Trimite cai de olac Să mi-l aducă legat. MAT. FOLK. 72, cf. I. CR. I, 17; b) loc. a d j. (despre cai) datorat de sătenii trimișilor domnești în țară (ca prestație temporară, în secolele al XV-lea — al XVIII-lea). Să n-aib[ă] treab[ă] a merge să-i judece sau să-i prade întru ei, și de cai de olac și de toate slujbele dumnii-meale (a. 1602). CUV. D. BĂTR. I, 127/4. Să fie în pace de lucrul domnesc și de bani de județ și de mertece și de cai de olac și de podvoade (a. 1630). BUL. COM. IST. V, 55, cf. ib. II, 225. Cu cai de olac și cu alte dări ș[i] angării (a. 1779). IORGA, S. D. VII, 128. Deosebit poroncim domniea me ca niciodată se nu fie ei supărați cu cai de olac (a. 1802). URICARIUL, I, 304. Nici caii sau căruțele lor de olac, ori carăle și boii la podvezi să nu li se ia (a. 1825). DOC. EC. 348. Erau siliți să facă podvezi (transporturi) pentru domnie și pentru împărăție, să dea cai de olac pentru cei ce călătoreau în slujba stăpînirii. OTETEA, T. V. 68. Țărănimea mai avea obligația de a da caii de olac „rechiziția cailor țărănești pentru serviciile de corespondență“. CV 1949, nr. 5, 24; e) loc. a d j. și a d v. iute, repede, grabnic. De olac să-mi trimiteți omul (a. 1600). IORGA, C. I. II, 236. Lui fiindu-i caii gata la gazdă, au purces de olac și s-au dus de s-au împreunat la Bacău cu toate oștile (a. 1633). MAG. IST. I, 300/6. Oprea armașul, după învățătura lui Aron Vodă, de olac au venit și seara au intrat în Iași. SIMION DASC., LET. 267. S-au făcut omul a merge de olac pe dinaintea împăratului, anume să-l vadze. M. COSTIN, O. 118. Au purces de olac de s-au dus de au trecut Oltul. IST. T. R. 68. Oprea armașul . . . , viind de olac, au intrat în Iași seara. N. COSTIN, L. 569, cf. 219. Și îndată au răpedzit de olac și l-au adus la Petru Alexievici, împăratul Moscului. NECULCE, L.

122. Surugii . . . cari mirosiseră bacșișul gras, mînau de olac, de scăpărau copitele cailor. GANE, N. III, 131. A doua zi . . . îi veni de olac veste din Țara Românească cum că Alexandru Vodă Ipsilanti fusese maziliu. C. GANE, TR. V. II, 129. Să mă duc la mama de olac. PAMFILE, J. II, 105, cf. ZANNE, P. V, 457; d) loc. a d v. de ajuns, destul. Ajunge, băiete, ai scris de olac. ZANNE, P. V, 457. ◇ Ex p r. Cal de olac = a) cal de corvoadă. Cf. DR. V, 215; b) om pus să muncească peste măsură. Cf. ZANNE, P. V, 458. În cai de olac = prin poștă, cu poștalionul; p. ext. repede, urgent. Atunce au trecut pen Ieși, de la Poartă, un agă împărătescu la margine, la Cernăuți, în cai de olac. NECULCE, L. 249. Să trimiți, în cai de olac, doaoă șfeșnice de argint (a. 1787). IORGA, S. D. VIII, 14. Să-i trimet cuțitele în cai de olac La casa cui le-a dat. MAT. FOLK. I, 577. Briu, briușoru meu . . . astă noapte te fac colac și te mîn în cai de olac și la scrisa mea în sat. I. CR. IV, 194. A lua (pe cineva) de olac = a grăbi (pe cineva). Cf. ZANNE, P. V, 457. ♦ Cal de poștă. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB, ȘIO II, 277, PĂSCULESCU, L. P. 365.

3. S. n. Impozit perceput asupra cailor. Acești armeni bogați au mijloacele ce trebuie pentru a face ca domnii, unul după altul, să li întărească privilegiile: scutirea de olacuri, havalerele și angarii. IORGA, C. I. II, 201.

4. Subst. (Cu sens neprecizat, în poezii populare și în descîntece) Păsăruică din olac, Nu-mi cînta miș să zac. HODOȘ, P. P. 93. Meargă-și cal pe lîngă cal și olac de pe olac. PĂSCULESCU, L. P. 55. Toate paturile să le stringi, Colac de olac, Pe capul cui a dat. id. ib. 125.

— Pl.: (m.) olaci și (n.) olace, (rar) olacuri.

— Și: (neobișnuit) olăcă s. f. DDRF.

— Din tc. ulak.

OLĂCĂ¹ adv. v. oleacă.

OLĂCĂ² s. f. v. olac.

OLAFĂN s. m. v. olofan.

OLAIĂC s. n. (Regional) Calapod mic. Cf. DR. IV, 837.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

OLAIU subst. (Regional) „Laturile unui caic“. I. CR. XIII, 83.

— Accentul necunoscut. — Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

ÓLAIZM s. n. (Regional) Daltă rotundă (Balș). ALR II 6 678/876.

— Pl.: olaizme.

— Din germ. Hohleisen.

OLALTĂ adv. Împreună, la un loc, laolaltă. Cf. HEM 656, 914. *Dacă norii veșnic umblători Mi-ar fi strîns olaltă lacrimile, Ajungea să plouă șapte zile, Din zorit de ziuă pînă-n zori.* DEȘLIU, N. 62. ◇ (Învechit și popular) L o c. a d v. **Între olaltă = a)** unul cu altul. *S-asamăn între olaltă viață și cu moarte.* EMINESCU, O. I, 203. *Să poată trăi . . . alături între olaltă și în deplină armonie.* SBIERA, F. S. 228. *Bărbații . . . se sfătuiu între olaltă.* MARIAN, T. 16; **b)** unul pe altul. *A se înșela între olaltă asupra meritului producerilor lor.* MAIORESCU, CR. I, 314. **După olaltă =** unul după altul (fără intrerupere). *Ca setea cea eternă ce-o au după olaltă Lumina de-ntunerec și marmura de daltă.* EMINESCU, O. I, 232. **De olaltă = a)** fără alegere, de-a valma. *Acei ce obicinuite a face curățuri tăind copaci de olaltă (a. 1794).* URICARIUL, IV, 48/1; **b)** unul de altul, unul de celălalt. *Scorii și carpodachii . . . au fost goți de neam, numai cu porecla osebindu-se de olaltă.* ȘINCAI, HR. I, 64/30, cf. MAIORESCU, CR. I, 50. *Se iubesc . . . și ce departe sînt de-olaltă amîndoi!* EMINESCU, O. I, 52. *Turcimea-nvrăjbită se rupe de-olaltă și cade-n mocirlă.* COȘBUC, P. I, 205. *Am blestema acuma Cîntările și zorile albastre Ce ne-au legat de-olaltă.* ISAC, O. 28, cf. ALR II 4 401/272. **De la olaltă =** împreună, laolaltă. *Toți de la olaltă, fără-osebi pe unii, Fel au numai folosința, Și-nțeleptii și nebunii.* CONACHI, P. 285. *Eu cu sergentul după el Sărîm de la olaltă.* ALECSANDRI, O. 240, cf. id. P. III, 229. *Le lasă să fiarbă ca jumătate de ceas de la olaltă.* ap. TDRG. **Pe (sau peste) olaltă =** unul peste altul. *Durmea prăvăliți toți peste olaltă.* BUDAI-DELEANU, T. 88. *Așează blidele p-olaltă ca să se scură apa.* Com. TODORAN. **(Pe) lingă olaltă =** unul (pe) lingă altul; alături. *Mii de mii de țape Des lingă olaltă se afla înșirate.* BUDAI-DELEANU, T. 295. *Trec sufletele pe lingă olaltă.* MAIORESCU, CR. II, 396. *Bătrîne și neveste . . . Precum lingă olaltă stau capete de măc, Așa-s de-aproape strînse și spun și nu mai tac.* I. NEGRUZZI, S. II, 112. *Șezură lingă olaltă pe divan.* AGÎRBICEANU, A. 484. **Înspre olaltă =** unul către altul. *Amîndoi cu pasul sprinten înspre-olaltă-naintînd.* ap. TDRG.

— Și: (regional) **olântă** adv. MARIAN, INS. 133.
— **O + alaltă.**

OLÁN s. n. 1. Piesă de argilă arsă, de obicei de formă semicilindrică, folosită ca învelitoare a (crestelor) acoperișului, a streșinilor; (rar) a sobelor etc.; (regional) oală (II 1). *Învăli-toarea [casei] era de olane.* FILIMON, O. I, 264. *Țigla, adecă cărămida de acoperit casele în loc de olane, se aduce de la Panciova.* I. IONESCU, M. 740. *Un cer albastru și fără nori, case înalte a căror streșini de olane se uitau în lună — iată tabloul.* EMINESCU, N. 63, cf. ȘĂINEANU. *Răsar amîndoi, tinerii de odinioară, Daniil și Natalia, coborînd în amurgul treptele casei lor*

albe, acoperită cu olane roșii. SADOVEANU, O. II, 600. *Soarele, coborîndu-și razele, însingera acoperișul de olane.* DUNĂREANU, CH. 132. *Întocmai se fac și țiglele sau olanele de învelit casele și streșinat gardurile.* PAMFILE, I. C. 386. *Zărirăm turnul înalt . . . cu creasta lui de olane roșii.* HOGAȘ, DR. I, 28. *Un vînt aspru, tomnatic vîjția prin porumbiștea dimprejur, scutura stăruitor olanele coperișelor.* REBREANU, NUV. 263. *Pe deasupra caselor, ale căror olane innegrite dovedeau un trecut îndepărtat, se zăreau dealurile cu vii arâmii.* BASSARABESCU, S. N. 23. *Pe o parte și alta a ogrăzii se întindea cite un șir de odăițe în paiantă, acoperite cu olane.* I. BOTEZ, ȘC. 15. *S-a prăbușit și acaretul! Nimeni nu i-a mai întors olanul, nimeni n-a mai bătut un țărș la ulucă.* KLOPȘTOCK, F. 187. *Prăvălia . . . acoperită cu olane.* V. ROM. decembrie 1954, 63, cf. BUL. FIL. VII—VIII, 382, ALR II/I h 231, ALR II 5 319/987.

2. Tub de argilă arsă din care se fac canale de scurgere a apei, coșuri pentru fum, stîlpi care împodobesc sobele țărănești etc. Cf. o a l ă (II 2). *Nu găsești în Prosta o palmă de pămînt neștrăpuns d-a lungul și d-a curmezișul de olane de pămînt.* GHICA, S. 545. *Au adus două măsuri de apă pe olane de lut ars.* I. IONEȘCU, P. 312. *Un zid circular . . . ce se aseamănă cu un olan foarte spațios.* ODOBESCU, S. I, 390, cf. ȘĂINEANU, TDRG. *Abia . . . [o muscă] mai innegrește într-un punct olanul vărut al sobei.* BASSARABESCU, V. 169, cf. CHEST. II 343/66, ALR I 684/772.

— Pl.: olane. — Și: **olánă** (POLIZU, DDRF, BARCIANU, ALR II/I h 231, ib. h 279, ALR II 5 319/987) s. f.; **holán** (H XVII 38) s. n.

— **OI + suf. -an.**

OLÁNĂ s. f. v. olan.

OLÁND, -Ă s. m. și f., adj. (Învechit, rar)
1. S. m. și f. Olandez (1). *Anglii și olandzii . . . îi și mai lăsară de capul lor.* BARIȚIU, P. A. I, 253.

2. Adj. (În c o m p u s e, în forma olando) Olandez (2). *La vistierie . . . alte monede nu sînt priimite, decît numai galbeni olando-înpărătești, ruble și sfanți (a. 1835).* DOC. EC. 589.

— Pl.: olandzi, -de.

— Derivat regresiv de la numele propriu **Olanda.**

OLÁNDĂ s. f. Pinză (albă) de in, de bună calitate, cu țesătura deasă și fină. Cf. DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU, JAHRESBER. X, 200, ALEXI, W., TDRG. *Dantelele din pat Tremură-n lumină Pe culcușul tău curăt De olandă fină.* TOPIRCEANU, P. O. 100. *Evit cît mai mult dormitorul, deși albul de olandă al cearșafurilor tot mă cheamă.* CAMIL PETRESCU, U. N. 426. *Olanda mesușelor pătată de ceai.* C. PETRESCU, C. V. 180. *Nu o dată ne sculam-flămînzi de la masă, lăsînd neatînse șervetele de olandă așezate în chip de*

flori. I. BOTEZ, B. I, 191. *Apoi își călcase singur pantalonii de olandă.* TEODOREANU, M. II, 164, cf. BL XI, 36, IORDAN, L. R. 264. *Ținuta ei de lucru era un fel de peplum virginal de olandă.* VINEA, L. I, 71. [Fasolea] *să bate cu lingura și să pune între cîrpe de olandă ca oblojeală.* MAT. FOLK. I, 701.

— Pl.: (rar, indicînd varietatea) *olănduri.* IORDAN, L. R. A. 66, 69.

— Din fr. *hollande*, it. *olanda*.

OLANDEZ, -Ă s. m., s. f., adj. 1. S. m. și f. Persoană care face parte din populația de bază a Olandei sau este originară de acolo; (la m. pl.) popor, națiune care locuiește în Olanda. Cf. IST. AM. 74^r/11, DDRF, BARCIANU. *Aici se poate vedea pictura olandezilor și flamanzilor.* SADOVEANU, O. IX, 239.

2. Adj. Care aparține Olandei sau olandezilor, privitor la Olanda sau la olandezi, originar din Olanda. *Solul englezu și olandezu.* R. GRECEANU, CM II, 204. *Flotele vrăjmășăști nu fac nimic și să vede că mai mult să imbrîncește una cu alta decît cu corăbiile olandeze.* CR (1832), 353/40, cf. BARCIANU. *S-a întîmplat... să fie anunțată o vizită a unor gazetari elvețieni, olandezi, danezi, spanioli.* C. PETRESCU, I. II, 66.

◆ (Substantivat, f.) Limba vorbită de olandezi (1). *Olandeza, vorbită de 8 milioane de oameni.* GRAUR, I. L. 199. ◆ (Învechit) *Galben olandez* (și substantivat, m.) = monedă olandeză. *Galbinii împărătești era 4 lei și 8 creițari, olandezi 4 lei și 15 creițari, veneticii 4 lei și 20 creițari.* DIONISIE, C. 166, cf. IORGA, S. D. XII, 176. *Olandezul... galbenul... leul* (a. 1822). DOC. EC. 261.

3. S. m. Nume dat unui soi de porumbel. Cf. BARONZI, L. 95.

4. S. f. Figură de patinaj. *Cînd făcea „olandez” se înclina atît de lin... încît avea impresia că se alintă pe aer.* TEODOREANU, M. II, 220.

— Scris și: (rar) *olandes.* BARONZI, L. 95, H X 35. — Pl.: *olandezii, -e.*

— De la numele propriu *Olanda*. Cf. fr. *Hollandais*, it. *olandese*.

OLÂNDIC, -Ă adj. (Învechit, rar) Olandez (2). *Flota olandică se înarmează cu mare pripă spre întîmpinarea oștirilor cu Belgia.* CR (1831), 120¹/6.

— Pl.: *olandici, -e.*

— Din ngr. *ὀλανδικός*, germ. *holländisch*.

OLANDINĂ s. f. Țesătură de bumbac, care imită olanda. Cf. NOM. MIN. I, 424, 425, DN. — *Olandă* + suf. *-ină*.

OLÂNDRĂ s. f. v. *oleandără*.

OLANGIU s. m. (Învechit) Meșter care face olane; olănar. *Să ia zeciuală de la cărămidă*

i olane și nisipul ce fac cărămidarii, olangii, nisiparii (a. 1823). DOC. EC. 267. *Dulgherii, zidarii, tîmplarii, pietrarii, olangii și cărămidarii* (a. 1835). ib. 598.

— Pl.: *olangii*.

— *Olan* + suf. *-giu*.

OLÂNTĂ adv. v. *olaltă*.

OLĂR s. m., s. n. I. S. m. Meșter care face (și vinde) oale (I 1, 2) sau alte obiecte din lut ars. *Paști-i cu fuște de fieru, a vas de lut* (c a v a s u olarului D) *frînge-i.* PSALT. 3. *Ca vasele a olariului zdrobi-vei pre dînșii.* BIBLIA (1688), ap. GCR I, 283/12, cf. ANON. CAR., LEX. MARS. 205. *Așijderea și tîrgul Baia l-au descălecat niște olari sași.* N. COSTIN, L. 174. *Norocul și pre porcariu și pre olariu tot cu o orbime caută.* CANTEMIR, IST. 299. *Lei 10 de la starostele de olari* (a. 1776). URICARIUL, XIX, 327, cf. 341, v, 66/19, CLEMENS. *Meșteri... pentru lucrul clădirilor și cărămidari pentru pregătirea materialurilor; acestora li se zicea olari și cărămidari.* PAMFILE, I. C. 383. *Toamna coboară olarii la șes cu căruțe cu oale.* STANCU, D. 43. *Tinerii boieri ciocnesc ulcelele pline cu vin cu țaranii, cu drumeții din han: lingurari, cărbunari, olari.* V. ROM. mai 1954, 206. *Un olariu făcuse foarte multe oale.* SBIERA, P. 218, cf. COM. MARIAN, ALR II 6480, ib. 6492/551, A IX 3, 4, 5. *După ce olaru a făcut oala, unde vrea îi pune toarta.* ZANNE, P. IV, 152. ◆ *Neam de olar* = epitet dat unui om care inventează repede minciunile. Cf. PAMFILE, VĂZD. 176. *Roata olarului v. roată.* ◆ *Expr. A ride risul olarului* = a ride silit. Cf. ZANNE, P. V, 461. ◆ (Adjectival) *Căruia îi place să stea mai mult acasă, pe vatră; leneș.* Cf. PAMFILE, A. R. 253.

II. (Regional) I. S. m. Sărciner (Bilca — Adjud). CHEST. v 58/4.

2. S. n. Dulap în care se țin oale (I 1, 2). V. *etajeră, poliță*. Cf. JAHRESBER. VIII, 83, VARONE, J. R. 65.

— Pl.: (I, II 1) *olari*, (II 2) *olare*. — Și: (învechit) *olăriiu*, (regional) *ulăr* (ALR II 6480/836) s. m.

— *Oală* + suf. *-ar*.

OLĂRIU s. m. v. *olar*.

OLASTISEALĂ s. f. (Învechit și regional) Lîngușire; mîngiere, dezmiardare. *El șezu lîngă mine, vorbindu-mi cu cele mai nobile cuvinte și pline de olastiseli.* GORJAN, H. I, 158/24. *Se-aprinse de dragoste pentru dînsa și incepu a îi arăta semne de olastiseală și cu vorba îi făcea curte.* id. ib. II, 151/32, cf. DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W., ARHIVA, XXVIII, 73, SCRIBAN, D. *Trei zile încheiate se sili Sila... cu fel de fel de mîngăieri și cu fel de fel de olastiseli ca să facă*

pe băiat să scoată măcar un grai din gura lui. POPESCU, B. III, 125.

— Pl.: *olastiseli*.

— *Olastisi* + suf. *-eală*.

OLASTISÍ vb. IV. Intrans. (Învechit și regional) A spune cuvinte de dragoste. (Refl.) *Împăratu cu doamna începură a se-olastisi, adică a vorbi între dinșii vorbe de amur.* GORJAN, H. II, 179/5.

— Prez. ind.: *olastisesc*.

— Cf. rus. *обласкать, ластить* (ся).

OLĂT s. n. 1. (Învechit) Provincie, regiune, ținut, teritoriu; p. ext. (mai ales la pl.) împrejurime, parte (a locului). *Iară alții au scăpat în țara domniilor voastre acolo, în olatul Bistrișii* (a. 1629). IORGA, D. B. I, 44. *Atunce intra în olatul cetății, când era roada pământului tinăra.* HERODOT (1645), 9. *Zicea că acel olatu l-au luat leșii de la moldoveni fără cale.* URECHE, L. 111. *Să bejenise toată Țara Munte-nească, de pen toate aceale olate, până în Praova.* M. COSTIN, O. 116. *Să aibă acele olate ale Ardealului să șază la dânsele pentru hrana lor.* IST. T. R. 14. *Prădând târgurile și satele și olaturile turcești în țara Bolgariei, s-au întorsu întregi la hotarale sale.* N. COSTIN, L. 575. *Au așădzat o samă de oaste în Azac și în olatul Azacului pe tătari.* NECULCE, L. 341. *Olăcari cu cărți și alergători în toate olaturile să se trimață.* CANTEMIR, IST. 27. *Au trecut toți în olatul turcesc (inceputul sec. XVIII).* MAG. IST. III, 357/17. *Lefile ce s-au dat... De cătră dumnealor ispravnicii olaturilor* (a. 1806—1807). IORGA, S. D. VI, 205. *Luna împărăteșă de o dulce lumină toate olaturile.* DRĂGHICI, R. 230/13. *Cu o ceată aleasă cercetă toate olaturile țării.* ASACHI, S. L. II, 79, cf. GHETIE, R. M., BĂRCIANU, ALEXI, W., I. BRĂESCU, M. 69. *Când a venit la Iași, Eminescu colindase toate olaturile românești.* SADOVEANU, O. VI, 298. *Amintirile de-atunci, vechi, depărtate în alte olaturi de țară și în alte afunduri de vreme, îl munceau năsilnic.* C. PETRESCU, A. R. 188. *Întorși din olaturile lumii, Au sînge de foc pionierii.* BOUREANU, S. P. 50. ◇ Fig. *Peste olaturile preseii românești se abătuseră câteva din brizele parfumate de liliac ale poemelor lui Macedonski.* PERPESCIUS, M. III, 236. ◇ E x p r. **A da** (sau **a face**) **cuiva olat** = a ceda, a pune la dispoziția cuiva (de obicei unei puteri din afara țării), un teritoriu, o regiune etc. *Le-au dat hotar și olat... și au făcut pace.* NECULCE, L. 7, id. ib. 275.

2. (Învechit și regional, mai ales la pl.) Moșie; gospodărie (mare); p. restr. clădire, acaret. *Lei... 50 oamenilor de la olatul Grecenilor pentru chelt[uitala] ce-au făcut cu menzilul* (a. 1760). IORGA, S. D. XXII, 136. *Mai toate*

olatele țerei acesteia sînt de lemn, pentru aceea lesne se aprind. ȘINCAI, HR. II, 38/36. *Socoti să-i armeze cum poate, Făgăduindu-le case ș-olate.* BUDAI-DELEANU, T. 144. *În Cernatul-de-Jos, la anul 1830, . . . au fost arsură, de au ars 50 de casă, și cu totul au ars olaturi 268 (cca 1830).* IORGA, S. D. XIII, 48, cf. CIHAC, II, 601. *Vinduși vii, Vinduși moșii Și de bir Nu te plățiși, Vinduși Sate Și olate, Plățiși Birul jumătate.* BIBICESCU, P. P. 276, cf. 74, ȘEZ. III, 26, VICIU, COL. 37, PAMFILE, CER. 187, ȚIPLEA, P. P. 114, GR. BĂN. *Hai, mîndră-n a mele olate, Că nu ti-i stropi cu lapte.* BIRLEA, C. P. 258, cf. PRIBEAGUL, P. R. 57, CHEST. II 390/6, 10 a, ALRM II/I h 295, LEXIC REG. 83, 96, MAT. DIALECT. I, 25.

— Pl.: *olate* și *olaturi*, (rar) *olături* (CHEST. II 390/54a, 391/54a). — Și: **olătă** (LB, POLIZU, GHETIE, R. M., BĂRCIANU, ALEXI, W., VICIU, COL. 203, LEXIC REG. 83, pl. și *olăți* ALRM II/I h 295/64, *olete* VICIU, COL. 203, cf. id. GL.); (cu sg. refăcut) **olătură** (V. ROM. februarie 1954, 44) s. f.; **holâte** (ALR II/I MN 123, 3832/349) subst. pl.

— Etimologia necunoscută.

OLĂTĂ s. f. v. **olat**.

OLĂTICE subst. pl. (Prin Ban.) Acareturi. CHEST. II 390/11.

— Și: **olățuce** subst. pl. ib. 70/10.

— De la **olat**.

OLĂTUCE subst. pl. v. **olatic**.

OLĂTURĂ s. f. v. **olat**.

OLĂVIȚĂ s. f. (Învechit, rar) Bere. *Le dau sămînță de pelin bine pisată în beare (olaviță).* CALENDARIU (1814), 188/3.

— Pl.: ?

— Cf. *olovină*.

OLĂCĂR s. m. 1. (Învechit și regional) Curier, olac (1). *Și ca aceștiia olăcari nu iaste alt lucru pemintean mai iute.* HERODOT (1645), 453. *Odihnind Ștefan Vodă la Vasluiu, i-au venit olăcari.* URECHE, L. 94. *Veniră-i olăcari, de-i dederă veste.* SIMION DASC., LET. 206. *Ce, când sta lucrul gata și sfatul, . . . sosesc de la hanul olocari la Șirăm, bei.* M. COSTIN O. 164. *Era în ceata olăcarilor împărătești, ce, duc și aduc scrisori de sîrg.* DOSOFTEI, V. S. februarie 306/32. *Încă cărțile să cetia și iată alți olăcari au venit de la Galilea.* BIBLIA. (1688), 700⁴/13. *Olăcari cu cărți în toate părțile . . . să se trimață.* CANTEMIR, IST. 27. *I-au venit veste de sîrg, cu olăcarii.* ȘINCAI, HR. II, 63/21. *El porni îndată un olăcariu la Bathori.* BĂLCESCU, M. V. 127. *Să-dusă olăcariu la Filon.*

ALEXANDRIA, 116/17. *Împăratul trimise numai-decît după dînsul niște olăcari.* ISPIRESCU, L. 344. *Pe cal înspumat, venea vijelios un olăcar, învîrtind pe deasupra capului 'ca un șarpe harapnicul negru.* SADOVEĂNU, O. III, 180. *Acuși va bate în poartă olăcarul marelui vornic Vilara.* C. PETRESCU, A. R. 193. *Iar un olăcar deasupra zidului striga că cine s-o găsi să ghicească inelul, îi dă împăratul bani.* I. CR. IV, 198. ♦ *Îngrijitor al cailor de poștă. Mă făcui pentru bani mulți Olăcar de cai stătuți.* PANN, P. V. II, 126/26. *Se găsesc olăcari și de cai proști.* ZANNE, P. V, 458.

2. (Învechit) Slujbaş însărcinat cu stringerea căilor de olac dați de țărani pentru nevoi momentane sau pentru un timp mai îndelungat. Cf. *olac* (3). *Să fie în pace de toate dările și angăriile precum scriem mai sus despre toți oamenii domnești de globnici, de olăcari, de hornărit, să nu aibă treabă acolo, nici gloabă să nu le ieie (sfîrșitul sec. XVII).* URICARIUL, VII, 9. *Apărare a unei moșii de „olăcari“ (a. 1742).* IORGA, S. D. VI, 241.

3. (Prin sud-estul Mold.) Haimana. SCRIBAN, D.

4. (Regional) Persoană care însoțește nunta și spune orația; colăcar. Cf. TDRG.

— Pl.: *olăcari*. — Și: (învechit) *olocăr, olăcăriu* s. m.

— *Olac* + suf. *-ar*.

OLĂCĂRIU s. m. v. *olăcar*.

OLĂCĂȘ s. m. (Prin Olt.) *Olăcar* (4). Cf. TDRG.

— Pl.: *olăcași*.

— *Olac* + suf. *-aș*.

OLĂCĂI vb. IV v. *olecăi*.

OLĂCĂRI vb. IV. Intrans. I. (Învechit) A îndeplini slujba de olac (1). Cf. ANON. CAR. ♦ Fig. *Vrăjile lui spre moarte olăcării.* CANTEMIR, IST. 324.

2. (Prin sud-estul Mold.) A hoinări, a umbla haimana. Cf. *olăcar* (3). Cf. SCRIBAN, D.

— Prez. ind.: *olăcăresc*.

— V. *olăcar*.

OLĂCĂRIE s. f. 1. (Învechit) Serviciu poștal îndeplinit de olăcari (1). Cf. *olac* (2). *Țara era îngreuiată cu dările ce scotea Nicolai Vodă și era și mare greu de olăcăriile craiului șvezesć.* MUSTE, LET. III, 46/30, cf. LM, ȘIO II, 278; TDRG.

2. (Învechit) Rechiziționarea cailor de olac. Cf. *olac* (3). *Să nu-i bantuiască de olăcării și de podvoade, să nu le ia cai de olac și carăle de podvoade, ci să-i lase în bună pace (a. 1707);* ap. HEM 3210. „Carte“ a lui Grigore Vodă

„pentru podvoz, olăcării, dată paștirilor de Comănești“ (a. 1737). IORGA, S. D. VI, 210.

3. (Regional) Orație de nuntă; conăcărie. Cf. *olăcar* (4). Cf. LM, SEVASTOS, N. 99.

— Pl.: *olăcării*.

— *Olăcar* + suf. *-ie*.

OLĂCĂȘIE s. f. (Prin Olt.) *Olăcărie* (3). Cf. SEVASTOS, N. 99.

— Pl.: *olăcășii*.

— *Olăcaș* + suf. *-ie*.

OLĂCĂR s. m. (Regional) *Olăcar* (4). Cf. TDRG.

— Pl.: *olăceri*.

— *Olace* (pl. lui *olac*) + suf. *-ar*.

OLĂCĂRIE s. f. (Regional) *Olăcărie* (3). Cf. SEVASTOS, N. 99.

— Pl.: *olăcerii*.

— *Olăcer* + suf. *-ie*.

OLĂCĂȘTE adv. (Învechit) Ca un olac (1), în felul olacului; grabnic, repede. Cf. DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Un trimis de la domnie... Olăcește se ducea și la domn știre făcea.* ALECSANDRI, P. P. 180.

— *Olac* + suf. *-ește*.

OLĂCĂȘESC, -EĂSCĂ adj. (Învechit, neobișnuit) Privitor la caii de olac (2), pentru caii de olac. *O zabală olăchească* (a. 1833). IORGA, S. D. XXI, 373.

— Pl.: *olăchești*.

— *Olac* + suf. *-esc*.

OLĂGHINĂ s. f. v. *olovină*.

OLĂINĂ s. f. v. *olovină*.

OLĂIRE s. f. v. *olălăire*.

OLĂIT s. n. v. *olălăit*.

OLĂITURĂ s. f. v. *olălăitură*.

OLĂJI vb. IV v. *oleji*.

OLĂLĂI vb. IV. Intrans. (Învechit și regional) A face gălăgie, a țipa, a urla; a se văicări, a se țingui. Cf. KLEIN, D. 63, LB, POLIZU, PONTBRIANT, D., LM, DDRF, GHETIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., REV. CRIT. III, 163.

— Prez. ind.: *olălăiesc*. — Și: *holălăi* (KLEIN, D. 63, PONTBRIANT, D., LM, ALEXI, W.), *olălui* (LB) vb. IV.

— Cf. *lălăi*.

OLĂLĂIRE s. f. (Învechit și regional) Acțiunea de a *olălăi*; văicăreală, ținguire. Cf. LB, POLIZU, LM.

— Pl.: *olălăiri*. — Și: **olăire** (LM), **holălăire** (LB, LM), **hololofre** (LM) s. f.
— V. **olălăi**.

OLĂLĂIT s. n. (Învechit și regional) Olă-
lăire. Cf. LB, LM.

— Pl.: ? — Și: **olăit** (LM), **holălăit** (LB, LM),
hololofit (LM) s. n.
— V. **olălăi**.

OLĂLĂITURĂ s. f. (Învechit și regional)
Olălăire. Cf. LM, GHEȚIE, R. M., ALEXI, W.

— Pl.: *olălăituri*. — Și: **olăitură** s. f. LM.
— **Olălăi** + suf. *-tură*.

OLĂLĂU s. m., s. n. 1. S. n. (Învechit și re-
gional) Strigăt, țipăt; gălăgie. Cf. LB, DDRF,
GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W.

2. S. m. (Regional) Certăreț; gălăgios. *Du-
că-se tot învîrtindu-se ca ciocîrlia... de-abia
ne-om mai curăți de olălău.* BĂNUȚ, T. P. 105,
cf. LEXIC REG. 96.

— Pl.: (m.) *olălăi*, (n.) *olălăie* (LB). — Și:
holălău s. m. LM.
— Cf. *olălăi*.

OLĂLUÎ vb. IV v. **olălăi**.

OLĂNĂR s. m. (Rar) Meșter care face olane.
Cf. POLIZU.

— Pl.: *olănari*.
— **Olan** + suf. *-ar*.

OLĂNĂRIE s. f. (Rar) Loc unde se fac
olane; cuptor în care se ard olanele. Cf. POLIZU.

— Pl.: *olănării*.
— **Olănar** + suf. *-ie*.

OLĂNDESC, -EĂSCĂ adj. (Învechit, rar)
Olandez (2). *O corvetă olăndească au trecut la
Alger.* AR (1829), 52²/38.

— Pl.: *olăndești*.
— **Oland** + suf. *-esc*.

OLĂRĂȘ s. n. (Regional) Vas de lut cu gîtul
lung, în care se pune laptele la prins. V. *oală*
(I 2) (Bogdana — Vaslui). LEXIC REG. 61.

— Pl.: *olărașe*.
— De la **ol**. Cf. *olăreț*¹.

OLĂREĂSĂ s. f. (Rar) Soție de olar (I);
olăriță. Cf. POLIZU.

— Pl.: *olărese*.
— **Olar** + suf. *-easă*.

OLĂREȘC, -EĂSCĂ adj. (Rar) De olar (I),
al olarului. *Lucru olăreșc.* LB, cf. POLIZU.

— Pl.: *olărești*.
— **Olar** + suf. *-esc*.

OLĂREȚ¹ s. n. (Prin Mold.) Oală (I 2) de
lut în care se pune laptele la prins (I. CR. VI, 29,
CHEST. V 126/49, A VI 26, LEXIC REG. 64); urci-
or de lut (A VI 26).

— Pl.: *olărețe*.
— **Ol** + suf. *-ăreț*. Cf. *olăraș*.

OLĂREȚ², **-EĂȚĂ** adj. (Prin nordul Mold.)
În formă de oală (I 1, 2); lunguiet. Cf. LEXIC
REG. 117.

— Pl.: *olăreți, -e*.
— **Oală** + suf. *-ăreț*.

OLĂRI vb. IV. 1. Tranz. A rotunji
puțin buștenii la capete ca să luncce mai ușor
pe uluc sau ca să poată fi tiriți mai ușor pe
pămînt la scoaterea lor din pădure; (regional)
a oli. Cf. DER. *Butucii n-au fost bine olăriți,
căci s-au așchiet pînă la gura ulucului.* Com.
din PIATRA NEAMȚ, cf. com. din CAPU CODRULUI
— GURA HUMORULUI. *Îl olăreșt'e la capet'e, taie
frumos roță ca o uoală.* ALR SN II h 615/260, cf.
ARVINTE, TERM. 157.

2. Refl. (Prin vestul Transilv., despre
butucii roților de car) A se lărgi. Cf. REV. CRIT.
IV, 145.

— Prez. ind.: *olăresc*.
— V. *oală*.

OLĂRIE¹ s. f. 1. Meșteșugul olarului (I);
olărit. Cf. POLIZU, DAMÉ, T. 73, BARCIANU, ALEXI,
W. *Olăria constituie... în capitol de industrie
din timpurile cele mai îndepărtate.* PAMFILE, I. C.
387. *Sintem în secția olărie a atelierului.* SCIN-
TEIA, 1953, nr. 2758, cf. H I 47, III 18, IV 56,
XII 140, 288.

2. Atelierul sau prăvălia olarului (I). Cf.
POLIZU, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W., com.
MARIAN.

— Pl.: (2) *olării*.
— **Olar** + suf. *-ie*.

OLĂRIE² s. f. (Cu sens colectiv) Oale (I 1);
ceramică. Cf. POLIZU. *Am găsit diferite fragmente
de olărie romană.* BOLLIAC, o. 290, cf. BARCIANU,
ALEXI, W., TDRG, com. MARIAN.

— **Oală** + suf. *-ărie*.

OLĂRIT¹ s. n. Acțiunea de a olări (I)
și rezultatul ei. Cf. DER.

— V. **olări**.

OLĂRIT² s. n. Meșteșugul olarului (I);
olărie¹ (I). Cf. LB, BARCIANU, ALEXI, W. *Asupra
tehnicii olăritului prea puține date avem.*
PAMFILE, I. C. 388.

— De la **olar**.

OLĂRIT³, **-Ă** adj. 1. (Regional, despre
bușteni) Rotunjit la capete. Cf. *olări* (I).
*Trunchiurile de arbori care urmează a fi trans-
portate trebuie să aibă capetele rotunjite (olă-*

rite) în așa fel ca să evite oprirea și îngrămădirea acestora în timpul alunecării la vale. PREV. ACCID. 37, cf. ALR SN II h 615.

2. (Învechit, rar) Scobit, gol; cu crăpături. Cf. olări (2). Cf. BARCIANU.

— Pl.: olăriți, -te.

— V. olări.

OLĂRITURĂ s. f. (Regional) Rotunjire făcută la capetele buștenilor cu scopul de a ușura alunecarea lor pe uluc. Cf. olări (1) (Pipirig — Tîrgu Neamț). Cf. ALR SN II h 615/551.

— Pl.: ?

— Olări + suf. -tură.

OLĂRIȚĂ s. f. (Rar) Soție de olar (I); olăreasă. Cf. LB. Spunea că mai are acasă, pe lângă olăriță, cinci copii. STANCU, D. 43, com. MARIAN.

— Pl.: olărițe.

— Olar + suf. -iță.

OLĂTĂȘ s. m. (Învechit) Proprietar funciar. V. moșier, gospodar. Cei ce s-au prins, mai toți era nobili sau nemeși sau olătași. ȘINCAI, HR. III, 201/34. Să însură și luă pe fata Unui olătaș pădurean din Bozeș. BUDAI-DELEANU, T. V. 11, cf. id. LEX.

— Pl.: olătași.

— Olat + suf. -aș.

OLĂȚEL subst. (Regional) „Zeama din tărite“ (Ghilad — Timișoara). ALR II/36.

— Pl.: ?

— Cf. aloțel.

OLĂVINĂ s. f. v. olovină.

OLBĂLȚ s. n. v. orbalț.

OLBĂȚ s. n. v. orbalț.

OLBĂ s. f. v. halbă.

OLBÎȚĂ s. f. (Prin Ban.) Oliță (1). Din sofiu se ia apa cu caucul, olvița sau bocălița. H XVIII 145, cf. L. COSTIN, GR. BĂN. 150, ALR I 694/77.

— Pl.: olbițe. — Și: olviță s. f.

— Olbă + suf. -iță.

OLCĂR subst. (Regional) Unealtă cu care se fac scobiturile cercevelor (Săcuieni — Tîrgoviște). Cf. H-IV 255.

— Pl.: ?

— Din germ. Hohlkehle.

OLCŪȚĂ s. f. (Ban., Transilv.) 1. Uleiică, cană; oliță (1). Cf. LEX. MARS. 232, LB, POLIZU. Cu colațul se dă și o lumină cu o olcūță de apă. MARIAN, S. R. II, 274, cf. DDRF, GHETIE, R. M.

Olcuțe nouă pline cu lapte. PAMFILE, S. V. 10. O... olcūță cu rachi de prune brumării. V. ROM. aprilie 1954, 93. Cît e fata de micuță, Fură banii din olcūță. HODOȘ, P. P. 181, cf. DOINE, 54, 281, ALEXICI, L. P. 198. Ulcuțele astfel împodobite se dau la trei fete. SEZ. XIX, 157, cf. L. COSTIN, GR. BĂN. 149, ARH. FOLK. VII, 121. Cheagul... se moaie într-o olcūță. CHEST. V 80/34, cf. ALR I 694/1, 5, 24, 59, 87, 90, 107, 840, ALR II 6141/105, ALRM SN h 271, A I 20, 22, 23, 31, com. din TĂRCĂIȚA — BEIUȘ și din BERZASCA — MOLDOVA NOUĂ. Să-ți dau apă din olcūță, Să săruți a mea guriiță. FOLC. TRANSILV. I, 50. Am o olcūță După tufă-ascunsă (Iepurele). F (1886), 7, cf. GOROVEI, C. 188, PASCU, C. 216.

2. Fiecare dintre celulele fagurelui. Cf. H XVIII 304, CHEST. VI 120/27, ALR 1683/69.

3. (La moară) Piulița de sub fusul cringului. Cf. oală (II 4) (Roșia — Beiuș). ALRM SN h 112/310.

4. Virtej de apă. Cf. oală (II 5). Cf. ALR I 427/49, 75.

5. Numele unui joc de copii (Borlova — Caransebeș). Cf. H XVIII 27.

— Pl.: olcuțe și (rar) olcuți (ALR I 694/80, 85). — Și: ulcūță s. f.

— De la oală.

OLÉ interj. v. aoleu.

OLEĂB s. n. (Regional) Acaret. V. olat (2). [Bondarii] își fac căsuicile lor prin paie, prin strașinile oleaburilor acoperite cu paie. MARIAN, INS. 193, cf. CONV. LIT. XLIV, 396. Am trecut la locul convenit îngrijirea caselor, mobilierul lor, oleaburi de prin curte. RĂDULESCU-CODIN, M. N. 69. Bun era și el, dar mai bună era ea, fata, singură la părinți, oleaburi, acareturi, casă, vacă, bot. IOVESCU, N. 87. Și s-o tragă la casa, la averea, oleabul (cutăruia) MAT. FOLK. I, 689, cf. ALRM II/I h 295, com. din TURNU MĂGURELE. ♦ Locuință ciobănească, colibă (H IV 56); adăpost (I. CR. IV, 188, ALR I 689/805). ♦ (Prin estul Olt., glumet) Casă familială. CHEST. II 54/81.

— Pl.: oleaburi. — Și: oleág (MAT. FOLK. I, 655), holeáb (SCRIBAN, D.) s. n.

— Etimologia necunoscută.

OLEÁC subst. (În jocuri de copii) Drac. Păpară ici, băură ici și se duseră pe drumul oleacului pe ghidici. PAMFILE, J. III, 24.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

OLEĂCĂ adv. Puțin, nițel. Cf. POLIZU, CIHAC, II, 680. Ia să mai odihnesc oleacă aste bătrînețe! CREANGĂ, P. 24. Se apucă și ea și mai deretică oleacă. ISPIRESCU, L. 60, cf. 84. Frunză verde nucă seacă, Rideți, ochilor, oleacă. BELDICEANU, P. 107, cf. PĂUN-PINCIO, P. 132,

DDRF, SĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W. *Lasă, Oană, pe biata doamnă să se întinză oleacă.* DELAVRANCEA, A. 129. *Dumneata bei oleacă?* REBREANU, I. 18. *Ascultă-mă și pe mine oleacă, Costel.* C. PETRESCU, C. V. 87. *Se mai învioră oleacă.* STĂNOIU, C. I. 163. *Ei, dacă-i așa, stăi oleacă.* BRĂESCU, A. 145. *Stăi, Roibule, zise el blînd calului, stăi aici oleacă și rabdă ce-i răbda, că îndată ți-oi da ovăs.* SADOVEANU, O. I, 102, cf. IORDAN, L.R.A. 110, 507. *Pilda fiecare după mintea lui o înțelege, Încît mai întortocheată în urzeala ei oleacă, Nu mai ațîța stăpînul și-ncepea și lui să-i placă.* ARGHEZI, S. P. 9. *Lisaveta Bălănică, femeie oleacă trecută, mititică și bălaie.* CONTEMP. 1953, nr. 327, 4/4. *Și-o să-ți fie-oleacă poate milă C-ai fost rea și crudă c-un poet.* BENIUC, C. P. 53. *Zimbește Roman: — Bun noroc! Și cum e lung ca săptămîna, Se pleacă-oleacă de mijloc Lui Remeș să-i întindă mîna.* DEȘLIU, M. 17. *Mîndru l-o făcut mă-sa, Num-oleacă l-o stricat, Că l-o făcut prea buzat.* RETEGANUL, TR. 161. *Rise și ea oleacă.* ȘEZ. VI, 110. *Acu mai stai aci oleacă.* RĂDULESCU-CODIN, I. 12. *Și mai merșeră ei oleacă, pînă era norul aproape de ei.* MERA, L. B. 35. *N-ai aicea vreun capăt de curmei . . . să leg slănina asta, că mi-a amorțit și mînele, doar nu-i oleacă din tîrg!* I. CR. III, 269. *Cînd bei aldămaș, varsă din păhar oleacă.* GOROVEI, CR. 4, cf. com. din MARGINEA — RĂDĂUȚI, NOVACOVICIU, C. B. II, 12, PRIBEAGUL, P. R. 56. *Omul cade dintr-un copac și tot mai stă oleacă, se spune unui musafir, pentru a-l determina să nu plece degrabă.* Cf. ZANNE, P. II, 509. ◇ L o c. a d v. *Nici (sau nice) leacă = nici un pic, de loc. Și cu mai aspră petreacere să supusă, . . . trupul nice leacă odihnind.* DOSOFTEI, ap. GCR I, 253/5. *Dacă-n oraș a sosit, Nici leacă n-a hodinit.* BUD, P. P. 13. ◇ L o c. a d v. *Oleacă de . . . = puțin; într-o măsură oarecare. Ce nu bei oleacă de apă de nintă?* ALECSANDRI, T. 1008. *Stăi, Să mai bem cîte oleacă de apă!* EMINESCU, N. 10. *Se vede că tot mai ai oleacă de noroc, de-ai nimerit tocmai la mine.* CREANGĂ, P. 90. *Nu vrei să îei mata oleacă de supă?* TEODOREANU, M. II, 38. *Am purtat-o și-n Țara Leșască la oleacă de învățatură.* SADOVEANU, O. V, 521. *I-am dat oleacă de trifoi și văd că mînincă.* CONTEMP. 1948, nr. 104, 6/1. *Oleacă de adevăr poate că era și-n vorbele babelor.* RETEGANUL, P. I, 51. *Să-mi samăn oleac' de tenchiu.* DOINE, 28. *Baba avea oleacă de staricică.* ȘEZ. I, 52. *Adă-mi călămar și pană Și-oleacă de carte albă, La tata să știu da samă!* BIBICESCU, P. P. 298, cf. ȘEZ. IV, 223. *Ci dureri si am eu? Oleacă di sîngi rău, Nu di mult l-am căpătat, Di cînd puica m-o lăsat.* MAT. FOLK. 1352. *Ia, am semănat și eu oleacă de mazere!* MARIAN, S. R. II, 148. *Noi cu mîndra lua-ne-am, Da sintem oleac' de neam.* BIRLEA, C. P. 36. *Am un ghem de mătăsă Și-l trimet la-mpărețasă, Să-mi țese o țesătură*

Făr' oleac' de bătătură (Gheața). GOROVEI, C. 174.

◇ (Substantivat, în forma *leacă*) *Dacă picătura (leaca, pușinul) de smîntînă a fost încălzit . . . , începe să se formeze în smîntînă beșicuțe mici de unt.* PAMFILE, I. C. 22. *Iar cînd mi te-au prins în mînă, Gîndu-i stă o săptămîna Cum să te mai prind' o dată Și, cu leaca, tu-i faci nadă!* id. C. T. 163. ◆ Într-o măsură oarecare, întrucîtva. *Sibariții, oleacă moșii lor, vroia să moară în desfătări și pe paturi de trandafiri.* RUSSO, S. 110.

— Și: (învechit și regional) **leacă**, (regional) **oleac**, **olacă** (ALR II/325) adv.

— Din ngr. **ὀλίγακι**.

OLEÁG s. n. v. **oleab**.

OLEAGINÓS, **-OÁSÁ** adj. (Despre plante și semințele lor; p. ext. despre sucii unor fructe) Care conține grăsimi; din care se poate extrage ulei. *Lichidul oleaginos produs de măslina servind de bază pentru fabricațiunea săpunului.* F (1874), 126, cf. SĂINEANU, BARCIANU. *Plantă oleaginoasă . . . avînd rădăcina subțire.* GRECESCU, FL. 79, cf. ALEXI, W., SCRIBAN, D. ◇ (Substantivat, f.) *Eu produc indeosebi oleaginoase.* CĂLINESCU, E. O. I, 114.

— Pronunțat: *-le-a-*. — Pl.: *oleaginoși, -oase*.

— Din fr. **oléagineux**.

OLEÁJĂ s. f. (Regional) Lucru vechi, uzat (Mozăceni — Găiești). Cf. cv 1951, nr. 11, 37. (Ca epitet, precedînd termenul calificat, de care se leagă prin prep. „de“) *O să repar oleaja aia dă căruță, că altfel n-am cu ce căra porumbu dă pă cîmp ib.*

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

OLEÁNDRĂ s. f. (Regional; mai ales art.) Numele unui dans popular (DDRF, TDRG) care se joacă la nunți (SEVASTOS, N. 282) cînd se scoate zestrea din casa miresei (MARIAN, NU. 564, PAMFILE, J. III, 95). Cf. VARONE, D. *Cine joacă oleandra? Catința munteanca, Cu coșe ascușite, Cu tulpane mohorîte.* PAMFILE, J. III, 12.

— Și: **olándră** s. f. H III 379.

— Etimologia necunoscută.

OLEÁNDRU s. m. v. **leandru**.

OLEÁRCĂ s. f. v. **holercă**.

OLEÁSTRU s. m. (Învechit) Măslin sălbatic. *Cornii, oleastrii (măslinii), finichii.* ECONOMIA, 142/12, cf. GHETIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W.

— Pl.: *oleastri*.

— Din lat. **oleaster**, it. **oleastro**, germ. **Oleaster**.

OLEÁT s. m. Sare sau ester al acidului oleic. DL, DM, DER.

— Pronunțat: *-le-at*. — Pl.: *oleați*.

— Din fr. **oléate**.

OLEATĂ s. f. Desen executat pe hirtie de calc, pe care sînt trasate detaliile unui teren și cadrul secțiunii topografice la care se referă. Cf. LTR², DL, DM.

— Pronunțat: *-le-a-*. — Pl.: *oleate*.

— După engl. *oiled* [paper].

OLEBUIȚ, **-Ă** adj. (Regional) Rostuit, gospodărit (Bărcănești — Slatina). Cf. CHEST. II 3/87. *Despre unul care are casă se zice că are tot rostul făcut, e om olebuit. ib.*

— Pl.: *olebuiți, -te*.

— De la *oleab*.

OLECĂI vb. IV. R e f l. (Învechit și regional) A se văita, a se văicări, a se tîngui. *Ș-au udatu-ș veșmintele de pre sine cu lacrimile, olecăindu-să.* DOSOFTEI, v. s. octombrie 52²/5, cf. noiembrie 117²/31. *Pre nime din boieri să nu-i audză... olecăindu-să că sînt timpurile grele.* NECULCE, L. 320, cf. CIHAC, II, 227. *Nu te mai olicăi atîta. După vreme rea a fi el vreodată și senin.* CREANGĂ, P. 234, cf. DDRF, GHETIE, R. M., ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W. *Nu să mai vaite și să olicăiască.* POP., ap. GCR II, 138/34. *Am plîns și m-am olicăit.* MARIAN, NA. 379. *Și să văită, Să olcăiește.* MAT. FOLK. 565. *Și auzi țipîndu-se, Văicărîndu-se și oligăindu-se.* id. 584. *Cine țipă și se văicărește și se oligărește?* id. 585. *Și numai pentru atîta te olicăi și te vaicări?* I. CR. IV, 109, cf. GRAIUL, I, 300, GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 131, PĂSCULESCU, L. P. 168. *Nu te văita, nu te dolecăi.* ȘEZ. XX, 149, cf. GR. S. V, 103, PAMFILE, S. V. 41. *Se-ntoarseră de la bordei, olicăindu-se și văicărîndu-se.* PLOPȘOR, C. 45, cf. CANDREA, F. 357, L. COSTIN, GR. BĂN. 150, TOMESCU, GL., ALRT II, 275. ◇ Fig. *Munții... unul cătră altul se olecăiră.* CANTEMIR, IST. 170. ◇ Intran z. *Florică! ce olicăiezi, Pentru ce te văierezi?* MARIAN, D. 269. *Mă-ntîlnii cu... cutare în cale Plîngînd și olecînd.* GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 131. ◆ T r a n z. *A face pe cineva să se văicărească, să plîngă. Să n-o mai ciupiți, Să n-o mai necăjiți, Să n-o mai olecăiți.* MAT. FOLK. 596.

— Prez. ind.: *olecăiesc*. — Și: *olicăi, olcăi, olecuî, dolecăi, oligăi, oligări, olicări* (COMAN, GL.), *oricăi* (GR. S. V; 137), *oricări* (ib) vb. IV; *olicăiă* (prez. ind. *olicăiez*) vb. I.

— De la *oleo*.

OLECĂIOS, -OĂSĂ adj. (Învechit, rar) Tînguitor, jalnic, duios. *Păseruica... cu olecăioase viersuri... cînta.* CANTEMIR, IST. 193.

— Pl.: *olecăioși, -oase*.

— *Olecăi* + suf. *-os*.

OLECĂIRE s. f. (Învechit, rar) Faptul de a se olecăi; văicăreală, tînguire. *Cîte lacrimi și suspini și olecări ne vor împresura.* NEAGOE, INV. 309/21.

— Pl.: *olecări*.

— V. *olecăi*.

OLECĂIT s. n. (Învechit, rar) Olecăire. *Mai pre urmă... amînduror împărățiilor de plîns și de olecăit sfărîmare și risipă... să nu vie.* CANTEMIR, HR. 93.

— V. *olecăi*.

OLECĂITURĂ s. f. (Învechit) Văicăreală, tînguire. *Nice de olecăiturile și bocetele femeii sale nu s-au înfrînt.* DOSOFTEI, v. s. ianuarie 256²/10. *Văietături și olecăituri în toate părțile... se auzea.* CANTEMIR, IST. 174.

— Pl.: *olecăituri*. — Și *olicăitură* s. f. SCRIBAN, D.

— *Olecăi* + suf. *-tură*.

OLECȘOĂRĂ adv. v. *olecușoară*.

OLECUÎ vb. IV v. *olecăi*.

OLECUȘOĂRĂ adv. (Regional) Olecuță. Cf. BARONZI, L. 159. *Cînd adorm olecușoară Gîndurili mă omoari.* VASILIU, C. 124. ◇ Loc. adj. *Olecșoară de... = un pic de..., puțin. Să pusă de zîntă tot ce află, lăsînd numai în fundul oalei olecșoară de zamă.* CĂTANĂ, P. B. I, 93.

— Și: *olecșoară* adv.

— *Oleacă* + suf. *-ușoară*.

OLECŪȚĂ adv. Diminutiv al lui *oleacă*; puțin de tot. Cf. BARONZI, L. 159. *Îl luă cu binîșorul și-l mai domoli olecuță.* ISPIRESCU, L. 121, cf. 257. *Se mai duce olecuță și stă s-asculte.* VLAHUȚĂ, O. A. II, 277. *Vreau să mă duc olecuță afară.* BRĂESCU, A. 61. *Una e umbrela de azi și olecuță alta e providențialul cortel de ieri.* TEODOREANU, M. U. 124. *Mai stai olecuță, că ești nădușit.* VINEA, L. I, 73. *Atunci fu bine, pentru că se încovoie olecuță degetuțul cel mic sub greutatea buzduganului.* MERA, L. B. 95. ◇ Loc. adv. *Nici olecuță = nici un pic, de loc. N-a curge nici olecuță.* POP., ap. GCR II, 318. *Și l-oi bea și n-o rămînea nici lecuță.* I. CR. III, 80. ◇ Loc. adj. *Olecuță de... = un pic de..., puțin. Vrei tu olecuță de supă...?* VLAHUȚĂ, O. A. 425. *Olecuță de odihnă și să întremează zmeul bătrîn.* DELAVRANCEA, O. II, 34, cf. 207. *Eram pe atuncea flăcău, aveam ș-olecuță de slujbă la ocîrmuire.* SADOVEANU, O. III, 442. *Crești, codrule, și te-ndeasă, Numai loc de casă-mi lasă și-olecuță de cîmpie.* RETEGANUL, TR. 147. *Toarnă olecuță de lapte.* ȘEZ. IV, 181. ◇ (Substantivat, în forma *lecuță*) *Această minte... această lecuță de nonsens să vorbească și ea?* EMINESCU, N. 106. *Și-n lecuța asta de apă să le puneți.* PĂSCULESCU, L. P. 133.

— Și: (regional) *lecuță* adv.

— *Oleacă* + suf. *-uță*.

OLECŪȚĂ adv. v. **olecuțică**.

OLECUȚICĂ adv. (Prin Mold.) Olecuță. Cf. BL VII, 137, PASCU, c. 234.

— Și: **olecúțeă** adv. BL VII, 137.

— **Olecuță** + suf. *-ică*.

OLEÍ¹ interj. v. **aoleu**.

OLEÍ² s. n. v. **ulei**.

OLEIĂ vb. I v. **uleia**.

OLEIĂR s. m. v. **uleier**.

OLEIĂT, -Ă adj. v. **uleiat**.

OLEÍC, -Ă adj. Care provine din (sau se raportează la) grăsimi și uleiuri naturale. *Acid oleic*. DOC. EC. (1845), 854. *Alcoolul oleic*. MACAROVICI, CH. 539.

— Pl.: *oleici, -e*.

— Din fr. **oléique**.

OLEIÉRIU s. m. v. **uleier**.

OLEINĂ s. f. Substanță lichidă care se găsește în grăsimile vegetale și care rezultă dintr-o combinație de acid oleic cu glicerină. Cf. ȘAI-NEANU, BARCIANU, ALEXI, W., NICA, L. VAM. 177. [Lina] să fie unsă pe cale artificială, cu o emulsie de untdelemn sau de oleină cu apă și săpun. IONESCU-MUSCEL, FIL. 429, cf. NOM. MIN. I, 210, DL, DM.

— Din fr. **oléine**.

OLÉINIC subst. (Învechit, prin Ban.) „Turtă unsă cu ulei”. ANON. CAR.

— Pl.: ?

— **Olei** + suf. *-nic*.

OLEIÓS, -OĂSĂ s. f. v. **uleios**.

OLÉIU s. n. v. **ulei**.

OLÉJ s. n. (Prin Olt.) Culcuș, vizuină; p. e x t. locuință simplă, adăpost. Cf. PLOȘOR, v. o. 12. *Se traseră fiecare la olejul lui*. id. c. 18. *De sus poți privi spre olejurile noastre*. id. ib. 49, cf. 128.

— Pl.: *olejuri*.

— Postverbal al lui **oleji**.

OLEJÍ vb. IV. Refl. I. (Prin Olt.) A se adăposti, a se aciuă, a se oploși. Cf. SCRIBAN, D., PLOȘOR, v. o. 12, CIAȘANU, v. 184, ALR I 1354/812. ♦ **Tranz.** A feri (pe cineva) de frig, de vorbe rele etc. Cf. I. CR. VIII, 344.

2. (Prin Mold. și Olt.) A-și potoli foamea mâncînd puțin (SCRIBAN, D., CV 1950, nr. 4, 44); a se întrema (CIAȘANU, v. 184). *M-am olejit cu ce-am putut și-am scăpat la carne*. CV 1950, nr. 4, 44. ♦ **Tranz.** (Cu complementul „foamea”) *Nu făcea nici popaz, nimic, doar cît își olejea foamea*. I. CR. I, 134. ♦ **Tranz.** A oferi (cuiva) doar strictul necesar pentru existență; a amăgi. Cf. SCRIBAN, D. *La unii a trînit cu ghiotura, de înotă și se lăfăiesc în bunătați, pe alții i-a olejit acolo, cu te mieri ce, ia, o nimica toată*. I. CR. III, 37.

— Prez. ind.: *olejesc*. — Și: **olăji** vb. IV. ALEXI, W.

— Din slav. (cf. v. sl. **оулежити**, scr., ucr. **улежати** „a se culca, a zăcea”).

OLELÉ interj. v. **aoleu**.

OLELÉU interj. v. **aoleu**.

OLENDREÁN s. m. (Regional) Olandez (1). *Tulpănașe Drăgălașe De la olendreni*. MARIAN, NU. 332.

— Pl.: *olendreni*.

— Din germ. **Holländer** + suf. *-ean*.

OLEÓ interj. v. **aoleu**.

OLEOGRAFIE s. f. Cromolitografie care imită pictura în ulei, făcută pe hirtie cu nervuri, ca firele pinzei. Cf. NICA, L. VAM. 177, DER.

— Pronunțat: *-le-o-*. — Pl.: *oleografii*.

— Din fr. **oléographie**.

OLEOLEÓ interj. v. **aoleu**.

OLEOLÉU interj. v. **aoleu**.

OLEOMÉTRU s. n. Aparat folosit pentru dozarea uleiurilor și grăsimilor provenite din semințe. Cf. DL, DM, DER. ♦ Aparat folosit pentru determinarea conținutului de ulei al materiilor prime. Cf. LTR².

— Pronunțat: *-le-o-*. — Pl.: *oleometre*.

— Din fr.: **oléomètre**.

OLÉR interj. v. **ler**.

OLERÁNDA interj. v. **ler**.

OLÉRCĂ s. f. v. **holercă**.

OLERÓM interj. v. **ler**.

OLETUÍ vb. IV. **Tranz.** (Prin Bucov.) A bate fără milă, a zdrobi în bătai. Cf. ȘEZ. III, 83.

— Prez. ind.: *oletuiesc*.

— Etimologia necunoscută.

OLEU¹ s. n. (Învechit și regional) Ulei. *Îți dăm și la aceea slobozenie, ca să se poată sfinți hrismă și oleu pentru cei chemați și cei bolnavi.* ȘINCAI, HR. I, 241/17, cf. LB. *Îi dădui numai decît vasul cu oliul sfînt.* FILIMON, O. I, 334, cf. MOLIN, R. B. 289. *La legumele și rădăcinile fierte nu adăogeau decît puțin oleu proaspăt de jir.* SADOVEANU, O. XII, 23, cf. A V 25.

— Pl.: *oleuri*. — Și: (rar) *olîu* s. n.

— Din lat. *oleum*.

OLEU² interj. v. *aoleu*.

OLEUM s. n. Amestec de acid sulfuric concentrat și anhidridă sulfurică. DER.

— Pronunțat: *-le-um*.

— Din fr. *oléum*.

OLFACTIV, -Ă adj. Care se referă la simțul mirosului. Cf. ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W. *Un suvenir olfactiv — miros de mătase, de lînă, de stofă, de catifea, de olandă apretată.* C. PETRESCU, O. P. II, 121, cf. SCRIBAN, D. ♦ (*Membrana*) *mucoasă olfactivă* = mucoasa care captușește pereții nasului. DL, DM.

— Pl.: *olfactivi, -e*.

— Din fr. *olfactif*.

OLFACTIUNE s. f. (Rare) Simțul mirosului. Cf. BIANU, D. S.

— Din fr. *olfaction*, lat. *olfactio, -onis*.

OLGOȘ interj. v. *holgoș*.

OL¹ vb. IV. Refl. (Prin Ban.) „A-și lega capul cu o cîrpă frumoasă”. L. COSTIN, GR. BĂN. *Măria și-o olit capul tarie frumos.* id. ib.

— Prez. ind.: *olesc*.

— Etimologia necunoscută.

OL² vb. IV. T r a n z. (Regional) A rotunji puțin buștenii la capete, ca să alunece mai ușor pe uluc; olări. Cf. ARVINTE, TERM. 157, LEXIC REG. 105.

— Prez. ind.: *olesc*.

— V. *oală*.

OLIBÂN subst. (Învechit) Tămîie. Cf. ALEXI, W., BIANU, D. S., NICA, L. VAM.

— Pl.: ?

— Din fr. *oliban*.

OLIBÉJĂ s. f. v. *hulubej*.

OLICĂÍ vb. IV v. *olecăi*.

OLICĂÍÁ vb. I v. *olecăi*.

OLICĂITURĂ s. f. v. *olecăitură*.

OLICĂRÍ vb. IV v. *olecăi*.

OLICICĂ s. f. Oliță (1). Cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., COM. MARIAN, ALR I 694/990.

— Pl.: *olicele*.

— *Oală* + suf. *-icică*.

OLIGĂRH s. m. (Învechit) Membru sau partizan al unei oligarhii. *Domnitorii Transilvaniei . . . nu voiau să mai auză nici ei, nici aristocrații și oligarhii de vechile raporturi de avodat vasal.* BARIȚIU, P. A. I, 1, cf. III, 1. *Politiciani, oligarhi și plutocrați prostearnă-se cu toții la picioarele tronului, izbească-și cu toții fruntea de treptele palatului . . . !* LIT. ANTIMONARHICĂ, 183. *Sparta luptă . . . să aducă la putere pe aristocrați și oligarhi.* v. ROM. septembrie 1954, 214.

— Pl.: *oligarhi*.

— Derivat regresiv de la *oligarhie*.

OLIGĂRHIC, -Ă adj. Care se referă la oligarhie, propriu oligarhiei. *Firmanul o transformă într-un divan adhoc, adunare oligarhică de vreo 27 de boieri.* LĂCUSTEANU, A. M. 79, cf. ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W. *Balș a fost mandatarul exilaților de bună voie de la Cernăuți . . . care cereau o constituție oligarhică pentru Moldova.* IORGA, L. II, 98. *Boierii fugiți în Bucovina proiectează constituții peste constituții, care de care mai oligarhice.* IBRĂILEANU, SP. CR. 78. *Sistemul lui e oligarhic.* LOVINESCU, C. IV, 151, cf. SCRIBAN, D.

— Scris și: *oligarchic*. — Pl.: *oligarchici, -e*.

— Din fr. *oligarchique*.

OLIGARHIE s. f. (În antichitate și în evul mediu) Formă de guvernămînt în care puterea aparținea exclusiv virfurilor aristocratice. *Dacă . . . nobilii biruiesc și aleg pe unii dintr-inșii ca să cîrmuiască, oblăduirea să numește oligarhie.* CR (1829), 172²/18, cf. VALIAN, V. 98. *Așa numita oligarhia, . . . în acei zece ani împinsese foarte departe reacțiunea în contra drepturilor politice și civili proclamate în 1848.* BARIȚIU, P. A. III, 1. *Preste tot gîndul de . . . a cîrmui pe deasupra domnului o oligarșie venețiană.* RUSSO, S. 120, cf. ARISTIA, PLUT., ȘĂINEANU, BARCIANU, SEVERIN, S. 95, SCRIBAN, D. *Forța . . . poate fi o putere tradițională: gerontocrație, monarhie, plutocrație, oligarhie.* RALEA, S. T. II, 267. ♦ Stat în care exista această formă de guvernămînt. Cf. DL, DM. ♦ (De obicei urmat de determinări ca „bancară”, „financiară”, „capitalistă” etc.) Grup restrîns de persoane care, prin averea și poziția lor socială, domină viața politică și economică a unui stat capitalist. *Boierii rămasără totuși oligarșia de mai înainte.* RUSSO, S. 116, cf. COCEA, P. 26. *În noua orînduire, a încetat pentru totdeauna rolul monetei și al creditului ca instrumente în slujba oligarhiei capitaliste.* CONTEMP. 1949, nr. 159, 6/5, cf. nr. 156, 4/5.

— Scris și: *oligarhie*. — Pl.: *oligarhii*. — Și: *oligarșie* s. f.

— Din ngr. *ὀλιγαρχία*, fr. *oligarchie*.

OLIGARȘIE s. f. v. *oligarchie*.

OLIGĂI vb. IV v. *olecăi*.

OLIGĂRI vb. IV v. *olecăi*.

OLIGIST s. n. Varietate de hematit de culoare cenușie sau roșcată, folosită pentru extragerea fierului. Cf. ȘĂINEANU, SCRIBAN, D., CANTUNIARI, L. M. 107, 144, ENC. TEHN., LTR. *Magnetitul, oligistul și limonitul constituie cele mai însemnate și căutate minerale pentru extracția fierului industrial*. GEOLOGIA, 15.

— Pl.: (rar) *oligisturi*. — Și: *oligistă* s. f. ENC. TEHN. I, 398.

— Din fr. *oligiste*.

OLIGISTĂ s. f. v. *oligist*.

OLIGNEĂLĂ s. f. (Prin Olt.) Luxație, scriitură. LEXIC REG. 55.

— Pl.: *oligneli*.

— *Oigni* + suf. *-eală*.

OLIGNI vb. IV. Tranz. (Prin Olt. și Ban.) A luxa, a scriinti. Cf. CV 1952, nr. 2, 38, LEXIC REG. 49, 55.

— Prez. ind.: *olignesc*. — Și: *olihni* (SCRIBAN, D.), *olin* (LEXIC REG. 49), *oglin* (ALR I 1642/77, com. din BERZOVIA — REȘIȚA), *oglinti* (com. LIUBA) vb. IV.

— Cf. scr. *ulegnuti* „a îndoi“.

OLIGOCÉN s. n. Epocă geologică aparținând perioadei paleogenului; serie de straturi geologice care aparțin acestei epoci. DM. *În oligocen, marea și-a restrâns întrucâtva limitele față de cea din eocen*. MG I, 127.

— Din fr. *oligocène*.

OLIHNI vb. IV v. *oligni*.

OLIMBIACÉSC, -EĂSCĂ adj. v. *olimpicesc*.

OLIMBIĂDĂ s. f. v. *olimpiadă*.

OLIMBICÉSC, -EĂSCĂ adj. v. *olimpicesc*.

OLIMPIACE s. f. pl. (Învechit, rar) Jocuri olimpice. ARISTIA, PLUT.

— Din gr. *ὀλυμπιακός*, cf. lat. *olympiacus*.

OLIMPIADĂ s. f. I. (În Grecia antică) Intervalul de patru ani dintre două serbări ale jocurilor olimpice, servind ca unitate pentru numărul anilor. *Olimpiadele sau periodul vremii*

anului al patrulea de la un praznic dintre acestea pînă la altul hotărește rînduiala vremii. MOLNAR, I. 221/10. *O olimpiadă era o trecere de patru ani*. PLEȘOIANU, C. 121/20, cf. VALIAN, V., ARISTIA, PLUT., POLIZU, ȘĂINEANU, BĂRCIANU, ALEXI, W., SCRIBAN, D., SCL 1960, 717.

2. Competiție sportivă internațională care are loc o dată la patru ani; jocuri olimpice. Cf. POLIZU, BĂRCIANU, ALEXI, W., SCL 1960, 717.

— Pronunțat: *-pi-a-*. — Pl.: *olimpiade*. — Și: (învechit) *olimpiadă* s. f. CR (1830), 67²/38, ASACHI, L. 27¹/38, BARONZI, I. L. I, 206/7.

— Din ngr. *ὀλυμπιαδα*, fr. *olympiade*, germ. *Olympiade*.

OLIMPIÁN, -Ă adj. Care aparține zeilor din antichitatea greacă; din Olimp. Cf. BĂRCIANU, ALEXI, W. *Pentru mine erai zeul unui mit olimpian*. MACEDONSKI, O. I, 75, cf. ȘĂINEANU, SCRIBAN, D. ♦ Fig. Maiestuos, impunător. *Poetul a înaintat pînă la masă și, cu glas olimpian, a tunat: pace!* CARAGIALE, ap. CADE, cf. ȘĂINEANU. *Ea veni în timp ce o umbră olimpiană umplea cerurile deșarte*. PETICĂ, O. 270, cf. 430. *La un romancier, care poate, prin definiție, să fie mai olimpian, . . . acea personalitate străbate în operă*. IBRĂILEANU, SP. CR. 220. *Își păstrează serenitatea lui olimpiană*. T. POPOVICI, S. 159, cf. v. ROM. ianuarie 1954, 160.

— Pronunțat: *-pi-an-*. — Pl.: *olimpieni, -e*.

— Din fr. *olympien*.

OLIMPIÁNIC, -Ă adj. (Rar) Olimpian. IORDAN, L. R. A. 175.

— Pl.: *olimpianici, -e*.

— *Olimpian* + suf. *-ic*.

OLÍMPIC, -Ă adj. I. (În sintagma) *Jocuri olimpice* = întreceri sportive cu caracter periodic, practicate în Grecia antică și reluate în timpurile noastre sub formă de competiții internaționale complexe; olimpiadă (2). Cf. VALIAN, V., ȘĂINEANU. *Reprezentanții sportului nostru vor avea de înfruntat pe sportivii altor țări în cadrul jocurilor olimpice de la Helsinki*. ȘCINTEIA, 1952, nr. 2 384, cf. SP. POP. 4 200, 8/1.

2. Care ține de întrecerile sportive desfășurate în cadrul unei olimpiade. DICT.

3. Care aparține Olimpului; p. ext. ceresc, divin. Cf. POLIZU. *Olimpicile vîrfuri s-atingă năzuiesc*. I. NEGRUZZI, ap. DDRF, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W. ♦ Fig. Maiestuos, impunător. *În părul bogat și negru ce-i încununa fruntea olimpică nu se zăreau decît foarte puține fire albe*. BENIUC, M. C. I, 117. ◊ (Adverbial) *Olimpic și cu glasul sfînt Cîtea poetul*. COȘBUC, P. I, 86. *Le suport însă toate senin, stoic, olimpic*. C. PETBESCU, A. R. 30.

— Pl.: *olimpici, -e*.

— Din fr. *olympique*.

OLIMPICESC, -EĂSCĂ adj. (Învechit) 1. Olimpic (2). *Giocurile olimbicești*. CUGETĂRI, 46/13. *Grecii prăznuiesc jocurile ceale olimpi-cești*. MOLNAR, I. XXIII/21. *Luptările cele olimbia-cești*. GOLESCU, E. 33.

2. Olimpic (3). *Timpla sau capiștea olimpi-cescului Jupiter*. MOLNAR, I. 270/1.

— Pl.: *olimpicești*. — Și: olimbicésc, -eăscă, olimbiacésc, -eăscă adj.

— Din ngr. Ὀλυμπιακός, fr. olympique, germ. olympisch + suf. -esc.

OLINÍ vb. IV v. oligni.

OLÍȘCĂ s. f. (Prin nordul Mold.) Strămă-tură. SCRIBAN, D.

— Pl.: *oliște* și *oliști*.

— Etimologia necunoscută.

OLIȘOARĂ s. f. (Rar) Oliță. Cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W.

— Pl.: *olișoare*.

— **Oală** + suf. -ișoară.

OLIȚĂ s. f. 1. Diminutiv al lui oală (I I). *Zării o oliță Umplută cu jintiță*. MARIAN, SA. 336, cf. I. CR. II, 299. ♦ (Familiar) Oală de noapte.

2. (Regional) Pușculiță. Cf. PAMFILE, I. C. 392.

— Pl.: *olițe*.

— **Oală** + suf. -iță.

OLÍU s. n. v. oleu¹.

OLIVĂ s. f. 1. (Învechit și regional) Măslină. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB. *Oleiul ce se scoate din rodul acestei plante... este mai ca și acel de olive seau masline*. AR (1829), 132²/26, cf. STAMATI, D., BARCIANU, SCRIBAN, D. *Crească-ne olivele una cu legumele*. TEODORESCU, P. P. 210. *Mănincă ghiorghinele și îngină olivele*, se spune despre cel care nu știe să aprecieze valoarea lucrurilor. Cf. ZANNE, P. III, 621. ♦ (Regional) Ulei de măsline. Cf. LB, ALR I 717/354, ALR II 3 653/353, 362.

2. Mică piesă de sticlă, de forma unui tub îngroșat la un capăt, folosită în fonetica experi-mentală pentru înregistrarea suflului nazal. DL, DM.

— Pl.: *olive*.

— Din lat. oliva, germ. Olive, fr. olive.

OLIVÉT s. n. (Învechit, cu sens colectiv) Pădurice (sau livadă) de măslini. Cf. GHETIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W.

— Pl.: *oliveturi*.

— Din lat. olivetum, it. oliveto.

OLIVÍ vb. IV v. ofili.

OLIVÍN s. n. v. olivină.

OLIVÍNĂ s. f. sg. Varietate de peridot, de culoarea uleiului de măsline. Cf. CANTUNIARI, L. M. 107. *Din această grupă fac parte olivina, ... talcul și azbestul*. GEOLOGIA, 14.

— Și: *olivín* s. n. CADE, CANTUNIARI, L. M. 107.

— Din fr. olivine.

OLIVÍT, -Ă adj. v. ofilit.

OLM subst. (Învechit) Miros, mireasmă. *Casa împlu-se de olmul mirosului*. CORESI, ap. DHLR II, 559, cf. HEM 387, TDRG, SCRIBAN, D., PUȘCARIU, ET. WB., PASCU, S. 177. *Nu mă întîm-pina olmul de tămîie*. GALACTION, O. 17. ♦ Sim-țul mirosului. *De-ar fi tot auz, unde ar fi olmul?* CORESI, ap. DHLR II, 559.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

OLMÁN s. n. (Învechit) Fard lichid între-buîțat pentru albirea feței. V. suliman. Cf. ȘĂINEANU, D. U., CONV. LIT. XLIV, 1 004, ARHIVA, XLIII, 187.

— Pl.: *olmanuri*. — Și: *almán* s. n. SCRIBAN, D.

— Din fr. eau d'Allemagne.

OLMÁZ s. n. (Învechit) Diamant. *În palatul de olmaz din grădinile raiului, el se infățișase la Marele Stăpînitor*. SADOVEANU, O. X, 180. *Purta brățări la mîni și inele în degete, și în cununa părului avea olmazuri*. id. ib. XV, 441. ♦ Fig. *Acei ochi de olmazuri negre sticliră cu viclenie unii spre alții*. id. ib. XII, 135.

— Pl.: *olmazuri*. — Și: *almás* s. n. SCRIBAN, D.

— Cf. ucr., rus. алмаз.

OLOCĂR s. m. v. olăcar.

OLOCĂUST s. n. v. holocaust.

OLOCÉN s. n. v. holocen.

OLOFÁN s. m. (Învechit) Nume dat spahiilor lefegii. *După aceștia 5 000 de olofani, ... carii sînt aleși din iniceri sau din creștini jurați*. SIMION DASC., LET. 108, cf. DR. VI, 811.

— Pl.: *olofani*. — Și: *olafán* s. m. §10 II₂, 91.

— Cf. tc. ulûfe „soldă, salar“.

OLOFÍR s. n. v. olovir.

OLÓG, -OĂGĂ adj., s. f. I. Adj. 1. (Adesea substantivat) (Persoană) căreia îi lipsește un picior sau amîndouă (rar, o mină sau amîndouă); (persoană) care nu poate umbla (bine). V. șchiop, ciung. *Neputincios de picioare șădea olog*. CORESI, L. 65/10. *Bolnavii au tămă-duit, ologii au făcut cu picioare*. VARLAAM, C. 99. *Tu, lidule, ologule, să fugi la muntile cel*

gonfos. HERODOT (1645), 22. *I s-au zgîrcit vinele ș-au rămas olog pînă la moartea lui.* NECULCE, L. 81. *Fost-au din pîntecile maicii lui olog.* ANTIM, P. 222, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., CLEMENS, LB. *De bătături durerea te face-olog să îmblî.* NEGRUZZI, S. II, 189, cf. I. IONESCU, M. 188. *Bătrînețele m-au făcut olog de picioare.* ALECSANDRI, T. I, 430. *Îi gonea din urmă și-i ucidea ca pe lăcuste cînd sînt oloage.* ISPIRESCU, M. V. 24, cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., SEVERIN, S. 17. *Tocmai atunci se tirăște pe poartă, printre picioarele oamenilor, Savista, oloaga satului.* REBREANU, I. 15. *Vor rămîne pe toată viața ologi.* CAMILAR, N. I, 34. *Tu ești ciont, și eu olog.* VASILIU, P. L. 173. *Olog, umblă neîncetat: Mut, răspunde răspicat* (Ceasornicul). SADOVEANU, P. C. 14, cf. ȘEZ. I, 38, ALR II/I h 115, ALRM II/I h 162. ◇ Fig. *Judecata-i e oloagă Că-i lipsește-n cap o doagă.* PANN, P. V. I, 10/1. ◇ L o c. v b. **A lăsa** (pe cineva) **olog** = a ologi. *I-o căzut un butuc peste picioare și l-o lăsat olog.* HOGAȘ, DR. I, 71. ◆ (Substantivat, n., regional) **Boală de vite** (nedefinită mai îndeaproape). Cf. H IV 123, XVI 56. ◆ (Substantivat, m., regional) **Sărântoc; cerșetor.** Cf. CABA, SĂL. 91, ALR I 451/508, ib. 452/65.

2. **P. a n a l.** (Mai ales la f., despre unele plante) Care, deosebindu-se de speciile obișnuite, nu are cîrcei și nu se agață pe arac. Cf. LB, HEM 2133. *Via cultivată este sau oloagă sau cu haraci.* I. IONESCU, M. 370, cf. CIHAC, II, 227, BĂRCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Fasolea oloagă crește sub înfățișare de tufă, neavînd lăstari cari să se lege de ceva.* PAMFILE, A. R. 184, cf. SCRIBAN, D., I. CR. IV, 250, H II 297, IV 8, V 88, X 581, XVI 9, XVIII 25, 302. ◇ (Regional) **Păpușoi olog** v. p ă p u ș o i. ◆ (Substantivat, regional) **Varietate de struguri.** Cf. JIPESCU, O. 53.

II. S. f. art. (Regional) **Numele unei broderii populare** (nedefinite mai îndeaproape) (Riciu — Tirgu Mureș). ALR I 1762/243.

— Pl.: *ologi, -oage.* — Și: (regional) **ulóg, -oágă** adj. ALR II/II h 115, ALR II 4177/2, 27, 36, 47, 76, 105, 833.

— Etimologia necunoscută. Cf. alb. **ulok** „cu picioarele paralizate“.

OLOGEALĂ s. f. Paralizie a picioarelor. Cf. DDRF, LEON, MED. 128. *La babiloneni... lui Galla i se atribuia durerea de picioare (podagra) și ologeala.* CANDREA, F. 100, cf. 224, BIANU, D. S., ENC. VET. 812, H II 122, XIV, 438. *Foarte multe sâtence... iau în sticle ape minerale de beau, se scaldă cu ele, pentru a se scăpa de friguri, de umflături, ologeli etc.* ȘEZ. III, 104, cf. PAMFILE, B. 27, 52.

— Pl.: *ologeli.*

— **Ologi** + suf. *-eală.*

OLOGÊL, -EĂ adj. (Rar) Diminutiv al lui **olog** (I I). *Dumnezeu să nu-ți mai dea Decît*

una ologea, Să ți-o pui în telegea, Să umblî cerșind cu ea. JARNÍK-BİRSEANU, D. 261, cf. DOINE, 162.

— Pl.: *ologei, -ele.*

— **Olog** + suf. *-el.*

OLOGÍ vb. IV. **T r a n z.** A face pe cineva **olog** (I I) (lovindu-l, rîbindu-l etc.). Cf. LB *Umblă parcă-s ologiți Sau copii nedumeriți.* MUMULEANU, C. 134/9, cf. POLIZU, LM, *Cît pe ce era să ne ologească boaita cea îndrăcută.* CREANGĂ, A. 43, cf. DDRF, ȘĂINEANU, ALEXI, W. *Muma pădurii... îi ologește de picioare.* CANDREA, F. 165. *La picioarele lui se zbăteau cîțiva pușori pe care îi ologise.* CAMILAR, C. 25. *Behăie pînă stîrnește Toți dulăii de pe stradă, Iar cînd fuge, ologește Orătăniile-n ogradă.* V. ROM. mai 1954, 81. *Nouă cai că-mi ologea Și alți nouă ciumpăvea.* TEODORESCU, P. P. 90, cf. ȘEZ. V, 114, XV, 49. ◆ **I n t r a n z.** A deveni olog. Cf. LB. *Îi crescuse barba de trei coți, ochii-i luceau ca de strigoi, surzise și ologise.* FILIMON, O. I, 293, cf. PAMFILE, DUȘM. 15, GOROVEI, CR. 13. *Fostul primar ologi de partea dreaptă, îndată ce auzi vestea.* AGÍRBICEANU, A. 489, cf. ALR II 4178/172, 987. ◇ Fig. *Cînd... n-are nici de unele, ologește repede.* JIPESCU, ap. CADE. ◇

R e f l. (Regional) *S-o ologit.* ALR II 4178/130.

— Prez. ind.: *ologesc.* — Și: (regional) **ulogí**

vb. IV. ALR II 4178/36.

— V. **olog.**

OLOGÍE s. f. (Învechit) **Faptul de a fi olog** (I I). *Să nu la ologie să vă întoarceți, ce să vă vindecați mai virtos.* CORESI, L. 571/13, cf. POLIZU, LM, DDRF.

— Pl.: *ologii.* POLIZU.

— **Olog** + suf. *-ie.*

OLOGÍNĂ s. f. v. **olovină.**

OLOGÍRE s. f. (Rar) **Faptul de a (se) ologi.** Cf. POLIZU, DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W. *Tata a alergat înnebunit cu arma în mîini, pînă la ologire.* SAHIA, N. 15.

— Pl.: *ologiri.*

— V. **ologi.**

OLOGÍT, -Ă adj. Care a devenit olog (I I); paralizat de picioare. Cf. DDRF, ALRM II/I h 162.

— Pl.: *ologíți, -te.*

— V. **ologi.**

OLOGRÁF, -Ă adj. (Despre un testament) **Scris de mîna persoanei care lasă o moștenire; (p. e x t., despre acte, scrisori etc.) scris de mîna autorului; autograf.** *Le explicăm ce însemnează notarul și percepătorul în comună, ce însemnează testamentul olograf și mistic.* MAIORESCU, D. I, 435. *Mă aștepta cu o invitație olografă din partea vornicului Alecu Filipescu.*

LĂCUSTEANU, A. M. 38. *Este atât de naiv, încât crede că e plastografie un document olograf.* CARAGIALE, O. VI, 148. *I-am găsit testamentul olograf, scris și subscris cât se poate de deslușit.* DELAVRANCEA, T. 51, cf. ȘĂINEANU. *Testamentul olograf nu este valabil decât când este scris în tot, datat și subsemnat de mîna testatorului.* HAMANGIU, C. C. 202, cf. BARCIANU, ALEXI, W., SEVERIN, S. 96, GĂLDI, M. PHAN, 215, SCRIBAN, D. *Testamentul... trebuie făcut... olograf, adică scris în întregime, datat și semnat de testator.* PR. DREPT, 418.

— Pl.: *olografi*, -e.

— Din fr. *olographe*.

OLOGUȚĂ adj. (Regional, despre fasole) Oloagă (I 2). *Fasolea oloagă... se mai numește și ologuță.* PAMFILE, A. R. 184, cf. ȘEZ. VII, 180, 182.

— (Fasole) *oloagă* + suf. -uță.

OLÓP s. n. (Regional) Augmentativ al lui oală (I 1). Cf. ANON. CAR., SĂGHINESCU, V. 97, BUL. FIL. VII—VIII, 111. *Vasele pentru gătitul bucatelor sînt: oala, tingerea, tîgia, oloi...* H III 229, cf. 269, com. MARIAN.

— Pl.: *oloaie*.

— *Oală* + suf. -oi.

OLÓP s. n. (Învechit și popular) Ulei. *Pentru mărturisirea domnului au fost aruncat într-o cadă de oloi fierbinte.* N. TEST. (1648), 191^v/9. *Iară răii să n-ajungă Cu oloi capul să-mi ungă.* DOSOFTEI, PS. 474/14. *Sămînța de cînepă se făcea oloi, părăind sub talpele noastre.* CREANGĂ, A. 99. *Băiete, dă-mi niște oloi de in, să pot mîncea mazărea asta bătută.* D. ZAMFIRESCU, T. S. 11, cf. PAMFILE, I. C. 236, DR. IV, 156. *Își descoperiră capetele... unse cu oloiuri mirositoare.* SADOVEANU, O. I, 50. *Oloiul... se face din sămînță de cînepă.* ȘEZ. VIII, 38, cf. ALR II/1 h 179, A I 22, V 14, VI 9, 14, 19, 26. ◇ (Regional) *Oloi de lemn = untdelemn.* ALR II 3 653/95, 219, 228, 250, 260, 279, 284, 316, 334, 346, 349, 574. ◆ (Regional, și în sintagma *oloi de loampă*) Petrol. ALR I 1 607/223, cf. 227, 229, 266, MAT. DIALECT. I, 184. ◆ (Rar) Vopsea de ulei. *Umbra sa... deveni clară, ca un vechi portret zugrăvit în oloi.* EMINESCU, N. 58.

— Pl.: *oloiuri*. — Și: (regional) *ulói* s. n. ALR I 1 607/9, 12, 96, 107, 112, 118, ALR II 3 652/27, 29, 76, 102, 105, 537, 551, 833.

— Din magh. *olaj*.

OLOP vb. IV. Tranz. (Regional) A uleia. Com. din TRANIȘ — ZĂLAU.

— Prez. ind.: *oloiesc*. — Și: *oloiá* vb. I. Com. din HERECLEAN — ZĂLAU.

— V. *oloi*².

OLOIÁ vb. I v. *oloi*³.

OLOIÁT, -Ă adj. (Regional) Uleiat. Com. din HERECLEAN — ZĂLAU.

— Pl.: *oloiáti*, -te.

— V. *oloiá*.

OLOIÉR s. m. (Regional) Persoană care se ocupă cu stoarcerea uleiului din semințe; proprietar al unei prese de ulei. Cf. ALR II 6 494/53, 64, 219, 228, 260, 272, 279, 284, 310, 334, 346, 353, 386, 414, 520, 537.

— Pl.: *oloiéri*. — Și: *uloiér* s. m. ib. 6 494/76, 95, 105, 551.

— *Oloi*² + suf. -ar.

OLOIÉRNITĂ s. f. (Regional) Teasc de ulei (Negrești — Baia Mare). ALRM SN I h 344/346.

— Pl.: *oloiérnițe*.

— *Oloi*² + suf. -arniță.

OLOFINĂ s. f. v. *olovină*.

OLOINICÉR s. m. (Regional) Persoană care se ocupă cu stoarcerea uleiului din semințe; proprietar al unei prese de ulei. Cf. ALR II 6 494/36.

— Pl.: *oloinicéri*. — Și: *olonicér* s. m. ib. 6 494/349.

— *Oloiniță* + suf. -ar.

OLÓINIȚĂ s. f. (Regional) Teasc de ulei. [Semințele] se pun într-o petică sau un săculeț și se vîră în cutia *oloiniței*. PAMFILE, I. C. 237, cf. FD II, 160. *Oloinița e făcută din lemn.* ȘEZ. VIII, 93, cf. ALR SN II h 507, A V 14, VI 14.

— Pl.: *oloinițe*. — Și: *olóniță* (ALR SN II h 507), *olórniță* (DR. V, 98), *ulóniță* (ALR SN II h 507) s. f.

— *Oloi*² + suf. -niță.

OLOIÓS, -OĂSĂ adj. (Regional) Uleios. Com. din HERECLEAN — ZĂLAU și din TRANIȘ — ZĂLAU.

— Pl.: *oloióși*, -oase.

— *Oloi*² + suf. -os.

OLOIȘĂ s. f. (Regional) Numele mai multor specii de plante erbacee, cu flori galbene sau albe, cu frunze ovale și cărnoase; cresc prin locuri pietroase și nisipoase (*Sedum album, acrum, maximum* și *neglectum*). V. șoal-dină, șerpînță. Cf. LB, POLIZU, LM, DDRF; ȘĂINEANU, BRANDZA, FL. 113, BARCIANU, GRECESCU, FL. 153, ALEXI, W., ȘEZ. XV, 130.

— Pl.: *oloișe*. — Și: (învechit) *oloiță* (I. GOLESCU, C.), *oloișe* (COTEANU, PL. 24), *olôșe* (id. ib.) s. f.

— Etimologia necunoscută.

OLOIȘE s. f. v. *oloișă*.

OLOIȘTE s. f. (Regional) Teasc de ulei. Cf. ALRM SN I h 344.

— Pl.: *oloiști*. — Și: **uloiște** s. f. ib. h 507/95.

— **Oloi**² + suf. *-iște*.

OLOIȚ, **-Ă** adj. (Regional) „Lovit, bătucit“ (Bonț — Gherla). PAȘCA, GL.

— Pl.: *oloiți*, *-te*.

— Etimologia necunoscută.

OLOIȚĂ s. f. v. *oloisă*.

OLOMOCÍ vb. IV v. *ormoci*.

OLOMOCÍȚ, **-Ă** adj. v. *ormocit*.

OLONICÉR s. m. v. *oloinicer*.

OLÓNITĂ s. f. v. *oloiniță*.

OLOREALĂ s. f. (Regional) Vînt ușor și neregulat; boare, adiere. *Prin aceste locuri, curenții cei mai regulați se frîng și se fărîmă, dînd naștere unui vînt neregulat, care dacă este și slab se numește oloreală sau olorit de vînt.* PAMFILE, A. R. 214.

— **Olori** + suf. *-eală*.

OLORÍ vb. IV. Intrans. unipers. (Regional, despre vînt) A bate încet și neregulat; a adia. *Vîntul bate citeodată mai domol, ... de-abia olorește.* PAMFILE, VĂZD. 27. *Bate vîntul, olorește, Pe min' dorul mă muncește.* id. C. T. 180.

— Prez. ind. pers. 3: *olorește*.

— Etimologia necunoscută.

OLORÍȚ subst. (Regional) Vînt ușor și neregulat; boare, adiere. Cf. PAMFILE, A. R. 214.

— V. *olori*.

OLÓRNIȚĂ s. f. v. *oloiniță*.

OLÓȘ s. m. (Regional) Pitic (Scărișoara — Abrud). ALR II 2257/95.

— Pl.: *oloși*.

— Etimologia necunoscută.

OLÓȘE s. f. v. *oloisă*.

OLOVÁNCĂ s. f. (Învechit și regional) Oală foarte mare. Cf. *oloi*¹. *Am trimis nește blide de plumbu stricate și nește talgere și o olovancă stricată, doar va afla să le schimbe pre altele noao (cca 1650).* IORGA, D. B. I, 80.

— Pl.:? — Și: **olovoáncă** s. f. VAIDA.

— Din rus. **оловянка** „cupă de cositor“.

OLOVÉNIE s. f. (Prin nord-estul Olt., în expr.) A nu (mai) avea olovenie = a nu mai avea astîmpăr, stare, odihnă. Cf. I. CR.

VI, 252. **A-și face de olovenie** = a face după bunul plac; a-și face de cap: *Înveninatu de șarpe iasă singur la drum să-și facă dă olovenie.* ȘEZ. III, 100.

— Pl.:?

— Etimologia necunoscută.

OLOVÍNĂ s. f. 1. (Învechit și regional) Bere. *Făcu trapezărie și magherniță, magupie și povarnă de olovină, pimniță și clopotniță (a.?).* MAG. IST. IV, 266, cf. KLEIN, D. 204, BUDAI-DELEANU, LEX., LB, CIHAC, II, 227, LM, DDRF, GHETIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W. ✧ **Expr.** **A face olăina pisicii** = a plînge. ALEXI, W.

2. (Regional, în forma *olăghină*) Tovărășie care se leagă între flăcăi la crăciun și ține pînă în postul paștelui (Arpașu de Jos — Victoria). ALR II 2827/172, ib. 2829/172. *Să despart fi-țuorii de la olăghină.* ib. 2781/172.

— Pl.:? — Și: **olăvínă** (KLEIN, D. 204, POLIZU, CIHAC, II, 227), **olăghínă** (KLEIN, D. 204, CIHAC, II, 227), **ologină** (KLEIN, D. 204), **oloină** (ANON. CAR.), **olăină** (ALEXI, W.) s. f.

— Din slavon. **олокнна** „băutură fermentată“.

OLOVÍR s. n. (Învechit) Stofă sau haină de purpură. *Un om era bogat și se îmbrăca în olovire.* COD. TOD. 222. *Așternutul lui era de olovirne.* MOXA, 394/16. *Să îmbrăca în olofire și în urșinice.* VARLAAM, C. 281, cf. DOSOFTEI, V. S. ianuarie 40^o/29, ANON. CAR., BUDAI-DELEANU, LEX., DDRF, TDRG, ARHIVA, XXVII, 239, DHLR II, 547, SCRIBAN, D.

— Pl.: *olovire*. — Și: **olovírn**, (prin apropiere de *fir*) **olofír** s. n.

— Din ngr. **ὀλόβηρος**.

OLOVÍRN s. n. v. *olovir*.

OLOVOÁNCĂ s. f. v. *olovancă*.

OLT interj. v. *holt*.

OLTÁN s. n. v. *altoi*.

OLTÁR s. n. (Învechit și popular) Altar. *Și intra-voiu cătră oltariul (altariul c, c², H) Dzeului.* PSALT. 82, cf. 100. *Prorocii tăi uciseră și oltariul tău săpară.* CORESI, L. 257/7. *Noe zidi un oltariu domnului.* PALIA (1582), 37/16. *Năvăli de în oltar un om de lovi pre împăratul.* MOXA, 391/9. *Patriarhul... intră în oltariul besarecei.* VARLAAM, C. 138, cf. EUSTRAȚIE, PRAV. 9/6. *Și în sfîntul oltar deasupra preas-tolului, încă făcu un lucru minunat (a. 1654).* GCR I, 172/22. *Și vițai pre oltari-ț vom aduce.* DOSOFTEI, PS. 171/16. *Luîndu-l de mîină, părintele Theodosie pînă l-au băgat în sfîntul oltar.* IST.

T. R. 4. *Unde au agiunsu săgeata, acolo au făcut prestolul în oltariu.* NECULCE, L. 8. *Păzea focul carele la oltariul boazii ardea.* CANTEMIR, HR. 97. *Odăjdiile ceale învechite... să le îngropați în oltariu afund* (a. 1702). GCR I, 346/16, cf. ANON. CAR., GHEORGACHI, CER. (1762), 207. *Rămase mucenicul neclătit în oltariu.* MINEIUL (1776), 94^r/4, cf. KLEIN, D. 148. *El nu ș-au clintit mîna sa, nici au aruncat cărbunii împreună cu tîmția preste oltariu înaintea idolilor* (a. 1809). GCR II, 204/34. *A lui Venus biserică Oltarele își ridică.* BĂRAC, A. 78/2. *Depunem înaintea oltarului tău prinosul recunoștinței noastre.* MARCOVICI, D. 155/9. *Aurul ferit de oameni... nu era încă pe-a oltariurilor față.* CONACHI, P. 297. *Nu mai jărtfim pe oltar un miel.* RUSSO, S. 24, cf. POLIZU, ALEXANDRESCU, M. IV, CIHAC, I. 10, II, 227, HEM 927, DDRF, ȘĂINEANU, BĂRCIANU, ALEXI, W. *Căci lauda fecioarelor Se aduce în oltar Pe sine domnului dar.* SEZ. VIII, 40. ♦ *Fig. Noi acum-l priimim de oltariu adevărat pre H[risto]s viu, depreună cu nevăzuta d[u]m-n[e]zeire* (a. 1642). GCR I, 101/21. *Ea piept ard cu libov mare Idoleștile oltare.* BĂRAC, A. 19/24. *Să mai vărs o dată o lacrimă fierbinte P-al inimii-ți oltar?* ALEXANDRESCU, M. 122.

— Pl.: oltari (rar) oltaruri, (neobișnuit, m.) oltari. — Și: oltăriu s. n.

— Din slavon. олтѣръ.

OLTĂRIU s. n. v. oltar.

OLTĂRNIC s. m. (Învechit) Preot. *Du-te în calea ta, că noi avem oltarnic* (a. 1692). GCR I, 297/31, cf. DDRF, SCRIBAN, D., PASCU, S. 338.

— Pl.: oltarnici.

— Din slavon. олтѣрникѣ.

OLTĂNÍ vb. IV v. altol.

OLTEÁN s. m., adj. I. S. m. 1. Persoană care face parte din populația de bază a Olteniei sau este originară de acolo; (la pl.) populație care locuiește în Oltenia. Cf. ANON. CAR. *Bieții olteni, auzind aceste laude, rămăseră cu gurele căscate.* FILIMON, O. I, 272. *Las' să-i sune surle-Ń țară, Să-și adune-olteni destui.* COȘBUC, P. II, 110. *Sîntem de neamul nostru olteni, olteni de dincolo de Olt.* STANCU, D. 123. *Și mergînd vîlpea pe luncă Se-nțîlni cu trei olteni.* MATY FOLK. 99. *E oltean cu douăzeci și patru de măsele (sau cîț gura plină de măsele), se spune despre un om voinic, zdravăn.* Cf. BARONZI, L. 42, ZANNE, P. VI, 244.

2. (Ieșit din uz) Precupeț (originar din Oltenia) care făcea comerț ambulant cu fructe, legume, ouă, pește etc. Cf. ȘĂINEANU, TDRG. *Cîte un oltean-matinal... își anunța marfa cu verb sonor.* TEODOREANU, M. II, 123. *Prin forfota mare a străzii înguste, trecu un oltean cu cobilița la spinare.* STANCU, R. A. IV, 420.

II. Adj. Care aparține Olteniei sau oltenilor, privitor la Oltenia sau la olteni, originar din Oltenia. *Stareți, măre, strigară pandurii olteni.* FILIMON, O. I, 272. *La această poziție mai neatîrnată a boierimii oltene corespunde și situația întregii Oltenii.* XENOPOL, I. R. V, 29.

— Pl.: olteni.

— De la numele propriu Olt + suf. -ean.

OLTEĂNCĂ s. f. 1. Femeie care face parte din populația de bază a Olteniei sau este originară de acolo. Cf. DDRF. *Olteanca din Slatina Cu ochii cît strachina Mi-a cătrănit inima.* TEODORESCU, P. P. 337.

2. (Prin Dobr.; la sg., art.) Numele unui dans popular în ritm de învîrtită. Cf. PÎRVESCU, C. 14, PAMFILE, J. III, 9, VARONE, D. 120, SEVASTOS, N. 282.

3. Rasă de oi înrudite cu oaia țușcă. *Oltenicile au mare asemănare cu țuștile, de care se deosebesc numai la frunte, unde au o creastă în chipul unei căciulițe de pelcică creată.* I. IONESCULESCU, ap. CADE.

— Pl.: oltenice.

— Oltean + suf. -că.

OLTENĂȘ s. m. 1. Diminutiv al lui oltean. *Oltenașul smead... își dădu și el părerea.* CAMIL PETRESCU, O. III, 229.

2. (Prin Dobr.; la sg., art.) Numele unui dans popular în ritm de horă. Cf. PÎRVESCU, C. 41, PAMFILE, J. III, 9, VARONE, D. 120, SEVASTOS, N. 282.

— Pl.: oltenași.

— Oltean + suf. -aș.

OLTENCŪȚA s. f. sg., art. (Regional) Numele unui dans popular în ritm de horă. Cf. VARONE, D. 120.

— Olteancă + suf. -uță.

OLTENÉSC, -EĂSCĂ adj. Din Oltenia, care se referă la Oltenia și la locuitorii ei. Cf. POLIZU, DDRF, ȘĂINEANU, BĂRCIANU. *Ca într-un covor oltenesc, pupeze încetinite îi zburau pe aproape.* VINEA, L. I, 50. *Philippide numește graiul oltenesc grai de tranziție.* L. ROM. 1959, nr. 3, 13. ♦ (Substantivat, f. sg., art.) Numele unui dans popular. Cf. JIPESCU, O. 52, DDRF, ȘĂINEANU, SEVASTOS, N. 282.

— Pl.: oltenești.

— Oltean + suf. -esc.

OLTENÉȘTE adv. Așa cum se obișnuiește în Oltenia, ca în Oltenia; în graiul oltenesc. DICT.

— Oltean + suf. -ește.

OLTÉȚ subst. (Regional) Vînt de la apus (Viișoara — Caracal). H XI 249.

— De la numele propriu Olt + suf. -eț.

OLTOÁN s. n. v. altoi.

OLTOÁNE subst. v. altoi.

OLTÓI¹ s. n. v. altoi.

OLTOÍ² vb. IV v. altoi.

OLTOIÁLĂ s. f. v. altoială.

OLTOIRE s. f. v. altoire.

OLTOÍT¹ s. n. v. altoit.

OLTOÍT², -Ă adj. v. altoit.

OLTOITÓR, -OÁRE adj. v. altoitor.

OLTOITURĂ s. f. v. altoitură.

OLTÓN s. m. v. altoi.

OLTONÍ vb. IV v. altoi.

OLTONÍT, -Ă adj. v. altoit.

OLFUÍ vb. IV v. altoi.

OLTUIÁLĂ s. f. v. altoială.

OLTUIRE s. f. v. altoire.

OLTUIÍT¹ s. n. v. altoit.

OLTUIÍT², -Ă adj. v. altoit.

OLTUITÓR, -OÁRE adj. v. altoitor.

OLTUITURĂ s. f. v. altoitură.

OLÚC s. n. v. uluc.

OLUC-HÁC subst. (Învechit) Bir pe negoțul de vite. *El avea scutirea pentru o mie de oi nesupuse obișnuitului oierit și nu plătea oluchacul pentru treizeci de capete de vită.* IORGA, s. D. XII, XXIX. *În 1695 apare... oluchacul, „birul pe negoțul de vite“.* CV 1949, nr. 5, 24.

— Scris și: *oluchac*. — Pl.: ?

— Din tc. *oluk hakkı*.

OLŪM s. n. (Învechit) Adăpost pentru vite; îngrăditură, țarc. *Un bordei acoperit cu paie, ... câteva saiele și olumuri pentru vite... iată adăpostul și straja ce le poate oferi baciul de la Rădana sau cel de la Renciu.* ODOBESCU, s. III, 18, cf. DDRF, BĂRCIANU, ȘIO II, 278, ALEXI, W., SCRIBAN, D.

— Pl.: *olumuri*.

— Din tc. *olum* „vad“.

OLŪȚ s. n. Diminutiv al lui *ol*; urciur, ulciică. Cf. KLEIN, D. 222, LB, POLIZU, GHETIE, R. M., ALEXI, W., TDRG. *Cîte-un oluț cu bani de aur și argint se găsește cînd și cînd în acele movițe.* SADOVEANU, O. XVI, 115. *Grăitorul feciorului se scoală și scoțînd oluțul de sub suman închină la grăitorul miresei.* SEVASTOS, N. 233. *Da-ți-o vacă și-o junincă și-un oluț d-adus palincă.* RETEGANUL, CH. 171. *Pune oluțu pe mină și te du la cea fintînă.* CANDREA, T. O. 43. *Ce dai vama? Oluțu cu apa, Șatra și vatra.* ARH. FOLK. I, 196, cf. ALR II 3 953/53, 64, A I 13, 21, 26, 35.

— Pl.: *oluțe* și (regional) *oluțuri* (ALR I 696/63, 315).

— Ol + suf. -uț.

OLŪȚĂ s. f. (Prin Transilv.) Oliță; olcuță. Cf. LB, DDRF.

— Pl.: *oluțe*.

— Oală + suf. -uță.

OLVÎȚĂ s. f. v. olbiță.

OM s. m. I. 1. Ființă superioară, care se deosebește de celelalte vietuitoare prin faptul că posedă facultatea de a gândi și de a vorbi și capacitatea de a crea unelte pe care le folosește în procesul muncii sociale. *Nu mă temui de untoreac de oameni.* PSALT. HUR. 2v/2. *Nădăști-vă spr-insu tot zborul oamenilor (nă-roadelor D).* PSALT. 117. *Deaca sintem oameni, iubitori de oameni să fim.* CORESI, EV. 40. *Om amu cheamă-se nu numai bărbat, ce și muiare.* id. ib. 251. *Noi venim de la oameni botezați în numele tău (a. 1550—1580).* CUV. D. BĂTR. II, 418/4. *Dat-am cartea mea acestor omene (a. 1588).* ib. I, 51/4. *Și ceastă carte să o cetească... între oamenii (a. 1600).* ib. II, 53/19. *Dară tu, ome, cum și cîndu-ți va fi sfîrșeniia? MOXA, 360/16. Cu aceastea ne plătești, nemulțămitoare oame? VARLAAM, C. 373. Fericite oame, ce fugi pururea? HERODOT (1645), 247. De vor fi mărturiile oameni buni și vestiți de credință, să să creadză și să nu să cearte.* PRAV. 125. *Să să părăsască omul de mîndrie.* DOSOFTEI, PS. 31/18. *Fericit iaste omul care au aflat înțelepciunea.* BIBLIA (1688), [prefață] 3/48. *Așea și tu, ome, deaca faci omului rău, apoi te căiești și vei să-i faci bine.* FL. D. (1693), 45f/15. *Ai pofti, ticăloase oame, să fie pentru binele tău.* NECULCE, L. 244, cf. ANON. CAR., LEX. MARS. 213, ANTIM, P. XXV. *O, bune oame, aceasta ție Dumnezeu țe-au dat (a. 1777).* CAT. MAN. I, 562. *Nice nu mai bagă Samă la oameni.* BUDAIDLEANU, T. 161. *Tiranule, nemulțămitoriule oame! ce mă bați fără de nici o dreptate? TICHINDEAL, F. 198/16. Tot omul după muncă... trebuie să să miște spre însănoșirea trupului.* GOLESCU, I, 42. *Eu nu cunosc altă faptă, afară de datoria iubirii de oameni.* DRĂGHICI, R. 23/24.

Omule, în aste versuri află-te și te cunoaște! CONACHI, p. 259. Robia și proprietatea cea mare trebură să producă în noua colonie stricăciunile lor... substituind robi la oamenii cei liberi. BĂLCESCU, M. V. 6. Vișoroase erau vremile cele vechi..., dar oamenii se nășteau tari. RUSSO, S. 147. Omul sălbatic... înceta de a mai trăi înainte de a ști că a fost. BOLLIAC, O. 33. Așa zice tot omul ce-n viitor trăiește. ALEXANDRESCU, M. 4. Ce fel de om este acela? FILIMON, O. I, 129. Te-or vede oamini și m-or face de vorbă-n sat. ALECSANDRI, T. I, 264. În fiecare om sînt cel puțin doi oameni: omul ideilor și omul simțurilor. MAIORESCU, CR. II, 159. În orice om o lume își face încercarea. EMINESCU, O. I, 64. Numai iată ce aude glas de om. CREANGĂ, P. 198. E datoria lui să-ngrijească să aibă oamenii lefurile la vreme. CARAGIALE, O. VI, 64. Omul, cite limbi știe, de atâteori e om. SLAVICI, O. I, 79. Dîndu-se de trei ori peste cap, [balaurul] se făcu om. ISPIRESCU, L. 18. Vîslașii își dau binețuri cu oamenii de pe mal. VLAHUȚĂ, O. A. 414. Multe bunuri are omul, Dar virtutea cea mai mare E să nu se fie mîndru. COȘBUC, P. I, 75. Din neființă, oame, abea te-ai deșteptat. SBIERA, F. S. 356. Iartă-mă dragă; mi-a scăpat o vorbă de om rău. D. ZAMFIRESCU, R. 26. Omul nu trebuie să se gîndească numai la ziua de azi. PAMFILE, J. I, 129. Nu poate fi decît un om bun. DELAVRANCEA, O. II, 179. Grăuntele de speranță... nu părăsește pe om pînă nu-și dă ultima suflare. REBREANU, I. 117. Omul obișnuit e un tip, pe cînd omul mare este un caz unic. IBRĂILEANU, S. L. 103, cf. MINULESCU, V. 18. Eu pînă la Dorna vreau să poposesc la hanuri, ori pe la oameni prin sate, să văd, s-aud. SADOVEANU, B. 108, cf. CAZIMIR, P. 58. Mă gîndeam, dacă și eu vreodată voi putea schimba destinul unui om. CAMIL PETRESCU, U. N. 47. În hainele hărtănite, ... păreau orice, în afară de oameni. SAHIA, N. 74. Oamenii timizi și modești care surîd ușor și vorbesc moale. TEODOREANU, M. II, 169. Baldassare Castiglione ne-a dat în *Il Cortegiano*... portretul omului desăvîrșit. OȚTEA, R. 219. Și se ivi o dată cu omul slobod, munca. ARGHEZI, C. O. 28. La Goethe omul și opera fac unul și același lucru. RALEA, S. T. I, 86. Rar se stinge setea de viață a omului, chiar cînd omul este izbit într-una de nenorociri. STANCU, R. A. II, 388. Partidul m-a învățat că sînt om și m-a învățat să-mi prețuiesc mintea. DAVIDOGLU, M. 45. Să măiestrim la jocul durerii și-al iubirii și să-nflorim în oameni ascunsele grădini. DEȘLIU, G. 21. Că nu-i om: să nu glumească și să nu păcătuiască. JARNÍK-BİRSEANU, D. 363. Trăia o păreche de oameni, un bărbat și-o muiere. RETEGANUL, P. III, 3. Omul sfințește locul. ZANNE, P. II, 372. Omul lucrător De pîne nu duce dor. id. ib. v, 394. (Învechit și popular, cu sens colectiv) Leșii vîdzînd că s-au strînsu atîta om, cădzut-au cu rugăminte la hatmanul. NECULȚE, L.

271. Multă lume de om a mai fost acolo. RETEGANUL, P. V, 67. (Învechit, astăzi rar, adesea urmat de determinări care indică apartenența la o naționalitate, la o rasă, la un popor etc.) Acesta omu rimleanu iaste! COD. VOR. 44/10. A se ceti... spre învățatură creștinilor oameni. CORESI, EV. 1. Nu să cade omului grec a nu și legile grecilor. BIBLIA (1688), [prefață] 8/1. Eu, omul negru, am fost foarte bun, Mai întii într-o plantație de tutun. DEȘLIU, G. 42. (Urmat de determinări care arată domeniul de activitate, ocupația, profesia) Oamenii muncii v. m u n c ă. Om politic v. politic. Omul legii v. lege. Omul datoriei v. datorie. Om de știință v. știință. Om de artă v. artă. Om de litere v. literă. Om de afaceri v. afacere. (Urmat de determinări introduse prin prepoziția „de“ și indicînd o însușire morală sau intelectuală, o stare socială sau materială etc.) Om de jos, om de-a firea, om de rînd, om de ispravă, om de cinste, om de credință, om de încredere, om de treabă, om de inimă, om de spirit, om de cuvînt, om de parolă, om de înțeles, om de bun simț, om de omenie, om de zahăr, om de nimic, om de paie, om de lume, om de război, v. cuv. (Calc după gr. ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ-πoс, slavon. сынъ чловѣчскъ) Fiul omului = Iisus Cristos. (Învechit) Om bun (și bătrîn) = martor (la un proces). În unele cazuri... făceau pe judecătorul și ispravnicii... cari chemau înaintea lor oameni buni (marturi). N. A. BOGDAN, C. M. 45. La aceste adunări și în alte împrejurări, în care satul trebuie să fie reprezentat, apar oamenii buni și bătrîni. PANAITESCU, O. T. 194. (Învechit, rar; calc după slavon. чловѣкоубница Om-ucigătoriu = ucigaș. Cf. CORESI, ap. DHLR II, 365. (Regional) Oameni (sau oamenii cei) noi = miri (ALRM I/II h 363); proaspăt căsătorii, însurăței (ALR II/I h 165/334). (În basme și superstiții) Omul de flori = personaj din basme, conceput ca fiind alcătuit din flori, sprijinitor al acțiunilor eroilor pozitivi. Il scapă și de rîndul ăsta tot omu de flori. RĂDULESCU-CODIN, I. 240. Poporul povestește despre omul de flori. H IV 58. Oamenii de apă = ființe imaginare, cărora li se atribuie însușiri fizice omenești, dar care sînt socotite lipsite de grai. Cf. PAMFILE, DUȘM. 303. Omul (cel) alb = ființă imaginară care păzește comorile; inger. Omul ălb sau ingerul... cheamă pe cel ce vede flacăra înălțîndu-se de trei ori. PAMFILE, COM. 43, cf. 17. Sara în murgit s-a întîlnit cu un om alb. RĂDULESCU-CODIN, I. 311. Oamenii-lupi = vircolaci. [Vircolacii] ar fi niște oameni-lupi „cari înghit luna și soarele“. PAMFILE, CER. 99. (L o c. a d v. Ca de la om la om = în mod sincer, deschis, prietenește. (E x p r. Om ca (toți) oamenii = om obișnuit, care nu se deosebește prin nimic esențial de alții. Un om ca oamenii trebuie... să fie abonat la un cabinet de lectură (a. 1846). N. A. BOGDAN, C. M. 142.

Moș Nichifor nu-i o inchipuire din povești, ci e un om ca toți oamenii. CREANGĂ, P. 105, cf. 162. *Odinioară Giaba-Efendi fusese om ca toți oamenii.* DELAVRANCEA, O. I, 219. **Ca omul** sau (rar) **ca toți oamenii** = cum se întâmplă (sau se poate întâmpla) în mod obișnuit oricui. *Moș Nichifor, ca omul cu grija, s-a suit în cărușă.* CREANGĂ, P. 133. *Vrun păcat, vro greșală, ca omul...* DELAVRANCEA, O. II, 370. *Vream de mult să venim; dar, cu treabă, cu daraveri — ca omu — am tot dat zi peste zi.* BASSARABESCU, V. 226. **Ca oamenii** = cu manifestări omenești; cum trebuie, cum se cuvine. *Dă și o farfurie de acolo, și niște furculițe, să mîncăm ca oamenii.* VLAHUȚĂ, ap. TDRG. **La mintea omului** v. m i n t e. **De către** (sau **dinspre, de-a**) **om** = (despre animale de tracțiune, p. e x t. despre părți ale uneltelor agricole) care se află în partea stingă a carului, căruței, plugului etc. Cf. DAMÉ, T. 29. *Cotiuga are o roată mai mică de către om, și alta mai mare, din brazdă.* PAMFILE, A. R. 40, cf. 51, TODORAN, GL., ALR I 334/283, ALR II/141. **Om bun** = răspuns dat de către cel care bate la poartă, pentru a-l asigura pe stăpînul casei că vine cu intenții bune. *Bătu la poartă. — Cine e acolo? îi zise dinăuntru...* — *Om bun, răspunse fata.* ISPIRESCU, L. 348. **Oamenii buni**, formulă de adresare. *Oameni buni! an iarnă, bordeiu-mi arsesse.* ALECSANDRI, P. I, 41. ♦ (În texte bisericești; de obicei la pl.) Popor, norod. *Pasă cătră oamenii (cătără norodul BIBLIA 1688) mie aceștia de lă dzi.* COD. VOR. 104/3, cf. 148/3. *Spăsește oamerii săi.* PSALT. 48. *Lăsat-ai fărădelegile oamerilor tăi.* ib. 175. *Cînd toarnă zeul prădarea oamenilor săi bucură-se Iacov.* CORESI, PS. 139/13. ♦ Persoană care se remarcă prin calități morale, mai ales prin cinste și corectitudine. Cf. LB. *Să faci pe omul într-o societate unde nu sînt oameni.* I. NEGRUZZI, S. IV, 105. *Ăla om, nu secătură!* DELAVRANCEA, O. II, 357. ♦ (Comparat ca un adjectiv) *Ave și sîială de dînsul căce era mai om decît toți.* NECULCE, L. 110. *Eram destul om să-mi țin firea, mai ales cu doamna Rădeanu, pe care de la început n-am putut-o suferi.* GANE, N. III, 111. ♦ E x p r. **A face** (pe cineva) **om** = a educa, a instrui pe cineva dezvoltîndu-i însușirile umane caracteristice. *Școala pe om, om îl face.* PANN, P. V. I, 174/22. **Om pe sine** = stăpîn pe voința și pe acțiunile sale; curajos. (Ironie) *Văzîndu-l așa om pe sine, haiducul prinse să rîdă.* GANE, N. III, 166.

2. (Adesea însoțit de determinări care indică un raport de dependență) Persoană care se află în slujba cuiva; persoană de încredere; cunoscut, prieten, rudă. *Am muncit mult și cu oamenii mănăstirii (a. 1573).* CUV. D. BĂTR. I, 23/11. *Împăratul, gîndindu-se că Evlavie iaste drept și al său om, învăță să le dea știre.* VARLAAM, C. 394. [Martorii] *să nu fie rudă sau oamenii muierii.* PRAV. 157. *Trimisă la Eghipt*

la faraon, să-i lase oamenii să vie să facă jărtvă. DOSOFTEI, V. S. septembrie 6^v/18. *Craiul... trimis-au pre omul său anume Krasinski, de au tăiat capul Tomșii.* N. COSTIN, LET.² I, 447. *Au și triimis fermanul pe omul englezului.* NECULCE, L. 145. *Triimețînd Grigorie Vodă pe Antonie pircălabu, omul măriei sale, ... i-au arătat cîte îi sînt trebuitoare (sfîrșitul sec. XVIII).* LET. III, 196/31. *Această veste veni și la Tomori ... și la voevodul din Ardeal, de la oamenii lor.* ȘINCAI, HR. II, 152/10. *Mi s-au trimis alăturata jalbă a lui Ion Ghimba, omul lui chir Mihale Curte (a. 1823).* DOC. EC. 276. *Se întoarsă... poruncînd oamenilor săi a se găti spre călătorie.* GORJAN, H. I, 3/30. *Cum a intrat în odaia unde l-a dus omul boierului, și-a pus armele în rînduială.* CREANGĂ, P. 302. *Nu știe și nenea Zaharia... că ești omul nostru?* CARAGIALE, O. VI, 78. *Iacob de Buczacz, omul cardinalului, n-are să vie.* DELAVRANCEA, O. II, 21. *Cînd năpădiră în crișmă, amuțiră de tot pe oamenii lui George.* REBREANU, I. 33. *Primarul era omul boierului.* I. BOTEZ, ȘC. 73. *Acolo trebuie să se adune și oamenii stăpînirii, cu domnu subprefect.* SADOVEANU, B. 273. *Acest Turnavitu este omul lui Bibescu.* CAMIL PETRESCU, O. II, 156. *Săraci ochșorii mei, Multă lume vîz cu ei, Dar nu vîz oameni d-ai mei, Ci tot negri străinei.* JARNIK-BİRSEANU, D. 200. ♦ *Om de casă, om de servicii, om de ocină,* v. cuv. ♦ E x p r. **(A fi) omul (sau om al) lui Dumnezeu** = a fi om bun, cinstit. *Afară din slujbă era omul cel mai plăcut, sufletul cel mai bun și mai milostiv, omul lui Dumnezeu cum s-ar zice.* GHICA, S. 529. *Ai dat peste niște oameni ai lui Dumnezeu, dar să fi fost cu alții...* CREANGĂ, P. 254. *Știam eu că dumneata ești omul lui Dumnezeu și ai să-i dai.* CĂLINESCU, E. O. II, 66, cf. CIAUȘANU, GL. (Ironie) *Dă de știre lui Scaraoschi despre omul lui Dumnezeu cu năravul dracului.* CREANGĂ, P. 48. *Sărac bărbătețul meu, Toți oamenii zic că-i rău, Da-i omul lui Dumnezeu.* JARNIK-BİRSEANU, D. 461. **Omul (sau om al) dracului** v. d r a c. ♦ Servitor, slugă. *Umbla încet și mîncă multă fasole cu mămăligă, cum se gătea pentru oameni în postul mare.* BRĂESCU, A. 23. *Osul lasă-l pentru borșul oamenilor.* id. ib. 38. ♦ Adept, partizan al unei idei, teorii, doctrine etc. *Conul Mihalache, omul reformelor, progresistul înflăcărât, susține că o lege aspră trebuiește numaidecît.* CARAGIALE, O. III, 43.

3. Persoană de vază, de seamă. *Să-i grăiască Radului Vodă pentru dînsul; să nu fie uitat, fiind slugă de atîta vreme, și așteptînd în nărocul stăpînu-său să hie și el între oameni.* M. COSTIN, O. 90, cf. ALR II/157. ♦ (Comparat ca un adjectiv) *Am fost om și norocul m-a făcut și mai om.* DELAVRANCEA, O. II, 255. *Îi mai om ca dumneata, Mai din oameni, mai din viță.* MÎNDRESCU, L. P. 151. ♦ E x p r. **A fi (om, fecior etc.) din (sau de) oameni** = a descinde

din părinți cu stare sau de neam. *Lasă că-s din oameni, lasă că-s cunoscută de toți boierii . . . putești întreba și pe kir Costea.* ALECSANDRI, T. 101. *Și eu sint ficior de oameni.* id. ib. 1415. *Se vedea bine a fi copil de oameni, ajuns aci din cine știe ce împrejurare.* CARAGIALE, O. III, 1. *Fata . . . să se mărite după un bărbat, care e om din oameni, adică după unul care are neamuri și amici.* MARIAN, NU. 45. *Eu is de peste deal, de la Mânăstireni; și noi sintem din oameni.* SADOVEANU, O. VII, 280, cf. MINDRESCU, L. P. 151, CIAUȘANU, GL., ZANNE, P. II, 382. **A se face om sau (rar) a ieși la oameni** = a ajunge în rîndul oamenilor înstăriți, a se îmbogăți. Cf. CIAUȘANU, GL., ZANNE, P. II, 381. **A face** (pe cineva) **om** = a crea cuiva o situație avantajoasă din punct de vedere material și social. *Nenorocitul! ți-ai aruncat norocul în gîrlă: te făceam om!* CARAGIALE, O. VI, 164.

4. (În opoziție cu copil) Persoană matură. *Cei doi băieți . . . crescuseră și se făcuseră oameni.* D. ZAMFIRESCU, I. 23. *Abia de se gîndeau părinții, care te-au dus pînă la marginea satului depărtat, de mină, și ți-au sărutat ochii de copil, că ai să fii un om într-o bună zi și tu.* ARGHEZI, P. T. 15.

5. (În opoziție cu femeie) Bărbat. *Omul și muiera sint din începutul lor una și aceeași ființă.* MARCOVICI, D. 157/17. *Mă știam că sint legată Numai cu prietenie și cu inima curată Cătră omul ce cu cîinste m-au iubit și mă iubeste.* CONACHI, P. 82. *Mulțime de oameni și de femei, sîrbi și turci veniseră pe malul Dunării.* BOLINTINEANU, O. 267. *Mese erau bașca pentru oameni, bașca pentru muieri și bașca pentru feciori.* PITIȘ, SCH. 107, cf. PRIBEAGUL, P. R. 18, CV 1949, nr. 9, 15, GOROVEI, CR. 242. *Mult mă uit, mamă, cu dor, Und'e văd om în ocol Că tate-s la rîndu lor.* T. PAPAĞAGI, M. 14, cf. ARH. FOLK. III, 43, ALR I 489/75, 85, 148, 166, 178, ALR II 3 334/105, ZANNE, P. II, 2. ♦ (De obicei determinat prin „meu“, „tău“ etc.) Soț. *Va dzice omul muierii: nu voi să mai mergi în cutare casă.* PRAV. 106. *Omū meu a plecat la cîmp dinaintea Sîmpietrului.* JIPESCU, O. 34. *A-nceput să plîngă și să-l întrebe dacă știe el ceva despre ce s-o fi făcut omul ei.* CARAGIALE, O. II, 241. *Nu cumva să bage omul ei de seamă, Ce isprăvi îi face fata, c-ăpoi joc!* COȘBUC, P. I, 249, cf. PAMFILE, J. II, 157. *Aruncă spre omul ei o căutătură.* CAZIMIR, GR. 31. *Eu, dragă cucoană Marie, am trăit pe lumea asta numai pentru omul acela al meu ș-am fost mulțumită și înflorită cu dînsul.* SADOVEANU, B. 265. *Nu-m-am plîns omului meu.* STANCU, D. 25. *Vă rog să luați loc, zise ea. . . Omul meu nu-i acasă.* BENIUC, M. C. I, 40. *Era limpede că omul ei ascundea ceva.* PREDĂ, D. 128. *Numai eu că mi-am luat Frunză de măr pădureț, Om calic și tot măreț.* JARNIK-BİRSEANU, D. 168, cf. TOMESCU, GL., ALR I 291, ALR II/I h 129. ♦ (La vocativ) Apelativ familiar (expli-

cativ, persuasiv, dojenitor etc.) cu care ne adresăm unei persoane de sex masculin. V. frate, nene. *Măi, omule, da n-auzi că ne-am troienit?* ALECSANDRI, T. I, 115, cf. 263. *Ia lasă-mă încolo, măi, omule.* CREANGĂ, P. 160. *Măi, omule, ai puțintică răbdare.* CARAGIALE, O. VI, 86. *Ia ascultă, omule, dracul cel împelițat de dihor o să ne mănince toate rațele.* BUJOR, S. 30. *Da cu cine să te împaci, omule? făcu Baciū trîntînd paharul pe masă.* REBREANU, I. 301. *Omule, te credeam la Islaz . . . Ce e cu dumneata? . . .* CAMIL PETRESCU, O. II, 22. *Dar, omule, stai liniștit.* PREDĂ, I. 165. ♦ **Expr.** (Învechit) **Suflete ome** = formulă de adresare utilizată în stilul retorice. *Suflete ome, nime de aceea nu-ți pot agiuta.* COD. TOD. 213, cf. CUV. D. BĂTR. II, 451/29.

6. (La sg.) O persoană oarecare; cineva; oricine. *Mai rar om care să poată lua dintr-însele.* CREANGĂ, P. 211. *Spunea omului verde în ochi, fie cine-a fi, cînd îl scormolea ceva la inimă.* id. A. 151. *După cum le spui dumneata, una și cu una fac două, n-are de unde să te mai apuce omul.* CARAGIALE, O. VI, 66, cf. BUL. FIL. X, 72, PAMFILE, J. I, 129. *Nu mai poate omul de tine nici să-și zică ocinașele!* REBREANU, I. 44. *Umblau tot felul de vești, de se încrețea carnea pe om.* CAMIL PETRESCU, O. I, 8. *Bate om în poartă, iese tata să-l întîmpine.* STANCU, D. 143.

II. 1. (Art.) Numele popular al constelației boreale Hercule. DM.

2. (Regional; art.) Numele unui joc de copii (nedefinit mai îndeaproape). Cf. PAMFILE, J. I, 5. ♦ Partea bombată a arșicelor. Cf. DDRF, ȘĂINEANU, PAMFILE, J. II, 44.

3. (Regional, în sintagma) *Om rău* = varietate de struguri (nedefinită mai îndeaproape). Cf. BARONZI, L. 94, H II 165, 207.

— Pl.: *oameni* și (învechit) *omeni, omene*. — Gen.-dat.: *omului* și (regional) *omuli* (ALR I 96/96, 289, ib. 124/780), *omulu* (ALR II/I MN 39, 2212/531). — Voc.: *omule* și (învechit) *ome*, (învechit și regional) *oame*.

— Lat. *homo*.

OMĂC¹ s. n. v. *stomac*.

OMĂC² subst. v. *omag*.

OMADÉ subst. (Turcism învechit) Impozit anual pentru repararea cetăților turcești. *Pentru meremetul cetăților, afară de salahori . . . se mai adună pe fieștece an și deosebită dajdie în bani, această dajdie cu nume omade* (a. 1804). URICARIUL, IX, 121, cf. ȘIO II₂, 91.

— Pl.: ?

— Din tc. *amediyye* „taxă vamală percepută pentru mărfuri importate“.

OMĂG subst. I. Numele mai multor specii de plante erbacee otrăvitoare, din familia

ranunculaceelor, cu frunzele spintecate și cu florile albastre, mai rar albe, purpurii sau galbene, care cresc prin păduri și regiunile de munte; rizomul acestora se întrebuințează în farmacologie; mărul-lupului, mierea-ursului. (*Aconitum napellus, cernuum, moldavicum, variegatum* etc.). Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., BARONZI, L. 139. *Nu se mai sătura să-i admire ... amărăciunea aceluvi viu sarcasm ce geruia scripitor, mai rece decât omătul, mai tăios decât oțelul, mai înveninat decât omagul.* M. I. CARAGIALE, C. 64. *După credința românilor bănățeni, spălarea capului cu leșie de omag... la sin-Toader, nu numai că este bună, ci se crede că prin această spălare părul se conservă.* MARIAN, S. R. II, 65, cf. DDRF, CHEŢIE, R. M., BRANDZA, FL. 10, GRECESCU, FL. 40. *Se mai afună cu omag pentru a îndepărta orice răutate din casă.* N. LEON, MED. 54, cf. ALEXI, W., BIANU, D. S., JAHRESBER. XVII, 132. *Rădăcina de omeag se fierbe și cu zeama se spală pe cap.* PĂCALĂ, M. R. 265. *Poate că sămînța rătăciută pe vînturi a vreunui soi de omag sau de holbură cu floarea ca un păhăruț de azur, va fi încolțit și înflorit cîndva pe locurile acestea.* HOGAȘ, DR. I, 47. *Se topește într-o oală unt de oaie în care se pune stîrgoaie și omag.* DIACONU, P. 19, cf. CIAUȘANU, R. SCUT. 81. *E bine să nu se întrebuințeze nici un leac care are în el omeag.* VOICULESCU, L. 204, cf. BUJOREAN, B. L. 387. *Umblu... căuțînd două ierburi: omag și fumul-pămîntului.* SADOVEANU, O. XIII, 47. *Minînc frunze și surcele și cînt codrului cu jăle; Minînc frunze și omag și cînt codrului cu drag.* ȘEZ. I, 290. *În popor se crede că cel ce minîncă omag se zăpăcește.* ȘEZ. XV, 97. ♦ (Regional) Boală de oi care provine din păscutul ierbii amestecată cu omag (1) (Cîmpulung Moldovenese). CHEST. V/15 supl. ♦ (Regional) Otravă. CHEST. V/3 supl., 49 supl., ALR II 6 302/250. ♦ (Regional) Denumire pe care o dau ciobanii creolinei (Hîngulești — Galați). CHEST. V/40 supl.

2. (Regional) Iarbă-mare (*Inula helenium*). Cf. BUJOREAN, B. L. 387. *Buciumul de odolean și proțiapul de omac și boii de ruji de mac.* BÎRLEA, C. P. 112.

3. (Regional) Orbalt (*Actaea spicata*) (Nucșoara — Cîmpulung). ALR II 6 301/784.

— Și: omeág (accentuat și omeag. COTEANU, PL. 24), omeác (LB, POLIZU, LM, BRANDZA, FL. 520, GRECESCU, FL. 40, 41, BIANU, D. S., TDRG, JAHRESBER. XVII, 132, DR. V, 556, ȘEZ. XV, 97), omác (LB, POLIZU, LM, DDRF, BRANDZA, FL. 520, BARCIANU, ALEXI, W., BIANU, D. S., BUJOREANU, B. L., CHEST. V 166/90, ALR II 6 302/95; accentuat și omac COTEANU, PL. 24), homeág (ALR II 6 302/836) subst.; omeágă (DDRFF) s. f. — Din v. sl. *omъrъ*.

OMAGIÁ vb. I. Tranz. A aduce cuiva un omagiu, a exprima stima, respectul față de

cineva. Cf. BUL. FIL. I, 177, DR. IX, 465. *Sensibilitatea poezilor noștri vibrează prelung la orice nouă încercare de a omagia memoria unui zeu crud;* MARTE, GL. 1958, nr. 2, 5/4.

— Prez. ind.: omagiez.

— V. omagiu.

OMAGIÁL, -Ă adj. Care are caracter de omagiu (2); drept omagiu, în semn de omagiu. *Coroana cea suzerană a sîntului Ștefan... ar fi cerut-o cu orice preț ca o solemnă datorie omagială.* HASDEU, I. C. I, 46, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Am rostit și un cuvînt omagial înainte de începerea spectacolului.* SADOVEANU, E. 153. *Omagiale, privirile se întoarseră, ca la comandă, spre von Mertsch.* T. POPOVICI, S. 337. *Volum omagial.*

— Pl.: omagiáli, -e.

— Din fr. *hommagial*.

OMAGIÉRE s. f. (Rar) Faptul de a omagia.

— Pl.: omagieri.

— V. omagia.

OMÁGIU s. n. I. (În feudalism) Jurămint de credință și de supunere al unui vasal către suzeranul său. *Consiliarii lui Petru Palatinului Moldovei întăresc omagiul făcut craiului Vladislav.* ȘINCAI, HR. I, 354/33. *Că-i pun homagium, adevă a-i pune jurămintul.* MOLNAR, I. 408/7. *Trecu pe la Cracovia, spre a înfășoșa lui Vladislav omagiul său.* ASACHI, S. L. II, 43. *El reinnoiește în 1468 jurămintul de credință regelui Cazimir, făgăduindu-i iarăși că va veni în persoană, spre a depune omagiul.* XENOPOL, I. R. IV, 39, cf. SĂINEANU, BARCIANU. *În 1387, același Petru al Mușatei prestează omagiu regelui Vladislav Jagello.* BUL. COM. IST. V, 33, cf. ALEXI, W. *Mării seniori nu recunoșteau în rege decât pe suzeranul ales, cărui nu-i datorau decât serviciile feudale, derivînd din omagiu.* OFEȚEA, R. 75.

2. Manifestare (prin cuvinte, gesturi etc.) a credinței, respectului, admirației sau recunoștinței față de cineva; prinos, ofrandă. *Au primit în Vienna homagiumul orășeanilor.* CALENDARIU (1820), 2/11. *Alegerea această ce s-au primit cu toată plăcere de unu norod slobod este un (homagi) semn de credință adus jertvă rigatului.* CR (1830), 60¹/34. *Merg omagnați și alte deputațiuni... spre a-și depune homagiile lor la augusta pîrechă căsătorită.* BĂRÎȚIU, P. A. II, 695. *Nu se tem a aduce omagiul lor adevărului.* MAN. SĂNĂT. 11/22. *Nu putui găsi culoare Nici omagiuri a descri Frumusețea-ncîntătoare.* ALEXANDRESCU, O. I, 277. *Astă sublină operă... procură autorului ei cele mai splendide omage din partea tuturilor.* FILIMON, O. II, 314. *Grațioasa me doamnă, permiteți-mi să depun omagele mele la picioarele d-voastră.* ALECSANDRI, T. 1308. *Se disputau care de care să-i aducă mai*

multe omagii. BOLINTINEANU, O. 417, cf. DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU. *Din iarbă rupse un mac roș de câmp și-l puse, ca omagiu, pe-un panou.* D. BOTEZ, F. S. 41. *Eu n-am venit decît pentru o secundă: ca să-mi prezint omagiile mele.* SADOVEANU, O. IX, 73. *Avea și ea ambiția de a primi omagiile tuturor personalităților.* CĂLINESCU, S. 421. *Marile doamne... așezate pe o canapea fastuoasă în colț, îngăduie ca persoanele prezente să vie pe rînd să le prezinte omagiile lor.* CAMIL PETRESCU, O. II, 411. *A servi oamenii înseamnă a le aduce omagiul pe care-l prețuiesc ei, nu acela pe care-l cred alții cel mai potrivit.* RALEA, S. T. I, 34. ◇ (În formule de salut) *Omagiile mele.*

— Pl.: *omagii* și (ieșit din uz) *omagiuri, omage*. — Și: (ieșit din uz) *omăj* (I. NEGRUZZI, S. VI, 167), *homăghium, homăgi* s. n.

— Din lat. *homagium*, it. *omaggio*, fr. *homage*.

OMĂJ s. n. v. *omagiu*.

OMĂN subst. (Regional) Iarbă-mare (*Inula helenium*). *Este în cele mai multe părți... datina de a se culege iarbă-mare numită altminterlea și oman sau homan... pentru spălarea capului.* MARIAN, S. R. II, 39, cf. DDRF, GHETIE, R. M., ȘĂINEANU, DAMÉ, T. 186, BRANDZA, FL. 267, BARCIANU, GRECESCU, FL. 298, N. LEON. MED. 42, ALEXI, W. *Se duc fetele în pădure la locurile cunoscute unde crește omanul.* GRIGORIU-RIGO, M. P. 42. *În Bănat fetele... culeg rădăcini de oman... pe care le fierb și se spală cu leșia lor pe cap.* CANDREA, F. 35, cf. BIANU, D. S., ȘEZ. XV, 46, ib. XIX, 191, H V 374, X 3, ALR I 634/860, 874.

— Și: *homăn* subst.

— Din slav. (bg., scr., ucr. **омаи**).

OMĂȚ s. m. și n. v. *omăt*¹.

OMĂGIȚĂ s. f. (Regional) Omag (1) (Colacu + Panciu). CHEST. v/20 supl.

— *Omag* + suf. *-iță*.

OMĂGOĂICĂ s. f. (Regional) Bulbuc (*Trollius europaeus*) (Pipirig — Tirgu Neamț). ALR II 6:267/551.

— *Omag* + suf. *-oaică*.

OMĂNĂMĂ s. f. v. *omeneamă*.

OMĂNĂȘ s. m. v. *omenaș*.

OMĂNEĂMĂ s. f. v. *omeneamă*.

OMĂNOC s. m. (Prin Ban.) Omoi. Cf. CDDE.

— Pl.: *omănoc*.

— Din *omen-* (tema veche a lui *om*) + suf. *-oc*.

OMĂNOI s. m. (Prin Ban.) Omoi. Cf. CDDE. *Era un omănoi cît d-afirea.* CĂTANĂ, ap. T. PAHAĞI, C. L.

— Pl.: *omănoi*.

— Din *omen-* (tema veche a lui *om*) + suf. *-oi*.

OMĂRI vb. IV v. *omori*.

OMĂȚI s. m. și n. (Popular) Zăpadă, nea. *Topindu-să omăturile vara în munți, să înflă apa lui Nilos.* HERODOT (1645), 99. *Au căzut preste mine ca niște omăt sau gheață înghețată.* BIBLIA (1688), 365²/46. *Că aceea iarnă degrabă cu omăți mari și cu ger au căzut.* N. COSTIN, L. 306. *Troianii omeților... în toate părțile spulbărați.* CANTEMIR, HR. 297. *Au prădat Țeara Românească și Țeara Birsei pînă la muntii cei cu omăt.* ȘINCAI, HR. I, 384/12, cf. BUDAIDELEANU, LEX., LB. *Munții... sînt însă totdeauna acoperiți cu omăt.* DRĂGHICI, R. 68/5. *Primăvara omătul... se topește.* NEGRUZZI, S. I, 118. *Treptat omătul spulberat Se-ntinde ca o mare.* ALECSANDRI, O. 195. *Acolo, lingă izvoară, iarba pare de omăt.* EMINESCU, O. I, 85. *După ce ne spalăm cu omăt... pornim apoi cu plăieși la deal.* CREANGĂ, A. 31. *Pe aici, vifor mare cu ploaie și omăt.* CARAGIALE, O. VII, 155. *Pe cînd scriam, o mină a prins în geam să-mi bată și am văzut cu spaimă pe omul de omăt Privindu-mă ironic.* ANGHEL-IOȘIF, C. M. I, 26. *A căzut omătul, a suflat vîntul de primăvară, au încolțit mugurii.* DELAVRANCEA, O. II, 25. *Doar pasul tău ușor În omăt strălucitor Lasă urme viorii.* TOPIRCEANU, B. 7. *Amurgul pune o umbră albăstrie pe neclintitele întinderi de omăt.* SADOVEANU, O. III, 85. *Parcă nourii încărcăți cu omăt ar fi unit cerul cu pămîntul.* v. ROM. octombrie 1955, 165. *Într-o iarnă ninsese atîta, cît mai nu se vedea șatrele din omăt.* SBIERA, P. 250, cf. RĂDULESCU-CODIN. *Iarna grea, omete mare, Semne bune anul are.* PĂSCULESCU, L. P. 22, cf. CABA, SĂL., PAMFILE, VĂZD. 166, GOROVEI, CR. 20, IORDAN, L. M. 194, DIACONU, VR. 96, MAT. DIALECT. I, 184, ZANNE, P. IV, 322, IX, 415. ◇ (Ca termen de comparație) *Să hîu spalăt și alb ca omeții.* DOSOFTEI, PS. 169/11. *Se fuduleau... oamenii ogradași albi ca omătul și rași.* RUSSO, S. 21. *Unu-i alb ca omătul.* BUD, P. P. 41. ◇ Fig. *Încet plutind se-nalță mireasa-i, o fantasmă... O dulce intrupare de omăt.* EMINESCU, O. I, 95. *Șiruri de cireși scutură grei omătul trandafiriu al înfloririi lor.* id. N. 66. ◇ (Regional) *Omătul mieilor* (sau *al păsărilor, al cocostîrcilor*) = zăpadă (sub formă de mici bobite) care cade la începutul primăverii. Cf. PAMFILE, VĂZD. 166. *Au să ne mai bată viscole, căci trebuie să vie asupra lumii omătul mieilor ș-al cocostîrcilor.* SADOVEANU, B. 92, cf. com. MARIAN, ALR II 2 440/349, 365. ◇ Ex pr. **A da omătul** v. d a. ◇ (Regional) Nămete,

troian. [Femeile iau] apă de pe neauă, dacă mai este, de unde nu, se duc prin codru și aduc de pe omeții de nea de prin vârtoape. MARIAN, S. R. II, 17. Dacă se întâmplă însă să nimerească în vreun omet și vîntul nu-și domolea furia, atunci era astupat tot: și oi și cioban. DRAGOMIR, O. M. 243, cf. RĂDULESCU-CODIN, DENSUSIANU, T. H. 61, ALR I 1 252. ◆ (Regional) Spumă de albuș de ou. Cf. SĂGHINESCU, V. 97, ȘĂINEANU, D. U. — Pl.: omeți și omături, (rar) omete (PAMFILE, VĂZD. 166). — Și: (învechit și regional) umăt (D. POP, M. 155, ALR I 1 248/214, 255, 350, 385, ib. 1 251/255, 350, 542, ib. 1 252/214, 255, 341, 350, ALR SN III h 797/349, ib. h 798/349; accentuat și umăt ALR I 1 248/270, 273, 337, 355, 357, ib. 1 250/270, ib. 1 251/273, ib. 1 252/295, ALR SN III h 802/272), (regional) úmet (ALR I 1 252/190), uméte (ib. 1 252/140), omét, homét (ib. 1 252/87, 178, 776), ométe, hométe (ib. 1 249/808), omét (ib. 1 252/80, 90, 290, 782, 795, 800), omăt (ib. 1 230/283, ib. 1 248/576, ib. 1 251/247, 283, ib. 1 252/289) s. m. și n. — Din ucr. **омет** „măturare; pospai“.

OMĂT² s. m. sg. v. omet¹.

OMĂT³ s. n. v. omet².

OMĂTĂ vb. I v. omeți.

OMĂTÓI s. m. v. ometoi.

OMĂTÓS, -OĂSĂ adj., s. m. I. Adj. (Învechit, astăzi prin Mold. și Transilv.) Cu multă zăpadă. Cf. LM. Dacă iarna va fi ometoasă . . . , e un semn că veara următoare va fi foarte roditoare. F (1877), 519, cf. DDRF. De mult nu fusese o iarnă așa de omătoasă. ap. TDRG, cf. PAMFILE, A. R. 9.

2. S. m. sg., art. (Regional) Numele lunii ianuarie (Borșa — Vișeu de Sus). Cf. ALR II 2 407/362.

— Pl.: omătoși, -oase. — Și: ometós, -oăsă adj.

— Omăt¹ + suf. -os.

OMĂTÚȚE s. f. pl. Numele a două specii de ghiocei, cu flori albe, mirositoare, care cresc în lunile februarie—mai prin păduri, livezi și finețe (*Leucojum aestivum* și *Leucojum vernum*). Cf. BRANDZA, FL. 451, GRECESCU, FL. 554, TDRG, PASCU, S. 156, ȘĂINEANU, D. U., ȘEZ. XV, 36.

— Omăt¹ + suf. -uță.

OMBELIFERĂ s. f. v. umbeliferă.

OMBILÍC s. n. Organ prin care fetusul este legat de corpul mamei; buric. Cf. BIANU, D. S.

— Pl.: ombilicuri. — Și: (învechit) umbilic s. n. BARASCH, B. 28.

— Din fr. *ombilic*, lat. *umbilicus*.

OMBILICÁL, -Ă adj. Care aparține ombilicului, privitor la ombilic. Adîncătura ombilicală. KRETZULESCU, A. 301/9. ◆ *Cordon ombilical* = organ prin care fetusul este legat de corpul mamei; (regional) ața (sau baiera) buricului. Cf. DL, DM.

— Pl.: ombilicali, -e. — Și: (învechit) umbilicál, -ă adj. POLIZU, P. 204/13.

— Din fr. *ombilical*.

ÓMBLĂ s. f. Soi de păstrăv originar din marile lacuri de munte ale Elveției (*Salvelinus umbla*). Lipanul și ombla . . . sînt cei mai gustoși pești din lume. ATILA, P. 211.

— Pl.: ?

— Din fr. *omble*.

OMBROMÉTRU s. n. (Rar) Pluviometru. Cf. ALEXI, W., ENC. AGR.

— Pl.: ?

— Din fr. *ombromètre*, it. *ombròmetro*.

OMDRĂGOSTE s. f. (Învechit, rar) Dragoste de om. Prin mila și omdragoste a lui D[u]mn[e]-dzău. DOSOFTEI, V. S. noiembrie 110^r/6, cf. CV 1949, nr. 4, 34, ROSETTI-CAZACU, I. L. R. I, 126.

— Scris și: *om-dragoste*. DOSOFTEI, V. S. decembrie 217^v/8.

— Calc după slavon. **члорѣколѡбнѣ**.

OMDUGÓS, -OĂSĂ adj. (Regional, despre oameni) Pus pe ceartă, arțăgos. El intra voios, cîntea un ciocan de rachiu, două și, dacă mai avea mult pînă acasă, suma creștea și cu ea dispărea voia bună a lui nenea Ștefan și ajungea acasă posomorît și omdugos. SĂM. IV, 547.

— Pl.: omdugoși, -oase.

— Etimologia necunoscută. Cf. *dugos*, *dicos*.

OMÉAC subst. v. omag.

OMEÁG subst. v. omag.

OMEÁGĂ s. f. v. omag.

OMÉGA s. n. sg. Numele ultimei litere a alfabetului grecesc, corespunzînd sunetului *o*. Cf. POLIZU, DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., ZANNE, P. V, 461. ◆ *E x p r. (A fi) alfa și omega v. alfa. De la alfa la omega v. alfa.* ◆ (Cu sens neprecizat, în jocuri de copii) Hai, . . . drumul și omega = șterge-o cit. mai repede. Cf. PAMFILE, J. III, 95.

— Din ngr. **ὦ μέγα**.

OMELÉTĂ s. f. v. ometă.

OMELÍE s. f. v. omilie.

OMELTÉU s. m. v. ometeu.

OMELUȚE s. f. pl. Numele a două plante: a) sisinei-de-munte (*Anemone alpina*). Cf. DDRF; b) plantă erbacee cu flori albe pe dinăuntru și trandafirii pe dinafară; oițe (*Anemone narcissiflora*). Cf. PANȚU, PL.

— Etimologia necunoscută.

OMENĂȘ s. m. I. (Învechit și popular) Omuleț (1). *Cine și de unde ești tu, o omănașule?* CANTEMIR, HR. 8, cf. CLEMENS. *Nevoieș ca vai de capul lui . . . omănașul nostru ajunsesse la aman.* PAMFILE, s. t. 159. *Cum se topește omănașul acesta de ceară la fața focului, așa să se topească inima dragului meu după mine.* SEVASTOS, n. 10. *Voi, oameni omenași, muieri muierașelor . . . nu vă mirați.* ȘEZ. IV, 191.

2. (Învechit și popular) Omuleț (2). *Ei sînt acei mai mulți omenași urîți și pîngăriți după fire* (a. 1764). URICARIUL, I, 310. *Dacă stau eu de vorbă cu toți omănașii, așa mi se cade!* PAMFILE, A. R. 253, cf. PASCU, s. 347, BUL. FIL. VII—VIII, 85, IORDAN, L. R. 311. ♦ (Prin Transilv.) Om sărac, fără multă vază. CIAUȘANU, v. 184.

3. (Regional, uneori precedat de om) „Om și jumătate, om bogat, puternic”. CIAUȘANU, v. 184, cf. ZANNE, p. II, 381.

— Pl.: omenași. — Și: (învechit și popular) omănaș s. m.

— Din omen- (tema veche a lui om) + suf. -aș.

OMENEĂMĂ s. f. sg. (Prin Ban.) Mulțime de oameni. Cf. CDDE.

— Și: omăneacă (ib.), omănaică (ib.) s. f.

— Oameni (pl. lui om) + suf. -amă.

OMENESC, -EĂSCĂ adj. I. Care aparține omului sau genului uman, privitor la om sau la genul uman, propriu înfățișării sau firii omului; uman. *Dereptu giudecari fii omenrești.* PSALT. HUR. 48^r/16. *Toată firea fieriloru și pasăriloru . . . muncescu-se cu firea omerescă* (o m u l u i N. TEST. 1648). COD. VOR. 124/6. *Ca se nu grăiască rostul mieu lucrul omerescu* (o a m e n r i l o r H). PSALT. 22. *Dereptatea amu, de demult iaste avuția fireei omenrești.* CORESI, EV. 23. *Să-ți arătu un iazeru de focu, unde se muncescu gîntul ominescu* (cca 1550—1580). CUV. D. BĂTR. II, 350/17. *Purtînd grije pentru izbăvirea sufletelor omenrești* (a. 1642). GCR I, 97/27. *Lucrurile, carele vor fi mărturisite . . . dă sîngură firea omenească.* PRAY. 276. *Dumnădzău să mînie pre semeția omenească* (a. 1661). GCR I, 182/7. *Neamul omenesc urmează numai lucrurile ceale deșarte.* BIBLIA (1688), [prefață] 3/26. *Au îmbogățit firea omenescului suflet* (a. 1702). GCR I, 344/28. *Firea cea mișală oamenească.* N. COSTIN, ap. GCR II, 10/23. *Au așezat pre Demostene însuș stăpîn și monarh preste voința*

omenească. MOLNAR, RET. 7/3, cf. ȘINCAI, HR. I, 83/35. *Nu vede omenească viță.* BUDAI-DELEANU, T. 126, cf. LB. *Nici întru o parte videea semn de lăcuinți omenrești.* DRĂGHICI, R. 38/26. *Agricultura este maica neamului ominesc.* KOGĂLNICEANU, s. 5. *Iar noi n-om cruța a zice cătră omeneasca fire . . . Că mintea cu citu-i tare, cu atîta mai mult lucrează.* CONACHI, p. 287. *Misia istoriei este a ne arăta . . . această dezvoltare a simțămîntului și a vieții omenrești.* BĂLCESCU, M. v. 3. *Ca toate revoluțiile în lucrurile sau ideile omenrești, goana cuvintelor ce se părea străine începu cu furie.* RUSSO, s. 57, cf. NEGRUZZI, s. 1, 48. *Dar pe tine, an tînăr, te vîz cu mulțămire!* *Pe tine te dorește tot neamul omenesc!* ALEXANDRESCU, O. I, 86. *Ești om? . . . O, nu, în pieptu-ți nimic nu-i omenesc.* ALECSANDRI, T. II, 184. *O, teatru de păpușe, . . . zvon de vorbe omenrești, Povestesc ca papagalii mii de glume și povești.* EMINESCU, O. I, 157. *De ce mergi înainte, numai peste pustietăți dai; parcă a pierit sămînța omenească de pe fața pămîntului.* CREANGĂ, p. 201. *Trup omenesc de n-ar fi, s-ar frînge.* DELAVRANCEA, s. 9, cf. VLAHUȚĂ, O. A. I, 10. *Între dinșii parcă se ridicase un zid de piatră așa de înalt că nici o mină omenească nu l-ar mai fi putut dărîma.* REBREANU, I. 334. *Strigă-n vale Topologul Și-a lui larmă, cînd și cînd, Ca o voce omenească Pină sus pe culmi tresare.* TOPIRCEANU, B. 23. *Ce mîni sărace, omenrești, Pot prinde-n ele fumurile-i povești.* CAZIMIR, p. 47. *Ogarul o privi cu o muștrare omenească în ochi.* C. PETRESCU, C. V. 369. *Poetul cîntă sentimentul etern omenesc al iubirii.* SADOVEANU, E. 81. *Importanța limbii în procesul de apariție a omului, în dezvoltarea societății omenrești.* CONTEMP. 1954, nr. 387, 5/1. *Porțiunile largi din lungul văilor constituie locurile cele mai bune pentru așezări omenrești.* PROBL. GEOGR. I, 99. *Nu vreau arme omenrești, Că eu am arme drăcești.* ALECSANDRI, P. P. 39, cf. SBIERA, p. 5. *În lume n-ar mai fi copii omenrești să-i întreacă în frumsețe.* RETEGANUL, p. II, 23. ♦ *Fiul omenesc = Iisus Cristos.* ♦ (Substantivat, n. la sg.) *Fața marelui scriitor, unică prin monumentalitatea și omenescul ei.* BOGZA, M. s. 91. *Probabil că nu-ți dai seama exact ce reprezintă această cifră? Cît omenesc cuprinde.* ȘINTEIA, 1960, nr. 4854. ♦ (Substantivat, la pl.) *Lucruri, fapte caracteristice omului. Că nu cugeți cealea ce sînt ale lui Dumnezeu, ce omenreștile.* CORESI, EV. 67.

2. (Învechit și popular) Care aparține altui om; străin. *Să scutească aceste monastiri toată desătina pe toate bucatele ce vor fi drepte a monastirilor . . . numai bucate omenrești, adecă ale altor oameni monastirești, cu numele monastirilor să nu se afle* (a. 1743). URICARIUL, I, 56, cf. LB. *Cu coliva omenească va morții să-și pomenească.* PANN, p. v. III, 90/14, cf. POLIZU, DDRF, PAMFILE, J. II, 157. *Să nu iei lucru omenesc că e rău.* RĂDULESCU-CODIN, cf. I. CR. III, 119. ♦ (Sub-

stantivat) *Tot în postul mare fata toarce omenesc (străin)*. SEVASTOS, N. 10.

3. (Învechit, în opoziție cu boieresc sau ciocoiesc) Care aparține țăranului, omului de rînd. *Atunci au ieșit și Lupul vornicul și cu Antiohi Jora hatmanul de la închisoare... giuruind niște sate acolo pe Prut, dzicînd că sint ai lui și mai multe era omeneshi*. NECULCE, L. 272, cf. DDRF. *Baba Uța... își încurcase vaca printre carele locurilor, erau căruțe omeneshi*. SANDU-ALDEA, U. P. 158, cf. TDRG. *Vitele astea sint omeneshi, nu-s boiereshi*. BUL. FIL. V, 169, cf. 182. *Sint și [vacii] omeneshi, dar cele mai multe-s a ciocoului*. SADOVEANU, O. III, 487. ◇ (Substantivat) *N-are ce căta... în curtea mea ni o vită străină și ni o omenească*. ALR II 3013/182. ◆ (În opoziție cu în devălmașie) Care aparține unui singur om; individual, personal. *Stăpînirea normală ereditară a sătenilor era cea în devălmașie; cea individuală se numea (în Țara Românească) stăpînire „omenească” (a oamenilor, nu a obștii)*. PANAITESCU, O. T. 104, cf. 122.

4. (Învechit și popular) Prietenos, binevoitor; blind. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., POLIZU, SCRIBAN, D. *Purtare omenească*. ◆ Convenabil, rezonabil. *Cînd merg în cale Cu de-al de-ai noștri... Iese bacșiușul mai omenesc*. ALECSANDRI, T. 46, cf. DDRF. *De-or fi mai omeneshi, le-om face, boierule. Acum e vorba să facem invoiețile, hai?... SANDU-ALDEA, D. N. 206. Tocmeala dușmănească și plata omenească*. ZANNE, P. V, 631. ◆ (Despre limbă) Inteligibil, clar. *Scria într-o limbă mai omenească*. DDRF, cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: *omeneshi*. — Și: (învechit) *oameneșe, -ească*, (regional) *ominésc, -ească* adj.

— Din *omen-* (tema veche a lui *om*) + suf. *-esc*.

OMENEȘTE adv. 1. În condiții omeneshi, ca oamenii; p. ext. cu omenie, cumsecade, cum se cuvine. *Se închina împreună cu noi omenește*. CORESI, EV. 163, cf. LEX. MARS. 188, 213, BUDAI-DELEANU, LEX., LB, POLIZU. *Eu mă duc să prăgătesc ceva de-a mîncărei, știi, colea, ceva mai omenește*. CREANGĂ, P. 9. *Cunoscuți în tine fiul aceluși bun împărat care ne-a cîrmuit omenește*. ISPIRESCU, L. 141. *Voi căuta să vă spun lucrurile omenește, ca la niște prieteni buni*. VLAHUȚĂ, S. A. II, 570, cf. DDRF, CDDE, PASCU, S. 179. *Se hotărî să meargă la Toma, să se înțeleagă împreună omenește*. REBREANU, I. 181. *Badea și Constantin au crescut, în casa acestui unchi, destul de omenește și de cinstit*. GALACTION, O. 112. *Să-l chemi și să-i vorbești omenește*. C. PETRESCU, C. V. 229. *Îmi era mie rușine să deschid gura și să vorbesc omenește față de strîmbăturile lor*. TEODOREANU, M. II, 327. *Stingher tu nu rămii și te formezi în gloată, și făptuiești, la fel cu alții, omenește*.

BLAGA, L. U. 89. *Eu ți-am spus-o omenește: Glia noastră nu-ți priește*. V. ROM. octombrie 1954, 77. *Crezi că ți-ar trebui multă vreme ca să-i convingi să doarmă totuși omenește?* GALAN, B. I, 324. *Am pomenit să se adune om cu om și să se înțeleagă omenește*. PEDA, I. 27. *Unchiașul plăti și de astă dată omenește, cît tocmise ca să-i îmbrace reteveiul cu argint*. ISPIRESCU, ap. GCR II, 356. *Călătorii, osteniți și flămînzi fiind... se așezară la masă și mîncară omenește*. RETEGANUL, P. III, 4. *Deacă va griji bine de ei și să va purta omenește, îi va da... un armăsar*. CĂTANĂ, P. B. I, 9. *Își ținu gospodăria omenește*. SEZ. VII, 139. *Prietenu-n casă-l primea, Omenește mi-l cinstea*. ANF. LIT. POP. I, 462. *Te tocmește dușmănește și plătește omenește*. PANN, P. V. II, 86/27. ◇ Loc. adv. (Rar) **Pe omenește** = pe înțeleșul oamenilor, clar. *Narată pe-omenește, tradițiunea-antică, Ne face să-nțelegem enigma ce agită, De șaptezeci de secol, umana rațiune*. HELIADE, O. I, 380. ◆ (Rar, în opoziție cu militar) Ca pentru civili. *Tu cămașă mi-i croi, Dar să n-o coși omenește, Ci s-o coși cătănășește*. JARNÍK-BIRSEANU, D. 307.

2. Din punct de vedere omenesc, în mod omenesc. *Pe cît se poate omenește prevedea, literatura poetică română va începe secolul al 20-lea sub auspiciile geniului lui*. MAIORESCU, CR. II, 323. *Omeneshi ai citeodată drept să te simți mîndru de veacul tău*. C. PETRESCU, I. 267. *Am făcut tot ce e omenește posibil, să te vindec*. id. C. V. 154.

— Din *omen-* (tema veche a lui *om*) + suf. *-ește*.

OMENÊT s. n. sg. (Prin Ban.) Mulțime de oameni. Cf. CDDE.

— Din *omen-* (tema veche a lui *om*) + suf. *-et*.

OMENÊT, -EĂȚĂ adj. (Regional) Omenos. Cf. LM, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., JAHRESBER. XVII, 53. *Atunci erau tare omeneshi ficiorii*. MAT. DIALECT. I, 83.

— Pl.: *omeneshi, -e*. — Și: *ominêț, -eăță* adj.

— Din *omen-* (tema veche a lui *om*) + suf. *-et*.

OMENÍ vb. IV. 1. Refl. (Învechit și regional, în concepțiile religioase) A lua înfașare de om, a se face om; a se intrupa, a se naște. *Și di[n] Marie ficioară omeni-să*. COD. TOD. 229, cf. ANON. CAR., POLIZU. *Fiul tatălui La noi a venit și s-a omenit Dintr-o feciorită Plină de credință*. VICIU, COL. 173.

2. **Tranz.** (Învechit și popular) A manifesta respect și considerație față de cineva; a respecta, a cinsti; a onora, a venera. *Noi vă omenim pe măriile voastre și pe oamenii voștri*

cînd vin la noi (cca 1635—1645). IORGA, D. B. I, 57. *Eu pre toți carii ascultă poruncile împăraților îi omenesc*. DOSOFTEI, ap. TDRG, cf. LEX. MARS. 193. *Vulpoiul, nu numai nu omenește, ci încă treace cu vederea... pre domnul său*. TICHINDEAL, F. 12/12, cf. LB, POLIZU. *Și lumea mă omenește văzîndu-mi hărnicia*. ISPIRESCU, L. 440, cf. BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *O, zei ai zeilor, ... precum v-am cinstit și v-am omenit așa vă voi cinsti și vă voi omeni*. TEODORESCU, P. P. 108, cf. MARIAN, SA. 299, A V 25, VI 26. ◆ *Refl. recipr.* *Se iubesc ca frații și se omenesc!* TICHINDEAL, F. 479/18. ◆ *Refl.* (Învechit) *A se purta corect, cinstit, civilizat. După ce au dobîndit Ionia sau Ioann I toată Moldova, ... nu s-au omenit ca un domn ce se făcuse, ci cu mult mai tare au tirănit pre bieții moldoveni*. ȘINCAI, HR. II, 226/37, cf. LB, POLIZU, BARCIANU, ALEXI, W. ◆ *Tranz.* (Regional, în forma *omini*) *A ura* (cuiva) *noroc*; *a felicita*. Cf. ALR I 439/98, 578.

3. *Tranz.* (Popular) *A primi pe cineva în mod ospitalier, a servi pe cineva cu mîncare și cu băutură; a ospăta*. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB. *După ce-l cinstiră și-l omeniră*. PANN, ap. DDRF, cf. POLIZU, BARONZI, L. 100. *Împăratul porunci să-i omenească pe amîndoi ca pe niște mosafiri*. ISPIRESCU, L. 250. *Își ține de datorie ca să-și omenească oaspele cu ceva mîncare seau cu ceva băutură*. F (1891), 505. *Nu știe cum să-și dea rîndul și cum să omenească și mulțamească pre starosti*. MARIAN, NU. 103, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., CDDE. *Îl pofti în casă și-l omeni cu rachiu*. AGIRBICEANU, A. 119. *M-ați primit în casă și m-ați omenit*. GALACTION, O. A. I, 330. *Călătorii arată osteniți. Să-i omenim*. STANCU, R. A. I, 114. *Și bine ne-ai omenit și încă ne-ai cinstit*. POP., ap. GCR II, 229/9. *A poftit pre toate paserile la ospăț și pre toate le-a omenit cum se cade*. MARIAN, O. II, 49. *Acolo dac-om sosi, Ea frumos ne-o omeni: Ție iarbă și ovăș, Mie gură și scoverzi!* JARNIK-BIRSEANU, D. 24. *Dimineața, iar omeni muierea pe călători cu mămăligă și cu lapte cald*. RETEGANUL, P. III, 4, cf. MAT. FOLK. 18, GRAIUL, II, 117, VICIU, COL. 203, CIAUȘANU, GL. *Bea Gruio! și te gostește și goștii ți-i omenește*. ANT. LIT. POP. I, 341, cf. ALR II 3 233/250, ib. 4 841/53, 64, 105, 235, 272, 279. ◆ *Refl.* *A minca și a bea; a se ospăta. Stai jos și te omenește cu ceva d-ale mîncării*. CAMIL PETRESCU, O. II, 166. *Mergem la crîsmă să ne omenim*. CHEST. VIII 110/4. ◆ *Tranz.* (Ironie) *A trage* (cuiva) *o bătaie zdravănă. Îl apucară voinicii amîndoi, apoi lasă că l-au omenit! Nici ferferiță nu s-a ales de el*. RETEGANUL, P. V, 41. *Șezi, badeo, dac-ai venit C-ai trebuit omenit C-un dărab de lemn pirlit*. id. CH. 159.

— *Prez. ind.*: *omnesc*. — *Și*: *ominî vb.* IV.

— *Din omen-* (tema veche a lui *om*).

OMENIE s. f. 1. (Învechit, în opoziție cu *dumnezeire*) *Fire, natură omenească*. Cf. *omeni* (1), *omenire* (2). *Dzeul este... în dzeirea mai mic de tatăl după omerie*. PSALT. SCH. 527/3. *Derep ce amu că cu amîndoa spăsi pre noi Domnul, cu dumnezeia și cu omenia*. CORESI, EV. 393. *Această ev[an]g[he]lie, dragii miei, arată noao deschis doao firi întru H[risto]s, ... dumnezeirea și omenia* (a. 1640). CCR 153/7, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., POLIZU, TDRG. ◆ *Exp r.* (Rare) *A scoate* (pe cineva) *din omenie* = a degrada (pe cineva) fizic sau moral, a face (pe cineva) neom. *L-au lovitul boală de-l scotea din omenie*. DOSOFTEI, V. S. noiembrie 99^r/2.

2. Complex de calități alese, proprii unei persoane; purtare blîndă, înțelegătoare, atitudine cuviincioasă, respectuoasă; *spec. cinstire, prețuire. Cinstea și omenia elu o chiștigă*. CORESI, EV. 45, cf. DOSOFTEI, V. S. noiembrie 159^r/19. *Nu ave pre multă treceri la stăpîn, după cum îi era slujba bună și omenia*. NECULCE, L. 835. *Mai mult fățarnicie decît omenie, sau mai mult asupreală decît dreaptă socoteală s-ar face*. CANTEMIR, IST. 33, cf. ANON. CAR., LEX. MARS. 198, BUDAI-DELEANU, LEX. *Nu minți, că omul mincinos nicăiri nu are omenie* (a. 1821). GCR II, 234/21, cf. CLEMENS, LB. *De a lui nobilitate ș-omenie mă miram*. HELIADE, O. I, 428. *Omenia ce acest om barbar afectează și dragostea ce el arată că are pentru popoarele învinse măresc bănușelile*. BĂLCESCU, M. V. 413, cf. POLIZU. *Între noi să nu mai fie Decît flori și omenie!* ALECSANDRI, P. II, 135. *Primi cu multă omenie pe Făt-Frumos*. ISPIRESCU, L. 79. *Socoteam că cu răbdare; cu voarbe și omenii, Stavilă să pui o dată la altea nebunii*. FACCA, în PR. DRAM. 109. *Uităm omenia, legea călcăm*. ARHIVA, I, 54/13, cf. DDRF, PHILIPPIDE, P. 61, ȘĂINEANU, BARCIANU. *Da ce umbli, jupîne, lasă că mi-i de ajuns omenia dumnetale*. ADAM, S. 198. *În această novelă, Caragiale înnegrește pe conducători... numai ca să facă cît mai teribil contrastul dintre omenia celor de la țară și ticăloșia conducătorilor*. IBRĂILEANU, SP. CR. 257. *Mi-a rămas drag acest țîrg... cu omenia dintre amestecății lui cetățeni*. GALACTION, O. 13. *Omenia va trece tuturor pragul*. TULBURE, P. 36. *Erau acolo ziare felurite, adunate fără nici o alegere, din omenia aceluia flăcău neștiutor de carte*. GALAN, Z. R. 363. *Și viforîța nu mai încetează, îngînă femeia, stingherită de omenia și bunătatea bărbatului*. V. ROM. mai 1954, 172. *Omul nu-și poate dovedi omenia decît între oameni*. H. LOVINESCU, C. S. 37. *Lăcomia de multe ori strică omenia*. POP., ap. GCR II, 374, cf. ZANNE, P. VI, 158. ◆ *Loc. adj.* **De omenie** = a) bun, cumsecade, cinstit, onorabil; ospitalier. Cf. ANON. CAR., LEX. MARS. 213. *Să fiți creștini buni și oameni de omenie* (a. 1774). GCR II, 99/11. *Omul de omenie să cade să fie drept*. MICU, L. 83/18. *Voi bărbați buni și oameni de omenie! Dă*

mult am vrut să vă aduc aminte Dă hele ce îmblă pînă cuget mie. BUDAI-DELEANU, T. 104. Ceuca mai de omenie vrea fi fost, arătîndu-se în firea sa adecă ceucă, nu a se fi schimbat cu peanele altora. TICHINDEAL, ap. GCR II, 213/15, cf. LB. Toate căpiteniile ce erau mai de omenie fugind care încotro, țerile noastre rămaseră în prada birbanților. NEGRUZZI, S. I, 217. Dar merindele-s a cui? A lui Petrea Majăului, Care-i om de omenie. ALECSANDRI, P. II, 105. Ciubuc era om de omenie; fiecare oaspe ce trăgea la odaia lui era primit cu dragă inimă. CREANGĂ, A. 19. Iată, poate să fie sărac . . . dară este om de omenie. ISPIRESCU, L. 388. Moș Ilie este om de omenie. GHEREA, ST. CR. I, 178. Acești oameni mi sã păreau mai buni, mai de omenie. DELAVRANCEA, T. 209, cf. DDRF, BĂRCIANU, TDRG. Domnul acela de omenie a cerut zestre. AGIRBICEANU, A. 260. Ai fost tare de omenie. REBREANU, I. 439. Și ți-am fost, bade, și ție Dragă din copilărie Pin-ai fost de omenie. JARNÍK-BİRSEANU, D. 235. Eu rămîn, ca om de omenie, la învoiala noastră! SBIERA, P. 20. Dă-mi, babă, arginți o mie, Că ți-oi fi ginere ție, Că eu sînt om de omenie! MARIAN, SA. 118. Și-i dădură „bună vremea“, ca oamenii cei de omenie. RETEGANUL, P. III, 56, cf. ȘEZ. V, 114. Mă miram ce-mi place mie: Mărul roșu de la vie, Bădița de omenie. ANT. LIT. POP. I, 219, cf. ZANNE, P. II, 178; b) (Prin Transilv., despre fete) cinstită, fecioară, virgină. Spusu-mi-a măicuța mie Ca să fiu de omenie; . . . Și io cum să nu greșesc, Dacă pe bade-l iubesc? PODARIU, FL. 43; cf. ALRM I/II h 339. ◆ Loc. a d j. și a d v. Fără (de) omenie = lipsit de onestitate; (în mod) inuman, (în mod) nemilos. Deaciu și fără de omenie a urî învață. CORESI, ap. GCR I, 31/35. Bărbații cei răi și fără omenie. PRAV. 171. Om sireap și fără omenie, carele munciia pre creștini cu multe fealiuri de munci. DOSOFTEI, V. S. noiembrie 141^r/8. Îl puseră la munci cumplute și fără de omenie. MINEIUL (1776), 103^r/35. Unul din ei nesuferind această îndreznire fără omenie . . . i-au zis (a. 1799). GCR II, 169/32. Pentru grișala ci-au făcut fără di ominie Părinții lor cii ucigași (a. 1803). CAT. MAN. I, 319. Nici bagă în samă cel de omenie ce vorbeaște cel fără de omenie de dînsul. TICHINDEAL, F. 15/22, cf. LB, POLIZU, TDRG. Comandanții porunceau oștilor război fără pic de omenie. SADOVEANU, O. XVII, 235. Turcii s-au purtat brutal și fără omenie cu populația Giurgiului. CAMIL PETRESCU, O. III, 202, cf. ALR II 3213/2. Cu omenie = binevoitor, afabil, cu bunăvoință, (în mod) cinstit, corect. Trei zile cu omenie ne ospătă. N. TEST. (1648), 172^r/23. Ei sînt toți foarte cu omenie cătră cei streini. IST. AM. 83^v/17, cf. LB. Te știam cu minte și cu omenie. PANN, Ș. II, 27/25. Plătește-mi cu omenie. id., ap. TDRG, cf. POLIZU. Atunci porunci împăratul să aducă pe acel păstor cu omenie ia paiaiiu său. ISPIRESCU, L. 298, cf.

DELAVRANCEA, S. 197, DDRF, TDRG. (Ironic) Așa se purta el de cu omenie, cît toate satele de primprejur îl blestemau. ap. TDRG. ◆ Expr. Pe omenia mea = pe cinstea mea, pe cuvîntul meu de onoare. Cf. LB. Pe omenia mea, acum nu mai este ca în vremea mea. GT (1838), 7. A da (cuiva) omenie = a manifesta respect față de cineva, a cinsti, a onora. Prea mare omenie i-au dat împăratul. ȘINCAI, HR. I, 184/3. Jupea pe bieții țigani fără milă, Iar omenie nu le da de un ban. BUDAI-DELEANU, T. V. 126. A da pe omenie = a da pe cinste, pe încredere, pe credit. Cf. BĂRCIANU. Acești neguțători dădeau dinainte bani pe omenie unora din mocanii săceleni cari le vindeau lina. MOROIANU, S. 27. (Învechit) A face omenie (cu cineva) = a se arăta blînd și înțelegător (față de cineva). Varvarii făcea omenie multă cu noi, făcînd foc. N. TEST. (1648), 172^r/9. Împăratul vostru cu mine omenie de va face, binele de la dînsul voi cunoaște. CANTEMIR, IST. 305. A ști (la) omenie sau a ști ce-i omenia = a cunoaște bunele moravuri, a ști ce-i buna-cuviință. Am isprăvit. Că voi nu știți ce-i omenia! REBREANU, R. I, 145. Boierii numai de frică știu omenie! id. ib. II, 39. Făt-Frumos, care știa la omenie, petrecu pe împăratul până la porțița de cătră uliță. RETEGANUL, P. P. 65. (Prin Transilv.) A învăța (pe cineva) omenie = a pedepsi sau a certa (pe cineva) pentru a-l cumînti. Dacă te duci acasă vezi și învaț-o omenie. AGIRBICEANU, L. T. 243. Duminica viitoare are să dojenească pe bătăușul Glanetașului de pe amvon, ca să-l învețe omenie. REBREANU, I. 58. Am să te învaț eu omenie dacă n-ai învățat la tatăl tău! id. ib. 267. ◆ Reputație bună, renume, cinste. Trimisu-mi-a bădița . . . Să-i grijesc pălăria și să-mi port omenia. DOINE, 184. Mîndră, cît ai fost a mea, Toată lumea te cinstea Numa-n omenia mea. ȘEZ. IV, 219. ◆ Expr. A-și mîncea omenia v. mîncea.

3. (Prin Transilv.) Ospitalitate. Cf. LB. Știînd omenia românului, aveau să-și aleagă: unde să dea de-o gazdă cum e data, că de inima lui nu să mai îndoiau. RETEGANUL, P. III, 82. ◆ Expr. A merge (sau a se duce etc.) pe omenie = a merge (sau a se duce etc.) ca oaspe, de obicei la o rudenie. Cf. ALR I 439/280, ALR II/279, com. din CUZDRIOARA — DEJ, HERECLEAN — ZĂLAU, TRANȘ — JIBOU și din VILCELE — TURDA.

— Pl.: (2, rar) omenii.

— Din omen- (tema veche a lui om.) + suf. -ie.

OMENÍME s. f. (Învechit și regional) Omenire (3). Așteptam cineva să mă plîngă . . . și n-avea nime Să să găsească din omenime. DOSOFTEI, PS. 225/12. A desfîințat tortura și arderea strigoilor, care pînă atunci încă tot mai era uzitată spre rușinea . . . omenimei. BABIȚIU, P. A. I, 359, cf. POLIZU. Băile . . . din această țară

sînt într-adevăr binefăcătoare omenimei. F (1867), 320. În noaptea veşniciei să intru cu-al meu nume, Căci pentru omenime voi fi fără folos. MILLE, V. P. 65. Ferice care poate... să vadă-n nepăsare A omenimii oarbă şi mizeră mişcare. I. NEGRUZZI, S. II, 342. Paserile... înveselesc omenimea cu cîntecele lor. MARIAN, O. I, 2, cf. BARCIANU, ALEXI, W. Cum se bate toată lumea, Toată omenimea, Toate sufletele. PÎRVESCU, C. 69, cf. CDDE, PASCU, S. 141. Vezi că lumea-i rău stricată, Omenimea-i blestemată. T. PAPAĞI, M. 184.

— Din **omen-** (tema veche a lui *om*) + suf. *-ime*.

OMENIRE s. f. 1. (Învechit, în texte religioase) Faptul de a se **omeni** (1); intrupare, naştere. *Trecînd 40 de zile după mintuitoarea omenire şi-ntrupare şi naştere a D[o]m-n[u]lui... fu adusul în bisearică.* DOSOFTEI, V. S. februarie 50^v/26, cf. id., în BV I, 213. *Icoana omenirii lui H[risto]s.* MINEIUL (1776); 69^r/28. *De pogorîrea lui şi de omenirea lui.* VARLAAM-IOASAF, 89^r/13, cf. PRAVILA (1814), 157/1.

2. (Învechit, în opoziţie cu **dumnezeire**) Natură omenească. *Is[us] H[risto]s n-au pătit cu d[um]nezeirea nimic... ci cu omenirea.* MINEIUL (1776), 144^r/13. ♦ (În opoziţie cu **fiară**) Fiinţă umană, om. *Acela a fost o hiară de mare în chip de omenire.* GORJAN, H. II, 65/30. *O fiară-mfricoşată au trimis,...* Parcă ar fi omenire, nu ştim cum s-o sôcotim. PANN, E. IV, 55/15.

3. Întreaga populaţie a globului, totalitatea oamenilor de pe pămînt; neamul omenească, umanitatea. *Eu voiu birui ajutînd judecata omenirii* (a. 1773). GCR II, 87/21, cf. BUDAIDELEANU, LEX., LB. *I-a fost lesne unui geniu ca dînsul să descrie pe omenire şi patimile ei.* HELIADE, O. II, 14. *Mersul general al omenirii...* aduce acele minunate reînnoiri ce se fac pe pămînt. BĂLCESCU, M. V. 4. *Singure voi daţi omenirii Vii simjiciuni, dulci, fericite.* MILLO, în PR. DRAM, 316, cf. NEGRUZZI, S. II, 6. *Şi eu sînt mică parte din trista omenire.* ALEXANDRESCU, O. I, 86. *Zădarnic timpul trece c-un zbor neobosit, În sînul omenirii vîrsînd a iernii gheaţă.* ALECSANDRI, P. I, 125. *Voi sînteţi urmaşii Romei? Nişte răi şi nişte fameni! I-e ruşine omenirii să vă zică vouă oameni!* EMINESCU, O. I, 151. *Frate, rămii în locul meu şi aibi milă de biata omenire.* ISPIRESCU, U. 90. *O ştiu, cel mai culpabil în faţa omenirii Sînt eu.* MACEDONSKI, O. I, 253, cf. GHEREA, ST. CR. II, 62, DDRF, BARCIANU, CDDE. *În viaţa omenirii, femeia are un rol tot atît de mare ca şi bărbatul.* IBRĂILEANU, S. L. 46. *Trec vagabonzii,...* Trec anonimii omenirii. MINULESCU, V. 66. *Cu mine omenirea, Părinte, se va stînge? Dă-mi pacea şi răbdarea s-o caut şi s-o cînt.* ARGHEZI, VERS. 104. *N-a fost vis mai larg de fericire Să cuprindă*

fiicare rob, De cînd biata noastră omenire Tot visează rătăcind pe glob. BENIUC, V. 42. ♦ Mulţime mare de oameni; lume, public. *Ţară şi eparhie ce este locuită de omenirea cea închinătoare dumnezeirii* (a. 1820). URICARIUL, I, 259. *La Caranasuf, a spus în omenire ce şi cum a descoperit.* SADOVEANU, O. XVI, 47. *Catargiu... ieşi, drept şi semeţ, privind peste omenirea din juru-i.* PĂS, L. I, 282. *Atunci, omenirile se foiesc ca furnicării.* CAMILAR, N. II, 101.

4. (Învechit) **Omenie** (2); umanitarism. *Sufletul acela carele zace în păcat... n-are chip, fiindcă i-au căzut din obraz icoana omenirii cea dumnezeiască.* MOLNAR, RET. 54/5. *Voi n-aveţi omenire, a legeri sînteţi vrăşmaşi.* BELDIMAN, E. 25/21, cf. LB. *Nemilostivul... pierde orice sentiment de omenire.* MARCOVICI, D. 69/22. *Nu vor săvîrşi o faptă muştrătoare de cuget, împotriva omenirii şi a cinstei.* I. IONESCU, C. 250/17. *Povăţuiţi de spiritul secolului, de legile omenirii, un număr de boieri bătrîni şi tineri au întreprins de a spăla patria lor de ruşinea sclaviei.* KOGĂLNICEANU, S. A. 193, cf. ALEXI, W., TDRG.

5. (Rar) Ospitalitate. Cf. DDRF, ALEXI, W.

— Pl.: (3, rar) **omeniri**.

— V. **omeni**. Cf. **omenime**.

OMENIST, -Ă adj. (Neobişnuit) Umanitarist. *Mă informam din cărţi despre firea femeiască cum dezvoaltă ea concepţiunile sale omeniste.* SBIERA, F. S. 353.

— Pl.: **omenişti**, -ste.

— După **umanist**.

OMENIT, -Ă adj. 1. (Învechit) Blînd, amabil, omenos. *Era... omenit, blînd, cucerit.* DOSOFTEI, V. S. februarie 74^v/9, cf. CANTEMIR, IST. 77. *Puţin după aceea s-au arătat un alt amăgitoriu în arătare mai omenit, dar nu mai puţin primejdincios decît cel dintîiu.* CRITIL, 79/31. *Şi acestea ne zicea cînd mîncă, căci numai atunci erea ceva mai omenit.* GORJAN, H. IV, 102/26.

2. (Învechit şi popular) Cîstit, respectat, iubit. *Omenişilor şi iubiţilor simpatrioţi.* CANTEMIR, HR. 52. *Omenite cititoriule!* id. ib. 109. *Nu preful cel bogat al blanelor ne va face omenişi şi fericiţi în puţine ceasuri ce avem, ci numai singură învăţătura.* MUMULEANU, C. 49/3. *Frumoasă istorie, ce e drept, şi n-au decît să-mi placă omenitele şi vrednicele de toată lauda urmările dumitale.* BĂLĂCESCU, în PR. DRAM, 143. *Eu însămi voi fi mai omenită şi mai băgată în seamă de către oamenii cei buni.* ISPIRESCU, U. 23.

— Pl.: **omenişi**, -te.

— V. **omeni**.

OMENITÓR, -OÁRE adj. (Regional; şi substantivat) (Persoană) care primeşte pe cineva cu ospitalitate, care cîsteşte pe cineva. Com. din CUZDRIOARA — DEJ.

— Pl.: *omenitori*, *-oare*. — Și: (învechit) *omenitóriu*, *-oare* adj. KLEIN, D. 66, 391.

— *Omeni* + suf. *-tor*.

OMENITÓRIU, **-OÁRE** adj. v. *omenitor*.

OMENÓS, **-OÁSĂ** adj. Plin de omenie (2), blind, bun, cumsecade, îngăduitor, înțelegător. *Plugarii națiilor unde învățătura este mai mult întinsă... sînt mai omenoși*. MARCOVICI, D. 217/14. *Românul... să păzească în vorbe și în toate faptele sale bunacuviință, tonul și tactul cel omenos*. BARIȚIU, P. A. III, 177, cf. POLIZU. *Un stăpîn mai omenos, Care șade sus, dar ține cu norodul cel de jos!* HASDEU, R. V. 116, cf. ALEXI, W. *Harap-Alb... samănă a fi mult mai omenos*. CREANGĂ, P. 210. *Mai bine se da în partea păgînilor, căci poate ar fi fost mai omenoși*. ISPIRESCU, M. V. 55, cf. ȘĂINEANU. *Să zicem că este un poet omenos, cu sentimente frumoase*. GHEREA, ST. CR. I, 316, cf. DDRF, BARCIANU, TDRG, PASCU, S. 73. *Toți par a fi omenoși*. C. PETRESCU, I. II, 236, cf. SCRIBAN, D. *În definitiv, de ce să fie omenos?* STANCU, H. A. IV, 248. *Oprișanul credincios Și de suflet omenos*. ALECSANDRI, P. P. 203. *Sluga să arătă cu mult mai omenos decît mama*. RETEGANUL, P. IV, 4, cf. ALR I 11/820, A V 6, VI 26, com. MARIAN. ◇ (Adverbial) *Frumos e, pentr-un domn așa de mare, Că chiar cu dracul omenos vorbește*. GORUN, F. 18. ◆ (Regional) *Plăcut. Drumuri și locuri omenoase*. Com. din LOMAN — SEBEȘ.

— Pl.: *omenoși*, *-oase*.

— Din *omen-* (tema veche a lui *om*) + suf. *-os*.

OMEOPÁT, **-Ă** s. m. și f., adj. v. *homeopat*.

OMEOPÁTIC, **Ă-** adj. v. *homeopatic*.

OMEOPATÍE s. f. v. *homeopatie*.

OMÉRIC, **-Ă** adj. v. *homerice*.

OMESTÍ vb. IV. TRANZ. (Învechit) A mistui, a digera. Cf. ANON. CAR., KLEIN, D. 83. DR. IV, 156.

— Prez. ind.: *omestesc*.

— Din magh. *emészt*.

OMESTITURĂ s. f. (Învechit) Mistuire, digere. Cf. ANON. CAR., DR. IV, 156.

— *Omesti* + suf. *-tură*.

OMÉT¹ s. m. sg. (Învechit și regional) Multime mare de oameni, lume; popor, omenet. *Ficiorul feateei încă face-voiu oamet, că iaste sămînța ta*. PALIA (1581), 78/11. *Nu te teame a mearge în gios în Eghipt: că în acolo mare oamet voiu face pre tine*. ib. 192/13, cf. CCR 76/30, CP 214. *Ațta potop de omet ce mai vedea umblind pe cele ulițe*. F (1885), 220, cf.

DDRF, TDRG, CDDE, PASCU, S. 34, ROSETTI, L. R. IV, 211, H XVIII 136, GR. BĂN.

— Și: (învechit) *oámet*, (învechit și regional) *omăt* (ANON. CAR., H XVIII 136, accentuat și *ómăt*, com. din CUZDRIOARA — DEJ) s. m. sg.

— *Om* + suf. *-et*.

OMET² s. n. (Învechit) Margine, tivitură. *Ca mirul în capu ce deștinge în barbă, în barba lui Aaron, de deștinge în ometu (tivitura h, tivala d) veșmântul[ui] lui*. PSALT. 280, cf. DHLR II, 519, ROSETTI, L. R. VI, 256.

— Și: (învechit) *ómăt* s. n. PSALT. 280.

— Din slavon. *омѣтъ*.

OMÉT³ s. m. și n. v. *omăt¹*.

OMÉTE s. m. și n. v. *omăt¹*.

OMETÉU s. m. (Regional) Omoi. Cf. LB, POLIZU, DDRF, GHETIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, CDDE. *Mă gîndesc... la ometei ceia mari și cumpliți*. LÂNCRĂNAN, C. I, 37, cf. II, 87. *Tu un ometeu cît un urs și eu o muiere slabă*. RETEGANUL, P. I, 2, cf. MAT. DIALECT. I, 25, 83.

— Pl.: *ometei*. — Și: *omeltéu*, (Ban.) *omotéu* (CDDE) s. m.

— De la *om*.

OMETÍ vb. IV v. *omeți*.

OMETIÓC s. m. (Regional) Omoi. *De cînd nu l-am văzut, s-o făcut un ometioc de nu întră pe ușă* (Vilcele — Turda). MAT. DIALECT. I, 83.

— Pl.: *ometioci*.

— De la *om*.

OMETIÓI s. m. v. *ometoi*.

OMETIȚĂ s. f. (Regional) 1. Partea cea mai fină a făinii, care se depune sub formă de praf în timpul măcinatului; pospai. Cf. CIHAC, II, 210, DDRF, GHETIE, R. M., BARCIANU, JAHRESBER, VIII, 112, 154. *Unde se află de regulă multă făină și ometiță... provine, foarte adeseori, un fel de gîndac*. MARIAN, INS. 67, cf. ALEXI, W., CADE. *Înlăuntru pietrele huruiău lin; în covată curgea făina în zvîcniri ușoare; o ometiță fină, jucînd în bătaia soarelui, umplea încăperea*. SADOVEANU, O. V, 169. *Făgăduiala asta e privitoare la o mămăligă fiartă bine din ometița făinei de mei*. id. ib. XIII, 799, cf. I. CR. II, 163. *Păreții erau plini de ometiță*. MAT. DIALECT. I, 184, cf. 285, A V 15, 16, 18, 33, 34, VI, 6, 11, 26, ALRM SN h 124, com. din STRAJA — RĂDĂUȚI.

2. (Rar) Zăpadă fină. *În zborul lui [vîntul] spulbera prin jurul sâniei o ometiță ușoară ca o negură*. SADOVEANU, P. S. 32.

3. (Rar) Rumeguș. Cf. ALR I 1852/266, 348.

— Din ucr. *обметиця* „resturi de făină“.

OMETOI s. m. (Regional) Omoi. *Ție nu ți-o fost frică de un ometoi ca ăla?* VLASIU, A. P. 343. *Tu, un omăttoi gros și lung, ... cum te-ai lăsat tu bătut de băiatul ăsta subțire?* BĂNUT, T. P. 182. *Au intrat îndată după el ... patru ometoi lungi, cu halebărzile în mâini.* VORNIC, O. 25.

— Pl.: ometoi. — Și: omătói, ometiói (MAT. DIALECT. I, 83) s. m.

— De la om.

OMETÓS, -OĂSĂ adj. v. omătós.

OMÉȚ s. m. și n. v. omăt¹.

OMETĂ vb. I v. omeți.

OMETI vb. IV. 1. Tranz. și refl. (Învechit și regional) A (se) acoperi cu omăt, a (se) înzăpezi, a (se) troieni. *Cîndu împarte de ceriu împărății sprinsu, înneo-se (neoșase - vor H, zăpădeaste - se C, omeți-se-va c², omăta-se-vor D) în Selmon.* PSALT. 127. *Cu omăt V-oi omăta, Cu ploile V-oi ploua, De nici o treabă V-oi lăsa!* TEODORESCU, P. P. 382, cf. MARIAN, D. 272, VIRCOL, V. 97, ALR I 1 249/831, ib. 1 252/808, 825.

2. Intrans. (Regional) A viscoli. DM, H XVIII 136.

— Prez. ind.: omețesc. — Și: (regional) ometi (T. PAPAHAĞI, M. 228) vb. IV; omețá (ALR I 1 252/798), (învechit și regional) omătá vb. I.

— V. omeț. — Pentru omăta, v. omăt, pentru ometi, v. omet.

OMIÁT, -Ă adj. (Prin Ban.) Îmbuibat, sătul. NOVACOVICIU, C. B. I, 16.

— Pl.: omiați, -te.

— Etimologia necunoscută.

OMICÍD s. m. v. omucid.

OMICIDÁL, -Ă adj. (Rar) Care omoară oameni; ucigaș. *Falcea (coasa) ce era destinată a secera grîne și iarbă, schimbînd forma, se făcu armă omicidală.* CALENDAR (1857), 91/2. *Faptă omicidală.* ib. 115/3.

— Pl.: omicidal, -e.

— Cf. it. omicidiale.

OMICÍDERE s. f. v. omucidere.

OMICÍDIU s. n. v. omucid.

OMIDĂ vb. I v. omizi¹.

OMIDĂ s. f. 1. Larva unor insecte, de obicei dăunătoare pomilor, cu corpul alcătuit din segmente, uneori acoperit cu peri. *Venriră lăcuste*

și omide cîte nu avea număr și mîncară toată iarba în pămîntul lor. PSALT. HUR. 89^v/2. *Vereră lăcuste și omide (cărăbuș D) ce nu lă era măsură.* PSALT. 221. *Voiu tremete ierni greale ... și foamete și lăcuste și omide și tuse rea (cca 1550—1600).* GCR I, 8/24. *Pre vasilesc și aspidă Vei îmbla ca pre omidă ... Și nu te va tinge răul.* DOSOFTEI, PS. 316/12, cf. ANON. CAR., KLEIN, D. 30. *De omide ... numai prin culesul și omoritul lor se pot curăți pomii.* ECONOMIA, 141/19, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Învățătura despre ținerea și creșterea omidelor sau goangelor de mătăsă (a. 1823).* BV III, 430, cf. LB. *Ramurile pomului udîndu-se cu apă soponită ... omoară până și sămînța omidilor.* AR (1829), 23²/19, cf. POLIZU. *Stîrpirea omizilor de pe varză.* CUPARENCO, V. 45/6, cf. LM. *Vede un păr frumos și înflorit, dar plin de omizi.* CREANGĂ, P. 287. *Dedeau cu caii preste oamenii lui Hercule și îi călcău în picioare ca pe niște omizi.* ISPIRESCU, U. 52, cf. DDRF, BARCIANU, MARIAN, INS. XII, 258, ALEXI, W., CANDREA, F. 178, BIANU, D. S. *Omida face mare stricăciune frunzelor arborilor.* SEVERIN, S. 92. *Milioane de omizi, înviate de căldura soarelui, pornesc nesățioase.* SADOVEANU, O. VI, 233. *Într-un an se fac mere, în altul le mîncă omizile.* CĂLINESCU, C. O. 12, cf. H II 229, IX 509, X 465, XIV 445. *Dă și ea de părul cel ticsit de omide.* POP., ap. GCR II, 352, cf. RETEGANUL, CH. 27. *Mușcăturile de urzică (înțepăturile) ori de omidă pricinuesc niște burbonene cari produc un fel de mîncărime.* PAMFILE, B. 49, cf. ALR II 6 026/723, ib. 6 117/260, 514. ◇ (Ca termen de comparație) *Dar șoseaua nu mai putea cuprinde siragurile înțesate [de mașini]. Ca o omidă uriașă cu inele de fier, abia se tîra ondulîndu-se.* SADOVEANU, O. XVII, 263. *Nu mă pot închide în trecut Ca omida în gogoșa de mătăsă.* BENIUC, V. 25. *Vechilul ca omida, pă ce să pune tot istovește.* ZANNE, P. IV, 677. ◇

Exp r. **A mînca ca omizile** = a mînca mult și fără saț. MARIAN, INS. 263. ◇ **Compuse: omidă-cu-ariپی = a)** ochiul păunului (*Saturnia pyri*) (Furcenii Vechi — Tecuci). ALR SN III h 744/605; **b)** strigă (*Acherontia atropos*) (Furcenii Vechi — Tecuci). ALR II 6 542/605; **omidă-puturoasă** = cîinele babii (*Oniscus murarius*) (Arpașu de Jos — Victoria). ib. 6 571/172.

2. Fig. Om lacom, hrăpăreț. Cf. ȘĂINEANU. ◇ Epitet dat unei femei rele. V. viespe, viperă, scorpie. Cf. DR. IV, 791.

3. (Regional) Alesătură pe pînză făcută în războiul de țesut. Cf. DDRF, PAMFILE, I. C. 291, H II 254.

— Pl.: omizi și (învechit și regional) omide.

— Din ngr. ὀμίδας.

OMIDĂRIE s. f. Cuib de omizi. Cf. BARCIANU, ALEXI, W.

— Omidă + suf. -ărie.

OMIDUȚĂ s. f. Diminutiv al lui *omidă*. Cf. LB, LM, BARCIANU, MARIAN, INS. 297.

— Pl.: *omiduțe*.

— *Omidă* + suf. -uță.

OMIJĪ vb. IV v. *omizi*².

OMĪL, -Ă adj. v. *umil*.

OMILĒNIC, -Ă adj. (Învechit, rar) Înclinat spre induioșare, ușor de induioșat. [Constantin Vodă] *era și omilenic. Cazne, bătăi rele la oamini nu făee. NECULCE, L. 326.*

— Pl.: *omilenici, -ce*.

— *Omilenie* + suf. -ic.

OMILĒNIE s. f. v. *umilenie*.

OMILĒTIC, -Ă adj., s. f. 1. Adj. Care se referă la elocvența bisericască. Cf. BARCIANU, ALEXI, W., SCRIBAN, D.

2. S. f. Partea retoricii referitoare la elocvența bisericască, la predici. Cf. SCRIBAN, D. — Din fr. *homilétique*.

OMILĪ vb. IV v. *umili*.

OMILIĂR s. n. Carte care conține omilii. Cf. BARCIANU. *Omiliarul lui Coresi*. ap. ȘĂINEANU.

— Pronunțat: -li-ar. — Pl.: *omiliare*.

— *Omilie* + suf. -ar.

OMILĪE s. f. Cuvintare bisericască, predică. *Sfârșitul celor cinzeci de omilii* (a. 1775). GCR II, 108/40. *Sfârșască omeliile sale*. GHICA, ap. CADE. *Unde ai rămas? ... — La omilia despre ciună. — Aici! — zise el, arătând locul în carte*. SLAVICI, N. I, 262, cf. DDRF, GHETIE, R. M., ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W., SCRIBAN, D.

— Accentuat și: *omilie* (ALEXI, W.). — Pronunțat: -li-e. — Pl.: *omilii*. — Și: *omelle* s. f.

— Din ngr. *ὁμιλία*.

OMILĪNȚĂ s. f. v. *umilință*.

OMINĒSC, -EĂSCĂ adj. v. *omenesc*.

OMINĒȚ, -EĂȚĂ adj. v. *omenet*.

OMINĪ vb. IV v. *omeni*.

OMINĪAN, -Ă adj. (Neobișnuit) Omenesc. *Fără să rupă seria filiațiunii care leagă pe om de animal prin multe reziduuri comune, speța ominiană se caracterizează original prin nenumăratele „mutații”, adevărate revoluții fiziologice și structurale*. RALEA, S. T. III, 36.

— Pl.: *ominiani, -e*.

— Din fr. *hominien*.

OMIOPĂTIC, -Ă adj. v. *homeopatic*.

OMĪS, -Ă adj. Trecut cu vederea, lăsat la o parte; neamintit. Cf. DDRF. *Din cauza lungimii, am publicat mai jos doar fragmente, rezumând în text cîntecele și pasagiile omise*. CONTEMP. 1949, nr. 164, 6/3.

— Pl.: *omiși, -se*.

— V. *omite*.

OMĪSIE s. f. v. *omisiune*.

OMISIŪNE s. f. Faptul de a omite; trecere cu vederea, neglijare; lucru omis, lipsă, lacună. Cf. DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W. *Fiecare specialist cu condeiul în mînă relevă greșelile, inadvertențele, omisiunile*. BUL. COM. IST. I, 99, cf. SEVERIN, S. 16, SCRIBAN, D. *Organizarea temeinică a muncii de cercetare științifică se pune astfel cu o deosebită acuitate, pentru asigurarea unei colaborări și coordonări armonioase, fără omisiuni sau suprapuneri de sarcini*. CONTEMP. 1953, nr. 367, 5/3.

— Pronunțat: -si-u-. — Pl.: *omisiuni*. — Și: (învechit) *omisie* s. f. HELIADE, D. J. 18/21, STAMATI, D., DDRF, BUL. COM. IST. V, 102.

— Din fr. *omission*, lat. *omissio*, -onis.

OMISĪV, -Ă adj. Care constituie o omisiune sau constă dintr-o omisiune; care se datorește unei omisiuni. Cf. COD. PEN. R. P. R. 501.

— Pl.: *omisivi, -e*.

— De la *omis*.

OMĪTE vb. III. T r a n z. A lăsa la o parte, a trece cu vederea, a neglija; a uita (ceva ce trebuia făcut, spus etc.). Cf. NEGULICI, STAMATI, D. *Două fapte de tot omise în Paprocki*. HASDEU, I. V. 258, cf. DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W. *Autorul ... nu omite nici un amănunt*. BUL. COM. IST. II, 12. *Omișindu-i, deci, opera, variată și inconsistentă ... , nu vom fixa aici decît interesantul caz psihologic al unui om*. LOVINESCU, C. V, 11. *Într-o clipă își trase rîchia, pe dos, încălță papucii de tenis, fără ciorapi, omișind să-și lege șireturile*. TEODOREANU, M. II, 269, cf. SCRIBAN, D. *Autorul articolului s-a ocupat însă mai ales de critica apărută în publicațiile literare, omișind aproape complet critica orală*. CONTEMP. 1950, nr. 185, 4/1. *Nu trebuie omise din sumara reconstituire a acțiunii cărții episoadele de o semnificație aparte*. V. ROM. februarie 1964, 210. ◇ Refl. p a s. *În luna octombrie celui ai an s-au omis (lăsat) cele 10 zile sporite*. CALENDAR (1856), VII/19.

— Prez. ind.: *omit*; perf. s.: *omisei*; part.: *omis*.

— Din lat. *omittere*, fr. *omettre*.

OMĪTERE s. f. Faptul de a omite; omisiune. Cf. DDRF. *Mauclair face aici o omîtere*

conștientă. PETICĂ, O. 373. *Comparația arată că există între aceste două texte vreo 30 de deosebiri: intervertiri de cuvinte, omiteri, interpolațiuni.* BUL. COM. IST. I, 12, cf. 73.

— Pl.: *omiteri.*

— V. *omite.*

OMIUBIRE s. f. (Învechit) Dragoste de om. *Omiubire Iulie lu Pavelu făcea.* COD. VOR. 84/11. *Omiubirea ne făcu... să aruncăm luntrișoara corăbiei.* GORJAN, H. IV, 98/22, cf. 110/7, DHLR II, 365.

— Și: *omuiubire* s. f.

— Calc după slavon. ЧЛОВЕКООУБЮЕНІЕ.

OMIUBITOR, -OĂRE adj. (Învechit, rar) Iubitor de oameni. *Cunoscu-ți omiubitoriule d[oa]mne eftinitățile.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 88^r/27.

— Pl.: *omiubitori, -oare.*

— Calc după slavon. ЧЛОВЕКООУБЮЮЦЬ.

OMIVĂLNITȚE subst. (Învechit) Vas de spălat. *Priotul sau diaconul să le speale bine cu minule sale în omivălnițe în oltariu.* IACOV, SYN. 26^v/25.

— Din slavon. ОУМІВАЛНІЦА.

OMIZĂ vb. I v. *omizi*¹.

OMIZĂ¹ vb. IV. Tranz. (Regional) A curăța pomii de omizi. Cf. POLIZU, DDRF, IORDAN, L. R. A. 515.

— Prez. ind.: *omizesc.* — Și: *omiză* (IORDAN, L. R. A. 519), *omidă* (LM) vb. I.

— V. *omidă.*

OMIZĂ² vb. IV. Intrans. (Transilv.) A clipi din ochi. V. miji. Cf. СИНАС, II, 195. ◇ Refl. unipers. Expr. A se *omizi de ziuă* = a se crăpa de ziuă. *Și s-au tot dus Parsion după pasăre până să omizea de ziuă.* RETEGANUL, P. V, 60, cf. com. din ZAGRA — NĂSAUD.

— Prez. ind.: *omizesc.* — Și: *omij* vb. IV. СИНАС, II, 195.

— Din slavon. ОМЪЖИТИ.

OMIZIRE¹ s. f. (Regional) Acțiunea de a *omizi*¹ și rezultatul ei. Cf. POLIZU, DDRF.

— Pl.: *omiziri.*

— V. *omizi*¹.

OMIZIRE² s. f. (Învechit, Transilv.) Revărsatul zorilor. *Omizirea zilei.* СИНАС, II, 195, cf. ALEXI, W.

— V. *omizi*².

OMIZIT s. m. Acțiunea de a *omizi*¹. *Lămpi de omizit.* NOM. MIN. I, 20.

— V. *omizi*¹.

OMLĂȚĂ s. f. Mincare făcută din ouă bătute și prăjite în grăsime, uneori cu un adaos de șuncă, brinză etc. Cf. ALEXI, W., SCRIBAN, D., BUL. FIL. VI, 19.

— Pl.: *omlete.* — Și: (rar) *omelăță* s. f. ALEXI, W.

— Din fr. *omelette.*

OMLITĂȘ s. m. (Învechit și regional) Marcotă. *Preste un an tăind omlitașul, îl poți sădi îndată.* ECONOMIA, 211/17.

— Pl.: *omlitași.*

— Din magh. *homlítás.*

OMLITUI vb. IV. Tranz. (Învechit și regional) A face marcotaj. (Refl. pas.) *Tocma așa se omlituiesc crengile ceale mai tinere.* ECONOMIA, 211/13.

— Prez. ind.: *omlituiesc.*

— Din magh. *homlít.*

OMLITUIT s. n. (Învechit și regional) Marcotaj. *Nu numai pomii, ci orice fealiu de arburi se pot spori și prin omlituit.* ECONOMIA, 136/24. *Omlituitul, adică trasul vișelor de la buciumi.* ib. 149/8.

— V. *omlitui.*

OMNĂ s. f. v. *ocnă.*

OMNEPUTINȚĂ s. f. v. *omnipotență.*

OMNÉT s. n. v. *otmet.*

OMNI- Element de compunere însemnând „(a) tot“, care servește la formarea unor adjective ca *omnilateral* și a unor substantive ca *omnilateralitate*. Cf. IORDAN, L. R. A. 194, 216.

— Izolat, prin analiză, din împrumuturi ca *omnivor, omnipotent.*

OMNIBÚZ s. n. I. (Învechit) Un fel de trăsură asemănătoare cu diligența, care servea pentru transportul în comun, pe rute fixe, al călătorilor. *S-au adunat o mulțime de oameni ca să vadă înfățișarea unui nou omnibus cu vapor (o căruță cu aburi).* CR (1829), 425¹/12. *Venind de la Salerno, în dreptul Pompeii, doi cavaleri se urcară lângă mine în omnibus.* CODRU-DRĂGUȘANU, C. 161, cf. NEGULICI. *Pentru înlesnirea comunicațiilor... m-am străduiit cu mari cheltuieli de am făcut dinlăuntru două trăsuri, în cari încap mai multe persoane (care să numește onibus) (a. 1848).* DOC. EC. 947, cf. STAMATI, D., POLIZU. *Pe Rin... vapoarele se urmează regulat ca omnibusurile.* NEGRUZZI, S. I, 325. *Mă suii în omnibus și luai calea ce duce la Giurgiu.* FILIMON, O. II, 7, cf. DDRF, ȘAINEANU, BĂRCIANU, ALEXI, W., NICA, L. VAM. 177, SCRIBAN, D.

2. Autobus (cu etaj). Cf. LTR².

— Scris și: *omnibus*. — Pl.: *omnibuze* și *omnibuzuri*. — Și: (rar) *onibús* s. n.

— Din fr. *omnibus*, it. *omnibus*.

OMNILATERÁL, -Ă adj. Care îmbrățișează toate aspectele, care se face din toate punctele de vedere. *Numai gruparea finținelor secol după secol și chiar an după an, supunându-le apoi pe rând . . . unei analize omnilaterale, străbate labirintul.* HASDEU, I. C. 155, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W.

— Pl.: *omnilaterali*, -e.

— **Omni- + lateral.**

OMNILATERALITĂTE s. f. (Rar) Însușirea de a fi *omnilateral*. Cf. BĂRCIANU.

— **Omnilateral + suf. -(i)tate.**

OMNIPOTÉNT, -Ă adj. Cu putere nelimitată; atotputernic. *Creator omnipotent, prințip la orice ființă!* HELIADE, O. I, 293. *Este o operă a unei omnipotente prevederi zeești!* BARASCH, M. III, 26/8. *Mîna unui creator omnipotent. id. I. N. 2/31. Locotenenții, crezîndu-se omnipotenți, au adresat lui N. Bălcescu o notă cu caracter oficial.* GHICA, A. 651, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W., CADE. *Soluția omnipotentă, care ar preschimba totul într-o oră.* GALACTION, O. 127.

— Pl.: *omnipotenți*, -te. — Și: **omnipoténte**, **omnipotînte** adj. invar.

— Din fr. *omnipotent*, it. *omnipotente*, lat. *omnipotens*.

OMNIPOTÉNTE adj. invar. v. **omnipotent**.

OMNIPOTÉNTĂ s. f. Putere nelimitată; atotputernicie. *Episcopul seu legitim fără nici o culpă vădită luat la goană, alungat . . . fără ca scaunul Romei cu toată omnipotența sa din acea epocă să-l ajute.* BARIȚIU, P. A. I, 442. *Într-adevăr proverbul zice: „hainele fac oameni”, dar omniputența artiștilor cu ace (croitorilor) nu merge pînă atîta a pretinde că, dacă ei n-ar exista în lume, noi n-am fi fost oameni!* ISIS (1859), 123²/39, cf. ib. 52²/16. *Vom arăta care ortografie ni se pare mai conformă cu limba noastră și publicul literat va decide în onneputența sa.* NEGRUZZI, S. I, 341. *În nici o operă nu putu să dea o mai mare probă de omnipotența, energia și vibrațiunea vocii sale.* FILIMON, O. II, 301, cf. BĂRCIANU. *Episcopul . . . susținea omnipotența episcopescă nu numai în cele spirituale, dar și în cele temporale și economice.* SBIERA, F. S. 222, cf. ALEXI, W., SCRIBAN, D. *Ideea romană a omnipotenței statului.* OTETEA, R. 330. *Se cunosc opiniile lui Bergson, de asemeni entuziaste pentru omnipotența instinctului.* RALEA, S. T. II, 167.

— Pl.: *omnipoténte*. — Și: (învechit) **omneputîntă**, **omniputîntă**, **omnipotîntă** (NEGULICI) s. f.

— Din fr. *omnipotence*. — **Omneputîntă**, **omniputîntă** < *omni- + putîntă*, după fr.

OMNIPOTÎNTE adj. invar. v. **omnipotent**.

OMNIPOTÎNȚĂ s. f. v. **omnipotență**.

OMNIPREZÉNT, -Ă adj. Care este prezent pretutindeni. Cf. BARASCH, I. F. 3/20. *Această omenire medievală omniprezentă în opera lui Sadoveanu este cea care însuflețește procesele și dă conținut evenimentelor istorice.* V. ROM. noiembrie 1960, 207.

— Scris și: *omnipresent*. BARASCH, I. F. 3/20.

— Pl.: *omniprezenți*, -te.

— Din fr. *omniprésent*.

OMNIPUTÎNȚĂ s. f. v. **omnipotență**.

OMNISCIENT, -Ă adj. (Rar) Atotștiutor. Cf. ȘĂINEANU, ALEXI, W., SCRIBAN, D.

— Pl.: *omniscienți*, -te.

— Din fr. *omniscient*, lat. *omnisciens*, -entis.

OMNISCIENTĂ s. f. (Rar) Însușirea de a ști totul. Cf. ȘĂINEANU, SCRIBAN, D.

— Și: **omniscîntă** s. f. ALEXI, W.

— Din fr. *omniscience*, lat. *omniscientia*.

OMNISCIENTĂ s. f. v. **omnisciență**.

OMNIVÓR, -Ă adj. (Adesea substantivat) Care se hrănește atît cu substanțe vegetale cît și cu substanțe animale; care mănîncă de toate. *Animale omnivore.* BARASCH, I. 56/6, cf. DDRF, ȘĂINEANU, BĂRCIANU. *Cele mai libere sînt animalele omnivore, care se vor putea răspîndi pe suprafețe mult mai întinse decît cele ce atrînă în hrana lor ori numai de iarbă, ori numai de carne.* MEHEDINȚI, G. F. 178, cf. ALEXI, W., SCRIBAN, D.

— Pl.: *omnivori*, -e.

— Din fr. *omnivore*.

OMO- Element de compunere însemnînd „la fel, asemenea, identic”, care servește la formarea unor neologisme ca *omofonem*, *omoform*.

— Din gr. *ὁμός* „asemănător”.

OMÓC subst. v. **homoc**.

OMOCÍDERE s. f. v. **omucidere**.

OMOFÍL, -Ă adj. (Grecism învechit) De același neam, din aceeași seminție, trib, rasă. Cf. CANTEMIR, IST. 15, GĂLDI, M. PHAN. 215. ♦ (Substantivat) Seamăn. *Precum alofililor să*

priiască și omofililor să nu priiască, nici cum cevași își prepucea. CANTEMIR, IST. 104. *De frații, priiatinii și omofilii sei amăgii și viclenit.* id. ib. 122.

— Pl.: *omofili*, -e.

— Din ngr. *ὁμόφιλος*.

OMOFILIE s. f. (Grecism învechit) Înrudire, neam. *Lupul... tare se greși și, în numele omofilii bizuindu-se, prost nemerii.* CANTEMIR, IST. 104.

— Pl.: *omofilii*.

— Din ngr. *ὁμοφιλία*.

OMOFÓN, -Ă adj. (Despre cuvinte, grupuri de cuvinte, silabe) Care sună la fel cu altul; (despre semne grafice) care se citește la fel cu altul. V. o m o n i m. Cf. POLIZU. *Numim omonime formele omofone aparținând paradigmei aceluiași cuvint.* SCL 1960, 26. ◇ (Substantivat) *Faură, ... ciocnindu-se la noi cu omofonele faur „fierar“ și faur „februarie“, a căutat să dispară.* HEM 2600.

— Pl.: *omofoni*, -e și (învechit, f.) *omofone*.

— Din fr. *homophone*.

OMOFONIE s. f. 1. Înșușirea de a fi omofon. Cf. POLIZU. *Nu numai aci s-a resfrînt acțiunea omofoniei.* HASDEU, I. C. I, 164, cf. SCRIBAN, D.

2. Stil muzical caracterizat prin predominarea unei voci sau a unei melodii asupra celorlalte (care formează acompaniamentul). Cf. TIM. POPOVICI, D. M., DER.

— Pl.: *omofonii*. — Și: **homofonie** s. f. TIM. POPOVICI, D. M.

— Din fr. *homophonie*.

OMOFÓR s. n. Veșmînt bisericesc în forma unei eșarfe, pe care arhierul îl poartă pe umeri în timpul serviciului bisericesc. *Aflară-l cu omoforul în grumadzi și cu evangheliia în mînu și cetînd.* VARLAAM, C. 392. *Adusă ră episcopii pre Ahilla și-i pusă ră omoforul s[i]nt[u]lui (a. 1682).* GCR I, 259/24. *Mitropolitul, puînd omoforul asupra creștelului domnului, ceteste molitfa.* GHEORGACHI, LET. III, 290/34, cf. id. CER. (1762), 215. *Vrut-au acesta a fi în omofor (inceputul sec. XIX).* CAT. MAN. II, 108. *Egumenii... s-au îmbrăcat în... omofoară i odăjdii.* DIONISIE, C. 209, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Un arhieru vinea, Cu omofor peste rasă.* BELDIMAN, E. 16/28, cf. NEGRUZZI, S. II, 121, CIHAC, II, 680. *Mitropolitul, puîndu-i omoforul pe cap, îi citi cu glas mareț rugăciunile de încoronare ale împăraților bizantini.* ODOBESCU, S. I, 72, cf. 133, DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU, SĂGHINESCU, V. 29, ALEXI, W., MURNU, GR. 40, TDRG. *Maica Natalia mărturisi plîngînd că e gata să facă jurămînt subt omofor arhieresc.* STĂNOIU, C. I. 211. *Omoforul, rucavițele... și cîrja vin de la Dosithei.* ARGHEZI, P. T. 32. *Între timp, mitro-*

politul a fost îmbrăcat în odăjdii, puîndu-i-se omoforul de către diaconii săi. CAMIL PETRESCU, O. II, 355.

— Pl.: *omofoare*. — Și: (învechit, rar) **omohór** s. n. VARLAAM, C. 64.

— Din slavon. *омофоръ*.

OMOGÉN, -Ă adj. (În opoziție cu e t e r o g e n) Care are o alcătuire sau o structură unitară (în toate părțile constitutive); nediferențiat. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Un întreg omogen.* HELIADE, V. XLIX, cf. VALIAN, V. *Trupul s-alcătuieste din o materie omogenă.* STAMATI, M. 118/4, cf. id. F. 130/3. *Se produce prin puterea vietei un nou omogen (asemenea, potrivit) product.* VASICI, M. I, 157/27. *Homoghene boale.* EPISCUPESCU, PRACTICA, XLII/22. *O electricitate asemănătoare (omogenă) cu electricitatea mașinei.* BARASCH, M. III, 74/29. *Poporul român... este relative atît de homogen și compact.* BARIȚIU, P. A. II, 562, cf. POLIZU. *Ar fi... foarte imprudent ca noi de sine-ne să facem o despărțire între interesele omogene ale țărilor România și Moldavia.* GHICA, A. 156. *Un lung șir de probleme omogene.* HASDEU, I. C. VIII. *Cînd o rază luminoasă trece printr-un mediu homogen, ea se propagă în linie dreaptă.* DRĂGHICEANU, C. 22, cf. MAIORESCU, D. II, 48. *Cînd toți terminii unei expresiuni sînt de același grad, expresiunea se zice omogenă.* CULIANU, A. 6. *Rareori cotiledoanele lipsesc sau sînt neaparente, embrionul fiind omogen, nediferențiat.* GRECESCU, FL. 4. *Fonta de la cuptorul înalt, numită și fontă de primă topire, nu este suficient de omogenă și conține multe impurități.* IOANOVICI, TEHN. 75, cf. MACAROVICI, CH. 21. *Societățile primitive sînt perfect omogene.* RALEA, S. T. II, 72. *Substanțele... care au o singură fază [sînt] numite monofazice sau omogene.* MARIAN-ȚIȚEICA, FIZ. II, 103. *Artiștii aceluiași timp avînd să găsească soluții pentru aceleași probleme, unitatea temei lor îi grupează în clase mai mult sau mai puțin omogene.* s. ianuarie 1960, 44. *Prin mineral se înțelege un corp omogen format în mod natural, cu proprietăți fizico-chimice determinate.* GEOLOGIA, 11. ◇ (Adverbial) *Omul cel mai logic și cel mai omogen serios, din cînd în cînd măcar, plătește un impozit minimal absurdului.* TEODOREANU, M. U. 121.

— Pl.: *omogeni*, -e. — Și: (învechit) **omoghén**, -ă, **homoghén**, -ă, **homogén**, -ă adj.

— Din fr. *homogène*, germ. *homogen*.

OMOGENEITĂTE s. f. v. *omogenitate*.

OMOGENEIZĂ vb. I v. *omogeniza*.

OMOGENEIZĂRE s. f. v. *omogenizare*.

OMOGENEIZĂTOR s. n. v. *omogenizator*.

OMOGENITĂȚE s. f. Înșușirea de a fi omogen. Cf. NEGULICI. *Neobicinuința pe atuncea a crăiilor de a amesteca neamurile și a constitui omojenitatea țărilor . . . întăresc dialectul.* RUSSO, s. 71, cf. BARASCH, B. 39, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W. *Nemulțumirea . . . nu crește proporțional cu distanța și eterogeneitatea, ci cu apropierea și omojenitatea.* LOVINESCU, C. v, 79, cf. PUȘCARIU, L. R. I, 364, SCRIBAN, D. *Societățile acestea sînt de o perfectă omojenitate, iar nimeni nu e mai total socializat ca primitivul.* RALEA, S. T. III, 106. *Omogenitatea morfologică de o parte și de alta a fluviului izbește pe cercetător.* PROBL. GEOGR. I, 118. *Echipa . . . dovedește totodată o omojenitate perfectă.* SCINTEIA, 1960, nr. 4848. ♦ Înșușire a unui sistem fizico-chimic de a avea aceleași proprietăți în toate punctele sale. Cf. DT, DM. ♦ Proprietate a unei formule (fizice) de a avea aceleași dimensiuni în cei doi membri ai săi. *Gradul unui polinom omogen poartă în special numele de grad de omojenitate.* CULIANU, A. 6, cf. DT, DM.

— Și: **omogenitate**, (invechit, după fr.) **omojenitate**, (invechit) **homogenitate** (MARIN, PR. I, XII/14), **omoghenitate** (EPISCUPESCU, PRACTICA, 406/29) s. f.

— Din fr. **homogénéité**, lat. **homogenitas**.

OMOGENIZĂ vb. I. Tranz. A face să fie omogen, a aduce în stare de omogenitate; p. ext. a egaliza, a uniformiza. *Actorii mai în vîrstă au o diversitate de stiluri de joc, care greu poate fi omogenizată.* CONTEMP. 1948, nr. 113, 9/4.

— Prez. ind.: **omogenizez**. — Și: **omogeneiză** vb. I. DL.

— **Omogen** + suf. **-iza**.

OMOGENIZĂRE s. f. 1. Acțiunea de a omogeniza și rezultatul ei. *Spectacolul este însă caracteristic pentru efortul depus de membrii ansamblului în vederea omogenizării lor artistice.* CONTEMP. 1960, nr. 715, 4/6.

2. (Tehn.) Operație de amestecare a componentelor unui sistem eterogen, pentru a obține un amestec care să aibă aceeași compoziție mijlocie în toată masa lui. Cf. DT, DM. ♦ Încălzire prelungită, la temperaturi înalte, a oțelurilor, pentru a obține difuzarea în toată masa lor a particulelor de altă compoziție. Cf. DT, DM, DER.

— Pl.: **omogenizări**. — Și: **omogeneizare** s. f. DL.

— V. **omogeniza**.

OMOGENIZĂTOR s. n. Aparat folosit pentru obținerea pe cale mecanică a unei emulsii. Cf. LTR, DM.

— Pl.: **omogenizatoare**. — Și: **omogeneizător** s. n. DL.

— **Omogeniza** + suf. **-tor**.

OMOGHÉN, -Ă adj. v. omogen.

OMOGHÉNIE s. f. (Grecism învechit) Înru-dire, neam. *Este dar a să nădăjdui . . . mîntuirea aceasta de la altoirea vărsatului de vacă, cînd altoiul acesta nu are nici o omoghenie cu cel omenesc?* PISCUPESCU, O. 237/20.

— Pl.: **omoghenii**.

— Din ngr. **ὁμογένεια**.

OMOGHENITĂȚE s. f. v. omogenitate.

OMOGRAF, -Ă adj. (Despre cuvinte) Care se scrie la fel cu altul. (Substantivat) *Actuala ortografie a Academiei nu mai prevede notarea accentului . . . nici în interiorul cuvîntului unde avea menirea să evite confuzia între omografe („côpii-copii, àcele-àcele“).* IORDAN, G. 38.

— Pl.: **omografi**, **-e**.

— Din fr. **homographe**.

OMOHÓR s. n. v. omofor.

OMÓI, -OÁIE s. m. și f. Augmentativ al lui om (I 1); (regional) omănoc, omănoi. *Un groaznic omoiu c-un ochiu în frunte.* BUDAI-DELEANU, T. 144, cf. I. GOLESCU, C., LB, POLIZU, DDRF. *Cît mi ții omoiu!* GORUN, F. 197, cf. CDDE, DR. VI, 218. *Era un omoi înalt, . . . slab și ciolănos.* GALAN, Z. R. 282. *Sus pe platformă gospodărea liniștit un omoi voinic.* id. B. I, 18, cf. CIAUȘANU, GL. ♦ (Rar, la f.) Nevastă, soție. Cf. o a m ä. *Bună ziua, om cu omoaie!* POP., ap. GCB II, 372. *Nu e omul cu omoaia.* PANN, Ș. I, 31/20, cf. TDRG, PAMFILE, D. 116, T. PAPAĞAGI, C. L. *Bună ziua, omu cu omoaia. Mulțumim d-tale, Dar nu sînt omul cu omoaia, Muma lui e soacră mumei mele, Ghici ce rudă sînt? (Tatăl cu fiica).* MAT. FOLK. 1211.

— Pl.: **omoi**, **-oaie**.

— **Om** + suf. **-oi**.

OMOJENEITĂȚE s. f. v. omogenitate.

OMOLÓG, -OÁGĂ adj. 1. (Despre două elemente aparținînd unor figuri geometrice între care există o corespondență determinată) Care corespunde, care se află în corespondență. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Figuri regulate sînt acele a căroră laturi și unghiuri omologhe sînt ecviale.* ASACHI, E. III, 81/24, cf. VALIAN, V. *Laturi sau unghiuri omologe.* POENARU, G. 5/5, cf. ȘĂINEANU. *Se înțelege prin unghiuri solide, puncturi, muchi și fețe omoloage în poliedre asemeni unghiurile solide, puncturile, muchiile și fețele ce se corespund în acele poliedre.* MELIK, G. 214, cf. ALEXI, W., SCRIBAN, D., DER.

2. (Despre o substanță organică) Care are structura chimică diferită de structura altei substanțe prin prezența unei grupe în care

carbonul se află în combinație cu doi atomi de hidrogen. *Hidrocarburi omoloage*. Cf. DL, DM.
— Pl.: *omologi*, *-oage* și (învechit, f.) *omologe* și *omologhe*. — Și: *homológ*, *-oágá* adj.

— Din fr. *homologue*.

OMOLOGĂ vb. I. *Tranz.* 1. A confirma, în baza autorității conferite de lege, valoarea sau autenticitatea unui act scris. Cf. ȘĂINEANU, ALEXI, W., SCRIBAN, D.

2. A recunoaște oficial o performanță, un rezultat sportiv (după o verificare prealabilă). *Nu se știe, nu s-au omologat încă toate rezultatele. PREDĂ, R. 160. Federația internațională de atletism... a omologat o serie de recorduri mondiale. SP. POP. 1963, nr. 4212, 8/4.*

3. A accepta oficial un tip de produs și a aproba fabricarea lui curentă. Cf. DER. *Prin colaborarea cercetătorilor cu uzinele... s-a putut omologa un nou tip de vagon de marfă. SCÎNTEIA, 1960, nr. 4898.*

— Prez. ind.: *omologhez*.

— Din fr. *homologuer*.

OMOLOGĂRE s. f. Acțiunea de a omologa și rezultatul ei.

1. Cf. *omologa* (1). Cf. ALEXI, W., DER.

2. Cf. *omologa* (2). *Omologarea rezultatelor obținute la probele de atletism.*

3. Cf. *omologa* (3). Cf. LTR, DER.

— Pl.: *omologări*.

— V. *omologa*.

OMOLOGĂȚIE s. f. (Învechit, rar) Omologare (1). Cf. ALEXI, W.

— Pl.: *omologății*. — Și: *omologățiune* s. f. ALEXI, W.

— Din fr. *homologation*.

OMOLOGĂȚIUNE s. f. v. *omologăție*.

OMOLOGHICÉSC, **-EÁSCĂ** adj. (Învechit, rar) Omolog (1). *Unghiurile omologhicești. LAZĂR, A. 10^v/7.*

— Pl.: *omologhicești*.

— Din germ. *homologisch*, cu substituire de sufix.

OMÓNIE s. f. (Grecism învechit) Înțelegere, armonie. *O omonie și o unire în multe noroade iaste. CANTEMIR, IST. 109. De acmu înainte o omonie, o stăpînire și o monarhie cunoaștem și o împărăție știm. id. ib. 120, cf. GÁLDI, M. PHAN. 84, 215.*

— Din ngr. *ὁμόνοια*.

OMONÍM s. n., s. m. și f. 1. S. n. Cuvînt care are aceeași formă cu altul sau cu altele, dar se deosebește ca sens de ele. Cf. VALIAN, V., HELIADE, PARALELISM, II, 152, NEGULICI, 406, POLIZU, ȘĂINEANU. *Cazul dintii îl observăm mai*

ales la omonime. PUȘCARIU, L. R. I, 125. Omonimele iau naștere și ca rezultat al modificărilor fonetice suferite de cuvînte de-a lungul timpului. IORDAN, L. R. 40. Distingem două feluri de omonime: cuvînte de origini diferite... și cuvînte ale căror sensuri s-au diferentiat într-atît, încît nu se mai simte legătura primitivă dintre aceste sensuri și astfel dintr-un singur cuvînt primitiv s-a ajuns la două. GRAUR, I. L. 108. Ar putea fi considerate omonime și diferitele înțelesuri ale aceluiași cuvînt, a căror legătură de sens s-a pierdut. SCL 1954, 207. ◇ (Adjectival) Cf. POLIZU, DDRF, ȘĂINEANU, BĂRCIANU, ALEXI, W. Din punct de vedere lingvistic, formele omonime pot fi considerate, în parte, drept cuvînte deosebite. SCL 1954, 207. Cuvîntele omonime pot intra în conflict și unul din ele să dispară. ROSETTI, S. L. 14.

2. S. m. și (rar) f. Persoană care poartă același nume cu altcineva; tiz. *Omonimul meu Jean Jaques [Rousseau] au pătimit mult în viața lui! RUSSO, S. 199, cf. NEGRUZZI, S. 281, GHICA, A. 725. Tot acolo... și-a fost petrecut junețea un strămoș și omonim al său, famosul Petru Rareș. HASDEU, I. V. 174, cf. DDRF, ȘĂINEANU. După Radu Mihnea... veni în scaunul muntean un scoboritor grecizat al lui Alexandru Lăpușneanu, un omonim al acestuia: Alexandru Iliș. IORGA, L. II, 611. Nu avem dovezi spre a-l identifica pe Alb vistierul din 1507 cu unul din acești doi omonimi ai săi. BUL. COM. IST. V, 112, cf. SCRIBAN, D.*

— Pl.: (m.) *omonimi*, (n., f.) *omonime*.

— Din fr. *homonyme*.

OMONIMÍE s. f. Faptul sau însușirea de a fi omonim (1); situație în care se află două sau mai multe omonime. Cf. POLIZU, DDRF, ȘĂINEANU, BĂRCIANU, ALEXI, W., PUȘCARIU, L. R. I, 200. *Se întîmplă uneori ca cuvîntul împrumutat să capete o formă identică cu a unui moștenit. În modul acesta se naște o omonimie. IORDAN, L. R. 41, cf. SCRIBAN, D. De polisemie se leagă nu numai sinonimia, ci și omonimia. L. ROM. 1959, nr. 2, 37. Omonimia este unul din aspectele cele mai interesante ale raportului dintre conținut și expresie în limbă. SCL 1960, 25.*

— Pl.: *omonimii*.

— Din fr. *homonymie*.

OMONIMITĂȚE s. f. (Învechit, rar) Omonimie. Cf. HASDEU, I. C. I, 104.

— *Omonim + suf. -(i)tate*.

OMOPLÁT s. m. Os triunghiular, lat și subțire, care formează partea posterioară a articulației umărului; scapulă, spată. Cf. KRETZULESCU, A. 43/11, POLIZU, P. 30/12, DDRF, ȘĂINEANU, BĂRCIANU, ALEXI, W., BIANU, D. S. *Osul scapulum sau omoplatalul formează baza regiunii spetei. ENC. VET. 6. Omoplații i se cu-*

nosc prin pînza șorțului. CAZIMIR, GR. 115, cf. SCRIBAN, D. *I-a repezit cîțiva pumni între omoplați.* v. ROM. martie 1954, 61.

— Pl.: *omoplați.*

— Din fr. *omoplate.*

OMÓR s. n. 1. Faptul de a omori; luarea vieții cuiva; omucidere, crimă, asasinat. *Limba... plînră e amu de verirul omorul[u]i* (veninul morții n. TEST. 1648, otravă omoritoare BIBLIA 1688). COD. VOR. 124/10, cf. ANON. CAR., BUDAI-DELEANU, LEX., CLEMENS, POLIZU, CIHAC, II, 227, DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Feluritele răutăți ale oamenilor, între cari se pominesc și omorurile.* PAMFILE, VĂZD. 123. *Individul acela a răspuns că dumneavoastră ați comis omorul și a dat amănunte.* STANCU, R. A. IV, 38. *Omorul este fapta ilicită, săvîrșită cu intenție sau din culpă, prin care se cauzează moartea unui om.* PR. DREPT. 657. *Iar tu de omor Să nu le spui lor.* ALECSANDRI, P. P. 2. *Dracul mai locuiește și-n locurile unde s-a făcut vreo tîmplare (omor).* ȘEZ. IV, 179. *De omor să te ferești ca de cel mai mare păcat.* ZANNE, P. VIII, 74. ♦ *Ucidere în masă, măcel. Pornit-au și omor în cei necredincioși.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 132^v/14. *Dumitrașco Vodă, vădzindu atîta omor, au ieșit în deal la Gălata cu boierii.* NECULCE, L. 60, cf. ANON. CAR., BUDAI-DELEANU, LEX. *Și ce! atîtea turmente, nelegiuiri și omoare N-au făcut ca să fumeze pe lugubrele-ți altare Destul atîtea-njunghieri?* HELIADE, O. I, 295. *Să încetezi cu omorul, să nu mai văd capete tăiete.* NEGRUZZI, S. I, 147, cf. ALEXANDRESCU, M. 22. *Părăsind în urma lor Cîmpul luptei de omor!* ALECSANDRI, P. II, 18, cf. 15, CIHAC, II, 227, DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. ♦ (Rar) *Moarte. Cînd cu mreji amăgitoare Vii prindeam păsări din zbor; Cînd prin țevi fulgerătoare Cu plumb le azvîrleam omor.* I. VĂCĂRESCUL, P. 8/20.

2. (Învechit) Epidemie; mortalitate. *Să tîmplă de fu omor de ciumă în cetate.* VARLAAM, C. 380. *Într-acelaș an fu omor mare și iarnă grea.* URECHE, L. 160, cf. M. COSTIN, ap. GIDEI. *Află că s-au potolit de tot umorul.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 3^v/6. *Și în orașul Solunului au dezlegat foametea și umorul.* id. ib. octombrie 87^r/36. *Începutu-s-au atunce și omor în vite.* NECULCE, L. 206. *Iară la anul, după foamete, scornitu-s-au și un omor mare de ciumă în țară.* id. ib. 294, cf. ANON. CAR. *În anul 7183 au fost omor de ciumă în țară.* MUSTE, LET. III, 19/33. *Fost-au în zilele acestui domn mare omor de ciumă.* DIONISIE, C. 184, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., DDRF, TDRG, SCL 1960, 617.

— Pl.: *omoruri* și (învechit, rar) *omoare.* — Și: (învechit, rar) *umór* s. n.

— Post verbal al lui *omori.*

OMORÁNIE s. f. (Regional) Luptă inversunată, pe viață și pe moarte. *Și dacă n-o vrea să facă cum l-o-i ruga, ce-o fi o fi: mă iau la omoranie cu el, căci mi se pare că eu am dreptate.* VISSARION, B. 106.

— Pl.: *omoranii.*

— *Omori* + suf. *-anie.*

OMOREÁ vb. II v. *omori.*

OMORÍ vb. IV v. *omori.*

OMORÍT, **-Ă** adj. v. *omorit.*

OMORITÓRIU, **-OÁRE** adj., s. m. și f. v. *omoritor.*

OMORÍ vb. IV. 1. *Tranz.* A pricinui (cu sau fără intenție) moartea unei ființe, a lua viața cuiva; a ucide. *Omoritu* (mort în trup n. TEST. 1648) *fu cu pelița.* COD. VOR. 156/14. *Caută păcătoșul dreptului și ceare se omorească elu.* PSALT. SCH. 115/14. *Încă și feciorii-i omori.* CORESI, EV. 60. *În mânia sa omoriră pre om.* PALIA, ap. GCR I, 35/27. *Vine și-ș veade puii omoriș de șarpe* (a. 1642). GCR I, 102/9. *Orcine va omori pre altul cu otravă, să va certa.* PRAV. 108. *Și păziia veșmintele celora ce omortia pre el.* N. TEST. (1648), ap. CCR 96/8. *Nu-i va omorea, nici le va face vreo nevoie* (a. 1654). GCR I, 171/19. *Giuncii și cu tauri mă-mpresoară Cu căscate guri, să mă omoară.* DOSOFTEI, PS. 66/12. *Să nu-l omoară pre dînsul.* BIBLIA (1688), 3^r/45. *Socotiră ca să omoare pre împăratul* (a. 1700). GCR I, 342/24, cf. LEX. MARS. 202. *Ladislau cu ungerii săi tot de aproape gonindu-i și fără-mîndu-i, mulțime de dîșii să fie omorit.* CANTEMIR, ap. GCR I, 361/40. *Domnul pe iobagiu poate să-l omoară.* BUDAI-DELEANU, T. V. 73. *Multă boierime au omorit fără de vină.* ȘINCAI, HR. III, 96/13. *Ispaniolii... să-l omoare în schingiuri.* CONACHI, P. 263. *De aș ști că mă vei și omori, nu pot să tac.* NEGRUZZI, S. I, 147. *Tu, o copilă, ai cercat să omori pe Sobieschi!* ALECSANDRI, T. II, 40. *A venit un zburător Și, stringindu-l tare-n brațe, era mai ca să-l omor.* EMINESCU, O. I, 80. *Avea cineva cap să treacă pe aici, fără să fie jăfuit, bătut ori omorit?* CREANGĂ, P. 119. *Pampon te caută să te omoare...* *A! dar pînă să-și răzbune el, am să vă omor eu, eu!* CARAGIALE, O. VI, 200. *Nimeni nu călca pe moșia ei fără să fie omorit.* ISPIRESCU, L. 4, cf. DDRF, ȘĂINEANU. *S-omoare p-un flăcău la joc.* COȘBUC, P. I, 229. *Petrică, sai că oamenii au omorit pe boierul cel bătrîn!* REBREANU, R. II, 198. *Sînt afurisit să nu pot să mor decît omorit.* GALACTION, O. 55. *Pe urmă mi-am spus că trebuie să-i omor.* CAMIL PETRESCU, U. N.

212. *Și pe cine anume a omorît fiul dumitale?* STANCU, R. A. III, 92. *Păcurar cu oile, De te-ar bate ploile Să-ți omoare turmele.* JARNÍK-BİRSEANU, D. 279. *Frunză verde romoniță, Omori-mă, neiculiță, Dac-am fost fără credință.* HODOȘ, C. 61. *După ce lipsa ne omoară, În zadar mergem la moară.* ZANNE, P. V, 390. *Cine vrea să omoare un câine îi scoate că e turbat.* id. ib. I, 373. ◇ (Prin exagerare) *Ar vrea s-o ia în brațe și s-o omoare în sărutări.* REBREANU, NUV. 126. *Cînd văz fața-i bălăioară, Dorul ei mai mă omoară.* JARNÍK-BİRSEANU, D. 31. *Cînd apune sfîntu soare, Stau țințarii să te-omoare.* id. ib. 425. ◇ Fig. *Ei omorîia cu cuvintele cealea minci-noasele turma lu Hristos.* CORESI, EV. 195. *Io-i spun cu frumosul că nu pot, și el mă omoară să mai zic.* REBREANU, I. 17. ◇ Refl. p. a. s. *Trăsnetul a lovit corabia, Jan al IV-lea și cei mai mulți din oameni ce era într-însa s-a omorît de fulger.* CR (1829), 12²/19. ◇ E x p r. **A omorî pe cineva cu zile** = a pricinui moartea cuiva înainte de vreme; a-i invenina cuiva viața, a produce cuiva supărări în mod continuu. *Au să mă omoare cu zile nepoatele acestea.* C. PETRESCU, C. V. 202. *Puișor di la pădure, Du-te la mîndra și-i spune Să nu se poarte-așa bine, Că mă omoară cu zile.* MÎNDRESCU, L. P. 92. **A omorî (pe cineva) în bătaie** = a bate zdravăn, a snopi în bătaie. (Familiar) **Nu mă omorî!** exclamație care exprimă uimirea, surprinderea, cînd se spun lucruri de necrezut. *V. nu mă înnebuni!* Cf. DL, DM. **A omorî păduchele (sau puricele) pe burtă** = a fi sătul peste măsură. *Ne-am făcut burțile gogoase; să omori puricele pe ele.* CIAUȘANU, R. SCUT. 14, cf. CHEST. VIII 100/12. **Parcă am omorît pe tata (pe mama etc.) sau doar (sau că) n-am omorît pe nimeni (în viața mea)**, se zice de către cineva cînd se află într-o situație grea, pentru care nu are nici o vină. *Bine, oamenilor, dar nu stați așa, că n-am omorît pe nimeni în viața mea.* PREDĂ, I. 12, cf. CIAUȘANU, V. 184, ZANNE, P. IV, 481, 658. ◆ Refl. A se sinucide. *Ca ceia ce se omoară înșiș.* CORESI, EV. 207, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., POLIZU, DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W., ZANNE, P. VI, 8. (Ironic) *Pentru noi se omoară astăzi și a doua zi învie pentru alta.* KOGĂLNICEANU, în PR. DRAM. 430.

2. **Tranz. Fig. (Învechit și regional) A distruge, a nimici. Toate poftele trupului... să le răstignim și să le omorîm.** CORESI, EV. 66. *Să omorîm păcatele.* id. ib. 70. *Închinăciunea ce să face către D[u]mnezeu omoară poftete ceale reale (a. 1713).* GCR II, 4/29. *Roagă-l să omoare cugelele trupului mieu.* MINEIUL (1776), 177^v/38. *Dacă mă prindea nenea Iancu în bal, mă lua la Ploiești, îmi omora cariera de la percepție.* CARAGIALE, O. VI, 232. *Acî grozavul întunerit Omoară visul arzător.* PETICĂ, O. 79. *Vai, ce trai, omori-l drace.* RETEGANUL, TR. 75. ◇ E x p r.

A-și omorî foamea = a-și potoli foamea. *Și-am ronțăit [covrigi]... să ne omorîm foamea.* MOROIANU, S. 58. **A(-și) omorî vremea (sau timpul) cu ceva** = a(-și) întrebuița timpul cu ocupații fără importanță, ca să-i treacă de urît; a pierde vremea. *Ca să mai omoare vremea, ... femeile se pun dis-de-dimineață să încondeieze și să roșească ouă.* LUNGIANU, CL. 29. *Toată vremea și-o omora alergînd după Roza Lang.* REBREANU, I. 135, cf. 152. *Nu știam cum să omor timpul.* BRĂESCU, A. 198. *Trecură din tindă în grădină, ca doi oameni fără grabă, care vor să-și omoare vremea.* SADOVEANU, O. X, 153. *Lucrează de mult perne de etamină, ca să-și omoare timpul.* CĂLINESCU, E. O. I, 56.

3. **Tranz. Fig. A pricinui** cuiva suferințe (fizice sau morale); a chinui. *Ca foame să nu ajungă pre noi și să omoară sufletele noastre.* CORESI, EV. 26. *Ce treabă au avut Bitlanul cu atîtea cuvinte inima Vidrii a omorî și a dosedi?* CANTEMIR, IST. 52. *Înnoptez... pîntre ponoară, Ca doar oi uita degrabă dorul care mă omoară.* CONACHI, P. 103. *Apoi mă părăseu... fără măcar a cugeta că prin aceasta omoară o ființă omenească.* NEGRUZZI, S. I, 48. *Beivul care a fost simbăta trecută și duminica trecută la masa dv. a umplut lumea p-aci cu calomnia că l-ați omorît cu bucate de post și cu varză.* CARAGIALE, O. VII, 442. ◇ **Absol. Căci ca vîntul ea nu zboară, Nici ca paserea ușoară, Dar ca dorul ce omoară!** ALECSANDRI, P. I, 28. ◆ Refl. A se frămînta. *Plîngi, omoară-te, degeaba.* RĂDULESCU-CODIN. ◆ (Învechit, în texte religioase) A chinui trupul cu diferite torturi sau privațiuni spre a înfrînge poftete; a mortifica. *A se lepăda de sine iaste... să omorîm trupurile noastre ceaste de pămînt.* CORESI, EV. 68. *Omorîndu-ți trupul cu postirea.* MINEIUL (1776), 42^v/21. ◇ Refl. *În toate zilele a ne omorî noi va Dumnezeu, purtînd crucea.* CORESI, EV. 69, cf. MINEIUL (1776), 15^v/1. ◆ Refl. A se chinui, a se usca din cauza torturii, a chinurilor. *I să umorîră mînule și să zgîrciră vinele.* DOSOFTEI, V. S. decembrie 234^v/19.

4. **Tranz. Fig. (Regional) A bate** zdravăn, a snopi, a stîlci în bătaie. Cf. DENSUSIANU, T. H. 61, CIAUȘANU, V. 184, ALRM I/II h 408.

5. **Refl. (Popular) A-și cheltui** toate puterile făcînd ceva, a se epuiza, a se consuma. *S-adună cucii din țeară Și cîntă de se omoară.* JARNÍK-BİRSEANU, D. 182, cf. 202. *Eu joc de mă omor, Ea nu dă nici dintr-un picior.* COM. MARIAN. ◇ E x p r. **A se omorî de ris** = a ride foarte tare, a se prăpădi de ris. *Bărbatu cămar-o-nchis, Io mă omoram de ris; Pe cămar-o pus lăcată, Io-s beută și mîncată.* MÎNDRESCU, L. P. 159. **A se omorî cu firea** = a face mari eforturi pentru a realiza ceva, a se strădui foarte mult. DL, DM.

6. **Tranz.** (Rar) A amesteca. (Ref. pas.) Pentru rîie se omoară argint-viu în unsoare proaspătă de rîmător, pînă nu se mai vîd globurile de argint, iar unsoarea negrește. N. LEON, MED. 113.

— Prez. ind.: *omor* și (învechit și regional) *omorăsc* (ALR I 1681/361, ALR II 6228/362), pers. 6 (regional) *omór* (ALRM I/II h 407, A I 12); conj. pers. 3 și: (învechit) *să omoară*, (regional) *să omere* (PĂCALĂ, M. R. 127). — Și: (învechit și regional) *omorî* (ALR I 2128/45, 75, 77, 85, 93, ALR II 3594/36, 76), *umorî* (ALRM I/I h 406), (regional) *omări* (ALR I 2128/122, 129, 131, 144, 156, 170, 800, 825, 948, ALR II 3594/172, 987, A II 12) vb. IV; (învechit) *omoreă* vb. II. — Din v. sl. *оуморити*.

OMORICIUNE s. f. (Învechit) Omorire, ucidere; moarte. *La 70 de ai a toată viața sa au dzice-vom a umoriciunii sale, ș-au datu-ș... s[u]f[l]e[u]l.* DOSOFTEI, v. s. decembrie 207^r/16. *Omoriciunea au lepădat, ceia ce lăcuiaște împreună cu cei morți.* MINEIUL (1776), 1^{r2}/11. ◇ Fig. *Plînge-vor și creștinii ceia ce n-au purtat asupra sa omoriciunea cea de păcate ce s-au chemat numai cu numele creștini.* VARLAAM, C. 24. *Ș-au făcut trupul cu umoriciunea pornealelor patimilor săc.* DOSOFTEI, v. s. decembrie 197^r/22.

— Pl.: *omoriciuni*. — Și: *umoriciune* s. f.

— **Omorî** + suf. *-ciune*.

OMORIRE s. f. Acțiunea de a omorî și rezultatul ei; ucidere, omor; moarte. *Fii ai omoririi, voi ceia ce păziți... pre stăpînul vostru.* BIBLIA (1688), 216²/25. *Multe războaie și omoriri groznice dintr-îmbe părțile s-au făcut.* CANTEMIR, HR. 94. *De bună voie au poștîi omorire prin cazne.* MINEIUL (1776), 118^{r1}/36, cf. LB. *De acum înaintea toți vinovații ce vor cădea în vini de omoriri necugetate sau neprevăzute, adică din greșală, să vor osîndi la o închisoare de cîțiva ani la mînăstirea Znagovului.* CR (1832), 241²/22. *O seamă de boiari, vîzînd omorirea acelor doi boiari mari, au pribegit în țara ungurească (inceputul sec. XVIII).* MAG. IST. I, 169/23, cf. POLIZU, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., DHLR I, 257, 273. *Frații începură a-l amenința cu omorire deaca cutează să calce voința tatălui lor.* CĂTANĂ, P. B. I, 64.

— Pl.: *omoriri*.

— V. **omorî**.

OMORIT, -Ă adj. (Adesea substantivat) (Cel care a fost omorît, ucis; mort. Și ascu[1]ta suspîrata fîrecaților a dezlega feciorii omorîților. PSALT. HUR. 84^r/19. *Aceale doao pasări... au văzut oul spart, tot găoace, iar puiul lor omorît (a. 1783).* GCR II, 129/22. *Să dezleage pre fiii celor omorîți (a. 1801).* GCR II, 186. *În numărul cel vrednic de însămnat al omorîților*

se află și... Selim Efendi. AR (1829), 21¹/32, cf. DR. X, 562, ALR I 1399/512.

— Pl.: *omorîți, -te*. — Și: (învechit) **omorît, -ă, umorît, -ă** (LEX. MARS. 226) adj.

— V. **omorî**.

OMORÎTOR, -OĂRE adj., s. m. și f. 1. Adj. Care omoară; ucigător. Cf. LB. *La început epizotia, asemenea ca toate epidemiile, era foarte omoritoare.* AR (1829), 11¹/9. *M-am lepădat de tot gustul armelor omoritoare.* CONACHI, P. 104, cf. POLIZU. *Pădurile ei... n-au umbre-omoritoare.* BOLLIAC, O. 134, cf. DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W. *Chinul setei poate fi omorîtor.* RALEA, S. T. I, 138, cf. ALR II 3597/676. ◇ Fig. Care provoacă dureri fizice sau morale; chinuitor. *Mielușorul ce foamea omoritoare Ți-l gătește-n astă seară spre cumplită săturare, De-ar fi avut a ta minte... Ar fi așteptat în pace singeroasa sa jertfire?* CONACHI, P. 262. *Fugiți, zadarnici zile, ce griji omoritoare Pe tînăra mea vîrstă curînd ați adunat.* ALEXANDRESCU, O. I, 252. *Auzînd pe fiul său pronunțînd aceste omoritoare cuvînte, își pierdu mințile.* FILIMON, O. I, 257. *Pesimismul e sentimentul cel mai omorîtor pentru omenire.* IONESCU-RION, C. 87. *Din cînd în cînd, cu o regularitate omoritoare, paginatorul vine de te somează să-i dai materie.* PETICĂ, O. 302.

2. S. m. și f. Ucigaș, asasin. *Celui ce-au omorît pre omorîtorul lui Ii[su]s.* MINEIUL (1776), 1^{r2}/16, cf. LB, POLIZU. *Soție trîdătoare, ... te du, omoritoare, Îți las a ta viață, trăiește de-i putea!* MACEDONSKI, O. I, 250, cf. DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W. *Și noi, omorîtorii, stam palizi și tăcuți.* PETICĂ, O. 73. *Motivul asasinatului n-a fost... ura sa sau vreo altă neînțelegere ce ar fi existat între omorîtor și omorît.* ARDELEANU, U. D. 58, cf. ALR II 3597/876.

◇ (Învechit) *De sine omorîtor = sinucigaș.* Să nu se facă de sine omorîtor. PANN, E. II, 46/17.

— Pl.: *omorîtori, -oare*. — Și: (învechit) **omorîtoriu, -oăre, omorîtoriu, -oăre** (LB) adj., s. m. și f.

— **Omorî** + suf. *-tor*.

OMORÎTORIU, -OĂRE adj., s. m. și f. v. **omorîtor**.

OMORÎTURĂ s. f. (Neobișnuit) Omorire. Cf. ANON. CAR. ◇ Fig. *Inchipuiește-ți, a avut astăzi un proces în care spunea că va pleda la sînge contra lui Vătămătu.* — *Trebuie să fi fost omorîtură mare!* P. CONSTANT, R. 88.

— **Omorî** + suf. *-tură*.

ÓMOS conj. (Grecism învechit) 1. Însă, totuși. *Până acum nu mi le-au trimis, nici că am priimit răspuns de la dumnealui. Viîndu-mi omos, fără zăbavă le voi trimite dumitale (a. 1808).* FURNICĂ, I. C. 270, cf. T. PAPAĞI, C. L.

2. De asemenea, tot așa, la fel. *Nu este în București, ci dus pân județe pentru cară de zaherea și Bijascu omos.* ap. GÁLDI, M. PHAN. 215.

— Din ngr. *δμως*.

OMOȘÓR s. n. v. omușor.

OMOTÉI s. m. (Regional) Omoi (Ciubăncuța — Dej). Cf. COMAN, GL.

— Pl.: *omotei*.

— Om + suf. *-otei*.

OMOTÉU s. m. v. ometeu.

OMRĂZÍ vb. IV. Tranz. (Învechit) A detesta (pe cineva sau ceva); a urî. *Lucrul mîinilor tale nu omrăzi.* CORESI, PS. 377/10. *Cu sfîrșită urîre omrăzii-i și vrăjmași fură mie.* id. ib. 381/1, cf. TDRG, DHLR II, 519, ROSETTI, L. R. VI, 256. ◇ Refl. *Răsipiră-se și se omrăziră întru începutul lor.* CORESI, PS. 28/6.

◆ Refl. A se face urit, a deveni de nesuferit, a ajunge dezgustător. *Putrediră și omrăziră-se întru fără-leage.* PSALT. 102, cf. CORESI, PS. 139/1, DHLR II, 519, ROSETTI, L. R. VI, 256.

— Prez. ind.: *omrăzesc*.

— Din slavon. *омразити*.

OMSÓR s. m. v. omușor.

OMUCÍD s. m., s. n. 1. S. n. Asasinat, omor. *Acest prejudiciu al inoranței și al empirismului n-are el toți caracterii delictului de omucid?* MAN. SĂNĂT. 52/7. *Dacă duelul se întîmplă fără secundatori, apoi el cade sub rubrica omicidului.* ROM. LIT. (1855), 408¹/8. *Toma Moacă, ... acuzat de omucid, mă alesese de apărător.* F (1887), 374, cf. ȘĂINEANU.

2. S. m. Ucigaș, asasin. *Un astfel de omucid... singur poate a-l izbi Printr-ascuns; și tu de dînsul să poți a te mîntui.* HELIADE, O. I, 426, cf. ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W. ◇ (Adjectival) *Mijloace omucide.* MAN. SĂNĂT. 255/27. *Mîna omucidă.* ȘĂINEANU. *Oboseala de pe figuri și din pasul lenevos al trecătorilor ... îi potoli cruntele instincte omucide.* C. PETRESCU, O. P. I, 25.

— Pl.: (1) *omucide*, (2) *omucizi*. — Și: **omicíd** (ȘTAMATI, D., POLIZU, GHETIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W.) s. m.; **omicídiu** (GHETIE, R. M., BARCIANU, pl. *omicidii*) s. n.

— Om + ucide, după fr. *homicide* — **Omicid** < fr. *homicide*. — **Omicidiu** < lat. *homicidium*.

OMUCÍDERE s. f. Omor, asasinat. Cf. MAN. SĂNĂT. 14/21. *Comit o omocidere.* ISIS (1859), 123²/1, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *În Pripas nu*

se pomenise omucidere de cînd se ținea minte. REBREANU, I. 465, cf. IORDAN, L. R. 321.

— Pl.: *omucideri*. — Și: **omocídere**, **omicídere** (CR 1830, 72¹/42) s. f.

— Om + ucidere. — **Omicidere**, cf. *omicíd*.

OMUCIGĂȘ s. m. Ucigaș, asasin. Cf. IORDAN, L. R. 321. ◇ (Adjectival) *Plăsmuirea unei prietenii care n-a existat niciodată, dar care i-a folosit atîta, pînă la visurile lui omucigașe.* C. PETRESCU, O. P. II, 196.

— Pl.: *omucigași*.

— Om + ucigaș.

OMUIUBÍRE s. f. v. omiubire.

OMULEȚ s. m. Diminutiv al lui o m.

1. Om mic de statură. Cf. POLIZU. *Văzînd la poarta acelor case un omuleț cu statura scurtă și groasă... recunoscu într-insul pe Niculăiță.* FILIMON, O. I, 128, cf. BOLINTINEANU, O. 419, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *Se așeză lingă un omuleț bărbos ca un gnom.* C. PETRESCU, C. V. 127. *Un fleac de omuleț, îmi ajunge cu fruntea la umăr.* SADOVEANU, P. M. 78. *Văzu... un omuleț subțire și puțin încovoiat.* CĂLINESCU, E. O. I, 11. *Ușa trosni, sări din clampă și în birou fișni un omuleț.* GALAN, B. I, 6. *Se repezi la omulețul vesel din fața lui.* T. POPOVICI, SE. 34. *Atunci văzu venînd pe apă un scai, și cînd era în drept cu el, scaiul se ridică-n sus și se face un omuleț numai cît un deget de mare.* RETEGANUL, P. P. 57. ◆ (Glumeț) Copil. *Înțelese în copilul de alături o îndîrjire încăpățînată și dureroasă, nefirească la asemenea vîrstă și la un astfel de omuleț.* C. PETRESCU, R. DR. 80.

2. Om neînsemnat, lipsit de merite; om cu preocupări mărunte, meschine. *În fundul sufletului, același omuleț deșert și de nimica, plin de egoism, ne strigă.* GHEREA, ST. CR I, 280. *Dar, vai! Mulțămîtor tot ți-am rămas, Biet omuleț prin lume pripășit.* GORUN, F. 29.

— Pl.: *omuleți*.

— Om + suf. *-uleț*.

OMÚR s. n. v. umur.

OMUȘÓR s. m., s. n. 1. S. m. Omuleț (1). Cf. ANON. CAR., LB. *Și-i da piște un omușor care ți-a face coastele pîntece.* NEGRUZZI, S. I, 250, cf. DDRF. *Fu foarte mirat, cînd văzu intrînd un fel de omușor păros.* D. ZAMFIRESCU, V. T. 176. *Să cadă tot în picioare, ca omușorii de celuloid cu un centru de greutate de plumb.* C. PETRESCU, C. V. 286. *Se plătește nu numai ceea ce consumi, ci și haina neagră și zîmbetele chelnerilor... și intervenția grabnică a acelu omușor cu haina strîmtă care se numește piccolo.* SADOVEANU, O. IX, 316, cf. SEVASTOS, N. 10. *Am un omușor, Șede într-un picior* (Varza). GOROVEI, C. 126.

Omușor de lut, Cu părul de foc (Opaițul). PAMFILE C. 28. ♦ (Glumet) Copil. *Omușori spălați și pieptănați porneau pe lângă mamele lor spre biserică.* SADOVEANU, O. VI, 611. *Omul cel mare viri mina în sacul de la șold și scoase lucruri dulci, pe care le dăruie pe rînd omușorilor.* id. ib. XII, 159.

2. S. n. (Și, rar, determinat prin „gîtlejului“) Apendice cãrnos situat în cavitatea bucalã, în partea posterioarã a palatului moale; uvulã, (regional) împãrãtuș, limburuș. *Omușorul în grumaz* (cca 1600—1630). CUV. D. BĂTR. I, 296, cf. KLEIN, D. 7, 8, 49. *Cãșca zdravãn de i sã vãzu omușorul.* DELAVRANCEA, S. 244, cf. HEM 3 251, DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Un nod i se ridicã lui Tricã, din lingurea în sus pe beregatã, și i se propteã în omușorul gîtlejului.* CONV. LIT. XLIII, 922, cf. BIANU, D. S., DHLR I, 299, CDDE, IORDAN, L. M. 198, ARGHEZI, V. 101. *A trosnit puternic din oasele-i trîndave, desprinzîndu-și fãlcile într-un cãscat pînã în omușor.* KLOPȘTOCK, F. 227. *Acest omușor îndeplinește funcțiunea unei clape care închide în mod automat canalul nazal, lipindu-se de peretele faringal și silind aerul sã iasã pe gurã.* PUȘCARIU, L. R. I, 62, cf. ALR I/I h 33, ALRM I/I h 48, ALR II/I MN 17, 6 929, ALRM II/I h 76. ♦ (Și, rar, determinat prin „mare“) Mãrul lui Adam. *Fața i se îndreptã spre tavan; gîtul i se lungi; buzele i se țuguierã; „omușorul“ îi se nãlță, ca un încãrcãtor de carabinã.* CONV. LIT. XLIV₂, 545. *Ridicã plosca întorcîndu-se spre dreapta și spre stînga, apoi o ținea la gurã, de-i juca omușorul mare, gîlgînd.* CAMIL PETRESCU, O. I, 129. *Bãu de-a dreptul din litrã îndelung, fãrã sã i se clintescã omușorul.* V. ROM. septembrie 1960, 57.

— Pl.: (1) *omușori*, (2) *omușoare*. — Și: (învechit) *omșór* s. m.; *omoșór* (POLIZU), *umșór* (KLEIN, D. 7), *unșór* (id. ib., MOLNAR, ap. CDDE), (învechit și regional) *umușór* (KLEIN, D. 7, ALR II/I MN 17, 6 929/987), *ulmușór* (KLEIN, D. 7, ALRM I/I h 48), *ușór* (KLEIN, D. 7, ALRM I/I h 48/122), (regional) *mușór* (ALRM I/I h 48) s. n.

— Om + suf. -ușor.

OMUȚ s. m. (Învechit și popular) Omuleț (1). Cf. KLEIN, D. 67, BUDAI-DELEANU, LEX., LB, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., CDDE. *Cînd era mîncarea mai gata, veni acoloa un omuț numai cît un prunc, cu o barbã lungã.* RETEGANUL, P. P. 120. *Dragu-mi-e omuțul mare Și pe mers și pe cãrare, Dar omuțul mititel, Feri-mã, doamne, de el!* BUD, P. P. 52. *Cã omuțu-n satu lui Poruncește orișicui.* T. PAPAĞAGI, M. 37. *Omuțul mititel face gardul frumușel* (Acu!). GOROVEI, C. 1.

— Pl.: *omuți*.

— Om + suf. -uț.

ON¹ s. m., s. n. 1. S. m. invar. Numele celei de a șaisprezecea litere din alfabetul chirilic.

2. S. n. (Regional, și în sintagma *on ocolit*) Motiv decorativ format din douã cercuri concentrice, folosit pentru împodobirea cojoacelor țãrãnești. Cf. PĂCALĂ, M. R. 513, 515.

— Pl. (2): *onuri*.

— Din slavon. онъ.

ON² art. nehot. v. un.

ONĂGRU s. m. (Învechit) Măgar sãlbatic. *Adapã toate fierile fsatelor, așteaptã onagrii* (colunii D) *în seatea sa.* PSALT. 214, cf. CORESI, PS. 283/11, POLIZU, HEM 1862, GHETIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, DHLR II, 547, SEVERIN, S. 43, DR. V, 560, ROSETTI, L. R. VI, 256, SCRIBAN, D., SCL 1960, 680.

— Pl.: *onagri*.

— Din gr. ὄναγρος.

ONĂNE s. f. v. *onanie*¹.

ONĂNIE¹ s. f. (Regional) 1. (De obicei ca epitet, precedînd termenul calificat de care se leagã prin prep. „de“) Om pipernicit și urit; pocitanie (ȘĂINEANU, ȘEZ. V, 115, DR. IV, 836, com. din STRAJA — RĂDĂUȚI, A VI 26); ființă mare de tot; arãtare; dihanie (CREANGĂ, GL., DDRF); diavol (com. din STRAJA — RĂDĂUȚI). *Mãi! da al dracului onanie de om e și acesta.* CREANGĂ, P. 242. *Numai ce vine o onanie de om mititel ca de-o palmã, cu o barbã cît un cot.* ȘEZ. II, 201. „Se usucã ca scîndura“, *par niște arãtãri, niște onanii.* PAMFILE, B. 62.

2. (În expr., în forma *nanie*) **Ei, nanie!** exclamație care exprimã surprizã sau nemulțumire. Cf. CHIRIȚESCU, GR. 18, 252, TOMESCU, GL. A spune *nanii* = a spune minciuni. Cf. I. CR. VIII, 316.

— Și: *onãne* (com. din ZAGRA — NĂSĂUD), *nanie* s. f.

— Pentru etimologie, cf. DR. IV, 836, ib. v, 468, unde se susține o apropiere de numele personajului biblic *Onan*.

ONĂNIE² s. f. Anomalie constînd în provocarea artificialã a satisfacției sexuale; (învechit) malahie. Cf. CORNEA, E. I, 22/18, DIETET. 68/25, ANTROP. 253/21, DESCR. AȘEZ. 112/6, VASICI, M. II, 13/24, NEP. VIND. 21/15, BARCIANU, ALEXI, W., YGREC, M. N.

— Din lat. *onania*, germ. *Onanie*.

ONANISM s. n. *Onanie*². Cf. CORNEA, E. I, 22/17, MAN. SĂNĂT. 329/8, BIANU, D. S., YGREC, M. N.

— Din fr. *onanisme*.

ONANIST s. m. Persoanã care practicã *onanie*². Cf. VASICI, M. II, 15/14, NEP. VIND. 21/18.

— Pl.: *onanisti*.

— Din germ. *Onanist*, fr. *onaniste*.

ONĂNĂI vb. IV. Intrans. (Regional) A fonfăi, a firni. *Nu e bun de cîntat, onănăie!* cv 1951, nr. 11, 37. *Fata lor... onănăie pe nas cînd vorbește.* STANCU, D. 29.

— Prez. ind.: *onănăi.*

— Formație onomatopeică.

ONĂNĂIT, -Ă adj. (Regional) Care vorbește pe nas, fonf. ◇ (Substantivat) *De ani de zile mama se gîndește să-l însoare pe frate-meu Ion cu o fată din vecini care are pămînt..., cu onănăita.* STANCU, D. 427.

— Pl.: *onănăiți, -te.*

— V. *onănăi.*

ONĂNĂU subst. (Prin nordul Munt.) Loc nelucrat, lăsat în paragină (după ce s-a strîns recolta). Cf. RĂDULESCU-CODIN.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

ONCOLÓG s. m. Medic specializat în oncologie.

— Pl.: *oncologi.*

— Derivat regresiv de la *oncologie*. Cf. it. *oncologo*.

ONCOLÓGIC, -Ă adj. Care aparține oncologiei, privitor la oncologie, de oncologie. *A fost organizat Institutul oncologic.* ȘCÎNTEIA, 1953, nr. 2808.

— Pl.: *oncologici, -ce.*

— Din it. *oncologico*.

ONCOLOGÍE s. f. Ramură a medicinei care se ocupă cu studierea și tratarea tumorilor canceroase; cancerologie. Cf. DL, DM.

— Din it. *oncologia*.

ONCRÓP s. n. v. *uncrop*.

ONCTUÓS, -OÁSĂ adj. 1. Unsuros, uleios. *Degete lungi și subțiri de ctitor, deprinse parcă să înșire onctuosul chilimbar al mătăniilor.* TEODOREANU, M. II, 94.

2. Fig. Mieros, insinuant. *Ion Ozun aprobă stupid, cu un suris onctuos.* C. PETRESCU, C. V. 70. *Plecuse într-adevăr în Franța, însă nu pentru studii, cum pretindea cu onctuoasă perfidie Stănică, ci ca să se plimbe cu moșierul.* CĂLINESCU, E. O. II, 44. ◇ (Adverbial) *Zimbi onctuos, scuturînd profesional colțul mesei cu șervetul.* C. PETRESCU, I. I, 5. *Am dat un preț așa de bun, zise onctuos samsarul.* CĂLINESCU, E. O. II, 231. *Eliade se ridică onctuos, uitînd de periculoasa intrerupere a dezbatelor.* CAMIL PETRESCU, O. II, 431.

— Pronunțat: *-tu-os.* — Pl.: *onctuoși, -oase.*

— Din fr. *onctueux*.

ONCTUOZITĂTE s. f. 1. Faptul de a fi onctuos (2); insinuare. *Cu pompa se înlocuiește ceea ce nu poate stîrni cuvîntul evangelic, cu toată unctuositatea lui.* CODRU-DRĂGUȘANU, C. 78. *Aproba tocmai din cap, zîmbind cu onctuositate episcopală.* CĂLINESCU, C. 58.

2. Proprietate a unui lubrifiant de a adera la suprafețele a două piese care alunecă una peste alta cu presiune, asigurînd ungerea lor. Cf. DL, DM, DER.

— Pronunțat: *-tu-o-.* — Scris și: *onctuositate.*

— Și: (învechit) *unctuozitate* s. f.

— După fr. *onctuosité*.

ONDÍNĂ s. f. Personaj din basmele și legendele germanice și scandinave, închipuit ca o fată frumoasă care trăiește în apă și care își alege bărbatul dintre muritorii de rînd. *Ondină, Cu ochi de dulce lumină, Cu bucle ce-nvăluie-n aur Tezaur!* EMINESCU, O. IV, 31.

— Pl.: *ondine.* — Și *undină* s. f. SCRIBAN, D., DER.

— Din fr. *ondine*.

ONDOGRÁF s. n. Instrument de măsură care trasează pe o bandă de hîrtie curba de variație a unei tensiuni electrice alternative. Cf. MDT, DT, DER.

— Pl.: *ondografe.*

— Din fr. *ondographe*.

ONDOIA vb. I v. *undui*.

ONDOLÁ vb. I v. *ondula*.

ONDOLÁT, -Ă adj. v. *ondulat*.

ONDOLÁȚIE s. f. v. *ondulație*.

ONDOLÍ vb. IV v. *unduli*.

ONDROĂCĂ s. f. v. *androc*.

ONDRÓC s. n. v. *androc*.

ONDULÁ vb. I. 1. Intrans. A se mișca, a se legăna ca undele, ca valurile apei; a se undui. *Ești albă ca ninsoarea... Și părul tău ondulă ca aburi ce-n corună Sus creștetul lui Cromla.* HELIADE, O. I, 343, cf. ȘĂINEANU, BĂRCIANU, ALEXI, W. *Trupul să stea țapăn cînd salută și numai capul singur să unduleze molatec și ușor înainte și înapoi.* HOGAȘ, H. 89. *Fiecare flacăre ondula ca vie.* GALACTION, O. 147. *Coadă [zmeului]... ondula ca un șarpe.* BRĂESCU, A. 111. *Se tot cumpănea asupra luciului, holbîndu-se în oglinda tăului. Își vedea imaginea ondulînd.* SADOVEANU, O. XII, 591. *Mișu ondulează, dansînd cu un ritm asiatic o fantezie.* ARGHEZI, C. J. 201. *Lanurile de grîu ondulau înspicate.* V. ROM. noiembrie 1960, 23. ◇ R e f l.

Cu mâinile ridicate în sus, începu să se onduleze în spirală. CĂLINESCU, c. 192. ♦ A prezenta un contur sinuos; a descrie o linie cotită, a șerpui. *Pe toate zările dezvăluite ochiului, ondula dealurile de un albastru argintiu.* TEODOREANU, M. II, 67. *Șoseaua nu mai putea cuprinde șiragurile înșesate [de mașini]. Ca o omidă uriașă cu inele de fier, abia se țira, ondulînd.* SADOVEANU, O. XVII, 263. ◇ *Tranz. Munții... își ondulează coama pe poalele rubinii ale cerului.* VLAHUȚĂ, R. P. 11.

2. *Tranz.* (Complementul este părul capului) A buclă, a încreți, a cirlionța. Cf. CADE, DL, DM.

3. *Tranz.* A da unei benzi sau unei table de metal, de piele etc. formă de valuri. Cf. DL, DM. ◇ *Ref l. Dacă dintr-un motiv oarecare cureaua se ondulează, se poate îndrepta întinzînd-o bine între două roți.* ORBONAȘ, MEC. 153.

— Prez. ind.: *ondulez* și (învechit) *ondul.* — Și: (popular) *undulă, ondolă* (com. din ALBA IULIA, DEJ și din GHERLA) vb. I.

— Din fr. *onduler*.

ONDULĂRE s. f. Acțiunea de a ondula și rezultatul ei.

1. Legănare, unduire, șerpuire. *Crestele de nisip mișcate de vînt păreau ondulări de valuri.* BRĂESCU, A. 226. *Îi vedea suflul ca ondulara unei ape limpezi.* TEODOREANU, M. II, 187. *Își săvîrși neîntreput operația de cufundător și se întoarce la ostrovul nostru cu aceleași ondulări line de dihanie acvatică.* SADOVEANU, O. XVII, 450. ◇ *Fig. Clopotele începură să răspîndească iar în liniștea nopții ondulările pline de vaier.* AGÎRBI-CEANU, A. 83.

2. Încrețire a părului, buclare. *Părul lui Mînu e drept și ondulara rămîne rigidă.* ARGHEZI, C. J. 160.

3. Operație tehnică prin care materialelor metalice (benzilor, tablelor etc.) li se dă formă de valuri. Cf. LTR.

— Pl.: *ondulări*. — Și: (popular) *undulăre* s. f. ARISTIA, PLUT.

— V. *ondula*.

ONDULĂT, -Ă adj. 1. (Despre o suprafață, despre o formă de relief etc.) Cu ușoare diferențe de nivel asemănătoare undelor; ca undele. V. învălurat. Cf. MARIN, PR. I, 177/6. *Plasa Ocolului este foarte ondulată cu dealuri și văi.* I. IONESCU, M. 41. *În dreapta, încep să se desfășure șesurile ondulate ale Dobrogei.* VLAHUȚĂ, R. P. 33, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W. *Tabelele cumpărate din comerț sînt mai mult sau mai puțin bombate sau ondulate.* ORBONAȘ, MEC. 200, cf. DS. *De mii de ani... [viile] acoperă aceste pămînturi ondulate.* BOGZA, C. O. 381. *Considerăm acest relief, larg bombat și ondulat, ca fiind o singură peneplenă.* MG I, 153. ♦

(Despre linii, contururi etc.) Sinuos, șerpuitor. *În fund se zăresc, lin ondulate, albaștrii, coamele munților.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 398. *Soarele, ca o colosală sprinceană de aur curat, se ridică de după linia neagră și ondulată a munților.* HOGAȘ, DR. I, 63. *Molozurile sînt netrebnice rămășiți, de care nimeni nu se mai atinge; apele cerului și vînturile urmează a le împrăștia și a le asemăna cu linia ușor ondulată a podișului.* SADOVEANU, O. XVI, 11. ◇ (Adverbial) [Suveica] *depune bătătura ondulat.* IONESCU-MUSCEL, TES. 514. ♦ (Rare, despre mișcări) Mlădios, unduios. *A trecut drumul din cîteva salturi ondulate.* CAZIMIR, GR. 35.

2. (Despre păr) Buclat, inelat, încrețit. *Lat era romanul în spete — ondulat Avea părul.* MACEDONSKI, O. I, 13. *Pe umeri îi cad plete ondulate.* VLAHUȚĂ, O. A. 441. *Un domn înalt și spătos, cu părul cărunț, ondulat.* C. PETRESCU, O. P. I, 29. *O văd și astăzi... cu părul cănit, ondulat cu drotul, pieptănat cu cărare.* BRĂESCU, A. 20. *Cu părul blond și ondulat de parcă ar fi ieșit de la frizer.* BENIUC, M. C. I, 89. *Își trecuse mîna care tremura puțin prin părul ondulat.* DEMETRIUS, A. 210.

— Pl.: *ondulați, -te*. — Și: (popular) *undulăt, -ă* (MARIN, PR. I, 177/6, BĂRCIANU, ALEXI, W.), *ondolăt, -ă* (com. din CLUJ, DEJ, GHERLA, ORĂȘTIE, BERZOVIA — REȘITA și din CACOVA — ORAVIȚA) adj. — V. *ondula*.

ONDULĂTOR¹ s. n. Aparat care înregistrează semnalele telegrafice prin deviația unui ac indicator. MDT.

— Pl.: *ondulatoare*.

— Din fr. *ondulateur*.

ONDULĂTOR², **-OĂRE** adj. (Rare) 1. De forma valurilor; ondulat. Cf. BĂRCIANU, ALEXI, W.

2. Care se leagănă ca valurile; unduitor, văluroș. Cf. *ondula* (1). *Ce înțeles să mai dau acestei întîlniri... ce făgăduințe să mai cer acestei zile de iulie, acestor munți neclintîți, acestor livezi ondulătoare?* GALACTION, O. 347.

— Pl.: *ondulatori, -oare*. — Și: *ondulătór, -oăre, undulătór, -oăre* (BĂRCIANU, ALEXI, W.) adj.

— *Ondula* + suf. *-tor*, după fr. *ondulateur*.

ONDULĂTORIU, -IE adj. Care se propagă în formă de unde sau de valuri. DL, DM. *Mișcare ondulatorie*.

— Pl.: *ondulatorii*. — Și: *undulătóriu, -ie* adj. SCRIBAN, D.

— Din it. *ondulatorio*.

ONDULĂȚIE s. f. 1. Mișcare unduioasă a unei suprafețe lichide; unduire. Cf. STAMATI, D. *Undulăciune numim mișcarea aceea a mării.* FONTANIN, C. 29/9. *Mișcarea talazurilor sau*

ondulațiunea. ISIS (1859), 26²/34. *Undulațiune...* mișcarea undelor. BARONZI, I. L. I, 215/5, cf. BARCIANU, ALEXI, W., SCRIBAN, D. ♦ Fig. *Vecinica ondulație a vieții.* VLAHUȚĂ, D. 170. ♦ (Concretizat) Undă, val. *Undulații seu valuri ale singelui.* CORNEA, E. I, 179/34. ♦ (Prin analogie) *Ondulații [ale aerului].* IC. LUM. (1841), 386²/16. *Ondulațiuni (talasuri) ale luminei.* BARASCH, M. III, 13/15. *Întinderi nemărginite de holde și de fînețe, legămate în ondulații dulci, largi, odihnitoare.* VLAHUȚĂ, ap. CADE.

2. Alternare de proeminențe și adincituri pe suprafața unui teren, în formă de valuri. *Munți și colnice încă din mijlocul Germaniei nu se mai văd, afară de câteva ondulații de pământ, și acelea rare.* CODRU-DRĂGUȘANU, C. 184, cf. SCRIBAN, D. *Pe ondulațiile dunei apar și dispar capricios șiraguri și încrucișări de plante.* SADOVEANU, O. IX, 280. ♦ *Curbură, sinuozitate. Va fi necesar ca vătala, în timpul condensării, să reducă ondulația la o linie dreaptă.* IONESCU-MUSCEL, TES. 514. ♦ *Încrețitură în formă de val a suprafeței unui obiect de tablă, de metal etc.* Cf. LTR.

3. Totalitatea buclelor și a cutelor rezultate în urma ondulării părului. Cf. DL, DM. ♦ *Ondulație permanentă* v. p e r m a n e n t. ♦ (Prin analogie) *Păsările tinere au pe cap ondulații de nuanță roșu-ruginie.* LINȚIA, P. II, 75, cf. 134.

— Pronunțat: -ți-e. — Pl.: *ondulații.* — Și: *ondulațiune*, (regional) *ondolăție* (com. din ALBA IULIA și din ORĂȘTIE), *undulăție, undulațiune*, (învechit) *undulăciune* s. f.

— Din fr. *ondulation*, it. *ondulazione*. — *Undulație, undulațiune, undulăciune*, prin apropiere de *undă*.

ONDULAȚIUNE s. f. v. *ondulație*.

ONDULĂTOR, -OĂRE adj. v. *ondulator*².

ONDULŌR s. n. Aparat care servește la obținerea curentului continuu din curent alternativ. Cf. LTR.

— Pl.: *onduloare*.

— Din fr. *onduleur*.

ONDULŌS, -OĂSĂ adj. (Franțuzism învechit) *Ondulat (2).* *Descoperite plete Cădea pe pelerină, ca dînsa negre, lucii, Eroic onduloase.* HELIADE, O. I, 231, cf. BARCIANU. *Năluci din alte veacuri cu mari și late spete, Cu musculoase brațe și onduloase plete Ce filfăiesc în vînt!* F (1879), 86. *Păru-i, în vițe onduloase, e ridicat cu o măiestrită eleganță.* ODOBESCU, S. III, 57. *Pe-al său umăr, unduloase, Negre plete se cobor.* I. NEGRUZZI, S. II, 161.

— Pl.: *onduloși, -oase.* — Și: *undulŌs, -oasă* adj.

— După fr. *onduleux*. — *Undulos, -oasă*, prin apropiere de *undă*.

ONDULOZITĂTE s. f. (Rar) *Unduire, mlădiere. Ochii erau palizi ca ametistul, iar ovalul*

prelung și roz al feței și ondulozitatea de plop a trupului o făceau vapoasă. CĂLINESCU, C. 81.

— *Undulos* + suf. -itate.

ONĒI s. m. (Ornit.; regional) *Botroș (Pyr-rhula vulgaris).* Cf. BĂCESCU, PĂS. 119.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

ONĒL s. n. v. *inel*.

ONERŌS, -OĂSĂ adj. 1. *Împovărat, apă-sător. Capitaluri fără procente oneroase.* I. IONESCUL, P. 134. *Se folosea de munca țăranilor, care se făcea în condițiuni foarte oneroase pentru ei și foarte folositoare pentru proprietari.* RĂȘCANU, L. LXXIII. *Ne așteaptă o a doua pace de la Buftea, mai rușinoasă, mai oneroasă.* T. POPOVICI, S. 413.

2. (Despre contracte, convenții, acte etc.) Prin care se urmărește ca în schimbul unei prestații sau al unui avantaj să se obțină o altă prestație sau un avantaj echivalent. Cf. DDRF. *Contractul oneros este acela în care fiecare parte voiește a-și procura un avantaj.* HAMANGIU, C.C. 222, cf. BARCIANU, ALEXI, W.

— Pl.: *oneroși, -oase*.

— Din fr. *onéreux*, lat. *onerosus*, -a, -um.

ONEROZITĂTE s. f. (Rar) *Caracterul a ceea ce este oneros.* Cf. SCRIBAN, D.

— Din fr. *onérosité*.

ONĒST, -Ă adj. *Cinstit, corect. Voi sînteți un om onest.* CALENDARIU (1794), 30/28. *Îneacă adevăratele merite atîtor oameni de ispravă, atîtor bărbați onești.* C. CARAGIALI, în PR. DRAM. 289, cf. POLIZU. *Ciocoiul sau puiul de ciocoi... se deosibește de omul onest prin mai multe fapte.* FILIMON, O. I, 98. *Mai bine pe jos, dar onestă și liberă!* ALECSANDRI, O. P. 137. *Orice om onest nu va suferi a pune sau a vedea a se pune o piedică dreptății.* BOLINTINEANU, O. 255. *Azi abia vedem ce stearpă și ce aspră cale este Cea ce poate să convie unei inime oneste.* EMINESCU, O. I, 141. *Născut dintr-o familie săracă, dar onestă.* CARAGIALE, O. IV, 99, cf. DDRF, SĂINEANU, CADE, SCRIBAN, D. *Ibrăileanu era lucid și onest.* RALEA, S. T. III, 219. ♦ P. a n a l. *Piesa a reușit pentru că era o piesă bunișoară și mai ales o piesă onestă.* PETICĂ, O. 389. *Intimidat de ținuta onestă a casei, ... dispăru.* CĂLINESCU, E. O. I, 69.

— Pl.: *onești, -ste*.

— Din lat. *honestus*, -a, -um, it. *onesto*.

ONESTĂTE s. f. (Latinism învechit) *Onestitate.* Cf. ȚICHINDEAL, A. M. 18/22, 20/11. *Să nu caute nici la caracterul privat, la onestitate și moralitate, ci numai la ținuta politică a oamenilor.* BARIȚIU, P. A. III, 404, cf. ROM. LIT. (1855), 397²/2. *Nici ele nu erau modelul onestății.* ISIS (1859), 54²/14, cf. POLIZU, BARCIANU.

— **Și: honestățe** s. f. TICHINDEAL, A. M. 18/22, 20/11.

— Din lat. *honestas*, -atis.

ONESTIE s. f. (Învechit, rar) Onestitate. *Nu se cumpără așa lesne virtutea unei fete, a unei fete ce are simțimentul onestiei.* LĂZĂRESCU, s. 82/27. *Teatrul nostru, privit din punctul de vedere al speculei, oferă antreprizei un folos destul de mare, ca să-și poată împlini cu onestie datoriile luate asupra-i prin contract.* FILIMON, o. II, 241.

— **Onest** + suf. -ie.

ONESTITĂȚE s. f. Cinste, corectitudine; (învechit) onestate, onestie. Cf. HELIADE, v. XXVIII/13. *Ar considera ca binevenită pentru cultura noastră o revistă strict literară, de a cărei onestitate profesională să garantez eu... ?* CARAGIALE, o. VII, 220. *Fac zgomot mulți scriitori, care-și iau sarcina de a critica pe alții, neavând... nici spiritul, nici onestitatea indispensabilă unei indeletniciri de felul acesta.* VLAHUȚĂ, o. A. 211, cf. ȘĂINEANU, ALEXI, W. *Această onestitate mă impresiona.* GALACTION, o. A. I, 233. *Marca aceasta a onestității intrată în sînge am observat-o nu numai aici, ci pretutindeni.* SADOVEANU, o. IX, 230. *Inteligența presupune în primul rînd o modestă onestitate.* RALEA, S. T. III, 218.

— **Onest** + suf. -itate.

ONGHIE s. f. v. unghie.

ONGUENT s. n. v. unguent.

ONIBŪS s. n. v. omnibuz.

ONIC subst. (Regional) Lină stogoșă. DR. III, 1087.

— Accentul necunoscut. — Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

ÓNICE s. n. (Învechit) Onix. Cf. AMFILOHIE, G. F. 215*/12, SCRIBAN, D.

— Pl.: *onice*. SCRIBAN, D.

— Din it. *onice*.

ONÍFINOS subst. v. onihinos.

ONÍH subst. v. onihion.

ONÍHA subst. v. onihion.

ONÍHINOS subst. (Grecism învechit) Onix. *Acolo află-se... piatră scumpă onihinos.* PALIA (1581), ap. DHLR II, 547.

— **Și: onifinos** s. n. PALIA (1581), ap. DHLR II, 547.

— Din gr. *ὄνυχινος* „(făcut) din onix“.

ONÍHION subst. (Grecism învechit) Onix. *Și rîndul al patrulea, hrisolithos și virilion și onihion acoperite cu aur.* BIBLIA (1688), 59²/2, cf. ROSETTI-CAZACU, I. L. R. I, 153.

— **Și: onih** (BIBLIA 1688, 374²/35), **oniha** (ib. 62¹/3) subst.

— Din gr. *ὄνυχιον*.

ONÍRIC, -Ă adj. (Livresc) 1. Care aparține visului, care se referă la vis. *Simbolul oniric este o sinteză totală.* VIANU, M. 49. *Spectacolul tragicomic al speculațiilor onirice.* v. ROM. martie 1960, 158.

2. (Despre oameni, adesea ironic) Care este străin de cele ce se petrec în jurul lui, care trăiește într-o lume de visuri. *Era obișnuit cu aceste contradicții ale celui care înfățișa, pe rînd, cînd fața poetului oniric, cînd mînia „temutului polemist“.* CAMIL PETRESCU, N. 39.

— Pl.: *onirici*, -ce.

— Din fr. *onirique*.

ONIRÍSM s. n. (Livresc) Delir, aiurare pricinuită de obsesii sau de halucinații. *Diagnosticul cu confuzia mentală, care de altfel complică foarte deseori demența senilă, se face prin... starea de onirism caracteristică.* PARHON, B. 103.

— Din fr. *onirisme*.

ONIROCRÍPT s. m. v. onirocrit.

ONIROCRÍT s. m. (Învechit) Tilcutor de vise. V. *ghicitor*. *Precum adevăraților onirocristi se cade [visul] să-l tilcuiască.* CANTEMIR, IST. 367.

— Pl.: *onirocristi*. — **Și: onirocrist** s. m. GĂLDI, M. PHAN. 215.

— Din gr. *ὄνειροκρίτης*.

ÓNIX subst. Varietate de agat fin cu straturi de diferite culori, folosită ca piatră semiprețioasă la confecționarea unor obiecte (ornamentale); (învechit) onihion, onice, soliman. *Pe palme-ți voi aduce smochine rourate și pe-o tăblie cupe de onyx, frumos săpate.* ALECSANDRI, T. II, 265. *Cupe de onix se ridică, daruri scumpe, lui trimese.* MACEDONSKI, o. I, 103, cf. NICA, L. VAM. *Sub mantia neagră de deasupra, oăd o cingătoare de piele care se încheie sub o placă frumoasă de onix, legată în flori de argint.* SADOVEANU, o. IV, 158. *Mitropolitul luă o pană din cupa de onix... și iscăli.* CAMIL PETRESCU, o. II, 685. *Se mira unde puse o agrafă cu onyx.* CĂLINESCU, c. 303. ♦ Fig. *Pe fiece petală de onix, moare un fluture de argint.* KLOPŠTOCK, F. 180. ♦ P. ext. Obiect făcut din acest material. *Micul onyx cu levantă.* OLLĂNESCU, H. o. 320.

— Accentuat **și: onix**. BARCIANU, ALEXI, W.

— Scris **și: onyx**.

— Din fr. *onyx*.

ONLŪC subst. (Turcism învechit) Monedă turcească ce valora zece parale. *O piesă de 5 parale... se numea beşlic, de 10, onluc.* ŞIO I, 219.

— Pl.:?

— Din tc. onluk.

ONOĂRE s. f. 1. Integritate morală, probitate, corectitudine; demnitate, cinste. *Învăţat la viclenii ascunse, Intrigi a face, a meştere otravă, Sîmţire neavînd de onor şi slavă.* BUDAI-DELEANU, T. 169. *Tu vei fi apărătoriu onorului şi vieţii doamnei noastre.* ASACHI, S. L. II, 60. *Au dobîndit onoarea.* GENILIE, PRINCIP. 114/26. *Un om ce are cel mai mic simţiment de onor nu poate face altfel.* NEGRUZZI, S. I, 212, cf. PR. DRAM. 493. *Neîntăriţi prin virtuţi şi exemple de onoare învăţate din casa părinţilor... cad în mîinile femeilor şi junilor celor stricaţi.* FILIMON, O. I, 97. *Bătrînul Laski ştie A-şi împăca onorul cu sacra-i datorie.* ALECSANDRI, T. II, 143. *Cu viaţa să-şi cumpere-onorul ce-l cauţi!* COŞBUC, AE. 171. *Haiducii îşi au onoarea lor specială.* SĂM. V, 258. *Mă cheamă datorია, onoarea.* GALACTION, O. 194. *Nu vreau să mă-nfrunte nimeni... Eu am onoarea mea!* SADOVEANU, P. M. 27. *Înţelegeţi... onorul şi cinstea mea nu-mi permite altfel.* CAMIL PETRESCU, O. II, 128. ◇ *Cîmp de onoare (sau de onor) = cîmp de luptă pe care şi-au dat viaţa cei ce au luptat pentru apărarea patriei. Văd eroi prinşi la luptă pe cîmpul de onor.* ALECSANDRI, P. III, 5. *Ofiţeri deochiaţi, medici criminali, casieri necinstiţi... căutau să-şi piardă urma, să răscumpere greşeli... pe cîmpul de onoare.* BRĂESCU, A. 211. ◇ Loc. a d j. **De onoare = a)** demn de încredere, cinstit, onest. *Ne-am desfăcut între noi ca doi oameni de onoare ce au de gînd să se mai întilnească.* GHICA, A. 630. *Cînd oi vrea, îmi găseşte nenea Dumitrache bărbat mai de onoare ca dumneata.* CARAGIALE, O. VI, 20. *Am fost om de onoare şi m-am biruit.* GALACTION, O. 104. *Românii sînt un popor de onoare.* C. PETRESCU, A. 464. *E de datorია unor oameni de onoare să informeze pe Pascalopol asupra consecinţelor.* CĂLINESCU, E. O. I, 132; b) care angajează cinstea, demnitatea cuiva. *Introducerea pe scară largă a agrotehnicii înaintate în agricultură trebuie considerată... ca o chestiune de onoare.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2787; c) de cinste, de demnitate. *Îmi făceam un punct de onoare să fiu obiectiv.* IBRĂILEANU, A. 53. ◇ Expr. **Pe cuvîntul meu (tău etc.) de onoare sau pe onoare (sau pe onoarea mea, a ta etc., pe onorul meu, al tău etc.),** formulă folosită pentru a întări adevărul unei afirmaţii sau pentru a garanta respectarea unei promisiuni, a unui angajament. *Pe onorul meu, sînt cu voi.* CALENDAR (1858), 74/19. *Pe onoare vă spun, nu ştiu nici cum să-ncep.* CARAGIALE, O. IV, 293. *Domnule căpitan, vă spun pe onoarea*

mea. BRĂESCU, V. 40. *Pe onoarea mea că mă jigneşti.* SADOVEANU, O. XI, 202. *Pe onoarea mea, l-a lăsat ca pe un cîine.* CĂLINESCU, E. O. II, 66, cf. CIAUŞANU, V. 47.

2. Reputaţie bună, prestigiu, faimă, renume. *June poete!... Decît pe liră să cînţi amorul, Apără-onorul Sermanei ţeri!* ALECSANDRI, P. II, 80. *Am ambiţ, domnule, cînd e vorba la o adică de onoarea mea de familist.* CARAGIALE, O. VI, 4. *Onoarea mea o nimiciră, Am sîngerat, dar am tăcut.* MACEDONSKI, O. I, 38. *Să plătească peste taxa de intrare cel mai mult cincizeci de creiţari, ca să salveze onoarea familiei.* REBREANU, I. 138. *Românii vin la tine Cîntînd cu bărbăţie în versul tău sonor Credinţa strămoşescă şi-al patriei onor.* EFTIMIU, I. 173. ◇ Expr. **A face onoare (cuiva) = a servi (cuiva) spre laudă, spre cinste, a onora.** DL, cf. DM.

3. Preţuire deosebită, consideraţie, respect, stimă. *În onoarea dictatorului s-au numit iulie.* CALENDAR (1847), 10/17. *Am luat-o cu toată onoarea cuvenită operei unui literat.* NEGRUZZI, S. I, 7. *Nu ne aşteptam la atîta onoare.* CARAGIALE, O. III, 205. *Şi ce?... E cu putinţă?... Paradă şi onoare Pe cînd aveam speranţa să mor într-un spital?* MACEDONSKI, O. I, 43. *Foarte în onoare sînt la domnia sa lucrurile cărturăreşti.* SADOVEANU, O. X, 19. ◇ **Preşedinte de onoare = demnitate conferită cuiva în semn de respect şi de preţuire, fără a comporta obligaţii efective de conducător. Figura din oficiu ca preşedinte de onoare în capul tuturor listelor de organizaţii locale.** BART, E. 171. *Panou (sau tablou, tabel etc.) de onoare = panou cu numele (şi fotografiile) celor care s-au evidenţiat în mod deosebit în muncă.* Cf. DL, DM. *Gardă de onoare = gardă simbolică, instituită în semn de respect cu ocazia unei anumite solemnităţi.* DL, DM. *Cavaler (sau domnişoară, regional, fată) de onoare (sau, învechit, de onor) = persoană aleasă dintre prietenii mirilor, care îi însoţeşte pe aceştia la ceremonia cununiei.* *Cavaleri de onor.* AR (1829), 96, cf. DL, A IX 4. *Doamnă (sau damă) de onoare (sau, învechit, de onor) = doamnă ataşată unei regine, unei prinţese etc.* *Contesa Elisaveta... s-au numit damă de onor a... împărătesei de Rossia.* AR (1829), 58. *Biata Bilceasca, damă de onoare, îi dăduse bon de la palat.* KLOPŞTOCK, F. 140. ◇ Loc. a d j. **De onoare (sau, învechit, de onor) = de cinste, de frunte, de laudă. Puţin mai înainte un monument s-arată; Să-l privim... Dar ce semne d-onoare pe el sînt? ALEXANDRESCU, M. 89. *Li s-au acordat locul de onor în foaia d-voastră.* ALECSANDRI, S. 34. *Să pregătească o cină de minune, în care vinul ocupă locul de onoare.* FILIMON, O. II, 254. *Să-şi sfişie titlul de onoare?* MAIORESCU, D. II, 218. *I dăm astăzi locul de onoare.* CARAGIALE, O. VI, 14. *Deci intră şi la locul de-onoare te aşează.* MACEDONSKI, O. I, 166. *În sala de onoare... erau expuse hărţi colorate.***

BRĂESCU, A. 120. *Orășenii îl salutau ca pe un cetățean de onoare.* id. ib. 244.

4. Favoare, cinste. *Nu-ți pomenesc de onoarea ce ar fi pentru tine ca să fii în relațiune cu un om învățat cum sînt eu.* ALECSANDRI, T. I, 254. *Am voit să fac această onoare boierilor.* FILIMON, O. I, 93. *Caragiale, ... cînd a scris tragediei, niciodată n-a crezut că clasele nouă merită onoarea de a servi ca material pentru tragedie.* IBRĂILEANU, SP. CR. 252. ◇ **Expr.** (În formule de politețe) **A avea onoare** (sau **onoarea să...** sau **a...**, **de a...**) = a avea cinstea (să...). *Am onoare a vă remînea vechi prieten și devotat serv* (a. 1872). URICARIUL, XIII, 341. *Precum am avut onoarea a vă comunica în precedentă mea epistolă.* CARAGIALE, O. VI, 34. *Cu cine avem onoare, doamnă?* id. O. VI, 505. (Familiar) **Am onoarea (să vă salut)!**, formulă de salut. *Am onoarea... Vă salut.* SEBASTIAN, T. 344. (Familiar) **N-am** (sau **n-am avut** etc.) **onoarea** = nu cunosc (sau nu am cunoscut etc.), nu știu (sau nu am știut etc.). Cf. DL, DM. **A face** (cuiva) **onoarea** (sau **onoare**) **să...** (sau **a...**) = a face (cuiva) favoarea de a..., a face cinstea de a..., a socoti demn de... *Nu-mi permit luxul... decît... cînd vreun oaspe îmi face onoare a-mi vizita grădina.* NEGRUZZI, S. I, 96. *Cunosc pe toți complotașii... și pot să-i dau pre toți în mina domnului ministru, dacă exelenția sa ar vroi să-mi facă onoare a să încrede în devotamentul meu.* ALECSANDRI, T. I, 285.

5. Manifestare exterioară a stimei, a respectului, a considerației față de cineva. *Scoposul lor [al decorațiilor] este de a încuraji prin onor virtutea.* CR (1829), 191²/15. *Acum ridic trupul pe mâini de soldați, Onori hotărîte acelora care Mor pentru-mpărați.* ALEXANDRESCU, M. 140. *Aceste onori, ce pe toată ziua se repetau în casa banului, nu rămaseră neobservate de juna Maria.* FILIMON, O. I, 201. *De felul lui mîndru, el fugea de onoruri.* CARAGIALE, O. III, 6. ◇ (Mil.; de obicei în legătură cu verbele „a da“, „a prezenta“ sau „a suna“) **Prezentarea** armei în semn de salut la întîmpinarea unor autorități militare sau civile superioare, sau la parade, înmormintări etc.; semnalul din goarnă care însoțește, de obicei, această prezentare. *Din apropiere se auzeau gornistii învățînd alene onorul generalului.* CONV. LIT. XLIII, 1 057. *Gornistul de la corpul de gardă da onorul cu sunete stridente și prelungi de alamă.* I. BOTEZ, B. I, 169. *Cînd gornistul a sunat onorul la general, care se da numai lui vodă, trupa a încremenit în poziție de drepti.* CAMIL PETRESCU, O. II, 244. *Cînd muri trompetistul, morții au fost duși, un timp, fără onor.* PAS, Z. III, 108. ◇ **Expr.** (Mil.) **Pentru onor!** = comandă pentru darea onorului. DL, DM. **A face onorurile** (casei sau ale balului) = a-și îndeplini îndatoririle de gazdă la o recepție sau la un bal. *Onorurile*

balului le-a făcut comitetul damelor. CARAGIALE, O. I, 209. *Anunță-mă despre sosirea iubitului nostru oaspete, căruia trebuie să-i facem toate onorurile.* id. ib. VII, 40. *Așteaptă la intrări, ca să facă onorurile cuvenite.* SADOVEANU, O. IX, 254. *Era nevoie de o femeie distinsă și abilă, care știa să primească, să facă onorurile casei.* BART, E. 139.

6. (Învechit, în forma *onor*) Rang, poziție socială. *Doamne, cucoane Alecule, cum nu te lași de munca asta; că nu-i de onorul d-tale.* CONTEMPORANUL, VI₂, 218. *E drept, Eminescu disprețuia onorurile.* VLAHUȚĂ, O. A. 401. *Și această eternă prostie... a început să se răsfețe prin saloane, să urce treptele onorurilor academice.* PETICĂ, O. 439. ◇ (La unele jocuri de cărți; la pl.) **Figură mare** (valet, damă, rigă, as). *Nouă-n cupe cu onori mari.* ALECSANDRI, T. 1 422.

7. (În forma *onorul*) Numele unui dans popular. Cf. VARONE, D. 120.

— Pl.: (5, 6, neobișnuit) *onori*. — Și: *onór* (pl. 5, 6, *onoruri*) s. n.

— Din lat. *honor*, -oris, fr. *honneur*, it. *onore*.

ONOCHEȚĂVRU s. m. (Grecism învechit) Numele unei specii de maimuță fără coadă. *Onochetavri și inorogi și leoparduri.* DOSOFTEI, V. s. octombrie 79^r/24.

— Pl.: *onochetavri*.

— Din ngr. *ὄνοχένταυρος*.

ONOMASIOLOGIC, -Ă adj. Care se referă la onomasiologie, privitor la onomasiologie. *Începuturi ale unei concepții onomasiologice a vocabularului se găsesc încă în antichitate sub forma unor colecții de sinonime.* L. ROM. 1960, nr. 4, 4.

— Pl.: *onomasiologici*, -ce.

— De la **onomasiologie**.

ONOMASIOLOGIE s. f. Studiu al mijloacelor folosite de una sau de mai multe limbi pentru a exprima o anumită noțiune. *În timp ce semasiologia pleacă de la formă și ajunge la conținutul exprimat de aceasta, onomasiologia pornește de la conținut spre forma care îl exprimă.* L. ROM. 1960, nr. 4, 4, cf. DER.

— Din germ. **Onomasiologie**.

ONOMASIRE s. f. (Învechit, rar) Sărbătorirea zilei onomastice. *Ode la onomasirea numelui domnului can. Isidor Alpini* (a. 1840). CAT. MAN. II, 195.

— Cf. ngr. *ὄνομαζω*.

ONOMÁSTIC, -Ă adj., s. f. 1. Adj. Privitor la nume proprii, în special la nume de persoane. *„Negru“ a ocupat totdeauna unul din locurile cele mai favorite în calendarul onomastic național.* HASDEU, I. C. I, 123. *N-are nici o noțiune de nomenclatura noastră onomastică și topografică.*

BUL. CÔM. IST. I, 132. *Identitatea primară dintre sistemul onomastic și organismul viu al graiului popular a arătat mai demult lingviștilor valoarea și semnificația elementelor onomastice.* SCL 1957, 162. ◇ (Substantivat) *Sistemul de denumire a satelor românești, în forma sa cea mai răspîdită, adică pluralul unui onomastic devenit toponimic, cuprinde o arie foarte întinsă.* PANAITESCU, O. T. 27. ◇ *Zi onomastică (adesea substantivat, f.) = zi în care cineva își serbează numele; ziua numelui.* Cf. BULETIN, G. (1844) 20²/16. *Ieri a fost ziua sfîntului Haralamb și, negreșit din cauza acestei onomastice, mi s-a furat un cal.* ALECSANDRI, S. 169. *Primit-ai, rogu-te, și cartea mea postală din Travemünde, cu felicitări pentru ziua onomastică a celor doi Paveli?* CARAGIALE, O. VII, 51, cf. SBIERA, F. S. 232. *Rugă pentru ziua mea onomastică.* MINULESCU, VERS. 241. *O onomastică e un eveniment important pentru o elevă din clasa patra primară.* C. PETRESCU, A. 449, cf. BRĂESCU, A. 204. *Era zi de sărbătoare, onomastica sultanului.* BART, S. M. 21. ◆ *F i g.* (Glumeț, la pl.) *Ani. Cucoana Marghiolița... numără și ea cam multe onomastice.* GANE, N. II, 190.

2. S. f. *Ramură a lingvisticii care se ocupă cu studiul numelor proprii.* DL, DM. *Domeniul de cercetare al onomasticii este mult mai restrîns decît cel al altor discipline lingvistice.* SCL 1964, nr. 1, 98.

3. S. f. *Totalitatea numelor proprii dintr-o limbă, dintr-o regiune, dintr-o epocă etc. Onomastica de origine slavă.* PUȘCARIU, L. R. I, 299, cf. 356. *O problemă deschisă, în ceea ce privește lista de cuvinte, o constituie includerea în dicționar a toponomasticii, onomasticii și numelor de popoare.* SCL 1958, 223. *Dar onomastica lui Budai-Deleanu, prin abundența și dexteritatea ei expresivă, pare a-l anticipa pe marele satiric.* V. ROM. MARTIE 1958, 72. *Numele eroilor principali ai operelor homerice nu se întîlnesc de loc în onomastica macedoneană.* SCL 1959, 389, cf. CL 1959, nr. 1—2, 127, DER.

— Pl.: *onomastici, -ce.*

— Din fr. *onomastique.*

ONOMASTICÓN s. n. *Lucrare care cuprinde un index de nume de persoane.* DL, DM.

— Pl.: *onomasticoane.*

— Din ngr. *ὄνομαστικόν.*

ONOMATOLOGHĪE s. f. v. *onomatologie.*

ONOMATOLOGĪE s. f. (Rar) *Onomastică (3).* *Filosofii cei de demult multe fealiuri de hotărîri avea, că hotărîrea cea numitoare o chema onomatologia.* MICU, L. 67/11, cf. COLUMNA, III, 31, ȘĂINEANU, SCRIBAN, D.

— Și: *onomatoghĭe* s. f.

— Din fr. *onomatologie.* — *Onomatoghie,* după gr. *ὄνομα,-ατος + λόγος.*

ONOMATOPEE s. f. *Cuvînt care, prin elementele lui sonore, imită sunete din natură. Cuvîntul esențial (larmă) din rimă, evocator, prin sonoritate, ca un adevărat onomatepeu, este anunțat dinainte de răsunătorul „farmă”.* IBRĂILEANU, S. L. 179. *Faimosul vers al lui Coșbuc: „Prin vulturi vîntul viu via” unește aliterațiunea cu onomatepeea.* PUȘCARIU, L. R. I, 94, cf. 99. *Observăm ușor că cele mai multe onomatepei apar la Creangă, reprezentantul autentic al vorbirii populare.* IORDAN, STIL. 96, cf. GRAUR, I. L. 33.

— Pl.: *onomatepee și onomatepei.* — Și: (rar) *onomatopéu* s. n.

— Din fr. *onomatopée.*

ONOMATOPEÍC, -Ă adj. (Despre cuvinte, fraze, versuri etc.) *Privitor la onomatepee, cu caracter de onomatepee, format din onomatepee; imitativ. Onomatepeicul „ropot” e întărit, în sonoritatea lui, ... prin sonoritatea „clopot”.* IBRĂILEANU, S. L. 178. *Sînt limbi, cum e bunăoară cea bască, în care coloritul onomatepic are un rol fonologic.* PUȘCARIU, L. R. I, 99, cf. 202. *Numărul creațiilor onomatepeice este cu alții mai mare, cu cît vorbirea are caracter mai familiar și mai popular.* IORDAN, STIL. 93. *Ghici-torile care conțin elemente onomatepeice îmbogățesc sfera de cunoștințe a copilului.* L. ROM. 1953, nr. 2, 54. *La verbele onomatepeice cu infinitivul în -i se constată existența unor variante cu -ii (-ăi) și -ii după consoanele ș, j și ț.* SCL 1956, 139. *Stăruie ... asupra teoriei onomatepeice a lui Leibniz.* L. ROM. 1959, nr. 2, 111.

— Pl.: *onomatepeici, -ce.*

— Din fr. *onomatopéique.*

ONOMATOPEÚ s. n. v. *onomatepee.*

ONOMATOPOÉTIC, -Ă adj. (Învechit, rar) *Onomatepic. Din poezia populară și-a însușit Eminescu armonia, uneori onomatopoeică, a versurilor sale.* MAIORESCU, CR. II, 311.

— Pl.: *onomatopoetici, -ce.*

— Cf. germ. *onomatopoetisch.*

ONÓR s. n. v. *onoare.*

ONORÁ vb. I. 1. *Tranz.* *A acorda cuiva respect, considerație, stimă; a respecta, a cinsti. Pre el ca pre un dumnezeu îl vor onora (cinsti).* TEODOROVICI, I. 329/4. *Insultă-l, te onoră.* HELIADE, O. I, 185. *Să-l onorăm pentru victoria de la Lepanto ...* LĂZĂRESCU, S. 10/2. *O nație care nu onoră pe eroii și făcătorii ei de bine nu va produce niciodată eroi.* FILIMON, O. II, 10. *Au nu știi c-a nostru nume Onorat de toți e-n lume?* ALECSANDRI, P. I, 207. *Eu te onoram cu prietenia mea, pe cînd dumneata mă calomniai la minister.* REBREANU, I. 240. *Trebuie*

neapărat să-și onoreze cuvîntul, ca să rămînă cu obrazul curat. EFTIMIU, N. 38. *Tinăra persoană care mă onorase cu vecinătatea ei era cam de aceeași vîrstă cu mine cel de atunci.* GALACTION, O. 57. *Își luase obiceiul să se întoarcă spre noi și să ne onoreze numai pe noi cu lămuririle lui.* SADOVEANU, O. VII, 348. ◆ *Refl. Fraților, mi s-a făcut o imputare și sînt mîndru de aceasta!... Mă onorez a zice că o merit!...* CARAGIALE, O. VI, 141. ◆ *Tranz. (Regional) A felicită (pe cineva), a gratula.* Cf. ALR I 439/18, 69, 131, 150. ◆ *Tranz. (Într-un basm) A găzdui, a omeni. Ați venit, pe semne, la nunta împăratului nostru; duceți-vă acolo, că n-avem putere să vă onorăm.* RĂDULESCU-CODIN, I. 136.

2. *Tranz. (Complementul indică o datorie bănească, o poliță etc.) A achita, a plăti (în termen). Onorează nota de plată.* DL. ◆ *A retribui, a remunera. Stringerea datelor menționate... se face de către... arhitecți, ingineri, ... contribuția lor fiind cu titlul gratuit sau onorate după caz.* LEG. EC. PL. 497.

3. *Refl. (Rare) A se lăuda, a se făli. El se onorează a fi amicul vostru.* ȘĂINEANU.

— *Scris și: onnora. — Prez. ind.: onorez, (învechit) pers. 3 onoră și onoară.*

— *Din lat. honorare, fr. honorer, it. onorare.*

ONORABIL, -Ă adj. Demn de cinste, de stimă, de respect; cinstit, stimabil, respectabil. *Unii ca aceștia sînt preferați... și apoi, afară de cîteva onorabile eccepții, înpilează foarte satele (a. 1853).* URICARIUL, VII, 119. *Această căsătorie... era mult mai onorabilă decît soarta unei cadine orientale.* HASDEU, I. V. 173. *Nepotrivirea cu un loc de onoare mi s-a părut totdeauna mai onorabilă cînd este în paguba persoanei decît cînd este în paguba locului.* CARAGIALE, O. VII, 248. *Nu-i rușine pentru un om cumsecade să-și cîștige pînea zilnică într-un chip onorabil.* CONTEMPORANUL, V₂, 201. *Se mai găsesc și astăzi învățați care își fac o onorabilă îndeletnicire din dezbaterile acestei probleme teoretice.* PETICĂ, O. 455. *Isprăvise cele patru clase ale cursului inferior... în chip onorabil.* TEODOREANU, M. II, 21. *A murit mama ta? — se miră acela ca de un eveniment onorabil.* CĂLINESCU, E. O. I, 24. ◆ *(Învechit, ca epitet dat unei persoane sau unei instituții) Dreptate — frăție! Onorabile locotenențe domnești (a. 1848).* DOC. EC. 952. *Onorabila dicasterie îi despărți.* NEGRUZZI, S. I, 79. *Onorabili concetățeni!* CARAGIALE, O. VI, 141. *Însăși instituțiunea Ateului... al cărui suflet continuă a fi onorabilul Esarcu, nu este el oare un produs al trebuinței ce s-a resimțit?* MACEDONSKI, O. IV, 28. ◆ *(Ironic) Masa de mîncare era... împregiurată cu scaunele pe care erau să șează onorabilii oaspeți ai lui Păturică.* FILIMON, O. I, 186. *Acest onorabil serdar e director la agie.* ALECSAN-

DRI, T. I, 138. *Onorabilul orator a promis să încheie cît se poate mai scurt.* CARAGIALE, O. VI, 129. *Onorabilul Andrei e as în așa ceva.* T. POPOVICI, SE. 576. ◆ *(Adverbial) Transilvania a dat un singur poet de mare talent... prin aceasta și-a plătit onorabil datorია ei către neamul românesc.* GHEREA, ST. CR. III, 125. *Eu am apelat la dumneata numai ca să-mi dai ocazie să muncesc și să arăt la ce sînt bun. — Foarte frumos.* Foarte onorabil. C. PETRESCU, C. V. 134. ◆ *(Substantivat) Stimabile, onorabile, faceți tăcere... CARAGIALE, O. VI, 131. (Ironic) Cam ce credit merită onorabilul în piață?* GHEREA, ST. CR. I, 232.

— *Pl.: onorabili, -e.*

— *Din fr. honorable, lat. honorabilis.*

ONORABILITĂTE s. f. (Rare) Calitatea de a fi onorabil; cinste. *Astăzi un om învăluit în onorabilitatea sa poate foarte bine nesocoti acele loviri.* GHICA, S. 144. *Cred... să vă pot dovedi onorabilitatea și puțința de a lua asupra mea grija unei familii.* CĂLINESCU, C. N. 207.

— *Din fr. honorabilité, lat. honorabilitas, -atis.*

ONORĂR¹ s. n. v. onorariu¹.

ONORĂR², -Ă adj. (Ieșit din uz) Onorific. *Șoșietatea va putea numi și soși corespondenții sau onorari.* HELIADE, F. 16/7. *În adînci bătrînețe, conserva titlul onorar al postului său.* ASACHI, S. L. II, 101. *Titlul onorar.* CALENDAR (1853), 60/7. *Mai bine să nu facem de loc statutele, organizarea, membrii onorarii și neonorați ai unei asociațiuni.* MAIORESCU, CR. I, 277. *Am precizat mai întîi pozițiunea mea față de soșietate... ca membru onorariu.* SBIERA, F. S. 385. *Membrii institutului sînt: membri directori, ... protectori, onorari.* LOVINESCU, C. V, 37. ◆ *(Substantivat, ironic) Onorabil. Prea faci proașcă în averea mea, onorariule.* ALECSANDRI, T. 1 258.

— *Pl.: onorari, -e. — Și: onorării adj.*

— *Din fr. honoraire, lat. honorarius, -a, -um.*

ONORĂRE s. f. (Rare) Faptul de a se onora. Cf. POLIZU, CANELLA, V.

— *Pl.: onorări.*

— *V. onora.*

ONORĂRIU¹ s. n. Plată, retribuție, acordată unei persoane (de obicei unui intelectual de profesiune liberă) pentru efectuarea unei munci, a unui serviciu etc. Cf. NEGULICI, *Eu, care pînă atunci niciodată nu mă tocmisem cu clienții și care mă rușinam cînd îmi plăteau onorariile, mă tocmeam acum cu înveșunare.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, I. 41. *Avocatul se însărcină să-i scoată toate pămînturile, dar îi ceru înainte jumătate din onorar.* REBREANU, I. 300, cf. id. R. II, 47. *Încasezi onorarii de invidiat.* C. PETRESCU, C.

v. 25, cf. id. I. II, 198. *Trebuie să fi luat onorariu mare!* P. CONSTANT, R. 88. *Din avansul asupra onorariului se înfruptă și părintele ministru Firică.* STANCU, R. A. IV, 215.

— Pl.: *onorarii*. — Și: *onorăr* s. n.
— Din fr. *honoraire*, lat. *honorarium*.

ONORĂRIU² adj. v. *onorar*¹.

ONORĂT, -Ă adj. 1. Stimat, respectat. *Oameni binevoitori, plăcuți, lăudați și onorați.* CALENDARIU (1794), 1/24. *Cine reprezintă pe onoratul guvern?* D. ZAMFIRESCU, T. S. 55. *Țața Eliza se simțea onorată că bădia catadicsește să se joace cu mine.* BRĂESCU, A. 84. *Iată că onoratul nostru coleg vrea... să spuie o poveste.* SADOVEANU, O. IX, 459. *În fața onoratei comisii s-a înființat un tânăr înalt.* id. E. 162. *Apoi te-ntreb și eu, ca onoratul meu coleg.* CAMIL PETRESCU, O. II, 221. (Glumet) *Spectacolul se desfășura fără taxă, fără scaune, fără bănci, onoratul public lungindu-se pe pietrișul mărunț.* PAS, Z. I, 186. ◇ (În formule de adresare) *Înalt onoraților ascultători!* TIN. ROM. 5/6. *Domnule prea onorate.* TOMICI, I. v/1. ◆ (Substantivat, prin elidarea termenului determinat) *Scrisoare, cerere. Nu pot da deocamdată răspuns categoric la onorata dv. din 19 prier.* CARAGIALE, O. VII, 31.

2. (Neobișnuit) *Onorabil. Marea Britanie, Rossia și Franția... vor da un sfârșit onorat îndelungatelor pătimiri ale Grechiei.* AR (1829), 76¹/11.

— Pl.: *onorați*, -te.

— V. *onora*. — Pentru primele atestări (sec. al XVIII-lea), cf. lat. *honoratus*, -a, -u m, fr. *honoré*.

ONORAȚIÓRI s. m. pl. (Ieșit din uz, prin Transilv.) Persoane însemnate, oameni cu vază; notabilități. Cf. BARCIANU, ALEXI, W. ◇ (Adjectival) *De-a dreapta tronului sta primatele, de-a stînga arhiepiscopul de Calocia și ceilalți din conduct mai onorațiori.* BARIȚIU, P. A. III, 451.

— Din lat. med. *honoratior*.

ONORĂTOR, -OĂRE adj. (Ieșit din uz) Care onorează (1). ȘĂINEANU, cf. BARCIANU.

— Pl.: *onorători*, -oare.

— *Onora* + suf. -tor.

ONORÍFIC, -Ă adj. 1. (Despre un titlu, o distincție etc.) Care aduce onoruri (3); acordat în semn de cinste, de onoare, de considerație față de cineva. *Servește astăzi numai de un titlu mai cu samă onorific!* (a. 1857). URICARIUL, v, 150/1. *Traiu de stîna nici chiar în Odiseea lui Omer nu constituie o distincțiune onorifică.* HASDEU, I. C. I, 38. *Cînd a fost vorba să i se confere o distincție onorifică, ... el s-a împotrivit.* MAIORESCU, CR. II, 297. ◆ (Despre o funcție, un serviciu) Care aduce onoare, cinste,

fără a produce un profit material; care este indeplinit fără a fi retribuit. *Junii membri ai comitetului primiră cu plăcere asta onorifică însărcinare.* NEGRUZZI, s. I, 342.

2. (Despre persoane) Căruia i s-a acordat un titlu (de onoare) în semn de respect, de considerație pentru merite deosebite; care indeplinește o funcție, o sarcină fără a fi retribuit; de onoare (3). *Incepea a fi privit ca funcționar onorific al legației.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 347. ◇ (Substantivat) *Se hotărîse în fine să trimită și la gura Dunărei un consul de carieră în locul unui simplu onorific.* BART, E. 28.

— Pl.: *onorifici*, -ce.

— Din fr. *honorifique*, lat. *honorificus*, -a, -um.

ONTOGENÉTIC, -Ă adj. (Biol.) Care aparține ontogeniei, privitor la ontogenie, specific ontogeniei. *Există și o vechime care poate fi limitată în viața ontogenetică a individului.* RALEA, S. T. II, 55.

— Pl.: *ontogenetici*, -ce.

— Din fr. *ontogénétique*.

ONTOGENEZĂ s. f. (Biol.) Procesul de dezvoltare a unei ființe vii, cuprinzînd toate transformările de la stadiul de embrion pînă la sfîrșitul vieții sale. *Relațiile dintre gîndire și limbaj în ontogeneză.* L. ROM. 1959, nr. 4, 8. *Haeckel trage concluzia că ontogeneza... este recapitulația rapidă și prescurtată a filogenezei.* B. DARW. 80. *Este vorba de posibilitatea de a influența ontogeneza în sensul dorit.* CF 1960, nr. 4, 196.

— Din fr. *ontogénèse*.

ONTOGÉNIC, -Ă adj. (Biol.; rar) Ontogenetic. Cf. SCRIBAN, D. ◆ (Adverbial) Din punct de vedere ontogenetic. SCRIBAN, D.

— Pl.: *ontogenetici*, -ce.

— Din fr. *ontogénique*.

ONTOGENÍE s. f. (Biol.) Ontogeneză. Cf. SCRIBAN, D., DL, DM. ◆ Ramură a biologiei care studiază acest proces. DL, DM.

— Din fr. *ontogénie*.

ONTOGENÍST s. m. Specialist în probleme de ontogenie. Cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: *ontogeniști*.

— *Ontogenie* + suf. -ist.

ONTOLÓG s. m. Ontologist. Cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: *ontologi*.

— Derivat regresiv de la *ontologie*.

ONTOLOGHÍE s. f. v. *ontologie*.

ONTOLÓGIC, -Ă adj. Care aparține ontologiei, privitor la ontologie, specific ontologiei. Cf. MAIORESCU, L. 105. *Kirkegaard se menținuse*

în domeniul teologic și trecuse, cu ajutorul lui Hegel, prea puțin în domeniul ontologic. RALEA, S. T. II, 197. Acum asistăm la o renaștere a spiritului ontologic. id. ib. III, 10.

— Pl.: ontologici, -ce.

— Din fr. **ontologique**.

ONTOLOGIE s. f. (Filoz.) Teoria referitoare la existență. Cf. MICU, L. 19. Aici este locul ontologiei, cea mai de frunte parte a metafizicii. EPISCUPESCU, O. I. 296, cf. VALIAN, V.

— Și: ontologhie s. f. MICU, L. 19.

— Din germ. **Ontologie**, fr. **ontologie**.

ONTOLOGIST s. m. Specialist în probleme de ontologie. *Preocuparea... de ceea ce transcende fenomenalul, adică de „lucrul în sine“ e proprie metafizicienilor, ontologiștilor.* CONTEMP. 1948, nr. 108, 5/4.

— Pl.: ontologiști.

— Din fr. **ontologiste**.

ONTOMVRIE subst. sg. v. **octombrie**.

ONŪC s. m. (Învechit, rar) Nepot. *Eu... Alexandru, onuc bunului meu, vornicului Costachi Conachi.* CONACHI, CONV. LIT. XLII₂, 616.

— Pl.: ?

— Din ucr. **онук**.

OOID, -Ă adj. v. **ovoid**.

OOLIT s. n. Granulă sferică de calcar, formată prin depunerea carbonatului de calciu în jurul unui grăunte de nisip sau al unui fragment de cochilie. Cf. BARCIANU, ALEXI, W., SCRIBAN, D., CANTUNIARI, L. M. 107, 138, LTR, DER.

— Pl.: oolite.

— Din fr. **oolithe**, germ. **Oolith**.

OOLITIC, -Ă adj. (Despre minerale) Care conține oolite, format din oolite. *Oolitul e un calcar ce are textură oolitică.* COBILCESCU, G. 37/4. Foarte frecvente și caracteristice sînt gresile și calcarele oolitice. ONCESCU, G. 21.

— Pl.: oolitici, -ce.

— Din fr. **oolithique**.

OOSFERĂ s. f. Celulă reproducătoare femelă a plantelor, care, în urma fecundației, devine oul plantei. Cf. GRECESCU, FL. 10, SANDU-ALDEA, S. 142, DM, DER.

— Pl.: oosfere.

— Din fr. **oosphère**.

OP¹ subst. (Învechit, în expr.) A fi op = a) a fi de folos, util, oportun. *Toți plecară-se depreaunră și fură op.* PSALT. HUR. 9^r/9. *Toți ucloniră-se preură, și nu fură op* (nu fură treabnici C, netreabnici

fură c², netrebniciră-să D). PSALT. 102. *Ce e opu a fi tãrie astãdzi cuvîntul lui Domnedzeu* (a. 1619). CUV. D. BĂTR. II, 123/14; b) a trebui, a fi necesar. *De cîte ori va fi op, cei de botezat să-i boteze preoții.* ȘINCAI, HR. I, 241/19, cf. II, 52/15. ◇ (Eliptic, urmat de verbe la conjunctiv) *Nebune! ce veri tu semăna nu va învie; opt... să moară înainte* (cca 1569—75). GCR I, *13/34. *Și cînd vine vreamea, noi opt să murim.* CORESI, ap. CCR 24/4. *Din pom bun roadă bună op să iasă.* SIMION DASC., LET. 90. **A fi (spre) op (să... sau a...)** = a trebui (să...), a fi nevoie (să...). *Opu iaste (trebuiaște N. TEST. 1648, cuvîne-se BIBLIA 1688) voao fără voroave se fiți.* COD. VOR. 12/5. *Și scotea de-i punrea ce era spre opu* (ce ne trebuia N. TEST. 1648, ceale de treabă BIBLIA 1688). ib. 98/11. **A avea op** = a avea nevoie, a avea lipsă. *Socotind împăratul Traian că fiecare stăpînire n-are op numai de arme, ci și de învățături, ... și-au pornit învățaturile și meșteșugurile între supuși.* ȘINCAI, HR. I, 8/18. *Fieștecare plugariu mai nainte de toate are op (lipsă) ca se cunoască pămîntul.* ECONOMIA, 4/6. *Maramoreșeanii zic „nu am op“ carii alți români o zic „nu am lipsă“.* MAIOR, IST. 237/25. *Părțile ceale stătătoare și curătoare au op (lipsă) una de alta.* INV. POM. 27/1.

— Și: **opt** subst.

— Lat. **opus** (est).

OP² s.n. (Livresc) Carte, lucrare, scriere, operă. *Ne grăbim a insera în opul nostru rezumatul lucrărilor statistice.* I. IONESCU, M. 245. *Să scrie doao opuri (lucruri).* ȚICHINDEAL, F. 431/21, cf. VASICI, M. II, 50/29. *În opul seu... cuprinde în economia politică și formarea luminilor și cultivarea artelor.* RÔM. LIT. 273¹/7. *Vedem un op arhitectonic perfect.* ISIS (1859), 22²/36. *Alecsandri începui a ne arăta framoasele lui opuri.* NEGRUZZI, S. I, 344. *Nu avea nici o idee de arta militară, precum demonștră... însuși opul seu despre „Hatman“.* HAȘDEU, I. V. 239. *Șase luni a fost trecut, iar opul preotului nici un pas nu a înaintat.* F. (1869), 223. *Pot constitui... un op frumos.* MAIORESCU, CR. I, 10. *Cînd amicul te consultă Cum îți place opul său, Dacă-i bun, fă-i laudă multă, Nu i-o spune dacă-i rău.* I. NEGRUZZI, S. II, 338. *Am publicat „Divina Comedie“.* *Un op pe care anii-l îngropă.* TOPIRCEANU, B. 90. *Acest op didactic se bucură de o bună primire.* CĂLINESCU, I. C. 151. *Mă mir că nu și-a tipărit vorba preferată pe coperta unui op.* TEODOREANU, M. U. 25.

— Pl.: opuri.

— Din lat. **opus**.

OP³ interj. v. **hop**.

OPA interj. v. **hop**.

OPAC¹, -Ă adj. 1. Prin care nu poate trece lumina, lipsit de transparență; întunecos, obscur. *Trupuri opace sau întunecate.* ȘINCAI, INV. 126. *Lumea este în univers o enormă mare..., în care învăluite înoată, rotindu-se nenumărate globuri opace sau lucide.* GENILIE, G. 75/1. *Opacă: prin care nu poate vedea cineva.* KRETZULESCU, M. 171/6. *Acei nuori... ni se înfățișează ca un corp obscur (opac).* BARASCH, M. III, 41/6. *Toți planiții sînt trupuri opace (fără lumină de sine).* STAMATI, F. 149/21. *Abia ieșea un freamăt de sub frunzele opace.* MACEDONSKI, O. I, 74. *După câteva minute lumina lui se întunecă iarăși, ca acoperită de ceva opac, așezat între mine și ea.* SANDU-ALDEA, A. M. 112. *Din depărtarea sură și opacă, Un stol de ciori întunecat s-abate.* CAZIMIR, L. U. 37. *Mina camaradului necunoscut îl prinse, caldă și omenească, tîrindu-l în noaptea opacă.* C. PETRESCU, I. I, 302, cf. id. C. V. 7. *Mister de umbră opacă.* TEODOREANU, M. II, 194. *Toate au căzut în pulbere ca într-un mormînt opac.* SADOVEANU, E. 10, cf. id. O. IX, 25. *În bezna opacă a nopții... se revarsă o mare de lumini.* BOGZA, V. J. 159. *Nu mai eram decît ram, Decît rădăcină și pace De ierburi opace.* ISANOS, T. L. 9. \diamond Fig. *M-am frecat la ochi... ca să recad în visul opac al realității.* GALACTION, O. 109. *O zguduitură surdă și un pocnet opac se auzi în toată casa.* CĂLINESCU, C. 342. *Toate încercările de a sparge tăcerea opacă a tatălui său erau fără rezultat.* T. POPOVICI, S. 121. \diamond (Substantivat) *Opacul decolorat al ochiului de mort.* MINULESCU, VERS. 345. \blacklozenge (P. e x t., despre corpuri) Prin care nu pot trece unde electromagnetice, raze infraroșii, raze X etc. DL, DM, cf. DER. \blacklozenge Lipsit de strălucire, întunecat. *Niște stele opace.* GORJAN, H. IV, 89/8. *Sus pe cer se vede soarele portocaliu... cînd mai strălucitor, cînd mai opac.* CARAGIALE, O. VII, 96. *Noapte moartă, cer opac.* MACEDONSKI, O. I, 115. *Un bun cocs metalurgic trebuie să îndeplinească următoarele condiții: ... culoare neagră, opacă sau reflexe metalice.* IOANOVICI, TEHN. 16. \diamond Fig. *Ochiul său nu e opac sau distrat: e liber, vioi, deschis.* RALEA, S. T. III, 267.

2. Fig. (Despre persoane) Cu orizont mărginit; îngust, obtuz. *Metodelor noi le prezintă un suflet simplu și opac.* LOVINESCU, C. VII, 59.

— Pl.: opaci, -ce.

— Din lat. opacus, -a, -um, fr. opaque.

OPAC², -Ă adj. (Regional) 1. (Despre persoane) Cu care nu te poți înțelege, îndărătnic (TODORAN, GL.); nepriceput, prost (DENSUSIANU, T. H. 56, VICIU, GL., SCRIBAN, D.). \diamond (Substantivat) *De ce sloboziși vițelul din jug, măi opacule?* VICIU, GL.

2. (În forma opag, despre cuvinte) Curios, ciudat, neobișnuit. Cf. com. din SASCA ROMÂNĂ — MOLDOVA NOUĂ, *Are un nume opag.* ib.

— Pl.: opaci, -ce. — Și: opág, -ă adj.
— Din scr. opak.

OPAC³, -Ă s. f., s. n. (Regional) 1. S. f. Opacină. *Cîți copii pe drum găsea, La opăci că mi-i puneă.* TEODORESCU, P. P. 310, cf. ALR SN III h 841/182.

2. S. n. Cui cu care se prinde visla de luntre. Cf. TDRG, SCRIBAN, D. *Cuiul de care se prinde visla de luntre se numește strapazan, strepezeu, ujbă sau opac.* DAMÊ, T. 126.

3. S. f. art. Numele unui joc popular. Cf. VARONE, D. 120.

— Pl.: (1) opăci, (2) opace.

— Cf. opacină.

OPĂCIE s. f. (Prin Olt.) 1. Ființă slabă și mică de statură, pipernicită. LEXIC REG. 27, cf. 42.

2. „Secătură, iscoadă, slută”. CIAUȘANU, V. 184.

— Pronunțat: -ci-e. — Pl.: opacii (LEXIC REG. 27) și opăcii (CIAUȘANU, V. 184).

— Etimologia necunoscută. Cf. o p a c².

OPACIFIĂ vb. 1. Refl. A deveni opac¹ (1), a se face opac. DL, DM.

— Pronunțat: -fi-a. — Prez. ind.: opacifiz.

— Din fr. opacifier.

OPACIFIĂT, -Ă adj. (Rar) Opac¹ (1). *Pri-măvara aerul este mai puțin opacifiat de praful ridicat de pe suprafața pămîntului.* MG I, 262.

— Pronunțat: -fi-at. — Pl.: opacifiați, -te.

— V. opacifia.

OPACIFIÈRE s. f. Faptul de a (se) opacifia. *Reținem... opacifierea parțială a timpanului.* PARHON, B. 63.

— Pronunțat: -fi-e-. — Pl.: opacifieri.

— V. opacifia.

OPĂCINĂ s. f. (Regional) Vislă scurtă, lo-pată. *Punea pre vâslari, și trăgea la opacină.* HERODOT (1645), 316, cf. MARDARIE, L. 129. *Spusă că la lemn știe a face ralițe, giuguri și opacine.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 48^v/23, cf. MINEIUL (1776), 34^v/22. *Uneori flăcării cari trăgeau la opăcini, rămîneau cu opăcinile-n sus.* SANDU-ALDEA, A. M. 6. *Luntrașul începu iar să tragă la opăcini.* SĂM. VI, 325, cf. ANTIPA, P. 428. *Fu trezit de un zgomot ca o plesnitură de opăcini.* CONV. LIT. XLIII, 926, cf. CHIRIȚESCU, GR. 252. *Nicolae Pescaru și Cercu trăgeau la opăcini.* SADOVEANU, O. IX, 464, cf. H I 140, 287, II 253, 274, 300, V 147, VII 391, XIV 351, GRAIUL, I, 74, PAMFILE, DUȘM. 296, ALR SN III h 841, ib. h 842/872. \blacklozenge Cirma plutei. Cf. ARVINTE, TERM. 157, com. din RODNA — NĂSĂUD.

— Pl.: opăcini și opacine.

— Din ucr. опачина.

OPACITĂȚE s. f. 1. Faptul de a fi opac¹ (1), lipsit de transparență. Cf. NEGULICI, MAN. SĂNĂT. 328/26, MARIN, PR. I, x/17. Arcul senil și o opacitate marginală difuză au fost notate. PARHON, B. 63. Opacitatea ei va fi, evident, proporțională cu numărul de molecule care s-au depus în regiunea respectivă. CIȘMAN, FIZ. I, 485. Când se întoarse spre George, ochii lui își pierduseră opacitatea aceea care se datoră probabil oboselii. T. POPOVICI, SE. 87. Azi dimineată Marea Caraibă își dezvăluie toate tainele: o întindere strălucitoare, de o claritate elenă, fără confuzie, fără opacitate, fără mister. V. ROM. aprilie 1954, 61. Cei trei paznici aveau o privire fixă, ochii lor căpătaseră o opacitate supărătoare. IB. septembrie 1958, 28.

2. Fig. Incapacitate de a înțelege, de a pătrunde ceva, îngustime de orizont. Cu opacitatea sa totală la problema socială, este indiferentă față de conflictul pătimas al piesei. GL 1958, nr. 6, 5/4.

— Din fr. *opacité*, lat. *opacitas*, -atis.

OPACIZĂ vb. I. Tranz. (Rar) A face ca un corp să devină opac¹ (1), a mări opacitatea unui corp. (Fig.) Oboseala opacizează sufletul. AP. BUL. FIL. II, 225.

— Prez. ind.: *opacizez*.

— **Opac**¹ + suf. -iza.

OPACIZĂRE s. f. Acțiunea de a opaciza (Fig.) Lucrat cu grijă, acordând o atenție deosebită sugestiei imagistice, acest stil „frumos“ poate duce totuși la o opacizare a viziunii epice. V. ROM. martie 1957, 145.

— V. *opaciza*.

OPĂG, -Ă adj. v. *opac*².

OPĂIE s. f. v. *copaie*.

OPĂIET s. n. v. *opaiț*.

OPĂIȚ s. n. I. 1. Lampă mică, primitivă, care luminează cu ajutorul unui fitil introdus într-un recipient umplut cu seu, ulei sau untură; poponeț, (popular) vâpaie, (regional) meci. Cf. ANON. CAR. De la opaițul săteanului pînă la policandruurile de prin curțile cele mari. I. IONESCUL, C. 82/10. Mehedințenii luminează casele cu focul din vatră, cu opaița, cu lumînări de seu. ID. M. 685. Lumina cu mucle negru într-un hîrb un roș opaiț. EMINESCU, O. I, 84. Baba se culcă pe pat, cu fața la perete, ca să n-o supere lumina de la opaiț. CREANGĂ, P. 6. El stete multă vreme, gînditor, la opaițel ce arunca o lumină somnoroasă. SLAVICI, N. I, 17. Dete peste o colibă, în care ardea un opaiț în ciob. ISPIRESCU, L. 395. Mai așteaptă, să așîț opaițul. CONTEMPORANUL, III, 921. La licărirea unui opaiț, tustrei stau jos, în jurul unei mese mici.

VLAHUȚĂ, O. A. 358. Focul e-nvelit pe vatră, iar opaițele-au murit. COȘBUC, B. 6. Unde e foarte mare lipsă, arde și un opaiț [la mort]. MARIAN, I. 87. De pe blidar, un biet opaiț își joacă para tulburată. GOGA, C. P. 32. Să ne gîndim că-și vor fi făcut, după lămpile de bronz și lut ars, aduse la ei de greci, ... opaițele lor indigene. FĂRVAN, G. 165. În întineric, flacăra înecată de fum a opaițului abia tremura. C. PETRESCU, S. 34. Pentru robii noștri din hrube, n-avem în vremea nopții nici făclii, nici opaiț de seu. SADOVEANU, O. XIII, 776. La lumina unui opaiț, Nichita a terminat scrisoarea. V. ROM. mai 1954, 92. Opaițul arde pe prichiciul hornului. SEVASTOS, N. 25. Opaițul ... ardea pe muchie la horn. SBIERA, P. 308. Apoi ia frumușel opaițu de pe prichici. I. CR. III, 56. Omușor de lut Cu părul de foc (Opaițul). PAMFILE, C. 28.

2. (Regional) Vălug, fachie. Cf. LIUBA-IANA, M. 129, DAMĂ, T. 126, ANTIPA, P. 446, CHEST. II 360/6; 9, ALR I 1 414/218, ALR II 6 249/70.

3. (Regional) Lampă de mină care arde cu ulei de rapiță. Cf. FD I, 166.

4. (Regional, sg.) Petrol lampant. LEXIC REG. 21.

5. (Regional) Clacă, șezătoare. LEXIC REG. 30, cf. COM. SAT. III, 51, ALR I 717/986.

6. (Prin Transilv. și Ban.) Obiceiul de a aprinde focuri în ziua care marchează începutul postului (lăsatul secului). Cf. MARIAN, S. I, 271.

II. (Mai ales în forma *opaiță*) Numele a două plante erbacee cu tulpina păroasă, dintre care una cu frunzele ovale și cu florile albe (*Melandryum nemorale*), iar alta cu frunzele păroase, cu florile albe sau, rar, trandafirii, care se deschid seara răspîndind un miros plăcut (*Melandryum pratense*); opaițel. Cf. BRANDZA, FL. 185, GRECESCU, FL. 112, PANȚU, PL.

— Accentuat și: (regional) *opaiț*. ALR I 717/750, 960. — Pronunțat: -pa-iț. — Pl.: *opaițe*, (popular) *opaițuri* (ALR I 717/217, 268, 269, 347, 350, 361, 381, 388, 518, 528, 530, 532, 556), rar (I 2) *opaiți* (CHEST. II 360/9). — Și: *opăieț*, *opăieț* (DDRF), *opăiț* (DDRF, COM. SAT. III, 51, accentuat și *opăiț* PASCU, S. 255), *hopăiț* (LB, POLIZU, CIHAC, II, 228, LM, DDRF, GRĂIUL, I, 240, ALR I 717/140, 144, 160, 764, 831, 835, A III 1; accentuat și *hopaiț* ALEXI, W.), *hopăieț* (ALR I 717/138), *iopăiț* (ALR I 717/259), *vopăiț* (ALR II/769), *văpăiț* (PASCU, S. 77), *văpăiț* (id. ib. 255) s. n.; *opăiță*, *opăiță* (DDRF, ALEXI, W.), *hopăiță* (ALR I 717/131), *iopăiță* (ALR I 717/259), *văpăiță* (BARONZI, L. 115, ANTIPA, P. 96, ALR I 717/727, 740) s. f.

— Cf. slavon. *опѣицѣ*, rom. *văpaie*.

OPĂIET s. n. v. *opaiț*.

OPĂIȚĂ s. f. v. *opaiț*.

OPAIȚEL s. m. v. *opaițel*.

OPÁL s. n. 1. Piatră semiprețioasă, cu luciu sticlos, incoloră sau verde, albastră, albă etc. Cf. I. NAT. 29, BARONZI, I. L. IV, 203/25. *Mandarinu-n haine scumpe de mătăasă vișinie, Cu frumoase flori de aur și cu nasturi de opal.* ALECSANDRI, P. III, 83. *Riură pe sinu-i mărgel de opal!* MACEDONSKI, O. I, 253. *Raze ca de opal se ridicau pe fundul liliachiu al cerului.* D. ZAMFIRESCU, V. T. 106. *Porniră cele trei corăbii, purtind în pintecele lor Grămezi de aur, Chihlimbare, Smaralde verzi Și-opale blonde.* MINULESCU, VERS. 48, C. CANTUNIARI, L. M. 98, 105, 107, MACAROVICI, CH. 328. ◇ Fig. A serii lăcămăre de ametiste și opale. MACEDONSKI, O. I, 64. *Unda-ntinsă, val cu val, Pină-n malul celălalt, Spală-n lapte de opal Cerul scund și plopul nalt.* ARGHEZI, V. 22. *Cînd gerul crește sub cerul de opal și Dunărea se schimbă în pod de argint, Sulina rămîne izolată.* BART, E. 308. *Peste țări de-azur și de opal.* BENIUC, C. P. 53.

2. Țesătură de bumbac subțire și străvezie, albă sau colorată în nuanțe deschise, din care se fac bluze, cămăși, batiste etc. *Se urcă în patul îngust de bronz, tapisat cu opal roz.* CĂLINESCU, C. 132, cf. 216.

— Pl.: (1) *opale* și (invechit) *opaluri*. SCRIBAN, D.

— Din germ. *Opal*, lat. *opalus*, fr. *opale*.

OPÁLCĂ s. f. (Regional) Sac în care se dă nutreț la cai. Cf. ALR I 1 127/394, GLOSAR REG. 51.
— Pl.: *opâlcă*. — Și: *pâlcă* s. f.
— Din ucr. *опалка*.

OPALESCĒNT, -Ă adj. Care prezintă fenomenul de opalescență; (despre surse de lumină) care răspîndește o lumină difuză, slabă. *Becurile opalescente lumineau ca într-un fund de mină.* C. PETRESCU, C. V. 308.

— Pl.: *opalescenți, -te*.

— Din fr. *opalescent*.

OPALESCĒNȚĂ s. f. Aspect tulbure, lăptos rezultat în urma împrăștierei luminii în unele medii disperse. Cf. LTR², DER.

— Pl.: *opalescențe*.

— Din fr. *opalescence*.

OPALÍN, -Ă adj. (Rare) Care are culoarea lăptoasă și reflexele caracteristice ale opalului. Cf. SCRIBAN, D. ◇ (Adverbial) *Fumul de țigară sau ciubuc se despletește lung, alintîndu-se opalin pe dealurile albastre.* TEODOREANU, M. II, 276.

— Pl.: *opalini, -e*.

— Din fr. *opalin*.

OPALITȚEL s. m. v. *opăițel*.

OPÁNCĂ s. f. Pantof de femeie, în formă de opincă.

— Pl.: *opanci*. — Și: *pane* s. n.

— Din scr. *opanak, opanka*.

OPÁTEC, -Ă adj. (Regional) Nepriceput (Petrla). A III 16,

— Pl.: *opateci, -ce*.

— Cf. *o p a c²*.

OPÁTOCI subst. (Regional) Rachiul slab care curge la urmă din cazan. Com. din SASCA MONTANĂ — MOLDOVA NOUĂ.

— Etimologia necunoscută.

OPAXÍT s. n. v. *opaxită*.

OPAXÍTĂ s. f. Placă de sticlă opacă sau opalescentă, de diferite culori, care servește la căptușirea pereților, înlocuind faianța. Cf. MDT, LTR². *Proiecianții n-au prevăzut la băi nici faianță, nici opaxită (un înlocuitor ieftin al faianței).* SCÎNȚEIA, 1960, nr. 4 832.

— Pl.: *opaxite*. — Și: *opaxit* s. n. MDT, LTR².

— De la *opac¹*, prin analogie cu cuvinte ca *bauxită*.

OPĂCEĂ s. f. (Regional) Diminutiv al lui *o p a c ă³*. *Unde turcii le vedea, Opăcele-afund băga, În caice se suia Și mina, mare, mina Pin' la ele d-ajungea.* TEODORESCU, P. P. 562.

— Pl.: *opăcele*.

— Din *opacă³* + suf. *-ea*.

OPĂCEĂLĂ s. f. 1. (Transilv. și Ban.) Împiedicare, reținere, întîrziere; piedică. Cf. KLEIN, D. 204, BUDAI-DELEANU, LEX., LB. *La cinii de la poartă la iad sau rai să duci, Că-s rei, și-aceste turte li sînt de molcomeală, Ca ei să nu te latre, să-ți facă opăceală.* F (1874), 193, cf. LM, DDRF, REV. CRIT. III, 163, GHETIE, R. M., BĂRCIANU, ALEXI, W., NOVACOVICIU, C. B. II, 5. ◇ Sărbătoare băbească. Cf. GR. S. VI, 242. *La prima august, atunci-i zîce ziua ursului. Iară în opăceală muierile să nu mînce ursu uoile.* ALR I, 72.

2. (Regional) Tulburare, zăpăceală, năuceală. *Ghicitoare — asta-nseamnă opăceală, toată ziua!* LUNGIANU, CL. 155.

3. (Regional) Slăbire, tînjire, ofilire. Cf. CIAUȘANU, V. 184.

— Pl.: *opăceli*.

— *Opăci¹* + suf. *-eală*.

OPĂCÍ vb. IV. (Regional) 1. Tranz. A opri, a împiedica; a reține, a întîrzia. Cf. KLEIN, D. 204, BUDAI-DELEANU, LEX., LB, CIHAC, II, 228, ȘĂINEANU, BĂRCIANU, ALEXI, W. *Ah! Făptuiri ori patimi ne-opăcesc Al vieții-avînt.* GORUN, F. 29. *Puteam fi pe la podu-mare, dacă nu ne opăceai tu, muier.* AGIRBICEANU, L. T. 9. *Spre a opăci peștele deasupra pinzei lui, vom momi chiar în el.* ATILA, P. 106. *M-ai „opăcît” de la lucru.* NOVACOVICIU, C. B. II, 5. *Dă-mi pace, nu mă opăci.* RETEGANUL, P. I, 62. *Nu știu neica ce nu vine; Nu știu cina-l opăcește, Ori tată-său îl sfădește.* DOINE, 151, cf. ȘEZ. VII, 182, com. LIUBA, GR. S. VI, 242, TODORAN, GL., ALR II/141, 219. ◇ Refl. *Auzind de venirea oștilor ardelenesti, se opăcise de la pășirea înainte.* ȘINCAI, HR. III, 31/29, cf. LB, CIHAC, II, 228, *Am plecat tîrziu, căci m-am opăcît mult*

prin oraş. REV. CRIT. III, 163, cf. BARCIANU, ALEXI, W. ♦ A întirzia sau a opri fermentarea mustului de struguri. Cf. H XVII 180, MAT. DIALECT. I, 263.

2. **Tranz.** şi refl. A (se) linişti, a (se) potoli, a (se) domoli. *Ceialţi toţi să opăciseră cu totul.* ZILOT, CRON. 68. *Oile... dacă nu întâlneau în cale vreun adăpost, care să le „opăcească”... toate săreau în girlele Dunării.* DRAGOMIR, O. M. 233. *Îl opăcea... cu blindă stăruinţă.* V. ROM. ianuarie 1956, 41, cf. com. din BLAJ şi din HERECLEAN — ZĂLAU, ALR II/102.

3. **Tranz.** A induce în eroare, a deruta; a buimăci, a năuci, a zăpăci; a necăji. *Căutaş să nu vă opăcească cineva pre voi.* N. TEST. (1648), 31^r/30. *Din carea s-ar vedea că Vasilie Lupul... bine au ştiut limba lătinească, de nu m-ar opăci vorbele lui Kemeni Janoş.* ŞINCAI, HR. III, 47/1, cf. DDRF. *Drăgaicele sînt un fel de şoimane, rusalii, sau sfinte cari opăcesc pe oameni.* PAMFILE, S. V. 91, cf. CĂDE. *Mai opăceşte-l şi dumneata, că doară-doară fuge de noi.* BENIUC, V. CUC. 22. *Se duce vestea în ţară Că m-ai opăcit o vară.* MARIAN, SA. 152. ♦ **Refl.** *Da'ăi de se opăcesc, cum se cheamă?* LUNGIANU, CL. 155. ♦ (Învechit) A ispitii. *Deci să te va opăci ochiul tău cel drept, scoate-l şi-l leapădă de la tine.* N. TEST. (1648), 7^r/30. ♦ **Refl.** A innebuni, a-şi ieşi din minţi. *S-a opăcit săracu! Auzi ce vorbeşte!* RĂDULESCU-CODIN, I. 281.

4. **Refl.** A obosi, a se istovi; a se speti. Cf. I. GOLESCU, C. 237, 254.

5. **Refl.** A se poci, a se sluşi. Cf. CIAUSANU, GL. ♦ A se schimonosi, a se strimba. Cf. TOMESCU, GL., LEXIC REG. 83.

— **Prez. ind.:** opăcesc.

— **Din bg.** **опача**, scr. **opăčiti**.

OPĂCÍ² vb. IV. **Tranz.** (Regional) A cîrmui pluta. Com. din RODNA — NĂSĂUD.

— **Prez. ind.:** opăcesc.

— **V.** opacă³.

OPĂCINĂRIU s. m. (Învechit, rar) Vislaş. *Cînd va zminti şi va greşi ceva opăcinariul carele trage la lopată.* VARLAAM-IOASAF, 170^r/24.

— **Pl.:** opăcinari.

— **Opacină** + suf. -ar.

OPĂCINĂŞ s. m. (Învechit şi regional) Vislaş. Cf. MARDARIE, L. 129. *Orii purtate cu oranifele, ... ale căror lopeţi au o formă specială şi se numesc opăcini, iar lopătarii opăcinaşi.* ANTIPA, P. 440. ♦ **Fig.** *Corabiia iaste besearea lu Hristos; întru marea vieţii în ceastă lume aflată e, avînd opăcinaşi preuţii.* CORESI, EV. 375.

— **Pl.:** opăcinaşi.

— **Opacină** + suf. -aş.

OPĂCÍRE¹ s. f. Faptul de a (se) opăci¹.

1. Cf. opăci¹ (1). Cf. KLEIN, D. 204, BUDAI-DELEANU, LEX., LB, DDRF, GHETIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W.

2. Cf. opăci¹ (2). Cf. DDRF.

3. Cf. opăci¹ (3). Cf. DDRF.

— **V.** opăci¹.

OPĂCÍRE² s. f. (Neobişnuit) Opacitate (1); întunecime. *E probabil că această fugă, aşa bine secundată de opăcirile atmosferei, se şi operase în mare parte.* ODOBESCU, S. III, 600.

— **Pl.:** opăciri.

— **De la** opac¹.

OPĂCÍT, -Ă adj. (Regional) 1. Oprit, reţinut, împiedicat. *Trimişii lui Rakoşi opăciti în Moldova.* ŞINCAI, HR. III, 230/31. ♦ (Adverbial) *Merge opăcit* (Măceşul de Jos — Băileşti). ALR II/I h 67/872. ♦ (Despre vin) Oprit din fierbere (Dobra — Deva). ALR II/105.

2. Zăpăcit, speriat, uluit. Cf. com. din ZAGRA — NĂSĂUD, PLOPŞOR, V. O. ♦ **Fig.** *În înalt, nori după nori zburau opăciti ca de spaima unei pedepse.* CARAGIALE, O. I, 143. ♦ Ciudat, neobişnuit. *Cele care introduc astfel de porturi opăcite, pe bună dreptate îşi primesc câteodată pedeapsa.* IOVESCU, N. 151.

3. Pocit, monstruos. *Acuma nu mai sînt nici un fel dă oameni opăciti pã pãmînt.* ŞEZ. III, 31, cf. PLOPŞOR, V. O., CIAUSANU, V. 184. ♦ (Prin analogie) *Cu asemenea marda opăcită şi pocălită îndrăznim să ne mai lăudăm?* M. I. CARAGIALE, C. 23.

— **Pl.:** opăciţi, -te.

— **V.** opăci¹.

OPĂCÍTŪRĂ s. f. 1. (Regional) Oprelişte; opritură. *În oboielile sau vîrtejele vrunii obstacol sau opăciturii de apă..., undiţa se lasă... pe curent în jos.* ATILA, P. 227.

2. (Învechit, rar) Înşelăciune. *Noi lăşăm aceste opăciturii şi creadem şi cu adevărat zicem cu besearea lui Dumnezău.* N. TEST. (1648), 199^v/20.

— **Pl.:** opăciturii.

— **Opăci¹** + suf. -tură.

OPĂCÍŪIE s. f. (Regional) Vislă, lopată. *Luntricele băga, Opăciui că aşeza, Nevoadele le-arunca.* PAMFILE, DUŞM. 296.

— **Pl.:** opăciui.

— **Opăcea** + suf. -uie.

OPĂCÍÓR s. n. Diminutiv al lui opaiţ. *Descuie-mi dar tu, opăciorule de pe muchie!* SBIERA, P. 308.

— **Pronunţat:** -pă-i-. — **Pl.:** opăcioare.

— **Opaiţ** + suf. -ior.

OPĂIET s. n. v. opaiţ.

OPĂIT s. n. v. opaiț.

OPĂITĂ s. f. v. opaiț.

OPĂITEL s. m. Numele a două plante erbacee: a) opaiț (II) (*Melandryum pratense*). Cf. BRANDZA, FL. 185, BARCIANU, GRECESCU, FL. 112, ALEXI, W., ENC. AGR.; b) arsenic (*Lychnis chalconica*). Cf. LM, DDRF, BRANDZA, FL. 186, JAHRESBER. VIII, 164.

— Pronunțat: -pă-i-. — Pl.: opăiței. — Și: opaițel (ȘĂINEANU), opalițel (BARONZI, L. 139, LM, BRANDZA, FL. 185, GRECESCU, FL. 112, ENC. AGR.), opălițel (BARCIANU), opățel (ENC. AGR.) s. m.

— Opaiț + suf. -el.

OPĂLIȚEL s. m. v. opăițel.

OPĂREĂLĂ s. f. 1. Opărire (1). Cf. LM, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. Acum cămeșile stau la opăreală. PAMFILE, I. C. 372, cf. ALR II 3368/47, 605, ib. 3370/47. ♦ (Regional) Apa în care s-a spălat lina. Cf. CHEST. V 163/6, 38.

2. Opărire (2). Cf. POLIZU, CANDREA, F. 208, BIANU, D. S. Să-l ferești de foc și de opăreală. GOROVEI, CR. 161, cf. PAMFILE, B. 12. ♦ Eritem. Cf. CANDREA, F. 224, BIANU, D. S. 533.

3. (Regional) Amestec din făină (sau tărițe) și urzici, peste care se toarnă apă clocotită, întrebuițat pentru hrana porcilor. Com. din BLAJ.

4. (Prin Olt.) Vînt cald de vară. Cf. H V 3.

— Pl.: opăreli.

— Opări + suf. -eală.

OPĂRI vb. IV. 1. *Tranz.* A turna peste ceva un lichid fierbinte (pentru a spăla, a curăța, a găti etc.). După ce o opărea cu murătoare fierbinte, făcea bulzi. ECONOMIA, 101/10, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB. Alte unelte trebuiesc mai în toate zilele opărite. I. IONESCUL, C. 194/20. Cînd tăia tata porcul și-l pîrlea și-l opărea... și încălecam pe porc deasupra patelor. CREANGĂ, A. 41, cf. MARIAN, O. II, 395, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W. Alți gospodari, înainte de a le întinde la soare, le opăresc mai întii cu uncrop. PAMFILE, I. C. 232. Femeia strînse blidele repede, le opări și le rîndui pe poliță. SADOVEANU, B. 95. Bătrîna opărea în zilele astea gogoșile de mătase, în curte, într-un cazan de rufe. CAMIL PETRESCU, O. I, 336. Zicem ca să opăresc damigeana pentru ulei. PREDĂ, D. 127. Pe mine m-au trimis părintele să opăresc îndatamare lina cea din poloboc. SBIERA, P. 238. Da cu apa de pe poliță ce ai să faci? — Am să opăresc un pui. ȘEZ. II, 58, cf. ALR II 3916/284, 872, ib. 4085/346, ib. 5755/279.

♦ Fig. De va fi vorba de muzică, apoi îți opăresc tot într-o leșie pe Rossini cu Offenbach. ODOBESCU, S. III, 102. ♦ Refl. p. a. s. [Porcii]

se îngrășă cu... fărina lui, deacă se opărește, și se face lături. ECONOMIA, 36/1. Să se amestece tot..., opărindu-să și dînd și în doao, trei colcote la foc. PISCUPESCU, O. 253/8, cf. MUSCEL, 110. Poloboacele... să se opărească, să se radă, să se clătească cu apă. I. IONESCUL, C. 194/24. Lina... se opărește în apă fierbinte. STOIAN, PĂST. 60. Se ia tărîcioare de griu, se opăresc cu uncrop (apă cînd clocotește). ȘEZ. IV, 127, cf. CHEST. V 83/9. ♦ (Subiectul indică lichidul fierbinte) Ploia era stervie pulbere neagră și foarte hierbinte... ș-au opărit de-au ascrumat ș-au ars buruianele. DOSOFTEI, V. S. noiembrie 110*/23.

2. *Tranz.* A provoca arsuri, turnînd sau vîrsînd apă clocotită sau alt lichid foarte fierbinte; a arde. Pe mine mă lovi cu rața-n cap de mă opări și pe dumneata te umplu de ocări. C. CARAGIALE, în PR. DRAM. 211. Ea umple oala prostește, Ne-ncercînd apa de fel, Și-i toarnă de-l opărește Tocma ca pe un purcel. PANN, P. V. I, 98/15. Nu ești împărăteasă? Ian să-ndrăznească cineva să zică ba, că-l opăresc. ALECSANDRI, T. 943. I-a opărit pe toți, de țipau și fugeau nebuni de usturime și de durere. CREANGĂ, P. 292, cf. CANDREA, F. 124. Cîinele, cînd l-a opărit, fuge și dă apă rece. ZANNE, P. I, 369. Lapte fier l-a opărit, Suflă și-n cel covăsit. id. ib. II, 551.

♦ Fig. Pieptule bătut de chinuri și de oftări opărit. PANN, E. III, 112/13. Plecarea instituturului îl cam opărise. REBREANU, NUV. 161. ♦ Refl. Povestea pentru a cincizecea sau a sutu oară cum era să se opărească cu pilaf de prune la o sfințire de biserică. STĂNOIU, C. I. 114. Nu s-a opărit cînd a vîrsat căldarea cu apă clocotită. SADOVEANU, O. XVII, 172. Omul se poate opări cu apă fiartă. PAMFILE, B. 12. ♦ Fig. Fețele celor trei femei se opăriră de frică. IONESCUL, N. 251. ♦ Refl. pas. Toate lighioanele, cu gîturile întinse, se plînseră că li s-au opărit gîtlejurile. ISPIRESCUL, L. 350. ♦ (Regional) A încălzi la foc laptele acru, pentru a-l închea și a-l transforma în brînză (Băița — Beiuș). Cf. A I 35.

3. Refl. (De obicei despre copiii mici) A face iritații și răni în unele părți ale corpului, mai ales la încheieturi, din cauza lipsei de curățenie sau a transpirației. Se mai pune în întîia scaldătoare încă și sare..., ca copilul să nu se opărească. MARIAN, NA. 85. Nu opăresc rufe, căci ele cred că, de vor face acest lucru, o să li se opărească vîrsatul pe ele. N. LEON, MED. 153. Cînd copiii mici se opăresc..., se presoară după scaldătoare părțile opărite cu humă. GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 137. În scaldătorearea unui copil mic se pune sare, ca să nu se opărească. GOROVEI, CR. 297, cf. com. din TEPEȘ VODĂ — CERNĂVODĂ.

4. Refl. (Învechit și regional; despre plante) A se ofili, a se veșteji (din cauza căldurii). Să nu li se opărească griul. PAMFILE,

A. R. 108. *Dacă se lasă să crească toate, castraveții sînt deși, se înecă, se opăresc, pier sau nu leagă.* id. ib. 181. ♦ *Tranz.* ALR SN I h 44/723. ♦ *Ref l.* (Regional, despre griu, porumb, făină, plante uscate) A se încinge, alterîndu-se. DL, DM.

5. *Tranz.* (Regional) A omorî albinele cu fum de pucioasă (aprinșă sub coșniță) (Șpring — Sebeș). Cf. VICIU, GL.

— *Prez. ind.:* opăresc și (regional) opăr (ALR II 3368/812, ib. 4091/141, 172, ib. 4092/102, ib. 4129/141, A II 4, III 9, 16).

— *Din bg.* опаря, cf. scr. opariti.

OPĂRIRE s. f. Acțiunea de a (s e) opări.

1. Cf. opări (1). Cf. LM, DDRF.

2. Cf. opări (2). *La opărire cu apă fierbinte se pune albuș de ou.* N. LEON, MED. 139.

— V. opări.

OPĂRIT, -Ă adj. 1. Peste care s-a turnat sau vărsat apă fierbinte; fript, ars cu apă fierbinte. Cf. POLIZU. *La aceste vorbe, mulți dintre boieri s-au simțit atinși; cel cu pricina a rămas ca opărit.* CREANGĂ, A. 156, cf. BARCIANU ALEXI, W. *Avusese și un băiat, care-i pierise opărit cînd avea trei ani, căci se răsturnase peste el ceanul în care fierbea fasolea.* CAMIL PETRESCU, O. II, 304. *Bărbatul se dădu în lături de la cai, ca opărit.* CONTEMP. 1954, nr. 17, 4/1, cf. GCR II, 341. *Vișine opărite.* ALR II 6096/728. *Pisica opărită fuge și de apă rece.* ZANNE, P. I, 602. ♦ (Regional, despre lapte, brinză) Scopt (Tămădău — Urziceni). ALR I 1823/727. ♦ (Regional, despre înfățișarea cuiva) Slab, galben; trecut. Cf. ȘEZ. II, 47, PAMFILE, C. 48.

2. (Mai ales despre copiii mici) Care are iritații ale pielii (de obicei la încheieturi) din cauza transpirației sau a lipsei de curățenie. Cf. DL, DM.

3. Fig. Supărat, cătrănit, furios. *Baba a rămas opărită și nu știa ce să facă de ciudă.* CREANGĂ, P. 291. *Să fi pierdut tot ce ai pe lume și tot n-ai fi așa de opărit.* CARAGIALE, O. II, 255. *Apoi dumneata numai atîta știi, mamă, greutăți și iar greutăți! mormăi tînărul opărit.* REBREANU, I. 277, cf. MUSCEL, 40, ZANNE, P. II, 652. ♦ (Despre inimă) *Copilul! zise Ion cu inima opărită, auzînd glasul necunoscut care vestea intrarea unei vieți noi în lume.* REBREANU, I. 311.

— Pl.: opăriți, -te.

— V. opări.

OPĂRITÓR, -OĂRE adj. (Rare) Care opărește. (Substantivat) *Trandafir cu două flori, Mama-i cu două nurori, Una-i ruja macului, Una-i ruja dracului, Una-i pune lăutoare Ca să-i fie-opăritoare.* ALECSANDRI, P. P. 372.

— Pl.: opăritori, -oare. — Și: opăritóriu, -oăre adj. LM.

— Opări + suf. -tor.

OPĂRITÓRIU, -OĂRE adj. v. opăritor.

OPĂRITÓRĂ s. f. 1. Opărire (2); partea opărită a pielii. Cf. POLIZU, DDRF, TDRG. *Femeia cu copilul opărit îi pune la opăritură lut frămîntat cu sare ca să scoată focul.* ȘEZ. III, 176. *Lina broaștelor... se întrebuițează de babe contra opăriturilor.* ib. xv, 52.

2. (Regional) Paie tocate mărunt, amestecate cu pleavă și opărite, care se întrebuițează pentru hrana vitelor (Drăceni — Fălci-ceni). Cf. A VI 10.

— Pl.: opărituri.

— Opări + suf. -tură.

OPĂȚEL s. m. v. opăițel.

OPCIȘTE s. f. (Regional) 1. Femeie de moravuri ușoare. Com. din STRAJA — RĂDĂUȚI.

2. „Casă rea”. ib.

— Accentul necunoscut. — Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

OPERĂ vb. I. 1. *Tranz.* A întreprinde o acțiune, a îndeplini ceva, a realiza, a înfăptui, a efectua. Cf. HELIADE, O. I, 379. *În curs de cinci zile, polonii abia putură opera trecerea furiosului fluviu.* HASDEU, I. V. 22. *Sînteți chemat a opera salutare reforme în instrucția publică.* ALECSANDRI, S. 5. *În restimpul acesta o legiuire votată din 1844 au operat secularizarea avuturilor (a. 1855).* URICARIUL, IV, 438/16. *Iată schimbările profunde operate în viața noastră socială.* GHIEREA, ST. CR. III, 168. *Nicăieri însă capitalismul n-a pătruns mai adînc și n-a operat transformări mai radicale decît în industria minieră.* OȚETEȘA, R. 53. ♦ *Ref l.* p. as. *Formarea averilor se operează cu mai multă ușurință.* ROM. LIT. 271/36. *Reforma era prea grea, ea jignea prea multe interese, ca să se poată opera cu înlesnire.* KOGĂLNICEANU, S. A. 194.

♦ *In tranz.* A acționa. *Directoru gerant nu operează decît ca mandatar al companiei (a. 1849).* DOC. EC. 960. *A opera de sine, a nu atîrna de nime.* CALENDAR (1850), 9/26. *În contra lor a trebuit să opereze ghilotina.* MAIORESCU, CR. II, 180. *Cele două concepții nu operează separat, ci deodată.* IBRĂILEANU, S. L. 62. *Vaporul nu poate opera pînă ce nu se pronunță autoritatea sanitară a portului.* BART, S. M. 103. *Poprirea operează după ce s-au înregistrat toate dispozițiunile de plată.* LEG. EC. PL. 229. ♦ *In tranz.* (Însoțit de determinări introduse prin prepoziția „cu”, rar „prin”) A lucra cu..., a se folosi de..., a întrebuița. *Provincialismele și termenii speciali nu pot avea aceeași valoare în limbă ca vorbele elementare cu care operăm zilnic.* PUȘCARIU, L. R. I, 191. *Bogăție mare de termeni pentru aceeași noțiune se întîlnește... la noțiunile curente, cu care operează des mintea subiectelor vorbitoare.* IORDAN, STIL. 345. *Profesorul*

operează cu material viu, uman. CONTEMP. 1953, nr. 2, 1/2. Specificul gramaticii constă în faptul că ea operează prin generalizări. L. ROM. 1953, nr. 2, 9. ♦ **T r a n z.** (Ironie) A lucra, a aranja (pe cineva). Ai văzut cum l-am operat, Tudoriță nene? C. PETRESCU, O. P. I, 217.

2. **T r a n z.** A supune (pe cineva) unei intervenții chirurgicale. Cf. POLIZU, id. T. 5/3, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W. Tot mai bine-ai fi să se lase să-l operăm, căci se poate să aibă noroc să rămâie în viață. MIRONESCU, S. A. 33, cf. IORDAN, STIL. 23. Pune pe un talentat și îndrăzneț medic rus să opereze... pe un copil. SADOVEANU, E. 256. ♦ **A b s o l.** De cu noapte, tăiem, pansăm, operăm. C. PETRESCU, I. II, 45. Căldură de spital... Sus, operează profesorul. KLOPȘTOCK, F. 198. ♦ **R e f l.** M-am decis, mormăi el, zilele astea mă operez. VINEA, L. I, 85.

3. **I n t r a n z.** (Mil.) A întreprinde o acțiune militară în vederea realizării unui plan strategic sau a sarcinilor subordonate acestuia. Fu trimis... la Făgăraș cu ordin dat, ca din acel punct să opereze asupra secuilor. BARIȚIU, P. A. II, 318. Călărirea cea număroasă a moldovenilor nu au putut opera asupra dușmanilor. CALENDAR (1854), 113/2. Operind în unire cu tătării, turcii nu se puteau transporta în Moldova decât... pe la Cetatea Isaccea. HASDEU, I. V. 132. Corpul de vest... e destinat să opereze spre Vidin. MAIORESCU, D. II, 110. Un corp de armate rusești... fu însărcinat să opereze spre miazăzi. ODOBESCU, S. III, 567.

4. **T r a n z.** (Mat.) A rezolva, a efectua o problemă. Putem opera una sau mai multe împărțiri parțiale. ELEM. ALG. 46/1. ♦ **A b s o l.** Operăm (lucrăm) după următoarele reguli. LAZARINI, M. 45/8. ♦ **R e f l. i m p e r s.** Di ar fi a se împărți stînjăni, urmați de palme... prin un număr simplu... s-ar opera ca în cazul trecut. ASACHI, E. I, 83/28.

5. **T r a n z.** A efectua anumite operații (5) în registre sau în acte contabile. Anul trecut și asta care a început la april, n-am operat nimic în registrele chitanțiere și de partizi. STĂNOIU, C. I. 78.

6. **T r a n z.** (Argotic) A comite furturi, spargerii, crime. Am operat doi cai buni și o mîrtoagă. BUL. FIL. IV, 155, cf. IORDAN, L. R. A. 495.

— **Prez. ind.:** operez; **prez. conjunct. pers. 3** și: s-opere. HELIADE, O. I, 379. — **Și:** (învechit) operui vb. IV. ASACHI, ap. URȘU, T. Ș. 246.

— **Din fr. opérer, lat. operare.**

OPERABIL, -Ă adj. Care poate fi operat. Cf. ALEXI, W.

— **Pl.:** operabili, -e.

— **Din fr. opérable.**

OPERANT, -Ă adj. Care își produce efectul; eficace. Vibrațiile de dincolo de roș și de dincolo

de violet nu le mai percepem, dar sînt operante. IBRĂILEANU, S. L. 188, cf. SCRIBAN, D. Această intervenție sporadică e foarte operantă în diferitele probleme pe care ni le-au lămurit. V. ROM. martie 1960, 62.

— **Pl.:** operanți, -te.

— **Din fr. opérant.**

OPERĂRE s. f. Acțiunea de a opera și rezultatul ei. Cf. ARISTIA, PLUT., POLIZU, DDRF, BUL. FIL. VI, 13.

— **V. opera.**

OPERĂT¹ s. n. (Latinism) Lucrare, scriere, operă¹ (2). Cu toate acelea greutăți, comisiunea tot a reușit ca să termine operatul său. BARIȚIU, P. A. I, 562, cf. III, 30. Pentru de-a corige și a da o formă mai omenească unor operate mai întinse îmi trebuie și timp și dispozițiune. EMINESCU, în L. ROM. 1961, nr. 1, 54, cf. BARCIANU, ALEXI, W. Se înțelege că ei puneau pe alții să le scrie „operatele”; să nu pată rușine în cursul ședințelor. AGÎRBICEANU, L. T. 58. Ministerale și celelalte instituții de stat care execută măsurători și planuri topografice... sînt obligate să folosească, în toate lucrările, planurile și operatele de evidență funciară. BO (1955), 169.

— **Pl.:** operate.

— **Din lat. operatus.**

OPERĂT², -Ă adj. Care a fost supus unei intervenții chirurgicale. Un lucru neobișnuit scilipi pe locul operat. CĂLINESCU, C. O. 12. ♦ (Substantivat) Operatul doarme și mîncă. MAN. SĂNĂT. 346/21. Pe urmă n-am mai putut respira și eram livid ca un operat. CAMIL PETRESCU, U. N. 171.

— **Pl.:** operați, -te. — **Și:** (învechit) operuit, -ă adj. CUCIURAN, D. 30/33.

— **V. opera.**

OPERATIV, -Ă adj. 1. (Despre oameni; p. e x t. despre instituții) Care lucrează repede, expeditiv, activ; (despre o acțiune, o lucrare etc.) care are efect (rapid); eficace. Cf. ALEXI, W. Directorii regionali... stabilesc planificarea operativă și exercită controlul realizării planului. LEG. EC. PL. 101. Prin introducerea acestei evidențe operative, muncitorii pot vedea zilnic cum au scăzut cheltuielile de producție. CONTEMP. 1949, nr. 159, 10/2. Este nevoie ca fără întârziere să se ia măsuri operative și concrete. ȘCÎNTEIA, 1962, nr. 5413. ♦ (Adverbial) Aici mergem operativ. GALAN, B. I, 425. Întreprinderile... urmăresc permanent și operativ executarea planurilor. LEG. EC. PL. 196. Unele organizații de bază sâtești s-au orientat în mod operativ și au trecut la o muncă vie. ȘCÎNTEIA, 1954, nr. 2919.

2. Privitor la acțiuni, de acțiune. Se îmbină conducerea planificată de stat a economiei socia-

liste cu independența operativă a fiecărei întreprinderi. CONTEMP. 1952, nr. 235, 2/1.

- Pl.: *operativi*, -e.
- Din fr. *opératif*.

OPERATIVITĂȚE s. f. Calitatea de a fi operativ (1), de a-și produce rapid efectul; eficacitate. *Va trebui îmbunătățită activitatea Institutului . . . , în sensul asigurării unei mari operativități.* LEG. EC. PL. 473. *Lipsuri am avut și în ceea ce privește activitatea gazetelor de perete, care n-au dat dovadă de destulă operativitate.* CONTEMP. 1950, nr. 211, 1/6. *Operativitatea, priceperea de a sesiza la timp rămânerea în urmă și a lua măsuri urgente pentru lichidarea ei constituie condiții principale ale unei conduceri juste.* ȘCINTEIA, 1954, nr. 2874. *Operativitatea n-are justificare în artă dacă nu e susținută de mijloacele specifice ale generalizării artistice.* V. ROM. martie 1960, 134. *Punctualitatea și mai ales simțul operativității în conducere nu uimără pe nimeni.* PREDĂ, R. 392.

- **Operativ** + suf. -itate.

OPERĂTOR s. m. 1. Persoană care supraveghează funcționarea unei mașini de lucru, a unui aparat sau care efectuează diverse operații cu acestea. Cf. POLIZU, DDRF, ȘĂINEANU, BĂRCIANU, ALEXI, W. *Pentru a suda, de exemplu, două piese metalice, operatorul conduce becul în mod regulat de-a lungul marginilor pieselor de sudat.* IOANOVICI, TEHN. 164, cf. 112. *Operator de cinema.* NOM. PROF. 81. *Fiecare întreprindere cinematografică va avea un operator calificat, singurul în drept să conducă proiecțiunea.* PREV. ACCID. 67. *Operator în industria chimică.* LEG. EC. PL. 292. *Un curs de operatori cinematografici.* CONTEMP. 1951, nr. 223, 2/2. *Fără zăbavă, operatorul îndreptă aparatul către rânit și începu să filmeze.* V. ROM. mai 1954, 151. *Pe lângă munca sa de om de serviciu, a devenit operator voluntar al cinematografului din Izbiceni.* CONTEMP. 1955, nr. 451, 2/1. *Alo, auzi apoi vocea cîntată a operatoarei repetînd numărul postului.* PREDĂ, R. 218.

2. (Învechit) Persoană care face operații chirurgicale; chirurg. *Magistrului de herurghie, mamoș și operator.* BULETIN, F. (1843), 46²/44, cf. POLIZU, T. 10/33, TURNESCU, MED. OP. 41^r, ȘĂINEANU.

- Pl.: *operatori*.
- Din fr. *opérateur*, lat. *operator*.

OPERATORIE s. f. (Rar) Meseria de operator cinematografic. *În clasificarea candidaților, nota privind proba de specialitate (actorie, regie, operatorie etc.) să aibă o pondere mai mare.* ȘCINTEIA, 1965, nr. 6659.

- **Operator** + suf. -ie.

OPERĂTORIU, -IE adj. Privitor la chirurgie, chirurgical. *Curs elementar de medicină opera-*

torie sau de operație. TURNESCU, MED. OP. [Titlu]. *Medicină operatorie.* ȘĂINEANU. *Studiul sediului leziunii în timpul intervențiilor operatorii.* PARHON, O. A. I, 113.

- Pronunțat: (f.) -ri-e. — Pl.: *operatorii*.
- Din fr. *opérateur*, lat. *operatorius*, -a, -um.

OPERĂȚIE s. f. 1. Activitate efectuată de unul sau de mai mulți oameni, de obicei cu o anumită calificare; acțiune efectuată de un aparat, de o mașină etc. în cadrul unei munci specifice; p. ext. acțiune, lucrare. *Operațiunile sau lucrările metalurgicești.* MOLNAR, I. 49/23. *A unor vechi și mai noi părere iaste că pot a se face niscari operații (lucrări) prin care se încungiură turbarea.* ÎNVĂȚĂTURĂ, 110/20. *Carii aburi să scot prin operația chimică din orice material arzătoriu.* AR (1829), 14¹/28. *Văzui și astă treabă isprăvită o dată . . . Mai greu lucru, mai anevoie operație în viața mea n-am făcut!* BĂLĂCESCU, ÎN PR. DRAM. 148. *Critica a fost și va rămîne a operație necesară în viața publică a unui popor.* MAIORESCU, CR. I, 209. *La începutul operației pentru eliminarea fosforului și a sulfului se adaugă calcar.* IOANOVICI, TEHN. 53. *Am prevăzut toate amănuntele operației.* BRĂESCU, A. 199. *Vorbînd, lua cîte-o gustare . . . Și-n același timp părea că nu dă nici o atenție acestei operații.* SADOVEANU, O. IX, 129. *Cum, izbucni căpitanul, d-voastră împiedecați operația vaporului pentru un cîine?* BART, S. M. 103. *Negustori bogăți și îndrăzneți . . . își întind operațiile asupra întregului bazin oriental al Mediteranei.* OȚETEA, R. 44. *Ține evidența centrală . . . a locurilor vacante, dirijînd operațiile de repartizare.* LEG. EC. PL. 273. *Se va face mecanizarea operațiilor de bază în industria carboniferă.* ȘCINTEIA, 1952, nr. 2389. *Pentru Cicero, metafora era produsul unei operații logice.* VIANU, M. 12.

2. Acțiune terapeutică chirurgicală, efectuată asupra unui organ sau a unui țesut bolnav; intervenție chirurgicală. Cf. VULCAN, T. 100. *Operații hirurgice* ASACHI, I. 246/12. *Nici o operație hirurgică nu era destoinice ca să-l izbăvască.* VEISA, I. 154/5, cf. IC. LUM. (1840), 82²/24. *În profesia mea de hirurg, am făcut și am văzut grele și dureroase operații.* NEGRUZZI, S. I, 295. *A fost dureroasă și crudă operația; dar era neapărată și din norocire a izbucit.* CARAGIALE, O. I, 34. *Amintiți-vă ce ne-a spus medicul astă iarnă, după prima operație.* C. PETRESCU, C. V. 97. *Are nevoie de grabnică operație.* ULIERU, C. 2. *N-are nimic bolnăvicios în el, nici nu pare că a suferit de curînd o operație.* DEMETRIUS, A. 276. ♠ *Operație cezariană* v. *cezariană*.

3. (Mil.) Acțiune militară de amploare în vederea realizării unui plan strategic sau a sarcinilor subordonate acestuia. *Operațiile (lucrurile) împresurării au început acum a să face.*

CR. (1829), 51¹/5. *Șef al stabului armiei de operație.* AR (1829), 189¹/17. *A păstra unirea trebuitoare operațiilor războinice.* XENOPOL, I. R. IV, 255. *Au început operațiile pentru ocuparea Bucureștilor.* CAMIL PETRESCU, O. III, 208.

4. (Mat.) Procedeu prin care se obțin unul sau mai multe elemente ale unor mulțimi; efectuare a unui calcul. *Operația aceasta nu are nevoie de demonstrație.* ASACHI, E. II, 9/23. *În operațiunile aritmetice ne ajutăm cu următoarele semne.* LAZARINI, M. 23/1. *Operațiuni fundamentale sau de căpitanie.* id. ib. 22/10. *Aceste lucrări simplificite se numesc operațiuni.* CLIMESCU, A. 16. *Semnele de operație sînt aceleași ca în aritmetică.* ALGEBRA, 7.

5. (Fin.) Efectuare a unei tranzacții financiare sau comerciale; înregistrarea acesteia într-un registru. *Este vorba de o lucrare (operație) de finanțe.* CR. (1830), 421¹/17. *Acțiunile ce se emisă erau în valoare de 25 galbeni una, iar capitalul cu care urma să se înceapă operațiile se fixă la 1 000 000 galbeni.* N. A. BOGDAN, C. M. 171. *Direcțiunea Generală P.T.T. va organiza la oficiile poștale... operațiunile de vîrsăminte și plăți pe seama conturilor curente de securi.* LEG. EC. PL. 226.

— Pl.: operații și (învechit și popular) operații (VASICI, M. 1, 24/26). — Și: operațiune, (învechit) operațiune s. f.; operațiune subst. pl.

— Din lat. operatio, fr. opération, germ. Operation.

OPERAȚIUNILE subst. pl. v. operație.

OPERAȚIUNE s. f. v. operație.

OPERĂ¹ s. f. 1. Acțiune conștientă îndreptată spre un anumit scop; rezultat al acestei acțiuni. *Orice amestec oficial, cituși de platonice, la operă voastră cetățenească... i-ar paraliza cu desăvîrșire scopul.* CARAGIALE, O. VII, 328. *Fii mulțumit că la opera de binefacere ai contribuit și dumneata.* SADOVEANU, O. XI, 441. *Opera întreprinsă de Renaștere e completată de opera îndeplinită de Reformă.* OȚETEȘ, R. 320. *Construirea socialismului este o operă revoluționară.* LUPTA DE CLASĂ, 1950, nr. 4, 42.

2. Lucrare originală de artă, de știință etc.; creație artistică. *În urmă trebuie să știi, bade Pereo, cum că această operă (lucrare) nu este furată.* BUDAI-DELEANU, T. 68. *Ne exprimăm mai pe larg despre poezie în prefața la poeziile ossianice, în al doilea volum al acestei opere.* HELIADE, O. II, 141. *În mijlocul acelor tinere opere de artă și de imitație.* GTN (1836), 34¹/23. *Știu că sînt și destui prozatori, însă operele lor sînt atît de grele la mistuit încît preferim a ceti Alesandria.* NEGRUZZI, S. I, 335. *Cu drept cuvînt, te așteptai să fii răsplătit... pentru toate ostentările ce ai depus în opera ta.* ODOBESCU, S. III, 10. *Cărțile și operele literare trebuie să se vindă, căci*

de aceea s-au produs. IONESCU-RION, C. 41. *Se vedea că era mai mult o operă politică decît o operă curat științifică.* PETICĂ, O. 449. *Nici un creator adevărat nu-și poate gîndi opera, dacă nu știe numele ființelor pe care le creează.* IBRĂILEANU, S. L. 72. *Căpătase pe ascuns operele lui Volney și le traduse în limba turcă.* BART, S. M. 25. ♦ (Prin analogie) *Tu ești o minunată operă a naturii.* D. ZAMFIRESCU, A. 77. ♦ (Cu sens colectiv, la sg.) Totalitatea lucrărilor unui artist sau ale unui om de știință, ale unui creator în general. *Tinăra generație română se află astăzi sub influența operei poetice a lui Eminescu.* MAIORESCU, CR. II, 291. *Prin opera sa, scriitorul educă pe copii.* CONTEMP. 1950, nr. 183, 8/4.

— Pl.: opere.

— Din lat. opera, it. opera.

OPERĂ² s. f. Compoziție muzicală scrisă pentru soliști, cor și orchestră pe textul unui libret dramatic; reprezentarea scenică a acestei lucrări. *Cîntă uverturile operilor.* AR (1829), 176¹/23. *Una din școlarele școlii domniei voastre cutează... să cînte cavatina din opera lui Bel[l]ini, „Piratul“.* HELIADE, O. II, 59. *Adaos de muzicanți la opera „Semiramida“.* GTN (1835), 16/20. *Cei noi au născocit un al treilea fel de privesc, ce l-au numit operă.* ib. (1836), 47¹/34. *Soțietatea grăia despre cea de pe urmă operă a lui Rossini.* ROM. LIT. 51²/22. *Vroi să ne arate drama și opera.* NEGRUZZI, S. I, 341. *Toată societatea dorea să vază tragediile și operele germane reprezentate de Gherghe.* FILIMON, O. I, 217. *Ce tristă operă cîntă Fanfara militară Tîrziu, în noapte, la grădină.* BACOVIA, O. 89. *E un spectacol destul de interesant, care înlocuiește lipsa de dramă și de operă în această epocă a anului.* SADOVEANU, O. IX, 321. ♦ Clădire destinată reprezentării unor asemenea compoziții. *Această mare și frumoasă sală a operii.* GTN (1836), 25/12. *La operă s-a lăsat cortina.* ARGHEZI, C. J. 15. ♦ Ansamblul personalului artistic (și administrativ) al teatrului în care se reprezintă astfel de compoziții; instituția respectivă. *Operă de la Londra se zice că a făgăduit lui Ros[s]ini 40 000 franci ca să compue o operă nouă.* CR (1834), 294¹/32. *Opera italiană, adusă din București... joacă numai pentru buna societate emigrată.* IORGA, B.R. 249.

— Pl.: opere.

— Din it. opera, fr. opéra.

OPERĂCIUNE s. f. v. operație.

OPERCUL s. n. Membrană, susținută adesea de plăci osoase, care acoperă deschiderea branhială la pești. Cf. DM, DER. ♦ Capac care astupă gura cochiliei la unii melci. Cf. DER.

— Pl.: opercule.

— Din lat. operculum, fr. opercule.

OPERETĂ s. f. Compoziție muzicală scrisă pentru soliști, cor și orchestră pe un libret dramatic, în care replicile cîntate alternează cu dialogul vorbit, iar intriga conține note vesele, adesea cu nuanță de satiră. Cf. GTN (1836), 106¹/8. *De voie te-ai adaos La cel cor ce-n operetă e condus de Menelaos?* EMINESCU, O. I, 140, cf. ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W. *Știa să fluiere opere, operete și arii de tot felul.* TEODOREANU, M. II, 174. *În dezvoltarea gustului muzical al mulțimilor, opereta reprezintă o etapă însemnată.* CONTEMP. 1948, nr. 112, 15/2. *La Paris, vremea și moda era a melodramelor, a codevilurilor, a operetelor.* C. PETRESCU, A. R. 33. *Faimoasa grădină „Cărăbuș”, a teatrului de revistă și operetă.* VINEA, L. I, 79.

— Pl.: *operete*.

— Din germ. *Operette*, it. *operetta*, fr. *opérette*.

OPÊRȚE s. f. pl. (Regional) Cele două plase mai mici care se află de o parte și de alta a năvodului și care îi măresc capacitatea. *La năvoadele din partea de jos a Dunărei, de o parte și de alta a gurii sacului, sînt cîte două plase mai mici numite operțele năvodului.* ANTIPA, P. 461.

— Etimologia necunoscută.

OPERUÍ vb. IV v. *opera*.

OPERUÍT, -Ă adj. v, *operat*¹.

OPÍ vb. IV v. *upi*.

OPIACÉU, -ÉE adj. (Și substantivat) (Substanță farmaceutică) care conține opiu. Cf. SCRIBAN, D., DER.

— Din fr. *opiacé*.

OPIÁT s. n. Preparat farmaceutic în conținutul căruia intră și opiu. V. *somnifer*. Cf. GHETIE, R. M., ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W., SCRIBAN, D. *Mi-e ca și cum aș fi băut pe îndelete Cucută, ca și cum aș fi golit un tainic opiat, Ce mă cufundă, greu și dulce, către Lethe.* BLAGA, L. U. 138.

— Pronunțat: *-pi-at*. — Pl.: *opiate*.

— Din fr. *opiat*, lat. med. *opiatum*.

ÓPID s. n. (Latinism ieșit din uz) Oraș, tîrg; orașel. Cf. RUS, I. I, 79/29. [Brăila] *cel dintăi oppid comerțial al României.* LAURIAN, M. III, 79/5. *Munții... se apropia pînă în nemijlocita apropiare a opidului.* F (1881), 226, cf. GHETIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W. *A ales Șaguna opidul Rășinariu ca loc pentru săvîrșirea unora dintre cele mai însemnate acte bisericesti.* PĂCALĂ, R. 362.

— Scris și: *oppid*. — Pl.:? — Și: *ópídim* (scris și *oppidum* RUS, I. I, 79/29).

— Din lat. *oppidum* „oraș întărit, cetate”.

ÓPIDÁN s. m. (Latinism ieșit din uz) Locuitor al unui opid. Cf. GHETIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W.

— Pl.: *opidani*.

— Din lat. *oppidanus*.

ÓPIDUM s. n. v. *opid*.

OPINÁ vb. I. T r a n z. A exprima o părere, a-și da părerea, a fi de părere; a socoti, a considera. *Superarbitrul a constatat această călcare a legii și a opinat a se modifica lucrarea.* I. IONESCU, M. 648, cf. NEGULICI, ROM. LIT. 381²/12. *De aceea, d. medic a opinat că ar fi mai bine dacă s-ar închide școala.* CARAGIALE, M. 119, cf. DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W., SCRIBAN, D. *Contagiune colectivă, opină medicul cel tînăr.* C. PETRESCU, R. DR. 167. *Frumos bărbat, fără îndoială, opină Lucu.* VINEA, L. I, 269. *Eu opinez să fie aprobată candidatura lui.* VORNIC, P. 162. ♦ I n t r a n z. A lua poziție, atitudine. *Fiecare opinează și hotărăște cum îi vine mai bine.* GHICA, ap. CADE. *Mulți au opinat pentru desființarea comitetelor.* ODOBESCU, S. I, 498.

— Prez. ind.: *opinez*.

— Din fr. *opiner*, lat. *opinari*.

OPINÁRE s. f. (Rare) Faptul de a opina. *Proiectele de reforme... s-au trimis... pe la municipii spre opinare.* BARIȚIU, P. A. I, 345, cf. BARCIANU, ALEXI, W.

— V. *opina*.

OPINCÁR s. m. 1. Persoană care lucrează sau vinde opinci (1). Cf. ANON. CAR., BUDAIDELEANU, LEX., LB, POLIZU, DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Opincile cad în seama meșteșugarilor opincari.* PAMFILE, I. C. 342. *În Banat, opincarii (argăsitorii, duvarii, loderii), ca și ceilalți meseriași, se numesc maistori.* PAMFILE-LUPESCU, CROM. 207. *Zi de zi, sporea numărul cojocarilor, opincarilor.* CAMIL PETRESCU, O. II, 62. *Masele țărănești din împrejurimile Bucureștiului, precum și meșteșugarii, tăbăcarii, măcelarii, opincarii au impus prin luptă lor alegerea lui Cuza și în Muntenia.* ȘCINTEIA, 1954, nr. 2878, cf. H XVII 63, ALR I 1670, ALR II 6513.

2. Cel care poartă opinci (1); țaran; om de rînd. Cf. POLIZU. *Dar ciocoi gulerati Au fost, cum am zis, spurcați. Căncepură-a face fracții și-a lega pe opincari.* BOLLIAC, O. 192. *Este un oarecare Dinu Păturică, un opincar de la Săcuieni.* FILIMON, O. I, 230, cf. 206, DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Răbufnirile*

îndrjite, *Dospite sub cămeșile tari, Ale acestor crîncene gloate De flenduroși opincari.* DEȘLIU, G. 23. *Cînd în poartă la palat Iată-un ciocoi gulerat.* — *Ce cauți mă opincar? — Dreptate, boieri mari!* ANT. LIT. POP. 36, cf. ZANNE, P. III, 264.

— Pl.: *opincari.*

— **Opincă** + suf. *-ar.*

OPINCĂRĂȘ s. m. (Regional) Tăbăcar (Vașcău). ALR I 1 670/80.

— Pl.: *opincarăși.*

— De la **opincă**.

OPINCĂ s. f. 1. Încălțăminte țărănească făcută dintr-o bucată dreptunghiulară de piele (astăzi și de cauciuc), cu marginile încrețite și răsfrînte în sus, strînsă pe picior cu ajutorul nojițelor. *Și-i învață să să încalță cu opinci.* HERODOT (1645), 65. *Caută ce zice de opinci tot acela istoric... carile au scris cărți de porturile ceale vechi.* M. COSTIN, O. 270, cf. ANON. CAR., LEX. MARS. 236. *Ciubotarii... să nu aibă voie a lucra... opinci* (a. 1766). URICARIUL, XIV, 4/25, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB. *Trebuie să ne ferim de a-i prăși cînd pămîntul va fi umed și să va lipi de opincile prășitorilor.* I. IONESCU, C. 70/6. *Opinca-i era spartă, căciula desfundată, Dar fruntea lui de raze părea încoronată.* ALECSANDRI, POEZII, 445. *Opinca-i bună, sâraca! Îți șede piciorul hodinit și la ger huzurești cu dînsa.* CREANGĂ, A. 24. *Uite, avem de moștenire, de la tata, o pereche de opinci.* ISPIRESCU, L. 215. *Ce neastîmpăr va fi făcînd pe zeiță să calce așa iute pămîntul, sub crepidele-i împletite pe picior ca opincile plăieșilor noștri?* ODOBESCU, S. III, 55. *Feciori, la zece fete, cinci, Cu zdrîngăneii la opinci, Că-n port de sat.* COȘBUC, P. I, 57, cf. BARCIANU. *Și s-aude, subt opincă, Scîrțitul de zăpadă.* GOGA, POEZII, 56. *Posomorît, Ion își legă ațele de la opinci.* BUJOR, S. 56. *Auzi pași de opinci în tindă.* REBREANU, I. 225. *Femeile poartă, ca și bărbații, opinci în zilele de lucru.* DIACONU, VR. LVII. *Cei mai mulți din ei au opinci în picioare.* SAHIA, N. 16. *Bărbații purtau: suman, cojoc, ... opinci cu gurgoi.* PRIBEAGUL, P. R. 38. *Purta opinci de piele nerasă de mistreț.* SADOVEANU, O. XIII, 407. *Opincile-i lunecau parcă pe deasupra pămîntului.* VORNIC, P. 202. *Cu picioarele-ncălțate În opinci inhîrzobate.* ALECSANDRI, P. P. 105. *Vai de mine, n-am opinci, Dar mîndruțe am vro cinci!* JARNÍK-BİRSEANU, D. 377. *Sus opincă pînă poți, Că mai am vro doi, trei zloți.* DOINE, 49. *Geaba vii, geaba te duci, geaba rupi cele opinci.* ȘEZ. I, 219. *Fiecare singur știe unde îl strînge opinca.* ZANNE, P. III, 261. *Am două covășele: Ziua-s pline, noaptea-s goale (Opincile).* GOROVEI, C. 259. ◇ E x p r. **A fi opincă hîrzobată** = a fi om de nimic. ZANNE, P. III, 262. **C-un pantof și c-o opincă** = luat prin surprindere, nepregătît. Cf. id. ib. 267. **A-l**

strînge (pe cineva) **opinca** = a avea un necaz. Cf. id. ib. **A călea** (pe cineva) **pe opinci** = a atinge pe cineva cu vorba; a jigni. Cf. id. ib. 260. **A întinde** (pe cineva) **ca pe o opincă scurtă** = a bate (pe cineva) foarte tare. Cf. id. ib. 262. **A pune cuiva** (sau **a-i da cu**) **opinca (în obraz)** = a trage pe sfoară pe cineva, a păcăli; a face de rușine. *Ne-a pus opinca în obraz.* I. GOLESCU, C. I. *Măi, măi, măi... să nu-mi fi pus opinca berbantu cel de Pepelea?* ALECSANDRI, T. 832. *Să nu-mi pui opinca-n obraz.* ȘEZ. II, 73, cf. ZANNE, P. III, 263. **A sparge dracul opincile** = a nu-i mai merge cuiva, a i se înfunda. *Dar o să spargă dracu opincile și parcă văz pe Dumitrăchită al dumneavoastră bătut la falangă.* FILIMON, O. I, 232. **A umbla cu opinci de fier** sau **a rupe trei perechi de opinci de fier** = a umbla mult. *Numai atunci vei da cu mîna de mine, cînd vei rupe trei perechi de opinci de fier... căuțindu-mă.* ISPIRESCU, L. 55, cf. ȘEZ. II, 75, ZANNE, P. III, 262. **Pe unde și-a spart dracul opincile** = departe. ZANNE, P. VI, 601. **Opinci rupte și zile pierdute**, se zice despre un lucru neterminat sau nereușit pentru care s-a depus multă străduință. Cf. id. ib. III, 261.

2. Fig. (La sg.) **Țărănime**. *Num' opinca, sărăcuța, Numa ea nu ne-a-nșelat.* BOLLIAC, O. 191. *A țării lege Pe domn chiar și din opincă ne dă voie a-l alege.* ALEXANDRESCU, O. I, 265. *Toți banii din țara noastră poartă, moșule, pe sine Semnul furilor ce-i pradă, printre lacrimi și suspine, De la noi, de la opincă, de la omul cel sărman.* HASDEU, R. V. 15. *Despot, sîntem țărani. Nu vindem țara noastră, nici cugetul pe bani...* *Opinca îți azvîrle pomana înapoi.* ALECSANDRI, T. II, 189. *Acum sîntem chemați a purta împreună, tot noi, opinca, o stîncă pe umerele noastre.* CREANGĂ, A. 167. *Și pregătind cu-ncetul mărețul viitor Vei ridica opinca la rangul de popor.* MACEDONSKI, O. II, 191. *El îi băgase în cap lui Mavrogheni ăla să se dea de partea opincii împotriva boierilor.* CAMIL PETRESCU, O. II, 713. *Opinca nu mai are pe nimeni în adunarea dumneavoastră.* PAS, L. I, 36. ◇ E x p r. **De la vlădică pînă la opincă** = din toate clasele sociale, toți. *Ni spuneai dinioarea că de acum toți au să iei parte la sarcini, de la vlădică pînă la opincă.* CREANGĂ, A. 167. **A fi din opincă** = a fi de origine țărănească. Cf. SCL 1953, 120.

3. (Regional) Bucată de lemn montată sub stîlpul de susținere ai unei galerii de mină, cînd terenul din galerie este instabil. Cf. DL, DM. ◆ Opritoare de fier la căruță. Cf. LEXIC REG. 114.

4. (Regional) Fierul plugului (Ostra — Cîmpulung Moldovenesc). A VI 3.

5. (Regional) Bucată de slănină. Cf. ALR II 4 140/219, 228.

6. Art. Numele unui dans popular. Cf. PAMFILE, J. III, 10, VARONE, D. 120, SEVASTOS, N.

282. ♦ Numele unui joc de copii cu pietricele. Cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: *opinci*.

— Din bg. **опинѣк, опинка**.

OPINCĂREASĂ s. f. (Rar) Opincăriță. Cf. TDRG.

— Pl.: *opincărese*.

— **Opincar** + suf. *-easă*.

OPINCĂRIE¹ s. f. (Rar) Meseria de opincar. Cf. LM, BARCIANU, ALEXI, W., SCRIBAN, D.

— **Opincar** + suf. *-ie*.

OPINCĂRIE² s. f. (Rar) Atelier în care se confecționează sau magazin în care se vînd opinci. Cf. ȘAINEANU. Știa niște prăvălii cu tot soiul de marfă de îmbrăcăminte și încălțăminte: opincării, pînzării, abagerii cu zăbune. CAMIL PETRESCU, O. II, 451.

— Pl.: *opincării*.

— **Opincă** + suf. *-(ă)rie*.

OPINCĂRIME s. f. (Rar) Țărănime. Cf. JIPESCU, O. 5, 72, DDRF, TDRG, PASCU, S. 141, SCL 1953, 121.

— **Opincar** + suf. *-ime*.

OPINCĂRIȚĂ s. f. (Rar) 1. Soție de opincar (1); femeie care vinde opinci (1). Este lângă casa Făgărășoae opincăriței (a. 1742). URICARIUL, V, 314/12.

2. Țărăncă. De s-or lumina opincării și opincăriții, nu e rău, JIPESCU, O. 105.

— Pl.: *opincărițe*.

— **Opincar** + suf. *-iță*.

OPINCUȚĂ s. f. 1. Diminutiv al lui *opincă* (1). Îmi scuturai cît mai bine opincuțele și sării lângă dînsul în căruță. CODRU-DRĂGUȘANU, C. 7. Astăzi horele sînt pline! Crape-mi sura opincuță, și să mor în joc cu tine Mario, Măriuță! ALECSANDRI, P. I, 70. Încălțați cu opincuțe. CREANGĂ, A. 75. De la șapte ani în sus... pe cap li se pune căciulă (cucimă), iar în picioare cioboțele sau opincuțe. MARIAN, I. 66, cf. DDRF. Venea fugind de-i scăpăra opincuțele. BUJOR, S. 172. Se arată pe drum un băiețel... încins cu brîușor roș și încălțat cu niște opincuțe mititelemititele. SADOVEANU, O. VII, 333. Purta opincuțe. Pe trușor, țundră aspră. STANCU, R. A. III, 156. Picioarele lui treceau printre opinci ca broaștele, printre papucași și opincuțe de copii. CAMILAR, N. II, 317. Oi lua o sermăncuță Care poartă opincuță. ALECSANDRI, P. P. 363. Place-mi fata sărăcuță, Că umbli vara descultă și iarna cu opincuță. JARNÍK-BİRSEANU, D. 437, cf. T. PAHAĞI, M. 119, ALR II 3 343/414.

2. Art. Numele unui dans popular. Cf. VARONE, D. 120.

— Pl.: *opincuțe*.

— **Opincă** + suf. *-uță*.

OPINIĂ vb. I. Tranz. (Rar) A opina. Cf. BUL. FIL. I, 177.

— Prez. ind.: *opinez*.

— V. *opinie*.

OPINIE s. f. Păreră, judecată, idee. Să muncească a birui opiniia acelu mare. FN 152. Am foarte bună opinionă de sentimenturile voastre. CALENDARIU (1794), 30/21. Opiniile sau cugetările ceale theologhicești. MOLNAR, I. 116/12. Trebuie să-și arate opinia sau cugetul său. MAN. INV. 202/5. Despre opinia publicului nu voi putea nimic a-ți spune. GTN (1836), 108¹/31. Dacă împărtășești opinia mea, pune să tragă o copie. ALECSANDRI, S. 116. Acel întăi gînd l-au țintit la fiiul său a căruia simțimînt, opiniune și curaj i erau bine cunoscute. ASACHI, S. L. II, 57. Opinia a lumii Prea slab ne-nfiorează. I. VĂCĂRESCUL, P. 54/26. Mai mult decît o mie de bărbați din toate clasele, de toate opiniile... se adunară (a. 1848). URICARIUL, X, 5. Trebuie să depărtăm opiniunile contrarii. LĂZĂRESCU, S. 26/27. Petru Maior... trece în opinia ardele-nilor înaintea lui Șincai. RUSSO, S. 45. După mai multe opinii... o idee satanică veni unuia în minte. NEGRUZZI, S. I, 12. Căta să priimească haina, ca să nu-și strice opiniunea de galantom ce avea fetele despre dînsul. FILIMON, O. I, 148. Pentru susținerea opiniei noastre vom cita... cîteva exemple. MAIORESCU, CR. I, 107. Știți care este opinia mea în privința revizuirii? CARAGIALE, O. VI, 132, cf. DDRF, ȘAINEANU. Omul nu mai zise nimic, deoarece opinia lui era deja formată. D. ZAMFIRESCU, V. T. 94. Am fost fericit cînd am găsit... într-un critic străin, pe care-l stimez, confirmarea opiniei mele. IBRAILEANU, S. L. 93, cf. SEVERIN, S. 109. În general, ceea ce ne interesează mai mult e opinia mediului social din care facem parte. RALEA, S. T. II, 114. Acest coleg, pe care îl prețuia, nu exprimase nici o opinie. PEDA, R. 148. O mare amploare va trebui să capete lupta de opinii, ca mijloc eficace și stimulator al lingvisticii noastre actuale. L. ROM, 1959, nr. 4, 8, cf. ZANNE, P. VIII, 75.

◇ *Opinie* (sau *opiniune*) *publică* v. p u b l i c.

◇ *E x p r.* **A face opinie separată** = a susține o părere deosebită de cea a majorității; a nu se alătura părerii majorității. În ședință, Guță Mereuță făcea opinie separată. C. PETRESCU, C. V. 265. Ți-am mai spus-o, să nu-mi mai faci opinie separată, dar vād că n-ascuți de loc! LĂNCRĂNĀN, C. II, 391.

— Pl.: *opinii*. — Și: (ieșit din uz) **opiniune**, (neobișnuit) **opinionă** s. f.

— Din lat. *opinio*, *-onis*, fr. *opinion*.

OPINIÓNĂ s. f. v. *opinie*.

O PINIUNE s. f. v. **opinie.**

OPINTEĂLĂ s. f. 1. Sforțare mare, efort; opintire. După opintele grele . . . , agiunsă de a trece apele. ASACHI, S. L. II, 19, cf. POLIZU, BARONZI, L. 99, LM. Venea dispre țîrg, cu un car nou, ce și-l cumpărase chiar atunci și pe care-l trăgea cu minele singur, la vale cu propele și [la] deal cu opintele. CREANGĂ, P. 40. Trebuia, firește, să fie considerată de poporul întreg ca o ultimă opinteală a politicienilor pentru păstrarea privilegiilor oligarchiei. CARAGIALE, O. V, 179. Era să mai facă o opinteală ca să prinză pe voinic să mi-l facă mici fărîmi; dară încremeni locului. ISPIRESCU, U. 124. Țara geme-n opinteli, Vodă-ncheie socoteli. BACALBAȘA, în LIT. ANTIMONARHICĂ, 110, cf. DDRF, ȘĂINEANU, BARIANU, ALEXI, W., TDRG. Cu opinteli și cu sudori îl prăvăli la deschiderea de sus a viroagei. GALACTION, O. 296. Au auzit . . . vocea lui Cristofovici întretăiată de icnete și opinteli. GALAN, Z. R. 301. La deal tot cu opintele și la vale cu oprele. MARIAN, SA. 269. Trăgînd zdrăvăn, după cîteva opinteli, cîrligul se rupe. ȘEZ. VII, 26. Șaisprezece opintele, Două scîrțiele și-un țuțui după ele (Plugarii, boii și plugul). PAMFILE, A. R. 56. Opt opintele și patru izbele (Berbecii cînd se bat). GOROVEI, C. 21. ♦ L o c. a d v. **Pe opinteală** = din răspuțeri, cu efort. Iacă dealu înainte . . . s-o luăm la fugă . . . să suim culmea într-un zbor . . . O dată cu toții, pe opinteală. ALECSANDRI, T. 52.

2. (Rare) Ghiont, lovitură, izbitură. Omul, aflînd de la drac toate leacurile, îi mai dete cîteva opinteli și apoi îl făcu scăpat. ȘEZ. XIII, 171.

— Pl.: opinteli și (învechit și regional) opintele.

— **Opinti** + suf. -eală.

OPINTI vb. IV. 1. Refl. (Despre ființe)

A face un efort pentru a împinge, a urni, a ridica ceva; a-și încorda puterile, a se sforța. Faurul . . . să-și înfierbînteaze ciocanul și să se opintească cît va putea să lovească. MINEIUL (1776), 120^{ri}/22. Se opintea la fugă, ca să adămănească pre greci a fugi după ei. MAIOR, IST. 212/23. C-o piatră s-opinte Să deie. BUDAI-DELEANU, T. V. 142. Opintindu-să, trăsnește copaciul. BELDIMAN, N. P. I, 104/3. Ieșii de la amicul meu și mă opintii a păstra curagiul. CODRU-DRĂGUȘANU, C. 131, cf. POLIZU. Boi plāvani în cîte șese trag, se opintesc în juguri. ALECSANDRI, P. III, 41. Bătrînul Demiurgos se opintește-n van. EMINESCU, O. I, 64. Se opintea să răspundă bine. CREANGĂ, ap. DDRF. Îl înhăță de hartanele zăbulului, opintindu-se să-l dea pe spate. DELAVRANCEA, ap. CADE. Aprigii năvălitori se opintesc să răzbată înainte. VLAHUȚĂ, ap. CADE, cf. DDRF. Boii, frați de plugărie, trag, se opintesc în jug. BELDICEANU, P. 64, cf. ȘĂINEANU, BARIANU,

CIANU. Simțeam deci foarte cumplit greutatea sarcinilor mele; mă opinteam la purtarea lor cu virtute. SBIERA, F. S. 316, cf. ALEXI, W. De trei ori m-am opintit s-o trag și n-a vrut să iasă! DELAVRANCEA, O. II, 153. Pisicuța se opintea din greu și răsufila des. HOGAȘ, M. N. 159. Ne opinteam să alunecăm în curtea gazdei. CIAUȘANU, R. SCUT. 14. Toți urcară în trăsura și caili se opintiră în ștreanguri, pe drumul desfundat. C. PETRESCU, I. II, 136. Baciul, opintindu-se a treia oară, îi zdrobi feasta. SADOVEANU, O. IX, 178. Găman se opinti în manivelă. STANCU, R. A. III, 80. Însoțitorul se opinti și se încărcă gemînd. Agentul luă ce mai rămăsese. PEDA, M. 158. Directorul venise mai devreme ca de obicei și șoferul se tot opintea să bage mașina în curte. V. ROM. iunie 1958, 28. Boii s-au opintit scurt. LĂNCRĂNAN, C. III, 156. Cînd dă să zboare, nu poate; se mai opintește, dară nu poate, că tocmai acum începură beuturile să-și arete puterea. SBIERA, P. 69. Din inimă s-opintea, Fluiera de răsuna Codrul. ȘEZ. IV, 130. Cu biciul că mi-și pocnea, Iepele se opintea, În patru părți se izbea și în patru-l despărtea. CĂTANĂ, B. 31. S-a opintit o dată în ușă și a intrat cu ușă cu tot în casă. PAMFILE, C. 48. Marcu iute să scula, Paloș din teacă scoțea și o dată s-opintea. Cînd cu paloșul că da, Grînda casei o tăia. PĂSCULESCU, L. P. 268. cf. 291, com. din STRAJA — RĂDĂUȚI, NOVACOVICIU, C. B. I, 15. ♦ Fig. El se opintește la cuvîntul „kara“ . . . și, oprindu-se aci, găsește numele anticului popor carii din Asia Mică. HASDEU, I. C. I, 156. Un fuior de fum albăstrui se opintește să se înalțe dintre crengile pomilor. REBREANU, I. 10. Trenurile se opinteau pe liniile infundate. PAS, Z. IV, 47. ♦ I n t r a n z. El să-nhierbinte ciocanul în foc și să opintească cu ciocanul cît poate să lovească de tare. DOSOFTEI, V. S. octombrie 75⁺/3, cf. ANON. CAR., KLEIN, D. 252, BUDAI-DELEANU, LEX. Se zgîriase opintind să ridice pe femeia adormită. GHICA, ap. CADE. Oarță înfîgea virful cazmalei dedesubt sau opintea cu umărul. C. PETRESCU, R. DR. 56, cf. BL VI, 79. Opintea toii mereu, Opintea și sufla greu, Și cotiga scîrțîia și calea se-ngreua. ALECSANDRI, P. P. 98, cf. GRAIUL, I, 65. Patru bat, Opt opintesc, Mii și sute se clătesc (Berbecii cînd se bat). GOROVEI, C. 21. (Fig.) Încă opintie nemții să fie Dunărea hotar, dar n-au priimit turcii. NECULCE, L. 142.

2. T r a n z. (Regional; complementul indică un animal) A sili, a forța să pornească, să meargă mai repede. Opintindu-și calul, s-au aruncat în mijlocul vrăjmașilor. IST. CAROL XII, 36^v/25. Bici de sîrmă el scoțea și pe negrul opintea, Șapte stînjini că sărea. ALECSANDRI, P. P. 107. Ajungînd la turn, își opintește Cenușoța calul și sare mai sus decît toți ceilalți. MERA, L. B. 127. ♦ (Complementul indică o persoană) A forța, a sili, a obliga. Iar Mălai au opintit pre noi să giurăm cu oameni buni (a. 1653).

IORGA, S. D. XXI, 259. *Păcat că nu l-am opintit mai sus cu tirgu.* ALECSANDRI, T. 270.

3. **Tranz.** (Complementul indică o povară) A ridica făcînd un efort, a sălta cu greutate. *Bărbații au opintit sus povara destul de ușoară.* SADOVEANU, O. X, 651. *Mihu deodată în loc se oprește, Pe Ianuș sucește, Sus îl opinteste, Gios încă-l izbește.* ALECSANDRI, P. P. 67. *Buzdugan lua și mi-l opintea și mi-l învîrtea și mi-l azvîrtea.* TEODORESCU, P. P. 494. \diamond **Refl. recipr.** *Ei de brîie s-apucau și la luptă se luau. Cînd în loc mi se-nvîrteau, Cînd în sus se opinteau.* id. ib. 25.

4. **Refl.** (Rare) A porni cu hotărîre; a se repezi, a se năpusti. *Hai! Înlăuntru! porunci răgușit ofițerul, și ne opintirăm fuga spre ușa care, într-o clipă, fu ridicată din țîțini.* REBREANU, NUV. 141.

5. **Refl.** (Regional) A vomă. Cf. A II 6, com. din SEBEȘ.

— **Prez. ind.:** *opintesc.* — **Și:** *obintî vb. IV.*

IORGA, S. D. XXI, 259.

— Cf. slavon. **опятъ** „îndărăt, înapoi“.

OPINTIC s. m. 1. Numele unei plante erbacee cu flori galbene, reunite cite două sau cite cinci într-o mică inflorescență în virful tulpinii; crește prin locuri uscate, prin livezi și poieni, la marginea pădurilor (*Hieracium auricula*). Cf. PANTU, PL.

2. (Prin Mold. și Bucov.; mai ales la pl.) Nume dat mai multor specii de ciuperci comestibile (ȘĂINEANU, DAMÉ, T. 188, H I 97, III 324, XII 302, ȘEZ. III, 83, XV, 97, I. CR. III, 43, ALR II 6 404/414, 514, 551), cu tulpina cărnosă, uneori ramificată, de culoare alb-gălbui sau roșcat-cărămizie; crește vara și toamna prin păduri de fag și de brad: a) ghebe (*Armillaria mellea*). Cf. SCRIBAN, D., COMAN, GL.; b) rămurile (*Clavaria botrytis*). Cf. SCRIBAN, D.; c) creasta-cocoșului (*Clavaria flava*). Cf. BIANU, D. S., DM; d) laba-mîței (*Clavaria caralloides*). Cf. BIANU, D. S., DM; e) rișcov (*Lactarius deliciosus*). Cf. GHEȚIE, R. M., BĂRCIANU, ALEXI, W., BIANU, D. S., TDRG.

— **Pl.:** *opintici.*

— Etimologia necunoscută.

OPINTIRE s. f. Acțiunea de a (se) opinti; sfortare, efort. *Îi făcură cea de pe urmă opintire, toată națiunea, bătrîni și tineri... s-au adunat sub steaguri.* ASACHI, S. L. II, 9. *Pe urmă, cu toate opintirile, bicele, strigătele, am început a merge.* NEGRUZZI, S. I, 307, cf. LM. *După grozave opintiri și cu pierderea a mii de soldați, își termină faimoasa a doua trecere peste Balcani.* MAIORESCU, D. II, 111. *Amîndoi se apucară de poarta ruginită în țîțini și, după citeva opintiri, o închiseră.* SLAVICI, N. II, 40, cf. 187. *Curaj ne trebuie numai, puține opintiri ș-om fi făcut un bine întregii omeniri.* I. NEGRUZZI, S. II, 14,

cf. DDRF, ȘĂINEANU, BĂRCIANU, ALEXI, W., BIANU, D. S. *Cu o opintire deznădăjduită, se sculă în picioare, răsturnînd scaunul.* HOGAȘ, M. N. 148. *În stradă apoi m-am liniștit de-a binelea și am înțeles limpede că opintirile mele sînt zadarnice.* REBREANU, NUV. 182. *Dintr-o opintire, săltă de pe-o poliță a vagonului o legătură de cărți.* MIRONESCU, S. A. 131, cf. BRAD, O. 137. *Parcă mi-aș fi smuls vorbele cu cleștele din gură, pe fiecare în parte, cu cite-o opintire.* LĂNCRĂNȚAN, C. III, 79. *Și să fi văzut opintiri, să fi văzut sărituri.* MERA, L. B. 125.

— **Pl.:** *opintiri.*

— **V. opinti.**

OPINTITÓR s. n. Prăjină cu care se împinge luntrea de la mal. Cf. ȘĂINEANU, D. U., DAMÉ, T. 126.

— **Pl.:** *opintitoare.*

— **Opinti** + suf. *-tor.*

OPINTITURĂ s. f. (Rare) Sfortare, opinteală (1). *Calul dintr-o opintitură fu tocmai în slava cerului.* POPESCU, B. II, 21.

— **Pl.:** *opintituri.*

— **Opinti** + suf. *-tură.*

OPION s. n. v. **opiu.**

ÓPIS s. n. Listă de acte, registru, indice, inventar. *Logofeția n-au lipsit... a cerceta... arătatele mai jos documente, pe care epitropia dupre opisul alăturat pe lângă anafora ea i le-au înfătoșat (a. 1844).* URICARIUL, III, 45. *Opis de documenturile ce înfătoșăz (a. 1846).* BUL. COM. IST. IV, 82, cf. POLIZU, CIHAC, II, 228, LM, DDRF, TDRG, SCRIBAN, D.

— **Pl.:** *opise.*

— Din rus. **опись**.

OPISĂ vb. I. **Tranz.** A întocmi un opis, a face evidența actelor cuprinse într-un dosar.

— **Prez. ind.:** *opisez.*

— **V. opis.**

ÓPIU s. n. Substanță narcotică toxică, extrasă din capsulele unei specii de mac și folosită în industria farmaceutică pentru alcalozii (morfină, papaverină etc.) pe care îi conține; fumată, provoacă stări de halucinație vătămătoare organismului. **V. a fi on.** *Picături de opion asemenea sînt de folos la această întîmplare.* CR (1831), 142²/15. *Britanii... ducea pînă acum mulțime de opium la Canton.* GT (1839), 164²/7, cf. BULETIN, F. (1843), 171²/34. *Luă o lingură, o umplu dintr-o stecluță și o înghiți. În stecluță era opiu.* NEGRUZZI, S. I, 209, cf. FILIMON, O. II, 169. *Vom lua și noi ceaiul și vom fuma opiul.* CARAGIALE, O. V, 342. *Și pe-al meu chip, ce-n umbră zace, Un fel de vis de opium trece.* MACEDONSKI, O. I, 188, cf.

DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU. *Se mai samână mult mac. Din el se face un fel de otravă (opium).* MEHEDINȚI, P. 24, cf. ALEXI, W. *Opiu este solubil în apă.* BIANU, D. S., cf. NICA, L. VAM. 177. *Nu fumez egiptiene. Sînt prea slabe și conțin opiu.* C. PETRESCU, I. I, 6. *Opium se scoate din capetele de mac.* VOICULESCU, L. 204. *Am avut o insomnie feerică, așa cum trebuie să fie cînd iei opiu.* CĂLINESCU, C. 226, cf. MACAROVICI, CHIM. 611. ◇ Fig. *Inchise cartea, cerîndu-și scuze.* — *Manie, Comșa! Asta e opiul meu.* C. PETRESCU, I. II, 103.

— Și: **ópium**, (invechit, rar) **опион** s. n.

— Din lat. **opium**, fr. **opium**. — **Opion** < ngr. **όπιον**.

OPIUM s. n. v. **opiu**.

OPÍRLIE s. f. sg. (De obicei art.; în superstiții) Numele unei sărbători care cade în ziua de 23 iulie și în care nu se lucrează de teama incendiilor; pălie. Cf. CANDREA, F. 212, MUSCEL, 80, PAMFILE, S. V. 215, CADE, H XI 236, ALRM II/I h 272.

— Cf. pălie, pírlî, bg. **опърля** „a pírlî“.

OPÍRTĂ s. f. (Regional) Bocceua pe care o duc femeile pe cap (Chizătău — Lugoj). ALR II/I MN 148, 3 928/76.

— Pl.: **opírte**.

— Din scr. **oprta**.

OPLEÁN s. n. 1. Fiecare dintre cele două lemne transversale care leagă și fixează tâpile săniei; (regional) scaun, slai. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., ȘĂINEANU, DAMÉ, T. 21, 23, ALEXI, W., TDRG. *Sania cu oplene e grea de condus.* PAMFILE, J. I, 73, cf. id. I. C. 103, PĂCALĂ, M. R. 456. *Izbi într-o parte cu piciorul sania cu oplene și-o împinse la gura podului cu fin.* SADOVEANU, O. X, 545, cf. BL I, 38. *Alecu a scos sania cea mare cu oplenele groase.* CAMILAR, C. 37, cf. COM. MARIAN, ȘEZ. V, 115, IX, 75, VICIU, GL. *Săniuța luneca, Săniuța cu oplene.* I. CR. IV, 154, cf. COMAN, GL. 16, ALRM SN I h 241, ALR II 5 642, ib. 5 647, A I 22, II 12, III 19, V 14, 15, 33, VI 3, 26, IX 2, com. din POIANA — VAȘCĂU.

2. (Regional) Bucată de lemn transversală care leagă în partea dinapoi cele două lemne lungi ale căroaiei. Cf. H XVII 234.

3. (Regional) Podul osiei carului. Cf. ALRM SN I h 225, A III 5.

4. (Regional; la pl.) Drugii care alcătuiesc scheletul de susținere a unei încărcături mari mari la car. Cf. PAMFILE, A. R. 141.

5. (Regional) Talpa războiului de țesut (Zimnicea). Cf. ALRM SN I h 301/899.

— Pl.: **oplene** și (regional, m.) **opleni** (DAMÉ, T. 22, TDRG, PAMFILE, I. C. 154, com. MARIAN, VICIU, GL., ȘEZ. V, 115, ALRM SN I h 240/928,

ib. h 301/899, ALR II 5 642), **opleanuri** (ALR II 5 642/102). — Și: (regional) **holpeán** (REV. CRIT. IV, 144, A I 17, 23, 24, pl. **hopleni**) s. m.; **oplén** (A II 12, III 19) s. n.; **opleánă** (TDRG, BL I, 38, ALR II 5 642/95) s. f.

— Din bg. **оплен**.

OPLEÁNĂ s. f. v. **oplean**.

OPLÉN s. n. v. **oplean**.

OPLENIȚĂ s. f. (Regional) Crucea săniei. Cf. ALR II 5 647/47, ALRM SN I h 241, A I 13, 20, 26, 31, 34, 35.

— Accentuat și: **opléniță** (A I 12), **ópleniță** (A I 31, 35). — Pl.: **oplenițe** și (rar) **opleniți** (ALR SN II h 358/310).

— **Oplean** + suf. **-iță**.

OPLEȘEĂLĂ s. f. v. **oploșeală**.

OPLEȘÍ vb. IV v. **oploși**.

OPLÓȘ s. n. (Prin Mold.) Oploșire. SCRIBAN, D.

— Pl.: **oploșuri**.

— Postverbal al lui **oploși**.

OPLOȘEĂLĂ s. f. (Rare) Adăpost. *Fata s-a gândit să-și facă oploșeală în scorbora copacului.* N. A. BOGDAN, ap. DDRF, cf. TDRG.

— Pl.: **oploșeli**. — Și: **opleșeală** s. f. SCRIBAN, D.

— **Oploși** + suf. **-eală**.

OPLOȘÍ vb. IV. 1. R e f l. A-și găsi refugiu, a se pune la adăpost, a se aciua, a se pripăși. *Cu multă rugămente și giuruită cătră hinul său s-au oploșit în vicleană făgăduința lui.* M. COSTIN, O. 72, cf. CIHAC, II, 229. *Pe vremea aceea se oploșise la casa noastră un turc cu numele Ali.* CONV. LIT. XIV, 201. *Ca băiet străin... s-a oploșit de la o vreme într-un sat mare și frumos.* CREANGĂ, P. 139, cf. DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W. *Se oploșise și el la grajd, fără ca să aibă nici o treabă.* DUNĂREANU, N. 118, cf. TDRG. *Cei dintâi înaintași ai lor n-au venit de-a dreptul din Galiția unde se oploșiseră pe la 1350.* IORGA, C. I. II, 194. *Se mai îndeletniceau... cu facere de așezăminte religioase, biserici sau mînăstiri, în care se oploșeau bolnavi sau nevolnici.* N. A. BOGDAN, C. M. 35. *Vine și se oploșește și el la schit.* AL LUPULUI, P. G. 29. *Dădea tircoale curții și de dragul Marioarei, și în speranța că se va putea oploși și dînsul pe-aici.* REBREANU, R. I, 175. *Mai bine încarcă ce au și trec hotarul, oploșindu-se undeva, în niște munți.* SADOVEANU, O. X, 77. *S-a oploșit la moara lui Papp.* T. POPOVICI, S. 358, cf. I. CR. IV, 306, com. din STRAJA — RĂDĂUȚI, ALR I 1 354/512, 554, A V 15, A VI 26. ◇ F i g. *Părinții noștri aveau de unde, căci sărăcia nu se oploșise*

încă la ușa lor. CREANGĂ, A. 104. Nu în Iberia... se putea oploși și cultura ce emigrase din Bizanț. IORGA, L. I, 27. Această superioritate... se oploși... într-un ascunziș obscur al sufletului. C. PETRESCU, O. P. I, 78. Nu se mai oploșește norocul la casa ceea. I. CR. IV, 233.

2. **Tranz.** A adăposti, a găzdui. Cf. CIHAC, II, 229. Orice venetic, în țara asta, este oploșit de dumneavoastră. CREANGĂ, A. 156. Ți-am zis să nu oploșești pe nebuna ceea, te-a gîtui într-o noapte. CONTEMPORANUL, VI₂, 114, cf. DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W. Birlogul lui, unde-și oploșea și o țiitoare, era alături de clasa noastră. CIAUȘANU, R. SCUT. 15, cf. ȘEZ. III, 83. ♦ A crea (cuiva) o situație; a căpătaui. Cum? Oamenii mei de credință, pe care i-am oploșit în slujbe...? SADOVEANU, O. X, 138. ◇ Refl. Mai degrabă învață un meșteșug sau oploșește-te într-o slujbă. C. PETRESCU, C. V. 121.

— Prez. ind.: oploșesc. — Și (regional) **opleși** vb. IV. SCRIBAN, D., ALRM II/I h 367, ALR II 3420, ib. 3846/219.

— Etimologia necunoscută.

OPLOȘIRE s. f. Acțiunea de a (se) oploși; adăpostire; (regional) oploș. Cf. DDRF. Ocîrmuirea locală trebui să iei anumite măsuri... pentru oploșirea lor. N. A. BOGDAN, C. M.106.

— V. oploși.

OPLOȘIT, -Ă adj. Adăpostit, găzduit; aciuat, pripășit; ascuns. Mulți au perit atuncea de căzaci, oameni neștiutori ce sînt căzaccii oploșiți în ȕrg. M. COSTIN, O. 147, cf. DDRF. Mini de dimineață... ieșiți de-aici și vă duceți la Leonte Crețu, stînd oploșiți la pădurăria lui două-trei zile, pînă ce va trece acest val. SADOVEANU, O. XVII, 490. Văzură vacile rumegînd și vițeeii oploșiți lîngă ugere. STANCU, R. A. III, 208. Douăzeci și trei de case răzlețe, oploșite sub o curmătură de deal. V. ROM. iulie 1958, 15. ◇ (Substantivat) Mai toți au ramas la colibă; numai vro doi, trei oploșiți de-ai grecului ti ieșiră înainte. CONTEMPORANUL, VI, 98.

— Pl.: oploșiți, -te.

— V. oploși.

OPONÉNT s. m. Persoană care își exercită dreptul de opoziție (I 2); opozant. Cf. ȘĂINEANU. Opozițiunile la căsătorie se vor face în două exemplare subsemnate amîndouă de însuși oponenții sau de împuterniciții lor. HAMANGIU, C. C. 27, cf. BARCIANU. Această enunțare împărătească... determină pre unii din oponenți să voteze măcar budgetul statului. SBIERA, F. S. 247, cf. ALEXI, W. ◇ (Adjectival) Plata făcută de debitorii creditorului său, în urma unui sechestr, sau opozițiuni, nu este valabilă în privința creditorilor sechestranti și oponenți. HAMANGIU, C. C. 262, cf. BARCIANU. Este chemat la acest tribunal... spre a se cerceta ca inculpat-oponent într-un

proces corecțional. MON. OF. 1906, nr. 1, 27, cf. CADE, SCRIBAN, D.

— Pl.: oponenți.

— Din germ. **Oponent**.

OPOPANĂX s. n. v. **opoponax**.

OPOPONĂX s. n. Plantă erbacee mare, din familia umbeliferelor (*Opopanax chironium*); p. ext. rășină extrasă din rădăcina acestei plante și folosită în medicină și în parfumerie. Cf. NICA, L. VAM. 177, CADE.

— Și: **opopanăx** s. n. SCRIBAN, D.

— Din lat. **opopanax**. — **Opopanax** < gr. **δποπάναξ**.

OPÓR s. n. I. Partea de lîngă străgălie a podului osiei de car, umărul osiei; p. ext. străgălie. Și-ntreabă-i ce e bleavu, risteu, bulfeiu, oporu, cormana, că de ți-o ști, lasă! JIPESCU, O. 55, cf. DDRF. Cînd se innămolește carul, țărani zic că s-a innămolit pînă la opor. PAMFILE, I. C. 130, cf. DAMÉ, T. 8, TDRG, PASCU, S. 269, H IX 37, 144, 439, XIV 152, XVI 10, 396, RĂDULESCU-CODIN, I. CR. VII, 155, VIII, 89, ALRM SN h 224, com. din TURNU MĂGURELE. ◇ Loc. adv. **Pînă la** (sau **în**) **opor** = total, complet, pînă la refuz. Cf. DAMÉ, T. 8, PAMFILE, I. C. 130, ZANNE, P. V, 461.

2. (În expr.) **A pune opor** = (despre cai) a fi cu nărav; (despre oameni) a opune rezistență, a se împotrivi. Căii prinși la trăsura în mers se opresc din cînd în cînd, fiindcă numai cînd ti pornesc să vede dacă ei au „obiceiu să puie opor“. DR. V, 84, cf. BUL. FIL. II, 290, SCRIBAN, D. Puse opor că nu merge și pace. BOCEANU, GL., cf. PAȘCA, GL., ALR I 1110/856, A III 19.

— Pl.: **opoare**.

— Din bg. **онопа** „proptea, opritor“, ser. **opor** „pedică, obstacol“. Cf. p o a r ă.

OPORÍNTĂ s. f. (Regional) Oporniță. Cf. PAMFILE, I. C. 131.

— Pl.: **oporinte**. — Și: **oprîntă** s. f. id. ib.

— Cf. o p o r.

OPÓRNIȚĂ s. f. (Regional) Verigă de fier care leagă osia de perinocul carului. Cf. DAMÉ, T. 9, TDRG, PAMFILE, I. C. 131. ȘĂINEANU, D. U., H IV 279, XI 283, XVI 22, RĂDULESCU-CODIN, LEXIC REG. 83.

— Pl.: **opornițe**.

— **Opor** + suf. -niță.

OPORTÚN, -Ă adj. Care se întîmplă sau se face la momentul potrivit; adecvat situației, împrejurărilor; potrivit, nimerit, favorabil. Săvîrșesc tot lucrul în timpul cel mai scurt și mai oportun. I. IONESCU, M. 201. Crezură de cuviință a mai amîna întreprinderea pînă la

un moment mai oportun. HASDEU, I. V. 184. Nu veți avea timp oportun ca să puneți în lucrare această lege. MAIORESCU, D. II, 159, cf. 138, DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W. Chestia asta, fiind serioasă, nu trebuie adusă în discuție decât cu băgare de seamă și în momentul oportun. REBREANU, I. 134. Acest plan era tot ce putea fi mai rațional și mai oportun. OȚEȚEA, T. V. 285. Medită repede asupra mijloacelor oportune, pentru a scoate pe bătrîn din casă. CĂLINESCU, E. O. II, 50. ◇ (Adverbial) Nu credem oportun a se trata în literatura noastră prea tînără încă. MAIORESCU, CR. I, 45. S-a socotit mai oportun de a înlătura... toate notele indicătoare de autorii consultați. ODOBESCU, S. III, 501.

— Pl.: oportuni, -e.

— Din fr. *opportun*, lat. *opportunus*, -a, -um.

OPORTUNISM s. n. 1. Atitudine lipsită de principialitate a unei persoane care adoptă și aplică, după împrejurări, principii și păreri diferite. DICT.

2. Îndepărtarea de la poziția de clasă, de la lupta de clasă, adaptarea și subordonarea intereselor clasei muncitoare față de interesele și politica burgheziei. Lupta împotriva imperialismului este de neconcepție fără lupta împotriva oportunismului în mișcarea muncitorească. CONTEMP. 1953, nr. 328, 1/2, cf. DER.

— Din fr. *opportunisme*, rus. *оппортунизм*.

OPORTUNIST, -Ă s. m. și f. 1. Persoană lipsită de principialitate, care adoptă și aplică, după împrejurări, diverse păreri și principii. Cf. ȘĂINEANU, ALEXI, W. Urmașul său... era un nobil... un oportunist, care făgăduia tot calvinilor, pentru a fi sprijinit în alegerea sa. IORGA, L. II, 59. Ajustat mereu numai la ceea ce se cere în clipa prezentă, el e un oportunist. RALEA, S. T. II, 230. ◇ (Adjectival) Regele era oportunist în materie de religie. OȚEȚEA, R. 310.

2. Adept al oportunismului (2). Numai în urma luptei neîmpăcate împotriva oportuniștilor din rîndurile clasei muncitoare își poate păstra unitatea și disciplina. CONTEMP. 1953, nr. 355, 2/6. Te-ai purtat ca un oportunist, n-ai vrut să-i superi prea tare pe chiaburi. PREDĂ, D. 216. Oportuniștii se ridicau împotriva puterii centrale de stat proletare. LUPȚA DE CLASĂ, 1961, nr. 2, 111. ◇ (Adjectival) Au fost îndepărtați din partid... elemente... oportuniste, carieriste și alte elemente dușmănoase. GHEORGHIU-DEJ, ART. CUV.⁴ 203.

— Pl.: oportuniști, -sie.

— Din fr. *opportuniste*.

OPORTUNITĂȚE s. f. 1. Caracterul a ceea ce este oportun. Mă voi încerca acum a vă justifica oportunitatea și chiar necesitatea ei. MAIORESCU, D. I, 348, cf. DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W., SCRIBAN, D. O problemă care

se ridică de la început este oportunitatea acestui tip de dicționar. CL 1957, nr. 1—2, 309. ◇ L o c. a d v. Fără oportunitate = în mod nepotrivit, inoportun. Nu e fără oportunitate de a preciza... linia de la care începe creația artistică. LOVINESCU, M. 152.

2. Oportunism (1). Pe lângă politica așanumită de oportunitate, unii din ei născociră o nouă doctrină politică. SBIERA, F. S. 333.

— Din fr. *opportunité*, lat. *opportunitas*, -atis.

OPÓSUM s. m. Mamifer marsupial de mărimea unei pisici care trăiește în America de Nord și a cărui blană, cenușie, este foarte apreciată (*Didelphys virginiana*); sarigă. DICT. ◇ Blană (prelucrată) a acestui animal. Cf. CADE.

— Accentuat și: *oposum*. CADE. — Pl.: *oposumi*.

— Din fr. *opossum*, germ. *Opossum*.

OPOTERÁPIC, -Ă adj. (Rar) Care aparține opoterapiei, care se întrebunțează în opoterapie. Mărirea producției de medicamente opoterapice. LEG. EC. PL. 434.

— Pl.: *opoterapici*, -e.

— Din fr. *opothérapie*.

OPOTERÁPÍE s. f. Tratament aplicat în diferite boli și care constă în administrarea de sucuri, extracte sau pulberi de țesuturi, de organe sau de glande endocrine, în cazurile cînd substanțele respective lipsesc din organism. Cf. BIANU, D. S., VOICULESCU, L. 204, SCRIBAN, D., DL, DM, DER.

— Din fr. *opothérapie*.

OPOTREBLÉNIE s. f. (Rusism învechit) Folosire, întrebunțare. Ne-am îndemnat de le-am tîlmăcit numai pentru dragostea voastră, iar nu spre opotreblenie de obște (a. 1784). BV II, 299.

— Din rus. *употребление*.

OPOVÁÍ vb. IV v. *upovái*.

OPOVÓN subst. v. *puhoi*.

OPOZÁBIL, -Ă adj. 1. Care poate fi opus, care se poate opune. Articolul definit și adjectivele pronominale enclitice nu se exclud, nu sînt opozabile. SCL 1961, 164.

2. (Despre un drept, un act juridic etc.) Care trebuie respectat și de alte persoane decât de titularul dreptului sau de părțile litigante. Cf. DL, DM, DER.

— Pl.: *opozabili*, -e.

— Din fr. *opposable*.

OPOZABILITĂȚE s. f. (Jur.) Faptul de a fi opozabil (2). Grație caracterului de opozabilitate generală a proprietății, titlul de proprietate a dobîndit el însuși un caracter absolut. PR. DREPT, 240.

— Din fr. *oposabilité*.

OPOZĂNT, -Ă s. m. și f. **1.** Oponent. Cf. STAMATI, D., BARCIANU, ALEXI, W. *Speriat de popularitatea lui de opozant curajos și văzând în el un rival pretendent la tron, îl ținușe doi ani la închisoare.* CAMIL PETRESCU, O. II, 389. *Un curent sau o școală... își extind influența departe de locul de origine, stîrnind pretutindeni discipoli sau opozanți.* v. ROM. februarie 1960, 137.

2. (În țările cu regim parlamentar burghez) Persoană care face parte dintr-un partid sau dintr-un grup politic de opoziție. *Dacă așa fi fost vreodată opozant, înțeleg să fiu catatricsit.* ALECSANDRI, T. I, 377. *Acești trei d-ni... sînt opozanți sistematici.* MAIORESCU, D. I, 569. *Această scrisoare cade în mîna unui opozant, Cațavencu, care se folosește de ea ca de un instrument, pentru a fi ales deputat.* GHEREA, ST. CR. I, 340, cf. ȘĂINEANU. *Opozanții munteni vedeau în intimul lui vodă pe „un hoț”.* IORGA, L. II, 633. *A găzduit la un om de ispravă desigur, ca Sandu Buhuș, dar oricum, un opozant obstrucționist.* C. PETRESCU, O. P. II, 323. *Încălțămîntea ostașilor e proastă, spune mai departe opozantul.* PAS, L. 315. ◇ (Adjectival) *Sosește un băiat cu gazetele... Iau și eu două: una guvernamentală și una opozantă.* CARAGIALE, O. I, 244. *Porni din nou martirul nostru... Pe la gazetele-opozante, pe la ziare cu tiraj.* ANGHEL-IOSIF, C. M. II, 11. *Însemnările se încheiau după buna tradiție a oricărui ziar opozant.* C. PETRESCU, R. DR. 45.

— Pl.: opozanți, -te.

— Din fr. **oposant**.

OPOZÎT, -Ă adj. (Învechit) Opus, contrar. *Alt pîrâu... izvorește din partea oposită a plaiului.* I. IONESCU, M. 67. *Bathori, cu o armată de două ori mai mare, era așezat pe alt deal oposit.* BĂLCESCU, M. V. 620, cf. 12, ȘĂINEANU, BARCIANU. *Embrionul are două cotiledoane oposite.* GRECESCU, FL. 4, cf. ALEXI, W.

— Scris și: **oposit**. — Pl.: opoziți, -te.

— Din lat. **oppositus**, -a, -um, fr. **opposite**.

OPOZIȚIE s. f. **I. 1.** Raportul dintre două lucruri sau două situații opuse, contradictorii; deosebire izbitoare, contrast. **V. a n t i t e z ă.** *Cronicele române mă farmecă prin opozițiunea celor povestite în ele cu ceea ce se petrece în toate zilele înaintea ochilor mei.* F (1869), 110. *Raportul între judecățile afirmative și negative este de regulă un raport de opozițiune.* MAIORESCU, L. 58, cf. ODOBESCU, S. III, 29, DDRF, ȘĂINEANU, SEVERIN, S. 12. *Asemenea adverbe formează mai adesea opoziții sau corelații (susjos, aici-acolo).* PUȘCARIU, L. R. I, 147. *Se poate stabili chiar opoziția între nume și verb.* SCL 1950, 96. *Dar ce opoziție poate fi între indivizi care se aseamănă așa de mult?* RALEA, S. T. II, 73. ◇ **L o c. a d v.** **În opoziție cu... = spre**

deosebire de..., în contrast cu... Cf. BARCIANU.

2. Împotrivire, opunere, rezistență. Cf. ASACHI, I. 5/25, VALIAN, V. *Desperata opoziție a coloniștilor Moldovei.* IST. M. 44/12, cf. STAMATI, D., POLIZU. *Ion Vodă putu intra acum în București fără a fi întâmpinat cea mai mică opozițiune.* HASDEU, I. V. 95, cf. ȘĂINEANU, BARCIANU. *Opoziția antipapală s-a manifestat prin atacuri contra numirilor pontificale și contra fiscalismului.* OȚETEA, R. 304. *Ceea ce caracterizează leninismul este conținutul său profund creator, dialectic, opoziția sa neîmpăcată față de orice dogmatism.* LUPTA DE CLASĂ, 1954, nr. 1, 3. ◇ **L o c. v b.** **A face opoziție =** a se opune, a se împotrivi. *Mai nedomirită era coana Sofița de opoziția ce o făcea Aglaia.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 148. *Cînd vorbitorii fac opoziție, în discuțiune... lucrul să lămurește mai ușor.* SEVERIN, S. 14.

3. Poziție a două corpuri cerești care, privite de pe pămînt, se găsesc pe bolta cerească diametral opuse. Cf. ȘINCAI, INV. 138. *În opozițiune cu soarele.* BARASCH, M. II, 89. *Pentru observatorul de pe pămînt, numai planetele superioare pot să se afle în opozițiune.* CULIANU, C. 329, cf. 262, ȘĂINEANU, CADE, SCRIBAN, D.

4. (În vechea organizare judecătorească) Cale de atac a unei hotărîri în fața aceleiași instanțe, în cazul cînd hotărîrea a fost dată în lipsa celui interesat. Cf. ȘĂINEANU, CADE, SCRIBAN, D. ◆ Cale de atac, în cadrul anumitor proceduri de executare silită, adresată instanței care îndeplinește executarea. DER.

5. (Lingv.) Diferență, de obicei fonetică, cu sau fără valoare funcțională, dintre două unități lingvistice. DER.

II. (În țările capitaliste cu regim parlamentar) Totalitatea persoanelor care fac parte dintr-un grup politic potrivit partidului la putere; politica pe care o duce acest grup față de partidul la putere. *Massa opoziției s-au crezut îndestul de puternică.* CALENDAR (1850), 66/12. *În ce stare se va fi aflînd astăzi justiția... în marele principat al Transilvaniei, s-ar putea cunoaște din sus însemnata activitate a des memoratei opusețiuni.* BARIȚIU, P. A. III, 428. *Boierii rămasără totuși oligarșia de mai înainte, dînd în spinarea cîrmuirii greutatea și răspunderea stărei sociale, o tactică ce s-au înnoit în opozițiile din urmă.* RUSSO, S. 116. *Are să se scoale opozițiunea.* GHICA, S. 198. *Să vorbim serios de opozițiunea acestor domni.* MAIORESCU, D. I, 569. *M-a combătut opoziția și colo și dincolo.* CARAGIALE, O. VI, 151, cf. MACEDONSKI, O. III, 22, ȘĂINEANU. *Întîia grijă fu să se ducă la șeful opoziției.* BASSARABESCU, S. N. 171. *Cîțiva deputați din opoziție acuzau guvernul că n-a fost capabil să împiedice izbucnirea nemulțumirilor.* REBREANU, R. II, 22. *Mie îmi este indiferent dacă sînt din partidul nostru sau din opoziție.* C. PETRESCU, C. V. 108. *Prigoana contra celor din opoziție.*

ULIERU, C. 95. *Timp de zece ani oscilase când la stînga, când la dreapta, amenințînd, când de la putere, când din opoziție, cu o așa-zisă răscoală a maselor.* BENIUC, M. C. I, 24. *Trebuie să con-vorbim despre mutația fabricii și despre măsurile ce trebuie să luăm noi, opozițiunea!* T. POPOVICI, S. 273.

— Pronunțat: *-ți-e*. — Scris și: *opozitiție, opoziție* (ASACHI, I. 5/25, POLIZU). — Pl.: *opozitiții*. — Și: (ieșit din uz) *opozitițiune*, (neobișnuit) *opusețiune* s. f.

— Din lat. *oppositio*, *-onis*, fr. *opposition*, germ. *Opposition*.

OPOZIȚIONAL, -Ă adj., s. m. și f. I. Adj. Care se opune; opus, contrar. *Expresii opoziționale.* GRECESCU, FL. 6. \diamond *Complement circumstanțial opozițional* = complement circumstanțial care arată obiectul sau acțiunea care se opune celor exprimate prin subiectul, prin complementul sau prin predicatul propoziției. GRAM. ROM.² II, 199. *Propoziție circumstanțială opozițională* = propoziție subordonată care se opune conținutului regentei. ib. 331.

2. S. m. și f. (Rar) Opozant (2). *Ar fi fost și mai mulți din unele familii, dacă curtea nu ar fi șters pe toți opoziționali cei mai colțai; din aceștia însă tot au intrat cîțiva ca deputați.* BARIȚIU, P. A. I, 601.

— Pronunțat: *-ți-o*. — Pl.: *opozionali*, *-e*. — De la *opozitie*.

OPOZIȚIONIST, -Ă adj. I. Opus, contrar, potrivit. *Prin aceasta ea se situează într-un caracter permanent opoziționist . . . de contrazicere a ceea ce e curent și banal.* RALEA, S. T. II, 232, cf. III, 18.

2. Care face politică de opoziție. *Partid opoziționist.* DM.

— Pronunțat: *-ți-o*. — Pl.: *opozioniști*, *-te*. — De la *opozitie*.

OPOZIȚIUNE s. f. v. *opozitie*.

OPRĂC s. n. (Regional) Loc, ținut, meleag. *Și a mers el: Zi de vară Pînă-n sară, Cale lungă Să-i ajungă, pînă s-a pomenit pe alte opracuri, pe tărîmuri neumbrate, pe locuri necunoscute.* PLOPȘOR, C. 101.

— Pl.: *opracuri*.

— Etimologia necunoscută.

OPRĂVĂ s. f. (Prin Ban.) Întimplare, pățanie; ispravă. *Aceasta nu e oprava lui.* CALENDARIU (1794), 33/41, com. din ORAȚA.

— Pl.: ?

— Din scr. *oprava*.

OPRĂVÎ vb. IV. I. **Tranz.** (Învechit) A aranja, a stabili; a decide. *Va grăi . . . cu dinșii și va oprăvi* (a. 1600). DOC., ap. DHLR II, 519.

2. **Tranz.** (Învechit) A zidi, a ridica. (Refl. pas.) *Împărăția să oprăvuia în Ierusalim.* BIBLIA (1688), 243²/24.

3. **Tranz.** și refl. (Învechit și regional) A (se) termina, a (se) isprăvi. *Se-au oprăvit deodat[ă] cu moartea gîrdinarului* (a. 1600). DOC., ap. DHLR II, 520, cf. LEXIC REG. 49.

4. **Tranz.** (Prin Ban.) A păți. *Da păzești crastaveții, fată mare? — Îi păzesc că vin paserile și-i mîncă. — Tocmai așa am oprăvit și eu cu ei, dar de frică i-am băgat într-un vas ca să se mureze.* CĂTANĂ, P. B. II, 137, com. din ORAȚA.

— Prez. ind.: *oprăvesc*. — Și: (învechit) *oprăvui* vb. IV.

— Din slavon. *оправити*; scr. *opraviti*.

OPRĂVÎ vb. IV. **Tranz.** (Prin Ban.) A alunga, a goni. Cf. I. COSTIN, GR. BĂN. 150. *Ți-ai oprăvit oaspeții?* id. ib. \diamond (În descin-tece) *Cu săcurea ă-an snopit, Di la bitijug durerili am oprăvit.* ARH. FOLK. III, 123. \diamond **Intranz.** *Pentru ca să nu se facă mortul moroi „am audzit că oprăviește, numa nu știu cum fac“.* ib. 57.

— Prez. ind.: *oprăvesc*.

— Din scr. *otpraviti*.

OPRĂVÎT, -Ă adj. (Ban.) Trimis în altă parte, alungat; îndepărtat. Cf. NOVACOVICIU, C. B. I, 15. *Și ă-n lumi ă-am minat Și-n nouă otară oprăvici.* ARH. FOLK. III, 128, cf. 152.

— Pl.: *oprăviji*, *-te*.

— V. *oprăvi*².

OPRĂVUI vb. IV v. *oprăvi*¹.

OPRĂVUIRE s. f. Acțiunea de a *oprăvi*¹; ridicare, înălțare. *Dovedit lucru iaste că prin oprăvuirea cîrmei cea bună și înțeleaptă a mare cuvîinței Mării[i] tale fieștecare să îndăstulează de liniștea limanului înnălțimei tale* (a. 1720). BV II, 3.

— V. *oprăvui*.

OPREĂG s. n. v. *opreg*.

OPREĂLĂ s. f. I. (Învechit) Oprire (1). *Învăța . . . cu toată cutedzarea, neapăratu (fără opreală N. TEST. 1648, fără conținere BIBLIA 1688). COD. VOR. 106/2, cf. KLEIN, D. 65, BUDAI-DELEANU, LEX., POLIZU, DDRF, ALEXI, W., TDRG, SCRIBAN, D.*

2. (Învechit și popular) Piedică, obstacol în calea unei acțiuni, a unei realizări; interdicție. Cf. *opreliște*. *Să aibă a lua jupîneasa Maria de la Vasilie spătar și cartea lui Leon Voevod și alte cărți de la mîna lui . . . și opreală să n-aibă* (a. 1633). MAG. IST. I, 208/27. *De nu puteți și voi să veniți, pentru că v-au apucat acolo cevași oprială, voi ne trimeteți pre arcași.*

HERODOT (1645), 489. *De va hi nevoie de preot . . . atunci să n-aibă preotul canon de opreală, ce numai post* (a. 1652). GCR I, 161/14. *De cătră nimele opreală să n-aibă naintea cărții dumnii [i] meale* (a. 1669). BUL. COM. IST. V, 202. *Omul să aibă opreală trupului, fiecă să nu mănince.* FL. D. (1693), 41^r/18. *Cum va vrea să facă cu țara și cu ai țării și de nimeni opreală să n-aibă.* IST. T. R. 14, cf. LEX. MARS. 219. *Pentru ca să se puie opreală acestui obicei, . . . nimeni din străini să nu se mai însoare aici în pământul țării și să ia față de pămîntean* (a. 1764). URICARIUL, V, 338/1, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB. *De loc nu-i faci opreală!* I. VĂCĂRESCUL, P. 167/5, cf. CONACHI, P. 232, POLIZU, DDRF, ALEXI, W. *I-a cerut să se învoiască umblarea brașovenilor cu mărfurile lor . . . fără să se facă nimănu nici o opreală pentru marfa străină.* N. A. BOGDAN, C. M. 25. ♦ (Concretizat) Frină, piedică (la căruță, la car etc.). *La deal tot cu opintele și la vale cu oprele.* MARIAN, SA. 269. ◇ E x p r. **A scoate** (pe cineva) **din oprele** = a face (pe cineva) să-și piardă cumpătul, să se tulbure. *Două fete frumoșele Mi-a furat mințile mele . . . Una are ochi de mură Care inimele fură, Alta două viorele Ce te scoate din oprele.* POP., ap. MAIORESCU, CR. I, 34.

3. (Învechit și popular) Arest, închisoare. *Domnul . . . poruncește să fiți la opreală, nu doar că va să vă omoare, ci numai pînă va veni măriia sa* (inceputul sec. XVIII). MAG. IST. I, 366/2. *Iliiaș Vodă au cădzut la Rodoș la opreală.* M. COSTIN, O. 75. *Poruncit-au viziriul de i-au pus la opreală.* IST. T. R. 40, cf. N. COSTIN, L. 592. *Le lua bani, și-i punea la gros, adecă la opreală, dacă nu vrea să priimească caftan.* DIONISIE, C. 176. *Am șezut și la opreală* (a. 1822). IORGA, S. N. 183. *Un făcător de rele ce este pus la opreală în închisoarea de la Viena.* CR (1829), 138²/24, cf. I. GOLESCU, C. *Mă pusără la opreală pînă a doa zi.* GORJAN, H. II, 195/28. *Iată-mă-s, doamne, pusă la opreală.* CREANGĂ, P. 318, cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., DR. III, 432, TEODORESCU, P. P. 482. *Și pe Stanciu mi-l lega Cu alți cinci alătura, La opreală mi-i dădea.* PAMFILE, C. T. 60. ◇ (În superstiții) *Dacă ți-a murit vrîn copil și n-ai apucat a duce colacii cumătrului, să-i duci cînd vei face praznic de 40 zile, căci altfel sufletul copilului (mort) va fi ținut la opreală.* ȘEZ. III, 48. *Murind cineva, pînă ce moare altul după el, sufletul îi șade la opreală.* I. CR. IV, 214. ♦ Arestare; detențiune. *Auzind de venirea domnului și de opreala feciorilor săi, au ieșit întru întîmpinare cătră Craiova.* ȘINCAI, HR. III, 96/25. *Niște nenorociți soldați . . . sînt osîndiți a-și face aici opreala la care tribunalele militare i-au hotărît.* F (1889), 297.

— Pl.: opreli, (rar) oprele.

— Opri + suf. -eală.

OPRECE num. card. v. optsprezece.

OPREDELÉNIE s. f. (Rusism învechit) Decizie, hotărîre, decret. *Mi s-au arătat opredelenie departamentului întai, făcută în neființa mea și a documenturilor mele* (a. 1813). BUL. COM. IST. IV, 87, cf. T. PAPAHAĞI, C. L.

— Pl.: opredelenii.

— Din rus. **определение**.

OPRÉG s. n. (Ban., Transilv., Olt.) Piesă caracteristică portului popular femeiesc, alcătuită dintr-o bucată dreptunghiulară și îngustă de țesătură de care atîrnă fire groase de lînă sau de ață de diferite culori și care este purtată peste poale, în față și în spate sau numai în spate (v. **chițele** CIHAC, II, 289, LM, LIUBA-IANA, M. 17, MANOLESCU, I. 231, ȘĂINEANU, JAHRESBER. V, 327, TDRG, CADE, SCRIBAN, D., H IX 56, 86, 124, XVIII 146, 269, 278, BOCEANU, GL., L. COSTIN, GR. BĂN. 150, ARH. FOLK. III, 32, 57, 58, ALR II 3 323/2, 27, 36, 47, 53, 76, 105, 833, 836, ib. 3 352/2, 27), rar numai în față (v. **șorț**, **zadie** LM, SCRIBAN, D., ALR II 3 322/102) sau încrețită în jurul corpului ca o fustă (v. **vilnic** RĂDULESCU-CODIN, L. 127, H IX 135). Cf. ANON. CAR., BUDAI-DELEANU, LEX. *Caracteristica portului femeiesc sînt două catrințe de pănură, care se numesc oprege.* F (1866), 44. *În unele părți ale Banatului muierile își iau în semn de jeluire cîrpe (mărâmi) negre pe cap, denainte catrința neagră, iar denapoi opreg negru.* MARIAN, I. 404, cf. DDRF, MOLDOVAN, T. N. 56, BĂRCIANU, ALEXI, W. *Muirea în semn de jale poartă brîu și opreg negru într-un an.* DENSUSIANU, T. H. 254. *În părțile Almăjului . . . se poartă obicinuit „opreg dinainte și opreg dindărăt“.* MOLIN, R. B. 418. *Fetele . . . se îmbracă cu preferință cu oprege roșii.* PRIBEAGUL, P. R. 37, cf. H VI 233, IX 7, XVI 22, XVIII 26, 35, 77, 262. *Doamna, ca să n-o cunoască nimeni, s-a îmbrăcat cu opregi.* RĂDULESCU-CODIN, L. 97. *Muirea care erea mîi fudulă avea opreg negru.* VÎRCOL, V. 43. *Să bag[ă] o muier-n groapă și-i mătură groapa cu opregu.* ARH. FOLK. III, 57, cf. 58, ALR I 790/839, A III 2. ◇ (Regional) *Mazăre cu opreg* = soi de fasole cu bobul alb cu o pată neagră. Cf. H XVIII 102, com. din GIOAGIU — ORĂȘTIE.

— Pl.: oprege, (rar) opreguri, opregi. — Și: **opreág** s. n. H XVIII 26, 35.

— Din scr. **opreg**.

OPRÉLIȘTE s. f. 1. Piedică, obstacol în calea unei acțiuni; stavilă, zăgaz; poruncă sau măsură prin care se interzice ceva; interdicție, prohibiție. *Mîncările, băuturile fără de nice o oprealiște . . . au pierdut Sodomul.* VARLAAM, C. 310. *Văzind cum n-au nici o opreliște, au purces cu toate vasăle.* HERODOT (1645), 414. *Ai pus dară mie piciorul întru oprealiște și mi-ai păzit toate faptele.* BIBLIA (1688), 369¹/4. *Să aibi volnă . . . a pășuna bucatele dumisale mai sus pomenitului boiari, fără de nice o oprealiște de cătră nime*

(a. 1710). BUL. COM. IST. II, 196. *Opreliștea de la biserică* (a. 1762). IORGA, S. D. XII, XV, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Dragoș se luptă cu arșiță, săte, Dar în sfârșit calcă a morții opreliști, Ajunge la poala muntelui de cremine.* C. STAMATI, P. 222, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *Femeia cheltuia tot mai mulți bani, pe lângă toată opreliștea primarului.* AGIRBICEANU, A. 471. *El se simțea în stare să tragă măcar două treimi din voturi . . . dacă ridică opreliștea de pășune în pădurea statului.* C. PETRESCU, I. II, 143. *Viața îmi apărea uneori cam dificilă în mijlocul atîtor opreliști.* SADOVEANU, O. IX, 328. *El simte că se înăbușe în meschinul țirgușor, sub opreliștele sistemului țarist.* CONTEMP. 1949, nr. 164, 2/2. *Cu toată opreliștea stăpînirii . . . mulți negustori preferau, în loc de judecata Divanului, judecata mahalalei.* CAMIL PETRESCU, O. II, 94. *Spoitorii și țigăncile cu ghiocul n-aveau voie să stea în Țigănie . . . În opreliștea pentru spoitori și femeile cu ghiocul de-a se pripăși aci intra și un gînd de morală.* PAS, Z. I, 115, cf. I. CR. IV, 188. ♦ *Oprire, popas. Drumul de la Turnul Măgurele pînă la lunca Siretului a fost făcut de către voluntarul Gheorghe Dima pe jos, cu popasuri lungi și opreliști dese.* GALAN, Z. R. 58.

2. (Învechit) Reținere cu forța; arestare. *Pentru că locuitorii Novelor n-au voit să se numere între ostașii lui Petru, pre episcopul lor l-au oprit la sine, pentru care opreliște cetățenii Novelor încă au întirît pre Scribon solul lui Petru.* ȘINCAI, HR. I, 117/10.

3. (Regional) Loc unde se adună apa prin oprirea unei gîrle (CHEST. IV 42/66 b, ALR I 1843/343). ♦ Loc înaintea strungii, unde stau oile; staniște. Cf. A I 20.

— Pl.: *opreliști.*

— **Opri** + suf. *-eliște.*

OPRELNIC, -Ă adj. (Învechit) Care oprește, care împiedică ceva. Cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W.

— Pl.: *oprelnici, -e.*

— **Opri** + suf. *-elnic.*

OPRESĂ vb. I. **T r a n z.** (Rar) A asupri, a oprima, a împila. Cf. LM, ALEXI, W.

— Prez. ind.: *opresez.*

— Din fr. *oppresser.*

OPRÉSIE s. f. v. *opresiune.*

OPRESIÚNE s. f. 1. (Fiz.; ieșit din uz) Presiune. *Aceasta e o mașină de țesut cu aburi de opresie (apăsare) înaltă.* IC. LUM. (1841), 154¹/18.

2. (Ieșit din uz) Greutate în respirație (însoțită de dureri pectorale). *Opresiune, greutate dureroasă în pept.* MAN. SĂNĂT. 329/11. *O opresiune la pept.* PARAB. 48/20. *Nu mă simt prea bine de vro cîteva zile. Am niște opresii care mă*

cam supără de a lucra. ALECSANDRI, S. 197, cf. BIANU, D. S. ♦ **F i g.** Depresiune sufletească, descurajare, deprimare. *Acea opresiune a timpului pierdut.* VLAHUȚĂ, D. 31. *Stăruia în el aceeași ciudată opresiune, ca o durere de cap.* SADOVEANU, O. IX, 115.

3. **Asuprire, oprimare, împilare.** *Acea revoluțiune franceză . . . a garantat pe om în contra opresiunii, făcîndu-l egalul tuturor.* GHICA, S. 223, cf. LM, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W. *Trebuie să reziste opresiunii.* CAMIL PETRESCU, T. II, 606. *Dreptul de rezistență la opresiune e o consecință a principiului suveranității naționale.* OȚETEA, T. V. 144. *Opresiunea economică și arbitrariul marilor latifundiari au dus la o criză generală a economiei agricole.* CONTEMP. 1948, nr. 111, 3/2. *După veacuri de opresiune, muncitorii de pămînt au aflat în sfârșit izbăvire.* SADOVEANU, E. 31.

— Pl.: *opresiuni.* — Și: (ieșit din uz) **oprésie** s. f.

— Din fr. *oppression*, lat. *oppressio, -onis.*

OPRESÍV, -Ă adj. Care oprimă; asupritor, împilator. Cf. LM, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W., CADE, SCRIBAN, D.

— Pl.: *opresivi, -e.*

— Din fr. *oppressif.*

OPRESÓR s. m. Persoană care oprimă; asupritor. Cf. BARCIANU, ALEXI, W., SCRIBAN, D. *Noilor veniți, opresorii le cer să se desolidarizeze de lupta celorlalți.* CONTEMP. 1948, nr. 111, 7/3.

— Pl.: *opresori.*

— Din fr. *oppressieur.*

OPRÍ vb. IV. 1. **T r a n z.** (Complementul indică o acțiune în desfășurare, un proces fizic sau psihic, un fenomen din natură, o ființă sau un mecanism în acțiune) A întrerupe (brusc), a face să înceteze; a curma, a stăvili. *Iară elu se sculă și opri vîntul.* CORESI, EV. 374, cf. CHEIA ÎN. 88¹/24. *Are puteare cela cu pămînturile să oprească apa, să nu lase să treacă pre locul lui.* PRAY. 28. *Piatra din deal răsturnată, . . . un nebun cu piciorul poate a o prăveli, și o mie de înțelepți a opri nu o pot.* CANTEMIR, IST. 81, cf. ANON. CAR. *Poate fiecine opri viața ce rria și să s(ă) îndeamne spre viața ce bună* (a. 1710). GCR I, 363/24, cf. CALENDARIU (1814), 191/25, BUDAI-DELEANU, LEX. *A lacrimilor navală, chip nu este s-o oprești.* BELDIMAN, E. 1/11, cf. LB. *Scumpetea în multe rînduri ca o maic-a măsurării, S-au văzut oprind pornirea ferbintelelor aprinse.* CONACHI, P. 283, cf. POLIZU. *Cînd mă pornesc o dată nu mă mai oprește nici dracu.* ALECSANDRI, T. I, 54, cf. CIHAC, II, 229. *Spre-a opri acea privire dacul manta și-o ridică.* EMINESCU, O. IV, 137. *Sînt grei bătrînii de pornit, Dar de-i pornești, sînt grei de-oprit!* COȘBUC, P. I, 58, cf. DDRF, BAR-

CIANU, ALEXI, W. *Oricîl se silea să se stăpînească, nu-și putea opri lacrimile.* REBREANU, I. 112. *Jandarmul se roși; inima îl îndemna, dar frica de plutonier îi oprea avîntul.* id. R. I, 136. *Nu cred ce spune Anton că el să fi oprit motorul.* DAVIDOGLU, M. 22. *Taci, cuce, nu mai cînta, Că tu-mi oprești alvia.* JARNÍK-BİRSEANU, D. 106. *Apa, vîntu și gura lumii n-o poți opri.* ȘEZ. I, 220, cf. ZANNE, P. II, 175. ◇ Refl. *Mai virtos de toate izvoarele mai mult cură; nici se oprește nici dinioară și nici dinioară stă.* CORESI, EV. 192. *Limpede apa izvorului... în bălți stătătoare oprindu-să, să strică.* CANTEMIR, ap. GCR I, 359/26. *Aceste șanțuri... trebuie să căutate, curățite și distupate ca să nu se oprească apa.* I. IONESCU, C. 235/3. ◇ Expr. *Minte de se oprese apele în loc* = spune minciuni foarte mari. ◇ Refl. p. a. s. *Dar mai întîi nu știu cum să fac să se oprească focurile.* CAMIL PETRESCU, U. N. 401. ◆ Refl. A conteni, a înceta. *Erau tunurile noastre... Trei ceasuri ținu acest foc înfricoșat, apoi se opri.* CONV. LIT. XI, 371. *Mă opresc [din povestit] căci mi se pare că iar am greșit calea.* ODOBESCU, O. III, 60. *I să opri răsufierea ca la un om ce să prăbușește într-o groapă fără fund.* DELAVRANCEA, S. 114. *Ploaia care se oprese de vreun ceas, se porni din nou.* CAMIL PETRESCU, O. III, 173. ◇ (Urmat de determinări introduse prin prep. „din“ sau, învechit, „de“) *Oprește-te de plîns și lasă lacrămele.* CORESI, EV. 347. *Simbătă din al optul ceas să se oprească de toate lucrurile, de marile și de micile (a. 1640).* GCR I, 89/31. *Nici unul nu s-au aflat în polată, ca să să poată opri de plîngere (a. 1757).* GCR II, 54/32. *De multe ori să opre de lucru ca să-i privească.* DRĂGHICI, R. 100/16. *Ne oprim puțin din povestirea noastră.* FILIMON, O. I, 145. *Aude baba ceva și se oprește din povestit.* CARAGIALE, O. II, 248. *Se uită la boi cum se opriseră amîndoi din rumegat și-l priveau neliniștiți.* MIRONESCU, S. A. 45. *Cîteva clipe ne-am oprit din lucru.* BART, S. M. 57. ◇ Intran z. *Oprește pentru ca și noi să grăim.* BIBLIA (1688), 370²/26. ◆ Tran z. (Cu complementul „foamea“) *A potoli, a alina. Iară despre toamnă, dacă s-au pornit ploii, au apucat de au crescut mohoare, și cu acelea și-au fost oprind foamea sărăcimea.* SIMION DASC., LET. 254, cf. 298.

2. Refl. (Adesea însoțit de determinări locale) *A se intrerupe din mers, a sta pe loc; p. ext. a poposi, a zăbovi. S-au oprit la ușa dumnezăoaii (cca 1750—1780).* GCR II, 84/35, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Eu, în copilărie, iubeam să mă opresc Pe dealul mănăstirei și-n vale să privesc.* ALEXANDRESCU, O. I, 67. *Deodată fugarii cu ochii de foc La capătul luncii s-opriră pe loc.* ALECSANDRI, P. I, 127. *Turcii se posomorea Pe mal verde coborea Și de mers nu se oprea.* id. P. P. 135. *El se opri înaintea unei case.* EMINESCU, N. 51. *Cum ajung în dreptul ușei, se*

opresc puțin. CREANGĂ, P. 251. *Mi se pare că s-a oprit aici o birje.* CARAGIALE, O. VI, 247, cf. DDRF. „Personalul“ *se oprește din fuga mare dintr-odată.* SP. POPESCU, M. G. 29. *Sub tei, la margine de drum, S-oprise pe răzor.* COȘBUC, P. I, 227, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Cum mergea pe marginea unei vilcele, iepurașul se opri o clipă să se odihnească.* GIRLEANU, L. 19. *Pisicuța... se opri ca trăsniță din mers.* HOGAȘ, M. N. 93. *Se oprea înaintea fiecăruia, cu mîna dreaptă în buzunarul jiletcei.* BASSARABESCU, S. N. 16. *Printre arborii de toamnă te opreai încet, sfioasă.* BACOVIA, O. 107. *Dar unde te oprești acum în mijlocul pustiului și al nopții... ?* GALACTION, O. 80. *Brigada s-a oprit chiar în margine.* CAMIL PETRESCU, U. N. 337. *Se opri în fața ușii să-și astîmpere bătăile inimii.* C. PETRESCU, C. V. 346. *A mai ocilit o dată casa, crunt, cu privirile în pămînt. În cele din urmă s-a oprit.* SAHIA, N. 55. *Ce faci aicea, Jănică? Mămuca te-a trimes la miei și tu te oprești pe la toate casele?* SADOVEANU, O. VII, 335. *Penelopa grăbi pasul, ... nu se opri pînă la capătul drumului.* BART, E. 250. *În ușă, dintre toți, moș Ganovici s-a oprit nedumerit.* GALAN, Z. R. 78. *M-am oprit în dreptul lui fără puterea de a-mi continua drumul.* VORNIC, P. 20. *Ne-ați făcut întrebare, De ce adică veniram și la ușă ne opriram.* POP., ap. GCR II, 313. *Haide, mîndră, să pornim, Tocma-n Blaj să ne oprim.* JARNÍK-BİRSEANU, D. 366. *Cînd a fost căruța pe de el, s-a oprit în loc și-un om din căruță-i dădu un corn.* RETEGANUL, P. II, 70. ◇ (În contexte figurate) *Gerul vine de la munte, la fereastră se oprește.* ALECSANDRI, P. III, 11. *Iar din cei codri pustii Vine dorul bădișii, La fîntînă se oprește Și sub pom se răcorește.* JARNÍK-BİRSEANU, D. 104. *Că dorul e mare cîne, Peste cîte dealuri vine Și s-oprește drept la mine.* HODOȘ, P. P. 36. ◇ Intran z. *Oprind la un vad... cădzură în barbari.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 185²/21. *Cînd ajung în dreptul călăreșilor... ridică mîna dreaptă și strigă: „Opriți“.* *Oamenii opresc.* CARAGIALE, O. II, 299. *În ogradă intrase și oprise un car cu doi bouleni jigăriți.* REBREANU, R. I, 101. *Trecătorii se răsuceau în călcîiul șoșonilor întorcînd spatele vîntului... făcînd semne automobilelor să oprească.* C. PETRESCU, C. V. 135. ◆ Tran z. (Complementul indică o ființă sau un vehicul în mers) *A face să stea pe loc, a intrerupe din mers. Fug vremile ca umbra, și nici o poartă A le opri nu poate.* M. COSTIN, ap. GCR I, 202/22, cf. LEX. MARS. 200, LB, POLIZU. *Săriți de opriți calu!* ALECSANDRI, T. I, 185, cf. CIHAC, II, 229. *Intrase spaima în pagini și nu mai putea nimeni să-i oprească din fugă.* ISPIRESCU, M. V. 30. *Tu m-oprești, de-aș vrea să fug, Cu-o singură privire!* COȘBUC, P. II, 220. *Pentru că pornise spre ea, îl opri cu un gest instinctiv.* REBREANU, R. I, 244. *Să trimitem pe Catinca să oprească un taxi.* C. PETRESCU, C. V. 170. *Magda își opri calul și ridică o mîna.*

SADOVEANU, O. V, 558. *Opri cabrioleta, dete hăturile în mina grăjdarului... și alergă fericită înapoi.* CAMIL PETRESCU, O. III, 163. *Această înfățișare a lumii oprește în loc ființa în ale cărei priviri s-a oglindit, trăgînd-o înapoi.* BOGZA, C. O. 87. *Cînd mă gat de făgădău, Furca e în drumul meu; Mă oprește caierul și nu-mi dă pace fusul.* JARNÍK-BİRSEANU, D. 387. ◇ (Întărit prin „în loc“, „în cale“ etc. sau urmat de determinări locale) *Amabilitatea cu care m-ați oprit în drum... mă face a dori ca să vă cunosc mai de aproape.* ALECSANDRI, T. I, 281. *Ea-l oprește-n loc cu ochii și c-o mult smerită rugă.* EMINESCU, O. I, 80. *Cu mare greu hartoieste carul într-o parte, îl oprește în loc, se pune pe proțap și se așterne pe gânduri.* CREANGĂ, P. 41. *Mergea el, dară parcă-l tot oprea cineva în cale.* ISPIRESCU, L. 36. *Și mi-i oprește pe loc fiecărui vorbind cu blîndețe.* MURNU, I. 29. *Am fost oprit pe bulevard de un domn și o doamnă.* CAMIL PETRESCU, U. N. 184. *Copilaș cu cal de foc! Oprește negrul pe loc Că-i pică potcoavele Și-ți repune zilele.* ALECSANDRI, P. P. 107. ◇ (Prin analogie) *Am oprit roata norocului: n-am să mă mai tem de nimic!* FILIMON, O. I, 127. *În prezent cugetătorul nu-și oprește a sa minte, Ci-ntr-o clipă gîndu-l duce mii de veacuri înainte.* EMINESCU, O. I, 133. ◇ E x p r. **A opri** (cuiva) *calea* sau (învechit) **a-i fi oprită calea** = a sta în calea cuiva, a aține calea cuiva; a împiedica pe cineva (din drum). *Calea ti era oprită ca să nu margă la greci.* HERODOT (1645), 197. *De mi-i mai vedea de o mie de ori oprindu-ți calea... tu să nu-m dai vasul.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 1727/11. *Bine, Ivane, du-te; nu ți-i oprită calea.* CREANGĂ, P. 312. *Ungurii pornesc și calea-i opresc.* ALECSANDRI, P. P. 65. ◆ **T r a n z.** A reține pe cineva (prin stăruințe), a determina pe cineva să rămînă undeva. *Îi opri lîngă sine, cercetîndu-le toate lucrurile lor.* HERODOT (1645), 351. *Fu sv[î]rșia sa oprit pentru să-l facă patriah.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 37/22. *El vre ca să oprească oaste pără cînd vor faci jârtoa ce de o sută de boi (cca 1750—1780).* GCR II, 83/34. *Approape toată ziua era la Domțian. Uneori îl opreau la masă.* BASSARABESCU, V. 10. ◆ **T r a n z.** A reține cu forța, a sechestra; a aresta. *Eu nu mă dau cu una, cu două...* *La ce să mă opriți? Pentru c-am turtit o cocorație [= decorație]?* ALECSANDRI, T. I, 98, cf. CIHAC, II, 229, CADE. ◇ **Refl. pas.** *Ne rugăm domnii[i]lor voastre să faceți bine să nu să oprească oamenii și neguțătorii prin piri și pren datorii (cca 1594—1595).* IORGA, D. B. I, 2. *De care lucru pohtescu pre dumnetă să nu mai avem zmintea[ă], să ni s[ă] mai oprească țiganii (a. 1645).* id. B. R. 126.

3. **Refl.** A se așeza (temporar), a se stabili, a se fixa. *Cădzumu în locu cu nășipu, lăsară corabiia; și nasul amu opri-se (să înplănti n. TEST. 1648, în plintindu-se*

BIBLIA 1688) și stătu nelegănrată. COD. VOR. 94/8. *Arcul întins încoardă, arma-i strălucește De strică și răstoarnă în ce să oprește.* DOSOFTEI, PS. 26/8. *Apoi a mea privire prin casă rătăcindă Cu jale se oprește pe un oraș tăcut.* ALECSANDRI, P. III, 4. *Ori pe ce se oprea suflarea lui, se punea promoroaca mai groasă de-o palmă.* CREANGĂ, P. 240. *Semănătorul printre brazde lăsa sămința lui să cadă... O parte i-o lua furtuna și pasărilor o da-n pradă... Dar partea ce s-oprea-ntre brazde c-o insuțită rodnicie Îl răsplătea.* MACEDONSKI, O. I, 61. *Privirile mele se opreau la ferestrele cu gratii înfipte în zidurile groase.* BACOVIA, O. 247. ◆ **A-și fixa atenția** asupra unei probleme, a se concentra; a insista. *Niciodată nu se oprise să-și deslușească în cugetu-i ce vede, ce aude, ce simte.* VLAHUȚĂ, O. A. 139. *Ne pare rău că marginile articolului ne silesc a ne opri foarte puțin asupra acestei opere artistice.* GHEREA, ST. CR. II, 326. *În multe nuvele... autorul se oprește asupra unui moment psihologic de maximă intensitate.* V. ROM. noiembrie 1953, 285.

4. **T r a n z.** A împiedica de la o acțiune, a nu îngădui, a nu permite. *Oprește amu cu această pildă înălțarea celor ce se țin cu mintea prea sus.* CORESI, EV. 12. *Nu-l opri pri îns avuția de a nu să rugarea lui Dumnedzău.* VARLAAM, C. 222. *Grecii... întâi sta la Lectos, pentru că-i oprea vînturile.* HERODOT (1645), 509. *Orcare diregătoriu va lăsa și nu va opri să nu îmble banii cei răi, acela numai cu capul să plătească.* PRAV. 77. *Nu-i oprireț pre ei a veni cătră mine.* N. TEST. (1648), 257/7. *Mi-am oprit rostul să n-aib a dzice De fapt de oameni cuvînt de price.* DOSOFTEI, PS. 46/5. *Opri-l va ca să nu cază el la moarte.* BIBLIA (1688), 377²/5, cf. ANON. CAR., LEX. MARS. 219. *Să mă supuie la ale sale, oprindu-mă de toate acelea ce-m plac (a. 1750).* GCR II, 46/32. *Ei nu opresc pe meșteri a nu deschide prăvălii (a. 1823).* DOC. EC. 290. *Așa dar, de nu ești încă fericit, cine te oprește de a fi?* MARCOVICI, D. 10/11. *Pucioasa oprește vinul de a se oțăti.* I. IONESCU, C. 202/21. *Nu știu cine mă oprește să nu-ți sfărăm măselele din gură cu buzduganul acesta.* NEGRUZZI, S. I, 139. *Întinsei mina să-l iau; dar o durere ce simții în braț mă opri.* BOLINTINEANU, O. 333. *Un poclit de rogojini oprea și soarele și ploaia de a răzbate în căruța lui moș Nichifor.* CREANGĂ, P. 106. *Băiete, i-a răspuns mama, nu vreau să te opresc de la ce ai pus de gînd.* CARAGIALE, O. II, 255. *De ce să nu intrăm și în camera ceea, în care ne-a oprit tatăl nostru de a intra.* ISPIRESCU, L. 50. *Intunericul mă oprea să văd fața Adelei.* IBRĂILEANU, A. 90. *Vreo babă indignată îi ia la goană, ceea ce nu-i oprește ca peste cîva timp să reînceapă.* REBREANU, I. 13. *Medicii l-au oprit pentru multă vreme de la cetit.* I. BOTEZ, B. I, 119. *Mă rog, dacă-ți convine ție, stai, nu te oprește nimeni.* BARANGA, I. 183. *Se temea ca*

să nu-l rîdă și să nu-l oprească de la un lucru ca acesta. SBIERA, p. 141. *Ce, vrei cumva să ne oprești de la pere?* RETEGANUL, p. III, 76. *Părinții cum aflară, Tare rău se mîniară... Iar pe mine mă opresc, Pe neica să nu-l jălesc.* HODOȘ, p. p. 88. ♦ **Absol.** (Învechit) A interzice. *Strămoșul măriei tale... cu multa lui înțelepciune au oprit și n-au surpat păgînii bisearicile.* BIBLIA (1688), [prefață] VII/17, cf. GCR I, 355/3. *A ieșit vreun pitac domnesc... pentru portul straielor de șiac? Oprește cumva Regulamentul Organic?* C. PETRESCU, A. R. 13. ♦ **Ref l.** p a s. (Învechit și popular) *Lauda aceasta nu s-au oprit de mene în hotarăle Ahaiei* (ante 1618). GCR I, 47/35. *Cela ce au făcut silă... uneori să oprească de besearică.* PRAV. 201. *Cela ce l-au clevetit... să să oprească de preoție.* EÜSTRATIE, PRAV. 25/9. *Au urmat cătră isprava scoposului său, fără a să opri de îndelunga osteneală.* DRĂGHICI, R. 148/9. *Aceste locuri se pasc cu vitele pînă... cînd se închid, adecă „se opresc din partea vitelor“, spre a avea vreme cînd să crească finul.* PAMFILE, A. R. 151. ♦ **Ref l.** A se stăpîni, a se înfrîna, a se abține (de la ceva). *Te oprește de vrajbă și te lasă de ceartă.* CORESI, EV. 48. *Oprește-te de rău și fă bine.* VARLAAM, C. 347. *Văzînd și al triiele, nu să mai putu opri și zisă.* HERODOT (1645), 351. *Intru o clipeală ai vrut să sfărâmi pre robii tăi, dar... te-ai oprit.* MINEIUL (1776), 164^{v2}/3. *Orice damă l-ar fi văzut în ceasul acela nu s-ar fi putut opri de a se coti cu vecina sa.* NEGRUZZI, S. I, 16. *Mă iertați, dar, zău! nu mă pot opri de ris.* ALECSANDRI, T. I, 358. *Negustorul voi să mai întrebe ceva. Apoi se opri, privi în juru-i și tăcu.* SADOVEANU, O. X, 562. ♦ **Intran z.** (Învechit, însoțit de pronumele în dativ) A refuza. *De are hi fost ceva fățarie întru inima lui Zacheiu, să întorcă unora, altora să oprească, n-are hi intrat în casa lui.* VARLAAM, C. 347. *De va veni neștine la un priiatin, să poștească un cal... să margă pînă la cutare loc și el nu-i va opri, ce-i va da.* PRAV. 41. *Celuia ce-ți ceare dă-i și celuia ce va să să împrumuteaze la tine nu-i opri.* VARLAAM-IOASAF, 46^v/11.

5. **Tranz.** (De obicei construit cu pronumele în dativ; cu privire la obiecte, valori) A reține (pentru sine), a-și însuși; a pune deoparte (pentru a se servi). *Să dusă la Delfi, să întreb: oare giura-va, și să oprească banii acelor oameni?* HERODOT (1645), 339, cf. IORGA, B. R. 146. *Cela ce-ș va despărți muiarea pentru căce iaste eretică nu poate să-i oprească dzeastrelle.* PRAV. 150. *I-ați trimis 2 400 fr., însă 200 fr. i-a oprit el pentru cheltuieli.* GHICA, A. 787. *Mie îmi opresc trei lei, fiindc-am avut trei pîni întregi.* CREANGĂ, A. 145. *Făt-Frumos își împărți toată avuția pe la ostași, ... oprindu-și pentru dînsul merinde numai cît a putut duce calul.* ISPIRESCU, L. 4. *I-ei fi oprit și dobînda de mai nainte.* DELAVRANCEA, O. II, 366. *Aprinse și își opri cutia de*

chibrituri. C. PETRESCU, C. V. 55. *Fata dădu unul [dintre mere] la tată-său, unul la mumă-sa și două și le opri ei.* RETEGANUL, p. II, 78. ♦ **Ref l.** p a s. *Simbriia să să dea, să nu să oprească.* PRAV. 12. *Ne-ai scris d[u]mn[e]ta, pentru nișt[e] bucate ce se-au oprit aicea pentru cei țigani ai noștri* (a. 1649). IORGA, B. R. 131. *Aluatul... se oprește din coca din care se face colacul pentru ziua crăciunului.* ȘEZ. IV, 24. ♦ A rezerva, a reține (pentru sine sau pentru alții). *Mesele și băncile erau oprite înadins pentru dinșii, ca să poată petrece mai în tihnă.* REBREANU, I. 32. *Ți-am oprit de mîncare.* C. PETRESCU, I. II, 175. *În noaptea asta ne vin mantăile, Serdici. Am să-ți opresc și ție una.* SAHIA, N. 117. *Mai aveți locuri pentru Timișoara? Perfect. Fii te rog drăguț și oprește... — Trei locuri.* BARANGA, I. 219.

6. **Tranz.** și **intran z.** (Învechit, de obicei construit cu dativul) A porunci (cu severitate). *Gloatele opriră lor să tacă, ei mai vartos striga.* TETRAEV. (1574), 235. *Opri duhului necurat și cu multă tărie grăi-i.* CORESI, EV. 81, cf. 252. *Mult răbdă și el cîndu-l oprîia năroadele să tacă.* VARLAAM, C. 340.

7. **Tranz.** (Învechit, rar) A ajuta; a sprijini. *Cade-se se oprimu* (a agiuta N. TEST. 1648, a ajutori BIBLIA 1688) *netarii.* COD. VOR. 24/6. ♦ A ierta, a elibera. *Pre cela ce-l vor certa pentru furtușag, macar ce certare micșoară are fi pățit, nu va putea să fie oprit, de să va afla... c-au fost mai sus de 15 ai.* PRAV. 45.

— **Prez. ind.:** *opresc*, pers. 3 (regional) *opré*; **imper. și:** (regional) *opreă* (ISPIRESCU, ap. GCR II, 355, DELAVRANCEA, S. 263), *opré* (ALR I 1571/351).

— Din v. sl. **опрѣти (сѣ).**

OPRIMĂ vb. I. **Tranz.** A asupri, a împila. **V. exploata.** DICT.

— **Prez. ind.:** *oprim.*

— Din fr. **opprimer**, lat. **opprimare.**

OPRIMĂRE s. f. Faptul de a oprima; asuprire, împilare. **V. exploatare.** *Aderarea la principiile Cartei O.N.U. a devenit incompatibilă cu oprimarea colonială.* GHEORGHIU-DEJ, ART. CUV.³ 243.

— **Pl.:** *oprimări.*

— **V. oprima.**

OPRIMĂT, -Ă adj. **Asuprit, împilat.** Cf. ARISTIA, PLUT. *Lupta popoarelor oprimate pentru alungarea jefuitorilor colonialiști... este pe deplin justă.* SCINTEIA, 1954, nr. 2871. *În tăcerea vastă a mulțimilor oprimate, E strigătul de revoltă al copiilor ce-și apără părinții.* BARANGA, V. A. 30.

— **Pl.:** *oprimați, -te.*

— **V. oprima.**

OPRINTĂ s. f. v. **oporintă.**

OPRINTEALĂ s. f. v. obrinteală.

OPRINTÍ vb. IV v. obrinti.

OPRÍRE s. f. Acțiunea de a (se) opri și rezultatul ei.

1. Întrerupere, încetare a unei acțiuni, a unei mișcări; rămânere pe loc, staționare. *Afunduiu-me în tina de afund și nu e oprire.* PSALT. HUR. 57^v/2. *Oprirea amu binelui începătoriu răului fi-va.* CORESI, EV. 295, cf. POLIZU, DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W., BIANU, D. S. *Cu scurte opriri întrebătoare, își trase mîna din degetele lui Dănuș.* TEODOREANU, M. II, 27, cf. DS. *Cu tabacii înfierbîntați, nu mai poate fi oprire.* CAMIL PETRESCU, O. II, 468. ◇ Loc. a d v. **Fără oprire** = neîntrerupt, neîncetat, continuu. *Fără oprire împrăștiindu-să banii milii . . . să nu agiungă a se da celor ce cu adevărat au trebuință* (a. 1803). URICARIUL, I, 125. *Mersesem trei ceasuri fără oprire.* HOGAȘ, M. N. 11. *Muncitorii au lucrat zi și noapte fără oprire.* BARANGA, I. 171, cf. A II 12. ◆ (Concretizat) Stație, popas. *Cele mai severe măsuri de pază au fost luate la toate opririle, ca și cînd ar fi avut să se teamă de un atac prin surprindere.* OȚETEA, T. V. 142.

2. Ținere pe loc, reținere. Cf. DDRF, ȘĂINEANU. *O măsură agrotehnică obligatorie la îngrijirea culturilor de toamnă în perioada de iarnă este oprirea zăpezii pe semănături și ogoare.* SCÎNTEIA, 1954, nr. 2 862. ◆ (Învechit) Reținere cu forța, sechestrare; arestare. *Nu cumva să-i țină-n oprire Dido cea neștiutoare de sorți.* COȘBUC, AE. 18.

3. (Învechit) Stăvilire, piedică, interdicție, opreliște (1). *Acelea șeade mentea și înțelegerea din carea porceade . . . toată slobodzirea și oprirea gîndurilor.* VARLAAM, C. 301, cf. LB. *Iubirea cea de sine . . . Căreia, spre înfrînare și spre un fel de oprire Mîntea îi stă împotrivă.* CONACHI, P. 277, cf. POLIZU, DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU. ◆ Severitate, asprime. *Altoara amu cu iuțime și cu oprire grăt-va: „Duceți-vă de la mine, blăstemaților, în focul nestins!”* CORESI, EV. 537.

— Pl.: opriri.

— V. opri.

OPRÍT¹ s. n. 1. Oprire (1). Cf. DDRF.

2. Oprire (2). Cf. DDRF.

3. Oprire (3). *Au pus multă și mare nevoiță cu postul și cu opritul de la tot fealiul de mîncări dorite.* DOSOFTEI, V. S. decembrie 224^r/15, cf. DDRF.

— V. opri.

OPRÍT², -Ă adj., subst. I. Adj. 1. Întrerupt, curmat; ținut în loc, imobilizat. *De să va prileji apa morii să îneace niscare pămînturi . . . să plătească paguba stăpînului morii, iară de nu, să stea oprită moara.* PRAV. 27, cf. POLIZU,

BARCIANU, ALEXI, W., ALR II/899. ◆ (Regional) Constipat. ALRM I/I h 175.

2. (Rar) Închis, arestat. CADE.

3. (Despre ochi, privire) Fixat, concentrat asupra unui lucru. *Fostu-ne-ar fi de vro treabă o asemine vedere Oprită în mărunțișuri ce trebuința nu cere?* CONACHI, P. 268.

4. Interzis. Cf. LEX. MARS. 219, LB, POLIZU, BARCIANU, ALEXI, W. *Sînt vinovat că am rîvnit Mereu numai la bun oprit.* ARGHEZI, V. 25. *Lunea, marța n-am lucrat Mai de cînd m-am măritat; Miercurea n-am apucat; Joile îmi sînt oprite: Nu lucrez de nu țin mîntea.* ȘEZ. II, 80. ◇ *Pădure oprită* = pădure în care e interzisă tăierea copacilor; opritură. Cf. LB. *Pădurea oprită de la moșia Cîndeștii de sus . . . are a să vinde spre tăiere într-un soroc de ani.* CR (1836), 40²/51.

5. (Regional) Obosit, istovit. Cf. DR. V, 216, ALR II/I h 96/95.

II. S. n. Numele unui dans popular asemănător cu bătuta. Cf. VARONE, D. 120.

— Pl.: oprîți, -te.

— V. opri.

OPRITÓR, -OÁRE adj., subst. I. Adj. (Învechit) Apărător, sprijinitor, protector. *Aflămu acestu bărbatu pierdzătoriu, . . . opritoriu nazaresculi eresu . . . și vreamu se giudecămui lui.* COD. VOR. 58/8, cf. GCR I, *6/15, PSALT. SCH. 82/11. ◇ (Substantivat) *Domnul agiutoriu meu și opritoriu (scutitoriu HD, scutitoriu c², scut c) meu.* PSALT. 48, cf. DHLR II, 336.

II. Subst. Ceea ce împiedică, stăvilește ceva.

1. S. n. și f. Lanț, curea sau ștreang de la ham care ajută la împingerea înapoi, de către cai, a vehiculului, la încetinirea vitezei în timpul coborîrii și la oprirea lui. Cf. LB. *Opritorile și șleaurile să fie de ștreanguri de cînipă bună.* CR (1833), 94²/11, cf. POLIZU, DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU. *Îl văzuse el însuși . . . bătut . . . cu opritorile de la cai.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 19, cf. 121, ALEXI, W. *Înainte se găsește opritorul legat de oiște, în care ține calul la vale.* PAMFILE, I. C. 144, cf. CADE. *Caii au încercat să zvîcnească din nou în galop, dar hățul i-a oprit, i-a tras înapoi încordat pînă cînd, slăbind opritorile, s-au așezat amîndoi pe cozi ca niște cîini.* GALAN, Z. R. 8, cf. H XVII 8, XVIII 143, ALR II 5 634/36, ALR II/682.

2. S. f. Frînă formată dintr-un lanț legat cu un capăt de dricul carului și prevăzut la celălalt capăt cu o bucată de lemn, cu un cîrlig sau cu o talpă de oțel, care se lasă să se tîrască între obadă și sol pentru a împiedica una dintre roți cînd vehiculul coboară la vale; piedică. DICT.

3. S. f. (Regional) Stăvilar, zăgaz, dig. *Băietanul . . . văzu că nu căzuse nici un mal. Se apucă și mai întări, cum putu, opritorile.*

GALACTION, O. 298, cf. H V 190, IX 37, XI 198, XIV 377, ALR I 1842/770, ib. 1843/9, 18, 87, 174, ALR SN I h 153. ♦ Tablă de scinduri care acoperă parțial intrarea în strungă, împiedicând oile să se ingrămădească la mulș. Cf. DIACONU, P. 22. ♦ Partea de deasupra a vetrei cuptorului, în care se opresc scintele și fumul (Lupșa — Abrud). Cf. CHEST. II 340/316.

4. S. f. Bucată de plasă întinsă pe un semicerc, cu care se astupă gura măturiței ca să nu iasă peștele când se scoate năvodul din apă. Cf. ANTIPA, P. 480.

5. S. f. (La pl.) Pari puternici care se pun la gardurile mari de prins pește, ca să nu le rupă valurile. Cf. ANTIPA, P. 643.

III. S. n. și f. Nume dat diverselor piese sau dispozitive care limitează deplasarea unui organ mobil, a unei instalații, a unui aparat, a unui material etc. Scoțind căpătiiul ațișoarei prin gaura de alături, se leagă o opritoare, ca să nu scape acest căpătii. ISPIRESCU, ap. TDRG, cf. LIUBA-IANA, M. 124, PAMFILE, I. C. 107, IOANOVICI, TEHN. 283. *M-am împiedicat ca un bleg în opritoare de la poartă.* BRĂESCU, A. 152. *Ușa sărise lesne din clampă și opritoarea căzuse în sală cu zgomot.* SADOVEANU, O. IX, 147. *Opritorul (r) liberează ciocul baghetei (st) și aceasta va cădea, acționată de arcul (f).* IONESCU-MUSCEL, ŢES. 111, cf. H XVIII 307, VICIU, GL., ALRM SN h 305, 306.

— Pl.: (adj.) opritori, -oare, (s. n.) opritoare, (s. f.) opritori. — Și: (invechit) opritóriu, -oáre adj.

— Opri + suf. -tor.

OPRITÓRIU, -OÁRE adj. v. opritor.

OPRITURĂ s. f. 1. (Invechit) Interdicție, opreliște (1). *Grăind el de dereptate și de opritură și de giudețul ce va să fie.* N. TEST. (1648), 167^v/29, cf. ANON. CAR., LB, POLIZU, DDRF, ȘAINEANU, BARCIANU, ALEXI, W.

2. (Regional, concretizat) Porțiune dintr-o pădure din care este interzis să se taie copaci. *La judecătoria județului Romanși se vinde cu mezat o opritură de pădure.* CR (1833), 180¹/46, cf. I. GOLESCU, C. *Pădurea cea mare... a vîndut-o și a ars-o la facere de rachiu, iar acum a rămas numai o opritură în care nu găsești decît pari și nuiele.* FILIMON, O. I, 163, cf. BARONZI, L. 115, DDRF, BARCIANU, TDRG, CADE, DS, SCRIBAN, D.

♦ Porțiune dintr-o pășune rezervată pentru cosit și pe care nu se lasă să pască vitele. Cf. I. GOLESCU, C. *Pășuni de vite... cu oprituri pe cari iarba, buruienile, tufele, copacii, întreaga natură se răsfață în tot largul ei.* ATILA, P. 49, cf. ȘAINEANU, D. U., CADE, H XVII 445, CHEST. IV 121/172 c, ALR II/95.

3. (Regional) Grămadă de bușteni, crengi, vreascuri etc. aduse de apă și oprite la cotitura

unui riu, formînd un stăvilar (Cislău — Mizil). Cf. CHEST. IV 59/733.

— Pl.: oprituri.

— Opri + suf. -tură.

OPRÓBIU s. n. v. oprobriu.

OPRÓBRIU s. n. (Livrese) Dispreț, dezaprobare prin care societatea condamnă fapte socotite nedemne sau oameni care săvîrșesc astfel de fapte. Cf. GHETIE, R. M., ALEXI, W. *Din ochii lui... a fișnit spre mine oprobriul indignării dascălului păcălit.* KLOPȘTOCK, F. 217, cf. SCRIBAN, D. *Se știe oprobriul sub care această funcțiune vitală era ținută.* RALEA, S. T. III, 24. *Aruncîndu-l pradă oprobriului public, ... voia să-i intimideze pe bancherii și oamenii de afaceri.* STANCU, R. A. IV, 246. *Era hotărît să-i mărturisască adevărul lui Velceanu și să primească totul: palmele acestuia, oprobriul opiniei publice.* T. POPOVICI, S. 241, cf. SCL 1960, 247.

— Și: (formă coruptă) opróbiu s. n.

— Din fr. opprobre, lat. opprobrium.

OPROȘCĂ vb. I. Refl. recipr. (Învechit, rar) A se improșca. (Fig.) *Ambé părțile... din cuvinte deșearte numai oproșcîndu-se.* CANTEMIR, IST. 33, cf. DR. III, 682.

— Prez. ind.: oproșc.

— Cf. bg. опрѣскам, rom. î m p r o ș c a.

OPROVÉNIE s. f. (Regional, în expr.) A nu fi de oprovenie = a nu fi de nici o treabă, de nici un folos. Cf. CIAUȘANU, V. 184.

— Din bg. оправяне „îndreptare, aranjare“.

OPSĂR s. m. (Mold.) Vînzător de vite pentru măcelărie. Cf. TDRG, SCRIBAN, D.

— Scris și: obsar. TDRG. — Pl.: opsari.

— Etimologia necunoscută.

OPSĂS s. n. (Prin Mold.) Partea de la spate a încălțămîntei, cuprinzînd și tocul. *Oleacă ce nu-i venea mamei la socoteală căutătura mea, îndată pregătea, cu degetul îmbălat, pușină tină din colbul adunat pe opsasul încălțării.* CREANGĂ, A. 35, cf. id. GL., DDRF, ȘAINEANU, JAHRESBER. X, 200, ALEXI, W., TDRG, CADE, SCRIBAN, D., MÎNDRESCU, I. G. 70.

— Pl.: opsasuri.

— Din germ. Absatz.

OPSĂ adv. (Invechit, prin Transilv. și Maram.) Poate că, probabil (LB, СИНАС, II, 223, LM, DDRF, VICIU, GL.); doar (KLEIN, D. 81, VICIU, GL., FRÎNCU-CANDREA, M. 103, T. PAPAHAĞI, M. 228); desigur, firește, bineînțeles (PAȘCA, GL.). (*V*)oiu mer(*g*)e, optă, mine la țîrg. VICIU, GL. *Obse așa frate?* FRÎNCU-CANDREA, M. 103. *Opsă l-am vădzut alaltăieri.* T. PAPAHAĞI, M. 228.

— Scris și: *obsă*. KLEIN, D. 62. — Și: *öbse*, **optă** adv.

— **Op¹** + *să*.

OPSPRECE num. card. v. **optsprezece**.

OPSPREZECE num. card. v. **optsprezece**.

OPSĂG s. n. (Prin Transilv.) 1. Vorbă de clacă, glumă, snoavă; sfătoșenie. Cf. CABA, SĂL. 91. *Las-o să vorovească că numa ubșagu-i de capu ei*. DR. VII, 407, cf. 406, VI, 300, VIII, 369, LEXIC REG. 17. *La vecinu nost îi plac tare obșagurile*. MAT. DIALECT. I, 83. *Spune multe opșaguri*. ib. 213.

2. Răutate, invidie. PAȘCA, GL. *Atîta cînie și obșag i în el*. Com. din BISTRITA — NĂSĂUD.

— Scris și: *obșag*. — Pl.: *opșaguri*. — Și: **ubșag** s. n.; **opșăgă** s. f. CABA, SĂL. 91.

— Etimologia necunoscută. Cf. *o c o ș a g*.

OPȘĂGĂ s. f. v. **opșag**.

OPȘEGÓS, -OĂSĂ adj. (Prin Transilv.) 1. Sfătos, glumeț, mucalit. Cf. BRAN, S., CABA, SĂL. 91, DR. VI, 301, ȘEZ. XXXVI, 149. *Ai un copil tare obșagos!* MAT. DIALECT. I, 83, cf. 213.

2. Obraznic (Holod — Beiuș). LEXIC REG. 66.

— Scris și: *obșegos*. — Pl.: *opșegoși, -oase*. — **Opșag** + suf. *-os*.

OPȘPE num. card. v. **optsprezece**.

OPT¹ num. card., s. n. I. Num. card. Numărul care în numărătoare are locul între șapte și nouă.

1. (Numărul abstract) Cf. ANON. CAR., BUDAI-DELEANU, LEX., LB, POLIZU, CIHAC, I, 186, DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, CDDE, CADE, SCRIBAN, D. *Ce sînt opt?* — *Opt sînt fericirile*. TEODORESCU, P. P. 254, cf. 253, SBIERA, P. 319.

2. (Cu valoare adjectivală) Cf. PRAV. 143, ȘINCAI, HR. I, 14/11, LB. *Să-l aștepte aci opt zile*. GORJAN, H. I, 2/33. *Dracul s-a prefăcut într-un băiet ca de opt ani*. CREANGĂ, P. 147, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Albi erau caii, bătrîn vizitiul, nins de ani doctorul și . . . toți . . . parcă făceau o singură și nedespărțită ființă cu opt ochi*. ANGHEL, PR. 91. *Ce poate să știe el, la opt ani, de spaimete și necazurile celor mari?* CAMIL PETRESCU, O. I, 10. *Plugul cu opt boi Bine ară*. TEODORESCU, P. P. 256, cf. GRAIUL, I, 57. ◇ **Compuș**: **opt-mustăți** = pește din familia somnului, cu opt mustăți, originar din America (*Amirus nebulosus*). Cf. BĂCESCU, P. 42.

3. (Ține locul substantivului determinat) Cf. POLIZU, BARCIANU, ALEXI, W. *Înțelese că seara la opt va avea comunicarea scrisă către Vancea*.

VORNIC, P. 188. *Cînd bătea ceasul la opt, Neamul mîndrei plînge tot*. JARNIK-BİRSEANU, D. 300. *Mă pornesc la iarmaroc Cu barbatu de dîrlog. De mi-o da un leu și opt, L-oi da cu curmei cu tot*. ȘEZ. I, 13, cf. II, 64. *Cică mălaiu nu-i copt și el înfulică cît opt*. ZANNE, P. III, 598. *Opt un cal (că nu-s departe Galații)*, se spune unei vite slabe, care nu trage bine la căruță, sau stăpînului unei astfel de vite. Cf. CREANGĂ, P. 108, ZANNE, P. I, 360, VI, 119. ◇ **Expr.** (Cu referire la săptămîna brînzei din post) **A se duce opt (cu a brînzei sau cu a brînzei nouă)** = a se duce departe, cît vede cu ochii. *Te duci opt cu a brînzii*. PANN, P. V. II, 118/20. *Don căprar, eu mă duc în patrulare*. — *Să fii sănătos. Du-te opt*. BACALBAȘA, S. A. 186, cf. DDRF, ZANNE, P. I, 66.

4. (Precedat de „cîte“, formează numeralul distributiv corespunzător) Cf. LB, BARCIANU, ALEXI, W. *Merg în rînd cîte opt*. ◇ (Cu valoare adjectivală) *Le-am dat cîte opt mere la fiecare*.

5. (Cu valoare de numeral ordinal) Al optulea, a opta. *Volumul opt*.

6. (Formează numeralul multiplicativ corespunzător) Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB, BARCIANU, ALEXI, W.

II. S. n. I. Semn grafic care reprezintă numărul opt; p. ext. desen, figură în forma acestui semn. *Eu însemnez aici opt sau și zeace cu scurtă vorbă*. MOLNAR, RET. 115/6. *Fostul ofițer . . . cu tresele de căpitan răsucite în formă de opturi, avea să-i iasă înainte*. CONV. LIT. XLIV, 314. *Șuvițe reci de apă de pompă, . . . sfîrîiau în opturi largi, în curtea fierbinte a completului*. KLOPȘTOCK, F. 219. *Puiu, călare pe bicicletă, făcea opturi concentrate pe nisipul aleii*. TEODOREANU, M. II, 105, cf. SCRIBAN, D.

2. Nota opt. Cf. CADE. *Am luat un opt la istorie*.

3. (Art.) Numele unui dans popular. Cf. VARONE, D. 121.

— Pl.: (**II¹**) *opturi*.

— Lat. *octo*.

OPT² subst. v. **op¹**.

OPTĂ vb. I. **I n t r a n z.** (Însoțit de determinări introduse prin prep. „pentru“) A alege, a prefera dintre două sau mai multe lucruri, soluții, situații etc. pe cea mai convenabilă; a se decide în favoarea cuiva sau a ceva. Cf. DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W., CADE. *Cei mai mulți au optat pentru cîteva mari spitale din Capitală*. CAMIL PETRESCU, U. N. 416. *Între boieri și țărani, pentru cine va opta domnul Tudor?* OȚETEA, T. V. 217. *Amîndouă sălășluiesc în sufletul nostru și sîntem siliți să optăm pentru una sau pentru alta*. RALEA, S. T. II, 261.

— Prez. ind.: *optez*.

— Din fr. **opter**, lat. **optare**.

OPTĂC s. m. (Regional) Optar (1). Cf. H XVII 240.

— Pl.: *optaci*. — Și: *optăcă* s. f. MAT. DIALECT. I, 83, 184.

— **Opt**¹ + suf. *-ac*.

OPTĂCĂ s. f. v. *optac*.

OPTĂNCĂ s. f. (Regional, în limbajul muncitorilor forestieri) Lemn lung de 16 m (Vișeu de Sus). ARVINTE, TERM. 157.

— Pl.: ?

— De la **opt**¹.

OPTĂR s. m., s. n. 1. S. n. (Regional) Cîrlig în forma unui opt culcat, care leagă două bucăți de lanț (Coverca — Vatra Dornei). Cf. A V 14.

2. S. m. Carte de joc marcată cu numărul opt. Cf. BL V, 60, IORDAN, L. R. 366.

— Pl.: (1) *optare*, (2) *optari*.

— **Opt**¹ + suf. *-ar*.

OPTĂRE s. f. (Rare) Faptul de a opta; opțiune. Cf. DDRF. *Citeodată suspendă pentru mult timp orice posibilitate de optare, paralizînd întreaga noastră acțiune*. RALEA, S. T. II, 261.

— V. *opta*.

OPTASPRIACE num. card. v. *optsprezece*.

OPTATIV, **-Ă** adj. (Gram.; în sintagme) *Modul optativ* = mod al verbului care exprimă acțiunea ca dorită. Cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., CADE, SCRIBAN, D., GRAUR, I. L. 152. *Propoziție optativă* = propoziție care exprimă o acțiune sau o stare a cărei realizare este dorită. *În strînsă legătură cu propozițiile exclamative sînt cele optative, care exprimă o dorință*. L. ROM. 1953, nr. 4, 37. ♦ (Substantivat, n.) Modul optativ. Cf. DDRF, ȘĂINEANU. *Optativului... trecut i se substituie foarte des imperfectul*. IORDAN, STIL. 150. *Perfectul conjunctivului are foarte des valoare de condițional perfect sau optativ*. L. ROM. 1953, nr. 4, 46. *Optativul... apare de obicei în propoziții principale*. GRAM. ROM². I, 221. ♦ (Substantivat, f.) Propoziție optativă. *Regenta unei condiționale exprimă altceva decît o optativă independentă*. SG I, 126.

— Pl.: *optative*.

— Din fr. *optatif*, lat. *optativus*.

OPTĂLE num. ord. v. *optulea*.

OPTĂLEA num. ord. v. *optulea*.

OPTĂSPE num. card. v. *optsprezece*.

OPTĂSPRECE num. card. v. *optsprezece*.

OPTĂSPREZEACELEA, OPTĂSPREZEACEA num. ord. v. *optsprezecelea*.

OPTELEA num. ord. v. *optulea*.

OPTESPREZECE num. card. v. *optsprezece*.

OPTIC¹, **-Ă** adj., Care ține de fenomenele luminii sau de senzațiile vizuale, privitor la astfel de fenomene și senzații; care se folosește în optică. *Fac telescopuri (ochene) bune și alte instrumenturi optice*. AR (1829), 258²/28. *Mirajul... acest fel de arătare optică a fost băgată de seamă și în vremile cele mai vechi*. CR. (1829), 234¹/23. *Disolvirea învățăturilor naturale și optice*. ELEM. G. 3/18, cf. VALIAN, V., KRETZULESCU, A. 477/26, STAMATI, F. 69/13, 178/2, POLIZU. *Veni... un întreprinzător de dioramă și clădi un teatru de scînduri în curtea banului Manolache Brîncoveanu. Acest teatru optic ținu cîva timp*. FILIMON, O. I, 210. *Aceste stele sînt invizibile... însă cu instrumente optice numite lunete le putem vedea chiar ziua*. DRĂGHICEANU, C. 2, cf. DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W., CADE, IOANOVICI, TEHN. 205, SCRIBAN, D. *Cu ochiul pe cadranele aparatelor de măsurat... atenți la comportarea acestor informatori mecanici, optici, electrici și electronici... metrologii verifcatori trebuie să sesizeze sursele erorilor*. ȘCINTEIA, 1960, nr. 4 850. ♦ *Centru optic* = punct de pe axa unei lentile, către care tind punctele principale și cele nodale ale ei și prin care raza de lumină trece fără să-și schimbe direcția. Cf. LTR, DM. *Nerv optic* = nerv care transmite senzațiile vizuale de la ochi la centrul nervos respectiv al creierului. DICT.

— Pl.: *optici, -e*.

— Din lat. *opticus, -a, -um*, fr. *optique*, germ. *optisch*.

OPTIC², **-Ă** s. m. și f. (Neobișnuit) Optician. *Opticii au mers mai departe*. BARASCH, M. III, 31/6, cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: *optici, -e*.

— Din lat. *opticus*, germ. *Optikus*.

OPTICĂ¹ s. f. 1. Ramură a fizicii care se ocupă cu studiul luminii și al fenomenelor luminoase și vizuale. *Ei nu știu isometriei, Optică ș-analoghii*. MUMULEANU, C. 159/22. *Instrumenturi de obtică, precum ochene, microscopuri*. CR (1830), 196²/39, cf. ALBINET, M. 226/8, ELEM. G. 102/14, VALIAN, V., STAMATI, D., POLIZU, DDRF, PONI, F. 335, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W., CADE, SCRIBAN, D. *Sînt dispus să cumpăr o mulțime de instrumente de optică*. ARGHEZI, C. J. 183. ♦ Parte a fizicii care se ocupă cu studiul radiațiilor de aceeași natură cu lumina (radiații infraroșii, ultraviolete etc.). Cf. LTR, DL, DM.

2. Fig. Fel de a vedea și de a interpreta faptele și fenomenele; punct de vedere. Cf.

ȘĂINEANU, CADE, CONTEMP. 1950, nr. 178, 6/1. *Însăși optica autorului e câteodată atinsă de literatură.* RALEA, S. T. I, 72. *Morala lui, optica lui, estetica lui erau iremediabil jignite.* CAMIL PETRESCU, O. II, 566. *În volumul său... sînt cîteva nuvele și povestiri care anunță un prozator cu o optică originală.* V. ROM. martie 1960, 146.

— Scris și: *oblică.*

— Din lat. *optice*, germ. *Optik*, fr. *optique*.

ÓPTICĂ² s. f. v. *oftică.*

OPTICÉSC, -EĂSCĂ adj.¹ (Învechit) *Optic*.¹ *Scoală unde învață damele cele de mai înaltă treaptă meșteșugul opticesc.* GOLESCU, I. 121.

— Pl.: *opticești.*

— **Optic**¹ + suf. *-esc*, după gr. *ὀπτικός*, germ. *optisch*.

OPTICÍ vb. IV. Refl. impers. (Învechit) A se zări, a se observa. Cf. ELEM. G. 8/11. *Într-o necuprinsă depărtare de la noi se opticesc pe tările stelele.* FABIAN-BOB, 8/6, cf. GEOGR. N. 8/15.

— Prez. ind. pers. 3: *opticesc.*

— V. *optică*.¹

OPTICIÁN, -Ă s. m. și f. Specialist în optică; persoană care face, repară sau vinde instrumente optice. Cf. NEGULICI, DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W., CADE, NOM. PROF. 29, SCRIBAN, D., LEG. EC. PL. 293. *Meșterul Panțoiu, vicelanul maistru al atelierului, priceput la multe, nici vorbă, în deosebi optician și acustician pasionat.* CONTEMP. 1949, nr. 165, 10/1. *Domnule optician, am venit să-mi dai o pereche de ochelari.* ARGHEZI, C. J. 178, cf. 180.

— Pronunțat: *-ci-an*. — Pl.: *opticieni, -e.*

— Din fr. *opticien*.

ÓPTILEA nüm. ord. v. *optulea.*

ÓPTIM, -Ă adj. (Despre noțiuni abstracte) Cel mai bun sau foarte bun (potrivit, indicat etc.). Cf. ARISTIA, PLUT. *Pentru a avea o producție optimă, este necesar ca regimul de lucru al mașinii să fie rațional.* IOANOVICI, TEHN. 232, cf. IORDAN, L. R. 352, SCRIBAN, D. *Ia măsuri... pentru utilizarea optimă a utilajului.* LEG. EC. PL. 204. *Însămîntarea la epoca optimă și într-un timp scurt aduce însemnate sporuri în recoltă la toate culturile agricole.* ȘCINTEIA, 1954, nr. 2874.

— Pl.: *optimi, -e.*

— Din lat. *optimus, -a, -um.*

OPTIMÁT s. m. (Învechit, rar) Nobil, aristocrat (la romani). *Acesta era din țara Tarsuia, ce să chema așa de fărșeaște supt pusorea opti-*

matelor. DOSOFTEI, V. S. ianuarie 256^v/19, cf. BARCIANU, ALEXI, W., SCRIBAN, D.

— Pl.: *optimați și optimate.*

— Din lat. *optimas, -atis.*

OPTÍME s. f. 1. A opta parte dintr-un întreg împărțit în părți egale. Cf. ARISTIA, PLUT., POLIZU, DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, PASCU, S. 142, CADE, SCRIBAN, D., DL, DM.

2. Notă muzicală valorind a opta parte dintr-o notă întreagă. DICT.

— Pl.: *optimi.*

— **Opt** + suf. *-ime.*

OPTIMÉTRU s. n. Instrument cu care se măsoară dimensiunile pieselor. Cf. IOANOVICI, TEHN. 380, ORBONAȘ, MEC. 88, DER.

— Pl.: *optimetre.*

— Din fr. *optimètre.*

OPTIMÍSM s. n. (În opoziție cu pesimism) Atitudine a omului care privește cu încredere viața și pe semenii săi. Cf. HELIADE, GR. P. 35/13, FL (1838), 26¹/10, STAMATI, D. *Cu vecinicul său optimism era dispus să primească toate întâmplările din partea lor cea bună.* MAIORESCU, CR. II, 333. *Poate că din două pesimismuri să scoatem o picătură de optimism consolator.* CARAGIALE, O. VII, 263. *Nemulțumirea față de condițiunile de trai poate să fie tot așa de bine semnul unui mare optimism.* GHEREA, ST. CR. II, 293, cf. DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W. *Optimismul omului nu e în stare să-l stîrpească nici o cruzime a vieții.* REBREANU, I. 346. *Strofa ultimă, care ar fi să exprime optimismul lui Coșbuc, nu are de loc a face cu poeziile în care el își exprimă „concepția” vieții.* IBRAILEANU, S. 146, cf. CADE. *A cunoscut nevoile și suferințele părintelui unei mărunte familii micburgeze, fără venituri lesnicioase... , dar aspirînd în taină, cu o îndîrjire mocnită și un fel de încăpățînat optimism, spre o îmbogățire utopică.* V. ROM. septembrie 1954, 137.

— Din fr. *optimisme*, germ. *Optimismus.*

OPTIMÍST, -Ă adj., s. m. și f. 1. Adj. Care manifestă optimism; care se bazează pe optimism. Cf. VASICI, M. I, 192. *Cînd putea să scape de acest mediu, el era aproape optimist.* IONESCU-RION, C. 91, cf. DDRF, ȘĂINEANU. *Toți se simțiră în cele mai optimiste dispozițiuni.* C. PETRESCU, I. II, 144, cf. SCRIBAN, D. *E o literatură constructivă și optimistă, produs al schimbărilor sociale.* SADOVEANU, E. 194.

2. S. m. și f. Persoană care manifestă optimism. Cf. IONESCU, F. 3, DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W., SCRIBAN, D.

— Pl.: *optimiști, -ste* și (ieșit din uz) *optimisti, -e.* CALENDAR (1862), 44/5.

— Din fr. *optimiste.*

OPTISPREZECE num. card. v. **optsprezece**.

OPTIȘÓR subst. (Regional) Model de cusătură pe umărul cămășilor țărănești (Rășinari — Cisnădie). PĂCALĂ, M. R. 518. *Optișoru cu cruce de 9 împunsuri*. id. ib.

— Pl. : ?

— **Opt**¹ + suf. -ișor.

OPTIȘPE num. card. v. **optsprezece**.

OPTÎLEA num. ord. v. **optulea**.

OPTÎSPCE num. card. v. **optsprezece**.

OPTÎSPE num. card. v. **optsprezece**.

OPTÎSPRECE num. card. v. **optsprezece**.

OPTÎSPREZECE num. card. v. **optsprezece**.

OPTÓBĂR subst. sg. v. **octombrie**.

OPTÓBER subst. sg. v. **octombrie**.

OPTOMETRIE s. f. Parte a opticii care se ocupă cu cercetarea și cu măsurarea defectelor de vedere. Cf. DER.

— Din fr. *optométrie*.

OPTÓMVRE subst. sg. v. **octombrie**.

OPTÓVĂR subst. sg. v. **octombrie**.

OPTÓVERE subst. sg. v. **octombrie**.

OPTSPRECE num. card. v. **optsprezece**.

OPTSPREZECE num. card. Numărul care în numărătoare are locul între șaptesprezece și nouăsprezece.

1. (Numărul abstract) DICT. *Nouă și cu nouă fac optsprezece*.

2. (Cu valoare adjectivală) *O muiare ce era îndrăcită și oloagă de optsprăzece aii*. CORESI, ap. GCR I, 23/21. *De vreme ce cel... ce face greșală va fi de optspredezece ai mărgind, atunce să-l bage în hiară*. PRAV. 261. *La optasprăzece ai a împărăției marelui Leon*. DOSOFTEI, V. S. noiembrie 110^r/8. *Tinăr de vîrstă fiind, ca de optsprezece ani* (a. 1809). GCR II, 203/11, cf. LB, DDRF, TDRG. *În acele părți am pătimit eu pe cînd aveam optsprezece ani*. SADOVEANU, O. XVIII, 569. *Feciorașul s-a mărit, Optsprece ai a-mplinit*. TEODORESCU, P. P. 616, cf. ZANNE, P. VI, 58.

3. (Ține locul substantivului determinat) *Octomvrie în optsprece*. BELDIMAN, E. 103/15, cf. POLIZU. *Avem un vin cu opșpe*. P. CONSTANT, R. 141.

4. (Formează numeralul distributiv corespunzător) *Stau în grupuri de cîte optsprezece*. ◇ (Cu valoare adjectivală) *A văzut... niște băietănași, să fi tot avut cîte optesprezece ani*. CONTEMP. 1949, nr. 162, 6/1.

5. (Cu valoare de numeral ordinal) Al optsprezecelea, a optsprezecea. *Volumul optsprezece*.

6. (Formează numeralul multiplicativ corespunzător) *De optsprezece ori*. LB.

— Și: (invechit) **optasprăzece**, (regional) **optisprezece** (DR. VII, 14, IX, 87, ALR II 2 315/876, 899, 987), **optusprezece** (LB, TDRG, DR. IX, 87, ALR I 227/298, 341, 528, 588, 600, 610, 700, 710, 725, 730, 735, 740, 768, ALR II 2 315/531, 605, 705, 728), **optisprezece** (ALR II 2 316/769), **optesprezece**, **opsprezece** (TDRG, ALR I 227/140, 325, 359, ALR II 2 315/95, 141, 235, 310, accentuat și *opsprezece* ALR I 227/140, 325, 359), **optsprece**, **optisprece** (ALR II 2 315/784, 886), **optăsprece** (ALR I 227/878, 898), **opsprece** (POLIZU, DIACONU, VR. XCH, ALR I 227/5, 26, 28, 35, 45, 63, 79, 125, 190, 772, 782, 795, 800, accentuat și *opsprece* ib. 227/144, 227, 355, 596, 618), **optispe** (ALR II 2 315/762), **optispe** (ALR I 227/770, 934), **optăspe** (ib. 227/780), **optuspe** (ib. 227/744), **optispece** (ib. 227/695, 890, 940, 980), **optuspece** (ib. 227/708, 748), **opspe**, **oprece** (ALR I 227/740) num. card.

— **Opt**¹ + spre + zece.

OPTSPREZECELEA, OPTSPREZECEA num. ord. (Precedat de articolul „al“, „a“, cu valoare adjectivală) Care se află între al șaptesprezecelea și al nouăsprezecelea. *Într-al optăsprezecelea an de împărăția a lui Iustinian cel Mare* (a. 1652). GCR I, 162/30. *La anul al optsprezecelea al împărăției lui Maurichie, Priscu... au venit la Singidon*. ȘINCAI, HR. I, 118/3, cf. LB, POLIZU, DDRF, TDRG, CADE. ◇ (Ține locul substantivului determinat) *A fost a optsprezecea din cele vreo patruzeci de jurii de bacalareat din toamna aceea*. I. BOTEZ, B. I, 115.

— Și: (invechit) **optăsprezecealea**, **optăsprezeceace**, **optusprezeceale**, **optusprezeceacea** (LB), (regional) **optusprezecelea**, **optusprezecea** (TDRG) num. ord.

— De la **optsprezece**.

OPTUL num. ord. v. **optulea**.

OPTULE num. ord. v. **optulea**.

OPTULEA, OPTA num. ord. (Precedat de articolul „al“, „a“, cu valoare adjectivală) Care se află între al șaptelea și al nouălea. *Întru al optul veac va să fie învierea morților*. CORESI, EV. 349. *Carele să chiamă al optul veac netrecut și nesvârșit*. VARLAAM, C. 98. *Nu va putea feciorul, nice nepotul până a opta siepenă, ca să ceară giudeț, ca să cearte pre tată-său*.

PRAV. 225. *Simbătă din al optul ceas să se oprească de toate lucrurile* (a. 1640). GCR I, 89/30. *Iar feciorului al optăle, anume Gad, zise-i: seminția ta tâluind va tâlhui* (a. 1760). id. ib. II, 71/13. *În anul acesta s-au ținut al optulea sobor ecumenic în Țarigrad*. ȘINCAI, HR. I, 161/30, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB, POLIZU, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. ◇ (Neprecedat de articolul „a“) *Dintr-al optulea cat, orașul părea o cutie cu jucării*. ARGHEZI, C. J. 264. *Gheorghe Dima, călăraș într-al optulea regiment, a dat semn că e gata să grăiască*. GALAN, Z. R. 42, cf. ALR II 2334/272. *Trebuia să fac a plînge de înduioșare băieți blazați de clasa opta, cetindu-le din Hugo*. I. BOTEZ, B. I, 175. *De cînd promovase în clasa opta, purta inel cu cap de mort*. TEODOREANU, M. II, 203. ◇ (Ține locul substantivului determinat) *Lumea ceaia întâia nu o cruță, ce Noe numai însuș al optul al dereptației spuătoriu feri*. COD. VOR. 172/11. *Împreună den aceale șapte învieri moarte iară au luat, iară a opta mai presus de moarte fu*. CORESI, EV. 349. *L-a botezat pe-al optulea — asta s-a întîmplat cu mulți ani în urmă*. GALAN, B. I, 140. ◇ (Regional, întrebuițind forma de masculin pentru cea de feminin și invers) Cf. ALR II 2334, ib. 2335/987.

— Și: (învechit) **óptul, óptule** (BUDAI-DELEANU, LEX.), **óptăle**, (învechit și regional) **óptălea** (ȘINCAI, HR. I, 162/1, TDRG, ALR II 2334, ib. 2335/987), (regional) **óptilea** (ALR II 2334), **óptilea** (ALEXI, W., ALR II 2334/769), **óptelea** (ALR II 2334/182, 192, 349, 872, 928) num. ord.
— De la **opt¹**.

ÓPTUSPCE num. card. v. **optsprezece**.

ÓPTUSPE num. card. v. **optsprezece**.

ÓPTUSPREZEACELE, ÓPTUSPREZEACEA num. ord. v. **optsprezecelea**.

ÓPTUSPREZECE num. card. v. **optsprezece**.

ÓPTUSPREZECELEA, ÓPTUSPREZECEA num. ord. v. **optsprezecelea**.

OPTUZÉCI num. card. v. **optzeci**.

OPTUZÉCILEA, OPTUZÉCEA num. ord. v. **optzecilea**.

OPTZÉCELEA, OPTZÉCEA num. ord. v. **optzecilea**.

OPTZÉCI num. card. Numărul care în numărătoare are locul între șaptezeci și nouă și optzeci și unu.

1. (Numărul abstract) Cf. ANON. CAR., LB, POLIZU, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, CADE, SCRIBAN, D. *Scădem cinci din optzeci*.

2. (Cu valoare adjectivală) *E se e în vîrtute, optzeci de ani, e mai multu de ei munci și dureare*. PSALT. 189, cf. LB. *Optzeci de ani îmi pare în lume c-am trăit, Că sînt bătrîn ca iarna, că tu vei fi murit*. EMINESCU, O. I, 107, cf. DDRF.

3. (Ține locul substantivului determinat) *Mator iaste de la 70 de ani pînă la optzeci* (a. 1652). GCR I, 164/10, cf. ZANNE, P. II, 475.

4. (Precedat de „cite“, formează numeralul distributiv corespunzător) *S-au format grămezi de cite optzeci*. ◇ (Cu valoare adjectivală) *Le-am dat cite optzeci de lei*.

5. (Cu valoare de numeral ordinal) Al optzecilea, a optzecea.

6. (Formează numeralul multiplicativ corespunzător) *De optuzeci de ori*. LB, cf. POLIZU.

— Și: (învechit) **optuzéci, opzéce** (PSALT. 189), (regional) **opzéci** (POLIZU, scris și *obzeci* BUL. FIL. IV, 73, BL VI, 210, ALR II 2323, accentuat și *obzeci* ib. 2323/172, 235, 250, 260, 272) num. card.

— **Opt¹ + zeci**.

OPTZÉCILEA, OPTZÉCEA num. card. (Precedat de articolul „al“, „a“, cu valoare adjectivală) Care se află între al șaptezeci și nouălea și al optzeci și unulea. Cf. DICT.

— Și: (învechit) **optuzécilea, optuzécea** (LB), **optzécelea, optzécea** (POLIZU, DDRF) num. ord.

— De la **optzeci**.

ÓPTĂ adv. v. **opsă**.

OPTÍGĂ s. f. v. **obsigă**.

OPTIÓNĂ s. f. v. **optiune**.

OPTIÚNE s. f. 1. Faptul sau dreptul de a alege din două sau mai multe lucruri, posibilități etc. pe acela sau pe aceea care îți convine. Cf. *opta*. Cf. DDRF, GHETIE, R. M., ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM. ◇ *Drept de optiune = a)* drept acordat cuiva de a-și alege cetățenia (de obicei în cazuri de stabilire în alt stat). DM; *b)* drept acordat cuiva de a accepta o moștenire sau de a renunța la ea. *Dacă succesibilul este minor sau pus sub interdicție, dreptul de optiune este limitat*. PR. DREPT, 427.

2. Condiție stipulată uneori în tranzacțiile comerciale prin care i se acordă cumpărătorului un termen pînă la care el poate definitivă tranzacția sau poate renunța la ea. Cf. CADE. *Nu lucrez întîia oară în materie de petrol. Sînt sătul de optiuni și puncte de redevență*. C. PETRESCU, R. DR. 201.

— Pronunțat: *-ți-u-*. — Pl.: *optiuni*. — Și: **optiónă** s. f. CALENDARIU (1794), 33/16.

— Din fr. *option*, lat. *optio*, -onis.

OPUGNĂ vb. I. *Tranz.* (Latinism învechit) A ataca, a asalta. *Trecu de la Alba-Iulia la Blaj, unde, opumnînd castelul, îl ocupă.* BARIȚIU, P. A. I, 244, cf. GHETIE, R. M., BĂRCIANU, ALEXI, W.

— Prez. ind.: *opugnez*. — Și: **opumnă** vb. I.
— Din lat. *oppugnare*.

OPUGNĂRE s. f. (Latinism învechit) Acțiunea de a *opugna*; atacare. GHETIE, R. M., BĂRCIANU, ALEXI, W.

— V. *opugna*.

OPULÉNT, -Ă adj. (Livresc) Înstărit, bogat. *Se vede deci că așa curte... poate ținea numai un cap încoronat de întâia clasă, iar în Anglia sînt mulți asemenea lorzi opulenți.* CODRU-DRĂGUȘANU, C. 231, cf. NEGULICI, GHETIE, R. M., ȘĂINEANU, BĂRCIANU, ALEXI, W., SCRIBAN, D. ◇ (Substantivat) *Inimile lor dezolate își doresc idolul... pînă cînd un opulent voluptuos le cumpără cu titlu de soții.* HELIADE, D. J. 175/9. ◆ Fig. Îmbeșugat, abundent; voluminos. Cf. CADE. *Doamna cu părul roșu și cu pieptul opulent.* C. PETRESCU, C. V. 63, cf. TEODOREANU, M. II, 443.

— Pl.: *opulenți, -te*.

— Din fr. *opulent*, lat. *opulentus*.

OPULENȚĂ s. f. (Livresc) Bogăție, belșug, abundență. *Castelul lordului e unul din cele mai pompoase..., nu poți admira îndeajuns atîta opulență.* CODRU-DRĂGUȘANU, C. 230. *Timpul însă părea că contrariază înapoi mania de lux și opulență a fanariotului.* FILIMON, O. I, 178, cf. ȘĂINEANU, BĂRCIANU, ALEXI, W. *Fiecare nouă sfidare adîncește prăpastia dintre mizeria populației muncitoare și opulența luxuriantă a clasei stăpînitoare.* COCEA, în LIT. ANTIMONARHICĂ, 157, cf. SCRIBAN, D. *Familii mari pe care le frecventa pierduseră opulența.* CĂLINESCU, S. 18. *Escorialul e enorm. El reprezintă ideea de opulență a unui popor sărac pe un sol de piatră.* RALEA, S. T. I, 328.

— Din fr. *opulence*, lat. *opulentia*.

OPUMNĂ vb. I v. *opugna*.

OPŪNE vb. III. I. *Tranz.* A pune în fața cuiva sau a ceva (ca împotrivire) un lucru, un argument etc. Cf. STAMATI, D. *Marii ardeleni... opun străinismului, ivit sub forma grecească, scriirile lor.* RUSSO, S. 68. *Se consultară Ce fel ar putea face și prin care mijloace, Stavilă ar opune L-acea înecăciune.* ALEXANDRESCU, M. 389, cf. DDRF, ȘĂINEANU, BĂRCIANU, ALEXI, W., SCRIBAN, D. *Toderiță opunea însă tatălui său tăceri înnegurate.* VORNIC, P. 8, cf. SCL 1960, 20. ◆ Refl. A se împotrivi, a ține piept, a pune piedici. *Ladislau... se opune acestor barbari.* BĂLCESCU, M. V. 8, cf. STAMATI, D.,

MAIORESCU, CR. I, 160. *Șetasar ce-i stă-mpotrivă de prisos i se opune.* MACEDONSKI, O. I, 105, cf. DDRF, ȘĂINEANU, BĂRCIANU, ALEXI, W. *De altfel mi-ai spus că te-ai fi opus la o strămutare de aci.* C. PETRESCU, C. V. 206. *Fără să se opui, femeia intră în casă.* ȘEZ. I, 60, cf. IV, 132.

2. *Tranz.* A pune față în față două sau mai multe ființe sau lucruri pentru a scoate în evidență, prin comparație, deosebirile dintre ele. Cf. ȘĂINEANU. *Lumii reale, Correggio... îi opune o lume ideală, nu lumea transcendentă, ci o viziune picturală.* ȚETEȚEA, R. 292.

3. Refl. (Despre unghiuri) A fi așezat, într-o figură geometrică, în fața altui unghi sau în fața uneia dintre laturi; (despre laturi) a fi așezată în fața altei laturi sau în fața unuia dintre unghiuri. *La laturi egale, în triunghiuri egale, se opun unghiuri egale, și la unghiuri egale, se opun laturi egale.* MELIK, G. 11.

— Prez. ind.: *opun și opui* (ALEXANDRESCU, M. 390).

— Din lat. *opponere* (după *pune*), fr. *opposer*.

OPŪNERE s. f. Acțiunea de a (se) *opune*; p. ext. opoziție. *Se lăsa fără opunere (împotrivire) ca să-l ducă Mentor de mîndă.* MAIOR, T. 192/21. *Întîmpinînd apoi o asemenea opunere, se înfură și umplea cetatea de urletele sale.* ASACHI, S. L. II, 55. *Nebăgarea în samă este de trei feluri: dispref, opunere și insultă.* CONV. LIT. XI, 319, cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., CADE. *Înțelegerea justă a învățămîntului politehnic nu admite opunerea lui scopurilor de cultură generală în școala medie.* L. ROM. 1953, nr. 3, 60. *Mulțimea-i deschidea drum fără opunere.* VORNIC, P. 218. ◇ L o c. a d v. (Rar) **În opunere cu...** = în opoziție cu... *În opunere cu acești eroi... romancierul înfățișează lumea intelectualilor de provincie.* CONTEMP. 1949, nr. 159, 2/1.

— Pl.: *opuneri*.

— V. *opune*.

OPUS¹ s. n. (Muz.) Termen care denumește, împreună cu un număr de clasificare, o operă a unui compozitor, potrivit succesiunii cronologice a lucrărilor sale. DM.

— Pl.: *opusuri*.

— Din lat. *opus*, germ. *Opus*.

OPŪS², -Ă adj. I. Care este așezat în fața cuiva sau a ceva, în partea împotrivă. *Păienjenii de smarald au țesut de pe o insulă pînă la malul opus un pod de pînză diamantică.* EMINESCU, N. 66, cf. ȘĂINEANU, BĂRCIANU, ALEXI, W. *Pe trotuarul opus trecură prin lumina felinarului două umbre femeiești.* BART, E. 190. ◇ *Unghiuri opuse* = unghiuri care au același vîrf, laturile unuia fiind în prelungirea laturilor celuilalt. Cf. GEOMETRIA A. M. 44²/14, ASACHI, E. III, 27/9; MELIK, G. 6; SCRIBAN, D. ◇ L o c. a d v. **În direcție opusă** = în sens invers.

Purcede și el ca o săgeată în o direcție opusă cu a celor doi boieri. ROM. LIT. 157¹/19. Moromete o luă și el pe lângă garduri, dar în direcția opusă. PREDĂ, M. 92.

2. (Despre abstracte) Contrar, potrivnic; p. ext. contradictoriu. V. antagonist. Toate aceste cugete măcar că era întră sine opuse (împotrivoare) . . . turbura inima lui. MAIOR, T. 172/25. Citiți oppuse sau contrarie. POENARU, E. A. 5/19. Două sisteme opuse. CALENDAR (1855), 30/6. Opuse sînt noțiunile care, în privința unei cugetări comune, se exclud unele pe altele. MAIORESCU, L. 31, cf. ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W., SCRIBAN, D., CL 1957, nr. 1, 51. ◇ (Substantivat, n.) Economia este opusul risipei. ȘĂINEANU, cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: opuși, -se.

— V. opune.

OPŪSCĂ s. f. v. *otpusť*¹.

OPŪSCUL s. n. Scriere științifică sau literară de proporții reduse. Cf. POENARU, I. VI, ARISTIA, PLUT. Scosese deja la lumină un opuscul deosebit, polonește și lătimește, asupra rezbelelor eroului nostru. HASDEU, I. V. 238. În felurite opuscule, în nenumărate cuvîntări, mulți mărunței, curtizani ai naivității multimei, vor detesta principiile și părerile lui. CARAGIALE, O. III, 101, cf. DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W. Fructul acestei colaborări intelectuale fu publicarea însemnatului opuscul gramatical și ortografic al „Elementelor”. IORGA, L. II, 201. Opuscule Cu pagini încărcate de calcule Subtile. CAMIL PETRESCU, V. 7. Dicționarul . . . ignorează acest opuscul. SCL 1950, 57.

— Accentuat și: *opuscul*. ALEXI, W. — Pl.: *opuscule*.

— Din fr. *opuscule*, lat. *opusculum*.

OPUSEȚIŪNE s. f. v. *opozitię*.

OPŪST¹ s. n. (Învechit și popular) Stăvilă, zăgaz (TDRG, SEVERIN, S. 19, ȘĂINEANU, D. U., H XII 288, ȘEZ. V, 115, ALR I 1 843/402); jgheab (de lemn) prin care se scurge apa dintr-un iaz (ANTIPA, P. 56, ALR II 6 733/414, 520, ALR I SN h 152); iaz (CIHAC, II, 300, SCRIBAN, D., com. din STRAJA — RĂDĂUȚI, CHEST. IV 42/393, ALR I SN h 152, A II 9). *L-au aruncat în jgheabul cetății cel cu gratie pre unde să scură poghoiul. . . și nelăsîndu-l dereptatea lui D[u]mn[e]dzău într-acei opust cu tină, dzăsa lui Pashor.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 104⁵/8. Această lucrare ar consista în a face un opust din sus de locul unde a ajuns mîncătura apelor. I. IONESCU, D. 59. Era pretutindeni, neadormit, acum cercînd făina care curgea pe jgheab, acum alergînd la opust să potrivească năvala apei. ANGHEL-IOȘIF, C. L. 28. De departe, dintr-un colț al iazului, venea vîjîitul înăbușit al unui opust. SADOVEANU, O. I, 110,

cf. ARVINTE, TERM. 157. *Merge apa pe otpusť, Dă-mi rachiul să ți-l gust.* I. CR. III, 315, cf. ALR SN I h 152.

— Pl.: *opusturi*. — Și: *otpúst*, (regional) *apúst* (SCRIBAN, D., ALR I 1 843/378) s. n.

— Din ucr. **о(т)пyст**.

OPŪST² s. n. v. *otpusť*¹.

OPŪȘINĂ s. f. Stufărie deasă în care ierneză peștele și unde pescuitul este interzis. DM.

— Pl.: *opușine*.

— Din rus. **опушина** „mărăciniș”.

OPZÉCE num. card. v. *optzeci*.

OPZÉCI num. card. v. *optzeci*.

OR¹ conj. Deci, așadar. Cf. ALEXI, W., SCRIBAN, D. *Or, acum era momentul marilor lovituri pentru care trebuia îndrăzneală și șiretenie.* T. POPOVICI, SE. 199.

— Din fr. *or*.

OR² conj., adv. interog. v. *ori*.

ORĂ vb. I v. *ura*.

ORÁC interj. (Regional, adesea repetat) Cuvînt care redă strigătul broaștelor (Nucșoara — Cîmpulung). ALR II 6 290/784. ◇ P. ext. Cuvînt care imită plînsul copilului mic (Adam — Tecuci). Cf. ALR I 82/614. ◇ (Substantivat, n.) Orăcăit. *Aș trăi, cum aș trăi, Nu pot, maică, odihni De oracul broaștelor, De șuierul șerpilor.* PĂSCULESCU, L. P. 228.

— Și: *oracacă* interj. ALR II 6 220/928.

— Onomatopee.

ORACACĂ interj. v. *orac*.

ORACĂI vb. IV v. *orăcăi*.

ORACCÍU s. m. (Învechit) Secerător, cosaș. *Orînduală s-au făcut de la acel județ 600 oraccii* (a. 1807). ap. ȘIO II₂ 91.

— Pl.: *oraccii*.

— Din tc. *orakçi*.

ORÁCLU s. n. v. *oracol*.

ORÁCOL s. n. (La vechii greci și la romani) Prevestire, prezicere, profetie; locul unde se făceau prevestirile. *Oraculum (adică videnie).* TELEMAHOS, 11^v/7. *Cei cu deșarță credință avea oracule, adecă prorocii prin orăjitorie.* LEON ASACHI, B. 11/25. *Oraculurile era fapte de înșălăciune.* MOLNAR, I. XVIII/16. *Li să pare că sînt ei În oraclu dumnezei.* MUMULEANU, C. 135/4. *Acești oameni . . . voia să rămîie omenirea întră neștiință, să asculte în gurile lor ca în oraclu.* HELIADE, în BV III, 587. *Apolon este zeul. . .*

oracilor. CĂPĂȚINEANU, M. 24. *Dobîndit-ai în sfîrșit mîngîierea prin acele oracole ale Isidiii.* GTN (1836), 80¹/19, cf. VALIAN, V. *Se înfierbîntau de cele ce li se descoperea din acea carte ca dintr-un oraclu despre originea și de tot trecutul națiunii române.* BARIȚIU, P. A. I, 614, cf. ARISTIA, PLUT., POLIZU. *Al idolilor preot cu magice cuvinte Multimei adunate oracole-mpărțea: Oracole vi-clene de interes dictate.* ALEXANDRESCU, O. I, 84. *Prorocirile oraculelor sînt în favoarea noastră.* CONV. LIT. XI, 329, cf. DDRF, XENOPOL, I. R. I, 69, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W. *Și ce nebun fu gîndul ce l-a-ndemnat să-ntrebe Oracolul — și încă e mai nebun cînd crede În cele prevestite.* DENSUSIANU, L. A. 125, cf. SEVERIN, S. 97, BART, E. 325. *Ceilalți stau și se uită la el ca la oracolul din Delfi.* VORNIC, P. 141. ♦ Hotărîre dată de o persoană cu autoritate; sentință cu caracter infailibil; p. ext. persoană care dă această hotărîre. *Această fire a românilor de ar fi fost cunoscută lui Engel, cred eu că nu ar fi vărsat așa lesne oraclu, cum că anevoie se poate creade... să nu se fi mestecat romanii cu alte ghinte prin căsătorii.* MAIOR, IST. 62/33, cf. ȘĂINEANU. (Glumeț) *Bădia Ionică era... oracolul casei.* BRĂESCU, A. 84. ◇ E x p r. **A vorbi ca un oracol** = a se exprima sentențios și neînțeleș. DL, DM.

— Pl.: oracole. — Și: orácul (pl. și oraculuri, rar, m. oraculi GUSTI, G. V. 82/5) s. m. și n.; oráclu, oráculum s. n.

— Din lat. oraculum, -i, it. oracolo, fr. oracle.

ORÁCUL s. m. și n. v. oracol.

ORACULĂR, -Ă adj. (Rar) Care aparține oracolului, de oracol. *Poate că răspunsurile ei rare și grele... trăsăturile ei senine, nemișcarea și chiar suferința ei îi dădeau ceva oracular.* VINEA, L. I, 223.

— Pl.: oraculari, -e.

— Oracul + suf. -ar.

ORACULÓS, -OĂSĂ adj. (Învechit, rar) Asemănător unui oracol; miraculos, mistic. *De șapte ori răspunsul Oraculos trimite.* I. VĂCĂRESCUL, P. 27/13.

— Pl.: oraculoși, -oase.

— Oracul + suf. -os.

ORÁCULUM s. n. v. oracol.

ORÁL¹, -Ă adj. 1. (Anat.) Care se referă la gură, de gură, al gurii; cf. buca l. *Cavitatea orală.* CADE.

2. (În opoziție cu scri s) Care se transmite verbal, din gură în gură; care se face prin viu grai, care caracterizează graiul viu; cf. verba l. *Tradiția orală a neamului nostru cuprinsă în cîntecile vechi... ne dă tot românismul*

cărților bisericești și a hronicarilor. RUSSO, S. 78. *Prin scrieri și sfătuiri orale, ne-a întărit în tendința de a ne emancipa limba din pedantismul filologilor.* MAIORESCU, CR. I, 366, cf. DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W. *Cupăreștii se însărcinară să aducă probele, nu scrisori... , ci pîrile orale.* IORGA, L. I, 313. *Limbajul familiar curent, „viu“, adică oral, utilizează și el ritmul, totuși într-o măsură cu mult mai redusă decît cel popular.* IORDAN, STIL. 105, cf. SCRIBAN, D. *Unic prin geniul lui oral, Creangă apare, prin neasemănata lui putere de a evoca viața, un scriitor din linia realismului.* VIANU, A. P. 119. *De la Pușkin încoace, limba rusească scrisă devine mai bogată, înglobînd în ea toată vechoara de nestemate a cîntecului oral.* SĂDŌ-VEANU, E. 209. *Documentul care ne pune pe urma etimologiei poate fi și oral, adică poate fi constituit de o informație păstrată în cercul familiei sau al cunoscuților.* GRAUR, N. P. 7. ◇ (Adverbial) Cf. DDRF. **A comunica oral.** ♦ (Despre examene) *Care se desfășoară prin întrebări și răspunsuri verbale.* Cf. ȘĂINEANU, CADE, SCRIBAN, D., DL, DM. ◇ (Substantivat, n.) *Premiantul întîi la toate — zece la teză, zece la oral.* C. PETRESCU, I. II, 127. *Am fost de părere ca toată lumea să fie îngăduită la oral.* I. BOTEZ, B. I, 120. *De oral era exonerat, cu excepția matematicilor.* TEODOREANU, M. II, 24. *Cînd crezi că o să dăm oralul?* STANCU, R. A. II, 42.

3. (Fon.; despre sunete, în opoziție cu nazal) *Care se articulează prin trecerea aerului numai prin gură. Avem, în rîndul al doilea, o deosebire de rezonanță, după cum aerul trece numai prin gură — în care caz vorbim de sunete orale... — sau și prin nas, în care caz vorbim de sunete nazale.* PUȘCARIU, L. R. I, 62. *Aceste vocale au o rezonanță specific nazală. De aceea ele se numesc nazale, spre deosebire de vocalele obișnuite, numite orale sau pure.* GRAUR, I. L. 50.

— Pl.: orali, -e.

— Din fr. oral.

ORÁL², -Ă adj. v. orar².

ORALITĂȚE s. f. (Livresc) Calitate a stilului unei scrieri literare de a părea vorbit, prin faptul că expunerea are un caracter spontan, natural, viu; ansamblul de particularități ale graiului viu. *Ion Slavici introduce oralitatea populară în scrierile sale înaintea lui Creangă.* VIANU, A. P. 119. *În legătură cu această parte a lexicului trebuie pusă abundența de proverbe și locuțiuni care dau stilului lui Odobescu caracterul oralității populare.* id. M. 173. *Trăsătura cea mai caracteristică a povestitorului popular este oralitatea: tot ce spune el poartă pecetea stilului vorbit, prin nimic esențial deosebit de vorbirea curentă, expresie vie, spontană, naturală a gîndirii și simțirii noastre.* CONTRIBUȚII, I, 142.

El aprecia în scrierile acestuia... naturaleța exprimării, oralitatea stilului. S. C. ȘT. (Iași), 1956, 48. *Componenta stilistică fundamentală a prozei lui Creangă este, fără îndoială, oralitatea.* L. ROM. 1965, nr. 4, 454.

— Oral¹ + suf. -itate, cf. it. oralità.

ORANGERIE s. f. (Învechit) Seră în care se cultivă portocali și alte plante exotice. *Să întind grădini... și... orangerie cu sumă de flori și copaci deosibiți streini.* GOLESCU, I. 120. *La alții spun c-ă-nnățat Un plan foarte minunat D-o casă pă noul mod Cu orangerii în pod.* MUMULEANU, C. 143/8, cf. CR (1832), 156¹/23, BARCIANU, ALEXI, W.

— Scris și: *oranjerie.* CR (1832), 156¹/23. — Pl.: *orangerii.*

— Din fr. *orangerie.*

ORANGUTÁN s. m. v. *urangutan.*

ORANGUTÁNG s. m. v. *urangutan.*

ORANÍST s. n. v. *uranist.*

ORANIȚĂ s. f. (Regional) 1. Luntre pescărească, largă și scurtă. *Înainte, la pescuitul cu lăptășele se ieșea numai cu oranițele, adică cu acele bărci mari și cu fundul lat, cari sînt minate cu niște lopeți late, numite opăcini.* ANTIPA, P. 428, cf. T. PAPAĞAGI, C. L., H II 319, XII 261, XIV 351, XVIII 144, 284, com. LIUBA. *Ea-mpinsă și oranița, Sări și ta-său în ea.* PĂSCULESCU, L. P. 246, cf. com. din ORAVIȚA, L. COSTIN, GR. BĂN. 150.

2. Prăjină lungă cu o cange la virf, de care se servesc marinarii și pescarii. *Să puie vîslă-Ntr-o rină Și oranița-Ntr-o mînă, Că-mi slăbesc Puterile Și mi se duc Zilele.* TEODORESCU, P. P. 576.

— Pl.: *oranițe.* — Și: *orăniță* (H XVIII 144, 284, com. LIUBA, com. din ORAVIȚA, L. COSTIN, GR. BĂN. 150), *orănță* (H II 319) s. f.

— Din scr. *oranica.*

ORÁNĬ adj. invar. (Franțuzism) Portocaliu. *Dulapurile... sînt tapisate și acum în interior cu aceleași simetrice rînduri de cutii goale, de carton, în acelaș format și de aceleași tandre culori: bleu, roz, oranj, gri.* C. PETRESCU, O. P. I, 145.

— Din fr. *orange.*

ORANJÁDĂ s. f. Băutură răcoritoare, preparată dintr-un amestec de suc de portocale, zahăr și apă sau sifon. *Limonadă sau oranjadă.* PARAB. 187. *A introdus în Moldova... caramelele, oranjadele, limonadele și înghețatele.* KOGĂLNICEANU, S. A. 96. *Respira... aromă răcoritoare de oranjade și împetrițate miasme de cocktail.* C. PETRESCU, C. V. 190. *Se auzea*

zăngănitul linguriții în paharul cu oranjadă. TEODOREANU, M. II, 16. *Te-a servit cu ceva?... — Numai oranjadă, îi răspunse Adam într-o doară.* GL 1961, nr. 360, 5/5.

— Pl.: *oranjade.*

— Din fr. *orangeade.*

ORÁNȚĂ s. f. v. *oraniță.*

ORÁNĬ s. m. și n. (Învechit) Portocal. *Duceți-mă acolo pe țărături fericite... Și unde cresc oranzii sub cerul cel senin.* ALEXANDRESCU, O. I, 256. *Acolo sub oranze, sub via înflorită... , plăcuți vom avea sori.* id. ib., cf. SCL 1960, 247.

— Pl.: (m.) *oranzii* și (n.) *oranze.*

— Din fr. *orange* „portocală”, după *nărămz.*

ORÁR¹ s. n. 1. Veșmint bisericesc în formă de fișie lungă, de lină, de mătase sau de bumbac, purtată pe umăr de diacon în timpul slujbei religioase. *I aorar de sărma cu 4 canafi* (a. 1588). CUV. D. BĂTR. I, 197/6. *Haina... era roșită în singele sfîntului și umărariul ce-i dzic orariu.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 86^v/36. *Și-și drease lucrul, luînd haina... ce era rușită de sf[i]ntul său singe și o parte din orariu.* MINEIUL (1776), 160^v/30, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB, HEM 1 257, DDRF, ȘĂINEANU, MURNU, GR. 5, TDRG, SCRIBAN, D.

2. (Regional) Pinza care se pune pe fața mortului. *În Țeara Românească e datină de a se pune unui mort orar pe frunte ca să fie păzit de focul cel nestins.* MARIAN, I. 85, cf. GOROVEI, CR. 209, com. CIAUȘANU, ALRM I/II h 415.

— Pl.: *orare.* — Și: (învechit) *aorár, oráriu,* (regional) *arár* (ALRM I/II h 415), *urár* (ib.) s. n.

— Din slavon. *орарь*, lat. *orarium.* — *Aorar*, prin apropiere de *aur.*

ORÁR², -Ă adj., s. n., s. m. I. Adj. Care arată orele, privitor la ore; care se face sau se calculează pe timp de o oră. *În industrie, cunoașterea vitezei de reacție este capitală, deoarece de aceasta depinde randamentul orar, adică cantitatea substanței transformate în timp de o oră.* MACAROVICI, CH. 137. *Prețurile orare de bază la manoperă vor fi cele din tabelele de salarizare.* LEG. EC. PL. 253, cf. 258. ◇ *Diferență orară* = diferență de timp marcată de două ceasornice situate pe longitudini diferite ale pămîntului. DL, DM. (Învechit) *Cerc orariu* = meridian ceresc. CULIANU, C. 16.

II. S. n., s. m. I. S. n. Program al unei activități, eșalonat pe ore și care se repetă periodic; (concretizat) tabel, grafic care indică programul în ore al unei activități; orele de plecare și de sosire a unui tren, vapor, autobuz etc. Cf. CIHAC, II, 230, LM, DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W., SCRIBAN, D. *Clasa muncitoare din țara noastră are asigurate prin con-*

stituție dreptul la muncă, orarul de muncă de 8 ore, dreptul la odihnă. SCINTEIA, 1953, nr. 2742.

2. S. n. (Învechit) Instrument care indică timpul; ceasornic. Cf. LM, DDRF. *I se va fi întimplat... să audă înainte de ce a apucat să adoarmă, un fel de sunet... care seamănă cu tic-tacul unui orariu de buzunar.* MARIAN, INS. 60. ◇ Fig. Soarele, luna și stelele uneori nu se pot vedea și de aceea ele sînt niște orare nesigure. id. o. II, 238. ◆ Acul mic al ceasornicului, care indică orele. DL, DM.

3. S. m. (Regional) Numele unuia dintre cei opt flăcăi din jocul numit de-a minzulica. *În unele sate din Bucovina, de-a minzulica se joacă opt flăcăi; fiecare ține în mână cîte o carte. 1) e rege; 2) e comisar... și 8) orariul, care arată 10 oare.* PAMFILE, J. III, 24.

— Pl.: (I) orari, -e, (II 1, 2) orare, (II 3) orari. — Și: (învechit) orál, -ă (GENILIE, G. 93/23, 104/5), oráriu, -ă (CULIANU, C. 16, 31) adj.; horáriu (pl. horarie LM) s. n.

— Din fr. horarie, lat. horarius.

ORÁRIU¹ s. n. v. orar¹.

ORÁRIU², -Ă adj. v. orar².

ORÁȘ s. n. 1. Așezare omenească importantă, cu populație numeroasă, cu întreprinderi și instituții, constituind, de obicei, un centru industrial, comercial, cultural, politic și administrativ; cetate, tirg, urbe. *Să știi că bagă den tote orașele cîte 50 de omin, să fie în ajutor în corabii (a. 1521).* HURMUZAKI, XI, 843. *Să duc în oraș și în cetăți (cca 1550).* CUV. D. BĂTR. II, 416/16. *Vă veți aduna voi întru orașele voștre (a. 1560).* GCR I, 5/7. *Ară fi mergînd afară den orașu și încă foarte departe n-ară fi merși.* PALIA (1584), 184/3. *Au pus și pecetea „urașului“ (a. 1610).* IORGA, S. D. XI, 86. *Multe orași vor cădea.* PARACLIS (1639), 254. *L-au făcut târgoveții și meșterii orașului.* HERODOT (1645), 40. *Efesul au fost orașu în Asia cea mai Mică.* N. TEST. (1648), 256^v/7. *Lingă Turda... au fost un oraș foarte frumos al romanilor (cca 1660—1680).* GCR I 176/22. *Tu nu ești dintr-acest oraș.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 106^v/23. *Au săzut spre Putna pen sate, pen orașă.* IST. T. R. 97, cf. LEX. MARS. 96. *Cartea... s-au scris în oraș în Iași (a. 1714).* GCR II, 8/20. *Întrîndu în oraș, ... viclesugu au făcut (a. 1777).* id. ib. 113/23. *Și multe orașe vor cădea (a. 1799).* id. ib. 165/10, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., CLEMENS. Este căpetenia a tuturor orașelor. GOLESCU, I. 92. *Mocanii... zic și Cîmpulungului, simplu, „oraș“.* CODRU-DRĂGUȘANU, C. 4. *Prin cutremur pămîntul rovini deschide și cufundă sau înecă orașe, sate și ghilde.* CONACHI, P. 265. *Cereau ca să se hotărăscă ce să facă cu orașul Clușului.* BĂLCESCU, M. V. 413. *Dar în orașele cele nouă a tale, o, țară română, nu se mai aude de vite-*

jie... ci de lăcomie și nedreptate. RUSSO, S 147. *Dar pentru ce orașul atît de strălucit, Acum între orașe e cel mai umilit?* ALEXANDRESCU, M. 10. *Au început a sosi în oraș mai mulți din cei ce-au auzit de frumusețea domniței.* ALECSANDRI, T. I, 405. *Privesc orașul — furnicar — Cu oameni mulți.* EMINESCU, O. IV, 194. *Au fost poftiți... crai, voievozi, ... mai marii orașelor și alte fețe cinstite.* CREANGĂ, P. 231. *Zgomotul ce se făcea în acel oraș.* ISPIRESCU, L. 136. *Să ne-nturnăm În oraș.* DAVILA, V. V. 38. *În povești din pămînt răsărea un oraș ca prin farmec.* ANGHEL-IOSIF, C. M. II, 98. *Cad din cer mărgăritare Pe orașul adormit.* TOPIRCEANU, B. 69. *Oraș tipic de provincie.* C. PETRESCU, I. II, 124. *A dogorit un soare străin peste orașe.* SAHIA, N. 63. *Veneau și lăutarii orașului.* ARGHEZI, S. P. 93. *Orașul e încă în întuneric.* BOGZA, A. I. 250. *Și iarăși mă revăd plecînd spre seară La marginea orașului ce-adoarme.* JEBELEANU, C. 20. *Apoi intrase în orașul... cu aer ușor, umed.* DEMETRIUS, A. 314. *La oraș, în București, Sus în curțile domnești, Nuntă mare se-ntocmește.* TEODORESCU, P. P. 509. *Și orașu-i cam departe... Vino, bade, fără carte!* JARNIK-BİRSEANU, D. 118. *Dă măria sa „sfoară prin țară și răvașe prin orașe“ să vie lumea să vază ce n-a mai văzut!* RĂDULESCU-CODIN, I. 9. *Decît codăș în oraș, mai bine în satul tău fruntaș.* CREANGĂ, A. 12, cf. ZANNE, P. IV, 312, VI, 301. ◇ *Haine de oraș = a)* haine mai bune decît cele de lucru. Cf. DL, DM; *b)* haine orășenești, croite după moda de la oraș. DL, DM. *Oraș deschis v. deschis. Mierța orașului v. mierță.* ◇ (Regional, în construcția) *De-a orașul = oină.* ALR II 4 348/157. ◇ L. o. c. a d j. (În opoziție cu de țară) *De oraș =* care provine din oraș, care are caracteristicile orașului. DL, DM. ◇ *Expr. A trăi ca vițelul la oraș =* a trăi foarte rău. Cf. ZANNE, P. I, 693. ◆ *P. restr.* Partea centrală a unui oraș; centru. DL, DM.

2. Locuitorii unei astfel de așezări. *Se vor rădica orașele lor.* PARACLIS (1639), 256. *Cela ce va porni tot nărodul sau orașul asupra giudețului, să-l scoată dentr-acel loc.* PRUV. 71. *Tot orașul ieși întru timpinarea lui I[i]s[us].* N. TEST. (1648), 11^v/16. *Și întrînd el în Ier[u]s[a]lim să încîștegă tot orașul dzicînd: cine iaste acesta? (cca 1650—1675).* GCR I, 233/9. *Orașul întreg, măria ta, Expiră în durerea morții.* ALECSANDRI, T. II, 179. *Orașul ride și petrece.* BENIUC, V. 34. *O să-l cheme, ca să afle ce spune orașul despre tărăboiul din fundătură.* STANCU, R. A. IV, 124.

— Pl.: orașe și (regional) orașuri (GRAIU, I, 355, BL IV, 131, ALR II 2 604/316, A I 31).

— Și: (învechit) urăș s. n.

— Din magh. város.

ORÁȘNIȚĂ s. f. v. oreșniță.

ORATOR s. m. 1. Persoană care rostește un discurs, care vorbește în fața publicului; persoană care are talentul de a vorbi frumos în public; retor. *Carele om iaste orator, filosof, theoliog, astroliog . . . să va înălța firea lui spre trufie.* CHEIA ÎN. 91¹/24. *Cînd au vorbit așa, au fost orator, nu istoric.* ȘINCAI, HR. II, 118/30, cf. VIRNAV, F. M. I, 87¹/10. *Oratorul și poetul pentru prețul izbîndei sale priimea inelul, șalul și blana stăpînului său.* CR (1829), 229²/31, cf. VALIAN, V., STAMATI, D., POLIZU. *Nu putea da-ncredințare, Slavă astui orator.* ALEXANDRESCU, M. 280. *Minunat orator este Talangiu! zise Serescu.* BOLINTINEANU, O. 418. *În Cameră se distinsese ca un orator de forță.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 48. *Într-o parte, căci se urcă oratorul la tribună, Fiecare se întreabă: oare ce-o să ne mai spună?* BELDICEANU, P. 118, cf. DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W. *Între multiplele calități politice ce-și atribuia prefectul era și aceea de neîntrecut orator poporan.* REBREANU, R. II, 86. *Oratorul bate cu piciorul de lemn pe podeaua estradei.* SAHIA, N. 19. *Țărănimea strînsă cap lîngă cap asculta oratori improvizati.* SADOVEANU, O. VI, 303. *Printre oratorii care au luat cuvîntul a fost și un soldat francez.* V. ROM. ianuarie 1954, 196.

2. (Învechit) Trimis, sol; ambasador. *Spre îmblînzirea miniei lui Inochentie . . . trimise orator cu carte către papa.* MAIOR, I. B. 42/19. *Dedese acel proiect în secret la mîna unui grec cunoscut lui . . . care pe atunci voia să meargă la Viena, pentru ca să-l dea oratorilor (plenipotenților) Angliei.* BARIȚIU, P. A. I, 250, cf. LM.

3. (Învechit) Primar al unui sat sau al unui tîrg; vornic. *Un comerciant sas . . . ajuns orator, adecă președinte al corpului reprezentativ din acel municipiu, apucase a descoperi o mulțime de abuzuri.* BARIȚIU, P. A. I, 371. *Aveau netăgăduit un rol de căpetenie și vornicii (prin sec. XVIII li se mai zicea și oratore) și pristavii, care aveau să îndeplinească sentințele și să poarte grija satului.* PĂCALĂ, M. R. 45.

— Accentuat și: orător. — Pl.: oratori. — Și: (învechit) oratóre s. m.

— Din lat. orator, -oris, fr. orateur.

ORATÓRE s. m. v. orator.

ORATORÉȘTE adv. (Învechit, rar) În proză. *S-au mirat de mare învățătura ta, de știința limbilor grecești și lătinești și de îndemnarea de a scrie și oratorește și poeticește.* ȘINCAI, HR. II, 189/11.

— Orator + suf. -ește.

ORATÓRIC, -Ă adj. Care aparține oratorului (1) sau oratoriei, privitor la orator sau la oratorie, de orator. *Cărțile filosofice și oratorice.* FL (1838), 13¹/4, cf. ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W. *Vorbele sunau calde, fără pompă ora-*

torică. C. PETRESCU, I. II, 105. *În limbajul poetic și în cel oratoric, apariția unui nume de om la plural, atunci cînd subiectul vorbitor urmărește efecte artistice, este un procedeu curent.* IORDAN, STIL. 111.

— Pl.: oratorici, -ce.

— Orator + suf. -ic.

ORATORIE¹ s. f. Arta de a compune și de a rosti discursuri; arta de a vorbi în fața publicului; elocvență. Cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *Cursul nu era expozitiv și, cu atît mai mult, nu era doctoral, întrucît, neaparținînd oratoriei, aparținea artei dramatice.* LOVINESCU, C. IV, 154. *Bălcescu nu iubea oratoria.* CAMIL PETRESCU, O. II, 32. *Deputații . . . ascultară cu admirație oratoria elegantă a celor doi mari oameni de stat.* PAS, Z. IV, 184.

— Pl.: oratorii.

— Din lat. oratoria, cf. it. oratoria.

ORATÓRIE² s. f. v. oratoriu¹.

ORATORISM s. n. (Rare) Oratorie. *Forma unui oratorism de o splendidă și caldă avîntare sufletească.* ALAS 15 XI 1936, 1/5.

— Orator + suf. -ism.

ORATÓRIU¹ s. n. 1. Compoziție muzicală simfonică de mare întindere, scrisă pe o temă dramatică, pentru orchestră, cor și soliști vocali; p. restr. cantată. Cf. NEGULICI. *Simfonii, oratorii și alte bucăți de muzică.* BARASCH, I. F. 20/15, cf. DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W., TIM. POPOVICI, D. M., SCRIBAN, D., IORDAN, L. R. A. 481. *Orchestra a reușit să prezinte . . . monumentul oratoriu al lui Șostakovici „Cîntarea pădurilor“ la un înalt nivel de execuție.* CONTEMP. 1951, nr. 223, 2/3.

2. (Învechit) Mic edificiu sau încăpere într-o locuință particulară, servind drept loc de rugăciune; paraclis, capelă. *Acesta fiind catolic, este datoriu în conștiință a răpi toate bisericile de la protestanți, încă și capelele sau oratoriile.* BARIȚIU, P. A. I, 288. *Oratoriul este într-un turn mic.* NEGRUZZI, S. III, 430, cf. DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W. *Cercetătorul ajunge la ediculul restaurat în formă de capelă, vechiul oratoriu al S. Callist.* NAUM, IST. ART. 38, cf. CADE, SCRIBAN, D.

— Pl.: oratorii. — Și: (rar) oratórie s. f. ALAS 20 XI 1938, 10/6.

— Din lat. oratorium, cf. it. oratorio, fr. oratoire.

ORATÓRIU², -ÓRIE adj. (Învechit) Oratoric. *Acel sinod a lucrat sub influința oratoric persvasivă a iezuiților.* BARIȚIU, P. A. I, 193. *Tinerii . . . aveau să dobîndească prin retorică*

și logică deprinderea oratoriei, adevărat stil plăcut și dicțiune convingătoare. MAIORESCU, L. 8.

— Pl.: oratorii.

— Din lat. oratorius, -a, -um.

ORĂȚIE s. f. 1. (Învechit, azi livresc) Felicitare, urare; p. ext. cuvîntare, discurs rostit cu ocazia unor ceremonii. *Voiu să îndrăznesc să fac orăție către oasele tale cele ostentive, o, maica mea!* NEAGOE, ÎNV. 174/23. *Făcut-au craiului frumoasă orăție.* R. GRECEANU, în MAG. IST. II, 171/5. *Și acolo, obîrșindu orățiile sale, arhiepiscopul și episcopii îl pun în scaunul crăiesc.* N. COSTIN, L. 313. *Numai, măcar cum era de mic, dar tot i-au ișit înainte și i-au făcut urăție.* NECULCE, L. 292. *Orăție cu minunată dulceață de voroavă... au scris.* CANTEMIR, HB. 115, cf. KLEIN, D. 223. *Făcîndu-i orăție pentru vitejie și biruință.* DIONISIE, C. 181, cf. LB. *Deci să zic orățiile.* TOMICI, I. 98. *Li s-a citit o orăție.* CR (1830), 121¹/21. *Începutul exordului orății funebre ce s-a zis.* MARCOVICI, K. 47/19. *În una din zile însă, eu luai frumoasa decizie de a... ține o orățiune de morală și igienă acestui om.* EMINESCU, G. P. 29, cf. DDRF, PHILIPPIDE, P. 44, BARCIANU, ALEXI, W. *Avînd ș-o limbă mlădioasă, el fusese hotărît de Buhuș hatmanul să iasă alături de Fliondor, pentru orăția de bună venire.* SADOVEANU, O. X, 98. ♦ (Rare) Povestire, narațiune. *Fabula este o orățiune închipuită, cu dispozițiuni verosimile, arătînd imaginea adevărului.* F (1877), 327.

2. Urare în versuri pe care colăcarii (sau alți nuntași) o adresează mirilor la nuntă; colăcărie, conăcărie. *După sfîrșirea acestei orății, mirele cinstește pre oratoriu cu un pahar de vin.* MARIAN, NU. 346, cf. DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W., CADE. *Îl tot îngîină, amestecînd fel de fel de glume în orăția ce se ține la oferirea cinstelor aduse, dînd cuvîntelor serioase ale vornicului... înfeles glumeț.* PRIBEAGUL, P. R. 122, cf. SCRIBAN, D. *Ascultați întăi o orăție a noastră.* SADOVEANU, P. M. 204, cf. SEVASTOS, N. 99, H II 119, ALRM II/1 h 208.

3. (Rare) Compoziție muzicală, oratoriu. *Abia ce auzii primele sunete ale orățiunii „De profundis”, singele în mine îngheț și căzui leșinat.* FILIMON, O. I, 335.

— Pronunțat: -ți-e. — Pl.: orății și (învechit) orății. — Și: (învechit) orățiune (pronunțat -ți-u-), orățiune (ROSETTI-CAZACU, I. L. R. I, 431), urăție s. f.

— Din lat. oratio, -onis. — **Orățiune** < it. orazione. — **Urăție**, prin apropiere de ura.

ORĂȚIUNE s. f. v. orăție.

ORĂȚIUNE s. f. v. orăție.

ORĂ s. f. 1. Unitate de măsură a timpului egală cu a douăzeci și patra parte dintr-o zi,

cuprinzînd 60 de minute sau 3600 de secunde; ceas. *Doaozeci și patru de ore (ceasuri).* ÎNV. ZĂH. 8/9, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., ÎNVĂȚĂTURĂ, 7/21. *Șase ore (ceasuri) într-una au călătorit ei pre mare.* TEODOROVICI, P. 113/15, cf. POLIZU. *Mă pomeneam că mă uitam oare întregi în oglindă.* EMINESCU, G. P. 98. *Periră în această luptă crîncenă două mii de oameni din ambele părți, lupta fiind zece ore.* ISPIRESCU, M. V. 42, cf. ȘĂINEANU, BARCIANU. *Orice-au voit din mine au făcut: ... Să plîng în orele tîrzii.* BACOVIA, O. 182. *Compartimentul planificării ține următoarele evidențe: ... a. orelor producătoare... , evidența orelor suplimentare.* LEG. EC. PL. 203. *Pîndind ei așa preț de o oară, iată că vine o pasere.* SBIERA, P. 67. *Oarele trecute sînt odoare pierdute.* ZANNE, P. IX, 415. ♦ L o c. a d v. **Cu ora** = (angajat și plătit) după un tarif orar. DL, DM. **Pe oră** = a) în decurs de un ceas. *O altă tablă, la altă cotitură, dădea învoire pentru douăzeci de kilometri pe oră.* SADOVEANU, O. IX, 311; b) la fiecare ceas. *Se ia o linguriță de sirop pe oră.* **Cu orele** = timp îndelungat. DL: **Dim oră în oră** = la intervale regulate de un ceas. *Autobuzele pleacă din oră în oră.* **Oră de oră** sau (prin nordul Transilv.) (tot) **pe oră, pe ceas** = foarte des, mereu, într-una. *Îmi place să mîncînc tot pe oră, pe ceas.* MAT. DIALECT. I, 213, cf. com. din ZAGRA — NĂSĂUD. **La ore mici** = după miezul nopții, tîrziu. ♦ Momentul indicat de fiecare dintre cele 24 de părți în care e împărțită o zi. *Defileul corporațiilor și armatei a început la 11¹/₂-oare.* ALECSANDRI, S. 149. *Venea să-și facă observațiile astronomice pentru calculul orei adevărate a locului.* BART, E. 132. *La ce oră trebuie să vin duminică la studio?* BARANGA, I. 168. ♦ *Ora H v. H.* ♦ L o c. a d j. **De ultima oră** = foarte actual, nou de tot. *Ne aflăm în plină epocă de anchete și discuțiuni în legătură cu manifestările noastre literare de ultima oră.* BACOVIA, O. 240. ♦ P. e x t. Fiecare dintre cifrele înscrise pe cadranul unui ceasornic. *Unde-i tic-tac-ul pendulei negre cu ore aurite?* TEODOREANU, M. U. 178. ♦ Distanță, întindere, spațiu cit poate fi parcurs în timp de un ceas. *Cabana este la trei ore de gară.*

2. Interval de timp nedeterminat; moment, clipă. *Cum au cunoscut omul aceeaia ce iaste, întru aceeaia oră (ceas) înceape a ținea de nemica aceeaia ce nu e.* ȚICHINDEAL, F. 349/14. *Erau dulci acele ore de estas și de gîndire.* ALEXANDRESCU, M. 20. *Sînt ore fericite, sînt tainice plăceri Ce-n cumpăna vieții plătesc ani de dureri.* ALECSANDRI, P. I, 125. *Reia-mi al nemuririi nimb Și focul din privire Și pentru toate dă-mi în schimb O oră de iubire.* EMINESCU, O. I, 177. *O oră să fi fost amici, Să ne iubim cu dor, S-ascult de glasul gurii mici O oră, și să mor.* id. ib. 191. *Inimi reci ca vîntul iernii, ... orele vieții bateți ca un cronometru.* MACEDONSKI, O. I, 95. *Sărăcia și traiul împreună n-o să le-aducă*

o oră de pace. CĂLINESCU, I. 178. ◇ Fig. Pe colinele cu lanuri Lin lumina plouă-n ore, Vintul iscă vechi aleanuri Prin ovesele sonore. BENIUC, v. 51. ◇ Loc. a d v. **La ora actuală** = în prezent. *La ora actuală, sarcina tuturor popoarelor este apărarea păcii. La ora asta* = în această clipă, în momentul acesta. *Ascultă, Ioano, ce crezi tu despre Andrei?* — *La ora asta te-ai găsit să mă întrebi?* BARANĜA, I. 188.

3. Timp fixat cu exactitate de mai înainte pentru desfășurarea unei acțiuni. *În ora de pornire cu toții împreună Doresc l-a tale pasuri călătorie bună.* ALECSANDRI, P. I, 138. *Nevastă-mea ține grozav la ora mesei și e încântată când mîncăm împreună.* REBREANU, I. 263.

4. (Următ adesea de compliniri introduce prin prep. „de“) Lecție, curs. *Vremea se țira așa de greu între orele de instrucție.* BART, S. M. 11. *Școlarii nu mai aveau curajul să stea cu el în clasă și cei mai mulți, la orele lui, fugeau.* SAHIA, N. 58. *Priveam pe geam în ora de latină și voiam să mor.* DEMETRIUS, A. 283. ◇ E x p r. **A lua (sau a da) ore de ...** = a lua (sau a da) lecții particulare de ...

— Pl.: ore. — Și: oără s. f.

— Din lat. hora, it. ora, fr. heure.

ORĂCĂI vb. IV. Intran z. (Despre broaște) A scoate strigătul caracteristic speciei respective; (regional) a măcăi, a miocoti. *Și-ntr-o baltă mii de broaște în lung hor orăcăiesc.* ALECSANDRI, P. III, 31. *Luminosul soare Vrînd ca să se-nsoare, Broaștele-ncepură să orăcăiască.* BOLINTINEANU, O. 195. *Deodată se aud prin casă o mulțime de glasuri ... unele orăcăiau ca broasca, altele mornăiau ca ursul.* CREANGĂ, P. 302. *Prin papura cea verde, broaștele orăcăiesc.* BELDICEANU, P. 57, cf. DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W. *În ograda unde hora își sălta năvalnic chiul, Brotăcei cu gușa verde își orăcăie pustiul.* GOGA, C. P. 36. *În balta din vale broaștele orăcăiau urît într-o întrecere așîțătoare.* REBREANU, I. 455. *Buraticii orăcăiau în toate după-amiezile cu disperare.* SADOVEANU, O. XVII, 472. *În ... bălți, orăcăiau mulțimi de broaște.* CAMILAR, N. I, 94. *O broască speriată orăcăi prelung.* V. ROM.: aprilie 1955, 181, cf. H I 188, IV 154, VII 441, IX 406, 496, X 4, XI 87. *Broaștele orăcăiesc pe întrecute.* MERA, I. B. 160, cf. ȘEZ. IV, 119, ALR I 1 072/690, 700, 746, 782, 980, 984, 986, ALR SN III h 677/762, ib. h 730. ◇ (Despre vaci) *Vacile îndată ce simțeau fiarele ... începeau a orăcăi îngrozitor.* MOROIANU, S. 61. ◇ (Familiar, despre copiii mici) A plinge, a scînci. *Auzi că orăcăiește ceva ca un copilăș.* ISPIRESCU, L. 189, cf. ȘĂINEANU. *Mi te-a înfășat, Mi te-a legănat și mi te-a culcat ... Tu n-ai adormit Ș-ai orăcăit.* TEODORESCU, P. P. 446, cf. TOMESCU, GL., ALRM I/II h 312/424, ALR I 82/424, 540, 592, 594, 595, 596, 600, 611, 614, 690, 700, 708, 735, 760, 770, 776, 980.

— Prez. ind.: orăcăie și orăcăiește. — Și: (regional) orcăi (DDRDF), orăcăi (ALR I 1 072/708, ALR SN III h 677/192) vb. IV.

— Orac + suf. -ăi.

ORĂCĂIALĂ s. f. (Regional) Gălăgie, larmă. *Auzeam eu aseară ... orăcăială și răgnet pînă bătătura ta.* JIPESCU, O. 149, cf. TDRG.

— Pl.: orăcăieli.

— Orăcăi + suf. -eală.

ORĂCĂIRE s. f. Acțiunea de a orăcăi și rezultatul ei; orăcăit. *Buraticii înălțau ... cor de orăcăiri desperate.* SADOVEANU, O. IX, 417.

◆ (Familiar) Plînet, scîncet de copil sugaci. *Țipetul copilului cînd se naște este un fel de plîns pe care l-am putea numi orăcăire.* BIANU, D. S. 734.

— Pl.: orăcăiri.

— V. orăcăi.

ORĂCĂIT s. n. Strigăt caracteristic broaștei; orăcăială, orăcăire, (regional) miocoteală, miocotire. *La umbra acestei namile, asurzit de orăcăitul broaștelor din mlaștină, să-mi auz numai gîndul.* DELAVRANCEA, T. 65, cf. DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU. *Orăcăitul răgușit de broaște ... clo-cotește în fund pe gîrlă.* N. REV. R. II, 227, cf. ALEXI, W. *Să vină aici, noaptea și ... s-audă orăcăitul broaștelor.* PAS, L. II, 85. (Fig.) *Directorul de scenă o avertizase, în orăcăitul de înveselire al camarazilor, că nu-i mai poate da decît roluri de comedie.* C. PETRESCU, C. V. 209.

◆ (Familiar) Plînet, scîncet de copil mic. *Auzi un orăcăit de copil.* ISPIRESCU, L. 146, cf. 189, DDRF, ȘĂINEANU.

— Pl.: orăcăituri.

— V. orăcăi.

ORĂIALĂ s. f. v. horăială.

ORĂNIȚĂ s. f. v. oraniță.

ORĂPĂI vb. IV. Intran z. A face zgomot, a bocăni. Cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W.

— Prez. ind.: orăpăiesc.

— Cf. r ă p ă i.

ORĂSFÓC s. n. (Regional) 1. Fiecare dintre cei patru căpriori ai acoperișului casei (Poiana — Turda). CHEST. II 229/332, ib. 249/332.

2. (În forma răsfo) Coșul casei făcut din scînduri (Săndulești — Turda). CHEST. II 249/331.

— Pl.: orăsfocuri. — Și: răsfoe s. n.

— Cf. magh. e r e s z f á k.

ORĂSTICĂ s. f. Numele a trei plante erbacee din familia leguminoaselor, cu flori roșii-purpuri la început, apoi albastre; mazărice-neagră, mazăricea-cucului, mazăre-pădureață,

mălurici, linte-neagră, pupezele (*Orobus niger, variegatus* și *vernus*). Cf. DDRF, ȘĂINEANU, BRANDZA, FL. 85, 86, 545, BĂRCIANU, GRECESCU, FL. 193, JAHRESBER. VIII, 124, ALEXI, W., PANȚU, PL.

— Pl.: *orăștici*. — Și: (regional) *orășticea* s. f. VICIU, GL.

— Etimologia necunoscută.

ORĂȘEAN, -Ă s. m. și f. 1. Locuitor al unui oraș (1). *Mearseră... în poarta orașului și grăiră orășanilor.* PALIA (1581), 139/3. *Să-ș apere branștea... de cătră toți oamenii, ori oroșani, ori rumâni, ori megiași* (a. 1612). HEM 1300. *Și avea oroșanii acei[i] cetăți obiceiul așa încă din vremi de demult.* NEAGOE, INV. 184/17. *Orășeanilor le dzice.* DOSOFTEI, PS. 434/10. *Acolo pe mulți oroșeni au omorât.* N. COSTIN, L. 151. *Povestindu-le oroșanilor ce mai rămăsease, le da îndrăznire cu cuvântul.* MINEIUL (1776), 162^r/37. *S-au lipit lângă unul dintru acei oroșani răi.* VARLAAM-IOASAF, 47^v/24. *Într-o duminică s-au întâmplat de orășenii au intrat în biserică.* ȘINCAI, HR. II, 281/27. *Tot negoțul este pe seama trebuinții oroșanilor.* GOLESCU, I. 11. *Cei mai mulți orășani nu cunosc viața cîmpenească.* MARCOVICI, D. 209/26. *Și făcînd o masă mare a poruncit d-a chemat De rînd pe toți oroșanii și frumos i-a ospătat.* PANN, E. I, 33/4. *Orășenii erau însărcinați cu apărarea cetăților.* BĂLCESCU, M. V. 623. *În zori de ziuă, orășenii se deșteptară în sunetul clopotelor.* NEGRUZZI, S. I, 107, cf. DDRF, ȘĂINEANU, BĂRCIANU, ALEXI, W. *Orășenii se priviră uimiți.* AGÎRBICEANU, A. 212. *Mai aveți grijă și de cei orășeni.* REBREANU, R. I, 64. *Orășenii pe trotuare Par păpuși automate, date jos din galantare.* MINULESCU, V. 135. *Orășenii îl văzură din nou ieșind pe stradă cu înfățișare de sănătate și veselie.* CĂLINESCU, E. 407. *Plugari, păstori sau orășeni — în ochii nici unuia nu se mai ogîndeau riul și pădurea veacurilor dintâi.* SADOVEANU, O. IX, 374. *După chip, arăta a orășan.* GALAN, B. I, 183. *Vouă pămînt nu vă trebuiește, că sinteți orășeni.* T. POPOVICI, SE. 41. ◇ (Adjectival) *Această datorie nu este a județului, ci a prăvăliașilor oroșani* (a. 1812). DOC. EC. 139. *Stau la masă vînătorii. Toți cu pușca lângă geantă, Guralivi și orășeni.* TOPÎRCEANU, M. 28.

2. (Învechit) Cetățean. *Pre acești doi oameni numai, de cînd sînt spartanii, au priimit de i-au făcut orășani.* HERODOT (1645), 481. ◇ (Adjectival) *De va lăcui om robu cu fimeia orășană, zic că sînt feciorii bărbați.* id. ib. 72.

— Pl.: *orășeni, -e*. — Și: (învechit și regional) *oroșân, -ă* (ALR II 2607/362, 705), (regional) *oroșân, -ă* (ib. 2607/728), *orișean, -ă* (ib. 2607/353) s. m. și f.

— Oraș + suf. *-ean*.

ORĂȘEANĂ s. f. Locuitoare a unui oraș (1); orășeană (1). Cf. CĂPĂȚINEANU, S. 6/7, DDRF. *O lăsa în voia ei... să se pieptene ca orășencile.* GALACTION, O. 133.

— Pl.: *orășence* și (rar) *orășenci*. — Și: (învechit) *oroșancă* s. f. CĂPĂȚINEANU, S. 6/7.

— Orașean + suf. *-că*.

ORĂȘEL s. n. Diminutiv al lui oraș; oraș mic. *Sînt unsprezece oroșele și sate.* GOLESCU, I. 12, cf. LB. *Dea domnul ca tot orășădul rumănesc să-ș aibă gazeta sa!* CR (1829), 26^v/5. *O să fac din orășelul acesta un ermitagiu de odihnă și de plăcere.* NEGRUZZI, S. I, 309. *Hyères este un frumos și împodobit de natură orășel.* GHICA, A. 603, cf. LM. *Cunosc așa pe d-asupra orășelul.* CARAGIALE, O. VII, 19. *Se dezvelesc încet din umbră... vilele cochete ale acestui orășel de munte.* VLAHUȚĂ, O. A. III, 35, cf. DDRF, ȘĂINEANU, BĂRCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Existența lor se arăta însă și mai avară ca în orășelul de provincie.* C. PETRESCU, C. V. 95.

— Pl.: *orășele*. — Și: (învechit) *oroșel* s. n.

— Oraș + suf. *-el*.

ORĂȘENESC, -EĂSCĂ adj. Care aparține orașului (1), privitor la oraș, ca la oraș, de oraș; urban, citadin. Cf. LB. *Să aleagă cîinci mădulare ale sfatului orășenesc.* CR (1831), 309, cf. POLIZU, DDRF, ȘĂINEANU, BĂRCIANU, ALEXI, W. *Urmează semnăturile cetățenilor... împreună cu toată obștea orășenească.* CAMIL PETRESCU, O. II, 315.

— Pl.: *orășenești*.

— Orașean + suf. *-esc*.

ORĂȘENESTE adv. (De obicei în legătură cu verbul „a se îmbrăca“) În felul orășenilor, ca orășenii. Cf. LEX. MARS. 193, LB, POLIZU, LM, DDRF, TDRG. *Primarul și notarul, oameni bine hrăniți și groși, erau îmbrăcați orășenește.* SADOVEANU, O. X, 613. *Întii s-a îmbrăcat el orășenește. Pe urmă și-a îmbrăcat orășenește nevasta și copiii.* STANCU, D. 42. *A intrat rîzînd un flăcău... îmbrăcat în haine albe de cînepă, croite orășenește.* GALAN, B. I, 117.

— Orașean + suf. *-ește*.

ORĂȘENIE s. f. (Rare) Orășenism. *Creangă... e iute la minie, chiar bătăuș, la școală, și omul fiind același pretutindeni, putem ghici că orășeniile Ilenei i-au displăcut.* CĂLINESCU, I. C. 89.

— Pl.: *orășenii*.

— Orașean + suf. *-ie*.

ORĂȘENIME s. f. sg. (Cu sens colectiv) Locuitori ai unui oraș. Cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., V. ROM. ianuarie 1954, 204.

— Orașean + suf. *-ime*.

ORĂȘENISM s. n. (Rare) Fel de a fi, de a se comporta specific unui orășean; p. e x t. com-

portare căutată, artificială. *Mă revăd băiatul tânăr cu superbe-nsuflători, ... Liberat de-orășenismul subțiatelor simțiri.* MACEDONSKI, O. I, 28.

— Pl.: orășenisme.

— Orășean + suf. -ism.

ORĂȘENIZĂ vb. I. Refl. (Rar) A-și însuși felul de viață sau de comportare al orășenilor; a se urbaniza. Cf. BUL. FIL. VI, 54.

— Prez. ind.: orășenizez.

— Orășean + suf. -iza.

ORĂȘENIZĂT, -Ă adj. (Rar) Care și-a însușit felul de viață sau de comportare al orășenilor. *Țărâncuța de curînd orășenizată îl mințise și-l păcălise.* STANCU, R. A. IV, 297.

— Pl.: orășenizați, -te.

— V. orășeniza.

ORĂȘESC, -EĂSCĂ adj. (Învechit) Orășenesc. *Împreunînd viață săhăstrească cu înțălepciunea politică, orășească, nu fu numai celor de supt ascultarea sa prilej de spăsenie, ce și a toată limba.* DOSOFTEI, V. S. ianuarie 257^v/26.

— Pl.: orășești.

— Oraș + suf. -esc.

ORĂȘIÓR s. n. (Popular) Orășel. Cf. BL III, 19. *Cu trîmbița trîmbițai, Dragostile le-adunai, ... După toate dealurile, Din toate orășioarele.* ȘEZ. XI, 69, cf. GR. S. VI, 131, FD II, 87.

— Pl.: orășioare.

— Oraș + suf. -ior.

ORĂȘTE s. f. (Regional) Țarină lăsată în părăsire (Băița — Brad). CHEST. IV 123/109.

— Pl.: ?

— Cf. orliște.

ORĂȘTICĂ s. f. v. orăștică.

ORĂȘUȚ s. n. (Rar) Orășel. Cf. LB.

— Pl.: orășuțe.

— Oraș + suf. -uț.

ORĂTÂNIE s. f. (Mai ales la pl.) Pasăre de curte; (regional) oară, galiță, cojbăliță, cobaie. *Rădăcina acestei plante nu se întrebuițează numai la spălatul pe cap ..., ci și la vite și orătenii.* MARIAN, S. R. II, 67, cf. DDRF. *Holera găinilor este o boală care dă peste păsări: găini, rațe și orice orătenie mor pe un cap.* GRIGORIURIGO, M. P. II, 5, cf. BIANU, D. S., STERESCU, N. 1046, PASCU, S. 243. *Am fost lăsat ... să am grijă de orătenii.* AL LUPULUI, P. G. 22. *Prin ogrăzi, mulți copii și orătânii.* REBREANU, R. I, 75. *Parcă nu mai rămăsesse nimic în puii aceștia de om, din gălăgia care spăimînta orătânii și godacii tufelor.* SADOVEANU, O. VI, 612. *S-au mai servit oaspeților și cîteva orătânii fripte.*

MOROIANU, S. 82. *Curtea e foarte mare, cu grajduri, ... cu cotețele cu orătânii.* CAMIL PETRESCU, O. I, 261. *Se speriaseră și copiii și orătenii.* PREDĂ, I. 100, cf. BĂCESCU, PĂS. 119. *Cît despre păun — orătanie năroadă — Se foia, se suceă.* V. ROM. octombrie 1954, 159. *Au să iasă vite și orătânii cîta frunză și iarba.* RĂDULESCUCODIN, I. 197. *Ai noroc de hoară, adică de orătenii.* I. CR. III, 83. *Mi-au murit o sumă de orătenii astă primăvară.* BOCEANU, GL. *Alerga vulpea ... prin cotețe după orătenii.* PLOȘOR, C. 55, cf. 10, CHEST. VIII 6/2, ALR I 993a/798, 803, 808, 810, 815, 820, 825, 831, 842, 846, 850, 856, 896, ALR II 3 569/812, ALR SN II h 361, ib. III h 647/812, ALRM SN I h 243, A II 1, 2, 7, 8, III 2, 3, 4, V 7, 14, VI 26.

— Pl.: orătânii și orătânii. — Și: orăténie, (regional) oréténie (STERESCU, N. 1046, ALR I 993 a/825, 896, ALR SN II h 361/791, A II 8), horăténie (CHEST. VIII 6/2, ALR I 993 a/810), urăténie (I. CR. IV, 130) s. f.

— De la oară².

ORĂTÉNIE s. f. v. orătanie.

ORĂTÚRI s. f. pl. (Regional) Păsări de curte; orătânii (Uricani — Lupeni). A III 2.

— Cf. orătanie.

ORB¹ subst. (În sintagma) *Orbul găinilor* (sau *găinii*) = numele popular al unei boli de ochi care se manifestă prin imposibilitatea, pentru bolnav, de a vedea seara, după apusul soarelui; p. ext. miopie. Cf. KLEIN, D. 6, LB, I. GOLESCU, C. *Cărăușul ... nu vedea bine seara (avea „orbul găinei“).* TURCU, E. 193, cf. LEON, MED. 139, CANDREA, F. 225, 301, BIANU, D. S., H XII 291, 303, MARIAN, D. 17, ȘEZ. II, 69, ALR II/I MN 58, 4188/192. ◇ Fig. *Parcă are orbul găinilor.* PANN, P. V. I, 103/11. *N-ai luat sama, Stănică, că n-au conferit nimic despre figura mea? — Eu nu știu, pesemne are orbul găinilor.* NEGRUZZI, S. III, 65. *Da ce te uiți așa la mine? ... parc-ai avea orbul găinilor?* ALECSANDRI, T. 226. *Oamenii boierului ... dau chiori unul peste altul, de parcă aveau orbul găinilor.* CREANGĂ, P. 304. *Dacă n-oi hi avîndă orbu găinilor, crez că țaranu nostru ăl plin dă omenie are suflet de înger.* JIPESCU, O. 10. *Nu știu tu că bărbații au orbul găinilor și nu caută decît unde vor femeile lor să caute.* GANE, N. II, 14.

— Postverbal al lui orbi.

ORB², OĂRBĂ adj. 1. (Și substantivat) (Ființă) lipsită de simțul văzului, care nu vede; nevăzător. *Domnul mijeaste orbii.* PSALT. HUR. 123^r/15. *Văzu om orb den născută.* CORESI, EV. 165. *Cela ce va fi vrut să fure bou den cireadă ... să i să scoată ochii, să fie orb.* PRUV. 10. *Orb de un ochi.* M. COSTIN, ap. ROSETTI-CAZACU, I. I.

R. I, 238. *A striga prădaților slobodzire și orbilor vedea.* DOSOFTEI, ap. GCR I, 252/18. *Și vei pipăi amiadzăzi, cum ar pipăi orbul întru-ntunearec.* BIBLIA (1688), 146²/14, cf. ANON. CAR., LEX. MARS. 191, MOLNAR, RET. 36/8. *Bogdan . . . , cel orb de un ochiu, . . . n-au fost viteaz.* ȘINCAI, HR. II, 108/35, cf. ȚICHINDEAL, F. 123/11. *Un orb, avînd cinci sute dă galbeni, . . . i-a îngropat într-un colț al grădinei.* I. GOLESCU, ap. GCR II, 257/3. *Vezi că a înserat? — Nu sînt orb.* C. CARAGIALI, în PR. DRAM. 209. *El se bolnăvi de ochi . . . Acum e de tot orb.* NEGRUZZI, S. I, 54. *Ea nu putu decît să-ndrepte asupra-i ochii săi stînși și orbi.* EMINESCU, N. 28. *Găsi un om orb, ce-și minca mămăliguța cu lapte dulce.* ISPIRESCU, L. 262, cf. BIANU, D. S. *Pipăind cu mîna de orb, . . . Lipan căuta pe măsua de trandafir ochelarii.* C. PETRESCU, C. V. 189. *Un orb pe care-l duce un copil de mîna Cîntă-același cîntec din catirincă.* D. BOTEZ, P. O. 165. *E orb și . . . gesturile îi sînt nesigure.* H. LOVINESCU, T. 95. *Orb am fost făr' de vedere Cînd m-am dus să-mă iau muier.* Am lăcomit la avere Ș-am luat făr' de plăcere. DOINE, 252, cf. MAT. FOLK. 1 072. *Prinde orbul, scoate-i ochii.* NEGRUZZI, S. I, 249. *Se mai căi el o toană de negliobia ce făcuse, dar acumă: prinde orbul, scoate-i ochii, povestea ăluia.* ISPIRESCU, L. 106. *Vine cîte o pramatie din toată lumea, ca tine, își bea mințile și pe urmă, prinde orbul, scoate-i ochii!* POPA, V. 16. *În țeara orbilor, cel c-un ochi e împărat.* NEGRUZZI, S. I, 248, cf. ZANNE, P. II, 522, 658. *Bate toba surdului, dă oglindă orbului.* id. ib. III, 257. *A nimerit orbul Brăila sau orbul cu întrebarea a nimerit Brăila, se spune pentru a încuraja pe cel care șovăie să meargă într-un loc necunoscut de teamă că nu va nimeri.* Cf. PAMFILE, J. I, 129, ZANNE, P. II, 659. (Cu parafrazare) *Nimeresc orbii Suceava și eu nu eram să vă nimeresc?* CREANGĂ, A. 107. ◇ (Ca termen de comparație) *Se vor scîrbi oamenii și vor ieși ca orbii.* CORESI, EV. 36. *Ca un orb la ale sale, întru sine nici zărește Acele rele pe cîte în altul le ocărește.* CONACHI, P. 284. *Ochi avînd, ai fost ca orbul, Te-ai dus, m-ai slujit ca corbul.* PANN, P. V. II, 49/12. *Doar n-aveam a te duce de mîna ca pe un orb.* CREANGĂ, P. 244. *Cu mîinile întinse pipăi pe cei din jurul său, ca un orb.* MIHALE, O. 230. ◇ Fig. *Tu oare într-adevăr n-ai știut că eu sînt oarbă și mută? Oarbă că nu pot ceti și mută că nu pot spune în scris.* SADOVEANU, P. M. 62. ◇ (Exprimă lipsa totală a obiectului determinat) *Nu s-au îmbucăturit nici cu o sfărmătură oarbă și slăbise într-atîta, de abia se mai ținea pe picioare.* MERA, L. B. 264. ◇ (În construcția) *(De-a) baba-orba (sau mița-orbă, de-a oarba, de-à orbul) = numele unui joc de copii în care unul dintre jucători, legat la ochi încearcă să-i prindă sau să-i lovească pe ceilalți; cel prins sau lovit trece în locul lui. Va să zică, orbește, ca cînd s-ar juca d-a baba-*

oarba. I. GOLESCU, în PR. DRAM. 79. *Iată și Nicu, fiul meu . . . Nu-ți aduci aminte cînd te giucai cu dînsu de-a baba-orba?* ALECSANDRI, T. I, 43. *Dănilă leagă strîns c-un ștergariu gros, de cîlți, ochii și urechile dracului, ca la „baba-orba“.* CREANGĂ, P. 55. *Unul începe să aleagă pe orb pentru baba-orba.* CARAGIALE, O. VI, 479, cf. DDRF, MARIAN, I. 221, PAMFILE, J. II, 319, III, 17, H XVIII 62. ◇ (Regional) *Calea orbilor sau orbul cerului = calea lactee.* A IX 3. (În superstiții) *Oarbele-șchioapele = nume dat zilei de luni dinaintea rusaliilor. Cine muncește la oarbele-șchioapele este pocit.* PAMFILE, B. 55, cf. id. S. V. 20. ◇ Ex p r. **A se ține ca orbul de gard** = a susține ceva cu încăpăținare, a ține morțiș la ceva. Cf. ȚICHINDEAL, F. 224/2, BARONZI, L. 46, ZANNE, P. II, 664. **A se lega (de cineva) ca orbul de gard** = a se ține scai (de cineva). Cf. ZANNE, P. II, 664. **A se bate ca orbii (la țîrguri)** = a se bate foarte tare. Cf. id. ib. 664, IV, 275. **A umbra de-a oarba** = a umbra fără rost; a o lua razna. Cf. PAMFILE, C. 48. (Regional) **Orb de foame** = foarte flămînd, lihnit de foame. CHEST. VIII 101/2. (Prin nord-estul Olt.) **Orb de gras** = foarte gras. MAT. DIALECT. I, 232. ◇ Fig. Lipsit de spirit de observație, de perspicacitate; insensibil. *O, oarbelor a oamenilor minți!* CANTEMIR, ap. DDRF, cf. MOLNAR, RET. 9/9. *Sînt surzi de adevăr, orbi de frumusețe.* PISCUPESCU, O. 172/20. *Ca și tine eu odată am fost orb, mărturisesc, Deschide ochii, Zopire, vezi că nu te amălesc.* HELIADE, O. I, 410, cf. CONACHI, P. 264. *Orb este cel ce cată lumina să oprească În cursu-i regulat.* BOLINTINEANU, O. 191. *Lang era mai orb ca toți bărbații și nici nu visa măcar să-i bînuiască.* REBREANU, I. 187. *Cum am putut să fiu atît de orb . . .* BARANGA, I. 215. ◇ Ex p r. **A fi orb de minte** = a fi prost. ZANNE, P. II, 665. **A fi orb de inimă** = a fi lipsit de duioșie, a fi nesimțitor. id. ib.

2. Lipsit de lumină, întunecos, întunecat. *Ca sclavul cînd scapă din oarba cămară . . . , Așea al meu suflet stă gata să sară Din corpul est vesced.* MUREȘANU, P. 94/6. *Noapte oarbă, fioroasă.* ALECSANDRI, P. II, 21. *Peste adîncurile oarbe ale nopții, geana lunii înflăcărare trimetea lungi raze de lumină.* HOGAȘ, M. N. 125. *Orașul tot era orb. Cu ferestrele stinse. Cu negura înfășurîndu-l ca o scamă.* C. PETRESCU, I. II, 118. *Felinarele erau tot oarbe și solemne, așteptînd pe trecători să dea peste dinsele.* SADOVEANU, O. XI, 464. *Nici o lumină nu se mai zărea . . . toate ferestrele erau oarbe.* CAMIL PETRESCU, O. II, 491. *Alătura se afla școala . . . cu ferestre mari, oarbe la acest ceas.* V. ROM. ianuarie 1956, 46. ◇ Fig. Care nu se arată fățiș; ascuns, dosit; p. e x t. fals. [Îndată] *ce vine aci, să-l apuci . . . că are și altă marfă în bumbac, oarbă (a. 1770).* FURNICĂ, I. C. 29. *Au izvodit o sumă mare dă datorie . . . și, spre a nu pricepe cineva această datorie, au*

făcut o anafora oarbă, arătând că atâtea milioane este țara datoare. I. GOLESCU, în PR. DRAM. 79.

3. Fig. Lipsit de voință și de personalitate, supus cu totul voinței altuia. Foarte au uneltit a face din adunare un orb instrument al voințelor sale (a. 1835). URICARIUL, VIII, 131. Glasul tău îl urmez oarbă și fricoasă îți slujesc. HELIADE, O. I, 429. Nu urmează că omul este un instrument orb al fatalității. BĂLCESCU, M. V. 4. M-ai silit să fii un agent orb al politicei d-tale. ALECSANDRI, T. I, 374. Slujbașii, știind că centrul îi are la mină, erau totdeauna unelte sîrguincioase și oarbe. STANCU, R. A. III, 278.

4. Fig. Care se manifestă irațional, necontrolat, la întîmplare; care acționează fără stavilă; p. e x t. de temut, fioros. Orb nărocul la suiș și lunecos a stare la un loc, grabnic și de sîrg pornitoriu la coborîș. M. COSTIN, O. 173. Călugării aceștii țări metaherisesc rău credința cea oarbă a noroadelor. IST. AM. 69^v/6. A aflat el oare că, orb în furia sa, Chiar a tatălui său sînge a ajuns a îl vîrșa? HELIADE, O. I, 457. La ale lui oarbe cereri să punem... stavili. CONACHI, P. 259. Se răpezi cu baioneta asupra călărimei vrăjmașe și-l scăpă dintr-o situațiune invederat periculoasă, în care-l dusese orbul său curagiu. BARIȚIU, P. A. II, 341. Ai un noroc orb... Ne-ai luat banii la toți cu ridicata! ALECSANDRI, T. 1702. Nu mai este vorba de rezistența oarbă..., ci este vorba de însăși cumpănirea argumentelor. MAIORESCU, CR. II, 124. Ce-o să-i pese soartei oarbe ce vor ei sau ce gîndesc?... EMINESCU, O. I, 133. Unde-i el, stăpîn pe gîndul și pe patima ta oarbă? VLAHUȚĂ, S. A. I, 74. Voiesc să ies din labirintul acest întunecos în care un zel orb m-au aruncat. I. NEGRUZZI, S. VI, 291. Totul o cerea în el pe Olimpia, cu putere mută și oarbă. SADOVEANU, O. IX, 144. După plecarea lor, emigrația a luat forme de panică oarbă. OTETEA, T. V. 221. Izvorul nu se poate nici uita În ochii celuia ce bea, Nerăbdător țîșnirea să i-o soarbă Cu gura lacomă și oarbă. ARGHEZI, C. O. 159. Orb de furie, flăcăul... se rezezi la vîtaf și punîndu-i mîna în șerpar, îl smuci jos de pe cal. CAMIL PETRESCU, O. I, 241. Filip striga din ce în ce mai nestăpînit, cuprins de o mînie oarbă. GALAN, B. I, 66. ◇ (Adverbial) Căzácii... au purces orb la vad cu toată tabăra. M. COSTIN, LET. I, 306/1. Orbin Raguzeul, cu împotrivnică lui Orihovie socoteală, machedonii, greci să fie, orb tăgădueaște. CANTEMIR, HR. 177, cf. ZANNE, P. II, 665.

5. Total, complet, desăvirșit. Prin oarba nepăsare și moalea cîrmuire rămaseră în țară Ca negustori, să zicem, și-n faptă ca locuste. HELIADE, O. I, 222. Numai postelnicul, sârmanul! el culegea în acele momente roadele oarbe ale încrederei. FILIMON, O. I, 142. Nu e nimic și totuș e O sete care-l soarbe, E un adînc asemene Uitării celei oarbe. EMINESCU, O. I, 176. Încrederea tot mai oarbă în mîna asta și dorința de-a atrage tot

mai mult admirația altora asupra sa erau două patimi cari creșteau în el. AGÎRBICEANU, A. 213. La jumătatea distanței, căzu înserarea și un întuneric orb îi învălui. SADOVEANU, O. XIV, 404. Mi se pare oarbă această încredere într-un popor care a pierdut de veacuri tradiția intrării în foc. CAMIL PETRESCU, O. II, 620. Acasă... aflară ei o sărăcie oarbă. CĂTANĂ, P. B. I, 28, cf. ALR I 1267/94.

6. (În sintagme) Cartuș orb = cartuș fără proiectil, folosit la exerciții, la parade, la demonstrații etc. Palmelē... pocneau repetate de ecou ca niște cartușe oarbe. BRĂESCU, V. 75, cf. SCRIBAN, D. Pușcătură oarbă sau foc orb = împușcătură sau foc de armă tras cu cartuș orb. Mai multe pușcături oarbe n-avură efect. GT (1839), 86²/31. Informațiile de aici... spun: „tumulț, focuri oarbe”. VORNIC, P. 115. Țeavă oarbă = sul de fire textile în formă de țeavă fără suport. Cf. IONESCU-MUSCEL, FIL. 299, id. ȚES. 184, NOM. MIN. 407, LTR² XVIII, 190. (Regional) Coș orb = coș de nuiele, fără fund, care servește la pescuit. Cf. ANTIPA, F. I. 114, H V 417, VII 483, ALR I 1735/695, 792, 932, 990. Puț orb = puț de mină, care nu are ieșire directă la suprafață și care servește pentru a face legătura între orizonturi. Cf. NOM. MIN. 45, LTR. Dușumea oarbă = dușumea de scînduri brute, așezate distanțat, pe care se montează parchetul. Cf. LTR. Economii însemnate... se fac și la montarea dușumelor oarbe. SCINTEIA, 1960, nr. 4841. Cameră oarbă = cameră fără ferestre, destinată unor scopuri speciale (în fizică, în medicină etc.). CADE, DL, DM. Fereastră oarbă sau geam orb = firidă. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. Pătrunse într-o anticameră cu geam orb spre curte. VORNIC, P. 24, cf. ALR II/I h 273, A II 9, 10, 12. Zid orb = zid fără ferestre. Iară de va zidi împotriva unui zid orb... să să depărteze pentru picătura cît iase afară din zid învălitoarea. CARAGEA, L. 11/20, cf. DDRF. Sobă oarbă = motiv ornamental, de forma unei sobe; sobă de cărămidă, construită în perete, avînd deschiderea în altă cameră. Mai era în această cameră... o sobă oarbă, dasupra căreia era pusă o tavă cu tacîmul dulceții și al cafelei. FILIMON, O. I, 265. Căldura se comunică camerei indirect prin soba oarbă, așezată în zidul despărțitor. PĂCALĂ, M. R. 415, cf. ALR II/I MN 144, 3870/723. Lanternă oarbă sau felinar orb = lanternă sau felinar care luminează numai înainte, lăsînd purtătorul în întuneric. Cf. CADE. (Regional) Drum orb = drum care se pierde în pădure sau în țarină. CHEST. IV 27/22. (Regional) Pădure oarbă = pădure mare, din care nu s-a tăiat nici un copac. A III 1, V 34. (Regional) Brazdă oarbă = fișie îngustă de pămînt rămasă nearată; greș. A I 12. (Regional) Mînușă oarbă = mînușă cu un singur deget. ALR I 1854/790. Ochi orb v. o c h i. Maț orb v. m a ț.

7. (Regional, substantivat, m. și f.) Sobol, cîrțiță. ALR I 1 174/590, 898.

8. C o m p u s : ș o p ı r ı l ă (sau ș o p ı r c ă) - o a r b ă sau ș a r p e - o r b = un fel de vierme negru, lung de vreo 5 cm, fără picioare. ALR I 1 179/268, 343, ib. 1 184/351, ALR II 6 225/346, 353, 362, 762.

— Pl.: *orbi, oarbe*.

— Lat. *orbis*.

ORBĂLȚ s. n. I. 1. (Învechit și popular) Erizipel, brîncă. *Bolind cumplită dureare... cu grea umflătură de orbalț*. DOSOFTEI, v. s. octombrie 74^v/1. *Tămăduind orbalțure*. id. ib. decembrie 203^v/32, cf. ANON. CAR., KLEIN, D. 391, BUDAI-DELEANU, LEX., LB, POLIZU, CIHAC, II, 519, DDRF, BĂRCIANU. *Cînd cineva are orbalț, i se umflă capul grozav și durerile sînt nesuferite*. N. LEON, MED. 139, cf. MARIAN, INS. 176, GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 18, CANDREA, F. 223. *Domnul era bolnav de frică și de orbalț*. IORGA, L. I, 350, cf. BIANU, D. S., IORDAN, L. M. 195, H III 141, 273, x 25, 72, 167, XII 291, ȘEZ. II, 91. *Orbalț... cu săgetătură, cu umflătură, nu umfla, nu gîmfa*. ALEXICI, L. P. 208, cf. PĂSCULESCU, L. P. 143. *Orbalț de nouă feluri...* Nu înfoca, nu boboti. BIRLEA, C. P. 361, cf. COM. SAT. V, 28, ALR II/I MN 61, 4 206, ALRM II/I h 172, ALR II 4 197/310, ib. 6 310/310.

2. (Regional) Durere de cap (DDRF, GOROVEI, CR. 249, H X 468, 524, XII 559), de urechi (ALR I 50/388), de picioare (I. CR. II, 212); reumatism (H XII 594).

3. (Învechit și regional; probabil prin apropiere de „orb”) Glaucom (I. GOLESCU, C.); trahomă (ALR II/I MN 58, 4 188/250, 346).

II. Numele a două plante erbacee întrebuințate în medicina populară: a) (și în sintagmele *iarbă de orbanț*. GRECESCU, FL. 44, *iarba orbalțului*, ALR II 6 301/95, *buruiană de orbalț*, ȘEZ. XV, 12, ALR II 6 301/414) plantă veninoasă, din familia ranunculaceelor, cu tulpina subțire, cu frunze mari și cu flori mici albe-gălbui, care crește în regiuni muntoase; (regional) iarbătilharului, iarbă-sfîntului-Cristofor (*Actaea spicata*). Cf. GRECESCU, FL. 44, PĂCALĂ, M. R. 23, ȘĂINEANU, D. U., BUJOREAN, B. L. 387, ALR II 6 301/219, 228, 310, 346, 353, 362, 365, 386, 514; b) (și în sintagma *iarba orbalțului*, ȘEZ. XV, 97) silnică (*Glechoma hederacea*). Cf. DDRF.

— Pl.: (rar) *orbalțuri* (TDRG) și (învechit, rar) *orbalțure*. — Și: **orbânt**, **urbălț** (ȚIPLEA, P. P. 118, com. din TĂRCĂIȚA — BEIUȘ, ALR II/I MN 61, 4 206/95, ALR II 6 301/346), **olbăt** (DDRF, MARIAN, D. 158), **olbălț** (BIANU, D. S.), **orbónt** (ALR II/I MN 61, 4 206/574), **arbălț** (DDRF, MARIAN, D. 115) s. n.

— Din magh. *orbáne*.

ORBÁN, -Ă adj. (Regional) Orb (Năruja — Odobești). H XI 487. *Șoareci orbani*. ib. ◇

(Substantivat, în construcția) *De-a orbanu = de-a baba oarba*, v. o r b² (1). ALR II 4 337/316.

— Pl.: *orbani, -e*.

— Orb² + suf. -an.

ORBĂNȚ s. n. v. **orbalț**.

ORBĂRIȚ subst. v. **orbariță**.

ORBĂRIȚĂ s. f. (Regional) Orbalț (I 1). Cf. T. PAPAĞAĞI, C. L. 617, ALR II/I MN 61, 4 206/4.

— Pl.:? — Și: **orbăriț** subst. ALR II/I MN 61, 4 206/605.

— De la **orbalț**.

ORBĂCĂCIUNE s. f. (Învechit) Orbecăire. *I-au dezlegat din orbăcăciune*. DOSOFTEI, v. s. decembrie 213^v/11.

— Pl.: *orbăcăciuni*.

— Orbeca + suf. -ciune.

ORBĂCĂI vb. IV v. **orbecăi**.

ORBĂCĂIRE s. f. v. **orbecăire**.

ORBĂLCÎT, -Ă adj. v. **orbălțit**.

ORBĂLȚĂ vb. I v. **orbălți**.

ORBĂLȚĂT, -Ă adj. v. **orbălțit**.

ORBĂLȚĂTŪRĂ s. f. v. **orbălțitură**.

ORBĂLȚI vb. IV. Tranz. și refl. (Prin Mold. și Bucov.) A (se) îmbolnăvi de orbalț; a (se) umfla, a (se) tumefia din cauza orbalțului. *Tăieți... Orbalțul de orbălțit*. MAT. FOLK. 1521. *Roșata m-o roșit, orbalțu m-o orbălțit*. I. CR. III, 280. *S-o orbălțit la cap*. ALR II/I MN 61, 4 206/537, cf. ib. 4 206/551. ◇ A b s o l. *Nu umfla... nu obrinti, nu orbălți*. ȘEZ. VI, 99.

— Prez. ind.: *orbălțesc*. — Și: **orbălțá** vb. I. TDRG.

— V. **orbalț**.

ORBĂLȚIT, -Ă adj. (Prin Mold. și Bucov.) Bolnav de orbalț; umflat, tumefiat (din cauza orbalțului). *Numai de pre grai să cunoștea, atîta era de schimosit și orbălțit preste tot trupul*. DOSOFTEI, v. s. ianuarie 19^v/34. *Se spală cu apa ce a rămas pe locul orbălțit*. MARIAN, INS. 222. *Capul orbălțit se umflă uneori așa de tare, că bolnavul nu poate vedea cu ochii*. id. D. 158, cf. DDRF. *Beșică beșicată, Beșică orbalțată*. MARIAN, D. 45, cf. 48. *Orbalț orbălțit, orbalț obrintit*. ȘEZ. XIX, 169.

— Pl.: *orbălțiti, -te*. — Și: **orbălțăt, -ă, orbălțit, -ă** adj.

— V. **orbălți**.

ORBĂLȚITURĂ s. f. (Prin Mold., în descin-tece) Orbălț (I 1). *Și se alinedzi... Tăti orbălțiturili și săgetăturili.* ȘEZ. III, 140. *Să fiu spălat și curățat De orbălțătură, De săgetătură.* PĂSCULESCU, L. P. 134.

— Pl.: orbălțituri. — Și: orbălțătură s. f.
— Orbălți + suf. -tură.

ORBĂLȚUI vb. IV. Refl. (Regional) A se orbălți (Toplița). Cf. ALR II 6301/228.

— Prez. ind.: orbălțuiesc.
— Orbălț + suf. -ui.

ORBEALĂ s. f. (Regional) Slăbire a vederii. Cf. PAMFILE, B. 10, DR. V, 216. *Nu e bine să te uși sara în oglindă, că e rău de orbeală.* I. CR. III, 148, cf. ȘEZ. XII, 107. ◇ *Urbala găinilor = orbul găinilor, v. orb¹.* Cf. DR. V, 216.

— Pl.: orbeli. — Și: urbălă s. f.
— Orbi + suf. -eală.

ORBECĂ vb. I. Intran z. (Învechit și regional) A orbecăi. *Prin aduncurile apelor orbecând,...* [vidra] *viață, tulburată și neașezată a-și petrece și-au ales.* CANTEMIR, IST. 37. *Ș-orbecând prin ceața întunecoasă, Iată pierde pe Romica dragă.* BUDAI-DELEANU, T. 178, cf. LB, POLIZU. *Umblă orbecând încolo și-ncoace.* MARIAN, I. 29, cf. DDRF. *Să nu-mblăm orbecând.* COȘBUC, AE. 208, cf. GHETIE, R. M., ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W. *Părintele ieși tiptil... în curte și, orbecând prin întuneric, începu să-l cheme pe slugă.* AGÎRBICEANU, L. T. 237. *În lipsa vadului, se dă orbecând, la întâmplare.* ATILA, P. 50. *Au îmblat tot orbecând prin pădure, pînă ce au fost inserat acuma, și tot nu da de drumul cel adevărat.* SBIERA, P. 258, cf. 310. ◇ Fig. *Iertat era a orbeca pe dibuite unor bieți gramatici români de pe la finea secolului XVII!* HASDEU, I. C. I, 125.

— Prez. ind.: orbec (BARCIANU, TDRG, PUȘCARIU, ET. WB.). — Și: orbică vb. I. BARONZI, L. 115, DDRF.

— De la orb².

ORBECĂRE s. f. (Învechit) Acțiunea de a orbeca; orbecăire. Cf. GHETIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W. (Fig.) *Să cunoaștem odată orbecările întru care ne aflăm.* ȚICHINDEAL, F. 483/16.

— Pl.: orbecări.
— V. orbeca.

ORBECĂT, -Ă adj. (Învechit, rar; despre ochi) Orbit, fermecat, fascinat. *Meșteri isteți și dibaci fac să joace în ochii orbecați ai publicului tot felul de vîrtejuri luminoase.* ODOBESCU, S. II, 540.

— Pl.: orbecați, -te.
— V. orbeca.

ORBECĂI vb. IV. Intran z. A umbla (încoace și încolo) pipăind și rătăcind (ca orbul) prin întuneric; a dibui, a bîjbii; (învechit și regional) a orbeca; (regional) a horhăi. *I-au întunecat de-au orbăcăit.* DOSOFTEI, V. s. decembrie 213^v/11. *Ziua orbecăiaște, iară noaptea... purecele, în prav ascuns, zărește.* CANTEMIR, IST. 147, cf. 250. *Trei zile și trei nopți orbăcăi prin pădure și nu putu afla nimic.* ISPIRESCU, L. 59, cf. 123. *Adîncimile întunecoase ale muntelui, în care înaintezi orbecând.* VLAHUȚĂ, O. A. II, 137. *Se duse în tindă, orbăcăi pînă înnemi scara.* DELAVRANCEA, V. V. 229. *Trenul obosit părea că orbăcăie, ca un om în întuneric.* ARDELEANU, V. P. 11. *Am orbăcăit în întuneric ca sobolul.* id. ib. 137. *Orbecăiau pe lîngă ziduri, împiedicîndu-se, întinzînd mîinile să nu izbească într-un perete, în stîlpi.* C. PETRESCU, I. II, 118, cf. id. C. V. 281. *Părea blestemat să orbăcăiască, așa, în mijlocul șoselei, drept pe unde bate copita calului și scrișnește roata căruții.* POPA, V. 83. *Fata s-a strecurat în picla stătătoare și a orbăcăit, tîrîș ca o lipitoare.* ARGHEZI, VERS. 138. *Oamenii orbecăiesc prin galerii strîmte.* BOGZA, A. I. 160. *Orbecăiră un timp prin noroaie.* BENIUC, M. C. I, 135. *Au orbăcăit, lovindu-se unul de altul.* CAMILAR, C. 29, cf. id. N. I, 63. *Rar trecea cîte cineva, orbecând în întuneric.* V. ROM. decembrie 1958, 26. *Tot orbăcăind pe-acolo, a dat peste o potecă.* RĂDULESCU-CODIN, I. 284, cf. 233. *Pînă seara obărcăiră pe potecușile pădurii.* PAMFILE, D. 71. ◇ Fig. *De o parte pretenții de știință avansată, de alta mulțimea cea mare orbecăind în întuneric. Asta nu e sănătos.* CAMIL PETRESCU, O. I, 306. *Eu sînt omul ce-n viață fără pîrte Orbecăiesc, mă-mpiedec la fiecare pas.* BENIUC, C. P. 47. *Cei uitați de stăpînire, care orbecăiau în vechile lor bezne.* V. ROM. februarie 1954, 12. *Patru milioane de oameni... orbecăiau în viață, nepricepîndu-se să descifreze semnele cititului.* GL 1961, nr. 5, 1/3. *Încă o întîrziere, și se va pomeni într-un impas întunecat. Va orbecăi în zadar după o poartă de ieșire.* VINEA, L. I, 127.

— Prez. ind.: orbecăiesc și (regional) orbecăi.

— Și: (învechit) orbecăni (CANTEMIR, ap. DDRF), (popular) orbăcăi, (regional) orbocăi, horbăcăi (ARHIVA, XXVIII, 239), horbocăi (ARHIVA, XXIII, 40, DR. I, 315, CV 1950, nr. 5, 31), obărcăi, obîreuf (ARHIVA, XXVIII, 239) vb. IV.

— V. orbeca, cf. bîrcii.

ORBECĂIALĂ s. f. (Prin Transilv.) Întunecime, beznă. Com. din SEBEȘ și din JIBOU. *Ce orbecăială e afară, de nu vezi la doi pași înaintea ochilor!* Com. din ORĂȘTIE.

— Orbecăi + suf. -eală.

ORBECĂIRE s. f. Faptul de a orbecăi; dibuire, bițbire; (învechit) orbecare, orbăciune. *Criticul interpretează marșul ca o orbecăire istovitoare prin beznă.* v. ROM. ianuarie 1960, 127.

— Pl.: orbecăiri. — Și: orbăciire s. f. DDRF.
— V. orbecăi.

ORBECĂITĂRIU s. m. (Învechit, rar) Cel care nu vede bine. *Vezitoriul în întuneac și orbecăitoriul în lumină.* CANTEMIR, IST. 115.

— Pl.: orbecăitori.
— Orbecăi + suf. -tor.

ORBECĂNI vb. IV v. orbecăi.

ORBÉNCE s. m. și f. v. orbenice.

ORBÉNCI s. m. și v. orbenice.

ORBÉNICE s. m. și f. (Învechit, prin Transilv.) Orb sau aproape orb. Cf. KLEIN, D. 391, LB, LM, BARCIANU, ALEXI, W. ◇ (În construcția) *De-a orbenicea* = de-a baba-oarba, v. o r b² (1). Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., H XVII 39, 69, ALR II 4 337/141, 172, 235, com. din URCA — CÎMPIA TURZII.

— Accentuat și: (rar) orbénice. LB. — Pl.: orbenici. — Și: orbénce (LB, POLIZU) s. m. și f.; orbéneci (POLIZU) s. m.
— De la orb².

ORBÉSC, -EĂSCĂ adj. (Rar) 1. Care aparține orbului² (1), de orb. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Dumnezeu să te ferească De bătaia cea orbească Și picioranga schiopească.* PANN, P. V. III, 25/19.

2. Fig. (Despre acțiuni și sentimente) Care se manifestă orbește (2); fără chibzuință, nesocotit. Cf. orb² (4). *Nu pentru interesurile omenirii, ci numai pentru uricioasele patimi a două sau trei ființe încoronate, se duc cu orbească mulțămire spre junghere.* MARCOVICI, C. 22/2. ◆ Exagerat, exorbitant. *Luase iar bani cu procent orbești.* CARAGIALE, O. III, 11.

3. (Regional, în sintagma) *Coș orbesc* = coș orb, v. orb² (6). ALR I 1735/885, 898.

— Pl.: orbești.
— Orb² + suf. -esc.

ORBÉȘTE adv. 1. Ca orbii² (1), cu ochii închiși, fără a vedea (deslușit); pe dibuite, la întâmplare, la nimereală. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB, POLIZU. *Animalul s-avintă orbește în fața loviturilor.* CARAGIALE, O. I, 77. *Așa, orbește, ce naiba o să apuc? Mai bine ar fi să mă dezleg la ochi.* ISPIRESCU, L. 191, cf. DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W. *Rafila se aruncă orbește între ei.* REBREANU, NUV. 48. *Înaintau orbește, ... împiedecați de ierburi.* GALACTION, O. 152. *Ai noștri trag în mod stupid, în sus, orbește, de altfel nici nu vedem nimic.* CAMIL PETRESCU, U. N.

398. *Am scoborit orbește câteva verticale punctate și le-am unit printr-o linie.* BRĂESCU, A. 258. *Cele mai multe care se încurcau în clei și dădeau orbește în prizătoare erau vrăbiile.* PAS, Z. I, 209. *O veche cârțiță, săpînd orbește, Minerul satului se socotește.* v. ROM. ianuarie 1954, 178.

◆ Fig. Fără alegere și fără cruțare; cu furie. *Tăia... orbește, Necruțat și tirănește.* BĂRAC, ap. GCR II, 238/41. *Cu necaz mare, orbește, se pornește a-i căra [pumni].* PANN, Ș. II, 11/2. *Oastea vizirului se tulbură toată... Românii lovesc orbește.* VLAHUȚĂ, R. P. 31. *Risete ce nu se potoleau fără intervenția miraculoasă a sfințului Nicolae din cui, mînuit orbește de țafa Eliza.* BRĂESCU, A. 30.

2. Fig. Fără un punct de vedere propriu, fără discernămint, fără chibzuință, fără socoteală; în mod mecanic. *Pentru ce, dupe cea s-au supusu orbește legilor meale, să voiască acum să mă supui la ale sale...?* (a. 1750). GCR II, 46/31, cf. I. GOLESCU, în PR. DRAM. 79. *Se miră Cum oamenii, orbește, un merit așa mic Atăta îl înalță.* NEGRUZZI, S. II, 211. *Giunele se încrede orbește în tot ce-i iese înainte.* HASDEU, I. C. VII. *Opinia... nu este personală a lui, ci a luat-o orbește din cutare carte.* MAIORESCU, CR. II, 365. *S-ar cuveni-ntr-adevăr să-mi zică mișel și netrebnic, Dacă pleca-m-aș smerit și orbește la tot ce mi-ai spune.* MURNU, I. 11. *Erau însă lucruri asupra cărora Piscuța nu se înșela niciodată și mă deprinsesem, prin urmare, a crede orbește în prevestirile ei.* HOGAȘ, M. N. 185. *Totdeauna ascultat-am vorba ta. Te-am urmat supus, orbește, unde-ai vrut a mă purta!* EFTIMIU, I. 64. *Îl știa om hotărît și ascultat orbește de oame-nii săi.* CAMIL PETRESCU, O. II, 22, cf. 566, BENIUC, V. 94. *Ne sînteți ca un frate bun, ... îi spuneau soldații din pluton. Și-l ascultau orbește.* CAMILAR, N. I, 32, cf. 165. *Nu! Eu nu lucrez orbește. Mie dați-mi planurile, soluția tehnică, s-o studiez eu.* CONTEMP. 1953, nr. 362, 4/3. *Filip vorbea despre... jafuri acoperite cu dovezi eliberate orbește de primărie și de pretură.* GALAN, B. I, 376. ◆ Necontrolat, nestăpînit, nebunește; pătimaș. *Nu e destul să iubești orbește pe cineva, trebuie să știi să iubești.* DEMETRIUS, C. 48, cf. id. A. 315.

— Orb² + suf. -ește.

ORBÉTE¹ s. m. v. orbeț.

ORBÉTE² s. m. v. vrăbete.

ORBET, -EĂȚĂ adj., s. m. și f. I. Adj., s. m. și f. (Mai ales în forma orbeț) (Ființă), care nu vede (bine); orb² (1); s p e c. cerșetor (orb); p. e x t. sărăntoc, calic. *El auzisă Pe orbeți cîntînd la țiguri de țară.* BUDAI-DELEANU, T. V. 36. *Unii din orbeți de multe ori zic... ȚICHIN-DEAL, F. 444/10. Cu obraz gros și semeț Și cu gură de orbeț.* PANN, P. V. III, 37/13, cf. POLIZU.

Lumina-mpestrită . . . e ca văzu orbetului, cînd zărește d-abielușa ca prin sită. JIPESCU, o. 15. *Cerșește din ușă-n ușă, cum fac toți orbetii.* CARAGIALE, o. IV, 188. *Cîrțițele orbete și aricii ghimpoși, . . . toate i se arătau lui în cale.* ODOBESCU, s. III, 185. [Vine] *o-ntreagă ciurdă de-orbeți și de lelițe . . . Pomană cînd se face, se află și calici.* MACEDONSKI, o. I, 42, cf. ȘĂINEANU, CONV. LIT. XX, 1 014, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, PRIBEAGUL, p. R. 57. *Dacă aveam noi mușterii, nu mai făceam pe orbeața dumatilă!* P. CONSTANT, R. 142. *Plătește, mămicule, plătește, că nu ești orbete!* PAS, L. I, 46, cf. id. z. I, 153, CIAUȘANU, GL., PAȘCA, GL., ARH. OLT. XXI, 271, LEXIC REG. 30, ALR II/I h 16/95. ◇ (Ca termen de comparație) *Lucruri neapărate pîntru țară, pă care azi ni le-aduc streini la nas ca la șontorogi, ca la orbeti, și le plătim cu sutili dă milioane.* JIPESCU, o. 70. *Se ceartă ca niște orbeti.* SLAVICI, o. II, 119. *E osîndit . . . De alții pururea să fie, ca orbetii, dus de mină.* DAVILA, v. V. 78. *Mergeau ca orbetii, nu-și vorbeau nimic și de la o vreme flăcăul s-a răzletit de ei.* SANDU-ALDEA, U. P. 48. *Se împiedicau unul într-altul ca orbetii, căutîndu-și locurile.* GALAN, B. I, 168. *Gură ca orbetii da, Nimeni nu îl auzea.* PĂSCULESCU, L. P. 177. *Trece ca un orbet.* A I 24. ◇ **E x p r.** **A se bate ca orbetii** = a se bate ca orbii, v. o r b² (1). *Se bătură ca orbetii vreo jumătate de ceas, sfișiindu-și cămășile.* REBREANU, I. 94. *S-au bătut ca orbetii.* PAS, Z. I, 161. *Se băteau ca orbetii, se băteau pentru pămînt, pentru țărîină.* LĂNCRĂNAN, C. I, 200. *Se băteau pe două parale, ca orbetii.* RĂDULESCU-CODIN, I. 246, cf. ZANNE, P. IV, 275. ◆ (Prin Olt., în forma orbete) *Om fără căpătii, om de nimic, ticălos, secătură.* Cf. LEXIC REG. 55, ALR I 1 553/808.

II. S. m. (Mai ales în forma orbete) **1.** (Și în sintagma orbetele pămîntului, PAMFILE, DUȘM. 367, CONV. LIT. XLIV, 508) Specie de mamifer rozător, caracterizat prin ochii ascunși sub piele, prin lipsa pavilionului urechii și prin incisivii și ghearele mari; duce o viață subterană; cățelul-pămîntului, țincul-pămîntului, (regional) grivan, porcui (*Spalax microphthalmus*). Cf. DDRF, BARCIANU, JAHRESBER. XII, 120, 125, TDRG, SIMIONESCU, F. R. 59, ȘEZ. III, 122, VIII, 104, H II 79, 99, 261, 281, VII 386, 480, XIV 338, ALR I 1 174/690. ◆ (Regional) Cîrțiță. DDRF, GOROVEI, CR. 451, PASCU, S. 323, ALR I 1 174/695, 700, 704, 708, 710, 720, 727, 730, 856, 960, 980, 986, 988, ib. 1 175/980, ALR II/723, com. MARIAN,

2. (Regional) Șarpe-orb, v. o r b² (8). *Urbe-t'ele o băgat coada în corabia lui Noie, uhe o rós-o gîndași.* DENSUSIANU, T. H. 114, cf. 339, ALR II 6 226/727, 848.

— Pl.: orbeti, -e. — Și: (cu sg. refăcut după pl.) orbéte, (regional) urbéte s. m.

— Orb² + suf. -eț.

ORBETȚI vb. IV. Refl. (Prin nord-estul Olt.) A cerși; a se purta ca un cerșetor. Cf. CIAUȘANU, GL.

— Prez. ind.: orbetăsc.

— V. orbet.

ORBETȚIT s. n. (Prin nord-estul Olt.) Acțiunea de a se orbetți; milogeală, cerșetorie. Cf. CIAUȘANU, GL.

— Pl.: orbetțituri.

— V. orbetți.

ORBÍ vb. IV. 1. Intrans. A deveni orb² (1), a-și pierde vederea. *Și cum ochiul ca-l veri strica și veri orbi, tot trupul tău va pipăi în untunearec.* CORESI, ap. GCR I, 23/8. *Și urbi acelu împărat (sfîrșitul sec. XVI).* CUV. D. BĂTR. II, 150/4. *Îndată i-au săcat mina și i-au orbit și ochiul.* DOSOFTEI, v. s. noiembrie 126^v/24. *Am fost cu ochi pînă acum la bătrîneță și acum mi s-au tîmplat . . . de am orbit (a. 1740).* URICARIUL, XVII, 205. *Vulturul trăiește o sută de ani; după aceea îmbătrînește și orbete (a. 1777).* GCR II, 109/21, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB, POLIZU. *Dă-mi-i mie ochii negri . . . , nu privi cu ei în laturi, Căci de noaptea lor cea dulce vecinic n-o să mă mai saturi, Aș orbi privind într-inșii.* EMINESCU, o. I, 155. *Ea se uită la dînsul. Iară el îi dete cu frigarea peste ochi, de orbi.* ISPIRESCU, L. 340, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Despina avea opt copii, mici cu toții, și de-un an bărbatul îi orbise.* GALAN, B. I, 296. *Cine sorbea Orbea De bun ce era.* ZANNE, P. IV, 126. ◇ Fig. *Soarele orbete-n ceruri de a armelor lucire.* EMINESCU, o. IV, 134. *De groaza avioanelor, prin sate S-au tras peste ferestre foi de cort. Orbeau ferestrele întunecate Ca într-un sat de multă vreme mort.* LABIȘ, P. 26.

2. T r a n z. A face (pe cineva) să-și piardă vederea; a scoate cuiva ochii. *Cînd durmîia împăratul amiazdădzi, ei intrară și-l prinseră de-l orbiră.* MOXA, 382/10. *Domnul . . . orbi ochii lor.* VARLAAM, C. 76. *Iară de vor fura și a treia oară, să le scoată ochii, să-i orbescă.* PRAV. 11, cf. 15. *După ce au orbit pre Iliiaș Vodă, au mai domnit împreună 7 ani și au murit Iliiaș Vodă.* N. COSTIN, L. 222, cf. ANON. CAR. *Doamnele cari ar voi să mă orbescă, m-ar nenoroci foarte mult, condamnîndu-mă astfel a nu mai putea admira grațiile lor.* ALECSANDRI, o. P. 132. *Se vede că i-a orbit Dumnezeu, de nu m-au putut găbui.* CREANGĂ, A. 6. *Începu a veni asupra voinicului, aruncînd înaintea-i din gură văpăi de foc și fum ca să-l orbescă.* ISPIRESCU, U. 31. *Neptun . . . nu-l iartă Că de-al lui ochi orbi pe uriașul Ciclop.* MURNU, o. 3. *Fochistul se gîndește acum . . . La flăcările care l-au orbit.* JEBELEANU, C. 20. *Dumnezeu să mă ferească Și pe tin' să te orbescă.* DOINE, 266. ◇ Fig. *Trecu mîndra p-îngă mine Ș-acuma nu mai văz bine; Nu știu, fi-va vrăjitoare, De m-a orbit așa tare.*

JARNIK-BİRSEANU, D. 384. ◇ **Expr.** (Nici cît sau măcar) să orbești un șoarece (chior) = foarte puțin; de loc. *În casa-i... nu găsești, Un șoarece să orbești.* PANN, P. V. III, 91/19. *Cinste, rușine, muncă... păzeasc-o sfintulețu: nu se pominește la dînsa măcar să orbești un șoarice chior.* JIPESCU, O. 156, cf. ZANNE, P. II, 666, MAT. DIALECT. I, 232. ◆ (Prin exagerare, despre lumină, viscol etc. sau despre obiecte strălucitoare) A tulbura vederea; a lua ochii. *Resfrîngerea soarelui pe suprafața bălții mă orbise de tot.* ALECSANDRI, O. P. 267. *Fluturi ard, sclipeșc în soare, orbînd ochii ce îi vede.* EMINESCU, O. IV, 131. *Așa strălucea, de orbea pe cei ce se uitau.* ISPIRESCU, L. 38. *Roșii fulgere sclipeșc, Sabii, sabii mă orbesc.* MACEDONSKI, O. I, 275. *Nu mai văz... M-a orbit năpustirea valurilor.* DELAVRANCEA, O. II, 351. *Deschise ochii și lumina îl orbi.* C. PETRESCU, C. V. 212. *Deodată, un fulger îl orbi.* SADOVEANU, O. VII, 337. *Orbînd cu pirozeaua de pe cușmă și îndreptînd hangerul de la git, Domnul țintea profilul pietrei, fraged, Cu ochi pizmuitor și mohorît.* LABIȘ, P. 20. ◇ **Fig.** *Mă orbîră razele... ce ies din ochii domnișoarei Lina.* ALECSANDRI, T. I, 273. ◆ **P. anal.** A acoperi, a înăbuși. *Mîzga caria cură din tăietură se nu cură pre ochii mlădiței și se-i orbească.* ECONOMIA, 152/8.

3. **Tranz.** **Fig.** A face pe cineva să-și piardă rațiunea, a împiedica pe cineva să judece obiectiv; a zăpăci. *Carele-și uraște fratele său întru întunecarec iaste, ... că întunecarecul au orbit ochii lui.* CORESI, EV. 468. *Au orbit pre ei răutatea lor.* CHEIA ÎN. 61^v/13. *Dacă nedreptatea te orbeaște, buna orînduială te supune.* BELDIMAN, N. P. I, 169/8. *Apoi inima începe a-i dărui și simțire, Pină unde ne orbește a-i arăta și iubire.* CONACHI, P. 284. *Inima i se umplu de mînie, și mînia îl orbește pe om.* SLAVICI, O. I, 165. *Groaznic orbește ura pe oameni.* ODOBESCU, S. III, 103. *Ia bine seama, de nu lăsa să te orbească laudele.* I. NEGRUZZI, ap. DDRF. *Iubesc și eu pămîntul cît și d-ta, te asigur, dar iubirea nu mă poate orbi să nu văd că și țăranii au dreptul să trăiască!* REBREANU, R. I, 123. *Te-a orbit durerea.* V. ROM. septembrie 1954, 40. ◇ **Ref l.** *De se va întoarce mîntea spre hîltenie, ... orbeaște-se și se întunecă.* CORESI, EV. 217, cf. 451, BIBLIA (1688), 146²/27. *Noi ne orbim atît de lesne de lingușirea patimilor.* MARCOVICI, C. 62/20, cf. 15/25. *Uite așa se orbește omul la necaz!* CARAGIALE, O. VI, 55. ◇ **In tranz.** (Învechit) *La lumină să dereptați ceia ce-au orbit, spre lucrurile cealea bunele.* CORESI, EV. 174. ◆ A înșela, a amăgi, a minți (pe cineva); a lua ochii. *Cu puținteale cristaluri înfierbîntate de razele soarelui le-au orbit ochii.* MOLNAR, RET. 5/8. *Într-aceea au orbit pe Bașa cu daruri și au făcut de s-au înturnat înapoi.* ȘINCAI, HR. III, 35/31. *Boierul e rea fiară! el numai te orbește și toate și le vinde, pe o speranță numai,*

Cînd are înainte o umbră de domnie. HELIADE, O. I, 217. *Ai venit la noi golan, Fără țară, fără-un ban, Fără neam și nume, Și astăzi... Vrei s-orbești o lume.* COȘBUC, P. II, 300. *Pe cine crede că orbește, cînd se laudă că... a dat pe dînsa cînsprezece franci?* BASSARABESCU, V. 9. ◇ **Expr.** **A orbî** (pe cineva) **de la obraz** v. o b r a z.

— **Prez. ind.:** orbesc. — **Și:** (învechit și regional) **urbî** vb. IV. DENSUSIANU, T. H. 339.

— **V. orb².**

ORBICĂ vb. I v. orbeca.

ORBICÎ vb. IV. **Ref l.** (Învechit, rar) A nu mai vedea (bine); a orbi (1). *Iară ei, orbîcîndu-să, să giunghiară pre sine.* DOSOFTEI, V S. decembrie 226^v/23.

— **Prez. ind.:** orbicesc.

— **Orbi** + suf. -(i)ci.

ORBICIUNE s. f. (Învechit) 1. **Orbie** (1). *Ostîndiră el de orbiciune-i și imputară lui și-l scoaseră afară.* CORESI, EV. 173. *Pătră și ei așa de orbiciune.* DOSOFTEI, V S. noiembrie 125^v/26. *Leapădă orbiciunea de pre ochii miei.* id. ib. noiembrie 129^v/35. *Era cuprinși de boale și de orbiciuni, aceale betesuguri toate acolo rămînea.* VARLAAM-IOASAF, 159^v/1, cf. BUDAI-DELEANU, LEX.

2. **Fig.** **Orbire** (2). *Orbiciunea den partea izraililor fu.* CORESI, L. 261/2. *Catanele și cești din țară mai tare se-ntuneca cu orbiciunea tirăniei lor.* MUSTE, LET. III, 66/15.

— **Pl.:** orbiciuni.

— **Orbi** + suf. -ciune.

ORBICULĂR, -Ă adj. **Globular, rotund; circular.** Cf. FIS. 239/24. *Diorit orbicular sau granit globulos de Korsă.* COBÎLCESCU, G. 34/3, cf. BARCIANU, GRECESCU, FL. 68, ALEXI, W., CANTUNIARI, L. M. 145. ◆ (Substantivat, m.) **Mușchi** de formă circulară care pune în mișcare pleoapele și buzele. *Mușchiul orbicularul gurii.* KRETZULESCU, A. 183/18, cf. POLIZU, P. 49/35. *Orbicularii nu se contractă în mod suficient.* PARHON, O. A. I, 266.

— **Pl.:** orbiculari, -e.

— **Din fr. orbiculaire, lat. orbicularis.**

ORBÎE s. f. 1. **Starea celui orb² (1); orbire** (1). Cf. ANON. CAR. *În cap urgie, în ochi orbie, în mîni ciungie să-mi vie.* CANTEMIR, IST. 213, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W., PAMFILE, A. R. 253. [Boii] stăteau trup lîngă trup, coarne lîngă coarne, frați de orbie. CAMILAR, N. II, 48. *Orbia s-o găsească, Trupul să-i-l necăjească.* MAT. FOLK. 577.

2. **Fig.** **Orbire** (2). *Vine orbie și întunecarec în sufletele oamenilor.* VARLAAM, C. 342, cf. 160.

Orbie necunoscută de oameni nenorociți! HELIADE, O. I, 406. *Orice judecată E foarte depărtată D-acei ce d-a orbiei Încredere s-îmbată.* I. VĂCĂRESCUL, P. 357/9. *A voi numai să sparii pe un vrășmaș turbat și desperat cu o mulțime oricît de mare, însă nearmată . . ., este adevărată orbie sufletească.* BARIȚIU, P. A. II, 317, cf. I, 199. *Cerul m-a lovit cu orbie și n-am voit să cred și să înțeleg cînd mi-ai arătat calea cea bună.* SLAVICI, N. II, 149. *Cum de-ai putut tu, în orbia ta, să nu bagi în seamă dorințele și trebuințele oamenilor.* SBIERA, P. 153.

- Pl.: orbii.
- Orb² + suf. -ie.

ORBILĂ s. m. (Glumet) Poreclă dată unei persoane care nu vede sau nu observă nimic în jurul său, care se împiedică de tot ce-i stă în cale. DM.

- Orb² + suf. -ilă.

ORBÎME s. f. (Învechit) 1. Orbie (1). Cf. CLEMENS, LB:

2. Fig. Orbire (2). *Norocul și pre porcariu și pre olariu tot cu o orbime caută.* CANTEMIR, IST. 299.

- Orb² + suf. -ime.

ORBÎRE s. f. 1. Faptul de a orbi (pe cineva) și rezultatul lui; pierderea vederii, orbie (1), (învechit) orbime (1), orbiciune (1). *De orbirea lui Iliiaș Vodă.* URECHE, L. 76, cf. ST. LEX. 170^v/1. *Orbire, albață și alte multe . . . boale au vindecat* (a. 1692). GCR I, 300/3. *Se știa ura lui Constantin Bulgarului asupra împăratului pentru orbirea pruncului Ioan.* ȘINCAI, HR. I, 278/1. *Orbirea lui Elia . . . s-au întîmplat după pierirea craiului Vladislav.* id. ib. II, 8/22, cf. LB, POLIZU, ȘĂINEANU, BĂRCIANU, ALEXI, W. *O persoană, cînd nu vede, este oarbă, suferă de orbire.* BIANU, D. S.

2. Fig. Lipsă de judecată, de rațiune; rătăcire, inconștiență, orbie (2), (învechit) orbime (2), orbiciune (2). *Biruiaste . . . orbirea sufletului meu.* MINEIUL (1776), 116^{v2}/20. *La ce adînc de orbire nu ajunge . . . nebuna socoteală a păcătoșilor.* MAIOR, P. 129/26. *Eghist iaste în orbire, de se crede fericit.* BELDIMAN, O. 19/16. *Nerozească orbire a celor mari îi face se crează că sfîntul prieteșug este o pradă lesne pentru dînșii.* MARCOVICI, C. 41/20. *Voi însă din amăgire V-aflați în mare orbire.* PANN, E. II, 98/4. *O, norocită orbire! . . . Ce ferești de ochii noștri viitoare suferire!* CONACHI, P. 262, cf. 267. *Mă duc, vă las orbirii, las țara-n seama voastră.* ALECSANDRI, T. II, 116. *Avea pentru dînsa un fel de orbire de tată stingher.* BACALBAȘA, S. A. 198. *Zacă-n neguri de orbire duhul lor ademenit!* DAVILA, V. V. 67. *În orbirea ei, rana personală o durea ca o plagă socială.* D. ZAMFIRESCU, A. 19, cf. id. R. 169. *Nebuniile*

mele . . . nu mă pot duce pînă la orbire, ca să nu fiu bine înarmat făcînd asemenea paș. SADOVEANU, O. X, 123. *Zădarnic te întrerupeam, mă indignam de orbirea ta.* C. PETRESCU, A. R. 33. ◇ Loc. a d. v. **Cu orbire** = fără chibzuială, fără a judeca; orbește (2). *Ca niște slugi credincioase, ascultam cu orbire poroncile stăpînului.* ALEXANDRIA (1799), 78^v/22. *O, soartă schimbătoare, ce rîzi de omenire! Nebun cine se-ncrede în tine cu orbire!* ALECSANDRI, T. II, 121.

- Pl.: orbiri.
- V. orbi.

ORBÎȘ adv. (În legătură cu verbe de mișcare) Pe dibuite; la întîmplare, orbește (1); fig. fără chibzuință, nebunește, orbește (2). *Vrăjmașul să-ți vie Orbîș, căzînd în gropile tale.* BUDAI-DELEANU, T. 116. *Acel amor frățesc îl îndemnă de a împărți pericolul în care orbîș se arunca fratele său.* ASACHI, S. L. II, 92. *Trecu orbîș obstaculile care-i împiedecau trecerea.* F (1872), 176. *Amorul nu alege, ci dă orbîș peste orișicine.* I. NEGRUZZI, S. I, 304, cf. II, 148. *Turturica . . . se bagă orbîș în fața lor.* MARIAN, O. II, 204. *Trăgînd mereu din carabină, Săriră-n front; iar pe colină Noi după dînșii, cot la cot, Suiam orbîș, noi leatul tot.* COȘBUC, P. II, 41, cf. PAMFILE, J. III, 92. *Se întoarse și se aruncă orbîș înapoi.* GÎRLEANU, L. 114. *Acest . . . pește se aruncă orbîș, nebunește [la momeală].* ATILA, P. 58. *Locomotiva trenului de marfă . . . părea că se repede orbîș în cireadă.* BART, S. M. 83. *Diavolul . . . se cutremură și a dat orbîș la fugă.* ȘEZ. VIII, 68. ◇ Expr. **A da orbîș** = a lovi cu putere în toate direcțiile, a lovi fără milă. *Îi venea să ridice patul puștii și să deie orbîș în toate părțile.* SLAVICI, N. II, 135. *Da . . . orbîș, de svînta. Nici că se mai uita unde da.* ISPIRESCU, U. 52.

- Orb² + suf. -iș.

ORBIT¹ subst. v. orbită.

ORBIT², -Ă adj. 1. Lipsit de vedere; cu vederea întunecată. Cf. orb² (1). *Iară sara să va afla boul au cu piciorul frînt, au cornul sărit, au de vreun ochi orbit.* PRAV. 13. *Ochii împărătesei Ilenei, orbîți de plîns, nu mai vedeau nimică.* EMINESCU, L. P. 190, cf. id. G. P. 99. *Orbit de viscol, cum înot Prin valurile de zăpadă.* IOSIF, PATR. 32. *Orbită de lumina de afară și de gerul care o făcuse să lăcrămeze, Ana se uită întîi cercetător.* BASSARABESCU, S. N. 140. *Scâlțați într-o strălucire albă, rămînem orbîți cîteva clipe.* BART, S. M. 29. *O clipă orbit, omul se răsuci în loc.* SADOVEANU, O. VII, 331. *De ochi orbită, De urechi asurzită.* MARIAN, V. 123. *Nouă armăsari venit-au, De gură muțiți, De vederi orbîți.* id. ib. 214.

2. Fig. Cu mintea întunecată (de furie, de durere, de fericire etc.), lipsit de posibilitatea de a raționa, scos din minți; zăpăcit, innebunit. *Orbit în lăcomie, judecări era mulți, de jacuri ce făcuse.* NECULCE, L. 377. *Gîndeai că, orbit de frumuseță și nuri, N-oi cerceta nici mustra a tale prefăcături.* CONACHI, P. 221. *Am fost orbit de ură în contra tiraniei.* ALECSANDRI, T. II, 163. *Zmeii îl ascultară, orbiți de lăcomia ce aveau ei să puie mîna pe fată.* ISPIRESCU, L. 256. *Negreșit, el turbă-n pornirea-i nebună; Mîntea-i orbită nu poate să vadă-napoi și-nainte.* MURNU, I. 13. *Ștefan Vodă Tomșa stătea măreț pe calul lui arăbesc și nu vedea pe nimeni, orbit și înfierbîntat.* SADOVEANU, O. V, 577. *Eram orbit de fericire.* BART, E. 224.

— Pl.: *orbiți*, -te.

— V. *orbi*.

ORBITĂL, -Ă adj. 1. Care aparține orbitei (1), privitor la orbită. Cf. DL, DM.

2. Care aparține sau se află în regiunea orbitei (2). *Partea verticală sau orbitală formează tavanul orbitei.* POLIZU, P. 10/4, cf. 16.

— Pl.: *orbitali*, -e.

— Din fr. *orbital*.

ORBITĂ s. f. 1. Drumul pe care îl parcurge sau pare că îl parcurge un corp ceresc. *Orbita prin care se mișcă luna pre lângă pămînt.* ȘINCAI, INV. 132. *Orbita este calea unui trup ceresc împrejurul soarelui.* GENILIE, G. 76/12. *Acest planit are o elipsă, adică ocolul orbitei lui.* EPISCUPESCU, O. I. 321/4, cf. LAURIAN, M. IV, 195/22, DRĂGHICEANU, C. 7. *Doar au trecut echinoxele toamnei și putem zice că sîntem în calea „orbitei”, aproape de „perihelie”.* GANE, N. I, 221, cf. DDRF, ȘĂINEANU, BĂRCIANU, ALEXI, W. *Trec uneori pe lângă orbita pămîntului, timp de cîteva nopți, comete care apoi se pierd și nimeni nu mai știe nimic despre ele.* BOGZA, V. J. 156. ◇ Fig. *Toate lucrurile care-l intereseau... se mișcau în marginile unei orbite. El își apărea sie însuși ca un focar central, ... orientîndu-le energetic spre sine.* SADOVEANU, O. IX, 141. ◆ Traiectorie în formă de curbă închisă, parcursă de un mobil într-un cîmp de forțe centrale, de un electron care aparține unui sistem atomic etc. *Electronii planetari descriu orbite circulare sau eliptice.* ENC. TEHN. I, 97. *Electronii se pot mișca numai pe anumite orbite stabile.* MACAROVICI, CH. 196.

2. Fiecare dintre cele două cavități osoase ale craniului, în care se află ochii. Cf. KRETZULESCU, A. 121/22, POLIZU, P. 156/20. *Ochii... înotau în orbitele lor.* EMINESCU, N. 34. *Ochii lui, stinși și adormiți în orbitele întunecoase..., se deschiseră mari.* DELAVRANCEA, T. 197, cf. id. S. 158, DDRF, ȘĂINEANU, BĂRCIANU, ALEXI, W., BIANU, D. S. *Sprîncenele-i erau încrunțate și ochii lui negri ardeau adînc în orbite.* AGÎRBIȚEANU,

A. 178, cf. 542. *Era un bărbat de vreo treizeci și cinci de ani, cu ochii mici, negri și vioi, care se învîrteau și-reși în orbite.* REBREANU, I. 343. *Introduse sticla rotundă în caverna orbitei și consultă lista.* C. PETRESCU, C. V. 68. *Mă privi lung și parcă i se umplură orbitele de umbră.* SADOVEANU, O. VI, 503. *Se îndreaptă spre o bătrînă uscată, cu orbitele rotunde, osoase.* CAMIL PETRESCU, O. I, 284. *Radu închide ochii și își apasă cu degetele marginile orbitei.* V. ROM. iunie 1954, 126. *Ochii albaștri, vioi, îi jucau în orbite.* ib. aprilie 1955, 119.

3. Fig. Sfera sau mediul unei activități oarecare; sferă de influență. *Sînt orașe de provincie... care trăiesc în orbita unei capitale.* CV 1949, nr. 4, 22. *Începutul veacului nostru coincide cu intrarea României în orbita imperialismului mondial.* LUPTA DE CLASĂ, 1953, nr. 10, 104. *O poezie în afara orbitei umane, în afara ritmului uman, este menită uscării.* CONTEMP. 1956, nr. 518, 4/5.

— Pl.: *orbite*. — Și: *orbit* subst. AR (1839), 69, STAMATI, D.

— Din lat. *orbita*, fr. *orbite*.

ORBITÉR, -Ă adj. (Franțuzism ieșit din uz) Orbital (2). *Apoșisa orbiteră.* KRETZULESCU, A. 94/24, cf. 110/18.

— Pl.: *orbiteri*, -e.

— Din fr. *orbitaire*.

ORBITÓR, -OÁRE adj. 1. Care te face să nu poți privi cu ochii larg deschiși, care îți ia vederea; care te orbește (2). *Și-ncing tot teatrul... cu trei briuri de lumini orbitoare.* SP. POPESCU, M. G. 87. *Vechiul oraș domnesc, îngropat între dealuri, se arăta, în lumina orbitoare, indistinct și risipit.* GALACTION, O. 346. *Rămase singur lângă flacăra albă și orbitoare.* C. PETRESCU, C. V. 139. *Moldova își împinzea capetele la deal și la vale cu străluciri orbitoare.* SADOVEANU, O. VI, 604, cf. X, 287. *O brazdă de foc taie drum unui fulger orbitor.* BART, S. M. 16. *Și-atuncea o lumină orbitoare Umplu deodată mîntea lui de melc.* V. ROM. ianuarie 1954, 132. ◇ (Adverbial) *Moldova sticlea orbitor acuma, printre zăvoaiele ei.* LUC. VI, 99. *Cerul era orbitor de senin.* T. POPOVICI, S. 364.

2. Fig. Care întunecă mintea. *În minia sa, omorîră pre om și, în hrăborea sa cea orbitoare, omorîră pre taore.* PALIA (1581), ap. GCR I, 35/28. ◆ Uluitor. *Bogăția solitudinilor lui... s-au dat pe față, strălucitoare, orbitoare.* GALACTION, O. 238. *Întîlnește... o fată atît de frumoasă, de numa-n vis și se poate arăta o așa nădădă orbitoare.* MERA, L. B. 104.

— Pl.: *orbitori*, -oare.

— *Orbi* + suf. -tor.

ORBITURĂ s. f. (Învechit) 1. Orbire (1). *Să neștine va lovi ochiul robului sau a sluj-*

niciei . . . , sloboadă în pace acela pentru urbi-tura ochiului. PALIA (1581), ap. CCR 68/8.

2. Fig. Orbire (2). A izbăvi pre noi den-tr-acealea reale . . . și den orbitura noastră poate-ne vindeca. CORESI, EV. 151. Sînt păcăto-s . . . în orbitura inimiei. id. m. 276/24.

— Pl.: orbituri. — Și: orbitură s. f.

— Orbi + suf. -tură.

ORBICII vb. IV. Transz. (Regional) A provoca dureri violente, a înjunghia. *Junghiul! . . . Doamne, cum mă orbicie la burtă, de mi-e frică să nu mi se-nnoade mațele!* IOVESCU, n. 54.

— Prez. ind. pers. 3: orbicie.

— Etimologia necunoscută.

ORBOCĂI vb. IV v. orbecăi.

ORBÓNȚ s. n. v. orbalț.

ORBOTĂT, -Ă adj. v. horbotat.

ORBOTĂ s. f. v. horbotă.

ORBŪȚ subst. (Regional, în construcția) *De-a orbuțu* = de-a baba-oarba, v. orb² (1). Cf. ALR II 4337/272, 279, 325, 346, com. din TRANȘ — JIBOU.

— Orb² + suf. -uț.

ORC s. m. (Neobișnuit) *Infern. Tigri după tine se iau și codri, Rîul care fuge spumînd opri-l-ai, Alintîndu-l, fere-ndărăt portarul Orcului groaznic.* EMINESCU, O. IV, 400, cf. GHEȚIE, R. M., ALEXI, W.

— Și: orca s. f. ARHIVA, XXIII, 398.

— Din germ. *Orkus* „zeul infernului“. Cf. și lat. *orcus* (L. ROM. 1961, nr. 1, 54).

ORCA s. f. v. orc.

ORCĂN s. n. (Astăzi rar) Uragan. *Orcanul seau înfricoșata fortună . . . , rumpînd multe acoperemînturi de casă cu grinzi și scînduri, le-au aruncat pre unele prin mai multe locuri ale orașului.* AR (1829), 68¹/13. *Liniște ca înaintea unui orcan.* BARIȚIU, P. A. II, 150, cf. STAMATI, D., LM. *Volburele și orcanii le-a redicat și le mîna.* F (1876), 210. *Auzul îi urlă ca un orcan.* DELAVRANCEA, S. 28. *Era două corăbii ce veneau spre noi în pripă, pentru a nu fi surprinse de orcanul ce se pregătea.* I. NEGRUZZI, S. V, 77. *Orcanul însuși stă domol.* COȘBUC, P. I, 65, cf. DDRF, GHEȚIE, R. M. ȘĂINEANU, BĂRCIANU, ALEXI, W., CHIRIȚESCU, GR. 252. *Văzduhul se cutremură ca la suflarea orcanului.* SADOVEANU, O. I, 261, cf. II, 35. *Afară-i viscol, muge greu orcanul, O mare de troiene-i Bărăganul.* V. ROM. mai 1956, 117. *O luă calul la fugă ca un orcan cu mii de aripi cătră lumea noastră.* MERA, L. B. 171. ♦ Fig. *Au trebuit să străbată prin cele mai multe staturi ale Europei un orcan de revo-*

luțiuni politice singeroase. BARIȚIU, P. A. II, 4. *Orcane ce-amenință pierire unui stat.* MUREȘANU, P. 136/7. *De bună seamă au și cetit orcanul ce fierbea domol în sufletul regelui.* F (1872), 147. *Mă topecs tainic, însă mereu, De ale patimilor orcane.* EMINESCU, O. I, 26.

— Pl.: orcane și (rar) orcanuri (F 1876, 210), (m.) orcani.

— Din germ. *Orkan*.

ORCANETĂ s. f. (Bot.; rar) 1. Roibă (*Rubia tinctorum*). Cf. ALEXI, W., SCRIBAN, D.

2. Limba-boului (*Anchusa italica*). Cf. I. GOLESCU, C.

— Pl.: orcanete.

— Din fr. *orcanette*.

ORCĂNIC adv. (Învechit, rar) Ca uraganul. *Vîntul sufla deja orcanic.* F. (1876), 279.

— Orcan + suf. -ic.

ORCĂI¹ vb. IV v. horecăi.

ORCĂI² vb. IV v. orăcăi.

ORCĂNI vb. IV v. horecăi.

ORCÉ pron. nehot. v. orice¹.

ORCEĂG s. n. (Prin Olt. și Munt.) Arpagic. *Soțul se așază la masă, omorînd în pumni o ceapă de orceag bulgăresc.* P. CONSTANT, O. 55. *Delegatul . . . bulbucă doi ochi cît două cepe de orceag selecționat.* id. ib. 133, cf. H IX 122, RĂDULESCU-CODIN, PAMFILE, J. III, 92, PAȘCA, GL., ALR I 837/780, 840, 870, 890, 900, ALRM SN I h 128.

— Pl.: orceaguri. — Și: orgeác (PAMFILE, A. R. 192, ALR I 837/874) s. n.; horecăgi (ȘEZ. II, 23) s. m. pl.

— Etimologia necunoscută.

ORCHESTRĂ vb. I. Transz. A aranja o bucată muzicală pentru a putea fi executată de orchestră. Cf. ȘĂINEANU, CADE, SCRIBAN, D. ♦ Fig. *Ne-am cunoscut . . . Într-un amurg de toamnă, orchestrată În violet, În alb, În roz, Și-n bleu.* MINULESCU, V. 42.

— Prez. ind.: orchestrez.

— Din fr. *orchestrer*.

ORCHESTRĂL, -Ă adj. Propriu orchestrei, referitor la orchestră, de orchestră. Cf. ȘĂINEANU, BĂRCIANU, ALEXI, W. *Masa orchestrală este adeseori greoaie, diformă, prea compactă.* CONTEMP. 1949, nr. 138, 8/3. ♦ Care se execută de către orchestră. *Preludiu orchestral.*

— Pl.: orchestrali. — Și: orchestrăl, -ă adj. SCRIBAN, D.

— Din fr. *orchestral*.

ORCHESTRĂNT, -Ă s. m. și f. Persoană care face parte dintr-o orchestră. V. instru-

mentist. *Primul violoncelist era singurul orchestrant care arboră fracul la spectacolele operei.* EFTIMIU, N. 90. *Frau Teresa și orchestrantele ei sînt însuflețite de sentimente cu adevărat românești.* PAS, Z. II, 159.

— Pl.: *orchestranți.*

— De la *orchestră* (prin analogie cu muzicant).

ORCHESTRĂRE s. f. (Rar) Acțiunea de a orchestra și rezultatul ei; orchestrație. DM. ◇ Fig. *Nu-ștelegi Că-n orchestrarea întregirii noastre Nu-i ciripit de păsărele-albastre.* MINULESCU, VERS. 273.

— Pl.: *orchestrări.* — Și: **orchestrare** s. f. SCRIBAN, D.

— V. *orchestra.*

ORCHESTRATÓR s. m. (Rar) Persoană care orchestrează bucăți muzicale. *De obicei se accentuează asupra geniului său de orchestrator care, fără îndoială, izbește la prima vedere.* CONTEMP. 1956, nr. 484, 2/1.

— Pl.: *orchestratori.*

— **Orchestra** + suf. *-tor.*

ORCHESTRĂȚIE s. f. Arta de a orchestra; transcrierea, aranjarea pentru orchestră a unei bucăți muzicale. *Ce liberal e Beethoven în orchestrație!* MAIORESCU, CR. II, 390, cf. CADE. *Într-o simfonie, orchestrația... trebuie să servească cit mai bine ideea muzicală.* CONTEMP. 1949, nr. 138, 8/3. ◆ Felul cum sînt imbinat diferitele grupuri de instrumente ale unei orchestre (într-o anumită bucată muzicală). Cf. ȘĂINEANU, CADE. ◇ Fig. *La zîcnirile inimii sale nu răspundea o orchestrație complicată a inteligenții.* IORGA, L. II, 233. *Orchestrația aeriană și plină de farmec pe care o alcătuiesc... muzicanții înaripați și fără de număr ai lui Dumnezeu.* HOGAȘ, M. N. 116, cf. 87.

— Pl.: *orchestrații.* — Și: (invechit) **orchestrațiune** (ȘĂINEANU, BARCIANU), **orchestrăție**, **orchestrațiune** (SCRIBAN, D.) s. f.

— Din fr. *orchestration.*

ORCHESTRĂȚIUNE s. f. v. *orchestrație.*

ORCHÉSTRĂ s. f. 1. Ansamblu de instrumentiști care execută, la diverse instrumente, compoziții muzicale. *Orchestra, bine rînduită, Cînta marș în diple ș-alăute.* BUDAI-DELEANU, T. 96. *Fratele mecanistului curții Vienii... a făcut la Boston o orchestră (adecă cum am zice un tacîm de muzicanți).* CR (1829), 237¹/19. *Un orchestru de 110 muzicanți.* AR (1829), 144²/35, cf. GTN (1835), 29¹/18. *Orchestra începutu uvertura.* DACIA LIT. I, 270/26. *Un orchestru armonios se pregătește a suna contradantul.* ROM. LIT. 90¹/20. *Un glas ce răsuna ca piculina între instrumentele unui orchestru.* NEGRUZZI, S. I,

37, cf. 328. *Dacă fiecare membru al unei orchestre ar voi să se audă el mai mult decît toți ceilalți membri, acea orchestră n-ar produce nici o armonie.* BOLLIAC, O. 263. *Asta e orchestru de la teatrul național din Pesta.* FILIMON, O. II, 43, cf. CALENDAR (1862), 124/16. *Orchestra dă acordul.* CARAGIALE, O. I, 15. *Împrejurul lui cîntă o numeroasă orchestră.* ODOBESCU, S. III, 111. *Se auzeau niște sunete ale unui orchestru destul de bun.* CONTEMPORANUL, III, 571. *Șeful orchestrei... întovărășea corul la clavir.* DEMETRESCU, O. 130, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Auzeam sau mi se părea că aud... o muzică, o orchestră, o fanfară.* HOGAȘ, M. N. 86. *Aici urlă orchestrele și tarafurile pînă la miezul nopții.* C. PETRESCU, I. II, 262. *E noaptea plină de orgii, Iar prin saloane aurii S-aud orchestre și fanfare.* BACOVIA, O. 102, cf. 60. *Orchestra cînta lin.* SADOVEANU, O. IV, 569. *Cete de invitați plecau... în vreme ce orchestra se mai auzea încă la etaj.* CĂLINESCU, S. 278, cf. 705. *Simți îngrozit, după jocul oglinzilor, că orchestra își accelerase tempo.* CAMIL PETRESCU, N. 30, cf. V. ROM. septembrie 1955, 143. ◇ Fig. *Orchestra era gata, cîntițele și merlele din copaci, grierii și broatecii din iarbă făceau o muzică originală.* NEGRUZZI, S. I, 100. *Crainici, iepurii cei repezi Purtători îi sînt de vești, Filomele-i țin orchestra Și izvoare spun povești.* EMINESCU, O. I, 100. *Turturele-n tenor, Ș-alte voci măiestre, Toate după glasul lor... Vor urma dup-acest cor Fel de fel de-orchestre.* COȘBUC, P. I, 301. *Erau ocări în larma lunaticii orchestre Și rugă arzătoare în tainicul ei zvon.* TOPÎRCEANU, B. 38.

2. (Și în sintagma *fosa orchestrei*, DN) Parte a unui teatru, situată între scenă și primele scaune, de obicei sub nivelul parterului, destinată orchestranților. Cf. ȘĂINEANU, SCRIBAN, D. ◇ *Fotoliu de orchestră* = loc în primele rînduri (din apropierea orchestrei) într-o sală de concert, p. e x t. în orice sală de spectacol. DL, DM.

— Pl.: *orchestre.* — Și: (astăzi rar) **orchéstră** s. f.; (invechit) **orchéstru**, **orchéstru** s. n.

— Din fr. *orchestre*, germ. **Orchester**, it. *orchestra*, rus. **оркестр**; cf. și gr. *ὄρχηστρα*

ORCHESTRIÓN s. n. Instrument muzical în formă de orgă sau de pian, cu două sau mai multe claviaturi, care redă efecte de orchestră. Cf. ENC. ROM., NICA, L. VAM. 178, DM.

— Pl.: *orchestrioane.*

— Din fr. *orchestrión*, germ. **Orchestrión**.

ORCHESTRIONÉT s. n. Instrument muzical cu manivelă, mai mic decît orchestrionul, care execută muzică înregistrată pe benzi de carton perforate. Cf. DM.

— Pl.: *orchestriónete.*

— **Orchestrión** + suf. *-et.*

ORCHÉSTRU s. n. v. orchestră.

ORCIC s. n. Fiecare dintre cele două bucăți de lemn prinse de crucea căruței, de capetele cărora se agață ștreangurile hamului. *Șleaurile astea cari leagă orcicurile.* VLAHUȚĂ, CL. 47, cf. DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Hamurile rupte și orcicurile desprinse din cuie.* C. PETRESCU, S. 78, cf. MARIAN, D. 59. *Vede, oameni buni, niște vrăbii pe mănăstire și, nici una nici două, sfrrr . . . cu un urcic după dînsele.* I. CR. IV, 234, cf. ALR SN I h 347, ALRM SN I h 230, A V 15, 33, 35, VI 26, COM. FURTUNĂ.

— Pl.: *orcicuri*. — Și: *urcic, orcîuc* (H XIV 436, ALR I 818/596), *orșic* (СИАС, II, 230, BARCIANU, JAHRESBER. VIII, 144), *urcîuc* (BARONZI, L. 123), *urciug* (COM. DIN STRAJA — RĂDĂUȚI) s. n.; *orcică* (DAMÉ, T. 44 bis) s. f.

— Din ucr. (в)орчик. Cf. pol. орчык.

ORCICĂR s. n. Lațul sau ochiul ștreangului de la ham, care se prinde de orcic. Cf. DAMÉ, T. 50, TDRG, ȘĂINEANU, D. U.

— Pl.: *orcicare*.

— *Orcic* + suf. -ar.

ORCICĂ s. f. v. *orcic*.

ORCINE pron. nehot. v. *orfeine*.

ORCIU adj. (Regional; despre oameni) Mof-turos la mîncare; slăbănog, amărit (Bistrețu — Băilești). ALR I 1557/870.

— Pl.: *orcii*.

— Etimologia necunoscută.

ORCIUC s. n. v. *orcic*.

ORD¹ s. n. (Prin Transilv., astăzi rar) Rînd, șir. Cf. GHEȚIE, R. M. *Elezii se duc la spectacole cu ordul.* COM. DIN ZĂLAU.

— Pl.: *orduri*.

— Cf. lat. *ordo*, germ. *Horde*.

ORD² s. m. și n. v. *ort¹*.

ORD³ s. n. v. *ordin*.

ORDALIE s. f. Probă judiciară prin care în evul mediu se stabilea dreptatea sau vinovăția părților în litigiu, constînd în încercări cu caracter de tortură sau duel între părți, și care era considerată ca judecată divină; judecata lui Dumnezeu. *Credința în ordalii . . . se perdu.* ROM. LIT. 384¹/15. *Multe feluri de ordalii erau în uz, cele mai dese erau însă luptele între acuzator și acuzat.* F (1889), 155, cf. ȘĂINEANU. *Vrăjitorii erau . . . descoperiți prin ceea ce se numește ordalii.* ȘEZ. XIX, 69.

— Accentuat și: *ordălie* (BARCIANU, ALEXI, W.). — Pl.: *ordalii*.

— Din fr. *ordalie*, lat. *ordalium*.

ORDĂ s. f. v. *hoardă*.

ORDĂȘEL adj. (Regional) Frumuseț, gras și roșu la față (Bonț — Gherla). PAȘCA, GL.

— Pl.: *ordășei*.

— Etimologia necunoscută.

ORDE s. f. v. *ordie*.

ORDEN s. n. v. *ordin*.

ORDER s. n. (Învechit) Dispoziție, ordin (1). *Orderul grafului către generalul Corsacov* (1774). CAT. MAN. I, 26.

— Pl.: ?

— Din germ. *Order*, rus. *ордер*.

ORDÍ¹ vb. IV v. *urdira*.

ORDÍ² vb. IV v. *urzi*.

ORDIE s. f. (Învechit) 1. Oaste (mai ales de turci sau de tătari); tabără militară; hoardă. *Ordea turcilor încă nu-i strînsă să fie așăzată la un loc.* NECULCE, L. 242. *Cară și salahori cu bani . . . la ordie le-au trimis.* R. GRECEANU, C. M. II, 182. *Au bătut pe unguri, luîndu-le și toată ordia, zaharelile.* VĂCĂRESCUL, IST. 253. *Așa Vlad urmînd, oștii cei mare Turcești, ordiilor despărțite Neașteptat înaintea le sare.* BUDAIDELEANU, T. 175. *Îndată l-au trimis la ordia cea mare a muscalilor.* DIONISIE, C. 164, cf. 176. *I-au spart ordia vezirului de la Rusciuc.* ZILOT, CRON. 338, cf. I. GOLESCU, C. *Otrăvi toată mîncarea și băutura ordiei.* GORJAN, H. II, 227/8. *La ordia turcească au mers.* R. GRECEANU, MAG. IST. II, 158/12. *Merge la orașul Gherghița, unde găsi greul ordiei tătărăști.* BĂLCESCU, M. V. 230. *M-am strecurat în ordia (lagărul) pandurilor cu meșteșug.* FILIMON, O. I, 271. *Viteazul, dacă pricepu gîndul . . . turcului, năvăli asupra ordiei lui cu românașii.* ISPIRESCU, M. V. 15. *Chiajna, în fruntea oștirii sale, apucă drumul înapoi către București, răsipind groază înaintea-i numai prin gloata năpraznicei sale ordii.* ODOBESCU, S. I, 115, cf. III, 242. *Mergea înaintea, cu lancea în mînă, Viteazul domn al țării spre ordia păgînă.* I. NEGRUZZI, S. II, 116, cf. DDRF, OLLĂNESCU, H. O. 290, BARCIANU, ALEXI, W. *Din pustiuri, ordiile bat acolo unde se coc grînele și se leagă ierburile. Pradă și duc în ștreang și în căpestre noroadale.* SADOVEANU, O. XI, 263, cf. XIII, 733. *Ci-i paloșul . . . Cu tăișul De oșel, D-un mare pașă purtat În ordia lui Murat.* TEODORESCU, P. P. 571. *Îi sosea d-o cărticea: De la maioru venea, Să ridice ordia, . . . Să bată Nicopolea.* MAT. FOLK. 90, cf. GRAIUL, I, 221.

2. Multime mare de oameni, gloată; droaie. *Porneau cu carul plin spre Dudești sau spre*

Cioplea, unde erau ordiile ciurmașilor. GHICA, S. 30. *Ca să vineze lei și tigri . . . , tiranii perși ridicau în picioare ordii și popoare întregi.* ODOBESCU, S. III, 79. *Cleopatra trăia la război . . . , tirând după sine hordii întregi de eunuci.* OLLĂNESCU, H. O. 116.

— Accentuat și: *ordie* (СИНАС, II, 601, TDRG).

— Pl.: *ordii*. — Și: *hórdie, órde, úrdie* (accentuat și *urdie* TDRG) s. f.

— Din bg. *ордия*, scr. *ordija*.

ORDIN s. n. I. (Adesea în legătură cu verbul „a da“) Dispoziție obligatorie dată subalternilor de o autoritate sau de un reprezentant al unei autorități; poruncă. *Ne-au adus ordin de la măriă sa ghinăräl* (a. 1771). URICARIUL, XXI, 211. *Să dau ordinuri pentru slobozirea banilor.* BULETIN, F. (1833), 63 2/3. *Dă-mi un ordin și alerg.* NEGRUZZI, S. III, 125. *Se afla . . . stînd în picioare spre a împlini cu exactitate ordinele stăpînului său.* FILIMON, O. I, 123. *Căpitanul se suie pe puntea de lîngă hornul mașinei și începe a da ordin de plecare.* ALECSANDRI, O. P. 290. *Am dat ordin la telegraf să nu mai expedieze nimica fără știrea mea.* CARAGIALE, O. VI, 112, cf. ODOBESCU, S. III, 30, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *Herdelea primi telegrafic ordinul de la inspectorul din Bistrița să-și reia imediat serviciul.* REBREANU, I. 397. *De undeva, de departe, ne vor Trimite ordine.* CAMIL PETRESCU, V. 31. *Comandamentele dăduseră ordine . . . pentru a stăvili epidemia.* BRĂESCU, V. 37. *Ordinele nu mai sînt ascultate.* SAHIA, N. 39. *Contingentul se și mișcase și furnica, fără să aștepte ordine.* SADOVEANU, O. XVII, 262. *Toată noaptea inspecta tabăra pentru a se încredința că ordinele sale au fost executate.* OȚETEA, T. V. 290. *Compania noastră primise ordinul să execute un atac de noapte.* H. LOVINESCU, T. 107. *Ștefan Vodă ce făcea? Ordin la oștire da.* PAMFILE, C. T. 28. ◇ E x p r. **La ordinele cuiva** = la dispoziția cuiva, gata a-i îndeplini dorințele. *Ori pe care scenă, domnul meu; eu sînt la ordinele d-voastre!* ALECSANDRI, T. I, 286. *Tot încă mai avea în rezervă o ocaziune de a-și demonstra acum, ca rege polon, zel și supunere la ordinele lui Amurat III.* HASDEU, I. V. 198. **Sub ordinele cuiva** = sub comanda cuiva, sub conducerea cuiva. *Socotea el, că în poarta lui Ilie Barbu poate să bată și să strige ca și cînd Ilie Barbu ar fi fost sub ordinele lui.* PREDĂ, D. 73. **La ordin!** = vă stau la dispoziție, vă ascult. *Am o rugămintă, domnule Ispas. — La ordin.* SEBASTIAN, T. 222. ◆ (Concretizat) Act care conține o dispoziție cu caracter obligatoriu. Cf. IARCU, D. S. II, 438. *Nu știi că azi e paradă? N-ai cetit ordenul de la comenduire?* BACALBAȘA, S. A. 54. *Soldați trimiși cu ordine cărau de la Constanța . . . trufandale.* C. PETRESCU, I. I, 8. *Mult așteptatul ordin de plecare sosise.* BART, S. M. 11, cf. PR. DREPT 110. *Scrieți-vă*

ordinele. CAMILAR, N. I, 85. ◇ *Ordin de front* = dispoziție dată de comandantul unei unități militare, referitoare la organizarea serviciului de zi și la bunul mers al activității în unitatea respectivă. DER. (Învechit) *Ordin de zi* = act prin care comandantul unei mari unități militare se adresează întregii unități în anumite ocazii (sărbători, victorii, evidențieri etc.). *Așa el și slobozi Patru ordine de zi.* ALEXANDRESCU, O. I, 307, cf. URICARIUL, VII, 239. *Print-un ordin de zi . . . depune comanda.* MAIORESCU, D. II, 109. *Ordin de chemare* = dispoziție scrisă a unei autorități militare, prin care o persoană din cadrele de rezervă ale armatei este chemată la unitate. *Acasă îi așteaptă copiii ruși, ordine de chemare, jandari.* CAMILAR, N. II, 327. (Eliptic) *Catana e grea belea, Vine-un ordin și ți-l ia.* ȘEZ. II, 8, cf. BALADE, III, 213. *Ordin de serviciu* = act prin care cineva primește o însărcinare oficială; delegație. *Ordin de plată* = dispoziție dată către o bancă de a plăti o sumă în numerar sau în cont de virament unei persoane fizice sau juridice. DER. *Bilet la ordin* v. *bilet*.

2. Denumire dată unor decorații. Cf. MAIOR, I. B. 237, CALENDARIU (1820), 3/20, CARCALECHI, C. 40/11. *L-a numit cavaler al ordului Legion d-onore.* CR (1829), 100¹/16, cf. 191¹/11. *Sultanul . . . i-a trimis ordinul turcesc de cinste Nizani Ifghihar.* IB. (1833), 237¹/18, cf. STAMATI, D. *Are ordinul Calțavetei ca și infantul Portugaliei.* NEGRUZZI, S. III, 265. *Iată-aici pe piept la mine, Orduri, stele, sînt mărît.* MUREȘANU, P. 164/14. *Mă voi abține să nu crez nici o ordine sau decorațiune* (a. 1866). URICARIUL, X, 366, cf. ALECSANDRI, T. I, 406. *Pentru actele sale de bravură a fost . . . decorat cu ordinul Sf. Vladimir cu spade.* OȚETEA, T. V. 98. *Într-o atmosferă de puternic entuziasm a avut loc apoi solemnitatea înmînării unor titluri, ordine și medalii.* SCINTEIA, 1961, nr. 5385.

3. Categorie sistematică în zoologie și în botanică, superioară familiei și inferioară clasei. *Ordinuri în clasificarea științelor naturale.* CHIRIACOPOL, D. I, 3. *Zoologia recunoaște deasupra indivizilor specii, . . . genuri, . . . familii, apoi ordini.* MAIORESCU, L. 122, cf. ENC. VET. 369. *Ordinul păsărilor răpitoare se împarte în trei subordine.* LINȚIA, P. II, 127.

4. Sistem arhitectonic ale cărui elemente sînt dispuse și proporționate după anumite reguli, pentru a forma un ansamblu armonios și regulat. *Arhitectura acestui palat era . . . o zidire sau o grămădire de material în care se vedeau mai multe ordine de arhitectură.* FILIMON, O. I, 108, cf. SCRIBAN, D.

5. Comunitate monahală în diverse religii, de obicei catolică. V. *congregație*. *O masă mică de brad, pe care se vede mai totdeauna depuse ori constituția ordinului sfîntului Domenic sau breviarul monahic.* FILIMON, O. I, 308, cf. ENC. ROM. *Ministerul Cultelor . . . suprăve-*

ghează... ordinele, congregațiunile și fundațiunile cu scop religios. LEG. EC. PL. 128, cf. DER. ♦ Comunitate medievală de cavaleri-călugări care participau la acțiuni războinice. *Ordinul de cavaleri maltezi există astăzi încă, însă sub altă formă.* ASACHI, S. L. II, 46. *Împăratul Sigismund numit de regele polon arbitru în o ceartă pe care o avea cu ordinul teutonic, în loc de a judeca neînțelegerea, ajutase pe față ordinul contra polonilor.* XENOPOL, I. R. III, 89.

6. (Ieșit din uz) Grupare, pătură, clasă socială. *În jurământul constituțional, destinat a se depune de către staturile și ordinele țării, să se pună și o clausulă cuprinzătoare de asigurarea drepturilor națiunii române.* BARIȚIU, P. A. III, 75, cf. SEVERIN, S. 125. *În preajma apariției lui Luther, toate ordinele sociale în Germania... erau unanime contra Romei.* OȚETEA, R. 314.

7. Rang, categorie. De ordinul miilor. Cifre de ordin zecimal. ♦ E x p r. De prim (sau de primul) ordin = de prim (sau de primul) rang; excelent. DL, DM.

8. Ordine, categorie, domeniu. *Zici iară că suma binelui în lume covârșește suma răului, atît în ordinul moral cît și în cel fizic?* BOLINTINEANU, O. 361.

9. (În e x p r.) De ordin... = de natură..., cu caracter... După multe considerații și argumente de ordin politic și economic... ar trebui ca toată lumea să se fi așteptat la niște rezultate... cu mult mai folositoare. N. A. BOGDAN, C. M. 133. *Cînd se întîmpla ca discuția să fie de ordin metafizic sau mai ales politic, ieșea din rezervă și intra în viltoarea discuției.* CĂLINESCU, E. 183. *O caracteristică generală, de ordin morfologic, este că acest pronume apare mai todeauna sub formele lui din vorbirea familiară și populară.* IORDAN, STIL. 128. *Planul va trebui să prevadă... măsuri de ordin tehnico-organizatoric.* LEG. EC. PL. 421. *Independența fiecărei versiuni în parte e demonstrată prin divergențele de ordin frazeologic.* CL 1957, 58. *Mă interesează orice chestiune de ordin intim.* STANCU, R. A. IV, 306.

10. (Învechit) Bună rînduială, regulă, ordine (2). *Stratele în arșiva pămîntului se urmează într-un ordin esact și continuat.* ISIS (1859), 5²/4. *Două coloane compacte trecură riul Goldbach în cel mai bun ordin.* FILIMON, O. II, 104. *Puneți ordin lucrurilor voastre spre a nu se vătăma sacra libertate.* BOLINTINEANU, O. 248.

— Pl.: ordine și (ieșit din uz) ordinuri, (neobișnuit, m.) ordini. — Și: (învechit) ord, (formă coruptă) órden s. n.

— Din lat. ordo, -inis, it. ordine, fr. ordre.

ORDINĂ vb. I v. ordona.

ORDINĂL adj. (În sintagma) Numeral ordinal (și substantivat, n.) = numeral care indică ordinea unui obiect sau a unei acțiuni

într-o serie, într-o enumerare. Cf. DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W., SCRIBAN, D. *Numeralul cardinal este mai concret, căci arată cu adevărat numărul obiectelor... pe cînd cel ordinal indică locul ocupat de un obiect într-o grupă de obiecte identice.* IORDAN, STIL. 137. *Trebuie amintită de asemenea înlocuirea ordinalului prin cardinal.* id. ib., cf. DN, DER.

— Pl.: ordinale.

— Din fr. ordinal.

ORDINĂNȚ s. m. v. ordonanță.

ORDINĂR, -Ă adj. 1. Obișnuit, frecvent, normal, comun; simplu, de rînd. *Cu o lună naintea terminului ordinari.* CALENDARIU (1794), 31/25. *Să scriem și de stempări, și de cei mai ordinari (a. 1818).* GCR II, 223. *Multe feluri de fesuri se văd de vînzare încoace și încolo care cu totul sînt ordinare (de rînd).* CR (1829), 142²/17. *Lua pavăza sa cea ordinară.* PLEȘOIANU, T. III, 119. *Nu sînt vinuri ordinare, ci de lux (a. 1837).* DOC. EC. 675. *Branda și Caliman își schimbă veșmintele în alte ordinare.* ASACHI, S. L. II, 48, cf. BULETIN, G. (1840), 166¹/16. *Citindu-se în șanșă Sfatului administrativ ordiner raportul ocîrmuirii... arată și prețul cu care circulează (a. 1844).* DOC. EC. 814. *Întîmplări rare și degrabă trecătoare, Parcă ar zăticni cursul în regulile ordinare.* CONACHI, P. 265. *Fosforul lucește mult mai tare în aerul rărit decît sub presia ordinară a atmosferei.* MARIN, PR. I, 34/7, cf. STAMATI, D., POLIZU, PENESCU, M. 30/1. *Opera lui Paprocki nu poate avea nici o valoare pentru un lector ordinar.* HASDEU, I. V. 250. *Un versificator ordinar ar fi pus un calificativ oarecare.* MACEDONSKI, O. IV, 48, cf. DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W. *Fierarii ordinari formează întîia treaptă a meseriei fierăriei.* PETICĂ, O. 469, cf. SCRIBAN, D., CANTUNIARI, L. M. 145. *Cașmirul și diamantele sînt pentru boieroaice podoabe ordinare.* OȚETEA, T. V. 61. *Acțiunile socotite prea aproape de nevoile ordinare ale vieții erau înlocuite de prețioși prin cite o metaforă.* VIANU, M. 73. ♦ (Substantivat) *Conferă fericirilor proprietari o situație cu totul în afară de ordinar.* ARGHEZI, P. T. 102. ♦ Sesiune ordinară (în opoziție cu extraordinară) = sesiune convocată conform regulamentului de funcționare. *Iată-ne aproape la sfîrșitul sesiunii ordinare.* MAIORESCU, D. II, 224. *Consiliile populare se convoacă... în sesiuni ordinare și extraordinare.* LEG. EC. PL. 135. *Fracție ordinară = raportul a două numere întregi. Toate celelalte feluri de fracțiuni se numesc ordinare.* CLIMESCU, A. 118. (Ieșit din uz) *Elev ordinar (în opoziție cu extraordinar sau particular) = elev care urma cursurile de zi ale unei școli.* ♦ L o c. a d v. (Învechit) *De ordinar (sau de ordinară) = de obicei. În această epocă începe acolo a se înfrumuseța natura și de ordinariu Egiptul atunci este un adevărat paradis.* F

(1869), 332. *Revistele de ordinar le face el.* VLAHUȚĂ, O. A. III, 25. *Acest titlu se exprimă de ordinară în miimi.* CLIMESCU, A. 259. ◇ (Mil.; învechit, substantivat în expr.) **A trece** (sau a înscrie) **la ordinar** (ceva sau pe cineva) = a înscrie (ceva sau pe cineva) în registrul de evidență a soldei și a rației alimentare. *Ne trimiți ori nu ne trimiți hrană, ei o trec la ordinar.* CAMIL PETRESCU, U. N. 384. *Te trec la ordinar... stai o zi, o săptămână... după aceea... te mână pe front.* CAMILAR, N. II, 242, com. din ȚEPEȘ VODĂ — CERNAVODĂ.

2. De calitate inferioară, fără valoare, prost. *2 chepeneghe noi, 1 fain de sărbători și 1 mai ordinar de toate zile și de drum* (a. 1817). IORGA, S. D. XII, 174. *Strune ordinare din păr alb de coadă de cal... dau instrumentul perfecționat cu care poate porni la baltă un pescar ce se respectă.* SADOVEANU, O. IX, 356, cf. BENIUC, C. P. 46. *Era o cârciumă ordinară cu scară, cu talaș presărat pe jos.* PEDA, R. 247. ◆ (Despre oameni și despre acțiunile lor) Vulgar, grosolan; josnic. *N-am găsit în acești amăgitori decât niște hoji sau ciocoiși ordinari.* FILIMON, O. I, 94. *De ce să fii rău și ordinar?* VLAHUȚĂ, S. A. II, 251. *Prostii! Înșelăciune ordinară.* C. PETRESCU, C. V. 258. *Nu există suflet oricât de ordinar sau de brutal care să nu se rușineze de sine în fața exemplului mai înalt.* GL 1958, nr. 203, 2/5.

— Pl.: *ordinari*, -e. — Și: (învechit) *ordinér*, -ă adj.

— Din fr. *ordinaire*, lat. *ordinarius*, -a, -um, germ. *ordinär*.

ORDINĂRE s. f. v. *ordonare*.

ORDINARIAT s. n. (Învechit) Organ administrativ care conducea o episcopie catolică; consistoriu. *După primele confuziuni ale aceluia an a urmat oareșicare arangement provizoriu între guvern și ordinariate.* BARIȚIU, P. A. III, 138, cf. II, 636. *Comitetul Asociațiunii... să recerce pe toate ordinariatele românești.* ODOBESCU, S. I, 491, cf. GHETIE, R. M., BĂRCIANU, ALEXI, W.

— Pl.: *ordinariate*.

— Din lat. med. *ordinarius*.

ORDINĂRIE s. f. (Învechit) Dispoziție, ordonanță dată de un ordinarat. *De cumva, în anul 1833, am fi știut ce acuma percepem, nici odinioară ordinară aceea cu voia noastră n-ar fi putut sta.* GT (1838), 191.

— Pl.: *ordinarii*.

— Din lat. med. *ordinaria*.

ORDINÁT, -Ă adj. v. *ordonat*.

ORDINÁTĂ s. f. v. *ordonată*.

ORDINĂTOR, -OĂRE s. m. și f. v. *ordonator*.

ORDINATRÍCE s. f. (Învechit) Variabilă după a cărei putere se ordonează termenii unui polinom, în scopul efectuării unor operații. Cf. CULIANU, A. 7.

— Pl.: ?

— Din fr. *ordinatrice*.

ORDINĂȚIE s. f. (Învechit) **1.** Ordonanță **(1).** *De la comitat venea ordinațiuni peste ordinațiuni la judele procesuale politic.* BARIȚIU, P. A. I, 659, cf. II, 647, GHETIE, R. M., BĂRCIANU. *Votarea anulării ordinăciunii contelui.* SBIERA, F. S. 214, cf. ALEXI, W.

2. Ordonanță **(2).** Cf. GHETIE, R. M.

3. (În ritualul bisericii catolice) Hirotonisire. Cf. STAMATI, D.

— Pronunțat: -ți-e. — Pl.: *ordinații*. — Și: *ordinațiune* (pronunțat: -ți-u-), *ordinăciune* s. f.

— Din lat. *ordinatio*, -onis, fr. *ordination*.

ORDINĂȚIUNE s. f. v. *ordinație*.

ÓRDINĂ s. f. v. *ordine*.

ORDINĂCIUNE s. f. v. *ordinație*.

ÓRDINE s. f. **1.** Mod de succesiune a unor lucruri sau fapte (înșiruite în timp sau spațiu); înșiruire, orinduială, rînd. Cf. MAN. SĂNĂT. 192/21. *Arunca monete de aur și de argint între poporul ce forma ordinele laterale.* BARIȚIU, P. A. III, 450, cf. BARONZI, I. L. I, 232, DDRF, ȘĂINEANU, CLIMESCU, A. 7, 8, HAMANGIU, C. C. 158, BĂRCIANU, ALEXI, W. *În principiu, ordinea stilistică diferă totdeauna de cea gramaticală.* IORDAN, STIL. 21, cf. OȚETEA, T. V. 66. *Volumul și ordinea acordării acestor credite vor fi stabilite de organele competente.* LEG. EC. PL. 178. *Ordinea cuvintelor este însă incontestabil o chestiune de sintaxă.* GRAUR, I. L. 173, cf. 129. ◇ (Învechit) *Ordine de bătaie* = dispozitiv de luptă. *Armata noastră este împărțită prin ordinea de bătaie din 26 aprilie în două corpuri.* MAIORESCU, D. II, 79. *Fuseseră găsite încă două documente... un plan de stat-major privitor la mișcarea trupelor și o ordine de bătaie pentru luarea cu asalt a fabricilor.* PAS, Z. IV, 214. *Ordine de zi sau ordinea zilei* = program cuprinzînd totalitatea chestiunilor care urmează a fi discutate într-o ședință, într-o adunare etc. *Sînt chestiuni importante, arzătoare la ordinea zilei.* CARAGIALE, O. VI, 128. *Ordinea de zi se afișează la sediul Consiliului popular.* LEG. EC. PL. 135. *La punctul următor al ordinei de zi a vorbit... despre „formarea femininului“.* CV 1949, nr. 9, 47. *Era vorba... să se țină... o ședință cu un singur punct pe ordinea de zi.* GALAN, B. I, 112. ◇ L o c. a d j. și a d v. *La ordinea zilei* = de actualitate; pe prim plan. *Două observări... ne par la ordinea zilei.* MAIORESCU, CR. I, 30.

Mai mulți prieteni... stau de vorbă... despre chestiunile la ordinea zilei. CARAGIALE, O. II, 59. Se știa orienta asupra chestiilor la ordinea zilei. AGÎRBICEANU, A. 240.

2. (În opoziție cu dezordine) Așezare a unor obiecte potrivit unor cerințe de ordin practic și estetic; rânduială; p. ext. funcționare bună, armonioasă; disciplină, regulă. Cf. STAMATI, D. Se stabilește o mai folositoare ordină materială în biserica ortodoxă română (a. 1865). URICARIUL, X, 368. Logica... produce... ordine în gândire. MAIORESCU, L. 11. Își face ordine pe birou, își așază-n teanc deoparte cele două cărți și caietul. VLAHUȚĂ, O. A. III, 87. Am asistat... la o lecție de ordine. BRĂESCU, A. 240. Dreptatea și ordinea sînt primele elemente ale unui stat. SADOVEANU, O. X, 30. ◇ Fig. Nu puteam... să nu admir cultura variată, ordinea și puterea spiritului acestui om. GALACTION, O. 232. ◇ Oameni de ordine = persoane care au sarcina să vegheze la păstrarea disciplinei în timpul manifestațiilor. ◇ Loc. a d v. În ordine = așa cum se cuvine, în regulă. În răstimpuri se strecura în odaia unde petreceau domnii și numai ca să vadă să fie toate în ordine. REBREANU, I. 153. Dacă tovarășul secretar are să fie de acord cu hotărîrea sa, atunci este în ordine. PREDĂ, D. 162. ◇ Ex p r. A chema (pe cineva) la ordine = a soma (pe cineva) să respecte anumite reguli de conduită pe care le-a călcat. Cf. CADE, DL, DM.

3. Mers firesc al lucrurilor, al evenimentelor; orînduire (socială, politică, economică), regim. Nu pot avea alt scop decît întărirea naturală a ordinii sociale în această țară și a statului întemeiat pe ea. MAIORESCU, D. I, 431. Minciuni și fraze-i totul ce statele susține, Nu-i ordinea firească ce ei a fi susțin. EMINESCU, O. I, 59. Își cheltuiește energia în lupta pentru schimbarea ordinii sociale. IBRĂILEANU, SP. CR. 10. Așa e ordinea lucrurilor de cînd lumea și pămîntul. REBREANU, R. I, 262. Societatea medievală era întemeiată pe o ordine statică, în care locul fiecărui om era fixat de natură și de Dumnezeu și sancționat de biserică. OȚETEA, R. 40. Aspectul social... este reliefat prin lupta omului nou al Renașterii împotriva ordinii feudale. CONTEMP. 1948, nr. 105, 11/4.

4. (Învechit) Rang, categorie, ordin (7). Stelelor celor mai luminoase pe bolta cerească se dă numirea de stele de întâia ordine sau întâia mărime. CULIANU, C. 48.

5. (Învechit, în ex p r.) De ordine... = de natura..., de felul..., de domeniul... Este destul să ne bucurăm de frumos, de orice ordine ar fi acel frumos. MACEDONSKI, O. IV, 129. Să luăm acuma un exemplu mult mai complex de ordine sufletească. GHEREA, ST. CR. II, 52, cf. III, 57.

6. (Învechit) Dispoziție, ordin (1), poruncă. Cf. ARISTIA, PLUT., CP 93. Oricine poate

să se facă fidejuzore fără ordinea și chiar fără știința aceluia pentru care se obligă. HAMANGIU, C. C. 414. ◇ Cuvînt de ordine v. cuvînt.

— Pl.: ordini. — Și: (învechit) ordînă s. f. — Din lat. ordo, -inis.

ORDINÉR, -Ă adj. v. ordinar.

ORDINÍ vb. IV v. ordona.

ORDINÍȘ s. n. v. urdiniș.

ORDÍJÁLĂ s. f. v. dirjeală.

ORDONÁ vb. I. Trans. (Folosit și absol.) 1. A pune în ordine, a orîndui, a aranja, a grupa. Să producă omul cugetări înalte, să le ordoneze cu o dispunere armonică (a. 1703). BV I, 453, cf. ȘĂINEANU, BĂRCIANU, ALEXI, W. Materia este ordonată artistic. OȚETEA, R. 211. Pentru a împărți un polinom prin altul, se ordonează aceste polinoame după puterile descrescătoare ale aceleiași litere. ALGEBRA VIII, 57.

2. A da ordin, a porunci, a comanda; a dispune. Consiliu... ordonește. CALENDARIU (1794), 32/10, cf. NEGULICI. Își ordonă a tace. LĂZĂRESCU, S. 121/22. Tuturor preoților... le ordonăm ca... să servească batăr două s. liturgii: BARIȚIU, P. A. III, 177. Guvernul a ordonat să se imprime operele lui cu cheltuiala statului. NEGRUZZI, S. I, 336. Ție-ți zic tirană soarte, Deac-ai vrut sclavă să fii, Să-mi fi ordonat prin moarte Mai curînd la scop să-mi viu! MUREȘANU, P. 5/5. Nu brațul care lovește, voința care ordonă e de vină. CARAGIALE, O. VI, 114. Ieși, — arată-te, — apari!... O voiesc, — o cer, — ordon. MACEDONSKI, O. I, 275, cf. DDRF, GHETIE, R. M., ȘĂINEANU, BĂRCIANU, ALEXI, W. Constantin Vodă ordonă lui Corbea să vie de la Chiev la Iași. IORGA, L. I, 321. Chibrit! ordonă laconic sergentul. C. PETRESCU, I. II, 171. Comandamentele dăduseră ordine și instrucțiuni, ordonînd igiena cea mai severă. BRĂESCU, V. 37.

3. (Învechit) A prescrie (un medicament, un tratament). Mureau cu miile și oameni de aceia cari luaseră medicinele ordinale. BARIȚIU, P. A. I, 573, cf. POLIZU, ȘĂINEANU, BĂRCIANU, CADE, SCRIBAN, D.

4. (În ritualul bisericii catolice) A hirotonisi. Cf. ȘĂINEANU, CADE, SCRIBAN, D.

— Prez. ind.: ordón și (învechit) ordonez. — Și: (învechit) ordînă vb. I; ordiní vb. IV.

— Din fr. ordonner, germ. ordnieren. — Ordina, ordini, prin apropiere de ordin.

ORDONÁNSĂ s. f. v. ordonanță.

ORDONÁNT s. m. v. ordonanță.

ORDONÁNȚ s. m. v. ordonanță.

ORDONANȚĂ vb. I. Tranz. 1. A dispune plata unei sume prin emiterea unei ordonanțe, a unui ordin de plată. Cf. DDRF, ȘĂINEANU, ALEXI, W., SCRIBAN, D. *Banca ordonantează suma*. V. ROM. august 1954, 48. ♦ Refl. pas. *Medicul de județ anunță agenții sanitari și moașele că li s-au comandat carnete de serviciu și că, din prima leafă ce li se va ordonanța, li se vor opri câte 80 lei de fiecare, pentru carnet*. ULIERU, c. 45.

2. (Med.; învechit, rar) A ordona (3). Cf. SCRIBAN, D.

— Prez. ind.: *ordonanțez*.

— Din fr. *ordonnancer*.

ORDONANȚĂRE s. f. Acțiunea de a ordonanța (1) și rezultatul ei. Cf. DDRF, DL, DM.

— Pl.: *ordonanțări*.

— V. *ordonanța*.

ORDONANȚĂ s. f. I. 1. Dispoziție scrisă emanând de la o autoritate administrativă, judecătorească etc. V. decizie. Cf. CALENDARIU BUDA (1813), 83. *După ordonansa... craiului*. BULETIN, F. (1843), 265⁴/₅, cf. STAMATI, D., POLIZU. *Drept aceea prin ordonanță au decretat*. CALENDAR (1861), 119, cf. ȘĂINEANU, BARCIANU. *O ordonanță de poliție, scrisă în ungurește și nemțește, avea și traducerea românească*. D. ZAMFIRESCU, I. 120, cf. ALEXI, W., SCRIBAN, D. *Primele șase ordonanțe ce se vor afișa pe zidurile Capitalei sînt gata*. ARGHEZI, P. T. 100. *Primarul... interzise printr-o ordonanță claxonarea în urbe*. CĂLINESCU, C. O. 26. *Un teritoriu a cărui populație... se împotrivește, fățiș uneori, într-ascuns totdeauna, ordonanțelor tale*. PAS, Z. IV, 4. *Procurorul poate să desființeze printr-o ordonanță motivată hotărîrea consiliului de judecată dacă aceasta privește o faptă care întrunește elementele unei infracțiuni*. PR. DREPT, 119. ♦ *Ordonanță prezidențială* (sau, ieșit din uz, *președințială*) = măsură cu caracter urgent și provizoriu pe care președintele unei instanțe judecătorești o poate ordona, în cazuri excepționale, pentru prevenirea unei pagube ireparabile. DL, DM. *Ordonanță de plată* = dispoziție, ordin de plată a unei sume. Cf. ȘĂINEANU, DL, DM. ♦ *Ordin, poruncă*. *Nime nu se va clăti din loc până nu le va veni ordonanță de la craiul șvezesc*. AXINTE URICARIUL, LET. II, 159/34. ♦ (Ieșit din uz) *Ofițer de ordonanță* = ofițer atașat pe lângă marile comandamente, cu misiunea specială de a transmite ordinele. *Casa militară a domnitorului se compune din adiutanți și din ofițeri de ordonanță* (a. 1872). URICARIUL, XXII, 445. *Deocamdată mergea și el în droașcă, urmînd ca de la Focșani să întovărășească pe oaspete înapoi călare, ca ofițer de ordonanță*. CAMIL PETRESCU, O. II, 538. ♦ (Învechit) *Hotărîre, sentință jude-*

cătorească. Cf. ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W., CADE, SCRIBAN, D. ♦ (Învechit, rar) *Ordin de zi*. *Prințul Frideric a slobozit următoarea ordonanță (poruncă de zi) către armie*. CR (1831), 223.

2. (Învechit) *Rețetă medicală*. Cf. POLIZU. *Să nu socotească cineva că consulta vreun doctor: însuși își închipuia ordonanțele, își făcea leacurile*. NEGRUZZI, S. I, 208, cf. ȘĂINEANU, BIANU, D. S.

II. 1. (În vechea armată; și, rar, în sintagma *soldat de ordonanță*) *Soldat atașat pe lângă un ofițer pentru servicii personale*. Cf. DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU. *N-avea de cîine să se teamă, împrejur locuiau numai străini, de ordonanță nici atîta*. CONTEMPORANUL, VI₂, 208, cf. ALEXI, W. *Cînd îl sculă ordonanța, era întuneric beznă*. REBREANU, NUV. 319. *În sălița mică, aproape să mă lovesc de ordonanțele care scoteau tacîmurile*. CAMIL PETRESCU, U. N. 16, cf. 280. *Ofițerul adusese belșug, bonuri de aprovizionare, zahăr și ordonanță*. C. PETRESCU, C. V. 62. *O ordonanță mută stă de ceasuri întregi lângă sobă*. SADOVEANU, O. VII, 281. *Aprodul care striga pe împričinați era soldatul de ordonanță al domnului colonel*. ARGHEZI, C. J. 239. „*Noa*“ *striga împăratu Alb către un minister, care era ordonanțu lui*. I. CR. II, 35.

2. (Regional, în forma *ordinanț*) *Factor poștal (Mihăileni — Miercurea Ciuc)*. ALR SN III h 874/574.

III. (Rar) *Aranjare, orînduire, organizare a elementelor unei opere de artă, ale unei construcții etc.* Cf. STAMATI, D., ȘĂINEANU. *Basoreliefurile... se disting prin noblețea și ordonanța lor clasică*. OȚETEA, R. 265, cf. LTR². *Modulațiile volumetrice dau ordonanței diversitate ritmică și o vivacitate ce elimină monotonia*. V. ROM. decembrie 1960, 172.

— Pl.: *ordonanțe*. — Și: (învechit) *ordonansă, ordonanție* (GM 1854, 173²/32) s. f.; (regional) *ordonanț* (BARCIANU, ALEXI, W.), *ordonant* (BUL. FIL. VI, 58), (învechit și regional) *ordinanț* s. m.

— Din fr. *ordonnance*. — Pentru *ordinanț*, cf. it. *ordinanza*. — *Ordonanț* < germ. *Ordonnanz*.

ORDONANȚIE s. f. v. *ordonanță*.

ORDONĂRE s. f. Acțiunea de a ordona.

1. *Aranjare, orînduire*. Cf. *ordona* (1). Cf. LM, CULIANU, A. 7. *Lucrările și planșele ce alcătuiesc un plan regional de sistematizare au drept scop o ordonare a nevoilor în cadrul posibilităților*. LEG. EC. PL. 487.

2. (Învechit) *Comandare; dispunere*. Cf. *ordona* (2). Cf. POLIZU, CANELLA, V. 236, ALEXI, W.

3. (În ritualul bisericii catolice, în forma *ordinare*) *Hirotonisire*. Cf. *ordona* (4). Cf. GHETIE, R. M.

— Pl.: *ordonări*. — Și: (învechit) *ordinare* s. f.

— V. *ordona*.

ORDONĂȚ, -Ă adj. 1. Pus într-o anumită ordine, orînduit într-un anumit fel, într-un anumit raport, după anumite criterii. *Acel general se pune în marș foarte bine ordonat și totdeauna parat de bătaie*. BARIȚIU, P. A. I, 258. *Sferele a două noțiuni sînt ordinate, cînd întreaga sferă a uneia face parte din sfera celeilalte*. MAIORESCU, L. 36. ♠ (Adverbial) *În aceeași sală, la dreapta și la stînga, ordonat așezate în rafturi, sînt expuse operele lui Lenin*. STANCU, U.R.S.S. 27.

2. (Despre oameni) Căruia îi place ordinea (2), care păstrează ordinea. *Așa îi voia și ea: cumînți, ordonați și cuviincioși*. C. PETRESCU, C. V. 9, cf. 99. ♠ (Despre felul de viață sau de muncă al cuiva) Regulat, disciplinat; echilibrat. *Dacă... va putea găsi o cameră pentru el, nu i-ar fi rămas decît să ducă o viață ordonată*. BACOVIA, O. 220.

— Pl.: *ordonați, -te*. — Și: (învechit) *ordinăt*, -ă adj.

— V. *ordona*.

ORDONĂȚĂ s. f. (Mat.) Coordonata unui punct dintr-un plan, măsurată pe axa care trebuie rotită în sensul acelor unui ceasornic pentru a obține o altă axă, numită axa absciselor. *Presupune deplina înțelegere a operațiilor cu ordinate și abscise*. MAIORESCU, L. 173, cf. CIȘMAN, FIZ, I, 13.

— Pl.: *ordonate*. — Și: (învechit) *ordinată* s. f.

— După fr. *ordonnée*, germ. *Ordinate*.

ORDONĂȚOR, -OĂRE s. m. și f. 1. Persoană care ordonă (2), care dispune ceva. Cf. ȘĂINEANU, ALEXI, W.

2. (Și în sintagma *ordonator de credite*) Conducător de instituție bugetară, centrală sau locală, care are dreptul să dispună de creditele bugetare aprobate prin planul de cheltuieli al instituției respective. *Ordonatorii principali vor înainta... cererile pentru deschiderea creditelor*. LEG. EC. PL. 150, cf. DL, DM.

— Pl.: *ordonatori, -oare*. — Și: (învechit) *ordonătór, -oăre* (SEVERIN, S. 149), *ordinătór, -oăre* (id. ib.) s. m. și f.

— Din fr. *ordonnateur*.

ORDONĂȚOR, -OĂRE s. m. și f. v. *ordonator*.

ORDÚN s. n. (Regional) Roata morii. Cf. H XI 247, ALR II 6737/886.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

ORDÚRĂ s. f. (Franțuzism rar) Murdărie, gunoi. (Fig.) *În această grămadă de orduri literare, de testimonii de imbecilitate a unei epoce, se găsesc totuși rătăcite rare exemplare oneste*. CARAGIALE, O. IV, 424.

— Pl.: *orduri*.

— Din fr. *ordure*.

ÓRE conj. v. *ori*.

OREACÍNE pron. nehot., adj. nehot. v. *oarecine*.

OREÁDĂ s. f. Nimfă din mitologia greco-romană, care locuia prin munți și prin peșteri. DICȚ.

— Pronunțat: *-re-a-*.

— Din fr. *oréade*.

OREÁV s. n. (Regional) Vale prin care curge apă numai cînd plouă. Cf. SCRIBAN, D., FD IV, 47.

— Pl.: *oreave*.

— Etimologia necunoscută.

ORECÁRE pron. nehot., adj. nehot. v. *oarecare*.

ORECÉL s. n. v. *oricel*.

ORECÍNE pron. nehot., adj. nehot. v. *oarecine*.

ORECÍT, -Ă pron. nehot., adj. nehot. v. *oarecît*².

ORÉDNIC s. m. (Învechit, cu sens neprecizat, probabil) Dregător, demnitar. *Ionașco Rotoban, biv sulgear i orednic ot Dlăgoepole, scriem închinăciune și sănătate la dumiiata* (a. 1621). IORGA, D. B. I, 38.

— Pl.: *orednici*.

— Din ucr., rus. *урядник*.

OREIÓN s. n. Boală contagioasă și epidemică, frecventă la copii, care se manifestă prin inflamarea glandelor salivare, în special a glandei parotide. Cf. BIANU, D. S. *Soldatul a fost internat la infermerie, cu fălcile umflate, bolnav — zicea doctorul — de oreion*. BRĂESCU, A. 135.

— Din fr. *oreillons*.

ORELÁT, -Ă adj. v. *aureolat*.

OREȘÁN, -Ă s. m. și f. v. *orășean*.

OREȘNIȚĂ s. f. Plantă erbacee din familia leguminoaselor, cu frunzele terminate printr-un cercel ramificat, cu florile roșii-purpuriu, plăcut mirositoare și cu un tubercul comestibil; crește prin livezi și finațe; bobușor, fasolică (*Lathyrus*

tuberosus). Florile de orajniță stropeau cu sînge marginile lanului. SANDU-ALDEA, U. P. 163, cf. id. D. P. 38, TDRG, PAMFILE, A. R. 94, SCRIBAN, D., H I 187, II 130, 207, VII 48, 148, IX 472, XI 327, XII 237. Orașnița c-a-nflorit, Iar trifoiul s-a lățit. ȘEZ. II, 76.

— Pl.: oreșnițe. — Și: orășniță (scris și orajniță) s. f.

— Etimologia necunoscută. Cf. bg. орях „alună“.

ORETĒNIE s. f. v. orătanie.

ORĒȚ¹ subst. v. orez¹.

ORĒȚ² s. n. v. horeț.

OREŪNDE adv. v. oareunde.

ORĒZ¹ subst. Plantă din familia gramineelor, cultivată, în locuri umede și călduroase, pentru fructele ei care constituie un aliment de bază, în special la popoarele orientale (*Oryza sativa*). Cf. ANON. CAR., COTEANU, PL. 20, CIHAC, I, 186, II, 230, DDRF, ȘĂINEANU, BĂRCIANU. Foarte însemnată în ținuturile calde e o cereală, orezul, ... cu care se hrănește nu mai puțin decît o treime din tot neamul omenesc. MEHEDINȚI, G. F. 174, cf. BIANU, D. S. Ca dovada variației de climă de la noi sînt încercările, în parte reușite, a culturii orezului. SIMIONESCU, FL. 311, cf. DS. Exploata zeci de moșii și visa culturi rare de orez și trestie de zahăr în țara noastră. SADOVEANU, E. 173. Foaie verde bob urez, Vîno, mîndro, de mă vezi Pină sînt grînele verzi. MAT. FOLK. 353, cf. ȘEZ. VII, 169. ♦ (Cu sens colectiv) Semînțele acestei plante. A aflat 2 saci de orez și onul de lent[e] (cca 1650). IORGA, B. R. 54. Cheltuieli la hramul bisericii și la mîncare lor pe post, pe pește și pe oredz (cca 1712). IZVOADE, 269, cf. 225. 16 oca orez (a. 1792). URICARIUL, IV, 131/7. Luat-au . . . boi, vaci, oi, saci cu urez (a. 1814). TES. II, 181. Incepură Ș-a căra din tabără bucată . . . Urez, pește, zahăr, orz cu pîne. BUDAI-DELEANU, Ț. 285. Din Turcia se aduce: bumbac . . . orez, cafea (a. 1820). IORGA, S. D. XII, 177, cf. LB, POLIZU, ȘĂINEANU, BĂRCIANU, ALEXI, W., BIANU, D. S., NICA, L. VAM., 178, VOICULESCU, L. 205. Mă-nîncă lacom . . . farfuria plină cu orez cu lapte aromat cu coajă de lămîie. CAMIL PETRESCU, O. I, 326. ♦ (S. n., rar, la pl.) Diferite sorturi de semînțe ale acestei plante. Orezurile ce se afla de vînzare la Smirna era ardicate și s-au vîndut pînă la 13 lei chila. CR (1829), 86²/36.

— Pl.: (invechit, rar) orezuri. — Și: (invechit și regional) uréz, (Transilv., Olt.) huréz (KLEIN, D. 46, CV 1950, nr. 4, 36, ALR II/I MN 91, 2722/172; ALR II 3 654/141, 157, 172, 833, ib. 4077/172), (Ban., Transilv.) oriz (LEX. MARS. 150, PANȚU, PL., ALR II 3 654/2, 27, 76, ib. 4077/2, 27, 76), (regional) uríz (BIANU, D. S., ALR II 3 654/990), oréț (ALR II 3 654/365) subst.

— Din bg. ориз.

ORĒZ² s. m. v. huhurez.

OREZĂR s. m. Persoană care cultivă orez. Ascuns de întuneric, orezarul își strînsese ochii albaștri-spălăciți, mici și rotunzi, și ridică umerii. V. ROM. august 1954, 28.

— Pl.: orezari.

— Orez¹ + suf. -ar.

OREZĂRIE s. f. Loc cultivat cu orez, cultură de orez. Cf. POLIZU, BĂRCIANU, ALEXI, W. Vedeă cu stranie limpezime . . . vapoare și gări, fabrici și orezării inundate. C. PETRESCU, C. V. 119. Ei, și ce poftesti? Vrai orezării și palat? SADOVEANU, P. M. 12. Am mai auzit povești cu lacul care a fost și poate să mai fie, cu drenajul locului, cu orezării. V. ROM. februarie 1954, 90. Au lucrat la orezării, la vite, la grădini de zarzavat. GALAN, B. I, 206.

— Pl.: orezării.

— Orez¹ + suf. -ărie.

ORFÁN, -Ă adj. (Și substantivat) Persoană care a pierdut pe unul dintre părinți sau pe amîndoi; (regional) sărac, sărman. Părinții să se îndeletnicească cu sârguință de frăgezimea vrăstei orfanilor (a. 1817). URICARIUL, V, 25/9. Înzăstrarea casei orfanilor. CR (1829), 260²/32. Îmi zice că nu e de cinstea mea să iau o fată săracă, orfană și cite altele. NEGRUZZI, S. I. 19. Din cea mai fragedă a mea copilărie eu am rămas orfan și lipsit de povățuirile și de dezmiertările părintești care sînt razumul ei. ALECSANDRI, O. P. 14. Melancolia . . . este semnul caracteristic al orfanilor. EMINESCU, N. 35. Împărțeau bucățica de pîne cu orfanii, cu văduvele și cu alți nevoieși. CREANGĂ, A. 152. Rămas orfan în lume l-a tatălui său moarte, Prea tînăr să-nțeleagă, pierzîndu-l, ce-a pierdut. MACEDONSKI, O. I, 257. Orfani și cei ce dragi ne sînt De-ar vrea să plîngă pe-un mormînt, Ei n-or ști-n care șanț zăcem. COȘRUC, P. I, 208. Se spune-n basme c-a trăit Demult pe lume-odată Un biet copil orfan, robît De-o vrăjitoare blestemată. IOSIF, PATR. 84. Treceai cu surîsul tău rătăcitor și mă coprîndei în el ca p-un orfan de care ți-era milă. DELAVRANCEA, O. II, 331. Crescuseră aproape amîndoi, — el era orfanul unei rudeni mai depărtate de-a bădicului. AGIRBICEANU, L. T. 39. După mai multe parlamentări gălăgioase, la care luă parte și gîgilcea Ionel, orfanul din Băilești . . . căzură la învoială. BUJOR, S. 171. Se gîseă tot așa de singur între străini, cum singur și orfan fusese în toată copilăria. SADOVEANU, O. XVII, 216. Un copil orfan . . . a plecat prin lumea mare. RETEGANUL, P. III, 27. Sara vinea de-și hrănea copiii orfani de mamă. ȘEZ. I, 283. Orfanul e tot orfan deși e bogat. ZANNE, P. IV, 531. ♦ (Prin nordul Mold.) Copil nelegitim. Cf. MARIAN, NA. 60, DDRF, TDRG, DR. VII, 396. ♦ P. e x t. Lipsit de familie, de un bun material

etc. *Sînt orfan, a zis el încet... Soția m-a părăsit de mulți ani, și băieții au căzut în război.* SADOVEANU, O. IX, 455. *Vai de mine și de mine! Cîm să rămîn eu orfan de pămîntul meu?* id. ib. XVII, 464.

— Pl.: *orfani*, -e. — Și: (regional) *urfân*, -ă adj. ALR I/II h 223/748, ib. h 224/748.

— Din ngr. *ὄρφανός*, lat. *orphanus*, -a, -um.

ORFANĂL, -Ă adj. (Învechit, prin Transilv.) Care se referă la orfani, care aparține orfanilor. *Nici pînă-n ziua de azi n-ai dat socoteală despre niște bani orfanali, încasați acum-a-s doi ani.* F (1876), 271, cf. GHETIE, R. M. ◇ *Sedrie orfanală* v. *sedrie*.

— Pl.: *orfanali*, -e.

— Orfan + suf. -al.

ORFANICESC, -EASCĂ adj. (Învechit) Orfanal. *Păstrarea averilor orfanicești.* BULETIN, F. (1833), 200¹/23. *Au binevoit a înlesni... asigurarea capitalurilor orfanicești* (a. 1839). DOC. EC. 730, cf. STAMATI, D.

— Pl.: *orfanicești*.

— Din ngr. *ὄρφανικός*.

ORFANOTRÓF s. m. (Învechit) 1. Persoană care se îngrijește de copiii orfani, protector al orfanilor. *Într-aceastaș dzi pomenirea sv[i]n[u]-lui m[u]cinic și preut Dzotic orfanotroful.* DOSOFTEI, V. S. decembrie 246^v/29.

2. Orfanotrofie. *Orfanotroful (așezămîntul pentru copiii sîrmani).* CR (1830), 91¹/16.

— Pl.: *orfanotrofi*.

— Din ngr. *ὄρφανотροφός*.

ORFANOTROFÉU s. n. v. orfanotrofie.

ORFANOTROFIE s. f. (Învechit) Orfelinat; azil. *Să face săborul lui în cinstita casă... cărea iaste în orfanotrofie, adecă hrănițoarea săracilor.* DOSOFTEI, V. S. decembrie 248^r/9. *În orfanotrofia de obște îl cruță, îl hrănește, îl creaste [pe copil].* CANTEMIR, HR. 112. *Am hotărît... a se face un orfanotrofion, adecă casă hrănițoare acelor copii, săraci de părinți* (a. 1804). URICARIUL, I, 317. *Luîndu-se oșebit și 180 000 lei pentru... mile și orfanotrofii* (a. 1815). ib. IV, 113/16, cf. AR (1830), 357¹/5. *Urmară două mii de interni ai orfanotrofiei.* CODRU-DRĂGUȘANU, C., 77. *D-ta, care ai înființat o casă de orfanotrofie, refuzi a lua parte la o binefacere!* ALECSANDRI, T. 1 668. *A fost trebuință a se face contribuțiuni... cu scop... de a se clădi seau a se întretine spitale, aziluri și orfanotrofii.* ODOBESCU, S. II, 44, cf. SCRIBAN, D.

— Accentuat și: *orfanotrofíe* (GĂLDI, M. PHAN. 216). — Pl.: *orfanotrofii*. — Și: *orfanotroffiu* (DDR, GHETIE, R. M., accentuat și *orfanotrofiu* BARCIANU, GĂLDI, M. PHAN., 216), *orfanotroféu* (GĂLDI, M. PHAN., 216), *orfanotroffion* s. n.

— Din ngr. *ὄρφανотροφείον*, lat. *orphanotrophium*.

ORFANOTROFÍON s. n. v. orfanotrofie.

ORFANOTROFÍU s. n. v. orfanotrofie.

ORFĂLĂU s. m. (Regional) Intrigant; birfitor (Crișcior — Brad). PAȘCA, GL.

— Pl.: *orfălăi*.

— Orfăli + suf. -ău.

ORFĂLÍ vb. IV v. ofirlí.

ORFĂNÍ vb. IV. In tranz. (Prin Ban.) A lucra prin casă; a trebălui. Cf. NOVACOVICIU, C. B. I, 16.

— Prez. ind.: *orfănesc*.

— De la orfan.

ORFĂURĂR s. m. (Învechit) Argintar, aurar. Cf. ȘĂINEANU, SCRIBAN, D.

— Pl.: *orfăurari*.

— De la *făurar*, după fr. *orfèvre*.

ORFĂURĂRIE s. f. v. orfevrărie.

ORFÉLE s. f. pl. (Regional) Fleacuri, nimicuri (Abrud). VICIU, GL. *Nu mai știu atîtea orfele.* ib.

— Etimologia necunoscută.

ORFELÍN, -Ă s. m. și f. (Ieșit din uz) Orfan. *Așezămînturi făcătoare de bine pentru săraci și pentru sîrmani (orfelini).* CR (1829), 302¹/24. *Ajutorase într-ascuns orfelini nevoiași la învățatură și văduve sărmane la mahala.* C. PETRESCU, O. P. II, 302. ◇ (Adjectival) *Rămas orfelin (sărac de părinți).* VÎRNAV, F. 137^r/9. *Tu te simți orfelin? îl întrebă ea apoi.* PREDA, R. 498.

— Pl.: *orfelini*, -e.

— Din fr. *orphelin*.

ORFELINÁT s. n. Așezămînt de caritate pentru creșterea copiilor orfani. Cf. DDR, ȘĂINEANU, ALEXI, W. *În dosul porților, clădirile unui orfelinat nu se văd.* SADOVEANU, O. IX, 240. *Sufletul îi era invadat de neliniștea copilului căruia i se pregătește plecarea într-un orfelinat.* CĂLINESCU, E. O. II, 140. *S-a dus la spitalele, școlile și orfelinatele din țară și din Grecia.* VINEA, L. I, 265.

— Pl.: *orfelinate*.

— Din fr. *orphelinat*.

ORFEONÍST, -Ă s. m. și f. (Franțuzism rar) Persoană care face parte dintr-o societate de muzică vocală. Cf. CADE.

— Pl.: *orfeoniști*, -ste.

— Din fr. *orphéoniste*.

ORFEVRĂRIE s. f. Meșteșugul creării obiectelor de artă aplicată (podoabe, vase etc.) din metal prețios. *Cine știe câte interesante modele de orfăurărie medievală... vei fi prefăcut... în monedă sunătoare.* ODOBESCU, S. I, 456, cf. ȘĂINEANU, ALEXI, W. *Arhitectura, sculptura, pictura, orfevrăria, mobilierul, îmbrăcămintea ating o perfecțiune pe care nu o avuseseră pînă aci.* MON. IST. II, 101. *În orfăurăria din sudul Rusiei, capetele de sileni și de satiri sînt folosite cu predilecție.* PĂRVAN, G. 18, cf. SCRIBAN, D. *Am cheltuit economiile vieții mele întregi, cu scopul de a pune la îndemîna statului opere rare de orfeverie, lucrate de artiști ai Renașterii.* CĂLINESCU, S. 249. ◇ Fig. *Un ideal de artă, de subtilitate, de orfeverie artistică se încetățenește în toate vetrele acestor alhimisti ai cuvîntului.* PERPESSICIUS, M. IV, 13.

— Pl.: orfevrării. — Și: orfeverie, orfăurări s. f.

— Din fr. orfevrerie. — Orfăurărie, după făurărie.

ORFEVERIE s. f. v. orfevrărie.

ORFEVRIÉR, -Ă adj. Care se referă la orfevrărie, care aparține orfevrăriei. *Obiectele aparțin artei orfevriere bizantino-orientale și iranice, adaptată la gustul popoarelor migratorii.* CONTEMP. 1956, nr. 507, 7/6.

— Pl.: orfevieri, -e.

— Din orfevrărie.

ORFIC, -Ă adj. (Rar) Care se referă la Orfeu, care aparține lui Orfeu. Cf. ȘĂINEANU, SCRIBAN, D.

— Pl.: orfici, -ce.

— Din fr. orphique.

ORGÂN¹ s. n. 1. (Învechit) Instrument muzical; harfă, lăută, liră. *Lăudați elu în tămpăne și zborure, lăudați elu în strune și organe.* PSALT. 308. *În locul fluierelor și organelor, suspini.* CORESI, EV. 368. *Lăudați-l, să răsune în organe tînse-n strune.* DOSOFTEI, PS. 496/22. *David și toți fiii lui... jucînd înaintea d[omi]nului întru organe întinse cu virtute și cu cîntări.* BIBLIA (1688), 224¹/4. *Din multe organe o harmonie într-o simfonie fac.* CANTEMIR, IST. 111. *Ca un organ cu limba ta d[omi]nului lucrînd, luminează pre oameni.* MINEIUL (1776), 110^v/38. *Zic acum dupre cei ce ș-au spînzurat organele în sălcile Vavylonului (a. 1815).* BV III, 114. *Întru sunetul a multor organe, aștepta pe alianții lor romani ca să sosească.* BELDIMAN, N. P. I, 85/14. *Dulce frățior, Nu cînta-n organe, Ci-ntr-al tău glăscior.* ZILOT, CRON. 346. *Mulțime de organe în multe feliiuri din vremea cea veche... nu se asemuiesc cu cele de acum, decît numai buciumu și fluierașul ciobanului.* GOLESCU, I, 47. *Făcătorul de organe*

muzicești. CR (1829), 257²/20. *Organele, în tot locul, pe mari, pe mici bucura.* PANN, E. I, 2/26. *Patroana muzicei... suna în perfecțiune organul.* FILIMON, O. I, 147, cf. ISPIRESCU, L. 237, DDRF. ◇ Fig. *Ioan ce iaste cu rostul de aur, organ sufletescu, rîndunea în multe chipuri (a. 1661).* GCR I, 179/7. *Cereasca armonie organe mii răsună.* HELIADE, O. I, 191, cf. I. VĂCĂRESCU, P. 5/10. *Unde-s șirurile clare din viața-mi să le spun? Ah! organele-s sfărmate și maestrul e nebun!* EMINESCU, O. I, 158. *Să știe măicuța... Că-mi petrec atîtea răle, Cum și-ar fa okii vâlcele Și gura organ d'e jăle.* T. PAPAĞAGI, M. 38.

2. (Învechit) Orgă. *Fieștecare biserică are al său cafas de muzică alcătuit de glasuri și de organe.* IST. AM. 20^r/3, cf. ALEXANDRIA, ap. ROSETTI-CAZACU, I. L. R. I, 196, BUDAI-DELEANU, LEX., VALIAN, V. *Glasil răsunător și plin de metod a organelor Abura prin norii de tămîie.* DACIA LIT. I, 258/21. *Vizitarăm catedrala cea măreață și gustarăm producția muzicală a organului celui mai renumit din Europa.* CODRU-DRĂGUȘANU, C. 179, cf. POLIZU. *Organul de la această biserică este cel mai mare din toată Boemia.* FILIMON, O. II, 116. *Sunetul cel armonios a organelor pre toți cei prezinți... i-a însuflețit.* F (1869), 183, cf. CIHAC, II, 680. *Toată obștea... asculta... răsunetul măreț al organului.* ODOBESCU, S. I, 101, cf. BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. ◇ Fig. *Codrii, organe sonoare, Unde crivățul pătrunde scofînd note-ngrozitoare.* ALECSANDRI, P. III, 18.

3. (Regional) Contrabas. Cf. H IV 12, XVII 241, ALR I 1461/746, 760, 890.

— Pl.: organe. — Și: (învechit, rar) orgănă (ALEXI, W.) s. f.; (regional) horgân (ALR I 1461/803) s. n.

— Din slavon. органа, ngr. ὄργανον, lat. organum, it. organo.

ORGÂN² s. n. 1. Parte din corpul unei ființe, prin care se realizează una sau mai multe funcții vitale sau utile vieții. *Pre cît lumina soarelui a lucra poate în organele văzătoare, pre atîta agiutoreaste mai de nainte știința în mintea adulmăcătoare.* CANTEMIR, ap. HEM 385, cf. CRITIL, 101/16. *Organul mirositoriu, adecă nasul.* AMFILOHIE, G. F. 86^r/13. *Pre cum crierii sînt organ de obște al simțirei, așa pîntecetele iaste de obște vas al hranei.* CALENDARIU (1814), 104/7. *Perfecția organelor sensurilor.* MAN. ÎNV. 108/3, cf. LB. *Primăvara... deșteaptă organele pricepătoare și înaltă duhul și simțirea sănătății.* PISCUPESCU, O. 182/19, cf. STAMATI, D. *Gura la om din toate e organul cel mai sfînt.* PANN, H. 80/8. *Armonia anatomică și fiziologică a omului se preschimbă mereu. Unele organe menite să cheltuiască energie capătă putere covîrșitoare asupra altora.* CARAGIALE, O. IV, 24, cf. DDRF, ȘĂINEANU. *Organele masculine sînt staminele.* GRECESCU, FL. 3. *Țesuturile, reunindu-se între ele,*

formează organe. ENC. VET. 4, cf. DS. Datorită muncii, o dată cu dezvoltarea organelor vorbirii și creierul maimuței s-a transformat într-un creier omenesc. GRAUR, I. L. 35. ♦ Gură; p. e x t. voce, glas, grai. Cf. LB. Are o... fizionomie toată nuri și un organ sonor, melodios. CODRU-DRĂGUȘANU, C. 87, cf. 221, ȘĂINEANU, ALEXI, W. Da' strașnic ghiers, părinte Ghermănuță!! Halal de organ! HOGAȘ, M. N. 147.

2. Parte componentă a unui mecanism, a unui aparat sau a unei mașini, alcătuită din una sau mai multe piese, care îndeplinește o anumită funcțiune. Cf. ȘĂINEANU, NICA, L. VAM. 178, CADE. Cilindrii sînt legați cu ajutorul cuplelor la organele de transmisiune, prin fuserile de acuplare. IOANOVICI, TEHN. 143, cf. SCRIBAN, D. Această categorie de piese este cunoscută sub denumirea de elemente de mașini sau organe de mașini. SOARE, MAȘ. 5. ♦ P. e x t. Mașină. În fiecare ceinărie este câte-o mașină, adevărat organ. CONTEMPORANUL, III, 659.

3. Fig. Mijloc, instrument de acțiune, de comunicare etc.; p. e x t. exponent, mijlocitor, intermediar. Nici el organul răutății... a se face firea-i primeaște. CANTEMIR, IST. 219. Aflat-au, zic, organ și vas priimitoriu de zavistie pre Toma Cantacuzino. R. GRECEANU, CM II, 179. Aflînd ei organ ca acela pre un Constantin Diichiti... i-au dat cărți ca să le dea în mîna împăratului. RADU POPESCU, MAG. IST. IV, 26/23. Unde diavolul iaste stăpîn, și a căruia ceale șapte păcate de moarte sîntu organele (a. 1750). GCR II, 48/24. Preafericite, ... te-ai făcut organ al înțelepciunii. MINEIUL (1776), 175¹/22. Încredințază pe acești slabi la duh că prin organul acestui Marac priimesc prorociile d[u]hului. IST. AM. 77¹/19. Aceste sînt dorințele cu carile augustul meu suveran m-au însărcinat de a fi organ. AR (1829), 78¹/10. O tu, ... a căruia gură sluja de organ înțelepciunii, îți mai aduci acum aminte cu cîtă bucurie... ne sfătuiam? MARCOVICI, C. 36/5. Pentru ce să mă faci pe mine, făcătorul tău de bine, organ al aceștii mari nelegiuiri? GORJAN, H. II, 131/26. Prin giurămînt se declără organ și instrument activ al Poloniei. ASACHI, S. L. II, 89. Tu știi alege organ prin care să aperi pre cei iubiți ai tăi. ARHIVA R. I, 43/13, cf. STAMATI, D. Țălul la care sînt chemate limbele de a fi un organ de înțelegere... a oamenilor. RUSSO, S. 79. Lasă-se [poetul] să fie organ al veselilor generale la solemnități și sărbători. BOLLIAU, O. 42. Poezia... întrebuițează același organ pentru ideile ei pe care-l întrebuițează și știința. MAIORESCU, CR. I, 56. Lordul... primește se vede cu plăcere a fi organul curții pe care a inspirat-o. I. NEGRUZZI, S. VI, 473. ♦ (Adesea urmat de determinări care indică felul sau apartenența) Ziar, revistă. Nu poate fi vorba de insinuarea ce nu s-a sfiit a se produce și în unele organe de publicitate. MAIORESCU, CR. II, 178. Desigur pașnicii mahalagii din Dealul

Spirii vor fi încîntați de această „excellentă măsură de edilitate“, cum ar zice un organ guvernamental. PETICĂ, O. 334. A apărut revista „Grai și suflet“, organul științific al catedrei lui Densusianu. CV 1949, nr. 6, 7.

4. (Învechit, la pl.) Rechizite, material didactic. Ce va prisosi... să se cheltuiască la cărți și la organe matematice (a. 1766). URICARIUL, XIV, 191, cf. CIHAC, II, 680.

5. Formație, grup de persoane care îndeplinesc o funcție politică, administrativă, științifică etc. Se într-armă asupra lor, trimițînd pre aceleași organe ale nedreptății. ZILOT, CRON. 83. Ziarul... n-ar fi putut publica decît lucruri absolut cunoscute și controlate prin organele administrative ale guvernului de care depindea. N. A. BOGDAN, C. M. 130. Corporațiile profesionale în loc să apere pe muncitori s-au transformat în organe de apăsare. OȚETEA, R. 311. Fixarea conducerii și normarea organelor de execuție se face prin decizia ministrului comunicațiilor. LEG. EC. PL. 107. În organele centrale și locale ale puterii de stat... se află cei mai buni fii ai poporului nostru. LUPTA DE CLASĂ, 1951, nr. 11—12, 6. Vor mai putea oare să pună mîna pe ea organele de urmărire? STANCU, R. A. IV, 336. Sarcinile de amănunt... nu se pot fixa decît... în colaborare cu organele noastre locale. GALAN, B. I, 10. Pregătirea trecerii la școala generală de 8 ani a constituit o preocupare principală... a organelor de învățămînt. GI 1961, nr. 630, 1/1.

— Pl.: organe și (învechit, neobișnuit, m.) organi.

— Din ngr. ὄργανον, it. organo, lat. organum, fr. organe, germ. Organ, rus. орган.

ORGÂN³ s. n. v. arcan.

ORGÂNĂ s. f. v. organ¹.

ORGANDÍ s. n. Țesătură de bumbac sau de in, subțire, transparentă și apretată, din care se fac obiecte de îmbrăcăminte. Cf. DDRF, BARIANU, ȘĂINEANU, D. U. Țesături vopsite în bucată, după țesut: ... doc... organtin. NOM. MIN. I, 425. Sevastița, ca o fată de optsprezece ani ce e, într-o rochie ușoară de vară de organdi alb, ... se înclină într-un soi de reverență. CAMIL PETRESCU, O. I. 283. În zbor aerian o păpușă... de cîrpă cu fusta de organtin juca ritmic în vînt. ARGHEZI, B. 68.

— Și: organdín (DL, DM), organtín, (neobișnuit) iorgantín (TDRG) s. n.

— Din fr. organdi.

ORGANDÍN s. n. v. organdi.

ORGÁNIC, -Ă adj. 1. Care ține de structura, de esența, de funcțiunile unui organ²(1) sau ale unui organism(1); privitor la organe sau la orga-

nisme. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Stricăciune organică*. AR (1830), 190¹/20. *Limba se compune din suneri organice*. MAIORESCU, CR. III, 296, cf. DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W. *Lunecau baletistele albe . . . Tainic trezind complexul organic*. BACOVIA, O. 79. *Ele sînt păstrate în amintirea oamenilor și, mai mult decît atît: în străfundurile organice ale ființei lor, acolo de unde pornesc impulsunile și se determină caracterele*. BOGZA, C. O. 360. *Turburările endocrine ar putea să altereze aceleași centre ca și o leziune organică primitiv localizată în acestea*. PARHON, O. A. I, 294. ♦ (Adverbial; și în loc. ad v. **În mod organic**) Inseparabil, indisolubil; integral. *În această concepție se integrează organic toate actele și toate episoadele mișcării revoluționare din 1821*. OȚEȚEA, T. V. 359. *Lupta împotriva cosmopolitismului . . . trebuie organic legată cu lupta împotriva naționalismului burghez*. SCÎNTEIA, 1952, nr. 2 277. *Vor participa în mod organic, cu însăși ființa lor, la ceea ce urmează să se întîmple*. BOGZA, C. O. 222. *Toate laturile învățării lui Marx sînt în mod organic și indisolubil legate între ele, formînd un tot unitar*. SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 766. *Marxism-leninismul leagă în mod organic științele naturii de filozofie*. CONTEMP. 1954, nr. 387, 2/3. ♦ De bază, fundamental. *Gramerianii, pornind de la realitate, au cules și statornicit regule organice a țesăturii, singura misie și datorie a gramaticii*. RUSSO, S. 81. *Legile de rîndul al doilea și organice, care hotărăsc relațiile sociale, împreună rînduite cu morala, trebuie să fie expresia voinții obștești*. KOGĂLNICEANU, S. A. 78. *Primul punct care a atras atențiunea . . . este declarațiunea înscrisă în capul legii noastre organice* (a. 1865). URICARIUL, X, 371. *Ministerul Justiției . . . numește magistrații . . . în conformitate cu legile lor organice*. LEG. EC. PL. 119. *Bălcescu a lucrat . . . redactînd o scurtă circulară către toți consulii guvernelor acreditați în București, anunțînd de schimbarea organică în conducerea Țării Românești*. CAMIL PETRESCU, O. II, 312.

2. (Despre substanțe, materii, organisme etc.; în opoziție cu a n o r g a n i c) Care este alcătuit din carbon, hidrogen, uneori și din alte elemente (oxigen, azot etc.). *Viața organică și neorganică*. AR (1830), 3. *Trupurile vii sau organice*. ANTROP. 277/3. *Ne va arăta cătățimea materiilor organice sau viețuitoare*. PENESCU, PR. 7/2. *Moțiunea lui B. avu în casă efectul cel are apa ghețoasă preste corpurile organice de sînge călduros*. BARIȚIU, P. A. III, 232. *Puterea creatoare a naturii a scos din starea primitivă a chaosului amorțit formele mișcătoare ale vieții organice*. MAIORESCU, CR. II, 164. *Materiile organice au ca elemente substanțele minerale*. GHEREA, ST. CR. I, 60. *Alcoolul, oleurile, care sînt corpuri organice, dizolvesc mai cu seamă substanțele organice*. PONI, CH. 11, cf. ȘĂINEANU, ALEXI, W. *Substanțele organice ce constituiesc miezul*

ard. IOANOVICI, TEHN. 89. ♦ *Chimie organică* = ramură a chimiei care studiază hidrocarburile și derivații acestora. Cf. BARASCH, M. III, 165, MACAROVICI, CH. 15, 16.

— Pl.: *organici, -ce*.

— Din lat. *organicus*, fr. *organique*.

ORGANICÉSC, -EĂSCĂ adj. (Învechit) *Organic (1); fundamental. O pricină organicăscă a faptelor moralicești*. VIRNAV, F. M. I, 24²/22. *Eu le voi înfățișa răportuindu-le cătră osebitele capite a legiuirilor organicești, cuprinse în proiectul reglementului* (a. 1831). URICARIUL, II, 216. *A organicescului Reglement*. BULETIN, F. (1833), 135²/15. *Mă rog, băbacă, dacă Reglementul Organicesc s-au tipărit, să mi-l trimiteți*. KOGĂLNICEANU, S. 108. *Întărim hotărîrea mai sus prescristă . . . în temeiul articolului 364: din Organicescului Reglement* (a. 1839). URICARIUL, V. 23/28. *Articolul 65 al Organicescului Reglement* (a. 1843). DOC. EC. 798.

— Pl.: *organicești*.

— **Organic** + suf. *-icesc*, cf. rus. *органический*.

ORGANICÉȘTE adv. (Învechit) *În mod organic, inseparabil. După noi această strofă e strîns, organicește legată de toate convingerile, de toată viața poetului*. GHEREA, ST. CR. I, 322.

— **Organic** + suf. *-ește*.

ORGANISÍ vb. IV. T r a n z. (Grecism învechit) *A organiza. Dă nu eram ieu . . . să orgonasescu [probabil greșit pentru organicesc] acestea . . .* (a. 1820). IORGA, S. N. 146, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *De atunce în zadar stă cu tot înadinsul întru a organisi armia*. AR (1829), 30¹/36, cf. 67¹/15. *Să silesc să organicescă revoluția la Livadia*. CR (1829), 4¹/37, cf. VALIAN, V., GĂLDI, M. PHAN. 216. ♦ R e f l. p a s. *După a acestuia poroncă se organicesc finanțele . . . statului*. AR (1829), 79²/7.

— Prez. ind.: *organicesc*.

— Din ngr. *ὀργανίζω*.

ORGANISÍRE s. f. (Învechit) *Organizare. După deosibita organisiră a fiecăruia*. GOLESCU, E. 57/20. *O hotărîre pentru organisiră ostășască*. CR (1829), 16¹/20, cf. 149¹/29. *Gazeta turcească cuprinde un articol lung asupra organisiră ceii noauă a școalelor turcești*. GT (1839), 42²/45, cf. VALIAN, V.

— Pl.: *organisiri*.

— V. **organisi**.

ORGANISÍȚ, -Ă adj. (Învechit) *Organizat. Iar cînd după supusul temeiului Organisită va fi cetatea, Atuncea . . . autoritatea Privată ca și*

nimic rămâne. BUDAI-DELEANU, T. 381. *Capetele cele bine organizate.* MOLNAR, I. 276/23. *Un trup organizat ca atita armonie.* VIRNAV, F. M. I, 59^v/9, cf. GOLESCU, E. 195/23, ROSETTI-CAZACU, I. L. R. I, 413.

— Pl.: *organisiți, -te.*

— V. *organisi.*

ORGANISM s. n. 1. Totalitatea organelor unei ființe vii; ființă, corp. Acest *credinț de mirare organism al trupului omenesc.* GOLESCU, E. 182/19. *Aceste pravuri... pot avea o lucrare ca otrava asupra organismului vietăților.* AR (1829), 197²/20. *Funcțiile organismului omenesc.* ANTROP. 31/6, cf. POLIZU, GHEREA, ST. CR. II, 16, DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W. *În lupta pentru existență s-au dezvoltat la animale arme naturale pentru apărarea lor în contra organismelor mai mari.* BABEȘ, O. A. I, 510. *Este un organism robust — un om tare.* C. PETRESCU, I. II, 45, cf. BUL. FIL. VI, 22, VII—VIII, 353. *Fiecărui atom... îi putem urmări evoluția în organisme.* CONTEMP. 1950, nr. 185, 2/1. *Să înțelegem mai bine arhitectura edificiului atât de complicat pe care-l numim organismul animal.* PARHON, O. A. I, 116. *Structura organismelor vii este în general celulară.* B. DARW. 8. *Organismul și mediul constituie o unitate, dar o unitate contradictorie, dialectică.* CF 1960, nr. 6, 69.

2. P. e x t. Ceea ce apare ca un tot înche-gat; ceea ce funcționează în mod organizat; organ² (5). V. organizație, instituție, structură. *Organismul din lăontru a statului.* RUS, I. I, 71/18. *Nația devine astfel un organism.* ROM. LIT. 273²/11. *Conspirații radicali... voiau cu totul alte organisme de țări.* BARITU, P. A. II, 17, cf. STAMATI, D. *Un ministru de instrucțiune publică... să dea o direcție hotărâtă întregului organism al școalelor.* MAIORESCU, D. I, 450. *Omul, în societatea modernă, e o celulă legată de organismul social.* GHEREA, ST. CR. II, 342, cf. ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W. *Putem judeca astăzi, în lumina evenimentelor petrecute, însemnătatea covârșitoare a acestui organism politic, rolul său de frunte în lupta pentru pace.* CONTEMP. 1948, nr. 104, 3/1. *Partidul este un organism viu, care elimină ceea ce este vechi... și asimilează ceea ce este nou și se dezvoltă.* SCINTEIA, 1953, nr. 2562.

— Scris și: *organism.* — Pl.: *organisme.*

— Din lat. *organismus*, ngr. *ὄργανισμός*, germ. *Organismus*, fr. *organisme.*

ORGANIST, -Ă s. m. și f. Persoană care cîntă la orgă. Cf. LB, ASACHI, L. 421/48, POLIZU. *În calitatea sa de organist al bisericii... se însărcină a iniția pe junele Verdi în primele elemente ale muzicii.* FILIMON, O. II, 297, cf. DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W. *Organista templului apare pe terasă.* GALACTION, O. 244 ♦ (Adjectival) *Maestru organist.* ROM. LIT. 151²/5.

— Pl.: *organisti, -ste.*

— Din fr. *organiste*, germ. *Organist*, it. *organista.*

ORGANIZĂ vb. I. Tra'n z. 1. A face ca un grup social, o instituție etc. să funcționeze sau să acționeze organic (repartizînd însărcinările și coordonîndu-le conform unui plan adecvat); a stabili și a coordona mijloacele tehnice, economice, administrative, astfel încît să permită executarea în condiții optime a unui proces (de producție). Cf. LB. *Au organizat el armia rusă.* AR (1829), 64¹/4. *Au înformat și organizat toate de cuviință pentru sportul învătăturei.* ib. (1830), 358²/38, cf. STAMATI, D. *Articolele 22, 23 organizează statul civil și hotărîtura moșilor.* RUSSO, S. 119, cf. POLIZU, DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W., GĂLDI, M. PHAN. 216. *La mijlocul secolului al XV-lea s-a simțit nevoia de a organiza inițiativele individuale și de a apropia spiritele cu preocupări comune.* OȚEȚEA, R. 229. *Organizează schimburi de experiență.* LEG. EC. PL. 205. ♦ Refl. A proceda metodic și ordonat în acțiunile sale, a-și coordona acțiunile orientîndu-le după un plan; a-și strînge și a-și întări forțele. *Fără organizare nu se adună bani, și fără bani nu ne putem organiza!* GHICA, A. 83. *Erău copleșiți cu următoarele... a se organiza bine-rău, a se întări, printr-un simbur de administrațiune.* HASDEU, I. C. I, 8. *Trebuie însă să ne organizăm.* SAHIA, N. 40, cf. FD III, 196. ♦ Fig. *Gîndurile lui Bălcescu se adună în jurul acestui nume, se limpezesc, se organizează.* CAMIL PETRESCU, O. II, 272. ♦ Refl. p. a s. *Școala teatrului s-au organizat.* AR (1830), 91¹/21. *În Moldova de îndată ce s-a organizat statul... a fost absolut necesar să se întrebuițeze o monedă oarecare.* N. A. BOGDAN, C. M. 166. ♦ Fig. *Linii se desfac de pe întinderile nemișcate ale lumii, organizîndu-se într-o imagine din ce în ce mai clară.* BOGZA, C. O. 283.

2. A pregăti o acțiune, după un plan sau după un program; a pune la cale, a aranja. Cf. POLIZU. *Am organizat întrunirile noastre într-un mod mai sistematic.* GHICA, S. 177. *Ați organizat ceremonialul de astăzi?* ALECSANDRI, T. I, 410, cf. ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W. *Organizează... reprezentația unei piese într-un act.* SADOVEANU, E. 68. *Trebuie să merg în cartierul Ferentari ca să organizez un festival.* V. ROM. IULIE 1954, 250. ♦ A b s o l. *Voi trebuie să organizați așa ca să ne putem vedea cît mai uite.* CARAGIALE, O. VII, 86.

— Scris și: *organisa.* — Prez. ind.: *organizez.*

— Din fr. *organiser.*

ORGANIZĂRE s. f. Acțiunea de a (se) organiza și rezultatul ei; întocmire, alcătuire; p. e x t. rînduială, disciplină. *Organizarea trebilor bisericesti.* FL (1838), 83²/39. *Orga-*

nizarea arhivei statului (a. 1849). URICARIUL, XIII, 378. *Organisarea din lăuntru a societății singură ne poate explica evoluțiile istorice.* BĂLCESCU, M. V. 9. *Al doilea este a giudeca despre huietul organizării militare a Moldovei.* RUSSO, S. 171, cf. POLIZU. *Am elaborat împreună o schiță de organizare și de acțiune a emigrațiunei.* GHICA, A. 60, cf. DDRF. *Domnul muntean a căutat să imite în unele privințe organizarea curții ungare.* BUL. COM. IST. V, 77. *S-a raționalizat și organizarea lucrului prin studiul timpului de lucru.* IOANOVICI, TEHN. 354, cf. DS. *Hărțile atlaselor ne permit să intrăm și în alt domeniu al lingvisticeii, surprinzând limba în stadiul ei de organizare.* PUȘCARIU, L. R. I, 4. *Examenul de admitere în gradele inferioare ale Eteriei a fost înăspriț... și caracterul militar al organizării a fost accentuat.* OTETEA, T. V. 125. *Colaborează... la organizarea întrecerilor în producție.* LEG. EC. PL. 205. *Marx și Engels au desfășurat o intensă muncă de organizare a proletariatului.* LUPTA DE CLASĂ, 1953, nr. 5, 29. *Expresia nu este copia gândirii ci organizarea ei cea mai desăvârșită.* VIANU, M. 45, cf. FD III, 194. ♦ *Orinduire socială, regim. Împărțirea romană... trebui să se sfarme, ca să facă loc unei organizări progresive.* BĂLCESCU, M. V. 6. *O dată cu dezvoltarea noii societăți s-a creat un nou curent literar și cultural... de o nouă clasă, creată ea însăși de noua organizare socială, de proletariatul intelectual.* GHEREA, ST. CR. III, 48.

— Scris și: *organizare*. — Pl.: *organizări*.

— V. *organiza*.

ORGANIZĂT, -Ă adj. 1. Care este inzestrat cu organe a căror funcționare face posibilă viața; viu, însuflețit. *Află în fenomenul aburirii temeiul țirculației apelor... țirculație dătătoare de viață tuturor ființelor organizate.* AR (1829), 226²/44. *Vegetalele sau plantele sînt trupuri organizate.* GENILIE, G. 124/15, cf. ȘĂINEANU, SCRIBAN, D.

2. Care are o organizare, care se desfășoară conform unui plan adecvat; întocmit, orînduit, alcătuit. Cf. ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W. *Sînt excursioniști organizați, bineînțeleș.* SADOVEANU, O. IX, 236. *De data aceasta e un masacru organizat: ... șiruri întregi de căruțe încărcate cu trunchiuri de brazi sosesc la poarta tragică a ferăstrăului.* BOGZA, C. O. 127. ♦ (Adverbial) *Cu cît lupta se va da mai organizat, cu atît triumful va fi mai sigur.* SAHIA, N. 40. *Totuși se ferea să activeze organizat.* BENIUC, M. C. I, 148.

— Pl.: *organizați, -te*.

— V. *organiza*.

ORGANIZĂTOR, -OĂRE adj. Care organizează; care se referă la organizare. *Spirit organizator.* ROM. LIT. 157²/43. *Fără... legi organi-*

zătoare nu se poate echilibra... situațiunea noastră financiară. MAIGRESCU, D. I, 548. *Nici o idee n-a exercitat pînă acum o influență atît de mare asupra destinului omenirii, nu și-a manifestat forța organizatoare și transformatoare ca ideile marxism-leninismului.* LUPTA DE CLASĂ, 1953, nr. 5, 23. ♦ (Substantivat) *Prezidentul comitetului miliții și organizatorul ei.* CR (1830), 303¹/1, cf. DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W. *Erau organizatorii însărcinați cu primirea oaspeților din toate ținuturile românești.* REBREANU, I. 446. *Partidul Comunist din România a fost organizatorul și conducătorul luptei revoluționare a poporului nostru împotriva regimului burghez-moșieresc.* LUPTA DE CLASĂ, 1953, nr. 8, 100, cf. FD III, 196.

— Pl.: *organizatori, -oare*. — Și: (invechit) *organizător, -oăre, organizitór, -oăre* adj.

— *Organiza* + suf. *-tor*.

ORGANIZĂTORIC, -Ă adj. Care ține de organizare, privitor la organizare, de organizare. *A salutat eu satisfacție crearea unității politice și organizatorice a clasei muncitoare în țările cu democrație populară.* CONTEMP. 1948, nr. 104, 3/4. *Principiul organizatoric care stă la baza activității sfaturilor populare este centralismul democratic.* LUPTA DE CLASĂ, 1953, nr. 11, 6. *În domeniul muncii organizatorice... partidul clasei muncitoare a stat și stă pe pozițiile marxismului creator.* CONTEMP. 1954, nr. 410, 1/1. *Se dezvoltă capacitatea și talentul organizatoric al oamenilor muncii.* CF 1961, nr. 1, 28.

— Pl.: *organizatorici, -ce*.

— *Organizator* + suf. *-ic*.

ORGANIZAȚIE s. f. 1. Mod de organizare, organizare, orînduire; întocmire, constituire, alcătuire, structură. *Ale șkolei organizații sau întocmiri.* ST. INST. 28/7. *Organizația șkolei militarești.* MAN. INV. 81/17. *Organizația și ținerea oștirilor regulate.* CR (1829), 209¹/15. *Sultanul se îndeletnicește mai mult cu organizația și muștra trupelor regulate.* AR (1830), 368¹/5. *Organizația cea nouă... și numirea unui domn pămîntean s-au primit (a. 1835).* URICARIUL, VIII, 121. *Țeară luă o organizație oștășească.* BĂLCESCU, M. V. 10. *Firea și organizațiunea admirabilă a animalelor.* BARASCH, M. I, 104/9, cf. STAMATI, D. *Fiiștecare nație are organizația sa; în acea organizație intră limbă, haine, tradiții istorici sau casnice, obiceiurile.* RUSSO, S. 15, cf. POLIZU. *Aș putea fi de folos la organizația măsurilor rezbelnice ce ar fi luat în țara noastră.* GHICA, A. 152. *Această deosebire de obiect hotărâște... și deosebirea în organizația sufletească a criticului și a poetului.* GHEREA, ST. CR. III, 140, cf. ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W. *Aceste bresle durară, cu mici schimbări în organizația lor, pînă pe la 1865.* N. A. BOGDAN, C. M. 176. *Organizația limbii e un lucru atît de minunat,*

încît numai familiarizarea noastră cu ea . . . ne face să nu ne minunăm îndeajuns de calitățile noastre extraordinare de organizatori ai graiului. PUȘCARIU, L. R. I, 14. O altă deosebire se manifestă în organizația celulară, care la plante este mai simplă. B. DARW. 13.

2. Asociație de oameni cu concepții sau preocupări comune, uniți conform unui regulament sau unui statut în vederea depunerii unei activități organizate. *Fixase întâlnire cu delegația organizației din Iași.* C. PETRESCU, I, II, 128. *I-a devenit clar modul în care trebuie să lucreze la sate o organizație de partid.* CONTEMP. 1948, nr. 105, 9/5. *Organizația de pionieri . . . are sarcina de a fi cel mai de seamă ajutor al școlii pentru formarea unei generații bine pregătite din punct de vedere ideologic, cultural și profesional.* LUPȚA DE CLASĂ, 1950, nr. 9—10, 60. *Organizațiile sindicale trebuie să se preocupe sistematic de însușirea tehnicii noi de către muncitori și tehnicieni.* ȘCINTEIA, 1952, nr. 2389. *Cooperativele sînt organizațiuni de mase ale celor ce muncesc.* LEG. EC. PL. 241. \diamond *Organizație de bază = unitate organizatorică fundamentală a Partidului Comunist Român sau a Uniunii Tineretului Comunist, cuprinzînd cel puțin trei membri. Organizația de bază este temelia partidului nostru.* LUPȚA DE CLASĂ, 1950, nr. 3, 56. *Temelia întregii munci de partid o constituie organizațiile de bază.* ȘCINTEIA, 1954, nr. 2882. *Se adună toți șefii de serviciu, președintele sindicatului, secretarul organizației de bază și . . . directorul, care prezidează.* V. ROM. ianuarie 1954, 78.

— Scris și: *organisație*. — Pl.: *organizații*.
— Și: (ieșit din uz) *organizațiune*, (învechit) *organizațiune* (STAMATI, D.) s. f.

— Din germ. *Organisation*, fr. *organisation*, rus. *организация*.

ORGANIZAȚIUNE s. f. v. *organizație*.

ORGANIZĂCIUNE s. f. v. *organizație*.

ORGANIZĂTOR, -OĂRE adj. v. *organizator*.

ORGANIZITÓR, -OĂRE adj. v. *organizator*.

ORGANOGEN, -Ă adj. (Despre elemente chimice) Care intră în compoziția substanțelor organice din structura animalelor și a vegetalelor. Cf. CANTUNIARI, L. M. 171.

— Pl.: *organogeni, -e*.

— Din fr. *organogène*.

ORGANOGENEZĂ s. f. Proces de formare a organelor în cursul dezvoltării individuale a organismelor. *Biologia plantelor, organogeneza . . . le-a urmărit nu numai ca medic, ci și ca biolog.* PARHON, O. A. I, VI, cf. DER.

— Din fr. *organogènese*.

ORGANOGRĂFIC, -Ă adj. (Rar) Structural. \diamond (Adverbial) *Organografic vorbind, limba era aceeași, numai termenii, materialul de vorbe diferă pe ici, pe colo.* EMINESCU, în L. ROM. 1961, nr. 1, 54.

— Pl.: *organografici, -ce*.

— Din fr. *organographique*.

ORGANOGRAFIE s. f. 1. Parte a zoologiei și a botanicii care se ocupă cu descrierea organelor animalelor sau ale vegetalelor. Cf. CADE, DL, DM.

2. Descriere amănunțită a părților care alcătuiesc un instrument muzical și a felului de funcționare a acestuia. Cf. CADE, DL, DM.

— Din fr. *organographie*.

ORGANON subst. (Livresc) Instrument, mijloc de muncă și de cercetare științifică. *Neavînd la îndemînă un organon adecvat, o metodă și o logică, savanți eminenți au tras din descoperirile lor de mare amploare concluzii agnostice și idealiste.* JOJA, S. L. 14. *Nu este nevoie să demonstrăm că știința contemporană necesită un nou organon. Acest organon este dialectica materialistă.* id. ib. 15. \blacklozenge (Învechit) Intermediar, mijlocitor. *Au luminat pre maria ta și te-au făcut organon la mijloc de mi s-au făcut mutare dintr-un scaun în altul.* ANTIM, ap. GÁLDI, M. PHAN. 216.

— Din gr. *ὄργανον*.

ORGANOSÓL s. m. Soluție coloidală aflată într-un lichid organic. Cf. DL, DM.

— Pl.: *organosoli*.

— Din fr. *organosol*.

ORGANOTRÓP, -Ă adj. (Despre medicamente) Care se fixează în organismul unei viețuitoare și acționează asupra acestuia. DL, DM.

— Pl.: *organotropi, -e*.

— Din fr. *organotrope*, germ. *Organotrop*.

ORGANTÍN s. n. v. *organandi*.

ORGANZÍN s. n. Fir de mătase naturală, foarte răsucit, obținut din două sau din mai multe fire subțiri. *Firele fine de organsin . . . au finețea . . . 11—22% denieri.* IONESCU-MUSCEL, FIL. 48, cf. DER.

— Scris și *organsin*. — Pl.: *organzine*.

— Din fr. *organsin*.

ORGÁR s. m. (Regional) Tăbăcar. Cf. T. PA-PAHAGI, M. 61, 228, DR. IV, 1070, CHEST. V/92, ALR I 1670/339, 341, 343, 345, 347, 348, 350, 351, 354, 355, 357, 361.

— Pl.: *orgari*.

— Cf. magh. *v a r g a*.

ORGĂ s. f. Instrument muzical cu claviatură și tuburi de diferite mărimi, care sînt acționate prin intermediul claviaturii și al unui pedalier și care, prin pomparea în ele a aerului, produc sunete de diferite înălțimi și timbre. *O șoptă acoperită de un acord de orgă.* DELAVRANCEA, ap. CADE. *Și, că orgă colosală, geme tot — se vaită tot.* MACEDONSKI, O. I, 162, cf. DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W., TIM. POPOVICI, D. M. *Duminecă simplă, burgheză... Cîntec de orgă stricată Ce veche baladă mai plînge.* BACOVIA, O. 196. *Orga, cu jalea ei creștină, spunea că templul e creștin.* GALACTION, O. 242. *Lume multă între pilaștri și sub bolțile umplute de freamăt de orgă.* SADOVEANU, O. IX, 241. *Cuvintele crainicului se aud limpede ca acordurile profunde ale unei imense orgi.* CONTEMP. 1954, nr. 409, 3/4. *Orga scoate formidabile rachete de sunete spre bolta catedralei.* CĂLINESCU, S. 427. \diamond Fig. *Culcași sub strășini largi de ramuri, În adîncimi întunecate, Vom asculta orga pădurii.* VLAHUȚĂ, O. A. I, 75. *Departa, orga surdă a pădurii Cu mii de șoapte, taine de izvoare, Răsună-ncet, răsună lin.* IOSIF, V. 104. *Natura, orgă obosită, Trist scoate note ca-n surdină.* PETICĂ, O. 93. *În fața lor, orga mării bubuia și stăruia în tonalități de bas și de cavernă.* GALACTION, O. A. I, 36.

— Pl.: orgi și orge. — Gen. sg. și: orgăi (IORDAN, L. R. A. 79).

— Din fr. orgue.

ORGĂLÎ vb. IV. T r a n z. (Regional) A tăbăci (Boiu Mare — Baia Mare). ALRM SN I h 349/272.

— Prez. ind.: orgălesc.

— Cf. o r g a r.

ORGĂNĂȘ s. m. (Învechit, rar) Organist. Cf. LB.

— Pl.: orgănași.

— Organ¹ + suf. -aș.

ORGEÁC s. n. v. orceag.

ORGEÁT s. n. v. orjad.

ORGEÁTĂ s. f. v. orjad.

ORGHIDÁN s. m. 1. (Regional) Băiat ajuns în faza pubertății, care n-a intrat încă în rîndul feciorilor de joc; flăcăiandru. Com. din ȚAGA — GHERLA și din ȘOPTERIU — REGHIN. \blacklozenge Fecior care se duce în alt sat la joc. Com. din CÎMPIA TRANSILV. \diamond (Adjectival, prin nord-estul Transilv.) *Prunc horghidan* = tinăr; holtei. Cf. VICIU, GL.

2. (Prin Bucov.) Om înalt. Com. din STRAJA — RĂDĂUȚI.

— Pl.: orghidani. — Și: horghidán s. m.

— Etimologia necunoscută.

ORGHIDĂNIE s. f. (Regional, în e x p r.) A se duce în orghidănie = (despre feciori) a merge în alt sat la joc. Com. din CÎMPIA TRANSILV. — Orghidan + suf. -ie.

ORGIÁC, -Á adj. Cu caracter de orgie¹. Cf. SCRIBAN, D.

— Pronunțat: -gi-ac. — Pl.: orgiaci, -ce.

— Din fr. orgiaque.

ORGIÁSTIC, -Ă adj. Orgiac. \blacklozenge Fig. Extraordinar. *Un triumf orgiastic al celor ce nu sînt asupra celor care trebuie să fie.* IORGA, L. II, 457.

— Pronunțat: -gi-as-. — Pl.: orgiastici, -ce.

— Din fr. orgiastique.

ORGIE¹ s. f. Petrecere desfrînată; bacanală, desfriu, dezmăț. Cf. MAN. SĂNĂT. 34. *În miezul distrămărilor... și a orgiilor.* CALENDAR (1854), 79. *Fusese martoră orgiilor lui Iliș.* ROM. LIT. 235/1. *Turcii le... atrag la sine spre a le da brînci în orgii.* GHICA, A. 696. *Ei completau orgia prin feluri de glume, turnînd vin în ișlicele bărbăților și în condurii femeilor.* FILIMON, O. I, 176. *Domnul caută scăpare În ospățuri și-n orgii.* BOLINTINEANU, O. 97. *Ei cheamă-n voluptatea orgiei zgomotoase De instrumente oarbe a voastre fiici frumoase.* EMINESCU, O. I, 59. *Palatul, noaptea, răsună de orgie.* MACEDONSKI, O. I, 107. *Între două orgii, pesimistul modern va scrie un tratat filozofic ori o poezie, în care va blestema iubirea și plăcerile.* GHEREA, ST. CR. II, 298. *Tu pierzi în orgie al țării tezaur. Beai vinul din cupe de aur.* COȘBUC, B. 71, cf. DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W., SEVERIN, S. 32. *E noaptea plină de orgii.* BACOVIA, O. 102. *Am sportit petrecerile, ca să aflu, să creadă că sînt slab din cauza orgiilor.* CAMIL PETRESCU, U. N. 135. \diamond Fig. *De flăcări, de aur, pembe argintate, Nebună orgie de roze oriunde De bolți agățate, pe ziduri urcate.* MACEDONSKI, O. I, 193. *Eu cercetez, ușor surprins... Orgia de cristale arzătoare.* CAMIL PETRESCU, V. 117, cf. C. PETRESCU, R. DR. 278. *Avînd puterea banului de partea lor, ei desfășoară o orgie de cheltuială.* RALEA, S. T. II, 223.

— Pl.: orgii.

— Din fr. orgie, lat. orgia.

ORGIE² s. f. (Prin Transilv. și Ban.) Măsură de lungime nedefinită mai îndeaproape. *Năfrămile... le prind de partea superioară a unei rude frumos împestrită și ca de o orgie de lungă.* MARIAN, NU. 267. *Fiecare loc de casă (plaț) e de 400 orgii pătrate.* LIUBA-IANA, M. 3.

— Accentul necunoscut. — Pl.: orgii.

— Cf. it. orgia.

ORGINĂ s. f. sg. (Regional, în e x p r.) Umblă de-a orgina = „bate cîmpii“. AN. DOBR. IV₂, 102.

— Etimologia necunoscută.

ORGNIE s. f. Cioară cenușie (*Corvus corone cornix*). DOMBROWSKI, P. 45, cf. BĂCESCU, PĂS. 119.

— Accentul necunoscut. — Pl.: *orgnii*.

— Etimologia necunoscută.

ORGÓI s. n. v. *ogoi*².

ORGOLĂN subst. (Bot.; prin Munții Apuseni) Lemnul-vintului (*Syringa josikaea*). PANTU, PL.

— Etimologia necunoscută.

ORGOLIÓS, -OĂSĂ adj. Plin de orgoliu, vanitos, mîndru; îngîmfat, trufaș, semeș. Cf. NEGULICI. *L-am cunoscut dupe aerul său orgollios*. LĂZĂRESCU, S. 149/4. *Orgolioasa armată a lui Satana, zdrobită de mînia cerului*. HASDEU, I. V. 88, cf. LM, ALEXI, W. *Dar nu mai înalț astăzi din gene tremurate Priviri orgolioase de-a lor singurătate*. PETICĂ, O. 187. *Simțea o ameteală plăcută și orgolioasă la gîndul că a pornit să cucerească astfel capitala*. C. PETRESCU, G. V. 29. *Fii orgolios că poți primi lecții de la eleva ta*. TEODOREANU, M. II, 395. *Mînu stăruie și tătutu, provocat și orgolios că știe, intră în niște detalii ridicule*. ARGHEZI, C. J. 15. *Fusese orgolioasă și aspră*. DEMETRIUS, A. 316. ◇ Fig. *Numai matematicile au rămas orgolioase în starea lor de la început*. PETICĂ, O. 458. *O orgolioasă pădure de stejari și-a făcut apariția*. BOGZA, C. O. 250. ◇ (Substantivat) *Ai rămas un orgolios, Andrei. Un infumurat*. BARANGA, I. 197.

— Scris și: *orgollios*. — Pl.: *orgolioși, -oase*.

— **Orgoliu** + suf. *-os*. Cf. it. *orgoglioso*, fr. *orgueilleux*.

ORGÓLIU s. n. Mîndrie exagerată, îngîmfare; vanitate, trufie. *Să nu care cumva să cugeți astfel și să atîngi orgoliul la atîția oameni respectabili*. HELIADE, O. II, 338. *Ți-am jignit orgoliul!* ROM. LIT. 175¹/41, cf. ARISTIA, PLUT. *Recitînd adesea rîndurile d-tale, am, fără teamă de vanitate, momente de orgoliu*. CARAGIALE, O. VII, 47. *Orgoliul meu este și-nvins și umilit*. MACEDONSKI, O. II, 265, cf. BĂCIANU, ALEXI, W. *Cu orgoliu de autor, mi-a dat să gust dulceața dintr-o farfurioară*. IBRĂILEANU, A. 122. *Capitala însemna . . . relații cu altă lume decît cea vulgară de unde venea și de a cărei atîngere se ferise cu orgoliu*. C. PETRESCU, C. V. 12. *Poate s-o sperii pe domnișoara . . . Pe mine nu. Zău că nu. Nu țî-o spun din orgoliu*. SEBASTIAN, T. 61. *Frîntă în orgoliul ei, . . . simțea că-i vine ameteală în atmosfera înăbușitoare a sălei*. BART, E. 160. *Nu o dată s-a certat din pricina acestui orgoliu*. V. ROM. iunie 1954, 126. *Amintirea dominației istorice, conștiința unei vechi civilizații, imprimă acestui popor cîteodată un sentiment foarte pronunțat de orgoliu*. RALEA, S. T. III, 129. *Orgoliul îi aduse o suferință în plus*. STANCU, R. A. IV, 265. *Trecuse de la o adolescență . . . plină de*

orgoliu și timiditate la o tinerețe gravă, clară și tristă. DEMETRIUS, A. 190. *De la el am învățat eu ce înseamnă orgoliu în știință*. BARANGA, I. 172. *Se detașase de lumea din jurul său, cultivînd în taină orgoliul de a avea preocupări înalte*. VORNIC, P. 29.

— Pl.: *orgolii*.

— Din it. *orgoglio*, cf. fr. *orgueil*.

ORGULIU, -IE adj. v. *ogurliu*.

ORHĂI vb. IV v. *horhăi*.

ORHESTRĂL, -Ă adj. v. *orchestral*.

ORHESTRĂRE s. f. v. *orchestrare*.

ORHESTRĂȚIE s. f. v. *orchestrație*.

ORHESTRĂȚIUNE s. f. v. *orchestrație*.

ORHÉSTRĂ s. f. v. *orchestră*.

ORHESTRÎNĂ s. f. (Rar) Orchestră mică. *Există la noi o sumă de orchestre și orchestrine, cari se contopesc uneori, spre a se desface din nou*. CARAGIALE, O. V, 327.

— Pl.: *orchestrine*.

— De la *orchestră*.

ORHÉSTRU s. n. v. *orchestră*.

ORHIDÉE s. f. (La pl.) Nume dat unei familii de plante erbacee (răspîndite mai ales în pădurile tropicale ale Americii), cu flori mari, frumos colorate și parfumate, cu trei petale, dintre care una se termină de obicei în formă de pînten răsucit; (la sg.) plantă făcînd parte din această familie. Cf. ȘĂINEANU, BRANDZA, D. 398, ALEXI, W. *În zona fagului, în poienile din pădure, . . . orhideele cu florile minunate sînt destul de numeroase și felurite*. SIMIONESCU, FL. 66. *Păcura a stîrpit pe o porțiune de țară pădurea de liane și orhidee, a alungat fluturii și păsările*. C. PETRESCU, A. 441. *Orhideele, paraziți grațioși ai arborilor, cresc pe coaja copacului sau printre crengi, ca vîscul la noi*. RALEA, O. 40. *Își pun la butonieră o neagră orhidee*. JEBELEANU, V. A. 25. ◇ Fig. *Laura luă darul și-l cuprinse în mîinile ei de orhidee*. VINEA, L. II, 94.

— Scris și: *orchidee* (ȘĂINEANU). — Pl.: *orhidee*.

— Și: *orhidéu* s. n. SIMIONESCU, FL. 89.

— Din germ. *Orchidee*, fr. *orchidées*.

ORHIDÉU s. n. v. *orhidee*.

ORHÎT s. n. v. *orhită*.

ORHÎTĂ s. f. Boală caracterizată prin inflamația testiculelor. Cf. BIANU, D. S., ENC. VET. 81, SCRIBAN, D.

— Scris și: *orchită* (BIANU, D. S., ENC. VET. 81). — Pl.: *orhite*. — Și: (invechit) *orhit* s. n. CORNEA, E. I, 113/7.

— Din fr. *orchite*, germ. *Orchitis*.

ORHITIC, -Ă adj. Care se referă la orhită. *Bandaj preventiv și compresiv orhitic*. ENC. TEHN. I, 450.

— Pl.: *orhitici*, -ce.

— *Orhită* + suf. -ic.

ORI conj., adv. interog. I. Conj. (Cu funcție disjunctivă, adesea cu nuanță copulativă) I. (Singur, în corelație cu sine însuși sau cu alte conjuncții) Sau, (invechit și regional) oare. Cf. CORESI, EV. 24, 37, 312. *Ore dumnita, ore noi* (cca 1609). CUV. D. BĂTR. I, 176/16. *Cînd se va tîmpla ori bărbat, ori fîmeaie de-ș vor împresura cuconul... să se cearte*. PRAV. 98. *Craiul au fostu sfătuit ori să-i tocmască pre amîndoi la domnie, ori să puie pre Roman Vod cu tîrie* (cca 1650—1675). GCR I, 191/4. *Cîndu duce-turcii zoharali în Cameniță, le ieșie înaintea ori la dus ori la întorsu*. NECULCE, L. 106, cf. ANON. CAR. *Ori că nu vrea să-i omoare, ori că nu era meșteri buni la acele trebi* (a. 1716). GCR II, 19/15. *Dăr ori că le-au fost urit a cheltui, ori că nu le-au dat cunoștința, prea urit și ciudat era făcute casele aceste domnești* (a. 1729). ib. 24/27. *Urzicîndu-să orbul ori la mîni, sau la picioare, el simte arsura că-i de urzici* (a. 1799). GCR II, 171/6. *Ori ziua, ori noaptea, ori seara, ori dimineață, ori mincați, ori beați, ori cîndva cu cuviință vă veseliți*. MAIOR, P. 33/27, cf. LB. *Dumneata ești ori prea neprieten al adevărului, ori prea prieten al mieu*. CR (1829), 75²/22. *Inima săgetată de-a amoriului lovire... Trebuie ori să iubească, ori să rabde și să moară!* CONACHI, P. 84. *Aide l-alde baba Comana ori Sorica, Ori du-te la moș popa, ori mergi la vrăjitor*. HELIĂDE, O. I, 186, cf. BARIȚIU, P. A. I, 199. *Or pe mîndra vamă dă-mi, Or să stai să ne luptăm*. PANN, Ș. II, 69/17. *Voi merge ori cu voia, ori fără voia voastră*. NEGRUZZI, S. I, 139. *Ce cați tu la noi în munte? Lance-n coaste, bardă-n frunte, Ori un plumb vrăjit în pept?* ALECSANDRI, P. II, 23. *Țările române ori vor fi unite, Ori vor fi în parte la străini robite*. BOLINTINEANU, P. I, 40. *Dar acu vei vrea cu oaste și război ca să ne cerți, Ori vei vrea să faci întoarsă de pe-acuma a ta cale*. EMINESCU, O. I, 146. *Ori părerea mă înșală, ori s-a strica vremea... din două una trebuie să fie numaidecît*. CREANGĂ, P. 265. *Din două una: ori tu mă iubești... și atunci lupta este peste putință cu Cațavencu, ... ori nu, și atuncea mor*. CARAGIALE, O. VI, 113. *Dacă vrei luptă, alege-ți: în săbii să ne tăiem, în buzdu-gane să ne lovim, ori în luptă să ne luptăm*. ISPIRESCU, L. 42. *Dar, ce, măre, să mai fie și asta? — strigau unii din drumeți, ne-ncercați la*

seama cailor — or că strechia a dat într-înșii? ODOBESCU, S. I, 162. *În serile de vară... toată mahalaua ieșea pe prîspa de pămînt or pe lăița... pe patru picioare de lîngă poarta mică și poveștile începeau*. DELAVRANCEA, S. 217. *Ori vine azi de undeva Iubitul ei și-o va lua, Ori, dacă nu, cînd va veni, El n-o va mai afla*. COȘBUC, F. 163. *Or ești hămîșliu ca vulpea, sau grozav ești de nătîng!* DAVILA, V. V. 20. *Știu că așa e bine să fie: ori la deal, ori la vale*. D. ZAMFIRESCU, R. 151. *Mîndrul soare străluci deodată, Ori în prag frumoasa Irină s-arată?* IOSIF, P. 58. *De-a lungul liniei răsăreau și piereau table cu reclame pe stîlpi anume ori pe calcane de case singuratece*. REBREANU, R. I, 13. *Vedea... ori oameni rebe-giți... ori oameni invadați de grăsimē*. C. PETRESCU, I. II, 220. *Cei care sînteți vîndători ori pescari n-aveți nevoie de îndemnul meu ca să ieșiți în mijlocul naturii*. SADOVEANU, O. XIV, 392. *Ori plecăm toți, ori nu pleacă nimeni de aici*. VORNIC, P. 220. *Cum să jucăm păpușile? Așa, ori așa: Cu perdea, ori fără perdea?* TEODORESCU, P. P. 120. *Foaie verde flori de fragă, Picioarele mi se leagă Ori de frunză, ori de iarbă, Ori de tine, mîndră dragă!* JARNIK-BİRSEANU, D. 10. *N-au știut ce-i acesta, un deal ori alta ceva?* SBIERA, P. 34. *Or la luptă să ne luăm, Or în săbii să ne tăiem*. GRAIUL, I, 119. *Dacă o murit ore mamă, ore soră, ... să cîntă*. DENSUSIANU, T. H. 96. *A zis: ce șarpe să fie ăla, or sînt băzmele de-ale lumii*. PLOPȘOR, C. 29. *Gura nu-ți mai tace! Ori iarba nu-ți place, Ori ești bolnăviovără, Drăguță mioară?* ANT. LIT. POP. I, 229. ◇ (În propoziții sau fraze interogative, adesea cu repetarea întrebării în formă negativă) *Am ghicit ori nu? Spune-mi*. GORJAN, H. I, 6/4. *Să se însoare, ori să nu se însoare?* NEGRUZZI, S. I, 71. *Încă odată vă întreb, vă închinați ori ba?* id. ib. 173. *Hai, ce zici, te însori ori ba?* CREANGĂ, P. 161. *Ochii lelei... Mă cheamă sub prunișori Să mă scoată din fiori... Nu știu scoatema ori ba...* JARNIK-BİRSEANU, D. 36. *Drag ți-o fost de mine-ori ba?* DOINE, 19.

2. (De obicei după o regentă, mai ales pe lîngă „să“, „căci“, „că“, introduce sau leagă două propoziții subordonate opuse; și în corelație cu sine însuși sau cu alte conjuncții) *De aceste domnii... nicăiuri... pomenit nu să află ori căce au fost scurte, ori căci nemică așa ales nu s-au prilejit în zilele lor*. M. COSTIN, O. 95. *Până s-a bate cu turcii și i-a birui, atuncea, ori să închine ori nu să mai închine, că atuncea mulți domni s-or afla*. NECULCE, L. 212. *Nu mai simțea dacă este ori nu mai este*. ISPIRESCU, L. 34. *Tot nimic eu nu voi ști... Fie că va da zăpadă, ori că iarba va-nverzi*. VLAHUȚĂ, O. A. 44.

II. Adv. interog. (Invechit și popular; introduce o propoziție interogativă) Oare. *Voi fi coprins de jale, Și tu, ori cine știe de m-ei mai pomeni!* I. VĂCĂRESCUL, P. 181/19. *Ori ce să*

fie astă-ntîmplare!? Nu cumva... este o caznă din cele amare? id. ib. 117/6. *Ori ce să fie asta?* HELIADE, O. I, 186. *Ce vii, bade, tîrziu, Ori nu ți-i de mine dor?* JARNIK-BIRSEANU, D. 237, cf. ALR II 3248/29, 157, 514, 531, 791, 836. ♦ (Regional, în legătură cu conj. „de”, introduce o propoziție interogativă indirectă) *Am întrebat pe uncheșu-meu ori de nu mai știe niște povești de acestea?* SBIERA, F. S. 10, cf. DR. III, 258, IORDAN, L. R. 488. *M-aș duce, dar știu eu, ori de mi-a da el fata sau ba.* SBIERA, P. 42. *Luat-a el multă fărîmă de-acolo? — Ori de-a luat multă?... o sută de mierțe cum e una.* MARIAN, T. 318. *Ori de s-a numit reședința cea dintîi a principelui tot așa, nu amintește tradiția.* ȘEZ. III, 173.

— Și: or conj., adv. interog.; (învechit și regional) óre, (regional) o (ARH. FOLK. III, 49, 52, 57) conj.

— Etimologia necunoscută. Cf. *ver, veri*.

ORIAȘ¹ s. m. (Regional, cu sens neprecizat, probabil) Orier (Topalu — Hirșova). Cf. H II 319.

— Pl.: oriași.

— Ori + suf. -aș.

ORIAȘ² s. m. v. uriaș.

ORÍBIL, -Ă adj. Care inspiră oroare, dezgust; foarte urît, îngrozitor, groaznic, hidos. *O tăcere oribilă domnea.* HELIADE, D. J. 123/19, cf. NEGULICI. *În urma mai multor scene oribile, neomenoase și bestiale... autoritatea în sfîrșit a luat măsură de a organiza un fel de serviciu sanitar.* GHICA, S. 30. *În momentele unor asemenea oribile alucinațiuni, mintea îl părăsea cu totul.* FILIMON, O. I, 297. *Turcii ascundeau oribila peire a lui Ion Vodă.* HASDEU, I. V. 258. *Destul că e din visu-i oribil deșteptat!* MACEDONSKI, O. I, 264. *Cele mai oribile blestemuri încep să curgă din gura Annei.* GHEREA, ST. CR. II, 279, cf. ȘĂINEANU, BĂRCIANU, ALEXI, W. *E oribil ceea ce spui.* CAMIL PETRESCU, T. II, 58. *E oribil să te îndoiești de tine.* C. PETRESCU, I. II, 98. *Cu cravata aia oribilă... ce erai? Un civil.* SEBASTIAN, T. 91. *Abia acum înțeleg ce ruptură oribilă și nepermisă s-a întîmplat în viața noastră.* SADOVEANU, O. IX, 183. *În unele familii se întîmplă lucruri oribile cîteodată.* DEMETRIUS, A. 108. ♦ (Adverbial) *Cu greutate s-au putut reconstitui incomplet trei trupuri diforme, oribil sfîșiate.* BART, S. M. 75. ♦ (Substantivat) *Oribilul e... împins... spre monstruos și apocaliptic.* v. ROM. februarie 1957, 170.

— Scris și: orribil. — Pl.: oribili, -e. — Și: (învechit) oribile adj. ARISTIA, PLUT.

— Din fr. horrible, lat. horribilis.

ORÍBILE adj. v. oribil.

ORICĂRE pron. nehot. Indiferent care; fiecare. *Oricarele să va face a vîna pre lîngă drum... să-l cearte cu ocnă.* PRAV. 32, cf. 261. *Oricare poate pre noi să ne osăbească* (a. 1698). GCR I, 318/31. *Oricarele să va arăta nesupus, să va pedepsi* (a. 1824). DOC. EC. 315, cf. LB. *Dacă oricare și-ar fi făcut năcaz mare... Ce-ar fi, doamne!* CONACHI, P. 271, cf. POLIZU. *Astfel încăput pe mîna a oricărui, te va drege, Rele-or zice că sînt toate cîte nu vor înțelege... EMINESCU, O. I, 134, cf. DDRF, ȘĂINEANU. În arta literară... numele nu va fi oricare, ci unul care să samene deodată cu personajul.* IBRĂILEANU, S. L. 73, cf. DR. III, 629, VI, 389, IORDAN, L. R. 399, 400, ROSETTI, L. R. I, 113, ALR I 296/122, 229, 361, 378, 418, 528, 542, 610, 618, 646, 896, 954, ib. 299/351, ALR II 3067/141, 260, ib. 3095/346. ♦ (Adjectival) *Oricare muiare va răpi pe vreun bărbat... ca un răpitoriu se va certa.* PRAV. 183, cf. 57, I. IONESCU, C. 221/6. *În oricare a mea faptă eu n-aveam mîngîiere.* HELIADE, O. I, 175. *Pentru oricare zidire asta-i lege neschimbată.* CONACHI, P. 266. *În locul oricărui om ce cade... alt om se pune în rînd.* RUSSO, S. 147. *Oricare sentimente înalte, generoase, Ne par ca niște basme de povestit frumoase.* ALEXANDRESCU, O. I, 86. *Oricit ai voi tu și oricare altul să mai meargă de aici, este cu neputință!* CREANGĂ, P. 93. *Interzic oricărui teatru reprezentarea pieselor fără autorizația mea în scris.* CARAGIALE, O. VII, 434. *Un scriitor, care și-ar ținea personajul identic... n-ar lua act de neconținută schimbare a oricărui om în timp și în împrejurări.* IBRĂILEANU, S. L. 31. *Aș face asta cu oricare om pe care nu l-aș cunoaște.* PREDĂ, I. 124. ♦ (Învechit și regional, cu intercalarea unor prepoziții) *Ori la carele vor găsi niscare lucruri de furat... să cade să-l muncească.* PRAV. 66, cf. ALR II 3095/762.

— Articulat (învechit; cu valoare de pron. nehot.): sg. m. oricarele, sg. f. oricare. — Gen-dat.: sg. m. oricărui și (rar) oricărui, sg. f. oricăreia, pl. oricăror; (cu valoare adjectivală) sg. m. oricărui, sg. f. oricărei, pl. oricăror.

— Ori + care.

ORICĂI vb. IV v. olecăi.

ORICĂRI vb. IV v. olecăi.

ORICÉ¹ pron. nehot. Indiferent ce, tot ce vrea cineva. *Orice ne-au lăsat învățatură să cade să facem... desăvîrșit* (a. 1632). GCR I, 77/20. *Orice va dzice... vom creade.* PRAV. 129, cf. LB. *Aș fi dat orice pe lume pentr-un ceas de prelungire!* CONACHI, P. 102, cf. POLIZU. *Pri-mește orice-ți vor da.* NEGRUZZI, S. I, 249. *Osteneala și răbdarea pot orce a dobîndi.* ALEXANDRESCU, O. I, 178. *Vreu să împlinesc orice-i cere tu de la mine.* ALECSANDRI, T. II, 43. *Orice-i viu în lume acum încremenește.* EMINESCU, O. I,

94. *Pot să-ți dau orice-i cere de la mine.* CREANGĂ, P. 300. *Nu se poate rîde de orice.* VLAHUȚĂ, O. A. 466, cf. PHILIPPIDE, P. 103, ȘĂINEANU. *Orice-mi zici tu, nu mă supăr, și cu orice faci, mă-mpac.* COȘBUC, P. I, 177, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *L-a iubit pe el mai adînc decît orice în lume.* REBREANU, I. 201. *Rîdea de orice, că era tare copilăroasă.* CAMIL PETRESCU, O. III, 242. *Orice te-am rugat, Toate mi le-ai dat.* BALADE, III, 24. *Moara bună macină orice.* ZANNE, P. III, 235. ◇ (Adjectival) *Orice lucru ce să va face cu mînie și cu scîrbă nu-i bun de nemică.* PRAV. 255. *Domnul pre boieri să nu fie volnic a-i pierde, orice greșală ar face, fără sfatul tuturor.* NECULCE, L. 212. *Nu lăcomi spre jăfuirea cea deșartă la orice feliu de lucru (a. 1785).* GCR II, 148/36. *Vom face orice jertfă.* MARCOVICI, D. 17/21. *Orice împotrivire mai tare o zădărește.* CONACHI, P. 282. *Orice act... și orice danie trebuia să fie făcut cu învoirea svatului.* BĂLCESCU, M. V. 9. *Avea respuns la orice vorbă.* NEGRUZZI, S. I, 247. *A fost în casa noastră la orice întîmplare.* ALEXANDRESCU, O. I, 157. *Orice gînd ai, împărate, și oricum vei fi sosit, Cît sîntem încă pe pace, eu îți zic: Bine-ai venit!* EMINESCU, O. I, 146. *În cîrciume, în divertur de orice mîină... un minut nu se oprea deverul.* CARAGIALE, O. IV, 29. *Mi-alină orice durere cînd vine lîngă mine.* VLAHUȚĂ, O. A. 425. *A fost totdeauna dornic să-i satisfacă orice pretenții.* REBREANU, R. I, 168. *El arăta un dezinteres desăvîrșit pentru orice element de luz.* CĂLINESCU, E. 179. *Pe orice vreme, ieșea în piață.* CAMIL PETRESCU, O. III, 191. *Ca orice om care stă închis vreme îndelungată, rămase năucit de lumina de afară.* BARBU, Ș. N. 7. *Iau cu mine orice floare.* BALADE, III, 150. *Se scoate miere din orice floare.* ZANNE, P. III, 663, cf. 98. ◇ (Învechit și popular, cu intercalarea unor prepoziții) *Cela ce va agiuta furului ori în ce feal, ... pre acesta ca pre un fur să-l cearte.* PRAV. 38. *Pre acesta să-l omoară ori cu ce moarte va fi mai cumplită.* id. ib. 175. *Cînd mergea la casa boierilor, ori în ce cinste de boierie era acel boier, ieșia înaintea lui și-l primia cu șlicul a mîină.* GHEORGACHI, LET. III, 293/9. *La sat nu e dă rușine a lucra or la ce.* JIPESCU, O. 36. *Ori pe ce se oprea suflarea lui, se punea promoroaca mai groasă de-o palmă.* CREANGĂ, P. 240. *Or peste ce.* ALR II 3 009/682. *Or de ce.* ib. 3 009/836. *Or și-n ce.* ib. 3 009/310. ◇ Loc. ad v. *În orice caz v. c a z. Cu orice chip v. c h i p. Cu orice preț v. p r e ț.*

— Și: (învechit și popular) *orec* pron. nehot.
— Ori + ce.

ORICÉ² pron. nehot., adj. nehot. v. oarece.

ORICÉL s. n. (Regional) Un lucru oarecare; cadou făcut mai ales copiilor; oarecică. Cf. PASCU, S. 147, BUL. FIL. VII—VIII, 93. *Am să-ț dau un oricel.* VIRCOL, V. 97. *T-am adus din*

tîrg un oricel. PĂCALĂ, M. R. 525. *Dacă stați cumînți, vă aduc de la tîrg un oricel.* PAȘCA, GL., cf. LEXIC REG. 83.

— Pl.: *oricele*. — Și: *orecél* (REV. CRIT. III, 163, BUL. FIL. VII—VIII, 93, IORDAN, L. R. 400), *aricél* (VIRCOL, V. 89) s. n.

— Oarece + suf. -el.

ORICÉNE pron. nehot. v. oricine.

ORICÍCĂ s. f. v. oarecică.

ORICÍNE pron. nehot. Indiferent care persoană, cineva. *Oricine de va strica dobitocul altuia... să plătească paguba.* PRAV. 20; cf. 3. *Cel de apoi săvîrșit, spre carele oricine să va uita, ... acela iaste desăvîrșit.* BIBLIA (1688), [prefață] 6/21. *Dă nu mă crezi pă mine, Întrebă pă oricine (a. 1796).* GCR II, 161/11. *Repezit vine Muțu într-ajutoriu cu doisprăzece, Cei mai voinici, că-i spusese oricine Cum că fac pe Tandaler tot flece.* BUDAI-DELEANU, T. 408, cf. LB, POLIZU. *Oricine a avut inima de român, oricine a simțit durere de țara sa, ... a hotărît să se sacrifice pentru cauza națională.* BOLINTINEANU, O. 251. *Împăratul a dat de știre... că oricine s-a afla să-i facă... un pod de aur... aceluia îi dă fata.* CREANGĂ, P. 77. *Avea talent și o știa mai bine decît oricine.* CARAGIALE, O. III, 6, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Se întîlnea cu Ana uneori, dar nu-i vorbea. Îi dădea binețe ca oricine.* REBREANU, I. 79. *Oricine poate controla acest adevăr cu experiența vieții reale.* IBRĂILEANU, S. L. 31, cf. DR. VI, 389, IORDAN, L. R. 399, 400, ROSETTI, L. R. I, 113. *Se bucura în sinea lui... că spusese lucruri care nu oricui îi trec prin cap.* v. ROM. iulie 1953, 89. *Ușa deschisă pă oricine primește.* ZANNE, P. III, 422. ◇ (Popular, cu intercalarea unor prepoziții) *Doamne, ... rogu-te, blagoslovește-mi turbinca asta, că ori pe cine-oi vrea eu, să-l vîr într-însa.* CREANGĂ, P. 300. *Împăratul, d-auzea, ... Șapte pungi făgăduia Ori la cine s-o afla... Să se ducă Să-l aducă.* TEODORESCU, P. P. 605. ◆ (Depreciativ) *Cineva neînsemnat, un oarecare. Mîndră cu ochii negrii, Albă ești, dar nu-mi trebui, Că-s fecior, nu mărăcine, Să mă iubesc cu oricine!* JARNÍK-BİRSEANU, D. 372. *Bagă în casă un mărăcine, decît pe oricine.* ZANNE, P. III, 74.

— Gen.-dat.: *oricui*. — Și: (învechit) *oricéne* (PRAV. 109), (învechit și popular) *orcéne* (ALR II 3 102) pron. nehot.

— Ori + cine.

ORICINEVĂ pron. nehot. v. oarecineva.

ORICÎND adv. În orice timp, indiferent cînd; totdeauna. Cf. LB, POLIZU, DDRF, PHILIPPIDE, P. 92, ȘĂINEANU. *La joc mă poți oricînd vedea Cu fetele de sama mea!* COȘBUC, P. I, 128, cf. BARCIANU, ALEXI, W., IORDAN, L. R. 706. *Află că*

noi știm Oricînd să zidim Altă monastire Pentru pomenire. BALADE, III, 14. ♦ (Învechit) De fiecare dată cînd, ori de cîte ori. Soru-sa mai mult păgînului agiutînd decît frăține-seu, oricînd să întîndea Laslău cu toporul să taie capul lui Batie. CANTEMIR, HR. 143. Împărat îi cerșitoriul; oricînd bea, se veselește. CONACHI, P. 287. ♦ (Precedat de prepozițiile „ca“, „decît“) În orice alt moment. Gîndurile ei erau mai pline ca oricînd de imaginea omului iubit. D. ZAMFIRESCU, A. 12. Acum era mai hotărît decît oricînd, cu strășnicie. SADOVEANU, M. 109. Zări . . . și pe Florica . . . puțin posomorîtă, dar mai frumoasă ca oricînd. REBREANU, I. 18.

— Ori + cînd.

ORICÎT¹ adv. (Adesea cu valoare de conjuncție concesivă) Indiferent cît; cît de mult, cît de tare. Cei bătrîni . . . să ceartă mai puțin . . . tot nu poate fi, ca să nu să cearte oricît de puțin. PRAV. 258. Nimic nu este mai lesne decît a stinge un coș aprins, fie focul oricît de mare. CR(1832), 271²/36, cf. CONACHI, P. 280. Oricît aș voi să fiu de nepărtinitor, suvenirea ei ar sili imaginația mea să galopeze fără voie. NEGRUZZI, S. I, 38. Oricît îl durea de tare, el tot își ținu inima cu dinții. CREANGĂ, P. 58. Să se însoare cu o fată care nu i-e dragă, oricît caută să se prefacă, numai pentru că are avere? REBREANU, I. 78.

— Ori + cît.

ORICÎT², -Ă pron. nehot. Indiferent cît, indiferent de număr, de cantitate. Oricîți vor fi într-acel svať, nime nice o certare nu va avea. PRAV. 105. Oricîte veți lega . . . vor fi legate (a. 1693). GCR I, 310/1, cf. LB. Epitropia . . . dă în cunoștința tuturor de obște că oricîți vor avea să ia cu zapise . . . să vie aci . . . la secretariatul statului. CR (1831), 162, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. Oricîți cu nădragi, Toți îi sînt ei dragi! ZANNE, P. III, 253. ♦ (Adjectival) Avea porunci împărătești cătră hanul tatarilor nogai ca să-i deie oricît ajutor de oaste va cere. NEGRUZZI, S. I, 137, cf. POLIZU. Mergi în sat, ia pe primar și oricîți oameni găsești . . . și vino cu ei. CARAGIALE, O. VI, 293.

— Pl.: oricîți, -te.

— Ori + cît.

ORICÎT³, -Ă pron. nehot., adj. nehot. v. oarecît².

ORICÛM adv. Indiferent cum, în orice fel; în tot felul, cum dorești. Va avea și certare, oricum va fi voia giudețului. PRAV. 80. La divanuri, oricum să păre că să pricepi mai bini. NECULCE, L. 322, cf. LB. Și așa oricum, la mine prieteșugu-i pierzare. CONACHI, P. 84, cf. POLIZU. Oricum, îmi e cam frică; de astăzi înainte, La păsări, lighioane, voi da alte cuvinte. ALEXANDRESCU, O. I, 183. Ah! fie oricum fie! res-

punde-n grabă Lia. Durerea fie-mi partea sau fie-mi bucuria. ALECSANDRI, P. III, 314. Că oricum ar fi, tot îs mai aproape dinții decît părinții. CREANGĂ, A. 11. Împăratul porunci să-l aducă oricum ar fi. ISPIRESCU, L. 93. Dar ce scriu eu? Oricum să scriu: E ne-mplinit! COȘBUC, P. I, 56, cf. ALEXI, W. Mama e de părere că racii așa sînt mai buni decît oricum altfel. SADOVEANU, O. IX, 412.

— Ori + cum.

ORIE s. f. Plasă de prins pește, de forma unui sac, folosită în apele curgătoare adînci, fiind mînuită din luntre de doi oameni. Pescuitul Dunărei se face cu diferite unelte, și anume: 1. cîrligile, 2. vîrșile, 3. oriile. I. IONESCU, M. 85. Bibanul se prinde cu cîrligele, cu luptaciul și cu oria. DAMÉ, T. 127. Pescarii din lotcă, cari poartă oria la pescuit, țin pe degetul lor arătător cîte o sfoară subțire, prin care simt îndată că a intrat un pește în sac și-l scot afară. ANTIPA, P. 432, cf. id. F. I. 87. Păstruga . . . se prinde foarte deseori la orii. ATILA, P. 406. Făceau negoț cu somn, îl prindeau cu oriile în vederea tuturor. SADOVEANU, O. XVIII, 204. Năvoadele și oriile erau întinse la vînt, pe pari strîmbi de salcie, ca să se usuce. id. ib. 231. Se vînează peștele cu oriile pe la Dunăre. H I 138, cf. II 281, III 309, 320, VII 358, 483, XII 117.

— Pronunțat: -ri-e. — Pl.: orii și (neobișnuit) orie (PAMFILE, C. 48). — Și: (rar) hōrie s. f. ANTIPA, P. 70, 432, 442, SCRIBAN, D.

— Etimologia necunoscută.

ORIENT s. n. (În opoziție cu occident) Unul dintre cele patru puncte cardinale, situat în direcția în care răsare soarele; răsărit, est; p. ext. spațiul geografic din răsăritul Europei; nume generic pentru țările sau popoarele din acest spațiu. Cf. SĂULESCU, I. 27/13, AR (1834), 61, LAURIAN, M. IV, 201/18, STAMATI, D. Dogma zisă a orientului. RUSSO, S. 25, cf. ARISTIA, PLUT. Locul meu e orientul, sferă mult strălucitoare. NEGRUZZI, S. II, 130. Sînt șase ceasuri dimineța . . . În sfîrșit, Aurora cu degetele ei de roză a deschis porțile orientului. CARAGIALE, O. II, 137. Din orientul plin de soare . . . N-a mai sosit în port, de-azi noapte, Nimic. MINULESCU, V. 137.

— Pronunțat: -ri-ent.

— Din fr. orient, lat. oriens, -ntis, germ. Orient.

ORIENTĂ vb. I. 1. Refl. A ști încotro să se îndrepte (în raport cu punctele cardinale sau cu alte puncte de reper) pentru a ajunge la destinație; a recunoaște, a stabili direcția, a găsi drumul. Cf. I. IONESCU, V. 29, STAMATI, D., POLIZU, DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W. Cum nu fusese de mult la baie . . . , nu se mai știa orienta. AGÎRBICEANU, A. 397. Căută să se

orienteze, dar o beznă atât de deasă acoperea lumea, că ochii lui nu puteau desluși nici o nuanță în negrul înăbușitor. REBREANU, P. S. 83. *N-au chibrituri, n-au busolă, deci trebuie să știe să producă singuri focul și să se orienteze.* SADOVEANU, O. IX, 165. [Bufnița] de cum orbescăiește prin besne. *Se orientează foarte lesne.* V. ROM. octombrie 1954, 160. ♦ A găsi, a descoperi (datorită cunoașterii unor fapte) calea cea mai bună de urmat într-o împrejurare oarecare, atitudinea cea mai potrivită, soluția cea mai justă. Cf. POLIZU, ȘĂINEANU. *Bietul zețar nu s-a prea orientat în așezarea literelor.* MAIORESCU, CR. II, 23. *La urma urmelor — tot cu dînsa trebuia să se pună la cale. Dar deocamdată avea să se orienteze.* SLAVICI, N. II, 296. *Se știa orienta asupra chestiilor la ordinea zilei.* AGÎRBICEANU, A. 210. *Jucătorii așteptau să vadă ce joacă el, ca să se orienteze.* CAMIL PETRESCU, U. N. 51. *Marxism-leninismul înarmează partidele comuniste... cu capacitatea de a se orienta în diferitele situații.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2714. *Mă orientez greu în tot vălmășagul ăsta de probleme.* V. ROM. aprilie 1954, 32.

2. T r a n z. A arăta cuiwa drumul, a îndrepta pe cineva într-o anumită direcție. Cf. POLIZU, BARCIANU. *Nu găsi nimic care să-l orienteze iar pe drumurile Podenilor.* MIHALE, O. 282. ♦ A așeza pe cineva sau ceva într-o anumită poziție sau direcție față de punctele cardinale. *Clădirea este orientată spre răsărit.* ♦ A imprima o anumită linie de evoluție; a îndruma, a dirija pe cineva sau ceva. „*Îndrumătorul cultural*“... are menirea de a orienta spre o muncă sistematică și organizată activitatea culturală. CONTEMP. 1951, nr. 223, 2/1. *Discursuri hotărîtoare... menite să orienteze milioanele de oameni, îndemnîndu-le să meargă mai departe.* BOGZA, C. O. 148. *În epoca aceasta Ibrăileanu exercita — îmi dau sama — o presiune delicată și fină asupra mea, orientîndu-mă.* SADOVEANU, E. 180. ♦ R e f l. (Cu determinări introduse prin prep. „după“) A se conduce, a se călăuzi. *Ortografia nu trebuie să se orienteze după particularitățile personale [de pronunțare].* CV 1949, nr. 6, 36. ♦ R e f l. A manifesta preferință pentru cineva sau pentru ceva, a-și îndrepta preocupările spre cineva sau spre ceva. *Alecsandri se orientează, mai ales, spre literatura populară.* CV 1949, nr. 6, 12. *Rebreanu se orientează către o literatură realistă.* V. ROM. noiembrie 1953, 282. *S-a orientat spre acele teme care să-i permită realizarea unui larg schimb de experiență.* GI 1961, nr. 637, 4/5.

— Pronunțat: -ri-en-. — Prez. ind.: orientez.
— Din fr. orienter.

ORIENTĂBIL, -Ă adj. Care poate fi condus, care poate fi orientat după cineva. *Rămase cu convingerea și mai întărită că femeia e... orientabilă după bărbat.* CĂLINESCU, E. O. II, 19.

— Pronunțat: -ri-en-. — Pl.: orientabili, -e.
— Orienta + suf. -(a)bil.

ORIENTĂL, -Ă adj. (În opoziție cu occidental) Care ține de regiunea răsăriteană a Europei, propriu, caracteristic orientului; referitor la orient; din sau de la răsărit; răsăritean, estic; p. restr. turcesc. Cf. DIARIU (1817), 107/17. *Dragomanii... în port oriental (turcesc).* AR (1829), 71¹/20. *Acesta este un obicei oriental.* CR (1829), 313¹/4. *Emisfera orientală.* ELEM. G. 17/14; cf. STAMATI, D. *Toate darurile firei sînt în zona orientală!* NEGRUZZI, S. II, 130. *Făcînd cîteva complimente orientale, dete banului un plic sigilat.* FILIMON, O. I, 105. *Declinațiunea este numită orientală cînd polul austral al magnetului este la răsăritul meridianului geografic.* PONI, F. 244. *Porni spre Constantinopol, pentru a-și relua... studiile orientale.* IORGA, L. I, 331. *Ne-am întîlnit o dată doar în fața unui mic bazar Dintr-un oraș oriental.* MINULESCU, VERS. 349. *Frumusețe orientală.* GALACTION, O. 106. *Aceleași și iar aceleași note lungi, chinuitoare, ale unei melodii orientale.* BART, S. M. 21. *Topaz oriental.* CANTUNIARI, L. M. 118. *Napoleon... nu neglija nici un element susceptibil de a servi politica sa orientală.* OȚETEA, T. V. 117. *Avea în el ceva asemănător covorului din basmul oriental, care-l făcea să se miște ușor în timp și-n spațiu.* SADOVEANU, O. IX, 140. *Se învăluisse ca într-o fumegare subțire de miresme orientale.* VORNIC, P. 141. *Trăsături fonetice ale graiurilor sud-slave de tip oriental.* CL 1957, nr. 1, 36. ♦ (Substantivat) Persoană care face parte din populația de bază a unei țări din orient; p. restr. turc; (la pl.) popoarele din orient. Cf. BARASCH, I. 111/6. *Orientalii (turci) favoriză încă înmulțirea vrăbiilor.* ISIS (1859), 15²/28, cf. ȘĂINEANU. *Se așază pe nisip... încrucișînd picioarele ca orientalii.* C. PETRESCU, I. II, 257, cf. SADOVEANU, O. IX, 277.

— Pronunțat: -ri-en-. — Pl.: orientali, -e. — Și: (neobișnuit) orientăl s. m.

— Din lat. orientalis, fr. oriental.

ORIENTALICESC, -EĂSCĂ adj. (Învechit, neobișnuit) Oriental. *Orientaliceștile istorii ale grecilor.* MOLNAR, I. 176/11.

— Pronunțat: -ri-en-. — Pl.: orientalicești.

— Oriental + suf. -icesc, cf. lat. orientalis, -e, germ. orientalisch.

ORIENTALÍSM s. n. 1. Ceea ce caracterizează pe orientali; moravurile, mentalitatea, felul de a fi al orientalilor. *Combi-nația ridicolă de orientalism și civilizație europeană.* IBRĂILEANU, SP. CR. 109. ♦ (Neobișnuit) Ceea ce se referă la orient și la orientali. *A inaugurat genul orientalismului literar cu amintiri din Africa.* RALEA, S. T. I, 107.

2. (Rar) Orientalistică. Cf. ȘĂINEANU, SCRIBAN, D.

— Pronunțat: *-ri-en-*.

— Din fr. *orientalisme*.

ORIENTALÍST s. m. Specialist în orientalistă. Cf. DDRF, ȘĂINEANU, ALEXI, W. *Cantemir, un orientalist, utilizează... pe Saadi*. IORGA, L. I, 280. *Mergând la pas alături de arhitect, orientalistul începu a se dezmetici*. CĂLINESCU, S. 213.

— Pronunțat: *-ri-en-*. — Pl.: *orientaliști*.

— Din fr. *orientaliste*.

ORIENTALÍSTICĂ s. f. Grup de discipline care se ocupă cu studiul istoriei, limbilor și culturii spirituale și materiale a popoarelor orientale. Cf. L. ROM. 1953, nr. 1, 17.

— Pronunțat: *-ri-en-*.

— Din germ. *Orientalistik*.

ORIENTĂRE s. f. Acțiunea de a (s e) *orienta* și rezultatul ei.

1. Determinare, recunoaștere a poziției cuiva în raport cu cele patru puncte cardinale; găsire a direcției de urmat pentru a ajunge la destinație. Cf. *orienta* (1). Cf. POLIZU, BARCIANU, ALEXI, W. *Pierdusem cu desăvârșire simțul de orientare*. SANDU-ALDEA, A. M. 111. ♦ Fig. *Conu Dumitrachi, ducându-și degetul la frunte, ... caută în datele marilor evenimente istorice pe care le-a apucat d-sa un punct de orientare cronologică*. VLAHUȚĂ, O. A. 473. ♦ Posibilitatea de a găsi (pe baza anumitor cunoștințe) calea cea mai bună de urmat într-o împrejurare oarecare, atitudinea cea mai potrivită, soluția cea mai justă. *Cu dezvoltarea planurilor cincinale și ordonarea treptată a vieții în lumea nouă, pornea și literatura să-și caute punctele de orientare*. SADOVEANU, E. 184. *Arbitrul trebuie să aibă o justă și rapidă orientare în cele mai diferite și neprevăzute situații ce se pot crea pe teren*. SCINTEIA, 1953, nr. 2 681. *Orientarea științifică generală în diferitele discipline are o deosebită însemnătate*. LUPȚA DE CLASĂ, 1953, nr. 3—4, 57.

2. Poziția unui obiect față de punctele cardinale sau față de alte puncte de reper; p. e x t. direcție, sens. Cf. POLIZU, ȘĂINEANU, BARCIANU. *Petar Dușan schimbă orientarea și barca începu să fie largul*. GALACTION, O. 198. ♦ Îndreptare, îndrumare; tendință, înclinare. Cf. POLIZU, YGREC, M. N. *Se vede în compunerea programului o orientare înspre științele juridice*. CĂLINESCU, E. 237. *Asigură orientarea justă a scriitorului spre oglindirea veridică a conflictelor și eroilor din viață*. CONTEMP. 1952, nr. 27, 2/2. *Strâns legată de partinitate, de zugrăvirea eroului comunist, este ... orientarea tematică a scriitorului*. V. ROM. ianuarie 1957, 24. ♦ Convingere, concepție. *Congresul popoarelor pentru apărarea păcii va reuni oameni de toate orientările*. SCINTEIA, 1952, nr. 2 394.

— Pronunțat: *-ri-en-*. — Pl.: *orientări*.

— V. *orienta*.

ORIENTĂT, -Ă adj. 1. Care a recunoscut locul unde se află, care știe ce direcție are de urmat pentru a ajunge la destinație. *Otilia i se păru lui Felix orientată*. CĂLINESCU, E. O. I, 80. ♦ Pus la curent, informat. *Sint deplin orientați precum în starea în care se află [mișcărilor culturale] așa și direcțiunea în care au să meargă mai departe*. SBIERA, F. S. 372. *Noul ministru, de-abia orientat asupra situației, o expune Camerei fără cruțare*. MAIORESCU, D. I, 529.

2. (Mat.) Îndreptat spre o anumită direcție. *Un astfel de segment pe care se deosebesc două sensuri de parcurs se numește un segment orientat*. TRIGONOM. 78.

— Pronunțat: *-ri-en-*. — Pl.: *orientați, -te*.

— V. *orienta*.

ORIENTATIV, -Ă adj. (Rar) Care orientează, care informează; informativ. *Înainte de a se cere întreprinderilor să întocmească planul de aprovizionare, să le dea câteva cifre orientative asupra producției din perioada ce urmează a fi planificată*. SCINTEIA, 1960, nr. 4 849.

— Pronunțat: *-ri-en-*. — Pl.: *orientativi, -e*.

— De la *orienta*.

ORIENTATÓR, -OÁRE adj. (Rar; în forma *orientător*) Care indică direcția, care orientează (1). *Locul acestor inscripții orientătoare e sau la intrarea, sau la ieșirea dintr-o localitate*. PUȘCARIU, L. R. I, 169.

— Pronunțat: *-ri-en-*. — Pl.: *orientatori, -oare*.

— Și: *orientător, -oare* adj.

— *Orienta* + suf. *-tor*.

ORIENTĂȚIE s. f. (Învechit, rar) 1. Orientare (1). Cf. SCRIBAN, D.

2. Orientare (2). *E un om cu păreri proprii, cu sentimente bine definite, cu o orientăție politică*. IORGA, L. II, 91.

— Pronunțat: *-ri-en-*. — Pl.: *orientății*. — Și: *orientățiu* (pronunțat: *-ți-u-*) s. f. SCRIBAN, D.

— Din fr. *orientation*.

ORIENTĂȚIUNE s. f. v. *orientăție*.

ORIENTĂTOR, -OÁRE adj. v. *orientator*.

ORIER s. m. (Rar) Pescar care pescuiește cu *oria*. *Orierii de la Prut*. ANTIPA, P. 439.

— Pronunțat: *-ri-er-*. — Pl.: *orieri*. — Și: *horiér* s. m. SCRIBAN, D.

— *Orie* + suf. *-ar*.

ORIFÍCIU s. n. Deschizătură prin care o cavitate comunică cu exteriorul sau cu o altă cavitate. Cf. NEGULICI. *Iese afară printr-un orificiu circular*. DRĂGHICEANU, C. 20, cf. ȘĂINEANU,

DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W. *Răcirea... se face aducînd apa, sub formă de ploaie, prin anumite conducte, prevăzute cu mai multe orificii.* IOANOVICI, TEHN. 144. *Între orificiul (d) și extremitatea fusului trebuie să fie o distanță suficientă.* IONESCU-MUSCEL, TES. 445. *Un sînge apos și rece se prelinse printr-un orificiu.* CĂLINESCU, C. O. 11. *Le azvîrle apoi [pietrele] afară prin alte nenumărate orificii.* BOGZA, C. O. 255.

— Pronunțat: -fi-ciu. — Pl.: orificii.

— Din fr. orifice, lat. orificium.

ORIGHINĂL, -Ă adj. v. original.

ORIGHINĂLNIC, -Ă adj. (Învechit, rar) Original (1). *Afară de adăogire sau scădere urmată cu slova giosului iscălit, alti osăbiri din orighinalnica tipărire nu să mai află (a. 1833).* CAT. MAN. I, 339, cf. BULETIN, F. (1833), 154¹/₆.

— Pl.: orighinalnici, -ce.

— Din rus. оригинальный.

ORÍGHINE s. f. v. origine.

ORÍGIN subst. v. origine.

ORIGINAL, -Ă adj. 1. (Despre acte, documente, opere literare și artistice; adesea substantivat, n.) Care constituie înțiuile exemplar, care a servit sau poate servi pentru copii sau reproducere; care a fost produs pentru înția oară într-o anumită formă. V. a u t e n t i c. *Să să dea acea carte oriunde s-ar afla, adecă cea orighinal[ă] să aibă a nu să prinde în samă (a. 1761).* IORGA, S. D. XII, 74. *Originalul (isvodul) nu l-am văzut cu ochii mei.* ȘINCAI, HR. I, 266/37. *Dar eu spre dovadă... alătorez copie tălmăcită după orighinalul cel mai vechiu a aceștii casă (a. 1813).* BUL. COM. IST. IV, 88. *Aduce limba noastră la orighinalul ei cel adevărat.* ȚICHINDEAL, S. XV /9. *Iliada lui Omir... este prescrișă după orighinalul cel mai vechiu.* GOLESCU, I, 115. *Copia această posleduindu-se din cuvînt în cuvînt, și fiind întocmai cu orighinalul, s-au adiverit (a. 1829).* URICARIUL, VII, 52. *Întocmai după orighinal (a. 1833).* DOC. EC. 527. *Putea schimba portretu ăla cu originalu meu.* FLORESCU, G. 34/6, cf. STAMATI, D. *Păstrez originalele tuturor actelor ce voi publica aci.* GHICA, A. 6. *Trebuie studiată în test și-n contest, cunoscîndu-se într-un mod filologic limba originalului.* HASDEU, I. C. I, IX. *Pentru conformitate cu originalu (a. 1876).* MAIORESCU, D. II, 34. *De pe orighinalul din Arhiva Mitropoliei (sec. XIX).* CAT. MAN. I, 1. *Nu sînt traduceri, ci produceri originale.* D. ZAMFIRESCU, V. 7. 63. *Copiile... sînt în număr de 18, dintre cari patru cuprînd redacțiunea originală.* BUL. COM. IST. II, 103. *S-a bătut: originalul pe alb, și trei copii pe trei foiețe de trei culori diferite.* BARANGA, I. 204. ◇

L o c. a d j. și a d v. În original = în forma primitivă, necopiat; în limba în care a fost scris, netradus. *Scrisoarea... trebuia să rămînă în original în arhivul vlădicesc din Blaj.* ȘINCAI, HR. III, 231/35. *Nu o am dat a se ceti în orighinal.* MAIOR, I. B. 339/4. *Să să trimiță... polițiile acelea în orighinal (a. 1811).* DOC. EC. 87. *Întărit în original de către contele... CR (1829), 294¹/₁₉.* *Alături în orighinal acturile cercetărilor ce s-au făcut (a. 1835).* DOC. EC. 579. *Această tragedie atît de frumoasă și în original și în traducție.* GTN (1835), 20¹/₂₂. *Mulți din noi, cunoscînd de aproape limba grecilor cea veche, au gustat d-a dreptul și curat toate frumusețile autorilor ei chiar în original.* HELIADE, O. II, 33. *Îți trimit chiar scrisoarea în original.* GHICA, A. 155. *Eminescu citea în original pe clasicii antici.* VLAHUȚĂ, O. A. 239. ♦ *Autentic. Eu sînt născut la Iași, la 6 septembrie 1817, după cum rezultă din însemnarea originală scrisă de tatăl meu.* KOGĂLNICEANU, S. A. 189.

2. (Despre idei, teorii, opere etc.) Care este propriu unei persoane sau unui autor; personal, neimitat după altcineva; nou, inedit. *Una [tragedie] orighinală.* AR (1829), 19²/₄₁. *Ideea acestui june pîrîndu-mi originală și nimerită, o împărtășesc.* NEGRUZZI, S. I, 199. *Lucrarea d-lui Caragiale este originală.* MAIORESCU, CR. II, 172. *Să cercetăm acum acele vederi critice, cari sînt individuale, originale.* GHEREA, ST. CR. II, 262. *Cronica noastră tratînd acest răstimp, independent de izvoarele cunoscute, constituie o contribuție originală foarte însemnată.* BUL. COM. IST. II, 28. *Cea mai originală manieră de a trata fabulosul se dezvăluie în „Povestea lui Stan Pățitul”.* CĂLINESCU, I. C. 298. *Literatura noastră populară are ceva al său propriu, deosebit de al altor neamuri, și asta este îndestulător ca să poată porni de la ea o literatură cultă originală.* SADOVEANU, E. 12. ◇ (Adverbial) *Asupra problemelor pe care le discută și le rezolvă totdeauna original, cugetătorul se gîndise o viață întreagă.* IORGA, L. II, 247. ♦ (Despre artiști, scriitori, oameni de știință) Care creează ceva nou, personal, fără a folosi un model. *Poeții cei originali.* FL (1838), 5²/₁₆. *Cînd un poet simte adînc dragostea și o poate întrupa în forme desăvîrșite poetice, atunci el va fi original.* GHEREA, ST. CR. I, 148. *Eminescu... este original și în rimă.* IBRĂILEANU, S. L. 169. *Acest scriitor... era un spirit de o inteligență neînvinșă; era un causeur original, fin și fermecător.* SADOVEANU, E. 144. *Povestitorul nu poate să-și închipuie o lume mai complicată decît aceea din Humulești, dar pe aceasta o înfățișează în chip original pentru o poveste.* CĂLINESCU, I. C. 305. *Un artist original sfarmă limitele unui gen, mai dinainte precis.* RALEA, S. T. I, 68. ◇ (Substantivat) *Un poet... poate ca imitator să aibă tot atîta merit ca și un original.* BOLINTINEANU, O. 358. ♦ (Substantivat, n.) Persoană sau obiect care a servit sau ar putea

servi drept model pentru o operă de artă. Un portret... care, indiferent de gradul de asemănare cu originalul, dovedea un talent încercat. VLAHUȚĂ, ap. CADE, cf. ȘĂINEANU. *Originalul și acest portret al lui S. aseamănă-ntr-atîta, ca-n zilele de vară Lumina cea din peșteri cu cea de dinafară.* COȘBUC, s. 143.

3. Care iese din comun, neobișnuit; ciudat, bizar. *Originala dispoziție a minței.* MAN. ÎNV. 140/15. *O gazetă cu totul originală.* CR (1829), 262²/23; cf. VALIAN, v. *Grierii și broatecii din iarbă făceau o muzică — originală.* NEGRUZZI, s. I, 100. *Forma arhitectonică și alte amărunte originale ale acestui locaș.* FILIMON, o. I, 108. *Dar astfel precum este: bizar și criminal, Neron e încercarea de-a fi original.* MACEDONSKI, o. I, 107. *Originalul personaj a fost prevenitor... cu doamnele.* IBRĂILEANU, A. 152. ◇ (Substantivat) *Era pentru mulți un original.* RUSSO, s. 27. *De o statură microscopică... și de o constituție foarte delicată, era un original de frunte.* NEGRUZZI, s. I, 206. *Ești un sălbatic și un original.* HOGAȘ, M. N. 22, cf. 233.

4. (Rar, prin confuzie) Originar (1). Cf. POLIZU, ȘĂINEANU, BĂRCIANU, ALEXI, W. *Toate șesurile acestea însă, fie mai vechi, fie mai noi, fie zidite de mare, de riuri ori de vînturi, sînt oarecum șesuri originale, întrucît de la început acești agenți prin firea lor așezaseră încetul pe încetul păturile cîmpiei în chip orizontal.* MEHEDINȚI, G. F. 133. *A făcut foarte rău că și-a părăsit portul original.* AGÎRBICEANU, A. 211, cf. SCRIBAN, D.

5. (Rar, prin confuzie) Originar (2). *Caragiani, original din Macedonia, ... ne-a dat o admirabilă traducțiune a Odyseei de Omer.* MACEDONSKI, o. IV, 27.

— Pl.: *originali*, -e. — Și: (invechit) *originăl*, -ă adj.

— Din lat. *originalis*, -e, fr. *original*, rus. *оригиналь*.

ORIGINALITĂȚE s. f. 1. Însușirea de a fi original (2); fel particular de a fi. *Pentru originalitatea sa, ne grăbim a... face cunoscută [poema].* CR (1830), 152²/23, cf. MN (1836), 19. *Dacă vom călca sănătos și după logică vom avea limbă și literatură precum și originalitatea noastră.* RUSSO, s. 97. *Originalitatea satirei latine.* ROM. LIT. 42²/41. *Un om foarte cunoscut pe timpii aceia prin spiritul său satiric și plin de originalitate.* FILIMON, o. I, 179. *Au un caracter de originalitate locală, fiind niște tablouri ale epocii de la 1840.* ALECSANDRI, ap. RUSSO, s. 363. *Mult discutata originalitate a poetului.* MAIORESCU, CR. I, 39. *A doua zi după ce a ieșit o carte cu intenții de originalitate, avangarda criticilor se pune-n marș.* VLAHUȚĂ, o. A. 210. *Strălucește printr-o originalitate fără seamăn în literatura română.* DEMETRESCU, o. 161. *Originalitatea culturală a Ardealului.* IORGA, L. R. XCIX. *Ca apărători ai*

originalității limbii și literaturii, tot la popor... trebuiau să se adreseze. IBRĂILEANU, SP. CR. 94. *Să-și poată dezvolta originalitatea-i poetică, plotonierul major avea nevoie sau de un însemnat număr de pahare de vin, sau de entuziasmul miniei.* SADOVEANU, o. XVII, 219. *Ca produs al vieții întregului popor român, ... limba noastră posedă o originalitate bine precizată.* IORDAN, L. R. 28. *Arta populară, unul din izvoarele nesecate ale afirmării originalității noastre ca națiune.* CONTEMP. 1953, nr. 329, 4/1. *Valoarea acestor creații stă în originalitatea lor.* s. ianuarie 1960, 43.

2. Faptă originală (3); ciudățenie, bizarerie, extravagantă. Cf. VALIAN, v. *Barba tunsă se socotea de un model al originalității.* CALENDAR (1850), 67. *Autorului nu i-ar fi fost drag a se face cunoscut prin originalitate mai mult decît prin simplitate.* NEGRUZZI, s. I, 255, cf. ȘĂINEANU.

— Pl.: *originalități*.

— Din fr. *originalité*.

ORIGINĂR, -Ă adj. 1. În forma de la început, de origine (1); inițial. *Mai toate monumentele antice și-au pierdut numele și destinația străveche originară, potrivit-se timpului de față.* CODRU-DRĂGUȘANU, C. 37, cf. NEGULICI. *Principul originar al statului moldovan.* ROM. LIT. 399²/1. *Idee în modul ei originariu.* MAIORESCU, CR. I, 138. *Proprietarul originar nu poate să ia lucrul înapoi decît întorcînd posesorului prețul ce l-a costat.* HAMANGIU, C. C. 486. *Figurile de stil, care există și în limba de toate zilele, ... nu mai sînt simțite astfel, din pricină că și-au pierdut caracterul figurat originar.* IORDAN, STIL. 14. *-o r a și-a păstrat... în românește valoarea ei originară de indicator al pluralului.* LL I, 107. *Diaconul sau colaboratorii săi ar fi înlocuit, la locul potrivit din text, cuvinte sau expresii din versiunea originară.* CL 1957, 56. *Confruntare cu realitatea originară.* BENIUȚ, M. C. I, 186.

2. (De obicei urmat de determinări introduse prin prep. „din“) Care este de loc din..., care se trage din..., care își are obîrșia în... *Pretind a fi adevărați urmași ai Cantacuzinilor originari din Ploiești.* BOLINTINEANU, o. 251, cf. ȘĂINEANU, ALEXI, W. *Printr-o absurditate zadarnic corectată, crizantemele sînt din ziua aceea, pentru mine, originare din Japonia.* GALACTION, o. 324. *E originar din părțile Mehedinților.* SAHIA, N. 95. *În deceniile trecute se luase obiceiul ca tinerii să-și zică între ei cu numele localității de unde erau originari.* GRAUR, N. P. 93.

— Pl.: *originari*, -e. — Și: (invechit, rar) *originăriu* adj.

— Din fr. *originare*, lat. *originarius*, -a, -um.

ORIGINĂRIU adj. v. *originar*.

ORIGINĂ s. f. v. origine.

ORIGINE s. f. 1. Punct de plecare pentru formarea unui lucru sau a unui fenomen; început, proveniență; izvor, obârșie. *Se stinge origina lor.* EPISCUPESCU, O. I. 41/23. *Origina unui norod.* HELIADE, PARALELISM, 50/3. *Asupra orighinei acestei științe.* FABIAN-BOB, G. 4/21. *Origina acestor adunări izvorăște din municipalitățile romane.* BĂLCESCU, M. V. 9. *Originea (izvorul) căldurei.* BARASCH, I. N. 14/21. *Asta e o schiță asupra originii și a limbii Țiganilor.* NEGRUZZI, S. I, 223. *Mărețul turn, trist martur l-al nostru trist apus, ș-a cărui origină în veacuri s-a răpus.* ALEXANDRESCU, O. I, 67. *Voi lua cestiunea la originea ei (a. 1865).* URICARIUL, X, 372, cf. HASDEU, I. C. XI. *Li spuse... apoi despre originea românilor, cum și de cine au fost ei aduși pe aceste locuri.* CREANGĂ, A. 164, cf. SEVERIN, S. 53, SCRIBAN, D. *Originea toponimicelor pur slave din limba noastră variază după regiuni.* IORDAN, N. L. 57. *Numeroase adverbe sînt, prin natura lor și la origine, alte părți de vorbire.* id. L. R. 469. *Pentru a rezolva problema originii vieții, trebuie cunoscute etapele de dezvoltare a materiei.* B. DARW. 143. *Limba este un fenomen social prin originea ei, prin dependența ei de societate și prin funcția ei.* GRAUR, I. L. 23. ◇ L o c. a d j. **De origine** = a) de proveniență; de natură. *Substanțe de origin organic.* MARIN, PR. I, 149/24. *Constatăm..., așa cum era de așteptat, că majoritatea cuvintelor din fondul nostru principal este de origine latină.* GRAUR, F. L. 61. *Actualul nume de Carpați este un nume de origine savantă și nu populară.* MG I, 76; b) originar. *Țesuturile de origine sînt situate acolo unde are loc creșterea organelor plantei.* BOTANICA, 13. *Apele i se vor mări prin simpla lor depărtare de locul de origină, înmulțindu-se parcă din ele însele, cu cît înaintează în lume.* BOGZA, C. O. 89. ◇ E x p r. (Învechit, rar) **A da origine** = a da naștere; a crea, a produce. *Indignație, la care abuzurile, singure abuzurile guvernului, au dat origină* (a. 1848). URICARIUL, X, 19.

2. Apartenență prin naștere la o anumită familie, grup social, națiune. *Ș-ar fi tăgăduit pe cît se poate orighinea (vița).* AR (1832), 290, cf. STAMATI, D. *Scut apărător împotriva clevetitorilor originii sale.* NEGRUZZI, S. I, 200. *Să cunoască coborîtorii ei originea familiei lor.* LĂCUSTEANU, A. 8. *Dovezi... legate însă de originea până acum obscură.* EMINESCU, N. 77. *Numai privindul îi simțea origina franceză.* TEODOREANU, M. U. 38. *Originea familiei lui e ardelenescă, cel puțin după mamă.* SADOVEANU, E. 92. ◇ L o c. a d j. **De origine** = de obârșie; de baștină; de neam; (determinat de un nume etnic) de naționalitate. *Boierii erau slujbașii țării... ei nu formau o clasă nobiliară ca în Europa, n-aveau nobilimea feudală, de concuistă,*

de origină. BĂLCESCU, M. V. 10. *Un celebru diplomat, francez de origină.* HASDEU, I. V. 257. *O, te-admir, progenitură de origine romană!* EMINESCU, O. I, 151.

3. (Mat.) Punct pe o linie, pe o suprafață sau în spațiu, de la care se măsoară coordonatele celorlalte puncte. *Pentru a determina pe deplin pozițiunea punctului M, va mai trebui a ști dacă el se află la dreapta sau la stînga originii.* CULIANU, A. 8, cf. LTR², DER.

— Pl.: *originii*. — Gen.-dat. sg.: *originii, originii*. — Și: **origină** (accentuat și *origină* BUL. FIL. XI—XII, 511), (învechit) **orighine** s. f.; **origin** subst.

— Din lat. **origo**, -inis, fr. **origine**.

ORÎNDE adv. v. oriunde.

ORÎNCĂTRÓ adv. v. oriincotro.

ORÎNCOTRÓ adv. Indiferent în ce parte, în orice direcție, încotro vrei. *Iaste muiarea datoare să îmble după bărbat oriîncotro va merge.* PRUV. 167. *Oriîncotro te întorci, el tot aceea păzește* (a. 1670). GCR I, 200/20. *Ce deșărt se arată, oriîncotro privești!* ALEXANDRESCU, O. I, 117. *Privitorii, cu căciulele în mîină, îi urau drum bun, oriîncotro s-a întoarce.* CREANGĂ, P. 307, cf. SĂGHINESCU, V. 62.

— Și: (învechit) **oriînceătró** adv.

— **Ori + încotro**.

ORÎNJI s. m. pl. v. ogrinji¹.

ORIÓCI s. m. pl. v. uruioc.

ORIONTÁL s. m. v. oriental.

ORIPILÁ vb. I. T r a n z. (Franțuzism rar) A înfiora, a îngrozi. Cf. DN. ◇ F i g. A scoate (pe cineva) din răbdări; a indispune peste măsură, a supăra. *Vremea asta mă oripilează, mă face stupid.* CARAGIALE, O. VII, 88. *Un autor care-și citește versurile este ceva care totdeauna oripilează pe ascultători.* ALAS 27 IX 1936, 9/5.

— Prez. ind.: *oripilez*.

— Din fr. **horripiler**.

ORIPILÁNT, -Ă adj. (Franțuzism rar) Înfiorător, îngrozitor. Cf. SCRIBAN, D., DN.

— Pl.: *oripilanți, -te*.

— Din fr. **horripilant**.

ORIPILÁRE s. f. (Rar) Faptul de a oripila; p. e x t. zbîrlirea părului. *Státu puțin în stupoare din cauza izbîturii, apoi mieună lamentabil cu manifestări de oripilare.* CĂLINESCU, S. 560.

— V. **oripila**.

ORIPILAȚIE s. f. (Med.; franțuzism rar) Șoc, reacție nervoasă cauzată de frică, de repulsie, și care dă senzația de zbîrlire a părului. Cf. DN.

— Din fr. *horripilation*.

ORIȘICĂRE pron. nehot. Oricare. *Orișicare pentru sineși are ochi de părtinire.* CONACHI, P. 287. *Din real ieșit afară nu mai ești ca orișicare.* MACEDONSKI, O. I, 29, cf. PHILIPPIDE, P. 103, TDRG. *Acest iaz . . . nu era un iaz ca orișicare.* GALACTION, O. 44, ◇ (Adjectival) *Și cît de viu s-aprinde el În orișicare sară, Spre umbra negrului castel Cînd ea o să-i apară.* EMINESCU, O. I, 168. *Cam surprins, preotul se uită ca la orișicare necunoscut și ridică din umeri.* V. ROM. martie 1955, 195. ◆ (Regional) Fiecare. Cf. ALR I 296/136, 194, 243, 388, ALR II 3 094/334.

— Gen.-dat. sg.: (m.) *orișicăruia*, (f.) *orișicărăia*; pl.: *orișicărora*; (cu valoare adjectivală) sg.: (m.) *orișicărui*, (f.) *orișicărei*; pl. *orișicărora*.

— Ori + și + care.

ORIȘICĂ pron. nehot. Orice. Cf. PHILIPPIDE, P. 103. *Eu vă lucrez orișice.* SADOVEANU, P. M. 203. *Intr-adevăr, în 45 de zile se poate întîmpla orișice.* ARGHEZI, C. J. 10. ◇ (Adjectival) *Dacă în patrie prosperează orișice feliu de așazămint folositoriu, . . . nu se cuvine a mulțami decît . . . guvernului* (a. 1851). URICARIUL, XIII, 342. *Intunericul te-adună mai mult decît orișice carte și orișice lumină.* TEODOREANU, M. II, 190, cf. ALR II 3 009/76, 105. *Io sînt rece Brumărel, De pic sara pe răcoare; Vestejesc orișice floare!* BALADE, III, 152, cf. ZANNE, P. II, 502. ◇ (Popular, cu intercalarea unei prepoziții) *Tu ești, brade, clenguros și la trup ești nodoros, Iară eu sînt lemn de treabă, Ori și pe ce om întreabă.* JARNIK-BİRSEANU, D. 508.

— Ori + și + ce.

ORIȘICINE pron. nehot. Oricine. *Nu prea crede dumneata pe meșteșugar, că-i este indiferentă judecata orișicui.* CARAGIALE, O. VII, 135, cf. PHILIPPIDE, P. 103, TDRG, CADE. *Mai mult ca orișicine, îmi pare c-am greșit.* BACOVIA, O. 84. *Și orișicine poate să-l cunoască . . . Că umblă mut și surd și gură-cască.* ARGHEZI, S. P. 132. *Umbla fără hodină . . . Prin munții silhului, În casa orișicui.* BENIUC, V. 155. *S-adaste la mormîntu-i azi poate orișicine.* JEBELEANU, V. A. 62. ◇ (Popular, cu intercalarea unei prepoziții) *Să nu crezi că, ia, mă las indemnat ori și de cine* (Mircești — Pașcani). ALR II 3 095/537.

— Gen.-dat.: *orișicui*.

— Ori + și + cine.

ORIȘICÎND adv. Oricînd. *Amoriul, orișicînd binevoiește, Ca un stăpîn, cu durere și ceartă, și miluiește.* CONACHI, P. 87, cf. 191. *Să*

știi că de azi înainte ești omul meu și la domnie ți-i deschisă ușa orișicînd. CREANGĂ, A. 20.

— Ori + și + cînd.

ORIȘICÎT¹ adv. (Adesea cu valoare de conjuncție concesivă) Oricît¹. Cf. CADE. *Fetelor, nevoilor, Orișicît vă țineți voi, Caută să vă luăm noi.* JARNIK-BİRSEANU, D. 454.

— Ori + și + cît.

ORIȘICÎT², -Ă pron. nehot. Oricît². *Tot nenorocit ar fi fost, dispunînd de orișicîte mijloace.* CARAGIALE, O. III, 9, cf. IORDAN, L. R. 403.

— Pl.: *orișicîți, -te.*

— Ori + și + cît.

ORIȘICÛM adv. Oricum. *Orșicum, fetico, îi răspunse baba, Cînd îl vei supune, altfel merge treaba.* PANN, P. V. I, 55/19, cf. PHILIPPIDE, P. 92, 96, TDRG, ALR II 3 125/76, ib. 3 133/105.

— Și: *orșicûm* adv.

— Ori + și + cum.

ORIȘIÛNDE adv. (Adesea cu valoare de conjuncție, introducînd o propoziție circumstanțială de loc) Oriunde. *Sulița orșiuunde Nu să poate ascunde.* PANN, P. V. I, 29/9. *Orișiuunde s-arăta, Vorbe dulci întîmpina.* ALECSANDRI, P. I, 95, cf. II, 57. *Orișiuunde te-i duce, să fii supusă, blajină și harnică.* CREANGĂ, P. 286. *În cale Ți-am umblat și-n deal, și-n vale, și-orșiuunde te-am știut.* COȘBUC, P. I, 51. *Am împuternicire ca să cer slujitori de orișiuunde, cînd am avea nevoie.* SADOVEANU, O. XIII, 697, cf. IX, 199. *Primejdia te cere și-o cauți orișiuunde Ghicești că te pîndește și bănuie că se-ascunde.* ARGHEZI, C. O. 25. *Oamenii harnici Ți fac stare orișiuunde.* T. POPOVICI, SE. 21. *De te-oi prinde Orișiuunde, Amar te-oi mai socoti și cu capu-mi vei plăti!* BALADE, III, 109.

— Și: *orșiuunde* adv.

— Ori + și + unde.

ORITĂC subst. (Prin Ban.) Otic. ALRM SN I h 17/47. *Și-mi făcui socoteala să iau oritegul și să dau în el . . . ca într-un cîne, să-i crep capul în două.* MAT. DIALECT. I, 16, cf. 25.

— Pl.:? — Și: *oritég* subst.

— Din ser. *oritak*.

ORITÉG subst. v. *oritak*.

ORIÛNDE adv. (Adesea cu valoare de conjuncție, introducînd o propoziție circumstanțială de loc) În orice loc, indiferent unde, pretutindeni. *Muiarea iaste datoare să îmble după bărbat oriunde va merge.* PRAV. 169. *Orunde vrea a merge, în față era* (a. 1775). GCR II, 106/30, cf. LB. *Să zboare oriunde ajutorul lui este de trebuință.* MARCOVICI, D. 14/9. *Mi-au deschis o carieră plăcută, cu care să-mi pot*

dobîndi oriunde o pine dulce. I. IONESCU, C. VII/21. *Orunde vede muiere Parcă îl lipești cu miere.* PANN, P. V. II, 109/5, cf. POLIZU. *Văz că cei puternici oriunde au dreptate.* ALEXANDRESCU, O. I, 217. *Fața ta iubită mi s-arată oriunde.* ALECSANDRI, P. I, 129. *El fără țel se duce Oriunde îi suride un cer senin și dulce.* BOLINTINEANU, O. 227. *Oriunde mergea, avea obicei să-și lege vaca dinapoi a căruței.* CREANGĂ, P. 115, cf. 197. *Nu-i mai întâlnea oriunde i-ar fi căutat.* CARAGIALE, O. II, 254, cf. DDRF, PHILIPPIDE, P. 92, 96, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Trăiește — mergi oriunde soarta Te-ndreaptă.* DENSUSIANU, L. A. 14. *Tuse și plînsul visele scot, Du-te, oriunde, frunză de lut . . .* BACOVIA, O. 121, cf. SCRIBAN, D. *Oriunde apărea în oraș, pe uliță ori în magazine, mulțimea se aduna în jurul ei.* CAMIL PETRESCU, O. III, 162. *Să plecăm? Unde? — Oriunde.* BARANGA, I. 214. *Bondocul, oriunde se va urca, tot bondoc rămîne.* ZANNE, P. II, 503.

— Și: (invechit și popular) **orunde**, (regional) **oriunde** (DR. III, 401, com. din GIRIȘU DE CRIȘ — ORADEA), **oriune** (ALR II/531) adv.

— Ori + unde.

ORIUNE adv. v. **oriunde**.

ORÍZ subst. v. **orez**¹.

ORIZÓN s. n. v. **orizont**.

ORIZÓN s. n. 1. Linie care reprezintă intersecția aparentă a suprafeței pământului cu bolta cerească; parte a cerului sau a pământului pe care o mărginește această linie; zare; p. e x t. cer. Cf. CANTEMIR, IST. 15. *Soarele . . . este supt orizonte.* AMFILOHIE, G. F. 143^v/3. *De la horizontul nostru (adeacă de la linia aceea carea se duce pre acolo pre unde vedem noi preste fața globului pământului).* ȘINCAI, INV. 120. *Se întinde la horizont un nor mare.* CALENDARIU (1814), 82/1. *Supt a Moldovii orizon văzînd mai întăi lumină (a. 1821—1822).* CAT. MAN. I, 71. *S-au arătat . . . pre orizonul (geana) despre miazănoapte o meteoră.* AR (1830), 450²/1. *Soarele se lasă pe orizon.* MARCOVICI, C. 48/18. *Începuse a se lumina de cele întăi raze ale lunei, care răsărea pe orizonul oriental.* ASACHI, S. L. II, 19. *Sta să apună soarele după orizon.* BĂLCESCU, M. V. 120. *Aici p-aste ruine cu mîndre suvenire Privesc cum orizonul se umple de făclii.* ALEXANDRESCU, O. I, 137. *Se puse apoi a contîmpla luna ce se înălța maiestoașă și plină de lumină pe un orizonte de cel mai limpede azur.* FILIMON, O. II, 330. *Orizontul ne încinge Ca un cerc nemărginit.* ALECSANDRI, O. 137. *Umbră lui cea uriașă orizonul îl cuprinde.* EMINESCU, O. I, 142. *Mă uit toată ziua cu ochianul în largul mării, doar voi zări la orizont vaporul care să-mi aducă vreo scrisoare de la matale.* CARAGIALE, O.

VII, 558. *În depărtare, pe linia netedă a orizontului, se profilează, ca moșoroaie de cîrțițe uriașe, movilele.* ODOBESCU, S. III, 15. *Nava se duce, se duce Dincolo de-albastru-orizont.* COȘBUC, P. II, 95. *Din dunga orizontului năvăleau raze roșiatice.* D. ZAMFIRESCU, V. T. 50. *Soarele se coborîse acum sub orizont.* HOGAȘ, DR. I, 46. *Cerul . . . parcă-și afunda marginile în orizont.* REBREANU, R. I, 70. *Un corb încet vine din fund, Tăind orizontul, diametral.* BACOVIA, O. 35. *Bătrîna pădure . . . tăia ca o bară sumbră orizontul satului meu natal.* GALACTION, O. 331. *Soarele se scufunda la orizont în nouri subțiri de purpură.* SADOVEANU, O. XVII, 258. *Pe orizont se iviră niște pete negre.* CĂLINESCU, E. O. I, 106. *Priveau de acolo orizontul larg deschis al zărilor depărtate.* VORNIC, P. 11. *Se înnegurau orizonturile.* V. ROM. august 1954, 20. *Se lăsa seara la orizont.* BARBU, Ș. N. 10. ♦ Fig. *Ochiul cel de obște geanele orizontului peste lumini își sloboade.* CANTEMIR, IST. 296. *Raze de învățătură de atîtea veacuri să refrîng pre orizonul nostru (a. 1829).* URICARIUL, VIII, 107. *Văzu orizonul patriei întunecîndu-să.* ASACHI, S. L. II, 77. *Un orizont întins și glorios se deschidea aspirațiilor naționale.* GHICA, A. 20. *Mîine, poimîine, poate, soarele fericirei Se va arăta vesel pe orizon senin.* ALEXANDRESCU, O. I, 85. *Orizontul politic este departe de a fi senin.* MAIORESCU, D. II, 25. *Răsărea pe orizontul artei naționale o nouă stea.* CARAGIALE, O. I, 7. *Vremea fuge: orizontul roș de foc și roș de sînge Ne anunță . . . timpuri care ne surîd.* MILLE, V. P. 96. *Țăranul, în scrierile sale, formează orizontul albastru, pe care se profilează tipurile grotești ale clasei de sus.* IBRĂILEANU, SP. CR. 148. *Axa întregii lui vieți era întoarsă, definitiv, către alt orizont.* SADOVEANU, O. IX, 123. *Ești un tînar cu viitor . . . Călătorii pe mare, lume necunoscută, orizont larg.* VORNIC, P. 182. ♦ Tur de orizont v. t u r. ♦ Fig. *Întindere, sferă a cunoștințelor, a preocupărilor, a unei activități intelectuale; capacitate de înțelegere, de orientare; perspectivă. Oameni cu ochii deschiși și înaintiți peste orizonul mic al unei gramatici și al unei școli.* RUSSO, S. 66. *Ne-a lătit orisonul nostru de vedere.* BARASCH, M. I, 16/21. *Am fost, precum ți-am mai spus de multe ori, un copil neastîmpărat, sămînță de idiot, vecinic doritor de alte orizonturi.* CARAGIALE, O. VII, 188. *Puterea gîndirii și-a deschis orizonturi din ce în ce mai largi și-n timp și-n spațiu.* VLAHUȚĂ, O. A. II, 227. *Știința deschide imense orizonturi pentru idealuri mărețe.* GHEREA, ST. CR. II, 313. *Sîntem cîțiva tineri . . . care într-o bună seară, sătui de a ne tot oferi privirilor noastre, doritoare de orizonturi noi, mereu aceleași privești, am adoptat colorile spaniole.* PETICĂ, O. 307. *Partidul și guvernul au creat condiții tot mai bune pentru ca specialiștii să fie înarmați cu temeinice cunoștințe profesionale, să-și lărgească orizontul ideologic.* LUPTA DE

CLASĂ, 1953, nr. 8, 35. *Orizontul cultural se întregește cu cel cosmografic și etnografic.* RALEA, S. T. III, 33. *Studiul unei limbi luate aparte nu ne deschide un orizont destul de larg pentru a înțelege problemele limbii.* GRAUR, I. L. 8. *Una din manifestările deosebit de importante ale revoluției culturale este formarea și lărgirea continuă a orizontului științific al oamenilor muncii.* CF 1961, nr. 2, 389.

2. Strat distinct din formația unui sol, care prezintă caracteristicile condițiilor climatologice în care s-a format acel sol. Cf. LTR². *Peste orizontul tufului gros... se așază orizontul argilelor cu sare.* MG I, 130, cf. DER. ♦ Strat sau ansamblu de straturi de aceeași origine, de aceeași vîrstă, din aceeași rocă și avînd aceeași poziție geometrică în cuprinsul unui etaj. Cf. LTR², DER. ♦ Totalitatea lucrărilor de exploatare dintr-o mină, situate în același plan orizontal. *Este încă cu puțință a înainta tăierea [sării] prin alte noi galerii, ce se vor deschide într-un orizon mai înalt (a. 1850).* DOC. EC. 968. *După ce tot coborîm dintr-o galerie în alta, ajungem jos, la „orizont”.* BOGZA, T. 63. *Colectivul de mineri care lucrează la orizontul I al minei Ghelar a dat... minereu peste sarcinile de producție.* ȘCÎNTEIA, 1953, nr. 2744. *La orizontul nouă din sectorul III... se vede c-a ridicat cineva podul.* DAVIDOGLU, M. 33. *Și multe încă nu s-ar întîmpla, Colo, prin orizontul șase sau șapte, Unde noaptea e ziua și amiaza e noapte.* DEȘLIU, G. 46, cf. FRÎNCU-CANDREA, M. 42.

3. (În artele plastice și în teatru) Fundal. DL, DM, cf. DER.

— Pl.: *orizonturi*. — Și: (învechit) *orizón* (accentuat și *orizon* GHEOGRAFIE, 7^v; scris și, rar, *orison*; pl. și, rar, *orizoane* RUSSO, S. 63), *horizón* (CR 1829, 1), *orizónte* (scris și, rar, *orizonte* LM), *horizónte* (ib.), (învechit și regional) *horizónt* s. n.

— Din lat. *horizon*, -tis, ngr. *ὁρίζων*, germ. *Horizont*, it. *orizzonte*, fr. *horizon*.

ORIZONTAL, -Ă adj. (Despre o dreaptă sau un plan, p. ext. despre direcția unei mișcări; în opoziție cu *vertical*) Paralel cu suprafața unui lichid în stare de imobilitate. *Plan horizontal.* ASACHI, G. 50^v. *Prin încrucșișete loviri orizontale (deopotrivă cu fața pămîntului) [cutremurul] amenința de a obori toate în puternicul său curs.* AR (1829), 201²/5, cf. POLIZU. *Oscilări orizontale.* COBÎLCESCU, G. 46/11. *Planul orizontal... trece prin centrul sferei.* CULIANU, C. 9, cf. DDRF, ȘĂINEANU. *Orice direcțiune perpendiculară cu verticala se numește orizontală.* PONI, F. 18. *Am văzut circulația verticală a apelor Mediteranei...; dar tot în Mediterana mai e și o altă circulație, orizontală.* MEHEDINȚI, G. F. 84. *Orizontala față a marelui ocean, pe care se înscriu toate valurile, nu mai înseră nici o vibrație.* ANGHEL, PR. 105. *Mașinile respective poartă*

numele de mașini verticale sau mașini orizontale, după cum sînt așezați cilindrii. SOARE, MAȘ. 211, cf. BOGZA, A. I. 157. ♦ Fig. *Diferențierea limbii la noi nu se făcea... în sens vertical, de sus în jos, ci orizontal, urmînd un curs lin, cu efecte mai puțin pregnante.* PUȘCARIU, L. R. I, 182. ♦ (Substantivat, f.) *Abaterile de la orizontală... se corectează prin pene de fier.* ORBONAȘ, MEC. 122. *Totul e turtit, așezat, contopit în orizontala cîmpiei.* BOGZA, C. O. 385. ♦ (Adverbial) *Înainte scaunului este o a cincilea roată, așezată orizontal.* CR (1829), 262²/16. *Mircea simțea nevoia șpatului, fiindcă o dată trupul așezat orizontal, impresiile se limpezeau.* TEODOREANU, M. II, 278. *Mergem orizontal un fragment de galerie.* BOGZA, T. 62.

— Pl.: *orizontali*, -e. — Și: (învechit) *horizóntál*, -ă adj.

— Din fr. *horizontal*, germ. *horizontal*.

ORIZONTALICÊȘTE adv. (Învechit) În mod orizontal. *Care se întinde horizontalicêște de mai multe ori peste pămînt.* ASACHI, G. 146^v. *Zidite orizontalicêște.* MARÎN, PR. I, 30.

— Și: *horizontalicêște* adv.

— *Orizontal* + suf. -icêște.

ORIZONTALITĂTE s. f. sg. Însușirea de a fi orizontal; poziție, așezare sau direcție orizontală. *Un grad deosebit de orizontalitate.* IC. LUM. (1840), 52²/11. *Au păstrat orizontalitatea primitivă.* COBÎLCESCU, G. 99/17. *La așezarea casei după mutat, mi-am zdrobit piciorul drept... Așa că acumă, îndurerat mai rău decît un poet liric, sînt osîndit la orizontalitate.* CARAGIALE, O. VII, 58. *După așezarea mașinilor pe fundații, trebuie să ne asigurăm de orizontalitatea patului lor.* ORBONAȘ, MEC. 122. *Urzeala trece peste traversa de spate (T), care este menită să păstreze orizontalitatea planului în care va parcurge urzeala.* IONESCU-MUSCEL, TES. 523.

— Din fr. *horizontalité*.

ORIZONTALIZĂ vb. I. Transz. (Rare) A așeza ceva în poziție orizontală. *Numai după ce mașina a fost perfect orizontalizată, putem începe fixarea ei pe fundație.* ORBONAȘ, MEC. 122.

— Prez. ind.: *orizontelizez*.

— *Orizontal* + suf. -iza.

ORIZONTALIZĂRE s. f. (Rare) Acțiunea de a orizontaliza. *Orizontalizarea feței se face cu o nivelă cu bulă de aer.* ORBONAȘ, MEC. 163.

— Pl.: *orizontalizări*.

— V. *orizontaliza*.

ORIZÓNTE s. n. v. *orizont*.

ORÍND s. m. v. *orîndă*¹.

ORÍNDÁL s. m. v. *orîndar*.

ORÎNDĂR s. m. (Învechit, Mold.) 1. Arendaș. 15 lei de la orindarul ot Cucuiur (a. 1742). BUL. COM. IST. I, 224, cf. TDRG. A fost pe rînd băiat în procopseală, ucenic, ajutor, vătaf, orindar, ca să fie acum stăpîn. C. PETRESCU, A. R. 190.

2. Cîrciumar, hangiu. Un oarei, orindar dintr-un sat . . . , fiindc-au scăpătat de n-avea cum plăti stăpînilor bucatele ce luasă . . . , au fugit (sfîrșitul sec. XVIII). LET. III, 204/37. Orindarii de prin sate să fie volnici a nu da băutura pe datorie (a. 1794). URICARIUL, IV, 54/8, cf. CAT. MAN. I, 70, I. IONESCU, D. 78. Orindarii dau pe datorie și împlinesc aspru, pentru care unii domni fanarioși sînt siliți a lua măsuri împotriva datoriiilor pe băutura. IORGA, C. I. I, 216. Nu, frate orindar . . . Eu am obiceiul să îngrijesc singur calul . . . zise zîmbind Costea. SADOVEANU, O. III, 162.

— Pl.: orindari. — Și: orindăriu (ALECSANDRI, T. 1538), orindál (ALEXI, W.) s. m.

— Orîndă² + suf. -ar. Cf. ucr. орендарь.

ORÎNDĂRIU s. m. v. orindar.

ORÎNDĂȘ s. m. (Regional) 1. Arendaș. Conu Leon nu ținea taină de nimeni că vrea să-l facă vechil, pentru credința și pentru neîndurarea lui față de orîndașii de pe moșie. POPA, V. 286, cf. ALR II 2871, 2872/353.

2. Cîrciumar. PAMFILE, C. 48.

— Pl.: orîndași.

— Orîndă² + suf. -aș.

ORÎNDĂTOR s. m. (Învechit) Arendaș. Fără să fii volnici a pune cîrduri di vite de negușitorii, atât tîrgoveții, cît și orîndatorii moșiii (a. 1806). URICARIUL, X, 217. Să plătească preotul orîndatorului moșiei cîte 20 parale de vită (a. 1811). URICARIUL, IV, 110/18, cf. PRAVILA (1814), 57/16. Lăcuitorii din satul Fărcășanii . . . au făcut arătare că orîndatoriul sau vechilul dum[fi]ale de la moșie Hăleștienii le face multe asupriri (a. 1815). IORGA, S. D. XI, 95. Boierii, orîndatorii să făcea că nu videa. BELDIMAN, E. 65/26.

— Pl.: orîndatori. — Și: orîndătoriu s. m.

— Din rus. арендатор, cu o inițial de la orîndă², orindar, orîndaș.

ORÎNDĂTORIU s. m. v. orîndator.

ORÎNDĂ¹ s. f. 1. (Popular) Soartă, ursită, destin. Cf. LM. Și-l lasară să se ducă unde îl oa duce orînda lui. ISPIRESCU, L. 138. Sîntem biruiți, Mihai; însă nu atît prin armele vrăjmașului, cît prin dușmănia orîndei. id. M. V. 53. Ei, ce să-i faci dacă așa i-a fost orînda. AL LUPULUI, P. G. 124. ♦ Persoană menită să devină soțul (sau soția) cuiva; ursit. Dacă tu vei fi orîndul meu, nu scap eu de tine, nici tu de mine. ISPIRESCU, L. 63. Îl pun, cînd se culcă, sub

căpății, crezînd că peste noapte își visează ursitul, data, orînda. MARIAN, S. R. I, 182. Să te duci din vad în vad, . . . Pînd unde o fi scrisa și orînda (cutăruia) ursat. MAT. FOLK. 688. De a aduce orînda pe sus sau de a chema ursitu să vie prin aer. BIRLEA, C. P. 336.

2. (Regional) Obicei, regulă; datină. Să trăiți, să înfloriți și pe noi să ne plătiți; C-așa este orînda . . . De cînd mi s-a fapt lumea. PĂSCULESCU, L. P. 39, cf. A. II 6. ♦ L. O. C. a d. v. De orîndă = obișnuit, de regulă. Era de orîndă . . . să străjuiască cu schimbul o „patrulă“. CONV. LIT. XLIII, 921. ♦ (La pl.) Menstruație (Pecinișca — Băile Herculane). ALR II 4210/2.

3. (Regional; numai în e x p r.) A face orînda casei = a deretica, a face curățenie. Cf. ALR II/I h 253/36.

4. (Învechit) Slujbă; misiune. Pentru orînda și slujba, cînd era slujitor în rînd cu slujitorii, l-au suit și la boierie mai mare. MUSTE, LET. III, 26/31. Nu este îndestul pentru ostaș a fi ascultător, ci trebuie să se înarmeze cu puternicul sentiment al vredniciei și al orîndei sale, să înfrunteze moartea fără temere. MARCOVICI, D. 454/20.

5. (Regional) Sfat, consfătuire. Pe drum se întîlni cu un moșneag care-i arătă un copac la marginea unei păduri, unde se strîngeau dracii la orînda. PAMFILE, D. 84.

— Pl.: orînde. — Și: orînd (pl. orînzi) s. m. DICT.

— Postverbal de la orîndui.

ORÎNDĂ² s. f. (Învechit și regional) 1. Arendă. 20 lei din orînda ot Vicove (a. 1742). BUL. COM. IST. I, 224. Încă s-au volnicit de pun orîndă în sat și ieu venitul ei (a. 1767). URICARIUL, X, 199. Și au luat toati moșiile la stăpînire, vînzînd orînzile, și tot venitul lor îl lua dum[nea]lui (a. 1793). IORGA, S. D. VI, 67. Ștefan au luat niște sate în orîndă. ȘINCAI, HR. III, 83/30. Sudiții ce țin moșii în orîndă (a. 1803). URICARIUL, IV, 154/23. Cel ce au dat lucrul său să iarte și să scadă celui ce l-au luat prin orîndă. PRAVILA (1814), 59/8, cf. CIHAC, I, 15, II, 3. Dă-mi mie în orîndă crișma dumnitale. ALECSANDRI, T. 1543, cf. HEM 1541. Ce venituri în bani și în natură are mînăstirea: din orînzi, dijme, clăci. BUL. COM. IST. I, 218. Stabilise „orînzi“. DIACONU, VR. XXIII.

2. Cîrciumă rurală (luată în arendă), han. A cumpăra băutura pentru trebuința lor numai de la orînda moșiei la care se află șezetor (a. 1773). URICARIUL, IV, 30/6. Orînzile, băaturile de vin, bere, horilca . . . sînt și vor fi în veci a stăpînului moșiei (a. 1827). ib. II, 204. Proprietarul mai ține încă și o a doa condică . . . de venitul moșiei, adecă de boieresc, dejmă, vie, orîndă, livadă, pădure și altele. I. IONESCU, C. 247/25, cf. HEM 1541, BĂRCIANU, ALEXI, W. La orîndă-i o beție. Strașnică în astă seară. IOSIF, PATR. 27. Jupîn

Avrum, stăpînul orîndei, ieși în prag și întinse spre noi capul, cercetîndu-ne prin întunecime. SADOVEANU, O. III, 256. *Am coborît pe ulița satului, ce trece pe la orîndă.* CARDAȘ, C. P. 10, cf. A V 20, VI 16.

— Pl.: *orînză* și *orînde* (NEGRUZZI, S. II, 177, DDRF). — Gen.-dat.: *orîndei*.

— Din ucr. **оренда**.

ORÎNDĂLUIRE s. f. (Învechit, rar) Arendare. *Nămeala sau orîndăluirea iaste: cînd cineva supune drept lucrul său la altul pentru ca să ia plată și acela să ia folosința și rodurile lucrului.* PRAVILA (1814), 57/11, cf. 64/17.

— Pl.: *orîndăluiri*.

— De la *orîndă*².

ORÎNDĂRIE s. f. (Învechit, rar) Arendare. *Monopolele, orîndăriile generale ce îmbogățesc numai cîțiva bancheri.* ap. TDRG, cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: *orîndării*.

— **Orîndar** + suf. *-ie*.

ORÎNDÎ vb. IV v. **orîndui**.

ORÎNDICĂ s. f. (Regional) Numele unui dans popular (Luncavița — Măcin). H XIV 378.

— **Orîndă**¹ + suf. *-ică*.

ORÎNDÎT, **-Ă** adj. v. **orînduit**.

ORÎNDUI vb. IV. 1. **Tranz.** și refl. (Adesea în concurență cu a (se) *rîndui*) A (se) așeza într-o anumită ordine, a (se) grupa într-un anumit fel; a (se) aranja. *Le orîndește cumu țe-am lăsat.* PALIA (1581), ap. DHLR II, 520. *Această parte de oaste întru această parte de loc au fost orînduită.* HERODOT (1645), 245. *Incepură a orîndui de răsboiu slujitorii țării dencoace de Teleajăn* (începutul sec. XVIII). MAG. IST. I, 310/30. *Cineși după rîndul său și în cerdacul său orînduindu-se.* CANTEMIR, IST. 128. *Așa trebuie orînduite și întocmite paturile [viermilor de mătase] preste olaltă.* ECONOMIA, 219/23, cf. LB, POLIZU, CIHAC, II, 313. *Alaiul se orîndui astfel: întii venea pedestrima, apoi calul lui Făt-Frumos.* ISPIRESCU, L. 197. *Sînt obosită . . . și mai am ceva de orînduit.* CAMIL PETRESCU, T. II, 143. *Se înfățișă cu amîndouă mîinile ocupate; în fiecare ținea cîte două clondire . . . După ce le orîndui, prezintă raportul.* C. PETRESCU, I. II, 143. *Două slugi cercetau și orînduiau boclucuri într-o căruță ușoară.* SADOVEANU, O. V, 538. ♦ **Tranz.** A întocmi, a organiza. *Toate alte lucruri le orînduiește cu înțălepciune.* DRĂGHICI, R. 50/21. *Dreptul la independență națională presupune dreptul fiecărui popor de a-și orîndui viața conform propriei sale voințe, fără nici un amestec din afară.* LUPA DE CLASĂ, 1953, nr. 1—2, 122. ♦ **Tranz.** și **in tranz.** (Prin Ban. și Transilv.) A face curățenie, a deretica.

Cf. ALR I 419/35, ib. 1 340/28, ALR II/I h 253, ALR II 2448 bis/47, A I 35, IV 5, LEXIC REG. 119, com. din LUPȘA — ABRUD.

2. **Tranz.** (Învechit și popular) A hotări, a dispune; a numi, a desemna; a ridica pe cineva la o demnitate, a investi. *Dentre aceștea orîndește miiși, sutași.* PALIA, (1581), ap. DHLR II, 520. *Au orînduit . . . tătari să dea năvală.* M. COSTIN, ap. GIDEI. *Au doară pre tine am orînduit lumina demineții?* DOSOFTEI, ap. GCR I, 267/24. *Am orînduit pe dumnealui vel vistier ca să certeaze și să ia seama fieștecăruia din boierinașii mazili* (a. 1754). BUL. COM. IST. V, 251. *A orînduit gubernaturi sau chivernisitori eparchiilor ce stăpînia, pe fiii sei.* VĂCĂRESCUL, IST. 250. *Tație orînduiaște pe înțăleptul Mesala ca să poarte de grijă norodului.* BELDIMAN, N. P. I, 77/7. *Omul ce va orîndui dumnealui să fie volnic cu cartea domniei mele a cerceta* (a. 1766). URICARIUL, XIX, 261. *Orînduindu-se domn aici.* ZILOT, CRON. 65, cf. LB. *O parte au pus-o în frigare, orînduind pe Vineri ca să steie să o frigă.* DRĂGHICI, R. 180/30. *Te întoarce fără zăbavă să-ți îngrijești de slujba la care te-am orînduit,* PANN, A. 39/15. *Gruie . . . Ce cutreieră domnia și, pe-ascuns, orînduiește Ce, pe-ascuns, gîndește vodă și, pe-ascuns, îi poruncește.* DAVILA, V. V. 22. *La mesele acestea, orînduia, de cu vreme, să-i țină logosuri de tămîiere, pe un țucălar înăcrit.* CIAUȘANU, R. SCUT. 89. ♦ **Expr.** (Învechit, rar) **A orîndui pe cineva de moarte** = a condamna la moarte. *Au făcut un izvod, ca cum singur împăratul cu mîna sa l-ar fi scris, în carile au scris numerele a cîțiva senatori, ca cum i-ar fi orînduit de moarte.* CANTEMIR, HR. 225. ♦ **Refl. pas.** *S-au orînduit hotarnic pe șatrul Iordache Iliescu* (a. 1781). URICARIUL, X, 174. *Noul stăpînitor, Cîț s-a orînduit, Puse-n slujbă pe boi.* ALEXANDRESCU, O. I, 197.

3. **Tranz.** (Învechit și popular) A decide, a fixa, a stabili. *Muntele moșiei tale carele, Doamne, ai orînduit ție a fi loc de lăcuită.* PALIA, (1581), ap. DHLR II, 520. *După ce a urmat Anadâm și a învățat toate cîte îi orînduise, îl luă Archir de la dascăl.* PANN, A. 6/2. *Luă hotărîre nestrămutată . . . a nu orîndui nimic pentru împărțea pînă aproape de moartea sa.* CREANGĂ, P. 3, cf. 12. *Oști proaspete trebuiau adunate, biruri nouă pentru plata lor trebuiau orînduite.* SADOVEANU, O. V, 697. *Puni mîna pi mini și mi orînduiești pintru miliție.* GRAIUL, I, 335. ♦ **Refl. impers.** *Acum șaizeci de ani . . . se orînduise ca orașele de pe marginea Dunării să fie reședinți de județe.* VLAHUȚĂ, R. P. 26. ♦ (Rare) **A porunci, a ordona.** *Cînd dînd undelor un slab vas, a orînduit vînturilor să-i umfle valurile și să-l împingă spre țărîmuri depărtate, nu s-a pus el prin aceasta mai sus de depărtare și nu a nimicit spațiul?* KOGĂLNICEANU, S. A. 92. ♦ **Absol.** *Întru o mișcare împotriva dușmanilor . . . toate le veade, pretutindenea să află,*

poruncește, orînduiește. BELDIMAN, N. P. I, 49/18.

4. *Tranz.* (Învechit și popular) A pune la cale, a pregăti. *Sosit-au și oaste de pre marea...*, carile orînduiește *Darie mai nainte.* HERODOT (1645), 341. *Las' dacă nu i-a da odihna pe nas, zise boierul în gândul său, după ce orîndui cele de cuviință.* CREANGĂ, P. 301. ◆ (Învechit) A pregăti ceva pentru un anumit scop; a pune ceva la dispoziția cuiva; a destina. *Să orînduiească conace pentru treaba oștii.* NECULCE, L. 50. *Mai ales omului... au orînduit acea puteare* (a. 1702). GCR I, 344/1. *Îi orîndui un palat foarte frumos.* GORJAN, H. I, 4/7. ◆ (Învechit, rar; cu determinări pronominale introduse prin prep. „asupra“) A lăsa în seama cuiva, a încredința. *Cum socotesc, făcînd lucruri mari eu, vavilonenii toate celelalte li vor orîndui asupra mea.* HERODOT (1645), 207.

5. *Tranz.* (Învechit, rar) A duce la bun sfîrșit, a îndeplini. *Hotărîm a orîndui aceste de mai jos, ca o adăogire și întărire la hrisovul nostru* (a. 1775). URICARIUL, I, 75.

— Prez. ind.: orînduiesc. — Și: (învechit) orîndi vb. IV.

— Din v. sl. оураджити.

ORÎNDUIALĂ s. f. 1. (Adesea în concurență cu rînduială) Ordine, regulă; întocmire, organizare. *Aceasta era domniile perșilor și orînduielele birurilor.* HERODOT (1645), 186. *El povesti pre scurt toată orînduiala ce s-au făcut* (a. 1698). GCR I, 320/36. *Să apucasă să facă și el orînduială de oaste, ca la nemți, pecum pe urmă au și făcut-o.* NECULCE, L. 143. *Obiceiul și orînduiala Divanului în ce chip se urmează.* GHEORGACHI, ap. GCR II, 75/8. *Frumos lucru iaste orînduiala și buna așezare a lucrurilor.* MOLNAR, RET. 108/15. *Vrînd fără întîrziare a cunoaște pe ostașii aceștia ce era să dea războiu împreună cu el, mearge îndată ca să vază orînduialele lor.* BELDIMAN, N. P. I, 85/23. *Cum iarăși întîmplarea a putut să întocmească minunata orînduială a stelelor, a planeților și a cometelor.* MARCOVICI, C. 12/23. *Acea ce-n calea lumii te supără, te rănește, Face o orînduială ce mintea ta nu găcește.* CONACHI, P. 273. *Învățătură despre a lumii orînduială.* EMINESCU, N. 45, cf. JAHRESBER. V, 329. *Nu arată nici mîhnire, nici indignare pentru aceste orînduiele.* C. PETRESCU, A. 458, cf. id. C. V. 363, H IV 68, RETEGANUL, P. II, 28. *Ca buna orînduială, în casa omului nimic alt mai de folos.* ZANNE, P. VIII, 75. ◆ (Învechit) *Orînduiala de trei* = regula de trei simplă. *Care este orînduiala de trei?* — *Acea care de la trei numere să scoate al patrule, de să împărtașește cu acele trei.* AMFILOHIE, E. 96/3. ◆ L o c. a d j. (Învechit) *Fără de orînduială* = lipsit de o bază reală, neîntemeiat. *Cunoscînd fără'dă orînduială cererea vameșului de atunci, au lăsat*

pă jăluitori nesupărați (a. 1827). DOC. EC. 401. (Învechit) **Strămutat din orînduiale** = neobișnuit; exagerat. *Tineri foarte măreți și falnici... închipuiesc întru fețele lor o mărime silită, și de-a pururea strămutată din orînduialele ei.* BELDIMAN, N. P. I, 7/13. ◆ L o c. a d v. **Cu orînduială** = în mod organizat, cu rost. *Acești doi patriiarși au împărțit cu orînduială anul în 12 luni.* N. COSTIN, L. 56. *Cu orînduială ca aceasta și cu bună tocmire, mergînd... au descălicat în curtea bisericii.* R. GRECEANU, MAG. IST. II, 169/15. *Toate se petrec... prin lume și prin viață cu orînduială.* SADOVEANU, O. III, 232. (Învechit) **Fără bună orînduială** = la întîmplare, alandala. *Cursul vremilor... ce de la scriitorii mai denainte, fără nici o bună orînduială, amestecate și zămentite era.* CANTEMIR, HR. 59. (Învechit) **Peste orînduială** = neincadrat într-o regulă, într-o măsură obișnuită. *Să nu faci peste orînduială țerimoniile legii.* BELDIMAN, N. P. II, 165/8. *Orice piste orînduială, greșeală aduce fără îndoială.* ZANNE, P. VIII, 75. (Învechit) **Afară de orînduială** = din cale-afară, peste măsură. *Prea îl văz șiret și calpuzan afar' de orînduială.* GORJAN, H. II, 95/35. ◆ L o c. v b. **A pune în (bună) orînduială** sau **a pune (învechit, la) orînduială** = a orîndui (1). *Puindu-și oștile în bună orînduială, stăpîni și Nichea.* VĂCĂRESCUL, IST. 251. *Să-mi pui la orînduială lucrurile casăi.* GORJAN, H. I, 27/22. *Spahii înaintară spre a sprijini năvălirea călărimii române, pînă cînd să apuce vizirul să-și pună armata în orînduială.* BĂLCESCU, M. V. 114. *Să puie toate averile rămase la orînduială.* PANN, A. 39/8. *La ce am venit noi oare aici? Să punem țara la orînduială, sau să ne veselim?* FILIMON, O. I, 179. *Încerc să pun orînduială între oamenii cari se grămădesc unii într-alții.* CAMIL PETRESCU, U. N. 261.

2. (Învechit) **Loc ocupat într-o anumită succesiune; rînd.** *Mincări de sec și de dulce, după orînduiala lor* (a. 1749). GCR II, 42/13. *Mult au plîns, prorocînd... relele ce vor să pață pre urmă, precum au și fost, că la orînduielele lor să vor scrie* (inceputul sec. XVIII). MAG. IST. II, 11/3.

◆ **Poziție socială; rang.** *I-au zis verhovnic apostolilor, ca unui întîi apostol în orînduială* (a. 1699). GCR I, 330/22. *Însă nu toți după orînduiala lor, cum să căde, s-au pus.* NECULCE, L. 322. *Deci s-au nevoit Matei Vodă de au dres țara foarte bine care-și după orînduiala lor, boiarii, slujitorii, țaranii, cit tuturor le era bine în zilele lui* (inceputul sec. XVIII). MAG. IST. I, 292/7. *Să amestecase și alți mulți din cei ce nu sînt neam de mazil tot în orînduiala mazililor* (a. 1754). BUL. COM. IST. V, 251. *Îi dăm privileghiul rînduiei boierilor dă neam, ca să fie apărat de toate cele ce sînt apărați cei ce să află la această orînduială* (a. 1824). DOC. EC. 318.

◆ L o c. a d j. **De toată orînduiala** = de diferite categorii, de tot felul. *Senatorii ghină-*

ralitetul și norodul de toată orînduiala au început a intra în palată (a. 1757). GCR II, 53/25. ♦ (Neobișnuit) Alai. Toț sluj[i]torii și toat[ă] orînduiala domnească fiind, au încălecat și la curtea domnească cu cînste și cu pombă mare au mersu (a. 1700). R. GRECEANU, ap. GCR I, 333/10.

3. (Învechit) Hotărîre, dispoziție, ordin; (concretizat) act care conține o hotărîre. *Orînduiala de la Dumnezeu nu se poate să se amestuiască.* M. COSTIN, ap. GIDEI. *Vădzînd cărți împărătești ce sta cu poruncile orînduialelor și citindu-le, fu prins de slujitorii idolești.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 58/22. *Orînduielile la iad sînt cu grăbire, Nu este ca la noi zadară prelungire.* DONICI, F. II, 58/3. ♦ *Dijmă, bir. Mai des cū păharăle, măria ta, și mai rar cu orînduieleli, că țara îi iertată de la Poartă.* NECULCE, L. 101. *Nu putea dăjdiarii să stringă orînduielele ce ieșea din visterie.* AXINTE URICARIUL, LET. II, 150/13. *Iară altă mai mult nici mai puțin peste an să nu dea, nici la bir, nici la orînduială, nici la hîrtie* (a. 1714). URICARIUL, V, 251/12.

4. (Rar) Orînduire socială. *Zdrobiți orînduiala cea crudă și nedreaptă, Ce lumea o împarte în mizeri și bogăți!* EMINESCU, O. I, 60. *Da' pă mine și pă toată negustorimea asta din Obor nu ne seacă la ficiți orînduiala dă azi? Dac-ai ști cum ne jegmănesc oamenii Agiei.* CAMIL PETRESCU, O. II, 219.

— Pl.: orînduieli și (învechit) orînduiele.

— Orîndui + suf. -eală.

ORÎNDUIRE s. f. 1. (Învechit) Grupare într-o anumită ordine; aranjare, repartizare. *Caută la orînduirea cunoștinților* (a. 1826). GCR II, 253/25, cf. POLIZU, DDRF, BARGIANU, ALEXI, W. ♦ Organizare, orînduială (1). *Orice acțiune întreprinsă, orice măsură pentru buna orînduire a exploatării... era cercetată de toți.* ARDELEANU, V. P. 246.

2. (Învechit) Faptul de a ridica pe cineva la o anumită demnitate; investire. Cf. POLIZU, DDRF.

3. (Învechit și regional) Hotărîre, dispoziție, decizie, ordin. *Din orînduirea lui Ibrahim pașa, ... musulmanii ar fi fost îndatorii să-și taie barbele.* AR (1829), 55²/37. *Ca să se poată folosi mai bine de orînduirile în serviciu, își recrutează un ciocoi tot de calibrul său.* FILIMON, O. I, 98. *Va judeca însă numai dacă-l ... vor urma întru toate tuturor orînduirilor lui pînă la răspicarea judecății.* ȘEZ, V, 50. ♦ (Învechit) Fixare, stabilire. *Aceste adunări se convocau de domn pentru facerea legilor, pentru orînduirea dăjdiilor.* BĂLCESCU, M. V. 9.

4. Treaptă a dezvoltării istorice a societății caracterizată printr-un nivel determinat al forțelor de producție, prin relațiile de producție corespunzătoare acestuia și prin suprastructura generată de aceste relații. *Am motiv să-l bănuiesc că e dușman al orînduirii nouă care i-a tăiat afacerile și planurile.* SADOVEANU, O. XVIII,

611. *Consiliile populare îndeplinesc... realizarea în viața locală a principiilor orînduirii socialiste.* LEG. EC. PL. 132. *Stare-aș totdeauna Cu cei ce storc din visuri faptă, Cu cei ce-au înfruntat furtuna S-aducă-orînduire dreaptă.* BENIUC, M. 143. *Orînduirea democrat-populară din țara noastră este o nouă orînduire socială, orînduire superioară, de tip socialist.* PR. DREPT, 30. *În orînduirea primitivă, principala diviziune a societății o constituie tribul, iar oamenii care fac parte din același trib vorbesc, în linii mari, la fel.* GRAUR, S. L. 115.

— Pl.: orînduiri.

— V. orîndui.

ORÎNDUIT, -Ă adj. 1. Pus, așezat într-o anumită ordine; aranjat, rînduit. Cf. POLIZU, *Apoi perechile sînd risipite S-adun în grupele-orînduite.* EMINESCU, O. IV, 98. *Pe băncile orînduite-n spate, Poporul asculta povestea fetei.* D. BOTEZ, F. S. 66.

2. (Învechit) Numit într-o slujbă; încredințat cu o sarcină; imputernicit, investit. *Orînduitul zapciu să se sîrguiască a lua fără de zăbavă anafora.* PRAV. COND. (1780), 48. *La cercetare să fie față și orînduitu cinovnic ce este acolo* (a. 1812). DOC. EC. 145. ♦ (Substantivat) *Să poruncește și dumitale, orînduitule, să urmezi dreptății* (a. 1812). DOC. EC. 145. *Priimind astăzi prin într-adins ștafetă știință de la orînduitul meu* (a. 1842). ib. 767.

3. (Învechit) Stabilizat, fixat, hotărît; destinat. *La atîta strîmptoare împărăția adusease, cit și dare de bani orînduită pre an le da, pentru că în pace să fie... pre cei ce nu-i putea sprejini cu armele.* CANTEMIR, HR. 105. *Să ia mila cea orînduită după hrisovul cel dintîiu* (a. 1775). URICARIUL, I, 77. *Îndată ce am ajuns la locul orînduit, am purces pe malul apii.* BELDIMAN, N. P. II, 41/21. *M-am învrednicit a vedea locul cel orînduit pentru musulmanii cei drepti după ce vor trece din această lume.* GORJAN, H. IV, 164/1. *Oștile vrăjmașe, orînduite spre paza acelor munți, ... se traseră spre șăsul Moldovei.* BĂLCESCU, M. V. 429. *Maica Natalia intră întăritată la stareță, uitînd să mai rostească la ușă rugăciunea orînduită.* STĂNOIU, C. I. 208. ♦ (Substantivat) *Depusă giurămînt... înaintea părintelui de a plini cele orînduite.* ASACHI, S. L. II, 60.

— Pl.: orînduiți, -te. — Și: (învechit) orîndit, -ă adj.

— V. orîndui.

ORÎNDUITÓR, -OÁRE s. m. și f. (Învechit) Persoană care orînduiește (1), care organizează; organizator. Cf. LB, VALIAN, V., POLIZU, DDRF, ALEXI, W. *Curtierii de aici... sînt orînduitorii mișcării negoțului.* SADOVEANU, O. IX, 322.

— Pl.: *orînduitori*, -oare. — Și: *orînduitóriu* s. m. LB.

— *Orîndui* + suf. -tor.

ORÎNDUITÓRIU s. m. v. *orînduitor*.

ORÎȘEAN, -Ă s. m. și f. v. *orășean*.

ORJ¹ interj. (Regional) Cuvînt care imită sunetul produs prin frecarea a două corpuri tari (de metal, de piatră etc.). *Pun mîna pe lopată și pe cazma și se duc la furcă. Acolo, cum ating pămîntul: orj! Au descoperit cazanul.* RĂDULESCU-CODIN, I. 244.

— Onomatopee. Cf. *horji*.

ORJ² s. n. v. *orz*.

ORJĂD s. n. (Învechit) Băutură răcoritoare preparată din sirop de orz sau de migdale. *Îndată ni se servi ceai fierbinte, pe cînd așteptam, după datina noastră, limonadă, orjadă sau șerbət rece.* CODRU-DRĂGUȘANU, C. 105. *Un pahar de orjad la dumnealui.* NEGRUZZI, S. III, 115.

— Pl.: ? — Și: *orjádă*, *orșádă* (SĂGHINESCU, V. 62), *orgeátă* (GHETIE, R. M., ALEXI, W.) s. f.; *orgeát* (VALIAN, V.; pl. *orgeate*) s. n.

— Din fr. *orgeat*. — Formele cu *d* după *limonadă*.

ORJĂDĂ s. f. v. *orjad*.

ORJÁN s. n. (Regional, și în construcția *de-a orjanul*) Numele unui joc de copii, cu mingea, în care jucătorii stau în cerc și-l țintesc pe cel aflat la mijloc. Cf. H XVIII 27, REV. CRIT. III, 163, VICIU, GL., ȘEZ. XIII, 53, MAT. DIALECT. I, 25. ♦ Locul unde se desfășoară acest joc. Cf. REV. CRIT. III, 163.

— Și: *horján* (VICIU, GL., ȘEZ. XIII, 53), *urgeán* (H XVIII 61) s. n.

— Etimologia necunoscută.

ORJÁNA s. f. art. (Regional) Numele unei hore (Hințești — Pitești). VARONE, J. R. 43.

— Etimologia necunoscută.

ORJÁNCA s. f. art. (Regional) Orjana (Hințești — Pitești). VARONE, D. 121, id. J. R. 43.

— Cf. *orjana*.

ORJÁTELE subst. pl. (Regional, în expr.) A merge (sau a umbla) *de-a orjatele* = a merge cu nepăsare, fără grijă (Mățău — Cîmpulung). Cf. COMAN, GL.

— Etimologia necunoscută.

ORJÓC s. n. v. *ojog*.

ORJÓG s. n. v. *ojog*.

ORJOVENÍ¹ vb. IV. Refl. (Regional) 1. A se reface după o boală, a se întrema, a se înzdrăveni. *S-a dus la un doctor de s-a căutat și într-o lună s-a mai orjovenit parcă.* RĂDULESCU-CODIN, I. 161. ♦ Tranz. Fig. A face un lucru de mintuială (Mozăceni — Găești). Cf. cv 1951, nr. 11, 37. *L-am pus să bată și el ulucili alea căzute, da el le-a orjovenit cu niște nuiete de n-au ținut nici două zile.* ib.

2. A se buhăi, a se umfla. *Fața lui Ilie Bocănică se orjovenise de băutură, de nerecunoscut.* IOVESCU, N. 92.

— Prez. ind.: *orjovenesc*.

— Etimologia necunoscută.

ORJOVENÍ² vb. IV. Refl. (Regional) A se scărpinga (Mozăceni — Găești). cv 1951, nr. 11, 37. *Toată noaptea s-a orjovenit din pricina păduchilor dă lemn.* ib.

— Prez. ind.: *orjovenesc*.

— De la *orj*.

ORLIGĂN s. m. (Prin Ban.) Vultur; (rar) uliu. Cf. BĂCESCU, PĂS. 119.

— Pl.: *orligani*. — Și: *urligán* (id. ib. 172), *hurligán* (id. ib. 104) s. m.

— Cf. scr. *orlidja* și rom. *uligaie*.

ORLIȘTE s. f. (Regional) 1. Loc necultivat, lăsat în paragină; loc sterp. Cf. RĂDULESCU-CODIN, VIRCOL, V. 97, PLOȘOR, V. O. 12, CIAUȘANU, V. 185, COMAN, GL., TOMESCU, GL., CHEST. I 93/59, ib. IV 123/807, ALR SN. I h 7, LEXIC REG. 83, L. ROM. 1960, nr. 5, 35. ♦ Pămînt deștelenit și lucrat mai mulți ani consecutiv. Cf. PAMFILE, A. R. 26, VICIU, GL. 71.

2. Fig. Casă pustie și ruinată. Cf. RĂDULESCU-CODIN. *Caută și ia, boierule, dacă mai ai ce! Odaia, orliște.* id. I. 239, cf. TOMESCU, GL.

— Accentuat și: *órliște*. — Pl.: *orliști*.

— Din scr. *orliște*.

ORLÓGIU s. n. v. *orologiu*.

ORLÓJ s. n. v. *orologiu*.

ORLÓN s. n. (Regional) Ac de păr (Severinești — Strehaia). Cf. L. ROM. 1960, nr. 5, 35.

— Pl.: *orloane*.

— Etimologia necunoscută.

ORMÁN¹ s. n. (Ban.) Dulap; sipet, scrin. *În chilii se află și lăzi sau și dolapuri (ormane, scrine).* LIUBA-IANA, M. 98. *Dulapuri sau ormane, în care se păstrează frumoasele țesături naționale,* MOLIN, R. B. 287. *Săpați pămîntu sub orman, C-are baba un cazan Cu taleri și gălbinei.* RETEȚANUL, TR. 38, cf. L. COSTIN, GR. BĂN. 151, ARH. FOLK. III, 56, ALRM II/1 h 350. ♦ Lada miresei

(Pecinișca — Băile Herculane). ALRM II/I h 352/2.

— Pl.: *ormane*.

— Din scr. *orman*.

ORMĂN² s. n. (Regional) 1. Pădure; văioagă împădurită (Somova — Tulcea). Cf. H XIV 444, ALR II/682.

2. Loc de pășune, cu tufișuri, rezervat pentru îngrășarea turmelor de capre și oi (Gogoșu — Craiova). Cf. H V 263.

— Pl.: *ormanuri*.

— Din tc. *orman*.

ORMĂN³ s. n. v. *arman*.

ORMOCÍ vb. IV. (Prin Olt.) 1. R e f l. A se zăpăci; a se prosti. În loc de-un iepure, se pomeniră cu doi, cu trei. Dintr-un ogaș săriră alții și alții, că se uluiră și se olomociră și vînători, și ogari. PLOPȘOR, C. 83, cf. LEXIC REG. 30.

2. T r a n z. A fermeca, a descînta; a ametri pe cineva cu vorba, a îmbrobodi. Îl ormotise de nu mai știa ce să mai ia de jos. I. CR. III, 188, cf. LEXIC REG. 37, MAT. DIALECT. I, 232. ♦ (Complementul este „soțul“ sau „soția“) A înșela. Cf. MAT. DIALECT. I, 232.

— Prez. ind.: *ormocesc*. — Și: *ormotí, olomocí* vb. IV.

— Etimologia necunoscută.

ORMOCÍT, -Ă adj. (Prin Olt.) 1. Încurcat, zăpăcit (Boureni — Băilești). LEXIC REG. 30.

2. Fermeat; îmbrobodit. MAT. DIALECT. I, 232.

— Pl.: *ormociți, -te*. — Și: *olomocít, -ă* adj. LEXIC REG. 30.

— V. *ormoci*.

ORMÓNIE s. f. v. *armonie*.

ORMOTÍ vb. IV v. *ormoci*.

ORMÚG s. n. v. *hurmuz*.

ORMÚZ s. m. v. *hurmuz*.

ORNÁ vb. I. T r a n z. A împodobi, a decora. Scara întreagă a acestui palat a fost de marmură și ornată de o singură viță sculptată de jos pînă sus. BOLLIAC, O. 291. Galeria de portreturi ce ornează salonul. ALECSANDRI, T. I 422. Ah, dacă ți-ar orna mormîntul. Măcar aceste flori de crin. COȘBUC, B. 219. Cît de mult îmi plăcuse tabloul său, care orna salonul colonelului. I. NEGRUZZI, S. III, 438. (Ironic) Noi am fost chemat luarea aminte a literaților noștri asupra unei slove... care singură ne silește a orna aceste nenorocite vocale... cu feliurite căciuli. NEGRUZZI, S. I, 347. Chiriașii înaintau...

izbindu-se în praguri și ornîndu-și frunțile cu vînătăi și cucuie. C. PETRESCU, C. V. 41.

— Prez. ind.: *ornez*.

— Din fr. *orner*, lat. *ornare*.

ORNAMÉNT s. n. 1. Element decorativ format din motive sculptate, pictate etc. (aplicate) pe obiecte, pe tipărituri, pe manuscrise, pe monumente etc.; podoabă. Cf. DESEN ARH. 13. Cărămidă roșie cu ornamente verzi. CALENDAR (1847), 49, cf. STAMATI, D., BARASCH, I. N. 171/21, ARISTIA, PLUT. Ornamentul păreților se compune din portretele celor mai remarcabili anacoreți catolici. FILIMON, O. I, 308. O adevărată hardughie, precum am numit-o fără exagerare, goală de ornamente bisericesti. ALECSANDRI, S. 18. Pe partea de jos a peretelui se desfășoară... două ornamente care pornesc de la o floare și ajung la figuri geometrice. PETICĂ, O. 378, cf. V. MOLIN, V. T. 49, SEVERIN, S. 98. Încrușiase mîinile sub cap, privind ornamentele tavanului. C. PETRESCU, I. II, 159. În teatru al mare fredona alt tapițer, aranjînd găteli și cîrpind poleiala ornamentelor. KLOPȘTOK, F. 98. Deși urînd ornamentele și complicațiile, ar fi pus peste tot blocuri de granit ori de marmură. CĂLINESCU, S. 645. ♦ P. a n a l. Există în stilizarea eminesciană a basmului... nu numai o intensificare a ornamentului fabulos, dar și o atitudine descriptivă, atentă la nuanțele aparenței și ale expresiunii. VIANU, A. P. 109. ♦ L o c. a d j. De ornament = decorativ, ornamental. Plante de ornament. BREZOIANU, A. 386/4. Mai ales plantele de ornament și cele industriale au fost împinse de om la emigrații depărtate. MEHEDINȚI, G. F. 166. ♦ (Rar) Distincție, însemn, decorație. A fost onorat cu ornamentele triumfului de către Vespasianus. XENOPOL, I. R. I, 91. Odobescu s-a înfățișat spătos și foarte dîrz, ... împodobit cu toate ornamentele gradului său. CAMIL PETRESCU, O. II, 561.

2. Notă sau grup de note muzicale care măresc efectul unei note principale dintr-o melodie; semnul muzical corespunzător. Cf. TIM. POPOVICI, D. M.

— Pl.: *ornamente*.

— Din fr. *ornement*, it. *ornamento*, lat. *ornamentum*.

ORNAMENTÁ vb. I. T r a n z. A înfrumuseța cu ornamente, a împodobi, a decora. Pe masă erau cești de porțelan ornamentate cu dragoni albaștri. CĂLINESCU, B. I. 14. Casa, ... construită în stil modern, în formă de cub, cu muchii discret ornamentate. PREDĂ, R. 194.

— Prez. ind.: *ornamentez*.

— V. *ornament*. Cf. fr. *ornement*.

ORNAMENTÁL, -Ă adj. Care servește ca ornament, ca podoabă; decorativ. Plantă ornamentală pentru grădini. GRECESCU, FL. 39.

- Pl.: *ornamentali*, -e.
— Din fr. *ornemental*.

ORNAMENTĂRE s. f. Acțiunea de a ornamenta; împodobire, infrumusețare. DL, DM.

- V. *ornamenta*.

ORNAMENTĂT, -Ă adj. Decorat cu ornamente, împodobit. DICȚ.

- Pl.: *ornamentați*, -te.
— V. *ornamenta*.

ORNAMENTĂȚIE s. f. Faptul de a împodobi cu ornamente; arta, tehnica ornamentării. DL, DM. ♦ Ansamblu ornamental. *Acoperit de ornamentațiunii caracteristice*. SĂVULESCU, M. U. I, 59.

- Pl.: *ornamentații*. — Și: *ornamentațiune* s. f.
— Din fr. *ornementation*.

ORNAMENTAȚIUNE s. f. v. *ornamentație*.

ORNAMENTICĂ s. f. (Rar) Mod de împodobire; ornamentație. *Printre cele mai frumoase probleme ale istoriei artei industriale protoistorice e desigur tipologia și ornamentica ceramicii bronzului dacic*. PARVAN, G. 420.

- Pl.: ?
— Din germ. *Ornamentik*.

ORNĂNT, -Ă adj. Care servește drept podabă, care împodobeste. *Epitete ornante*. MAIORESCU, CR. I, 19. *Unul din punctele însemnate ale contribuției poetice a lui Eminescu a fost tocmai de a fi înlocuit epitetul ornant al vechilor poeți cu epitetul individual*. CV 1950, nr. 1, 6. *În elegia filozofică „Cu mine zilele-ți adaogi”, puținele epitete au toate un caracter ornant*. VIANU, S. 32.

- Pl.: *ornanți*, -te.
— Din fr. *ornant*.

ORNĂRE s. f. Acțiunea de a orna; împodobire, decorare. DL, DM.

- V. *orna*.

ORNĂT¹ s. n. (Învechit) Veșmint de ceremonie; (mai ales la pl.) odăjdii. *Venea, apoi, cardinalul — principe și arhiepiscop, în ornant pontifical*. CODRU-DRĂGUȘANU, C. 77, cf. STAMATI, D. *Înfășoază pe Lăpușneanu în tot ornatul domnesc*. I. NEGRUZZI, S. V, 103. *Cum a sosit preotul, . . . se și îmbracă în ornate . . . și apoi începe panahida*. MARIAN, I. 260, cf. ȘĂINEANU, D. U., BĂRCIANU, ALEXI, W.

- Pl.: *ornate*.
— Din lat. *ornatus*, cf. germ. *Ornat*.

ORNĂT², -Ă adj. Împodobit, decorat. *Piațe publice bine ornate*. LAURIAN, M. IV, 37/6. *Bătrînul apucă îngrijat pe o cărare ornată de amîndouă părțile cu roze și cu iasomii*. FILIMON, O. I, 105. *Cămarile monahilor sînt foarte mici și ornate numai cu mobilele cele mai necesarii*. id. ib. 308. *Brațul stîng, ornat cu brățări la umăr și la mînă, ține un arc destîns*. ODOBESCU, S. III, 57. *Vestibulul avea tavanul . . . ornat cu desene în stuc alb*. CĂLINESCU, B. I. 4.

- Pl.: *ornați*, -te.
— V. *orna*.

ORNEĂȚĂ s. f. (Regional) Numele unui duh rău (Turnu Măgurele). H XIV 102.

- Etimologia necunoscută.

ORNIC s. n. (Învechit) Ceas (de perete); pendulă; orologiu. *La Hina se întrebă[i]nțează în loc de ornic (ceasornic) o luminare făcută din măduha unui copaciu*. AR (1829), 36²/2, cf. 20²/43, STAMATI, D., CALENDAR (1854), 51. (*Căutînd la ornic*) *Acum sînt două ore*. ALECSANDRI, T. 1 252. *Iși leagă-n perete tic-tacul vechiul ornic*. IOSIF, PATR. 11. *Sună lung și monoton Ornicul cu trei cadrane*. TOPÎRCEANU, M. 68. *Apărînd și dispărînd ca figurile din pragul ornicelor cu cuc*. C. PETRESCU, C. V. 66. *Un ornic singur miezul nopții bate, De parcă-n somn trecutul ar visa*. D. BOTEZ, F. S. 36. *Am plecat . . . să mă uit la ornicul de aur ce lucea pe masă*. BRĂESCU, A. 87. *Ornicele de acolo parcă bat într-un alt timp, ca în saloanele desuete ale orașelor de provincie*. TEODOREANU, M. U. 154. *Un ornic bătrîn de lemn, cu limbă lungă de alamă, însemna domol clipele*. SADOVEANU, O. III, 269, cf. IX, 116. *Cînd am plecat, un ornic bătea din ceață rar*. ARGHEZI, VERS. 87, cf. id. C. O. 161. *În ciuda ornicului leneș, Cuceșii țipă sub pervaz*. DEȘLIU, M. 15. ♦ F i g. *Măi motane, Vino-ncoa să stăm de vorbă, unice amic și ornic*. EMINESCU, O. I, 48. *Ce ornic, cu silă, Îmi murmură-n piept?* LESNEA, I. 132. *După ce ornicul melodic al munților și-a făcut pauza, ca să cadă peste pripoare și peste colnice un val de tăcere măreață, clopotele cele mărunte iar pornesc*. SADOVEANU, O. IX, 13. ♦ *Ornic de soare* = cadran solar. Cf. CALENDAR (1847), 4.

- Pl.: *ornice*.
— Prescurtat din *ceasornic*, prin apropiere de *oră*.

ORNICĂRIE s. f. (Învechit) 1. Meseria ceasornicarului. *Una din breslele boierului străin fiind ornicăria, domnia sa învățase a cunoaște ceasurile*. SADOVEANU, O. XIII, 711.

2. Atelier unde se repară sau prăvălie unde se vînd ceasornice; ceasornicărie. Cf. DL, DM.
— Pl.: *ornicării*.
— *Ornic* + suf. -ărie.

ORNITOFIL s. m. (Rar) Iubitor de păsări. *Calinic era un mare ornitofil.* HOGAȘ, DR. II, 49.
— Pl.: *ornitofili*.
— Din fr. *ornitophile*.

ORNITOGRAFIE s. f. (Învechit). Știință care se ocupă cu descrierea păsărilor. V. ornitologie. *Ornitografie, adică pentru fire paserilor.* AMFILOHIE, G. F. 250^v/9, cf. NEGULICI.
— Din it. *ornitografia*.

ORNITOLÓG s. m. Specialist în ornitologie. Cf. BĂRCIANU, ALEXI, W. *Această subspecie a trezit abia în ultimii ani interesul ornitologilor.* LINTIA, P. II, 52, cf. 146.
— Pl.: *ornitologi*.
— Din fr. *ornithologue*.

ORNITOLOGHIE s. f. v. ornitologie.

ORNITOLÓGIC, -Ă adj. 1. Care ține de ornitologie, privitor la ornitologie. *Colecția ornitologică.* MN (1836), 96¹/47, cf. NEGULICI. *Catalogul colecțiilor ornitologice.* LINTIA, P. II, 7. *În 43 de ani de activitate ornitologică, numai 9 acvile de munte mi-au ajuns în mână.* id. ib. 167.

2. (Neobișnuit) De pasăre; din carne de pasăre. *Grangurul... cu drept cuvânt este socotit în Franca ca una din cele mai delicate îmbucături ornitologice.* ODOBESCU, S. III, 32.
— Pl.: *ornitologici, -ce*.
— Din fr. *ornithologique*.

ORNITOLOGIE s. f. 1. Ramură a zoologiei care se ocupă cu studiul păsărilor. Cf. AR (1834), 88, J. CIHAC, I. N. 69/12, VALIAN, V., NEGULICI, DDRF, ȘĂINEANU, BĂRCIANU, ALEXI, W.

2. (Rar) Totalitatea speciilor de păsări (dintr-o regiune, dintr-o țară etc.). *Gripsorul să arată a fi în ornitologia de la Africa... cel mai vreadnic de însemnat lucru.* F. DUM. I, 59¹/3.
— Pl.: *ornitologii*. — Și: (învechit) *ornitologhe* s. f.
— Din fr. *ornithologie*, germ. *Ornithologie*.

ORNITOLOGIST s. m. (Ieșit din uz) Ornitolog. DL, DM.
— Pl.: *ornitologiști*.
— Din fr. *ornithologiste*.

ORNITORÎNC s. m. Mamifer ovipar semiacvatic din Australia, avînd un cioc asemănător cu cel de rață, corpul acoperit cu blană și degetele unite prin membrane înotătoare (*Ornithorhynchus paradoxus*). Cf. GENILIE, G. 176/17. *Toți ornitorinchi sînt ovipari.* MAIORESCU, L. 93, cf. ȘĂINEANU, ALEXI, W., DER.
— Pl.: *ornitorinci* și (învechit) *ornitorinchi* (pronunțat *-rinhi*).
— Din fr. *ornithorynque*.

OROÁRE s. f. 1. Sentiment de dezgust și de groază; repulsie, aversiune, scîrbă. Cf. NEGULICI, ARISTIA, PLUT. *Un simțimînt d-oroare.* MACEDONSKI, O. I, 254, cf. ȘĂINEANU, BĂRCIANU, ALEXI, W. *Șarlatanii disgustătoare De cari mi-e scîrbă și oroare.* GORUN, F. 111. *Avea oroare de bărbații mici.* REBREANU, I. 85, cf. 125. *Trebuie să știi că eu am oroare de toată familia noastră: scriitori, gazetari, pictori.* C. PETRESCU, C. V. 306, cf. PRIBEAGUL, P. R. 17. *Am asistat cu oroare la dezlănțuirea unor măceluri cum n-au mai fost, între imense forțe armate.* SADOVEANU, E. 187. *Guevara profesează un ruralism și o oroare de viața citadină.* CĂLINESCU, I. 250, cf. 60. *Bolnav de o prea mare sensibilitate, poetul avea o oroare fizică de accesul altora de milă, de compătimire sau de familiaritate.* CAMIL PETRESCU, N. 57. *Cît despre hoteluri, am oroare.* VINEA, L. I, 62. *Avea oroare de oamenii înăcriți, nepăsători.* V. ROM. octombrie 1958, 23.

2. Faptă sau vorbă care inspiră groază și repulsie; lucru oribil; grozăvie. Cf. ARISTIA, PLUT. *În oroarea morții — gloria sa cată.* BOLINTINEANU, B. 41/1. *Oroare!... Capul zboară rostogolit departe și corpul i se-nfîge cu furie-n pămînt!* MACEDONSKI, O. I, 255. *O, durere de a spune încă o dată asemenea orori!* VLAHUȚĂ, O. A. III, 97, cf. 125, ȘĂINEANU. *Oroarea celor văzute îi reveni în minte.* D. ZAMFIRESCU, V. T. 198, cf. SEVERIN, S. 65, SAHIA, N. 121. *Orașele au fost cruțate de ororile luării prin asalt.* OȚEȚEA, T. V. 318. *De ce să ne spunem orori în care nici unul nu crede.* DEMETRIUS, C. 54. *Tot ce se spune despre oroarea unui... război imperialist nu sînt vorbe goale.* CONTEMP. 1950, nr. 185, 1/1. (Prin exagerare) *Timid și neînvățat să se poarte în lume, băga cuțitul în gură, tăia piinea în pătrățele, comisesse o sumă de orori.* C. PETRESCU, C. V. 98.

— Pl.: (2) *orori* și (învechit, rar) *oroare* (BOLINTINEANU, ap. ȘĂINEANU). — Și: (învechit) *orór* (pl. *ororuri*) s. n. CALENDAR (1862), 78/5, 83/12.

— Din fr. *horreur*, lat. *horror*, -oris.

OROCHEȘNIȚĂ s. f. v. coropișniță.

ORÓCI s.m. pl. v. urioac.

ORÓDNIC, -Ă adj. (Regional) Urit, slut (Jorăști — Tecuci). I. CR. V, 376.
— Pl.: *orodnici, -ce*.
— Cf. rus. урод, уродина.

OROGÁNIE s. f. (Regional) Pătăranie, pățanie; întimplare cu tile, pildă (Hăntești — Suceava). Cf. I. CR. IV, 251. *Le-am spus și eu cîte o oroganie.* ib.

- Pl.: *oroganii*.
- Etimologia necunoscută.

OROGÉN s. n. (Geol.) Regiune vastă a scoarței terestre în care au avut loc mișcări tectonice intense ce au dus la formarea unui lanț muntos. Cf. DT, LTR². Cercetări mai numeroase s-au efectuat în regiunile de orogen. MG I, 34, cf. DER.

- Pl.: *orogene*.
- Derivat regresiv de la *orogeneză*.

OROGENÉTIC, -Ă adj. Orogenic. DL, DM.
— Pl.: *orogenetici*, -ce.
— De la *orogeneză*.

OROGENÉZĂ s. f. Proces de cutare a scoarței terestre, avînd ca rezultat formarea lanțurilor muntoase. Cf. ONCESCU, G. 33, 59. În timpul orogenezei alpine, acestea din urmă au funcționat ca blocuri rigide de platformă. MG I, 197, cf. DER.

- Pl.: *orogeneze*.
- Din fr. *orogénese*.

OROGÉNIC, -Ă adj. Privitor la formarea munților prin cutare. Formațiunile care intră în constituția Carpaților s-au cutat în mai multe faze de paroxism orogenic. ONCESCU, G. 9. Evoluția orogenică a acestor... două unități se terminase la sfîrșitul cretacului. MG I, 109, cf. 152. Mișcările orogenice puternice au dat naștere la zone mari de cutare a stratelor. GEOLOGIA, 65, cf. 63.

- Pl.: *orogenici*, -ce.
- Din fr. *orogénique*.

OROGENIE s. f. (Rar) Parte a geologiei care studiază formarea munților. Cf. CADE, DL, DM.
— Din fr. *orogénie*.

OROGRÁF s. m. Specialist în orografie. Cf. DDRF, DL, DM.

- Pl.: *orografi*.
- Din fr. *orographe*.

OROGRÁFIC, -Ă adj. Care ține de orografie, privitor la orografie. *Harte orografice*. LAURIAN, M. IV, 190/22. *Note istorice, orografice și arheologice*. ODOBESCU, S. II, 164, cf. DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W. ♦ Format din munți, muntos. Cf. ALEXI, W. *Elementul esențial în structura geologică a țării noastre îl formează lanțul carpatic, care în același timp este și cel mai important element orografic*. ONCESCU, G. 9. *O altă trăsătură caracteristică a acestor munți este prezența unor noduri orografice din care se desfac culmi în evantai*. MG I, 214.

- Pl.: *orografici*, -ce.
- Din fr. *orographique*.

OROGRAFIE s. f. Ramură a geografiei fizice care se ocupă cu descrierea formelor de relief ale uscatului. Cf. DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W., LTR², DER. ♦ (Rar) Întregul complex al formelor de relief ale uscatului dintr-o anumită regiune. *Această ambiguitate se explică pînă la un punct și prin orografia regiunii*. HASDEU, I. C. I, 28.

— Și: (invechit) *horografie* s. f. AMFILOHIE, G. V/11.

— Din fr. *orographie*, gr. *ὄρογραφία*.

OROHIDROGRÁFIC, -Ă adj. (Rar) Privitor la relieful și la apele unei țări, unei regiuni etc. Cf. ȘĂINEANU, D. U. *Condițiunile orohidrografice și geografice sînt prielnice*. CONTEMP. 1948, nr. 113, 11/3.

- Pl.: *orohidrofrafici*, -ce.
- Din fr. *orohydrographique*.

OROIÁ vb. I. R e f l. (Regional) A se surpa, a se prăbuși (Caransebeș). L. COSTIN, GR. BĂN. 151. *Fugi, că se oroaie podul*. id. ib.

- Prez. ind.: *oroi*.
- Onomatopée. Cf. *hurui*.

OROLÓG s. n. v. orologiu.

OROLOGÉR s. m. v. orologier.

OROLOGERIE s. f. (Invechit) 1. Meseria ceasornicarului. Cf. ȘĂINEANU, CADE, SCRIBAN, D. *Tehnica orologeriei s-a dezvoltat apoi rapid*. CIȘMAN, FIZ. I, 32.

2. Atelier unde se exercită această meserie; prăvălie unde se vînd ceasornice; ceasornicărie. *Orologerie și biguitărie*. LAURIAN, M. IV, 47/6.

- Pl.: (2) *orologerii*.
- Din fr. *horlogerie*, după *orologiu*.

OROLÓGHION s. n. (Invechit) 1. Ceasornic. *Orologhion... cu care măsoară timpul*. AMFILOHIE, G. IX/2, cf. SP I [prefață].

2. Carte bisericească rituală, cuprînzînd rugăciunile și cîntările care se rostesc sau se cîntă la anumite ore; ceaslov. *Orologhion, adecă ceaslov care cuprinde în sine slujba de zi și de noapte* (a. 1766). BV II, 170/36, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., CIHAC, II, 680, DDRF, TDRG.

- Pl.: *orologhioane*.
- Din ngr. *ὀρολόγιον*.

OROLÓGHIU s. n. v. orologiu.

OROLOGIÉR s. m. Ceasornicar. Cf. FIS. 239/9, GHETIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W. *Intră orologierul și întiiul gentilom*. T iulie 1964, 31, cf. H XVII 48.

— Pronunțat: -gi-er. — Pl.: *orologieri*. — Și: *orologér* s. m.

— *Orologiu* + suf. -ar, după fr. *horloger*.

OROLÓGIU s. n. Ceas de dimensiuni mari, fixat pe fațada unei clădiri sau pe o coloană, pe un turn, pe un perete interior etc.; p. e x t. ceas. *Orologhiu de aur.* LEON ASACHI, B. 76/21 *Orologele lui Carol V.* HELIADE, O. I, 126. *Orloj . . . (ceasornic mare).* GENILIE, G. 216/19. *Orologul de buzdnariu.* RUS, I. I, 313/30. *După amiazi, cercetarăm . . . marea catedrală gotică, cu cel mai înalt turn din lume și cu un orologiu astronomic.* CODRU-DRĂGUȘANU, C. 90, cf. NEGULICI, ELEM. ALG. 188/23, BARASCH, M. III, 89/18. *Avea și pasiunea de a derege mereu la oroloage.* BARIȚIU, P. A. I, 4, cf. ROM. LIT. 402²/26, POLIZU. *Fanariotul privi orologiul și, văzînd că se apropia ora cununiei, ieși pe poartă.* FILIMON, O. I, 252. *Un orologiu sună noaptea jumătate.* BOLINTINEANU, O. 33. *Spre a-și câștiga niște bani, dînsul învăța și dirigerea oroloagelor.* F (1881), 341. *Cadențata bătaie a unui orologiu de lemn.* EMINESCU, N. 35. *Greieri cîntă, Ca orologii aruncate-n iarbă.* id. O. IV, 94. *Din depărtare se aude orologiul de la Stabiliment bătînd unsprezece și douăzeci.* CARAGIALE, O. VI, 47, cf. MACEDONSKI, O. I, 23. *Orologiul mare din salon bătu douăsprezece.* I. NEGRUZZI, S. III, 235, cf. BĂRCIANU. *Orologiul din cupolă Anunță fiecare oră.* MINULESCU, V. 83, cf. SEBASTIAN, T. 188. *S-aude orologiul din turnul lui ursuz.* LESNEA, C. D. 114. *Văd . . . pe frontispiciul chioșcurilor de ziare orologii care înseamnă ora fără greș.* SADOVEANU, O. IX, 260, cf. I, 670. *În secolul al XIV-lea, apare în Italia orologiul, care măsoară timpul și reglementează activitatea orașenilor.* OȚETEĂ, R. 71. *Orologiul . . . de la răscruce le arăta clar că pierduseră masa la cantină.* V. ROM. septembrie 1955, 82, cf. ib. iunie 1958, 20.

— Pl.: orologii și (învechit) oroloage, orologe.

— Și: (învechit) orológhiu, orológ, orlógiu (I. NEGRUZZI, S. VI, 439), orlój s. n.

— Din ngr. ὁρολόγιον, lat. horologium, fr. horloge, it. orologio.

ORONÍMIC s. n. Denumire topică pentru formele de relief. Cf. MG I, 73. *Lista toponimicelor, a hidronimicelor și oronimicelor întîlnite în Moldova, în Muntenia sau în Transilvania este destul de bogată.* SCL 1960, 206.

— Pl.: oronimice.

— De la oronimie.

ORONIMÍE s. f. I. Totalitatea numelor geografice (proprii și apelative) care desemnează formele de relief. DER.

2. Ramură a toponimiei care se ocupă cu studiul formării și evoluției numirilor referitoare la formele de relief. LTR², cf. DER.

— Din gr. ὄρος + -ώνυμος.

OROPÎȚA s. f. art. (Prin Bucov.) Numele unei hore. Cf. VARONE, D. 121.

— Accentul necunoscut. — Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

OROPSEĂLĂ s. f. (Rar) Oropsire. POLIZU cf. LM.

— Pl.: oropseli.

— Oropsi + suf. -eală.

OROPSI vb. IV. Tranz. I. A asupra, a urgisi, a prizoni, a persecuta, a vitregi. *Dușmanii mă pizmuiesc, Rudele mă oropsesc.* PANN, E. IV, 129/11. *Oastea ticăloșită de lipsa merindelor, horopsită de dușmanii carii îl urmează mișelește.* NEGRUZZI, S. I, 168. *Această fată bună era horopsită și de sora cea de scoarță, și de mama cea vitregă.* CREANGĂ, P. 283, cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W. *Parcă românii nu vor fi tot români, oricît s-ar căzni să-i oropsească?* REBREANU, NUV. 307. *Doruleț, ce ai cu mine, De mă horopsești pe lume?* MAT. FOLK. 302, cf. 263. *Se însură și luă o altă babă, care avea și ea un băiat; însă baba ținea mai mult la al ei și-l oropsea pe-al unchiașului.* ȘEZ. VIII, 132, cf. CIAUȘANU, GL., BUL. FIL. II, 290.

2. (Învechit și popular) A izgoni, a alunga. *Pe argatul oropsește și pe fiu-și rînduiește, Judecînd adică-n sine Că el va-ngriji mai bine.* PANN, P. V. II, 45/9, cf. POLIZU. *Poate să afle că ne iubim amîndoi și să ne oropsească, și atunci vom rămînea calici pe drumuri.* FILIMON, O. I, 144, cf. CHAC, II, 680. *Împăratul apoi îi oropsi pe amîndoi și nu mai voia să știe și să auză de dînzii.* ÎSPIRESCU, L. 154, cf. 121, DDRF, ȘĂINEANU, BĂRCIANU. *Ah! Spătarul? Tu în Argeș? Pe cît știi Oropsitu-te-am în valea Dimboviței.* DAVILA, V. V. 151, cf. 69, ALEXI, W. *Ori stăpîn te-a oropsit, Ori din chelciug c-ai sfîrșit.* MAT. FOLK. 157. ◆ F i g. *Spre a oropsi pe „cel” și pe „cea”, traduce exemplele sale în limba franceză.* MACEDONSKI, O. IV, 43. ◆ A lăsa la voia întîmplării; a părăsi. *Vînătoarea era uitată . . . Păsări, fiare și lighioane trăiau de el oropsite.* ODOBESCU, S. III, 203. *Bărbățelu mi-a plecat, Singură că m-a lăsat . . . Singură m-a oropsit.* TEODORESCU, P. P. 281. *De mică Mi-o iubise, La mare mi-o oropsise, Gălbiori nu-i dăruise.* id. ib. 574.

3. (Învechit și regional) A certa, a ocări; a vorbi de rău; a afurisi, a blestema. *Au chiebat apoi pre împărăteasa și o au horopsit mult și o au făcut neharnică de împărăție și dintr-aceia ceas o au urgisit (a. 1760).* GCR II, 74/8. *Cine se scoală mai de dimineață acela e mai mare în sat la ei, de-i horopsește și-i țuhăiește mai rău decît pe vite.* CREANGĂ, A. 154, cf. CONTEMPORANUL, V₁, 295. *Să mă ierți, Darie, să mă ierți că te-am ocărit, că te-am oropsit, că te-am drăcuit, că te-am bătut.* STANCU, D. 325. *Ionică, te-aș găzdui, Da nu-mi e bărbatu-aci, Și mi-e frică c-o veni, Pă tine te-o huidui, Pă mine m-o horopsi.* REV. CRIT. V, 95, cf. GRAIUL, I, 301. *De-aci privea jos la vatră. Stau toți împrejurul focului și-l oropseau.* PLOPȘOR, C. 42. ◆ A des-

cînta, a vrăji. *Gherghina că le lua, Nu-ș'ce naiba dojenea, Că apa-n pahar să-nchege, Pe Oncica-l oropsea, Să vină cît o putea.* PĂSCULESCU, L. P. 300.

— Prez. ind.: *oropsesc*. — Și: (învechit și regional) **horopsî** vb. IV.

— Etimologia necunoscută.

OROPSIRE s. f. (Rar) Faptul de a **oropsi**.

1. Cf. **oropsi** (1). Cf. BARCIANU.

2. Cf. **oropsi** (2). Cf. POLIZU, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W.

— Pl.: *oropsiri*. — Și: (regional) **horopsire** s. f. DDRF.

— V. **oropsi**.

OROPSÎT, -Ă adj. 1. (Adesea substantivat)

Asuprit, prigunit, urgisit, persecutat; chinuit. *Ea, văzîndu-se acum așa de nenorocită și horopsită, ce să facă și încotro s-apuce?* CREANGĂ, P. 89, cf. CARAGIALE, O. IV, 364. *Toți oropsiții, toți răzvrățiții își vor strînge mîinile și, într-un avînt nimicitor, se vor întoarce împotriva celor ce-i exploatează de mii de ani.* REBREANU, P. S. 54. *Mai erau cîteva femei speriate și bocite, fiecare cu o legăturică de merinde subțioară, pentru bărbații lor oropsiți.* id. R. I, 114. *Feciorul pe care-l pierduse... îl cîștigase revoluția, țara, poporul, tagma oropsiților.* C. PETRESCU, A. R. 198. *Maică-ta cea bătută și horopsită a ajuns ceasurile liniștii.* SADOVEANU, O. II, 51. *Laura... este oropsita familiei, ruda săracă și sluga tuturor.* V. ROM. ianuarie 1957, 155, cf. ȘEZ. IX, 148. ♦ Sărman; prăpădit, nenorocit. *Măi Spiridoane, tu ești bețiv și oropsit, dar tot parcă ai mai multă minte ca ceilalți.* REBREANU, R. II, 57. *Dar ce om...! Cel mai oropsit și mai soiós dintre toți... Era trențáros, murdar, slab.* GALACTION, O. 84. ♦ Fig. Sufletul ce umblă oropsit și mohorit. LESNEA, A. 26. ♦ Sărăcacios. *Dar smulgerea salciei însemna năvala apelor Siretului, inundarea oropsitului adăpost al țáranului din Robi.* CONTEMP. 1951, nr. 224, 2/2, cf. CABA, SĂL. 91.

2. (Învechit și popular) Izgonit, alungat. Cf. POLIZU. *A părăsit Sibiul, oropsit chiar de guvernul său.* GHICA, S. 121, cf. DDRF. ♦ Lăsat la voia întîmplării; uitat, părăsit. *Nu te teme, pom oropsit, că te voi curăța de omizi.* ISPIRESCU, L. 125. *Ca năzdrăvanii din basmuri, gîndurile ocoleau satul, poposeau în cocioabele necăjite, printre alți țárani, împovărați de nevoi, oropsiți de Dumnezeu și de oameni.* REBREANU, I. 212. *Scorpie bătrînă!... Vei rămîne-aici! Flămîndă, singură și oropsită, pradă fiarelor din codri.* EFTIMIU, I. 67. *Rămași în întîrziere cu primenirile țării, răsăreau din olaturile mărginașe și oropsite de fosta stăpînire, ca din străfund de vremi.* V. ROM. februarie 1954, 6.

3. (Regional) Blestemat, afurisit (Silistraru — Brăila). Cf. PĂSCULESCU, L. P. 186. *Nu-s*

butuci pîrliți, Ci-s oameni... nesposediți... Și sînt negri și pîrliți Și de veci ei oropsiți. id. ib.

— Pl.: *oropsiți, -te*. — Și: (regional) **horopsît**, -ă adj.

— V. **oropsi**.

ORÓR s. n. v. oroare.

OROSCĂ s. f. (Învechit) Parte a căruței, nedefinită mai îndeaproape. *Acum i-am scris... pentru o căruță cu ladă, unde șade cocișu, cu oroscă și cu ladă suptu gratie* (a. 1804). IORGA, S. D. XII, 153.

— Accentul necunoscut. — Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

OROSCÓP s. n. v. horoscop.

OROȘÁN, -Ă s. m. și f. v. orășean.

OROȘÁNCĂ s. f. v. orășeancă.

OROȘÉL s. n. v. orășel.

OROZÁN s. n. (Prin Olt. și Dobr.) Mortar (LEXIC REG. 55); tencuială care nu este netezită (AN. DOBR. IV₂, 100, DR. IV, 797). *Uscat ca orozanul.* AN. DOBR. IV₂, 100. *Tare ca orozanul.* ib. ♦ (Adjectival) Zgrunțuros, aspru, dur. *Veniră slugile rînd pe rînd, fiecare cu laba înmuiață în apă cu nisip — niște chișai orozan, că erea rugina groasă — și-i frecară paloșul și pe-o parte și pe alta, că lucea acum de-ți lua ochii.* PLOPȘOR, C. 49.

— Etimologia necunoscută.

OROZÁNÓS, -OÁȘĂ adj. (Prin Olt.) Zgrunțuros, aspru, dur. *Năstip — niște chișai orozános.* DR. IV, 797.

— Pl.: *orozánoși, -oase*.

— **Orozan** + suf. -os.

ÓRPIE s. f. (Prin Transilv.) Pămînt deștenit și lucrat timp de mai mulți ani consecutiv; ogor. Cf. VICIU, GL., PAMFILE, A. R. 26.

— Pl.: *orpii*.

— Etimologia necunoscută.

ORPIMÉNT s. m. Trisulfură de arsen, de culoare galbenă, care se găsește în stare naturală sau se prepară pe cale chimică; se folosește ca vopsea în pictură. Cf. MARIN, PR. I, 205/19, CANTUNIARI, L. M. 107, DM.

— Din fr. **orpiment**.

ORSÍGĂ s. f. v. obsigă.

ORȘ s. n. v. horj.

ORȘÁDĂ s. f. v. orjad.

ORȘÁF s. n. v. horșaf.

ORȘĂG s. n. (Prin Transilv.) Urare, orație. *Luați în nume de bine cinstit orșagul nostru.* BIBICESCU, P. P. 250.

— Pl.: *orșaguri.*

— Etimologia necunoscută. Probabil *ura* + suf. *-șag*.

ORȘĂV s. n. v. *horșaf.*

ORȘENIC s. n. v. *urșinic.*

ORȘIC s. n. v. *orcic.*

ORȘICUM adv. v. *orișicum.*

ORȘINIC s. n. v. *urșinic.*

ORȘIUNDE adv. v. *orișiunde.*

ORT¹ s. m., s. n. 1. S. m. (Învechit și popular) Monedă de valoare mică, reprezentând a patra parte dintr-un leu vechi, adică zece parale. *Un ban de aramă galben . . . la acea cetate năruită am aflat, cit un ort de mare.* M. COSTIN, O. 257. *Cîte un ortu vadra* (a. 1691). IORGA, S. D. I, 84. *Au scos văcărul de vită cîte doi orți.* IST. T. R. 129. *Oca de untu cîte doi orți bătuți și un zlot.* NECULCE, L. 84, cf. 104, ANON. CAR. *Să dau dumnului pe an-că[e] 6 orț* (a. 1700). IORGA, S. D. X, 325. *40 lei și un ort* (a. 1718). BUL. COM. IST. IV, 208. *Să nu le oprească sărdariul nici leu de car, nici ort de om pedestru* (a. 1741). URICARIUL, IV, 402/18, cf. XIV, 2. *Au cheltuit 8 lei și un ort, adecă o a 4 parte dintr-un leu.* AMFILOHIE, E. 102/6. *Au scos pe toată țara cîte un ort de fieștecare nume* (sfârșitul sec. XVIII). LET. III, 199/16, cf. 198/7. *Au scos un bir pe dobitoace, ce l-au numit văcărul, să dea de tot dobitoacul un ort.* ȘINCAI, HR. III, 150/17. *Un ort de 10 parale.* CALENDARIU (1814), 154/17, cf. DIONISIE, C. 166. *Parale 10 ortul, cum era din vechime* (a. 1822). DOC. EC. 264. *Taleri trei mi patru sute cincizeci și șapte ș-un ort.* HASDEU, R. V. 63. *Vine-o fată, pune ortul Mortului pe piept.* COȘBUC, P. II, 54, cf. I. BRĂESCU, M. 78. *Gologanii, pitacii, orții.* N. A. BOGDAN, C. M. 169. *Au început să se certe și, pentru netrebnicul ort, Au prins să-l suduie pe mort.* LESNEA, C. D. 87. *Am băgat mina pînă-n cot și n-am găsit nici un ort.* TEODORESCU, P. P. 130, cf. 292, ȘEZ. VIII, 125, PĂMFILE, J. I, 129. *N-am parali să-l îngrop, Părăluțe nici un ort, Pinzișoară nici un cot.* CARDAȘ, C. P. 49. *Măi podar, . . . Trage podul, Să trec Oltul!* — *L-oi trage, De mi-ei da ortul!* BALADE, II, 314. *Un ort, un zlot, un tult și o oală cu unt, se spune despre o plată exagerat de mare.* Cf. ZANNE, P. V. 461. *Cot de un ort și ață de un zlot, se spune cînd cineva, după muncă multă, nu se alege cu nimic.* id. ib. 209. ♦ E x p r. (Familiar) **A(-și) da ortul popii** = a muri. Cf. POLIZU. *Sufer mult de piept*

și poate oi da ortul popei. BĂLCESCU, ap. GHICA, A. 578. *De teamă să nu dea ortul popii, se duse într-un suflet la Bacus . . . și-l rugă . . . să-și ia darul înapoi.* ISPIRESCU, U. 106. *Iar alții, în credința că ortu l-am dat popii . . ., batistele scoteau.* MACEDONSKI, O. I, 45. *De foame nu dau popii ortul! Eu iarna singură-mi țeș tortul.* COȘBUC, P. I, 128. *Cînd îți e mai dragă lumea, atuncea, vai! dai ortul popii.* ANGHIEL-IOȘIF, C. M. I, 195. *Clocotea de revoltă că bătălia, în care au pierit peste două mii de oameni și în care el era să-și dea ortul popii, nici măcar n-a fost pomenită în comunicatele de război.* REBREANU, P. S. 113. *Azi noapte, cu luna și plopii, Opt bolnavi au dat ortul popii.* ARGHEZI, V. 183, cf. C. GANE, TR. V. 389. *Ai venit . . . Auzisem c-ai dat ortul popii.* STANCU, R. A. I, 9, cf. PAS, Z. IV, 232. *Bietul diacon era să-și de ortul popii.* POP., ap. GCR II, 366, cf. ȘEZ. III, 114, PĂMFILE, J. I, 129. **Tot doi bani (sau lei) și un ort** = (lucru) la fel de neînsemnat ca și altul; tot atîta, tot una. *Nărilă, Chirilă, tot într-o rilă, tot doi lei ș-un ort.* ALECSANDRI, T. 776, cf. ZANNE, P. V, 63.

2. S. m. și n. (Învechit) A patra parte dintr-o sută; douăzeci și cinci. Cf. KLEIN, D. 180, LB. *Un ort de raci.* POLIZU, cf. CIHAC, II, 230, LM, DDRF, BARCIANU, JAHRESBER. X, 200, MÎNDRESCU, I. G. 70. *Un ort de vite.* I. BRĂESCU, M. 69. ♦ (Prin Transilv. și Olt.) Douăzeci și cinci de fuioare legate împreună, după melițat. *Cînepa și inul, după ce se frîng și se meliță, se leagă cîte 25 fuioare la un loc sub nume de ort.* H XVII 237, cf. VICIU, GL., A II 4.

3. S. m. (Învechit, rar) Unitate de măsură a lungimii nedefinită mai îndeaproape. *2 orți sîrmă* (sfârșitul sec. XVII). IORGA, D. B. II, 96.

— Pl.: (m.) *orți* și (n., rar) *orturi*. — Și: ord s: m. și n. KLEIN, D. 180, LB, LM, DDRF, MÎNDRESCU, I. G. 70.

— Din pol. *ort*, germ. *Ort*.

ORT² s. n. (Transilv., în graiul minerilor) Loc de muncă într-o mină; abataj. Cf. VICIU, GL. 93. *Dacă vîi la baie, vină pe uärtu mieu.* PAȘCA, GL. 59, cf. FD I, 150, 151, LEXIC REG. 21.

— Pl.: *orturi*.

— Din germ. *Ort*.

ORTĂ s. f. 1. (Învechit) Unitate militară corespuțătoare unui regiment; (în armata turcească) regiment de ieniceri. *S-au închinat la ortaoa ienicerilor și așa și-au scăpat vieața* (a. 1741—1769). GCR II, 81/27. *Vro cîteva ortale ce era la Rusciuc, trecură la Giurgiu și stăpî-niră cetatea.* VĂCĂRESCUL, IST. 282. *Nu numai ortalele de ieniceri, ci și cîțiva pași și sarascherul au trecut pin țară* (sfârșitul sec. XVIII). LET. III, 193/8, cf. 280/36. *Generari cu multe oști călărime și cu multe ortale de ostași cu tunuri.* DIONISIE, C. 179, cf. 188. *Cinci de ianiceri ortale, cei mai aprigi și delii.* BELDIMAN, E. 47/16.

Spune lui Iordache să ia două ortale de arnăuți aleși și să se ducă la Golești. FILIMON, O. I, 284. Corpul ienicerilor coprindea 4 diviziuni, formind 229 de cohorte... numite odale sau ortale. ȘIO I, XXIX, cf. II₁, 278. Căpitenia de orta cunoștea pe franțuz ca pe-un de-aproape prietin împărătesc. SADOVEANU, O. X, 295.

2. (Învechit și regional) Trupă, ceată, bandă; grupare, tagmă. Se încheia cortegiul prin ortaua ciohodarilor și a satirașilor. FILIMON, O. I, 303, cf. 164. Cînd face parte din ortaua poeșilor, atunci cată să fugi cât vei putea de dînsul. id. ib. 373. Petele negre din depărtare, ce trebuiau desigur să fie Marița cu ortaua ei, abia se zăreau. SĂM. I, 217. De trei zile curgeau fără răgaz, ca niște ortale de moruni uriași. CHIRIȚESCU, GR. 7, cf. 89. Pe Vilcan el părăsea și-n orta că se băga. TEODORESCU, P. P. 554.

— Pl.: ortale.

— Din tc. orta.

ORTĂC, -Ă s. m. și (rar) f. (Mai ales în Ban. și Transilv.) 1. S. m. și f. Tovarăș (de drum, de muncă, de armată etc.), camarad; p. e x t. prieten. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB, POLIZU. Tu ie-ți boii și-ți caută alți ortaci, nici să spuni oarecuiva că te-ai întîlnit cu noi. F (1867), 295, cf. DDRF. Iar cînd a fost la-normîntat, Toți morții parcă s-au sculat Să-și plîngă pe ortacul lor. COȘBUC, P. I, 148. Tatăl său venea acasă tîrziu, mirosind a băutură, cu doi-trei ortaci după el. PAMFILE, COM. 24. Po-recla i-o dăduseră ortacii din sat. SADOVEANU, O. XVI, 77. A început să-și instruiască după inima lui ortacii. v. ROM. aprilie 1955, 248. Cată moțul în desagă. Nu găsește. Iar ortacii I-s departe. BENIUC, V. 53. Vin', măi ortace, să-ți spun o vorbă. DAVIDOGLU, M. 63. Doi ortaci doposeau în aceeași vreme la marginea pădurii. VORNIC, P. 87. Șeful echipei... Zîmbește ortacilor cu brațe-nclăstate Pe ciocanul mecanic care muge, se zbate. DEȘLIU, G. 46. Atunci au sărit pe el ortacii lui Ion și, înclăstați unii cu alții, s-au rostogolit în uliță. T. POPOVICI, SE. 72. Eu văz bine, măi ortace, C-a mea ibovnică-ți place. JARNIK-BIRSEANU, D. 387, cf. VAIDA. Griji, ortace, ce faci, În cursă să nu te bagi! DOINE, 66. Bravii mei, ortacii mei, Și feciori ca nește lei, Stați pe loc, mă așteptați Și la umbră vă culcați. CĂTANĂ, B. 158. Ce ți s-a întîmplat, ortace, de ești atît fără de voie și atît de pierit. MERA, L. B. 253. Umblînd el așa prin țară, și-a prins douăzeci și patru de ortaci. I. CR. III, 362, cf. V, 346, L. COSTIN, GR. BĂN. 151, GR. S. VI, 208. O spus un om că a fost la păduri cu ortaci. ARH. FOLK. III, 139, cf. 61, CHEST. V, 11, 12, 17, 65, 59, 76 supl., ALR I 1 521, ALR II/I h 154, ALR II/I MN 77, 2 668/47, ALR II 4 385, A II 8, COM. PAȘCA (Crișcior — Brad), com. din TĂR-CĂIȚA — BEIUȘ și din TIMIȘOARA. Voi, ortacii mei, Ciobani tinerei, Voi că vă vorbiți Să mă

omorîți. BALADE, II, 467, cf. 366. ◇ Fig. Iși lasă nevasta În liniștea tinzii, Că-n munte-l așteaptă Ortacii, molizii. HOREA, P. 66. ◇ (Regional) Ibovnic, iubit, draguț. Cîntă cucul, vai, săracul, Ș-a pierdut mîndra ortacul Și căta să-ș afle altul. HODOȘ, P. P. 223. ◇ Bărbat, soț. Ș-o fost bun și fost rău, Asta mi-i ortacu mîneu. ALEXICI, L. P. 114. ◇ L o c. a d j. Cu ortac = în număr pereche, cu soț. Lumînările sînt „șinș sau tri ori că șapce; să nu fie cu ortac“. ARH. FOLK. III, 57.

2. S. m. Asociat, părtaş. De azi înainte ești ortac cu mine la moară pre-n două. CĂTANĂ, P. B. II, 119. Cîn n-apucăm dgi măsurat oili, oprim mieii și ne-mpreunăm toț ortaci dgi fașim um pîlc. ARH. FOLK. III, 142, cf. ALR I 1 793, ALR SN I h 16, ALRM SN I h 9, A I 13, 22, 26, 31, 35, II 12, III 1, 12, 16, 18, 19. ◇ (Prin Olt.) Ucenic. RĂDULESCU-CODIN, cf. id. I. 353, com. din TURNU MĂGURELE.

— Pl.: ortaci. — Și: (regional) hortăc (ALR I 1 521/320, ALR SN I h 15/316) s. m.

— Din scr. ortak.

ORTĂ-CEAUȘ s. m. (Învechit) Curier (al unui regiment). Au trâmisi bumbașir un ortaceauș... cu ferman ca să implinească acei bani de la acei boieri (sfîrșitul sec. XVIII). LET², III, 208, cf. 217, ȘIO II₂, 92. Turcii aveau ortaceaușii lor, un fel de curieri oficiali. N. A. BOGDAN, C. M. 149.

— Pl.: ortaceauși.

— Din tc. orta çavuşu.

ORTĂ-CUȘĂC s. n., s. m. (Învechit) 1. S. n. Briu de fir pe care îl purtau baltagi. Împăratul... făcu iarăși iasigi-efendi cu beretă și ortacușac. VĂCĂRESCUL, IST. 285, cf. ȘIO II₂, 92.

2. S. m. Slujitor la curtea domnească, îmbrăcat cu anterior și încins cu un șal; edeciu. Orta-cușac cu tabla-bașa (a. 1773). ȘIO II₂, 92. Căpitani spătărești ortacușaci și înarmați (a. 1784). TDRG. Toți oamenii aceștia ce sînt în serviciul domnului se numesc edecii și ortacușaci. ap. ȘIO II₂, 92.

— Pl.: (n.)?, (m.) ortacușaci.

— Din tc. orta kuşak.

ORTĂN s. m. (Regional) Uliu (*Accipiter gentilis*) (Băcăinți — Orăștie). BĂCESCU, PĂS. 209.

— Pl.: ortani.

— Etimologia necunoscută. Cf. h u l t a n.

ORTĂNȚĂ s. f. v. hortenzie.

ORTĂR s. m. (Regional, în graiul minerilor) Miner care lucrează cu sfredelul. Cf. FRÎNCU-CANDREA, M. 43.

— Pl.: ortari.

— Ort² + suf. -ar.

ORTAȘ s. m. (Rare) Ortac (1). *Luind cu sine pre unii prieteni și ortăși ai săi, întrarmați și cu puterea năvălind asupra lui Mihnea Vodă..., cu moarte amară i-au stins vieața.* ȘINCAI, HR. II, 125/33.

— Pl.: ortăși.

— Orta + suf. -aș.

ORTĂCĂESC, -EĂSCĂ adj. (Regional) Făcut în tovărășie; folosit în tovărășie. Cf. ZANNE, P. IV, 225, id. ib. VI, 397, ALR II/29.

— Pl.: ortăcești.

— Ortac + suf. -esc.

ORTĂCĂESTE adv. (Regional) În tovărășie, în ortăcie (Vălcani — Sinnicolau Mare). ALR SN I h 15/47.

— Ortac + suf. -ește.

ORTĂCĂI vb. IV. Refl. recipr. și (rare) tranz. (Regional) A (se) întovărăși, a (se) asocia; a (se) împrieteni. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB, LM, TDRG. *Cîte trei se ortăcesc și la birt că se pornesc.* DOINE, 57, cf. ALR II 4 387/2, 27, 29, 36, 53, 64, 76, 105, 284, 833, ALR SN I h 15, ib. 16. *Măi tu, Gruie, fiul meu, Nu-mi place năravul tău: Cu beșivi te ortăcești și capu-ți primejduiești.* ANT. LIT. POP. I, 321, cf. A I 20, 21, II 12, III 1, 16, 18, IV 5. ♦ A se căsători. *A împins-o păcatul de s-a ortăcit cu un om de gîlceavă și după doi ani nu mai avea unde să-și culce capul.* POPOVICI-BĂNĂȚEANU, V. M. 143.

— Prez. ind.: ortăcesc.

— V. ortac.

ORTĂCIE s. f. (Învechit și regional) Tovărășie, asociere (la drum, la muncă etc.); prietenie. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB, DDRF, GHETIE, R. M., BĂRCIANU, ALEXI, W., CONV. LIT. XX, 1014, H XVII 180, ALR II 4 386/2, 53, 64, 76, 105, 284, 833, ib. 4 387/310, ALRM SN I h 10, A I 13, 17, 20, 22, 26, III 1, IV 5. ♦ L o c. a d v. În (sau de, pe) ortăcie = în tovărășie, împreună. *Bunul om trebuia, vrînd nevrînd, să meargă-n ortăcie cu golanul, care nici nu voia altcum a se lăsa de el.* RETEGĂNUL, P. I, 23, cf. ALR I 813/85, ALR II 4 386/27, 95, 102, 310, A I 35. ♦ (Învechit, rar) Asociație, întreprindere (comercială). *Ortăcie care are 4 scopuri* (a. 1833). IORGA, S. D. XII, 180.

— Pl.: ortăcii. — Și: (regional) hortăcie s. f. ALR II 4 386/316.

— Ortac + suf. -ie.

ORTĂCIT, -Ă adj. (Prin Ban.) Care trăiește în concubinaj. Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. 151, ALR II 4 392/76.

— Pl.: ortăciți, -te.

— V. ortăci.

ORTĂCÎȚĂ s. f. (Învechit și regional) Tovărășă, prietenă. Cf. LB, LM, ALR II 4 382/64.

— Pl.: ortăcițe.

— Ortac + suf. -ițe.

ORTĂLIUC subst. v. ortăluc.

ORTĂLUC subst. (Regional) Tovărășie, asociație, ortăcie. Cf. BL V, 143.

— Și: ortăliuc subst. ALR II 4 386/36.

— Din scr. ortakluk.

ORTĂNSIE s. f. v. hortenzie.

ORTĂCOL, -Ă adj. v. horticol.

ORTICULTÓR, -OÁRE s. m. și f. v. horticultor.

ORTICULTŪRĂ s. f. v. horticultură.

ORTOCÉNTRU s. n. Punctul de întâlnire a înălțimilor unui triunghi sau ale unui tetraedru cu muchiile opuse perpendiculare. Cf. DL, DM, DER.

— Pl.: ortocentre.

— Din fr. orthocentre.

ORTOCLÁS s. n. v. ortoclaz.

ORTOCLÁZ s. n. Ortoză. DL, DM. *Ortoza sau ortoclazul, un mineral foarte răspîdit în rocile eruptive.* GEOLOGIA, 14.

— Și: ortoclás (CANTUNIARI, L. M. 106, 107, MACAROVICI, CH. 366) s. n.; ortocláză (SCRIBAN, D. 913) s. f.

— Din fr. orthoclase.

ORTOCLÁZĂ s. f. v. ortoclaz.

ORTOCROMÁTIC, -Ă adj. (Despre emulsii fotografice) Care este sensibil la culorile violet, albastru, verde și galben. Cf. LTR², DER.

— Pl.: ortocromatici, -ce.

— Din fr. orthochromatique.

ORTÓDIASCOPIE s. f. Metodă radioscopică pentru obținerea conturului unui obiect în mărime naturală. Cf. LTR², DL, DM.

— Pronunțat: -di-as-.

— Din fr. orthodiascopie.

ORTODOÁCSĂ s. f. v. ortodox.

ORTODÓC, -OÁICĂ s. m. și f. v. ortodox.

ORTODÓS, -OÁSĂ s. m. și f. v. ortodox.

ORTODOȘ s. m. v. ortodox.

ORTODÓX, -Ă adj. 1. Care ține de biserica creștină răsăriteană, care este conform cu doctrina acestei biserici; (despre persoane) care este adept al ortodoxismului. *Religia cea domnitoare aci este ortodoxă (pravoslavnică)*. CR (1829), 151¹/₄, cf. URICARIUL, VIII, 108. *Două biserici, una ortodoxă, alta catolică, zidite de doi prinți români*. NEGRUZZI, s. I, 183, cf. 347. *Ion Vodă se arată creștin ortodos ca domn al Moldovei*. HASDEU, I. V. 30. *Părerea... unei autorități în ale bisericii ortodoxe*. MAIORESCU, D. II, 232. *Să roage pe Ștefan a nu contesta pe teritoriul moldovenesc iurisdicția patriarhului constantinopolitan asupra creștinilor de rit ortodox*. XENOPOL, I. R. IV, 73. *Numai biserica ortodoxă, cu turn bulbucată, era clădire de piatră*. SADOVEANU, O. V, 586. *Se însurase cu Tudora, cea de a cincea fată a căldărarului, după ce se făcuse de dragul ei și ortodox*. CAMIL PETRESCU, O. II, 90. *Deși ortodoxă, se ducea la biserica romano-catolică*. BENIUC, M. C. I, 107. ♦ (Substantivat) Persoană de religie creștină răsăriteană. *Vrînd Mihail II să-și facă prieteni și pre ortodocși și pre iconomaci, oarecare Toma s-au rădăcat cu oaste asupra lui*. ȘINCAI, HR. I, 151/18. *Din căsătoria lui Lațco cu această ortodoxă... se născu o fată*. IORGA, C. I. I, 73. *Un îndreptar, un normativ al ortodoxilor de pretutindeni*. id. L. R. CL.

2. Conform cu principiile tradiționale ale unei doctrine, ale unei concepții; (despre persoane) care urmează cu fermitate astfel de principii. *Zelul și simțimentul de facere de bine al acestui bărbat strein dar ortodox (cu cugetări drepte)*. CR (1833), 97¹/₂₃, cf. SEVERIN, S. 98. *Autonomismul consecvent, dus pînă la ultimele sale consecințe... l-a susținut, la noi, singurul maiorescian ortodox, Mihail Dragomirescu*. V. ROM. aprilie 1960, 44.

— Pl.: *ortodocși, -xe* și (m.) *ortodocși* (CR 1833, 97¹/₂₈). — Și: (popular) *ortodoăesă* (ALR II/I h 191); *ortodós, -oásă* (ib.; pl. *ortodoși, -oase* și, f., *ortodoașe* ib.) *ortodós* (ib.); *ortodóc, -oăică* (ib.) adj.
— Din ngr. ὀρθόδοξος, lat. med. *orthodoxus*, fr. *orthodoxe*.

ORTODOXIE s. f. Conformitate, concordanță cu doctrina bisericii creștine ortodoxe; p. e x t. biserica ortodoxă; religia ortodoxă. Cf. POLIZU, DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU. *Ar fi amenințat într-adevăr ortodoxia*. IORGA, I. R. CXLIX. *Legea românească a ortodoxiei a fost un spin în ochii dominatorilor de alt rit ai Transilvaniei*. id. L. II, 55. *Adunarea ecumenică a binecredincioasei ortodoxii trebuie să se fie număidecît anul acesta*. SADOVEANU, O. XII, 44. ♦ Conformitate, concordanță cu principiile tradiționale ale unei doctrine, concepții etc. *Fără primejdia de a trece limitele ortodoxiei, umanistii italieni nu puteau discuta dogma creștină*. OTETEĂ, R. 230.
— Din ngr. ὀρθοδοξία, lat. med. *orthodoxia*, fr. *orthodoxie*.

ORTODOXISM s. n. Religia creștină ortodoxă. Cf. ȘĂINEANU, BARCIANU. *Era... cercetat de vînturile aspre și mistice ale unui modernism corcît cu ortodoxismul de paradă*. BENIUC, M. C. I, 187.

— *Ortodox* + suf. *-ism*.

ORTOÉDRIC, -Ă adj. (Despre cristale) Care are planurile coordonate perpendiculare între ele. DL, DM.

— Pl.: *ortoedrici, -ce*.

— Din fr. *orthoédrique*.

ORTOÉPIC, -Ă adj. Care aparține ortoepiei, privitor la ortoepie. Cf. SCRIBAN, D. *Regulile ortoepice... nu pot fi stabilite fără un studiu prealabil al foneticii limbii respective*. L. ROM. 1953, nr. 3, 19, cf. ib. 1957, nr. 1, 91. *Fixarea normelor ortoepice ale limbii literare pune numeroase și variate probleme*. SCL 1957, 359. *Foarte asemănător cu dicționarul ortografic este dicționarul ortoepic, care arată pronunțarea corectă a cuvintelor*. GRAUR, I. L. 118.

— Pl.: *ortoepici, -ce*.

— Din fr. *orthoépieque*.

ORTOEPÍE s. f. Sistem de reguli proprii unei limbi, privind pronunțarea corectă; aplicarea practică a acestor reguli. Cf. STAMATI, D. *Vede în mîntinerea semnelor speciale e și ó și o înlesnire de învățare a ortoepiei române*. F (1881), 215, cf. ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W. *Fonetica are și o mare însemnătate practică în învățarea limbilor, în stabilirea regulilor de ortoepie*. L. ROM. 1953, nr. 3, 18. *Între ortografie și ortoepie există o legătură indisolubilă: scriind corect, ajungem să vorbim corect, potrivit normelor limbii literare*. IORDAN, L. R. 180. *Interesul pentru problemele de ortoepie apare încă la gramaticii noștri vechi*. SCL 1957, 357. *Ortoepia este totalitatea regulilor care stabilesc într-o limbă pronunțarea literară, luată ca model de întreaga populație care vorbește acea limbă*. GRAUR, I. L. 73.

— Din fr. *orthoépie*.

ORTOGONÁL, -Ă adj. (Despre figuri geometrice) Care formează unghiuri drepte. Cf. ALEXI, W., CADE, DL, DM. ♦ *Proiecție ortogonală* = proiecție obținută prin trasarea unei perpendiculare de la fiecare punct de proiectat pe planul de proiecție. Cf. GEOM. SP. 55. ♦ (Adverbial) *Proiectăm ortogonal vîrfurile vectorului pe cele trei axe*. MARIAN-TIȚEICA, FIZ. I, 19. ♦ (Despre curbe) Care se întretaie astfel încît tangentele lor în punctul de intersecție să fie perpendiculare. DL, DM. ♦ (Despre suprafețe) Care se întretaie astfel încît planurile lor tangente în orice punct al curbei de intersecție să fie perpendiculare. DL, DM.

— Pl.: *ortogonalî, -e*.

— Din fr. *orthogonal*.

ORTOGRÁF s. m. (Învechit) Persoană care scrie corect o limbă, cunoscându-i regulile ortografice; specialist în ortografie. Cf. POLIZU, BARCIANU, ALEXI, W.

— Pl.: *ortografi*.

— Derivat regresiv de la *ortografie*.

ORTOGRAFIA vb. I. Tranz. A scrie după regulile ortografice; a aplica o anumită ortografie. Cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., BUL. FIL. II, 225. *Tendința de adaptare la limba română apare și mai evident dacă urmărim modul în care a fost ortografiată terminologia sportivă.* L. ROM. 1959, nr. 2, 89.

— Pronunțat: *-fi-a*. — Prez. ind.: *ortografiez*.

— Din fr. *orthographier*.

ORTOGRÁFIC, **-Ă** adj. Care aparține ortografiei, privitor la ortografie, de ortografie. *Au scris fără nici o sminteață ortografică.* AR (1830), 375²/4. *Reguli generale ortografice.* FL (1838), 62²/5, cf. VALIAN, V., POLIZU. *Pe tărîmul discuțiilor ortografice.* MAIORESCU, CR. I, 188. *Dictez aceste rînduri unui ignorant în materie ortografică.* CARAGIALE, O. VII, 198. *Cestiunea ortografică a fost pusă de cel mai ilustru și mai autorizat reprezentant al filologilor români de atunci, de eruditul Cipariu.* F (1891), 307, cf. DDRF, ȘĂINEANU, ALEXI, W. *S-au manifestat opreliști oficiale, s-au edictat sisteme ortografice și glosare; limba și-a urmat calea ei.* SADOVEANU, E. 35. *Dicționarul ortografic ne arată cum se scriu corect cuvintele, așa că în lista lui intră numai cuvintele care prezintă greutăți în scriere.* GRAUR, I. L. 117. ♦ În conformitate cu regulile ortografiei, corect din punctul de vedere al ortografiei. *Deși despărțirea ortografică a silabelor se face pe baza observării sunetelor, totuși uneori intervin aici și criteriile morfologice sau etimologice.* GRAUR, I. L. 55. ◇ (Adverbial) *Nu scrie ortografic.*

— Pl.: *ortografici*, *-ce*.

— Din fr. *orthographique*.

ORTOGRAFICÉSC, **-EĂSCĂ** adj. (Învechit) Ortografic. *Împreună cu alte seamne prosodi-cești și ortograficești.* CANTEMIR, S. M. 341/9, cf. POLIZU.

— Pl.: *ortograficești*.

— **Ortografie** + suf. *-icesc*. Cf. ngr. ὀρθογράφος, lat. *orthographus*, germ. *orthographisch*.

ORTOGRAFICÉȘTE adv. (Învechit) În mod ortografic. POLIZU.

— **Ortografie** + suf. *-ește*.

ORTOGRAFIE s. f. Sistem de reguli proprii unei limbi, privind scrierea corectă; aplicarea practică a acestor reguli. *De vei afla undeva*

împotriva ortografiei vreo greșală. COSMOGRAFIE, 16^v/27. *Însuși August nu prea păzea ortografia cea de gramatici întocmită.* MAIOR, IST. 248/17. *Păzind la scrisoare orthografia (a. 1810).* IORGA, S. D. XII, 201, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Orthografia sau dreapta scrisoare (a. 1818).* BV III, 221/2. *Fieștece limbă își are ortografia sa și aceea a stătut mai norocită, care s-a supus la mai puține reguli.* HELIADE, O. II, 191. *Copiii români vor scăpa de fantasmagoria gramaticilor, ortografiilor etc., ieșite din crierii prea înfierbîntați ai unor pedanți ridicoli.* ALECSANDRI, S. 5, cf. VALIAN, V., STAMATI, D. *Ca substrat pentru discușiune se alăturase la intimat și un proiect de ortografie.* BARIȚIU, P. A. III, 30. *Limba românească corectă trebuie a fi... codul ortografiei și a sintaxei.* RUSSO, S. 60. *Limba noastră... nu este fără gramatică, fără sintaxis și fără ortografie.* NEGRUZZI, S. I, 5, cf. MAIORESCU, CR. I, 50. *Nu putea scrie o vorbă fără greșeli de ortografie.* C. PETRESCU, S. 109. *O ortografie perfectă nici nu e imaginabilă, iar necesitatea de a o revizui din timp în timp e firească.* PUȘCARIU, L. R. I, 98. *Foaia cu chirilice fusese compusă și tipărită atunci, la o presă de mîină, de cineva care nici nu cunoștea ortografia chirilicelor.* SADOVEANU, E. 156. *Ortografiile noastre din trecut nu au redat rostirea adevărată a limbii române.* L. ROM. 1953, nr. 2, 8. *Nu trebuie confundată problema despărțirii silabelor în fonetică cu problema despărțirii silabelor în ortografie.* GRAUR, I. L. 55.

— Scris și: *orthografie*. — Pl.: *ortografii*.

— Din ngr. ὀρθογραφία, lat. *orthographia*, germ. *Orthographie*.

ORTOGRAFIÈRE s. f. (Rar) Acțiunea de a ortografia; aplicarea unei anumite ortografii. *Cîteodată s-a recurs la parțiala lor ortografiere ca în franceză, păstrînd bineînțeleș și pronunția respectivă.* S. C. ȘT. (IASI), 1956, nr. 2, 2.

— Pl.: *ortografieri*.

— V. *ortografia*.

ORTOI vb. IV v. *ostoi*².

ORTOLÁN s. m. Pasăre migratoare cu penele de culoare brună-roșcată, cu capul cenușiu-verzui, cu gusa galbenă; presură de grădină (*Emberiza hortulana*). Cf. ODOBESCU, S. III, 33; ȘĂINEANU, ALEXI, W., DOMBROWSKI, P. 148.

— Pl.: *ortolani*.

— Din fr. *ortolan*. Cf. lat. *hortulanus*.

ORTOMÁN, **-Ă** adj. (Mai ales în poezia populară) l. (Despre ciobani) Bogat (în turme). Cf. BARCIANU, ȘIO II₁, 227, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., TDRG. *Ei se sfătuiră Pe l-apus de soare Ca să mi-l omoare Pe cel moldovan, Că-i mai ortoman Ș-are oi mai multe.* ALECSANDRI, P. P. 1.

Munteanul îi om viclean: nu-i ca moldoveanul ortoman și dănos la mână și la suflet falos. POP., ap. ODOBESCU, s. I, 173. *Di și si mă omoari?* — Pentru ci iești măi ortoman, Ci ai oi măi multi. DIACONU, vr. 38.

2. (Despre haiduci; adesea substantivat) Chipeș, mîndru; viteaz. Cf. DDRF, ȘĂINEANU, ȘIO II, 227. *M-am războit singuratic și eu; dar cu ei, ortomanii, N-ar fi fost azi pe pămînt nici unul în stare să lupte.* MURNU, I. 11. *Sai, bădiță ortomane, Că m-agiunge la ciolane!* ALECSANDRI, P. P. 11. *Voinic ortoman, Fecior de mocan.* TEODORESCU, P. P. 60. *Drag mi-a fost calu bălan și voinicu iortoman.* MAT. FOLK. 369, cf. RĂDULESCU-CODIN. *Măi voinice ortomane! P-ăl cal negru dobrogean.* ȘEZ. XIII, 209. ◊ (Regional, ca epitet, precedînd termenul calificat, de care se leagă prin prep. „de“) *Un roitoman de copil.* I. CR. VII, 52.

3. (Despre cai) Care aleargă bine; sprinten, focos. *Îmi trecea un moldovean P-un cal sur și iortoman.* ȘEZ. XII, 67, cf. PAMFILE, C. T. 44. *Unu-i cal bugean, . . . Al mai ortoman, Cumpărat de-un an.* ANT. LIT. POP. I, 385.

— Pl.: *ortomani*, -e. — Și: *iortomăn*, -ă, *roitomán*, -ă adj.

— Etimologia necunoscută.

ORTOMĂNESC, -EĂSCĂ adj. (În poezia populară) De haiduc; haiducesc. Cf. ȘĂINEANU, D. U. *Sus la munte, la plai, Este pînea voinicească și leafa iortomănească.* POP., ap. ȘIO II, 227, cf. DR. V, 544, ȘEZ. III, 216. *Lăsa chică voinicească și tîmplă iortomănească.* PĂSCULESCU, L. P. 212.

— Pl.: *ortomănești*. — Și: *iortomănesc*, -ească adj.

— *Ortoman* + suf. -esc.

ORTOMĂNEȘTE adv. (În poezia populară) Cu curaj, voinicește. Cf. DR. V, 546. *S-arunca iortomănești.* DIACONU, vr. 247. *Trase o dată haiducește și țipă iortomănește.* PĂSCULESCU, L. P. 174.

— Și: *iortomănește* adv.

— *Ortoman* + suf. -ește.

ORTOMĂNÓS, -OĂSĂ adj. (În poezia populară) Ortoman (2). Cf. ȘĂINEANU, D. U. *Tot călare că-mi venea Un voinic ortomănos, C-un cojoc mare lăptos.* MAT. FOLK. 8.

— Pl.: *ortomănoși*, -oase. — Și: *iortomănós*, -oasă adj. ȘIO II, 406.

— *Ortoman* + suf. -os.

ORTOPÉD s. m. 1. Medic specialist în ortopedie, ortopedist (1). Cf. POLIZU, DL, DM.

2. Meseriaș care fabrică aparate ortopedice, ortopedist (2). DL, DM.

— Pl.: *ortopezi*.

— Derivat regresiv de la *ortopedie*. Cf. germ. Orthopäde.

ORTOPÉDIC, -Ă adj. Care aparține ortopediei, privitor la ortopedie, de ortopedie; care se întrebuintează în ortopedie. Cf. POLIZU, BĂRCIANU. *Un transport de aparate ortopedice.* C. PETRESCU, I. II, 71. *Tratamentele ortopedice complicate și dificile trebuiesc făcute în institute speciale (clinici, spitale, institute ortopedice).* A. POP, CHRURG. 444. *De la fereastră, doctorița vedea în dreapta casei ei firma cu cele două ghetete ortopedice.* DEMETRIUS, A. 257.

— Pl.: *ortopedici*, -ce.

— Din fr. *orthopédique*, germ. Orthopädisch.

ORTOPEDICÉSC, -EĂSCĂ adj. (Învechit) Ortopedic. POLIZU.

— Pl.: *ortopedicești*.

— *Ortopedie* + suf. -icesc.

ORTOPEDIE s. f. Ramură a medicinei care se ocupă cu studiul și tratamentul bolilor și deformațiilor sistemului osos. Cf. POLIZU, DDRF, ȘĂINEANU, BĂRCIANU, ALEXI, W., BIANU, D. S., DER.

— Din fr. *orthopédie*, germ. Orthopädie.

ORTOPEDÍST s. m. 1. Ortoped (1). POLIZU, cf. CADE.

2. Ortoped (2). Cf. NOM. PROF. 54.

— Pl.: *ortopediști*.

— Din fr. *orthopédiste*, germ. Orthopädist.

ORTOPTÉR s. n. (La pl.) Ordin de insecte care au cele două aripi posterioare pliate în sensul lungimii; (și la sg.) insectă care face parte din acest ordin. Cf. SIMIONESCU, F. R. 260. *Hrana lui principală constă din insecte, mai ales ortoptere.* LINTIA, P. II, 260. ◊ (Adjectival) Care are însușirile insectei descrise mai sus. Cf. CADE, SCRIBAN, D.

— Pl.: *ortoptere*.

— Din fr. *orthoptères*.

ORTOSCÓPIC, -Ă adj. (Despre un sistem optic) Care nu prezintă defecte de distorsiune a imaginilor; rectiliniar. DL, DM.

— Pl.: *ortoscopici*, -ce.

— Din fr. *orthoscopique*.

ORTOTÉST s. n. Instrument care servește la măsurarea dimensiunilor pieselor fabricate în serie. Cf. IOANOVICI, TEHN. 377, LTR².

— Pl.: ?

— Din germ. Orthotest.

ORTÓZĂ s. f. Mineral din grupul feldspaților, cu aspect lăptos, roșiatic sau gălbui și cu luciu sticlos; ortoclaz. Cf. PONI, CH. 235, CANTU-

NIARI, L. M. 144. *Ortoza formează cristale mai mari*. GEOLOGIA, 19.

— Scris și: *ortosă*. PONI, CH. 235. — Pl.: *ortoze*.

— Din fr. *orthose*.

ORTROS subst. v. **ortru**.

ORTRU subst. (Grecism invechit) Utrenie. *Ortinduiala orthrului și a sfintei liturghii*. GHEORGACHI, LET. III, 328/6, cf. id. CER. (1762), 215. *Trebuia să meargă la biserică de la ortros în toate zilele* (a. 1787). ap. GÁLDI, M. PHAN. 216, cf. TDRG, T. PAPAHAĞI, C. L.

— Scris și: *orthru*. — Și: **örtros** subst.

— Din ngr. *ὄρθρος*.

ORÜNDE adv. v. **oriunde**.

ORVOȘĂG s. n. (Prin vestul Transilv.) Doctorie, medicament. ALRM I/I h 148, cf. ALR II 3 115, ib. 4 214/316, cv 1949, nr. 3, 34.

— Pl.: *orvoșaguri*.

— Din magh. *orvosság*.

ORZ subst. 1. Subst. (Și în sintagmele *orz moldovenesc* sau *românesc*, PAMFILE, A. R. 114, *orz de sau în patru dungii, rînduri, muchii*, ECONOMIA, 35/3, ALR II 5 193/36, 47, 53, 76, 95, 105, 228, 279, 365, 386, 520, 531, *orz muchiat*, ECONOMIA, 35/3) Plantă erbacee din familia gramineelor, cu paiul lung și cu spicul format din mai multe rînduri de boabe (*Hordeum vulgare*). *Rodește acea țeară grîu, orz și de altă pîne*. SIMION DASC., LET. I, A 32/28. *Pămîntul al grîului și al orzului*. BIBLIA (1688), 1321/7, cf. LEX. MARS. 213, COTEANU, PL. 14. *Acum seceră orzul, dară după orz vor seceră și grîul*. ȘINCAI, HR. III, 199/25, cf. KLEIN, D. 46, BUDAI-DELEANU, LEX., LB, BARONZI, L. 140, CIHAC, I, 186, BRANDZA, D. 463, DAMÉ, T. 183, BIANU, D. S., SIMIONESCU, FL. 308, BUJOREANU, B. L. 387. *Un flăcău înalt, Nalt și sprăncenat...* *Chiculița lui, Spicul orzului*. POP., ap. GCR II, 298. *Ară lumea, pune grîu, Iău port pistoale la brîu, Ară lumea, pune orji Și iău sin gazdă de hoți*. GRAIUL, I, 25, cf. ȘEZ. XV, 98. *Boii ară orzul și caii îl mănîncă*. ZANNE, P. I, 230. ◇ (Urmă de determinări care indică specia) *Orz iernatic* sau *mucher* = varietate de orz cu spicul în șase muchii (*Hordeum hexastichum*). Cf. BRANDZA, FL. 503, DAMÉ, T. 183, ALR II 5 193/53, 334, 365, 414, 514, 520, 537, 682, 987; *orz de* (sau *cu, în*) *două dungii* (sau *rînduri, muchii*) = orz cu două rînduri de semințe; orzoaică (*Hordeum distichum*). Cf. ECONOMIA, 35/3, SANDU-ALDEA, S. 109, ALR II 5 193/95, 228, 334, 365, 682; *orz pădureț* = plantă erbacee din familia gramineelor, cu spice drepte, care crește prin păduri umbroase și prin dumbrăvi (*Hordeum europaeum*). Cf. GRECESCU, FL. 636, ENC. AGR.;

orzul șoarecilor (sau *șoarecelui, guzganilor*) = mică plantă erbacee din familia gramineelor, cu frunzele asemenea orzului obișnuit, dar cu spicul mult mai mic, cu țepi deși și aspri (*Hordeum murinum*). Cf. DDRF, BRANDZA, FL. 503, BARCIANU, GRECESCU, FL. 635, SIMIONESCU, FL. 221, ENC. AGR.; *orzul dracului* = plantă erbacee care face un fel de spic cu țepi tari. Cf. H V 352; *orz trifurcat* = *Hordeum tetrastichum*. SANDU-ALDEA, S. 109; *orz de Egipt*. I. IONESCU, C. 64/23; *orz golaș* (sau *gol*). ECONOMIA, 35/3, ALR II 5 193/235; *orz coada-rîndunicii* sau *evantai* = *Hordeum zeocriton*. SANDU-ALDEA, S. 82; *orz negru*. id. ib. 109, cf. H IV 83; *orz alb*. *La tot carul Stau telegarii părechi, hrăniți cu orz alb și alace*. MURNU, I. 92, cf. H II 116, 238, IV 83, ALR II 5 193/102, 848; *orz roșu*. ALR II 5 193/102; *orz vînat*. ib. 93/848; *orz bubat*. ib. II 5 193/605; *orz secăreț*. ib. II 5 193/53. ◇ E x p r. **A dat orzul în copt** = a sosit momentul (spre a face un lucru oarecare). Cf. ZANNE, P. I, 230. **A-l împunge** (sau **a-l înțepa**) **pe cineva orzul** = a nu avea astimpăr. Cf. id. ib. 231.

2. S. n. P. r e s t r. (Cu sens colectiv) **Semințe de orz (1)**, folosite ca hrană pentru animale, în industrie (la fabricarea berii, a alcoolului, a amidonului) și în alimentația omului (ca înlocuitor al cafelei, la fabricarea piinii, a arpacașului etc.). *Alții oameni mănîncă grîu și orzu*. HERODOT (1645), 105. *Văzut-am în vis o pîine de orz*. CHEIA IN. 18/1. *Ne poruncește să căutăm de trebile țării, carele ne sînt poruncite de la împărăție: anume orzure, făină de grîu, miare, ceară, unt și altele încă multe* (a. 1673). BUL. COM. IST. II, 227. *Au făcut și ferman să de Moldova zahara oștii lezești și șvedzești ce era la Tighine: ialoviți, ordzu, grîu, făină, cît le-a trebui*. NECULCE, L. 200. *Meiul și orzul nu iaste oprit, ce, cine cît va vrea să treacă, iaste slobozire* (a. 1698). IORGA, S. D. X, 43. *Trei merțe orz* (a. 1772). URICARIUL, XXI, 364. *Dă-mi voie să-ți mai spui că ni s-a isprăvit de tot finul și orzul*. BĂLĂCESCU, în PR. DRAM. 129, cf. POLIZU. *Capitanul Turculeț... a ascuns prin gropi grîul și orzul și dușmanul a găsit tot pustiu în drumul său*. NEGRUZZI, S. I, 171. *Băcani cari vînd... cafea amestecată cu orz și fasole*. FILIMON, O. I, 93. *Trag acasă, cum trage calul la traista cu orz*. CREANGĂ, P. 116. *Să mă îngrijești cu... mîna ta sease săptămîni și orzul să mi-l dai fiert în lapte*. ISPIRESCU, L. 3. *Lîngă frumosul altar așaz-ale zeului jertfe: Mînil-e-și spală pe urmă și orzul cu toții ridică*. MURNU, I. 17, cf. VOICULESCU, L. 205. *Caii, în șiraguri lungi, ronțiau orz din trăisti aninate cu baierele pe după urechi*. SADOVEANU, O. V, 574. *Orz fiert în lapte dulce*. ȘEZ. IV, 28, cf. V, 6, PAMFILE, B. 36. *Calul nu se întreabă dacă vrea orz*. ZANNE, P. I, 347. ◇ E x p r. **A strica** (sau **a pierde**) **orzul pe giște** = a dărui lucruri bune cuiva care

nu știe sau nu poate să le prețuiască. *Degeaba mai voiți a strica orzul pe giște.* CREANGĂ, P. 332. *Oare făcînd astfel, nu cam pierzi orzul pe giște?* ODOBESCU, s. III, 48, cf. ZANNE, P. I, 230, IX, 495. **A face orz din grîu** = a schimba un lucru mai bun cu altul mai rău. Cf. ZANNE, P. I, 231. *Cine face orz din grîu Șează-n sînge pînă-n brîu.* JARNÍK-BİRSEANU, D. 281.

3. S. n. (La pl.) Specii de orz. *Sînt trei feluri de orzuri.* I. IONESCU, P. 242, cf. BUL. FIL. V, 21.

4. S. n. P. e x t. (La pl., mai ales în forma oarze) Semănătură, lan de orz. *Începătura seacerii oarzelor.* BIBLIA (1688), 237²/23. *Cît vedea cu ochii, nu întîlnea decît pete gălbui de oarze.* D. ZAMFIRESCU, V. T. 103. *Sămănăturile de bucate . . . se mai numesc și grîie sau oarze.* PAMFILE, A. R. 93, cf. 114. *Calea pe care o urmam se îneca în orzuri și în finețe.* GALACTION, O. 37. *Printre oarze pîlcuri de flori.* SADOVEANU, O. X, 422, cf. BUL. FIL. V, 21. *Tocmai bine se coc și oarzele.* DAVIDOGLU, O. 82. *Să crească apele, Să s-adape vitele, Să se ude grînele, Grînele și oarzele.* TEODORESCU, P. P. 211, cf. 64. *Să secerăm grîie-n lapte și oarze coapte!* MARIAN, D. 164. *Prin oarze Pînă-n scoarță, Iar prin grîie Pînă-n brîie.* ID. NU. 383. *De cu sară-n cea săcară, Mieș de noapte-n oarză coapte, De cu zori în grîu cu flori.* MÎNDRESCU, L. P. 214. *Cîntă cucu de trei zile Tot prin oarze și prin grîu.* DOINE, 164, cf. ALEXICI, L. P. 211. *Vino, măici, di mă vezi Păni-s oarzîli mai verzi.* MAT. FOLK. 1262, cf. 693, 1535, ALR II/I MN 110, 2798/682, ALR SN I h 39.

— Pl.: (3, 4) orzuri, (4) oarze și (învechit, 2) orzure. — Și: orj s. n.

— Lat. hordeum.

ORZÁICĂ s. f. v. orzoaică.

ORZÁR s. m., s. n. I. S. m. Negustor de orz. Cf. POLIZU. *Călătorul după chip și port e un negustor, vreun orzar ori cirezar, de cari umblă pîn sate după daraveri.* CARAGIALE, O. I, 220, cf. 221. *Măcelarii se întreceau cu orzarii pe călușei lor în buiestru.* MARIAN, S. R. II, 82, cf. DDRF, ȘÁINEANU, CDDE. *Un bărbat în puterea vîrstei, cu fața osoasă și ochii mari, îmbrăcat ca toți orzarii și tîrgoveții cu pieptar negru peste cămașa albă de în încrețită.* CAMIL PETRESCU, O. II, 82. *Voicu, încercatul orzar care făcuse drumul la Giurgiu de cîteva sute de ori în viața lui, ducînd bucate la schelă.* ID. IB. III, 167.

II. S. n. Orzărie (2). DICT.

— Pl.: (I) orzari, (II) orzare.

— Orz + suf. -ar.

ORZÁȘTIN, -Ă adj. (Regional, despre fructe) Timpuriu, văratic (Tîrlișua — Năsăud). Cf. ALR I 879/269.

— Pl.: orzaștini, -e.

— De la orz.

ORZÁTIC, -Ă adj. (Regional, despre fructe/pomi) Timpuriu, văratic (Chilia — Pitești). Cf. H XI 26. *Păr orzatic.* IB.

— Pl.: orzatici, -ce.

— Orz + suf. -atic.

ORZÁTĂ s. f. Numele unei plante nedefinite mai îndeaproape (Ghercești — Craiova). H V 235.

— Pl.: ?

— Probabil orz + suf. -eață.

ORZÁREÁSCA s. f. art. (Regional) Numele unui dans popular (Copuzu — Urziceni). Cf. H VII 121.

— Orzar + suf. -esc.

ORZÁRIE s. f. 1. Cîmp semănat cu orz. DL, DM, H I 238, ALR I 928/510.

2. Hambar în care se ține orzul. *Casa ei cea zugrăvită S-ajungă părăginită; Lino, podu-i orzărie și căscioara grînărie!* MAT. FOLK. 324. *Finișor din finărie, Orzișor din orzărie.* MUSCEL, 98.

— Pl.: orzării.

— Orz + suf. -ărie.

ORZÉSC, -EÁSCĂ adj. (Regional, despre fructe) Timpuriu, oarzăn. *Pere . . . orzești.* BARONZI, L. 93, cf. BUL. GRĂD. BOT. I, 77, ENC. AGR.

— Pl.: orzești.

— Orz + suf. -esc.

ORZÍ vb. IV v. urzi.

ORZIȘÓR subst. 1. (Popular) Diminutiv al lui o r z. *Foicică de mohor, Bate murgul din picior . . . Să-i dau fîn și orzișor.* TEODORESCU, P. P. 280, cf. GRAIUL, I, 127, 206. *Frumos cal că mi-și avea, Că el calu-mi hărănea . . . Cu fînu costreiiului. Fînișor din finărie, Orzișor din orzărie.* MUSCEL, 98.

2. Plantă erbacee din familia gramineelor, cu floarea în formă de spic, care crește prin finețe. V. p á i u ș, p á i u ș c ă. Cf. DAMÉ, T. 44 bis, TDRG.

3. (Rare) Arpacăș. Cf. TDRG.

4. (Regional) Numele unui dans popular. Cf. VARONE, D. 121, H XI 8, XIV 32, 60, 66, 162.

— Orz + suf. -ișor.

ORZÍȘTE s. f. (Regional) Loc, cîmp care este sau a fost semănat cu orz; orzărie (1). *La orziște în fundătura cea Mîndrească, ținem partea Gavrii* (a. 1715). URICARIUL, XVII, 257, cf. DR. XI, 83, H II 117, XIV 224, ALR SN I h 39, A I 35.

— Pl.: ?

— Orz + suf. -iște.

ORZITÓR s. n. v. urzitor.

ORZITURĂ s. f. v. **urzitură**.

ORZIU, -IE adj. (Regional) Timpuriu, oar-zăn. Com. MARIAN. *Măr orziu*. id.

— Pl.: *orzii*.

— Orz + suf. -iu.

ORZOĂICĂ s. f. 1. Specie de orz cu spicul format numai din două rinduri de boabe, mai bogate în amidon decât boabele orzului (*Hordeum distichum*). *Un neam nou introdus de câțiva ani și numit orzoaică*. I. IONESCU, p. 242, cf. HEM, 665, DAMÉ, T. 44 bis. *Orzoaica, al cărui spic are numai două rinduri de grăunțe*. PAMFILE, A. R. 114, cf. CDDE, NICA, L. VAM. 178, PASCU, S. 229, SIMIONESCU, FL. 308, H III 306, X 581, ALR I 928, ALR II 4 157, ib. 5 193. ◇ Compus: **orzoaică-de-baltă** = plantă erbacee care crește în apele stătătoare sau lin curgătoare (*Vallisneria spiralis*). Cf. ANTIPA, p. 785.

2. Orzișor (3). Cf. ȘĂINEANU, D. U.

— Și: (regional) **orzăică** s. f. ALR I 928/12.

— Orz + suf. -oaică.

ORZOĂIE s. f. Orzoaică (1). CANDREA, T. O. 51, cf. PASCU, S. 116, ALR I 928/359, ALR II 5 193/219, 260, 279, 334, 353.

— Orz + suf. -oaie.

ORZÓI s. n. v. **urzoi**.

ORZULEȚ subst. 1. Orzișor (1). *Noaptea-mi călcai un județ, Ziua-mi trăgeai în grăjduleț și mîncai la orzuleț*. MAT. FOLK. 338.

2. (Regional, mai ales art.) Numele unui dans popular. Cf. VARONE, D. 121, H XIV 108.

— Orz + suf. -uleț.

OS s. n. 1. Element de bază al scheletului vertebratelor, caracterizat prin structura lui dură și rezistentă; ciolan. *Fereaste domnul toate oasele loru, urul d-inse nu se frânge*. PSALT. 60. *De unde i-s oasele și vinele singelui...?* CORESI, EV. 507. *S-au aflat un cap dintr-un om, întreg, neavînd nici o încheietură; și o falcă, avînd dinții din sus tot un os, nu osăbiți, și măsele și tot dintr-un os*. HERODOT (1645), 499. *Au vădzut... grămădzi mari de oase* (cca 1650—1675). GCR I, 192/15. *Un mormînt plin de oase*. DOSOFTEI, PS. 21/16, cf. ANON. CAR., LEX. MARS. 232. *În fieștece loc ridică grămezi de morți și movile de oase*. MOLNAR, RET. 120/17, cf. CLEMENS, LB. *Au văzut... tidve, mîni și alte oasă omenești*. DRĂGHICI, R. 158/11. *Praful ce acolo de vînturi viscoloase în aer se ridică e pulbere de oase*. ALEXANDRESCU, O. I, 83. *Se zăreau oasele albite de secăciune*. EMINESCU, N. 25. *Ajunse la o cîmpie întinsă, unde era o mulțime de oase de oameni*. ISPIRESCU, L. 4. *Alături cu cosciugul zăcea un sac de oase*. MACEDONSKI, O. I, 47. *Să arunce ciolanele (oasele)*. RETEGANUL,

P. V, 25, cf. ALRM I/I h 5. *Cine poate oase roade, cine nu, nici carne moale*. CREANGĂ, P. 248. *În zi de lucrătoare toate oasele mă doare, iar în zi de sărbătoare nici un oscior măcar mă doare*. ZANNE, P. V, 394. *La osul gol nu găraie cioara*. MAT. DIALECT. I, 232. ◇ (Regional) **Osul umărului** (sau **al pieptului**) = clavicula. ALRM II/I h 92. **Osul pieptului** = furca pieptului. ib. h 114. **Osul grumazului** (sau **osul spinării, osul, după cap, os de tras**) = locul unde se oprește jugul la boi; greabăn. Cf. ALR I 1 092/61, 75, 85, 87, ALR II/I MN 22, 6 949/76, ib. 35, 2 196/2, 53. **Os mort** = a) umflătură a unui os (de obicei a oaselor de la picioarele de dinapoi ale calului) care provine dintr-o lovitură, dintr-un efort etc. sau care se transmite pe cale ereditară. Cf. POLIZU, ALEXI, W., PAMFILE, S. T. 211, PĂCALĂ, M. R. 265, DRAGOMIR, O. M. 222, ENC. VET. 9, DR. V, 305, Com. MARIAN, ȘEZ. IV, 124; b) cocoasă (Uricani — Petroșeni). A III 2; c) zgirciul de la nas; cf. o s m o a l e (Pecica — Arad). ALR II/I MN 5, 6 839/53; d) (Ban.) osul craniului deasupra încheieturii fălcilor. CADE. *Os moale* = cartilaj. Cf. LB, POLIZU, ALEXI, W., DR. V, 305, 557. ◇ E x p r. **A sta** (sau **a se scula, a șede, a se ridica** etc.) **în capul oaselor v. c a p. A rupe** (sau **a frînge, a muia**) **cuiva oasele** = a bate zdravăn, a snopi în bătăi pe cineva. *Stai-mi-te, hoțomane, c-am să-ți rup oasele!* DELAVRANCEA, O. II, 275, cf. CANDREA, F. 29, TDRG. *Ieși afară, n-auzi... că-ți rup oasele*. V. ROM. decembrie 1953, 69. *Am să-ți rup oasele, făcea el*. PEDA, I. 52, cf. CIAUȘANU, GL., ZANNE, P. II, 385. **A(-i) ajunge** (cuiva) **cuțitul la os** = a nu mai putea îndura un rău; a-și pierde răbdarea. *Dacă ajunge cuțitul la os... trăiești ca viermele în rădăcina hreanului*. NEGRUZZI, S. I, 250, cf. PAMFILE, J. II, 158, ZANNE, P. III, 383. **A căpăta** (sau **a dobîndi, a prinde** etc.) **un os (de ros)** = a obține (sau a avea etc.) un profit (de obicei neînsemnat). *Îi trag opoziție... pîn' ce-oi prinde un os*. ALECSANDRI, T. I, 140. *Am dobîndit și eu un os de ros*. ISPIRESCU, L. 40. **A fi numai piele și oase** sau **a fi numai oase înșirate, a-i fluiera** (cuiva) **vîntul prin oase, a-i număra** (cuiva) **oasele, a avea numai sufletul în oase, a-i curge oasele** = a fi foarte slab. Cf. CANDREA, F. 18, 29, CIAUȘANU, GL., ZANNE, P. II, 384, 419, 440, 734. **A(-i) îngheța** (sau **a-i degera** cuiva) **măduva-n oase** (sau **în ciolane** etc.) (**de frig**) v. m ă d u v ă. **A băga** sau **a(-i) intra** (cuiva) **frica** (sau **spaima, groaza, fiorii**) **în oase** = a (se) speria, a (se) îngrozi. Cf. MAIOR, IST. 230/15. *La pod... se năpusti asupra ei un lup cu niște ochi turbați... de băga fiori în oase*. ISPIRESCU, L. 17. *Numai la numele lui ne intra groaza în oase*. SADOVEANU, O. III, 139, cf. ZANNE, P. II, 385. **A(-i) rămîne** (cuiva) **oasele** (sau **ciolanele**) **pe undeva** v. r ă m î n e. **A(-i) trece** (cuiva) **os prin os** = a fi extrem de obosit. Cf. MAT.

DIALECT. I, 232. **A lăsa** (cuiva) numai pielea și oasele v. piele. **A fi copt la os** = a fi bătrîn, a fi trecut prin multe. Cf. ZANNE, P. II, 385. **A fi cu oasele pestrițe** v. pestriț. (**A fi**) **topor de oase** v. topor. (**Pînă**) la oase (sau la os) sau **pînă la măduva oaselor** = în tot trupul, adinc. În colțul străzii țaranii se opriră și se sfătuiră pînă ce îi pătrunse frigul la os. REBREANU, R. I, 269. *O umezeală rece pătrunde pînă la oase.* BART, E. 182, cf. ZANNE, P. II, 385. **În carne și (în) oase** v. carne. **Pentru os** = în folosul personal. ZANNE, P. IV, 29. **A-i da** (cuiva) de os = a-i veni cuiva de hac. id. ib. II, 383. **A ști ce-i poate sau cît îi plătește** (cuiva) osul = a ști de ce e capabil, ce putere are cineva. *Marte, carele știa ce poate osul lui Hercule, . . . se amesteca și el în luptă.* ISPIRESCU, U. 60. *Știu eu ce-i poate osul.* PAMFILE, J. III, 92. **A pune osul** = a munci din greu. *Cînd rămii văduv cu un băiat de unsprezece ani și o fetiță de șapte, trebuie să pui osul de vrei să nu te mînnice sărăcia.* REBREANU, P. S. 135. *Cui-i voia să trăiască, Puie osu să muncească, Pita noastră n-o poftescă.* ȘEZ. III, 55, com. din LOMAN — SEBEȘ. **La oase!**, expresie întrebuințată pentru a huidui pe cineva. \diamond **C o m p u s e**: **os-de-șarpe** = numele unei boli care constă în inflamarea piciorului la om. Cf. PAMFILE, B. 52; **osul-iepurelui** = plantă cu miros greu, cu tulpina dreaptă, cu frunzele păroase și florile trandafirii, îngrămădite la virful ramurilor; rădăcina se întrebuințează în medicină; (regional) asudul-calului, dirmotin, sălășitoare, sudoarea-calului, sudoarea-capului (*Ononis hircina* și *spinosa*). Cf. HEM, 1 921, DDRF, DAMÉ, T. 184, BRANDZA, FL. 105, GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 156, CANDREA, F. 308, PAMFILE, A. R. 149, SIMIONESCU, FL. 215, VOICULESCU, L. 206, BUJOREANU, B. L. 387, H I 129, 382, H 11, 125, v 279, IX 142, 338, 436, XI 327, ȘEZ. XV, 129; **os viu** = trifoi-alb; capul-sfîntului-Ioan (*Trifolium repens*). Cf. PAMFILE, S. V. 96. \blacklozenge (La pl.) Oseminte; cadavru. *Dezgroapă oasele aceluia să le vază cum sămt* (a. 1645). GCR I, 117/22. *Muierile . . . cu bocet nespun mărg după ose.* M. COSTIN, O. 272. *I-au adus oasăle lui în Moldova.* NECULCE, L. 23. *Scos-au oasele lui Cantemir Vodă boierii cei mari afară supt cort.* id. ib. 115. *Vulturi și . . . lupi ce vin să-mparte a victimelor oase.* ALECSANDRI, P. III, 298. *În jurul bisericii Domnești . . . se odihnesc oasele primului nostru voivod Radu Negru.* VLAHUȚĂ, R. P. 118, cf. ALR II/I h 90. \blacklozenge (Regional, de obicei în sintagma **os gol**) **Cranium**. Cf. BL VIII, 97, 109. \blacklozenge **Os (1)** sau substanță cornoasă (din copite, din coarne) prelucrată pentru a fi întrebuințată la fabricarea unor obiecte, în industrie etc. *Casa cea scumpă cu os tincuită.* DOSOFTEI, PS. 148/17. *Am luat cel mai frumos condei de os de fildes . . . și am scris.* GANE, N. III, 144. *Poartă în mîna dreaptă baston*

înalt, negru, cu măciulie de os alb. CARAGIALE, O. II, 258. *De curea atîrnă cornul de os cu care se toarnă pulberea în peticerul sau țilindrul puștii.* PAMFILE, I. C. 64. *Drept în față într-un cui un șirag de metanii de os cafeniu.* HOGAȘ, M. N. 137. *Sus la munte, la cerdac . . . La masă de os de pește Bea Novac și libovește.* ȘEZ. I, 107. *Cobuz de os, Cîntă mîndru, cu folos.* BALADE, III, 88. \blacklozenge (Regional) **Oase (1)** întrebuințate de copii drept patine. Cf. ALR II 4370/872, ib. 4372/705, 872, 928. \blacklozenge (Argotic) **Zar.** BUL. FIL. V, 259. \blacklozenge (Regional) **Arșice.** Cf. H I 212, 375, v 17.

2. **Fig.** (Mai ales la pl.) **Trup**; **ființă**, **făptură**. *Nu se asc[un]se osul meu de tinre.* PSALT. HUR. 118^r/5. *Vechiră-se oasele mele chemîndu-mi în toată zi.* CORESI, ap. GCR I, 13/13. *Muriră-i oasele* (cca 1630). GCR I, 85/4. *Valeu! a strigat, simțindu-și bătrînele oase prăjindu-se.* NEGRUZZI, S. I, 92. *Despre partea lui Jupîn Titircă Inimă-Rea, halal să fie de oasele mele! m-ar cotonogi.* CARAGIALE, O. VI, 17. *El o ținea una, să-i aducă pe fata lui Verdeș împărat, dacă vrea . . . să rămîie cu sufletul în oase.* ISPIRESCU, L. 43. *O adiere de vînt, răcoritoare, pătrunse pînă-n sufletul flăcăului, alungîndu-i cele din urmă rămășițe de somn din oase.* REBREANU, I. 45. *N-am nimic, domnișorule, afară de sufletul din oase!* id. ib. 209. *Trimesul domnului de Colbert . . . se grăbi să-și odihnească oasele.* SADOVEANU, O. X, 198. *Decît cu urît în casă, Mai bine cu boala-n oasă.* JARNIK-BİRSEANU, D. 180. *Moșneagul însă nu avea nici o avere, nici o bogăție, numai inima cea bună și sufletul în oase.* RETEGANUL, P. V, 3. *Pușca-i grea și oțaloasă Rău îmi mîncă-a mele oasă.* ȘEZ. III, 51. \diamond **Exp r.** **Oase goale** sau **os gol** = om sărac, zdrențaros. *Răsare soarele și încălzește și pe boieri și pe oase goale, fără deosebire.* DELAVRANCEA, O. II, 31. **Cu oasele goale** = gol de tot, dezbrăcat, despuiat. CANDREA, F. 29, CIAUȘANU, V. 185.

3. **Fig.** **Neam**, **familie**, **viță**. *Pre Pătru aflîndu-l și adevărindu-l că iaste de osul lui Ștefan Vodă, cu toții l-au ridicatu domnu.* URECHE, L. 138, cf. M. COSTIN, ap. GIDEI. *Silește pe un urmaș din osul lui, pe Petru Rareș, a se amesteca în trebile Transilvaniei.* BĂLCESCU, M. V. 251. \diamond **Exp r.** (**A fi**) (**din**) **os sfînt** sau **din oase sfînte** = a fi din neam domnesc. *A murit încredințat că-i os sfînt.* SADOVEANU, O. I, 603. *Cei din oase sfinte nu cunosc moarte rușinoasă.* id. ib. X, 168, cf. ZANNE, P. II, 383. \blacklozenge **Descendent**, **urmaș**. *Voievodul nostru! . . . Os din osul lui Ștefan cel Mare!* DELAVRANCEA, O. II, 188. *N-au fost însă puțini cei cari își păstrează încă părerea că tipul trebuie să fi fost os boieresc.* P. CONSTANT, R. 77. *De mult urmărește mărta sa asta . . . ca să nu mai fie pe lume alt os din osul lui Alexandru Vodă Bătrînul.* SADOVEANU, O. XIII, 60. *Îi zicea Ștefan Meșter . . .*

os din Basarabi. id. ib. 685. *E o nedreptate strigătoare la cer să te porți astfel cu un os boieresc...* CAMIL PETRESCU, O. II, 663. *Os de boier argeșan, colonelul Paru prinsese mai de mult, din tinerețe, o patimă tare ciudată.* GALAN, Z. R. 53.

4. Fig. Putere (fizică sau sufletească), vlagă; energie; pricepere, capacitate. *Să cere os la o lucrare.* ZANNE, P. II, 383.

5. P. a n a l. (Popular) Sîmbure cu înveliș lemnos. *Mîncă cireșele cu oase cu tot.* Com. PAȘCA, cf. ALR I 874, ALR SN I h 211, ALRM SN I h 147.

— Pl.: oase și (rar) osuri (ALR I 874/107, 308), (5 și m.) oși (ALR I 874/295, 343, ALR SN I h 211/346).

— Lat. ossum.

OSĂG s. n. v. iosag.

OSĂMĂ s. n. (Ban.) Oseminte. CADE.

— Pl.: osame.

— Os + suf. -amă.

OSANĂ s. f. 1. (La sg. cu valoare de interjecție, mai ales în texte religioase) Cuvînt folosit ca exclamație de bucurie și de slăvire; laudă! mărire! slavă! *Că atunci începură și a grăi: Osanna, blagoslovit vine în numele Domnului!* CORESI, EV. 104. *Striga zicînd, osanna fiului lui D[a]v[i]d!* N. TEST. (1648), 27^r/13, cf. 56^r/4. *Osanna întru cei de sus* (a. 1689). GCR I, 287/2, cf. ANTIM, P. 160. *Și imnul mulțumirii, în sfînta privighere, și cerul și tăria răsună: Osana.* HELIADE, O. I, 191, cf. ȘĂINEANU, TDRG, SCRIBAN, D.

2. (La pl.) Cuvînt de laudă, de preamărire; aclamație, ovație, elogiu. *Chemați pe toți s-asculte Cîntări de osanale și laude pompoase.* CONTEMPORANUL, I, 205, cf. ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Neamul lor greieresc își ridică osanale lui însuși.* GÎRLEANU, L. 26. *Îi reprodușese poezii din Familia, cu osanalele cuvenite.* REBREANU, I. 436. *Ești mort? Să vezi atunci cîntări și osanale.* EFTIMIU, I. 176. *Veșnic te-au iubit amanții, veșnic te-or cînta poezii Lăudînd în osanale mincinoasa ta splendoare.* TOPÎRCEANU, P. O. 128. *Să-i cînta cerului, care se îndurase de rugăciunile ei, toate osanalele.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 278. *Ai pizmuit sărmanii din preajma unei vetre — Primit cu osanale și izgonit cu pietre.* LESNEA, C. D. 42. *Toți îi cîntă osanale, toți îl ridică în slăvi.* v. ROM. ianuarie 1954, 248.

— Accentuat și: (1) osána.

— Din slavon. осанна.

OSĂR s. m. (Rare) Pălămidă-de-baltă; pește-tigănesc, peștele-dracului (*Pungitius platygaster*). Cf. BĂCESCU, P. 42, 140.

— Pl.: osari.

— Os + suf. -ar.

OSATŪRĂ s. f. 1. Totalitatea oaselor (unui vertebrat); schelet. Cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Osatura feții și a frunții.* TEODOREANU, L. 51. *Musculoși, calmi, fără nervi, cu osătura robustă și crupa lată, [boii] abia se clinteau greoi din loc.* BART, S. M. 84, cf. SCRIBAN, D. ♦ Fig. Structură, alcătuire. *În proza luptătoare a lui Cocea, susținută de o mare putere a formulării lapidare, simțim o osatură de idei.* v. ROM. martie 1957, 16.

2. (Tehn.) Sistem de bare asamblate rigid între ele și care constituie structura de rezistență a unei construcții, a unui utilaj, a unei mașini, a unei nave etc. Cf. ȘĂINEANU, DER.

— Pl.: osaturi. — Și: osătŭră s. f.

— Din fr. ossature.

OSĂL subst. (Învechit, rar) Laț. *Îl sugrumară cu osălu de-l umorîră.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 135^r/5, cf. JAHRESBER. v, 120.

— Pl.: ?

— Din slavon. осало.

OSĂRBĂ vb. I v. observa.

OSĂRDUIÓS, -OĂSĂ adj. v. osîrdios.

OSĂRIE s. f. (Rare) Osatură. *Cînd omul l-a tras de căpăstru, toată osăria trupului a pornit să se desfacă și să se miște.* PEDA, I. 130.

— Pl.: osării.

— Os + suf. -ărie.

OSĂTŪRĂ s. f. v. osatură.

OSC, -Ă s. m. și f., adj. 1. S. m. și f. Persoană care făcea parte dintr-o veche populație din Italia centrală.

2. Adj. Care se referă la osci (1), care aparține oscilor. *Limba oscă este cunoscută prin inscripții anterioare erei noastre.* GRAUR, I. L. 201.

— Pl.: osci, -ce.

— Din fr. osque.

OSCENĂȘ s. n. v. ocinaș².

OSCENITĂTE s. f. v. obscenitate.

OSCHE s. f. v. ostie¹.

OSCHIGĂ s. f. v. obsigă.

OSCILĂ vb. I. In t r a n z. 1. A se mișca alternativ în sensuri opuse; a se legăna, a se balansa. *Atunci trupul începe a tremura seau a oscila.* STAMATI, F. 58/12. *Atunci acul oscilă mai iute.* MARIN, F. 247. *Raza cea de primăveară Peste cîmpuri oscila.* MUREȘANU, P. 6/3, cf. ȘĂINEANU, DDRF. *Durata unei oscilațiuni este constantă pentru un pendul care are aceeași lungime și care oscilează în același loc.* PONI, F.

29, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W. *Nimene nu putea să se laude că l-ar fi văzut oscilând în șa.* SADOVEANU, O. X, 45. *O lumânare într-un sfeșnic de pe masă făcea să oscileze umbrele pe pereți.* CĂLINESCU, N. 26. *Normal, oamenii circulă aici pe o linie care oscilează între vertical și orizontal.* BOGZA, A. I. 157.

2. Fig. A fi instabil, nehotărît; a sta în cumpănă, a șovăi, a ezita; a fluctua. *Oscila nesigur între sentimentul erotic și cel de paternitate.* CĂLINESCU, E. O. I, 129. *Unele nume recente oscilează în ce privește genul.* L. ROM. 1953, nr. 2, 29. *Încheie o alianță... după ce timp de zece ani oscilase când la stînga, când la dreapta.* BENIUC, M. C. I, 24.

— Prez. ind.: *oscilez și* (învechit, rar) *oscil.*

— Și: *ostilá* vb. I. ASACHI, E. III, 237/20.

— Din fr. *osciller.*

OSCILĂNT, -Ă adj. 1. Care oscilează, care se balansează. *Asemenea rulmenți se numesc oscilanți sau pendulari, spre deosebire de ceilalți, care se numesc fiși.* SOARE, MAȘ. 87. *Mișcarea... o execută cursorii fixați pe o bară oscilantă, acționată de un sistem de pîrghii.* IONESCU-MUSCEL, TES. 190. *Utilaj pentru exploatarea de cărbune... Scocuri pentru transportor oscilant.* NOM. MIN. I, 50.

2. Fig. Instabil, nehotărît; șovăitor, ezitant. *Personaj oscilant în care mai dăinuie încă rămășițele vechii mentalități.* CONTEMP. 1950, nr. 180, 6/1. *Toată capitala e unsă cu o sticlă alunecoasă, care face pasul nesigur, oscilant și obositor.* CĂLINESCU, C. O. 13. *Epoca de îmbogățire lexică, în care scria Goleșcu, se caracterizează tocmai prin prezența formelor multiple și oscilante.* CILL II, 14.

— Pl.: *oscilanți, -te.*

— Din fr. *oscillant.*

OSCILĂRE s. f. Acțiunea de a oscila și rezultatul ei.

1. Mișcare, clătinare, balansare. *Oscilări orizontale și brusce.* COBÎLCESCU, G. 46/10, cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W. *Atent numai și numai la oscilările volanului, a străbătut vreo cinci sute de metri.* GALAN, B. I, 102.

2. Oscilație (2). *Isprăvi în cugetu-i un lung monolog plin de oscilări și de nedumeriri.* GALAC-TION, O. A. I, 114. *Trebuie să ne înzecim vigilența... față de orice oscilări.* ȘCÎNTEIA, 1951, nr. 1959.

— Pl.: *oscilări.*

— V. *oscila.*

OSCILĂTOR, -OĂRE adj., s. n. 1. Adj. Oscilatoriu. *Trupurile oscilatoare.* STAMATI, F. 33/8, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W., CADE.

2. S. n. Sistem fizic care efectuează oscilații. Cf. DER.

3. S. n. Aparat sau dispozitiv care produce oscilații electrice. Cf. DER.

— Pl.: *oscilatori, -oare.* — Și: *oscilător, -oăre* adj.

— *Oscila* + suf. *-tor.* Cf. fr. *oscilla-teur.*

OSCILĂTORIU, -IE adj. Care oscilează, cu oscilații; oscilator. *Mișcare oscilatorie sau oscilație.* MARIN, F. 25, cf. ȘĂINEANU, SCRIBAN, D., MARIAN-ȚIȚEA, FIZ. II, 2. *Planurile se înclinau oscilatorii, când într-o parte, când într-alta.* CĂLINESCU, C. 11.

— Pl.: *oscilatorii.*

— Din fr. *oscillatoire.*

OSCILĂȚIE s. f. 1. Variație periodică (simetrică) a valorii unei mărimi, în raport cu o anumită valoare; mișcare periodică simetrică a unui mobil în raport cu o anumită poziție a acestuia. *Despre oscilațiile trupurilor solide.* STAMATI, F. 30/9. *Oscilațiune (mișcare în hotărîte margini).* BARASCH, M. II, 67/13. *Oscilațiunile pendulului... sînt mai repezi în regiunile polare decît la ecuator.* DRĂGHICEANU, C. 63. *Facem să oscileze un pendul a cărui lungime este astfel încît să facă o oscilațiune într-o secundă.* PONI, F. 29, cf. ȘĂINEANU, ALEXI, W. *Executarea sudurii nu necesită o oscilație transversală a electrodului.* IOANOVICI, TEHN. 178. *Oscilațiile electrice sînt radiațiuni invizibile, însă asemănătoare cu cele luminoase.* ENC. TEHN. I, 107. *Un grup de ingineri și tehnicieni, adunați în jurul aparatelor, au urmărit cu emoție oscilațiile acelor indicatoare.* ȘCÎNTEIA, 1953, nr. 2831.

2. Fluctuație. *Ostilația umezelii navelor.* EPISCUPESCU, PRACTICA, XXXVI/8. *Oscilațiile coloanei barometrice.* MARIN, F. 69. *Energia noastră psihică suportă diferite oscilațiuni.* RALEA, S. T. I, 115. *Să-și emită teoriile sale cîte i se vor părea juste pe o lărgime de oscilație foarte întinsă, de la conservatismul cel mai mare pînă la cea mai mare libertate.* MAIORESCU, D. I, 75. *Vor fi urcări și scăderi pe această scară, va fi o oscilație născută din coadaptarea cu împrejurările.* CĂLINESCU, E. 42. *În condițiile capitalismului, porțiunile dintre diferitele părți ale producției sociale se stabilesc temporar, pe baza unor permanente oscilații.* CONTEMP, 1953, nr. 361, 2/1.

3. Fig. Nehotărîre, șovăială, ezitare. *Acest timp de espiație ce o nație seau chiar omenirea întregă suferă... se pare adesea un repaos, o stare în calea progresului, un pas înapoi, o oscilație istorică.* BĂLCESCU, M. V. 4. *Instinctul acesta e crud și înșelător. În oscilațiile lui alternează dezgustul.* SADOVEANU, O. X, 344. *Să amintim oscilațiile politice ale cărturarilor.* SCL 1950, 248.

— Pl.: *oscilații.* — Și: (ieșit din uz) *oscilațiune*, (învechit) *ostilăție* s. f.

— Din fr. *oscillation.*

OSCILAȚIUNE s. f. v. oscilație.

OSCILĂTOR, -OĂRE adj. v. oscilator.

OSCILOGRAF s. n. Aparat care indică sau înregistrează grafic, la scară, valoarea instantanee a unei mărimi fizice variabile în funcție de timp. Cf. ENC. TEHN. I, 144. *Folosirea anumitor aparate (cilindrul inscriptor, palatul artificial, magnetofonul, oscilograf etc.) determină acele particularități ale sunetelor vorbirii care nu pot fi percepute numai cu ajutorul simțurilor.* GRAUR, I. L. 44.

— Pl.: oscilografie.

— Din fr. oscillographe.

OSCILOGRAMĂ s.f. Diagramă obținută cu ajutorul oscilografului sau al osciloscopului. *Au izbutit în timpul din urmă să obțină, prin metoda electro-acustică, niște oscilograme cu mult mai complexe decât cele dobândite cu aparatele fonetiștilor experimentali.* PUȘCARIU, L. R. I, 79, cf. ENC. TEHN. II, 158.

— Pl.: oscilograme.

— Din fr. oscillogramme.

OSCILOSCOP s. n. Aparat de măsură pentru observarea vizuală a curbei care reprezintă variația rapidă în timp a unei mărimi fizice, de obicei electrice. DER.

— Pl.: osciloscops.

— Din fr. oscilloscope.

OSCIOR s. n. Diminutiv al lui o s.

1. Cf. o s (1). Cf. ANON. CAR. *Și ascuțiți colții dulăului îndată toate oșcioarele îi zdrumicară.* CÂNTEMIR, ap. HEM, 1 838. *Îi dete să mănince o găină friptă și îi zise să bage de seamă să nu piarză nici un oscior.* ISPIRESCU, L. 56, cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., PASCU, S. 160. *Trupul lui Andrei s-a risipit, pe lespezi, oscioare și țărână.* GALACTION, O. 259. *Așa băiatule... altă dată, o să te duci la mămica tu oscioarele în batistă!* I. BOTEZ, B. I, 210. *Fel de fel de oscioare... îi ieșeau pe la încheieturi și printre coaste.* PEDA, I. 130. *Cu basma de fir l-a șters, Oscioarele i le-a dres.* TEODORESCU, P. P. 365. *Împărâteasa au ospătat cu gust foarte mare mreana aceea, încît n-au rămas nimic, decât oscioarele.* SBIERA, P. 120. *Nu i-o fi mai adus cioara osciorul și vîntul perisorul.* RĂDULESCU-CODIN, I. 169. *Măi voi-nice... Vin de-i culege armele, Să-i roz eu oscioarele.* PĂSCULESCU, L. P. 173, cf. ARH. FOLK. III, 121, ALR I 654/40, ALR II 5 659/219, ZANNE, P. V, 394. ♦ (Regional) Os mort, v. o s (1) (Perieți — Slobozia). H VII 341. ♦ (La pl.) Oseminte; cadavru. *Veniți și voi verișoare, De-mi petreceți este-oscioare, În grădină-n țințerim Cu țernă să le-nvălim.* MARIAN, I. 282.

2. Cf. o s (2). *Bietu Dumitru Lupu, premaru de la Buciumu, să nu-i mai moară oscioru lui:*

ala rumân! JIPESCU, O. 68. *Baba... ofta și mișca, să-și potrivească oscioarele mai odihnit.* CARAGIALE, O. II, 245.

— Pl.: oscioare. — Și: oșciór, (neobișnuit) oșfór (GRAIUL, I, 93) s. n.

— Os + suf. -cior.

OSCÎRBÎ vb. IV. Tranz. (Învechit) 1. A mîhni, a supăra; a scîrbi. *Iară după scîrbe și triste ce-i întristă și oscîrbi cu aceale cuvinte ce le spuse ucenicilor, încă și bucurie spuse lor.* CORESI, EV. 89. *Că nu iaste noao să aducem daruri, deaca oscîrbim frații.* id. ib. 450, cf. DHLR II, 520, ROSETTI, L. R. VI, 256. ♦ Refl. *Oamenii se oscîrbiră de dînsul.* URECHE, ap. ROSETTI-CAZACU, I. L. R. I, 225. ♦ In tranz. (Construit cu dativul pronumelui personal) *Nu atinse-se de ei cu tot focul, nece oscîrbi (i - a u mîhnit ɔ), nece dodei lor.* PSALT. 330.

2. A nimici, a distruge. *Oscîrbi-i-voiu și nu vor sta.* PSALT. HUR. 13^v/6.

— Prez. ind.: oscîrbesc.

— Din slavon. оскрѣбѣти.

OSCÎRBÎT, -Ă adj. (Învechit) Mîhnit, întristat. *Auzi tîndrul cuvînt și se duse oscîrbît.* TETRAEV. (1574), 233. *Că văzu pre el domnul că fu oscîrbît.* CORESI, EV. 435.

— Pl.: oscîrbiți, -te.

— V. oscîrbi.

OSCÓȘ subst. v. ocoș.

OSCULAȚIE s. f. Aplicare a unei suprafețe pe o altă suprafață, cu un contact mai strîns decît simpla tangență. DL, DM.

— Pl.: osculații. — Și: (ieșit din uz) osculațiune s. f. SCRIBAN, D.

— Din fr. osculation.

OSCULAȚIUNE s. f. v. osculație.

OSCŪR, -Ă adj. v. obscur.

OSCURITĂTE s. f. v. obscuritate.

OSÉBI¹ adv. (Învechit) Deoparte, la o parte; separat. *Deaci mearse usebi (în laturi n. TEST. 1648, de osebi BIBLIA 1688) și-lu întrebă.* COD. VOR. 52/2. *Ucenicii lui întrebă el usebi, grăind.* CORESI, EV. 82. *Vedea pre Roman cu viață curată și usebi dormind.* MOXA, 396/2. *Iar grecii... își îngropară morții osăbi, cineș pre ai săi.* HERODOT (1645), 499. *Osebi capetele, osebi cei mai proști.* M. COSTIN, ap. GIDEI. Sv[i]nții ingeri mărăg osăbi și nu-i agiută. DOSOFTEI, V. S. octombrie 96^r/31. *Au pus de au zugrăvit... chipurile căpitanilor osăbi de a domnilor.* N. COSTIN, L. 449. *Moldovenii și muntenii osăbi, încungiuirați iară cu șanțuri.* MUSTE, LET. III, 15/2. *Iaste obiceiul a vorovi osebi cu*

bărbații, și într-altă vreme cu muierile. AETHIOPICA, 26^r/8. Puse usebi trupurile coconilor săi. MINEIUL (1776), 104^v/5, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB, CLEMENS, LM, DDRF, TDRG. ♦ (Următ de prepoziția „de“) În afară de, pe lingă. Și-i tăiară capul... osăbi de nărodul cel mult a orașului ce l-au tăiat când au intrat întâi. DOSOFTEI, v. s. octombrie 84^v/12. Mai avut-au împăratul... câteva mii de sasi, ... osebi de altă oaste ce mai ave pre Mare Balticum. NECULCE, L. 226. Osăbi de Eneas Sylvius... mai sînt și alții mai proaspeți scriitori. CANTEMIR, HR. 124. Precum toate altele ale cinii aceștia au avut, osebi de pasca aceea a legii (a. 1699). GCR I, 332/3. S-au măsurat siliștea Tîmpeșilor, osăbi de cîmp (a. 1741). URICARIUL, XXI, 323.

— Și: usebi adv.

— Din slavon. особи, sub influența lui osebi².

OSEBI² vb. IV. 1. **Tranz.** și **refl.** (Învechit și popular) A (se) despărți, a (se) separa; a (se) izola. *Priveghiiu și fuiu ca pasărea ce însingură-se (se usebeaște c², h).* PSALT. 208. *Se osebi de ei, duse-se a se ruga.* CORESI, ap. DHLR II, 463. *De la Frighiia, întrând la Lidiia, osăbindu-să căile, una în stînga... alta în dreapta.* HERODOT (1645), 371. *Feciorul... poate să facă pre tată-său și fără voia lui să-i dea ce-i va fi partea și să se usebească de dăns.* PRAV. 225. *S-au osebit acestu unghiu și s-au așezat supt cnedzi.* M. COSTIN, O. 43. *Osăbindu-să, mearsă de să-nchisă într-o chilie.* DOSOFTEI, v. s. octombrie 92^v/2. *Și va muri, căci au cercat să te osebească pre tine de la d[o]mnul D[um]nezăul tău.* BIBLIA (1688), 136^v/55. *Unul s-au osebit și s-au dus cătră împăratul.* IST. T. R. 99. *Nici altă oarecare zidire va putea pre noi să ne osebească de dragostea lui D-zeu.* ANTIM; ap. TDRG. *Nu te usibi de sufletile noastre întru necazuri.* id., ap. GCR II, 15/26. [Moșiile] se oselesc și se stîlpesc (a. 1761). BUL. COM. IST. IV, 210. *Stefane, ... te-ai usebit de lume.* MINEIUL (1776), 176^r/28. *Unii dintre cei mai de frunte la atîta au agiuns, de au vrut să se osebească de oastea lui.* ȘINCAI, HR. III, 229/30. *O parte ținea numai cu craiul, ... altă parte se osebise singuri de sine, cerînd ajutoriu de la nemți.* DIONISIE, C. 163. *Partea fiecăreia mahala să se osebească cu petre hotară (a. 1816).* URICARIUL, V, 206/16, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., CLEMENS, LB. *Cum să mă osibesc, lumina mea, de tine?* PANN, E. III, 93/1, cf. POLIZU, ȘĂINEANU, D. U., DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., TDRG. ♦ **Refl.** (Rar) A se împărți, a se divide. *Puterea armată a Moldovei ca și a Țării Românești se osebea în ostași cu leafă (armată) și ostași de scuteală (miliție).* BĂLCESCU, M. V. 643. ♦ **Tranz.** (Învechit, rar) A alege. *Am osebit den boiarii preoților doisprăzeace.* BIBLIA (1688), 341^v/35. ♦ **Tranz.** (Învechit) A îndepărta,

a înstrăina. *Te osăbăscu de la besearică.* DOSOFTEI, MOL. 83. *Fiiule! nu-ți fie greu a te pocăi, căce te osăbesc a sta afară din besearică 40 de dzile (a. 1689).* GCR I, 284/27. *Cine ne va osăbi de dragostea lui Dumnezău?* id. ib. 318/23. *Acel necredincios usebise pre oarecine de la besearică.* MINEIUL (1776), 17^v/5. *Nimene să nu mă osăbăscă de dragostea ta dumnezăiască (a. 1785).* GCR II, 149/19.

2. **Tranz.** și **refl.** (Învechit și popular) A (se) diferenția, a (se) distinge, a (se) deosebi. *Nu să osăbia tegheitanii de laconi nici într-un chip.* HERODOT (1645), 489. *Stea de stea să usebeaște în strălucire.* N. TEST. (1648), 237^v/28. *Neamurile... după împărății și crăii a le osăbi și a le vesti au început.* CANTEMIR, HR. 59. *Să să poată usebi... muiarea să nu îmbrace haine bărbătești, nice bărbatul haine muieresti (a. 1685).* GCR I, 276/35. *Comanii, ca să se osăbească de vlahii ce sînt de-a dreapta Dunării, se numeau și schite.* ȘINCAI, HR. I, 219/24. *Loghica cea cu meșesug de cea firească nu să osibească.* MICU, L. 22/15. *Mult să osibesc oamenii unii de alții.* CALENDARIU (1814), 103/12, cf. LB. *Ei caracter nu cinstesc Nici om din om osibesc.* MUMULEANU, C. 89/4. *Să n-aibi nici o frică, că eu nu văm osăbescă dă el.* IORDACHE GOLESCU, în PR. DRAM. 60. *Nu osebești fir de păr Minciuna-i din adevăr.* I. VĂCĂRESCUL, P. 364/1. *Omul dar să osebească pentru fericirea toată Din plăceri primejdioase pe acea nevinovată.* CONACHI, P. 278. *Unul despre altul cu totul să osibesc.* PANN, E. I, 95/14, cf. POLIZU. *Creștinul de păgînul prin ce s-a osebi?* MUREȘAN, P. 26/13. *Prin calități alese crez că te osibești.* ALEXANDRESCU, O. I, 279. *Ali se osebește în totul de Hassan.* MACEDONSKI, O. IV, 96. *În scrieri literare știa să osebească De seaca umplutură pornirea cea firească.* I. NEGRUZZI, S. II, 57, cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Cred că el nu e atît de inteligent să poată osebi raporturi.* CAMIL PETRESCU, U. N. 409. *Urma lupului de urma cînelui puțin se osebește.* ZANNE, P. I, 518, cf. IV, 618. ♦ **Intranz.** *Planul casălor nu era ca cele din toată lumea, căci usebea foarte mult.* GORJAN, H. IV, 155/2.

3. **Tranz.** (Învechit) A excepta, a lăsa deoparte. *Făcînd domnia sa schimbarea hrisovului ce didese, au osebit orașul, ca să fie slobod (a. 1783).* BUL. COM. IST. IV, 116. *Toți... , fără osebi pe unii, Țel au numai folosința.* CONACHI, P. 285. *N-aveau... dreptul... d-a fi osebiți din legea comună pentru toți.* BĂLCESCU, M. V. 10, cf. DDRF.

— Prez. ind.: oselesc. — Și: usebi, osibi, usibi vb. IV.

— Din slavon. осебитн, осебитн (св).

OSEBICIUNE s. f. (Învechit) 1. Izolare, pustnicie. *S-au apucat de călugărie... împlînd în osăbiciune 25 de ai.* DOSOFTEI, v. s. februarie 66^v/21, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. ♦ Fig. D[oa]m-

ne, ... ce-ai plâzmuț de-ai făcut în osăbiciune singurătatea inemile noastre. id. ib. noiembrie 126^v/17.

2. Diferență, deosebire. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX.

— Pl.: osebiciuni.

— Osebi² + suf. -ciune.

OSEBIRE s. f. Acțiunea de a (s e) o s e b i ² și rezultatul ei.

1. (Învechit) Singurătate, retragere, izolare. *Intr-asta lăcuia însă Erotocrit singurel... Acolo în osebire învăța și medita.* PANN, E. I, 85/13. ♦ Schismă, sciziune. *Au surpat usebirea lui Arie și a lui Nestorie.* MINEIUL (1776), 149^v/7.

2. (Învechit și popular) Deosebire, diferență; particularitate. *Numai atîta osebire vedem, ... că oștenii Rîmului nu învăliia [picioarele] în obiiele.* M. COSTIN, O. 270. *Nu începi de la alte întrebări și osebiri care sînt mai mari și mai de treabă...?* (a. 1699). GCR I, 328/14. *Că aceaste trei usebiri în sufletul omului cunoaștem: cea viitoare, cea însuflețitoare..., cea cuvîntătoare (cca 1700—1725).* id. ib. II, 21/30. [Dumnezeu] *au păzit întreagă usebirea amîndurora firilor.* MINEIUL (1776), 195^v/4. *Pentru tilcuirea chipurilor bunătății... și care iaste usebirea fieștecăriiia dintre iale (sec. XVIII).* CAT. MAN. I, 344. *Osebirea acestor părți aceasta iaste.* MICU, L. 18/12. *Grăirea hotărîtă iaste cînd grăim vreun lucru nu de obște... ci cu oarecare usebire și mărginire.* MOLNAR, RET. 17/1. *Despre zidirea lumii, osibirea și podoaba făpturilor, și despre zidirea omului (a. 1795).* GCR II, 156/36. *Au scris, seau neștiind lucru acela bine, seau nevrînd a face osebire întră... neamuri.* MAIOR, IST. 225/17, cf. LB. *Nici o osebire iarăși nu s-au arătat.* PANN, E. II, 131/4. *N-ai întru naravuri d-un cîne osebire.* NEGRUZZI, S. II, 188, cf. POLIZU, LM. *O, ce rea nenorocire! Iși zicea bietul măgar, De ce astă osebire?* ALEXANDRESCU, O. I, 302, cf. ALEXI, W. *O simțire-atît de-naltă între îngeri și-ntre oameni șterge orice osebire.* ALECSANDRI, P. II, 161. *Se uitase un singur lucru de schimbat: osebirile naturale între popoare.* BOLINTINEANU, O. 310. *Potrivit vechiului obicei domnesc, nu mai era osebire între noi și măriata.* DELAVRANCEA, O. II, 137, cf. DDRF. *Meritul ce se ascunde are mică osebire De uituca trîndăvie!* OLLĂNESCU, H. O. 312, cf. BARCIANU. ♦ (Învechit) Semnul osebirei = paranteză. *Eu drept aceea între semnul osebirei () voi pune anul în care s-au întîmplat.* ȘINCAI, HR. II, 37/23. ♦ L o c. a d v. **Fără osebire = a)** fără deosebire, fără excepție. *Paharul cel amar al suspinurilor să se dea la toți, fără osebire?* MARCOVICI, C. 24/2. *Îi împăca pe toți, fără osăbire.* GORJAN, H. II, 203/5. *Cunosc... Că îngrijești de toate, că fără osebire ș-asupra mea privești.* ALEXANDRESCU, O. I, 126. *Soartă!... Tu astăzi făgăduiești glorie, putere, fericire, și ca mîni,*

rîzi de noi fără milă și fără osebire de oameni. ALECSANDRI, T. II, 35. *Copiii lor cafenii... stau alături de albi, fără osebire și fără stînjenire.* SADOVEANU, O. IX, 339; b) întocmai, identic, exact; fără diferențe. *Asta poezie... tradusă-n proză la mulți să găsește, și la alți în versuri, chiar ca în grecește. Fără osebire, 'ntocma potrivită.* PANN, E. I, III/11. **Cu osebire = a)** în special, mai ales, îndeosebi. *Au pus secestru pe leafa jumătate a dumnealui logofătului, ... cu osebire însă după ce mai întii să va îndeplini dreptățile celorlanți secestranți.* CR (1833), 248²/31. *Mars și Apolon, mai c-osebire, Arăta mumei a lor mîhnire.* ALEXANDRESCU, O. I, 221. *Ajutoarele ce se dădeau din casa socială constau mai cu osebire în provizii de mîncare.* XENOPOL, I. R. I, 176. *Măriei sale îi place mai cu osebire prepeliță, învălîită în slănină afumată și friptă în țigla la jaratic.* SADOVEANU, O. XIII, 98; b) mult, foarte. *Unul cu altul se leagă cu osebire.* CONACHI, P. 295. *Era dar cu osebire firesc ca toți să se uite la ei cu jînd.* MACEDONSKI, O. III, 40. ♦ E x p r. **A (nu) avea osebire = a (nu) se deosebi, a (nu) fi diferit (unul de altul).** *Fieștecare parte n-au avut osibirea capetelor după rînduiala grecescului tipic (a. 1683).* GCR I, 260/21. *Avem și pentru azime osebire multă cu latinii (a. 1699).* id. ib. 330/26. ♦ Excepție. *Dau voie a să face pă seama sa osăbire și a îi să da voie de exportaje (a. 1834).* DOC. EC. 558.

— Pl.: osebiri. — Și: (învechit) usebire, osibire s. f.

— V. osebi².

OSEBIT, -Ă adj., adv. (Învechit și popular)
I. Adj. 1. Despărțit, separat, izolat. *Nice totdeauna să him usebiți de oameni.* VARLAAM, C. 197. *S-au aflat... o falcă avînd dințai din sus tot un os, nu osăbiți.* HERODOT (1645), 499. *Le-au ales un loc osăbit și pustiu (cca 1650—1670).* GCR I, 235/33. *Tabăra osibită mergea.* IST. T. R. 69. *Turcii... au intrat în șanșuri, iar moldovenii și cu muntenii, osăbiți într-alte șanșuri.* NECULCE, L. 47. *Ele s-au știut osăbite fieștecare cu partea ei de moșie (a. 1717).* URICARIUL, XXV, 281. *Însă măcar că osăbiți stătură, A sudui nu înceta din gură.* BUDAI-DELEANU, T. 119. *Pe amîndoaș părțile caselor, loc osibit cu stîlpi de piatră... pentru cei ce umblă pe jos.* GOLESCU, I. 77, cf. LB. *Feciori de prinți mari venise și osebiți, ascunși sta.* PANN, E. II, 6/17. *Osebiți în cete Vreo trei, luarăm caprele la fiintă.* MURNU, O. 146, cf. ȘEZ. XVIII, 12. ♦ (Substantivat) *M-am milostivit și l-am miluit dintru a noastră osăbită, și i-am dat de la domnia me... o bucată de loc (a. 1718).* URICARIUL, XX, 229. ♦ (Rar) Risipit, irosit, distrus. *Toată bărbăția sa să află osebită, mintea sa rătăcîță, trupul său au pierdut toată putearea.* BELDIMAN, N. P. I, 60/24.

2. Deosebit, diferit, distinct; felurit, divers. *Răpăosară cătră D[u]mn[e]zău în osăbite vremi.* DOSOFTEI, v. s. septembrie 24^v/9. *Măhrămile . . . să nu se speale deavalma cu alte rufe, ce . . . ca niște lucruri usebite de ceale de obște (a. 1702).* GCR I, 346/22. *Un cuget în usebite trupuri au arătat.* MINEIUL (1776), 86^r/15. *Pînă acum am spus osibite fealiuri de idei.* MICU, L. 37/4. *Aligoria iaste o vorbă . . . carea are altă înțeleagere osibită de însemnarea zicerilor (a. 1798).* GCR II, 163/5, cf. LB. *S-a adunat în doă osebite cete.* MARCOVICI, C. 113/23. *El au socotit să facă și alte osăbite de trebuință lucruri.* DRĂGHICI, R. 124/5. *O lume . . . în care cresc . . . făpturile osebite, dar de-a rîndul treptuite.* CONACHI, P. 260. *Multe sînt astăzi vorbite, dar mîine ies osebite.* PANN, H. 21/1. *Cît mă simțeam de mic în asemănarea cu băietul acel ce scria . . . în trei osebite feluri!* NEGRUZZI, S. I, 6, cf. POLIZU. *Deși trepte osebite le-au ieșit din urna sorții, Deopotrivă-i stăpînește raza ta și geniul morții.* EMINESCU, O. I, 130, cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W.

3. Care iese din comun; neobișnuit, special; deosebit, remarcabil. *Cu cît mai pre deasupra iaste . . . sufletul decît trupul, cu atîta mai ales și folosul lui iaste și mai mare și mai osebit binele (a. 1702).* GCR I, 344/26. *Era unul mai ales și mai usebit pre urma tuturor.* MINEIUL (1776), 35^r/23. *Iată într-adinsu vă poruncim printr-această carte osibită ca întocmai ponturilor să urmați (a. 1793).* IORGA, S. D. XIV, 144. *După osăbite domnești cărți ce au de scuteală . . . vor fi scutiți pe oareșicari hotărît număr de bucați (a. 1818).* GCR II, 220/19, cf. CLEMENS. *Dacă măcar firea . . . l-ar fi împodobit cu vreun osebit dar, putea să urmeze aceștii dorinți.* DRĂGHICI, R. 5/1. *Să-l poată-nvăța carte cu vrun metod osebit.* PANN, P. V. II, 6/20. *Cu totul osebit în felul său . . . ne vine greu a-l cita îndată după Alecsandri.* MAIORESCU, CR. I, 288. *Apoi, cu osebită grijă . . . destupă sticla.* SADOVEANU, O. IX, 26. *Iată o poemă pe care o reproduc cu osebită plăcere.* PERPESCIUS, M. III, 16. ◇ (În formule de încheiere a scrisorilor) *Primiți, domnilor, încredințarea prea osebitei mele considerări.* CARAGIALE, O. VII, 490.

II. Adv. În afară de aceasta; în special, indeosebi. *Osebit, că putea să și vorovască unul cu altul și să să mîngîie.* AETHIOPICA, 43^r/14. *Osebit incuviințate ar fi jalnicii vremi a îngropăciunii pruncilor.* MAIOR, ap. GCR II, 201/23, cf. LB. *Osăbit am mai auzit că ai găsit o bucată mare de aur.* DRĂGHICI, R. 94/1, cf. DDRF. *Să se deie osebit pulbere și furtuială.* SADOVEANU, O. X, 352. ◇ Loc. prep. *Osebit de . . . (sau, rar, dintre . . .) = în afară de . . . , pe lângă . . . I-au dat și cinci mii de punge bani . . . osăbit de ce i-au rînduit.* NECULCE, L. 359. *Au vîndut satul acela . . . osibit de alte doi moși (a. 1813).* BUL. COM. IST. IV, 95. *Usebit de toate celelalte . . . erea o minune din cele preste fire.* GORJAN, H. IV, 37/21. *Osebit dintr-aceștia alți treizeci a rînduit.*

PANN, E. I, 49/11. *Primi silnice porunci . . . pentru plata darurilor obicinuite, osebit de alte cereri.* NEGRUZZI, S. II, 140. *Osebit de aceasta, el se purta cu mare amabilitate.* FILIMON, O. I, 123. *Și osebit de asta, nici nu-mi e bine.* CREANGĂ, A. 92. *Pe cît putea coprînde ochiul, nu se mai zărea împrejur nici o viață, osebit numai de vulturii cari da rotă pe cer.* ODOBESCU, S. III, 277. *Osebit de aceasta, mai veniră la mine doi creștini.* GALACTION, O. 257. *Denunțarea contractelor de muncă se face cu plata unei îndemnizații . . . osebit de drepturile pentru concediu.* LEGĂ, EC. PL. 222. *Osebit de asta, avea și simț diplomatic.* VORNIC, P. 43. *Cu toate stihiele trupului Osebit d-ale sufletului.* TEODORESCU, P. P. 167.

— Pl.: osebiți, -te. — Și: osibit, -ă, usebit, -ă adj., adv.

— V. osebi².

OSEBITÓR, -OÁRE adj. (Învechit, rar) Care separă, care desparte; despărțitor. *Facă-se întăritură în mijlocul apei și să fie osebitoare între apă și între apă.* BIBLIA (1688), 1¹/17.

— Pl.: osebitori, -oare.

— Osebi² + suf. -tor.

OSEBITŪRĂ s. f. (Învechit) Diferență, deosebire. *Nu răgiudecatu (n-ați făcut usebituri n. TEST. 1648, n-ați chibzuit BIBLIA 1688) întru sinre și fusetu giudațe cugetelor celora realelor? COD. VOR. 119/5. Nu e amu osebitură iudeilor și grecilor.* CORESI, L. 255/9. *Într-aceste cărți a prorocilor bătrîni și între leage noa, mare usebitură.* PALIA (1581), 8/6. *Pentru usebitura de cătră alții, să să cunoască muierile din bărbați (a. 1685).* GCR I, 276/32.

— Pl.: osebituri. — Și: usebitură s. f.

— Osebi² + suf. -tură.

OSÉDLĂ s. f. v. sădilă.

OSEINĂ s. f. Substanță organică din clasa proteinelor, care se găsește în oase (fiind constituentul principal al acestora), în țesutul celular al pielii și al cartilajelor. Cf. SCRIBAN, D., DER. — Din fr. osséine.

OSEMÉNTE s. n. pl. v. oseminte.

OSEMÍNTE s. n. pl. Oase care rămîn dintr-o ființă după moarte; (învechit) mădulare. Cf. NEGULICI, BARONZI, I. L. 220. *Adeseori am găsit prin unele oseminte foarte vechi și cite un topor de piatră.* BOLLIAC, O. 288. *Și-n cale-mi, pretutindeni, calc țarnă de morminte Sub care zac pierdute grămăzi de oseminte.* ALECSĂNDRI, P. II, 86, cf. DDRF, BĂRCIANU. *I se părea că e mai aproape de cîmpiile Bulgariei, în pămîntul căroră dormeau osemintele celor morți.* D. ZAMFIRESCU, A. 24, cf. ALEXI, W. *Acolo unde zac osemintele*

eroilor . . . , s-au adunat oameni mulți. SAHIA, N. 18. Cartea . . . e hrisovul vostru cel dintii, Al robilor cu saricile, pline De osemintele vărsate-n mine. ARGHEZI, v. 9, cf. ALR II/I h 90/520.

— Și: oseménte s. n. pl. MARIN, F. 365.

— Din fr. ossements, lat. ossamenta.

OSÉRDIE s. f. v. osirdie.

OSERDUIȚOR, -OÁRE adj. v. osfrduitor.

OSERVATÓR, -OÁRE adj. v. observator².

OSERVĂCIÚNE s. f. v. observație.

OSFEȘTÁNIE s. f. (Învechit) Sfeștanie. Cf. TDRG, CADE, SCRIBAN, D.

— Pl.: *osfeștánii*. — Și: *osfeșténie* (SCRIBAN, D.), (regional) *oșeștánie* (ALR I 585/856) s. f.

— Din slavon. ОСЕШТЕНІЕ.

OSFEȘTÉNIE s. f. v. osfeștanie.

OSFEȘTUI vb. IV. *Tranz.* (Învechit) A aghesmui. Cf. SCRIBAN, D. \diamond *Ref l. pas. Să se osfeștuiască de la preotul.* PRAV. GOV., ap. TDRG.

— Prez. ind.: *osfeștuesc*.

— Din slavon. ОСЕШТАТИ, -АЖ.

OSFICĂ vb. I v. oftica.

OSFICĂT, -Ă adj. v. ofticat².

OSFICĂ¹ s. f. v. obsigă.

ÓSFICĂ² s. f. v. oftică.

OSFICI subst. (Regional) Boală de piele la oi, din cauza căreia le cade lina (Globu Craiovei — Orșova). CHEST. v 167/37.

— Accentul necunoscut.

— Etimologia necunoscută.

OSFICÓS, -OÁSĂ adj. v. ofticos.

OSFIGĂ s. f. v. obsigă.

OSFINTEÁLĂ s. f. (Învechit) Sprijin, apărare; folos, ajutor. *Să n-aibă osfinteală Maică-sa despre greșală.* DOSOFTEI, PS. 384/13, cf. KLEIN, D. 200, LB, CIHAC, II, 339, JAHRESBER. v. 334, TDRG.

— Pl.: *osfinteli*.

— *Osfinti* + suf. *-eală*.

OSFINTÍ vb. IV. (Învechit) 1. *Tranz.* și *in tranz.* A apăra, a scuti, a proteja; a fi de folos, a ajuta. *Că domnul preste cei buni prăveaște Cu mila sa, de le osfintește.* DOSOFTEI, PS. 110/12. *Nimic ticăloșilor dă boiari nu putea*

să le osfințească, pentru că ocaz dă la țarul avea cumplitul Cantimir. R. GRECEANU, CM II, 188, cf. KLEIN, D. 200, LB, CIHAC, II, 339, GHETIE, R. M., JAHRESBER. v. 334, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, SCRIBAN, D.

2. *Tranz.* A binecuvînta, a blagoslovi, a sfinți. *Să vie popa să-l osfințească.* PRAV. GOV., ap. TDRG.

— Prez. ind.: *osfințesc*. — Și: *osfinți, osinți* (ALEXI, W.) vb. IV.

— Din slavon. ОСФИНТИ. — *Osfinți*, sub influența lui *sfinți*.

OSFINTITÓR s. m. (Învechit, rar) Care ajută, care ocrotește; sprijinitor, ocrotitor. *Osfintitori să n-aibă nici să fie cineva a-l milui* (a. 1641). URICARIUL, v. 164/13.

— Pl.: *osfintitori*. — Și: *osfintitór* s. m. JAHRESBER. v. 334.

— *Osfinti* + suf. *-tor*.

OSFINȚÍ vb. IV v. osfinti.

OSFINTITÓR s. m. v. osfintitor.

OSHIGĂ s. f. v. obsigă.

OSÍ vb. IV. *Ref l.* (Rar) A se transforma în os, a se întări ca un os; a se osifica. Cf. TDRG. *Podu . . . o să se osească Ș-o să se-nă-rească Din oase de ciute Mai mari, mai mărunte.* TEODORESCU, P. P. 59.

— Prez. ind.: *osesc*.

— V. *os*.

OSIÁC s. m. (Regional) 1. (Olt. și prin Munt.) (Vîrf de) copac uscat, lipsit de coajă și de crengi; p. ext. creangă mare uscată. Cf. PASCU, S. 190, 195, PAMFILE, VĂZD. 100. *Plouă, mă vere, că toacă ghionoaia pe osiac.* RĂDULESCU-CODIN. *Să te duci la pădure și s-aduci un car de osieci.* I. CR. VII, 91. *La valea cu osiacu Și-a mutat neica conacu.* CONV. LIT. LIV, 367. *Rămăsese țepăn într-un vîrf de osiac.* PLOȘOR, C. 62, cf. id. v. o. 12, CHEST. II, 367/84, LEXIC REG. 83.

2. Stîlpul care susține roata scrinciobului. Cf. TDRG, PAMFILE, J. I, 74.

— Pl.: *osieci* și (rar, n.) *osiacuri*. CIAUȘANU, v. 185.

— Etimologia necunoscută.

OSIÁNIC, -Ă adj. Care se referă la Ossian, ca în poeziile lui Ossian. *Feodală cetățuie, ce de turnuri ocolită . . . Părea unul din acele osianice palate.* ALEXANDRESCU, O. I, 75. *Prin ceața grea din nordul ossianic.* CAZIMIR, L. U. 64.

— Scris și: *ossianic*. — Pl.: *osianici, -ce*.

— Din fr. ossianique.

OSIBÍ vb. IV v. osebi².

OSIBIRE s. f. v. osebire.

OSIBÎT, -Ă adj., adv. v. osebit.

OSÎCĂ¹ s. f. (Regional) Specie de plop. Cf. LEXIC REG. 83, ALR I 1939/805, 922.

— Pl.: osiei.

— Din ucr. **осика**.

OSÎCĂ² s. f. v. obsigă.

OSÎD s. m. v. oxid.

OSIDĂ vb. I v. oxida.

OSIDRÎL s. m. v. oxidril.

OSIE s. f. 1. Ax terminat la cele două capete cu fusuri pe care se montează roțile unui vehicul. *Și împiedică osiile carălor.* BIBLIA (1688), ap. TDRG. *Ca cum easte osiia neunsă în butea roții uscate.* CANTEMIR, IST. 32, cf. ANON. CAR., BUDAI-DELEANU, LEX., LB, POLIZU. *Osia, piscu, scaunu, leucile... se fac din lemn de frasin.* I. IONESCU, M. 709. *Îi scoase cuiul din capul osiie de dîndărăt.* ISPIRESCU, L. 226, cf. DDRF, ȘĂINEANU. *Osia trece sub car, legînd două roți.* DAMÉ, T. 8, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Osia este puterea carului, legînd cele patru roate în două perechi.* PAMFILE, I. C. 130. *Carul de fin... are osiile și podurile foarte înguste.* PĂCALĂ, M. R. 456, cf. PASCU, S. 248. *Acoperînd geamătul osiilor, se înălțau glasurile cărăușilor.* C. PETRESCU, S. 9, cf. PRIBEAGUL, P. R. 85. *Un exemplu de axe, avem osiile de la roțile vagoanelor de cale ferată și cele de la roțile vehiculelor cu tracțiune animală.* SOARE, MAȘ. 65. *Droașca nu putea fi ținută mai mult de o sută de pași, că se rupsese și osia.* CAMIL PETRESCU, O. II, 150. *O osie ruptă, fiartă în atelierul lui, ținea mai mult decît una nouă.* PREDĂ, M. 117. *Tică a fluierat scurt de două ori, necăjit ca un căruțaș de odinioară oprit lîngă osia ruptă.* V. ROM. februarie 1964, 83. *Frate, frate de stejar! Lasă-mă să tai un par Să-mi fac osie la car.* ALECSANDRI, P. P. 44. *Dracul scosese cuiul de la un capăt de osie.* ȘEZ. IV, 1. ♦ Fig. *Această întrebare era osia și focarul ideilor sale.* F (1870), 282. ♦ E x p r. **A unge osia** = a mitui. *Unsesă osiia și pașii Matei Vodă.* M. COSTIN, O. 115. *Bătrînului îi mai unseiu osia cu vreo cîțiva ochi de vulpe [= galbeni], ca să mă lase în pace.* GORJAN, H. IV, 31/12.

2. Ax mobil care face parte din mecanismul unor construcții, instalații (moară, piuă, joagăr etc.) și cu ajutorul căruia acestea se pun în mișcare. V. grindei, sul. *La extremitatea superioară, osia e încinsă cu un cerc de fier și legată de stîlpul foarte puternic al porții.* PĂCALĂ, M. R. 440, cf. ALR II 6 426/192, 574, ALR

SN III h 851, ALRM SN h 107, A v 26. ♦ Cep la grindeul morii. Cf. ALRM SN h 108.

3. (Învechit) **Axa** corpurilor cerești; s p e c. axa globului pămîntesc. *Osia sferească în două să se frîngă!* CANTEMIR, ap. DDRF, cf. BARCIANU. *Nu era scris în cărțile oarbe ale ursitei, ca să se aprindă și să ardă osia nemăsurată a lumilor?* HOGAȘ, M. N. 177. *Iar noi pornirăm spre capătul lumii ca să aflăm unde-i osia pămîntului.* SADOVEANU, O. XVII, 244. ♦ (Rar) **Diametru.** *Făcîndu-se din vreun metal două globuri a cărora diametrul (osie) ar fi cîte de o palmă.* AR (1829), 67²/22.

— Pl.: osii. — Și: 6stie (A III 17), 6st6 (ib. 16) s. f.

— Din v. sl. **оса**.

OSIFIĂ vb. I v. osifica.

OSIFICĂ vb. I. Refl. (Despre părțile membranoase și cartilaginoase ale corpului) A se transforma în os, a se întări ca un os. Cf. NEGULICI, POLIZU, P. 6/17, BARCIANU, ALEXI, W., BUL. FIL. VI, 50. *Cartilagele costale, ca și cele ale traheei, se osifică sau se întăresc și se usucă.* PARHON, B. 55.

— Prez. ind.: osific. — Și: osifiă vb. I. KRETZULESCU, A. 127/17, POLIZU, P. 21/8.

— După fr. **ossifier**.

OSIFICĂRE s. f. Faptul de a se osifica; transformare lentă în os a părților membranoase și cartilaginoase ale corpului. Cf. POLIZU, BARCIANU, ALEXI, W. *Origina răului nu este deci în locul unde se produce osificarea sau umflătura; ci acolo unde s-a produs rarefierea osului.* ENC. VET. 9. *Respirația e încă influențată de modificările traheei, ale cărei cartilaje sufăr... un proces de osificare.* PARHON, B. 18.

— Pl.: osificări.

— V. osifica.

OSIFICĂT, -Ă adj. (Despre părțile membranoase și cartilaginoase ale corpului) Transformat în os, întărit ca un os. Cf. FĂTU, M. 26/25. ♦ Fig. Slab, scheletic. *Avea în față chipul osificat al amfitrioanei.* C. PETRESCU, O. P. I, 241.

— Pl.: osificați, -te.

— V. osifica.

OSIFICAȚIE s. f. Osificare. Cf. KRETZULESCU, A. 13/4, NEGULICI. *Osificațiunea ligamentelor.* MAN. SĂNĂT. 205/16, cf. ALEXI, W. *Vertebrele... uneori se sudează între ele, fie prin punți osoase, fie prin osificația fibrocartilajelor intervertebrale.* PARHON, B. 55. *Presupune că osificațiunea cartilajelor costale și rigiditatea toracelui, produsă prin progresul procesului de osificare, ar produce o turburare în hematoză.* id. ib. 109.

— Pronunțat: *-ți-e*. — Pl.: *osificații*. — Și: *osificațiune* (pronunțat *-ți-u-*) s. f.
— Din fr. *ossification*.

OSIFICĂȚIUNE s. f. v. *osificație*.

OSIGĂ s. f. v. *obsigă*.

OSIGÉN subst. v. *oxigen*.

OSÎNDĂ s. f. v. *osîndă*.

OSINDÍ vb. IV v. *osîndi*.

OSINDÍȚ, **-Ă** adj. v. *osîndit*.

OSINȚÍ vb. IV v. *osinți*.

OSIȘÓR s. n. (Popular) Diminutiv al lui *os* (1); *oscior*. *Anchiloză* . . . *osișoarelor urechii medii*. PARHON, B. 63. *Dăm țărîna la o parte . . . Să v-arăt pe mîndra moartă Cu osșoarele-i-n-sirate*. GRAIUL, I, 112, cf. CANDREA, F. 29. ◇ (Și în sintagma) *Osișor mort* = *os mort*. Cf. DAMÉ, T. 52, ȘĂINEANU, D. U. *Se mai vindecă caii de osișoare*. N. LEON, MED. 100. *Osișor fac mai mult caii la picioare*. GRIGORIU-RIGO, M. P. II, 15, cf. H X 525, XII 422. *Sînt meșteri de scot osișorul mort și atunci vita scapă*. ȘEZ. IV, 124. ◆ Fig. (Și determinat prin „de ros”) *Profit* (de obicei nefsemnat). *Și-i mulțumit, la urmă, c-un osișor de ros*. I. NEGRUZZI, ap. DDRF. *Să-mi dai și mie un osișor*. MIRONESCU, S. A. 139.

— Pl.: *osișoare*. — Și: (regional) *osșór* s. n.
— *Os* + suf. *-ișor*.

OSÍC s. m. (Regional) Creangă uscată, vreasc (Rimnicu Vilcea). Cf. LEXIC REG. 83.

— Pl.: *osici*.

— Etimologia necunoscută. Cf. *osiac*.

OSÍMBRÍ vb. IV. (Prin nordul Transilv.) 1. Intrans. A primi plată, simbrie; a cîștiga bani. *Cînd s-o-mpărțit năcazu, Eram în cîmp la lucru . . . Atîta mîni s-o iñit, Cît șohan n-am osîmbrit*. T. PAPAĞAGI, M. 49, cf. BIRLEA, C. P. 381.

2. Intrans și (rar) refl. A renta, a merita; spec. (despre un teren) a fi fertil, a produce recoltă. *Locul ăsta nu osîmbrește dacă nu-l gunoiești*. PAȘCA, GL., cf. LEXIC REG. 16, ALR II/346, com. BĂNUȚ.

— Prez. ind.: *osîmbresc*.

— De la *simbrie*.

OSÍMZĂ s. f. v. *osînză*.

OSÍND s. n. v. *osîndă*.

OSÎNDĂ s. f. 1. Condamnare, pedeapsă la care e supus cineva (de către organele judiciare). *Osînda* (vina N. TEST. 1648, judecata

BIBLIA 1688) *a vie nu lu lăsă*. COD. VOR. 96/11. *Nederept iaste unii să greșască, iară alții să ia osînda*. CORESI, EV. 168. *Le dă, doamne, osîndă, Să nu-și laude-n dobîndă*. DOSOFTEI, PS. 21/19. *Carii mîntîncă casele văduvelor . . . vor lua mai multă osîndă*. BIBLIA (1688), 808¹/20, cf. ANON. CAR. *Nu socoți . . . nice rușine de oameni, nice la osîndă sau la ce va vini pe urmă lucrul*. NECULCE, L. 161. *Iar neamului lui . . . să dea mîngăiere și bună răbdare fără de osîndă*. R. GRECEANU, MAG. IST. II, 353/32. *Sîmbăta să se caute pricinile vinovățești ale pușcării și osîndeale și hotărîrile lor*. PRAY. COND. (1780), 48, cf. VĂCĂRESCUL, IST. 256. *De ce atîta osîndă la niște nevinovați*. BELDIMAN, E. 6/1. *Cu armă de izbîndă Să-i supuie la osîndă*. BĂRAC, ap. GCR II, 237/14, cf. LB. *Vecinica osîndă a celor ce lucrează răul*. MARCOVICI, C. 4/14, cf. ASACHI, S. L. I, 161. *Iată-mă, eu Despot, căzut azi la osîndă!* ALECSANDRI, T. II, 192. *După ce i se împlinesc cei șase ani de osîndă, iar pornește la Dumnezeu*. CREANGĂ, P. 317. *De nu era iute de picior, nu scăpa de osînda acestuia*. ISPIRESCU, M. V. 17. *Snagovul avu și el nenorocirea d-a cădea sub această grea osîndă a soartei*. ODOBESCU, S. I, 432. *Prea-ncătușatu-m-a-n lanțul osîndei născutul din Cronos*. MURNU, I. 28. *Până la osînda legiuită, vă spui drept că vă rup oasele*. PETICĂ, O. 211. *Să-ți scap numele de ocară, sufletul de osîndă și domnia de nelegiuire!* DELAVRANCEA, O. II, 147. *Privea încremenit buzele căprarului pe care-și citea osînda*. REBREANU, NUV. 292. *Ce-ai păcătuit de-ai picat la așa grea osîndă?* MIRONESCU, S. A. 80. *Fumatul atrăgea osîndă grea de carceră*. BRĂESCU, A. 171. *Cînd l-a trezit Rusandra, a înțeles că osînda îi calcă pe urmă*. POPA, V. 64. *Afară, la magazii, rămîneau ocnașii, care mai aveau puțini ani de osîndă*. SADOVEANU, O. II, 482. *La cel care umblă să vîndă Lasă pe creștet să-i cadă A pumnului tău cruntă osîndă!* BENIUC, V. 128. *Răsfoiți filele dosarului, domnilor care împărții osîndeale*. CAMILAR, N. I, 355. *Și osînda dată E îngrozitoare*. ARGHEZI, S. V. 242. *Cînd v-o prinde v-o lega, La-mpărat că v-o ducea, Să vă luați osînda!* PĂSCULESCU, L. P. 271. *În loc de dobîndă se pomenește cu osîndă*. ZANNE, P. V, 267. ◇ Loc. a d j. și a d v. (Învechit) **Fără (de) osîndă** = fără vină, (în mod) nevinovat. *Omul cela rimleanul fără osîndu* (nevinovat N. TEST. 1648, nevinovat BIBLIA 1688) *binre iaste voao a-l bate?* COD. VOR. 44/5. *Rugă-mu-nă astăzi fără osîndă să ne cumerecumu* (a. 1619). GCR I, 55/25. *Fără osîndă să deșchid rostul miu*. PARACLIS (1639), 249. *Să-m cuminec fără-osîndă* (a. 1679—1680). GCR I, 242/25. *Mă învredniceaște făr-de-osîndă a mă împreuna . . . tainilor tale* (a. 1702). id. ib. 346/2. ◇ Exp r. (Învechit) **A face (cuiva pre) osîndă** = a pedepsi (pe cineva). *Răștepaște pizmașii, le fă pre osîndă*. DOSOFTEI, PS. 25/8. *Să-i trimiță aici la domnia mea, ca să le facem osîndă după*

măsura vinii lor (a. 1827). DOC. EC. 384. **A-și face osînda** = a executa pedeapsa la care este condamnat. DL, DM. **A-și face osîndă cu cineva** = a se purta rău, fără milă, a chinui pe cineva. *Mă rog scoate-mă și nu-ți mai face atîta osîndă cu mine!* CREANGĂ, P. 33. (Regional) **A nu serie** (pe cineva) **în osîndă** = a nu pedepsi; a ierta (pe cineva). *Doamne, iartă-mă și nu mă scrie-n osîndă!* RETEGANUL, P. I, 54, cf. 51.

◆ (Învechit și regional) **Reprobare a faptelor** cuiva; **condamnare, blamare**. *Că mitariul amu den păcate izbăvi-se, că răbdă osînda fariseului cu blîndețe*. CORESI, EV. 17, cf. 18. *Nu-ți direge-obrajii, mindră, Că râmîi, zău, cu osîndă! Lasă-i cu fața curată, Să fii binecuvîntată!* DOINE, 178. ◇ L o c. a d j. **De osîndă** = **condamnabil, reprobabil**. *Nu putem noi face aceasta... că ară fi lucru de osîndă*. PALIA (1581), 138/10. *Aș putea fi de osîndă?* HELIADE, O. I, 430.

2. **Blestem; nenorocire, năpastă, pacoste, urgie**. *Înțelege-vom cît iaste den preanăltare osîndă și lipsă și piardere*. CORESI, EV. 19. *Și au agiunsu și ei osînda Brîncovanului, căci îl vîndusă ei pe dînsul*. NECULCE, L. 281. *Să nu fim pricinuitori de mai mare osîndă*. VARLAAM-IOASAF, 17^v/28. *Mă voi nevoi și eu Osînda ferii a scrie*. BELDIMAN, E. 2/4. *Mă oțeream auzînd cîntece dinaintea osîndei patriei*. NEGRUZZI, S. I, 292. *După ce-amar muncirăți mizeri viața toată, Ați mai purta osînda ca vita de la plug?* EMINESCU, O. I, 59. *Osînda și-a schimbat-o-n bucurie*. ARGHEZI, V. 15. *Are să te ajungă osînda mea*. PAMFILE, J. II, 158. *Vrînd, nevrînd, am îndurat osînda și... l-am sărutat cutremurîndu-mă*. BRĂESCU, A. 58. *Era un copil peste măsură de mintos și fără seamăn de neascultător... spaima și osînda părinților*. TEODOREANU, M. U. 161. *Mă încîrligam subt osînda muncii*. SADOVEANU, P. M. 68. *Și slobod de osînda de rob încremenit Te-ai desfăcut de locul osîndei și-ai pornit*. ARGHEZI, C. O. 19. *Aceași cauză făcea ca viața să fie pentru unii bună și pentru cei mulți o osîndă*. PAS, Z. I, 317.

3. (Prin nord-estul Olt.) „Arătare, slută, iazmă”. CIAUȘANU, V. 185.

— Pl.: *osînde*. — Și: (învechit) *osîndă* s. f.; (învechit, neobișnuit) *osînd* s. n.

— Postverbal al lui *osîndi*. Cf. v. sl. осъдъ.

OSÎNDÎ vb. IV. 1. **Tranz.** A condamna, a pedepsi (printr-o sentință judecătorească); a pronunța o sentință de condamnare (impotriva cuiva). *Sînge nevinovat osîndiră*. PSALT. HUR. 80^v/19. *Cetațile sodomesti și gomorești arse cu spargere, osîndi* (le-au prăpădit N. TEST. 1648). COD. VOR. 172/2. *Văreadză spre sufletul dreptului și sînge nevinovat osîndescu*. PSALT. 197. *Nu venii să osîndesc lumea, ce să spăsesc lumea*. CORESI, EV. 5. *Cu moartea fură osîndiți* (ante 1633). GCR I, 85/9. *Dracii...*

dzicea: osîndiși-ne pre noi... și noi ție nu ț-am făcut nice un rău. VARLAAM, C. 391. *Poate să-și dăruiască cîntea sa oricui va vrea... mainte di ce-l va osînda giudețul spre moarte*. PRAV. 90. *Însă dreptatea 2 lucruri face: unul că izbîndește celor năpăstuiți, altul că osîndește pre cei răi*. NEAGOE, ap. GCR I, 168/33. *Eu nu știu spune minciuni săvai și multe ori de m-ai osîndi pre moarte*. DOSOFTEI, V. S. noiembrie 104^v/21. *Va vrea să mă judece judecătoria... și să mă osîndească*. ANTIM, ap. GCR II, 17/20. *Îi osîndi pre toți spre moarte*. MINEIUL (1779), 145^{r2}/28. *Cu foc să să mîntuiască, au osîndit-o*. AETHIOPICA, 41^v/10. *Să vie să judece și să osîndească și pe acești păgîni*. VĂCĂRESCUL, IST. 256, cf. VARLAAM-IOASAF, 29^v/5, CLEMENS, LB. *Fu osîndit a i se tăia capul pentru fărădelegea ce făcuse*. BĂLCESCU, M. V. 395. *Am meritat pedeapsa la care-s osîndită!* ALECSANDRI, T. II, 182. [Ai fost] *la jurați, cînd l-a osîndit*. CARAGIALE, O. VI, 254. *Se va căi cît va trăi el, pentru că a osîndit pe un om drept*. ISPIRESCU, L. 367, cf. DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W. *E osîndit să plătească șapte lei gloabă*. PETICĂ, O. 215. *Ești osîndit... la moarte!* DELAVRANCEA, O. II, 144. *Și domni i-au judecat, i-au osîndit și-n temnițele grele-au putrezit*. BENIUC, M. 122. ◇ (În imprecății) *Vai, osîndi-v-ar Dumnezeu să vă osîndească, soiuri ticăloase ce sînteți!* CREANGĂ, A. 111. *Osîndi-te-ar și te-ar bate Pernișoara de ieri noapte*. BIBICESCU, P. P. 393. *Osîndi-te-ar D-zeu să te osîndească, cum mă osîndești tu pe mine*. ȘEZ. VII, 136. ◇ Refl. *Cela ce nu va creade osîndi-să-va*. N. TEST. (1648), 64^v/15. *De ne-am fi judecat pre noi înșine, nu ne-am fi osîndit* (a. 1794). GCR II, 154/22. *Singur eu m-am osîndit!* DAVILA, V. V. 44. ◇ Refl. p a s. *Într-aceaiaș muncă osîndi-se-vor și păcătoșii*. CORESI, EV. 42. *S-au osîndit și Timuș pentru prada și jacurile ce au făcut pe la sfintele mănăstiri*. NECULCE, L. 20. *Cel ce să va osîndi de către o judecătorie de întîia cercetare va avea soroc de două luni ca să pornească apelație*. CR (1833), 57^v/23. *S-a osîndit acela ce a furat un ou*. BOLINTINEANU, O. 148. *Păcatele să vor vedi, Greșiții să vor osîndi*. POP., ap. GCR II, 141/33. ◆ P. ext. **A-și manifesta dezaprobarea** (față de cineva sau ceva); a critica, a judeca, a condamna. *E tu cinre ești ce-ți osîndești* (giudeci N. TEST. 1648, judeci BIBLIA 1688) *soful*. COD. VOR. 130/3. *Zise domnul: nu judecareți, să nu fiți osîndiți*. TETRAEV. (1574), 209. *Iată amu că osîndiia fariseiul pre alăți oameni*. CORESI, EV. 16. *Luptă păcatul asupra omului cu gura, cînd grăiaște omul cuvintele ceale reale, cînd osîndește pre cineva*. CHEIA ÎN. 76^v/19. *Poporul să nu să mîhnească și să mă osîndească*. DOSOFTEI, V. S. noiembrie 160^v/10. *Că toți ce p-alții osîndesc, Singuri sînt cum îi birfesc*. MUMULEANU, C. 140/19. *Eu pentru părinți copiii nicidecum nu osîndesc*. HELIADE, O. I, 424. *Dacă*

ai pus așa cuget, drept îți spui, te osîndesc. PANN, E. I, 7/15. *Vom fi osîndiți, nu după greutatea luptei și a vremii de atunci, ci după patima partizilor.* RUSSO, S. 34. *Tînguieste-mă, doamna mea, și nu mă osîndi.* NEGRUZZI, S. I, 47. *Osîndește sever conduita lui... și-i ordonă să părăsească Iașii.* OȚETEA, T. V. 187. *Eu am făcut o prostie mare, și fiecare dintre voi este în drept să mă judece și să mă osîndească.* GALAN, Z. R. 23. *În divan că-l aducea și din gură ce-i zicea? Pe nedrept îl osîndea.* BALADE, III, 63. ◇ *Fig. Clopotele din m-rea Neamțu rechemau ceea ce a fost și osîndeau ceea ce este.* GALACTION, O. 220. ◇ *Absol. Ești un copil și lesne crezător!... și osîndești, fără a te gândi îndestul.* BOLINTINEANU, O. 340. *Omul mai greșeste... Nu trebuie să osîndim așa ușor.* REBREANU, I. 71.

2. *Tranz. A sili, a obliga, a constringe, a forța. Pentru ce... să fim osîndiți a descrie și cruntele noastre nenorociri?* BĂLCESCU, M. V. 439. *Chiar pe mine, unchieșul Statu-Palmă-Barbă-Cot, m-a osîndit să stau în tufanul ista.* ALECSANDRI, T. I, 421. *Cei tari... conspiră Contra celor ce dinșii la lucru-i osîndiră și le subjugă munca vieții lor întregi.* EMINESCU, O. I, 56. *De cînd sînt osîndit a sta... nimeni nu mi-a dat măcar o bună-ziua.* ISPIRESCU, L. 359. *Erau osîndiți ca să așterne pe ziduri... toate acele nemărginite epopee vîntorești.* ODOBESCU, S. III, 80. *Sînt osîndiți să se mărginească la lucruri mărunte.* ANGHEL, PR. 170. ◇ *Ref. Iubea cum nu se mai iubește, Cum doar, năvalnic și discret, Spre a iubi se osîndește Nebunul suflet de poet.* V. ROM. ianuarie 1954, 17.

3. *Tranz. și refl. (Învechit și regional) A se chinui. Cunoscînd ce-i amorul și pe cît te osîndește, Izgonește-l din simțire.* CONACHI, P. 152. *Eu încă n-am ascultat sfaturile tatălui meu, de aceea sînt silit a mă osîndi până voi avea zile.* RETEGANUL, P. V, 80.

— *Prez. ind.: osîndesc. — Și: (învechit) osîndi (GCR I, 50/37), (învechit, neobișnuit) osundî vb. IV.*

— *Din v. sl. осъднѣти.*

OSÎNDIRE s. f. Acțiunea de a (s e) osîndi și rezultatul ei.

1. *Condamnare, pedepsire. Cf. osîndi (1). Deci ce văm face cînd judecata înfricoșată fi-va văzută... și osîndirea adevărată nejudecată?* CORESI, EV. 538. *Deaderă pre îns... spre osîndire de moarte și răstigniră pre îns (cca 1650—1675).* GCR I, 231/36. *Văd seamnele de mîntuire Din locul de osîndire.* AARON, ap. GCR II, 192/36. *Și vor mearge... ceia ce au făcut reale întru înviiarea osîndirii (a. 1698).* GCR I, 316/21, cf. LB, POLIZU. *Această dreaptă, grea osîndire, Din ziua aceea luă-mplinire.* ALEXANDRESCU, O. I, 221, cf. LM, DDRF, ȘĂINEANU, BĂRCIANU, ALEXI, W. *A fost amestecat într-un complot... Asta i-a adus arestarea, judecarea și osîndirea la*

temniță pe viață. SADOVEANU, E. 49. ◆ *Reprobare a faptelor cuiva; dezaprobare. Nu după oarecare vreau, sau pizmă, sau mînie, sau osîndire să nu fie aceeaia nicicum (a. 1692).* GCR I, 295/20. *Ei le aduce la mijloc cum ar fi grăite cu nărav de osîndire (a. 1692).* id. ib. 302/4.

2. (Învechit) *Chin, urgie, pacoste. Ce necaz, ce osîndire, vai mie!* BELDIMAN, E. 1/6. *A! ce nacaz, ce osîndire! Asupra gînștelor, ce crudă prigoniare!* DONICI, F. I, 8/15. ◇ *Loc. adj. În osîndire = asuprit, urgisit; chinuit. Dintre toți pătimașii, cel mai mult în osîndire Este omul care-ți scrie.* CONACHI, P. 99. *Veacuri multe de durere au trecut cu vijelie, Sub asprime plecînd capul unui neam în osîndire!* ALECSANDRI, P. I, 200.

— *Pl.: osîndiri.*

— *V. osîndi.*

OSÎNDIT, -Ă adj. 1. (Și substantivat) (Persoană) condamnată, pedepsită (prinț-o sentință judecătorească). *Cînd va vrea... să mă osîndească pre mine cel osîndit din cunoștință.* ANTIM, ap. GCR II, 17/20. *Chinuri să zic pedepsele care să hotărască la judecătoria și cu care să pedepesc cei osîndiți.* MOLNAR, RET. 101/23. *L-am rugat pe osînditul, pornirea lui am grăbit.* BELDIMAN, O. 90/8. *Închipuiesc-și cineva... o sută și mai mulți oameni ucigași și hotărîți spre ucidere, călăi și osîndiți.* NEGRUZZI, S. I, 152. *Tu poți dintr-un cuvînt Să mîngii osîndiții ce-n desperare sînt.* ALECSANDRI, T. II, 206. *Pe fruntea mea n-am nici o pată — Zadarnic! — Sînt un osîndit.* MACEDONSKI, O. I, 39, cf. DDRF, ȘĂINEANU, BĂRCIANU. *Ai de dobîndit iertarea și altui osîndit.* DAVILA, V. V. 146, cf. ALEXI, W. *Domitian, galben ca un osîndit, aștepta în picioare hotărîrea.* BASSARABESCU, S. N. 26. *E ultimul drum, pe Calea Victoriei, și-i pare că trece ca osîndiții la ghilotină.* C. PETRESCU, C. V. 357. *Osîndiții... jucau teatru, parodiînd autoritățile militare.* BRĂESCU, A. 220. *Guvernul turcesc trimitea în exil pe mulți dintre osîndiții politici.* BART, S. M. 23. *Toți acești osîndiți, după cît mă încredințau, erau nevinovați.* SADOVEANU, O. XVIII, 470. *Nimic nu mai putea opri plînsetele osîndiților.* CAMILAR, N. I, 92. ◆ *Condamnabil, reprobabil. Abie ar putea cineva să spuie pre largu toate aceli ce grecii au suferit întru acest osîndit războiu (cca 1750—1780).* GCR II, 83/2. [*Craiul a voit*] *a plăti cu sîngele cel mai curat a supușilor lui osînditele lui desfrînări.* BELDIMAN, N. P. II, 97/19. *Era sufletul cel osîndit al babei.* EMINESCU, N. 24. *Ș-a mîntuit pre Adam De osînditul blestem Ce-l luase-n Edem.* POP., ap. GCR II, 322.

2. (Învechit) *Chinuit, năpăstuit, urgisit. Gonaște... mîhnirea, uitarea, neînțeleagerea... de la osîndita-mi inemă.* PARACLIS (1639), 250. *D-atunci zile multe și nopți osîndite Pe fruntea-mi trecură!* ALEXANDRESCU, O. I, 91. ◆ (Prin nord-

estul Olt.) Slab, prăpădit; prizărit, piper-nicit. Cf. CIAUȘANU, v. 185.

— Pl.: *osîndiți*, *-te*. — Și: (învechit) *osîndit*, *-ă* adj.

— V. *osîndi*.

OSÎNDITÓR, -OÁRE adj. (Rar) Care con-damnă, care dezaprobă; care osîndește. *Ce comentariu pot să mai fac unor convingeri atât de mărețe și de osînditoare?* GALACTION, O. A. I, 252.

— Pl.: *osînditori*, *-oare*.

— *Osîndi* + suf. *-tor*.

OSÎNȚĂ s. f. v. *osînză*.

OSÎNȚÓS, -OÁSĂ adj. v. *osînzos*.

OSÎNZĂ s. f. 1. Grăsime crudă de porc din regiunea abdominală. Cf. I. GOLESCU, C., POLIZU, CIHAC, II, 231. *Pentru a da luciul părului, unele îl ung cu untdelemn, altele cu unt, iar altele cu osînză de porc.* MANOLESCU, I. 201, cf. ȘĂINEANU, DAMÉ, T. 44 (bis), SĂGHINESCU, V. 62, ALEXI, W. *Îi unge... pieptul cu untură de iepure sau cu osînză (grăsime) proaspătă de porc.* GRIGORIURIGO, M. P. I, 4. *Aleg osînză de o parte, pecia (carnea slabă) de altă parte și untura de alta.* MUSCEL, 104. *[Ciubotele] se mai pot unge cu osînză de porc, slănină, seu de oaie sau de vacă.* PAMFILE, I. C. 349, cf. DR. IV, 436, H IX 85. *Osînză de porc, netopită, e bună de răni.* GOROVEI, CR. 249, cf. ALR II 4130/605, 872, ib. 4134/704.

2. (P. a n a l.) Grăsime depusă pe diverse părți ale corpului omenesc (pe burtă, pe ceafă etc.), datorită unei alimentații abundente, unei boli, bătrîneții etc. *Își pleacă greoiul cap împodobit cu rotunjite caturi de osînză.* CIAUȘANU, R. SCUT. 25. *Fusese boțeur, în vremea când nu-l învăluse încă osînzele bătrîneții și ale traiului bun.* I. BOTEZ, B. I, 39. *Scund și înecat în osînză.* ȘADOVEANU, O. XVII, 177. *Domnii cu osînze ghiftuite.* DEȘLIU, G. 57. *Trec anii, Iar mușchii... Osînză și-i face Îmbogățitul.* v. ROM. februarie 1954, 144. *Își de la (cutare) din rînză, Din osînză, Din pept, din spate.* ȘEZ. IV, 23. *Sînge la sînge pune; Osînză la osînză, Rînză la rînză.* MAT. FOLK. 568, cf. GRAIUL, I, 297, PAMFILE, B. 13, ALR II/I MN 49, 2266/762. ◆ E x p r. **A avea (sau a fi cu) osînză (la pîntece) = (a fi) bogat, înstărit. Flăcăul nu prea era de neam de cei cu osînză la pîntece.** PAMFILE, DUȘM. 174, cf. id. B. 82. ◆ F i g. **Bunăstare, avere, bogăție. Se cuvenea și mai bun, din atîta osînză cită au.** ȘADOVEANU, P. M. 67. *Cheltuieli peste cheltuieli, osînză ni se împuținează.* id. ib. 200. *[Cei săraci] sporeau arătura sau pinzele Ca să-și sporească boierii osînzele!* DEȘLIU, G. 54.

3. (Învechit) Untură de pește. Cf. ANON. CAR.

— Pl.: *osînze*. — Și: (învechit) *osînță* (CIHAC, II, 231, DDRF, GHETIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W.), (regional) *asînză* (I. CR. IV, 188), *osîmză* (ALR II 4130/836) s. f.

— Lat. *absungia*, *ausungia*.

OSÎNZÓS, -OÁSĂ adj. (Rar) Cu osînză; gras, unsuros. Cf. CIHAC, II, 231, DDRF.

— Pl.: *osînzóși*, *-oase*. — Și: *osînțós*, *-oásă* adj. CIHAC, II, 231, DDRF.

— *Osînză* + suf. *-os*.

OSÎRDÍ vb. IV v. *osîrdi*.

OSÎRDIE s. f. (Învechit) Ardoare, zel, rîvnă, străduință, sirguință, (învechit) osîrdnicie, osîrduință, osîrduire, osîrditură. *Să fim cu usturdie.* CORESI, EV. 233. *Giorăm să him priiatini cu totă osărđia noastră adevărat* (a. 1633). IORGA, D. B. I, 51. *Pușinel cuvînt mai ascultați cu toată osărđia.* VARLAAM, C. 64. *Și mearșă la Darie și întrebă, au doară cu mare osărđie ar lua Vavilonul.* HERODOT (1645), 206. *Cu multă userdie și îndemnare, ... am scos [cartea] ... la lumină* (a. 1652). GCR I, 159/7. *Laud osîrdia răposatului Ureache vornicul.* M. COSTIN, O. 242. *Le-am scris pentru cetitorul iubit, ce va avea osîrdie a cerca să-nțăleagă într-adîncul aceștii ... cărți.* DOSOFTEI, PS. 9/2. *Cu multă usărđie am nevoit și dascali de tipografie am adus* (a. 1678). BV I, 220. *Mai dovedit temeiul ... a orînduirii istoriei noastre ... cu lungă nevoință și cu mare oserdie vecilor viitori, de aiurea nu am putut cunoaște.* N. COSTIN, L. 49. *Pre cît puțința osîrdiții noastre au fost, silit-am ca toate părțile hronicului nostru din istorii și istorici ... să le alcătuim.* CANTEMIR, HR. 51. *S-au apucat măriia-sa de mănăstirea de Hurezi din temelie a o face cu multă osîrdie și chiețuială.* R. GRECEANU, CM II, 32. *Văzîndu-i slujba și osîrdia ce au arătat ... l-au așazat la breasla mazălilor* (a. 1753). URICARIUL, X, 121. *Toatea acestea ce s-au scris mai sus s-au talmăcit di pe slovenia pe limba moldovenească prin osărđia ieromonahului Macarii Putnianul* (a. 1774). CAT. MAN. I, 349. *Eu iarăși mă aflu în osîrdie ca să aduc ... un dicționar la vedere.* VĂCĂRESCUL, ap. ODOBESCU, O. I, 302. *Cu osîrdie ca aceasta i să cuvîne în toată vremea să sporească întru ce iaste bun.* VARLAAM-IOASAF, 86^v/19, cf. MOLNAR, RET. 4/2. *Cu osîrdie au învîns pre goți în două rînduri.* ap. ȘINCAI, HR. I, 29/23. *Toți direpții din vecie aștepta cu osîrdie.* AARON, ap. GCR II, 192/26. *Tot răvnitorul prin osărđie lesne poate a cîștiga talantul răsplătirii* (a. 1812). IORGA, S. D. XI, 97. *Am văzut rodul oserdiei mele.* BELDIMAN, N. P. I, 24/7. *Au făcut adunare de pravili ... prin osîrdia înțeleptului acela paharnic.* ZILOT, CRON. 332. *Să ne îndeletnicim cu osîrdie la lucru.* MARCOVICI, D. 26/25. *Voi sluji cu toată osîrdia la cîte mi-a poruncit.*

GORJAN, H. IV, 107/25. *Din osirdia inimei sale aleargă să vă mulțamească.* DACIA LIT. I, 39/24. *Am început a învăța . . . la școala din Humulești, o chilie făcută cu cheltuiala sătenilor, prin îndemnul și osirdia părintelui Ioan Humulescu.* CREANGĂ, în. I. CR. II, 309. *Îmi spuse anii lui de trudă, . . . marea osirdie pe care o puseze zi cu zi, an cu an, să facă toate acestea.* ANGHEL, PR. 58. *Și cine ar putea cu atîta rîvnă și osirdie ca părintele Iovinadie, să însuflețească cuvintele sfinte ale vechii cărți!* HOGAȘ, H. 52. *Cetea cam tărăgănat . . . , însă se nevoia cu osirdie și cinste, fără să sară nici o pagină.* SADOVEANU, O. IX, 66. *Nenumăratele-i porecle, . . . le agonisise singur, cu o vrednică și hîtră osirdie.* C. PETRESCU, A. R. 11. *Expresia concisă a fost în permanență năzuința osirdiei sale.* CONTEMP. 1956, nr. 494, 3/3.

— Accentuat și: *osîrdie* (LB, BARCIANU, ALEXI, W.). — Pl.: (rar) *osîrdii*. LB, POLIZU. — Și: *osêrdie*, *usîrdie*, *usârdie* (CAT. MAN. I, 625), *usêrdie* s. f.

— Din slavon. оуспрѣднѣ.

OSIRDIOS, -OĂSĂ adj. (Învechit și regional) Osirdnic. *Duhul e osîrdios, iară trupul e slab.* BIBLIA (1688), ap. TDRG. *După osîrdioasa silință ce ai pus* (a. 1816). TES. II, 398, cf. CLEMENS, POLIZU, LM, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., PAMFILE, J. III, 92.

— Pl.: *osîrdioși*, *-oase*. — Și: *osârduios*, *-oasă* adj. LB.

— *Osîrdie* + suf. *-os*. — *Osârduios*, sub influența lui *osîrdui*.

OSIRDNIC, -Ă adj. (Învechit) Sirguincios, zelos, (învechit și regional) osîrduitor, osîrdios. *Osîrdnic fiind a direge . . . biserici* (a. 1698). IORGA, ap. TDRG. *Osîrdnici tocmitori și bine cum-pătați domnitari.* CANTEMIR, HR. 13, cf. GCR II, 154/11, URICARIUL, X, 124. *Pricinuind . . . prin statornică silință și prin osîrdnică strădanie simțitor folos țării* (a. 1814). TES. II, 367. *Eu sînt al tuturor osîrdnic ascultătoriu* (a. 1826). GCR II, 254/36. *S-ar fi împlinit mai bine voința lor prin privigherea și osîrdnica îngrijire ce ar fi avut . . . asupra acestor lăcașuri* (a. 1833). URICARIUL, V, 349/26. *Osîrdnica mumă incunjurată de copiii săi.* MARCOVICI, D. 3/11, cf. POLIZU, LM, DDRF, SCRIBAN, D. *Și-a croit tulpini și floare După soiuri de tipare Cu osîrdnică migală.* ARGHEZI, VERS. 231, cf. FD II, 88.

— Pl.: *osîrdnici*, *-e*.

— Din slavon. оуспрѣднѣнкѣ.

OSIRDNICI vb. IV. Refl. (Învechit, rar) A se osîrdui. *Te-ai osîrdnicit întru această multă osteneală cu scrierea . . . unii cărți atîta de mare* (a. 1824). CAT. MAN. I, 262.

— Prez. ind.: *osîrdnicesc*.

— V. *osîrdnic*.

OSIRDNICIE s. f. (Învechit, rar) Osîrdie. Cf. POLIZU, LM.

— Pl.: (rar) *osîrdnicii*. POLIZU.

— *Osîrdnici* + suf. *-ie*.

OSIRDUI vb. IV. Refl. (Învechit) A-și da silința, a se strădui, a se osteni, (învechit) a se osîrdnici. *Ne îndemnează a ne purta grija și a ne osîrdui după a noastră puteare* (a. 1765). CAT. MAN. I, 363. *Cinevași . . . se osîrduește pentru cele de folos* (a. 1804). TES. II, 335, cf. LB, BARCIANU, ALEXI, W., SCRIBAN, D. ◇ In-
t r a n z. *Mulți osîrdeau la făurirea limbii literare moderne.* S. C. ȘT. (IAȘI), 1956, nr. 2, 25.

— Prez. ind.: *osîrduesc*. — Și: *osîrdi* vb. IV.

— De la *osîrdie*.

OSIRDUINȚĂ s. f. (Învechit) Osîrdie. Cf. KLEIN, D. 65, LB, LM.

— Pl.: (rar) *osîrduințe*. LB.

— *Osîrdui* + suf. *-ință*.

OSIRDUIRE s. f. (Învechit) Acțiunea de a se osîrdui; osîrdie. *Mărturii aduc . . . cum că prin osîrduire Nu m-am cruțat* (a. 1800). IORGA, S. D. XV, 20, cf. LB.

— Pl.: (rar) *osîrduirii*. LB.

— V. *osîrdui*.

OSIRDUITOR, -OĂRE adj. (Învechit și regional) Osirdnic. *Osîrduitori păzitori ați fost.* MINEIUL (1776), 67^r/20. *Tălmăcitu-s-au această istorie . . . prin oserduitoare dorire a preasfințitului episcop al Romanului.* AETHIOPICA, 87^v/3. *Mă rog ca cu osârduitoare dragoste să-l înbrățosezi priimindu-l* (a. 1786). CAT. MAN. I, 36. *Să întâmplă de cei ce sînt la începutul învățaturii leaneși, după aceia să fac osîrduitori.* MICU, L. 79/4, cf. LB. *Am chivernisit, ca niște oameni buni și osîrduitori, așorea.* MARCOVICI, D. 65/25, cf. BARCIANU, ALEXI, W., STĂNOIU, C. I. 195. ◇ (Substantivat) *Strălucesc . . . acești tari și aleși osîrduitori.* MINEIUL (1776), 37^v/12.

— Pl.: *osîrduitori*, *-oare*. — Și: *oserduitor*, *-oare* adj.

— *Osîrdui* + suf. *-tor*.

OSIRGUI vb. IV v. *sîrgui*.

OSIRLI vb. IV. T r a n z. (Regional) A jigni (pe cineva), a insulta (Suciu de Sus — Năsăud). Cf. VICIU, GL.

— Prez. ind.: *osîrlesc*.

— Etimologia necunoscută. Cf. *ofîrli*.

OSLĂȘ s. m. I. (Învechit) Persoană care primește o parte la împărțirea unei moșii. *Oslași acestui iosag: despre răsărit . . . Hojda Nechita,*

despe partea din gios . . . Coman Lupul (a. 1717). IORGA, s. d. XII, 235.

2. (Regional, în forma *ozlaş*) Persoană care se însoțește cu alta în vederea alcătuirii unei stini pentru văratal oilor; (învechit și regional) simbraș. Cf. ALR I 1 793/259, 266.

— Pl.: *oslași*. — Și: (regional) *ozlăș* s. m.

— Din magh. *oszlás*.

OSLE s. f. (Regional) Ostie¹ (2). Com. din PEȘTIȘANI — TIRGU JIU.

— Pl.: *osli*.

— Etimologia necunoscută.

OSLÓN s. n. (Regional) Bancă de lemn din scindură groasă, necioplită, nedată la rindea; laviță. *Rădicați osloanele Să joace cucoanele!* MARIAN, n. 350, cf. com. din HISIAȘ—TIMIȘOARA, LEXIC REG. 64. ♦ Scaun înalt cu patru picioare. Cf. SCL 1969, 10.

— Pl.: *osloane*.

— Din ucr. **ОСЛИН, -ОСНУ** „laviță“, cf. scr. o s l o n „rezemătoare“.

OSMÁC subst. (Prin sud-estul Mold.) Oboroc (1). În loc să ceară un osmac de aur (un oboroc de galbeni), a cerut un osmac de cap. PAMFILE, CER. 11.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

OSMALIU s. m. v. osmanliu.

OSMÁN, -Ă s. m. și f., adj. (Învechit) 1. S. m. și f. Osmanliu (1). *Întreagă România gema de ani atîția Subt jugul sîngeratic osmanului feroce.* HELIADE, o. I, 201.

2. Adj. Care aparține osmanliilor (2), privitor la osmanlii. *Sînt vorbite limba turcă (sau osmană) în Turcia și limba mongolă în R. P. Mongolă.* GRAUR, I. L. 208.

— Pl.: *osmani, -e*.

— Derivat regresiv de la osmanliu.

OSMANGIU s. m. (Învechit, rar) Osmanliu (1). *Turcii de pe locul lor, Turchestan, de pe capul lor cel dintîi, osmangii, otomani, osmanlii.* M. COSTIN, ap. ȘIO II₂, 92.

— Pl.: *osmangii*.

— De la osmanliu, cu schimbare de suf.

OSMÁNIC, -Ă adj. (Învechit, rar) Turcesc, (învechit) osmănesc. *Această țar-acuma era de tot căzută; De tot ingenuncheată la marea greutate Acelui de fer sceptru, acelu jug osmanic.* HELIADE, o. I, 204.

— Pl.: *osmanici, -ce*.

— Osman + suf. *-ic*.

OSMANLIU, -IE s. m. și f., adj. v. osmanliu.

OSMANLIU, -IE s. m. și f., adj. (Învechit) 1. S. m. și f. Turc, (învechit) osman (1), osmangiu. *Părerea de obște este că trebuie ca împărăția osmanliilor să nu piară din Europa.* CR (1833) 43¹/6. *Mihai trece podul în capul a opt mii de ostași și se aruncă cu furie asupra osmanliilor.* BĂLCESCU, ap. MAG. IST. IV, 15/8. *Păturică ședea pe sofa cu picioarele încrucișate ca un osmanliu.* FILIMON, o. I, 163. *Osmanliii nu au mai mult drept la Turcia decît creștinii.* BOLINTINEANU, o. 307. *Mîntuind . . . țara de jugul nelegiuitorilor osmanlii.* ISPIRESCU, ap. CADE. *În cafeneaua cea întîi găsim cîțiva osmanlii ce vorbeau românește.* ap. TDRG. *Osmanliii au legămînt și făgăduință de la prorocul lor că nimic nu le poate sta în cale.* SADOVEANU, o. XIII, 773. *Osmanliul a aprins moara și-a privit-o cum arde pînă în temelii.* STANCU, d. 22. *Au venit la poartă osmanliii, striga altul.* CAMILAR, c. P. 83.

2. Adj. Turcesc, (învechit) osman (2). *Sultan Osman . . . din spița a căruia se trag toți preaputernicii împărați osmanlii.* VĂCĂRESCUL, IST. 250. *Lumea este ca o roată, cine poate, învîrtește. Această zicală este osmanlie.* JIFESCU, ap. TDRG. *După rinduiala călăreților osmanlii, . . . slujitorii domniilor lor Mihai și Ciornohut nu umblau buluc.* SADOVEANU, o. XIII, 939. *Semințiile turco-tătare care au lăsat cîteva urme în limba noastră înainte de așezarea turcilor osmanlii în Europa, au fost . . . pecenegi, cumani, cazaci și tătari.* PUȘCARIU, L. R. I, 314.

— Pl.: *osmanlii*. — Și: osmanliu, *-ie* s. m. și f., adj.; osmalîu s. m.

— Din tc. *osmanli*.

OSMĂNEȘC, -EĂSCĂ adj. (Învechit, rar) Osmanic. *Poarta osmănească . . . l-au domolit.* CANTEMIR, HR. 21, cf. ȘIO II₂, 92.

— Pl.: *osmănești*.

— Osman + suf. *-esc*.

OSMIRĪDIU s. n. Aliaj de osmiu, iridiu, platină, ruteniu, folosit la confecționarea virfului penițelor de stilou. DL, DM.

— Din fr. *osmiridium*.

OSMIȚALE subst. pl. (Regional) Numele unui dans popular. Cf. VARONE, d. 121.

— Accentul necunoscut.

— Etimologia necunoscută.

OSMIU s. n. Metal dur de culoare albă-cenușie, care se găsește în natură împreună cu platină; aliat cu iridiul are diverse întrebuințări în industrie. Cf. PONI, CH. 29, GHETIE, R. M. *Osmiul a fost izolat de Frémy, din acid osmic, în 1804.* ENC. TEHN. I, 406, cf. 76, MACAROVICI, CH. 418, DER.

— Din fr. *osmium*.

OSMOGLĂSNIC s. n. (Învechit) Octoih. *Canioanele osmoglasnicului.* DOSOFTEI, v. s. octombrie 64^v/4. *Octoih ce să zice osmoglasnicul, care acum întiiu s-au tipărit* (a. 1700). BV I, 395, cf. IORGA, s. d. XVII, 84. *Acest osmoglasnic iaste al lui Toader fecioru* (a. 1787). CAT. MAN. I, 624. „*Osmoglasnicul*“, este ce este... *Vorba tatei*: „*Condacul umple sacul și troparul hambarul, măi băiete!*“ CREANGĂ, A. 93, cf. ȘĂINEANU, ALEXI, W., TDRG, SCRIBAN, D.

— Pl.: *osmoglasnice.*

— Din slavon. *осмогласникъ.*

OSMOMÉTRU s. n. Instrument pentru măsurarea presiunii osmotice a unei soluții. Cf. LTR², DER.

— Pl.: *osmometre.*

— Din fr. *osmomètre.*

OSMÓTIC, -Ă adj. Care ține de osmoză, privitor la osmoză. *Prin mărirea și scăderea tensiunii osmotice, volumul celulei suferă variațiuni continue.* MARINESCU, P. A. 56. ◊ *Presiune osmotică* = presiune care apare în soluții și care cauzează fenomenul de osmoză. Cf. MACAROVICI, CH. 68, 106, DER.

— Pl.: *osmotici, -e.*

— Din fr. *osmotique.*

OSMÓZĂ s. f. Trecerea unui solvent printr-o membrană permeabilă sau semipermeabilă. *Lichidul se urcă prin osmoză pe probele textile.* IONESCU-MUSCEL, TES. 49, cf. MACAROVICI, CH. 68, 70. *Un fluid, ca o osmoză, curge mereu de la om către pământ și din pământ renaște către om.* RALEA, S. T. I, 12. *Toate procesele de schimb ce interesează celulele organismelor vii se datoresc osmozei.* CIȘMAN, FIZ. I, 438, cf. 434, DER.

— Pl.: *osmoze.*

— Din fr. *osmose*, germ. *Osmose.*

OSÓC s. n. (Regional) Osoi (Ineu — Arad). Cf. ALR II 5 656/64.

— Pl.: ?

— Os + suf. *-oc.*

OSÓI s. n. (Regional) Augmentativ al lui os (1) (Topraisar — Techirghiol). Cf. ALR II 5 656/987.

— Pl.: *osoaie.*

— Os + suf. *-oi.*

OSÓS, -OĂSĂ adj. 1. Privitor la oase (1), de oase; asemănător cu oasele. Cf. POLIZU, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W., SCRIBAN, D. *În turburările osoase, ale sistemului pilos etc., ipofiza poate avea partea ei.* PARHON, B. 33.

2. Cu oase (1) mari, ieșite în relief; ciolănos, (regional) ciontos; p. e x t. uscățiv, slab. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB, POLIZU, ȘĂINEANU.

Mina-i osoasă, dar slăbită. ODOBESCU, ap. DDRF, cf. ALEXI, W. *Îi era teamă de brațele osoase ale bărbatului și de pumnii lui uscați.* REBREANU, NUV. 229. *Fruntea osoasă se lipi de geamul foarte rece.* C. PETRESCU, R. DR. 113. *Slujbașul cel osos și deșirat, cu umblet dezarticulat ca de păpușă.* I. BOTEZ, ȘC. 75. *Îl ajută... fulgerînd cu pumnii osos în orice cap se înălța în preajmă.* SADOVEANU, O. X, 339. *Se făcuse cam osos și înalt.* CAMIL PETRESCU, O. III, 157. *Față culturoasă, osoasă, avea bunică.* STANCU, D. 7. *Se apropiau mașini... Dintr-una cobori un om slab și osos.* PREDĂ, R. 270. *Nu-i nici nalt și nici nu-i gros... Dar e voinic și osos.* ȘEZ. II, 34, cf. ALR II/I h 89.

3. (Rare, despre pomi) Care are fructe cu simburi tari. *Pomi... cărnoși-osoși... sînt: prunii, pearsecii.* ECONOMIA, 142/9.

— Pl.: *osoși, -oase.*

— Os + suf. *-os.*

OSPĂT subst. (Regional) Ospăț. *O vulpe... noaptea au venit flămîndă la ospăț și în găini s-au desfățat.* DONICI, F. I, 34/5.

— Pl.: ?

— Postverbal al lui *ospăta.*

OSPĂTĂ vb. I. 1. Tranz. A primi (pe cineva) în casă ca oaspe, oferindu-i mîncare și băutură, a da de mîncare; a trata, a cinsti, (popular) a omeni. *În trei zile soțu cu mîndrie nă uspătă.* COD. VOR. 98/13. *Aceia îi ospitează pre cei ci aduc mortul acolo.* HERODOT (1645), 230. *Trei zile cu omenie ne ospătă.* N. TEST. (1648), 172^r/23. *Veniră de-i sălășlui și-i ospătă.* DOSOFTEI, v. s. septembrie 25^r/5. *Să te duc[ă] la chilie noastră, să te ospeteadze* (a. 1692). GCR I, 306/11. *Făcînd masă mare i-au ospătat pre toți.* AXINTE URICARIUL, LET. II, 145/1. *Umblă mai ales acesta „la jurații cei din jos... a-i uspăta și a le da vin, ca să ție cu dînsul”* (a. 1767). IORGA, S. D. XIII, 262. *L-au poftit Duca Vodă să-l oaspete.* ȘINCAI, HR. III, 126/14, cf. LB. *Iobagii să fie datori... pe haiducii și pe vînătorii curții boierești să-i oaspete.* BARIȚIU, P. A. I, 484. *Se bucură că-i veniră musafiri tocmai cînd avea cu ce să-i ospeteze.* NEGRUZZI, S. I, 82. *Fiecare oaspe ce trăgea la odaia lui era primit cu dragă inimă și ospătat cu îndestulare.* CREANGĂ, A. 20. *Să fii bun... să mă poștești la dumneata, să mă ospătezi și să mă găzduiești.* CARAGIALE, O. II, 276. *Îl opri la curtea lui... mi-l omeni și mi-l ospăta ca pe nu știu cine.* ISPIRESCU, U. 105. *Seara vameșul ne ospătează cu păstrăvi proaspeți.* VLAHUȚĂ, ap. CADE. *N-aveau cum să nu-l ospăteze, deoarece mîncare era destulă.* MARIAN, O. II, 50, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Porunci să-i ospăteze bine pe toți.* REBREANU, R. I, 220. *Da puneți curînd de mămăligă, să ne ospătam mosafirul.* GALACTION, O. I, 66. *A avut chef să ne ospăteze el singur, ba încă să ne și cînstască.* SADOVEANU, O. II, 453. *Adu ceva să*

ospătăm pe prietenii noștri. CAMIL PETRESCU, O. III, 188. *Fostul vătaf al bălților îl ospătase pe orezar de cu seară.* v. ROM. august 1954, 117. *Measă ne-a întins și ne-a ospătat.* TEODORESCU, P. P. 19. *Și din gură porunceă: „Măi crîșmar, măi făgădar, Adă-mi mie vin di-on ban, Să oaspăt pe iest sârman!”* MÎNDRESCU, L. P. 187. *A poftit pe cumnatul său Iancu Să-l ospăteze cu bucate boierești.* ȘEZ. IV, 212. ◇ Fig. (În texte bisericesti) *Îndulcitu-vă spre pămîntu, uspătato-vă (hrănit-ați n. TEST. 1648, BIBLIA 1688) și îngrășatu-vă înrema voastră.* COD. VOR. 132/5. *Pofteșc ca să ospăteze pre dumnea-voastră cu piinea cea sufletească.* CHEIA ÎN. 17^v/9.

2. **I n t r a n z.** (Învechit și popular) A minca (de obicei împreună cu alții); p. e x t. a petrece, a benchetui. *Beau, mîncîncă, ospătează.* BĂRAC, A. 43/6, cf. 81, POLIZU. *Coconu Dinu Păturică . . . voiește să ospăteze la voi.* FILIMON, O. I, 159. *Nici n-am ospătat, nici n-am băut.* ALECSANDRI, T. I, 431. *Făt-Frumos ospătă ce ospătă, dar apoi luîndu-și buzduganul de-a umăr, merse.* EMINESCU, N. 8. *Veseliu mare între toți era, chiar și sărăcimea ospăta și bea.* CREANGĂ, P. 279. *După adunarea banilor mai stau, mai ospătează și mai cînstesc puțin, istorisînd în același timp diferite istorioare.* MARIAN, NA. 239, cf. ȘĂINEANU. *Benchetuiiau, și-ospăta din belșug fiecare dintr-înșii.* MURNU, I. 17. *Oamenii mușcau nepăsători din hălciile întregi, gravi, și tăcuți, cum ospătează numai lei deșerturilor.* C. PETRESCU, R. DR. 7. *Ospătaseră puțințel, ș-acuma trupurile trudite ar fi cerut hodină.* SADOVEANU, O. V, 566. *Puișori viteji de zmei! Stați pe loc de ospătați și la umbră vă culcați.* ALECSANDRI, P. P. 21, cf. H II 31, III 145. *Prea mult m-oi bucura, Cu mine de-ți ospăta!* JARNÍK-BİRSEANU, D. 493. *Cerea . . . de la maică-sa de mîncare, ospăta și-apoi se culca.* SBIERA, P. 99. *Se puseră în jurul unei mese să ospăteze.* RETEGANUL, P. II, 14. *Poftim și ospătează că om găsi noi la casa noastră atîta samă de bucate.* ȘEZ. II, 189. *Și a făcut un uspăt împărătesc . . . încît toți mîncău și uspătau.* COM. SAT. V, 100, cf. ALR I 304/370. ◇ R e f l. *Uspătîndu-se fără teamere (cca 1569—1575).* GCR I, 12/1. *Se răpaușă cu ai lui cu toți, și se uspetează și lăcuiaște fără grijă.* CORESI, EV. 78. *La un om păcătos intră a să ospăta.* VARLAAM, C. 344. *Ospătîndu-să voinicii și veselindu-să și culcîndu-să . . . nu s-au mai sculat.* HERODOT (1645), 14. *Adunatu-s-au Pătru Vodă cu nepotu-său, Mihnea Vodă . . . cu curte multă și cu gloate mari și s-au ospătat împreună.* N. COSTIN, L. 560. *Apostolul șazuse la masă . . . și ospătîndu-se toți ceialalți, numai el nu mînca.* MINEIUL (1776), 33^v/13. *Au trecut iarăși în Podolia, să se ospete cu polonii.* ȘINCAI, HR. II, 225/10. *S-a ospătat pîn-a crăpat.* PANN, P. V. III, 69/2. *Pe la casele oamenilor se ospătau o mulțime de străini.* CREANGĂ, A. 11. *Oaspeții mirelui . . . mergînd să se uspete la casa miresei,*

se zice că merg „în cuscrii”. DENSUSIANU, T. H. 235. *La gară . . . pe cînd mă ospătăm, o fetiță palidă, . . . mi-a oferit pentru trei florini o pereche de pantofi.* BRĂESCU, A. 201. *Băiatul povestește a doua zi . . . cum s-a ospătat . . . cu supă și friptură.* PAS, Z. I, 67. *A așteptat pînă s-au ospătat cu toții, și abia pe urmă a plecat din nou.* GALAN, Z. R. 338. *Novac la masă ședea . . . Către nepot s-adresa, Cu care se ospăta.* POP., ap. GCR II, 303. *Boierul și cucoana s-au așezat la masă și au început a se ospăta și a se veseli.* SBIERA, P. 224. *După cununie plecară spre casa mirelui să se ospăteze.* RETEGANUL, P. III, 33. *Să jucăm și să cîntăm Și-apoi să ne ospătăm!* MAT. FOLK. 463, cf. ALR II/I MN 67, 2 629/130, ALR II 4 839/130. (Fig.) *Eu, azi, m-am ospătat numai cu supărare și cu lacrimi.* GALACTION, O. A. 62. ◇ T r a n z. *Cu acei claponi au mas într-o ogradă . . . Și . . . nu cred că s-au răbdat Se nu-i fi ospătat.* DONICI, F. 126. *Dacă ați voi, cînstita față dv., să ospătați ceva.* MILLO, în PR. DRAM. 313. *Totdeauna ospătezi d-ta mîncări de acelea ce am văzut ieri pe masă?* GANE, N. I, 222. *Ia să ospătați ceva, ca să nu ziceți că ați ieșit din casa mea ca de la o casă pustie.* CREANGĂ, P. 257. *Între boi și-ntre roși, cărauși pămînteni ospătau pită și brînză.* SADOVEANU, O. X, 203. *Împărăteasa au ospătat cu gust foarte mare mreana aceea.* SBIERA, P. 119. *Vulpea . . . vine și-mi poroncește, ca în casa ei, să-i dau cîte un pui să-l ospăteze.* ȘEZ. III, 186.

— Prez. ind.: ospătez, (învechit și regional) oăspăt. — Și: (învechit și regional) ospetă, ospitá, uspătá, uspetá vb. I.

— Lat. hospitare.

OSPĂTĂR s. m. I. (Învechit) Patron al unui han, al unei ospătării (2); hangiu, birtaș. *Mîind . . . la ospătărie, fu năpăstuit cum au stricat pre fata ospătariului.* DOSOFTEI, V. S. februarie 65^v/35. *Cei cari ar sili pe ospetariu ca să-l întrețină fără nici o plată, să moară.* ap. BARIȚIU, P. A. I, 55. *Viind la gazdă și simțînd apetit . . . ospătarul le dete borș cu miel.* NEGRUZZI, S. I, 280, cf. DDRF, ȘĂINEANU, BĂRCIANU. *Mă conduse amabilul meu ospătariu la culcat.* SBIERA, F. S. 125, cf. ALEXI, W., TDRG. *Se uită cum ospătarul învirte . . . acea friptură de berbec.* SADOVEANU, O. XIII, 876. ◆ P. e x t. *Gazdă. Plecarăm de la bunul nostru ospetariu.* F (1869), 151.

2. Salariat care servește pe consumatori într-un restaurant sau în alt local de consumație; chelner. *Halba adusă de ospătar avea o spumă admirabilă.* v. ROM. februarie 1954, 130.

— Pl.: ospătari. — Și: (învechit) ospătáriu, ospetáriu s. m.

— Ospăta + suf. -ar.

OSPĂTĂRE s. f. Acțiunea de a (se) ospăta.

1. Primire ospitalieră (cu mâncare și băutură). Cf. *ospăta* (1). *I-au făcut ospățare la masă cu felii de felii bucate scumpe.* DIONISIE, c. 195. *Oricare sărac află în toată vremea aici căutare și ospățare.* NEGRUZZI, s. I, 214. *Am rămas foarte încântat de ospățarea ce mi-ai făcut așa de îndatoritor.* CARAGIALE, o. II, 259, cf. 261. *Îndatoririle de ospățare... sînt în datinele lor.* ODOBESCU, s. II, 38, cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, w. *Puse measă-n ospățare, Dear voinicul ăi mai mare Nici din measă nu lua, Ci la secere-mi pleca.* TEODORESCU, p. p. 142.

2. (Învechit și popular) Mîncare, hrană. Cf. *ospăta* (2). Cf. POLIZU, *O, cerbi sfioși! ai lupilor prădalnici ospățare!* OLLĂNESCU, h. o. 291. ♦ Petrecere (cu masă îmbelșugată); ospăț. Cf. ST. LEX. 172²/14. *Acolo făcea chef ș-ospățare.* BUDAI-DELEANU, t. 128. *De cînd ai fost la curte poftit la ospățare, L-ai fărmeceat pe Vodă.* ALECSANDRI, t. II, 96, cf. DDRF. *Vă gătiți cît mai tare Cu cele de ospățare.* POP., ap. GCR II, 315.

— V. ospăta.

OSPĂTĂRIȚ, -Ă adj. (Regional) Ospitalier (1). *Și el și ea sînt oameni... ospățariți și miloși.* JIPESCU, o. 100.

— Pl.: ospățariți, -e.

— Ospăta + suf. -areț.

OSPĂTĂRIU s. m. v. ospățar.

OSPĂTĂRNIC, -Ă adj. (Regional) Ospitalier (1). Cf. TDRG, PASCU, s. 337, CADE. *Nașul său... ospățarnic ca tot românul, mai ales cu finii săi, îl pofti la cină.* RETEGANUL, p. I, 65.

— Pl.: ospățarnici, -e.

— Ospăta + suf. -arnic.

OSPĂTĂT¹ s. n. (Învechit și popular) Faptul de a (se) ospăta; ospățare. *Fie-ți de bine ospățatul.* ȚICHINDEAL, f. 200/12. ♦ **Expr. A se așeza (sau a se pune) pe ospățat (sau pe ospățate)** = a mîncea cu lăcomie. *Se așeză pe ospățat cu o poftă ce se comunică la toți.* ALECSANDRI, o. p. 351. *Musculița se pune pe ospățat;* — *prăpădenie de lăcomă ce-i!* GÎRLEANU, l. 22. — V. ospăta.

OSPĂTĂT², -Ă adj. (Popular) Care a mîncat (bine); sătul. *Toate zinele adormiră cu capetele pe masă, căzură ca moarte de ospățate.* RETEGANUL, p. II, 17.

— Pl.: ospățati, -te.

— V. ospăta.

OSPĂTĂREĂSĂ s. f. (Învechit) Ospățăriță (1). *Ospățareasă albă pe praguri întîlnești.* CONV. LIT. VII, 68, cf. BĂRCIANU, TDRG, CADE.

— Pl.: ospățarese.

— Ospățar + suf. -easă.

OSPĂTĂREȚ, -EĂȚĂ adj. (Regional) Ospitalier (1). *Moldovanul e în de comun ospățareț și voios.* F (1883), 142.

— Pl.: ospățareți, -e. — Și: ospățr6ț, -eăță adj.

— Ospăta + suf. -ăreț.

OSPĂTĂRIE s. f. 1. (Învechit) Ospitalitate (2). *O au bl[agoslo]vit pentru ospățării ei.* DOSOFTEI, v. s. septembrie 23^v/23. *Le plătiia ospățării ce-i făcea cu daruri de multe minuni.* id. ib. noiembrie 184^v/29, cf. BUDAI-DELEANU, LEX, TDRG, SCRIBAN, D.

2. (Învechit și popular) Han (cu birt); birt. *Socoate ca și cum eu aș fi chezaș pentru el, pentru că a fost la mine în ospățarie (a. 1600).* IORGA, s. n. 59. *Să facă... ospățarie, ce să dzice casă de streini.* PRAV. 61. *Ospățarie de răcoriia și adăposta pre toți.* DOSOFTEI, v. s. septembrie 7^v/12. *Leafa în brînețele sabiui să-și poarte; iară nu în ospățării.* CANTEMIR, hr. 220, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Jurămîntul... s-a depus în sala dietei, care nu era alta decît ospățaria cunoscută astăzi cu numele de „Împăratul romanilor“.* BARIȚIU, p. A. I, 362, cf. POLIZU. *Ne adunaram în ospățaria cea mare și petrecurăm laolaltă pînă tîrziu.* F (1869), 382. *Aceste schituri sînt totdeodată ospățării pentru închinătorii ce trec pe aici la Ierusalim.* BOLINTINEANU, o. 293. *Năpustit pe patul unei ospățării.* ODOBESCU, ap. DDRF. *Propun să ne ducem în ospățaria cea de lîngă port.* CONV. LIT. IV, 291. *Depozitele ce fac călătorii în ospățaria unde trag.* HAMANGIU, c. c. 297, cf. BĂRCIANU, ALEXI, w., TDRG. *Grăbiră după aceea spre o ospățarie, căci soarele li se cam pusesse drept inimă.* SADOVEANU, o. III, 178, cf. x, 390. *A cerut băietul pe plată de mîncat, că era uspățarie la curtea aceasta.* COM. SAT. V, 95, cf. ZANNE, p. III, 504, IV, 30.

3. (Învechit) Aripă sau casă a unei mănăstiri rezervată de obicei găzduirii oaspeților și călătorilor; arhondaric. *Să facă bolnițe de mișei și ospățării de călugări.* DOSOFTEI, v. s. octombrie 56^v/28. *Au făcut bisearica... cu turle, chilii, ... bolniță și ospățarie (a.?).* MAG. IST. IV, 256.

4. (Învechit) Instituție în care erau internați bătrînii, infirmii etc. fără familie; azil. *Planul... era de a se face lîngă monument o biserică și o ospățarie (casă de ospăț) pentru 30 persoane serace și neputincioase.* AR (1829), 22^v/17.

— Pl.: ospățării. — Și: (învechit) ospățarie, (regional) uspățarie s. f.

— Ospăta + suf. -ărie.

OSPĂTĂRIȚĂ s. f. 1. (Învechit) Soție de ospățar (1); patroană a unui han, a unei ospățării; hangiță, birtășiță, (învechit) ospățareasă. *La ușă era ospățărița, o femeie tînără și veselă, care zimbea tuturor trecătorilor și-i invita să intre la dînsa.* I. NEGRUZZI, s. III, 371.

Întinse cătră ospătăriță brațul, ca să fie ajutată să coboare. SADOVEANU, O. XIII, 142.

2. Salariată care servește pe consumatori într-un restaurant sau în alt local de consumație; chelneriță. DM.

— Pl.: *ospătărițe*.

— **Ospătar** + suf. *-iță*.

OSPĂTĂTOR, -OĂRE adj., s. m. și f. (Învechit) I. Adj. 1. Ospitalier (1). *Fu iubitoriu de nemearnici și ospătătoriu și cătră toți milostiv.* VARLAAM, c. 221. *Fiu ospătătorii unui cătră alaltii fără mustrare.* N. TEST. (1648), 185^v/24.

2. Căruia îi place să petreacă, să benchetuiască; chefliu. *Era om și harnic . . . și om libovnic, ospătătorii.* NECULCE, L. 337.

II. S. m. și f. 1. Hangiu, ospătar (1). *Și demneța ieși, scoase doi arginți, deade ospătătorii lui (priimitorii lui de stranicii T).* CORESI, EV. 388. ♦ P. ext. *Gază. Prietine poftim! zise veselul ospătător, Vino și zezi de mănincă ca un flămînd călător.* PANN, Ș. I, 10/3.

2. Persoană care dă un ospăț sau care ia parte la un ospăț. V. amfitrion. *În calitatea sa de ospătător, strigă cu un glas ascuțit și obraznic: — Aduceți ciorba, bre!* FILIMON, O. I, 187. *Cum se cuvenea unei ospătătoare după bunele datine.* DELAVRANCEA, ap. DDRF, cf. ȘĂINEANU. ♦ Persoană care servește la o masă, la un ospăț. *Punea ospătătorii pre ucinici, și să-mbiia năroadele la ospăț.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 178^v/11.

— Pl.: *ospătătorii, -oare*. — Și: *ospătătoriiu, -oăre* adj.; *uspătătoriiu, -oăre* s. m. și f.

— **Ospăta** + suf. *-tor*.

OSPĂTĂTORIU, -OĂRE adj. v. ospătător.

OSPĂTĂTURĂ s. f. (Învechit, rar) Ospitalitate (2). *Era lăudați de ospătături.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 179^v/35.

— Pl.: *ospătături*. — Și: *ospetătură* s. f. BUDAI-DELEANU, LEX.

— **Ospăta** + suf. *-tură*.

OSPĂTÓI, -OĂIE s. m. și f. 1. (Prin nordul Transilv.) Oaspe (1). Cf. CABA, SĂL., VAIDA.

2. (Prin Ban. și nordul Transilv.) Nuntaș. CHEST. VIII 9/2, cf. COM. PAȘCA, ALRM I/II h 353.

— Pl.: *ospătoi, -oăie*. — Și: *ospetói, -oăie* (ALR I 530/229), *uspătói, -oăie* (CABA, SĂL., VAIDA, DR. XI, 132, CHEST. VIII 9/2, ALRM I/II h 353, ALR II 4 841/279, ALR II/316, 334), *ospetói, -oăie* (ALR II/284) s. m. și f.

— **Oaspete** + suf. *-oi*.

OSPĂTÓS, -OĂSĂ adj. (Învechit) Ospitalier (1). *Se temeau a-i face primirea ospătosaș*

și cordială de mai înainte. GHICA, ap. CADE. *Românul, vechi moștean al acestui pămînt, e . . . ospătós și darnic.* ODOBESCU, S. III, 550. *În ospetosa-mi casă cu bine ai venit!* I. NEGRUZZI, S. II, 142, cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W., TDRG.

— Pl.: *ospătóși, -oase*. — Și: *ospetós, -oăsă* adj.

— **Ospăta** + suf. *-os*.

OSPĂȚ s. n. 1. (Învechit și popular) Masă mare, îmbelșugată (organizată cu ocazia unui eveniment festiv, a unei cununii, a unei sărbători etc.); petrecere cu masă mare. V. b a n c h e t. *De aceasta amu era-i toată nevoița bogatului, de a veșmintelor cealea scumpele și de mease și de uspețe.* CORESI, EV. 364. *Trecînd trei zile, zua nașterii lui Faraon, tâmplă-se și isprăvi uspăț tuturor slugilor sale.* PALIA (1581), 164/16. *Spuneți chemașilor că iată ospățul meu iaste gata.* VARLAAM, c. 230. *În dezmiardăciune aț trăit pre pămînt și v-aț desvătat, hrănit-aț inimile voastre ca într-o zi de uspăț.* N. TEST. (1648), 179^v/12. *Să abătura la dînsul și intrară în casa lui și făcu lor ospăț.* BIBLIA (1688), 12²/4. *A doao zi făcut-au craiul ospății mării sale lui Costandin Vod[ă]* (a. 1700). GCR I, 336/12. *Uspețele ceale cu cheltuieli mare, cari să fac . . . la nunte, la îngropăciuni și la botezul pruncilor, tocma să opresc* (a. 1784). IORGA, S. D. XIII, 15, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., CLEMENS. *Sînt mulți boieri și cocoane care au fost pe la ospățuri, chemați de preoții de pe la satele dinprejurul Brașovului.* GOLESCU, I. 69. *Poftindu-mă la ospățul nunții . . . nu putui accepta.* CODRU-DRĂGUȘANU, C. 137. *Din porunca lui se făcise un ospăț minunat.* NEGRUZZI, S. I, 85. *Să ținem, boieri, azi împreună Ospăț de sărbătoare, frățesc, cu voie bună.* ALECSANDRI, T. II, 91. *Veni iar la ospăț.* EMINESCU, N. 8. *Împăratul făcu un ospăț foarte mare, în cinstea nepotu-său.* CREANGĂ, P. 231. *Această sală, . . . loc de ospețe și de danț.* ODOBESCU, S. I, 127, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W. *Celebre au rămas pe lume ospețele lui Baltazar.* ANGHEL-IOȘIF, C. M. II, 79. *Să-ți povestească ele ce mai ospețe, Ce mîndre nunți, ce luminate fețe Văzură ochii săi odinioară.* IOȘIF, P. 29. *Să încep și eu descrierea unui astfel de prînz numit „uspăț”.* DENSUSIANU, T. H. 238. *Mură cînta la ospețele boierești.* GALACTION, O. 70. *O țîn numai în ospețe și iar ospețe.* CAMIL PETRESCU, O. II, 53. *Urmăriți oare să mă ospătați, au să mă asasinați cu belșugul unui ospăț sardana-palic?* STANCU, R. A. III, 339. *Nu se puteau bucura de ospăț, cu străjile la spate.* VORNIC, P. 130. *Și cu carnea hai mai multă O! face uspăț și nuntă.* MINDRESCU, L. P. 108. *Și a făcut un uspăț împărătesc, cît pe toate gardurile erau tot teancuri de plăcinte.* COM. SAT. V, 100. *La ospețe niciodată iușeală, ceartă și răutate, că-ndată te poticnești.* ZANNE, P. VIII, 77, cf. ALRM I/II h

352. ◇ Fig. *Caută să-și cucerească un loc la ospățul vieții.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, ap. CADE. ◇ (Regional) *Ospățul feciorilor* = petrecere (cu mâncare și băutură) făcută în trecut de tinerii de la țară la începutul cișlegilor. Cf. MARIAN, NU. 67, ALR II/I MN 111, 2829/102, 250. *Ospățul turcei* = petrecere la care flăcăii satului invită fetele din casele unde au colindat. Cf. PAMFILE, CR. 174. *Uspățul mortului* = praznic după înmormântare; pomană (Boiu Mare — Baia Mare). ALR II/I h 176/272. ◆ (Regional) Petrecere (cu mâncare și băutură) care se face a doua zi, a treia zi sau la o săptămână după nuntă. *A treia zi își petrec la uspăț cei mai intimi: nănașii, vornicii, divărul etc., când la mire, când la casa miresei.* DENSUSIANU, T. H. 243, cf. ALRM I/II h 352.

2. (Învechit și popular) Masă, mâncare; ospăț-tare (2). *Îi chiamă și-i ospătă cu priintă și ospăți și sălaş.* HERODOT (1645), 323. *Și împreună în găteaste și ospătu.* BIBLIA (1688), 902¹/28, cf. POLIZU. *Toată ceata tilharilor se ocupa cu pregătirea acestui ospăț original.* FILIMON, O. I, 160. *Pe sub șure și la vatra bordeiului, ospățul și paturile se gătesc.* ODOBESCU, S. III, 18. *Mă găsii așezat turcește dinaintea îmbelsugatului meu ospăț cu tot soiul de merinde.* HOGAȘ, M. N. 163. *Lelea Ileana curății cîțiva pești, dintre cei care i se păruseră ei mai vrednici pentru un ospăț pescăresc.* SADOVEANU, O. IX, 391. *Și veseli acum așteptăm Drept osteneală ospăț să luăm.* TEODORESCU, P. P. 140. *Și pe iarbă s-așezau, De ospăț că s-apucau.* JARNIK-BIRSEANU, D. 312, cf. ȘEZ. V, 115, ARH. FOLK. IV, 68. *Împrejurul focului Stau băieții codrului, Mîndră masă pregătesc Cu ospăț împărătesc.* ANT. LIT. POP. I, 62. ◇ E x p r. (Învechit) **A pune ospăț** = a da de mâncare și de băut; a ospăta (1). *Nu m-am mai împreunat cu om ca acela carile să pui ospăț oștei mele . . . afară de tine.* HERODOT (1645), 371. (Regional) **A se pune la ospăț** = a se așeza la masă, a mânca. *Pepelea a descărcat făina, a așezat-o la locul ei și s-a pus la ospăț.* SBIERA, P. 17. **A merge pe (sau în) ospăț** = a merge într-o vizită în care este ospătat. *Merge Vidru cu Vidra Pe ospăț la soacră-sa.* BUD, P. P. 11, cf. ALRM I/II 352, ALR II/310.

3. (Transilv.) Nuntă. *Cîți și cari oaspeți au să se cheme la nuntă sau ospăț.* MARIAN, NU. 189. *S-a pornit și-n deal și-n vale, Și chema-nlînd pe cale Lumea la ospăț.* COȘBUC, P. II, 33. *Nașii veniră la ospăț . . . ciocnind . . . în sănătatea mirilor.* REBREANU, I. 257. *Aici se țin lanț chefurile . . . , apoi „uspețe“ (nunți).* PRI-BEAGUL, P. R. 16. *Îi cunună și făcură o dată trei ospețe, cari au ținut o săptămână.* RETEGANUL, P. II, 26, cf. BUD, P. P. 80, DENSUSIANU, T. H. 123, GR. S. V, 349, ALRT II, 66, ALRM I/II h 350, 352, ALR II 2975/172, 235, ib. 3105/53, 102, 105, 172, 235, 833, ib. 4061/130, 141, A III 2.

— Pl.: *ospețe* și (rar) *ospățuri*. — Și: (învechit și popular) *uspăț*, (regional) *uspôț* (ALR I 296/75) s. n.

— Lat. *hospitium*.

OSPE s. m. v. *oaspe*.

OSPECIÓI s. m. (Prin Transilv. și Ban.) *Oaspe* (1). Cf. LEX. MARS. 213, LB, GHETIE, R. M. *Junii buni colindători, D-uspăcioii lui crăciun.* VICIU, COL. 35, cf. com. din FRATA — TURDA. ◆ (În forma *uspecioi*) Nuntaș. DR. XI, 132, cf. ALRM I/II h 353. ◆ (La pl.) *Invitații mirelui la nuntă.* DENSUSIANU, T. H. 339.

— Pl.: *ospecioi*. — Și: *uspecioi* s. m.

— *Oaspete* + suf. *-oi*.

OSPECIÓR s. m. (Popular) Diminutiv al lui *o a s p e*. *Doi luceferei Ospețorii mei, Treceți d-odihniți Și vă veseliți!* TEODORESCU, P. P. 459. *Ospețorii nici nu se așezaseră bine pe după mese când ajunse el acasă.* RETEGANUL, P. III, 42. *Junii buni, colindători, D-uspăciorii lui crăciun.* VICIU, COL. 36, cf. PAMFILE, CER. 57. *Stringe tata ospețorii Și ne-a stringe și pe noi.* BIRLEA, B. 58.

— Pl.: *ospețorii*. — Și: *ospețiór, uspăcior* s.m.

— *Oaspete* + suf. *-ior*.

OSPÉL s. n. (Ieșit din uz) 1. *Ospățarie, han, hotel. Era aproape să se încatere la masă la ospelul Engliterii.* GHICA, A. 340. *Își îndreptă pașii către ospelul studenților.* FILIMON, O. I, 354. *Mase o noapte într-un obscur ospel din suburbiu.* F (1877), 73, cf. ENC. ROM., ALEXI, W.

2. Casa și reședința unei autorități. ENC. ROM. ◇ *Ospel comunal* = primărie. ib.

— Pl.: *ospele*. BĂRCIANU.

— Din it. *ostello*, prin apropiere de *oaspe, ospăta*.

OSPELĂRIE s. f. (Învechit, rar) *Ospel* (1). *Lăsă ospelăria sa de la Innsbruck.* FILIMON, O. I, 354.

— Pl.: *ospelării*.

— *Ospel* + suf. *-ărie*. Cf. it. *ostelleria*.

OSPELIÉR s. m. (Învechit, rar) Proprietar al unui ospel (1); hotelier. *Gentilomul nostru o duce binisor: înșală pe croitor, pe cizmar, pe ospelier.* FILIMON, O. I, 372.

— Pl.: *ospelieri*.

— De la ospel. Cf. it. *ostelliere*.

OSPÉNIE s. f. v. *uspenie*.

OSPETĂ vb. I v. *ospăta*.

OSPETĂRIU s. m. v. *ospătar*.

OSPETĂREȚ, -EĂȚĂ adj. v. *ospățareț*.

OSPETĂRIE s. f. v. ospătărie.

OSPETĂTURĂ s. f. v. ospătătură.

OSPETÓI, -OĂIE s. m. și f. v. ospătoi.

OSPETÓS, -OĂSĂ adj. v. ospătos.

OSPETĂRIE s. f. (Învechit, rar) Hotel, ospătărie (2). Zidirile caselor celor mari, unde arendașul poate statornici și un fel [de] ospetărie, precum birt, biliart și orice va socoti spre al său folos, asemenea sînt cunoscute. CR (1833), 80²/32.

— Pl.: ospetării.

— Ospăț + suf. -ărie.

OSPETEĂN s. m. (Prin Transilv.) Nuntaș. ALR I/II h 255/343. Luni dimineața pleacă pînă sat ospetăniei cu țurca. A II 12.

— Pl.: ospeteni.

— Ospăț + suf. -ean.

OSPETIE s. f. 1. Primire, găzduire (bună); ospitalitate. *Grațioasa voastră ospetie ne făcea a uita supărările vieții.* NEGRUZZI, S. I, 95. *O, lege-a ospetiei, te calc, dar ce să faci? ... Prin moartea unui dușman eu țara mi-o împac!* ALECSANDRI, T. II, 89. *A călcat legea ospetiei.* ISPIRESCU, M. V. 45. *Cu ospetie zici c-aici a fost primită?* I. NEGRUZZI, S. VI, 448. *Armele dar să schimbăm între noi, ca pe-aicea să știe Toți, că ne leagă de-acum ospetia părinților noștri.* MURNU, I. 123. *După cît văd eu, de nevoie cereți ospetie, că aveți un rănit ...* SADOVEANU, O. I, 207. *Taci, bădică, nu mai spune Că n-avem suflete bune, C-asta-i țeara ospetiei, Țeara dulce-a veseliei.* ALECSANDRI, P. P. 241. *Vă mulțămim foarte pentru cuvîntul cel bun și pentru ospetia dumilorvoastre!* SBIERA, P. 113. ♦ (Neobișnuit) Loc de găzduire, adăpost. *Îmi făcui drum cu bățul printre clăia de cîni ce îmi aținea calea și mă hotărîi a-mi căuta, eu singur, vreo ospetie.* ALECSANDRI, O. P. 261.

2. Vizită. *Îl bucura o asemenea ospetie și-i plăcea ... felul serios, prietenesc, în care se sfătuiă cu el directorul cel nou al fermei.* GALAN, B. I, 244. *Îl chemă la ei pe Hălmăgianu, în ospetie.* T. POPOVICI, SE. 42.

3. (Rar) Ospăț. *Veselia cea mare era însă la ospetia dată de noul măiestru, masă întinsă și încărcată, la care se știau de mai-nainte poftiți.* SLAVICI, O. II, 126. *La cîte-o s-ajungă Iunona Cu ospetiile ei!* COȘBUC, AE. 27, cf. 67, PAMFILE, C. 48.

— Pl.: ospetii.

— Oaspete + suf. -ie.

OSPETİME s. f. (Cu sens colectiv, în poezia populară) Oaspeți. *Că el ar veni De acolo aci, Dar are mulțime De ospetime.* SEVASTOS, N. 134.

— Oaspete + suf. -ime.

OSPETIÓR s. m. v. ospetior.

OSPETIRE s. f. (Neobișnuit) Ospătare. *Se strinsăse un mare număr de denimarcezi, spre a mulțami pentru buna ospetire ce-au aflat în Svezia.* AR (1829), 63¹/22.

— Pl.: ospetiri.

— De la ospăț.

OSPETÓI, -OĂIE s. m. și f. v. ospătoi.

OSPÍCI s. n. v. ospiciu.

OSPÍCIU s. n. 1. (Ieșit din uz) Aripă sau casă a unei mănăstiri rezervată de obicei găzduirii ospetilor și călătorilor. *Ospíțul (săhăstria).* IC. LUM. (1841), 332¹/3, cf. DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W., CADE, SCRIBAN, D.

2. (Ieșit din uz) Azil. *Fondarea ospitelor pentru bătrîni.* BARASCH, I. 109/9, cf. ȘĂINEANU. *Dispozițiunile ... făcute în favoarea ospicielor, săracilor dintr-o comună ... nu pot avea efect decît de sînt autorizate prin ordonanțe domnești.* HAMANGIU, C. C. 192, cf. CADE, SCRIBAN, D.

3. (Adesea determinat prin „de nebuni“) Spital, sanatoriu în care sînt îngrijiți alienații mintali; casă de nebuni. *În ospiciu de clinică.* MAN. SĂNĂT. 263/28, cf. BIANU, D. S. *Au trecut opt luni de la instalarea tatei în ospiciu.* SAHIA, N. 59. *Trebuie să declari ... dacă ai fost internat într-un ospiciu de nebuni.* BART, S. M. 40. *Propuse în cele din urmă, cu oarecare prudentă, de a vîri pe Simion într-un ospiciu.* CĂLINESCU, E. O. II, 46. *Ceilalți pensionari ai ospiciului, suiți pe ziduri, priveau această scenă cu capete încremenite, pradă poate unor amintiri secrete.* BOGZA, C. O. 334.

— Pl.: ospicii și (neobișnuit) ospicie. — Și: (ieșit din uz) ospíțiu, ospíț (pl. ospíte), ospís (BARASCH, I. F. 6/13, pl. ospisuri), (regional) ospíci (ALR II/I h 114) s. n.

— Din lat. hospitium, fr. hospice, germ. Hospiz.

OSPÍS s. n. v. ospiciu.

OSPITÁ vb. I v. ospăta.

OSPITÁL¹ s. n. (Ieșit din uz) Spital. *Mulți din bolnavi să întimpina de căutarea și lecuirea cea mai priincioasă în acel ospital (a. 1785).* URICARIUL, I, 118, cf. INVĂȚĂTURĂ, 32/10, EPISCUPESCU, PRACTICA, X/5, CALENDAR (1850), 81, ALEXI, W.

— Pl.: ?

— Din lat. hospitalis, it. ospedale, rus. госпиталь.

OSPITÁL², -Ă adj. (Latinism învechit) Ospitalier (1). *În curtea lui vedeai todeauna trăsore*

străine, căci era mult ospital. F (1870), 311. Grigiți de ospitalul nostru găzduitor cu câte o găină friptă. ib. (1884), 254, cf. GHEȚIE, R. M.

— Pl.: ospitali, -e.

— Din lat. hospitalis, -e, it. ospitale.

OSPITALIĂ vb. I. *Tranz.* (Creație personală) A primi, a găzdui (pe cineva) cu ospitalitate (2); a ospitaliza. Anunță sosirea unui pelerin și cererea lui de a fi ospitaliat în castel. FILIMON, O. II, 261.

— Prez. ind.: ospitaliez.

— De la ospitalier.

OSPITALIER, -Ă adj., subst. I. Adj. (Despre persoane, despre popoare) Care primește bucuros oaspeți; care este foarte atent, foarte amabil cu oaspeții; primitiv, (învechit) ospătos, (regional) ospătarit, ospătarnic. Popor ospitalier. ASACHI, P. R. 11/2. Ospitalierul magnat... respinse toate stăruințele Porții otomane. HASDEU, I. V. 173. Moldovenii sînt foarte ospitalieri. BOLINTINEANU, O. 278, cf. DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W. Trecu apoi în Țara Românească unde... Grigore Ghica fu mai puțin ospitalier și darnic. IORGA, L. I, 31. Generăleasa, prin definiție ospitalieră, îl primi fără ezitare. CĂLINESCU, S. 508. ♦ (Despre o casă, un oraș, o țară etc.) În care ești bine primit, în care te simți bine; care oferă ospitalitate. Adăpostul cel ospitalier. CALENDAR (1852), 32, cf. ARISTIA, PLUT., ȘĂINEANU. Senzația de bucurie pentru toți se găsea sporită de plăcerea de a fi într-un interior atît de agreabil și negreșit ospitalier. CAMIL PETRESCU, U. N. 40, cf. SCRIBAN, D. ♦ Fig. Coloanele ei au fost totdeauna ospitaliere pentru tot ce e bine scris, deși chiar cîteodată prea puțin înțeles. ALECSANDRI, S. 128.

2. Subst. (Neobișnuit) Membru al unei congregații religioase care dă ospitalitate drumetilor și bolnavilor. SCRIBAN, D.

— Pronunțat: -li-er. — Pl.: ospitalieri, -e.

— Din fr. hospitalier.

OSPITALITĂTE s. f. 1. Înșușirea de a fi ospitalier (1); (învechit) ospătătură. Noi... le arătăm cele mai mari semne de ospitalitate. CR (1829), 78²/15, cf. URICARIUL, VII, 118. Ospitalitatea de care ne fălîm astăzi... este umbra numai a ospitalității părintești. RUSSO, S. 19. În Tîrgul Ocnei tot se păstrează vechea ospitalitate română, ce era odinioară proverbială. NEGRUZZI, S. I, 310. Credincios ospitalității tradiționale a ispaniolilor, ordonă să aducă pe oaspe înaintea sa. FILIMON, O. II, 261, cf. HASDEU, I. V. 79. Ospitalitatea caracteristică poporului este exprimată tocmai printr-un proverb. CONTEMP. 1953, nr. 330, 4/6.

2. Primire, găzduire bună; ospetie, (învechit) ospătătură. Vor... afla acolo toată ospitalitatea. AR (1829), 127¹/1. C-a primit-o cu cele

mai mari căutări ale găzduirii (ospitalității). CĂPĂȚINEANU, M. 56/17. Călătorul primind aici ospitalitate, uită necazele unui supărător drum. NEGRUZZI, S. I, 192. Baronul... a aflat ospitalitate în Turcia. GHICA, A. 745. Sînt nerăbdător să le mulțămesc de ospitalitate. ALECSANDRI, T. I, 283. Vă rog confirmați-ne telegrafic, așa ca să știm dacă putem conta pe amabila dv. ospitalitate. CARAGIALE, O. VII, 27. Iși aduce aminte de frumoasa ospitalitate a țării noastre. VLAHUȚĂ, R. P. 46, cf. DDRF, ALEXI, W. Dimitrie Cantemir... a găsit aici o caldă ospitalitate și condiții prielnice pentru a-și desfășura munca de cărturar. SCÎNTEIA, 1954, nr. 2872. Aș pleca, dar legile ospitalității nu pot fi călceate. V. ROM. martie 1955, 261. ♦ Fig. [Ziarul] „Viața” își va acorda ospitalitatea pe care i-o ceri. VLAHUȚĂ, ap. CADE. Ne mulțumirăm deocamdată, cu umbra rară și îngustă a unui tînr brad, care nu înlesnea răcoroasa-i ospitalitate decît capetelor noastre. HOGAȘ, DR. I, 21. Redacțiile publicațiilor noastre... vor da o largă ospitalitate acestor observații și sugestii. CONTEMP. 1949, nr. 162, 7/3. ♦ (Rar) Ocrotire, găzduire, adăpost. Un așazămint de ospitalitate hotărît să priimească 300 bătrîni. CR (1830), 412²/25. Primarul i-a oferit ospitalitate chiar în familia sa și i-a făcut rost... de un costum de haine nemțești. REBREANU, R. II, 238.

— Și: (germanism, Transilv.) hospitalité subst. F. DUM. I, 19²/40.

— Din fr. hospitalité, lat. hospitalitas, -atis.

— Hospitalitet < germ. Hospitalität.

OSPITALIZĂ vb. I. *Tranz.* (Franțuzism ieșit din uz) A primi, a găzdui (pe cineva). Cf. BUL. FIL. II, 225, III, 185.

— Prez. ind.: ospitalizez.

— Din fr. hospitaliser.

OSPITALIZĂT, -Ă adj. (Franțuzism ieșit din uz) Găzduit, adăpostit. Gazeta sărăcuță dar bătaioasă, ospitalizată în cele trei camere do-nice, ... devenise un abil mare cotidian. C. PETRESCU, C. V. 331.

— Pl.: ospitalizați, -te.

— V. ospitaliza.

OSPÎȚ s. n. v. ospiciu.

OSPÎȚIU s. n. v. ospiciu.

OSSIGENĂRE s. f. v. oxigenare.

OȘȘÓR s. n. v. oșișor.

OST s. n. (Învechit, Transilv.) Est, răsărit. SP I, [prefață] 5/14. Din osturi bate crivăț, și plaiul alb al țării Greu scapără de ger. COȘBUC, P. II, 185, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W.

— Pl.: osturi.

— Din germ. Ost(en).

OSTĂCĂ s. f. v. obstacol.

OSTĂFCĂ s. f. (Învechit) Retragere din cadrele active ale armatei; destituire din armată; pensionare. Cf. I. GOLESCU, c. *Îl uvolnim în ostavcă cu același rang*. BULETIN, F. (1838), 181¹/12. *Cu rang de parucic și cu mondir în ostafcă*. BULETIN, G. (1840), 293²/12. *Astăzi li să gătește jălbile de ostavcă* (a.?). IORGA, S. D. XI, 247, cf. POLIZU, CIHAC, II, 232, DDRF, GHETIE, R. M., ALEXI, W., TDRG, JAHRESBER. XXVI—XXIX, 34. ◇ **E x p r.** (Regional) **A-și lua ostfacă** = a-și primi răsplata pentru un lucru făcut. Cf. ZANNE, P. V, 466.

— Scris și: *ostavcă*. — Pl.: *ostafce* (I. GOLESCU, C., SCRIBAN, D.) și *ostăfci* (POLIZU). — Și: *ostăscă* (LM), *ostășcă* (VALIAN, V.), *ostăvecă* (LM), (regional) *ostfăcă* s. f.

— Din rus. **отставка**.

OSTĂGIU s. n. v. otaj.

OSTĂI s. n. (Regional) Lan (de grâu, de porumb etc.) (Sinnicolau Român — Oradea). ALRM SN I h 6/316.

— Pl.: *ostaiuri*.

— Din magh. *osztály* „împărțire, parte de moșie (rezultată prin moștenire)”.

OSTĂSCĂ s. f. v. ostafcă.

OSTĂȘ s. m. Persoană care face serviciul militar, care servește în armată; militar (indiferent de grad); (învechit) oștean. V. **s o l d a t**. *Să lăsăm pe cei slabi din ostași . . . și să mergim la Dunărea*. HERODOT (1645), 250. *Numai pe ostașii vremii aceia . . . îi numără*. BIBLIA (1688), [prefață] 8/29. *Uite-să toți ostașii cu căpeteniile lor la istorii și să-ș aducă aminte de acei vestiți oarecînd hatmani și oșteni*. N. COSTIN, L. 37. *N-au slujit cu arme după cum e obiceiul ostașilor*. ANTIM, P. 2. *L-a prins un ostașiu și . . . l-au omorât*. VĂCĂRESCUL, IST. 254. *Eu sint ostaș; precum vezi, țirimonii multe nu fac*. KOTZEBUE, U. 16^r/18. *Ah, cât de fericit aș fi acum cînd aș ave o bucătică de pine . . . cât de neagră, precum este ace ce o mănîncă ostașii!* DRĂGHICI, R. 86/1. *Puțini erau la număr ostașii României*. ALEXANDRESCU, M. 29. *Privește-i! . . . cum se bate, ostaș lîngă ostaș!* ALECSANDRI, T. II, 173. *Nu zîmbea nici la . . . poveștile bătrîne și glumețe ale ostașilor înălbiți în bătălie*. EMINESCU, N. 3. *Pornește spre casă, urmat de cîțiva ostași*. CREANGĂ, P. 84. *Oamenii umblaru . . . ca în zi de sărbătoare, ostașii se gătiră ca de alai*. ISPIRESCU, L. 36, cf. ALEXI, W. *Ce păzeau ostașii aici?* PAS, Z. IV, 100. *Dus pe gînduri fumează ostașul, Surizînd unor dragi amintiri*. V. ROM. ianuarie 1954, 73. *Dragii mei, ostașii mei, Puișori viteji de zmei*. ALECSANDRI, P. P. 21. *Dar un turc, ostaș vestit,*

Către turci așa-a grăit. BIBICESCU, P. P. 312, cf. ZANNE, P. VIII, 54. ◇ (Învechit) *Ostaș cu leafă* = mercenar. *Ostaș de scuteală* = militar care slujea în schimbul unei scutiri de dări. *Puterea armată a Moldovei, ca și a Țării Românești, se osebea în ostași cu leafă (armată) și ostași de scuteală (miliție)*. BĂLCESCU, M. V. 643. ◆ Fig. Militant, luptător. *A fost ostaș al unui ideal*. SADOVEANU, E. 176. *Cu mii de mii sporesc și vor spori Ostașii păcii, forțele, speranța*. BENIUC, S. 70.

— Pl.: *ostași*.

— **Oaste** + suf. -aș.

OSTĂȘCĂ s. f. v. ostafcă.

OSTĂTEC s. m. v. ostatic.

OSTĂTIC s. m. Persoană reținută sub pază de către un stat drept garanție pentru îndeplinirea obligațiilor asumate de către statul, organizația etc. căreia îi aparține persoana respectivă. V. **c h e z a ș**, **z ă l o g**. *Viteazul voievod ni s-a închinat . . . lăsînd ostatec pe copilul lui, pe care îl luăm împreună cu noi să crească la curtea noastră*. CARAGIALE, O. II, 291, cf. DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W. *Fiul său se strînsese încă în floarea vîrstei la Constantinopol, fiind ostatec*. IORGA, C. I. I, 34, cf. PASCU, S. 102. *Romanii luau ostatici de la învinși*. SEVERIN, S. 99. *Drept garanție pentru executarea tratatului, lăsa ca ostatici pe cei doi fii mai mari ai săi*. OTETEA, R. 166. *Soldatii coborîră puștile și se risipiră, lăsînd numai pe unul din ei să păzească pe ostateci*. CĂLINESCU, S. 569. ◇ (Glumeț) *Nu bănuiam că am să devin atît de repede ostatec în mîna domnului Gică*. C. PETRESCU, C. V. 328.

— Pl.: *ostatici*. — Și: *ostătec* s. m.

— Din it. *ostatico*.

OSTĂV subst. v. ustav.

OSTĂNEĂLĂ s. f. v. osteneală.

OSTĂNÍ vb. IV v. oșteni.

OSTĂNICIÓS, -OĂSĂ adj. v. ostenicios.

OSTĂNÍRE s. f. v. oștenire.

OSTĂNÍT, -Ă adj. v. oștenit¹.

OSTĂNITÓR, -OĂRE adj. v. oștenitor.

OSTĂNITÓRIU, -OĂRE adj. v. oștenitor.

OSTĂȘESC, -EĂSCĂ adj. De ostaș; militar, milităresc, (învechit) oștenesc. *L-au îmbrăcat cu haine ostășăști*. KOTZEBUE, U. 10^v/14. *Acesta va avea toată purtarea de grijă a toatei părții*

ostășăști a republicei (a. 1822). URICARIUL, IV, 282, *Așăzarea dilijanșurilor . . . va aduce înlesnire ostășăștilor noștri ofițeri a călători cu plată mai măsurată* (a. 1829). DOC. EC. 437. *General-director . . . al Academiei osteșești*. CALENDARIU (1844), 30/1. *Regulamentul recunoscutele cele trei părți alcătuitoare unei bune organizări ostășești: armata, miliția și ridicarea glozelor*. BĂLCESCU, M. V 630, cf. POLIZU. *Cît mi-asta mina voinică Pe-a mea pală ostășască*. ALECSANDRI, ap. TDRG. *La aceste vorbe ceata ostășească Strigă cu poporul: Tepeș să trăiască!* BOLINTINEANU, O. 47, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *Generalul venise înadins ca să țină o cuvîntare asupra . . . pedepselor ce vor lovi fără cruțare pe cei care s-ar abate de la datorile ostășești*. REBREANU, P. S. 25. *Doi dintre ei purtau capele ostășești*. MIRONESCU, S. A. 115. *Astfel de întimplări ostășești sînt rare în istorie*. CAMIL PETRESCU, O. II, 37. *Ș-am venit cu sulii ostășești Să străpungem coaste-mpărătești*. TEODORESCU, P. P. 119.

— Pl.: ostășești. — Și: (învechit) osteșesc, -cască adj.

— Ostaș + suf. -esc.

OSTĂȘEȘTE adv. Ca ostașii, conform normelor militare, din punct de vedere militar; militarăște, (învechit) oștenește. Cf. LB. *Boierii erau slujbașii țării, adecă capii și ofițerii puterii armate, fiind țeara organizată ostășește*. BĂLCESCU, M. V. 10, cf. POLIZU, LM, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *Generalul se înclinase rigid, cu palma dusă ostășește la cozoroc*. T. POPOVICI, S. 223.

— Ostaș + suf. -ește.

OSTĂȘI vb. IV. In t r a n z. (Învechit) A se afla în serviciul militar, a face armata, a sluji în oaste; a duce viață de ostaș; p. e x t. a se război. Cf. LB. *Lumea pierduse pînă și aducerea aminte a unui popor ce ostășise atîtea veacuri*. BĂLCESCU, M. V. 587, cf. DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU, TDRG. *Nevasta îl lăsase încă din vremea cînd ostășea în armata chezaro-crăiască*. T. POPOVICI, SE. 9. ◇ R e f l. *Acela ce să nevoiaște și să ostășăște cu noi împreună*. VARLAAM-IOASAF, 109^v/6.

— Prez. ind.: ostășesc.

— V. ostaș.

OSTĂȘIE s. f. (Învechit și popular) 1. Calitatea de ostaș; serviciu de ostaș; militarie. DICT.

2. Oștire, armată. *Noi sîntem ostașii ostășiei De la poarta împărăției*. TEODORESCU, P. P. 119, cf. com. BĂNUȚ.

3. Virtute ostășească, vitejie. *Aicea vror să-și cerce puterea ostășiei*. NEGRUZZI, S. II, 81.

— Ostaș + suf. -ie.

OSTĂȘIME s. f. Mulțime de ostași; armată. *Ostășimea curge ca un șioi*. ALECSANDRI, P. III, 20, cf. LM, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U. *Ostășime, draga mea! Fii gata cu armele și cu toate trebile*. RETEGANUL, TR. 68. *După ce a dat poruncile curtenilor și ostășimei, au încălecat murgul și a plecat*. MERA, L. B. 244.

— Ostaș + suf. -ime.

OSTĂȘITĂ s. f. (Învechit și regional) Femeie angajată în serviciul armatei, femeie-soldat. *Întru un leagăn de verdeață . . . veade o ostășită adormită*. BELDIMAN, N. P. I, 52/23, cf. II, 38/11. ◇ (Atribuind calitatea ca un adjectiv) *Femeile ostășite erau atît de frumoase și atrăgătoare*. I. CR. IV, 143.

— Pl.: ostășite.

— Ostaș + suf. -iță.

OSTĂȘOĂIE s. f. (Învechit, rar) Soție de ostaș. *Trebuie ostășoaielor să știe . . . de moartea . . . bărbaților lor* (a. 1652). ap. TDRG.

— Pl.: ostășoai.

— Ostaș + suf. -oai.

OSTĂVÍ vb. IV v. ostoi².

OSTĂVÍT, -Ă adj. v. ostoit.

ÓSTE s. f. v. osie.

OSTÉI¹ s. n. (Regional) Otic (1) (Chiojdu — Văleni de Munte). H II 29.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

OSTEÍ² vb. IV v. ostoi².

OSTEIÁ vb. I v. ostoi².

OSTEÍTĂ s. f. Boală constînd din inflamarea țesutului osos. Cf. ALEXI, W., BIANU, D. S. *Osteită fibroasă*. ENC. VET. 15, cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: osteite.

— Din fr. ostéite.

OSTENEALĂ s. f. 1. (Învechit și popular) Oboseală, istovire. Cf. PRAV. 15, LEX. MARS. 222. *Muierile înainte de naștere au osteneală mare foarte*. MAIOR, P. 121/15, cf. LB. *Nici pe picioare putea să stei de multă trudă și osteneală*. DRĂGHICI, R. 40/21. *Cuprinși de spaimă și de osteneală, se retraseră cătră un tufar apropiat*. ASACHI, S. L. II, 48, cf. POLIZU. *Fata împăratului arătă dorința ce are de a se odihni de osteneala drumului ce făcuse*. ISPIRESCU, L. 19. *În acele chipuri se vede ceva mai mult decît ofilire . . . și osteneală*. ODOBESCU, S. I, 24. *Vrînd să seadă pe un scaun, doborît de osteneală*. MACEDONSKI, O. I, 70. *Simțea în el o lene, o osteneală ș-o neliniște apăsătoare*. VLAHUȚĂ, O. A. 251. *Sudorile . . .*

ii vor curge pe față de osteneala călătoriei celei lungi și grele. MARIAN, I. 69, cf. ȘAINEANU. E z obit de osteneală. DELAVRANCEA, A. 125. Așteptași, măi Ignate, să viu eu la tine... Nu ți-a fost milă de ostenelele mele, ai? REBREANU, R. I, 198. Sînt bătrîn și nu mai poci să încalec pe cal și să sufer ostenelele războiului. POPESCU, B. I, 47. Hei! Aniță, crișmăriță! Adă-mi o cupă de vin, Să o beu de osteneală. ȘEZ. IV, 8, cf. A VI 25. ♦ L o c. a d v. Pe osteneală = fiind obosit. Bînd odată apă pe osteneală, au căpătât ofiică. DRĂGHICI, R. 3/12. ◊ E x p r. (A fi) rupt (sau frînt) de osteneală = (a fi) peste măsură de obosit, mort de oboseală, istovit. Iar el într-acea frînt de ostăneală Vru puțin să odihnească în tihneală. BUDAI-DELEANU, T. 294. Atît de mult era ruptă de osteneală, încît căzu și rămase acolo o zi ș-o noapte. ISPIRESCU, L. 59, cf. DDRF. Se trezi din somn cu ochii limpezi... cu toate că se culcase seara frînt de osteneală. PREDĂ, D. 5.

2. (Învechit și popular) Muncă grea și obositoare; trudă, efort, strădanie, (învechit) ostentă (1). Știu faptele tale și osteneala ta. N. TEST. (1648), 304^v/8. Era incredințați și întăriți, că după ostenele și arătare faptelor vrednice de laudă... vor lua roadă. N. COSTIN, L. 41. Am pus ostenele peste ostenele întru toate și am trudit din zi, din noapte, să imultesc talantul. ANTIM, P. XXV. După multe ostenele și sudori de oaste, de abia l-au învins și omorît. ȘINCAI, HR. I, 191/4. Deci sus, Arghine, căci încă te așteaptă Multe supărări și multă ostăneală. BUDAI-DELEANU, T. V. 104. Nu crez că veți privi cu defăimări ostenelele ce am făcut pentru mica-mi știință (a. 1824). CAT. MAN. I, 90, cf. LB. Nu nădăjdii altă cinste din partea oamenilor, altă avere, decît numai acelea ce vor fi rodul strădăniei și al ostenelelor tale. MARCOVICI, D. 10/27. Era franc, brav, deprins cu ostenelele. NEGRUZZI, S. I, 178. Dobîndirea acestei marmure a răsplătit și osteneala și cheltuiala. BOLLIAU, O. 268. Pentru osteneală, Spune fără de sfială, Ce vrei? slujbă, rang sau bani? ALEXANDRESCU, O. I, 299. Să faci cum vei ști ca să mi-o dai în mîna și eu îți voi răsplăti osteneala. FILIMON, O. I, 117. Fiți buni de recompensați ostenelele meritorie a dascălului Constantin. ALECSANDRI, S. 9, cf. 128, ȘAINEANU, TDRG. Căpitanul urmărea ostenelele lui Rogojinaru cu o curiozitate plină de admirație. REBREANU, R. I, 13. Deprins cu trudă, cu vînturi, ploii și ostenele, sufletul tînăr se înăspri. SADOVEANU, O. I, 30. Ne-am spus că-i păcat de osteneală și de banii cheltuiți cu demontatul și transportul. V. ROM. septembrie 1954, 16. Cînd unul zidește și altul strică, osteneala e în zadar. Cf. ZANNE, P. VIII, 81. ◊ E x p r. A-și da (sau a-și lua) osteneala (sau toată osteneala, mare osteneală) = a depune toate eforturile, a se sili (din răputeri), a se strădui. În loc să-ți dai osteneală, ca să afli pină și gîndul oamenilor, tu

nu știi nici macar ceea ce vorbesc ei? CREANGĂ, P. 146. Sper că articolele mele să placă; eu cel puțin îmi dau toată osteneala să le fac după puterile mele cît pot mai bine. CARAGIALE, O. VII, 339, cf. ALEXI, W. Părintele stareț... găsi de cuviință să ia mare osteneală și să călugărească însuși pe fratele Alexe. STĂNOIU, C. I. 147. Și-a dat osteneala să colinde și să cunoască mai bine acea parte a țării noastre. STANCU, R. A. III, 9. ♦ (Învechit) Chin, suferință. În muncile (în ustenelele c², în osteniialele D, în tr-agonisita H) oamerilor nu sântu și cu oamerii nu preimescu rane. PSALT. 143. Fără de usteneală și fără de post și fără de lacrimi... vor să agiungă ceriul. VARLAAM, ap. CADE 1391. Multe boale și usteneale și sudori și asupreale (a. 1642). GCR I, 97/27. Plînsuri, rugi și ostenele... cere prieteșugul cu credință și iubire. CONACHI, P. 81.

3. (Învechit, concretizat) Lucru efectuat sau cîștigat cu multă trudă; rezultat, rod al muncii. Truda (t r u d u l v, osteniialele D) rodului tău mănca-veri. PSALT. 275. Să ne smerim... să nu cumva truda noastră și usteneala să piardem. CORESI, EV. 19. Dară că ce fac așa? — ca să poată să-i înșale și să impresoare osteneala săracilor (a. 1642). GCR I, 95/18. Cela ce au muncit acolea... să-și piardză toată usteneala, și necum altă, ce cheltuiala încă să nu-și ia. PRAV. 25. Să jăfuiască streinii osteneala lor (a. 1652). MAG. IST. I, 128/28. După isprăvirea talmăcitului aceștii folositoare... osteneale... au dat în tipografie de s-au tipărit. BIBLIA (1688), [prefață] 4/50. Priimește, dar, iubite cetitoriule, și aceasta a noastră osteneală, care o închin cu bună priință și voie plecată. N. COSTIN, L. 45. Te foloseaște cu această a noastră osteneală. KLEIN, ap. GCR II, 156/28. Bini fii primită, puțina me ostinială și treci ti rog cu vedere, mică sau mari greșală. BELDIMAN, ap. CAT. MAN. II, 277.

— Pl.: ostenele și (învechit) ostenele. — Și: (învechit și regional) ostăneală, ostineală, osteneală, ustăneală (LB, CHEST. V/178) s. f.

— Osteni + suf. -eală.

OSTENÍ vb. IV. 1. În tr a n z. (Învechit) A se potoli, a se domoli, a se liniști. V. o s t o i. Toată firea fieriloru și pasăriloru, gadineloru și peștiloru ustenescu (să îmblănzăsc N. TEST. 1648, să domoleaște BIBLIA 1688) și muncescu-se cu firea omerească. COD. VOR. 124/5. ♦ (Rar) A conteni, a înceta. Toată ziuica răsuna clopotele și nu mai osteneau înmormîntările. TEODOREANU, M. U. 19.

2. În tr a n z. (Învechit și popular) A obosi, a se istovi. Usteniiu (t r u d i i u - m e H) în suspirile mele. PSALT. 8. El o goni tocma 4 mile pînă osteni. MOXA, ap. GCR I, 58/27. Usteneră și armașii strujind (sec. XVI—XVII). IORGA, S. D. XXI, 31, cf. LEX. MARS. 22, BUDAI-

DELEANU, LEX. *Cînd ostenea... se închidea în odaia lui, dormea dus și peste două-trei zile se arăta iar liniștit.* CARAGIALE, O. III, 4. *Și se luptară pînă ce ajunse vremea la nămiezi și osteniră.* ISPIRESCU, L. 223. *Privirile ostenesc căutînd în deșert un punct de sprijin dincolo de zările apei.* VLAHUȚĂ, R. P. 17, cf. DDRF, TDRG. *Radul iute-ncăleca, După dușmani se lua... Gonea, nu mai ostenea.* ALECSANDRI, P. P. 197. *Am ostenit De m-am prăpădit.* TEODORESCU, P. P. 131. *Și voinici osteneau, Că povară grea duceau.* JARNIK-BİRSEANU, D. 309. *Calul care n-are splină fuge mai iute și nu ostenește.* ȘEZ. III, 121. *Mult că mai umblau, Pîn'ce osteneau, Apoi odihneau.* ANT. LIT. POP. I, 310. *Cine se grăbește curînd ostenește.* PANN, ap. CADE, cf. ZANNE, P. II, 282.

◇ Refl. *Usteniui-mă strigîndu, amuți grumagiul mieu.* PSALT. HUR. 57^v/5. *Și așa făcînd rugă să osteni și adormi.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 162^r/32. *Credinciosul ispravnic... mult s-au ostenit căutîndu-te.* MINEIUL (1776), 181^r/25, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Fieștecarele oștean purta asupra sa cortul său, hrana și armele sale, fără a să osteni de sarcina ce purta.* BELDIMAN, N. P. I, 88/13, cf. POLIZU. *Juca un rol din ordinul stăpîne-si, un rol cu care începuse a se osteni.* BOLINTINEANU, O. 433, cf. DDRF, TDRG. *Fruntașii se osteniseră călătorînd.* VORNIC, P. 138. *Mult aleargă, s-ostenește.* ALECSANDRI, P. P. 86. *Tot boul l-am mîncat și la coadă ne-am ostenit.* ZANNE, P. I, 329. ◇ Refl. (Învechit, rar) *A se sătura de ceva, a-i fi silă. Să poate ca odată, ostenîndu-se de a mai răbda, să să zurbăluiască împotriva stăpînitorilor săi.* IST. AM. 68^r/19.

3. Intran z. și refl. (Învechit și popular) *A depune un efort, a-și da silința, a se strădui, a se trudi. Așa ustenîndu-nă (lucrăndu n. TEST. 1648), cade-se se oprimu netarii.* COD. VOR. 24/6. *Încă macară și toate bunătățile s-ară face, întru deșertu se ustenesc.* CORESI, EV. 13. *Mă ustenii cît putui cu mintea mea... de tipării aceaste svî[n]te cărți (a. 1642).* GCR I, 98/36. *Învățați-vă de la florile cîmpilor cum cresc. Nu să ustănesc, nice torc.* VARLAAM, C. 160. *Toți au ustenit scriînd și tălcuînd sventele scripturi (a. 1643).* BV I, 140. *Ostenînd și slujînd toată dzua cu frații fără nice o leane de truda trupului.* DOSOFTEI, V. S. ianuarie 9^r/15. *Pentru aceaia și noi... am ostenit scriînd spre folosul celor nevoitor[i] spre bunătăț (a. 1692).* GCR I, 295/10. *Un eclisiarh... osteniia la aprinderea candelilor și a făcliilor.* MINEIUL (1776), 162^v/13. *Vătaful să fie scutit de dările și cheltuielile ce să va întîmpla la breaslă, ca unul ce ostenește (a. 1824).* DOC. EC. 333. *Dar dacă va voi să să ostenească multă vreme, și va ave răbdare, cum nu poate să-ș implinească scoposul?* DRĂGHICI, R. 146/11. *Din primăvară și pînă acum tot au ostenit și pentru aceia cum se bucură vîzîndu-și adunate pînile.* I. IONESCU, C. 232/4. *Era de ani 32 adecă tocmai în etatea cea mai vigoaroasă*

spre a osteni, a observa, judeca și combina. BARIȚIU, P. A. I, 457. *Furnica-n timpul verei asudă ostenînd și cîte un grăunte adună-n moșinoui.* NEGRUZZI, S. II, 247. *E de prisos să vă mai osteniți... V-am judecat destul după cele ce mi-ați recitat.* ALECSANDRI, T. I, 283. *Pentru că... te-ai ostenit de ne-ai făcut adăpost, vreu să-ți fac și eu un bine.* CREANGĂ, P. 239. *Cine-i ținea rînduiala casei, în vreme ce el alerga și ostenea?* SLAVICI, V. P. 24. *Privește cel puțin prin borta cheii, Să știu că nu m-am ostenit degeaba.* TOPÎRCEANU, B. 96. *Așa ostenim zi și noapte, tăcem, și dau zvon numai tîlăncile.* SADOVEANU, O. X, 514. *Dumneata ostenești degeaba în căutarea probelor.* STANCU, R. A. V, 12. *Vinerile le cinstesc și nu mă prea ostenesc.* JARNIK-BİRSEANU, D. 426. ◇ (Cu forma negativă a gerunziului) *Socotiți crinul satelor cum crește neustînîndu-se, nece toarce (a. 1574).* GCR I, *8/27, cf. CCR 17/10. *Ș-acum să-mi spuî, vecine, Ce lucru pot eu face, neostenînd.* COȘBUC, S. 28.

◇ Tran z. (Fig.) *Strică întru o cirtă orice au zidit și au ostenit veacurile.* MOLNAR, R. 120/10.

◆ Refl. (Învechit, în legătură cu cuvîntul „suflet“) *A se chinui, a se frămînta. Sufletul său... munci-se (trudit u-s-a u d, trudit i-se cînre vru h, usteni-se c²) în veacu.* PSALT. 93. *Cu sufletul mă ostenesc și ceriu milă (ante 1633).* GCR I, 81/23. ◆ Tran z. *A supune la un efort, a obosi pe cineva. De o va usteni sau de o va lovi cu ceva... să plătească vita.* PRAV. 15. *Ca la 30 de stadiuri fugînd, întru atîta ș-au ostenit și călăreimea și pedestrima, cît nu era harnici de bătaie în vremea războiului.* ȘINCAI, HR. I, 228/9. *Vrînd a nu-i osteni în zadar, ridicasă și tot fealiul de străji.* BELDIMAN, N. P. II, 179/7, cf. LB. *Eu singur am înștiințat pre ispravnicu Stan, ca să nu mai ostinească satele cu căutarea mea.* KOGĂLNICEANU, S. 199. *Autori ce... Cu-ale lor rele producții... ostinesc auzul tuturor ce întîlnesc.* CONV. LIT. III, 50. *Văd... ceea ce n-aș mai dori să vadă nimene, pentru a-și osteni vederea.* CREANGĂ, P. 243. *Atîta nestatornicie și răsturnare de simțiri ome-nești îi ostenea mintea și-l umplea de-o nespusă melancolie.* VLAHUȚĂ, O. A. III, 16. *Drumul lung m-au obosit, Calul greu m-au ostenit!* ALECSANDRI, P. P. 181. *Am plecat la ogorit și rău boii-am ostenit.* HODOȘ, P. P. 44. ◇ Fig. *Parcă au plecat rîndunelele, ostenînd văzduhul de atîta ducă.* TEODOREANU, M. U. 64. ◆ Tran z. (Învechit) *A supăra, a plictisi pe cineva (cu cereri repetate, cu rugămînți etc.). Se nu mai... ustenescu-te (te țin cu cuvinte multe n. TEST. 1648) tinre, rogu-te se ascuți.* COD. VOR. 58/1. *Veni oarecine... și-i dzise lui: „Nu usteni învățătoriu, c-au murit fata ta“.* VARLAAM, C. 296.

4. Intran z. (Învechit, prin Mold. și Transilv.) *A obosi umblind, mergînd; p. e x t. a merge, a se duce undeva sau la cineva. Tri-*

misul acela rugînd pre sv[*i*]nt[*u*]l să ostenească să margă, dzîsă: du-te la bolnavul ce te-au minat. DOSOFTEI, v. s. noiembrie 116^v/6. Ce ai ostenit pînă la noi? COD. PUSC. 82. Nu v-ai pregetat să osteniți din depărtări atît de mari și în satul nostru. AGÎRBICEANU, L. T. 322. Domnule învățator, fă bine și ostenește puțin, că s-a spînzurat Avrum! REBREANU, I. 319. Jupînul nînaș . . . vă poștește să osteniți desară pînă la gazda dumi-lorsale. MARIAN, NA. 246. Fii bun și ostenește după mireasa acea adevărată. SEVASTOS, N. 56. ◇ Refl. Să poștești a te osteni cu mine în palatul ei. BĂRAC, ap. TDRG. Fără să-și ia rămăș bun, moș Nedu se osteni spre car. CONV. LIT. XLIV₂, 74. Bine, prietine și frate Nechifor, am să mă ostenesc eu singur pînă acolo. SADOVEANU, O. VII, 352.

— Prez. ind.: ostenesc. — Și: (învechit și regional) ostăni (BARCIANU, ALEXI, W., ALR II/1 h 96), usteni (ib.), (învechit) ostini, (regional) ustăni (DENSUSIANU, T. H. 111, ALR I 1 112/85, 249, ALR II/1 h 96, ALR II/1 MN 46, 2 243/325) vb. IV.

— Din slav. (cf. v. sl., оустанѣ, „a înceta“, bg. устанѣ „a se liniști“, rus. устать „a obosi, a osteni“).

OSTENICIOȘ, -OĂSĂ adj. (Învechit și regional) Ostenitor (I I); greu, anevoios, dificil. Aceste expresii . . . servesc poporului a se cultiva și a-și innobila limba practic, fără teoria ostenicioasă. CODRU-DRĂGUȘANU, C. 241. Cu cît de ostenicios este drumul, cu atîta e și pitoresc. NEGRUZZI, S. I, 308, cf. LM. Dacă te-a întreba cît să-ți deie pentru această ostenicioasă treabă, spune-i că nu primești bani. CREANGĂ, P. 155. Va avea să facă o călătorie lungă și ostenicioasă. MARIAN, I. 69. Făcuse un drum lung și ostenicios pe o vreme călduroasă. PAMFILE, S. V. 141.

— Pl.: ostenicioși, -oase. — Și: ostănicioș, -oășă (GHETIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W.), ostinicioș, -oășă (com. MARIAN) adj.

— Osteni + suf. -(i)cios.

OSTENINȚĂ s. f. (Învechit) 1. Constrîngere, oprimare, silnicie. Suptu limba lui munci (usteneală c², ostenință d, ostenit h) și dureare. PSALT. 14. Și dzioa și nupte o cungiură pri însă și dupu zidurele ei și păreții ei, fără de leage-i, și ustenința pre mijlocul ei și nedereptate (a. 1710). GCR I, 366/20.

2. Osteneală (2). Ceta ce veni în al unsprezecele ceas tu-l priimiși și într-un chipul făcuși celuia ce purtă ostenința zilei (ante 1633). GCR I, 80/24. Iară deaca treace luciul mării aceștia, atunci să izbăvește de toată ustenința și de toată frica. VARLAAM, C. 158. Cătr-acea și-altă ustenință s-au adaos acelor bărbați (a. 1643). BV I, 140. Vor șadea la masa care-ș-a gătit cu ostenința lor. NEAGOE, ÎNV. 309/5. Făcutu-s-au aceste timple . . . cu ostenința și cu

toată cheltuiala părintelui chir Paisie (a. 1701). IORGA, ap. TDRG. După cîtăva pierdere de vreamă și de ostenință, pînă mai pre urmă, am dat peste un hronic bulgăresc. CANTEMIR, HR. 139, cf. DDRF, PASCU, S. 44. ◇ Ex pr. A lua ostenința = a-și lua osteneala, v. osteneală (2). Acmu de iznoavă ostenință luînd, din limba lătinească iarăși pre cea a noastră românească le prefacem. CANTEMIR, HR. 180. ◆ Chin, suferință; tortură. Toate cîte sînt în ceastă lume nemică altă nu iaste fără numai trudă și scîrbă și ustenință și lacrimi. VARLAAM, C. 107. Cu ostenințe pustnicești sufletul tău ți-ai intrarmat. MINEIUL (1776), 81^v/4.

3. Osteneală (3). Eu v-am tremis pre voi să secerati . . . și voi în ustenința lor ați intrat. VARLAAM, C. 115. Semințele voastre în zadar le veți semina și ostenințele voastre le vor mînca vrășmașii voștri (a.?). MAG. IST. IV, 236.

— Pl.: ostenințe. — Și: ustenință s. f.

— Osteni + suf. -ință.

OSTENIRE s. f. (Învechit) Faptul de a (s e) osteni.

1. Constrîngere, oprimare, silnicie. Cf. ostenință (1). Dzi și noapte încungiură pre suptu păreții lui, fără-leage și ustenit (ustenire h, usteneală c², trudă d, munci c) pre mijloc de elu. PSALT. 105.

2. Oboseală, istovire. Cf. osteneală (1). Cf. LB, POLIZU, PONTBRIANT, D., LM, DDRF, DHLR I, 268, 273.

— Pl.: (rar) osteniri. — Și: ostănire (BARCIANU, ALEXI, W.), ustenire s. f.

— V. osteni.

OSTENIT¹, -Ă adj. 1. (Învechit și popular) Obosit, trudit, istovit. Adă lăutoriul și lă ospele acestoia picioarele, că iaste ustenitu (sec. XVI). CUV. D. BĂTR. II, 191/7, cf. LEX. MARS. 222. Trudit și ostenit de drum . . . au șezut lîngă harbușărie să să odihnească. MAIOR, ap. GCR II, 200/28. Iar el ostănit căutasă, în pripă, Să odihnească a umbră răcuroasă. BUDAI-DELEANU, T. 184, cf. LB. Astăzi nu sîntem atita de osteniți ca ieri. DRĂGHICI, R. 83/21, cf. POLIZU, BARONZI, L. 115. Aoleo! nu mai pot, Ostenit sînt de tot. ALECSANDRI, T. I, 425. Calul meu este ostenit. BOLINTINEANU, O. 429. Osteniți oameni cu coasa-n spinare Vin de la cîmp. EMINESCU, O. I, 231. Mă privi . . . cu aerul unui om ostenit, care ar avea în urma lui o viață întreagă de sacrificii. VLAHUȚĂ, O. A. 435, cf. ȘĂINEANU. Ostenit De tron, în sfîntul codru ca preot a murit? COȘBUC, S. 12. Se simțea ostenit, fără nici un dor de muncă. AGÎRBICEANU, L. T. 352. Se dusesse tîrziu acasă și atît de ostenit, cum nu s-a mai simțit niciodată. REBREANU, R. II, 211. Suim încet, osteniți. SADOVEANU, O. IV, 166. Se sprijinise în bastonul de abanos . . . nu fiindcă era cumva ostenit. C. PETRESCU, A. R. 24. Se uitau . . .

la caii osteniți cu boturile în pământ. CAMILAR, N. I, 8. *A tăcut un moment, parcă ostenit de atîta povestire.* GALAN, z. R. 83. *Ostenit mereu de ducă, Noaptea-n codri mă apucă.* ALECSANDRI, P. P. 277. *Doba-mi bate de pornit, Nu cată că-s ostenit!* JARNÍK-BİRSEANU, D. 302. *Și cum a mers ostenit, Cu un voinic s-a-nîlnit.* BUD, P. P. 4. ◇ Fig. *Ostenită de atîtea rele . . . , împărăția romană trebui să cază.* BĂLCESCU, M. V. 6. *Soarele, copil de aur al albastrei sfintei mări, Vine ostenit de drumuri și la masă se așează.* EMINESCU, O. IV, 130. *Plîngeau așa de dulce viorile-ostenite.* PETICĂ, O. 59. *Scîrție toamna din crengi ostenite Pe garduri bătrîne, pe streșini de lemn.* BACOVIA, O. 18. ◆ Care denotă oboseală. *Cînd cu gene ostenite sara suflu-n luminare, Doar ceasornicul urmează lung-a timpului cărare.* EMINESCU, O. I, 130. „Domnul“ se uită la mine cu niște ochi osteniți. DELAVRANCEA, H. T. 94. *Perdelele-nvechite Atîrnă într-o parte Ca aripi ostenite.* IOSIF, PATR. 74. *Mi-a răspuns cu glas ostenit.* IBRĂILEANU, A. 54. *Într-o noapte de primăvară s-a auzit în înălțimile albastre tînguirea ostenită a cocorilor.* C. PETRESCU, A. 139.

2. (Învechit) Care s-a înfăptuit cu multă muncă, cu trudă. *Aceasta să veade din ostenitele lui scripturi și canone.* DOSOFTEI, V. S. ianuarie 15^r/36. ◆ Plin de suferință, chinuit; torturat. *Așteptînd a sa iubită Cu inima ostenită.* BĂRAC, ap. GCR II, 176/34. ◇ (Substantivat) *Veniți cătră mine toți usteniți.* CORESI, EV. 5.

— Pl.: osteniți, -te. — Și: (învechit și regional) ostănit, -ă, ustenit, -ă adj.

— V. osteni.

OSTENIT², -Ă s. n., s. f. (Învechit) 1. S. f. Oboseală, istovire. Cf. osteneală (1). *Measeru-s eu și muncit (în munci c, în usteneale c², în osteniale d, în ustena h) de tirerațele meale.* PSALT. 181.

2. S. n. Chin, suferință, durere. Cf. osteneală (2). *Vedzi-plecarea mea și truda mea (ustenitul meu h) și lasă toate păcatele meale.* PSALT. 43. *Și-i scoase den raiu, de-i pedepsi cu ostenit și cu ghimpi ce împung.* MOXA, 347/17.

— Și: ustenit s. n.; ustenită s. f.

— V. osteni.

OSTENTÓR, -OÁRE adj., s. m. I. Adj. (Învechit și popular) 1. Obositor, istovitor; p. e x t. greu, anevoios. *Numeroase colonii de pascari . . . duceau o viață ostenitoare.* ASACHI, S. L. II, 113. *Iat-o . . . așteptînd sfîrșitul, ca un somn după o ostenitoare călătorie.* NEGRUZZI, S. I, 289, cf. PONTBRIANT, D. *Călătoria fu lungă și ostenitoare.* ODOBESCU, S. I, 146, cf. MACEDONSKI, O. IV, 46. *Picotînd mereu în aceeași pustietate și monotonie ostenitoare a vieții de mănăstire.* VLAHUȚĂ, ap. CADE, cf. DDRF, ȘĂINEANU. *Am ajuns la Paris, după o călătorie*

destul de ostenitoare. D. ZAMFIRESCU, V. T. 156. *Amesteca această observație într-o prelungă și ostenitoare negură care-i pătrundea în suflet.* SADOVEANU, O. IX, 161.

2. (Adesea substantivat) Care muncește din greu, care se străduiește; muncitor, trudit. *Și pe noi toți ostenitorii aceștia să binecuvîntați, iar nu să blestemați (a. 1640).* BV I, 112. *Învrednicindu-te a te face văzătoriu și dinpreună ostenitoriu cu sfinții apostoli te-ai făcut părtaș slavei.* MINEIUL (1776), 20^{r2}/25. *Calitatea de „ostenitori la trebuințele tîrgului“ era dată lui Tudurache (a. 1825).* IORGA, C. I. II, 211. *Lîngă biserica aceasta e mormîntul monahului Chiril Carp, unul din ostenitorii și fundatorii ei.* NEGRUZZI, S. I, 215. *Am fost ca un ostenitor mut Care-a grăit și nu și-a dat seama.* ARGHEZI, V. 245, cf. SCRIBAN, D. *După cum ați fost ostenitori și cheltuitori, Poftim fiți buni și primitori.* ȘEZ. I, 38. ◆ Care denotă multă muncă, trudă, oboseală. V. l a b o r i o s. *Aceste ostenitoare falsificări nu se mărginesc numai la obraz.* F (1872), 123.

II. S. m. (Regional, de obicei la pl.) Persoană care dă ajutor la nunți sau la înmormîntări. *Noi cîțiva ostenitori, De asemenea călători, Pe acolo ne-am aflat.* SEVASTOS, N. 137, cf. COMAN, GL. *Acuma pune să mănînce și ostenitorii.* CV 1951, nr. 9—10, 46.

— Pl.: ostenitori, -oare. — Și: (învechit și regional) ostănitór, -oáre (BARCIANU, ALEXI, W.), (învechit) ostenitóriu, -oáre, ostănitóriu, -oáre (IORGA, S. D. XIII, 42) adj.

— Osteni + suf. -tor.

OSTENITÓRIU, -OÁRE adj. v. ostenitor.

OSTENITÚRĂ s. f. (Învechit, rar) Osteneală (2). *După suduroasele ostenituri . . . , slujba carea asupra-mi am luat, spre cel de obște folos, în ceastă seară a se isprăvi nedejduiesc.* CANTEMIR, IST, 295, cf. TDRG, SCRIBAN, D.

— Pl.: ostenituri.

— Osteni + suf. -tură.

OSTENSÍBIL, -Ă adj. (Rare) Care poate fi arătat; care se poate vedea (bine, lămurit), vizibil; p. e x t. evident. Cf. ȘĂINEANU, ALEXI, W., SCRIBAN, D. *În timp ce contractul de mandat este un contract ostensibil . . . , contractul de interpunere este un contract occult.* PR. DREPT, 389. ◇ (Adverbial) *Prezidentul Camerei . . . pune ostensibil în urnă o bilă neagră în contra raportului.* MAIORESCU, D. II, 122.

— Pl.: ostensibili, -e.

— Din fr. ostensible.

OSTENTÁRE s. f. (Rare) Ostentație. *Se abîneau cu ostentare.* SBIERA, F. S. 400.

— De la ostentație, cu schimbare de sufix.

OSTENTATIV, -Ă adj. Făcut cu intenția de a pune ceva în evidență, de a impresiona, de a provoca; demonstrativ, provocator. *Recunoștea în mod ostentativ emanciparea economică a României.* MAIORESCU, D. II, 4, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W., SCRIBAN, D. *Încăperea... este un hol-birou aranjat cu îngrijire, fără luxul ostentativ al interioarelor burgheze.* BARANGA, I. 151. *Se caracterizează printr-o... spiritualizare ostentativă în majoritatea atitudinilor.* RALEA, S. T. II, 222. ◇ (Adverbial) *Bătrâni domni de la facultatea juridică nu se poartă ostentativ.* F (1872), 155. *Membrii coaliției... părăsiseră ostentativ parlamentul.* MAIORESCU, D. I, 581. *Este emoționat, tușește și luptă ostentativ cu emoția care pare a-l birui.* CARAGIALE, O. VI, 141. *El însuși ar fi cerut în jurul sicriului său zgomotul, pe care atât l-a iubit în viață, l-a provocat ostentativ și l-a bravat.* LOVINESCU, C. V, 162. *Iși sacrificase chica pletoasă care îl singulariza ostentativ printre ceilalți muritori.* C. PETRESCU, C. V. 46. *Se așezau ostentativ în banca întâi, în ochii profesorilor.* BRĂESCU, A. 247, cf. 236. *Slujitorii erau înarmați pînă în dinți și arătau ostentativ străinului obrazuri încruntate.* SADOVEANU, O. X, 295. *Are nevoie de un pretext, pe care îl provoacă ostentativ.* ARGHEZI, C. J. 148. *Începu să ocolească pe Aglae, venind ostentativ numai la moș Costache.* CĂLINESCU, E. O. II, 153, cf. 32. *Ostentativ, cu aer jignit... părăsi incinta.* PAS, Z. IV, 184.

— Pl.: ostentativi, -e.

— Din germ. ostentativ, it. ostentativo.

OSTENTATÓRIU, -IE adj. (Rar) Care denotă ostentație; ostentativ. *Un lux de o calitate insolentă și ostentatorie.* RALEA, S. T. II, 222.

— Pronunțat: (f.) -ri-e. — Pl.: ostentatorii.

— După fr. ostentatoire.

OSTENTĂȚIE s. f. Atitudine de paradă, de prezentare demonstrativă, de etalare pretențioasă a ceva. *În mod pretențios, cu singulară ostentație, îmi ridicasem calitățile în gradul superlativ.* CODRU-DRĂGUȘANU, C. 197. *Am socotit că este drept să alătur, ... fără de nici un spirit de ostentațiune, simpla indicare a studiilor mai generale... cu care am înzestrat acum opera mea.* ODOBESCU, S. III, 633, cf. ȘĂINEANU, ALEXI, W. *Și aici erau la mijloc ostentație, pedantism, reminiscențe de școală.* IORGA, L. I, 357. *Voim numai să-l așezăm în umanitatea din care voiește să se smulgă cu ostentație.* LOVINESCU, C. V, 12, cf. 114, SCRIBAN, D. *Istoria luxului coincide cu voința de ostentație, cu o hotărîre de izolare.* RALEA, S. T. II, 222. *Fostul aghiotant domnesc... știe desigur regulile protocolului, dar pune în gest ostentație revoluționară.* CAMIL PETRESCU, O. II, 260, cf. id. U. N. 23. *Un cîntec mobilizator trebuie... să insuflă avîntul fără efortare, fără emfază, fără ostentație obositoare.* CONTEMP.

1954, nr. 380, 2/2. *Rămase pe drumuri împreună cu mamă-sa, la care ținea sincer, cu o ostentație pîrînd afectare.* CĂLINESCU, S. 19.

— Pronunțat: -ți-e. — Pl.: ostentații. — Și: (învechit) ostentațiune s. f.

— Din fr. ostentation, lat. ostentatio, -onis.

OSTENTAȚIUNE s. f. v. ostentație.

OSTEOARTRITĂ s. f. (Med.) Inflamație care cuprinde articulația și partea adiacentă a osului. *De la os inflamația trece la suprafețele articulare, ... producînd astfel ceea ce se cheamă osteoartrită.* ENC. VET. 14, cf. 19, DER.

— Pronunțat: -te-o-. — Pl.: osteoartrite.

— Din fr. ostéo-arthrite.

OSTEOFÍT s. n. Modificare patologică osoasă, întilnită mai frecvent la apofizele transverse ale vertebrelor. Cf. spondiloză. DL, DM.

— Pronunțat: -te-o-. — Pl.: osteofite.

— Din fr. ostéophyte.

OSTEOGÉN, -Ă adj. Care produce un țesut osos. Cf. DL, DM, DN.

— Pronunțat: -te-o-. — Pl.: osteogeni, -e.

— Din fr. ostéogène.

OSTEOLÍT s. m. Os fosil. Cf. NEGULICI, CADE, DL, DM, LTR², DN.

— Pronunțat: -te-o-. — Pl.: osteoliți.

— Din fr. ostéolithe.

OSTEOLÓG s. m. Specialist în osteologie. DL, DM, DN.

— Pronunțat: -te-o-. — Pl.: osteologi.

— Din fr. ostéologue.

OSTEOLOGHÍE s. f. v. osteologie.

OSTEOLÓGIC, -Ă adj. Care aparține osteologiei, privitor la osteologie. Cf. CADE, DM, DN.

— Pronunțat: -te-o-. — Pl.: osteologici, -ce.

— Din fr. ostéologique.

OSTEOLOGÍE s. f. Ramură a anatomiei care se ocupă cu studiul oaselor. *Osteologhia... sau învățătura carea cuvîntă despre oase.* TEODORI, A. 58/2. *Studiul oaselor alcătuiește osteologia.* KRETZULESCU, A. 11/14, cf. CORNEA, E. I, 195/27. *Acest om era... atât de slab, că dacă cineva l-ar fi dezbrăcat de vestiminte, fără îndoială ar fi văzut un schelet tocmai bun pentru studiul osteologiei.* FILIMON, O. II, 12, cf. ȘĂINEANU, ALEXI, W., SCRIBAN, D., DN, DER.

— Pronunțat: -te-o-. — Și: osteologhie s. f.

— Din fr. ostéologie (la scriitorii vechi din ngr. *ὀστεολογία*).

OSTEOMALACÍE s. f. (Med.) Formă de decalcificare osoasă, cu păstrarea scheletului

conjunctiv al osului, ca urmare a unei tulburări profunde a metabolismului fosfocalcic. Cf. BIANU, D. S., ENC. VET. 497, DN, DER.

— Pronunțat: *-te-o-*.

— Din fr. *ostéomalacie*.

OSTEOMIELITĂ s. f. (Med.) Formă de osteită de natură infecțioasă, care se localizează mai ales la măduva oaselor. Cf. PAT. CHIR. 132^r, BIANU, D. S., YGREC, M. N., DN, DER.

— Pronunțat: *-te-o-mi-e-*.

— Din fr. *ostéomyélite*.

OSTEOPATIE s. f. (Med.) Boală a unui os; boală a sistemului osos. DN.²

— Pronunțat: *-te-o-*.

— Din fr. *ostéopathie*.

OSTEOPLASTIE s. f. (Med.) Operație de înlocuire a unui fragment de os sau a unui os întreg cu bucăți corespunzătoare de os, de metal sau de material plastic. Cf. DL, DM, DN.

— Pronunțat: *-te-o-*. — Pl.: *osteoplastii*.

— Din fr. *ostéoplastie*.

OSTEOPORÓZĂ s. f. (Med.) Stare patologică, caracterizată prin rarefierea oaselor. Cf. DER.

— Din fr. *ostéoporse*.

OSTEOTOMIE s. f. Rezecție (parțială) a unui os, făcută cu scopul de a remedia o deformare a acestuia sau în scop terapeutic. Cf. DL, DM, DN.

— Pronunțat: *-te-o-*. — Pl.: *osteotomii*.

— Din fr. *ostéotomie*.

OSTERIE s. f. (Rar) Ospătărie. Cf. ALEXI, W. *A intrat la o osterie în marginea țirgului, la malul mării, și a poftit vin dulce negru*. SADOVEANU, O. XIII, 691, cf. TRIBUNA, noiembrie 1963, nr. 48, 12/5.

— Pl.: *osterii*.

— Din it. *osteria*, germ. *Österia*.

OSTEȘESC, -EĂSCĂ adj. v. *ostășesc*.

OSTÉZĂ s. f. v. *oștează*.

OSTEZEÁN, -Ă s. m. și f. v. *oștezean*.

OSTFĂCĂ s. f. v. *ostafcă*.

OSTIĂ vb. I v. *ostoi*².

OSTIÁT, -Ă adj. v. *ostoit*.

ÓSTIC, -Ă adj. (Rar) De răsărit, estic. *Poposește seară la satul Selanovița, situat cam la aceeași distanță, în partea sud-ostică a forturilor turcești*. ODOBESCU, S. III, 580.

— Pl.: *ostici, -ce*

— Ost + suf. *-ic*.

ÓSTIE¹ s. f. 1. (Învechit) Furcă (cu trei dinți). *Dracii vor apuca prea ceia oameni și-i vor . . . prinde cu undițe de nari și-i vor înpunge cu ostii cu trii colți*. COD. TOD. 227. *Îi spintecară pîntecele cu ostie și cu aceasta-l premeniră din viață*. DOSOFTEI, V. S. septembrie 2^v/22, cf. decembrie 220^r/3, ANON. CAR. *Un ostaș deasupra-i, avînd o ostie cu trei măseale, înfiptă fiind în pîntecele lui* (a. 1805). GRECU, P. 264, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., TDRG, JAHRESBER. XXVI—XXIX, 34. *Uită-te la demonul de la Pocrov, care-i zugrăvit acolo. Drept în așa chip are să-ți împungă pîntecele cu ostia ș-are să-ți rupă cu cleștele*. SADOVEANU, O. IX, 55. ◇ Fig. *Le sînt dinții lănci cu ostii de minie Slobodzîte, și li-i limba spată iute*. DOSOFTEI, PS. 186/14.

2. Unealtă de pescuit de forma unei furci cu mai multe brațe ascuțite, care se infige în corpul peștilor; (regional) furcă, țăpoaie. Cf. LB, I. GOLESCU, C., POLIZU. *La Cerna, păstrăvii se prind cu undița ziua și cu ostia noaptea la opaiș*. I. IONESCU, M. 66, cf. CIHAC, II, 232, DDRF. *Noaptea să aprinde opaișul, ca să se poată vedea peștii pe fundul apei, iar ostia să împlîntă în spatele peștelui*. LIUBA-IANA, M. 130, cf. ȘĂINEANU, DAMÉ, T. 126. *Păstrăvii, trăgînd la lumina fachiei, pescarii îi străpung în spate cu oastea și-i scot apoi afară*. MARIAN, INS. 57, cf. ALEXI, W. *Mihalțul se mai prinde iarna la gheață cu ostia*. ANTIPA, F. I. 87, cf. 40, id. P. 66, 95, JAHRESBER. XXVI—XXIX, 34. *Pircalabul de Iași dăduse poruncă să se caute numaidecît în acea zi, fie cu năvoadele, fie cu ostia, un crap de șase ocă*. SADOVEANU, O. XIII, 509, cf. 141, BĂCESCU, P. 26, H I 18, 49, 309, II 88, 253, 322, IV 10, 155, V 4, VII 483, X 107, 538, XVI 10, XVIII 103, 141. *Cu fachii-n stînga și cu ostia-n dreapta, pescarii potopesc peștele-n timpul nopții, cînd el hodinește pe fundul apei*. SEZ. IV, 117, cf. ib. VIII, 2, RĂDULESCU-CODIN. *Cînd vine peștele la lumină, îl înțapă cu ostia*. VICIU, GL., cf. CHEST. II 360/8, ALR I 1737/518, 595, ib. 1739/790, A V 14, 15, 20, 22, 26, 31, VI 26, MAT. DIALECT. I, 25.

3. (Bis.) Cuțit cu lamă triunghiulară, în formă de lance, cu care se taie și se scoate agnețul din prescură. Cf. SĂGHINESCU, V., ȘĂINEANU, D. U.

— Pl.: *ostii*. — Și: (regional) *óstie* (FRÎNCU-CANDREA, M. 103, H IV 277), *óstrie* (MARIAN, INS. 57, ANTIPA, P. 94, H XVII 232, VÎRCOL, V. 97, ALR II 6250/105), *óstră* (MARIAN, INS. 57, PĂCALĂ, R. 459, ALR II 6250/365), *oáste*, *oíște* (ANTIPA, P. 785, VICIU, GL.), *ósche* (ALR II 6250/2), *hóstie* (CHEST. II 360/8) s. f.

— Din v. sl. *остъ*, cf. bg. *ости*, scr. *osti*, rus. *ость*.

ÓSTIE² s. f. (Bis.) Piine nedospită care servește la cuminecătura în cultul catolic și luteran. DICT.

— Pl.: ostii.

— Din germ. Hostie, lat. hostia.

OSTIE³ s. f. v. osie.

OSTIGĂ s. f. v. obsigă.

OSTIL, -Ă adj. Care manifestă o atitudine potrivnică sau dușmănoasă față de cineva sau de ceva; dușmănos, vrăjmaș. Cf. BARASCH, I. 142. *Guvernul se va modifica și alți oameni, mai puțin ostili naționalităților, vor lua cirna.* GHICA, A. 354, cf. 458. *Să aresteze... pe toți jurnaliștii ostili.* MAIORESCU, D. I, 182. *Au dizolvat Camera..., fiind aceasta ostilă.* LĂCUSTEANU, M. 78, cf. DDRF, ȘĂINEANU. *Văzind acest curent ostil, ... n-aș mai putea primi asupra-mi altă însărcinare decît aceea de colaborator.* SBIERA, F. S. 237, cf. ALEXI, W. *Din nou va contraria spiritul meu democratic și egalitar, ostil oricărui privilegiu de clasă.* C. PETRESCU, I. II, 52, cf. id. C. V. 362. *S-au uitat ostili la buzunarele mele încărcate de flori.* SAHIA, N. 24. *Ajungînd în fața porții, se îndreptă din nou, aruncînd o privire ostilă casei de peste drum.* TEODOREANU, M. II, 167. *Una din cauzele principale pentru care Reforma a eșuat în Franța e că clasele rurale i-au fost în general ostile.* OȚETEA, R. 312. *O rezistență prea accentuată i se păru nepoliticoasă, ostilă fără rost în casa unui om străin.* CĂLINESCU, E. O. I, 117. ◇ Fig. *Casa cu stururile trase era mută, închisă ostilă.* TEODOREANU, M. II, 14, cf. 242. *Zvonul susținut al pădurii de brazi avea în el ceva ascuțit și ostil.* SADOVEANU, O. IX, 104. ◇ (Adverbial) *O va privi ostil și o va lăsa să plece nedumerită.* SADOVEANU, O. XI, 444. *L-a văzut domnul doctor Vasiliad! — observă moale și ostil, Olimpia.* CĂLINESCU, E. O. II, 182.

— Pl.: ostili, -e.

— Din fr. hostile.

OSTILITĂTE s. f. 1. Atitudine dușmănoasă; dușmănie, vrăjmașie. Cf. ARISTIA, PLUT., POLIZU. *Acum pacea părea asigurată mai mult decît oricînd și orice bănuială de ostilitate dispăruse.* GHICA, S. 130. *Biograful contemporan al împăratului... atinge cauzele ostilității între Ungaria și Bizanț.* HASDEU, I. C. I, 14, cf. MAIORESCU, D. II, 61, DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W. *M-am îmbrăcat, tăcînd cu ostilitate.* CAMIL PETRESCU, U. N. 211. *Vin cu gînduri de prietenie și mă lovesc de ostilitate.* C. PETRESCU, R. DR. 89. *Medicul... avusese mult de luptat nu numai cu nepăsarea edililor..., dar și cu ostilitatea confrăților practicieni.* ULIERU, C. 93. *Ostilitatea Aglaiei se îndreptă încet dar sigur și în direcția lui Felix.* CĂLINESCU, E. O. I, 136, cf. II, 64. *La Sonia nu se putuse gîndi niciodată fără s-o despartă de Andrei, cu oarecare ostilitate.* T. POPOVICI, S. 194.

2. (La pl., adesea în legătură cu verbele „a începe“, „a înceta“) Operații militare întreprinse în timp de război. V. luptă, bătălie. *Propunerea de pace care ar ținti la încetarea ostilităților.* ROM. LIT. 12²/27. *Acest document, eliberat... cu două săptămîne mai înainte de începerea primelor ostilități, limpezește următoarele interesante cestiuni.* HASDEU, I. V. 234. *Parlamentul nostru ia act de începerea ostilităților efective din partea Turciei.* MAIORESCU, D. II, 72. *Îndată ce-au început ostilitățile, am intrat la o flotilă de aviație.* SADOVEANU, P. M. 22. ◇ Fig. *O copită, cu măiestrie și la timp îndreptată împotriva încăpățînatului dușman, îl făcu să se rostogolească schiolălăind, și cu aceasta să înceteze și ostilitățile.* HOGAȘ, M. N. 65. *Din amîndouă părțile Se-ncep ostilitățile... [Cocoșii] stau o clipă față-n față, Cu ciocurile la pămînt, Apoi deodată-și iau avînt.* TOPÎRCEANU, M. 43. *Domnilor, ... suspendați, vă rog, ostilitățile verbale.* SADOVEANU, O. XI, 576.

— Pl.: ostilități.

— Din fr. hostilité.

OSTINEĂLĂ s. f. v. osteneală.

OSTINÍ vb. IV v. osteni.

OSTINICIÓS, -OĂSĂ adj. v. ostenicios.

OSTÎMPI vb. IV. Intrans. (Învechit) 1. (De obicei construit cu prep. „de“) A se depărta de..., a se înstrăina de...; a se abate. *Nu ostîmpi de mere.* PSALT. SCH. 63/7, cf. 411/8. *Ocărît-ai toți cei ce ostîmpesc (de lungă-se c, să dau în laturi D, pășitorii H) de dereptățile tale.* PSALT. 261, cf. 327. *Ostîmpim de tine și prea greșim întru toate.* CANTEMIR, ap. TDRG. ◆ Trans. A respinge. *Uneori singur, alteori prin hatmanii săi, năpădirile tătarilor și a ovlahilor ostîmpuia.* CANTEMIR, HR. 406.

2. A oboși, a slăbi. *Lărgit-ai urmele mele suptu mere, și nu ostîmpiră (usteniră cu², slăbiră D, veți putea H) talpele mele.* PSALT. 28, cf. SCRIBAN, D.

— Prez. ind.: ostîmpesc. — Și: otstîmpí (PSALT. 261), ostîmpuí vb. IV.

— Din slavon. отъстѣпнѣти.

OSTÎMPUI vb. IV v. ostîmpi.

OSTÓI subst. sg. (Regional) Potolire, alinare, astîmpăr. *Începu să-și reverse amarul sufletului într-un plîns... făr' de ostoi.* LUNGIANU, ap. CADE, cf. SCRIBAN, D. *Omul ăsta n-are ostoi.* Com. din NĂSĂUD, cf. MAT. DIALECT. I, 83. ◇ Expr. **Un ostoi de ploaie** = ploaie repede și de scurtă durată. *Să mai dea un ostoi de ploaie.* PAȘCA, GL.

— Postverbal al lui ostoi².

OSTOI² vb. IV. 1. *Tranz. și refl. (Învechit și popular; despre senzații, sentimente, stări sufletești etc.) A (se) atenua, a (se) liniști, a (se) domoli, a (se) potoli. Pizma și zavistiia jidovilor să ostoi. VARLAAM, C. 83. Ar fi voit să le arunce cît colo, spre a ostoi . . . usturimea mușcăturii arzătoare a vreunui cărbune. HOGAȘ, M. N. 117. Izbuti să ostoiască mușcătura de foc a ardeului. id. DR. II, 12. Ni s-o ostoit măsaua. GR. S. VI, 242. Iși creă iluzia că suferința i se mai ostioiește. STANCU, R. A. III, 154. Tusă neagră . . . Cu toate junghiurile să te ostioiești. ȘEZ. IV, 29. Șezi la noi dac-ai venit, Că ți-oi da ce-ai mai avut: Ochii și sprincenele, Să-ți ostioaie grijele! PAMFILE, C. T. 132, cf. GRAIUL, I, 292. Unde-nflorie[ște] piperiul și se ostioaie dorul, N-om veni pînă-i ceriul. BIRLEA, C. P. 112, cf. ALRM II/I h 153/836. ◇ Fi g. Arșița miezului înflăcărat al zilelor de iulie . . . Iși ostioa setea sa covârșitoare cu cele de pe urmă picături de viață. HOGAȘ, M. N. 172. ◇ (Despre acțiuni omenеști) Într-o zi cînd se mai ostioase lupta, șezură cîte trei frații împreună cu fetele de împărat. RĂDULESCU-CODIN, L. 83. ◇ (Despre elemente sau fenomene ale naturii) A trimis Noe din corabie pre corbul să vază ostoiu-s-au apa potopului au ba? ANTIM, P. 117. Ploaia începu a se rări și vijelia a-și ostoi furia ei. HOGAȘ, DR. I, 111. S-a ostoit focăria din îndurarea cerului, care a turnat asupra-i o milă de ploaie. LUNGIANU, ap. CADE. Fierberea de viespar ori de furnicar întăritat se mai ostioiește. CIAUȘANU, R. SCUT. 25. Am așteptat ca să se mai ostioiască apele. MOROIANU, S. 59. De trei zile viscolea, iar cînd vremea își ostioa turbarea pentru cîte o clipă, auzeai susurul fulguitului des. s februarie 1960, 22. ◆ (Despre oameni) A (se) liniști, a (se) calma, a (se) astîmpăra, a (se) potoli, a (se) moleomi. Pre cvadi, carii năpădise în Pannonii, încă îi ostioiește prin marele Teodosie, ca prin un povățuitoriu al său. ȘINCAI, HR. I, 57/33, cf. III, 3/31, LB. Noi trîndavi nu sintem și nici cele guri n-avem de ostoit. VLAHUȚĂ, CL. 64. Nu se mai ostioiește, umblă toată ziua. REV. CRIT. III, 163, cf. DDRF, GHETIE, R. M., BARCIANU. Micuțul . . . S-a ostoiat . . . A găsit capătul unui hluj tinăr tăiat de la prășit; îl duce tremurînd la gură și-l sugă zgomotos. SĂM. I, 252, cf. ALEXI, W. Nu te mai ostoi (= liniștești) din plîns. CONV. LIT. XLIV₂ 132. Cine-și sparge pieptul chemîndu-te să te ostioiești din joacă și să te culci? AL LUPULUI, P. G. 35. Cîțiva bărbați și flăcăi se zvîrliră la Vasile, ostoiindu-l. REBREANU, I. 28. Îi venea să sară-n sus, să tăbărască cu pumnii pe ea, s-o zdrobească . . . Dar știa că nici asta nu l-ar ostoi. V. ROM. mai 1958, 38. Să nu să poată odihni, ostovi, Pînă la mine n-o veni. PĂSCULESCU, L. P. 129. Da bine că s-o mai ostoit plodul ista de copchil. ȘEZ. XIX, 12, cf. TOMESCU, GL., CIAUȘANU, V. ◆ *Tranz.* A mîngîia, a alina. Dumnezeu, de va vrea, îmi va da urmaș care-mi*

va ostioa sufletul. SADOVEANU, O. I, 22. Colo sus pe munte, sub cerul neșărmurit, se mai ostioiește sufletul. CONTEMP. 1955, nr. 440, 1/4. Nevasta, . . . ca să-și ostioaie și ea inima, își puse în gînd să facă ce-o zis baba. ȘEZ. XVIII, 103.

2. *In tranz.* (Învechit și popular) A înceta, a se opri; a se termina. Cf. ANON. CAR. După ce se ostioise boala ciumii (a. 1815). IORGA, ap. TDRG. Ziua-ntreagă nu le stă mîna, gura însă le mai ustioiază. JIPESCU, O. 40. Va ostioa ciuma ce bîntuia biata poporime. ISPIRESCU, U. 54, cf. DDRF. Deodată spătoasa statură a lui Crunciu apăru, ca o sfidare, în fața flăcărilor, cari părăură că au ostiat o clipă. CONV. LIT. XLII₂, 454. Să-mi ostioaie din cîntat, Că-mpăratu-i la vînat. TEODORESCU, P. P. 83. ◇ *Refl.* Să să facă cercetare . . . și cheltuielile cele multe să să ostioiască (a. 1786). IORGA, S. D. XIV, 205. Să să poprească toate tîrgurile i bilciurile din toată țara pînă cînd să va ostioa boala (a. 1829). DOC. EC. 434. Să se urmeze spălarea . . . pînă să va ostioa și să va potoli scurgerea de tot. PISCUPESCU, O. 227/20. Să se îndoiască luarea picăturilor, . . . pînă să va ostioa cursura de tot. id. ib. 288/18. Chirilă Păun pică tocmai cînd Florica aprindea lampa, abia pușin după ce se ostioise discuția. REBREANU, R. I, 280.

3. *Refl.* (Prin Ban. și Olt.; despre materii în stare de fermentație, de coacere) A se opri din fermentat; a se coace. Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. Vinu s-o ostoit. NOVACOVICIU, C. B. II, 5, cf. ALR I 1811/28. ◆ A pierde din apa pe care o conține, a se deshidrata, a se usca. Cf. LB. Un lemn pus la loc uscat și mai ales la fum se ostioiește. REV. CRIT. III, 163. Merele s-au ostoit. Com. din ORAVIȚA.

— *Prez. ind.:* ostioiesc și ostoi. — *Și:* ustoi (LB, CIHAC, II, 232), ostui (T. PAPAHAĞI, M. 117), ostovi, ostăvi (NOVACOVICIU, C. B. II, 5), ostei, ortoi (ȘEZ. VIII, 153, XIII, 112) vb. IV; ostoiá, osteiá, ostiá, ustoiá, ustoiá (TDRG) vb. I. — *Din v. sl. остоюти* „a sta”. — Pentru formele ostăvi, ostovi cf. scr. ostaviti.

OSTOIÁ vb. I v. ostoi².

OSTOIÉT, -Ă adj. v. ostoit.

OSTOÍRE s. f. (Învechit și popular) Faptul de a (se) ostoi² (exp.) (1); alinare, domolire, potolire. Cf. LM. Bătălia a început fără milă și fără ostoire. POPA, V. 345.

— *Și:* (învechit) ustoire s. f. LM.

— *V. ostoi².*

OSTOÍT, -Ă adj. I. (Învechit și popular) Potolit, domolit, liniștit, alinat, calmat. Cf. KLEIN, D. 61, PAMFILE, J. III, 92.

2. (Învechit și popular; despre materii în stare de fermentație, de coacere) Fermentat, copt, dospit. Cf. ANON. CAR., com. din LIPOVA.

Caș ostoit. A III 17. ♦ (Despre lichide) Vechi, stătuț. *Dar bei vin ori bei rachie, Că-i rachie de cea prefriptă De noaună ani ostoită.* REV. CRIT. II, 335. ♦ Uscat, tare. Cf. KLEIN, D. 61. *Pine ostoită.* LB, cf. GHEȚIE, R. M., ALEXI, W. *Uneltele economice se fac din lemn ostoit.* REV. CRIT. III, 163, cf. GHEȚIE, R. M., ALEXI, W.

3. (Despre ființe) Slăbit, istovit. Cf. I. CR. II, 110. ♦ Snopit, stlicit (în bătaie). *Îngreunat de sătul și ostoit în bătaie, îl apucă o toropeală de somn adinc și-adormi buștean.* PLOȘOR, C. 47.

— Pl.: *ostoiți, -te.* — Și: *ustoit, -ă* (KLEIN, D. 61), *ostoiôt, -ă* (I. CR. II, 110), *ostiât, -ă* (PAMFILE, J. III, 92), *ostăvît, -ă* (id. CR. 77) adj.

— V. *ostoi*².

OSTOITÓR, -OÁRE adj. (Regional) Care ostioiește (1); potolitor, liniștitor. *Ia taci, omule, că-i rece! răsunară câteva glasuri ostoi-toare.* REBREANU, I. 320. ◇ (Adverbial) *Murmură foarte gros, ... aproape la fiecare pas, ostoit.* id. NUV. 287.

— Pl.: *ostoitóri, -oare.*

— *Ostoi*² + suf. *-tor.*

OSTOITŪRĂ s. f. (Învechit) Ostoire. LM.

— Și: *ustoitŭră* s. f. LM.

— *Ostoi*² + suf. *-tură.*

OSTOLÓȘ s. m. v. astăluș.

OSTOVÍ vb. IV v. *ostoi*².

OSTRÁC s. n. (Învechit, rar) 1. Cochilie, găoace; sfărâmatură, ciob etc.; p. e x t. grămadă de scoici, de cioburi etc. *Pre ostrac, gol, îl întinsără și-l bătură deasupra cu toiage.* DOSOFTEI, V. s. septembrie 4^v/8, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., TDRG, SCRIBAN, D.

2. Scoică, stridie. *Nici pește, nici ostraca nu se putea mânca.* VĂCĂRESCUL, IST. 275. ♦ Pastă făinoasă industrială, în formă de scoică. V. melcișori. *Vrând... a lucra și a face fidea i macaroane... i ostrachia și criptotica, au adus argaliile cele trebuincioase* (a. 1816). FURNICĂ, I. C. 288.

3. Scoică sau ciob de lut pe care fiecare cetățean din vechea Atenă scria numele celui socotit periculos, ca să fie îndepărtat temporar din Atica. V. o s t r a c i s m. *Iar pe cel bun... îl mină în urgie Prin o mișea lăpădată ostracă.* BUDAI-DELEANU, T. 342.

— Pl.: *ostrace.* — Și: *ostrácă, ostráchie* s. f.

— Din ngr. *ὄστρακον, ὄστράκιον.*

OSTRÁCĂ s. f. v. ostrac.

OSTRACÉE s. f. pl. Subordin de moluște lamelibranhiate, avînd ca tip stridia. Cf. DL, DM.

— Din fr. *ostracées.*

OSTRĂCHIE s. f. v. ostrac.

OSTRACÍSM s. n. 1. Instanță extraordinară în cadrul căreia cetățenii vechii Atene votau exilarea temporară a persoanelor considerate primejdioase pentru libertatea și securitatea publică. *Ostrațismul asupra lui Aristides.* MOLNAR, I. XXIII/8, cf. STAMAȚI, D., ARISTIA, PLUT., ȘĂINEANU, ALEXI, W., DER.

2. Persecuție, ostracizare (1). *Dacă sînt proprietari mai mari decît dv., poate să fie o nefericire și un ostracism pentru dinșii că au această poziție?* MAIORESCU, D. II, 145. ◇ Fig. *Îmi place însă a crede că nu va fi expus la ostracism.* ALECSANDRI, S. 46, cf. ȘĂINEANU. *Ostracismul acesta nu trebuia pus, cugeta el, decît pe seama faptului că n-avea „carieră“.* M. I. CARAGIALE, C. 98. *Scriitorii clasici ruși eliberează definitiv pe omul din popor de... ostracism.* SADOVEANU, E. 193.

— Scris și: *ostracizm.* SCRIBAN, D. — Și: (învechit) *ostrățism* s. n.

— Din fr. *ostracisme.* — *Ostrațism* < germ. *Ostrazismus.*

OSTRACÍTĂ s. f. Stridie fosilă. Cf. ALEXI, W., SCRIBAN, D., DL, DM.

— Pl.: *ostracite.*

— Din fr. *ostracite.*

OSTRACIZĂ vb. I. Tranz. A înlătura (pe cineva) din viața publică, dintr-un colectiv; a proscie; p. e x t. a persecuta. *A fost de fapt ostracizat de contemporani și pus sistematic în umbră.* SADOVEANU, E. 53. ◇ Fig. *Vechii editori... ostracizau versurile, ostracizau nuvela, care timp de două decenii și ceva aproape n-a mai fost cultivată de scriitori.* CONTEMP. 1948, nr. 104, 13/5.

— Prez. ind.: *ostracizez.*

— Din fr. *ostraciser.*

OSTRACIZĂRE s. f. 1. Acțiunea de a ostraciza și rezultatul ei; îndepărtare a cuiva din viața publică; prosciere; exilare; p. e x t. persecuție, ostracism (2). Cf. DL, DM.

2. Fig. Blamare, reprobare. *Cartea unde se afla închisă sentința de ostracizare a impostorului.* C. PETRESCU, O. P. II, 215.

— V. *ostraciza.*

OSTRACÓDE s. f. pl. Ordin de crustacee inferioare, de talie mică, avînd corpul nesegmentat, adăpostit într-o cochilie bivalvă. Cf. SIMIONESCU, F. R. 424, DER.

— Din fr. *ostracodes.*

OSTRACODÉRM s. m. (La pl.) Subclasă de vertebrate fosile cu corpul plat sau în formă de fus, acoperit în partea anterioară de plăci, iar în cea posterioară de solzi, cu gura, lipsită

de maxilarul inferior, adaptată pentru supt; trăiau în mărele paleozoice; (la sg.) animal care face parte din această subclasă. Cf. D.R. *Primele urme de vertebrate au fost găsite în straturile silurianului, sub formă de ostracodermi.* B. DARW. 45, cf. DER.

— Pl.: *ostracodermi*.

— Din gr. *ὄστρακον* „cochilie“ + *δέρμα* „piele“.

OSTRAȚISM s. n. v. ostracism.

ÓSTRĂ s. f. v. ostie¹.

OSTREICULTÓR s. m. (Rar) Persoană care se ocupă cu ostreicultura. Cf. CADE.

— Pronunțat: *-tre-i-*. — Pl.: *ostreicultori*. —

Și: *ostricultór* s. m. CADE.

— Din fr. *ostréiculteur*.

OSTREICULTŪRĂ s. f. Ramură a zootehniei care se ocupă cu creșterea stridiilor. *Ostreicultura... a produs în Franța rezultate atât de eclatante, pe cât și piscicultura în Norvegia.* I. IONESCU, M. 93, cf. CADE, SCRIBAN, D.

— Pronunțat: *-tre-i-*. — Și: (rar) *ostricultură* s. f. CADE.

— Din fr. *ostréiculture*.

OSTREȚ s. n. (Mai ales la pl.) 1. Fiecare dintre parii sau dintre șipicile din care se fac garduri sau diferite îngrădituri, leaț, ștachetă, ulucă, zăbrea; p. ext. îngrăditură de pari, de șipci, de zăbrele etc., gard, grilaj, balustradă, pălimar, parmaclic. *Am venit de la Tîrgu-Frumos ca să așad ostrețele aiste la balcon.* ALECSANDRI, T. 553. *Singur numai cavalerul suspinînd privea balconul, Ce-ncărcat era de frunze, de îi spînzur prin ostrețe.* EMINESCU, O. 1, 152. *Grădina era deasă; ... ostrețele cari o despărțeau de bătătură erau rupte.* DELAVRANCEA, T. 46. *Răzoare de flori pe lîngă ostrețe, glastre de flori în cerdacuri și pe la ferestre, orașul tot e împodobit cu flori.* VLAHUȚĂ, R. P. 122. *Se propusese a se încunjura o grădinuță din oraș cu ostrețe de fier, în locul unui zaplas de lemn.* I. NEGRUZZI, S. 1, 122, cf. DDRF, ALEXI, W. *O ogrăgioară mai mică, împrejurul căsuței, era despărțită de rest cu un gard de ostrețe.* DUNĂREANU, CH. 198. *Flori mîndre și bogate rideau printre ostrețe.* ANGHEL, PR. 138. *Un gard cu ostrețe în fața strungii, la stîină, pe unde trec oile la muls.* PAMFILE, I. C. 29. *Era... o casă cu două rînduri, încunjurată cu un cerdac și grile sau ostrețe.* N. A. BOGDAN, C. M. 152. *Nu mai era băieșagul care-și vîra în fiecare zi nasul umilit printre ostrețe.* CAZIMIR, GR. 6. *Iată-mă în fața porții fără ostrețe, bătută de vînt, innegrită de ploii.* BRĂESCU, A. 13. *A sălbat-o ușurel peste ostrețele zăplazului.* POPA, V. 301. *Cu privirile-i negre scoitora ograda plină de acareturi, încunjurată de gard de ostrețe.* SADOVEANU, O. VII, 322.

Dezbîrnase la o cușcă două ostrețe; prindea găinile una câte una. GALAN, B. I, 18, cf. ȘEZ. II, 43, v, 115, COMAN, GL., ALRM II/I h 361/414.

◇ Fig. *Din nou străbate iarna, întocmai ca-n trecut... Ostrețe pînă-n ceruri, miresme pipărate.* ARGHEZI, VERS. 85. ◆ (Regional) Lemn, stîlp de lemn, întrebuințat la construirea pereților casei. *O casă de ostrețe.* CHIRIȚESCU, GR. 191, cf. CHEST. II 78/74, 77, 91.

2. Împletitură, leasă, gard de nuiele sau de trestie, așezat în apă de-a curmezișul unui rîu sau al unei bălți, spre a opri trecerea peștilor și a ușura prinderea lor; îngrăditură de nuiele fixată în apă pentru închiderea și păstrarea peștilor vii, *juvelnic*, *coteț*, *horet*, (regional) *zăton*; (regional) *mandră*. Cf. BARONZI, L. 94. *Ne vom plimba pe la ostrețe și, pe urmă, pe cărarea nufurilor.* GANE, N. 11, 185. *Peștele se prinde cu undița, cu cotețe de stuf, ostrețe, plase, ave.* ap. HEM 2154, cf. DDRF, GHETIE, R. M., DAMÉ, T. 124, BĂRCIANU, ALEXI, W. *Ostrețele sînt făcute din nuiele de salcie.* ANTIPA, P. 176, cf. 387. *Printr-o rețea, ostrețe sau gard de trestie, împletit cu papură și înfipt în nomol, se închide balta în lat de la o margine la alta.* ATILA, P. 130, cf. SCRIBAN, D., H IV 155, XIV 445, TEODORESCU, P. P. 305, com. din TURNU MĂGURELE.

3. (Regional) Ccoteț. Cf. ȘĂINEANU, DAMÉ, T. 135, CADE, SCRIBAN, D.

— Pl.: *ostrețe* și (rar) *ostrețuri* (H IV 155).

— Din bg. *острѣц* „tăiș“.

OSTRÉV s. n. v. ostrov.

OSTRÍ vb. IV. Intranz. (Regional; despre vreme) A se înăspri. Cf. FRÎNCU-CANDREA, M. 103. *Ostrețe a ger.* id. ib.

— Prez. ind. pers. 3: *ostrește*.

— Din scr. *ostriti* „a ascuți“, cf. ucr. *гострити*.

OSTRICĂ s. f. (Învechit, rar) Scoică. *Ostrica, grecește ostron, este un feliu de ghioc.* AMFILOHIE, G. 48/4.

— Accentul necunoscut. — Pl.: ?

— Din it. *ostrica*.

OSTRICULTÓR s. m. v. ostreicultor.

OSTRICULTŪRĂ s. f. v. ostreicultură.

ÓSTRIE s. f. v. ostie¹.

OSTRIGĂR s. m. (Ornit.) Scoicar (*Haematopus ostralegus*). Cf. BĂCESCU, PĂS. 119.

— Pl.: *ostrigari*.

— Cf. scr. *ostriga* „scoică“.

OSTROBĂȚ s. n. (Prin Ban.) Cotigă (la plug). Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. 151.

— Accentul necunoscut. — Pl.: *ostrobețe*.

— Etimologia necunoscută.

OSTROGÓT, -Ă s. m. și f., adj. 1. S. m. și f. Persoană care făcea parte din triburile germanice medievale ale goților de est; (la m. pl.) populație formată din aceste persoane. Cf. BARCIANU. *Regina ostrogoților*. COȘBUC, P. I, 119. *Popoarele germane și mai ales gepizii și ostrogoții . . . ridicară steagul răscoalei*. XENOPOI, I. R. II, 24, cf. 25.

2. Adj. Care aparține ostrogoților, privitor la ostrogoți; ostrogotic. *E regina ostrogotă! Dar în turn aici e roabă*. COȘBUC, P. I, 120.

— Pl.: *ostrogoți, -te*.

— Din fr. **Ostrogot**, lat. **Ostrogothus**.

OSTROGÓTIC, -Ă adj. Care aparține ostrogoților, privitor la ostrogoți; ostrogot (2). *Parcă negrele blăsteme și le-amestecau haotic Mii de glasuri, țara toată, tot poporul ostrogotic*. COȘBUC, P. I, 121.

— Pl.: *ostrogotici, -ce*.

— Din fr. **ostrogothique**.

OSTRÓH s. n. v. ostrov.

OSTROMPÉL s. n. v. ostropel.

OSTROP s. n. v. ostrov.

OSTROPĂȚ s. n. v. ostropeț.

OSTROPÉL s. n. Fel de mâncare preparată din carne de miel, de pasăre sau de vinat, cu sos, de obicei făcut din oțet, făină și usturoi; p. r e s t r. sosul acestei mâncări. *Ostropielul de grăunțe de ghenuperi, care să mănîncă cu găinuși de pădure, cu sturzi, mierle și alte păsăruici* (a. 1749). GCR II, 44/29, cf. DDRF. *Fripi sau ostropiel, La boieri vestiți Frumos sînt gătiți*. POP., ap. TDRG, cf. H II 119, IV 159, VII 477, IX 43, ALR II 4117/769.

— Pl.: *ostropeluri*. — Și: (regional) **ostrompél** s. n. ALR II/886.

— Etimologia necunoscută.

OSTROPÉȚ s. n. (Regional) Ostropel. *Ce vin! Ce ostropăț de iepure . . . !* NEGRUZZI, S. III, 198, cf. I, 207. *Costachi bucătarul . . . nimerea foarte bine sarmalele, ihnelele, ostropățurile*. GHICA, ap. CADE. *Avusesem poftă să mănînc un ostropeț de iepure*. ALECSANDRI, T. 40. *În masă se dă întii borș de pasere . . . , apoi ostropățuri, pe urmă răcitururi*. MARIAN, NU. 657, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., BUL. FIL. V, 40, H II 320. ◇ E x p r. (Prin Mold.) **A umbla cu ostropețul** = a umbla din casă în casă, invitînd la ospățul de a doua zi după cununie. *În unele părți ale Moldovei se zice că umblă cu ostropețul, și așa merg din casă-n casă cîntînd, chiuînd și poftînd oamenii pe seară la oncrop*. SEVASTOS, N. 316.

— Pl.: *ostropețuri*. — Și: **ostropăț** s. n. (pl. și, rar, *ostropețe* SCRIBAN, D.).

— Etimologia necunoscută.

OSTROPIÓR s. n. (Regional) Ostropel (Grindeni—Craiova). H V 274.

— Pl.: ?

— De la **ostropel**.

OSTRÓV s. n. 1. (Învechit și popular) Insulă (în mare). *După trei lunri întrămu întru corabie și iernămu întru ostrovul alexăndrescu*. COD. VOR. 98/14, cf. 88/6. *Trecură ostrovul pînă la Pafa*. CORESI, L. 58/4. *După ce supusă pre greci de la Asiea supt bir, atunce socoti să facă vasă pre marea, să margă și la ostrove*. HERODOT (1645), 12. *Au fost de nașterea sa din ostrovul Samos*. URECHE, L. 161. *Dachiia, unde sîntem noi acum, și alte țări și ostroave și pre ochian . . . , la toate aceastea ieșia pașii de la Rîm*. M. COSTIN, O. 253. *Vădzum mai nainte un ostrov, ce-l chema Aradon*. DOSOFTEI, V. S. noiembrie 152f/10. *Au găsit într-un ostrov mulțime de tătari bejenii*. NECULCE, L. 347. *Despre Evropa să număra și ostroavele carile sînt în marea Mesoghia*. CANTEMIR, HR. 90, cf. ANON. CAR. *La leatul 1522 . . . luă ostrovul Rodos de la cavalerii de Malte*. VĂCĂRESCUL, IST. 261. *Ostrovul este un pămînt încungiurat de apă*. AMFILOHIE, G. 3/6. *Încungiurase ostroavele Creta sau Candia și Rodul cu corăbiile*. ȘINCAI, HR. I, 27/36, cf. CALENDARIU (1814), 90/21, BUDAI-DELEANU, LEX. *Să află trimis ca să umble în toate ostroavile țării grecești*. BELDIMAN, N. P. II, 49/20, cf. LB. *Fi-va lăcuiorul unor ostroave depărtate și unei alte părți a lumii?* MARCOVICI, D. 475/25. *Robinson nu să sătura privind frumseța acestui ostrov*. DRĂGHICI, R. 28/13. *Era din ostrovul Creta, de neam foarte strălucit*. PANN, E. II, 39/11. *Un lăcaș mai de ticnă potrivit pe a lui vrere, . . . pre mări în ostrov mare plin de toată bunătate*. CONACHI, P. 263. *Se lasă încet, încet într-un ostrov mîndru din mijlocul unei mări*. CREANGĂ, P. 213. *Pe-acolo-s numai mări, Și corăbii și ostroave*. COȘBUC, P. II, 169. *În mijlocul oceanului, departe de continente, sta ascuns ostrovul florilor*. BASSARABESCU, V. 163. *Porunci . . . să caute și să tocmească pentru noaptea aceea corăbioara unui căpitan din ostroavele eline*. SADOVEANU, O. X, 337, cf. BART, S. M. 71, CONTEMP. 1961, nr. 785, 1/6, H XIV 348, XVIII 137. *Sub zare De soare, În ostrov de mare, Născut-a, Crescut-a D-un verde d-arvon*. TEODORESCU, P. P. 50. *Un păstor ațipit la umbra unei sălcii din ostru sări ars în sus*. MARIAN, INS. 133. *El trăiește prin oastrovile pustiiilor dă mări*. ȘEZ. III, 99, cf. BIBICESCU, P. P. 343. *Să mă duci repede în ostrovul zinelor! zise fata lui Roșu-Împărat*. MERA, L. B. 188. *Sî găsească calu-n ostreavile mărilor*. GRAIUL, I, 516. *Și turcii dacă-l vedea, Ei din luntrii că sărea Și umpleau ostroa-*

vele. PĂSCULESCU, L. P. 244. ◇ Fig. *Pe pajiștea udă, soarele scăpătat printre copaci așternea ostroave aurite de lumină.* C. PETRESCU, S. 181. *În fundul prăpăștiilor se mai țineau ostroave de omăt.* SADOVEANU, O. X, 632. ◇ (Învechit) *Ostrov cu gît = peninsulă.* I. GOLESCU, C. ◆ *Populația unei insule.* Cf. *ostrovean.* *Împ[ă]r[a]ții Țarului și ostrovele daruri vor aduce.* PSALT. HUR. 61^v/15. *Se bucură-se pământul, se veselească-se ostrove multe.* PSALT. 200, cf. CORESI, PS. 265.

2. Îngrămădire de pământ, nisip sau nămol, mai ales în ape curgătoare, formind o insuliță, adesea plutitoare, acoperită de obicei cu vegetație (stuf, sălcii etc.); (regional) cocioac. V. *banc, grind, prag.* Acest ostrov îl facu apile cele curătoare. HERODOT (1645), 486, cf. POLIZU. *Ostroavele, grădini plutitoare, își răsfrîng în valuri răchitele argintii.* VLAHUȚĂ, ap. CADE, cf. DDRF. *Ostroavele cresc și se lungesc și, dacă sînt lîngă mal, formează între ele cîte un braț lung de Dunăre.* ANTIPA, P. 192. *Erau numai niște colibe de stuf, în toată întinderea ostrovului și a mlăștinilor, de o parte și de alta a gurei Dunărei pînă în mare.* BART, S. M. 60. *Vîntul aduce din cînd în cînd . . . un ostrov mic plutitor.* SADOVEANU, O. IX, 314. *Păsările speriate își luau zborul din frunzișurile bogate, căutîndu-și adăpost în ostroave sau în stușișurile bălților.* CONTEMP. 1949, nr. 162, 11/4. *Cam în mijlocul lacului este un mic ostrov . . . la care se ajunge lunecînd printre trestii.* CAMIL PETRESCU, O. I, 641. *Am umblat în cîteva rînduri prin Dobrogea și chiar prin ostroavele și grindurile din lagunele Sînoe, Zmeica,* LINTIA, P. II, 99. *Voi pe Gruia mi-l duceți în ostrohul Dunării, Unde ținem noi robii.* ȘEZ. IV, 9. *Bate vîntul sălcile, Sălcile, ostroavele, Să porniră șeicile.* MAT. FOLK. 238.

3. (Învechit) Oraș, loc, ținut (situat în apropierea mării sau a unui fluviu). *Și au tras spre Rîm . . . și de acolo, mutîndu-se Despot la alt ostrov, și-au cumpărat ocine și s-au așezat.* SIMION DASC., LET. 181. *Mulțime de oști de la Atina . . . de la Krit, de la Argos, de la Corint și din alte ostroave multe.* GR. S. III, 10, cf. DR. VI, 591.

— Accentuat și: *óstrov.* — Pl.: *ostroave* și (învechit) *ostrove, ostrovure* (PALIA 1581, 42/9), (regional) *ostrovuri* (PĂSCULESCU, L. P. 185), (rar) *oastrove*. — Și: (învechit) *ostrop* (PSALT. 1651, în JAHRESBER. III, VII), (regional) *ostróh, óstru* (pl. *ostruri* ALR II/2), *ostrév* (pl. *ostrevi*) s. n. — Din v. sl. *острѣкъ*.

OSTROVÁȘ s. n. (Învechit) Ostrovel. *Și spre partea ce era împotriva abaterii întorcîndu-să, ca un ostrovaș săvîrșia încunjurarea apei, plin de multe livezi.* AETHIOPICA, 46^r/22.

— Pl.: ?

— **Ostrov** + suf. *-aș*.

OSTROVEÁN, -Ă s. m. și f., adj. 1. S. m. și f. (Învechit și popular, adesea adjectival) Locuitor al unui ostrov (1); insular. *Iar ostrovenii cei din Marea Roșii avea ca și midii haini.* HERODOT (1645), 386. *Cu rușine ostrovan, iară cu cinste muntean a se numi și a se ținea priimii.* CANTEMIR, IST. 370. *Acesta de felul lui era ostrovean, de la ostrovul Paros.* VĂCĂRESCUL, IST. 293. *S-au fost însoțit și pandurii ce au fost ai curții domnești, de prăda cu turcii ostroveni.* DIONISIE, C. 216, cf. LB, POLIZU, LM, DDRF, ALEXI, W., SCRIBAN, D.

2. Adj. Care aparține unui ostrov (1) sau ostrovenilor (1), privitor la ostrov sau la ostroveni, originar dintr-un ostrov. Cf. POLIZU, LM. — Pl.: *ostroveni, -e.*

— **Ostrov** + suf. *-ean*.

OSTROVEÁNCĂ s. f. 1. (Rare) Locuitoare a unui ostrov (1); insulară. Cf. TDRG, SCRIBAN, D.

2. (De obicei art.) Numele unui dans popular; melodie după care se execută acest dans. Cf. SEVASTOS, N. 282, PAMFILE, J. III, 10, VARONE, J. R. 121, H IV 98, XI 203, XIV 94, I. CR III, 186, ALR II 4 336/812.

— Pl.: *ostroveance*.

— **Ostrovean** + suf. *-că*.

OSTROVÉL s. n. (Învechit și popular) Diminutiv al lui *ostrov* (1); ostrovaș, ostrovuleț, ostrovuț. *Scoase pre Metodie den patrierșie de-l tremease cu doi tîlhari într-un ostrovel, să chinuiască într-o peșteră.* MOXA, 385/26, cf. LM. *Ostrovel de mare lînă, Oi leroi, d-ai leroi, Doamne.* TEODORESCU, P. P. 41. *Al doilea copil . . . rămase singur în mijlocul Dunării pe ostrovel.* RETEGANUL, P. III, 5. *Icea-n mal de ostrovel, Mi-este-o dalbă mîndstire.* PĂSCULESCU, L. P. 16, cf. 49.

— Pl.: *ostrovele*.

— **Ostrov** + suf. *-el*.

OSTROVULÉȚ s. n. (Rare) Ostrovel. Cf. TDRG.

— Pl.: *ostrovulețe*.

— **Ostrov** + suf. *-uleț*.

OSTROVÚȚ s. n. (Popular) Ostrovel. Cf. LB, LM, DDRF. *Doi rățoiași cu penele de aur . . . au zburat pe un ostrovuț.* SBIERA, P. 113.

— Pl.: *ostrovuțe*.

— **Ostrov** + suf. *-uț*.

ÓSTRU¹ adj. (Regional) Dîrz, fudul, țanțoș (Berchișești — Gura Humorului). L. ROM. 1964, nr. 1, 82. *Ostru bărbat!* ib., cf. L. ROM. 1966, nr. 1, 98. ◇ (Adverbial) *Mergi mai ostru.* ib. — Pl.: *ostri*.

— Din ucr. **острий**.

ÓSTRU² s. n. (Regional) Numele uuui joc de copii, în două echipe de cîte patru inși;

jucătorii unei echipe stau aplecați față în față, iar jucătorii celeilalte echipe se dau, pe rînd, peste cap deasupra lor (Broscari — Turnu Severin). Cf. LEXIC REG. 55.

— Etimologia necunoscută.

ÓSTRU³ s. n. v. ostrov.

OSTRÚȚIE s. f. v. obstrucție.

OSTUI vb. IV v. ostoi².

OSTILĂ vb. I v. oscila.

OSTILĂȚIE s. f. v. oscilație.

OSUĂR s. n. (Rar) Loc sau construcție unde se depun osemintele rezultate din deshumări; monument funerar comemorativ în care sînt depuse oseminte (mai ales ale ostașilor căzuți într-o bătălie). *Gorganele sînt... adevărate osuare, unde zac generațiuni antice.* ODOBESCU, s. II, 267, cf. SCRIBAN, D., DER.

— Pronunțat: -su-ar. — Pl.: osuare.

— Din fr. ossuaire, lat. ossuarium.

OSÚC¹ s. n. (Regional) Oscior (1). Cf. FD IV, 46, com. din TEREBEȘTI — CAREI.

— Pl.: osucă (com. din CUZDRIOARA — DEJ).

— Os + suf. -uc.

OSÚC² s. n. v. usue.

OSUNDÍ vb. IV v. osîndi.

OSURÉLE s. n. pl. (Într-un descîntec) Oscioare (1). *Călcîie la călcîie, Tălpi la tălpi, Mia de osurele, ... În astă apă curată și luminată, Din ce oră a be, Leac și vac a ave.* PÎRVESCU, c. 82.

— Os + suf. -urel.

OSUȘÓR s. n. 1. (Popular) Oscior (1). Cf. PHILIPIDE, p. 63, CANDREA, F. 29.

2. (Regional) Os mort, v. os (1); oscior (4). Cf. DAMÉ, T. 52, H I 440, X 548.

— Pl.: osușoare.

— Os + suf. -ușor.

OSÚȚ s. n. (Învechit și popular) Oscior (1). *Creerii și crudele ei osuțe să împrăștiară sfărîmate.* GT (1839), 46²/23, cf. CANDREA, F. 29. *Cucule, osuț de pește, Eu mă culc, tu mă trezește!* DOINE, 117, cf. ȘEZ. III, 137. *Frunză verde-osuț de pește, Iubește, badeo, iubește!* ȘEZ. X, 99, cf. ALR II 5 659/141. *Am o căsuță Plină cu osuță (Dinții).* GOROVEI, c. 131.

— Pl.: osuțe.

— Os + suf. -uț.

OSVETÍ vb. IV. T r a n z. (Învechit) A conferi un caracter sacru, a sfinți. *Și dzise*

s[ve]ti Sisin: să fii bl[ago]s[lo]vitu i osvetit, lemnul lu Dumnezeu, maslin (cca 1550). CUV. D. BĂTR. II, 288/15, cf. KLEIN, D. 200, DHLR II, 520.

— Prez. ind.: osvetesec.

— Din slavon. ОСВАТНТИ. Cf. osfinti, osfînți.

OȘĂF s. n. v. horșaf.

OȘCĂÍ vb. IV v. hoșcăi.

OȘCĂÍȚ, -Ă adj. v. hoșcăit.

OȘCĂÍȚURĂ s. f. v. hoșcăitură.

OȘCIÓR s. n. v. oscior.

OȘEÁN s. m. Persoană care locuiește în Țara Oașului sau care este originară de acolo. Cf. BIRLEA, c. p. 293.

— Pl.: oșeni.

— N. pr. Oaș + suf. -ean.

OȘEÁNĆĂ s. f. Femeie care locuiește în Țara Oașului sau este originară de acolo. Cf. BIRLEA, c. p. 293.

— Pl.: oșence.

— Oșean + suf. -că.

OȘÉLNIC s. m. (Învechit) Pustnic, sihastru. *Părintele nostru Chiriac oșelnicul.* DOSOFTEI, v. s. septembrie 35⁷/7. *Macarie, eghipteanul, săghastrul, anahoritul, oșelnicul.* id. ib. ianuarie 18³/32.

— Pl.: oșelnici.

— Din slavon. ОШЕЛНИКЪ, ОШЕЛНИКЪ.

OȘENÍ vb. IV. R e f l. (Munt., Olt.; despre dureri, suferințe etc.) A se alina, a se ostoi; (despre molime) a se stinge, a dispărea. Cf. I. CR. VIII, 344, CIAUȘANU, v. 185, LEXIC REG. 27. \diamond T r a n z. f a c t. [Leacurile] mai mi-au oșinat durerile. ALR II/I h 125/769.

— Prez. ind.: oșenesec. — Și: oșină vb. I.

— Etimologia necunoscută.

OȘENÍRE s. f. (Regional) Faptul de a se oșeni; liniștire, alinare (a unei dureri, a unei suferințe etc.). Com. din TURNU MĂGURELE.

— V. oșeni.

OȘEȘTÁNIE s. f. v. osfeștanie.

OȘINĂ vb. I v. oșeni.

OȘIȘTIE s. f. (Regional) Om de nimic, secătură (CIAUȘANU, v. 185); om lacom (L. ROM. 1959, nr. 2, 54). \blacklozenge (La pl.) Copii mulți și gălăgioși. Cf. RĂDULESCU-CODIN, I. 353. *Pe urmă, dacă se vede omul cu bani sumedenie, dă fuga*

după nevastă și oșiștii, de și le aduce îndărăt la bordei. id. ib. 81. ♦ (Depreciativ) Persoană anormală din punct de vedere fizic; schilod, diform (Boureni — Băilești). Cf. LEXIC REG. 30.

— Pl.: oșiștii.

— Etimologia necunoscută.

OȘIȘTINĂ s. f. (Regional) Persoană nepuțincoasă (Boureni — Băilești). LEXIC REG. 30.

— Oșiștie + suf. -ină.

OȘIÓR s. n. v. oscior.

OȘMELÍ vb. IV. Tranz. (Regional) A lovi, a bate pe cineva cu ciomagul. Com. din STRAJA — RĂDĂUȚI.

— Prez. ind.: oșmelesc.

— Din ucr. ошмалити.

OȘMURI subst. v. hoșmă.

OȘPOJÍ vb. IV. Tranz. (Regional) A flecări, a trăncăni (Cetea — Aiud). Cf. VICIU, GL. Nu mai oșpoji atâtea, că te lovesc. id. ib.

— Prez. ind.: oșpojesc.

— Etimologia necunoscută.

OȘTÁ¹ vb. I v. ušta.

OȘTÁ² vb. I v. oști.

OȘTÁZĂ s. f. v. oștează.

OȘTĂRÍ vb. IV. Tranz. (Regional) A întoarce mereu vorba; a bombăni (Cămărașu — Reghin). Cf. VICIU, GL. Taci, nu tot oștări atâtea, că nu mi-i porunci tu! id. ib.

— Prez. ind.: oștăresc.

— Etimologia necunoscută.

OȘTĂTEÁN, -Ă s. m. și f. v. oștezean.

OȘTE s. f. v. oiște¹.

OȘTEÁN s. m. (Învechit și popular) Militar, ostaș. Ștefan Vodă... au răpezi la oșteni de-i stringea de sirg (cca 1625). GCR I, 72/2. Fără veste au intrat în țară un Trifăilă, ce se făcea fecior de domn, ... iarna când era toți oștenii pe la casele lor. SIMION DASC., LET. 125. Dimonul... s-au făcut în chip de oștean, ca un cetaș. DOSOFTEI, v. s. septembrie 29/35. Uite-să toți ostașii cu căpeteniile lor la istorii și să-ș aducă aminte de acei vestiți oarecând hatmani și oșteni. N. COSTIN, L. 37. Au făcut legătură... prin cetăți să așeze moscalii oșteni, până s-a întemeia țara. NECULCE, ap. GCR II, 34/19. Oșteanii, când cu mina și cu sabiia a birui nu pot, cu mihanii și stratagemate se slujesc. CANTEMIR, IST. 64, cf. BUDAI-DELEANU,

LEX. El, ca un viteaz oștean, îndată grăbea a pune mîna pe topor ca să să apere. DRĂGHICI, R. 64/3. El oprise... prin strașnică poruncă jaful în orașe și sate, hotărînd a fi osîndiți la bătaie toți oștenii români cari o vor călca. BĂLCESCU, M. v. 435. Atunci am văzut cu toții cum pașnicul țaran a devenit oștean voinic, oștean viteaz. KOGĂLNICEANU, S. A. 239. Întîlnii viteaz oștean, Purtînd semne de roman. ALECSANDRI, P. II, 10. Microscopice popoare, regi, oșteni și învățați Ne succedem generații și ne credem minunați. EMINESCU, O. I, 132. Oștean a fost și sfîntul Gheorghe și sfîntul Dimitrie și alți sfinți mucenici. CREANGĂ, A. 9. Oșteanule! Ce mîndru sînt de tine. BENIUC, M. 72. Să știi c-am murit oștean ș-ai rămas cu mult alean. ȘEZ. III, 155, cf. VASILIU, C. 93. ♦ (Învechit) Oșteni de țară = soldați băștinași care formau oastea țării. Ion Vodă... întîiu au trimis pre Sfîrski cu o seamă de căzaci și cu 6 000 oșteni de țeară să prinză limbă. URECHE, LET. I, 227.

— Pl.: oșteni.

— Oaste¹ + suf. -ean.

OȘTEÁZĂ s. f. 1. (Transilv., mai ales la pl.) Cartier situat la marginea unui oraș; suburbie, mahala. Eu, cu prietenii mei, prin hoșteate m-am dus la cîmp (a. 1785). ap. KLEIN, D. 148. Și oștezele (subturbiile) Tarigradului încă le-au prădat. ȘINCAI, HR. I, 61/15, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. Oșteazele Belgradului (a. 1820). ap. KLEIN, D. 148, cf. LB, DDRF, GHEȚIE, R. M., BĂRCIANU, ALEXI, W. ♦ (La pl.) Grup izolat de case la marginea satului (Someș Guruslău — Zălau). Cf. MAT. DIALECT. I, 213.

2. (La pl.) „Pirlezuri peste îngrădituri“ (Gurghiu — Reghin). VICIU, GL. Sare peste multe oșteze. id. ib.

— Pl.: oșteze și (1, rar) oștezi. — Și: oștéz (LB, KLEIN, D. 148), uštéz (VICIU, GL.) s. n.; oštéză (DDRF), oštáză (ȘINCAI, HR. III, 218/14) s. f.; hoșteáte s. f. pl.

— De la magh. hóstád.

OȘTENÉSC, -EÁSCĂ adj. (Învechit) Oștășesc, milităresc. Să ridicăm den robiiia turcilor crăiia noastră, adunîndu oștile noastre și toată gătirea oștenească mărîtului domnu Mihai Vodă. N. COSTIN, L. 575. Om înștiințat lucrurilor oștenești. CANTEMIR, HR. 193. Spitalul oștenesc (a. 1812). URICARIUL, I, 190, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. Fiică-sa, crescută în taberile oștenești și în războaie, n-au putut a să apăra: BELDIMAN, N. P. I, 50/20. Aceste doue havalele a finului... oștenesc (a. 1824). URICARIUL, V, 187/1, cf. AR (1829), 6¹/26. După plecarea sa cătră slujba oștinească... i s-au întîmplat moarte în un războiu. DRĂGHICI, R. 3/8. Nu ne-au dat voie ca să purtăm straiie oștinești. KOGĂLNICEANU, S. 48.

— Pl.: oștenești. — Și: oștinésc, -eáscă adj.

— Oștean + suf. -esc.

OȘTENEȘTE adv. (Învechit) Ostășește, militărește. *Iar Tandaler ș-atuncia îi învață Cum să face popas oștenește, Ca să poată până dimineață Durmi fără grijă.* BUDAI-DELEANU, T. 270, cf. id. LEX.

— Oștean + suf. -ește.

OȘTENIE s. f. (Învechit) 1. Slujbă de oștean; știință, artă militară; militărie. *S-au rășchirat și gătirea leșilor în vînt, fiind supărați și slujitorii lor de atîta vreme cu oștenia la Mosc.* M. COSTIN, O. 110. *Știindu-vă că aveți mare laudă întru meștersugul oșteniii, pentru aceea v-am chemat la această treabă.* N. COSTIN, L. 521.

2. Campanie militară, război. *Acum iată a cincea oștenie faci, apărînd Buda de neamț.* M. COSTIN, O. 299.

— Oștean + suf. -ie.

OȘTENIRE s. f. (Învechit) 1. Știință, artă militară. *După alalte nenumărate peate, ce avea, și învățătura oștenirii au schimbat-o în jocuri și în măscăriciuni.* CANTEMIR, HR. 203.

2. Luptă, război. *Pentru oștenirea lui Traian împărat asupra lui Decheval craiul dachilor.* CANTEMIR, HR. 80.

— Pl.: oșteniri.

— De la oștean.

OȘTENITÓRIU s. m. (Învechit) Luptător, oștean, ostaș. *Flac acela hatmanul pe vreamile lui August în Misia era oștenitoriu.* CANTEMIR, HR. 129.

— Pl.: oștenitori.

— Cf. oștean.

OȘTÉRNIC s. m. (Regional) Fitul, feștilă de opaiț, făcută din cîrpă (CHEST. II 363/211); p. e x t. opaiț (ALR I 717/556).

— Pl.: oșternici.

— Etimologia necunoscută.

OȘTÉSC, -EĂSCĂ adj. (Învechit) De oaste, oștenesc, militar. *Steag oștesc, buzdugan și sabie domnului de țară, ca unui namesnic al său îi va trimite.* N. COSTIN, L. 577. *Corabia de linie... cu mai multe fregate și briguri are a întimpina flota această oștească.* AR (1829), 145¹/25.

— Pl.: oștești.

— Oaste¹ + suf. -esc.

OȘTELEĂ s. n. (Regional) Făclie din scoarță de stejar care se aprinde în ziua de lăsată secului (Rîmnicu Vilcea). Cf. LEXIC REG. 83.

— Pl.: oșteleleie.

— Etimologia necunoscută.

OȘTÉZ s. n. v. oștează.

OȘTEZEĂN, -Ă s. m. și f. (Transilv.) Persoană care locuiește într-o oștează. Cf. LB, LM, DDRF, MAT. DIALECT. I, 213.

— Pl.: oștezeni, -e. — Și: oștezeăn, -ă (DDRf), oștăfeăn, -ă (com. din Cluj) s. m. și f.

— Oștează + suf. -ean.

OȘTEZEĂNCĂ s. f. (Transilv.) Femeie care locuiește într-o oștează.

— Pl.: oștezence.

— Oștezean + suf. -că.

OȘTÍ vb. IV. (Învechit) 1. În t r a n z. A face serviciul militar, a fi soldat, a sluji în oaste. *Mai bine ar fi fostu să nu fie oștit, decît au oștit și nu s-au nevoit pentru cîntea împăratului (a. 1691).* GCR I, 292/38, cf. LB.

2. R e f l. și i n t r a n z. (Urmat, de obicei, de determinări introduse prin prep. „asupra“, „împotriva“, „în contra“, „cu“) A (se) lupta, a se război, a purta război, a se bate în război. *Un' pãrat oarecarele ce să oșteaste și bate războiu pentru un rob al său.* VARLAAM, C. 416. *După ce au crescut, au ținut mintea... ca să oștească asupra Eghiptului.* HERODOT (1645), 148. *Luptați și oștiți și nu veți izbîndi.* N. TEST. (1648), 178^v/27. *Să fie volnici... a să oști împotriva tătarilor.* M. COSTIN, O. 124. *Oștindu-să... asupra aceiia țări, prinsă pre sv[i]nșii.* DOSOFTEI, V. s. septembrie 39^v/24. *Era scris că unul fără alt să nu să oștească asupra craiului ungurescu.* N. COSTIN, L. 188, cf. ANON. CAR. Șarban Vodă la Beciu au oștit cu Cara Mustafa vizirul (inceputul sec. XVIII). MAG. IST. II, 129/24. *Și alte multe... scriea ca să se îndemne împăratul să oștească iară.* AXINTE URICARIUL, LET. II, 153/24. *Acesta au fost în zilele împăratului Maximian, oștînd în Eghipt.* MINEIUL (1776), 115^v/15. *Nu s-au atins de răsboiu, fără numai prin povățuitori s-au oștit cu Decheval.* ȘINCAI, HR. I, 1/10. *Ș-am fi siliji s-oștim și noi doară, Apărîndu-ne iubita țară.* BUDAI-DELEANU, T. 84. *Ce ne vor folosi peanele tale, cînd vom sta a ne oști sau a ne bate cu vulturii.* ȚICHINDEAL, F. 154/10. *Noblesa Poloniei, care se oștise în contra acestui rebel, fu sfărmată.* ASACHI, S. L. II, 8. *Vizirul se oști împotriva Comornului.* BĂLCESCU, M. V. 47. „Noi“, *respund străinii, „Carii ne-am oștit Pentru toți creștinii Cei din răsărit“.* MUREȘANU, P. 114/6. *Îi împingeau fără încetare a se oști împotriva lor.* XENOPOL, I. R. III, 105. *S-a dus cu... Polinike, vrînd oameni de arme s-adune — Căci se oștiser-atunci împotriva puternicei Tebe.* MURNU, I. 79. *Unii se supun, cerînd să se oștească ei pentru împărăție.* SADOVEANU, O. XII, 63. ♦ F i g. A se strădui să învingă o greutate, o nevoie, un obstacol; a combate o idee (greșită), o atitudine. *Leagea păcatului oștînd împotriva legii a minții mele (a. 1648).* GCR I, 132/2. *Preste cei fără de leage, Să oștim până-i vom ștearge.* DOSOFTEI, PS. 324/12. *Patimile noastre... în toate zilele oștesc asupra*

sufletului. ANTIM, p. 29, cf. MINEIUL (1776), 153^r/1/28. *Mădulările trupului meu... să oștează împotriva legii minții mele.* ȚICHINDEAL, F. 256/1.

◆ **T r a n z.** A bate în război. *Săgetătorii vor mânia și vor oști pre el și-l vor dosădi.* PALIA (1581), 208/1.

3. T r a n z. (Rare; complementul indică o cetate, un oraș) A asedia. Cf. LB.

— Prez. ind.: oștesc. — Și: (rare) oștă (prez. ind. oștez) vb. I.

— V. oaste¹.

OȘTIE¹ s. f. v. oiște¹.

OȘTIE² s. f. v. ostie¹.

OȘTÎME s. f. sg. (Învechit) Armată, oaste, oștire. *Nu puteau a se risca în mijlocul unei oștimi ce nu cunoștea ce este disciplina.* NEGRUZZI, s. I, 157. *Iar Albert, mîndrul rege, în mijloc pe-o nălțime Privește cu-ngîmfare frumoasa lui oștime.* ALECSANDRI, p. III, 220. *Curtea domnească își innoise turnul, rîndurile de sus și odăile oștimii.* SADOVEANU, o. x, 84. *Toată oștimea înșirată flutura cușmele cu pană.* id. ib. XI, 339. ◆ Fig. Mulțime, ceată, gloată. *Diavolul... de a căruia oștime să fugim, fraților.* ap. TDRG.

— Oaste¹ + suf. -ime.

OȘTINĂSC, -EĂSCĂ adj. v. oștenesc.

OȘTIRE s. f. I. (Învechit) Acțiunea de a (se) oști; expediție militară, campanie, război. *Pricina oștirii lui Mătiiaș craiu asupra lui Ștefan Vodă o scrie pre larg Mihovie, istoricul leșesc.* URECHE, LET. I, 120/12. *Nici unii n-au pohtit să facă oștire asupra tătarilor.* IST. Ț. R. 99. *Vor avea... foameț și ciume din neîncetatele oștiri, care pentru răceala dragostii vor să vie asupra (cca 1700—1725).* GCR II, 23/12. *Iară la anul după această oștire, iar au venit poroncă de la Poartă... de s-au gătit de oștire.* NECULCE, L. 33. *Văzînd deară nemții că le-au mers bine oștirea aceasta, ... pus-au în gînd să facă și lui Mihai Vodă asemenea.* AMIRAS, LET². III, 124. *Din pricina oștirilor ce au ținut peste cinci ani... au fost rămas la mare scăpăciune atît domnii mazili, cît și bezedelele (a. 1774).* GCR II, 102/11. ◆ Împresurare a unei cetăți, asediu. Cf. LB.

2. Armată, oaste. *La 29 a plecat și a luat după sine... CR (1829), 83^r/27. Suma aceea... să nu să plătească dă loc, fiind luată chiar pentru oștirile împărătești.* I. GOLESCU, în PR. DRAM. 64. *Numărul tutulor acestor oștiri trecea peste 30 000.* BĂLCESCU, M. V. 593. *P-a Dimboviții vale, oștiri de s-or ivi, Ai luptelor cumplite părtași ei vor mai fi.* ALEXANDRESCU M. 9.

L-ale țării flamuri negre Cîrlova oștirea cheamă. EMINESCU, O. I, 32. *Și cîte oștiri străine... au trecut în vremea copilăriei mele cu săbiile scoase prin Humulești.* CREANGĂ, A. 74. *Porunci să-l lase să care și el măcar apă pentru oștire.* ISPIRESCU, L. 154. *Puteți s-aduceți toată oștirea țării, nu ne predăm.* VLAHUȚĂ, ap. TDRG, cf. ȘEZ. I, 69. *Oștirile romane porniseră... Spre Sarmisegetuza.* EFTIMIU, I. 143. *Oștirile rămase față în față, fără să se mai lupte.* VISSARION, B. 343, cf. ALR II 4946/537. ◆ Fig. Mulțime, grămadă. *Oștiri de flori pe straturi par a fi stele topite.* EMINESCU, O. IV, 131. *Marea... a început... a-și ridica oștirile-i de valuri înaintea noastră.* VLAHUȚĂ, ap. CADE.

3. Serviciu militar. *Moșu făcea oștire de vreo cincisprezece ani.* BACALBAȘA, S. A. 208. *După ce și-a făcut oștirea, s-a întors iar la moșie.* SANDU-ALDEA, ap. CADE. *Da, ăst Văstle a lu Ganea erea un flăcău mai dăjghețat, fusase la oștire și se liberase în toamna-aia.* STERESCU, N. 1049.

— Pl.: oștiri.

— V. oști.

OȘTIȘOARĂ s. f. (Rare) Diminutiv al lui oaste¹ (1). *Așa lovînd viteaza oștișoară în turcime, ... Rînduri întregi prăvale.* RUDAI-DELEANU, T. 170.

— Pl.: oștișoare.

— Oaste¹ + suf. -ișoară.

OȘTÎT¹ s. n. sg. (Învechit) Bătălie, război. *La oștitul acesta, dintru oamenii streini agiutor era un om, anumea Fanis.* HERODOT (1645), 148.

— V. oști.

OȘTÎT², -Ă adj. (Învechit) Pregătit de război, așezat în linie de bătaie. *L-au trimis asupra varvarilor ce viniia oștiți.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 121^r/35.

— Pl.: oștiți, -te.

— V. oști.

OȘTITÓR, -OÁRE adj., s. m. (Învechit) I. Adj. Care (se) oștește; luptător. *Simon și Levi simt frați: arma lor amară de furiși, vasele oștitoare a strimbătăției.* PALIA (1581), 205/17. *Puterea oștitoare A Romei în clipita dinții a atacat.* COȘBUC, B. 173.

2. S. m. Oștean, soldat. Cf. ANON. CAR., BUDAI-DELEANU, LEX., LB. *Bravii oștitori... să puseră iarăș în șir... carii mai înainte prin ticăloșie și neorînduială agiunsăse la punctul desperației.* AR (1829), 79^r/30.

— Pl.: oștitori, -oare. — Și: oștitóriu, -oáre adj. BUDAI-DELEANU, LEX., LB.

— Oști + suf. -tor.

OȘTITÓRIU, -OÁRE adj. v. oștitor.

OȘTITURĂ s. f. (Învechit) Armată, oaste. (Fig.) *Toată falanga și oștitura nevădzuților vrăjmașilor noștri ai răsipit și i-ai pierdut* (cca 1650—1675). GCR I, 228/35.

— Pl.: oștiturei.

— Oști + suf. -tură.

OȘTÓC subst. (Regional) Placă groasă de lemn pe care se toacă carnea sau zarzavaturile; fund, tocător. Cf. ALR II 3 950/29, 53.

— Pl.: ? — Și: hăstóc subst. ALR II 3 950/53.

— Etimologia necunoscută.

OȘTORIȘ s. m. (Prin nordul Transilv.) Băiat care mină boii prinși în jug (la arat); pogonici. Cf. VAIDA, CABA, SĂL. 99.

— Pl.: oștorîși. — Și: oștorój s. m. ALR I 896/389.

— Din magh. ostoros.

OȘTORÓJ s. m. v. oștorîși.

OT¹ prep. (Slavonism învechit) De la, din; de. *Eu Eftimie egumenul ot Bistrița* (a. 1573). CUV. D. BĂTR. I, 21/14. *Ev[an]g[he]lie ot Mathei glava 17*. CORESI, ap. GCR I, 28/27. *Eu, Stan pîrc[ă]lab ot Rusnești* (a. 1650). GCR I, 134/13. *Fiendu dumnelui ispravne cu Companiî neguțitorilor ot Sibiiu, i-am vândutu un locu* (a. 1694). IORGA, S. D. XII, 5. *Sătenii de Rădășani să-și dea dejma, venitul moșiei, după cum dau și alți săteni ot Suceava, ce șad pe moșii mănăstirești* (a. 1765). URICARIUL, X, 196. *Savva Popovici, protopop ot Rășinariu, am priimit florinț 15* (a. 1795). IORGA, S. D. XII, 117. *De acum înainte supt mîna și supt puterea [lui] Ioann ot Prisolop... să fiți*. ȘINCAI, HR. II, 263/1. *6081 [taleri] de la Argeș, din orînduiala finului ot noiembrie* (a. 1811). DOC. EC. 137. *Stamate ot Rădulești* (a. 1818). ib. 191. *Treti-logofăt Ghinea Păturică ot Bucov sud Saac*. FILIMON, O. I, 101. *Puteam să mor fără a vîdea Eșu, eu, jignicerul Vadra ot Nicorești*. ALECSANDRI, T. 1 112, cf. CIHAC, II, 233, DDRF, TDRG, I. BRĂESCU, M. 69, SCRIBAN, D. ◆ L o c. a d v. **Ot tam** (sau **o tam, otam, otan**) = de acolo, din același loc. *Eu, Toader, șoltozol de Roman și... 12 pîrgari ot tam, scriem și mărtorisim și dăm știre* (a. 1609). GCR I, 43/16. *Fost-au popa Negoîț ot Fintîște și Tanasie sin Vlaicul o tam* (a. 1638). id. ib. 87/15. *Stan... ot M[ă]nești șe cu fie-său Drăghici... ot tam* (a. 1650). id. ib. 134/28. *Cu vîri-seu popa Andrei din Botoșani și cu alt neam a lor, anume Pleșca Diaconul ot tam* (a. 1746). URICARIUL, VIII, 1. *Iscălesc în hotărnicie și alți răzăși, anume: ... Ion Focșa Vornic ot Sol[o]nețu i Ștefan Mărza ot tam* (a. 1786). IORGA, S. D. VII, 239. *Stamate ot Rădulești, croitor, Ghercu sin Ilie otam* (a. 1818). DOC. EC. 191.

— Din slavon. Ѡтъ.

OT² s. m. invar. Numele celei de a douăzeci și cincea literă a alfabetului chirilic. Cf. CADE.

— Din slavon. Ѡтъ (numele literei w).

OTÁC s. n. 1. (Învechit) Cort servind ca adăpost (provizoriu) soldaților în tabără sau, mai ales, unei căpetenii militare; p. e x t. tabără (de corturi). *Își lăsa otacele și mergea de prăvia pre mort*. HERODOT (1645), 478. *Oastea ceialaltă au intrat în șanțuri, pe la otace*. M. COSTIN, O. 71. *Cum s-au dus la otacul lor, îndată au trimis la leși să vie mai curund*. NECULCE, L. 48. *Mai pre urmă și craiul cu Costandin Vod[ă] ieșind, mers-au la sultanul, unde era la otacul lui, de au dat mulțemit[ă]* (a. 1700). GCR I, 336/10. *Mers-au, deară, hanul la otacul sarascherului*. AXINTE URICARIUL, LET.² II, 160. *Intr-acea dzi i-au lovit fără de veste în vremea prînzului, ședzînd Kemeni Ianoș la masă și fiind oștile risipite pre la otace*. AMIRAS, LET.² III, 146. *Ajunse la otacul lui Darie, și-și puse Alexandru tabăra lui acolo*. ALEXANDRIA, 62/3. ◆ E x p r. **A face otac** = (despre o unitate militară) a se așeza pe cîmp, în corturi, pentru un timp limitat. *Au biruit turcii și au prăpădit acea oaste și au ars orașu... , făcînd aci otac trei, patru zile*. DIONISIE, C. 175. ◆ Ceată, grup. *Era bărbați ca la cinci mii, iară el zise ucenici[1]or lui: așăzați pre ei otace cîte 50*. BIBLIA (1688), 797¹/46.

2. (Regional) Colibă care servește ca adăpost provizoriu pescarilor, ciobanilor sau muncitorilor agricoli în timpul lucrului. *Dacă au văzut ei galbenii, cu bucurie l-au priimitu și l-au dus la otacul lor, de l-au ospătat cu piine și cu pește friptu*. URECHE, L. 144, cf. M. COSTIN, ap. GIDEI, N. COSTIN, L. 366. *Foarte interesant și instructiv este... a vedea mai de aproape un otac de cegari pe malul Dunărei, adică o așezare a lor pe malul Dunărei pentru sezonul pescuitului*. ANTIPIA, P. 325. *După freamătul de la vremea înserării și a cinei, otacul pescarilor de la Lipșa s-a alinat*. SADOVEANU, O. XVIII, 236, cf. H II 28, IX 267. *Pe vremea aratului, se fac la plugari mămăligi, la otac*. ȘEZ. V, 6, cf. VASILIU, C. 204, CHEST. II 37/120a, IV 118a/424. ◆ Loc de refugiu, adăpost. *Îmbla budușlăii... prin sate și de frică le trimitea oamenii bucate de mîncat la otacele lor prin păduri*. MUSTE, în MAG. IST. III, 55/13. *E hotacu hoților, Locașu voinicilor*. RĂDULESCU-CODIN, ap. ȘIO II, 279. *Sus în plaiul muntelui, La cărciuma Radului, La otacul Stanciului, Șad băieții Bratului*. PĂSCULESCU, L. P. 239.

3. (Regional) Loc împrejmuit, pe cîmp sau la munte, unde stau la odihnă (noaptea) oile sau vitele; odaie. *Să ia... la iarmaroacele de la otace, dajdia obicinuită* (a. 1727). CAT. MAN. I, 508, cf. DDRF, GHETIE, R. M., ȘĂINEANU. *Le arăta pe fiecare unde se află la pășune și unde li s-au întocmit ocale și otacuri*. SADOVEANU, O.

XIII, 850. *Fața-i arsă și-ntinată Cu tină de vară, Călcătă de cară Și de dobitoace Mergînd la otoace!* POP., ap. SBIERA, F. S. 97, cf. CARDAȘ, C. P. 52, 187, CHEST. V/15, 40, 74. ◇ *Vameș de otace* = vameș la tirgurile de vite ce se țin la otace. *Așijdere, vameșii de otace au cerut la vameșii de Roman vama pe o sam[ă] de boi ce s-au cumpărat la Roman* (a. 1741). IORGA, S. D. VI, 246. ◆ *Loc unde se dejugă vitele în timpul aratului.* Cf. SCL 1969, nr. 1, 10.

4. (Regional) Baracă pe roate, în care se țin și se transportă uneltele agricole. Cf. SCRIBAN, D., CHEST. II 70/224.

5. (Regional) Gospodărie în mijlocul unei moșii, la marginea unui drum sau a unei păduri (Gologanu — Focșani). CHEST, V/38.

— Pl.: *otace* și *otacuri*. — Și: *hotác, otóce* (pl. *otoace*) s. n.

— Din tc. *otak* „cort“.

OTĂG s. n. v. *otaj*.

OTĂGIU s. n. v. *otaj*.

OTĂJ s. n. (Învechit) Persoană sau lucru dat ca zălog spre a garanta îndeplinirea unor obligații; ostatic, chezaș; amanet. *Ai fi putut da lor ostagi (credinceri sau amanet de oameni).* MAIOR, T. 272/12. *Printre otajile (zăloagele) date în minile Porsennei era tinăra Clelie.* VIRNAV, F. 58/6. *Să apuce iar otajul (amanetul Principatele).* GM (1854), 306³/21. *Furia lui provenea din cauză că fugise tinărul Marco Bozzari, pe care-l avea otajiu de la tată-său, Kiciu Bozzari.* GHICA, S. 158, cf. SEVERIN, S. 99.

— Pl.: *otaje*. — Și: *otăgiu, ostăgiu* (ARISTIA, PLUT., pl. *ostagii*), *otág* (NEGULICI) s. n.

— Din fr. *otage*. — *Ostajiu* < it. *ostaggio*.

OTALGIE s. f. Durere de urechi. Cf. NEGULICI, CORNEA, E. I, 174/7, ALEXI, W., BIANU, D. S., CADE.

— Din fr. *otalgie*.

OTĂLM s. n. (Învechit) Apărare, ocrotire. ANON. CAR., cf. DR. IV, 156.

— Din magh. *o(1)talom*.

OTĂR s. n. v. *hotar*.

OTARÁC s. n. v. *oturac*².

OTĂRIE s. f. Mamifer carnivor din apele Americii de Sud, asemănător cu foca (*Otaria jubata*). DL, cf. DM.

— Pl.: *otarii*.

— Din fr. *otarie*.

OTĂȘNICĂ s. f. v. *otașniță*.

OTĂȘNIȚĂ s. f. (Învechit) Otaștină. Cf. I. GOLESCU, C., POLIZU. *Nu se mulțumește cu*

otașnica de care vorbește legea rurală. I. IONESCU, M. 474. *Viile... de pe domeniul statului plătesc otașnica rădicată... la cîte 10 vedre de pogon, date în natură.* id. P. 315, cf. CIHAC, II, 233, DDRF, TDRG, I. BRĂESCU, M. 69, CADE, SCRIBAN, D.

— Pl.: *otașnițe*. — Și: *otășnică* s. f.

— Cf. *otaștină*.

OTĂȘTINĂ s. f. (Învechit și regional) Dijmă în natură (mai rar în bani) plătită proprietarului unei vii luate în arendă. *Ne-au lăsat de am făcut vii... și să avem a da otaștină* (a. 1750). IORGA, S. D. XIV, 202. *Să dea otaștină la doaozeci de vedre o vadră.* PRAV. COND. (1780), 82. *Să aibă a plăti oroșanii vinărici domnesc, din 10 vedre o vadră și otaștina pămîntului, după obicei* (a. 1792). IORGA, S. D. I, 315, cf. I. GOLESCU, C., CIHAC, II, 233, DDRF, ȘĂINEANU, ALEXI, W., CIAUȘANU, V. 185.

— Pl.: *otăștini* și *otaștine*.

— Etimologia necunoscută.

OTĂVĂ s. f. 1. Iarbă care crește în același an, după ce cîmpul a fost cosit o dată; p. e x t. loc unde crește acest fel de iarbă. Cf. DOSOFTEI, PS. 72/3. *Au ieșit... ca den ploaie otava den pămînt.* BIBLIA (1688), 239¹/19. *Cîmpul cu otava înverzea.* CANTEMIR, IST. 125. *Vitele se nu strice iarba cea de fin și otava.* ECONOMIA, 64/14, cf. KLEIN, D. 207, BUDAI-DELEANU, LEX., LB. *Locurile ce hrănesc vitele... sînt... imașurile, toloacele, otăvile.* I. IONESCU, C. 87/20. *Otava crește, dar nu-nflorește.* BOLLIAC, O. 153. *Aici pe unde astăzi e numai cîmp, otavă, Umbri-se-vor urmașii sub Roșia Dumbravă!* ALECSANDRI, P. III, 234. *Clăoiu de fin sau otavă.* MARIAN, I. 7. *Doi licurici și-aprind sfiala În adăpostul de otavă.* GOGA, P. 56. *Cîntă în otava de pe costișe prepeliți și cîrtie cristei.* SADOVEANU, O. XIII, 806. *Își aduce aminte că otava din luncă i-a rămas cosită, dar neadunată.* REBREANU, NUV. 117. *Arar se făceau în ea ochiuri de lumină și de otavă.* GALACTION, O. 293. *Un mare chilim... în culori dulci de otavă o acoperea.* CĂLINESCU, E. O. I, 81. *Năzdrăvanul mînz E sătul de iarbă și otavă.* BENIUC, V. 49. *Rămîne ofilit Ca otava de pe rit, Cîndu-i bună de cosit!* JARNÍK-BİRSEANU, D. 102. *Mi-o plouat finul la moară Și otava pe hotară.* DOINE, 204. *De pe cal să scoborea, La izvor îl adăpa, Prin otavă-l slobodzea.* CĂTANĂ, B. 171, cf. ȚIPLEA, P. P. 46, PAMFILE, B. 72, BIRLEA, C. P. 117, GR. S. VI, 242. *Cățelușă limbravă, Șterge-a cîmpului otavă* (Coasa). GOROVEI, C. 113, cf. PASCU, C. 44. ◇ (Regional, urmat de diferite determinări) *Vacile... au intrat în niște otavă de mături și s-au umflat.* PREDA, I. 17, cf. ALR I 935/934. *Otavă de fin.* ib. 935/880, 986. *Otavă de costrei.* ib. 935/960.

2. (Regional) Griu răsărit din semințele scururate la strîngerea recoltei; samuraslă. Cf. ALR I 935/720, ALRM SN I h 66.

— Pl.: (regional) *otăvi* (H X 153, ALR I 935, A II 12) și *otăvuri* (ALR I 935/118, 125, 420, 831, 932, A I 23), *otave* (ALR I 935/56, 131, 159).
— Din bg. **omaba**, scr. **otava**.

OTĂCĂU s. n. v. **oticău**.

OTĂCINIC s. n. v. **otecinic**.

OTĂLMĂZUI vb. IV. *Tranz.* (Învechit) A apăra, a ocroti, a proteja. *Pren mila ta feritu-ne-ai, hrînit și ne-ai otălmăzuit.* CORESI, M. 256/12, cf. DHLR II, 541, ANON. CAR., DR. IV, 156.

— Prez. ind.: *otălmăzuiesc*.
— Din magh. **oltalmaz**, **ótalmaz**.

OTĂRĂC s. m. și n. v. **oturac**².

OTĂRĂG s. n. v. **hădărag**.

OTĂRĂ vb. IV v. **hotări**.

OTĂRNICI vb. IV v. **hotărnicii**.

OTĂRNICIE s. f. v. **hotărnicie**.

OTĂȘNICER s. m. (Învechit, rar) Persoană care plătea otașniță. Cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: *otășniceri*.
— **Otașniță** + suf. *-ar*.

OTĂTĂI vb. IV. *Refl.* (Regional) A se răsti la cineva, a se rățoi; a face gălăgie. Cf. RĂDULESCU-CODIN, 56, L. ROM. 1959, nr. 2, 54.

— Prez. ind.: *otătăiesc*.
— Formație onomatopeică.

OTĂȚ s. m. v. **oteț**.

OTĂȚEL s. m. v. **otrățel**.

OTĂVI vb. IV. *Intranz.* (Despre ierburi) A crește din nou, în același an, după ce cîmpul a fost cosit o dată; (despre terenuri) a se acoperi de otavă, a înverzi. *Dacă s-au pornit ploii, au otăvit cîmpul și s-au făcut mohor.* N. COSTIN, L. 560, cf. LB, POLIZU. *Inu-n baltă se topește și finațul otăvește.* BELDICEANU, P. 88, cf. DDRF, GHEȚIE, R. M., BĂRCIANU, ALEXI, W., TDRG. *O seamă de buruieni au otăvit din rădăcină.* PAMFILE, A. R. 201, cf. SCRIBAN, D., CV 1950, nr. 5, 18. *Săraci cărările mele, Crescut-au iarbă pe ele! Las'să crească s-otăvească, Cine-a trăi s-o cosească.* RETEGANUL, CH. 156, cf. MAT. FOLK. 1210. *Iarba n-a mai otăvit.* GRAIUL, I, 25. *Pe potecu de la strungă Poate crește iarbă lungă și poate și otăvi, Că de mini nu s-a-nclîci.* GR. S. VI, 230, cf. ALR I 935/528, 684, 735, 880, 980, ib. 1212/596, A V 15, 34, VI 26, LEXIC REG.

114. ♦ (Regional, despre arbori, arbuști etc.) A da mlădițe, a odrăsli. Cf. H II 32, ALR I 988/93.

— Prez. ind. pers. 3: *otăvește*.
— V. **otavă**, Cf. scr. *otaviti se*.

OTĂVIRE s. f. Faptul de a otăvi. *Prin aplicarea acestor măsuri se asigură condiții optime de otăvire a ierburilor.* SCÎNTEIA, 1960, nr. 4845.

— V. **otăvi**.

OTĂVIȘTE s. f. (Rare) Loc pe care crește otavă. Cf. DDRF.

— Pl.:?
— **Otavă** + suf. *-iște*.

OTĂVITURĂ s. f. (Regional) Iarbă care crește din nou după ce a fost cosită sau păscută (Feneș — Alba Iulia). Cf. ALR II/102. ♦ Griu răsărit din semințele scuturate la stringerea recoltei. ALRM SN I h 66.

— Pl.:?
— **Otăvi** + suf. *-tură*.

OTCĂ s. f. v. **votcă**.

OTCEALĂNIE s. f. v. **oceaianic**.

OTCENĂȘ s. n. v. **ocinaș**².

OTCINĂ s. f. v. **ocină**.

OTCÎRMUI vb. IV v. **ocîrmui**.

OTCÎRMUIRE s. f. v. **ocîrmuire**.

OTCÎRMUITÓR, -OĂRE s. m. și f. v. **ocîrmuitor**.

OTCÎRMUITÓRIU, -OĂRE s. m. și f. v. **ocîrmuitor**.

OTCÎRVÉNIE s. f. (Învechit) Revelație, inspirație divină. *Acesta... pre Pavel au botezat din otcîrvenie.* DOSOFTEI, v. s. octombrie 39^r/11, cf. SCRIBAN, D.

— Pl.:?
— Din slavon. **отъкръвение**.

OTCÓP s. n. v. **otcup**.

OTCÓȘ subst. v. **otcoș**.

OTCÓȘ subst. (Regional) Brazdă de iarbă cosită, polog; p. e x t. locul gol care rămîne între brazdele de iarbă. Cf. PAMFILE, A. R. 154, BOCEANU, GL. *N-apucă să doboare pologul cît latul otcoșului.* PLOPȘOR, C. 25. *Își strînse cu coderiștea coasii un porcoiaș de fin pălului drept căpătii și se-ntinse de-a lungul otcoșului.* id. ib.

31, cf. com. din ORAVIȚA, L. COSTIN, GR. BĂN. 151, com.: I. IONESCU-ȘIȘEȘTI, ALR I 934/870, ALR II 5 212/2, 836, 872, 886, ALR SN I h 126. ♦ Mănunchi (de spice secerate). Cf. PAMFILE, A. R. 121, ALR SN I h 55/2.

— Pl.: ? — Și: **ôteos** (ALR SN I h 126), **ôteus** (ib.), **oscôș** (ib. h 127/886) subst.

— Din scr. **otkos**.

OTCŪP s. n. (Învechit) Bun sau venit al statului, dat în arendă. *Contracturile ocupurilor*. BULETIN, F. (1833), 48²/20. *Adunarea veniturilor însușite de la bezmăn și ocupul rachiului* (a. 1852). URICARIUL, III, 248. *Veniturile celelalte, ocupurile sau huzmeturile... se vindeau la meza de marele vistier*. GHICA, S. A. 39, cf. CIHAC, II, 233, DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, I. BRĂESCU, M. 69, CADE. *Ocupurile, contractele vămilor și ocnelor, adică tot restul venitului național, este cedat prin regulament boierimii parazitare*. CAMIL PETRESCU, O. II, 633. *Era nepotul unui cafegi-bașa... înțolit din mănoase ocupuri, innădit la grase huzmeturi*. C. PETRESCU, A. R. 11. ♦ *Antrepriză*. Cf. BARCIANU. *Domnii... începură a se gândi... la facerea mai multor poduri, cari se dădură în ocup (antrepriză) celor cari le construiau*. N. A. BOGDAN, C. M. 151. ◇ (În context figurat) *Cică-s patrioți, liberali, progresiști... au luat patriotismul în ocup!* ALECSANDRI, T. 38.

— Pl.: **ocupuri**. — Și: **otcôp** s. n. DDRF.

— Din rus. **откуп**.

OTCŪPCIC s. m. (Învechit) Persoană care lua în arendă un bun, un venit al statului; arendaș, antreprenor. *Ocupcicul vămilor*. BULETIN, F. (1833), 127¹/6. *1 500 de galbini de la ocupcicul poștelor ș-acel al ocnelor*. ALEXANDRI, T. 1 353, cf. DDRF, ȘĂINEANU, TDRG, CADE, SCRIBAN, D., FD II, 87.

— Pl.: **ocupcici**.

— Din rus. **откупщик**.

OTCUPCĪU s. m. (Învechit) Ocupcic. *Cel de acum ocupciu, dumnealui baronul Ștefan Meitani... au precumrat acest obicei* (a. 1832). DOC. EC. 517. *Acesta era omul ocupciului, care după ce mă întrebă dacă am ceva marfă... începe a-mi scotoci prin trăsura și prin geaman-tan*. GHICA, S. 245, cf. TDRG.

— Pl.: **ocupcii**.

— **Ocup** + suf. **-ciu**.

OTCŪPNIC s. m. (Învechit) Ocupcic. *Din-du-să dreptate ocupnicului*. BULETIN, F. (1833), 50.

— Pl.: **ocupnici**.

— **Ocup** + suf. **-nic**.

ŌTCŪS subst. v. **otcoș**.

OTDRĀSLĀ ș. f. v. **odraslă**.

ŌTĒCINIC s. n. (Învechit) Pateric. *Otecinic sau pateric, povești din viața mai multor sfinți* (sec. XVII). CAT. MAN. I, 158, cf. CIHAC, II, 233, ȘĂINEANU, ALEXI, W., TDRG, CADE.

— Pronunțat: *o-teci-*. — Pl.: **otecinice**. — Și: **otăcinic** s. n. CAT. MAN. I, 362.

— Din slavon. **отечникъ**.

ŌTĒL s. n. v. **hotel**.

ŌTELERĪE s. f. v. **hotelărie**.

ŌTELIĒR s. m. v. **hotelier**.

ŌTEȘĪ vb. IV. *Tranz. și refl. (Învechit și regional) A (se) potoli, a (se) liniști; a (se) alina; a (se) mîngia. Varga ta și toiaga ta acele me oteșiră*. PSALT. HUR. 18^v/16. *Uteșaste obidiții*. COD. VOR. 109/7, cf. PSALT. 39. *Iară pre turci în locul lor cu alte daruri să-i oteșească*. CANTEMIR, HR. 415. *El așa pre toți și bănuiește și hulește, părindu-i că cu acelea-și mai uteșaste... patimile sufletului*. SPĂTARUL MILESCU, LET.² 1, 108, cf. ANON. CAR. *Să oteșască focul de oști ce ardea și era într-însa [în țară] și la o liniște să o aducă* (inceputul sec. XVIII). MAG. IST. II, 152/14. *Să oteși inema Saveliilor despre toate lucrurile cîte au întrebat pre Solomon* (a. 1760). GCR II, 71/24, cf. TDRG. *S-au oceșit cîinii din sat*. Com. din ORAVIȚA, cf. com. din LIPOVA și din TIMIȘOARA. *Oceșeste-te odată!* L. COSTIN, GR. BĂN. 148, cf. NOVACOVICIU, C. B. I, 15. ♦ *Refl. A pierde din intensitate, a scădea, a înceta*. Cf. POGOR, HENR. 230. *Moartea s-a oteșit; dar vite ionicarii de atunci n-au mai putut strînge*. DUMITRAȘCU, STR. 17. ♦ *Tranz. (Regional) A isprăvi un lucru, a termina*. Cf. GR. BĂN., LEXIC REG. 43. ♦ *Tranz. Fig. (Prin Ban.) A bate foarte tare*. Cf. DDRF, com. din ORAVIȚA și din TIMIȘOARA.

— Prez. ind.: **oteșesc** și (regional) **otêș** (ALR II/47). — Și: **uteși** vb. IV.

— Din slavon. **оутѣшити**, cf. scr. **uteșiti**.

ŌTEȘĪ² vb. IV. *Intranz. (Prin Olt., despre iarbă) A răsări, a se ivi*. Cf. LEXIC REG. 43.

— Prez. ind. pers. 3: **oteșeste**.

— Etimologia necunoscută.

ŌTEȘĪRE s. f. (Învechit) Potolire, liniștire, alinare, calmare. *În dureri așea mari și chinuri așea nesuferite îndată oteșirea în minte nu-i venia*. CANTEMIR, IST. 253, cf. 267.

— Pl.: ?

— V. **oteși¹**.

ŌTĒȚ s. m. (Învechit) Părinte al bisericii (participant la conciliul de la Niceea). *Dentr-însa aleaseră învățătura sfinții oteți*. CORESI, EV. 2, cf. CUV. D. BĂTR. II, 54, COD. TOD. 218, GCR I,

93/28, ȘTEFANELLI, D. C. 5, BUL. COM. IST. IV, 35, 38, URICARIUL, XII, 298, CIHAC, II, 233, DDRF, TDRG, DHLR, II, 520, CADE.

— Pl.: *oteți*. — Și: *otăț* s. m. IORGA, S. D. XI, 261.

— Din slavon. *отѣцъ, отѣць*.

OTFĚL s. m. (Prin Ban.) Persoană care conduce, în fruntea altor tineri, mireasa la biserică; frate de miresă. Cf. CADE, VICIU, GL., L. COSTIN, GR. BĂN.

— Pl.: *otfeli*. — Și: *otfiál* s. m. VICIU, GL.

— Cf. magh. *v ö fély*.

OTFIÁL s. m. v. *otfel*.

OTGHEÁL s. n. v. *ogheal*.

OTGÓN s. n. v. *odgon*.

OTGONÁR s. m. v. *odgonar*.

OTÍC s. n. 1. Lopătică cu care se curăță de pământ brăzdarul și cormana plugului; (regional) răzuș, răzuitor, otinc (1). Cf. KLEIN, D. 65, 208, 233. *Se-i fie fiarele și cormanul curățite de rădăcini și de tină, spre a cărora curățire slujește oticul*. ECONOMIA, 21/25, cf. LB, CIHAC, II, 234. *Mi se pare c-a da el și telegă și plug și otic și tot, numai să scape de noi*. CREANGĂ, P. 250. *Boii, frați de plugărie, trag, se opintesc în jug, Și oticul dă afară lutul grămădit în plug*. BELDICEANU, P. 64, cf. DAMÉ, T. 36. *Rumânul nostru mergea tăcut în urma plugului și curăța din când în când cormana cu oticul*. SANDU-ALDEA, U. P. 8, cf. H II 13, 29, 62, 146, 186, 203, VII 485, IX 473, X 32, 69, 140, 479, 500, XI 259, 289, BRAN, S., REV. CRIT. III, 163, IV, 145, ȘEZ. V, 115, ALRM SN I h 17, A I 26, V 20, 33, VI 16, 19, 26. ♦ (Regional) Unealtă de plivit griul, alcătuită dintr-o placă de fier ascuțită (CV 1951, nr. 11, 37) sau în formă de lingură (MAT. DIALECT. I, 263), prinsă într-o coadă lungă de lemn; săpăligă (com. BLAGA, ALR II 6795/551). *Plivitul se face cu mina sau cu oticul*. ȘCINTEIA, 1955, nr. 3274. ♦ (Regional) Țagă lată de spart gheața. Cf. ALR II 6794/346, 353. ♦ (Rare) Lopătică cu care se curăță trotuarul de noroi sau de zăpadă. Cf. SCRIBAN, D.

2. (Regional) Băț lung; bită, ciomag. Cf. DDRF. *Băieți, luați oticele și-nfundați colnicele*. MAT. FOLK. 79. *Otic lung, apuc valea și te-ajung, și-ți croiesc vreo citeva în lung*. I. CR. III, 318. ♦ Cuiul cu care se prinde proțapul de rotilele plugului. Cf. H IX 60, N. REV. R. 1910, 87. ♦ Bucată de lemn cu care se răsuțește funia sau lanțul trecut peste o sarcină (de fin, de lemne etc.), (regional) ceatlău (Pecinișca — Băile Herculane). Cf. ALR II 5635/2. ♦ Bețișor cu ajutorul căruia se leagă firele rupte la războiul

de țesut; (regional) otinc (2). Cf. A II 6, IX 6. ♦ Fir de urzeală care n-a avut loc să treacă prin ițe și spată (Firiza — Baia Mare). ALR I 1291/355.

3. (Regional) Măsură (cu care se ia vama la moară); mertic. *Din un spic Un otic; Din omînă Omierță plină*. F (1871), 249, cf. ALR SN I h 181.

♦ Doniță mică (Crucea — Cîmpulung Moldovenesc). A V 15. ♦ Pahar mic (Crucea — Cîmpulung Moldovenesc). A V 15.

— Pl.: *otice* și (regional) *oticuri* (ALR II 5012/353, A IX 5, MAT. DIALECT. I, 263), (m) *otici* (LB, POLIZU, CV 1951, nr. 11, 37, ALR II 5012/64, A IX 3). — Și: (regional) *otfe* (LIUBIANA, M. 107), *otíg* (PAMFILE, A. R. 35, 37, H I 171, XII 31, 117, 140, 175, XIII 270, XIV 377, ALR I 892/584, ALR II 5012/192, 531, A IX 2), *otíd* (A IX 6), *hotfe* (H IX 60), *utic* (CIHAC, II, 234, DDRF, GHETIE, R. M.), *potfe* (H VIII₁ 109) s. n.; *utică* (ALEXI, W.) s. f.

— Din scr. *otik*.

OTICĂU s. n. (Regional) 1. Otic (1). Cf. KLEIN, D. 65, 208, LB, BARCIANU, ALEXI, W., CABA, SĂL. 93.

2. Otic (3). Com. D. POP (Rodna) și din HERECLEAN — ZĂLAU, ALR SN I h 181, MAT. DIALECT. I, 213, 285. ♦ Cupă. ALR I 1376/359.

♦ Pahar (mai mare decât cel obișnuit) de băut țuică (Șieu Măgheruș — Bistrița). MAT. DIALECT. I, 285. *Am tras două oticaună de vinars*. ib.

3. Otic (2). Cf. DDRF.

— Pl.: *oticaună*. — Și: *otăcău* s. n. ȘEZ. VII, 189.

— *Otic* + suf. *-ău*.

OTICNEĂLĂ s. f. 1. (Prin nord-estul Olț.) Oticnire. Cf. CIAUȘANU, V. 185.

2. (Prin vestul Munt., în forma *otihneală*) Răsuflare grea din cauza oboselii. Cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: *oticneli*. — Și: *otihneală* s. f.

— *Otici* + suf. *-eală*.

OTICNÍ vb. IV. Intranz. 1. (Popular) A face sforțări, a se sili din răspuțeri să respire sau să vomiteze, a icni; p. ext. a izbucni. Cf. POLIZU. *Cînd oticni într-o tuse scorboroșită, un clăbuc cătrănit de sare și cocleală îi umplu gura*. DELAVRANCEA, S. 153, cf. SCRIBAN, D. *Zmeul tresări, se sculă în sus, începu să oticnească și să ceară cu glas detunător apă*. POPESCU, B. II, 97, cf. I. CR. VIII, 344. *Fata odată oticnește și... varsă pe gură un șarpe balaur*. PAMFILE, DUȘM. 41. ♦ Tranz. (Regional) A vomita, a vărsa. Cf. REV. CRIT. III, 163, VICIU, GL. *Scorpiia i-a oticnit afară și pe Siminog și pe cîinișori*. RĂDULESCU-CODIN, I. 305, cf. 174. *Am (oticnit) vărsat pînă mi s-au întors mațele pe dos!* CIAUȘANU, GL. 35, cf. id. V. 185. ♦ (Regional) A sughița din pricina greței sau a beției. Com. din fostul județ MUSCEL.

2. (Regional, în forma *otihni*) A-și pierde răsuflarea și puterile din cauza oboselii. Cf. SCRIBAN, D.

3. (Regional) A cădea. *Nenorocitul îndrăzneț... venea de-a rostogolul către iaz și oticnea în el.* GALACTION, O. 44.

— Prez. ind.: *oticnesc*. — Și: *otihni* (DDRF, ȘAINEANU, BARCIANU, ALEXI, W., SCRIBAN, D.), *otincî* (REV. CRIT. III, 163, VICIU, GL.) vb. IV.
— Cf. *icni*.

OTICNIRE s. f. (Regional) Acțiunea de a *oticni* și rezultatul ei; icnire, vomitare. Cf. POLIZU, com. din TURNU MĂGURELE.

— V. *otieni*.

OTICNÎT s. n. (Prin nord-estul Olt.) Oticnire. *S-a pus pe oticnit.* CIAUȘANU, v. 185.
— V. *otieni*.

OTICNITURĂ s. f. (Regional) Oticnire. *Se poticni într-o tuse gîjîită, cu sughițuri și oticnituri.* IOVESCU, N. 45. *Cu vărsături, Cu oticnituri.* GR. S. VI, 157.

— Pl.: *oticnituri*.

— *Otiēni* + suf. *-tură*.

OTÎD s. n. v. *otic*.

OTÎG s. n. v. *otic*.

OTIHNEĂLĂ s. f. v. *oticneală*.

OTIHNÎ vb. IV v. *otieni*.

OTÎNC s. n. (Regional) 1. Otic (1). Cf. H XII 97, XVI 248, A v 20, VI 16, 26.

2. Bețișor cu ajutorul căruia se leagă firele rupte la războiul de țesut. Cf. PAMFILE, J. II 158, CV 1950, nr. 1, 32, ib. nr. 4, 38, ALR I 1 291/750, A II 7, v 33. ♦ Fir adăugat la urzeală cînd se rupe unul dintre firele acesteia. Cf. com. din TURNU MĂGURELE, A v 8, 14. ♦ Fir de urzeală care n-a avut loc să treacă prin ițe și spată. ALR I 1 291/257, 268, 270, 357, 359, 360.

3. Bucată de lemn cu care se răsuțește funia sau lanțul trecut peste o sarcină (de fin, de lemne etc.); (regional) otic, ceatlău. Cf. ALR II 5 635/29, 36. ♦ Pirghie. ALR II/I h 293. ♦ Cui de lemn care se pune la jug în partea boului mai slab, în așa fel ca boul mai puternic să tragă mai mult. Cf. SCRIBAN, D.

4. „Scurtarea hamului cînd nu se potrivește caili”. Com. din TURNU MĂGURELE. ♦ *Ex p r.* A pune *otînc* = (despre cai) a se împotrivi, a pune opor, a pune poară. Cf. ALR I 1 110/815. A avea *otînc pe cineva* = a avea pică pe cineva, a-i purta simbetele. Com. din SĂLIȘTE — SIBIU.

— Pl.: *otincuri* și (rar) *otince* (SCRIBAN, D.)
— Și: *otînc*, *otîng* (ALR I 1 291/259, 266, 269),

hotînc (ib. 1 291/786) s. n.; *otîncă* (H II 29, com. din TURNU MĂGURELE, LEXIC REG. 43, pl. *otinci* ib.) s. f.

— Cf. *otic*.

OTÎNCĂ s. f. v. *otinc*.

OTÎNCEĂ s. f. (Regional) 1. Otic (2) (Cincu — Agnita). Cf. BREBENEL, GR. P.

2. (În forma *otîncea*) Pirghie (Lisa — Făgăraș). LEXIC REG. 93.

3. Lanț lung de 40—50 de cm cu care se leagă jugul de proțap, în așa fel ca boul cel mai puternic să tragă mai mult, mergînd în pas cu celălalt. LEXIC REG. 43.

— Pl.: *otincele*. — Și: *otînceă* s. f.

— *Otînc* + suf. *-ea*.

OTÎNCÎ vb. IV. *Tranz.* (Regional) 1. A innădi firele rupte pe natra războiului. Cf. BREBENEL, GR. P. *Dă-mi un gătej de la mătură să otîncesc un fir rupt.* id. ib., cf. A I 36, II 4, 12, V 8, 14, VI 26, IX 6.

2. A lega strîns, a strînge cu otincul (3); a cetlui. Cf. ALR II 5 636/29, 36, 833. ♦ A strînge chinga șeii (Vermeș — Buziaș). Cf. ALR I 1 118/77.

3. A forța ceva cu ajutorul unei pirghii, a urni; p. e x t. a lovi; a sparge. Cf. SCRIBAN, D. *Au otîncit drevele de la ferestre și au intrat la casa cu bani!* CIAUȘANU, v. 185. *Ia un ciocan și otîncește piatra asta din cale.* PAȘCA, GL., cf. LEXIC REG. 93.

4. A pune mai multă greutate pe seama boului mai puternic, care trage mai bine la jug. Cf. SCRIBAN, D. *Pe Prian l-am otîncit.* CIAUȘANU, v. 185, cf. TOMESCU, GL. ♦ *Tranz.* și refl. A pune o greutate mai mare în sarcina unuia dintre cei care duc aceeași povară; p. e x t. a (se) osteni, a (se) obosi. Cf. POLIZU, CIHAC, II, 234, DDRF, BARCIANU, ȘAINEANU, D. U., SCRIBAN, D., TOMESCU, GL. ♦ *Refl.* (Despre boi, în forma *otînci*) A se opinti în jug. CHIRIȚESCU, GR. 252.

— Prez. ind.: *otîncesc*. — Și: *otînci* vb. IV.

— V. *otinc*.

OTÎNCÎ² vb. IV v. *otieni*.

OTÎNCIRE s. f. (Rare) Acțiunea de a (se) *oticni*; obosire. Cf. POLIZU.

— Pl.: *otînciri*.

— V. *otînci*¹.

OTÎNCÎT, **-Ă** adj. (Regional) 1. (Despre firele de la războiul de țesut) Adăugat, innădit. Cf. A II 12, v 14.

2. (Despre boi, în forma *otîncit*) Care trage o greutate mai mare, împovărat. Cf. TOMESCU, GL.

3. (Adverbial, prin apropiere de *oticni*) Cu intreruperi, sacadat, icnit. *Leneșul începe să*

citească otincit, sughițat... și poticnit. CIAUSANU, R. SCUT. 34.

— Pl.: otinciți, -te. — Și: otincit, -ă, otinjit, -ă (A II 12) adj.

— V. otinci¹.

OTÍNG s. n. v. otine.

OTINGÁȘ s. n. (Regional) Poting, lanț (Cornereva — Băile Herculane). Cf. ALR I 894/18.

— Pl.: ?

— Oting + suf. -aș.

OTINGÍ vb. IV v. otinji.

OTINTEÁUĂ s. f. v. ochincea.

OTINTEÁVĂ s. f. v. ochincea.

OTITĂ s. f. Inflamație a membranei care acoperă canalul auditiv. *Inflamația de urechi (Otitis)*. ALBINEȚ, M. 206/7. *Junghiul urechii, otitis*. EPISCUPESCU, PRACTICA, 212/29, cf. BIANU, D. S., CADE, SCRIBAN, D., DER.

— Pl.: otite. — Și: (învechit) otitis subst.

— Din fr. otite. — Otitis < ngr. *ὀτίτις*.

OTÍTIS subst. v. otită.

OTÍC s. n. v. otic.

OTÍNC s. n. v. otinc.

OTINCEÁ s. f. v. otincea.

OTÍNCÍ¹ vb. IV v. otinci.

OTÍNCÍ² vb. IV v. otinji.

OTÍNCICĂ s. f. sg. (Regional) Scindurică pusă între firele de la războiul de țesut, pentru a le ține desfăcute, ca să se poată lucra la ițe (Lisa — Făgăraș). LEXIC REG. 93.

— Otincea + suf. -ică.

OTÍNCÍT, -Ă adj. v. otincit.

OTÍNJEÁLĂ s. f. (Regional) Bătaie zdravănă; cotonogeală. Cf. DDRF.

— Otinji + suf. -eală.

OTÍNJI vb. IV. *Tranz.* (Regional) A lovi tare pe cineva (cu o nuia, cu o bită etc.), a bate; a cotonogi. *Încă te obrăznicești? Acuși te-oi otinji cu ceva, de nu te-i putea hrăni în toată viața*. CREANGĂ, A. 107, cf. DDRF, ȘAINEANU, BARCIANU, ALEXI, W. *N-apucă să isprăvească vorba, căci plutașul cel tânăr se apropie, ridicînd bita să-l otinjească*. DUNĂREANU, CH. 136, cf. BUL. FIL. V, 182, SCRIBAN, D. *Taci din gură, că amuș te-oi otinji de m-ei pomeni cît îi fi*

și-i trăi. Com. MARIAN, cf. ȘEZ. V, 115, ib. VIII, 160. *Pleacă de aici, că te otinjesc cu prăjina asta pe spate*. BOCEANU, GL., cf. com. din VICOVU DE JOS — RĂDĂUȚI și din TEPEȘ VODĂ — CERNAVODĂ, A V 15, VI 26. (A b s o l.) *Atunci poruncește măciucuței să sară din cui și să înceapă a otinji*. SEVASTOS, ap. TDRG. ◇ (Complementul este „lovitura”) *Cînd oi lua o jărdie și îi-oi otinji câteva acuși!* I. CR. IV, 26, cf. 162, PAMFILE, J. II, 158.

— Prez. ind.: otinjesc. — Și: otingí (A VI 26), otinci (BUL. FIL. V, 170, SCRIBAN, D., com. din TEPEȘ VODĂ — CERNAVODĂ) vb. IV.

— Etimologia necunoscută.

OTÍNJIȚ, -Ă adj. v. otincit.

OTÍRNIE s. f. v. utrenie.

OTMÁN s. m. v. otoman.

OTMÁT s. n. v. otmet.

OTMÉT s. n. (Regional) Virtej, bulboană. Cf. ANTIPA, P. 194. *Cine-i tras într-un odmet aici, îl pescuiește tocmai la Brăila*. GALAN, B. I, 47.

— Pl.: otmete. — Și: otmăt (SCRIBAN, D.), odmét, omnét (ALR I 427/695) s. n.

— Din rus. **отмет**.

OTNÓG s. m. v. hotnog.

OTNOȘÉNIE s. f. (Învechit) Raport, comunicat, adresă oficială. *După otnoșenia ce au primit divanul*. CR (1830), 253¹/₅. *Primindu-să la sfat otnoșenia cinstitei agii, de la 8 ale următoareii, împreună cu alăturata jalbă în original (a. 1832)*. DOC. EC. 502. *Logofiția dreptății prin otnoșania din 18 iunie 1832... au cerut della pricinii (a. 1839)*. URICARIUL, V, 10/26, cf. BULEȚIN, G. (1840), 37¹/₄. *S-au primit copia otnoșaniei comandiriului corpului al 5 (a. 1851)*. URICARIUL, VI, 77, cf. POLIZU. *Șeful său, dîndu-i să-i copieze o prețioasă otnoșenie, ... s-a speriat de icoana noului iuncher*. GHICA, S. 661, cf. 563. *Așterne o otnoșanie pe hîrtie*. ALECSANDRI, T. 1358, cf. DDRF, ȘAINEANU, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, I. BRĂESCU, M. 69, SCRIBAN, D.

— Pl.: otnoșenii.

— Din rus. **отношение**.

OTÓBĂR subst. sg. v. octombrie.

OTÓBER subst. sg. v. octombrie.

OTOBOC subst. (În expr.) A face mîna otoboc = a stringe degetele; a face mîna puică. *Făcu mîna otoboc și... apucă [moara] de scoc*. TEODORESCU, P. P. 155, cf. DR. IV, 729.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

OTÓC s. n. v. otac.

OTOGRĂF s. n. v. autograf.

OTOJNIȚĂ s. f. (Regional) „O măsură de 1 litru și un sfert de litru cu care se ia drept plată la cazan (alambic)” (Bistrița — Turnu Severin). SUFL. OLT. I, 24.

— Accentul necunoscut. — Pl.:?

— Etimologia necunoscută.

OTOMÁN, -Ă s. m. și f., adj. 1. S. m. și f. Turc. *Fiind și Moldova de tot supusă otomanilor*. N. COSTIN, LET.² II, 18. *Numai cu puțină slavă să fie împărății othmanilor*. CANTEMIR, HR. 23, cf. STAMATI, D., POLIZU, DDRF, BARCIANU.

2. Adj. Turcesc, (învechit) otomanicesc, otomănesc. *Capetele Brîncovenilor și ale Cantacuzinilor, acele două familii mai puternice ale țării, căzură sub securea otomană*. BĂLCESCU, M. V. 606, cf. POLIZU. *Cu un gest de minie și o gravitate cu totul otomană zise bietul vătaf*. FILIMON, O. I, 152. *Făcu o temenea sau compliment otoman*. id. ib. 170. *În dreptul Rusciucului, traserăm către un vapor otoman de război*. BOLINTINEANU, O. 264, cf. DDRF, ȘĂINEANU. *Mircea era hotărît a nu părăsi de la prima lovitură duelul încins între el și urgia otomană*. XENOPOL, I. R. III, 77, cf. BARCIANU.

— Pl.: otomani, -e. — Și: (rar) otmán (șio II₂, 92, scris și othman) s. m.

— Din lat. med. othomannus, fr. ottoman, it. ottomano, germ. Ottomane.

OTOMÁNĂ s. f. (Învechit) 1. Canapea, sofa. Cf. STAMATI, D. POLIZU, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W., SCRIBAN, D.

2. Un fel de stofă groasă; (învechit) gogrea. Cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: otomane.

— Din fr. ottomane, germ. Ottomane.

OTOMANICÉSC, -EĂSCĂ adj. (Învechit) Otoman (2). *M-am îndemnat a scrie o adunare istorică... să poată afla, fără multă osteneală, vericine istoria othomaniceștii împărății*. VĂCĂRESCUL, IST. 245. *Domnii... se silesc a da toate veniturile țerei pe sama cămării ottomaniceștii*. ap. ȘINCAI, HR. III, 6/24. *Au venit domn țării Michail Șutu voevod, trimis de la Poarta otomanicească cu pompă și cu semnele împărătești de domnie*. DIONISIE, C. 167. *S-a făcut obștească lege ca toți supușii otomanicești, fie de ce fel de religie vor fi, să fie deopotrivă înaintea legii*. CR (1831), 50, cf. șio II₂, 92.

— Scris și: othomanicesc, ottomanicesc. — Pl.: otomanicești.

— Otoman + suf. -icesc.

OTOMANLIŢU s. m. (Învechit, rar) Otoman (1). *Otomanliii aceștia se trag den nea-*

mul împăraților grecești Comnini. ap. șio II₂, 92.

— Pl.: otomanlii.

— De la otoman. Cf. o s m a n l i u.

OTOMĂNÉSC, -EĂSCĂ adj. (Învechit, rar) Otoman (2). *A istoriei othomănești... ce s-a alcătuit de dumnealui spătarul Ianache Văcărescul [Titlu]*. VĂCĂRESCUL, IST. 245, cf. șio II₂, 92.

— Scris și: othomănesc. — Pl.: otomănești.

— Otoman + suf. -esc.

OTOMOBÍL s. n. v. automobil.

OTÓMVER subst. sg. v. octombrie.

OTORÁC s. n. v. oturac².

OTORÁCĂ s. f. v. oturac².

OTORÁGE s. n. pl. v. oturac².

OTORÉE s. f. (Med.) Simptom caracterizat prin scurgerea de puroi din ureche. Cf. BIANU, D. S., DN, DER.

— Din fr. otorrhée.

OTORINOLARINGOLÓG s. m. Medic specialist în otorinolaringologie. DL, DM, DN.

— Pl.: otorinolaringologi.

— Derivat regresiv de la otorinolaringologie.

OTORINOLARINGOLOGÍE s. f. Ramură a medicinei care se ocupă cu anatomia, fiziologia și patologia urechii, nasului și laringelui. *Și alte discipline medicale au astăzi în fruntea lor institute și centre de cercetări, ca de exemplu: ... otorinolaringologia*. CONTEMP. 1956, nr. 486, 4/4, cf. DER.

— Din fr. oto-rhino-laryngologie.

OTORITÁTE s. f. v. autoritate.

OTOSCÓP s. n. Instrument optic cu care se examinează interiorul urechii. Cf. ALEXI, W., NICA, L. VAM. 178, CADE.

— Pl.: otoscoape.

— Din fr. otoscope.

OTÓSCĂ s. f. (Olt.) Țuică slabă, care curge la urmă de tot din cazan. Cf. CADE.

— Pl.:?

— Etimologia necunoscută. Cf. o t c ă.

ÓTOVA adj. invar. (Adesea adverbial) Uniform; drept, neted, egal; (despre ființe) care nu are părțile corpului (mai ales talia) distincte; fără formă. Cf. I. GOLESCU, C., CIHAC, II, 234. *Trunchiul trupului lui îi era otova*.

INSPIRESCU, U. 28. *Era... dihania de gadină făcută otova cu cap, cu trup, cu tot.* id. ib. 39. *Gitul lung și subțire... și mâinile uscate... și talia otova.* VLAHUȚĂ, ap. TDRG, cf. BĂRCIANU, ALEXI, W. *Cam grosioară, cam otova, că nu ai ști unde i-ar fi mijlocul.* DELAVRANCEA, O. II, 189. *Așa de otova erai tu pe la spete, încît ar fi zis cineva că ești bătut cu lopata.* HOGAȘ, H. 60. *În barba crescută otova, ochii îi luceau vesel.* GALAN, Z. R. 58. *Bagă Marchidan plugu, taie hatu femeii și-ncepe să are otova, delaolaltă.* V. ROM. mai 1958, 75. *Nu mai există genitiv, dativ, acuzativ, totul e otova.* CV 1949, nr. 4, 45. *Grumazul celui bolnav de șopîrlăiță se umflă de se face otova (una) cu capul.* ȘEZ. III, 12. *A rămas... cu acea scobitură în talpa piciorului, căci după cum se vede, talpa nu-i otova.* PAMFILE, S. V. 190. *Cățalușa lipova Linge cîmpul otova (Coasa).* ȘEZ. VII, 81. ◇ Fig. *Lumea lui, așa cît este transfigurată, e ternă, e cam otova, fără reliefuri.* IBRĂILEANU, S. L. 69. *Înfumurat și lipsit de istețime, era cam otova din fire.* CAMIL PETRESCU, O. II, 294. ◆ Direct; drept (înainte). Cf. DDRF, ȘĂINEANU. *De altfel, și chiar mustrea ce i-o face înțeleptul, Vine mai frumos cîrmită decît otova, de-a dreptul.* ARGHEZI, S. P. 9. ◆ Fig. Monoton, uniform. *Înlăuntru s-amestecă val-vîrtej ciocneli de pahare... cu zbărnîitul otova al cobzarului.* DELAVRANCEA, S. 6. *Cocorii să înșiruie și cîntă ascuțit, otova, același cîntec jalnic.* id. T. 21. *Ploaia cădea otova, întristînd sufletele.* D. ZAMFIRESCU, R. 251.

— Etimologia necunoscută.

OTOZBÎR s. n. v. otuzbir.

OTPIS s. n. (Învechit) Comunicare scrisă, aviz, înștiințare. *Cu otpisu de toate acele documenturi.* BULETIN, F. (1833), 55¹/6.

— Accentul necunoscut. — Pl.:?

— Din rus. **отпись**.

OTPRĂVUIRE s. f. (Învechit) Trimitere. *Dumnezeiasca pronie... bine au voit ca și acest lucru să să chivernisească de buna otprăvuire a înțeleptului domnu.* R. GRECEANU, CM II, 178.

— Infinitivul lung al lui *otprăvui < slavon. **отправити**.

OTPŪSC s. n. v. otpust¹.

OTPŪSCĂ s. f. v. otpust¹.

OTPŪST¹ s. n. 1. (Învechit și popular, în ritul ortodox) Formulă sacramentală de binecuvîntare, rostită de preot la sfîrșitul slujbei; p. ext. sfîrșitul slujbei religioase. *Ședea în tînda besericii pînă la otpustul so[i]nței liturghii.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 67¹/14, cf. 52¹/24. *Face mitropolitul otpustul.* GHEORGACHI, LET. III, 291/6, cf. id. CER. (1762),

207. *După otpustul utrenii și a vecernii (a. 1759).* CAT. MAN. II, 275, cf. MINEIUL (1776), 54^v/19. *Sta vîrtos la slujbă pînă la opustu (sec. XVIII).* IORGA, S. D. XVII, 74, cf. CIHAC, II, 300. *Face preotul opust.* SEVASTOS, N. 253. *Preotul face dezlegarea (opustul).* MARIAN, NU. 747, cf. DDRF, ȘĂINEANU, BĂRCIANU, ALEXI, W., SCRIBAN, D. ◇ E x p r. **A da** (cuiva) **otpustul** = a ucide, a omori (pe cineva). *Le dam otpustu, adică îi puneam bine.* GORJAN, H. II, 53/34. **A-și da otpustul** = a muri. *Pe cînd răsărea luna, tata întîi și mama îndată după el și-au dat otpustul.* CARAGIALE, O. II, 220.

2. (Învechit, în forma *otpusc*) Concediu. *Sloboziri în otpusce (sec. XIX).* CAT. MAN. I, 68. *Slobozind în otpuscă pe redovoiul Ioan Pojar.* BULETIN, F. (1843), 17¹/5.

— Accentuat și: (rar) *ôtpust* (CIHAC, II, 300).

— Pl.: *otpusturi*. — Și: **opŭst**, **otpŭse** s. n.; **otpŭscă**, **opŭscă** (CIHAC, II, 300) s. f.

— Din slavon. **отъпоустъ**, rus. **отпуск**.

OTPŪST² s. n. v. opust¹.

OTRĂVĂ s. f. 1. Substanță chimică toxică care, introdusă sau formată în organism, produce tulburări sau moartea. *Vor să ucigă pe cineva au cu otravă, au cu armă.* PR. V. 97, cf. ST. LEX. 169/2. *L-au lipsit de ochi... l-au adăpat cu otrăvi și cu farmece veninoase.* DOSOFTEI, V. S. ianuarie 4^v/15, cf. ANON. CAR. *Îi segeta drept, cu săgeți mici, dar îngrădite cu otravă de bălaur și le pricinuia o moarte iute și cumplită.* AETHIOPICA, 59^f/23, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Fiere și otravă, spre mîncare să le dea lor și cu oțet să-i adape pă ei!* I. GOLESCU, în PR. DRAM. 85, cf. CLEMENS, LB. *Albina... a scoate știe Dintr-un must plin de otravă cea mai bună doftorie!* CONACHI, P. 269. *Iată un praf, pune-l în băutura lui... — Otravă! strigă ea, înfiorîndu-se.* NEGRUZZI, S. I, 162, cf. CIHAC, II, 151, LM, DDRF, ȘĂINEANU, BĂRCIANU, ALEXI, W. *Rezistența organismului crește în contra otrăvurilor printr-o obișnuință lentă și continuă.* BABEȘ, O. A. I, 516. *Puteam să știu că-n zeama ei suavă Albastră alburie era otravă?* ARGHEZI, V. 227. *Foaie verde merișor Așa-mi vine uneori Să iau otravă să mor.* ȘEZ. I, 75. ◇ (Ca termen depreciativ) *Piatră bună pentru făcut alifie de obraz... și alte otrăvuri.* CREANGĂ, P. 112.

2. Fig. Ceea ce produce un rău (moral), un necaz, o supărare; p. ext. amărăciune, răutate; venin. *Cu minie și cu otravă dzicea.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 47¹/32. *O lume! cu dulceață de miere amestecată ești cu otravă silești să mă îndulcești (a. 1773).* GCR II, 94/41. *Inima mea s-au tîmădui de o otravă zadarnică.* BELDIMAN, N. P. II, 26/25. *Cei pe care-i vezi în slăvi Adăpați sînt cu otrăvi.* MACEDONSKI, O. I, 41. *În inimă îi arde otrava vieții lor.* NECULUȚĂ, T. D. 74. *Tu nu cunoști otrava gîndirii și-a vegherii.*

ARGHEZI, v. 125. *Ieșise dintr-un vis de groază, dar visul își prelungea otrava în fiori reci.* POPA, v. 163. *Pusese în glas toată otrava păstrată în el, în atîția ani de umilință, așa ca pentru o răfuială.* CAMIL PETRESCU, o. II, 96. *Din gură otravă-i cură.* DOINE, 198. *Din gură miere, iar din inimă otravă.* ZANNE, p. II, 168. (Ironic) *Se temea acum să nu-l îmbete Amețitoarea ochilor otravă.* TOPÎRCEANU, B. 59.

— Pl.: otrăvi și otrăvuri.

— Din v. sl. *отрава*.

OTRĂVNIC, -Ă adj. (Învechit; și substantivat) (Persoană) care dă cuiva otravă (1); otrăvitor. *Om farmăcătoriu și otrăvnic?* МОХА, 380/33. *Și-l adăpară cu otravă cumplită și nepuțindu-i nemică strica otrava, s-au creștinat otrăvnicul ce deresease otrava.* DOSOFTEI, v. S. noiembrie 119*/8, cf. id. MOL.

— Pl.: otrăvnici, -ce.

— Din slavon. *отравникъ*.

OTRĂȚEL s. m. (Bot.) 1. Plantă erbacee cu tulpina ramificată și cu flori galbene, întrebuințată în medicina populară; baranță (*Onosma arenarium*). Cf. BARONZI, L. 140, JIPESCU, o. 74, BRANDZA, FL. 373, GRECESCU, FL. 406, N. LEON, MED. 54. *Să fierbe înădușit baranță (otrățel), împreună cu urzică și pelin.* GRIGORIU-RIGO, M. P. 1, 176, cf. MUSCEL, 58. *Frunză verde otrățel, Pe deal, pe la Corlățel, Fuge dorul măruntel.* POP., ap. ALEXANDRESCU, o. I, 386, cf. H IV 84, V 10, VI 94, IX 153, 447, X 464, XII 24, XVI 146. *Ia otrățel, o buruiană ce crește pe lângă drumuri, pisaz-o bine și stoarce zama în rana vitei.* ȘEZ. III, 148, cf. MAT. FOLK. 461, PĂSCULESCU, L. P. 157, 181.

2. Limba-mielului (*Borrago officinalis*). Cf. LB, POLIZU, CIHAC, II, 477, LM, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., BIANU, D. S., CADE.

3. Limba-ciinelui (*Cynoglossum officinale*). Cf. CIHAC, II, 477.

4. Limba-boului (*Anchusa officinalis*). I. GOLESCU, C., cf. CIHAC, II, 477.

5. (Regional) Numele unei buruieni cu frunze lungi și grase, cu flori roșii-violete. Cf. ȘEZ. XV, 98.

6. C o m p u s : otrățelul-bălților (sau otrățel-de-baltă sau de-apă) = plantă erbacee acvatică, carnivoră, cu flori galbene (*Utricularia vulgaris*). Cf. DDRF, BRANDZA, FL. 412, DAMÉ, T. 184, GRECESCU, FL. 452, SIMIONESCU, FL. 262.

— Și: *otretel* (H X 464), *otrotel* (POLIZU, CIHAC, II, 477, ȘEZ. V, 115), *otățel* (I. GOLESCU, C., CIHAC, II, 477, LM, TDRG) s. m.

— Comp. magh. *atrăcel*. Cf. *atrățel*.

OTRĂȚI vb. IV. 1. Tranz. (Prin sudul Munt.) A ocări, a certa; a oțări. Cf. I. CR. VIII, 344. *L-am otretit, să nu mai dea p-aici.* ib.

2. Refl. A se strimba (din cauza unei mincări acre); a se schimonosi; a se oțări (Sîngeorz Băi — Năsăud). Cf. PAȘCA, GL. ◇ Tranz. *Merele pădurețe i-or otrățit fața.* id. ib. — Prez. ind.: *otrățesc*. — Și: *otretii* vb. IV. — Etimologia necunoscută.

OTRĂȚI² vb. IV. Tranz. (Prin Oaș) „A stropi pe noul născut cu apă (sfințită)”. Cf. ARH. FOLK. I, 150, 234.

— Prez. ind.: *otrățesc*.

— Cf. *otrițanie*.

OTRĂȚIRE s. f. (Prin Oaș) Acțiunea de a otrăți². *Pentru ca nu cumva să moară așa [nebotezat], se face „otrățirea”.* ARH. FOLK. I, 150.

— V. *otrăți*².

OTRĂVI vb. IV. 1. Tranz. și refl. A (se) intoxica sau a (se) omori cu otravă (1). *Cela ce va otrăvi pre cineva . . . îl vor pedepsi cu cumplită certare.* PRAV. 108. *Zic unii că, după ce l-au prinsu viu, să să fie otrăvit singur.* N. COSTIN, L. 120, cf. ANON. CAR., KLEIN, D. 40, LB. *Se zice că soția lui Pepin s-a otrăvit.* CR (1836), 40. *Ne curățăm noi de el, numai să poruncești cuiva să-l otrăvească, ori să-l puie bine.* ISPIRESCU, L. 327, cf. DDRF. *În loc să dea pământul la norod, îl ține el tot, . . . pentru ca să nu se puie rău cu boierii, de frică să nu-l otrăvească.* SP. POPESCU, M. G. 73, cf. ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W. *Au murit, de vale în sat, otrăviți de un dușman, doi copii ce erau să se căsătorească.* GALACIAN, o. 257. *De-aș fi știut precum știu, Purtam otravă la briu și-otrăveam omul de viu.* RETEGANUL, CH. 72. *Otrăvi-s-ar, otrăvire, Cine-a pus ciudă pe mine.* HODOȘ, P. P. 123, cf. MAT. FOLK. 1322.

◇ (Prin exagerare) *Fumasem cu alți băieți, țigări chinuite ce treceau din mână în mână, înghițind lacomi, pe furis, câte două, trei fumuri... satisfăcuți că ne otrăvisem.* BRĂESCU, A. 171. ◇ Tranz. A introduce o otravă în apă, în alimente etc. Cf. CADE, DL, DM. ◇ Refl. (Rar, despre răni) A se infecta; (învechit și popular) a se obrinti. *Era ars de friguri și i se otrăvise rana.* SADOVEANU, o. XI, 108.

2. Tranz. și refl. Fig. A (se) supăra, a (se) necăji, a (se) amări; a (se) invenina. *Dacă-i vini veste c-au scăpat Bogdan hatmanul și Iordachi Rusăt vîsternicul, să otrăvi de minie pe camacanii din Ieși.* NECULCE, L. 153. *Bucuria ce-i într-însul a otrăvi mă silesc.* BELDIMAN, o. 10/5. *Lipsești din ochii mei, să nu te văd . . . că-mi otrăvești zilele!* ALECSANDRI, T. I, 50. *Spune și nouă, tată, cine este vipera aceea care nu-ți dă pace și-ți otrăvește bătrînețele.* ISPIRESCU, L. 12. *Se silea să nu se mai gîndească la ce-a pățit și totuși mintea îi era otrăvită numai de ocară.* REBREANU, I, 35. *Părinții i s-au prăpădit la vreme, ca să nu le mai otrăvească sufletul*

purtările fiului lor iubit. SADOVEANU, E. 93. Nu-mi ajunge cât mă otrăvesc cu mama, acuma și cu tine vrei să joc?! v. ROM. mai 1954, 33. De când m-am cătănit Viața mi s-a otrăvit. ALECSANDRI, P. P. 295, cf. VASILIU, C. 5, ALR II 3706/551. ♦ **Tranz.** (Regional) A vorbi de rău, a birfi. Pe din față măgulește, Pe din dos te otrăvește. Cf. ZANNE, P. II, 134.

3. **Tranz.** Fig. A exercita o influență vătămătoare; a corupe, a perverti. În loc să fiți luminătorii poporului, îi otrăviți sufletul. REBREANU, R. I, 296. ♦ **Refi.** Nu se vor otrăvi din tinerețe cu obiceiuri reale, ci... se vor adăpa cu năravuri bune. TICHINDEAL, F. 139/25. (**Refi.** pas.) Atmosfera se otrăvi, oamenii începură să-l ocolească și să-l privească cu suspiciune. v. ROM. octombrie 1963, 17.

— **Prez. ind.:** otrăvesc.

— **Din v. sl.** ОТРАВЛЕНІИ.

OTRĂVICIOS, -OĂSĂ adj. 1. Otrăvitor (1). O scorpie grozavă... veersă din ea venin și fiere otrăvicioasă. IPIRESCU, U. 34, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., SCRIBAN, D.

2. Fig. Otrăvitor (2). Se nevoiesc mulți ca să strice cu bărbățiile lor cele otrăvicioase... (bunele tale plecări). ANTIM, P. XXVI.

— **Pl.:** otrăvicioși, -oase.

— **Otrăvi** + suf. -(i)cios.

OTRĂVIRE s. f. Acțiunea de a (se) otrăvi și rezultatul ei.

1. Intoxicație cu otravă (1),ucidere sau sinucidere cu otravă. L-au surgunit împreună cu mumă-sa Martina, căreia i-au tăiat limba pentru otrăvirea lui Constantin. ȘINCAI, HR. I, 126/4, cf. LB, POLIZU, LM, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., CANDREA, F. 222, DS. Crima numitului bancher... ucigaș prin otrăvire, i-a zdrobit viața. STANCU, R. A. IV, 200, cf. PAMFILE, B. 9, 52.

2. Fig. Amărire, supărare; înveninare. Să gonească De la dînsa Tot sfatul rău, Toată otrăvirea și deochiul. TEODORESCU, P. P. 371.

— **Pl.:** otrăviri.

— **V.** otrăvi.

OTRĂVIT¹ s. n. (Rare) Otrăvire (1). Otrăvitul (otrăvirea Munt.) iaste un lucru foarte cu nevoie să-l arate neștine. PRAY. 109. De vă temeți de or-un otrăvit, Lăsați c-om lua noi mai întii. SEVASTOS, N. 347.

— **V.** otrăvi.

OTRĂVIT², -Ă adj. 1. (Și substantivat) (Persoană) căreia i s-a dat sau care a luat otravă (1); intoxicat sau omorît cu otravă. Otrăvitul se zbcuima în convulsii. NEGRUZZI, S. I, 164, cf. N. LEON, MED. 82.

2. Care conține otravă (1), în care s-a pus otravă; otrăvitor (1), veninos. Cf. LB, POLIZU.

Cu săgeata-i otrăvită A sosit ca să mă certe Fiul cerului albastru Ș-al iluziei deșerte. EMINESCU, O. I, 236. Nu cumva... să te ițești la dînsul, că are un ochi otrăvit. CREANGĂ, P. 225, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. Să te calc în picioare Ca pe-un șarpe otrăvit. ALECSANDRI, P. P. 260. Alta îți pune pe masă... O găină grasă, friptă, Pe dinuntru otrăvită. ȘEZ. II, 78, cf. ALR II 6 568/886. ♦ Fig. Voi, al căror corp e putred și suflarea otrăvită, Ascultare mie-mi dați! BOLINTINEANU, O. 123. Ochii-i otrăviți de dulci La briu sălbatici cată. COȘBUC, O. I, 70. Eu văd de pe acum Cum singer-al tău suflet, mușcat ca de un șarpe, De-un otrăvit prepus. I. NEGRUZZI, S. VI, 172. În blidul meu, ca și în cugetare, Deprins-am gustul otrăvit și tare. ARGHEZI, VERS. 31. Casa avutului Din afară-i văruiță, Înlăuntru-i otrăvită. JARNIK-BİRSEANU, D. 275. ♦ Fig. Rău, intrigant. Avea o singură față, Măria, despre care chiar și gurile cele mai otrăvite nu puteau spune că nu e frumoașă și așezată. T. POPOVICI, SE. 129. ♦ (Regional, adverbial, calc după magh. mēregdrága) Grozav, foarte. Otrăvit de scump (Covasna). ALR II 3643/192.

3. Fig. Supărat, amărit, necăjit; înveninat. Bietul critic, otrăvit D-ale slujbașilor insulte... Era silit Mereu s-asculte Toți iambii despre cari a zis Că-s cei mai proști din cîți s-au scris. COȘBUC, O. I, 86. Mă uitam cu sufletul otrăvit la omul acela. SADOVEANU, O. III, 125. Își mușcă buzele cărnose și dădu din cap, otrăvit. CAMIL PETRESCU, O. II, 130. Otrăvită pină-n adîncul sufletului. GALAN, B. I, 452.

— **Pl.:** otrăviți, -te.

— **V.** otrăvi.

OTRĂVITÓR, -OĂRE adj. 1. Care otrăvește (1), care conține otravă (1); veninos, otrăvicios. Au sugrumat șerpi otrăvitori. MOLNAR, RET. 130/12, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB. Otrăvitorul șerpe văzînd p-un teișor O matcă de albine. NEGRUZZI, S. II, 293, cf. DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W. Știa care sînt ierburile otrăvitoare, îi arăta un soi din ele, care prind și mănincă gîze. CAMIL PETRESCU, O. I, 151, cf. H IV 84, ALR II 6 405/876, ib. 6572/762, 886, 899. ♦ Fig. Suferiri, dureri cumplite, prepusuri otrăvitoare. CONACHI, P. 81. Au perit, s-au stins din față, Precum toamna-n dimineață Se topesc, se sting la soare Negurile-otrăvitoare! ALECSANDRI, P. II, 17. Cît ești de drăguț că vii să ne mai scuturi din plictiseala asta otrăvitoare! REBREANU, I. 152. ♦ (Substantivat) Persoană care dă cuiva otravă; (învechit) otrăvnic. Otrăvitorii și tâlharii (a. 1550—1580). CUV. D. BĂTR. II, 350/2, cf. ST. LEX. 171^v/2. El au poroncît ca nu numai otrăvitoriu să fie ars de viu de acum înainte, ci și livezile. IST. AM. 38^v/18. Malas-pina!... Otrăvitorul de meserie. GANE, N. II, 83, cf. DDRF, ALEXI, W.

2. Fig. Dăunător, vătămător. *Stă la o parte... citind absorbit o asemenea carte otrăvitoare.* C. PETRESCU, C. V. 173.

— Pl.: otrăvitori, -toare. — Și: (învechit) otrăvitóriu, -oáre adj.

— Otrăvi + suf. -tor.

OTRĂVITÓRIU, -OÁRE adj. v. otrăvitor.

OTRĂVITURĂ s. f. (Învechit și regional) Otrăvire (1). LB, POLIZU. (Fig.) *Toate descân-tecele Și otrăviturile Și farmecele voastre De grab să fugiți.* TEODORESCU, P. P. 383.

— Pl.: otrăvituri.

— Otrăvi + suf. -tură.

OTREÁPĂ s. f. 1. Cîrpă (de șters), zdreanță. Cf. LB, I. GOLESCU, C. *Îmi adusei aminte, cu durere, de extrema mizerie a bisericilor noastre... de otrepele murdare ce se cheamă „ornat liturgic”.* CODRU-DRĂGUȘANU, C. 78, cf. POLIZU, CIHAC, II, 234, LM. *Învîrteau otrepele ghemuite sub picioare.* MACEDONSKI, O. III, 25, cf. SEVASTOS, N. 307, DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, PAMFILE-LUPESCU, CROM. 188. *Puse la căpă-tii două cărămizi pe care le acoperi cu o otreapă veche.* STĂNOIU, C. I. 160. *Obosit, cu răsufierea curmată în gîtlej, cu nasturi de sudoare pe frunte, cădea ca o otreapă în scaun.* I. BOTEZ, ȘC. 75, cf. H IX 128, CHEST. II 70/70, ALR I 1956/764, 768, ALR II 4123/182, 723, 727, 769, com. din TEPEȘ VODĂ — CERNAVODĂ. ✧ **E x p r.** **A ajunge otrep de vase** = a deveni om de nimic, fără caracter. Cf. ZANNE, P. III, 264, VIII, 305.

2. Fig. Om de nimic, fără caracter, secă-tură, lepădătură; om slab, lipsit de voință. *Mă enerva această otreapă omenească.* GALAC-TION, O. 241. *Nu-și mai dă seama, otreapa asta, că locuința unui comandant în ajun de luptă nu poate fi necinstită astfel?* CAMIL PETRESCU, T. II, 213. *Va să zică, și pentru ei ele erau otrepe, nu făpturi omenești!* PAS, Z. II, 215. *A lui Sofron or fost totdeauna nește otrepe!* T. PO-POVICI, S. 169. ✧ (Ca epitet, precedînd termenul calificat, de care se leagă prin prep. „de”). *O otreapă de om.* DDRF, cf. ȘĂINEANU, ZANNE, P. III, 264. ✧ Femeie decăzută. *Pe mine nu m-ai luat de la mama... ca să mă înșeli cu toate otrepele.* ALAS 16 XII 1934, 4/4. *Cîrpă între toate otrepele desfriului.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 193. *Nu voia s-o lase părăsită ca pe o otreapă, să se sape prăpastie între ea și ceilalți ai ei.* CAMIL PETRESCU, O. II, 100.

— Pl.: otrepe. — Și: (regional) otrép s. n.

— Din v. sl. **отрѣна**.

OTRÉNIE s. f. v. utrenie.

OTRÉP s. n. v. otreapă.

OTRÉPCĂ s. f. (Regional) Șervet (de șters vasele) (Zimnicea). ALR II 4123/899.

— Pl.: ?

— Din bg. **отрѣнка**.

OTREPIOÁRĂ s. f. (Rar) Diminutiv al lui o t r e a p ă (1). Cf. TDRG, BL III, 19.

— Pl.: otrepioare.

— Otreapă + suf. -ioară.

OTREPIÓR s. n. (Rar) Diminutiv al lui o t r e a p ă (1). Cf. DDRF, TDRG.

— Pl.: otrepioare.

— Din otrepioară.

OTRETÉL s. m. v. otrățel.

OTREȚÍ vb. IV v. otrăți¹.

OTRÍNDE conj. v. utrinde.

OTRIȚÁNIE s. f. (Învechit, în textele reli-gioase) Lepădare de satana (la botez). *Să ci-tească molitvele cele de otrîțanie de la botez.* ap. TDRG. *Preutul... feace oglașeniile și otrî-țaniile și l-au băgat-u-l în apă.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 130^v/13.

— Pl.: otrîțanii.

— Din slavon. **отрицание**.

OTRÓC s. m. (Învechit, în textele religioase) Mucenic, martir. *Cei trei otroci cu credința stînsără cuptoriul cel de foc.* VARLAAM, C. 166. *Trei otroci... au fost robi în Vavilon.* id. ib. 273. *Otrocii la Vavilon n-au băgat samă de foc.* DOSOFTEI, PS. 93/12. *So[fi]nții... otroci din Efes.* id. v. s. octombrie 76^v/24.

— Pl.: otroci.

— Din slavon. **отрокъ**.

OTROCÓL s. n. (Regional) 1. Pată mare ro-tundă, rotocol. Cf. SCRIBAN, D.

2. (De obicei în legătură cu verbele „a da”, „a face”) Tîrcol, ocol, raită; vraiste, ravagii. *Iacă, dacă nu v-am săcelat astăzi faceți otrocol prin cele mîțe.* CREANGĂ, A. 37, cf. id. P. 43, ȘĂINEANU, ALEXI, W., TDRG. *Hotrocol Într-un ocol, Babă albă-ntr-un picior* (Buretele). GOROVEI, C. 33, cf. 125. *Otrocol Prin ocol; Unul ride, O sută plîng* (Lupul). PAMFILE, C. 25, cf. ȘEZ. VII, 117.

— Pl.: ? — Și: hotrocól, potrocól (PASCU, C. 30) s. n.

— Etimologia necunoscută. Cf. r o t o c o l, t î r c o l.

OTROCÓLÍ vb. IV. I n t r a n z. (Regional) A face otrocol (2); a ocoli. Cf. CIHAC, II, 224.

— Prez. ind.: otrocolesc.

— V. otrocol.

OTROȚÉL s. m. v. otrățel.

OTSTAVCĂ s. f. v. ostafcă.

OTSTÍMPÍ vb. IV v. ostímpi.

OTSTÍPNIC s. m. (Învechit, rar) Renegat, apostat. *Cădzu pre mîna lepădatului de leage Iulian otstîpnic.* DOSOFTEI, v. s. octombrie 74^r/19.

— Pl.: *otstîpnici.*

— Din slavon. **ОТЪСТЪПНИКЪ.**

OTURĂC¹ s. m. (Învechit) Soldat veteran (turb). *Fac și ei din slujitorii bătrîni oturaci.* M. COSTIN, ap. GIDEI. *Implînd-o de cetățeani și de ostași viterani (aceștea era cum sînt oturacii la turci).* CANTEMIR, HR. 83, cf. DDRF, TDRG.

— Pl.: *oturaci.*

— Din tc. **oturak.**

OTURĂC² s. n. 1. (Învechit) Popas, oprire, haltă. *Merge încet și făce oturace, cîte 5—6 dzile și mai mult, la un loc.* NECULCE, L. 71. *Au poposit... fiind o zi oturac.* R. GRECEANU, CM II, 42. *Fiindu trudit și ostenit de cale... au făcutu pașa oturac trei zile.* GHEORGACHI, CER. (1762), 310. *Baiazid... mergea încet în călătorie făcînd oturacuri.* VĂCĂRESCUL, IST. 259. *Pașa... face otorac în Roman.* BELDIMAN, E. 93/6, cf. DDRF, ȘIO II₂, 92, TDRG. *Ieșea din Iași cu frumosul său alai războinic și mergea tot încetinel, cu oturace lungi de mai multe zile.* IORGA, S. D. XI, 134. **Ex p r.** **A ședea otorac** = a face popas. *Agiungînd la Galați, au șăzut trei zile otorac (sfîrșitul sec. XVIII).* LET. III, 265/25.

2. (Regional) Scăunel (făcut dintr-o scindură așezată transversal) la capetele luntrei de pescuit. *La pescuit pescarii stau în lotcă așezați față în față pe cele două oturace de la capetele lotcei.* ANTIPA, P. 435, cf. 442, DR. I, 273. **◆** (În forma *otoracă*) Scindură lată (Mățau — Cimpulung). CHEST. II 274/69.

3. (Mai ales la pl.) Lemnele încovoiate care alcătuiesc scheletul luntrei. Cf. I. CR. IV, 250, PLOPȘOR, v. o. 12.

— Pl.: *oturace* și *oturacuri.* — Și: **otorác**, **otarác** (ANTIPA, P. 76), **hotarác** (id. ib.) s. n.; **otorácă** s. f.; **otărăc** (PLOPȘOR, v. o. 12, pl. *otărăci* id. ib., *otărăce* I. CR. IV, 250) s. m. și n.; **oturoáce** (ANTIPA, P. 467), **oturoáge** (id. ib.), **otoráge** (id. ib.) s. n. pl.

— Din tc. **oturak.**

OTURACLÍU, -ÍE adj. (Învechit, rar) Stabil, statornicit. *Prăvălii de telali oturacii* (a. 1799). ap. ȘIO II₂, 93.

— Pl.: *oturacii.*

— Din tc. **oturakli.**

OTUROÁCE s. n. pl. v. **oturac².**

OTUROÁGE s. n. pl. v. **oturac².**

OTUȘBÍR s. n. v. **otuzbir.**

ÓTUV, -Ă adj. (Regional) Umflat, plin. Com. din STRAJA — RĂDĂUȚI.

— Pl.: *otuvi, -e.*

— Etimologia necunoscută. Cf. *o t o v a.*

OTÚZ, -Ă adj. v. **obtuz.**

OTUZBÍR, -Ă s. n., adj. I. S. n. (Învechit) 1. Joc de cărți în care cel ce totalizează treizeci și unu de puncte câștigă partida. *Ce jucăm, boieri?... Facem un otuzbir... pînă se va găti masa? FILIMON, O. I, 180. Aici se joacă... preferanț... mai dincolo otuz-bir.* BOLINTI-NEANU, O. 367. *Acrivîta mai căzuse și la darul foștelor: casa plină de jucători, masă lângă masă — otuzbir, ghiordum, ba și stos.* CARAGIALE, O. II, 225, cf. ȘĂINEANU, D. U., C V 1951, nr. 6, 2, H VII 187, 393, IX 128, XIV 22, XVI 313.

2. Calapod, calup mare. Cf. DR. IV, 837.

II. Adj. (Regional, uneori substantivat) Violent, nebun, care nu ține seama de nimic. Cf. GR. S. VI, 332. *Ce vii așa ca otuzbir?* ib. *A luat-o peste cîmp ca hotozbir.* ib. **◆** Fig. *N-o fi ea mai otuzbiră, o biată ceară ca toate cerile.* BUL. FIL. V, 181. **◆** Ex p r. **Cu otuzbirul** = cu forța, forțat. *Ho, că nu merge cu otuzbiru! căută să-l potolească Stanciu. E omu stăpînirii.* PAS, L. I, 17. *Se cere cu binișorul, se ia cu otuzbirul.* id. ib. 298. **A lua pe cineva cu otuzbirul** = a trata cu asprime. *O lua pe femeie așa cu otuzbiru.* BUL. FIL. V, 181. **◆** Nebunatic, plin de viață; p. ext. sănătos. *În neam nici pomeneală d-asa comedie dă boală. Toți cu toții otuzbiri, plini și albi caș.* KLOPȘTOCK, F. 82.

— Scris și: *otuz-bir, otuzbir.* — Și: **otozbir** (DR. IV, 836), **utuzbír** (H XIV 22), **otușbír** (ib. III 51) s. n.; **hotozbír, -ă** (GR. S. VI, 332) s. n., adj.

— Din tc. **otuzbir** „treizeci și unu“. Pentru evoluția semantică, v. „Revue des études sud-est européennes“, tome I, 1963, nr. 34, pag. 551—552.

OTVEÁT s. n. (Învechit) Răspuns. *Scrisu-v-am aceste psáltiri cu otveat.* COREȘI, PS. 443/13, cf. ODOBESCU, S. I, 358, DHLR II, 520.

— Pl.: ?

— Din slavon. **ОТКѢТЪ.**

OTVÓNITĂ s. f. v. **odvoniță.**

ÓTVOȘ subst. (Regional) Numele unui soi de grîu (Dobra — Deva). ALR II 5182/105.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

OT, OÁȚĂ s. m. și f. v. **hoț.**

OTAPÓC s. n. (Învechit) Așchie, țandără. *Dară ce cauți oțapocul în ochiul fratelui tău,*

iară birna ce e în ochiul tău nu socotești? N. TEST. (1648), 75^r/12, cf. 9^r/24. *Nevinovăția unuia, oțapoc stă în ochiul altuia.* CANTEMIR, IST. 38, cf. 204, LB, CIHAC, II, 430, LM, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG.

— Pl.: ? — Și: oțăpóc (DDRF, ALEXI, W.), ațapóc (CIHAC, II, 430), oțapóp (LB) s. n.

— Din slav. (v. sl. *otčepokŭ, cf. oцкпнтнcл). Cf. ațapcâ.

OȚAPOP s. n. v. oțapoc.

OȚĂPÓC s. n. v. oțapoc.

OȚĂRĂ vb. I v. oțări.

OȚĂREĂLĂ s. f. (Rar) 1. Oțărire (1). *Voicu, vechilul, smiorcăia pe nări, stupind cu oțărălă pe podea.* v. ROM. februarie 1954, 17.

2. Neplăcere, dezgust (cauzat de o băutură sau de o mâncare). *Cărușași și hamali . . . deșertind cu schime de oțareală un vin turbure.* C. PETRESCU, I, II, 157.

— Pl.: ?

— Oțări + suf. -eală.

OȚĂRÍ vb. IV v. oțări.

OȚĂRÍME s. f. (Învechit) Oțărire (1). *Începură a se plînge cu oțărime că . . . Sigismund, fără învoirea țării, se duse la împăratul.* BĂLĂDESCU, M. V. 253 cf. DDRF, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U.

— Pl.: oțărimi.

— Oțări + suf. -ime.

OȚĂRÍRE s. f. v. oțărire.

OȚĂRÍT, -Ă adj. v. oțărit.

OȚĂRÍ vb. IV. Refl. 1. A se mînia, a se înfură, a se burzului; a se răsti la cineva. *Zeu . . . interită-se (se oțări d).* PSALT. 315. *Omul să oțări și să mișcă.* DOSOFFEI, V. S. octombrie 75^r/10. *Poftim pre cititoriul nostru . . . să nu să oțarască.* CANTEMIR, HR. 89, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Mă oțeam auzind cîntece dinaintea osindei patriei.* NEGRUZZI, S. I, 292, cf. BARCIANU, CIHAC, II, 235. *Apoi toate-au fost cum au fost, zise moș Nichifor încrețind din sprîncene și oțerîndu-se.* CREANGĂ, P. 125. *Cînd văzu el oameni asemenea loruși, încrunță sprînceanu și se oțări de supărare.* ISPIRESCU, U. 83. *Clipea din ochi și se oțara, că nu-l ascultă nimeni.* VLASIU, A. P. 346, cf. DDRF. *S-oțerește rău bătrîna.* COȘBUC, P. I, 226, cf. ALEXI, W., TDRG. *Mult oțerîndu-se Zeus, . . . îi zise.* MURNU, I. 68. *Ci lasă-le încolo de terfeloage, măi băiete . . . se oțara Ruxanda Duhu.* C. PETRESCU, R. DR. 29. *Duca Vodă s-a oțărit și a strigat cu mînie.* SADOVEANU, O. X, 248. *S-a oțărit cumnata-mea.* STANCU, D. 26. *Dar mă rog — se oțări înfierbîntat președintele — de ce faceți aceste lucruri la spatele meu?* VORNIC, P. 143. *Turcii crunt se oțerea și pe dînsul tăbărea.*

ALECSANDRI, P. P. 212. *Bărbatul se oțerește, Pleacă și mergînd vorbește.* MARIAN, SA. 53, cf. ȘEZ. XX, 138. ◇ Fig. *Furtuna . . . se oțerea în spinarea gorunilor, crișnea, frîngea și dădea chiote.* GALACTION, O. 48. ◇ Trans. *Măniară-me (oțărîră-mă d) de striirii și întru uritele sale amărîră-me.* PSALT. 314, cf. POLIZU. *Sacrifică . . . o victimă care va înveseli demonii și va oțeri ingerii.* I. NEGRUZZI, S. VI, 133, cf. DDRF, TDRG. ◆ A se revolta. *Poporul s-au oțerit de monstroasa învoire dată lui Zaharaki, cu să facă din sâtenii țerii robii lui.* ALECSANDRI, T. 1446.

2. A se îngrozi, a se înspăimînta, a se cutremura (de groază). *De răuotățile lui toată țara și boiarii să oțărăia.* URECHE, L. 199. *Haricliia puțin au rămas ca să plîngă cu glas, oțărîndu-să la vădirea jungherii tînarului.* AETHIOPICA, 76^r/24. *O cunoștință mai nainte a inimii au făcut pe Numa ca să se oțarască.* BELDIMAN, N. P. II, 119/10. *Cînd . . . auzea pe vreun nelegiuit luînd în deșert acest înfricoșat nume, se oțări de groază.* DRĂGHICI, R. 312/14. *Bătrînul așteaptă moartea fără a se oțări.* NEGRUZZI, S. I, 120, cf. ȘĂINEANU, BARCIANU. *Vîlcu biet se oțeria, Holera la el sărea, Oasele și le-ntindea și pe Vîlcu-l cuprîndea.* ALECSANDRI, P. P. 39. ◇ Fig. *Să oțăraște condeul a scrie tirăniile și mijloacele tirănești acestui cumplit tiran.* N. COSTIN, L. 517. *Mîna mea se oțărește a-nsemna pricinii străine.* CONACHI, P. 104. ◇ Trans. *S-a făcut . . . fără de simțire, Încît nu-l mai oțerește sînge, moarte și peire.* id. ib. 297. *Taci, taci, că mă oțărești.* ALECSANDRI, T. 1550.

3. A se mîhni, a se amări. *Rugăciurea meserului cîndu oțerește-se (iaste ovilit d) și între domnul varsă rugăciurea sa.* PSALT. 207. *Domnul Hristos, deaca vădzu pre Marta și pre Maria plîngînd, . . . să oțări întru sine.* VARLAAM, C. 62. *Își cunteni sufletul și să oțări întru sine (a. 1669).* GCR I, 188/12. *De toată carnea proaspătă nu se oțerea.* CANTEMIR, IST. 189. *Am audzit schimbarea dumatiale din bănie și m-am cam oțărit (a. 1757).* IORGA, S. D. XXI, 245. *Vulpea bătrîna nemic nu s-a oțărit de acea-tea.* GT (1839), 148^r/19, cf. POLIZU. *Acesta, știind ce a devenit domnița Ruxandra, se oțeri și mai rău.* GĂNE, N. I, 28, cf. BARCIANU. *Pe cît de tare mă bucuram de această îndirjire intelectuală a copiilor mei, pe atîta de mult mă oțăream uneori cînd se arătau prea încăpățînați.* SBIERA, F. S. 422. ◇ Trans. *Toate manierele respectuoase . . . mai mult oțărau inima cea delicată.* ASACHI, S. L. II, 52. *Acuma stă și doarme, după ce mi-a oțărit inima.* C. PETRESCU, I, II, 176. ◆ Trans. *A scîrbi, a îngrețoșa. Licurg da tinerimei priveliști înfiorătoare de beție spre a-i oțări și a-i depărta de vin.* I. IONESCU, C. 208/17.

4. A face grimase, a se strimba (din cauza unei băuturi sau a unei mâncări neplăcute). *Oțărîndu-să cu îngrețaluire, puțin de nu au*

leşinat. DRĂGHICI, R. 159/23. *Cere plosca cu apă... și spinul cum o pune la gură pe loc o și ia, oțărindu-se.* CREANGĂ, P. 204. *Pașadia se oțerea, se scutura ca după un vis urît.* M. I. CARAGIALE, C. 62. *Annie gustă și se oțări, rizînd.* C. PETRESCU, C. V. 194. *Unii fumau... oțărindu-se ca imperatorii cînd dădeau peste cap paharul cu otravă.* BRĂESCU, A. 147. *Cu asta n-am făcut mare lucru, vorbi el oțărindu-se urît.* SADOVEANU, O. IX, 24, ȘEZ. III, 83, IX, 150. \diamond **T r a n z.** *Spuma de drojdie, din cale afară de tare, oțări pe meseni.* STĂNOIU, C. I. 88.

— Prez. ind.: oțărăsc. — Și: (învechit) oțări, oțerî, oțerî vb. IV; oțără vb. I.

— Din bg. оцера.

OȚĂRIRE s. f. (Învechit și popular) Faptul de a (s e) oțări.

1. Supărare mare, minie, indignare, furie. *Oțărîrea ei pentru asemenea propunere întăreau pe Haroboe în prezicerea magăi.* ASACHI, S. L. II, 53. *Cu oțărîre mă văd nevoit a pomeni nelegiuirea.* I. IONESCU, C. 100/17. *Cați cu oțărîre La cumplita lăcomie.* CONACHI, P. 43. *Mă așteptam s-aud asemenea răspuns, zise cu oțerîre Lăpușneanul.* NEGRUZZI, S. I, 153, cf. DDRF, BĂRCIANU, ȘĂINEANU, ALEXI, W. *Ard-o para focului s-o ardă! izbucni ascuțit și cu oțărîre nevasta lui Cîrlan.* SADOVEANU, O. VII, 320. *Comisoaia... își strînse buzele cu oțărîre.* id. ib. XIII, 273.

2. Înfiorare, spaimă. *Esti om în stare-a merge de-a drept cătră mărîre, Pe margini de prăpăstii călcînd făr-oțerîre?* ALECSANDRI, T. II, 108, cf. DDRF, ȘĂINEANU, BĂRCIANU.

— Pl.: oțărîri. — Și: oțărîre, oțerîre s. f.

— V. oțări.

OȚĂRIT, -Ă adj. 1. Supărat, minios, furios, întăritat. *Cu cît mai adîncu vrea să-și arete părerile sale, cu atîta mai oțărîți au greșit.* N. COSTIN, L. 48. *Luptîndu-se piept la piept cu dușmanul oțărît, izbutește să între și să se menție în acel redan.* MAIORESCU, D. II, 93, cf. ALEXI, W. *Ai auzit? Ți-o plăcut! întrebă vocea oțărîtă din casă.* C. PETRESCU, R. DR. 16. *Maica Leonora... îl ceartă oțărîtă ca un copil de lapte.* BRĂESCU, A. 71. *Logofeteasa și-a arătat în pridvor obrazul oțărît.* SADOVEANU, O. XVIII, 48. *D-apoi azi am fost anume la Cîmpeni după ziare, răs-punse dînsul oleacă oțărît.* CONTEMP. 1954, nr. 392, 2/2. *Cu glasul oțerit Pe loc au și poruncit... Pe Grue se-l ducă-ndată La cea monastire naltă.* ALECSANDRI, P. P. 79. \diamond (Adverbial) *Vai de ea!... Ce-a să devie Sub cumplita vijelie Care suflă oțerit?* ALECSANDRI, P. III, 260. \blacklozenge **Morocănos, posomorît, înăcrit.** *Pe figura lui veșnic oțărîtă se vede un dispreț, un dezgust de toate cele.* VLAHUȚĂ, O. A. 261. \blacklozenge (Rar) **Dirz, tare.** *Pîntea era om oțărît.* SLAVICI, N. II, 130.

2. (Învechit) Înfiorător, îngrozitor. *Tot neamul Cainilor cel oțărît s-au stîns den temelie.*

N. COSTIN, L. 54. *Învățătura... au disrădă-cinat... plinele de otravă și oțărîtele eresuri* (a. ?). URICARIUL, I, 69.

— Pl.: oțărîți, -te. — Și: oțărît, -ă, oțerît, -ă adj.

— V. oțări.

OȚĂRITÓR, -OÁRE adj. (Învechit) Înfiorător, îngrozitor, teribil. *Văzînd pe doi bieți nenorociți oameni... s-au umplut de fiori oțerîtor[i] și de jale.* DRĂGHICI, R. 166/18. *Dușmanul... are... vicleniile, cursele, svaturile oțeritoare cu turcii și nelegiuirea unor legături vinovate.* BĂLCESCU, M. V. 368. *Am să comand, înadîns pentru sărbătoarea d-tale, un tablou cu o noimă și mai oțeritoare decît enicerul d-tale.* ALECSANDRI, T. 1242.

— Pl.: oțărîtóri, -oare. — Și: oțerîtór, -oáre, oțerîtór, -oáre adj.

— Oțări + suf. -tor.

OȚĂRITÓRĂ s. f. (Învechit) 1. Dușmănie, ură. *După săbor atîta oțărîtură stătu între amîndouă bisericile, de nu se pot vedea cu dragoste, ce una pre alta hulește și defaimă.* SIMION DASC., LET. 26, cf. T. PAPAHAĞI, C. L.

2. Grimasă, strîmbătură. *Îi pipăie cu amăruntul toate părțile trupului cu multe oțărîturi și simosituri.* IST. AM. 94^r/4.

— Pl.: oțărîturi.

— Oțări + suf. -tură.

OȚEÁN s. n. v. ocean².

OȚEL s. n. 1. Aliaj de fier cu carbon (și cu alte elemente), caracterizat prin rezistență, duritate, tenacitate și elasticitate și folosit pe scară largă în industrie. *Bucși de fîntina de oțel (a. 1588).* CUV. D. BĂTR. I, 206/24. *Unii lucră la... plumb, her, oțel (cca 1660—1680).* GCR I, 178/24, cf. ANON. CAR. *În mijlocul ei era un turn înalt de lemn roșu de India preste șase coloane de oțel de China (a. 1783).* GCR II, 130/25. *Lucrarea oțelului... aduce o mare neșuitorie.* AMFILOHIE, G. 25/11. *Steag era tîgaie de plăcînte Împodobită împrejur cu zale Mărunte de oțal.* BUDAI-DELEANU, T. 94, cf. LB, POLIZU. *Veniți... Mîndru să-l vedeți cum vine Sub coiful seu de oțel.* NEGRUZZI, S. II, 77. *Vornicel e-un grierel.* EMINESCU, O. I, 87. *Am o cătea cu dinții de oțel și, de i-oi da drumul, te face mii și fărîme!* CREANGĂ, P. 90. *Vei da cu mîna de mine... cînd vei toci un toiag de oțel căutîndu-mă.* ISPIRESCU, L. 55. *Apoi el scoase tremurînd Din traistă-i un cuțit de-oțel.* COȘBUC, P. I, 231. *În lumina electrică oțelul alb strălucea necontenit.* AGÎRBIČEANU, L. T. 419. *Omul sălta arma de oțel oxidat în palmă.* C. PETRESCU, C. V. 286. *Deosebim astfel... țevi de fier sau oțel, țevi sau tuburi de fontă.* SOARE, MAȘ. 215. *Lumina galbenă a becului joacă*

pe oțelul neted, parcă ar fi o stea palidă. v. ROM. martie, 1955, 233. *Un șerpurel Cu dinți de oțel.* POP., ap. GCR II, 339. *Oțel a cumpărat Ca să facă săceri mari.* ALECSANDRI, P. P. 388, cf. PĂSCULESCU, L. P. 366. ◇ Fig. *Două noi monede În cari oțelul zării luminile-și străvede.* EFTIMIU, I. 149. *Cocoșele dealurilor ascundeau însă oțelul apei.* GALACTION, O. 295. ◇ (Ca termen de comparație) *Măiestru făurit-ai în glose adevărul Ș-ai dezvelit o minte ce-i tare ca oțelul.* BELDICEANU, P. 134. *Prin picile, apele zgomotoase ale Nistrului scliceau ca oțelul în luminile triste ale zorilor.* SADOVEANU, O. I, 299. ◇ *Oțel-beton* = oțel special de construcții, prelucrat prin laminare, în bare de diferite forme. DER. ◇ L o c. a d j. **De oțel** = asemenea oțelului (ca tărie, rezistență sau culoare). *Rămas din toți singur, sub cer de oțel, Pe minte își simte o noapte adîncă.* MACEDONSKI, O. I, 145. *Ochii aceia mici și întunecați, cu reflexe de oțel, dădeau nu știu ce fior de primejdie ascunsă.* VLAHUȚĂ, O. A. III, 83. *Prometheus va ști să puie în fața vrăjmașului un piept de oțel, o voință de fier.* GHEREA, ST. CR. II, 127. *A fi tînăr înseamnă a fi de oțel.* CAMIL PETRESCU, T. II, 205. *Ochii lui negri, cu sclipiri de oțel, petrecură un stol de rațe.* SADOVEANU, O. I, 40. ◇ E x p r. **Îi taie gura în fier și în oțel** = e foarte limbut, spune vrute și nevrute. Cf. CIAUȘANU, V. 185.

2. (La pl.) Diverse sorturi de oțel (1). *Oțelurile bogate în Mn (10—14%) se întrebuințează la fabricarea șinelor, încrușătoarelor și a liniilor de cale ferată.* IOANOVICI, TEHN. 56. ◆ P. e x t. Obiecte fabricate din oțel (1). *Afurisită za . . . Numai curea și oțele.* DELAVRANCEA, O. II, 171. [Automobilelor] *le sclipesc oțelurile în soare.* SAHIA, U.R.S.S. 84. ◆ (Rar, la pl.) Ținte, cuie mici cu capul lat și strălucitor. *Amîndoi purtau cioboate . . . și chimir cu oțele . . . la brîu, satîr și jungher.* ODOBESCU, S. I, 65. ◆ (Regional) Amnar. Cf. CABA, SĂL. 102, ALR I 676/278, 298, 324, 333, 335, 337, 339, ALRM II/I h 386, A IX 1.

3. (Învechit, la pl.) Mecanism de declanșare la puștile și pistoalele de tip vechi, alcătuit din cocoș, cremene și amnar. *Cîte o pușcă ruginită . . . fără oțele.* DIONISIE, C. 164, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB, I, GOLESCU, C., POLIZU. *Sătenii aduc acum puște și cer ca să le prefacă oțelele.* I. IONESCU, M. 712, cf. DDRF, ȘĂINEANU, BĂRCIANU, ALEXI, W. *Ducea în cumpănă o pușcă sub cucoșele căreia, ca să nu ruginească oțelele, pusese cîte un petec de blăniță de iepure.* SADOVEANU, O. III, 274. *Arnăuți cu șusanele Cu argint pe la oțele.* ALECSANDRI, P. P. 180. *Întinde pușca, trage oțelele și vrea să sloboadă.* SBIERA, P. 229. *Maică! Pistoalele mele Le-am visat făr-de oțele.* MARIAN, I. 9. *Eu pușcuța nu-ți voi da . . . Că io am jurat pe-oțele Se scot capul mîndrei mele.* RETEGANUL, TR. 44, cf. ȘEZ. III, 93. *Mulți voinici m-or blestema Că le arde soarele Puștele, pistoalele*

Și le cad oțelele. BIBICESCU, P. P. 318, cf. PĂSCULESCU, L. P. 366. ◇ E x p r. **A se duce (sau a ajunge, a se trezi) în oțelele puștii** = a ieși, a ajunge în bătaia puștii. *Ieși afară . . . și te du în oțelele puștei vrunii vînător.* ISPIRESCU, L. 209. **A fi iute (sau slab) de oțele** = a fi iute (sau slab) din fire. *Așa sîntem noi, partea femeiască . . . slabe de oțele.* ALECSANDRI, T. 945, cf. I. CR. VI, 251. ◆ P. e x t. Armă. *Măi voinice, voinicele, Ie-ți tăiușul de plăsele, Pune mîna pe oțele.* ALECSANDRI, P. II, 51. *Și el e emirul, și are-n tezaur . . . Hangiare-n tot locul, oțeluri cumplite.* MACEDONSKI, O. I, 142. *În lucirile amurgului, oțelele oșteanului fulgerau.* SADOVEANU, O. V, 557. *Că-s catane tinerele Nu știu rîndu la oțele.* ȘEZ. II, 79, cf. PĂSCULESCU, L. P. 366.

— Pl.: oțele și (2) oțeluri.

— Din slavon. оуѣла.

OȚELĂR s. m. Muncitor calificat care lucrează într-o oțelărie. *Oțelarii . . . luptă cot la cot cu întregul popor muncitor, pentru a traduce în viață politica partidului.* SCÎNTEIA, 1952, nr. 2398. *În fața ta, Fratele meu oțelar, Simt prospețimea Unei cascade de munte.* BRAD, T. 27.

— Pl.: oțelari.

— Oțel + suf. -ar.

OȚELĂRIE s. f. Întreprindere industrială sau secție dintr-o asemenea întreprindere, care se ocupă cu elaborarea (și cu prelucrarea) oțelului. Cf. POLIZU, LM, DDRF, ȘĂINEANU, BĂRCIANU, ALEXI, W. *Fonta . . . este transportată cu ajutorul macaralelor la oțelărie.* IOANOVICI, TEHN. 37. *Muncitorii și tehnicienii oțelăriei . . . au dat patriei . . . oțel peste sarcina de plan.* SCÎNTEIA, 1952, nr. 2398. *În cadrul uzinelor se va construi o nouă oțelărie.* ib. 1960, nr. 4842.

— Pl.: oțelării.

— Oțel + suf. -ărie.

OȚELÍ vb. IV. 1. T r a n z. A mări prin călire duritatea suprafeței unei piese metalice; a căli. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB, POLIZU. *Cînd merge să vineze ursul, el își oțelește vîrfurile lancei.* ODOBESCU, S. III, 75, cf. DDRF, ȘĂINEANU, BĂRCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Foi și oțeli, Plugundată mi-l tocni.* MARIAN, S. R. I, 34, cf. GRAIU, I, 503, H IV 56, XII 140, ALR I 1662/77, 280, ALR SN II h 582. ◆ A îmbrăca, a căptuși (un obiect) cu oțel. DL, DM.

2. R e f l. A căpăta culoarea gri-albăstruie a oțelului. *Cerul s-a oțelit în miazănoapte și omăturile moi au scăpărat de cum s-a făcut noapte.* SADOVEANU, O. XII, 580.

3. T r a n z. F i g. A întări, a fortifica, a căli. *Moldo-românii avea la început sau a urma tradițiilor pămîntenești, sau a oțeli literatura în prefacerile politicești întîmplăte la 1821.* RUSSO, S. 48. *Oameni tari care trăiau în frăție cu moartea*

și care își oțeliseră natura în focul luptelor necurmăte. CONV. LIT. III, 60, cf. DDRF, ȘĂINEANU. *Trebuie... să-ți oțelești sufletul în necazuri.* D. ZAMFIRESCU, V. T. 197. *Resemnarea a oțelit dorința realizărilor și ele și-au îndreptat binefacerile spre altă lume.* KLOPȘTOCK, F. 332, cf. DEȘLIU, G. 55. ♦ Refl. *Ce știi tu, pasăre mică, Lacrimi omenești cum pică, Pieptul cum se oțelește, jurămînt cum se rostește.* V. ROM. octombrie 1954, 79.

4. Refl. Fig. (Regional) A se îmbăta. Cf. ȘĂINEANU, ALEXI, W. *Mai bău și văduva cea frumoasă, mai bău și el, ... pînă ce se oțeliră ca tunul.* RETEGANUL, P. III, 59, cf. H XVIII 15.

5. Refl. (Regional, rar, prin confuzie cu oțărî) A se supăra, a se minia; a se infuria. *Bărbatul se oțelește și muierii că-i vorbește.* DOINE, 298. ♦ Transz. *Degeaba îl oțelea Boroiu, el știa ce știa.* BREBEANU, NUV. 46.

— Prez. ind.: oțlesc.

— V. oțel.

OȚELIRE s. f. Acțiunea de a (se) oțeli; fortificare, călire. Cf. POLIZU, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. ♦ Fig. *Partidele marxist-leniniste privesc critica și autocritica... ca o metodă de educare și oțelire a cadrelor.* ȘCÎNTEIA, 1952, nr. 2355.

— V. oțeli.

OȚELIT, -Ă adj. 1. (Despre metale, obiecte de metal etc.) Întărit prin călire; călit; (regional) mischiat. Cf. CANTEMIR, HR. 142. *A lor zale-oțelite Cu pumnul le turtesc.* NEGRUZZI, S. II, 73, cf. DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W. *Că toporul mi-i vrăjit, Cu tăiușul oțelit.* ALECSANDRI, P. P. 42. ♦ (Rar) De oțel. (Fig.) *Să grăim... Două vorbe oțelite Cu paloșile grăite.* ALECSANDRI, P. P. 74. ♦ Cu aspect, cu strălucire de oțel; oțelie. *Și luna-l privește cu ochi oțelit.* MACEDONSKI, O. I, 140. *Intr-o parte, zidul îmbrăcați n codri se știrbea, ca să lase... undele oțelite ale Iablanicioarei.* GALACTION, O. 154.

2. Fig. Întărit, fortificat; încercat, călit. *Cîți încă mai sînt marturi la timpul oțelit, Cînd vorbele-s trecute și faptele-au sosit?* I. NEGRUZZI, S. II, 89. *Flăcăii... Au brațe oțelite și pumni au voinicești.* BELDICEANU, P. 62, cf. ȘĂINEANU. *Neliniștea, înaintea necunoscutului ce-l aștepta, îi deschidea o noapte mare, în fața căreia inima cea mai oțelită bate cu teamă.* SADOVEANU, O. I, 13. *Acesta stătea drept, cu trupul subțire dar oțelit, cu părul negru umflat pe temple.* V. ROM. august 1955, 18. *Că mi-e flinta ghintuită și-mi e mîna oțelită.* JARNİK-BİRSEANU, D. 506. *El are, măi frate, ... Inimă-oțelită.* ALECSANDRI, P. P. 63.

3. (Regional) Beat. Cf. DDRF, COMAN, GL.

— Pl.: oțeliți, -te.

— V. oțeli.

OȚELIU, -IE adj. (Rar) Cu aspect, cu strălucire de oțel; de culoarea oțelului. *Cucoșul acela negru e ceasornicul curții mele. Iată-l pe culme, țanțoș, cu... platoșa penelor oțelii, gata ca de luptă.* GİRLEANU, L. 34.

— Pl.: oțelii.

— Oțel + suf. -iu.

OȚELÓS, -OĂSĂ adj. (Învechit și popular) De oțel, (tare) ca oțelul. *Nu-i tăioasă Spata lui cea oțaloasă.* DOSOFTEI, PS. 308/16, cf. ANON. CAR., LB, BUDAI-DELEANU, LEX., POLIZU, BARCIANU, ALEXI, W. *Pușca-i grea și oțaloasă.* ȘEZ. III, 51. ♦ Fig. *Valurile oțeloase se năpusteau mugind asupra zăgazurilor căptușite cu bolovani.* BREBEANU, NUV. 79. *Un vînt rece, umed, învîlto-rește luciul oțelos.* id. ib. 85.

— Pl.: oțeloși, -oase.

— Oțel + suf. -os.

OȚERÍ vb. IV v. oțărî.

OȚERÍRE s. f. v. oțărîre.

OȚERÍT, -Ă adj v. oțărît.

OȚERITÓR, -OÁRE adj. v. oțărîtor.

OȚERÍ vb. IV v. oțărî.

OȚERÍTÓR, -OÁRE adj. v. oțărîtor.

OȚERÓS, -OĂSĂ adj. (Învechit) Îngrozitor, groaznic. *Oțeroasă și jealnică moartea puilor miei astăzi a privi m-ai făcut.* CANTEMIR, IST. 193, cf. DDRF, TDRG, ROSETTI-CAZACU, I. L. R. I, 165.

— Pl.: oțeroși, -oase.

— Oțărî + suf. -os.

OȚÉT s. n. 1. Lichid cu gust acru, obținut prin fermentarea acetică a vinului, a berii etc. sau prin diluarea cu apă a acidului acetic pur; se întrebunțează în industria alimentară, în alimentație, la fricțiuni etc. *În seata mea adăpară-mă cu oțet.* PSALT. HUR. 58^v/16. *Luînd bureatele de mare și-l împlu de oțăt și-l puse într-o trestie și-i deade să bea.* N. TEST. (1648), 38^v/18. *Oamenii bolnavi de oaste... să le de oțăt și usturoi.* NECULCE, L. 371. *Și-l frecară cu oțet (a. 1698).* GCR I, 320/32, cf. ANON. CAR. *Să iai peaștile grijit și tăiat, să-l pui în tingiri, deci să-i pui... aguridă au oțet, piper, scorțișoară (a. 1749).* GCR II, 42/28. *Oțăt de vin (a. 1792).* URICARIUL, IV, 131/21. *Se fearbe orz și în zama aceea se toarnă puțintel oțet.* ECONOMIA, 95/15. *Turnăm deasupra încă un firtaliu de oțet.* CALENDARIU (1814), 175/19, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., CLEMENS, LB, POLIZU. *Rana... să se speli cu oțăt de rozmarin.* CUPARENCO, V. 42/31. *Mi-au tras o frecătură bună cu oțet de leuștean.* CREANGĂ, A. 15. *Apropie de nasul adormitului un burete înmuia în oțet de trandafir.*

CARAGIALE, O. II, 262. *Are gazda un oțet de tran-dafir minunat.* VLAHUȚĂ, O. A. I, 99, cf. DDRF, PHILIPPIDE, O. R. II, 49, ȘĂINEANU, DAMĂ, T. 45, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, JAHRESBER. XII, 20, BIANU, D. S. *Fricțiunile cu oțet.* PAMFILE, DUȘM. 332. *Îi sărutam mina uscată ce mirosea a oțet.* BRĂESCU, A. 16. *L-am frecat bine cu oțet de tran-dafiri.* CAMIL PETRESCU, O. III, 201. *De ciumur-leală scapi prin frecături cu mujdei și oțet.* ȘEZ. II, 131, cf. VIII, 38. *Cu încetul se face oțetul.* POP., ap. GCR II, 375. *Cu o lingură de miere mai multe muște prinzi decât cu o bute de oțet.* ZANNE, P. I, 559. ◆ **Exp r.** **A face** (sau **a spăla**) **pe cineva cu ou și (cu) oțet** = a dojeni aspru, a certa, a ocări (pe cineva). *Făceau pe Belciug cu ou și cu oțet.* REBREANU, I. 73, cf. PAMFILE, J. II, 158 CV 1949, nr. 3, 15, ZANNE, P. III, 378, IV, 37. **A da oțet mîții** = a fi zgircit, avar. *Se spune despre unii dintre noi că punem brînza în sticlă și dăm oțet mîții, dar asta nu-i adevărat.* SADOVEANU, O. XIII, 735. **Nu mai bea** (sau **nu mai mănîncă**) **mîța** (sau **pisica**) **oțet** = nu se mai lasă înșelat. Cf. ȘEZ. IX, 69, ZANNE, P. IV, 32. **A băut pisica oțet** = a) se spune despre cel care a fost înșelat. Cf. id. ib. 33; b) se spune despre cel care s-a îmbătat prima dată. ◆ (Regional) Covăseală. A II 11, III 17.

2. (La pl.) Varietăți de oțet (**1**). Cf. NICA, L. VAM. 179. *Balzac putea spune odinioară despre critici că sînt vinuri inferioare care au devenit oțeturi comestibile.* SADOVEANU, E. 41.

— Pl.: (**2**) oțeturi. — Și: oțit s. n. CUV. D. BĂTR. II, 156.

— Din v. sl. оцѣтъ (< оцѣтъ).

OȚETĂR¹ s. m. (Ieșit din uz) Persoană care fabrică sau vinde oțet. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., POLIZU, DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W.

— Pl.: oțetari.

— Oțet + suf. -ar.

OȚETĂR² s. n. **1.** (Învechit) Vas de oțet. Cf. LB. ◆ Mic serviciu de masă alcătuit din sticlute în care se ține oțetul și untdelemnul. Cf. DDRF, TDRG.

2. (Rar) Strat de oțet depus pe fundul unui vas; drojdie. Cf. LB.

— Pl.: oțetare.

— Oțet + suf. -ar.

OȚETAR³ s. m. Numele a două specii de arbori cu flori galbene-verzui și cu fructe roșii-purpurii, acrișoare, ale căror frunze și scoartă, bogate în tanin, se folosesc în tăbăcărie; se cultivă ca plante ornamentale (*Rhus typhina* și *coriaria*). *Frunză verde oțetar, Cîntă cucul în stejar, Să pui grijilor hotar.* BELDICEANU, P. 95, cf. DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU, GRECESCU, FL. 152. *Crîșma... cu șirul ei de oțetari bătrîni... începe să ne adăpostască.* SĂM. I, 230. *Foile... de oțetar și arțar se înroșiră și zile de-a rîndul*

căzură tremurînd la pămînt. SANDU-ALDEA, D. N. 151, cf. ALEXI, W. *În umbra sălciilor despletite și a oțetarilor tineri.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. II, 317, cf. DS, SCRIBAN, D. *Vrusese să ia drumul cel mai scurt... din pricina unui pîlc tufos de oțetari care își treceau crăcile peste uliță.* CAMIL PETRESCU, O. II, 556. *Oțetarul... aduce la foi cu salcîmul și la trunchi cu scorușul.* ȘEZ. XV, 99, cf. H III 139, VI 15.

— Pl.: oțetari.

— Oțet + suf. -ar. Cf. germ. E s s i g b a u m.

OȚETĂRNITĂ s. f. (Învechit, rar) Vas în care se păstrează oțetul. Cf. oțetar² (I I). Cf. I. GOLESCU, C.

— Pl.: oțetarnițe.

— Oțet + suf. -arniță.

OȚETĂRIE s. f. (Ieșit din uz) Instalație (rudimentară) de fabricat oțet; local în care se vinde oțet. Cf. POLIZU, ȘĂINEANU, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., SCRIBAN, D.

— Pl.: oțetării.

— Oțet + suf. -ărie.

OȚETÍ vb. IV. Refl. și (rar) tran z.

1. (Despre vinuri, alimente) **A** (se) transformă în oțet; **a** (se) înăcri. Cf. ANON. CAR. *Mustul așa remas se oțetește.* ECONOMIA, 165/12, cf. LB, I. GOLESCU, C. *Toate aceste oricînd pot să se tulbure și să stîrnească încă o ferbere care să oțatească tot vinul.* I. IONESCU, C. 200/23. *Pucioasa oprește vinul de a se oțăti.* id. ib. 202/22, cf. POLIZU. *Să oțeația vinul în pivniță, de nu eram eu om priceput.* DELAVRANCEA, S. 227, cf. DDRF, GHETIE, R. M., ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W. *Borșul meu se oțetea.* MARIAN, S. R. II, 8, cf. CIAUȘANU, V. 185, ALR II 6149/605, 791, 812, 848.

2. **Fig.** **A** (se) mînia, **a** (se) supăra, **a**-și ieși (sau **a** scoate pe cineva) din sărite. *Cine să oțetește, să bea oțet să-i treacă.* PANN, P. V. III, 13/1. *Mai mă oțetiși și tu.* JIPESCU, O. 44, cf. DDRF, ȘĂINEANU, TDRG.

— Prez. ind.: oțetesc. — Și: oțeti vb. IV.

— V. oțet.

OȚETÍRE s. f. Faptul de **a** (se) oțeti. Cf. DL, DM.

— Și: oțetire s. f. POLIZU.

— V. oțeti.

OȚETÍT, -Ă adj. **1.** (Despre vinuri, alimente) Transformat în oțet; înăcrit, acru. Cf. ANON. CAR. *Vinul să fie dulce, iară nu cu pelin, nici muced sau oțătit.* IACOV, SYN. 2f/22, cf. LB, POLIZU, DDRF, GHETIE, R. M. *L-a găsît în crîșmă, bînd un vin oțătit.* POPA, V. 259, cf. H II 220, IX 4, X 581, XI 502, XVIII 4, ALR II 6149/192, 279, 349, 365, 414, 520, 551, 605, 682, 704,

723, 727, 928, 987. Niște mălai necernut, . . . Niște lapte oțețit. BALADE, II, 309. ◇ Fig. O șchiopătare de vulturi căzuți din stele Prin oțețitul întuneric tare. ARGHEZI, v. 168.

2. Fig. Supărat, minios, iritat; neprietenos. Cf. DDRF. Nu aude răpăiala de injurături cu care-l împroșca lumea . . . pentru samsarlîcul de măritiș al unor nepoate stătute și oțețite. CIAUȘANU, R. SCUT. 67. Mătușa Ruxanda își uitase glasul oțețit muindu-l în dezmerdare. C. PETRESCU, R. DR. 70. Negustorul îl privea oțețit. CAMIL PETRESCU, O. II, 46. ◇ (În jocuri de copii) Bătaie (sau lovitură) oțețită = bătaie (sau lovitură) zdravănă, dată fără milă. Cf. PAMFILE, J. I, 129. Loviturile . . . pot fi ca tărie: moi, dulci, târișoare, . . . oțețite, înăcrite. id. ib. 12.
— Pl.: oțețiti, -te. — Și: oțețit, -ă adj.
— V. oțeti.

OȚETÓS, -OĂSĂ adj. (Învechit și regional). Cu gust de oțet; acru. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., POLIZU, BARCIANU, ALEXI, W., TEODORESCU, P. P. 264, ALR II 6 149/127, 172, 228, 235, 784.

— Pl.: oțetoși, -oase.

— Oțet + suf. -os.

OȚEȚÍ vb. IV v. oțeti.

OȚEȚÍRE s. f. v. oțetire.

OȚEȚÍT, -Ă adj. v. oțetit.

OȚÍÓS, -OĂSĂ adj. 1. (Învechit, rar) Leneș. ARISTIA, PLUT.

2. (Livresc) Dificil, incurcat; inutil, zadarnic. O înșirare topografică a descoperirilor ar fi cu totul oțioasă. PÁRVAN, G. 461. Problema e insolubilă și oțioasă. IBRĂILEANU, S. L. 133. Dacă sînt sau nu geniali — iată o discuție total oțioasă și total inactuală. PERFESSIONIUS, M. III, 401. Când e vorba de stilul lui Proust, orice judecată de valoare — că ar fi mai bine așa ori altfel — e oțioasă. RALEA, S. T. I, 105. ◇ (Adverbial) Ar fi oțios din parte-ne a grămădi aci denumiri locale. HASDEU, I. C. 49.

— Pl.: oțioși, -oase.

— Din lat. otiosus, -a, -um.

OȚÍT s. n. v. oțet.

OȚIU subst. (Învechit, rar) Lene, lenevie. ARISTIA, PLUT.

— Din lat. otium.

OȚOPÍNĂ s. f. v. huțupină.

OU s. n. 1. Celulă care se formează în ovarele femelelor și care conține germenul unei ființe

din aceeași speță; la păsări este alcătuit dintr-o coajă calcaroasă, din două membrane, din albuș și gălbenuș, fiind folosit și ca aliment. Cf. ST. LEX. 174/2. Nu zace pre oao ca alte pasări-să le clocească și să le încălzească cu trupul. NEAGOE, ap. GCR I, 167/37, cf. BIBLIA (1688), 380²/1, ANON. CAR., LEX. MARS. Eu am în gușă o piatră scumpă, carea iaste mai mare decît un ou de giscă (a. 1764). GCR II, 77/34. Și dacă îmi spusă așa, iată trecu un vultur și-și scăpă oul în brațile meli. ALEXANDRIA (1784), 7^v/6. O găină clociia niște oao de șarpe (a. 1812). GCR II, 241/29, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. Zidirea acestui amfiteatru este toată de zid în forma oulul. GOLESCU, I. 91, cf. LB, BARIȚIU, P. A. II, 414. Cum sînt, zise, aste oau Tot bune, proaspete, noau . . . De vor prisosi, nu stric. PANN, ap. GCR II, 360, cf. POLIZU. Prin ce locuri afurisite m-a dus naiba . . . Brr ! aici o fi-nghețînd și ouăle corbului ! ALECSANDRI, T. I, 457, cf. CIHAC, I, 187. Face ea sarmale, face plachie, face alivenci, face pască cu smîntînă și cu ouă și feli de feli de bucate. CREANGĂ, P. 29. Cînd află vreun ou de găină „părăsit“, . . . nu-l țîn. MARIAN, O. II, 251, cf. DDRF, N. LEON, MED. 104, ALEXI, W., TDRG. Pun într-o strachină tot soiul de grîne . . . sămînța de cînepă, un ou, și din toate acestea fac o turtă. PAMFILE, DUȘM. 191. Oul este nu numai hrană, ci și un medicament. VOICULESCU, L. 207. Zi cu zi, îmi faci cadou, Puică galbenă, un ou. ARGHEZI, S. P. 103. Puse pe masă ouă proaspete. STANCU, R. A. III, 160. Puse apa într-o oală, și o lingură de untură într-o cratiță, pregătînd cîteva ouă. v. ROM. iulie 1953, 105, cf. JARNÍK-BİRSEANU, D. 469. Dar nici de ouăle găinei n-aveau parte. ȘEZ. I, 279. Le aduseră și lor un ou cu zeamă. FUNDESCU, L. P. I, 97. Cine fură azi un ou, mîine fură și un bou. PANN, P. V. I, 68/13, cf. ALEXI, W., PAMFILE, J. II, 158, ZANNE, P. I, 2. Găina care cîntă seara (sau cîntă mult) nu face ouă (dimineța). Cf. BARONZI, L. R. 55, ZANNE, P. I, 468. A ajuns oul mai cuminte (sau mai deștept) decît găina, sau oul învață pe găină. Cf. PAMFILE, C. 48, ZANNE, P. I, 574. Am un copaciu cu doisprezece craci și în tot cracul cîte patru cuiburi, și-n tot cuibul cîte 7 ouă (Anul, lunile, săptămînile și zilele). POP., ap. GCR II, 369. Am o bălercuță cu două feliuri de băuturi în ea și nu se amestică (Oul). SBIERA, P. 323, cf. FUNDESCU, L. P. 162. ◇ Ouă de gîscuțită = numele unui joc de copii. Cf. PAMFILE, J. I, 27. ◇ L o c. a d j. Ca oul = fragil. Omul e ca oul. CIAUȘANU, GL. ◇ E x p r. A sta pe ouă = a cloci. A nu fi nici de zeama ouălor (sau oului) = a nu fi bun de nimic. Cf. TDRG, ȘEZ. IX, 149, ZANNE, P. IV, 37, com. din PIATRA NEAMȚ. Umblă parcă are (sau ca cu) ouă în poală sau parcă calcă pe ouă = umblă încet, cu atenție, cu grijă exagerată. Cf. DDRF, TDRG, ZANNE, P. I, 576, II, 512. A fura oul de sub cloșcă sau cloșca de pe ouă = se spune despre un hoț foarte

abil. *Fă-te om de lumea nouă Să furi cloșca după ouă!* FILIMON, O. I, 185, cf. DDRF. **A umbla cu cineva** (sau **cu ceva**) **ca cu un ou (moale)** = a umbla foarte atent cu cineva (sau cu ceva). Cf. ZANNE, P. I, 576. **Stă ca oul în cui**, se spune despre ceva ce nu se potrivește de loc. Cf. ZANNE, P. IX, 678. **Omoară găina care face ouă de aur**, se spune despre cineva care din curiozitate pierde avantajele. **A murit găina care face oul tare**, se spune atunci când cineva și-a pierdut protectorul și se întemeiază numai pe forțele proprii. Cf. MAT. DIALECT. I, 232. **Oul lui Columb** = problemă pe care cineva o rezolvă în mod foarte simplu, deși anterior nu i se găsisse soluția. DM. **A face (sau a spăla) pe cineva cu ou și (cu) oțet** v. oțet. ♦ **Compușe:** **oul inului** = numele unei plante erbacee din familia cruciferelor, cu flori și semințe galbene; crește prin locuri nisipoase și e cultivată și ca plantă industrială; (regional) lubiț, gălbenuș, gălbenușul inului (*Camelina sativa*). Cf. BRANDZA, FL. 139, DAMÉ, T. 186, BĂRCIANU, GRECESCU, FL. 72, TDRG; **oul nagîțului** = mică plantă erbacee din familia liliaceelor, cu frunze lineare, cu flori peștrițe cu pătrate albe, violete sau roșii; bibilică (*Fritillaria meleagris*). Cf. BĂRCIANU; **ouăle găinilor** (sau **găinii**) = păpădie. Cf. PAMFILE-LUPESCU, CROM. 59, H XII 300; **ouă-de-pământ** = cartofi. Cf. ȘEZ. IV, 44, XV, 17, H XVIII 16.

2. P. a n a l. (De obicei urmat de determinări care indică materia) Obiect în formă de ou (1). *32 de oaie... de lemn* (a. 1588). CUV. D. BĂTR. I, 205/16. *Elena Lipan pirotea, ținând găurile unui ciorap întins pe un ou de lemn*. C. PETRESCU, C. V. 99. ♦ (Regional) **Oul genunchiului** = rotula. Cf. LB, I. GOLESCU, C., POLIZU, DDRF, ȘĂINEANU, ALEXI, W., TDRG. **Oul piciorului** sau **ouăle de la picior** = osul rotund, proeminent, care unește laba piciorului cu partea de jos a femurului. Cf. BĂRCIANU, DR. V, 302. PUȘCARIU, L. R. I, 197. *Îi descâlța de ciubotele rupte de la oul piciorului*. CAMILAR, N. II, 248, cf. ALR II/I h 76, com. din DRĂGUȘENI — TÎRGU NEAMȚ. **Oul gîțului** = mărul lui Adam (Poenari — Tîrgu Jiu). ALR I/I h 37/820. ♦ (Regional) Testicul. Cf. N. LEON, MED. 98, DR. V, 312. ♦ **Compușe:** **ouăle-popii** = a) plantă erbacee din familia orhideelor, ale cărei flori albe-verzui, cu puncte și linii roșii, răspindesc un miros neplăcut (*Himantoglossum hircinum*). Cf. I. GOLESCU, C., BĂRCIANU, ALEXI, W., TDRG, SIMIONESCU, FL. 68; b) spinz (*Helleborus purpurascens*). Cf. PANȚU, PL. 206. ♦ (Regional) Cocoloș; bulgăre; ghemotoc. ALR I 1 251/278, 786, ALR II 3 527/260, 334, 349. ♦ (Regional) Gogoasă de stejar. ALR II 6 383/27, 260, 334, 353.

— Pl.: ouă și (invechit și regional) ouă, (regional) ouri (ALR I 994/764, 770, 772).

— Lat. ovum.

OUĂ vb. I. Intrans. A face ouă. *Grip-sorul... deca oao... el nu zace pre oao*. NEAGOE, ap. GCR I, 167/36, cf. ANON. CAR. *Un vultur mare trecu preste Filip și o[u]ă în poală-i*. ALEXANDRIA (1799), ap. GCR II, 166/30, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., POLIZU, DDRF, ȘĂINEANU, BĂRCIANU, ALEXI, W., TDRG, CDDE. *Găina care cîntă nu ouă*. ZANNE, P. I, 468. (Glumeț, despre animale) *Pe timpul cînd într-un sat vecin cu noi oua lupul în pod, în altul trecea mînzul drept căprioară*. CODRU-DRĂGUȘANU, C. 214. *Sintem... De la Buda noauă Unde mița ouă*. POP., ap. GCR II, 337. ♦ Refl. *Eu n-oi vinde pasărea asta, că ea se ouă și eu oi avea cîte un ou*. EMINESCU, L. P. 192. *Găina babei se oua de cîte două ori pe zi*. SĂM. II, 133. *Ia du-te-n poiată... și vezi de nu cumva s-o ouat vro găină* HOGAȘ, DR. II, 87. *Hulubița s-a ouat două ouă mici mițelule*. N. A. BOGDAN, ap. TDRG. *Așteptînd un ceas și două O găină să se ouă*. ARGHEZI, VERS. 679, cf. ȘEZ. II, 66, ALR I 995, ib. 1 003/890, A I 34, 35, II 1, III 4. *Am o tufă de năgară, Se ouă nouă ouă pe vară* (Cartoful). Cf. PAMFILE, C. 19. ♦ Trans. *Ouau mult, niște ouă ușor cafenii, foarte gustoase*. CAMIL PETRESCU, O. II, 103. ♦ Expr. **Lung de-ți ouă găina în traistă** = (despre un drum) foarte lung. Cf. MAT. DIALECT. I, 232. **I-a ouat găina în căciulă**, se spune despre un om care are mult noroc. Cf. ZANNE, P. I, 577, IX, 678.

— Prez. ind. pers. 3: ouă și (regional) ouază (ALR I 995/93), oiază (A I 35).

— V. ou.

OUĂR s. m. (Regional) 1. Persoană care fură ouă. Com. din STRAJA — RĂDĂUȚI.

2. Persoană care mănincă multe ouă. Com. din STRAJA — RĂDĂUȚI.

— Pl.: ouari.

— Ou + suf. -ar.

OUĂRIȚĂ s. f. (Regional) 1. Persoană care fură ouă. Com. din STRAJA — RĂDĂUȚI.

2. Persoană care mănincă multe ouă. Com. din STRAJA — RĂDĂUȚI.

— Pl.: ouarițe.

— Ouar + suf. -iță.

OUĂRIU s. n. v. ovar.

OUĂȘNIȚĂ s. f. (Regional) Ovar al păsărilor, organ în care se formează ouăle; (regional) grașiță. Cf. TDRG 697.

— Pl.: oașnițe.

— De la ou.

OUĂȚ s. n. Acțiunea de a (se) oua. Cf. LB. *Găinile... se poartă cu ouatul*. MARIAN, S. R. II, 219, cf. DDRF, ȘĂINEANU, ALEXI, W. *Părăsesc găinele ouatul în acel loc*. ȘEZ. III, 150. ♦ *Leapșa pe ouate* = numele unui joc de copii.

DL, DM. ♦ Perioadă de timp în care păsările sau insectele depun ouă. *Oatul crocodiilor*. AETHIO-PICA, 61^v/9. *Ouatul a început în a doua jumătate a lunii aprilie*. LINTIA, P. II, 100, cf. CHEST. VI 43/33.

— V. oua.

OUĂTOĂRE adj., s. f. 1. Adj. (Despre păsări) Care face (multe) ouă. Cf. ANON. CAR., LB, DDRF, BĂRCIANU, ALEXI, W. *Găinele . . . mele sînt și cîrcîtoare și ouătoare și clocîtoare*. GOROVEI, CR. 134. ◇ (Substantivat) *Bune ouătoare, am încuviințat eu*. SADOVEANU, O. XVIII, 594.

2. S. f. (Regional) Oul care se lasă în cuibar (Scărișoara — Abrud). ALRM SN I h 250/95.

— Pl.: ouătoare.

— Ou + suf. -(ă)tor.

OULÉȚ s. n. (Rare) Oușor. Cf. DDRF, TDRG.

— Pl.: oulețe.

— Ou + suf. -uleț.

OUȘOR s. n. I. Diminutiv al lui o u.

1. Cf. o u (1). *Cu oușorul ce lua de la găină pe fiecare zi se hrănea ea*. ISPIRESCU, L. 396. *Oușoarele lor frumos colorate albastru seuu verde*. ODOBESCU, S. III, 27, cf. MARIAN, S. R. I, 265, DDRF, TDRG, PASCU, S. 167. *Din oușoare iese atunci o larvă transparentă ca sticla*. C. PETRESCU, C. V. 193. *Vro trei-patru oușoare Duce Corbii la-nchisoare*. TEODORESCU, P. P. 518, cf. DIACONU, VR. 197.

2. Cf. o u (2). (În sintagma) *Oușorul genunchiului* = rotula. Cf. BIANU, D. S. ♦ (Uneori articulat și determinat prin „picioarului”) Osul rotund care leagă laba piciorului de partea de jos a femurului. Cf. LEXIC REG. 61, ALR I 1 642/704, ALR II/I h 76, A V 14, VI 26. ♦ (Regional) Uvulă, omușor. Cf. TDRG, DR. IX, 434, ȘEZ. VIII, 137, ALRM I/I, h 48. ◇ Ex p r. **A-i cădea** (cuiva) **oușorul** = a răguși. ZANNE, P. II, 386. ♦ (Regional; la pl., atribuind calitatea ca un adjectiv, în sintagma) *Fasole oușoare* = soi de fasole ologă cu bobul rotund. Cf. ȘEZ. VII, 180.

II. Plantă erbacee cu frunze ovale, cu flori albe-verzui, cu fructe de forma unor boabe lunguiete, roșii și pline cu numeroase semințe (*Streptopus amplexifolius*). Cf. DDRF, TDRG.

— Pl.: oușoare.

— Ou + suf. -ușor.

OUȚ s. n. (Regional) 1. Cf. o u (1). *Ouțele gîndacilor celor ce slobod mătasă să se fînă la frig preste iarnă*. ECONOMIA, 213/26, cf. LB, TDRG. *Am un pom Cu doisprezece craci, În fiecare crac Cîte șapte cuiburi, În fiecare cuib Cîte douăzeci și patru ouțe* (Anul). GOROVEI, C. 13. ◇ C o m p u s : **ouță galbine** = bureți comestibili nedefiniți mai îndepărate (Bocșa — Zălau). Cf. ALR II 6 404/279.

2. Cf. o u (2). (În sintagma) *Ouțu piciorului* = osul rotund și proeminent care unește laba piciorului cu partea de jos a femurului (Boiu Mare — Baia Mare). Cf. ALR II/I h 76/272.

— Pl.: ouțe.

— Ou + suf. -uț.

OVÁ s. f. v. iova.

OVÁHT s. n. v. obaht.

OVAJÉNIE s. f. (Învechit) Onoare, cinste. *Numai mie s-au făcut această ovajenie* (a. 1835). ap. T. PAPAĞAGI, C. L. ♦ Favoare, hatir. *Poroncim ca de acum acei neguțitori să aibă a da câte șese bani de perechea de ciubote, iar nu câte doi bani, precum până acum s-au urmat, îndestulă fiindu-le ovajenia și slobozirea alișverizului* (a. 1824). URICARIUL, XIV, 15. *Cînd docladurile directorului ar fi trecute fără vreo ovajenie, el atunci are dreptate*. BULETIN, F. (1833), 63⁴/19, cf. SĂGHINESCU, V. 62.

— Pl.: ovajenii.

— Din rus. уважение.

OVÁL, -Á s. n., adj. 1. S. n. Curbă convexă închisă, cu o axă simetrică, a cărei curbura este mai mare în punctele de intersecție cu axa decît în oricare alt punct al ei; formă sau contur asemănător cu figura descrisă mai sus. *Ovală, adecă lungăreața ca și oul*. ȘINCAI, INV. 132, cf. VALIAN, V. *Doi favoriți puternici cuprinzînd ovalul obrazului, arat de vine albastre, făcea din D.B. o fizionomie neuitată*. RUSSO, S. 28. *În cetățile de pămînt . . . se găsesc și rotocoale seuu ovale de piatră teșită*. ODOBESCU, S. II, 146, cf. VLAHUȚĂ, O. A. III, 90, ȘĂINEĂNU, BĂRCIANU. *Ovalul figurii e regulat și armonios*. RALEA, S. T. I, 317. *Părul negru cu cărare pînă în creștet, întors spre tîmple, îi strînge parcă și mai tare ovalul feții*. CAMIL PETRESCU, O. I, 186. ♦ Față, figură, obraz. *Uit' te ce oval minunat, ce sprincene arcuite*. CONTEMPORANUL, VI₂, 201. *Ai, desigur, ochii negri, gura mică, năsul fin, Ș-un oval tăiat cu artă de vrun maestru divin!* HOGAȘ, M. N. 50. *Eu îți priveam extatic Silueta și ovalul*. CAMIL PETRESCU, V. 26.

2. Adj. Care are forma unui oval (1). *Piață ovală (rătundă lungăreață)*. AR (1830), 319²/23. *Figură ovală*. ELEM. G. 100/21. *O frumoasă cîmpie ovală*. GENILIE, G. 224/2, cf. VALIAN, V., STAMATI, D., POLIZU. *Piața se întinde ovală pe un neted șes*. NEGRUZZI, S. I, 36. *Văzu un băiat cu fața ovală, palidă*. EMINESCU, N. 81. *Pe niște măsute ovale, se rînduiau chesele de tutun și de dulceață*. DELAYRANCEA, S. 121, cf. DDRF, ȘĂINEĂNU, BĂRCIANU. *Din obrazul oval al mame-sii pornea raza caldă a gîndurilor materne*. D. ZAMFIRESCU, I. 26, cf. ALEXI, W. *Cu o oglindă ovală, plîmbată de sus în jos, din dreapta în stînga, își examinează ceafa și cutele rochiei în spate*.

C. PETRESCU, C. V. 167. *O veche fotografie de amator . . . așezată în medalion oval.* TEODOREANU, M. II, 76. ◇ (Adverbial) *Rotunjește oval unghiile, taie pieluțele, lustruiește, pensulează cu lac.* C. PETRESCU, C. V. 259.

— Pl.: *ovali*, -e. — Și: (invechit, rar) *ovălă* s. f.

— Din fr. *ovale*, it. *ovale*, germ. *oval*.

OVĂLĂ s. f. v. *oval*.

OVALIZĂ vb. I. R e f l. A lua formă ovală, a deveni oval. *Pe măsură ce cuzinetul se ovalizează, se poate scoate cite una din aceste plăci.* SOARE, MAȘ. 76. *Deci, prin uzură, cilindrul se ovalizează.* id. ib. 212.

— Prez. ind. pers. 3: *ovalizează*.

— Din fr. *ovaliser*.

OVALIZĂRE s. f. Acțiunea de a se ovaliza și rezultatul ei. *Fusul trebuie să fie perfect rotund, fără ovalizări.* SOARE, MAȘ. 94. *Este interzisă întrebuințarea pietrelor de polizor care... prin întrebuințare capătă o uzură neregulată ca ovalizări, știrbiri, șanțuri.* PREV. ACCID. 21.

— Pl.: *ovalizări*.

— V. *ovaliza*.

OVĂR s. n. 1. Organ în care se formează și cresc celulele sexuale feminine. *Overele sau cuibul ouălor.* KRETZULESCU, A. 10/12. *Ovarul la pasări are forma unei ciorchine de struguri* ENC. VET. 774. *Cercetarea ovarului a arătat că ele nu ar fi putut oua alt ou.* LINȚIA, P. II, 146.

2. Organ al unei flori, în care se formează ovulele și care se transformă după fecundație în fruct. *Ovariu, stil și stigmat.* AGRONOMIA (1859), 316/16, cf. BARASCH, M. I, 28/24. *Potir sudat la ovariu cu cinci dinți scurți.* NEGRUZZI, S. I, 102. *După ce stigmatele au primit polenul... ovarul crește repede.* SANDU-ALDEA, S. 90.

— Pl.: *ovare*. — Și: (invechit) *ováriu* (ANTROP. 30/17, BARASCH, B. 24/26), *ovér*, *ouáriu* (GHETIE, R. M., ALEXI, W.) s. n.

— Din fr. *ovaire*, lat. *ovarium*.

OVARIĂN, -Ă adj. Care aparține ovarelor (1), privitor la ovare. *Epiteliul ovarian poate să dispară pe alocuri.* PARHON, B. 24. *Unele fenomene ca senzația de căldură, insomnia sînt constatate și cînd este vorba de insuficiență ovariană.* id. O. A. I, 294.

— Pronunțat: -ri-an. — Pl.: *ovarieni*, -e.

— Din fr. *ovarien*.

OVARITĂ s. f. Boală care constă în inflamația ovarelor (1). BIANU, D. S., cf. ENC. VET. 82.

— Pl.: *ovarite*.

— Din fr. *ovarite*.

OVĂRIU s. n. v. *ovar*.

OVĂT, -Ă adj. (Bot.; invechit, despre fructe sau frunze) Care este în forma oului; ovoid. *Unele [frunze] sînt ovate sau ca ouăle.* I. NAT. 4, cf. FLORA MOLD. I, 5/29, GRECESCU, FL. 216.

— Pl.: *ovați*, -te.

— Din lat. *ovatus*, -a, -um.

OVĂȚIE s. f. Manifestație publică entuziastă de admirație și de aprobare, exprimată prin aclamații și aplauze în cadrul unei adunări, unei serbări etc. *Împăratul îi restituie sabia și numeroșii ofițeri ruși și români, care umpleau curtea, îi fac ovațiuni.* MAIORESCU, D. II, 108. *Cînd intră în bal, elevele îl întâmpină cu ovații zgomotoase.* VLAHUȚĂ, O. A. III, 11. *Mi s-au făcut ovații cînd am avut curajul . . . să prind foaia din carte de haina pedagogului.* BRĂESCU, A. 179. *În sfîrșit a apărut pe cer și reclama luminoasă a lunii. Lumea-i face ovații — în gînd firește.* SADOVEANU, O. IX, 255.

— Pl.: *ovații*. — Și: (invechit) *ovațiune* s. f.

— Din fr. *ovation*, lat. *ovatio*, -onis.

OVAȚIONĂ vb. I. T r a n z. A-și manifesta admirația, simpatia, aprobarea pentru cineva sau ceva prin ovații; a aclama. *Se înclina . . . , mulțumind emoționată publicului generos care o ovaționa.* STANCU, U.R.S.S. 75. ◇ I n t r a n z. *Mesenii au ovaționat îndelung.* ULIERU, C. 13. *Întreaga asistență, în picioare, ovaționează îndelung, răsună urale.* SCINTEIA, 1965, nr. 6689.

— Pronunțat: -ți-o-. — Prez. ind.: *ovaționez*.

— Din fr. *ovationner*.

OVAȚIUNE s. f. v. *ovație*.

OVĂ s. f. Ornament în relief, de forma unui ou, folosit în arhitectură, în ornamentația mobilierului sculptat și a giuvaerelor. Cf. CADE, DER.

— Pl.: *ove*.

— Din fr. *ove*.

OVĂJÓR subst. (Regional) Ovăscior (*Arrhenatherum elatius*). Cf. H XII 24.

— Și: *ovejór* (H II 142, VII 131), *ovişór* (ib. I 343) subst.

— *Ovăz* + suf. -ior.

OVĂS subst. v. *ovăz*.

OVĂSĂL subst. v. *ovesel*.

OVĂSC subst. v. *ovăz*.

OVĂSCIOR subst. Plantă erbacee din familia gramineelor, asemănătoare cu ovăzul, cultivată uneori pentru nutreț; (regional) ovăz-frincez (*Arrhenatherum elatius*). Cf. PANȚU, PL., DER.

— *Ovăz* + suf. -cior.

OVĂSCUȚĂ s. f. (Regional) Obsigă (*Bromus sterilis*) (Moscu — Galați). Cf. H III 325.

— Pl.: *ovăscuțe*.

— **Ovăsc** + suf. *-uță*.

OVĂȘESC, -EĂSCĂ adj. (Regional; mai ales la pl., în sintagma) *Pere ovășești* = pere murgi v. murg². Cf. PĂCALĂ, M. R. 279.

— Pl.: *ovășești*. — Și : **ovesése, -ească** adj. PASCU, S. 429, H XVII 226.

— **Ovăș** + suf. *-esc*.

OVĂȘICĂ s. f. v. obsigă.

OVĂȘIȘTE s. f. v. *ovăziște*.

OVĂȘIȚĂ s. f. (Regional) Obsigă (*Bromus tectorum*). Cf. H III 306, 385, XIV 435.

— Pl.: *ovășițe*.

— **Ovăș** + suf. *-iță*.

OVĂȘNIȚĂ s. f. (Regional) Numele unei plante nedefinite mai îndeaproape. Cf. H I 268, III 209.

— Accentul necunoscut. — Pl.: *ovășnițe*.

— **Ovăș** + suf. *-niță*.

OVĂȘOĂIE s. f. (Regional) Plantă erbacee din familia gramineelor, asemănătoare cu ovăzul, dar mai înaltă, cu semințele mai lungi și mai subțiri; crește prin culturile de păioase (Brădișorul de Jos — Oravița). Cf. H XVIII 168.

— **Ovăș** + suf. *-oăie*.

OVĂZ subst. I. 1. Subst. Numele mai multor plante erbacee din familia gramineelor, cu paiul înalt și drept, cu inflorescența ramificată; sint cultivate ca plante de nutreț și alimentare (*Avena sativa, orientalis* etc.). 3 stogure de ovăs (a. 1588). CUV. D. BĂTR. I, 209/16. *Fac rod desupra pământului . . . grâu, ovăs, bob* (a. 1733). GCR II, 27/9, cf. COTEANU, PL. 14. *Tată-tău e dus la coasă, căci se scutură ovăsul cela pe jos*. CREANGĂ, A. 62. *Ovăzul se seamănă pentru negoț și pentru nutreț de cai mai ales. Prin Moldova i se mai zice și ovăsc*. PAMFILE, A. R. 114. *Pricopul pricopește grâiele, adică face să dea în copt seminăturile de primăvară, cum este grâul, secara, orzul, ovăsul sau ovăscul*. id. S. V. 164. *Se fierb paiele de ovăs, orz și grâu, iar în zeamă se pune calacăn*. PAMFILE-LUPESCU, CROM. 61. *Ovăzul a intrat în pîrgă și se leagănă în vînt*. v. ROM. iulie 1954, 53. *Frunză verde de oves, Floricică de pe șes*. ALECSANDRI, P. P. 403. *Înapoi i-am poruncit Pe-un spic verde de ovăz Să se-nsoare sănătos!* JARNIK-BIRSEANU, D. 98. *Firuț verde de ovăs, M-a minat maica să șes*. id. ib. 428. *Frunză verde de ovăs, De s-ar face dealul șăs*. HODOȘ, P. P. 105. *Două paie de ovăsc*. PAMFILE, C. T. 261. *Foicică de ovăs, Ziua vâz, Noaptea vîsez*. ȘEZ. XV, 99, cf. ALR I 930. *Frunză verde*

de ovăz, Ce plîngi, mîndră, cînd mă vezi? FOLC. TRANSILV. I, 20. ◇ Fig. *Nu mi-ai lăsat nici pîrul de ovăz, Nici fruntea naltă pururea senină*. STANCU, C. 139. ◇ *Ovăz-sălbatic* = plantă erbacee din familia gramineelor, cu tulpina dreaptă, cu florile dispuse în panicul egal dezvoltat în toate direcțiile; crește prin seminături; (regional) odos (*Avena fatua*). Cf. CIHAC, II, 235, BRANDZA, FL. 490, BARCIANU, ȘEZ. XV, 97. *Ovăz-prost* (GRECESCU, FL. 613, PANȚU, PL.), *ovăz-negru* (BARCIANU, ALEXI, W.) = plantă erbacee din familia gramineelor, cu tulpina dreaptă, cu florile dispuse în panicul aproape simplu, unilateral; crește prin cîmpuri, prin grîne și se cultivă uneori ca plantă de nutreț; (regional) odos (*Avena strigosa*). ◇ C o m p u s e : **ovăz-negru** = ovăz cosit în stare verde pentru nutreț, ovăz furajer, (regional) coșolină. Cf. H II 116, ALR II 5194/353; (regional) **iarba-ovăzului** = obsigă (*Bromus secalinus*). Cf. TDRG; **ovăz-dulee** = flocoșică (*Holcus lantanus*). Cf. BRANDZA, FL. 490, DAMÉ, T. 188, BARCIANU, GRECESCU, FL. 615, TDRG; **ovăz-frincez** = ovăscior (*Arrhenatherum elatius*). Cf. PANȚU, PL.

2. Subst. P. restr. (Cu sens colectiv) Semințe de ovăz (1); folosite mai ales ca hrană pentru cai. V. z o b. *Eghiptenii ocărăsc pre aceia ce din ovăs fac piine*. HERODOT (1645), 105. *Am învățat feciorii noștri să ne ia vreo 40, 50 de găleate de ovăs* (a. 1651). IORGA, B. R. 30. *Am dat pentru dînsa 17 de florinți și un ferdel de oves* (a. 1700). id. S. D. XIII, 164, cf. LEX. MARS. 189. *2 ferdele ovăs* (a. 1800). IORGA, S. D. XII, 130. *Cocișul fura ovăsul (zobul) calului și îl vindea*. TICHINDEAL, F. 120/14, cf. CLEMENS. *Cal fierbinte, Fii cuminte . . . Traista plină Îți voi da de bun ovăs*. NEGRUZZI, S. II, 108. *Am jurat ca peste dîșii să trec falnic, fără păs, Din pristolul de la Roma să dau calului ovăs*. EMINESCU, O. I, 147. *Dintr-un cal moale, slab și pîntecos . . . ovăsul și îngrijirile lui Vasile au făcut un căluț întinerit*. SADOVEANU, O. VII, 300. *Ei descălecau, Pagii slobozeau; De ospăț le da Ovăz de la șes*. BALADE, II, 198. ◇ *Fulgi de ovăz* v. fulg. (Regional) *Pere de ovăz* = pere murgi, v. murg² PASCU, S. 429. ◇ Expr. **Nu-i ovăsul pentru giște**, i se spune cuiva care nu știe să aprecieze un lucru bun. Cf. ZANNE, P. IX, 496. (Cu parafrazarea expresiei) *La voi vorba bună e ca ovăzul la giște!* REBREANU, R. I, 238.

3. S. n. (Mai ales la pl.) Lanuri, seminături de ovăz (1); (regional) ovăziște. *Se strîng fâgurașii cînd cosesc oamenii ovezele*. MARIAN, INS. 197. *Zarea-și picură argintul Pe ovezele de aur*. GOGA, POEZII 43. *Orzurile, ovăzurile și imașurile prididesc șoseaua*. GALACTION, O. A, II, 381. *Din cauza inundării întregului șes cu ovăzuri, contururile priveliștii se rotunjeau*. CĂLINESCU, E. O. I, 104. *Vîntul iscă vechi aleanuri Prin ovezele sonore*. BENIUC, V. 51. *La fintînă-*

ntre oveze, *Se-nîllesc două neveste*. BIBICESCU, P. P. 75, cf. MAT. FOLK. 961. *Boii badii pasc oveze, Bădea bea cu jupînese*. BUD, P. P. 47. *Bune ovăscuri*. ALR I 930/618. *Se scutură oveșăle*. ib. 931/385, cf. ALR SN I h 39/192, MAT. DIALECT. I, 213.

4. Subst. (Regional; și în compusul **ovăz-sălbatic**, ALR SN III h 638) Pir (*Agropyrum repens*). ib. h 638/25.

II. Subst. art. Numele unui dans popular. Cf. SEVASTOS, N. 282, PAMFILE, J. III, 10.

— Pl.: (3) **ovăzuri** și **oveze**. — Și: (popular) **ovăs**, (învechit și regional) **ovés**, (regional) **ovăsc** subst.

— Din v. sl. **овѣцѣ** (< **овѣць**).

OVĂZIȘTE s. f. (Regional) Teren semănat cu ovăz (1). *Poartă iarna niște corăbii de opinci, ... pe care le leagă și oblojește cu nenumărate curele, groase și lungi, ca pripoanele de cal în ovășiște*. IOVESCU, N. 96, cf. ALR SN I h 39. ♦ **Miriște de ovăz**. Com. din **ȚEPEȘ VODĂ** — **CERNAVODĂ**.

— Pl.: **ovăziști**. — Și: **ovășiște**, **oveziște** (com. din **ȚEPEȘ VODĂ** — **CERNAVODĂ**, ALR II/705, ALR SN I h 39/705, FD II, 154), **ovesiște** (H XIV 209, A I 35) s. f.

— **Ovăz** + suf. **-iște**.

OVEDÊNIE s. f. v. **vovedenie**.

OVEJÓR subst. v. **ovăjor**.

OVELÍ vb. IV v. **ofili**.

OVELÍRE s. f. v. **ofilire**.

OVELÍSC s. m. v. **obelisc**.

OVELÍT, -Ă adj. v. **ofilit**.

OVELITÓRIU, -OĂRE adj. (Învechit) Umi-litor, înjositor. *Cruziile, cu care împilătorii patriei sale tratau pe românii cari purtau giugul ovelitoriu, de mult deșteptasă în nobila sa inimă un simțimînt de vendetă*. ASACHI, S. L. II, 51.

— Pl.: **ovelitori, -oare**.

— **Oveli** + suf. **-(i)tor**.

OVÉR s. n. v. **ovar**.

OVERTŪRĂ s. f. v. **uvertură**.

OVÉS subst. v. **ovăz**.

OVESÉL subst. (Regional) 1. Numele unei plante nedefinite mai îndeaproape. Cf. H VII 258, XIV 160.

2. (Cu sens colectiv) Puiet de pește. BĂCESCU, P. 42. *Ovășălul face borșul bun*. id. ib.

— Și: **ovășăl** subst.

— **Ovăș** + suf. **-el**.

OVESÉSC, -EĂSCĂ adj. v. **ovălesc**.

OVESIȘTE s. f. v. **ovăziște**.

OVEȘÉR s. m. (Prin Maram.) Cultivator de ovăz. Cf. T. PAPAHAĞI, M. 228.

— Pl.: **oveșeri**.

— **Ovăș** + suf. **-ar**.

OVEȘTÍNĂ s. f. (Prin Bucov.) Miriște de ovăz. Cf. LEXIC REG. 105.

— Pl.: ?

— De la **ovăz**.

OVEZÍȘTE s. f. v. **ovăziște**.

OVIDÊNIE s. f. v. **vovedenie**.

OVIDŪCT s. n. (Anat.) Canal prin care ovulele (ouăle) ajunse la maturitate sînt transportate spre exterior. *Cînd gălbenușul a crescut și s-a format complet, cămașa lui se rupe și el cade într-un sac numit oviduct*. ENC. VET. 774. *Oul trece din ovar în oviduct unde este fecundat*. ZOOLOGIA, 151.

— Pl.: **oviducte**.

— Din fr. **oviducte**.

OVIFÓRM, -Ă adj. Care are forma unui ou; ovoid, ovoidal. *Un parazit ... oviform, care trăiește în apă*. ENC. VET. 461.

— Pl.: **oviformi, -e**.

— Din fr. **oviforme**.

OVILÍ vb. IV v. **ofili**.

OVILICIÚNE s. f. (Învechit) Umilință, smerenie. *Nu toarnă omul în smerenie (oviliciune D)*. PSALT. 188.

— **Ovili** + suf. **-ciune**.

OVILÍRE s. f. v. **ofilire**.

OVILÍT, -Ă adj. v. **ofilit**.

OVÍN, -Ă adj. Din familia oii; de oaie. Cf. DL, DM. ♦ (Substantivat, f. pl.) Denumire generică dată, în limbajul științific, oilor. DER.

— Pl.: **ovini, -e**.

— Din fr. **ovin**.

OVIPÁR, -Ă adj. (Despre animale) Care se reproduce prin ouă. Cf. VALIAN, V., BARASCH, M. I, 95/25, POLIZU, AGRONOMIA (1859), 54/7. *Toți ornitorinchii sînt ovipari*. MAIORESCU, L. 93, cf. DDRF, ȘĂINEANU, ALEXI, W. ♦ (Substantivat, mai ales la pl.) Animal care se înmulțește prin ouă. Cf. VALIAN, V., NEGULICI. *Ovipare, adică puii lor se nasc din ouă*. BARASCH, I. N. 368.

— Pl.: **ovipari, -e**.

— Din fr. **ovipare**.

OVIPOZITÓR s. n. Extremitatea oviductului unor specii de insecte, servind la depunerea ouălor. *Femela înfige ovipozitorul în terenul moale, depune mai multe ouă la un loc și le acoperă cu o secreție.* ZOOLOGIA, 74, cf. DER.

— Pl.: *ovipozitoare.*

— Din fr. *ovipositeur.*

ÓVIS subst. (Regional) Varietate de struguri cu boabe mari și rare, care se coace târziu. Cf. JIPESCU, O. 54, DDRF, RĂDULESCU-CODIN.

— Și: *óviț* subst. RĂDULESCU-CODIN.

— Etimologia necunoscută.

ÓVIȚ subst. v. *ovis.*

OVÎRȘI vb. IV. *Tranz.* (Învechit) A completa, a întregi, a împlini. *Spre o ovârșire aceste pânturi și așezăminturi, cu iscălitura de minele noastre... le vom întări.* N. COSTIN, LET.² I A, 481, cf. BL VI, 147, SCRIBAN, D.

— Prez. ind.: *ovârșesc.*

— Din slavon. *оуѣршити.*

OVÎȘÓR subst. v. *ovăjor.*

OVÓD s. n. v. *ogod.*

ÓVODĂ s. f. (Regional) Grădiniță de copii (Crișcior — Brad). Com. PAȘCA.

— Pl.: *ovode.*

— Din magh. *óvoda.*

OVOID, -Ă adj. Care are forma unui ou; oviform, ovoidal. *Trupuri ovoide.* KRETZULESCU, A. D. 339/21. *Rodul dovleacului este ovoid.* BREZOIANU, A. 221/4. *Spic... cilindric sau ovoid.* GRECESCU, FL. 31. *Forma unui astfel de grăunte uscat e diferită; în cea mai mare parte din cazuri, rotundă sau ovoidă.* SANDU-ALDEA, S. 143. *Iși ștergea cu batista sudoarea de pe chelia ovoidă.* C. PETRESCU, I. II, 82. *Caliciu umflat, ovoid.* FLORA R.P.R. II, 131.

— Pronunțat: *-vo-id.* — Pl.: *ovoizi, -de.* — Și: *ooid, -ă* adj. FIS. 62/13.

— Din fr. *ovoïde.* — *Ooid*, prin apropiere de *ou.*

OVOIDÁL, -Ă adj. Ovoid. DL, DM.

— Pronunțat: *-vo-i-.* — Pl.: *ovoidali, -e.*

— Din fr. *ovoidal.*

OVOLNÍ vb. IV. *Tranz.* (Rusism învechit) A da afară din serviciu, a concedia. *Sînt ovolnit din slujbă.* ap. TDRG, cf. JAHRESBER. XXVI—XXIX, 34, BL VI, 147, SCRIBAN, D.

— Prez. ind.: *ovolnesc.*

— Din rus. *увольнять.*

OVOȘCÓP s. n. Aparat utilizat în avicultură, cu care se examinează calitățile ouălor. DL, DM, DER.

— Pl.: *ovoscoape.*

— Din fr. *ovoscope.*

OVOVIVIPÁR, -Ă adj. (Despre animale) Care se reproduce prin ouă clocite de femelă în oviduct. Cf. NEGULICI. *Reptilele sînt ovipare ori ovovivipare.* CONTEMPORANUL, IV, 488, cf. DN, DER.

— Pl.: *ovovivipari, -e.*

— Din fr. *ovovivipare.*

OVRÁȚIE s. f. v. *obraț.*

OVRÉG s. n. (Regional) Ogrinji¹ (Coverca — Vatra Dornei). Cf. GLOSAR REG.

— Pl.: *ovreguri.*

— Etimologia necunoscută. Cf. *covrag.*

OVREGÓŠ, -OÁŠĂ adj. (Regional, despre fin) Cu multe cotoare, plin de ogrinji (A VI 26); cu paiul gros (GLOSAR REG.).

— Pl.: *ovregoși, -oase.*

— *Ovreg* + suf. *-os.*

OVRÉI s. m. (Învechit și regional) Evreu. *Cîntecul lui David, cînd tocni-se pămîntul lui, nu adaus scris de ovrei.* PSALT. 200, cf. GCR I, *16/22. *Au ieșit ovreaii de în Eghipet.* MOXA, 349/26. *Cătră ovreai a cărții sf[i]ntului ap[o]stol Pavel.* DOSOFTEI, ap. GCR I, 263/2. *Așa scrie sf[i]ntul Pavel apostol, la cartea cătră ovreai (a. 1678).* GCR I, 237/37, cf. POLIZU, CIHAC, II, 658, SĂINEANU, MURNU, GR., TDRG. *Plec, iacă plec, murmură ovreiuul uluit.* REBREANU, NUV. 158. *Acolo locuiesc ovreii.* SADOVEANU, O. 221. ♦ *P. restr.* (Ieșit din uz) Comerciant evreu. *O să trimeată un ovrei cu niște cămăși frumoase.* ISPIRESCU, L. 114.

— Pl.: *ovrei.* — Și: *ovréu* s. m. DDRF, BARIANU, PAMFILE, S. T. 30.

— Din gr. *ὄβριος.*

OVRÉICĂ s. f. (Învechit și regional) Evreică. *Nu-s ca muierele Eghipetului ovreicile.* BIBLIA (1688), 39²/32, cf. POLIZU. *Ovreica se ridică în picioare și ieși încet.* SADOVEANU, O. IV, 411, cf. 417. ♦ *P. restr.* (Ieșit din uz) Comerciantă evreică. *Ovreica îi dădea rachiul pe datorie.* REBREANU, I. 334.

— Pl.: *ovreice.*

-- *Ovrei* + suf. *-că.*

OVREICUȚĂ s. f. (Regional) 1. Diminutiv al lui *ovreică.*

2. (Mai ales art.) Numele unui dans popular; melodie după care se execută acest dans. Cf. VARONE, D., H VII 393.

— Pl.: *ovreicuțe.*

— *Ovreică* + suf. *-uță.*

OVREIESC, -IĂSCĂ adj., subst. art. 1. Adj. (Învechit și regional) Evreiesc. *Grăi în limba ovreiască*. CORESI, L. 127/17, cf. GCR II, 65/22. *Și scrisă el în stîlp cu slove elinești și ovreiești*. ALEXANDRIA, 106/24.

2. Subst. art. Numele unui dans popular; melodie după care se execută acest dans. Cf. SEVASTOS, N. 282, PAMFILE, J. III, 92.

— Pl.: *ovreiești*. — Și: *ovrăscul* subst. art. SEVASTOS, N. 282.

— *Ovrei* + suf. *-esc*.

OVREIESTE adv. (Învechit și regional) În felul evreilor, ca evreii; evreiește. Cf. GCR I, *16/23, POLIZU, DDRF. ♦ În limba ebraică; evreiește. *Era scrisă ovreiaște, grecește, lăti-nește*. CORESI, ap. GCR I, 21/29. *Scoaseră cărțile lor toate de în ovreiești, grecește*. MOXA, 351/33.

— *Ovrei* + suf. *-este*.

OVRESCUL subst. art. v. *ovreiesc*.

OVREU s. m. v. *ovrei*.

OVRÓC s. n. v. *oboroc*.

OVSICĂ s. f. v. *obsigă*.

OVSIGĂ s. f. v. *obsigă*.

OVÚL s. n. Gametul femel al animalelor. Cf. BĂRCIANU. *Fiecare bobită din ovar conține o pată mică, care nu este altceva decît ovulul*. ENC. VET. 774. *În ovare se formează cîte un singur ovul*. ZOOLOGIA, 20, cf. 13, DER. ♦ Parte principală a carpei plantelor fanerogame, care, după fecundare, se transformă în sămînță. *Ouăle plantelor sau ovulele*. BARASCH, B. 27/1. *Ovariul, în interiorul căruia există ovulele*. GRECESCU, FL. 3. *În interiorul ovarului se găsesc ovulele fixate de părății lui prin niște rădicături numite placentă*. SANDU-ALDEA, S. 144, cf. DS, DER.

— Accentuat și: (neobișnuit) *óvul*. SCRIBAN, D. — Pl.: *ovule*. — Și: (refăcut după pl.) *ovúlă* (accentuat și *óvulă* SCRIBAN, D.) s. f. BĂRCIANU, ALEXI, W., SCRIBAN, D.

— Din fr. *ovule*.

OVULĂR, -Ă adj. (Rar) Care se referă la ovul, care aparține ovulului. Cf. BĂRCIANU.

— Pl.: *ovulari, -e*.

— După fr. *ovulaire*.

OVULĂ s. f. v. *ovul*.

OVÚZ s. n. v. *obuz²*.

OXALÁT s. m. Sare sau ester al acidului oxalic, întrebuintat în medicină, în vopsitorie și în industrie. Cf. BĂRCIANU, ALEXI, W., NICA, L. VAM. 179, SCRIBAN, D. *Oxalat de sodiu*. DER.

— Pl.: *oxalați*.

— Din fr. *oxalate*.

OXÁLIC adj. (Numai în sintagma) *Acid oxalic* = substanță albă, cristalizată, solubilă în apă, întrebuintată în vopsitorie, la fabricarea cernelii, în tăbăcărie etc. Cf. BĂRCIANU, SCRIBAN, D. *Acidul oxalic . . . se găsește în multe plante și mai ales în măcriș*. MACAROVICI, CH. 526, cf. 495, DT.

— Pl.: *oxalici*.

— Din fr. *oxalique*.

OXÍD s. m. Compus al oxigenului cu alt element chimic. Cf. PROPĂȘIREA (1844), 255²/13, DDRF. *Corpurile simple, combinîndu-se cu oxigenul, formează două clase de combinațiuni, care se numesc acizi și osizi*. PONI, CH. 30, cf. BĂRCIANU. *O clipă mi-a fulgerat prin minte că mă voi fi intoxicat cu oxid de carbon*. SANDU-ALDEA, A. M. 111, cf. ALEXI, W., NICA, L. VAM. 180. *O dată cu reducerea oxidului de fier, se reduc și alți oxizi metalici*. IOANOVICI, TEHN. 39, cf. LEG. EC. PL. 28, DT. *Între mineralele accesorii deosebim . . . oxizi, carbonați, sulfați*. GEOLOGIA, 15, cf. DER.

— Pl.: *oxizi* și (învechit, n.) *oxide* (BARASCH, M. III, 67/15, id. I. N. 20, POLIZU), *oxiduri* (POLIZU, BREZOIANU, R. 81/24). — Și: (ieșit din uz) *osíd* (scris și *ossid* MAN. SĂNĂT. 373, pl. și, n., *osside* ib.) s. m.

— Din fr. *oxyde*.

OXIDÁ vb. I. Tranz. și refl. 1. A (se) transforma în oxid prin combinare cu oxigenul; a (se) acoperi cu oxid. V. *rugini*. *Acidul sulfos se oxidă*. MARIN, PR. I, 96/12, cf. ȘĂINEANU, ALEXI, W. *Fierul pur este de culoare albă strălucitoare, iar în contact cu aerul se oxidează imediat*. IOANOVICI, TEHN. 46, cf. 39.

2. (Învechit; despre sînge) A (se) încărca cu oxigen prin combinarea acestuia cu hemoglobina redusă din globulele roșii; a (se) oxigena. *Sîngele din vene se oxidează (roșește) și se curăță*. MIHALI, C. 16. *Nu pot oxida sîngele vînos*. PARAB. 306/15.

— Prez. ind.: *oxidez* și (învechit) *oxid*. — Și: (ieșit din uz) *osidá* vb. I.

— Din fr. *oxyder*.

OXIDÁBIL, -Ă adj. Care se poate oxida (1), care poate rugini (ușor). Cf. ȘĂINEANU, CADE. *Metale oxidabile*. DL, cf. DM.

— Pl.: *oxidabili, -e*.

— Din fr. *oxydable*.

OXIDÁNT, -Ă adj. 1. Care are proprietatea de a oxida (1), care produce oxidare. *Proprietățile cele oxidante ale acidului azotic.* MARIN, PR. I, 110/8, cf. ȘĂINEANU, D. U. *Cuptorul rotativ prezintă dezavantajul arderii elementelor oxidante în proporție mai mare decât în cazul cubului.* IOANOVICI, TEHN. 106, cf. MACAROVICI, CH. 249. ♦ (Sŭbstantivat, m.) Substanță care are proprietatea de a produce oxidare. *Cu ajutorul alcalinilor, a oxidanților sau pe cale mecanică, inul se poate dezintegra în fibrile de mărimea bumbacului.* IONESCU-MUSCEL, FIL. 329.

2. (Med.) Oxidativ (2). *Scăderea fermenților oxidanți în celulele bătrînilor.* PARHON, B. 109.

— Pl.: oxidanți, -te.

— Din fr. oxydant.

OXIDÁRE s. f. Acțiunea de a (s e) oxida (1) și rezultatul ei; oxidație (1). V. ruginire. *Materialul tipografic, ... în urma umezelei, suferă mult de oxidare.* V. MOLIN, V. T. 49. *Sub acțiunea aerului umed și a acizilor, cuprul se acoperă cu un strat verzui de oxid (coalea) ce-l protejează, împiedicînd oxidarea sa în adîncime.* IOANOVICI, TEHN. 60, cf. 51, MACAROVICI, CH. 247.

— Pl.: oxidări.

— V. oxida.

OXIDÁT, -Ă adj. (Despre metale) Care a fost supus acțiunii oxidării, care s-a acoperit cu oxid. V. ruginit. *Plumbul ... foarte rareori s-au aflat nativ, mai de multe ori să găsește oxidat.* J. CIHAC, I. N. 430/24. *Cobáltum se află numai oxidat.* STAMATI, M. 15/12. *Metale oxidate.* ASACHI, L. 77.

— Pl.: oxidați, -te.

— V. oxida.

OXIDATÍV, -Ă adj. 1. Care are proprietatea de a oxida (1). *Fosforizare oxidativă. Degradare oxidativă.* SCL 1960, 184.

2. Care influențează arderile din organism. *Intervenția favorabilă a unei bune activități oxidative pare în legătură directă cu arderea cît mai completă a produselor de dezasimilare.* PARHON, B. 109.

— Pl.: oxidativi, -e.

— Oxida + suf. -(a)tiv.

OXIDÁȚIE s. f. 1. Oxidare. Cf. ASACHI, L. 58²/39, NEGULICI, BREZOIANU, R. 319/16. *Se întîmplă citeodată cu chlorul să pricinuiască oxidația materiilor supuse lucrării lui.* MARIN, PR. I, 18/2, cf. ȘĂINEANU, ALEXI, W., DL, DM.

2. (Învechit; despre singe) Oxigenare (1). *Oxidațiunea singelui din vine.* DESCR. APE, 21/23.

— Pl.: oxidații. — Și: (ieșit din uz) oxidațiune s. f.

— Din fr. oxydation.

OXIDAȚIUNE s. f. v. oxidație.

OXIDRÍL s. m. Hidroxil. *Această moleculă monovalentă, numită osidril, este un radical.* PONI, CH. 149. *Apa ... se disociază în ioni de hidrogen ... și în ioni de oxidril.* LTR, cf. DL, DM.

— Pl.: oxidrili. — Și: (ieșit din uz) osidril s. m.

— Din fr. oxhydrile.

OXÍE s. f. (Învechit) Accent ascuțit; accentuare. *O carte scriseră, în carea mai multe lațuri decît slove și mai multe sulețe și sule decît oxii și varii ... se găta.* CANTEMIR, IST. 210. *Va preda cetania curată, ... cu lovirea cuvîntului la ațent sau oxie (a. 1810).* IORGA, S. D. XII, 201. *Oxii, sau lovire suptire, să pune pururea în mijlocul cuvîntului (a. 1823).* BV III, 409, cf. GÁLDI, M. PHAN. 216.

— Pl.: oxii.

— Din ngr. ὄξεια.

OXIGÉN subst. Gaz incolor și fără miros, indispensabil în procesul respirației și al arderii. Cf. DESCR. AȘEZ. 4/26, TEODORI, A. 80/10. *Gas oxighenum.* CHIRIACOPOL, D. I. 2/13. *Oxigheniu (materie acră).* ANTROP. 106/20. *Ocsigeniu și hidrogeniu.* SIBINEANU, C. 35/26. *Aer vital (oxighen).* EPISCUPESCU, A. 89/5. *Puternice influințe a osigenului (materie elementară învie-toare).* NEP. VIND. 30/6, cf. VASICI, M. I, 41/21. *Plantele sînt compuse din două feliiuri de substanțe: unele pre care natura le dă în mare cantitate, ... cum este oxigenul, hidrogenul, ... și altele pre care agricultura trebuie să le dea sub formă de îngrășare, precum azotul, fosforul.* I. IONESCU, M. 312, cf. DDRF, ȘĂINEANU, BARIANU. *Oxigenul ... e numai decît trebuincios vieței.* MEHEDINȚI, G. F. 23, cf. BIANU, D. S., NICA, L. VAM. 180. *Automobilul ... își primejdui arcurile, ... cărînd doctorii și baloane de oxigen.* C. PETRESCU, R. DR. 216, cf. DS. *În comerț se găsește oxigen în cilindri de oțel.* MACAROVICI, CH. 245, cf. 76.

— Și: (învechit) oxighén, oxighéniu, oxigénú, oxighénum, osigén subst.

— Din lat. oxygenium, fr. oxygène; it. ossigeno.

OXIGENÁ vb. I. 1. R e f l. (Despre substanțe chimice) A se combina cu oxigenul. Cf. ȘĂINEANU, DL, DM.

2. R e f l. (Med.; despre singe) A se încărcă cu oxigen prin combinarea acestuia cu hemoglobina redusă din globulele roșii. *Singele ... se roșește (se oxigenează).* BARASCH, I. N. 231, cf. ȘĂINEANU.

3. *Tranz.* A decolora părul prin tratare cu apă oxigenată. *Își oxigena părul? Poate.* TEODOREANU, M. II, 364. ♦ A albi textilele prin tratare cu apă oxigenată. DL, DM.

— Prez. ind.: *oxigenez.*

— Din fr. *oxygèner.*

OXIGENĂRE s. f. Acțiunea de a (se) oxigena și rezultatul ei.

1. Cf. *oxigena* (2). *Tuberculele, înmulțindu-se, astupă vasele plămînilor și paralisează astfel ossigenarea singelui.* MAN. SĂNĂT. 224/2. *Aceste expirațiuni... măresc capacitatea de oxigenare.* PARHON, B. 178.

2. Cf. *oxigena* (3). *Oxigenarea părului.*

♦ Albire a textilelor prin tratare cu apă oxigenată. Cf. LTR.

— Pl.: *oxigenări.* — Și: (ieșit din uz) *ossigenare* s. f.

— V. *oxigena.*

OXIGENĂT, -Ă adj. 1. (Despre substanțe chimice) Care conține (mult) oxigen, care e transformat cu ajutorul oxigenului. *Gaz, acid muriatic oxigenat.* INV. VIN. 85/10. *Aer bun, oxigenat.* DESCR. APE, 21/18. ♦ *Apă oxigenată = soluție de perhidrol cu apă, avînd proprietăți decolorante și dezinfectante.* Cf. MARIN, PR. I, 177/22. *Pentru îndalbit se întrebuințează astăzi mai mult apa oxigenată, care este mai puțin agresivă asupra fibrelor textile.* MACAROVICI, CH. 271.

2. (Despre păr) Decolorat prin tratare cu apă oxigenată; (despre persoane) cu părul decolorat prin tratare cu apă oxigenată. *Pavilionul era în locul unde e masa cea cu domnul în smoching și cu două doamne oxigenate.* C. PETRESCU, C. V. 225. *Umbla cu părul scurt, oxigenat.* PAS, Z. I, 90. *Cu părul ei des, oxigenat și zbîrlit.* VINEA, L. I, 61.

— Pl.: *oxigenați, -te.*

— V. *oxigena.*

OXIGÉNIU subst. v. oxigen.

OXIGHÉN subst. v. oxigen.

OXIGHÉNIU subst. v. oxigen.

OXIGHÉNUM subst. v. oxigen.

OXÍ vb. IV. *Tranz.* (Învechit) A pune accent deasupra unei vocale; a accentua. Cf. GÁLDI, M. PHAN. 216. ♦ *Refl. pas.* *Ison sau psili cu oxie [se pune] pururea la început pe glasnică, la cuvîntul care nu să oxiaște înlăuntru* (a. 1823). BV III, 409.

— Prez. ind.: *oxiesc.*

— V. *oxie.*

OXITÓN, -Ă adj. (Despre cuvinte) Accentuat pe ultima silabă. *O vorbă oxitonă.* HELIADE, PARALELISM, I, 10, cf. NEGULICI, SCL 1954, 89. *Neutrelle care la singular sînt oxitone.* LL I, 116. *În versificația română, ... rimele oxitone sau masculine sînt tot așa de răspîndite ca și cele paroxitone sau feminine.* L. ROM. 1959, nr. 2, 62. *În seria substantivelor neutre oxitone intră și substantivele monosilabice.* SCL 1960, 36. ♦ (Substantivat, n.) *Dezinența — ora ... s-a extins foarte mult, cuprinzînd mai ales oxitonele și monosilabele.* PUȘCARIU, L. R. I, 237.

— Pl.: *oxitone.*

— Din fr. *oxyton*, cf. ngr. ὀξύτονος.

OXITONÍE s. f. Accentuare a unui cuvînt pe ultima silabă. *Există însă și cazuri de oxitonie a temelor în -ur.* SCL 1954, 87.

— Pl.: *oxitonii.*

— *Oxiton* + suf. *-ie.*

OXIÚR s. m. Vierme parazit care trăiește în intestinul oamenilor (mai ales al copiilor) și al unor animale sau pe unele plante (*Oxyuris vermicularis*). Cf. BIANU, D. S. *Boală a cailor, produsă de niște viermi mici, numiți oxiuri.* ENC. VET. 52.

— Pronunțat: *-xi-ur.* — Pl.: *oxiuri.*

— Din fr. *oxyure.*

OXIURÓZĂ s. f. Boală provocată de oxiuri. *Oxiuroza este o boală a cailor.* ENC. VET. 52.

— Pronunțat: *-xi-u-.*

— Din fr. *oxyurose.*

ÓXO interj. (Familiar și argotic; cu valoare verbală) *Taci!* ALAS 17 XII 1922, 6/1.

— Din semnele dactilografice de încheiere: *oxo.* Cf. SCL 1956, 273.

OZALÍD subst. Hirtie acoperită cu o substanță sensibilă la acțiunea luminii, folosită pentru reproducerea desenelor tehnice executate pe hirtie transparentă. Cf. DL, DM.

— Din fr. *oxalide.*

OZĂNTRÉGĂRE s. f. pl. v. eozondroace.

OZDREĂ s. f. v. zdreală.

OZDREÁUĂ s. f. v. odraslă.

OZDRÓNCEL subst. art. (Regional) Numele unui joc de copii (Roșiori de Vede). Cf. cv 1951, nr. 1, 36.

— Etimologia necunoscută. Cf. *z d r o n c.*

OZEÁN s. n. v. ocean².

OZÉNĂ s. f. Inflamație cronică a mucoasei nazale, care duce la atrofia acesteia și la dispariția simțului mirosului. Cf. BIANU, D. S., SCRIBAN, D., DER.

— Pl.: (rar) *ozene*. SCRIBAN, D.

— Din fr. *ozène*.

OZÍDÍ vb. IV v. izidi.

OZLÁŠ s. m. v. oslaš.

OZMÍ vb. IV. Refl. (Regional) A se opinti (Rîmnicu Vilcea). LEXIC. REG. 83.

— Prez. ind.: *ozmesc*.

— Etimologia necunoscută.

OZOCERÍT subst. v. ozocherită.

OZOCERÍTĂ s. f. v. ozocherită.

OZOCHERÍT subst. v. ozocherită.

OZOCHERÍTĂ s. f. Substanță bituminoasă solidă, de culoare galbenă, brună, verzuie sau negricioasă, translucidă, cu miros aromatic, constituită dintr-un amestec de parafine naturale și rășini; se folosește la fabricarea luminărilor, a cerurilor etc.; (popular) ceară de pământ. Cf. ȘĂINEANU, ALEXI, W., NICA, L. VAM. 180. *Obținerea ozocheritei din reziduri de țigări*. ENC. TEHN. I, 456, cf. NOM. MIN. I, 176. *Hidrocarburi saturate solide se găsesc ca ozocherită sau ceară de pământ*. MACAROVICI, CH. 436, cf. 440. *Ozocherita... este o rocă de culoare galbenă-brună, ușoară, moale, fibroasă*. GEOLOGIA, 46, cf. DER.

— Și: (invechit) *ozocherít* (BARCIANU, CANTUNIARI, L. M. 93, 161), *ozocerít* (CANTUNIARI, L. M. 107) subst.; *ozocerítă* (id. ib.) s. f.

— Din fr. *ozokérite*.

OZÓN subst. Gaz cu miros caracteristic, pătrunzător, de culoare albăstruie, reprezentând o formă alotropică a oxigenului; ia naștere în atmosferă datorită descărcărilor electrice și sub acțiunea razelor ultraviolete ale soarelui. Cf. BARCIANU, ALEXI, W., BIANU, D. S. *Atmosfera lucrează ca o sită oprind...* [razele] *vătămate* *oare grație ozonului din aer*. ENC. TEHN. I, 104. *Ozonul se găsește... în aerul din apropierea cascadei, pe malul mărilor, în pădurile de brazi*. MACAROVICI, CH. 250. *Aerul... se încarcă deodată cu atât ozon încât, sub tăriia lui, plămînii parcă respiră pentru prima oară*. BOGZA, C. O. 65. *Pădurea duce-n frunze fiole cu ozon*. VIN-

TILĂ, O. 28. *Cu palme de ozon răcoritoare Ne mîngie miremele de brazi*. v. ROM. martie 1954, 197.

— Și: *ozónă* s. f. PONI, CH. 44, ȘĂINEANU, IORDAN, L. R. A. 53.

— Din fr. *ozone*.

OZONÁ vb. I. Tranz. (Rar) A ozoniza. Cf. SCRIBAN, D.

— Prez. ind.: *ozonez*.

— Din fr. *ozoner*.

OZONÁT, -Ă adj. Care conține (mult) ozon, plin de ozon. *Prețul unei luni de umbră, de răcoare ozonată*. C. PETRESCU, O. P. I, 15. *Se plimbă noaptea cerbii în ozonata vale*. ISAC, O. 111.

— Pl.: *ozonați, -te*.

— V. *ozona*. Cf. fr. *ozoné*.

OZÓNĂ s. f. v. ozon.

OZONIFICÁ vb. I. Tranz. A transforma oxigenul în ozon; a ozoniza. Cf. BUL. FIL. III, 185. *Esența de terebentină, oxidîndu-se, ozonifică oxigenul din aer*. MACAROVICI, CH. 250. *În secția de încercări a „Electroceramicei”, fulgere albastre joacă pe izolatori, troznind cumplit și ozonificînd aerul*. L. ROM. 1960, nr. 1, 63.

— Prez. ind.: *ozonific*.

— De la *ozon*.

OZONIZÁ vb. I. Tranz. 1. A introduce ozon într-un mediu (pentru a-l steriliza). DL, DM.

2. A adăuga ozon în aerul dintr-o încăpere în scopul sporirii cantității de oxigen. DL, DM.

— Prez. ind.: *ozonizez*.

— Din fr. *ozoniser*.

OZONIZÁRE s. f. Acțiunea de a ozoniza. DL, DM.

— Pl.: *ozonizări*.

— V. *ozoniza*.

OZONIZÁT, -Ă adj. Care conține (mult) ozon; ozonat. *Atmosfera cea sănătoasă, robustă, foarte ozonizată, a înălțimii*. HASDEU, I. C. I, 248. *Aerul Ardealului se arăta ozonizat, tonifiant*. PERPESCIUS, M. IV, 358.

— Pl.: *ozonizați, -te*.

— V. *ozoniza*.

OZONIZATÓR s. n. (Rar) Ozonizor. Cf. MACAROVICI, CH. 250.

— Pl.: *ozonizatoare*.

— *Ozoniza* + suf. *-tor*.

OZONIZÓR subst. Aparat de producere a ozonului prin descărcări electrice, destinat sterilizării aerului în încăperi, a apei, a grăsimilor etc. DER.

— Pl.: ?

— Din fr. ozoniseur.

OZÓR s. n. (Prin Mold.) Model, desen, motiv (TDRG) de cusătură sau de țesătură (H XII 554), în formă de romburi (com. FURTUNĂ); p. e x t. țesătură sau cusătură cu astfel de modele. *Cu săcuri unșorii să-i oboară, Să-i dezbrace aur cu ozoară.* DOSOFTEI, PS. 244/18, cf. СИНАС, II, 469,

DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *Cițiva coți de lână subțire în patru ițe sau în ozoară.* SEVASTOS, N. 46, cf. 51. *Maier, Maier, bour negru, Mai înș'et cu coarne-a tăli, N'i-i sminti ozoarili-meli.* ARH. FOLK. IV, 115.

— Pl.: ozoare.

— Din ucr. dial. **yz̑op** (lit. **yzip, -opy**).

OZORÉL adv. (Regional; în expr.) **Mai ozorel** = „se zice, în bătaie de joc, la unul ce se gătește, crezînd că-i mai frumos” (Balintești — Bîrlad). I. CR. V, 183.

— Cf. o z o r.

Redactor: ECATERINA IONAȘCU

Tehnoredactor: CORA JOHNSON

Dat la cules 14.06.1966. Bun de tipar 11. 06. 1969. Apărut 1969. Tiraj 2580 ex. Hîrtie scris I A de 80 g/m². 8/600×800. A. 11336/1969. Coli editoriale 52,91. Coli de tipar 50,50. C. Z. pentru bibliotecile mari 459 - 3 = 59. C. Z. pentru bibliotecile mici 4R - 3 = R.

Întreprinderea Poligrafică «Arta Grafică» Calea Șerban Vodă nr. 133-135, București, Republica Socialistă România. Comanda nr. 161